LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930
1 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1379 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Լոյս տեսաւ Ռուբէն Զարդարեանի «Արձակ էջեր եւ Հէքեաթներ» հատորը, որ առաջին հրատարակութիւնը կը հանդիսանայ «Նահատակ Գրողներու Բարեկամներ»ուն:

Անցած տարի աշնան, մտաւորականներու խումբ մը, գեղեցիկ միտքը յղացաւ կազմելու Նահատակ Գրողներու Բարեկամներու Միութիւն մը, լոյս ընծայելու համար Նահատակուած կամ անհետացած հայ գրագէտներու գործերը, որոնք ցրուած կը մնան հայ հին լրագրութեան եւ հանդէսներուն մէջ:

Հայ գրականութեան կարկառուն դէմքերէն մէկ քանին միայն բաղդն ունեցած են հատորի վերածելու իրենց գեղարուեստական ստեղծագործութիւններէն մաս մը: Անոնց ամբողջական գործերը հրատարակուած չեն: Իսկ որակուած գրագէտներէն շատերը դեռ մինչեւ այսօր հատոր մը իսկ չունին, իրենց ամբողջական դիմագծով ներկայանալու գրասէր նոր սերունդին:

«Նահատակ Գրողներու Բարեկամներ»ը, ահա, հրապարակ կուգան գեղեցիկ եւ որոշակի նպատակով մը, հատորներու վերածել հայ անուանի և արժէքաւոր հեղինակներու գործերը, դասաւորուած ու ճաշակաւոր, և հնարաւորութիւն տալ հայութեան ու մանաւանդ երիտասարդութեան հաղորդուելու հայ գեղեցիկ գրականութեամբ:

Ողջունելի նպատակ մը, որ բոլորի սրտէն կը խօսի, արժէքաւոր ձեռնարկ մը, որ կոչուած է հիմնական ծառայութիւն մատուցանել հայ գրականութեան եւ մշակոյթին:

Այս կարեւոր գործին նախաձեռնողները սկսան հաստատակամութեամբ, վստահ իրենց բարոյական կորովին եւ հայ գրասէրներու այն մեծ համակրանքին, որ կայ հայ գրականութեան եւ անհետացող գրական դէմքերու շուրջ:

Տակաւին առաջին հատորը լոյս չտեսած, գտնուեցան մարդիկ, որոնք սիրայօժար իրենց նիւթական օժանդակութիւնը բերին մշակութային այս ձեռնարկին:

«Նահատակ Գրողներու Բարեկամներու»ու աշխատանքը՝ միացած այս համակրանքին, կարճ ժամանակուան մը ընթացքին իր առաջին գեղեցիկ պտուղը կուտայ: Այսօր մեր սեղանի վրայ է Ռ. Զարդարեանի ընտիր հատորը, որ խոստումը կը բերէ մեզ ոչ միայն անոր ամբողջական երկերը տալու, այլ մօտաւոր ապագային՝ ժողովուրդին ընծայելու Հրանդի, Մշոյ Գեղամի եւ Գեղամ Բարսեղեանի գործերը, որոնցմէ ոմանք արդէն դասաւորուած եւ յանձնուած են տպարանին, իսկ միւսներու երկերը կ'արտագրուին եւ կը դասաւորուին հրատարակութեան համար:

Ուրեմն, տարուան մը նախապատրաստական աշխատանքներէն յետոյ «Ն. Գ. Բ.»ն իր խոստումը կը կատարէ, եւ այս տարի Հայ Մշակոյթի տօնին կը ներկայանայ տուրքով մը: Ինչ որ գնահատելի եւ մեծապէս ոգեւորիչ է, այն իրողութիւնն է որ եկող տարի, մինչեւ աշնան, ան պիտի ներկայանայ երկու կամ երեք հատորներով Հայ Մշակոյթի գանձանակին առջեւ: Ու այս, ցոյց կուտայ ձեռնարկին տեւական հանգամանքը, բազմաթիւ հատորներ տարուէ տարի տալու եւ հայ գրականութեան ճաշակը բարձրացնելու:

Ուրիշ հանգամանք մը որ կ'արժէ վեր հանել, «Ն. Գ. Բ.»ի ձեռնարկի բարոյական հիմունքն է: Հրատարակութիւններն ու սպառումը դրուած են շատ գործնական հիմունքներու վրայ: Բայց ձեռնարկը առեւտրական շահ մը չի հետապնդեր, այլ որոշակի ընդգծուած է, որ բոլոր եկամուտներն ու նուէրները պիտի յատկացուին յաջորդ հատորներու տպագրութեան: Այս հանգամանքով, «Նահատակ Գրողներու Բարեկամներ»ու գործը կը դառնայ հանրային մեծ ձեռնարկ մը, որուն շուրջ, կը յուսանք թէ համակրանքն ու նիւթական օժանդակութիւնները չպիտի պակսին, հայ գրական անդաստանը ճոխացնելու շատ մեծարժէք գրական գործերով, որոնք մոռացութեան մատնուած են:

Իսկ պահանջը, որուն կ'ընդառաջէ «Ն. Գ. Բ.»ն, աւելի քան հրամայական էր: Անուրանալի է, որ հայ նահատակ գրագէտներու անունը բոլորին լեզուին վրայ է, սակայն ժողովուրդի մեծ մասը եւ ամբողջ երիտասարդութիւնն անտեղեակ են անոնց արժէքաւոր գործերուն: Տասնեւհինգ երկար տարիներ կը բաժնեն նորահաս երիտասարդութիւնն անոնցմէ, որ Թրքական եաթաղանին զոհ գացին: Անկէ զատ, շատերն անոնցմէ իրենց մտքի արգասիքները ցրուած էին 90ական և 900ական թուականներու թերթերուն մէջ. ու քիչեր կան նոյն իսկ մեր օրերու մտաւորականութենէն, որ կրցած են ծանօթանալ բոլոր այդ երկերուն:

Անհետացող գրագէտներու հոգիէն ձեւ ու կաղապար ստացած արուեստի գործերը մէկտեղելու եւ հատորներով լոյս ընծայելու այս աշխատանքը հայ նորագոյն գրականութեան թափ տալու եւ հարստացնելու ազդակ մը պիտի հանդիսանայ: Ընթերցանութեան եւ գեղեցիկ գրականութեան ճաշակը եթէ բազմութիւններուն բաժին պիտի ըլլայ, մտաւորականութիւնը, մասնաւորաբար գրական շրջանակները վերագնահատութեան մը պիտի մղուին, որ իր բարերար ազդեցութիւնը պիտի բերէ հայերէն լեզուի մաքրութեան եւ խնամոտ ստեղծագործութեան կալուածին:

Գործը սկսած է: Յաջողութեան համար ամէն մէկ հայ կրնայ պարտականութիւն մը կատարել այս պարագային, կարդալով:

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՂԷՏԱՒՈՐ ՊԱԿԱՍԸ

«Նոր Առաջ» այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (սեպտ. 13).

— «Մեծ եղեռնի վրայէն տասնըհինգ տարիներ սահեցան անցան: Բայց որքան աւելի երկարօրէն կը բաժնուինք ու կը հեռանանք անհնարին այդ աղէտէն, այնքան աւելի ծանրօրէն կը զգանք ու կը կրենք անոր ահաւոր հետեւանքները:

Թրքական հատու եաթաղանը իջաւ ամէնէն առաջ մեր մտաւորական ընտրանիի գլխուն: Հրդեհի, աւարի ու աւերի տրուեցան մեր դարաւոր մշակութային արժէքները՝ ամէնէն հին վանքէն ու եկեղեցիէն մինչեւ նորակառոյց դպրոցն ու գրադարանը: Գլխատուեցաւ կամ աքսորական աւազուտներուն մէջ ողջ ողջ նահատակուեցաւ սերունդ մը ամբողջ կենսունակ սերունդ մը եւ, այսպէսով, հսկայ ու կարծես անկամրջելի անջրպետ մը բացուեցաւ մեր հոգեւոր-մշակութային երէկուան եւ այսօրուան միջեւ:

Գուցէ ասիկա վեր էր մեր ամբողջացուած ժողովուրդի ուժերէն, գուցէ իրօք անհնարին էր փոխարինել Վարուժան ու Զոհրապ, Սիամանթօներ, Երամեաններ ու կեդրոնականներ, Պոլսոյ «Ազատամարտ»ը, Կարինի «Յառաջ»ը եւ Վանի «Աշխատանք»ի սերունդները ու, ասոնց բոլորին հետ, Սահմանադրութենէն ի վեր բռնկող եւ մինչեւ 1914ի աշունը տեւող մեր հոգեւոր մշակութային անօրինակ ու բեղմնաւոր զարթօնքը: Բայց անկարելի է չխոստովանիլ թէ այս ուղղութեամբ ամէն մէկ թուլացում եւ ամէն մէկ վրիպում ու ընկրկում, այսօր, տասնըհինգ տարիներ յետոյ, անդարմանելի աղէտ մը ու մահացու հարուած մը պիտի ըլլայ մեր վաղուան հաւաքական կեանքին եւ, առհասարակ, մեր ցեղի ապագային համար:

Այդ սերունդն է որ ցաւագինօրէն կը պակսի այսօր: Հայրենի մշակոյթին հետ կապուած, անով շնչող, անով ոգեւորող, այդ իսկ մշակոյթը ստեղծող եւ պաշտպանող սերունդը: Կը պակսի այդ սերունդը, որովհետեւ կը պակսին, ամէնէն առաջ, զայն հասցնող ազդակները՝ ազատ ու անկախ հայրենիքէն զատ հաւաք ու համերաշխ հայութիւն եւ հասուն ու ինքնուրոյն հայրենի մշակոյթ:

Հա՛րկ կայ ըսելու թէ, ցաւագինօրէն պակսող այդ մշակոյթի եւ նոր ու հասուն սերունդի պահանջը այսօր աւելի եւս սուր է ու հրամայական, քան մեծ եղեռնէն առաջ, քանի որ այդ սերունդին ու մշակոյթին բացառապէս վիճակուած է մեծագոյն առաքելութիւն մը՝ ազգային համրանքին հետ նաեւ ցեղի դիմագիծի անաղարտ պահպանումը՝ այս օտար ափերուն վրայ:

Նաեւ ա՛յս աղէտաւոր պակասին մէջ պէտք է փնտռել մեր ազգային ներքին կեանքի ողբերգութիւնը: Ու, փնտռելէ եւ գտնելէ յետոյ, լրջօրէն պէտք է անդրադառնալ աղէտաւոր այդ պակասի դարմանումին, փոխարինումին Զոհրապի ու Վարուժանի, Սիամանթօներու, Երամեաններու եւ կեդրոնականներու, Պոլսոյ «Ազատամարտ»ի, Կարինի «Յառաջ»ի եւ Վանի «Աշխատանք»ի հզօր ու ստեղծագործ սերունդին եւ հոգեւոր-մշակութային այն արժէքներուն որոնք եղեռնականօրէն խորտակուեցան Թրքական բարբարոսութեան անողորմ կացինով եւ առանց որոնց մեր կեանքը պիտի դառնայ յաւիտենական ողբերգութիւն, ինչպէս որ մահացուօրէն պիտի վտանգուի մեր ապագան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք դահլիճին կազմը

Ըսմէթ փաշայի դահլիճին կազմը հետեւեալն է.— Վարչապետ՝ Ըսմէթ, արտաքին՝ Թէվֆիք Րիւշտի, որ այս պահուս Մոսկուա կը գտնուի, ներքին՝ Շիւքրի, Ազգ. Պաշտպանութեան՝ Խալիք, ելմտական՝ Սարաճ Օղլու Շիւքրի: Ասոնք բոլորն արդէն նախապէս կը մասնակցէին հրաժարեալ դահլիճին:

Նոր նշանակուած գործավարներն են, առողջապահական՝ Մուսթաֆա Շէրիֆ, կրթական՝ Մահմուտ Էսատ, դատական՝ Եուսուֆ Քէմալ:

Նախկին դատական գործավարը որ Ըսմէթի դահլիճին հրաժարումէն առաջ քաշուեր էր, դարձեալ մտած է եւ ստանձնած կրթական գործավարութիւնը:

Թրքական դրամին կայունացման օրէնքը

Ինչպէս արդէն գրեր էինք, Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ ելմտական գործավար Սարաճ օղլու Շիւքրիի բացատրութիւններէն եւ կարգ մը վիճաբանութիւններէ վերջ, Թրքական դրամին կայունացման մասին առաջարկուած օրէնքը, ներկայ 296 երեսփոխաններուն միաձայն քուէով ընդունուեցաւ: Հակառակորդ եւ չէզոք երեսփոխաններն ալ ինպաստ օրէնքին քուէարկեցին:

Ընդունուած օրէնքին համաձայն, կառավարութեան արտօնութիւն կը տրուի, անհրաժեշտ քանակով պահեստի թղթադրամ շրջաբերութեան հանելու, եւ անով ոսկի եւ կամ ոսկիի համարժէք օտար դրամ գնելու:

Այս ձեւով գնուած օտար դրամները պիտի յանձնուին պահեստի թղթադրամի աւանդապահ դրամատան եւ պիտի ծառայեն հրապարակէն ետ քաշելու շրջաբերութեան հանուած թղթադրամը: Ելմտական գործավարութիւնը եւ աւանդապահ դրամատունը ամէն շաբաթ պիտի հակակշռեն բոլոր գործառնութիւնները:

Սպանիոյ հանրապետական ցոյցերը

Մատրիտի մէջ, հանրապետականները հրապարակային մեծ հաւաքոյթ մը կազմակերպեցին, բողոքելու համար ներկայ կառավարական վարչաձեւին, դէմ եւ պահանջելու հանրապետական կարգեր: Հսկայ բազմութիւն հաւաքուած էր երկրին բոլոր կողմերէն: Հակառակ ասոր սակայն, հաւաքոյթը վերջացաւ առանց միջադէպի: Իշխանութիւններն ամէն միջոց ձեռք առեր էին, հաւաքոյթը եւ ցոյցերը սահմանափակելու համար այն վայրին մէջ, ուր արդէն 18,000ի բազմութիւն մը խռնուեր էր:

Բանախօսները, բուռն ծափերու մէջ, դատապարտեցին Սպանիոյ ներկայ վարչաձեւը որ կը կռթնի բռնի ուժի վրայ և պահանջեցին Թագաւորին գահընկէցութիւնն ու հանրապետութեան հաստատումը:

Պրիւնինկի ելմտական ծրագիրը

Գերման վարչապետ Պրիւնինկ՝ ելմտական նախարարին հետ աւարտելու վրայ է ելմտական ծրագիրը, զոր պիտի ներկայացնէ խորհրդարանին:

Այս նոր ծրագրով, վարչապետ 50 առ հարիւր համեմատութեամբ պիտի իջեցնէ կտրօններու, արժեթուղթերու և սակարանի գործողութեանց վրայ դրուած տուրքերը, որպէսզի այս կերպով քաջալերէ դրամագլուխի դէպի Գերմանիա մուտքը: Տուրքերու այս թեթեւացումէն օգտուելով, հրապարակ պիտի հանէ 6-700 միլիոն ոսկի մարքի փոխառութիւն մը, որ պիտի յատկացուի ելեւմուտքի կանոնաւորման, Եընգի պարտադրութեանց կատարման:

Իսկ թէ գործատէրերուն եւ թէ գործաւորներուն համար, ապահովագրութեան սակագինը պիտի բարձրանայ 4էն 6ի: Եւ պաշտօնատարներու թոշակներուն վրայ «զոհողութեան տուրք»ը պիտի կրկնապատկուի եւ ըլլայ 100ին 5:

Ելմտական ծրագրին պիտի կցուի տնտեսական ծրագիր մը, օրավարձքերը յարմարցնելու համար գիներու ընդհ. անկման, այս կերպով քաջալերած ըլլալու համար գերման արտադրութիւնն ու արտածումը:

Լեհաստանի մէջ ձերբակալումներ

Վերջերս Լեհաստանի հարաւ-արեւելեան մասին մէջ քանդումի եւ խափանարարութեան կարգ մը դէպքեր տեղի կ'ունենային: Այդ շրջանի բնակչութեան 15 առ հարիւրը կը կազմեն Ուկրայնացիներ, որոնց վրայ կասկած կը ծանրանայ, թէ անոնք են որ վնասներ կը հասցնեն կառավարական շէնքերու եւ կ'այրեն Լեհացիներու սեփականութիւնն եղող ագարակներ:

Լեհական կառավարութիւնը հրաման տուաւ ձերբակալելու բոլոր այն անձերը, որոնք գրգռութիւն կը սերմանեն, ըլլան անոնք ուսանող, երեսփոխան, փաստաբան, բժիշկ թէ կառավարական պաշտօնեայ եւ ինպաստ անջատման եւ ինքնավարութեան կը քաջալերեն շարժումը:

Ձերբակալուեցան 1000ի մօտ Ուկրայնացիներ: Ձերբակալուածներուն մէջ են երեսփոխան Քոոֆանթի եւ ուկրայնական զինուորական գաղտնի կազմակերպութեան անդամներէն տասներկու հոգի:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՆՈՐ ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐԸ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ

Ուաշինկթընէ հասած վերջին հեռագիրները կը ծանուցանեն թէ Միացեալ Նահանգներուն մէջ տիրող տնտեսական տագնապին պատճառաւ, ամերիկեան կառավարութիւնը մաքսային տուրքերու օրէնքէն վերջ, խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնէ նուազեցնելու համար գաղթողներու թիւը: Այս նպատակաւ, մանրամասն հրահանգներ կը պատրաստուին, ղրկուելու համար արտասահմանի ամերիկեան հիւպատոսարաններուն:

Այս հրահանգներուն համաձայն, հիւպատոսները պիտի մերժեն ստորագրել անցագրերը ամէն անոնց, որոնց համար այն տպաւորութիւնը ունեցած են որ Ամերիկա հասնելով կրնան բեռ ըլլալ կառավարութեան:

Այս կերպով հիւպատոսները, իրենց ստացած հրահանգներուն համաձայն, քննութիւն պիտի կատարեն իրենց դիմողներուն, եւ բացառիկ պարագաներու մէջ միայն անցագիր պիտի տան:

ԸՄԲՈՍՏՆԵՐԸ ԶՍՊՈՂՆԵՐՈՒՆ

Արեւելեան սահմանի Թուրք ըմբոստներու զսպման համար, Թուրք Ազգ. Ժողովին կողմէ, հրապարակային շնորհակալութիւն եւ գովասանք եղած է բանակին, ոստիկան զօրաց սպաներուն, պաշտօնեաներուն եւ հանրապետութիւնը պաշտպանող տեղացի բնակչութեան: Այս որոշումնագիրը ղրկուած է երկրին բոլոր կողմերը, եւ հրապարակային վայրերը պիտի փակցուի:

ԱՏՐՊԷՃԱՆԻ ՄԷՋ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ

Պաքուի մէջ ձերբակալուած են տասը անձեր, որոնց մէջ կը գտնուին նաեւ հետեւեալ հայ առեւտրականները.— Արշակ Առաքելով, Գէորգ Պետրոսեան, Սարգիս Բարսեղով, պետական պաշտօնեայ Թոփալեան, լրագրավաճառ Կարապետ:

Ասոնք կ'ամբաստանուէին թէ արծաթ դրամ հաւաքած են, եւ լուր տարածած որ արծաթ դրամը պիտի դադրի շրջաբերութենէ: Սարգիս Բարսեղովի տունը խուզարկուած է եւ ձեռք անցուած 132 արծաթ րուբլի եւ 75 ցարական ոսկի րուբլի: Միւսներուն քովէն ալ արծաթ դրամներ գտնուած են:

Ձերբակալուածները պիտի դատուին իբր հակայեղափոխական եւ ծանր պատիժներու պիտի ենթարկուին:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԱՐՏԱԾՄԱՆ ԴԷՄ

Ֆրանսայի նախկին ելմտական նախարար եւ ծերակուտական Ժոզէֆ Քայյօ, որ Սարթի ընդհ. խորհուրդին նախագահ վերընտրուեցաւ, իր խօսած ճառին մէջ անդրադարձաւ երկրագործական տագնապին եւ ռուսական արտածումներուն, որոնք օտար դրամ հաւաքելու համար, միջազգային հրապարակի գիները նուազեցնելու նպատակով կը կատարուին: Քննելով այս կացութեան դարմանի միջոցները, ըսաւ.

«Յաղթելու համար այս կարգի արտածումներուն, չի բաւեր միայն լաւ հիմերու վրայ դնել մաքսային դրութիւնը: Պէտք է որ Եւրոպա համերաշխի, եւ համաձայնի լաւ մտածուած եղանակ մը որդեգրելու եւ խափանելու համար տնտեսական եւ առեւտրական յարձակումները, ինչպէս նաեւ կազմակերպելու համար այնքան ընդարձակ եւ զօրեղ շուկայ մը, որ տնտեսական խռովութիւն ստեղծող ժողովուրդներն ստիպուին վար դնել իրենց զէնքերը:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՓՈԽԱՌՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

L'Eclaireur de Dieppeի մէջ, նախկին երեսփոխան Անտրէ Լըպէ կը շարունակէ իր այնքան բանիմաց գրութիւնները Թուրքիոյ դէմ։

Մամուլի մէկ մասը որ լայնօրէն պարարտացուած է, սկսած է քարոզութեան ի նպաստ Թուրք յառաջիկայ փոխառութեան։ Զախակողմեան թերթերն իսկ, որոնք բոլոր երկիրներու դիկտատորութեանց թշնամի են, գովքը կը հիւսեն Մուսթաֆա Քէմալի։ Ասկից զատ — ինչ որ ալ ըլլայ, կազին իր խղճին վրայ կարգ մը ոճիրներ ունի, — կը տարփողեն պետական «երեւելի» մարդը՝ ֆրանսասէր Ֆէթհի պէյը, — գիտա՞ծ էք թէ ինչպէս ամէն մարդ «երեւելի» կը դառնայ։ Ցայտնի կ'ըլլայ թէ այս մարդն է որ մեր արդէն այնքան վնասուած խնայողութեան հաւաքիչը պիտի ըլլայ։

Ես իմ մասիս, յստակօրէն կ'ըսեմ թէ այս նոր շահագործումը որ այնքան անիմաստ է որքան ոճրային, պէտք է դադրի։ Իրականութեան մէջ, խնդիրը կը դառնայ այս կէտին շուրջ թէ, պէ՞տք է որ շարունակենք զոհերն ըլլալ կասկածելի ելեւմուտքի մը եւ մտամոլոր նախարարներու։ Վերջին հաշուով, վճիռը կը մնայ հանրութեան որուն պէտք է ցուցնենք մեր պատճառաբանութիւնները, որպէսզի հաստատէ թէ ո՞ւր է ողջմտութիւնը եւ անշահախնդրութիւնը։ Եթէ չարթննայ եւ եթէ կրկնէ իր սխալը իր դրամը յանձնելով նման անձնաւորութիւններու, յետագային միայն ինքզինքը պէտք է դատապարտէ։

Նախ, ի՞նչ է այդքան հիացումի արժանացած այս Մուսթաֆա Քէմալին գործը. այնքան համեստ այս մարդը որ իր կենդանութեան իր արձանները կանգնել կու տայ։ Ցոյներու վրայ տարած իր յաղթանակէն յետոյ, Եւրոպայի յանձնարարուած այս հերոսը հուրի եւ արիւնի մատնեց Թուրքիոյ ամէնէն բարեբեր շրջաններէն մէկը, որ այլեւս, անապատ դարձած է աքսորին եւ ջարդին հետեւանքով 1 միլիոն բնակիչներու, որոնք այդ տեղի միակ արդիւնաբեր տարրը կը կազմէին։ Զգենք որ զարմանալու բան չկայ։ Կազին կը մնայ Օսմանցիներու աւանդութեան մէջ եւ տարիներ առաջ արդէն, Լամարթին գիտել տուած էր թէ աւերը միշտ կը քալէ օսմանեան բանակներուն ետեւէն։ Նոյնը ըրաւ նաեւ Կիլիկիոյ մէջ, երբ Ֆրանսա, խաբուելով վատ ներշնչումէ մը, հարծեց թէ պէտք է որ զայն անոր վերադարձնէ, վտարեց Հայերը, մեր պաշտպանեալները, որոնք չջարդուելու համար՝ ստիպուած ըլլալով փախիլ երթալ, Եգիպտոսի չափ հարուստ, հրաշալի երկիր մը լքեցին եւ այդ երկիրը հետագային փարձաւ ամուլ, շնորհիւ վայրագօրէն մարդասպան նոյն կամքին։ Կը հարցնեմ տակաւին թէ ո՞ւր է կազմակերպութիւնը այս բոլորին մէջ։ Կ'երեւի Էպլիսի այս դիւահարին ոչինչ կրնայ գոհացում տալ, որ հարիւրաւոր քիւրտ գիւղեր եւս այրել տուաւ։ Ի՞նչ եղան մանուկները, ծերերն ու կիները։ Ո՛չ ոք գիտէ եւ նորին վսեմութեան հոգն անգամ չէ։ Շատ հաւանական է որ ըստ սովորութեան, անոնք եւս ջարդուեցան։ Ո՛չ մէկ բան արժէք ունի մարդու մը համար, որ ուրիշներուն բազմակնութիւնը կը ջնջէ, բայց պաշտօնական հանդէսներու մէջ, իր առաջքէն կը քալեցնէ 7 հմայիչ կիներ, իր բարեկամուհիները, զորս կը ներկայացնէ իբրեւ պատերազմի այրիներ կամ պատերազմի մէջ ինկած ընկերներու աղջիկներ։ Իսկ մեր եւրոպական թերթերն ու հանդէսները կը հիանան այս մարդուն վրայ, իրողութիւնը ներկայացնելով իբր մասնաւոր վայելչութեան նշան մը։

Նոր Թուրքիոյ քաղաքական, տնտեսական ու վարչական անկումը ծանօթ է բոլոր անոնց, որոնք գտնուած են Թուրքիա եւ անձամբ կրցած են տեղեկանալ։ Գանձարկղները պարապ են։ Թշուառութիւնը մեծ է։ Կանոնազանցումը՝ ընդհանուր։ Կարգ մը մարդոց կողմէ գովաբանուած բարելաւումը մակերեսային եւ ատկից զատ, կը կատարուի Մոսկուայի հետ համախորհուրդ։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ ուրեմն ֆրանքօ-թուրք մերձեցման մը առաւելութիւնները։ Կը սպասեմ որ ցոյց տան եւ եթէ իրական են, առաջինը պիտի ըլլամ հրճուող։ Հիմակուհիմա սակայն, նման բան մը չեմ տեսներ ոչ անցեալին, ո՛չ ներկային մէջ եւ ոչ ալ վաղը։

Եւ այս կէտին մասին ալ, փաստերս ահա՛։

Խրիմի պատերազմէն յետոյ, երբ Ֆրանսա ինչպէս միշտ, իր ազնուական արիւնը շռայլեց ուրիշներուն համար, իսկ այս անգամ, մասնաւորաբար Թուրքիոյ օգնելու համար, պաշտպանողական եւ յարձակողական դաշնակցութիւն մը կնքուեցաւ Նափոլէոն Գ.ի եւ Սուլթան Ազիզի միջեւ։ Ասոր առաջին հետեւանքն եղաւ շարք մը Թրքական փոխառութիւններ, որոնք բնականաբար, բնաւ չհատուցուեցան։ Երկրորդը՝ դաշինքին լրիւ լքումը՝ ստորագրութեան դրժումով, 1870—71ին, երբ ո՛չ մէկ Թուրք զինուոր ղրկուեցաւ Ֆրանսայի օգնութեան։ Պէտք է լաւ ըմբռնել թէ Թուրքին համար արուած խօսք գոյութիւն չունի։ Թուրքը միայն ուժին կը հաւատայ։

1914ին, Թուրքօ-ֆրանսական երկրորդ մերձեցում. Նոր փոխառութեան 750 միլիոնի, որուն առաջին վճարումը (500 միլիոն) կատարուեցաւ՝ 15 տարի որեւէ պատերազմի չմասնակցելու յանձնառութեամբ։ Հետեւա՞նքը։ Գերմանիայէն անմիջական գնում անհրաժեշտ զէնքերու եւ ռազմանիւթի, անոր կողքին մասնակցելու համար յարձակողական պատերազմին, — ֆոն Ցէր Կոլցի հրամանին տակ գործող գերման մարզիչներով՝ կազմակերպում Թուրք բանակի, փակում նեղուցներու, ինչ որ արգիլեց ռուսական ճնշող գլանին գործը եւ այդ պատճառով ալ ապահովաբար, պատերազմը տեւեց 4 տարի աւելի, ինչ որ Ֆրանսայի արժեց երկու միլիոն մարդկային կեանքեր եւ մօտ նոյնքան հաշմանդամներ, առանց խօսքն ընելու անհաշիւ միլիառներուն։ Իրօք, Մառնի ճակատամարտէն անմիջապէս յետոյ, գերման զօրավարներու խոստովանութեամբ իսկ, եթէ նեղուցներն ազատ ըլլային, Գերմանիա չպիտի կրնար երկար կռուիլ։

Երրորդ մերձեցում. — Էնկիւրիի համաձայնութիւնը։ Այդ էր որ Ֆրանսան տարաւ Լօզան ուր Իսմէթ փաշա եկաւ տուն տալու ամօթալի դաշնագրին, որով մեր երկիրը կը հրաժարէր իր ամէնէն օրինաւոր եւ անվիճելի իրաւունքներէն։

Իսկ նոր փոխառութեան հետեւանքներն ալ նոյնը պիտի ըլլան։ Ո՛չ միայն վճարում չպիտի ստանանք այլ Թուրքիա պիտի լրացնէ իր սպառազինումը, մասնակցելու համար նոր պատերազմին որուն թուականը մօտեցած պիտի ըլլայ, ինչպէս 1914ին։

Որովհետեւ դեռ չենք մոռցած Իսմէթը. անոր տեղ կը դնեն Ֆէթհին, իբր թէ բարեկամ Ֆրանսայի։ Սակայն, գիտե՞ն թէ ով է Ֆէթհին։ Հաւանաբար ոչ։ Մեր երկրին մէջ, շուտ կը մոռնան։

Ըսենք թէ ո՞վ է ան։

Ինքն էր որ 1914ին, առաջին նորակոչ զինուորներու մեկնումի պահուն, Թիկնը նաւուն վրայ, կը ծափահարէր Ֆրանսան. իսկ յետոյ, նոյն հակադիր թափով, կը գտնուէր առաջին շարքին վրայ անոնց, որոնք մեր երկրին դէմ, Թուրքիոյ պատերազմի յայտարարութիւնը կը գրգռէին ու կը ստորագրէին։

Յօդուածագիրը անդրադառնալէ յետոյ, Թուրքիոյ ներքին եւ ելմտական կացութեան, կ'եզրակացնէ.

Օտար ելմտագէտներ որոնց յանձնուած էր քննել Թուրքիոյ ելմտական վիճակը, «հաստատեցին թէ Թուրքիոյ պիւտճէն կեղծ էր, հիմնուած՝ ծախքերու պիւտճէին հետ կապակցութեան սկզբունքի վրայ, գոցելու համար այդ վերջինները՝ նոր տուրքերու միջոցաւ, մինչ արդէն ընթացիկ տուրքերը կործանարար են երկրագործութեան, առեւտուրին եւ ճարտարարուեստին համար։

«Արդ, որեւէ երկիր չի կրնար ապրիլ ելեւմուտքով մը, որուն 2)5ը կ'երթայ միմիայն զինուորական պէտքերու։ Իրականութեան մէջ, Թուրքիան չիկրնար այդ ծախքերը հոգալ եւ Իսմէթ փաշա որ կազին պէս վտանգուած է, գործը մասամբ կը յանձնէ Ֆէթհիի։

«Ո՛չ, պահենք մեր դրամը կազմակերպելու համար մեր երկիրն իսկ, որ շատ պէտք ունի անոր, նաեւ մեր գաղութները, որոնցմէ պիտի կրնայինք այնքան օգուտ քաղել, վերջապէս խելացի կերպով եւ արդիական եղանակով կազմակերպել մեր ինքնապաշտպանութիւնը»։

ԱՆՏՐԷ ԼԸՊԷ

ՌՈՒՍԻԱ

ՑՈՐԵՆ ՈՒ ՔԱՐԻՒՂ ԿԸ ՏԵՂԱՅ

Պոլիսէն կը հաղորդեն թէ ամէն օր բազմաթիւ ջրաժբարնաւեր, անգլիական իտալական, գերմանական, յունական դրօշ պարզած, կը սահին կ'անցնին կապոյտ Մարմարայէն, ճիշդ ճանճերու պէս, որոնք մեղրի կարասին կը վազեն։

Ու կը տեսնուի, որ Սեւ ծովուն մէջ ռուս նաւահանգիստներէն քարիւր ու ցորեն բարձած, կը վերադառնան լուիկ մնջիկ։ Յուլիսին 65.000 թոնօ ցորեն, գարի, հաճար ու վարսակ անցուցին Պոլսոյ նաւահանգիստէն։ Օգոստոսին՝ 354,000 թոնօ։ Իսկ սեպտեմբերի երեք շաբթուան ընթացքին՝ 356 հազար թոնօ։ Այս արմտիքին հարիւրէն 96ը փոխադրուեցաւ Անգլիա։

Փոխադրուած քարիւղն ալ մեծ չափերու կը հասնի։ Յուլիսին 368.000 թոնօ, օգոստոսին՝ 313.000 թոնօ, սեպտեմբերի սկիզբը՝ 250,000 թոնօ։

Դարձեալ, այդ երեք ամսուան ընթացքին, 206,000 թոնօ ածուխ եւ մանկանէզ փոխադրուեցաւ դէպի Միացեալ Նահանգները եւ Բանամա։

Թրքական ցորենի արտածումն ալ վնասուեցաւ ասկէ։

ԲԱԺՆՈՒԱԾ ԱՐՏԵՐ

Եղեռնաշունչ մրրիկ մըն է անցած մեր արտերուն վրայէն ու փճացուցած մեր բովանդակ հունձքը տարափասակ, զոր կ'ողբանք տակաւին։ Արիւնահոս հեղեղ մըն է ողողած ամէն ճակատի վրայ մեր բեղուն անդաստանները եւ անոնցմէ մեծատարած զանգուած մը քշած ու անվերադարձ կորստեան մը վիհը թափած։ Հիմա, մնացածը ափ մը հող է, զոր տարագիր սերունդ մը ուսամբարձ՝ փոխադրած է այլուրին ափերը, վերամշակութեան համար։ Եւ սակայն հողի այդ պզտիկ շերտն իսկ բաժան բաժան եղաւ՝ պատահական ձեռքերու մէջ, անճանաչ ըլլալու աստիճան այլասերած ցանքով մը իր ճակատագիրը կ'ողբայ։

Ու ինչզմնղակ ճակատագիր... հասնողը ափ մը հունտ, առատուն կանուխ ելլողը պուտ մը ջուր թափած՝ կը հերկեն, կը ցանեն, կը քաղեն, չնայած ցորենին ու գարիին, վարսակին ու հաճարին, անգամ՝ փուշին ու տատասկին։ Չկայ միութեան գիծ մը անոնց մէջ, չկայ նոյնատիպ աշխատանք, անգամ միօրինակ սերմնցու եւ ընտրանի լծկան ու մշակ։ Ու այդ շերտաւորուած տարածութեան վրայ՝ արեւը երբեմն ծագած կ'ըլլայ արեւելքէն, երբեմն արեւմուտքէն, շատ անգամ ալ՝ մութ եւ կասկածելի հորիզոններէն։

Պատկերին տխուր շրջանակը դեռ կարելի է ընդլայնել ու ընդհանրացնել, պատշաճեցնելու համար զայն, կրթական գետնի վրայ՝ մեր բաժնուած արտերուն, որոնք որքան ողբալի նո՛յնքան անտեսուած, որչափ արգահատելի, այնչա՛փ աղճատուած դիմագիծ մը կը պարզեն ըլլա՛լ հոս, ըլլայ ամէն տեղ, ուր որ տարագիր սերունդը հայ վարժարաններու է ծնունդ տուած։

Պատկերը ընդհանուր է, ո՛չ թէ մասնաւոր։ Բայց կ'ուզէ՞ք անկէ պզտիկ մաս մը վեր առնել ու որպէս հայելի ձեր դէմը բռնած՝ կարդալ բովանդակ ողբերգութիւնը անոր մէջ։ Կարդացէ՛ք ուրեմն, Պ. Սրբեանի զեկուցումը «Մարսէյլի վարժարանները», «Յառաջ»ի 1363րդ թիւին մէջ, ուր բաժնուած արտեր»ուն պատկերագծումը եղած է շատ մօտէն, իրական գոյներով։ Անիկա ըլլալով տնօրէն ու նուիրուած մշակ մը կրթական՝ կը յառաջանայ այս ցաւոտ գետնին վրայ, մատները ճիշդ վէրքին վրայ դրած ու աչքերը փրկութեան միակ կէտի մը յառած։

Սա պահուս մտադրութիւն չունիմ աւելորդ անգամ մըն ալ վէրքը քիչ մը աւելի խորացնելու եւ արիւնելու։ Եւ սակայն կը տարուիմ մատնանշուած փրկութեան ճամբան քիչ մը աւելի ընդլայնել ու խորացնել եւ Ազգ. իշխանութեան սեփականացնել, խոնարհամիտ առաջադրութիւններով առաջնորդուած։

Ճիշդ է։ Այսօր Մարսէյլի Ազգ. Առաջնորդարանը կը համրէ իր մէջ 16 նորակազմ թեմեր ուր գոյութիւն ունին եօթնեակ մը մասնու-մանկապարտէզներ, մօտ հազարի չափ երկսեռ ուսանողութիւնով ու եկեղեցասէր ժողովուրդով։ Բայց բոլորն ալ շերտաւորուած, անկապ ու թոյլ փոխ-յարաբերութիւնով մը միացած են կեդրոնին։

Եկեղեցական, վարչական, տնտեսական եւ կրթական մարզերու մէջ, Ազգ. Առաջնորդարանի հեղինակութիւնը կարկտնուած, տեղեր ալ կան, ուր փրթած չուանի մը նման է։ Անոնց մէջ ամէնէն ամուր չուանով կապուածը, թերեւս եկեղեցական մասն է. որով կարելի եղած է նորաշէն մատուռները նորընծայ քահանաներով օժտել ու զանոնք իրենց հոգեւոր պետին իշխանութեանը ենթարկել։ Բայց կարեւորը ժամն ու պատարագը չէ ո՛չ ալ մոմավաճառն ու բանկալը։ Էականը՝ այս բաժնուած արտերուն մէջ մշակուած կրթական հունձքն է, որուն որակը մեզ որ համեմատական ըլլալէ հեռու է ազգային, առողջ, միագիծ դաստիարակութեան մը պահանջներուն։

Ճիշդ է որ կայ հոգաբարձութիւն եւ կամ թաղականութիւն այս կրթական ցանուցիր յարկերուն վերեւ։ Բայց կա՞յ Ազգ. Կեդր. իշխանութենէն մշակուած, պարտադիր կրթական ծրագիր մը անոնց ձեռքին տակ։ Եթէ կայ, ո՞վ է գերագոյն վերահսկիչ կրթական մարմինը անոնց վերեւ։ Ուսուցիչները ո՞վ է ընտրած, ունի՞ն անոնք ուսուցչական ձեռնհասութեան վկայագիր։ Գրաւ կը դնեմ որ, մեր ազգային սահմանադրութեան նախատեսած այս պայմաններէն եւ ո՛չ մին գոյութիւն ունի այս նորակազմ թեմերուն մէջ, ուր գործածուած միջոցները «պաշկա թիւրլիւ չէյլէր» են, ինչպէս Պ. Սրբեան, շատ գունագեղ եւ իրական պատկերով մը փորձած է վերհանել զանոնք։

Կրթական այս բաժնուած անուները միացնելու, զանոնք մէկ ձեռքով հերկելու մշակելու եւ ցանելու համար, առաջին պայմաններէն մէկն՝ զանոնք վարչականօրէն Ազգ. Կեդր. իշխանութեան ենթարկել է։ Անշուշտ, նման ենթարկում մը կրնայ ըլլալ բարոյապէս ու նիւթապէս։ Բաւական չէ դիմացինէն պահանջել որ անպայման իրեն ենթարկուի, այս վերջինն ալ իր կարգին պարտականութիւններ ունի հանդէպ դիմացինին։ Եթէ Ազգ. Առաջնորդարանը ի վիճակի չէ առայժմ անոնց նիւթապէս օգնելու որ իր հեղինակութիւնը ճանչնան դրական գետնի մը վրայ, գէթ կրնայ միւս՝ բարոյական մարզի մէջ, անոնց առաջնորդ ըլլալ ու դիւրութիւններ տալ։

Ուրեմն...

Մարմին տալ Կեդր. Ուսումնական Խորհուրդի մը, որ ամբողջ շրջանին կրթական պատասխանատուութիւնը առնէ իր վրայ։

1.— Կրթական ծրագիր մը մշակելով եւ անոր դասաւանդութիւնը պարտաւորիչ ընելով։

2.— Ուսուցիչները քննութեան բովէ մը անցընելով, ուսուցչական ձեռնհասութեան վկայական չունեցողներուն արգիլել ո եւէ պաշտօնավարութիւն հայ վարժարաններէն ներս։ Իսկ ձեռնհասներուն վկայականներ տալ իր կողմէն։

3.— Եթէ երբեք Ուսումն. Խորհուրդը չկրնար շրջաններու վարժարաններուն մօտէն հսկել, իր շաբաթական ու ամսական այցելութիւններովը, իր կողմէն կարգել կրթական շրջուն քննիչ պաշտօնեայ մը լայն իրաւասութիւններով։

4.— Դպրոցներու ելեւմտական մասը յանձնել Թաղականութեան կամ Հոգաբարձութեան, իսկ կրթականը՝ միմիայն Ուսումն. Խորհուրդին։

Ու դեռ ասոնք չեն բոլոր փնտռուած միջոցները։ Ես միայն ուրուագիծով մը բաւականացայ։ Աւելին եւ օգտակարագոյնը կայ ու կը մնայ անդին, միշտ պատրաստ ու դիւրին, հերիք է որ կեդրոնն ու թեմերը զուտ ազգային կրթասէր զգացումներով տոգորուած՝ անկեղծօրէն ձեռք կարկառեն իրարու։

Մեղք է, փրկենք աղիտաբեր ճակատագիրը մեր բաժնուած կրթական արտերուն։

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ՄԻՇՏ ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ

Ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ Մուրատապատի (հիւսիսարեւմտեան նահանգ) հնդիկ ազգայնականներուն վրայ, երբ քաղաքապետարանին մէջ, կը փորձէին խափանել տեղին իսլամներու խորհրդին ընտրութիւնը, պատռելով քուէները։

Ցուցարարները մերժեցին հպատակիլ ոստիկանութեան կրկնակի ազդարարութիւններուն ցրուելու համար. ասոր վրայ, ոստիկանները զէնքի դիմեցին եւ բազմաթիւ ձերբակալումներ կատարուեցան, 46 անձեր ծանօրէն վիրաւոր՝ հիւանդանոց տարուեցան։ Ոստիկաններէն եւս բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

Հ. Մ. Ը. Մ.

Դ.

Դ.— ԱՊԱԳԱՅ ԴԵՐԸ

Այլ եւս ամէն կասկածէ [...] է սա իրականութիւնը թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը այն միութիւնն [...] կոչուած է մեծ ծառայութ[...] մատուցանել հայ ազգին, [...] նոր սերունդներուն բազմ[...] մանի դաստիարակութիւն [...] ջամբելու դժուարին [...] մէջ։

Ինչպէս նախորդ յօդու[...] մը մէջ պնդեցինք, ներկայ[...] րուս, ամէն ազգի պաշ[...] կուռքն է մարմնակրթանք[...] ապագային խիստ հաւանա[...] է որ ազգերու իրարմէ գե[...] կշռութիւնը ուղիղ համեմա[...] անոնց ունեցած մարզիկներ[...] քանակին ու որակին հետ։

Իրաւ ալ մարմնակրթա[...] միակ զէնքն է մարդոց ձեռ[...] ամենուրեք հետզհետէ [...] բարոյական անկումներու [...] ֆիզիքական ախտերու դէմ [...] քառելու համար։

Մանուկի մը առաջին [...] լէն, աղջնակի մը հուան [...] կելէն, մինչեւ տարեցի մը [...] դանաւորգութիւնը կամ ծեր[...] կոլֆ խաղալը, անցնելով փ[...] րերու սկաուտական շրջան[...] պատանիներու մարզական [...] ղերէն, եւ երիտասարդներ[...] ֆութպոլ եւ նմանօրինակ [...] զանքներէն, ուրիշ նպա[...] չունին բայց եթէ մարդոց [...] կանները, հեռու պահել փ[...] ցնող ղեղխ կեանքէ եւ [...] րութիւններէ, կրթել բարո[...] կան զգացումները, եւ ա[...] բառին իսկական առումով [...] առողջ մարդ աշխարհի մէջ։

Աւա՜ղ, դեռ շատ փ[...] հոգերը այն գերեզմաննե[...] որոնք մեզմէ խլեցին [...] թէ երիտասարդներ, որոնց[...] անոնք չէին կրցած դիմ[...] իրենց նոր միջավայրերուն [...] ղերենք շրջապատող, տեսա[...] հրապուրիչ փորձութիւն[...] որոնք անխտիր կը փճաց[...] առողջութիւնը, կը յոգնե[...] միտքը եւ ի վերջոյ կ'առ[...] նորդեն գերեզման։

Եւ այս փորձանքներուն [...] պայքարելու միակ միջոցը [...] Մ. Ը. Մ.ի ցոյց տուած [...] բան է։

Ան է որ պիտի վար[...] մանուկները. փոքր տարի[...] սիրել բացօթեայ կեանքը [...] րութիւնը, ժուժկալութի[...] Միշտ պիտի մղէ զանոնք [...] տեղ օգտուիլ կազդուրի[...] ւին ամենափոքր ճառագայ[...] Անոնց մէջ պիտի արթնցն[...] մերաշխութեան ոգին, բա[...] որուն ամէնէն շատ պէտք [...] մեր ազգը։ Չէ՞ որ սկա[...] դաւանանքը կ'ըսէ, «սկաու[...] եղբայր է ամէն ուրիշ սկաու[...] եւ բարեկամ ամենուն»։

Դարձեալ Հ. Մ. Ը. Մ.ն [...] պիտի սորվեցնէ փոքր [...] քէն ըլլալ ձեռներէց, [...] ճրկիլ դժուարութիւններու [...] ջեւ, եւ ոչինչէն հնարել [...] անհրաժեշտ նիւթերը, գոր[...] ներն ու առարկաները։ Ան պ[...] դրդէ միշտ ըլլալ խնայող[...] նել տկարներուն եւ յարգ[...] ծերը։ Եւ ինչպէ՜ս կարելի [...] րակուսիլ որ այս ոգիով [...] զուած անհատներ, չկար[...] նան իրենց ճամբան գծել [...] քի մէջ եւ բեռ չըլլալ [...] ազգին։

Ու միշտ Հ. Մ. Ը. Մ.ն [...] պիտի արթնցնէ բարի [...] ձի ոգին իր մարզիկներուն [...] պիտի առկայծէ միշտ [...] դիմելու կամքը անոնց [...] րուն մէջ. եւ պիտի առաջ[...] զանոնք դէպի համագոր[...] ցութիւնն ու համերաշխութի[...] չվհատելով պարտութի[...] րու առջեւ։

Արդ սոյն դժուարին եւ [...] կապ գործը գլուխ հանելու [...] մար, Հ. Մ. Ը. Միութիւնը [...] գրեթէ ամէն անհրաժեշտ [...] տաղձները։

Անոր չէ որ կը պակսի [...] նուէր երիտասարդներ եւ [...] իսկ տարէցներ, որոնք [...]

...փոխ իրենց նիւթական եւ ...կիքական շահուն, այդ վսեմ ...ծին սիրոյն, անխոնջ կ'աշ...տին համաձայն Հ. Մ. Ը.Մ.ի ...ագրին:

Հ. Մ. Ը. Մ. դեռ շատ գործ ...ի ընելիք, դեռ հազարներով ...ունկներ կան իր շարքերէն ...ւրս, որոնց վրայ հետ...նաէ պիտի ջանայ տա...ծել իր թեւերը, գուրգու...տ մօր մը պէս, սխսելով միշտ ...քարերնէն: Որովհետեւ, ահա ...ոց է Հ. Մ. Ը. Մ.ի կենսական ...մը, անոր շահած մեծ ժողո...րդականութիւնը: Ան թեւերը ...ացած չէ նստիր սպասելով որ ...րուստներու զաւակներ գ'ան ...գիրկը իյնան, բոլոր կազ...ածները հետերնին: Ան կ'եր...այ կը փնտռէ մութ անկիւն...ները, կը պրպտէ լոյսէ, օդէ եւ ...ահս սնունդէ զուրկ տղաք ...րենց խրճիթներուն մէջ, եւ ...մեւնոյն սկաուտական հա...գուստը կը հագցնէ հարուստին ...էջ աղքատին կռնակը, միեւ...նոյն շապիկն ու կարճ տափատը ...կը պարտադրէ վաճառականին ...էջ գործաւորին տղուն, եւ քով ...քովի կը խաղցնէ միեւնոյն ...ութպոլի խումբին մէջ անուսն ...ուսեալը, իր սիրտը հպար...ութեամբ կը լեցուի, քանի որ ...ահղծելով հաւասարութիւնն ու ...եղբայրութիւնը իր շարքերուն ...մէջ կրցած է դարմանել բնու...թեան անողոք մէկ անարդա...րութիւնը:

Եւ սակայն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի կը ...պակսին երկու կարեւոր ազ...դակներ իր սոյն հսկայական ...գործը յաջողութեամբ գլուխ ...հանելու համար:

Ա.— Հայ ժողովուրդի մեծ ...մասին, չըսելու համար ամբող...ջութեանը, վստահութիւնը Մի...ութեան հանդէպ, եւ անոր հե...տաքրքրութիւնը: Իրօք ալ հա...կառակ Հ. Մ. Ը. Մ.ի այնքան ...օգտակար Միութիւն մը ըլլա...լուն, դեռ շատեր կ'անգիտա...նան նոյնիսկ անոր գոյութիւնը: Եւ այս, կը ջլատէ իր ոյ...ժերը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչները ...չեն ուզեր որեւէ նիւթական ...արձատրութիւն, չեն ուզեր ...նոյնիսկ ամենադոյզն շնորհա...կալութեան կամ գնահատանքի ...խօսք, բայց կ'ուզեն որ ամէն ...հայու սրտին մէջ յարգանքի ...զգացում մը գտնուի սոյն Մի...ութեան հանդէպ, ամէն հայ հե...տաքրքրուի անոր գործունէու...թեամբ, եւ հարկ եղած պարա...գային բերէ իր թելադրութիւն...ները:

Բ.— Իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յա...ջողութեան կարեւորագոյն ազ...դակներէն մին է սեփական ...մարզադաշտի մը խնդիրը: Պոլ...սոյ մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնա...դրութեան թուականներուն ա...ռէն մասնաճիւղ գէշ աղէկ դաշտ ...մը գտած էր: Խիստ սրտապն...դիչ էր տեսնել անդամներու ...ջանադրութիւնը երբ ամէն ...իրիկուն դպրոցէն կամ գործէն վերադարձին, ու կիրակի ամբողջ օրը, ամէն ոք կը զբաղէր իր մարզադաշտին յարդարումով:

Ոմանք կը փորէին, ուրիշներ շրջափակը կը շինէին, մին Հ. Մ. Ը.Մ. կը գրէր դրան վրայ, մէկ քանին գոյքերը պահելու համար հիւղակ մը կը ստեղծէին փայտի կտորուանքով, իսկ ուրիշներ ճշմարիտ պարտիզպաններու պէս ծաղիկներով կը զարդարէին իրենց սիրելի վայրը:

Եւ երբ մութը կը կոխէր, ամէն ոք ցաւով կը բաժնուէր մարզադաշտէն, ուղղակի տուն երթալով, հանգստանալու համար:

Կը տեսնենք թէ սոյն երկու զբաղումներուն մէջ չեն կրնար ապրիլ ոչ սրճարանի կեանք, ոչ ոգելից ըմպելիի գործածութիւն, ոչ պարասրահ, կամ ասոնց նմանքանդիչ սովորութիւններ:

Սակայն օտար քաղաքներու մէջ շատ աւելի դժուարացած է մարզադաշտ մը ապահովելը, քանի որ բոլոր տեղական Միութիւնները արդէն ձեռքէ ձեռք խլած են դաշտերը, իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները ստիպուած են մեծ ծախքի տակ մտնել մարզադաշտ մը վարձելու համար, հակառակ պարագային ուրիշ Միութիւններէ պատառ մը դաշտ մուրալու հարկին տակ գտնուելով:

Եւ օտար միութիւններ շատ անգամ կը տրամադրեն իրենց դաշտը, պարզապէս մեր արժէքաւոր երիտասարդները իրենց քաշելու համար, այնպէս որ Հ. Մ. Ը. Մ. նոր վտանգի մը առջեւ կը գտնուի, այն է օրէ օրէ տեսնել իր լաւագոյն մարզիկներուն օտար խումբերու շլացուցիչ առաջարկներուն տեղի տալը: Եւ անոնցմէ մին կ'ըսէր օր մը սրտի ճշմարիտ պոռթկումով մը: «Ա՜խ, եթէ Հ. Մ. Ը. Մ. դաշտ մը ունենար...»

Եւ այս կէտը շատ կենսական է: Հայ Մարմնակրթական միութիւնն է որ պիտի սատարէ հայ ազգին ապագային, և սակայն սեփական մարզադաշտն է որ պիտի փրկէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ապագան:

Այս մասին քանի մը օգտակար եւ շահաբեր թելադրութիւններ յաջորդով:

Բ. ԺՊՏՈՒՆԻ

ԼԻՈՆԻ ԿԱԹ. ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ

Կաթողիկոսական յառաջիկայ ընտրութեան մասնակցելու համար, Սեպտ. 26 Ուրբաթ իրիկուն Լիոնի Ս. Աստուածածնայ մատրան մէջ խառն ժողով գումարուելով, նախապէս Լիոնի եւ շրջակայ հայ Թեմերու առաջնորդ ընտրուած Գէորգ Արք. Ասլանեան եւ գաւառ. խորհրդոյ ատենապետ Պ. Սերովբէ փափազեան, կաթողիկոսական պատգամաւոր ընտրուեցան:

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՈՐ ԿՌԻՒՈՎ ԿԸ ՎԵՐՋԱՆԱՅ

15 ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐ ՎԻՐԱՒՈՐ 95 ՁԵՐԲԱԿԱԼԵԱԼՆԵՐ

Երկու շաբաթէ ի վեր բուռն պայքար կը մղուէր Պելժիքի համայնավարներուն եւ ընկերվարականներուն միջեւ, Թաղապետական խորհրդականի մը ընտրութեան առթիւ, որ պիտի կատարուէր կիրակի օր: Ընտրութիւնը մնաց համեմատականի. բայց ցանկին գլուխը կը մնար համայնավար թեկնածուն Թորէզ՝ 4256 ձայնով՝ ընդդէմ ընկերվարական թեկնածուին՝ 3673 ձայնով:

Քւէարկութեան արդիւնքը հազիւ յայտնուած, համայնավարներն արդէն իրենք զիրենք յաղթական նկատելով, հաւաքուեցան իրենց թեկնածուին շուրջ, ու թափօր կազմած, միջազգային քայլերգը երգելով, սկսան յառաջանալ Ավլնիւ կամպէթթայի ուղղութեամբ, ուր սակայն բախեցան ոստիկանական պատնէշի մը: Ու կռիւն սկսաւ: Համայնավարներն ոտքի ու ձեռքի հարուածներով յարձակեցան ոստիկաններուն վրայ ու շղթան ճեղքելով՝ շարունակեցին իրենց ճամբու ցոյցերը, մինչեւ հասան Պելժիքի փողոցը, ուր այս անգամ, հանդիպեցան աւելի ուժեղ ոստիկանական շղթայի մը, որ հրահանգ ունէր արգիլելու ցոյցը: Ոստիկանապետը փորձեց խաղաղութեամբ ցրուել ցուցարարները, բայց ի զուր: Ընտրական այս յեղափոխականները արդէն դիրք բռներ էին քիմէի սրճարան մը, ուրկէ աթոռներով, շիշերով ու գաւաթներով, ընդունելութիւն մը կատարեցին յարձակողներուն: Ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ օգնական ուժեր ուզել, որոնք երբ հասան, խուժեցին սրճարան, եւ աթոռները գործածելով իբրեւ վահան, բուռն կռուի մը բռնուեցան համայնավարներուն հետ, աթոռի, շիշի, դանակի եւ գաւաթի հարուածներով:

Համայնավարները հետզհետէ տկարացած, ապաստանեցան գետնայարկ: Ի վերջոյ, ոստիկանները տիրապետեցին կացութեան, 19 վիրաւորներ տալէ յետոյ, որոնցմէ մէկ քանին ծանր: Ձերբակալուեցան 95 համայնավարներ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԸՆԿՆԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆ»

Փաշալուի դատարանին մէջ սեպտեմբերի սկիզբը տեղի ունեցաւ տարօրինակ դատավարութիւն մը «ցուցադրական ձեւով»: Ամբաստանեալներն էին խումբ մը գիւղացիներ, այր կամ կին, որոնք, «Խորհ. Հայաստան»ի վկայութեան համաձայն, խաբեբայական ընկերութիւն մը կազմած էին եւ իբրեւ խսկական լուսնոտներ՝ գետին կ'իյնային, զանազան բաներ կը զառանցէին: Բժշկական մարմինը, քննելէ յետոյ ամբաստանեալները, հաստատեց որ կեղծարարներ են, երբեք լուսնոտութեան նշան ցոյց չեն տար, հետեւաբար... սեփականատէր գիւղացիներն են, որ սարքած են այս խաղը: Դատավարութիւնը տեւեց երկու օր եւ հաստատեց որ ամբաստանեալները «ընկնաւորական այս շարժումը» կազմակերպելով, վանքերու կամ իրենց տուներուն մէջ խմբովին յանկարծակի գետին իյնալով, իրենց զառանցանքի պահուն, սուրբերուն անունով զանազան խօսքեր կ'արտասանէին խորհրդային իշխանութեան դէմ, վարկաբեկելու համար զայն, կամ զանազան գուշակութիւններ կը կատարէին՝ ըսելով թէ կարկուտ պիտի տեղայ, սով ու երաշտ պիտի ըլլայ, պատերազմ պիտի ծագի, այսպէսով խուճապ կը պատճառէին ժողովուրդին մէջ: Սուտ սուտ գետին իյնալով, մատաղ մորթելու հրաման կուտային գիւղացիներուն, միշտ սուրբերուն անունով («Խորհ. Հայաստան» կ'ըսէ թէ «աղաներուն հրամանով»): Եւ այսպէս գիւղացիները դաշտային գործով զբաղելու տեղ, իրենց ոչխարները կը մորթէին:

Բայց «ընկնաւոր»ները, որոնք գործի ձեռնարկած էին անցեալ յունուարին, ոչ միայն «պրովոկացիոն» լուրեր կը տարածէին խորհրդային իշխանութեան դէմ կամ սուրբերուն համար ոչխար մորթելու կը հրաւիրէին գիւղացիները, այլ նաեւ կը գոհացնէին իրենց ...սեռական կիրքերը, (այս վերջին ամբաստանութիւնն ալ ապահովաբար խորհրդային իշխանութեան «պրովոկացիոնը»):

Դատարանը մէկ տարի բանտարկութեան դատապարտեց 4 հոգի (այր), իսկ 2 կին՝ երկու տարի բանտարկութեան, 2 ուրիշ կին՝ տուգանքի:

ՇԱԽՄԱՏ

Ճատրակը (շախմատ) չափազանց տարածուած է ինչպէս Ռուսիոյ, նոյնպէս Հայաստանի մէջ: Միակ...մարզանքն է, որուն մասին կը խօսուի Հայաստանի թերթերուն մէջ: Անշուշտ իբրեւ... յեղափոխական խաղ:

Ապարանի, Դարալագեազի եւ կարգ մը շրջաններու գիւղերուն մէջ մարդիկ այնքան շատ կը խաղան, որ Դարալագեազի գիւղացիներէն մէկը արդէն մասնագէտ դարձած, կը յայտարարէ որ գրաւ կը դնէ իր ամբողջ հարստութիւնը թէ երբ Երեւան երթայ, ջարդուփշուր կ'ընէ տեղւոյն ամենալաւ խաղացողները (խորհրդ. Հայաստան 14 Սեպտ.):

Եւ սակայն նոյն թերթին մասնագէտը, «շախմատի քննադատը», կ'ըսէ թէ Ապարանի Բըլխեր գիւղին մասնագէտները գաղափար չունին «կողմնանցուկի» (en passant) մասին, ոչ ալ «տեղափոխութեան» (ռոկիրովկա) մասին: Կը նշանակէ թէ, կ'ըսէ, նորագոյն ճատրակին մասին տեղեկութիւն չունէին, քանի որ «տեղափոխութիւնը» եւ «կողմանցուկը» ճատրակի մէջ մտած են 16րդ դարուն, Եւրոպայի մէջ: Ապարանի մասնագէտները անշուշտ խաղը սորված են սերունդէ սերունդ, որդւոց որդի իրենց պապերէն, որոնք խաղը բերած են Թուրքիայէն:

Ճատրակի պատմութիւնը ցոյց կուտայ, որ խաղը Արաբները տարածեցին նախ Ասիոյ, յետոյ Եւրոպայի մէջ: Լէնկթիմուր, Թուրքերուն Պայազիտ սուլթանին դէմ տարած յաղթանակին (1402) յիշատակին, իր զաւկին տուաւ Շահ Ռոխ անունը որ այժմ կը տրուի «Նաւակին»: Այդ անունէն կը ծագի «Ռոշատ, Ռոկիրովկա» անունները: Ապարանի մասնագէտները նաւակին տակաւին «ռոխ» կամ «ըրխ» կ'ըսեն: Փիղը կ'անուանեն պարսկական հնչումով: Թագուհին՝ «փարզ», որ ռուսերէն «ֆէրզ», սանսկրիտ «ֆէրանս» բառէն, որ կը նշանակէ «վէզիր» կամ հրամանատար:

Զինուորը՝ «փիան», պարսկերէն «փիադա» (հետեւակ) բառէն: Այսպէս կարելի է հետեւցնել թէ հայկական գիւղերուն մէջ ճատրակը փոխադրուած է Արեւելքէն, Արաբիայէն, (Թուրքմէններու կամ Պարսիկներու կողմէ) եւ ոչ թէ Եւրոպայէն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Մ. Ը. ՄԸ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՈՄԱՆ, 25 սեպտ.— Կարգ մը երիտասարդներ, գեղեցիկ գաղափարը յղացած են տեղիս մէջ եւս կազմելու Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը ու բոլոր անոնց որ կը փափաքին իրենց պարապոյ ժամերը նուիրել մարզական ու մարմնակրթական առողջ հաճոյքներու, կոչ կ'ուղղեն որ միանան իրենց, հաւաքական աւելի արդիւնաւէտ գործունէութեան նուիրուելու համար:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը արդէն կազմուած է եւ յառաջիկայ կիրակի հոկտ. 5ին, նոր անդամներու արձանագրութիւնները պիտի կատարուին, կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին «ընկերվարականներու սրճարանին» մէջ:

Լիայոյս ենք որ Ռոմանի երիտասարդները պիտի փութան նոյն օրը արձանագրուիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նորակազմ մասնաճիւղին մէջ:

Ց. Մ.

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 28 սեպտ.— Օգոստոս 23ի շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Երրորդ Թաղապետարանի շքեղ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Նուպար-Խանի Երկսեռ Հայրենակցական Միութեան բացման հանդէսը: Հանդէսը բացուեցաւ «Փամփորոտան»ով, որ երգուեցաւ Նուպար-Խանի նորակազմ երկսեռ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Երանոս Գըրըքճեանի:

Օրուան նախագահին Պ. Մանուկ Դ. Մանուկեանի բացման խօսքէն վերջ, տեղի ունեցան արտասանութիւններ, երգեր, մեներգներ, եւայլն:

Մեներգեցին Պ. Ե. Գըրըքճեան «Հայաստան եւ Նոր Օրօր»ը, Օր. Զարմուհի Մանուկեան «Պարզիր Աղբիւր»ը եւ Օր. Հռիփսիմէ Գաբրիէլեան «Քարին եկաքը»:

Արտասանեցին Պ. Պ. Գաբրիէ եւ Պարոյր Սինապեան եղբայրներ, Պաղտիկ Ճէպէճեան, Ստեփան Հաճի Պօղոսեան, Նուպար Մանուկեան, Յակոբ Արէլեան, Յակոբ Պաղտասարեան, Յակոբ Փափազեան եւ Դաւիթ Մանուկեան:

Յաջողութեամբ երգեցին՝ Օր. Նունուֆար Պաղտասարեան՝ Պ. Գաբրիէլ Սինապեանի հետ եւ Օր. Հռիփսիմէ Գաբրիէլեան Պ. Մանուկեանի հետ:

Միջնարարին, ամերիկեան ձեւով աճուրդի դրուեցաւ շքեղ ժամացոյց մը, որ կարճ ժամանակի մը մէջ կոկիկ գումար մը ապահովեց: Ժամացոյցը շահեցաւ փոքրիկն Սիրվարդ Կիւլպէնկեան, որ կրկին նուիրեց Հայր. Միութեան:

Հանդէսը փակուեցաւ 4 տարեկան փոքրիկն Բ. Քիւրքճեանի նուագածութեամբ իր հօրը ընկերակցութեամբ նուագած կտորներով:

ԵՐԳԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՊՕՂՈՍ ԵՒ ԱՄՈՍ

(ՀԱՅ-ՔՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

— Քարով Գօգօն կանաչ կարմիրը կապի, ամէն բանս կը ...րփի, կը պատասխանէ Գզիրը ...նդամերեսս:

Նօպատար Հասօն թագա պը...ակի օրերը կը համրէ:

Աղջիկներուն աչքերը կրակ ...ն կորեր ու գեղին բոլոր ջահիլ ...տղաները ձիւնի պէս կը հալին ...այդ կրակէ նայուածքներուն մէջ:

Այդ օրերուն՝ Ղարիպ Ոսկան ...մեռաւ: Եւ անոնք՝ որ երէկ ...շան մը պէս կը հալածէին ...քը, անոնք՝ որ թուք ու հայ...հոյանք կը շպրտէին իր երեսին, ...անոնք՝ որ ծաղր ու ծանակի ա...րկայ էին դարձուցած այդ ...ննակեաց օտարականն ու իր ...նքերը, անոնք՝ որ Ոսկանին ...նիքը սովմահ ըրին եւ ա...նք՝ որ քանիցս բանտի ու գնտանի չարչարանքներուն մատնած էին զինքը. թափօր մը կազմած, ծաղկեփունջերով եւ մեռելական շարականներով քալեցին գլխիկոր իր դագաղի ետեւէն:

Երկու յաղթանդամ երիտասարդներ, արքայական թիկնապահներու պարծենկոտութեամբ քալեցին դագաղին կողերէն:

Ամբոխը ծունկի եկաւ թարմ հողաթումբին առջեւ:

Երեք գեղանի կիներ գաղտնօրէն արտասուեցին յալկան ուռիներու տակ: Հռետոր մը, կէս ժամէ աւելի փառաբանեց Ղարիպի կեանքն ու գործերը:

Եւ սակայն անյայտ մնացին անոր ծննդավայրի անունն ու մականունը...

«Ղարիպ Ոսկանը մեռաւ եւ ամբոխը պարտուեցաւ», այսպէս վերջացաւ հռետորի դամբանականը:

Երբ յուղարկաւորները գլխիկոր ու լուիկ կ'անցնէին ժամուն հրապարակէն, գունագեղ զգեստներու մէջ պարուրուած բազմութիւն մը, արեւելեան դանդաղութեամբ ծանր ու միօրինակ կը դառնար «Ծանտըր գէօնտ»ի շուրջպարը:

Մուսոյի աղջիկ Վառօն հասաւ իր մուրազին: Գիւլիզարը ջուխտ ձեռքերը խինայ դրաւ ու եօթն օր ու գիշեր պարեց: Ամօն իր փամփուշտներուն կէսէն աւելին վառեց: Նօպատար Հասօն հօտին ամէնէն պարարտ ոչխարները մորթեց: Գզիր Վարդօն թաղէ թաղ ու դուռնէ դուռ վազեց:

Տէր Պետիկը թօթուեց իր շալվարին թառած գերեզմանաճամբի փոշիները, քիչ առաջ արցունքոտ աչքերը մէկէն բոցավառուեցան եւ անօրինակ հրճուանք մը այրեց անոր այտերը:

Ռէս Մկօն օրհնեց Գօգօն ու Վառօն եւ յաջորդ կիրակին իսկ, իր կտակը գրել տուաւ:

Գիւլիզարը գիշերանց փախաւ Ամօյի հետ:

Ջէլալի Քիւրտերը Եզիտիներու նախիրը յափշտակեցին ու ժողովուրդը Ղարիպ Ոսկանի կորուստը ողբաց:

Մասիսէն մինչեւ Սիփան, դաշտերը նորէն կանչցան, գեղերու աղջիկներ տխուր, տրտումադէմ ...ները իջան, կամեցող կիներ գիր կապ ըրին ու եօթն ամիս Գօգօն Վառոյի կուսութիւնը չկրցաւ առնել:

Աղջկատէրերը Մուսոյի կնկան նախանձեցին, ու բոլորը սէրուոր Վառոյին անիծեցին:

— Հողըս իր պօյ-պուսաթին, իմ հօր դըռան հազար հատ ինոր պէս պոս ծառայ կայ, օրն ի բուն կը կրկնէր Արգնկացու թոռը:

— Խուփը գլորաւ գտաւ պուտուկը, Գօգօն ու Վառօն իրար կ'արժեն, գեղին սովորական ծաղրանքներէն մէկն էր:

Անթապցոնց Վարսիկը լուռ էր, իսկ անոր մայր Զատու Նազէն գայլի մորթի կտորէ թիլիսմ մը պատրաստեց ու Նորապսակներու բարձին մէջ կարեց:

— Տիւշմանի գնդակին հանդիպիս Գօգօ՛, երեսն ի վեր պոռաց օր մը Աբրոյենց Խուռիկը, ու շա՜տ իրիկուններ խորհուրդի նստան գեղին չար կնիկներ Գօգօն Վառոյէն զատելու համար:

Էրզրումի ջանֆասէն ու ատլասէն կարուած զպուները դեռ չհինցած, Վառօն հագաւ չիթ ֆըստանը ու ան միւս հարսներու հետ լեռը ելաւ, ոչխարները խուզելու:

Այդ իրիկուն Տէր Պետիկը կարդաց Գօգոյի առաջին նամակը:

Իմ անուշ ախպէր Խնկօ՛,

Ի Քաղաքն Ստամպօլ

Ստամպօլի քաղաքը, մեր գեղին պէս փոքրիկ տեղ մը չէ, երկնից աստղերուն հաշիւը կայ էս քաղքի ճրագներուն հէսապը չկայ:

Ադամորդին առ-նամուսը կորսնցուցեր է:

Կնքահայր, սանահայր չկայ, սանը քաւորին, քաւորը սանին աչք կը դնեն: Տէրտէրները կօշիկ կօշկի մէջ կը հագնին: Հարսները երես բաց պսակի կը կայնին: Հացը դանակով կը կտրեն, հացի փշուրները աղբի մէջ կը լեցնեն:

Քո կարօտը գիս տարտամահ ըրաւ: Շատ բարեւ քաւոր Մըխոյին, քաւոր կնկան, Տէր Պետիկին, Ամոյի մօր, Մարիամ պաջիին, Սօղիկենց Գիրգորին, Խալթենց Աստուրին, Պօտուրենց Նախոյին, Սօլկար Խաչոյին, Պէքչի Սիմոնին, Նունուֆար խաթունին, ծծմէր Ամոյին, Դուռդրկից, բարեկամներուն, խնամիներուն, մեծին ու փոքրին:

(6)

ԱԶԳԻՆ

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին
Brébant Marseillaisի շքեղ սրահին մէջ, 146-148 Ave. de Chartreux
առնել՝ Թիւ 41, 48 եւ 53 հանրակառքերը
կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ
Լ. ԳԵԽՈՆԵԱՆ եւ Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ
Զինուորական փանֆառ, երգ, արտասանութիւն, նուագ եւն.։
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԼԻՈՆ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին
Գ. Թաղապետարանի սրահը
կը նախագահէ ընկ. Ս. ԹԱԹՈՒԼ
կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ
Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն։ կը մասնակցի Տէսինի «Կոմիտաս» երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Ա. Մելքոնեանի։ Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։
Մուտքը ազատ է

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐՐԻԽ.— Այս կիրակի ժամը 2.30ին
կը խօսի Ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Այս կիրակի ժամը 2.30ին
կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ.— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Harmonie de St. Etienneի շքեղ սրահին մէջ, Ave. du Président Faure (սինէմա լուսայեալի կից).
կը խօսի ընկ. Ս. ԹԱԹՈՒԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ

կազմակերպած դասախօսութիւնը, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը, Մէթրօ Իթալի։
կը խօսի ընկ. Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ նիւթ ունենալով
քիւրտ ազատագրական պայքարը
եւ անոր քաղաքական նշանակութիւնը
կը հրաւիրուին նաեւ շրջաններու ընկերները

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՍԷՆ - ԼՈՒ ԿՐԱՆ ՓԷՆ.— 5 Հոկտեմբեր կիրակի ժամը 2.30ին Պ. Ճանիկեանի «Կիլիկիա» Թատերասրահը։
կը ներկայացուի՝ ԵՂԲԱՅՐ ԵՂԲՕՐ ԴԷՄ *կամ* ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ
կը մասնակցի մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուտիայի խումբը

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Եօզ. եւ Շրջ. Հայր. Միութեան Անիէռի մասնաճիւղին։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Թաղապետական սրահներուն մէջ, Բիւ տէ Հալ, Պուա Քոլոնպ։ Առաջին անգամ ըլլալով եւ մեծ պատրաստութեամբ Արօվեան Թատերախումբը կը ներկայացնէ՝
ՓԱՌՆԱԲԱՍԻՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ
(Քոմէտի երեք արար)
կը մասնակցին Տիկ. Պետիկ, Պ. Գազանճեան եւ Սմսարեան
Բանախօսութիւն, նուագ եւ արտասանութիւն
կը մասնակցի ԵՓՐԱՏ նուագախումբը
Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի հիւանդ երիտասարդի մը։ ընտիր ճաշ. պիւֆէ ժողովրդական գիներով։
Մուտք 5 եւ 10 ֆրանք
ԾԱՆՕԹ.— Այն հայրենակիցները որոնք օգոստոս 16ին տոմսեր գնած էին, անոնց մուտքը ապահովուած է։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ, 4 հոկտ. երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ, ներկայանալ անդամատետրներով։

ՎԱԼԱՆՍԻ «Բաբգէն Սիւնի» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այս հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլորիայի մէջ։ Կը դասախօսէ բժ. Շ. Այվազեան Առողջապահութեան հարցը եւ առողջութեան... ցնորքը» *նիւթին մասին։*
Մէկ ժամ սինէմա։

ԼԻՈՆԻ Բալուի եւ Յար. գիւղերու օգ. մարմինը համաբալուցիական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ անգամ եւ ոչ անգամ բոլոր հայրենակիցները 3 հոկտ. 1930 ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8ին (281, cours Lafayette, Lyon,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կարօ Կարպուշեան որ կը բնակէր 20 rue des Feuillants, Marseille. *Իմացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։*

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Մասնակցութեամբ Ազգ. Միութիւններու
11 Հոկտ. Շբ. իրիկուն Salle de Géographie մէջ, 184 bld. St. Germain
կը նախագահէ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ
գեղարուեստական բաժնին մանրամասնութիւնը յաջորդաբար

"ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ„

ԲՈԼՈՐ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԵՒ ԳՈՐԾԻ ՏԷՐԵՐՈՒՆ

Յառաջիկայ Նոր Տարիին լոյս պիտի ընծայենք Հասցէագիրք մը, «Ամէնուն Հասցէն» անունով, հայկական մանրանկար «Պոթէն» մը, ուր պիտի տանք Ֆրանսա բնակող Հայերու հասցէները, ինչպէս նաեւ Հայերուն համար օգտակար օտար հասցէները։ Կը խնդրուի ուրեմն որ, ֆրանսաբնակ ամէն հայ մեզի հաղորդէ, նամակով մը, իր անունը, մականունը, գործը կամ արհեստը եւ ամբողջական հասցէն (փողոցին թիւը եւ անունը, քաղաքը եւ նահանգը, ինչպէս նաեւ հեռաձայնի թիւը եթէ ունի), բոլորը գրուած որոշ ու յստակ։ Այս անուններն ու հասցէները պիտի հրատարակուին առանց ոեւէ փոխարինութեան, ձրիօրէն։

Անկէ զատ, այս գիրքին մէջ ծանուցում տալ փափաքող գործի տէր Հայերէն կը խնդրուի անյապաղ մեզի դիմել, ուղելով մեր ծանուցման սակագինը։ Պէտք է հասցէներն ու ծանուցումները մեզի հասնին մինչեւ Սեպտեմբերի վերջը։

դիմել հետեւեալ հասցէին.— Librairie «Arpi», L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20)։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆԸ, դպրոցական վերամուտի առթիւ, նպաստաւոր պայմաններով ֆրանսերէն ամէն տեսակ դասագիրքեր կը հայթայթէ հայ աշակերտներուն։

Գրատան մէջ կան Larousseի, Hachetteի, A. Colinի, A. Michelի *եւ ֆրանսական բոլոր մեծ տուներու հրատարակութեանց ճոխ մթերք մը։*

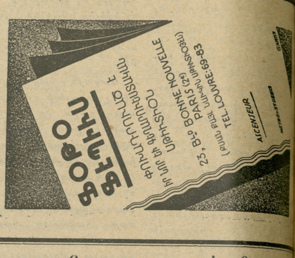
Լոյս տեսաւ Larousseի *1931ի բառարանը, գին 34 ֆրանք։ Մասնավճարներով կը հայթայթենք Լարուսի բոլոր հրատարակութիւնները (*Larousse du XXe siècle, Larousse Médical, Commercial, Universel *եւայլն։*

Պահանջուած ամէն գիրք կը հայթայթենք անմիջապէս։

Գաւառի եւ արտասահմանի դպրոցներն ալ կրնան դիմել մեզ Librairie H. Samuel, 51 Rue Monsieur le-Prince, Paris (5). Tél. Danton 88-65, Métro Odéon.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930
2 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1380 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԿՏԱԿԸ

Աշնան այս օրերուն, Հայոց ներքին կեանքի ամէնէն հրատապ խնդիրը կրթական գործը կը հանդիսանայ։ Ամէն տարի մեծ ու պզտիկ գաղութները յուզումի ու մտահոգութեան կը մատնուին, երբեմն միացեալ ճիգերով, երբեմն անջատ, հասատուն եկամուտէ զուրկ հայ կրթական գործը կազմակերպելու եւ գոնէ նուազագոյն չափով մը ընդառաջելու հսկայական կարիքին։

Կրթական գործը իր լայնութեամբ եւ վերին աստիճանի մեծ նշանակութեամբ պետական մեծագոյն գործը կը հանդիսանայ։ Պետութեան բացակայութեան պարագային առնուազն կազմակերպուած ու բարեկեցիկ համայնք մը միայն կարող է իր ուժերուն վստահիլ՝ դպրոցական մեծ ծախքերուն դիմաց։

Գաղութահայութիւնը պետական կեանքէ զուրկ, զուրկ է նաեւ տեղական ազգային լուրջ կազմակերպութիւններէ, եւ անկարող համազգային նշանակութիւն ունեցող մշակութային խնդիրները լուծելու։

Վարչական անկազմակերպութեան հետեւանքներէն զատ, պէտք է ընդունինք որ այսօր հայ համայնքը աղքատ է եւ տնտեսական գետնի վրայ հաստատուն վաղուան մը յոյսեր չունի։ Մինչդեռ համայնքի կրթական կարիքները շատ են եւ ազգապահպանման մտահոգութիւնը գրեթէ ընդանուր է, ընդդէմ ձուլման վտանգին։

Սակայն այս ծանրակշիռ խնդիրները տեղական նեղ շրջանակներուն մէջ կը փոթորկին ու կը մարին, բաւականանալով միայն այնքանով, որքան անհատական եւ տեղական ճիգերը կը ներեն։ Հայ կրթական կեանքը կ՚ընթանայ միջակէն շատ վար աստիճանով մը, եւ մենք բոլորս, աշխարհի հովերուն ցրուած, երբ կը տեսնենք թէ փոքրիկները քիչ մը հայերէն կը խօսին, կամ քանի մը բառ հայերէն կը կարդան, փառք կուտանք Աստուծոյ որ տակաւին ձուլուած չենք։

Այս մխիթարանքին մէջ կը կայանայ մեր կրթական գործի ճշմարտութիւնը։

Եթէ կարելի ըլլար ընդհանուր յայտարարի մը բերել ցիր ու ցան գաղութներու կրթական կարիքները, թիւը ներկայացնել դպրոցի կարօտ բոլոր մանուկներուն, ու այս բոլորին դիմաց պատկերը տալ հազարումէկ զոհողութիւններով պահպանուած ներկայ դրութեան, աղէտալի իրողութիւն մը պիտի պատկերանար մեզ։ Մենք պիտի տեսնէինք հազարաւոր մանուկներ կրթական հաստատութիւններէն դուրս, հայ դպրոցները աղքատիկ, դասագրքերու եւ դպրոցական իրերու բացակայութիւնը, ու նաեւ կրթական գործին նուիրուած ու պատրաստուած ուսուցչի պակասը։

Հայ ժողովուրդի կրթական կեանքը տագնապի շրջան մը կը բոլորէ, ու այս տագնապը կը սպառնայ տեւական դրութիւն մը դառնալ, ինչ որ խոշոր վտանգ մըն է, որ ամբողջ ազգը պիտի մտահոգէ։

Ծանրակշիռ այս դրութիւնը մեզ կը մղէ այս խորհրդածութիւններուն, ու մենք կ՚ուզենք որ հանրային հաւաքական կարծիքը արթուն մնայ եւ գիտակցի վտանգը։ Մենք կ՚ուզենք որ հանրային հետաքրքրութիւնը կեդրոնանայ հայ դպրոցին շուրջ։ Տանուէին չսպառած բազմաթիւ միջոցներ կան, որոնց կարող է դիմել հայ ժողովուրդը, ազգապահպանման զօրեղ գիտակցութեամբ մը։

Բազմաթիւ հարուստներու եւ կարգ մը հաստատութիւններու շէմքին կարելի է կենալ եւ մտահոգել զանոնք կրթական հրամայական գործով, որու քովէն որեւէ հայ կամ ազգային հաստատութիւն անտարբերութեամբ չի կրնար անցնիլ։

Այսօր, բազմաթիւներէն միայն մէկը, կարեւորագոյնը մատնանշենք։

Բոլորին ծանօթ է Սանասարեան կրթական կտակը։ Սակայն բոլորն ալ (խօսքս հայ ժողովուրդի մասին է) սրտմաշուքով կը տեսնեն, որ այդ կտակը երկար տարիներէ ի վեր իր նպատակին չի ծառայեր։ Մենք չենք գիտեր թէ՝ ուրիշ ո՞ր նեղ օրուան կը պահուին այդ դրամները։ Հայ ժողովուրդը իր հայրենիքին մէջ չէ, բայց ան ազգովին գաղթած է, ու ազգին հաւաքականութիւնը կը ներկայացնէ օտար ափերուն վրայ։ Այս երկարատեւ դրութեան հանդէպ, ջուր վերցնող առարկութիւններ ընել, ազգին եւ անոր կրթութեան պատկանող խոշոր գումար մը դրամատուներուն մէջ փակել, երբ հազարաւոր մանուկներ փողոցին բաժին կը դառնան, որեւէ դատաստանի առջեւ անարդարանալի պիտի մնայ։

Արդ, մեր խօսքը կ՚ուղղենք Պ. Գ. Նորատունկեանին, որ կտակակատարն ուտէրը կը հանդիսանայ հանրային այս դրամագլուխին. — Ի՞նչ դիտաւորութիւններ ունի Սանասարեանի խնամակալ Մարմինը Սանասարեանի կտակի գործադրութեան մասին. ո՞րքան է ազգին պատկանող այդ կրթական դրամագլուխը, եւ առհասարակ, ի՞նչ իրաւական եւ գործնական կարգադրութիւններ եղած են, որպէսզի Սանասարեանի կտակած դրամը տեւական կերպով յատկացուի հայ կրթական գործին։

Մենք կը կարծենք Սանասարեանի եւ անոր նմանող հաստատութիւններու գործօն օժանդակութիւնը, կարող մեծ զարկ տալ հայ դպրոցական գործին եւ ազդակ մը հանդիսանալ նոր օժանդակութիւններ եւս ապահովել, այնքան հրատապ պահանջներուն ընդառաջելու։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՉԱՐՉԻՆ

«Յուսաբեր» այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (սեպտ. 20).

— «Մենք ովասիս չենք անապատի մէջ՝ «Յուսաբեր»ը կը շնչէ, կ՚աճի ու կը ծաւալի իր գաղափարակիցներու այն ջերմ գուրգուրանքին շնորհիւ, որ ինքնաբեր մղումով ստեղծուեցաւ իր շուրջը։

Բայց նաեւ արտակարգ զոհողութիւններուն շնորհիւ այն աշխատաւորներուն — Թղթակից, գործակալ, աշխատակից, ջատագով ու բարեկամ, — որոնք թերթի ծաւալումին ու յաջողութեանը մէջ իրենց հոգեկան վարձատրութիւնը կը տեսնեն,— վայելքներէն ամէնէն քաղցրը եւ իրաւամբ ամէնէն «նիւթեղէն»ն ու շօշափելին գաղափարական մարդու համար։

Մենք մեր ետին փաշաներ չունինք, որոնք առանց մեր գիրն ու գրածը գիտնալու,—100ական ոսկիներով պարգեւներ տան մեզի։

Մենք նաեւ այդ բաքբերը չունինք. դրամով տուողը գրչով կ՚առնէ՝ բայց որովհետեւ աշխարհը եօթն անգամ ցնցուած պարագային իսկ անկարող է Հ. Յ. Դաշնակցութեան գրիչը առնել, ուստի փաշաները, ազգային մեծ բարերարներն ու գործարանատէրերը գիտեն ո՛չ դրամ տալու տեղը ո՛չ գրիչ առնելու կերպը։

Ազգային գրեթէ բոլոր հաստատութիւնները — բարեգործական, Առաջնորդարաններ, «անկուսակցական» հայրենակցականներ եւ այլն, եւ այլն, — ասոնք բոլորը, եկամուտի մենաշնորհուած աղբիւրներ ըլլալով մեր «հակառակորդ»ի, մղոններով հեռու են մեզմէ՝ վատասերած իրենց խորքին մէջ ու նեղմիտ իրենց հոգեկան ու բարոյական կառուցուածքով, — ասոնք, ազգային այս հաստատութիւնները, մինչեւ իսկ բաժանորդ չեն մեր թերթին։ Երբ տեսան ու համոզուեցան, որ դրամ տալով անկարող են գրիչ գնել,— «գաղափարի» այս ասպետները փոքրոգիութիւնը ունեցան մինչեւ իսկ պոյքոթ ընել զիրենք պատուհասող խարանին դէմ։

Գաղտնիք չէ վերջապէս, որ մեր թերթը բեռ չէ նաեւ այն կուսակցութեան, որուն պաշտօնական բերանը կը հանդիսանայ։

«Յուսաբեր»ի գոյութեան միակ յենակը (յեցակ պիտի ըսէր Հ. Արսէն Ղազիկեան) այն չցամքող աղբիւրն է, որ սկիզբ կ՚առնէ իր ընթերցող բազմութեանց գաղափարական ակունքներէն։

Սակայն այսօր մենք պիտի ուզէինք քանի մը խօսք ըսել ոչ թէ ասոնց, այլ հանրային մեր տգեղ բարքերունմասին։ Այսինքն այն անհատներուն եւ հաստատութեանց, որոնք կը կաշկանդեն թերթին բնական աճումը։

Հոս այլեւս չենք ուզեր խօսիլ համաճարակի կերպարանք առած ձրի ընթերցողներու մասին,— անհատներ, միութիւններ սրահներ, հայրենակցականներ, ընթերցասրահներ (50 տարուան կեանք ունի ասոնցմէ մէկը, բայց մեզմէ... ձրի թերթ կ՚ուզէ) գրադարաններ, դպրոցներ, թաղական խորհուրդներ, միաբանութիւններ, ուխտանոցներ, գիւղեր, ապաքինարաններ եւայլն, եւայլն։»

«Յուսաբեր» իրաւացի հարցում մը կ՚ընէ ձրի թերթ կարդացողներուն, որոնք ամէնէն շատ դժուարահաճ են.— «իսկ պարտապաններ, դուք ե՞րբ պիտի կատարէք ձեր խոստումները «Յուսաբեր»ի հանդէպ։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Օրհասական կռիւ

«Յուսաբեր»ի թղթակիցը կը գրէ.—

Արճէշէն եւք այս անգամ նոր պատրոյգ մըն ալ դրուեցաւ Խանասորի կողմէն։ Շարաֆ պէկի տղան, Մազրիկցի Օսման, արի յարձակումով մը գրաւեց Ս. Բարթողիմէոսի վանքը եւ հոն գտնուած զօրքը ամբողջութեամբ ջարդեց։ Այժմ կարգը Բաշգալէինն է։ Անկէ ետքը անհրաժեշտ կը դառնայ կապակցութիւն հաստատել Հեքեարիի հետ։ Հիմա Քիւրտերուն ուշադրութիւնը կեդրոնացած է Բոհտանի եւ Հեքեարիի վրայ։ Եթէ կարելի ըլլայ կատարել այն, ինչ որ Քիւրտերը կը ծրագրեն, ատիկա կ՚ըլլայ ռազմական խիստ կարեւոր ձեռնարկ մը։

⁂ Ստոյգ լուր կայ, որ Արարատը մինչեւ օգոստ. 18ը աբիաբար կը դիմադրէր։ Այժմ ուղղակի հաղորդակցութեան կապը կտրուած է։ Արարատը խիստ պաշարումի մէջ է։ Հակառակ որ այդ կապը չկայ, սակայն ստուգապէս գիտեմ որ Արարատցիները ողջ են, եւ այնքան կը նեղեն Թուրքերը, որ ասոնք, օգոստ. 12-18, հարկադրուած, նահանջեր են — զօրքով ու թնդանօթով — Երեւանի շրջանը, իսկ Քիւրտերը դարձեալ քաշուեր սարերը։

Մասնագէտ զինուորականները լաւատես են։ Բոլորն ալ համոզուած են, որ Թուրքերը այս տարի չպիտի կարենան ընկճել Արարատը։ Եւ իսկապէս, եթէ հացի ու փամփուշտի պակասը Արարատցիները չընկճէ, այս ըմբոստ շրջանը կը մնայ աննուաճ։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ ԵՒ...

«ՇՆՈՐՀԱԿԱԼ ԵՄ»

Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը շարունակէ իր նիստերը ամէն տարուան եւ ամէն օրուան պէս։ Հիմա սովորութիւն է ամէն աշնան Ժընեւ երթալ եւ քիչ մը խօսք-խօրաթա ընել։

Երեքշաբթի առաւօտ։ 1.— Փոքրամասնութեանց հարցին մասին խօսեցաւ Մոթթա, Զուիցերիոյ աւագ ներկայացուցիչը, եւ իբրեւ օրինակ ցոյց տուաւ թէ ի՛նչպէս իր երկիրը կ՚աշխատի ապահովել Զուիցերիոյ իտալական փոքրամասնութեան ցեղային եւ լեզուական իրաւունքները։ «Մաղթենք, որ, ըսաւ, փոքրամասնութեանց եւ մեծամասնութեանց օրինական ձեւի տակ գործակցութեան գաղափարը հետզհետէ ամրանայ ամէն երկրի քաղաքականութեան մէջ»։

2.— Ժողովը յետոյ անցաւ հոգատարութեան ենթարկուած երկիրներու վարչական կազմակերպութեան հարցին։

3.— Գերեվաճառութեան հարցին մասին՝ քննութեան առնուեցան անգլիական առաջարկն ու իտալական հակառաջարկը։ Անգլիացիները կ՚առաջարկէին կազմել քննիչ մարմին մը, իսկ Իտալացիները՝ կեդր. Խորհուրդին վրայ աւելցնել 3 հոգի, որոնք զբաղին միայն գերեվաճառութեան հարցով։ Կարելի չըլլալով համաձայնութիւն գոյացնել, յետաձգուեցաւ հարցը։ Անգլիոյ ներկայացուցիչը, Լորտ Սէսիլ, բարկացած ոտքի ելաւ եւ բողոքեց, որ կը յետաձգուի այս կարեւոր հարցը։ «Աւելի քան 100 միլիոն գերիներ կան աշխարհի վրայ, այնպէս որ անհրաժեշտ է միջազգային ուժերով պայքար մղել՝ ազատագրելու համար գերիները եւ դարմանելու համար այս աղէտը»։ Երբեք հարց չեղաւ Թրքական հարէմներու... հայ գերուհիներուն մասին։

4.— Եւ վերջապէս ժողովը նորէն ու նորէն անդրադարձաւ հայ եւ ռուս գաղթականներու հարցին։ Ֆրանսուա-Փոնսէ պարզեց տուքթ. Նանսէնի մասնագիտութեան մանրամասնութիւնները, ներկայացուց այն ապագայ կազմակերպութիւնը, որուն կեդրոնը պիտի ըլլայ Ժընեւ, գլուխը պիտի կանգնի Մաքս Հիւպէր, Միջազգային Արդարութեան Ատեանին նախկին նախագահը։ Ցոյց տուաւ նաեւ այն յոգնութիւնները, որոնք կատարուեցան հայ եւ ռուս գաղթականներուն համար։

Յունաստանի ներկայացուցիչը դարձեալ հրաւիրեց Ազգերու Դաշնակցութեան ուշադրութիւնը Յունաստանի 30,000 հայ գաղթականներուն ճակատագրին վրայ։ Տակաւին ու տակաւին այդ գաղթականները կը մնան Յունաստանի մէջ։ Անոնց կացութիւնը ուշադրութեան արժանի նկատեց։

Այս ճառերուն ընթացքին քանիցս յիշատակուեցաւ Նանսէնի անունը։

Յուզուած՝ ոտքի ելաւ Նորվեկիոյ ներկայացուցիչը, եւ շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր այն զգացումներուն համար, որոնք ուղղուեցան հայ գաղթականներու դատին պաշտպան Նանսէնի եւ այդ առթիւ Նորվեկիոյ։

Շնորհակալութեան ճառէն յետոյ... ժողովը փակուեցաւ։

⁂ Կէս օրէն յետոյ։ Զինաթափութեան հարցին մասին խօսեցաւ Պրիան, որուն ճառը կուտանք վաղը։

Պալքանեան խորհրդաժողովը

Պալքանեան խորհրդաժողովը, որ պիտի գումարուի Աթէնքի մէջ հոկտ. 4ին, ջերմօրէն կը գրաղեցնէ եւրոպական մամուլը, որ զանազան մեկնութիւններ կուտայ անոր ծրագրին։

Պելկրատի կարեւոր թերթերէն մէկը պատմականը կ՚ընէ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ ՀԱՐԱՒ. ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վերջին տեղեկութիւններէն կը հասկնանք, որ Թուրքերը կը շարունակեն զսպումի շարժումները Արարատի վրայ։ Համաձայն Թրքական աղբիւրներէ քաղուած լուրերու, Արարատի ապստամբութիւնը արդէն զսպուած է եւ ապստամբները փախած են,

«Ահ իւլ Ճէտիտ»ի տեղեկութեանց համաձայն, ներկայիս Թուրք եւ պարսիկ սահմաններուն վրայ լռութիւն կը տիրէ։ Այժմ ճակատը փոխադրուած է հարաւային Քիւրտիստան։ Ըստ «Ահ իւլ Ճէտիտ»ի, Քիւրտերը նոր ապստամբութեան մը սկսած են հարաւային Քիւրտիստանի մէջ, ուր այժմ սաստիկ կռիւներ տեղի կ՚ունենան։ Թուրքերը իրենց ուժերը փոխադրած են այդ սահմանները։ (Ազդակ)

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

Ծանօթ Թուրք լրագրող Մէվլան զատէ Րիֆաթ պէյ, որ հարիւր յիսունիննոցներու ցանկին մէջ կը գտնուէր, եւ տասնէ մը ի վեր Հալէպի մէջ կը խմբագրէր վագըթ թերթը, Յօղըու Եօլի խմբագրատան մէջ նստած պահուն յանկարծամահ եղաւ սրտի հիւանդութենէ։

Մէվլան զատէ Րիֆաթ ծագումով Քիւրտ է։ Պոլսոյ մէջ ժամանակին կը հրատարակէր ընդդիմադիր Սերպեսթի թերթը։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ մեծ հանդիսութիւններով։ Ներկայ գտնուեցան Հալէպի բոլոր լրագրողները։

ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Լիբանանի Երեսփ. Ժողովի անդամներուն մէջ կազմուեցաւ նոր կուսակցութիւն մը։ Մէթր Էմիլ Էտտէ եւ Ճորճ պէյ Թապէթ, իրենց հաշտութենէն յետոյ, նախաձեռնարկ եղած են այդ նոր կուսակցութեան։

Անոնք հրապարակ չպիտի գան մինչեւ որ երեսփոխանական ժողովը յառաջիկայ նըստաշրջանին համար ընտրէ իր նախագահը։ Կ՚ըսուի թէ այս նոր կուսակցութեան կ՚անդամակցին Պէքասի, արեւելեան Լիբանանի եւ Պէյրութի երեսփոխաններէն շատերը։

ԼՈՐՏ ՊԸՐՔԸՆՀԷՏ ՄԵՌԱՒ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ լորտ Պըրքընհէտ մեռաւ երեքշաբթի առաւօտ։

Լորտը 58 տարեկան էր։ Մասնակցած է Պոլտուինի եւ Լոյտ Ճորճի դահլիճներուն։ Ֆ. Է. Սմիթ անունով ծանօթ է իբրեւ փայլուն փաստաբան մը։ Իր դատական ճառերը դասական կը նկատուին։ Փաստաբանական ասպարէզը մտած էր 1899ին։ Երեսփոխան ընտրուեցաւ 1906ին եւ պահեց իր աթոռը մինչեւ 1919, երբ մտաւ դահլիճ։ Պատերազմի սկիզբը ժամուլի տեսուչ եւ 1924-1928 Հնդկաստանի գաղթային նախարար էր։

ՃԱՓՈՆՈՒՀԻՆԵՐՆ ԱԼ ՍԿՍԱՆ

Թոքիոյէն կը հեռագրեն թէ մանարաններու գործաւորուհիները, մօտ երկու հազար հոգի բանթող ըրին եւ կտրելով երկու հարիւր ոստիկաններու կազմած շղթան, քաշկռտեցին վեց ոստիկաններ, եւ միւսներուն ալ սպառնացին սպանութեամբ։ Ոստիկանական նոր ուժեր ղրկուեցան, զսպելու համար զանոնք։

Յանկարծ այրերն ալ միջամտեցին և հարուածներ փոխանակեցին։ Սակայն ի վերջոյ ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ կարգը հաստատել։

ՓԵՐՈՒԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Վերջին ժամանակներս Հարաւային Ամերիկայի քաղաքական մթնոլորտը խառնակ ու անորոշ բնոյթ ստացած է։ Պոլիվիոյ ու Չիլիի դէպքերը արագօրէն կ'անդրադառնան օտար երկիրներու ազգաբնակչութեան տրամադրութիւններուն վրայ։ Ցուղուած ու բարձր յեղափոխական տրամադրութիւն կը տիրէ մանաւանդ ուսանողութեան ու երիտասարդ զինուորական աստիճանաւորներու շրջաններուն մէջ։ Այս երկուքն ալ կոչուած են հանրային ու քաղաքական կեանքին մէջ մեծ դեր խաղալու։ Պոլիվիոյ եւ այժմ ալ Փերուի յեղափոխական շարժումներն սկսած ու ղեկավարած են ուսանողներն ու երիտասարդ զինուորականները։

Հարաւային Ամերիկայի հանրապետութիւններու մէջ Փերուն չորրորդ տեղը կը գրաւէ, թէեւ Չիլիի հետ համեմատած, վերջինի հողային տարածութիւնը երկու անգամով աւելի է, բայց եւ այնպէս, հակառակ անոր որ հին ժամանակները, Փերուն Հարաւային Ամերիկայի ամենահարուստ հողամասն է եղած, այժմ տնտեսապէս միւս հանրապետութիւններէն բաւական ետ է մնացած։

Սպանիացիները տապալելով Փերուի Ինկաններու թագաւորութիւնը, երկրէն խլած են լաւագոյն հարստութիւնները,— ոսկի, արծաթ ու ուրիշ նման բարձրարժէք իրերը։ Բառի ամենալայն իմաստով շահագործած են ամբողջ ազգաբնակչութիւնը։ Ամբողջ երկիրը տակն ու վրայ են ըրած, պատճառ դառնալով մարդկային զոհերու հսկայական թիւերու։ Այսպէս օրինակ 1575 թուին, սպանիական տիրապետութեան սկզբնական օրերուն, ութ միլիոն հնդիկներէն, 1793 թուին ողջ մնացած են միայն 617,700, առանց հաշուելու ուրիշ ցեղեր, որոնք չկրնալով տոկալ սպանիական «քաղաքակրթութեան» ցրուած են դէպի հեռաւոր ու անմատչելի անտառները։

Այժմ Փերուի հանրապետութիւնը կը բռնէ 1,760,000 քառ. քիլոմեդր տարածութիւն ելք ունենալով դէպի խաղաղական Ովկիանոսը։ Աշխարհագրական տեսակէտով չափազանց այլազան է, ամբողջ երկիրը ծածկուած է լեռներով, ապառաժներով, հարթավայրերով, հսկայական ձորերով, յաւիտենական ձիւնի կողքին, արեւադարձային խեղդիչ տաքեր, որոնք դէպի արեւելք, Ամազոն գետի հսկայական հովիտը աւելի ու աւելի անտանելի կը դառնան։

Աւելի այլազան տեսք մը կը ներկայացնէ երկրի ազգաբնակչութիւնը որ կազմուած է՝ Ամերիկացիներէ, Եւրոպացիներէ, Ափրիկեցիներէ, Ասիացիներէ ու ամէն տեսակի հնդեւրոպական սեւ ու ճերմակ ցեղերու խառնուրդներէ։

Այժմ Փերուն ունի մօտաւորապէս վեց միլիոնի չափ ազգաբնակչութիւն մը։

Ինչպէս սպանիական տիրապետութեան ժամանակ, նոյնպէս եւ հիմա, երկրին տիրող տարրը ճերմակներն են. ասոնցն է հողաբաժնի խոշոր մասը, ասոնք է որ կը կառավարեն երկիրը, կը ստանան հսկայական շահաբաժիններ, եւն.։

Երկրի գլխաւոր տնտեսութիւնները կը կազմեն հանքային հարստութիւններ ու գիւղատնտեսութիւնը։ Հարուստ է պղինձով ու արծաթով, իսկ գիւղատնտեսական նիւթերէն ամէնէն աւելի շաքարը։ Ասոնցմէ դուրս կայ նաեւ բամպակ, սուրճ, կակաօ, բրինձ, բուրդ եւայլն։ Հակառակ երկրի նպաստաւոր պայմաններուն, եգիպտացորենի ու ծխախոտի մշակոյթը շատ քիչ է զարգացած։

Բացի այս նիւթերէն, երկրին գլխաւոր հարստութիւններէն մէկն ալ կը կազմէ քարիւղը, որու արտահանութեամբ ամէն տարի քանի մը տասնեակ միլիոն տոլարներ կը մտնէ երկիրը։ Կայ նաեւ քարածուխ, բայց շատ չնչին տեղ կը բռնէ։

Հանրապետութեան մայրաքաղաքն է Լիմա ուր կեդրոնացած է երկրի քաղաքական ու կուլտուրական կեանքը։ Հոս է որ առաջին անգամ 1551 թուին կաթոլիկ կղերականներու շնորհիւ կը հիմնուի ամբողջ Ամերիկայի առաջին համալսարանը։ Սկզբնական պարտադիր ուսումը հիմնուած է 1905էն ի վեր, բայց եւ այնպէս երկրի կրթական գործը մինչեւ հիմա ալ կաղն ի կաղ կը զարգանայ։

Իսկական եւրոպական իմաստով պետականութեան գաղափարը ներս կը մտնէ 1824 թուէն ի վեր, այսինքն սպանիական տիրապետութեան տապալումէն ասդին։

Օրէնսդրութիւնը շատ անգամներ փոփոխութեան է ենթարկուած, բայց եւ այնպէս միշտ ալ իր իսկական կոչումին մէջ չէ եղած 1920 Յունուար 18ի օրէնսդրութիւնը ամենավերջինն է։ Օրէնսդիր մարմինը կը համարուի Ազգային ժողովը, որ կազմուած է Երեսփ. ժողովէն ու Ծերակոյտէն։ Ասոնց անդամները, ինչպէս նաեւ Հանրապետութեան Նախագահը կ'ընտրուին ուղղակի ժողովրդական քուէարկութեամբ։

Հակառակ ասոր, վերջի Նախագահ Աւգուստո Լէգուան 1919 յեղափոխական ճանապարհով կառավարութեան գլուխն անցած է։ Շնորհիւ իր հիմնած բռնապետական - զինուորական իշխանութեան, մինչեւ վերջին դէպքերը, ուրեմն II տարի, Լէգուան կրցած է սանձարձակօրէն տիրել երկրին։ Այս ժամանակամիջոցը զուրկ չէ տըխուր պատմութիւններէն որոնց պատճառաւ ամբողջ երկիրը երկար տարիներ բազմաթիւ զըրկանքներ կրեց ու կարող ուժեր որ այս այն ձեւով յանդգնած են որ եւ է ընդդիմադրութեան ցոյց տալ, անմիջապէս վարչական ճանապարհով հեռացուած են մէջտեղէն։

Յանեւմէկ տարուան ժամանակաշրջանին քանի քանի անգամներ տեղի ունեցած են յեղափոխական բռնկումներ, բայց ամէն անգամին ալ բռնապետը զինուորական միջամտութեամբ կրցած է խեղդել որ եւ է ըմբոստութիւն մը։

Բայց եւ այնպէս, եկած էր ժամանակն ու զանգուածներու համբերութիւնը իր վերջակէտին հասած, իսկ Պոլիվիոյ դէպքերը եկան լարուած տրամադրութիւններուն ուժ ու խթան տալու, եւ օգոստոս 25ին այլեւս յեղափոխական զանգուածները ղեկավարութեամբ զինուորական հրամանատար Սանչէս Սերրոյի կը տապալեն տիրող կարգերը, ձերբակալելով նախկին բռնապետը։

Օգոստոս 27ին գնդապետ Սերրօյի մայրաքաղաք մուտքը դիմաւորուեցաւ 80,000նոց մարդկային բազմութեան մը կողմէ։

Նոյն օրն իսկ, բազմաթիւ աշխատաւորական գոյքեր տեղի ունեցան ի նշան հաւատարմութեան հանդէպ նոր կառավարութեան։

Շատ հաւանական է որ Փերուի ներկայ յեղաշրջումը այնքան ալ մեծ օգուտներ մը չունենայ ժողովրդական լայն զանգուածներու համար. բայց իբրեւ յեղափոխական երեւոյթ, չափազանց վարակիչ է, մանաւանդ Արժանթինի համար որ այս օրերուս, քաղաքական ուժեղ տագնապ մը կ'ապրի... Պոլիվիայէն ու Փերուէն վերջ Արժանթինի քաղաքական մթնոլորտը ժամը ժամին չի յարմարիր։ Արժանթին քաղաքական ծանր երկունք մը կ'ապրի...

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԻՆ ԹԱՆՁՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յորմէ հետէ Փիքքար պելժ գիտնականին օդապարիկով վերելքը առժամապէս ձախողութեան մատնուեցաւ, օրուան նիւթ դարձած է մթնոլորտին թանձրութիւնը։

Ինչպէս գիտենք, մթնոլորտը օդի այն թափանցիկ խաւն է որ երկիրը կը շրջապատէ ամէն կողմէն եւ կազմուած է հետեւեալ կազերէն՝ բորակածին (78 առ 100), թթուածին (21 առ 100) արկոն (1 առ 100), ինչպէս նաեւ նէոն, քրիփթոն, քսէնոն, հէլիում եւ ջրածին կազերու հետքեր։

Կազերու այս ամբողջ խառնուրդը կը կազմէ օդը, որ ծանր է, այսինքն 1 լիտր օդը կը կշռէ 1 կրամ եւ 3)10 կրամ։ Օդը օժտուած է նաեւ ճնշումով, որ կրնայ հաւասարակշռել 76 սանթիմեդր երկայնութիւն ունեցող սնդիկի սիւն մը, ինչ որ իւրաքանչիւր քառակուսի սանթիմեդրին համար կը ներկայացնէ 1 քիլօ եւ 33 կրամ ծանրութիւն։

Երկրագունդին մակերեսը 510.100.800 քառակուսի մեդր ըլլալով, պարզ հաշիւ մը կը բաւէ ապացուցանելու համար թէ ամբողջ մթնոլորտին ծանրութիւնը կը հաւասարի 5.269.341միլիառ264 միլիոն թոնիլի։

Խնդիր է գիտնալ թէ կազային այդ զանգուածը մինչեւ ո՞ւր կը տարածուի, այսինքն ի՞նչ է մթնոլորտին թանձրութիւնը։

Ինչպէս ըսինք, օդը բոլոր կազերուն նման ճնշական է. ստորին խաւերը կը կրեն վերի խաւերուն ծանրութեան ճնշումը, որով որքա՛ն երկրէն վեր բարձրանանք, ճնշումը այնքա՛ն կը նուազի, եւ օդը միեւնոյն համեմատութեամբ կը նօսրանայ։

Աստղագէտները քննելով վերջալոյսի տեւողութիւնը, կրցած են հաշուել թէ մօտաւորապէս 80 քիլօմեթր բարձրութեան վրայ գոյութիւն ունի տակաւին բաւականաչափ կազային մասնիկներ, արեւին լոյսը ցոլացնելու եւ զայն տեսանելի ընծայելու համար։ Արդ, 80 քիլօմէթր բարձրութիւնը կը ներկայացնէ մթնոլորտին իսկական թանձրութիւնը։

Սակայն թռչող աստղերուն (ասուպ) քննութիւնը կը թոյլատրէ աւելի ընդարձակելու այդ սահմանը, որովհետեւ կը տեսնուի որ մթնոլորտին այդ բարձրութեան մէջ գոյութիւն ունի տակաւին բաւականաչափ օդ, շփումով առաջ բերելու համար կիզումը պոչաւոր աստղերու այն բեկորներուն, որոնք ամենամեծ արագութեամբ կ'իյնան երկրին վրայ։— Իբր բարձրագոյն սահման որոշուած է 250 քիլօմէթր, ուր տեղի կ'ունենան լիշեալ երեւոյթները։

Այդ սահմանէն անդին կը սկսի 5-600 քիլօմէթր թանձրութեամբ օդի շերտ մը, որ բաղկացած է խիստ նօսրացած կազի ամենափոքր մասնիկներէ, որուն իսկութիւնը տակաւին անծանօթ կը մնայ եւ որուն գիտնականները geocoronium անունը կուտան։ Այդ խաւին մէջն է որ առաջ կուգան հիւսիսայգի շքեղ օդերեւոյթները, որոնք ելեկտրական ծագում ունին։ Անկէ անդին անտարակոյս կան ջրածնի եւ հէլիոմի հազուագիւտ փոքր մասնիկներ։

Հետեւաբար մթնոլորտը կարելի է երեք խաւերու բաժնել։ Առաջինը, ծովի մակերեսէն 3500 մէթր բարձր այն գօտին է, ուր առաջ կուգան փոթորիկները, զօրաւոր մրրիկները, կիկլոնները եւ այլն։

Այդ խաւը իր մէջ կը պարունակէ գրեթէ ջուրի բոլոր շոգիները, ինչպէս նաեւ օդին մէջ գտնուած կենդանական, բուսական կամ հանքային փոշիները։

Երկրորդ խաւը կը սկսի 3500 մեդրէն եւ կը հասնի մինչեւ 12 կամ 13,000 մեդր բարձրութեան։ Հոն միայն կը նշմարուին օդի զանգուածներու վերելքի ու վայրէջքի շարժումներ. այդ խաւին բարձրագոյն սահմանին վրայ կը ծփան «cirrus» կոչուած թեթեւ ու բամպակենման ամպերը։

Այս երկու առաջին խաւերուն «troposphère» անունը կուտան։

Այս troposphèreէն վեր օդին զանգուածները գրեթէ բոլորովին հանգիստ վիճակի մը մէջ կը գտնուին եւ իրարու վրայ զետեղուած են հանդարտ խաւերով եւ նուազեալ խտութեամբ։ Stratosphèreն է ան։

Երբ հրաբխային ժայթքում մը տեղի ունենայ, ծուխի եւ մոխիրի սիւները ուղղահայեաց կերպով կը բարձրանան troposphèreի մէջէն, տարածուելու համար այնուհետեւ հորիզոնական շերտերով stratosphèreի մէջ։

Ասկէ կը հետեւի թէ 12-13 հազար մեդր բարձրութենէն անդին վերամբարձ հոսանքներ գոյութիւն չունին։

Հ. ՏԻՐՈՍԿԻ

Հ. Մ. Ը. Մ.

(Դ. եւ վերջին մաս)

Ե.— ՇԱՀԱՒՈՐ ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յաճախ մեծ թիւով հայ հարուստներ իրենց Հ. Մ. Ը. Մ.ի հանդէպ ունեցած համակրանքը յայտնած են դրապէս, բաւական խոշոր նուիրատուութիւններ ընելով անոր։ Եւ սակայն ներկայիս Հ. Մ. Ը. Մ. հասած է այն տեսակ դիրքի մը, որ այլեւս այդ նուիրատուութիւնները մեծ ծառայութիւն մը չեն ներկայացներ։ Ինչ որ պէտք է անոր, հիմնադրամ մըն է, որուն տոկոսը գայ գոցել շարունակաբար անոր օրէ օր աճող անհրաժեշտ ծախքերը։

Բարերար մը 50 ձեռք հագուստ նուիրեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներուն. այդ լաւ, բայց դեռ կան 150 եւ աւելի սկաուտ թեկնածուներ, որոնք ընդհանրապէս դպրոցական կամ անգործ են, որով պէտք է նըկատի ունենալ անոնց գոյքերուն հայթայթումը, կան ֆութպոլիստներ, որոնք իբր պարզ գործաւորներ հազիւ իրենց օրապահիկը կը շահին, անոնց ալ պէտք է հայթայթել անհրաժեշտ պիտոյքները։

Ասկէ զատ, կայ «Հայ Սկաուտ» թերթը որ նոյնպէս հաստատուն պիւտճէի մը կը կարօտի։ Վերջապէս ինչպէս ըսինք, կարեւոր հիմնադրամ մը, խիստ սերտ յարաբերութիւններ ունի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ապագայ յաջողութեանց հետ։

Բանիցս խորհուած է թէ ի՛նչ միջոցներով կարելի է հայթայթել սոյն գրամագլուխը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը սիրողներ գովելի գաղափար մը ներկայացուցած են։ Առաջարկած են որ ամէն Հ. Մ. Ը. Մ.ը սիրող եւ քիչ շատ դիրքի տէր անձ, որոշ գումար մը ապահովագրուի ի նպաստ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, գումար որ 10 կամ 15 տարի վերջ վճարուի Հ. Մ. Ը. Մ.ի սնտուկին։

Գաղափարը հիանալի է եւ կարող է մէկ անգամէն պատկառելի գրամագլուխ ստեղծել 10 կամ 15 տարի վերջ, միայն թէ ներկայիս որեւէ օգուտ մը չունի։ Սոյն միջոցը ի գործ դնելով հանդերձ, կարելի է ուրիշ անմիջական օգնութիւն մը բերել Հ. Մ. Ը. Մ.ի։

Ինչպէս քիչ վերը ըսինք, Հ. Մ. Ը. Մ. մեծ շնորհակալութեամբ ստացած է հարուստ ազգայիններու յաճախակի նուիրատուութիւնները։ Այս տեսակ գումարներ մեծ ծառայութիւն կը մատուցանեն եւ շատ մը ցաւեր կ'ամոքեն, եթէ տրուին Բարեգործական, Կարմիր Խաչ եւ նմանօրինակ հաստատութիւններու։ Իսկ Հ.Մ. Ը.Մ.ի բոլորովին տարբեր բան պէտք է։ Անոր պէտք է սեփական մարզադաշտ մը, իր ֆութպոլի, մարզանքներու, պասքէթ պոլի, թէնիսի եւ այլ բաժանումներով։ Ահա հոս է Հ. Մ. Ը. Մ.ի ապագայ յաջողութեանց սկզբնակէտը։ Դաշտ մը որ մշտնջենական հասոյթ մը պիտի ըլլայ Միութեան։ Դաշտ մը, որուն համար տրամադրուած գումարը քանի մը տարուան մէջ տոկոսով պիտի կարենան գանձել բարերարները, միեւնոյն ատեն երախտագիտութեան զգացումներ պոռթկացնելով ներկայ թէ ապագայ մարզիկներու սրտին մէջ։

Մեր հայ հարուստները պէտք է խորհին սոյն լուրջ եւ շահաբեր առաջարկին վրայ։

Թողունք գործին բարոյական արժէքը որ իրապէս հսկայական է, քանի որ այն բոլոր երիտասարդները որոնք Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտ մը չունենալուն պատճառաւ ցրուած են օտար խումբերու մէջ, կամ յուսալքուած կը փտին սրճարաններու անկիւնը, իրենց ժամադրավայր պիտի ընտրեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտը, եւ գունդագունդ պիտի դիմեն հոն, ազգային ոգիով գեղուն մթնոլորտի մը մէջ բնութեան կազդուրիչ բարիքներէն օգտուելու...։

Ինչպէս ըսի, խնդրին շահաբեր կողմը թող նկատի առնեն մեր հարուստները, մարզադաշտ մը այսօր ահագին հասոյթի աղբիւր է, հոն սարքուած ֆութպոլի մրցումներու, մարզական եւ սկաուտական հանդէսներու հասոյթով, փորձերու համար մարզիկներու վճարած մուտքի դրամով, ինչպէս նաեւ թէնիսի եւ այլ գետիններու բերած շահով։

Օտար խումբեր որոնք սեփական դաշտեր ունին, տասնեակ հազարներով կը հաշուեն իրենց տարեկան հասոյթը, հարիւր հազարներով հասոյթ ունեցող խումբեր ալ պակաս չեն։ Մեր հարուստները ահագին գումարներ կը ծախսեն ձիարշաւի եւ նման խաւերու համար։ Մի՞թէ աւելի հաճելի չէ՞ միեւնոյն շահը ապահովել մարզադաշտի մը գնումով, որուն պատճառած հոգեկան գոհունակութիւնը ամէն վարձատրութենէ վեր պիտի ըլլայ։ Սոյն ծրագիրը կարելի է իրագործել երկու կերպով։

Ա.— Դաշտը գնել անհատապէս եւ փոխ տալ Հ.Մ. Ը. Մ.ի, տարիներու ընթացքին հետըզհետէ մաս մաս գանձելով դաշտի փոխարժէքը, տոկոսովը միասին։ Այդ պարտքը վճարուելէ յետոյ դաշտը կը մնայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ կը կրէ բարերարին անունը։

Բ.— Մէկ քանի հայ հարուստներու հովանաւորութեամբ կազմել անանուն ընկերութիւն մը, բաժնեթուղթերու դրութեամբ։ Բաժնեթուղթերը կը ծախուին, գոյացած գումարով դաշտը կը գնուի, եւ տարեկան շահէն շահաբաժին կը վճարուի բաժնետէրերուն, մինչեւ որ ... րու ընթացքին, բաժն... թերը մաս մաս գնելով ... Ը. Մ. տէր դառնայ դաշ...

Ահա երկու շահաբեր թ... դրութիւններ։

Ո՛վ պիտի ըլլայ այն ... նելի հարուստ ազգայինը ... նախաձայնը պիտի առնէ ... ազգասիրական եւ միեւնոյն ... տեն շահաբեր գործին։ Վ... եմ որ տասնեակներով կ... ւորդներ պիտի ունենայ ...

Փափաքուած պարա... դաշտի մը գնման անհրա... մանրամասն տեղեկութի... պատրաստ է հայթայթել ... Ը.Մ.ի Փարիզի Շրջանային ... չութիւնը։

Բ. ԺԻՊՏՈ...

ԳԱՂՈՒԹՆԵ...

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ՍՈՖԻԱՅԻ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆ...

Սոֆիա, որ արդի Պուլ... մայրաքաղաքն է եւ ... բազմամարդ քաղաքը (25... բնակիչ), իր մէջ կը ... 650 հայ ընտանիքներ, ... հոգիով։ (Այս թիւերը ... են 1930 մարտ եւ ապրի... ներու ընթացքին կառ... մարդահամարէն)։

Բաղդատմամբ Պուլ... միւս քաղաքներուն, հա... հայրենակիցները աւելի ... ճառականութեամբ եւ ա... ներով կը զբաղին։ Ցեղ... ճառականութիւնը հետեւ... պով կարելի է բաժնել— ... Փաքթիւր, կալանթըրի... վաճառութիւն, սրճավաճառ... թիւն, երկաթավաճառութիւն ... եւայլն, եւայլն։ Իսկ ար... ըը կարելի է բաժնել՝ ... թեան, կօշկակարութեան, ... տաղձագործութեան, եր... գործութեան, եւայլն, ... կան նաեւ աշխատաւոր... պաշտօնեաներ։

Ինչպէս ուրիշ տեղեր, ... պէս եւ Սոֆիայի մէջ հայ ... րազկաններ գոյութիւն ... թէեւ կան աղքատներ, ... տեղւոյն Աղքատախնամ ... նը հարկ եղած օգնութիւն ... անոնց։

Սոֆիայի մէջ Ազգ... բաւական խանդավառ է ... դիւնաւոր։ Ցաճախակի ... նենան՝ հանդէսներ, ... գումներ, դաշտահանդէսներ, ... սախօսութիւններ, եւայլն ... լաւ ընդունելութիւն կը ... համայնքին մէջ։

ԵԳԻՊՏՈՍ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՄԷ...

(«Յուսաբեր»էն առնը... բամասնութիւններ ... Աղեքսանդրիոյ գայթակ... մասին։ Թղթակիցը կու... տեւեալ նոր տեղեկութ...

Հակասեռթլեանական ... դիմում կատարած են ա... ցականներու Միութեան ... պլոքծիներ) եւ առաջարկ... նարար քաղաքական ծ... մելու։ Միութիւնը վճառ... ժած է այս առաջարկը, ... թին դիմում ուղղելով ... Թոմգոմ եպիսկոպոսի, ... Աղեքսանդրիա եւ ... կացութեան դարմանում ... խորհի։

Հակասեռթլեանակա... խաւորութեամբ ... Խաչիկի, Լեւոն Սէֆեր... այլոց, «կարեւոր» խոր... ցութիւններ կ'ունենան ... հայ «Քաֆէ Է Միւ... Ըստ երեւոյթին,

«Մոսկուա» կ'երեւին համայնքին ճակատագրով։

Աղեքսանդրիոյ հայութիւնը լաւապէս ծանօթ է Գր. Սերոբեանի խոշտանգումի գաղտնի ծալքերուն զզուանքով կարդաց թեմականի եւ քաղաքականի գիւանններու «պաշտօնական յայտարարութիւն»ը,— կեղծ ու շինծու «բողոք» մը, հրապարակուած մետասաներորդ ժամուն, արիւնոտ դէպքէն ամբողջ վեց օր ետքը։

ՍՈՒՐԻԱ

ՀԱՅԿ. ՕՃԱԽԻ ԱՌԱՍՊԵԼԸ

Անցեալները սուրիական թերթերէն ոմանք կը գրէին թէ՝ ճէզիրէթ իպն Օմարի մէջ կառավարութիւնը 500 տուներ շինել կուտայ, որոնք պիտի յատկացուին հայերու։ Այդ առթիւ թերթերը չվարանեցան վերարծարծելու հայկական օճախի առասպելը, զոր բազմիցս կրկնեցին՝ չարամտօրէն։ Մասնաւորաբար «Աղզդ»ի Հալէպի թղթակիցը առաջին անգամ կը հաղորդէր այդ լուրը եւ վտանգ կը տեսնէր հայերու այդ շրջանին վրայ «Օճախ» կազմելուն մէջ։

Սակայն այժմ կ'երեւի ականջները փոխուած են, այս անգամ «Աղզդ»ի միեւնոյն թղթակիցը, 14 Սեպտ. թուականով կը գրէր թերթին թէ այդ տուները պիտի յատկացուին պէտէվիներու։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՔԱՆԴՈՒԻՆ

Վերջերս Պէյրութի Սպանդանոցի մօտակայ գաղթակայանին մէջ, երկու ժանտախտի դէպքերէ յետոյ, յիսունէ աւելի հիւղակներ քանդուեցան ոստիկանութեան կողմէ։

Պ. Պրինէն՝ Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթ. Տեղաւորման Յանձնախումբի ներկայացուցիչը, իմացուց որ ներկայիս Սին էլ Ֆիլի մէջ կառուցուող պաղտատի շէնքերն ալ պիտի քանդուին, ինչպէս կը տեսնուի կառավարութիւնը չի գոհանար հայերը իրենց տուներէն դուրս հանելով եւ կ'արգիլէ անոնց պաղտատներ շինել։

Պ. Պրինէն Պէյրութ եկաւ այս մասին խօսելու համար Բարձր Գործակալութեան Լիբանանի պատուիրակ Պ. Բուրօնի, որ խոստացած է խնդիրը ուսումնասիրել եւ յանգիլ բանաւոր լուծումի մը։

ՀԱՅ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Սեպտ. 11 գիշերը Հալէպի մէջ նորէն հայերէն լեզուով համայնավար թռուցիկներ ցրուած են, պաշտօնէիւ ձերբակալուած համայնավարներուն ազատ արձակումը։ Թռուցիկները կը կրեն «Սուրիոյ հայ կոմունիստական կուսակցութեան կոմիտէ» ստորագրութիւնը։

Նախապէս ձերբակալուած հայ համայնավարներուն մէկ մասը դեռ բանտը կը մնայ։

ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ԱՐԱԲԵՐԷՆ ԹՌՈՒՑԻԿՆԵՐ

Ազդակ կը գրէ.—

Տեղական բոլոր թերթերը երկար սիւնակներով կը նկարագրեն բոլշեւիկեան վերջին շարժումներն եւ թռուցիկներուն մանրամասնութիւնները։ Դժբախտաբար բոլոր թերթերն ալ կը յիշատակեն նաեւ անունը այդ թռուցիկները ցրուող դատարկապորտին, որ հայ է։ 22 տարեկան, Յովհաննէս Գաշարեան անուն, Տէօրթ Եօլցի մը։ Տունը խուզարկուելով յայտնի եղած ո որ ան բոլշեւիկ է է եւ թշուառ վիճակ մը ունի։

Միեւնոյն օրը եւ միեւնոյն ատեն բազմաթիւ հայատառ թռուցիկներ ցրուած են հայ քէմբերու մէջ, որոնք արաբերէն թռուցիկներու հարազատ թարգմանութիւնն են։

ԱՄԵՐԻԿԱ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅՈՑ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ

Ամերիկայի Հայոց երեսփոխ. ժողովը Սեպտ. 14ի նիստին մէջ, յառաջիկայ կաթողիկոսական ընտրութեան մասնակցելու համար պատգամաւոր ընտրած է Պ. Պ. Վահան Քիւրքճեան, Ա. Ն. Նազար, Մաղաք Պէրպէրեան եւ Հայկ Սըմսարեան։

Քալիֆորնիոյ թեմէն պատգամաւոր ընտրուած են Պ. Պ. Յակոբ Նշկեան եւ Սողոմոն Պասթաճեան։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

Այս վերնագրով Պէյրութի «Լ'Օրիան»ը կը գրէ.—

Համայնավարական վերջին շարժումները նորէն նոր այժմէականութիւն կուտան հայ գաղթականներու գործածութեան հարցին. պէտք է զբաղիլ գործ հայթայթելու— երկար ատեն տեւող գործ մը — այս գործաւորներուն որոնց համար տնտեսական տագնապը օրէ օր կ'աւելցնէ գործազրկութեան առիթները։ Վաղուան մտահոգութեամբ բռնելով որ համայնավարութիւնը խախուտ գործերուկը մղէ այսգործաւորները բաւական պէտք է ըլլայ կառավարութեան եւ հոգատարութեան անմիջական եւ վերջնական որոշումներ ներշնչելու համար։

Ամէն տեսակէտներով, կարելի չէ աւելի գործնական ու առողջ միջոցներ ձեռք առնել քան տեղաւորել հայ գաղթականները բարձր ճէզիրէի մէջ, միջոցներ տալով անոնց մշակելու տարօրինակօրէն արգասաբեր եւ սքանչելիօրէն ոռոգուած հողեր, անոնց ապահովել հաստատ եւ դիւրին գոյութիւն մը, ձերբազատել զիրենք վերջնականապէս սովիէտներու տգեղ ազդեցութիւններէն։

Սուրիան եւ Լիբանանը այսպէսով շահ պիտի ունենան հեռացնելով վտանգ մը որ կը սպառնայ իրենց ներքին անմիաբանութեան եւ հիւսիսի ընդարձակ տարածութիւններուն մշակութիւնը հայերու նման փորձառու աշխատասէր մարդերու կողմէ երջանիկ նպաստ մը պիտի ըլլայ հովանաւորութեան ներքեւ գտնուող երկրամասերու տնտեսականին համար։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏԱԿԱՒԻՆ ՔԵԱԼԼԱԳԷՕԶ

«Խորհ. Հայաստան» ուրիշ յօդուած չունի, ամէն օր կը գանգատի եւ կը պատմէ թէ ինչպէս կոմունիստները կը շարունակեն քեալլագէօզութիւնները, բռնադատելով գիւղացիները մտնել կոլխոզներու մէջ։ Զարմանալի է, որ Ստալին հանանջեց եւ միայն կամաւոր կերպով հաւաքական գիւղատնտեսութիւն կազմակերպելու հրահանգ տուաւ, բայց հակառակ այդ կամաւոր հանգամանքին՝ գիւղացիները բռնադատուած են համայնացնելու իրենց ստացուածքները։ Այս հակասական քաղաքականութենէն ո՞վ կը տուժէ, — Նախ գիւղացին որ չի գիտեր թէ ի՞նչ ընէ, օր մը կոլխոզ կը մտնէ, յաջորդ օրը դուրս կ'ելլէ։ Երկրորդ, կոմունիստ ղեկավարները իրենք, երբ գիւղատնտեսութիւնը կը համայնացնեն՝ կ'ամբաստանուին իբրեւ «ձախ քեալլագէօզ», իսկ երբ կ'արտօնեն անհատական գիւղատնտեսութիւնը, այս անգամ կ'ամբաստանուին «աջ թեքումով»։

Ահա թէ ինչո՞ւ շատ ու շատ կոմունիստներ չեն հաւատար, սկեպտիկ դարձած են։ «Խորհ. Հայաստան» կը գրէ թէ (10 սեպտ.) Այգեստանի բջիջին անդամներէն Ս. Գէորգեան, Մ. Ալեքսանեան, Ն. Ղարիպեան կը յայտարարեն. «Քանի հացուստ (ճոթ) չկայ, քանի չուստ (ոտնաման) չկայ, ոչ իւղ կամ միս, հաւաքական գիւղատնտեսութիւն ընել անկարելի է»։

Այո՛, հայ կոմունիստները այնքան սկեպտիկ դարձած են, որ բանի չեն հաւատար այլեւս։ «Հնգամեակը չորս տարում» փոխառութեան մասին ժողով գումարուած ատեն Այգեստանի բջիջին կոմունիստները կը ձգեն ժողովը ու կը հեռանան, ըսելով. «Դատա՞րկ բան է»։ Այո՛, չեն հաւատար, որովհետեւ աջ երթան՝ կ'ամբաստանուին, ձախ երթան՝ կը քարկոծուին։ Եթէ կան կոմունիստներ, որ կ'աշխատին գործադրել վերէն եկած հրահանգները, անոնք ալ քեալլագէօզ կը կոչուին։

Ահա ուրիշ մը, որ ժողովի չերթար ու կը յայտարարէ. «Դըրանցից ի՞նչ է դուրս գալու»։

Սկեպտիկութիւնն է պատճառ, որ գիւղերուն մէջ «բջիջը եւ գիւղական խորհուրդները մինչեւ օրս մաղը մասին չեն խփել աշնանացանի կամպանիայի, մթերումների, «Հնգամեակը չորս տարում» փոխառութեան եւ այլ գործերի աշխատանքի ասպարիզում»։

... ՄԻԱԿ ԳՈՐԾԸ

Բայց եթէ կայ գործ մը, որուն մասին ոչ ոք պակաս ժրաջան է, այն ալ գեղծումներու գործն է։ Դարձեալ «Խորհ. Հայաստան»ն է, որ կը պատմէ թէ կոմունիստ Վահան Ղարիպեան օգտուելով իր դիրքէն, կոլեկտիվի պաշտօնէն կը վերցնէ «համապատասխան» քանակութեամբ գորեն։ Նոյնպէս իր տանը համար շուկայէն կը գնէ ոչխար ու անասուն։ Նոյն Ղարիպեանը համայնացուած արտատեղինքէն իր տանը եւ իր բարեկամներուն համար կը քաղէ 600-800 խուրձ խոտ։

ՀՆԳԱՄԵԱԿ

Հայաստանի կառավարութիւնը մշակած է ծրագիր մըն ալ, որուն համաձայն հինգ տարի յետոյ Հայաստան պիտի օժտուի այսչափ բժիշկով, այնչափ մանկավարժով, այնչափ գիւղատնտեսով եւայլն։ Խնդիր համրելը այսքան դիւրին չէ։ Մարդիկ գործ չունին եւ հինգ տարի վերջ քանի ճարտարագէտ պիտի ունենան, անիկա կը համրեն։

Իրականութիւնը այն է, որ այդ մասնագէտները պատրաստելու համար դասախօս իսկ չունին։ Ա. Եղիազարեան կը խոստովանի, որ դասախօս հրաւիրելու կը վախնան, որովհետեւ բնակարան չկայ։ Կամ, օրինակի համար, գիւղատնտեսական վարժարանը չունի ոչ մեքենայ, ոչ ալ աշխատանոց։ Ուսանողներուն համար եւս բնակարան չկայ։ Կարգ մը ամփիոններ թափուր կը մնան, դասախօս չկայ։ «Խորհ. Հայաստան» կը գանգատի, որ բժշկական վարժարանին քաղաքական ամպիոն ալ թափուր է, «չնայած որ բազմիցս խօսուել է նախկին բժշկական վարժարանի ուսանողութեան քաղաքականապէս բոպիկ լինելու մասին, բայց եւ այնպէս վարժարանը գտնուում է նոյն կոտրած տաշտի առաջ»։ Ուսանողներուն սնունդի հարցը անուշադրութեան տրուած է։ Եւ այս պայմաններուն մէջ... հնգամեայ ծրագիր մեծ մեծ խօսքեր ու յոյսեր։

ԳԱՂՏՆԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐ

Լենինականի դատարանը ընդհատ կը գործէ բոլոր անոնց դէմ, որոնք գաղտնի առեւտուր կ'ընեն, գաղտնի անասուն կը մորթեն, եւլն.։ Վերջերս խուզարկութիւններ եղան եւ տուներէն գրաւուեցան զանազան ապրանքներ, այսպէս աւելի քան 200 կաշի։ Գաղտնի առեւտուրին մէջ մեղսակից են խորհրդային արհեստաւորները։ Այսպէս կաշեգործներու արհեստանոցին նախագահն ու քարտուղարը պահած էին 279 կտոր կաշի։

Արհեստանոցի մէկ անդամին տանը մէջ՝ 107 կտոր կաշի։ Գդակագործի մը տանը մէջ՝ 144 կտոր կաշի։ Ուրիշ տան մը մէջ 250 զոյգ գուլպայ, գ՝րս գաղտնի ծախած էին երկու հաշմանդամներ։ Ուրիշ հաշմանդամ մը պահած էր 43 րուբլի 80 կոպեկ արծաթ դրամ, 110 րուբլի ոսկի, 30 տոլար, 2078 րուբլի թղթադրամ։ Ուրիշ հաշմանդամի մը մօտ գրաւուեցան 75 րուբլի 65 կոպեկ արծաթ դրամ։ Ուրիշ հաշմանդամի մը տունէն՝ 300 տուփ սիկար, 20 ծրար ծխախոտ, 13 րուբլի 75 կոպեկ արծաթ դրամ, 10 ոսկի եւ 1600 րուբլի թղթադրամ։ Մաղագործ գնչուի մը քովէն գրաւուեցան 9 փութ կովի իւղ։ Թիֆլիս ղրկուած ատեն գրաւուեցան 2135 հաւկիթ, 10 քիլօ իւղ։ Երբ կին մը Թիֆլիս կը ղրկէր 52 զոյգ գուլպայ, 24 ծրար թէյ, գրաւուեցան։

ԿՐՃԷՆ ԳԻՒՂԸ

Թիֆլիսի Պրոլետար Թերթը կը գրէ.—

Թավուզ շրջանի Կրճէն հայկական գիւղը կը գտնուի Թովուզի կայարանէն երեսուն քիլոմեթր հեռու, կուր գետին եզերքը, ճանճոտ տեղ մը։ Ճահճատենդը եւ վարակիչ հիւանդութիւնները տարածուած են գիւղացիներուն մէջ։ Հիւանդանոց չկայ։ Գիւղացիները երբ հիւանդ ունենան, երեսուն քիլոմեթր հեռու Թովուզ կը տանին։

Այդ հիւանդանոցին բժշկապետն ալ կոպիտ մէկն է, հիւանդներուն հետ կը վարուի գաղանի պէս։ Շատ անգամ չընդունիր հիւանդները.

— Սրանց հէքն էլ անիծած, ի՞նչ են որ ես սրանց բժշկեմ։

Կրճէնը յետամնաց գիւղ մըն է։ 140 հոգի բնակիչ ունի։ Գիւղացիները կ'ապրին նահապետական կեանքով։ Ոչ ոք կը հետաքրքրուի այս խեղճ հայ գիւղացիներուն կեանքով։ Շատերը կը ծառայեն ունեւոր Կրճէնցիներու կամ Բաղդադլայցիներու ձեռքին տակ։

Ոչ վարձատրութիւն կայ, ոչ ալ հանգիստ կեանք։ Այսպէս Արմենակ Ալեքսանեան 1919 թուականէն ի վեր կը ծառայէ ունեւոր գիւղացի Ալի Ալմաստօղլիի որ չի թոյլ տար խեղճ Արմենակին իր գիւղացիները տեսնել։ Կը հետեւի անոր եւ մահով կը սպառնայ։ Չմեռները «զուրնաճ»ութեան կը ղրկէ գիւղերը, ստացած գումարը կը գրպանէ, ըսելով. «Դու իմ մշակն ես, ինչպէս ուզենամ, էնպէս էլ կը բանեցնեմ»։

Բայց այսպէս քանի՛ քանի՛ բռնաւորներ կը ծծեն խեղճ գիւղացիներուն արիւնը։ Բոլոր այդ բռնաւորները ազդեցիկ են, մարդ ունին Թիֆլիս։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՆՈՐԱԳԻՐ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ»ի խմբագիր ընկ. Շաւարշ Միսաքեանի Յունաստան այցելութեան առթիւ, Դաշնակցական շարքերուն մէջ արձանագրուած են նոր ընկերներ։

Այսպէս, Կիւմիւլճինայի մէջ իրենց երդումը կատարելով դաշնակցական մկրտուած են հինգ նորահաս երիտասարդներ։

Նոյնպէս, չորս նորագիրներու երդման արարողութիւնը կատարուած է Նիքիշան գիւղաքաղաքին մէջ (Քավալայի շրջան)։

Հին ընկերներու հետ միասին Նիքիշանի մէջ կազմուած է այժմ դաշնակցական խումբ մը, ենթակայ Քավալայի կոմիտէին։

Ի մօտոյ Սելանիկի կազմն ալ պիտի զօրանայ 18—20 նորագիր դաշնակցականներով, որոնք իրենց երդումը պիտի կատարեն յատուկ հաւաքոյթի մը մէջ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՅՍՊԷՍ ԱՊՐԵՑԱՆՔ, (Պատմուածքներ) Յովհ. Աւագեան, Տպգր. Նիւ-Եորք, գին՝ մէկ տոլար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԳՕԳՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

(ՀԱՅ-ՔՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Առ այս մէկ մէճիտը, տուր Տէր Պետիկին, թող խունկ ու մոմ առնէ, պատարագ ընէ։

Մեծ գիւղէն բերածս երինջը կթեցէք, հօրս հոգուն մատաղ ըրէք, երկու մաքի Սուրբ Տիրամօր խոստացեր եմ, երկու մեծ այծ Սուրբ Գէորգին։ Եօթը պօյովս մեղրէ մոմ եւ երեք մեծ շուշփայ Վարդան զօրավարի մատուռը տարէք։

Ռէս Մկօն մեր տան սիւնն էր, մեր հայրը մեռաւ մեր տան ու գեղին խեր պարաքաթը տարաւ։

Տօ տղայ Խնկօ,

Աստուած իգիթի սուրը կըտրուկ է արեր, մի՛ վախնայ, ախպէրներս քեզ ամանաթ, հարսներուն օր արեւ շանց տուէք

Զատկին քեզի խէնչալ մը կը ղրկեմ, մամիկին ալ Երուսաղէմի նշխարք մը. Սուսան քրոջս Փրկչի գերեզմանին վրայ օրհնուած մատանի մը, որ մատը դնէ, աչքի չի գայ, բարով կանաչ կարմիր կապի։

Ճժերուն շատ եմ կարօտցեր։ Եթէ աղջիկ զաւակս տղայ է հօրս անունը դրէք, եթէ աղջիկ՝ մօրս։

Վառօն քեզի ամանաթ։ Գէշ երազներ կը տեսնեմ։ Սուտիկենց Սարգօն մեռաւ, տէրտէրը աւետարան կէս կարդաց։

Քէօփրիւէն անցած ժամանակ թուրք մը քիւրտ Սմոյի լամկու ականջ կտրեց։

Դարձեալ բարեւ իմ սիրելի, իմ ազիզ ախպէրներուն, ախպօրկնիկներուն, մեր տան մեծ ու պզտիկին։ Խոտ հունձի օրերուն գեղ պիտի երթամ խանըմիս հետ։

Գո՞րծս, փա՞ռք տիրոջ, պօլիս էֆէնտու խանը կը պառկիմ, թէ՛ պէքչի եմ, թէ՛ մշակ։ Աղայիս կերածէն ի՛նչ որ մնաց իմ բաժինն է, «թավան արասին» կը պառկիմ։ Կիրակի օրեր սիպտակ փասուլիայով կերակուր կ'ուտեմ, կազօզ կը խմեմ։

Նորէն սիրով բարեւ իմ կողակից Վառօյին։

Մեծ գոմշի ճակատը պագնեմ, կարմիր կովի աչքերը։ Ջրնդոյի շան հոգուն մեռնիմ։

Դարձեալ բարեւ Եղսա մօրքիւրին, Նալպանտ Մարկոսին, Շիլ Խաչօյին։

Պիթուն Անատոլուի ջահիլջուհուլները Ստամպօլի մէջ կը ծերանան։ Օլուդ։ չօճուղ չունին գաւառացին երեսս տեղ չունի էս քաղքի մէջ։ Եօթը տարիս թըմըմըլելուն կուգամ։ Սուսան քրոջս կարդալու դրէք տէրտէրին քով։ Թուղթ ու ղալամին փարա մի՛ խնայէք։ Աշխարհքը փոխուած է զուրպան, մալն ու միւլքը կարդացուորին կը մնայ։

Դարձեալ բարեւ գիրս կարդացողին, լսողներուն, եւ գրիս պատասխան գրողին։

Մնամ նամ՛ակի սպասող ձեր զուրպաթ Գօգօ։

Ռէս Մկոյի տունը հարսնիքի տան կերպարանք առաւ պահ մը։ Դուռ-դրացին հաւաքուեցան դըրան առջեւի մեծ հրապարակը, ծերերը իրենց հասրիչներով, պառաւները արձկաններով (իլիկ), երիտասարդները մեծկակ մահակները ուսերնուն, իսկ հարսները դրան ճեղքերէն գաղտագողի նայուածքներով, ունկնդրեցին Ստամպօլէն եկած նամակը, որուն իւրաքանչիւր բառը Տէր Պետիկի շրթներուն վրայ խաղալով, կամաց կամաց հինաւուրց կոնտակներու խորհրդաւորութեամբ ու շեշտով մը՝ վար կ'իյնար ու կապարի պէս ծանր կը նստէր ունկնդիրներու սրտերուն մէջ։

Ռէս Մկոյի հարսները տեղաւորեցին բուրդի դէզերը, ջոկեցին տան անհրաժեշտ կարիքներուն եւ գործածութեան համապատասխան չափով, ճերմակ բուրդն ու թիֆթիքը, ու ծախու տարուելիք մասը անկիւն մը կը դիզէին, երբ ներս մտան Ջատու Նազէն եւ Աբրոյենց Խուռիկը։

— Աչքդ լուս, Մուսոյի՛ աղջիկ, Գօգոյէն նամակ եկած է, — նենգամիտ ժպիտով մը կմկմաց Աբրոյենց Խուռիկը։

— Բախտաւորը, գեղին ամէնէն լաւ տղան առաւ, ինչու չհպարտանայ — հեգնանքով մը ընդմիջեց Ջատու Նազէն, Վառօյի նոր կլոբած ծիծերը տնտղելով։

Այդ միջոցին, Ռէս Մկոյի շեմին առաջ ողջակէզ մը կ'երկննար։ Գզիր Վարդօն ողջակէզի ոտք-գլուխը հաւաքած իր տունը վազեց, Մինաս տիրացուն մատաղի կաշին ծալած, թեւին տակ դրաւ, թաղին շուները տաք արիւնը լակեցին, Ջհուտ-Գեւօն աղիքները հաւաքեց, Գօգոյի եղբայրները թեւերը մերկացուցած, քար բերին, օջախ փորեցին, եւ մեծ պղինձը դասաւորեցին։

Եփած մատաղին անուշ հոտը գեղին բարեպաշտներուն ախորժակը գրգռել սկսած էր արդէն, երբ Ջատու Նազէն եւ Աբրոյենց Խուռիկը, Վառօյի մազերէն գաղտագողի կտրած փունջ մը մազ կը տանէին անծանօթ մարդու մը, որ քաղաքէն գիւղ եկած էր թիլիսմներ գրելու։

«Սուսան քրոջս կարդալու դրէք» այս նախադասութիւնը սրածայր գամի մը պէս մխուած կը մնար Խնկոյի ուղեղին վրայ։

Սուսան ամէն ատենէ աւելի զուարթ էր ու երջանիկ, կարմիրներուն ամէնէն աղուորը զարմանալի փայլով մը շաղախուած, կը վառէին անոր ճակատն ու այտերը եւ փափուկ մորթը հրեշտակային անմեղութիւն, աչքերուն՝ նոր զարթնող ցանկութիւններու պեծ-պեծին կայծեր, իսկ սրունքներուն՝ թեթեւ ու հեշտագրգիռ շարժումներ տալով։

(7) ԱԶԳԻՆ

պալքանեան ժողովուրդներու մերձեցման փորձերուն, ցոյց տալով պատճառները, որոնք կը պարտադրեն գէթ միայնտնտեսական գետնի վրայ պալքանեան երկիրներու գործակցութիւնն ու համերաշխութիւնը։ Թերթը կը հաւատայ թէ, հակառակ զանազան դժուարութիւններու, քիչ մը փափկանկատութեամբ և բարեացակամութեամբ, պատուիրակները պիտի կրնան ստեղծել յարաբերութիւններ, որոնք հիմը պիտի կազմեն պալքանեան ապագայ շէնքին։

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ, լսելէ յետոյ պալքանեան խորհրդաժողովի կազմակերպման յանձնախումբի Նախագահ՝ Փափանաստասիայի բացատրութիւնները, պուլկար պատուիրակութիւնը որոշեց, հակառակ իր նախկին մտադրութեան, Աթէնք երթալ եւ մասնակցիլ խորհրդաժողովին։

Աշխարհի խաղաղութիւնը կինէրը պիտի տան

«Ժուրնալ տը Ժընեւ» կը գրէ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան մայրաքաղաքին մէջ վերջերս կազմուեցաւ մասնաւոր կոմիտէ մը, հաղորդակցութեան մէջ դնելու համար կնոջական ընկերակցութիւնները, որոնք կը հաշուեն 40 միլիոն անդամուհիներ, 56 երկիրներու մէջ ցրուած։

Այս կոմիտէին առաջին գործն եղաւ կոչ մը ուղղել աշխարհի բոլոր պետական մարդոց, պահպանելու համար աշխարհի խաղաղութիւնը։ Յետոյ մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ Թիթուլէսքոյի, Պրիանի, Քուրթիուսի, Հէնտըրսընի, միշտ ի խնդիր խաղաղութեան։ Այս վերջինը կիներուն պատասխանեց թէ համոզուած է, որ մեծ կարեւորութիւն ունի կնոջ շարժումը աշխարհի խաղաղութեան պահպանման հարցին մէջ։ Եւ հրաւիրեց կնոջական բոլոր ընկերակցութիւնները, հանրային կարծիքին վրայ ազդեցութիւն գործելով, նպաստել զինաթափութեան համաժողովին յաջողելքին։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Brébant Marseillaisի շքեղ սրահին մէջ, 146-148 Ave. de Chartreux *առնել՝ թիւ 41, 48 եւ 53 հանրակառքերը*

կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ Լ. ԳԵԽՈՆԵԱՆ եւ Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Ջինուորական ֆանֆառ, երգ, արտասանութիւն, նուագ եւն.։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԼԻՈՆ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը

կը նախագահէ ընկ. Ս. ԹԱԹՈՒԼ

կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն։ կը մասնակցի Տէսինի «Կոմիտաս» երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Ա. Մելքոնեանի։ Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։

Մուտքը ազատ է

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐՐԻՒԻ.— Այս կիրակի ժամը 2.30ին կը խօսի Ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Այս կիրակի ժամը 2.30ին կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ.— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Harmonie de St. Etienneի շքեղ սրահին մէջ, Ave. du Président Faure (սինէմա լուսայեալի կից).

կը խօսի ընկ. Ս. ԹԱԹՈՒԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ

կազմակերպած դասախօսութիւնը, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը, Մէթրօ Իթալի։

կը խօսի ընկ. Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ նիւթ ունենալով

Քիւրտ ազատագրական պայքարը եւ անոր քաղաքական նշանակութիւնը

կը հրաւիրուին նաեւ շրջաններու ընկերները

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Եօզ. եւ Շրջ. Հայր. Միութեան Անիէռի մասնաճիւղին։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Թաղապետական սրահներուն մէջ, Րիւ տէ Հալ, Պուա Քոլոնպ։ Առաջին անգամ ըլլալով եւ մեծ պատրաստութեամբ Արովեան Թատերախումբը կը ներկայացնէ՝

ՓԱՌՆԱԲԱՍԻՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Քոմէտի երեք արար)

կը մասնակցին Տիկ. Պետիկ, Պ. Գազանճեան եւ Սմսարեան

Բանախօսութիւն, նուագ եւ արտասանութիւն

կը մասնակցի ԵՓՐԱՏ նուագախումբը

Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի հիւանդ երիտասարդի մը։ ընտիր ճաշ, պիւֆէ ժողովրդական գիներով։

Մուտք 5 եւ 10 ֆրանք

ԾԱՆՕԹ.— Այն հայրենակիցները որոնք օգոստոս 16ին տոմսեր գնած էին, անոնց մուտքը ապահովուած է։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՍԷՆ - ԼՈՒ ԿՐԱՆ ՓԷՆ.— 5 Հոկտեմբեր կիր. ցերեկ ժամը 2.30ին Պ. Ճանիկեանի «Կիլիկիա» Թատերասրահը։

կը ներկայացուի՝ ԵՂԲԱՅՐ ԵՂԲՕՐ ԴԷՄ *կամ* ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

կը մասնակցի մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուտիայի խումբը

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ, 4 հոկտ. երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ, ներկայանալ անդամատետրներով։

ՎԱԼԱՆՍԻ «Բաբգէն Սիւնի» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այսօր հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ջ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այսօր հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլորիայի մէջ։ Կը դասախօսէ բժ. Շ. Այվազեան Առողջապահութեան հարցը եւ առողջութեան... *ցնորքը» նիւթին մասին։*

Մէկ ժամ սինէմա։

ԼԻՈՆԻ Բալուի եւ Յար. գիւղերու օգ. մարմինը համաբալուցիական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները վաղը ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8ին (281, cours Lafayette, Lyon,

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

Այրի Տիկ. Արմենուհի Շիշմանեան, Այրի Տիկ. Մարիամ Գալբաքեան, Տէր եւ Տիկ. Արթին Գալբաքեան (Աթէնք), ինչպէս նաեւ Գալբաքեան, Թրաշեան, Թօփալեան, Պախթիյարեան ընտանիքները կը ծանուցանեն իրենց աղջկան, թոռան, քրոջ զաւկին եւ ազգականին դառնաղէտ մահը՝

ՕՐ. ԶԱՊԷԼ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

(18 տարեկան)

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի 2 Հոկտ. Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9ին Հայոց եկեղեցին 15 Rue Jean Goujon Paris.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շԼ.	40 շԼ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930

3 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1381

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԼՌՈՒԹԻՒՆԸ

Քրտական փոթորկալի ապստամբութիւնը չորս ամիս անընդհատ իր վրայ լարեց աշխարհի ուշադրութիւնը եւ մեծ կացնայի մը մատնեց Թուրքիան: Սակայն երկու շաբաթէ ի վեր խոր լռութիւն մը կը տիրէ այդ մասին: Ըստ էթ փաշայի յաղթանակ վարութիւնը թրքական բարքերուն յատուկ «փաթըրտը» մը սարքեց Էնկիւրիի մէջ, ուր ռուսական օրիանթասիոնի խընջոյքը, տնտեսական վերակազմութիւնը, եւրոպական հակումը, ազատամտական կուսակցութիւններու երեւումը իրար կը խաչաձեւէին, արտասահմանի հանրային կարծիքին նոր զբաղում մատակարարելով:

Իսկ քրտական փոթո՞րիկը...:

Քրտական ճակատին վրայ լռութիւն կը տիրէ: Ըսմէթ փաշան բաւականացաւ Ազգ. Ժողովին մէջ յայտարարելու թէ Արարատի «աւազակներ»ը ճնշուած են, ու իր «յաղթական» կեցուածքէն խոնարհելով՝ խոստովանեցաւ թէ իրենք ալ ծանր կորուստներ ունեցան:

Մինչդեռ իրականութիւնն այն է որ ստիպողական զինադադար մը տեղի ունեցաւ: Կռիւները երկու կողմերուն համար ալ ուժասպառող էին: Իսկ Հայաստանի եւ Քիւրտիստանի սահմաններ տարածուն գործողութիւն մը անկարելի կը դարձնէր այն սահմաններուն մէջ, ուր քրտական ապստամբութիւնը ամրացած եւ իրարու շղթայուած է:

Սպառնալից այս լռութեան դիմաց, յոխորտացող Թուրքիան կրնայ պարծենալ որ անզէն կանանց եւ մանուկներու ջարդութիւն մը սարքէ անցուց: Քանի մը հարիւր գիւղեր այրեց ու աւերեց: Արարատի քարանձաւներուն մէջ անօթութենէ մեռածներ գտաւ: Բայց չի կրնար պարծենալ իր վերջնական յաղթանակովը:

Դեռ հինգ տարի առաջ էր, երբ Թուրքիոյ այսօրուան կառավարութիւնը Տիարպէքիրի, Խարբերդի եւ Մալաթիոյ անկախութեան դատարաններուն առջեւ երկու հարիւր քիւրտ մտաւորականներ եւ ղեկավարներ կախաղան բարձրացուց, մօտ յիսուն հազար Քիւրտեր բնաջնջեց եւ Թուրք ազգին յաղթանակը հաղորդեց աշխարհին:

Բայց անոնք որ իրենց ազգին ազատութեան կը զոհուէին, իրենց վերջին եւ հզօր խօսքը կը փոխանցէին ցեղին, առնական պայքարը շարունակելու դարաւոր թշնամիին դէմ:

Ու ո՛րքան ուժ եւ ո՛րքան հաւատք կայ քիւրտ մարտնչող ցեղին մէջ, թաքուն ու անհասկնալի շատ շատերուն:

Որպէսզի այսօրուան սպառնալից լռութեան իմաստը ըմբռնելի ըլլայ մեր ընթերցողներուն, հոս վերյիշենք քիւրտ մարտնչող մտաւորականներէ ոմանց վերջին խօսքը, գնդակահարուելէ կամ կախուելէ առաջ արտասանուած:

ԽՆՈՒՍՑԻ ԳՆԴԱՊԵՏ ԽԱԼԻՏ, (Ճիպրանցի աշիրէթին պետը եւ Շէյխ Սայիտի ապստամբութեան գլխաւոր կազմակերպիչը).— «Մինակ չեմ ձեր դիմացը. ետեւս անհագին Քիւրտ ազգը կայ Պարսկաստանի, Միջագետքի եւ Թուրքիոյ մէջ: Այսօր զիս կը կախէք, բայց կասկած չունինք որ մեր թոռներն ալ ձեզ պիտի բնաջնջեն»:

Ահա Շէյխ Սայիտի հանդարտ ու փիլիսոփայական վճիռը.

ՇԷՅԽ ՍԱՅԻՏ.— «Բնական կեանքս վերջացուցի: Բնաւ չեմ զղջար որ ազգիս համար կը զոհուիմ. կը բաւէ որ մեր թոռները ամօթով չձգեն մեզ մեր թշնամիներուն առջեւ»:

ՏՈՔԹ. ՖՈՒԱՏ, (Տիարպէքիրցի.—«Միշտ կը մտածէի առաւօտ մեռնիլ հայրենիքիս համար: Կասկած չկայ որ անկախութեան դրօշը պիտի տնկենք այն հողին վրայ, ուր կը կախուինք:

ՓԱՍՏԱԲԱՆ ՐԷՖԻԳ, (Տիարպէքիրցի).— «Մարմինս ցոյց տուէք աշխարհին, թող ամէն մարդ գիտնայ որ, ոչ թէ անձնական իրաւունքներու, այլ ազգային իրաւունքներու համար կը կռուիմ: Կեցցէ՝ Քիւրտիստան...:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՄՈԼԼԱ ԱՊՏՈՒՐՐԱՀՄԱՆ, (Սղերդցի).— Թշուառականներ... ոտքիս տակ շատ ցած ու պզտիկ կը տեսնեմ ձեզ: Գիտցէք որ Քիւրտը ծառ չէ, կը մեռնի, չի ծռիր...»:

Հերոսներու այս հզօր շունչը եւ անընկճելի անձնավստահութիւնը կ'առնէին Քիւրտ ցեղի անթեղուած կրակէն եւ աշխոյժ կորովէն:

Ու, իրօք, հինգ տարի հազիւ անցած, գնդապետ Խալիտի եւ Շէյխ Սայիտի ո՛չ թէ թոռները, այլ տղաներն ու ընկերները կրակ տեղացուցին Արարատի, Կոթուրի, Հեքեարիի, Սասունի եւ Բոհտանի լեռներէն՝ Թուրքերու գլխին: Եւ այս անգամ աւելի խիզախ ու աւելի կազմակերպուած: Ըսմէթ փաշան չորս ամիս պատերազմելէն յետոյ, Հայաստանի եւ Քիւրտիստանի ձիւներուն մէջ խրուեցաւ, ու չկրցաւ հերոսները կախաղանի առջեւ բերել:

Այո՛, լռութեան այս օրերուն պէտք է գիտնանք, որ «Քիւրտը ծառ չէ, կը մեռնի. բայց չի ծռիր»:

Էնկիւրիի մէջ Թուրքերը կրնան շատ յոխորտալ, ու աշխարհը հիացնել իրենց «եւրոպականացումով» եւ զինուորական ուժով. բայց Թուրքերը պիտի գիտակցին որ Քիւրտ ազատասիրոյ բռնակալները Արարատի, Սիփանի եւ Բոհտանի բարձունքներէն զիրենք շատ ցած ու պզտիկ կը տեսնեն:

Կեանքն արհամարհող եւ իր ազգային ազատագրութեան յաւէժ փարող Քիւրտ ազգը ընկճուած չէ, ու մենք կասկած չունինք որ ապստամբութեան փոթորիկէն յետոյ, աւելի զօրաւոր կայծակը պիտի պայթի: Ու այսպէս անվերջ, մինչեւ որ Քիւրտիստանի անկախութեան դրօշը Տիարպէքիրի կախաղաններուն տեղը բարձրանայ:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Էջմիածնի ժողովին գումարումը

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդը Պոլսոյ Պատրիարքին եւ բոլոր Թեմակալ Առաջնորդներուն ուղղած է շրջաբերական մը կաթողիկոսի ընտրութեան մասին կը հաղորդենք հետեւեալ հատուածները.

«Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդը նկատի առնելով, որ արտասահմանեան պատգամաւորների վիզէի առթիւ գրագրութիւնները կարող են երկարել եւ հեռաւոր վայրերից անկարող կը լինեն արտասահմանեան պատգամաւորները ժամանակին վիզա ստանալ եւ Հոկտեմբերի 26ին ներկայ լինել Ազգային-եկեղեցական ժողովին, մինչդեռ Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդը ցանկալի է համարում Ազգային եկեղեցական ժողովը անպայման լրիւ կազմով գումարել, ուստի նպատակայարմար է դատում Ազգային եկեղեցական ժողովի գումարումը յետաձգել:

«Այս մասին յայտնել է կիլիկիոյ Շնորհազարդ կաթուղիկոսին, Երուսաղէմի եւ Կ. Պոլսոյ Ամենապատիւ Պատրիարքներին եւ արտասահմանեան բոլոր Թեմակալ Առաջնորդներին, որ առանց անապարանքի, համաձայն տրուած հրահանգների կատարեն Ազգային-եկեղեցական ժողովին մասնակցելու համար պատգամաւորների ընտրութիւնը եւ բոլոր պատգամաւորների (թէ հոգեւորական եւ թէ աշխարհական) ցուցակը ուղարկեն Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդին եւ սպասեն Ազգային-եկեղեցական ժողովի գումարման նոր ժամկէտ նշանակելուն:

«Երկրորդ, յանձնարարել է համամիութենական սահմաններում գտնուած թեմակալ Առաջնորդներին դադարեցնել պատուիրակների եւ պատգամաւորների ընտրական գործողութիւնները եւ սպասել նոր հրահանգի»:

Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդը իր վերոյիշեալ գրով կը խոստանայ ի մօտոյ հաղորդել լրացուցիչ տեղեկութիւններ եւ բացատրել իր տեսակէտը Հայրապետական ընտրութիւնը լրիւ կազմով կատարելու մասին:

Խալքի վերակազմութիւնը

Խալք կուսակցութեան մշակած նոր կանոնագրին համաձայն, քննչութիւնը եւ ներկայացուցչութիւնները («միւթէմէթ») պիտի ջնջուին եւ տեղական մարմիններու պիտի յանձնուի կուսակցական գործերու վարչութիւնը: Այս մարմիններուն ընտրած նախագահները պիտի ներկայացնեն կուսակցութիւնը:

Նոր կեդրոնական վարչութիւնը, որ 40 հոգիէ կը բաղկանայ, պիտի բաժնուի կարգ մը ճիւղերու, եւ անդամները կարգով քննութեան պիտի ելլեն դաւաները: Որոշուած է մասնաւոր «ուշադրութեան առարկայ դարձնել բանուորական խնդիրները եւ մօտէն հետեւիլ անոնց»:

Կեդրոնական վարչութեան ընտրութիւնը բոլորովին ազատօրէն կատարուեցաւ Խալքի ժողովին մէջ: Նոյն իսկ երբ առաջարկուեցաւ թեկնածուներ ներկայացնել, Ըսմէթ փաշա ընդդիմացաւ:

Ամէնէն շատ քուէ ստացողը եղաւ Աֆիոնի երեսփոխան Ալի պէյ, որ երկու հարիւր ձայն առաւ:

Լուրի մը համաձայն, հանր. շինութեանց գործավար Րէճէպ պէյ կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար կարգուած է Սաֆֆէթ պէյի տեղ:

Պալքանեան խորհրդաժողովը

Պալքանեան խորհրդաժողովի կազմակերպիչ յանձնախումբի նիստին մէջ, նախագահը՝ Պ. Փափանասթասիու, կարդաց տեղեկագիրը, զոր պիտի ներկայացնէ խորհրդաժողովին: Այս տեղեկագիրը ամփոփում է այն սկզբունքներուն որոնք հիմ պիտի ծառայեն պալքանեան միութեան:

— Պալքանեան Միութիւնը պիտի ըլլայ անկախ ազգերու խմբակցութիւն մը նպատակ ունենալով տեւականօրէն երաշխաւորել պալքանեան պետութեանց միջեւ խաղաղութիւնը: Հիմնել տնտեսական կազմակերպութիւն մը, դաշնաւորել իրենց ուժերը, քաղաքակրթական նպատակներով: Միութիւնը ուղղուած չպիտի ըլլայ որեւէ պետութեան դէմ: Ընդհակառակն, պիտի նպաստէ ժողովուրդներու միացման եւ աշխարհի խաղաղութեան ամրացման: Ան չպիտի ձգտի խեղդել ցեղային անջատ միութիւնները, այլ պարզապէս պիտի ջանայ բազմացնել անոնց քաղաքակրթութեան հասարակաց տարրերը եւ վերցնել զանոնք բաժնող տարակարծութիւնները: Միութիւնը չպիտի սահմանափակէ մասնակից պետութիւններու գերիշխանութիւնը, չպիտի նպաստէ միւսին վրայ՝ անոնցմէ մէկուն գերակշռութեան: Անոր հիմը բացարձակ հաւասարութիւնն է: Իւրաքանչիւր պետութիւն, իր քով նոյն հաւասար ուժը պիտի ունենայ, բայց այն պարագային որ որեւէ որոշում վնասէ պետութիւններէ մէկուն գերիշխանութեան, պէտք է որ բոլոր միւս պետութիւններու պատուիրակները հաւանութիւն յայտնեն:

Իւրաքանչիւր պետութիւն ազատ է միութեան մասնակցելու եւ անկէ հեռանալու որոշ պայմանաժամու մը ընթացքին՝ կատարուած յայտարարութենէ մը յետոյ: Ազգային փոքրամասնութիւնները պէտք է վայելեն գոհացուցիչ պաշտպանութիւն. բայց, հաւատարմութեան դէմ բռնաբարումի ամէն գործունէութիւն, պէտք է զսպուի:

Տեղեկագիրը կ'եզրակացնէ թէ՝ միութիւնը պէտք է ստեղծուի Ազգերու Դաշնակցութեան շրջանակին մէջ եւ նոյն ոգիով ու այս նպատակին հասնելու համար, կոչ կ'ուղղէ Պալքանեան ժողովուրդներուն եւ անոնց ղեկավարներուն, որ մոռնան հին վէճերը եւ համերաշխութեան զգացումներով տոգորուած, կանոնաւորաբար աշխատին միութեան գործին:

Թերթերը կը շեշտեն թէ, ընդհանուր առմամբ, Պալքանեան Միութիւնը չպիտի նմանի ամերիկեան, գերմանական եւ զուիցերական դաշնակցութեան: Անոր գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ մասնակից պետութիւններուն միջեւ բացարձակապէս վերցնել պատերազմը: Միութիւնը պիտի յարգէ Պալքանեան պետութեանց միջազգային դաշնագիրները, պիտի զարգացնէ անոնց տնտեսական գործակցութիւնը, եւայլն:

Պարէնի դժուարութիւններ Ռուսիոյ մէջ

Ռուսիա, մէկ կողմէն կ'արտածէ երկրագործական արտադրութիւնները, որոնք հազիւ պիտի բաւէին կշտացնելու իր բազմամիլիոն ժողովուրդը, միւս կողմէ, կը դժգոհի որ երկրագործութիւնը չիտարիրմէ սպասուած արդիւնքը: Պաշտօնական «Պրաւդա» կ'ընդունի թէ ընդեղէնի մթերումը գոհացուցիչ չէ: Կովկասի մէջ միայն, ուր ծրագրային նախատեսութիւնը իրականացած է 52 առ հարիւր համեմատութեամբ, կացութիւնը բաղդատաբար լաւ է: Բայց կարգ մը շրջաններու մէջ, համեմատութիւնը կը հասնի միմիայն, 1.4 առ հարիւրի: Ուկրայնայի մէջ, մթերումը կը կատարուի չափազանց վատ պայմաններու տակ, հակառակ որ տարուան հունձքը լաւ է եղած: Թերթը պատասխանատու կը բռնէ համապատասխան սպասարկութիւնները:

Մահագործում դատաւորներու

Դատական պաշտօնեաներու զտման հետեւանքով, Մոսկուայի մէջ երկու հարիւր անձեր պաշտօնազուրկ եղան: Զտիչ յանձնախումբի տեղեկագիրը կը հաստատէ դատաւորներու «ապշեցուցիչ» տգիտութիւնը՝ դատական հարցերու մէջ: Կը մատնանշէ նաեւ ծայրայեղ անփութութեան բազմաթիւ պարագաներ:

Գաղտնի եւ արմատական մահագործում

«Մորնինկ Փօսթ»ի Ռիկայի թղթակիցը կ'իմացնէ թէ, տեղական թերթերու քաղած տեղեկութիւններուն համաձայն, երեք շաբաթ առաջ, 17 ռուս քահանաներ գաղտնօրէն մահապատժի ենթարկուած են Լէնինգրադի մէջ, երկար ամիսներ բանտը պահուելէ յետոյ: Մահապատժի գործադրութիւնը չէ հրատարակուած բոլշեւիկեան թերթերու մէջ եւ նոյնիսկ զոհերու ընտանիքները շատ ուշ լուր ունեցած են: Պատճառն այն է եղեր որ այս քահանաները չեն ուզած հրաժարիլ իրենց պաշտամունքէն եւ կրօնական արարողութիւններէ:

Հնգամեայ ծրագիրը եւ գրագէտները

Խորհրդային թերթերը ցանկը կը հրատարակեն այն գրագէտներուն, որոնք պիտի արձանագրուին «հնգամեայ ծրագրի իրագործումը խափանողներ» ու կարգին, այն պատճառով որ չեն կատարած իրենց յանձնառութիւնները եւ անշուշտ իբր հակայեղափոխական, վաղը պիտի լսենք թէ դատապարտուեր են կարմիր դրախտի ամէնէն ընթացիկ եւ աժան պատիժին՝ մահուան:

Անգլեւռուս պարտքերը

Անգլեւռուս պարտքերու կարգադրութեան քննիչ յանձնախումբի ռուս անդամները առջի օր հասան Լոնտոն, ուր բանակցութիւնները կը սկսին այսօր: Կը կարծուի թէ խորհրդակցութիւնները երկար պիտի տեւեն, որովհետեւ պէտք պիտի ըլլայ մի առ մի քննութեան առնել բազմաթիւ պահանջներ, հաստատելու համար իւրաքանչիւրին արժէքը եւ այս նախապատրաստական աշխատանքին լրացումէն յետոյ է միայն որ կարելի պիտի ըլլայ անցնիլ խնդրին հիմնական կարգադրութեան: Բոլշեւիկեան յեղափոխութեան հետեւանքով վնասուած անհատներէն, առեւտրական տուներէն եւ անանուն ընկերութիւններէն զատ, կան նաեւ ձարական պետութեան եւ ռուսական քաղաքներու պարտքերը, որոնց դէմ, ռուս պատուիրակները բուռն առարկութիւններ պիտի ընեն, իրենց կարգին պահանջելով վնասուց հատուցում, այն տրամաբանութեամբ թէ՝ Վրանկէլի եւ ուրիշներու հակայեղափոխական շարժումներուն օժանդակելով եւ պատերազմէն յետոյ Ռուսիան առնելով տնտեսական պաշարման տակ, Անգլիա մեծ վնասներու ենթարկած է ներկայ վարչաձեւը:

Լոնտոնի մէջ, շատ չեն հաւատար թէ այս բանակցութիւնները պիտի կրնան դրական ելքի մը յանգիլ, բայց որովհետեւ, Ռուսիոյ հետ դիւանագիտական եւ առեւտրական յարաբերութեանց վերսկսման համար, Անգլիոյ կողմէ պայման դրուած է զբաղիլ պարտքերու կարգադրութեան հարցով, շատերը գոհ են որ բանակցութիւնները կը կատարուին, նոյնիսկ եթէ ծնունդ տան... չնչին մուկի մը...:

Գերմանիոյ քաղաքական տագնապը

ԵԹԷ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ՄԵՐԺՈՒԻ...

Պրիւնինկ հրատարակութեան տուաւ իր ելմտական ծրագիրը: Լաւատեղեակ շրջանակներ կը յայտնեն թէ դահլիճը պի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

(ԻՐԱԶԵԿԻ ՄԸ ՀԵՏԱՔՐՔԻՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ)

Ա.

Երկու օր առաջ, կը դեգերէի կայարանի մը մէջ, սպասելով... մեկնող շոգեկառքին։ Յանկարծ «կիշէ»էն դուրս ելաւ Թուրք մը, որուն դիմագիծը ծանօթ թուեցաւ ինձ։ Ճանչցանք զիրար։ Յետոյ, միասին շոգեկառք առինք։ Զինադադարին անցած էր Սվազ։ Յետոյ տեղեկացեր էի, որ պատասխանատու պաշտօն մը ունի։ Վեց տարիէ ի վեր կը զբաղի վաճառականութեամբ։ Մտադիր էր անցնելու Բրակ՝ գործով։ Ազատախոհ եւ անվճռապահ մէկն է։ Առիթը ուզեցի օգտագործել ու կարգ մը հարցումներ ըրի, հաղորդելու համար «Հայրենիք»ին։ Դէպքերուն կը նայէր, առհասարակ, իրատես աչքով մը։

— Ճիշդ է, որ, սկսաւ, մեր պատմութեան մէջ անօրինակ վերելք մը ունեցանք 1922ին։ Ու ասիկա կը պարտինք նախ Կազիին, յետոյ՝ Ըսմէթի։ Թուրք ազգայնական ոգին ու արտաքին ճակտի առջեւ մեր միակամ կեցուածքը յենարան ծառայեցին այդ երկու վարիչներուն։ Աւելցնեմ եւ այն, որ մենք իշխող ու հրամայող փնտռող ժողովուրդ ենք ... Հոգեբանական է այդ. թերեւս վատ՝ ազատ կեանքի շրջանի մը (ինչպէս այժմ), բայց նպաստաւոր՝ վտանգի այդ օրերուն։ Երկու դար, առնուազն սարսափած ենք Անգլիացիի անունէն։ Անոնց դեսպանին քավազէն անգամ... Երկու տարուան մէջ հոգեփոխուեցանք՝ ծիծաղելով այդ անունին վրայ։ Ատիկա հետեւանք էր մեր սեփական ուժի մասին մեր ունեցած խոր վստահութեան։

— Այդ բոլորը փոփոխութիւն ըրի՞ն, նաեւ, երկրէն ներս՝ խորքը։ Ինչ որ կը տեսնուի Պոլսոյ կամ այլ մերձակայ քաղաքներու մէջ, չպա՞ր է, թէ իրականութիւն՝ ձեր կարծիքով։

= Տեսէ՛ք ինչ։ Մեր հիմնական ու նոյնքան անօրինակ սխալը այն եղաւ որ շարունակեցինք երկիրը կառավարել զինուորականներով։ Ատիկա արդէն ժողովուրդին կամքէն անկախ էր։ Մեր մէջ, ամէնէն մեծ մտաւորականը, հանրային-պետական կեանքի մէջ անհատականութիւն ցոյց չի կրնար տալ։ Այդ պատճառով ալ հաւաքականութիւն չունինք մենք։ Յետոյ, պետականութիւնը ձեզ պէս պահանջ մը չէ մեզի համար, որ գաղափարականութիւն մը նկատուի։ Հայրենասիրութիւն մը կայ, շա՛տ զօրաւոր. բայց, ատիկա համեստ ու իրապէս զոհուող «մէհմէտճուք»ին մօտ է։ Մտաւորականը, սպան — փառք, դիրք, շահ, ասպարէզ — ստնցմով է շահագրգռուած։

— Կ'ըսէիք զինուորականներու մասին։ Դժգո՞հ էք։

= Բանակէ՞ն։ Ո՛չ։ Կը խօսիմ, յետոյ, այդ մասին։ Ահա Ըսմէթը, օրինակ։ Պարկեշտ, ուժեղ, պատրաստուած մարդ։ Մէկը, որ շատ լաւ թափանցած է մեր ժողովուրդի հոգեբանութեան, ու օգտագործած է զայն՝ յաջողցնելով իր տիրակալութիւնը։ Եւ սակայն, անոր սխալը հոն եղաւ որ կարծեց թէ վերէն հրամայելով կը գործադրուի ամէն բան։ Բանակին մէջ այդպէս վարժուած են — հրամայեցի՞ր, կը կատարուի։ Բայց պաշտօնէութիւն եւ հանրութիւն զինուոր չեն, անշուշտ։ Յետոյ, բանակն իր որոշ ու գծուած աշխատանքն ունի, որուն կոչուած է զինուորը։ Իսկ աշխարհիկ կեանքի մէջ մտցուած նորութիւններու համար խիստ կտրուկ հրամանը միջոց չէ։ Գլխարկ, գիր, այո՛, ըրինք, փոխեցինք, բայց՝ ոգին, եղբա՛յր, կարելի՞ բան է փոխել։ Օրինակ, դատարաններու համար արագութեան հրաման կը տրուէր. ի՞նչ խիստ. բայց մէջտեղն է, պատկերը։ Դատական գործավար Մահմուտ Էսատը ամէն տեղ հաշիւ ու մատ ունի։ Ձեռքի տակէ միշտ հրահանգ. ատանկ ըրէք, անանկ ըրէք»։ Երբ պաշտօնեան կամ դատաւորը այդ բոլորը տեսնէ, անշուշտ ինք եւս, իր կարգին, նախ՝ կը շարունակէ օրինագիրքէն նախընտրել իր պաշտօնը ապահովող անձին կամքը, եւ, երկրորդ, ինք եւս, կը սկսի ըստ այնմ շարժիլ շուրջիններուն հետ։ Եւ այսօր ամբողջ Թուրքիան նոյն ծիծաղելի դրութեան մէջ է։ Դատական խեղճութի՜ւն։ Երբ դուք ձեզ ձերբազատէք արտաքին խաբող երեւոյթներէն, կը տեսնէք արդէն որ նկատելի փոփոխութիւն չկայ Թուրքիոյ մէջ։

— Ատիկա ձեր անձնակա՞ն կարծիքն է։

= Ուրիշներունն ալ։ Մեր վարիչները եւս նոյն համոզումը ունին։ Եւ սակայն, կ'ուզեն ժամանակին վստահիլ ամէն բան։ Արդէն վարիչ շրջանակին գլխաւոր ուշադրութիւնը կեդրոնացած է երիտասարդ եւ նորահաս սերունդներուն վրայ։ Ես առիթ ունեցայ պտտելու երկրին մէկ ծայրէն միւսը։ Տեսէ՛ք, ես եւս երեսփոխան գործակցի մը տուած դիւրութիւններէն օգտուող մըն եմ։ Խալքճի եմ, եթէ կ'ուզէք։ Գիտէք որ պատերազմէն առաջ ալ իթթիհատական էի։ Զայն կը քննադատեմ այսօր, բայց, ոգին նոյնն է, երկուքին ալ։ Այդ ոգին է, որ կը կապէ երիտասարդութիւնը իրեն։

— Ի՞նչ դեր կը խաղայ այդ երիտասարդութիւնը։

= Մեծագոյնը։ Այդ սերունդն է որ յենարան կը ծառայէ կառավարութեան։ 1923-926' ամբողջ երկիրը կը վարէին 15 - 17 անձեր։ Այսօր, այդ 15ն ալ երկուքի բաժնուած են։ Առաջ կը քշեն երիտասարդ սերունդը։ Բանակէն չէզոքացուցած են հին դէմքերը։ Ոմանք ընդդիմադիր են ու անկիւն մը մխուած, ուրիշներ — Հաքքը Շինասի եւն— ենթարկուած են ու գործից դարձած. բայց, երկրորդական աշխատանքներ կը կատարեն — Խալքի վարիչ, քննիչ, քարտուղար կամ նախագահ, իբրեւ միջոց ժողովուրդը Խալքի հետ ունենալու։ Բանակը ամբողջ երիտասարդ ուժերու վստահուած է։ Քրտ. ըմբոստութեան դէմ եւս ղրկուած Սալիհ փաշան երիտասարդ ուժ մըն է։ Առհասարակ, Ըսմէթ եւ Քէմալ կը խուսափին կարող դէմքեր իրաւասու դիրքերու վրայ բերելու։ Քաղաքէքիրի դասը չեն մոռցած...

(Հայրենիք) ՎԱՀՐԻՃ

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԷՆ ԱՌԱՋ

Կայսերական համաժողով անունը կուտան այն ժողովին, որ տեղի կ'ունենայ Լոնտոնի մէջ, մասնակցութեամբ Բրիտանական կայսրութեան բոլոր գաղթականութեանց նախարարներուն կամ մեծամեծներուն։ Մաքտոնըլտ, համաժողովը չբացուած, կարճ տեսակցութիւն մը ունեցաւ բոլորին հետ, բացի Քանատայի ներկայացուցիչէն, որ կը բացակայէր։ Երեքշաբթի երեկոյ կառավարութիւնը մեծ խնճոյք մը տուաւ ի պատիւ հիւրերուն։

Անգլիոյ վեհապետը Լոնտոն վերադարձած ըլլալով, հազիւ պալատ մտած, ունկնդրութեան կանչեց գաղթային նախարարը։

Այս վերջինը լրագրողներուն կը յայտարարէ թէ մեծ նշանակութիւն ունի կայսերական այս համաժողովը, որ կը գումարուի համաշխարհային տնտեսական ծանր տագնապի մը օրերուն։ Համաժողովը պիտի կբացի այդ տագնապին բոլոր պատճառներով, նաւային դաշնագիրներով եւ զինաթափութեան հարցով։

ՈՒԹ ԵՐԿԻՐ ՈՒԹ ՕՐԷՆ

Զ.

Ալպանացիք շատ շուտ կը ծանօթանան եւ կը բարեկամանան։

Ահա՛, արդէն բարեկամներ ենք։

— Թինեաթիաթա.

— Թինեաթիաթա։

Օտարական մը ամէնէն առաջ եւ առաջին օրն իսկ կը սորվի թինեաթիաթան, որ կը նշանակէ բարի լոյս, բարի իրիկուն, մնաք բարով, երթաք բարով, գիշեր բարի, լոյս բարի, շնորհակալ եմ, Աստուած կեանք տայ, եւ տակաւին ուրիշ բաներ նոյն իմաստները տուող։

Հիւրասէր են Ալպանացիք։ Սրճարան մը նստելուդ պէս բոլորը կ'աճապարեն բան մը հրամցնել։ Կը ստիպեն որ բան մը խմես, բան մը ուտես, նոյն իսկ կ'աղաչեն։

—Աստուծոյ սիրուն բան մը առէք։

Խանութ մը կ'երթամ գործի մը համար տեսնուելու. երկու վայրկեան վերջը սրճեփի աշկերտ մը, բոպիկ ոտքերով առջեւս կ'երկարէ թիթեղէ ափսէ մը որուն մէջ գաւաթ մը արեւելեան սուրճ եւ քովն ալ գաւաթ մը պաղ ջուր կայ։ Կ'առնես։ Աշկերտը գրպանէն կաւիճ մը կը հանէ եւ դրան ետին գիծ մը կը քաշէ։

Սուրճ, սուրճ եւ սուրճ։

Երբեմն, կէս օրին կամ երեկոյեան, մարդ ճաշարան երթալու պէտք չի զգար, փոքրիկ գաւաթ մը սուրճին հետ միշտ գաւաթ մը պաղ ջուրն ալ խմելով։ Դժուար է հաշուել թէ որքան սուրճ խմած եմ։

Նեղ ու անյարդար փողոցներէ ներս կը մտնեմ։ Ինկայ տրեխի վաճառականներուն շուկան։ Կը սակարկեմ։ Գոմէշը այսքան, եզը այսքան, կովը այսքան։ Ասոնք լաւ, բայց ի՞նչ գործ ունին ինքնաշարժի քիչ մը մաշած քաուչուկները տրեխավաճառներու խանութը։ Հետաքրքրուեցայ եւ տեսայ որ անկիւն մը մէկը նստած է. քովը տեղ մը այդ քաուչուկներէն, ջարդուած մէկ ոտքի երկարութեամբ։ Նեղ կողմի երկու ծայրերը կը միացնէ, կաշիէ առասանով մը կը կարէ, միւս ծայրը մկրատով կը կլորցնէ, 6 8 ծակ կը ծակէ, երկար առասան մը կ'անցընէ. եւ ահա տասը վայրկեանի մէջ զոյգ մը արդիական տրեխներ պատրաստ են։

Լաւ գիւտ։

Ուրկէ՞ ո՛ւր։ Որո՞ւն խելքէն միտքէն կ'անցնէր որ ինքնաշարժը պիտի վնասէ նաեւ տրեխի համար մորթ պատրաստող գիւղացիին։

— Աւելի տոկուն է, աւելի շիք է, եւ երբ իրիկունը հանես ոտքէդ, միւս տրեխներուն նման առաւօտուն չորցած չես գտներ եւ հետեւաբար ոտքդ չի ցաւցներ։ Եւ ամէնէն կարեւո՞րը, աւելի աժան է։

Փողոցը կը շարունակես ու կ'իյնաս «ղազանճի»ներու մէջ։

Թիքթաք թաք, թիքթաք թաք. պղինձէ կաթսաներ, ափսէներ. կերակուրի պնակներ եւն.։ Կինը փքոցին թելը կը քաշէ, այրը պղինձը եւ երկաթը ծեծէ։ Թիքթաք թաք թիքթաք թաք։

Եւ կը տեսնես բոլոր արհեստները, բոլոր արհեստաւորները որոնք մոռցած էինք արեւելքէն արեւմուտք անցնելէ յետոյ։

* *

Առանձնապէս աչքիս զարկաւ Ալպանացիներու բարեւելու ձեւը։

Մենք Եւրոպայի մէջ բարեւելու համար հազիւ թէ մեր գլխարկները կ'երերցնենք մեր գլուխներուն վրայ, մինչ Ալպանացիք լաւ մը կը հանեն իրենց գլխարկները եւ թեւը կ'երկարեն առաջ, մարմինն ուղղահայեաց։

Դէպի քաղաքակրթութիւն վազող բոլոր ժողովուրդները նոյնն են։ Մեր հայ Կեսարացիները եւ կամ ուրիշ տաճկախօս վայրերու Հայերը երբ հայերէն կը սորվին, կ'աշխատին, կը ճգնին որ շատ մաքուր հայերէն խօսին. ճիշդ նոյն օրինակն է եւրոպականանալու ճգնող ալպանացի ժողովուրդը։

Բայց ի հարկէ տակաւին կան եւ կը մնան հին բարքերը։

Անցեալ օր նախարարութեան քարտուղարի մը հետ սինէմա գացած էի։ Օթեակի մէջ էինք։ Հոս սինէմայի պաստառին վրայ միայն իտալերէն կը գրուի։ Մեքենային քով թարգման մը կայ որ միշտ ալպաներէնի կը թարգմանէ բարձրաձայն։ Երեւի, Ալպանացիներու արտակարգօրէն յարգանքն է դէպի օտարականները։

Թուրքիայէն մինչեւ Մեծն Բրիտանիա մեր տեսած եւրոպական երկիրներու մէջ օտարականները տեղացիներու նախանձին եւ նախատինքին կ'ենթարկուին։ Այդ երկիրներու մէջէն մէկը, Ալպանեան ալ տարբերութիւն կը դնէ տեղացիի եւ օտարականի միջեւ, բայց... ի նպաստ օտարականին։ «Եապանճի» բառը յարգի հիւր մըն է ալպանացիին համար։ Որեւէ վէճի, կռիւի ժամանակ միջամտողները օտարականը կը պաշտպանեն։ Ալպանացին պէտք է զգուշանայ «եապանճի» մը վիրաւորելէ։

* *

Ութ երկիր ութ օրէն։

Անգլիա, Պելճիքա, Գերմանիա, Զուիցերիա, Իտալիա, Սերպիա, Ալպանիա։

Եղաւ եօթը։ Իսկ ութերո՞րդը

Ութերորդ երկիրը ստա՛դ, ութն անգամ երեւակայութեամբ գացի։

Մեծափարթամ Ալպիոնի հզօրութեան մէջ Հայոց աշխարհի փոքրութիւնն ու անզօրութիւնը տեսայ։

Պելճիքայի փոքրութեան բայց արգասաւորութեան մէջ Հայը նախանձեցաւ։ Գերմանիոյ մէջ, յիշեցի որ հին բարբարոս ցեղի մը դաշնակիցը եղած է այս ամէնէն արթուն եւ քաղաքակիրթ ժողովուրդը ու թոյլ տուած որ իր վայրենի դաշնակիցը աւերէ մեր Հայաստան աշխարհը։

Զուիցերիոյ մէջ անկարելի է Հայաստանը չմտաբերել։ Հայաստանի կը նմանի։

— Է՜հ, ըսի պահ մը, կ'ենթադրեմ որ Երեւանէն Վան կը ճամբորդեմ, փոխանակ Պալէն Լուկանօ։

Իտալիան ամէն կերպով Հայաստան կը դրկէ զիս։ Պատմութեամբ, տեսակցութիւններով եւ այցելութիւններով։ Ս. Ղազար փոքրիկ Հայաստանիկ մըն ալ կայ հոն։

Սերպիան կը յիշեցնէ Հայաստանի գիւղացիութիւնը. կը հերկեն, կը վարեն ու կը ցանեն։ Բայց ոչ այժմու գիւղացիութիւնը, այլ 1918ի եւ թերեւս 1925ի։

Իսկ Ալպանիան, փոքրիկ Ալպանիան ցոյց կուտայ թէ նոր երկիր մը ի՛նչպէս կրնայ զարգանալ։ Ի՛նչ փուլերէ կ'անցնի եւ ո՛ւր կը յանգի։

Ալպանիան այն երկիրն է որ մարդուս կը սորվեցնէ ճակատագրապաշտութիւն։ Կը համոզէ որ բախտաւոր եւ յաւիտեան անբախտ ժողովուրդներ կան։ Վճռել կուտայ որ երկիր մը ունենալու համար պահանջուած տարրը, նոյնիսկ ժողովուրդէն ալ առաջ, երկրին աշխարհագրական դիրքն է։ Դիւանագիտութիւնը չորրորդական եւ նոյնիսկ անարժէք բան է։ Դիւանագիտական սխալ, պետականութեան անվարժ, անքաղաքագէտ, եւայլն, բառեր են միայն։

Յ. ՊՈՒՌՆԱՋԵԱՆ

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ Ազգ. Խորհուրդը որոշեց ստեղծել Ազգային Ժողով մը, վերահաստատել նախկին տիտղոսները, պատուանշանները, եռագոյնը, եւ պահանջել Ամանուլլահէն թագին գոհարեղէնները։

ԱՐԻԱԿԱՆ ՑԵՂԵՐԸ

(ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ)

Ա.

Վերջերս միջազգային մամուլը շատ զբաղեցաւ քրտական հարցով, եւ այդ առթիւ, խօսք դարձաւ նաեւ արիական ցեղերու դաշնակցութեան մասին։ Ուրեմն կ'արժէ ներկայացնել պաշտօնական գիտութեան կարծիքը այդ ցեղերուն, մասնաւորապէս քիւրտերուն եւ Հայերուն մասին։ Ի վերջոյ, պէտք է ընդունիլ, որ «ազգ» բառը չի կրնար պահել իր նոյն եւ հին նշանակութիւնը, առանց իմաստի յեղաշրջում մը կրելու, վասն զի «ազգը» ապահովաբար դաշնակցութիւնն է այն ժողովուրդներուն, որոնք քաղաքական եւ տնտեսական նոյն շահերն ունին յաճախ, եւ իրենց անկախութիւնը պահելու համար՝ նոյն հաւատամքը։ Միացեալ-նահանգներէն, եւ Եւրոպայի միջպետական դաշնակցութեան ծրագիրէն յետոյ, ինչո՛ւ երազ նկատել մերձաւոր Արեւելքի բարձրաւանդակին վրայ «Արարատեան ազգ»ի մը երեւումը կամ «արիական դաշնակցութեան» մը կազմութիւնը։

Մասնաւորաբար հայ եւ քիւրտ ժողովուրդներու բարեկամութիւնը թելադրանքն իսկ է գիտութեան։ Ճիշտ է, որ պատմութիւնը — եւ մեր մեղքը — անջրպետ մը բացաւ այդ երկու ժողովուրդներուն սիրտին միջեւ։ Արդարեւ մեր հայդուկային կռիւները շատ արատաւորուած են այդ տեսակէտէն։ Դժբախտաբար այդ փոքրիկ «պատերազմները» կատարուեցան առանց փոքրիկ «պատերազմական նախարարութեան» մը ծրագրին։ Այսինքն, կռիւը վարեցին հայդուկներ, որոնք կարծես քաղաքական ուղեգիծ չունէին, եւ կը կռուէին «հերոսութեան» համար, «քաջութեան» համար։

Այսպէս փոխանակ քիւրտեւհայ դաշնակցութեան մը համար արիւն քրտինք մտնելու, արիւն թափուեցաւ՝ քիւրտեւհայ թշնամութիւն մը ստեղծելով։ Եօժէն Փիթար, կը ցաւի որ այս «եղբայր ցեղերը», «մեծ համեմատութեամբ մը նոյն արիւնէն սերած» այս երկու ժողովուրդները, Հայերը եւ քիւրտերը, իրար ջարդեցին յիմարաբար։ Փիթար, մաղթելով, որ «բարի հովիւներ յաջողին հաշտեցնել զանոնք», իր գեղեցիկ մէկ գիրքին մէջ, Les Races et l'Histoire, մասնաւոր գլուխ մը(443 - 458) կը յատկացնէ՝ ուսումնասիրելու համար Հայերու եւ քիւրտերու ցեղաբանական ու գանկաբանական յատկանիշերը, հաստատելու համար անոնց արիւնին համասեռութիւնը։ Այդ ամբողջ գլուխը կը թարգմանենք ու կուտանք յաջորդաբար, սրբագրելու համար կարգ մը թիւրիմացութիւններ, հաստատելու համար քիւրտ եւ հայ եղբայրակցութիւնը... օտարի մը բերնով։ Շ. Ն.

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ

Եւրասիոյ հարաւը, այն հողամասին վրայ, զոր ծովերը կը շրջապատեն ամէն կողմէ, (Կովկասը զայն կը կապէ Եւրոպայի, Թուրանը՝ Ասիոյ եւ Հնտկաստանը կը գծէ արեւելեան սահմանը), տարածուած են ժողովուրդներ, որոնց անունները յաճախակի կ'երեւին պատմութեան մէջ,— Պարսիկները, Մարերը, Արաբները, Թուրքերը։ Ահա այս հողամասին վրայ էր, որ զարգացան հնագոյն քաղաքակրթութիւնները Ասորեստանցիներուն, Բաբելացիներուն եւ Փիւնիկեցիներուն։ Ներկայիս այդ լայնարձակ հողամասին վրայ կ'ապրին երեք գլխաւոր ցեղեր,— արեւելեան կողմը՝ Հնդ-Աֆղանները, Պարսկաստանի եւ Միջագետքի նախկին կայսրութեան մէջ, Թուրք «ցեղէ» մարդոց կողքին՝ Ասորեստանցիները, եւ վերջապէս Արաբները։

Լեզուագիտական տեսակէ[illegible] կարելի է այս ժողովուրդ[illegible] դասաւորել երկու կարգ[illegible] խումբերու մէջ.— Արաբ[illegible] եւ սեմական։

Պարսկաստան, Պելուճ[illegible] եւ Աֆղանիստան, ինչպէս [illegible] Փոքր Ասիոյ արեւելեան մ[illegible] կազմեն արաբական «ցե[illegible] բնակավայրերը, ուր կը նշմ[illegible] բազմաթիւ ժողովուրդներ, Պարսկաստանի մէջ՝ Ցաճի[illegible] Աճէմները, Ֆարսերը։ Ո[illegible] անոնց կը կապեն Հարաւային [illegible] կասի Ատրպէյճանցիները, [illegible] Թուրքիստանի Սարթերը, Կ[illegible] ծովուն հարաւ-արեւմտեան [illegible] քի Տաթերը։ Պարսկաստանի [illegible] ւելքը՝ Աֆղանները, Պելուճի[illegible] եւ վերջապէս Փոքր Ասիոյ [illegible] առաւել կամ նուազ մեծութ[illegible] գանգուածներով, կամ կ[illegible] ձեւով քիւրտերը եւ Հայերը։

Առաջին ակնարկով, դժ[illegible] երեւակայել թէ արիական [illegible] ցեղերը, որոնք զանազան եւ [illegible] անուններ կը կրեն, կը կ[illegible] ցեղաբանական մէկ ընտ[illegible] Արդարեւ, գանկաբանական [illegible] մախօսութիւնն իսկ ցոյց կու[illegible] կարեւոր զանազանութիւն[illegible] Առանց հաշուելու Պաթանները[illegible] սա երկայնագլուխ Աֆղան[illegible] կը տեսնենք որ ենթա երկա[illegible] գլուխ Պարսիկներու մեծ բազմ[illegible] թիւն մը յատկանշական տարբ[illegible] րութիւն ցոյց կուտայ Ցաճիկ[illegible] ե, ենթա կարճագլուխ Ցաճիկ[illegible] րէն, ինչպէս նաեւ Ցաճիկ[illegible] ենթա-երկայնագլուխ Ատրպէյ[illegible] ցիներէն, որոնք կ'ապրին որ[illegible] պէս կարճագլուխ Հայերուն [illegible] տիկը։ Այսպէս, լեզուագիտա[illegible] նոյն տանիքին տակ ապրող[illegible] ժողովուրդներ, որոնց ծագ[illegible] չափազանց տարբեր է։ Ցեղ[illegible] նական զանազանութիւնը, [illegible] տեսնենք երկրի այս անկ[illegible] — ի՞նչ որ միայն արտաքին [illegible] լոյթ մը չէ,— կարելի է [illegible] տրել շնորհիւ պատմութեան [illegible] շրջանին, ուր ժամանակին [illegible] չեն դադրած արշաւանքներ[illegible] ասպատակութիւնները։ Ցե[illegible] այսօր ալ, Իրանի հարաւը, [illegible] նման պատճառներով, կը [illegible] Ասիոյ այն շրջանը, ուր ամ[illegible] աւելի շեշտուած են ցեղ[illegible] խայտաբղէտ գիծերը։ Բոլոր [illegible] նապարհորդներն ալ մեծ[illegible] չնմանցուցի՞ն միթէ ժողով[illegible] ներու իջեւանի մը։

Այս յարաշարժ ժողով[illegible] ներուն մէջէն, որոնց պատմ[illegible] կարգը շփոթ կը մնայ, [illegible] պէտք է նկատել պատմ[illegible] մեծ ցեղերու յաջորդները[illegible] եղան Մարերն ու Պարսիկ[illegible] բաբելական կայսրութեան [illegible] նադիրները, Ասորեստանի [illegible] Եւ յետոյ, Մարերն ու Պարս[illegible] ները՝ իրենց տիրապետութ[illegible] շրջանին՝ կը կազմէի՞ն մ[illegible] բանական համանման միութ[illegible] ներ։ Արդեօք արիականացա[illegible] ժողովուրդներու հաւաքածոյ[illegible] չէի՞ն։

Պէտք չէ կարծել թէ [illegible] հարցերը,— որոնց պատմ[illegible] կարեւորութիւնը անուրանալ[illegible] — միշտ ալ անլուծելի կը [illegible] եթէ դեռ այսօր անլուծելի [illegible]

(1) ԵՕԺԷՆ ՓԻԹ[illegible]

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն [illegible] սովետական նաւատորմէն [illegible] մը միութիւն հասաւ Պիրէ[illegible] տիկանութիւնը միջոցներ [illegible] առաւ, որպէսզի բոլշեւիկեա[illegible] մէկ քարոզչութիւն ըլլայ։

...ՄԷԹ ՔԷՄԱԼ ԳՕՍԵՄԱՐՏԸ

...գէյլիւրթի «Լէ Աէհրար» թերթ... ...ատեանին խմբագրականով մը ...գէ Թուրքիոյ ներկայ պայ... ...ին մասին.—

...Թուրքիոյ մէջ քաղաքական ...ութեանց սկիզբն է գեռ: ...ի վերջին դէպքերը գլխա... ...ագդանշանը եղան ատոր: Փէթ... ...ւ գրգռուած ամբոխի մը ...ութեան ճառախօսելով քն... ...ց Ըսմէթ փաշան եւ անոր ...րականութիւնը:

...գոյնի է որ Ըսմէթի թշնա... ...ը Փէթհին չէ, այլ անոր ձեռ... ...վրայ ուրիշ ձեռք մը կայ, ...կը խաղայ երկու կուսակցու... ...ց քաղաքականութիւնը: Այդ ...նոր կուսակցութեան ստեղ... ...ւ եւ անոր կեանք տուողը: ...ինքն է որ Փէթհին յառաջ ...եւ անոր տուաւ քաջութիւն ...համարձակութիւն: Ահա այդ ...ը նոյնինքն Մուսթաֆա Քէ... ...է:

...Քէմալ Ըսմէթ փաշայէն ...ացած է եւ չի սիրեր զայն ...ով ատենէ ի վեր: Այդ պայ... ...անխուսափելի արդիւնքն է ...թի վայելած ժողովրդակա... ...ութեան եւ ազդեցութեան: Քէ... ...փառքի փափաքանք հպարտ եւ փառա... ...ղջինորական մըն է, չուզեր ...մէկը իրմէ աւելի կամ ...հաւասար ուժ եւ յարգանք ...ւզէ որ ամէնուն վե... ...եւ ամէնէն բարձր ինք միայ... ...խորհրդիս մըն է Քէմալի: ...օր մը իրմէ աւելի կարե... ...տեղ մը գրաւելը Մանաւանդ ...յառաջիկայ ընտրութեանց, ...Մուսթաֆա Քէմալ մրցակիցը պիտի ...Ըսմէթ՝ իբրեւ Հանրապե... ...թեան նախագահութեան թեկ...

...բոլորը կը ստիպէին Քէ... ...որ Ըսմէթ փաշայի գլխին ...մը խաղայ:

...կը հասկցուի ուրեմն որ պայ... ...Փէթհին եւ Ըսմէթի միջեւ ...Քէմալի եւ Ըսմէթի-Փէթ... ...կ կոցիկի ձեռքը խաղալիք ...: Թուրքիոյ մէջ կուսակ... ...պայքարը ծիշդ նախա... ...ղմեան պայքարին ձեւն ...կուսակցական ըլլալը ոճրա... ...ըլլալ կը նշանակէ Թուր... ...մէջ: Հակառակորդ կուսակ... ...թեան կողմէ եղած քննադա... ...թեան երբեք չեն կրնար հան... ...կառավարութիւնը չի ...ակարեր, որ իր ընդդիմա... ...ազատ ըլլան: Մինչեւ որ ...չմեռցնեն՝ չեն դադրիր ...քարելէ եւ կռուելէ: ...ը, այսինքն տէրոր,

Թուրքիոյ մէջ միակ դարմանն է հակառակորդը ընկճելու եւ լռեցնելու: Մուսթաֆա Քէմալ քանի մը տարի առաջ արդէն, «Ճիւմհուրը Թէքատտիւմ» կուսակցութեան խալք ընդդիմադիր եղած ատեն, այդ կուսակցութեան մեծերը բնաջինջ ըրաւ եւ անոնց մեծ մասը կախաղան բարձրացնել տուաւ: Թուրքերը կը կարծեն որ կուսակցական ըլլալը մեռցնել կը թելադրէ հակառակորդը: Այսօրուան Թուրքերը երէկուան Թուրքերէն երբեք տարբերութիւն չունին: Անոնք բոլորն ալ Թալէաթի եւ Էնվէրի ժամանակ եւ անոնցմէ առաջ ապրած են, եւ տեսած թէ ինչպէս Էնվէր սպաննեց իր ընկերները՝ Նազըմ ու Նիազին, եւ սպաննել տուաւ Մահմուտ Շէվքէթը, Քեամիլ փաշան, պարզապէս բարձր դիրք մը գրաւելու համար:

Այս նոր կուսակցութիւնը քաղաքական նոր ոճիրներ պիտի պատճառէ Թուրքիոյ:

Թուրքիոյ ներկայ կացութիւնը շատ վտանգաւոր է եւ փափուկ, օրէ որ աւելի կը ծանրանայ: Փէթհի պէյը Իզմիրի մէջ բացաւ այդ ծանր պայքարը, որ չպիտի միայ միայն հոն, այլ շուտով պիտի տարածուի Թուրքիոյ ամէն կողմը:

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Ազգային կեանքը Լա Սիոթայի մէջ մարած ու շատ ողբալի վիճակ մը ունի ընդհանուր առմամբ: Միակ մխիթարութիւնը հայկական դպրոց-մանկապարտէզն էր, որ դեռ հասակ չնետած, փակուեցաւ տարեշրջանը չբոլորած: Ընդհանուր առմամբ (բացառութիւններ յարգելով) այստեղ, կրթական գործի վերաբերմամբ, շատ սառն վերաբերմունք ունին. չեն մտածեր որ իրենց չարաչար աշխատանքով՝ պահուած երախան, եթէ հայացի կրթութիւն չստանայ, իրենց համար, վաղը՝ ան օտար է, եւ իրենց տունը կը դառնայ տեսակ մը Բաբելոն: Ըսի թէ դպրոցը փակուեցաւ դեռ տարեշրջանը չբոլորած: Պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ, գաղութին գլխին պատուհաս դարձած եւ ինքն իրեն հովեր առած վարժուհիին, որ իր պաշտօնավարութեան առաջին օրէն իսկ, արդէն սկսեր էր ժանիքներ ցոյց տալ, եւ դպրոցի մէջ, ինքնակալութեան հովեր առնել ծեծելով մանուկները, փետելով անոնց մազերը, մինչեւ իսկ անարգելով անոնց ծնողները:

Հոգաբարձութեան դիմումները Մարսէյլ՝ հոգեւոր պետին եւ ազգային կեդր. վարչութեան, մնացին անօգուտ եւ ապարդիւն: Թէ առաջնորդ սրբազանը, եւ թէ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը, միշտ «անուշի կապել»ու քաղաքականութեան կը հետեւէին եւ կ'աշխատէին, ոչ թէ վէրքը բուժելու իսկական վիրաբուժի նման աւելորդ միսերը կտրելով, այլ տեսակ մը կարկտան ընելով եւ շուտով կը հեռանային:

Զմոռնամ ըսելու որ դպրոցի սիրոյն, լեզու մը գտնելու համար, հոգաբարձութիւնը մէկ քանի անգամ փոփոխութեան ենթարկուեցաւ, բայց ինչպէս կ'ըսեն, «խրատը խեւին, սապոնը սեւին օգուտ չըներ», այս միջոցն ալ արդիւնք չտուաւ: Վարժուհին մնաց իր յամառ կոպտութեան մէջ: Եւ հիմա դպրոցը նստած, որքան կրցայ հասկնալ, 18 20 երախաներու, երեկոյեան մէկ ժամ դասաւանդութիւն կ'ընէ 12 ֆրանքով: Այստեղ ամէնէն այլանդակ ու ողբերգական կողմն այն է, որ երբ անցեալ տարի դպրոցը նոր կը վերաբացուէր, իւրաքանչիւր երախայի ութ ֆրանք սակով մեծ մասը, եւ աւելի շատ այսօրուան ղեկողները չղրկեցին, իսկ հիմա մէկ ժամուան համար 12 ֆրանք կը վճարեն: Եւ այդ գիտէք թէ ինչու—որպէսզի հայկական դըպրոցը չվերաբացուի, եւ վարժուհին դրած վեթօն իրականանայ, կամ ես պիտի պիտի ըլլամ, եւ կամ թէ դպրոց չի վերաբացուիր: Վաղը արդէն հոկտ. մէկն է, եւ մեծ մասը ֆրանսականը պիտի յաճախեն:

Եւ պիտի ուրախանան շատեր ըսելով,— կուսակցական ..դպրոցը չբացուեցաւ: Այսօր արդէն դըպրոցը փակուած է, վերաբանալու ոչ մէկ յոյս, իսկ վարժուհին աւելի ամբարտաւանցած եւ ուժ առած մութ ուժերէ, եւ տականքներէ, կը յայտարէ, կամ ես, կամ ուրիշ ոչինչ: Արդ եթէ այս կինը, այսպէս կը վարուի, անդին ի՞նչ կը մտածեն առաջնորդը եւ ազգային կեդր.վարչութիւնը, որոնք Լա Սիօթայի ամբողջ անցուդարձերուն մանրամասնօրէն ծանօթ են, ինչպէս «Յառաջ»ի մէջ յիշած էր, Մարսէյլի դպրոցներու տնօրէն Ա. Աբօյեանը: Միթէ՞ թոյլ պիտի տան որ երախաները ապազգայնանան, ու միակ կըրթական տաճարը Լա Սիօթայի փակ մնայ: Վաղը արդէն ուշ է:

Անցորդ

ՄԱՍՆԱԿԻ ՋԱՐԴ, ՈՒՐԻՇ ՈՃԻՐ

Մոսկուայի կարմիր մարդպանները կը շարունակեն սպաննել օր մը խումբ մը գիւղացի, ուրիշ օր մը խումբ մը պաշտօնատար, բոլորն ալ դաւաճանութեամբ ամբաստանուած: Սպաննուածներու թիւը հետզհետէ այն համեմատութիւնը կ'առնէ, որ կրնանք «մասնակի ջարդ» անուանել այս դէպքերը: Երէկուան հեռագիրները կը հաղորդեն թէ աՀռելի տեսարան մը պարզուած է լեհ եւ ռուս սահմանագծին վրայ, Վիլէյկա կայարանին մօտ: Լեհ մաքսային պաշտօնեաները կը պատմեն թէ 150 ռուս գիւղացիներ, փորձելով արտասահման փախչիլ, ձերբակալուեցան սահմանագլուխին մօտ եւ տեղն ու տեղը սպաննուեցան գնդացիրի մը հարուածներուն տակ: Ոչ ոք ազատեցաւ:

ՎԱՏԻԿԱՆ ԵՒ ՀԻԹԼԷՐ

Երբ վերջերս կարտինալ Փաչէլլի Զուիցերիա գնաց հանգստանալու, լուր տարածուեցաւ թէ Վատիկան կը փորձէ դիւանագիտական յարաբերութեան մտնել ծանօթանալով գերման քաղաքական դէմքերու հետ: Ցետոյ հերքուեցաւ պաշտօնապէս: Այսուհանդերձ իտալական կաթոլիկ ամենամեծ թերթը կը հաղորդէ թէ Փաչէլլի տեսակցութիւն մը ունեցած է գերման կաթոլիկներուն պետին հետ: Նկատելով որ գերման կաթոլիկները ծանր կացութեան մը մատնուած են Հիթլէրի յաղթանակէն յետոյ, հարկ տեսնուած էր դիմել Փաչէլլիի խորհուրդներուն եւ ազդեցութեան:

ԱՆԳԼԵՒՈՒՈՍ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

Լոնտոն հասան ռուս պատուիրակները, որոնք պիտի մասնակցին անգլեւռուս խորհրդաժողովին: Այս ժողովին նպատակն է ուսումնասիրել պարտքերու հարցերը եւ ռուսական պահանջները:

Խորհրդակցութեանց կը նախագահէ Հէնտէրսըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը:

ՌՈՒՍ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐՆԵՐՈՒ ՓԱԽՈՒՍՏԸ

Վերջերս սովորութիւն դարձաւ, պոլշեւիկ պաշտօնատարներ, արտասահման անցնելէ յետոյ՝ կը մերժեն հպատակիլ Մոսկուայի հրամաններուն կամ վերադառնալ երկիր: Քանի՛ քանի նման դէպքերու արձագանգն եղանք: Ահա նոր մը:

Օգոստոսի վերջերը չինական երկաթուղիներու վարչական խորհուրդի պաշտօնեաներէն երեք հոգի, Էժշանօֆ, Կալինա եւ Վուատօֆ հրաման ստացան վերադառնալ Մոսկուա: Պաշտօնեաները չհնազանդեցան: Մէկը մտադիր է մեկնիլ Ճափոն, միւսները ռուս տարագրեալներուն խարպինի սովետ հիւպատոսը կը մերժէ անցագիր տալ:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Երեքշաբթի օր կազմուեցաւ Աւստրիոյ նոր դահլիճը:

Տօլֆուսս (վարչապետ եւ զինուորական նախարար), Ֆէյ (փոխ վարչապետ եւ ընկերային խնամատարութեան նախարար), գերապայծառ Զայփըլ (արտաքին), իշխան Շտահրէմպէրկ (ներքին), Բուխ (ելմտական), Շուշնիկ (կրթական), Թուլէր (հողագործական), Հուպէր (դատական):

Նոյն դահլիճը չպիտի ներկայանայ ազգային ժողովին զոր լուծեց հանրապետութեան նախագահը: Նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին 10 նոյեմբերին:

ՊՐԻԱՆԻ ՃԱՌԸ

Երեքշաբթի, կէսօրէն ետքը: Ազգ. Դաշնակցութեան ժողովին վիճաբանութեան նիւթն էր զինաթափութեան հարցը: Կուաթէմալայի ներկայացուցիչը, վիճաբանութիւններէն յետոյ, կ'որդաց բանաձեւը, որուն մասին ձեռնպահ մնաց Գերմանիոյ պատուիրակը, որովհետեւ «բանաձեւը չէր հաստատեր թէ ե՛րբ պիտի հրաւիրուի զինաթափութեան յառաջիկայ համաժողովը»: Աւստրիոյ ներկայացուցիչն ալ նմանապէս ձեռնպահ մնաց: Այն ատեն խօսք առաւ Արիսթիտ Պրիան եւ ըսաւ.

—«Հարցը, որ դրուած է մեր առջեւը, ամենածանր հարցն է, որ կը շահագրգռէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը: Այս հարցն է, որ կ'արձագանգէ բովանդակ աշխարհի վրայ:

Ֆրանսայի դիրքը երբեք չէ փոխուած այս հարցին մասին: Եւ ես կ'ուզեմ մնալ ներկայացուցիչը այն ազգին, որ չունի ուրիշ տեսական ու վարդապետական հոգեր եւ չուզեր իր ուսերուն վրայ առնել որեւէ պատասխանատուութիւն: Եւ մենք պէտք չէ, որ անտարբեր մնանք հանդէպ այն գրոյցներուն ու զոյգերուն, որոնք կը խանգարեն Եւրոպայի մըթնոլորտը:

Ապահովութեան խնդրին գալով, պէտք է ըսել. «Բոլորս մէկին համար, եւ մէկը բոլորիս համար»: Երբ մէկը յարձակում կը կրէ, միւսները պարտաւոր են օգնութեան փութալու: Այս էր գաղափարը, որուն համար խանդավառ էինք ժամանակ մը: Ցետոյ յուսախաբ եղանք: Միտք չունիմ քննատելու: Սակայն պէտք է ներկայացնել իրականութիւնը ինչպէս որ է: Եւ լքեցինք այդ ծրագիրը: Աշխատեցանք սահմանափակ իրերօգնութեան միջոցներ գտնել:

Իմ երկիրս, որ պատերազմէն առաջ զօրաւոր բանակ մը ունէր, 810,000 մարդ, զեղչեց եւ այժմ ունի 556,000նոց բանակ մը միայն: Զինուորական ծառայութիւնը, որ երեք տարի էր, զեղչուեցաւ մինչեւ 18 ամիս: Մինչ այս, մահու եւ ատելութեան աղաղակներ կը լսուէին ամէն կողմէ: Կարելի՞ է ըսել անոնց. «Եղբայր ըլլանք, իջէք ապահովութեան բարձունքներէն, հովիտ իջէք մեզի հետ»:

Լաւագոյն միջոցը կը կայանայ այն խոհեմութեան մէջ, որ մեզ կը կապէ Ազգերու Դաշնակցութեան երեք պատուիրանքներուն — «Իրաւախոհութիւն, ապահովութիւն, զինաթափութիւն: Այս է լաւագոյն վարդապետութիւնը: Պէ՞տք է մնանք այս կացութեան մէջ, որ կը սպառնայ յուսախաբութիւն պատճառել ժողովուրդներուն: Ո՛չ: Սակայն չենք կրնար զինաթափ ընել ժողովուրդները, պատրաստելու համար նոր պատերազմներ: Ամէնէն եղբայրասէր, ամէնէն վեհանձն ժողովուրդները պէտք չէ ձգել որ մատնուին պարտութեան: Այսօր գոյութիւն ունին վախի պատճառներ: Քուրթիուս չըսաւ թէ ինչո՛ւ ձեռնպահ կը մնայ: Ընդհակառակն պէտք է որ լաւ ճանչնանք կացութիւնը, դիտենք զայն ճակատէն եւ սեղմենք մեր շարքերը:

Զինաթափութեան յանձնաժողովը նիստ պիտի գումարէ նոյեմբերին: Այն ատեն պիտի տեսնուի որ զինաթափութեան գաղափարը զարգացում մը կրած է: Նախ Լոնտոնի նաւային համաժողովն էր, որ հարթեց ճամբաները:

Ցոյս կայ, որ յառաջդիմութիւններ կատարուին այդ ճամբով: Կը կարծեմ որ հետզհետէ կացութիւնը կը պայծառանայ: Կան ժողովուրդներ որ անհամբեր են, եւ տխրութեամբ բաղդատութիւններ կը կատարեն իրենց եւ դրացիին բանակին ուժին միջեւ: Եւ սակայն զինաթափութենէ առաջ, պէտք է հարթել ապահովութեան հարցը»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ, Արձակ էջեր եւ հէքեաթներ, առաջին գիրքը «Նահատակ Գրողներու Բարեկամեր»ուն: Տպ. Փարիզ: Գին 20 ֆրանք:

ԳՕԳՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

(ՀԱՅ-ՔՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

...Սուսանը՝ հիմա իր ետեւէն կը ...ւէ գեղին բոլոր երիտասարդնե... ...ու ծերերուն ցանկութիւննե... ...եւ Տէր Պետրիկը օր մը գիր... ...ըրած ատեն, յայտնած էր ...է Սուսանը զարնուած է չար... ...երէն...:

*
**

...Հոն՝ ուր սրբուհիներու անու... ...տարին-տասներկու ամիս ...հում-պատարագ կը մա... ...ցուի, միշտ ալ անհասկնալի ...ղութիւններով, բոյն կը դնեն ...կը բազմանան չարագործներ, ...ներ եւ ախտաւորներ, Աստու... ...յ եւ ադամորդոց երեսէն ին... ...ները եւ ամէն տեսակի չա... ...գործները:

...Այսպէս կը պատմէ Մամիկը, ...ազար անգամ «մեղա՜յ, մե...ղա՜յ... կրկնելով, իր բնագաւառի մասին:

Ու պատմութիւնը որ երեսուն տարիներու հնութիւն մը կը բուրէ Մամիկի գերեզմանի փոշիներէն, կ'ըսէ թէ՝ այդ դարուն, «Տիրամօր եարաւօրներ»ը զատ էին, որոնց, հիմայ՝ մարդկութիւնը սիֆիլիստ անունով կը մկրտէ:

Երզնկա, Խարբերդ, Բաղէշ, Վան, Մուշ եւ Էրզրում...

Քրիստոնեայ աշխարհը կ'ամըչնայ համրելու թիւը անհամար եկեղեցիներու եւ վանքերուն մեր հայրենի:

Արքայական Հայաստան գեբաղանցել ուզած է Սողոմոն իմաստունին եւ աշխարհի բոլոր քրիստոնեաներուն եւ սրբատաշ քարերով, պ'որսպապատ ու հսկայանիստ. դեռ շա՜տ կան վանքեր, որոնց ամրակուռ կողերուն աղջին նուաղկոտ հեւքերով փշրուեցան կոուբիաշխ օրհասական ռումբերը:

Ճարտարապետութիւն, հայկական եզակի ինքնատպութեամբ մը, «Վահագնեան» գեղեցկութիւնն ու քաջութիւնը, խորհրդաւոր զինակիր քաջերու եւ Աստուածներու փորագիր նկարներ քանդակած է անոնց ճակատներուն եւ կողերուն վրայ:

Խոշո՜ր, մարմարեայ տապանաքարեր, արնագոյն երակներով, Սենեքերիմ եւ ուրիշ արքայազուններու, դեռ չկարդացուած բեւեռագրեր Հռովմի զօրավարներու եւ կայսրերու անցեալէն եւ դեռ անգիր եւ անպատկեր պատմութիւններ հայ հեթանոսական ու քրիստոնէական շրջաններէն, կը քնանան վէմքարերուն տակ, ուր՝ միւռոնը դարերու ուխտը կը պահէ անխախտ,

«Սուրբ Կարապետ», «Ս. Թադէոս Առաքելոց», «Աղթամար», «Տաթեւ», «Բարթողիմէոս» «Սեւակ», եւ քանի՛, քանի՛ «Տիրամայր»:

Տարուան այդ օրերուն, աշխարհի բոլոր անկիւններէն ուխտաւորներով կարաւանները ճամբայ կ'իյնան:

Խաղող օրհնէքը Տիրամօր վանքին մէջ տօնելու համար, Հնդկաստանն ու Պարսկաստան, Կովկասն ու Ամերիկան, Հալէպն ու Մըսըրն ալ իրենց նուիրակներն ու ուխտաւորները ունին հոն:

Կ'ըսեն թէ՝ այդ հովտին մէջ միայն երեք ուռենի է բուսեր աշխարհի ստեղծումէն մինչեւ մեր օրերը: Երեք լերկ ու սակաւաթիւ ճիւղերով, արմատէն մինչեւ ճիւղերը՝ ծուռ-մուռ, նիհար մուրացկաններու նման, դարէ դար ոտքի եւ միշտ գողդոջուն:

Ծեր բու մը, անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր կը վա՜յէ, չէկ ժայռերուն վրայ ու ծաղիկ չծնած ձորակները նուազ ու պղտոր աղբիւրներու մգլոտած ջուրերը կ'օրօրեն գեղին կողերն ի վեր:

Գիւղն ըսես, ոչխարի գոմերու փոքրիկ խմբակ մը տնկած է փոքրիկ բլուրի մը վրայ, բայց չես գիտեր, ինչո՞ւ հմուտ ճարտարապետները ցեղին փառքը մարմնաւորող ճարտարապետութիւնը նետած են գոմերու շարքին եւ այդ ախտաւորներու բազմութեան առջեւը:

Եթէ ճիշտ է եւ արդար «ճակատիդ քրտինքով հաց վաստկիս» ստեղծողին անդրանիկ պատգամը, հապա ինչո՞ւ այս մարդիկ, որ գեղին տէրն են ու բնիկները, տարին տասներկու ամիս, ժամուն պատերուն տակը կծկտած, կամ հռաւոր գեղերու եւ քաղաքներու ճամբաները կը չափեն, ցնցոտիներու եւ աղտի մէջ կորսուած իրենց մարմինները քաշկռտելով:

Ո՞վ անիծեց այդ դաշտերը, որ ծաղիկ չծնին իրենց պորտերուն վրայ եւ ո՞ր աՀարկու հովը փչըրտեց, տարաւ զորեանի արտերը ոսկի վարս:

Ըսողներ կան՝ որ սուրբ կոյսին չըթներէն պղծումի անէծք մը ինկած է այդ դաշտերուն վրայ եւ սատանայութիւշի ուտատասկի առատ հունձք մը տնկած է անիծեալ հողերու արգանդներուն մէջ:

«Տիրամա՜յր...: Օգոստոսի առաջին կէսին...:

Ուրբաթէն սկսեալ, հովիտ իջնող օձապտոյտ ճամբաներէն, կարաւանները շօրօրալով կուգան, տեղ կը բռնեն փշոտ տափաստանին վրայ:

Վրաններ, քրտական «կոներ» ակնթարթի մը մէջ հսկայ վրանաքաղաք մը կը կազմեն եւ այդ պահուն տնուրճաինչով, կը բացուի վանքին դուռը:

Քահանաներու, նուիրակներու եւ վեղաւորներու բազմութիւնը կը շրջապատէ վանքի ներսիդին ու միջանգը:

(8) ԱԶԳԻՆ

տի դիմէ խորհրդարանական ամէն միջոցի, ապահովելու համար մեծամասնութիւն մը, որ ուժ տայ իր գոյութեան եւ իր ծրագրին իրագործման։

Պրիւնինկ կ՚ուզէ իր ելմտական ծրագիրը ներկայացնել Խորհրդարանին, յուսալով որ զայն պիտի համոզէ թէ իր ձեռք առած միջոցները կը կազմեն ամբողջութիւն մը, որուն մէջ, կարելի չէ որ եւ է զգալի փոփոխութիւն մտցնել, առանց խախտելու զայն։ Մէկ խօսքով, գերման վարչապետը կը պահանջէ Խորհրդարանէն որ ձեռք չզարնէ հրովարտակներուն, որոնք արդէն հրատարակուած են եւ որոնցմով կը յուսայ ստանալ 1 միլիառ 200 միլիոն մառքի վարկ մը։

Պրիւնինկ ամէն յոյս չէ կորսնցուցած խորհրդարանին մէջ ապահովելու մեծամասնութիւն մը, շնորհիւ ընկերվարականներու չէզոքութեան։

Հաստատ գրոյց կը շրջի նաեւ թէ Պրիւնինկ վճռապէս որոշած է իր ելմտական ծրագիրը գործադրել ամէն գինով, նոյնիսկ եթէ պէտք ըլլայ 6 ամիս յետաձգելով խորհրդարանի բացումը եւ այդ շրջանին, երկիրը կառավարել հրովարտակներով բստ առաջնոյն եւ շարժիլ դարձեալ համաձայն գերման սահմանադրութեան 48րդ յօդուածին։

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մասնակցութեամբ Ազգ. Միութիւններու

11 Հոկտ. Շբ. իրիկուն Salle de Géographie մէջ, 184 bld. St. Germain

կը նախագահէ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

գեղարուեստական բաժնին մանրամասնութիւնը յաջորդաբար

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՍԷՆ - ԼՈՒ ԿՐԱՆ ՓԷՆ.— 5 Հոկտեմբեր կիր. ցերեկ ժամը 2.30ին Պ. Ճանիկեանի «Կիլիկիա» թատերասրահը։

կը ներկայացուի՝ ԵՂԲԱՅՐ ԵՂԲՕՐ ԴԷՄ կամ ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

կը մասնակցի մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուտիայի խումբը

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ այս կիրակի 5 հոկտ. երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ, ներկայանալ անդամատոմսերով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի սրահին մէջ։

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան Յէսինի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին Քաֆէ Բէնզօնի ներքնայարկը. Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կարօ Կարապուշեան որ կը բնակէր 20 rue des Feuillants, Marseille. Իմացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

—Կը փնտռեմ եղբայրս Օհաննէս Տէմիրճեան, (Եօզղատի Գաբայըրըգ գիւղէն) որ 1917ին կը գտնուէր իր հօր Մկրտիչ Տէմիրճեանի հետ Կեսարիա։ Հօրս մահէն վերջ լուր մը չունիմ, իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօր Մարտիրոս կամ Յովսէփ Տէմիրճեանին, 13, Rue des Dominicains Marseille. կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

Ծախու է

Ստիպողական մեկնումի պատճառով, խանութ մը եւ յարկաբաժին մը, 3 սենեակ, խոհանոց եւ մուտք, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, եւ հեռաձայն. պայմ 12 տարուան, նպաստաւոր պայմաններ։

դիմել Silidjian, 13 Rue d'Orsel, Paris (18e) Metro Barbes եւ Anvers.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր։ Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր։ Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ուլտրաթիկինեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով։ Խորհրդակց. ամէն օր 9-12 եւ 2-8։ Կիր. 9-12։

ALLIANCE FRANÇAISE

101 Bld. Raspail, Paris (6e)

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ, Հոկտեմբերի մէջ կուտայ 1) Ցերեկուան դասընթացք մը, ֆրանսերէնի գործնական 15 ժամերով՝ շաբթուան մէջ, 40 դասախօսութիւններ եւ Փարիզի մէջ եւ շրջաններու 10 դասախօսական պտոյտներ, գին ամիսը 100 ֆրանք։ 2) գիշերային դասեր, շաբթուան բոլոր իրիկունները։ Բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ։ Չորեքշաբթիի դասերը յատկացուած են առեւտրական ֆրանսերէնի ուսուցման։ Գին՝ ամիսը 100 ֆրանք, հինգ ամիսը 350 ֆրանք։ Տեղեկութեանց համար դիմել տնօրէնին Robert Dupouey, 101 Bld. Raspail, Paris (6e).

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարախի։ Մասն. լաբօռաթուառ։ Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 կիրակի 9—12։

ՍԻՄԻԹՆԵՐ

Ընուան արժանի է միմիայն այն սիմիթը որ պատրաստուած է A. LA GARDE, 1 Rue St. Lazare, PARIS (9e) Nord Sud: N. D. de Lorette. Téléphone Trudaine 95-21

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

Ծախու է

82 Ave. d'Arènei մէջ հաւկթավաճառի եւ նպարեղէնի խանութ մը, ունի գեղեցիկ սենեակներ, երկար ՊԱՅ, դիւրամատչելի պայմաններ։ Դիմել վերոյիշեալ հասցէին։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Brébant Marseillaisի շքեղ սրահին մէջ, 146-148 Ave. de Chartreux առնել՝ թիւ 41, 48 եւ 53 հանրակառքերը

կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ
Լ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ եւ Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Զինուորական ֆանֆառ, երգ, արտասանութիւն, նուագ եւն.։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԼԻՈՆ.—Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը

կը նախագահէ ընկ. Ս. ԹԱԹՈՒԼ

կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն։ կը մասնակցի Տէսինի «Կոմիտաս» երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Ա. Մելքոնեանի։ Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։

Մուտքը ազատ է

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ.— Այս կիրակի ժամը 2.30ին
կը խօսի ընկ. Ա. ԳԱՌՕՆԷ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Այս կիրակի ժամը 2.30ին
Սալ տը Քոնֆէրանսի մէջ
կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ.— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Harmonie de St. Etienneի շքեղ սրահին մէջ, Ave. du Président Faure (սինէմա Լուսայեալի կից).
կը խօսի ընկ. Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՏԷՍԻՆ.— կիրակի ժամը 5.30ին Սինէմա Նովէլթի
կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ

կազմակերպած դասախօսութիւնը, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ օ Բլէօ տը Լիւնի վերնայարկը, Մէթրօ Իթալի։

կը խօսի ընկ. Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ նիւթ ունենալով

Քիւրտ ազատագրական պայքարը

եւ անոր քաղաքական նշանակութիւնը

կը հրաւիրուին նաեւ շրջաններու ընկերները

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Եօզ. եւ Շրջ. Հայր. Միութեան Անիէռի մասնաճիւղին։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Թաղապետական սրահներուն մէջ, Րիւ տէ Հալ, Պուա Քոլոմպ։ Առաջին անգամ ըլլալով եւ մեծ պատրաստութեամբ Արովեան Թատերախումբը կը ներկայացնէ՝

ՓԱՌՆԱՐԱՍԻՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Քոմէտի երեք արար)

կը մասնակցին Տիկ. Պետիկ, Պ. Գազանճեան եւ Սմսարեան

Բանախօսութիւն, նուագ եւ արտասանութիւն՝

կը մասնակցի ԵՓՐԱՏ նուագախումբը

Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի հիւանդ երիտասարդի մը։ ընտիր ճաշ, պիւֆէ ժողովրդական գիներով։

Մուտք 5 եւ 10 ֆրանք

ԾԱՆՕԹ.— Այն հայրենակիցները որոնք օգոստոս 16ին տոմսեր գնած էին, անոնց մուտքը ապահովուած է։

Ն. Գ. Բ. — ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐՋԱԿ ԷՋԵՐ ԵՒ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

(Ա. հրատարակութիւն «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»ՈՒ)

Հեղինակին նկարով, գեղատիպ կողքով՝ Մ. Քէպապճեանէ, կենսագրական ամփոփ յառաջաբանով եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ։

գինն է ֆրանսայի, ֆրանս. գաղութներու եւ Պալքաններու համար 20 ֆր. միւս երկիրները 25 ֆր. կամ 1 տոլար։

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան՝ Լ. Գեւոնեանի 235 Fbg. St, Martin, Paris 10e.

ՄԱՄԼՈՅ ՏԱԿ Է

"ԼԻՈՆԱՀԱՅ ՈՒՂԵՑՈՅՑ„Ը

(ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ)

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՏՊ. "ԵՓՐԱՏ„Ի

ԼԻՈՆ

Սեփական գործ ունեցողներու եւ խանութպաններու համար կը տրամադրենք էջեր, իրենց յայտարարութեանց համար։ Շահագրգռուողներէ կը խնդրուի դիմել մինչեւ Սեպտեմբերի վերջը։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 4 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930
4 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1385

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Հոկտեմբեր 1ին Լոնտոնի մէջ բացուեցաւ բրիտանական [կայս]րութեան պատկանող տոմինիոններու եւ գաղթավայրերու կայսերական խորհրդաժողովը:

Այս խորհրդաժողովը հակառակ անոր որ մէկ պետութեան ներքին կեանքին մէջ կը սահմանափակուի, միջազգային բնոյթ կը կրէ եւ ունի համաշխարհային նշանակութիւն մը: Որովհետեւ Անգլիա ազգերու եւ պետութիւններու ընդարձակ դաշնակցութիւն մը կը ներկայացնէ, իրարու կապելով [մարդ]կութեան գրեթէ մէկ չորրորդը:

Ազգերու Դաշնակցութեան զուգահեռ, երկու ինքնուրոյն Ազգերու Դաշնակցութիւններ գոյութիւն ունին, որոնք աննշմար չեն կարող անցնիլ քաղաքական աշխարհին մէջ:

1.— Խորհրդային Միութիւնը, որ կը տիրէ ասիական տարածութիւններու հիւսիսը, կը յաւակնի Ազգերու Դաշնակցութիւն մը ներկայացնել, որպէս մրցորդ դրամատիրական պետութիւններու ստեղծած Ազգերու Դաշնակցութեան:

Բայց հակառակ Խորհրդային Միութեան սահմանադրութեան հիմնական կէտին, որով իւրաքանչիւր հանրապետութիւն, կը վայելէ ազատութիւն եւ անկախութիւն, ու կարող է բաժնուիլ՝ երբ ուզէ, խորհրդային պետութեան սահմաններուն մէջ բոլոր ազգերն ու ինքնավար պետութիւնները ենթակայ են բոլշեւիկեան բացարձակապետութեան մը, ուր ազգերու ազատ կամքը դեր չունի եւ ազգերու ազատ դաշնակցութիւնը խաբկանք մըն է:

2.— Բրիտանական կայսրութիւնը, հակառակ այն իրողութեան որ իր գաղթապետութիւններով միասին կը մասնակցի Ազգերու Դաշնակցութեան եւ կարելի է ըսել գլխաւոր խաղացողը կը կազմէ այդ հաստատութեան, չուզեր ամբողջովին իր ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը կապել Ժընեւի Արիսպագոսին հետ, մանաւանդ, երբ կը տեսնէ Ամերիկայի [բացակայ]ողի հանգամանքը եւ Ռուսաստանի առանձնակի եւ վտանգաւոր ձեռնարկները: Անգլիոյ թեւարկութիւնը, որ կը տարածուի հինգ աշխարհներու շատ կարեւոր հողամասերուն վրայ, ի մի կը հաւաքէ ազգերու եւ պետութիւններու ներկայացուցիչները, ազատ գործակցութեան մը համար: Ու այսպիսով, Անգլիա կը դառնայ իրապէս Ազգերու Դաշնակցութիւն մը, որ եւ՛ Խորհրդային Միութենէն եւ՛ Ժընեւ նստած Ազգերու Դաշնակցութենէն աւելի ամուր ու աւելի գործնական հիմերու վրայ դրուած է:

Բրիտանական գաղթապետութիւնները, ինչպէսիքն են՝ Գանատա, Նոր Զէլանտա, Աւստրալիա, Հարաւ. Ափրիկէ, Իրլանտական Ազատ Պետութիւնը, ինքնին անկախ երկրներ են, բայց [բարո]յական կապերով եւ ինքնաբեր գործակցութեամբ՝ կապուած Մայր Երկրին հետ: Ու ասիկա արդիւնքն է շատ երկար տարիներու աստիճանական զարգացման եւ ինքնավարութեան հիմնական սկզբունքին, որ անգլիական վարչական իրաւունքի հիմնաքարը կը կազմէ:

1926ի կայսերական Խորհրդաժողովը խիստ պատմական եղաւ, ուր պարզուեցաւ որ Գաղթապետութիւնները այլեւս չէին հանդուրժեր անմիջականօրէն ենթակայ մնալու Լոնտոնի կառավարութեան եւ Խորհրդարանին: Ասկէ յետոյ «ազատ գործակցութեան» սկզբունքը արդէն կատարուած իրականութիւն մըն էր: Պահպանողական շրջանակները մեծ դժուարութեամբ հանդուրժեցին այս ձգտումներուն, վտանգ մը տեսնելով Բրիտանական կայսրութեան միութեան դէմ: Բայց անգլիական ճկունութիւնն ու հեռատեսութիւնը իր դերը կատարեց, ու ազատութիւնը այդ միութիւնն աւելի ամրացուց:

Ներկայ խորհրդաժողովը ամէնէն մեծ եւ ամէնէն կարեւոր կայսերական համաժողովն է որ կը գումարուի, առաջին անգամ ըլլալով, աշխատաւորական կառավարութեան մը նախագահութեամբ: Ոչ միայն կեդրոնական կառավարութիւնն է որ աշխատաւորական հոսանքը կը ներկայացնէ, այլ գաղթապետութիւնները, (բացի Գանատայէն, որ պահպանողական կառավարութիւն մը ունի), կը ներկայանան խորհրդաժողովին աշխատաւորական եւ ազատական դիմագիծով: Այս տեսակէտէն, հոկտեմբեր 1ի խորհրդաժողովը, իր կազմով, ամբողջովին կը տարբերի 1926ի ժողովէն: Բայց խնդիրներն ու դժուարութիւնները նոյնը կը մնան: Բրիտանական աստիճանական զարգացումը իր ուղիով պիտի ընթանայ, առանց մեծ ճգնաժամի:

Խորհրդաժողովը, որ օրինական եւ սահմանադրական հանգամանք մը չունի, ամէն անգամ աւելի իր վրայ կեդրոնացուցած է անգլիական ժողովուրդի եւ գաղթավայրերու ուշադրութիւնը: Համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամը, Անգլիոյ անգործները, գաղթապետութիւններու տնտեսական ներկայ դժուարութիւնները այն ծանր օրակարգերն են, որով պիտի զբաղի խորհրդաժողովը եւ պիտի բանաձեւէ այն թելադրանքները, որ կեանքի մէջ պիտի կիրարկուին:

Ինչպէս ըսինք, իրաւական նշանակութիւն չունի կայսերական խորհրդաժողովը: Բայց անգլիական իրաւունքի պատմութիւնը ցոյց կուտայ թէ՝ այս երկրի մէջ անգիր օրէնքները այնքան ուժ ունին, որքան սահմանադրական օրէնքները:

Կասկածէ դուրս է, որ խորհրդաժողովը հետզհետէ Ազգերու Դաշնակցութեան մը բնոյթը պիտի ստանայ, որ կոչուած է ոչ միայն բրիտանական կայսրութեան սահմաններու մէջ մեծ դեր մը կատարելու, այլ անոր գործունէութիւնը մեծ չափով պիտի անդրադառնայ միջազգային տնտեսական եւ քաղաքական կեանքին վրայ:

Կ. Ս.

ԱՆԿՑԻ՛ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

«Իւմանիթէ» ֆրանսացի համայնավարներու բերանը, Աթէնքի մէջ գումարուող Պալքանեան խորհրդաժողովին առթիւ, ըստ կարգի եւ ըստ էութեան, առաւօտէն բանալէ յետոյ սովորական հայհոյութիւններու իր բառարանը, կը գրէ.—

Այս խորհրդաժողովը խորհրդաժողովն է գանգուածները հարստահարողներուն եւ ջարդողներուն, որոնք կը հաւաքուին գիտնալու համար թէ ինչպէս պիտի կրնան մրեւնոյն ձեւով իրենց երկաթուղիները, օդանաւերը պատերազմական նաւերը տրամադրել պատերազմի պատրաստութեան, ինչպէս պիտի կրնան հիմնել միջպալքանեան դրամատուն մը, ծախքերը հոգալու համար նոր պատերազմին, ինչպէս նաեւ «լուծելու» համար տագնապը ի հաշիւ մարդկային գանգուածներուն, ինչպէս պիտի կրնան նոյն ձեւով կազմել իրենց ընկերային օրէնսդրութիւնը, այսինքն՝ ինչպէս պիտի կրնան ձեռք ձեռքի տապալել յեղափոխական գիւղացիութիւնն ու բանուորութիւնը»:

Այս կտրուկ գնահատականէն յետոյ, ահա թէ ինչպէս «Իւմանիթէ» կ'ուզէ որ կազմուին Պալքանները:

Միայն համայնավար կուսակցութեան գլխաւորութեամբ՝ բանուորներու եւ գիւղացիներու դաշնակցութիւնը, միայն գործաւորներու, Պալքաններու հարստահարուած ազգային փոքրամասնութեանց ժողովրդային գանգուածներու եւ աշխատաւոր գիւղացիներու միացեալ ճակատը, միայն, միջազգային աշխատաւորութեան, գաղթային եւ կէս-գաղթային երկիրներու գերիներուն, ինչպէս նաեւ Խորհ. Միութեան գիւղացիներուն եւ բանուորներուն հետ անոնց դաշնակցութիւնն է, միայն, հացի, հողի եւ ազատութեան համար, ձեռք ձեռքի իրենց անմնօրեայ աննկուն պայքարն է ընդդէմ ֆաշիստական բռնատիրութեան, պատերազմի պատրաստութեան, պաշտպանելու համար Խորհ. Միութիւնը. տապալելու քաղքենիութեան տիրակալութիւնը, իշխանութեան գլուխ բերելու գիւղացիներն ու բանուորները, միայն բանուորագիւղացիական յեղափոխութիւնը պիտի յանգի Պալքաններու ճնշուած ազգերուն, աշխատաւոր գիւղացիներուն եւ բանուորներուն ընկերային—ազգային ազատագրութեան»:

Եւ այս քառանկիւն ճռե՛ռութիւնը կը վերջանայ հետեւեալ կանչով, որ անշուշտ դուրս չպիտի ելլէ «Իւմանիթէ»ի սիւնակէն.

«Անկցի՛ Պալքանեան Խորհրդաժողովը, որ պատերազմ կը պատրաստէ»:

ՖՐԱՆՍ. ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Երէկ առտու, Ֆրանսայի նախարարաց խորհուրդը նիստ գումարեց Շան զ'Էլիզէի պալատին մէջ, հանրապետութեան նախագահին ներկայութեամբ: Նիստը բացառաբար յատկացուած էր Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան: Արտաքին նախարար Պ. Պրիան որ նոր վերադարձեր էր Ժընեւէն զեկոյց տուաւ Ազգ. Դաշնակցութեան մէջ բռնչուած խնդիրներուն, ինչպէս նաեւ մասնաւորաբար Պ. Քուրթիուսի հետ իր տեսակցութեանց եւ ֆրանքօ-գերմանական բանակցութեանց խզման մասին,

Նախարարաց Խորհուրդը յետոյ լսեց Աշխատանքի նախարարին զեկոյցը՝ ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքի կիրարկման մասին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ըսմէթ փաշա Ազգ. Ժողովին առջեւ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 2 Հոկտ.— Ազգ. Մեծ Ժողովի նիստին արտասովոր բազմութիւն մը ներկայ էր: Ըսմէթ փաշա, պարզելով իր գործունէութեան ծրագիրը, յայտնեց թէ կառավարութեան քաղաքականութիւնը՝ իր ընդհանուր գծերուն մէջ յարենման է նախորդ դահլիճի քաղաքականութեան: Իսկ արտաքին քաղաքականութեան մէջ, Թուրքիա հաստատ մտադրութեամբ, պիտի շարունակէ մշակել եւ ամրացնել բարեկամական յարաբերութիւնները բոլոր պետութիւններուն հետ եւ իրաւախոհութեան սկզբունքով, պիտի ջանայ լուծել միջազգային բոլոր վէճերը:

Ակնարկելով Թուրք հանրային պարտքերու հարցին, որոնց կարգադրութիւնը առհասարակ կը նկատուի երկրին ելմտական կարողութենէն վեր, Թուրք վարչապետը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը հաստատ կամքով պիտի ջանայ գտնել բանաւոր եւ արդար լուծում մը:

Վիճաբանութիւնները վերջ գտան կառավարութեան հանդէպ յայտնուած վստահութեան քուէով, որուն չմասնակցեցան Ֆէթհի եւ իր կուսակիցները:

Էնկիւրիէն տրուածուրիշլուր մը կը հաստատէ թէ հիմնական գիծերուն մէջ,նոր դահլիճը պիտի հետեւի իր նախորդին քաղաքականութեան, բայց մանրամասնութեանց մէջ տարբեր պիտի ըլլայ: Կ'ըսուի թէ Ըսմէթ փաշա մասնաւոր ուշադրութիւն պիտի դարձնէ շաքարի, քարիւղի, նաւահանգստի մենաշնորհի, տուրքերու զեղչման մասին:Միեւնոյն ատենԱզգային Ժողովին առջեւյարմարաւորթիւպիտի խոստանայ ընդունիլուղղակի ընտրութեան դրութիւնը և անպայմանկայունացնել թրքական դրամը:

Եթէ նկատի առնուին այս կէտերը, այն ատեն կը հասկցուի թէ Ըսմէթ փաշա ուշադրութեամբ քննած է եղած բոլոր քննադատութիւնները եւ որոշած է հետեւիլ արդար թելադրութեանց:

Կառավարական ծրագրին մէջ այս բարեփոխումները կատարուած ատեն, իբրեւ կուսակցութեան ընդհ. նախագահի փոխանորդ, Ըսմէթ փաշա պէտք տեսաւ նաեւ Խալքի կանոնագիրը բարեփոխելու: Այս ձեւով ջնջուեցան քննչութիւնները եւ ներկայացուցչութիւնները («միւթէմէտ»), որոնց դէմ ամէնէն աւելի ուղղուած էին Ֆէթհի պէյի քննադատութիւնները:

Կայսերական Խորհրդաժողովը

Առաջին նիստին իսկ, կայսերական Խորհրդաժողովը սեղանի վրայ դրաւ տնտեսական գործակցութեան եւ մասնաւորաբար Անգլիոյ եւ Տոմինիոններու միջեւ կիրարկելի նախընտրական մաքսատուրքերու հարցը: Նախագահը Մաքտոնալտ, պարզեց այն գլխաւոր հարցերը, որոնց լուծումը պէտք է տայ Խորհրդաժողովը: Նախ, Անգլիոյ եւ Տոմինիոններու միջեւ քաղաքական և սահմանադրական յարաբերութիւնները, որոնց ընդհ. սկզբունքները գծուած էին 1926ի Խորհրդաժողովին տեղեկագրով:

Երկրորդ հարցն է. Տոմինիոններու յարաբերութիւնները օտար պետութեանց հետ, եւ մասնաւորաբար ուսումնասիրութիւնը այն միջոցներուն, որոնց շնորհիւ կարելի ըլլայ փութացնել զինաթափութեան գործը եւ հիմնել մասնաւոր կազմակերպութիւն մը՝ ազգերու միջեւ վէճերու բարեկամաբար կարգադրութեան համար:

Գանատայի վարչապետը Պէննէթ որ խօսք առաւ Մաքտոնալտէն վերջ, նոյնպէս գոհացաւ ընդհ. խօսքերով: Աւելի յստակ կերպով Աւստրալիոյ ներկայացուցիչը հարցը դրաւ նախընտրական մաքսատուրքերուն, պահանջելով որ Տոմինիոններու արտադրութիւնները, որոնք մեծ մասամբ ուտելիքներ է կը բաղկանան, կարգ մը առաւելութիւններ վայելեն անգլիական շուկային վրայ, բաղդատմամբ օտար արտադրութիւններուն: Հարաւային Ափրիկէի ներկայացուցիչը աւելի յստակ կերպով արտայայտուեցաւ, եւ ըսաւ թէ 1926ի կայսերական Խորհրդաժողովը աւելի, Տոմինիոններու իրաւական գոյավիճակին վերաբերեալ վերացական հարցերով էր զբաղեր: Իսկ Ներկայ Խորհրդաժողովը պէտք է որ լուծումը տայ տնտեսական եւ ելմտական դրական հարցերու:

Պալքանեան խորհրդաժողովը

Աթէնքի Պալքանեան խորհրդաժողովին մասնակցող պուլկար պատգամաւորութիւնը բաղկացած է տասներեք անձերէ, որոնց հինգը համալսարանի ուսուցիչներ: Անոնց հետ պատուիրակութեան մէջ է նաեւ պուլկար ընկերվարականներու պետը Սաքազոֆ:

Յեղափոխական հունձքեր...

Ըստ բոլշեւիկեան «Պրաւդա» եւ «Իզվեստիա» թերթերուն, յունուար 1էն մինչեւ հոկտ. 1, Չեկայի հրամանով կամ դատական վճիռով մահապատժի ենթարկուած են 547 անձեր, իբր հակայեղափոխական, այս բառին այլազան առումներով:

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԿԱԹՈԼԻԿ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՏԵՏՐԱԿՆԵՐԸ ԿՆԻՔԻ ՏԱԿ ԱՌՆՈՒԵՑԱՆ

Պոլսոյ Հայ կաթոլիկ համայնքէն խումբ մը մարդիկ դիմած էին ընդհ. դատախազութեան եւ բողոքած որ վարչական խորհուրդը մեծամասնութիւն չունի, բայց կը շարունակէ ինքնագլուխ գործել: Եւ պահանջած էին վերջ տալ այս կացութեան: Ընդհ. դատախազութեան հրամանով, ոստիկանական տնօրէնութիւնն ալ քննութեան ձեռնարկած էր:

Կեդրոնէն տրուած հրահանգին վրայ, Բանկալթիի պահականոցին ոստիկանապետը անցեալ կիրակի ժամը 10ին, Ծերերու Ժողովին անդամներուն եւ կաթոլիկ ընդհ. Ժողովի 8 անդամներուն հետ գնաց Ս. Յակոբի հիւանդանոցը եւ կնքեց բոլոր հաշուետոմարներն ու փաստաթուղթերը:

Ոստիկանութեան ներկայացուցիչները յետոյ գացին Պատրիարքարան եւ նոյն ձեւով կնքեցին բոլոր տետրակները: Միեւնոյն ատեն հաղորդեցին դիւանապետ Պ. Լուսարարեանի եւ ընդհ. վարիչ Պ. Ալանի թէ առժամապէս վերջ տրուած է իրենց պաշտօններուն:

Կառավարութեան ներկայացուցիչները յաջորդ օրն ալ Ս. Յակոբի հիւանդանոցը գացին եւ վարչական առժամեայ կարգադրութիւններ ըրին:

Երբ ոստիկանական քննութիւնը վերջանայ, ընդհ. դատախազութեան հրամանով կարգադրութիւն մը պիտի ըլլայ ընտրութեանց ձեռնարկելու եւ նոր վարչութիւն մը կազմելու:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 2 Հոկտ.— «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Թեվֆիք Ռիւշտիի Մոսկուա այցելութեան ընթացքին, Թուրքեւբոլշեւիկեան յարաբերութեանց եւ միջազգային քաղաքական կարգ մը հարցերու մասին, կարծիքի բարեկամական փոխանակութիւններ տեղի ունեցած են Թուրք եւ ռուս արտաքին գործավարներուն եւ այս վերջինի օգնականին Գարախանի միջեւ:

Երկու կողմերը հաստատած են թէ Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ շահերը նոյնն են եւ իրարու համապատասխան, միջազգային քաղաքական կարեւոր հարցերու տեսակէտէն:

Երկու կողմերը միաձայնութեամբ ընդունած են թէ երկու երկիրներու կապերուն վնասող որեւէ խնդիր գոյութիւն չունի եւ թէ ընդհակառակն, անոնց յարաբերութիւնները հետզհետէ կը դառնան աւելի բարեկամական:

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երէկ Անգլիոյ արտաքին նախարարը ընդունեց ռուսական պարտքերու կարգադիր խառն յանձնախումբի անդամները: Նկատի առնելով քննելի խնդիրներու առատութիւնը, որոշուեցաւ ենթայանձնախումբեր ստեղծել պահանջներու դասաւորման եւ քննութեան համար:

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգերու դաշնակցութեան խորհուրդը իր նիստերը փակեց երէկ: Փակումէն առաջ պետութիւնները ստորագրեցին այն համաձայնագիրը, որով անիրաւ յարձակման մը ենթարկուող պետութեան, կ'առաջադրուի ելմտական օժանդակութիւն ընել:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

1931-1932Ի ՊԵՏԱԿԱՆ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԻՆ ՆԱԽԱԳԻԾԸ

Նախարարաց խորհուրդը վաւերացուց Ֆրանսայի յառաջիկայ տարուան (1931 ապրիլ 1էն 1932 մարտ 31ի) պետական հաշուեցոյցի նախագիծը եւ պիտի ներկայացնէ զայն Խորհրդարանին, հոկտեմբերի առաջին շաբթուն։

Երեսփ. Ժողովը, ըստ սովորութեան այդ ծրագիրը պիտի յանձնէ իր Ելմտական Յանձնաժողովի քննութեան եւ ընդունուած փոփոխութիւններն ընելէ վերջ պիտի ղրկէ Ծերակոյտին։ Այս ժողովն ալ իր Ելմտական Յանձնաժողովի քննութեանց արդիւնքը նկատի առնելէ վերջ, իր յարմար դատած փոփոխութիւնները պիտի առաջարկէ Երեսփ. Ժողովին եւ երկու ժողովներու մեծամասնութեանց հաւանութեան քուէն ստանալէ վերջ է որ օրէնքի կարգ կ'անցնի եւ կը գործադրուի։

Ֆրանքի կայունացումէն ի վեր առաջին անգամն է որ պետական ծախքերը յաւելում չեն ցոյց տար նախորդ տարուան վրայ։ Արդարեւ 1927ի ծախքերու գումարն էր 39ուկէս միլիառ. 1928ինը 42ուկէս միլիառ. 1929ինը 45ուկէս միլիառ եւ 1930ինը 50ուկէս միլիառ։ Յառաջիկայ տարուան համար նախատեսուած է 50 միլիառ 100 միլիոն, ուրեմն իբր 300 միլիոն ֆրանք պակաս քան այս տարուան գումարը։

Որեւէ տուրքի յաւելում չկայ ուրեմն յառաջիկայ տարուան համար եւ անցեալ տարի քուէարկուած մօտ 5 միլիառ ֆրանքի տուրքերու զեղջումը՝ կը ստանայ վերջնական հանգամանք։ Այս խնդրին մէջ Թարտիէօի կառավարութիւնը յարգած կ'ըլլայ իր խոստումը։

Մուտքերու բաժինը զուրկ է ուեւէ շահեկանութենէ, ան կը բաղկանայ այն այլեւայլ ուղղակի կամ անուղղակի տուրքերէն, որ ամէնքը կը վճարեն ըստ իրենց գործին կամ եկամուտին։

Իսկ ծախքերն են 20,400 միլիոն հանրային պարտքի տոկոս եւ թոշակ, 17,500 միլիոն քաղաքացիական ծախքեր (civil), 12,200 միլիոն պաշտպանութեան համար, գումար 50,100 միլիոն։

Պաշտպանութեան ծախքերն են ցամաքային, ծովային եւ օդային բանակներու պահպանման յատկացուած գումարները։

Քաղաքացիական ծախքերն են ամբողջ պետական պաշտօնէութեան, հանրային կրթութեան, դիւանագիտական յարաբերութեանց, հանրային շինութեանց համար յատկացուած ամէն կարգի գումարները։

Իսկ ծախքերու գլխաւոր գումարը 20 միլիառ յատկացուած է հանրային պարտքի տոկոսին եւ պատերազմի զոհերուն վճարուած կենսաթոշակներուն։

Ֆրանսայի հանրային պարտքի գումարն է մօտ 274 միլիառ բացի Ամերիկայի եւ Անգլիոյ պահանջներէն (ըստ Մելլըն-Պէրանժէ եւ Քայօ-Չըրչիլ համաձայնութեանց) որոնք պիտի վճարուին Գերմանիոյ կողմէ, ըստ Եընգի ծրագրին։

Այս 274 միլիառը կը բաղկանայ հետեւեալ գումարներէն, 97 միլիառ մշտնջենական պարտք, 106 միլիառ շիջական (amo.tissable) պարտքեր, որ պիտի վճարուին 50էն 100 տարի պայմանաժամով, 22 միլիառ կարճ պայմանաժամով, 34 միլիառ երերուն պարտք, 5 միլիառ արտասահմանի պարտք, 10 միլիառ հանրային շինութեանց յատկացուած, գումար 274 միլիառ։

Այս փոխառութիւնները հարիւրին 3էն մինչեւ հարիւրին 5ով հրապարակ հանուած են, որով միջին հաշուով տարեկան 10—12 միլիառ ֆրանք տոկոս կը պահանջէն։

Մնացեալ 8—10 միլիառն ալ կը վճարուի պատերազմի վիրաւորեալներուն, այրիներուն, որբերուն եւայլն։

Վճարելի տոկոսը հետզհետէ պիտի նուազի երբ մաս մը տալիքներ վճարուին, իսկ կենսաթոշակներն եւ հանգստաթոշակները կրնան պակսիլ միայն թոշակաւորներու մահուամբը։

Տուրքերու ամբողջ գումարը միայն 50 միլիառ չէ, քանի որ պարտքերու շիջուցմանց ինքնօրէն դրամարկղի վարչութիւնն ալ կը գանձէ մօտ 10 միլիառի անուղղակի տուրք (ծխախոտ, լուցկի եւն.), որով կը վճարէ երերուն պարտքերն եւ կարճ պայմանաժամով փոխառութիւնները։

Տուրքերու ընդհանուր գումարը որոշելը դժուար է անշուշտ, քանի որ թաղապետութիւններն ալ իրենց ծախքերը կը գանձեն իրենց թաղի կամ գիւղի բնակիչներէն, բայց մօտաւոր հաշուով կարելի է ըսել թէ 40 միլիոն բնակիչի վրայ կ'իյնայ մօտ 65-70 միլիառ ֆրանք հարկ. այսինքն մարդ գլուխ 3000էն 4000 ֆրանք. Նկատի առնելով թէ 40 միլիոն բնակչութեան կէսը տուրքէ ազատ է իբր երախայ, ծեր, կին, եւլն,։

Այս ահագին տուրքերը կը վճարէ ժողովուրդը յաճախ առանց զգալու. այսպէս օրինակ մէկ քիլօ շաքար գնուած ժամանակ, առնուազն մէկ ֆրանք կը մտնէ պետական գանձը. իւրաքանչիւր տուփ լուցկիի 30 սանթիմէն 25 սանթիմը պետութեան կ'երթայ. Նմանապէս եւ ամէն անգամ որ սրճարանը 1ուկէս ֆրանքի սուրճ մը կը խմենք, այդ գումարի մէկ քառորդը տուրքի բաժինն է։

Թէեւ անզգալի, բայց ամէնէն աւելի անիրաւ կերպով բաշխուած տուրքերն այս անուղղակի տուրքերն են, քանի որ օրինակ, հարուստն ալ մէկ քիլօ շաքարին համար մէկ ֆրանք կը վճարէ, աղքատն ալ. ուղղակի տուրքերը աւելի արդարօրէն բաշխուած են, քանի որ գործին համեմատ են. այսպէս օրինակ վաճառմանց 2 առ 100 տուրքը. որչափ աւելի ծախէ վաճառական մը, այնչափ աւելի կը վճարէ, կամ եկամուտի տուրքը, որչափ շատ է մէկու մը եկամուտը, այնչափ ալ շատ կը վճարէ։

Պետական հաշուեցոյցի մը հաւասարակշռութիւնը գլխաւոր երաշխիքն է երկրի մը բարօրութեան եւ բարեբախտաբար 3—4 տարիներէ հետէ, Ֆրանսայի պետական հաշուեկշիռը միշտ յաւելոյթներ կ'ունենայ, այսինքն մուտքերը ենթադրուածէն աւելի կ'ըլլան, իսկ ենթադրուած ծախքերէն մէկ սանթիմ աւելի չեն վատնուիր։ Այս ալ պատճառներէն մէկն է որ այսօր Ֆրանսայի ելմտական վիճակը աշխարհի բոլոր երկիրներէն լաւագոյնն է անվիճելի կերպով։

Մ. Տ.

ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Իրաքի Ֆէյսալ Թագաւորը Ապուքիրէն օգանաւով մեկնեցաւ դէպի Ամման, իր եղբօրը՝ Անդրյորդանանի Էմիրին՝ Ապտուլլահի քով։

Մեկնելէ առաջ, «Էլ Մօքաթթէմ» թերթին յայտարարեց թէ մտադիր է Իրաքի մէջ հաստատել զինուորագրութեան օրէնքը եւ զբաղիլ զինուորական օգանաւորդութեան ուժեղացումով։ Մինչեւ 1934 պէտք է որ երեք օդանաւային տորմիղ ունենայ Իրաք։ Ցայտնեց նաեւ թէ կը յուսայ որ մօտ ատենէն բարեկամութեան դաշինք մը պիտի կնքէ Իպն Սաուտի հետ։

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

(ԻՐԱԶԵԿԻ ՄԸ ՀԵՏԱՔՐՔԻՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Երիտասարդութեան տրամադրութիւնը ի՞նչ է։

= Թերեւս չէք հաւատար, եթէ ըսեմ, որ Թուրքիոյ մէջ, երիտասարդութիւնը տոգորուած է մեծ հաւատքով մը։ Հաւատք մը՝ իր վարիչներու կարողութեան, եւ հաւատք մը՝ դէպի Թուրքիոյ ամենակարողութիւնը։ Մամուլը մեծագոյն դերը կը կատարէ այդ ուղղութեամբ. Մենք, տարիքոտներս, տաք-պաղ անցուցած ենք ու ամէն ինչի «էվէթ» կ'ըսենք, բայց, ներքնապէս, «ամին» չենք ըսեր։ Հիմա այնպիսի սիստեմատիք պրոպագանտ կը կատարուի, որ Թուրք նորահաս երիտասարդութիւնը ամբողջովին տոգորուած է, նախապաշարուած կրնամ ըսել, սերմանուած գաղափարներով։

— Ի՞նչ ձեւի գաղափար, օրինակ։

= Այսինքն այդ սերունդը կուռք ըրած կը պաշտէ զանոնք։ Ըսմէթ ու Քէմալ ամէն բան են անոնց համար։ Ցետոյ, ոչինչ գիտեն երկրի իրական կացութեան մասին։ Օրինակ, քանի քանի երիտասարդներ ինծի պնդեր են թէ իրապէս 14 միլիոն են Թուրքերը, մինչ մենք գիտենք որ պարզապէս քաղաքական նկատումներով յաւելեալ թիւ մըն է ատիկա։ Գրեթէ լուր չունին ելմտական կացութեան մասին։ Քրտական ապստամբութիւնը, հաւատացած են, որ «երկու օրուան մէջ կրնանք ճզմել»։ Ցարօրինակ բան մըն ալ ըսեմ,— Մուսթաֆա Քէմալի հրապարակած այն միտքը թէ՝ Թուրքերը հիմը դրած են, նոյն իսկ հելլէն քաղաքակրթութեան, այդ սերունդին կողմէ իւրացուած տեսակէտ մըն է այլեւս։ Այս բոլորը գիտէ՞ք որքան հոգեկան ուժ կուտան հասնող երիտասարդութեան։

— Այո՛. բայց, կոյր հետեւողութիւն մըն է, ինչ կը սպասուի դէպքերու սխալ ծանօթացումէ մը։

= Գիտնալով ի՞նչ ձեւք կը ձգուի։ Մերիններն ու ձերիններն նման ժողովուրդները որքան կարելի է, քիչ պէտք է գիտնան, որքան կարելի է նուազ տարակարծիք ըլլալու համար իրենք իրենց մէջ։ Անկէ զատ, ուրիշ ձեւի աշխատանք մըն ալ կը տարուի մեր երկրին մէջ, ներսը։ Թուրք օճաղին, իրապէս օճաղ մը դարձած է։ Ես ծափահարող մը չեմ ըմէթը, իբրեւ վարչապետ, ընդդիմադիր ալ չեմ։ Ես կը խորհիմ, որ անձերը դեր ու նշանակութիւն չունին Թուրքիոյ մէջ։ Այլ՝ պայմաններն ու մեծ պետութիւններու տրամադրութիւնը։ Բայց, օրինակ, Թուրք օճաղի պարագան գնահատութեան արժանի է։ Համտուլլահ Սուպհի պէյը այս ուղղութեամբ որոշ դեր կատարեց։ Ատանա, Սվազ, Տրապիզոն եւ այլ շատ մը քաղաքներու մէջ, շաբաթը 3 4 գիշեր, «քոնֆերանսներ» կ'ըլլան։ Մասնաւոր անձեր այդ գործով կը զբաղին։ Կը խօսին ազգային, քաղաքական, գիտական եւ գրական նիւթերու շուրջ։ Եւ, հաւատացէք, որ լաւ կը յաջողուին։ Կան ժողովրդականացած ձեւով հրատարակութիւններ ալ։ Պէտք է, սակայն, որ անոնք դրօ ին լաւ հիմերու վրայ։ Օրինակ, անցեալ օր, Ատանայէն եկած էր սկաուտներու խմբապետը, որ, միանգամայն, Թուրք օճաղիի անդամ է։ Այս տղան կազիին ու Ըսմէթին հետ անձնական թղթակցութիւն կը պահէ։ Որոշ պիտակ մը տրուած է իրեն՝ 3 տարի շրջագայելու համար դրացի երկիրներ։ Արիթ ունեցայ հետը խօսելու։ Նօթատետր մը ունի, ուր ամէն բարձրաստիճան անձի տողն ու ստորագրութիւնը կար։ Ուշիմ, ընդունակ, աշխատելու ատակ տղայ մը։ Ես, իմ մանկութեանս ու երիտասարդութեանս այդ ոգին չունէի, օրինակ։ Իր մէջ ցեղային ատելութեան նշոյլը չկայ։ Բայց, կոյր մեծցեր է. այդպէս ըրած են։ «Մենք, Թուրքերս ամէն գործի ատակ ենք» կը պնդէր։ Երբ իրեն ըսի թէ «Քիւրտերուն մաս մը հող տալ աւելի լաւ է», խնդաց, «չեն կրնար վարել» առարկեց. «Հայերն ալ անընդունակ են, գրականութիւն, արուեստ, վարչական կարողութիւն չունին»... Եւ այս նոյն տղան, երեւակայեցէք, Եսքերանթոյի սիրահար է,— «Թող գործածեն ուրիշ ազգեր, մենք մեր լեզուն կը լքենք» կ'ըսէր... (Մուհամմէտին համար հեգնանքով կը խօսէր. «Ինծի պէս մարդ մը»... Խորքին մէջ իրապէս մաքուր շունչ մը, բայց, հիմա ալ այլ ձեւի ներարկում մը ըրեր են — «Թուրքը ամէնէն ընդունակն է. մերը լաւ է. մենք կարող ենք. մեր ունեցածը ուրիշները չունին»։ Աhա Թուրք օճաղին։ Եւ գիտէ՞ք որքան անդամ ունի. բոլորն ալ կը հպատակին զինուորներու պէս։ Սահմանային շրջաններու «միլիս»ն ալ անոր գործն է,— զէնք, կռուողներ, քաղաքային բանակ։ Արդէն, ամբողջ երկիրը — օճախ խալք — ազգ. մեծ ժողով - դաշնէճ — շղթայ մըն է, միօրինակ ու շաղկապուած։ Այդ զանգուածէն դուրս կը մնայ անցեալ սերունդի մտաւորականութիւնը,— գրագէտներ, բարձրաստիճան անձեր, զինուորականներ, Եւրոպա ուսում առած մարդիկ, որոնք ձայն չունին, ոչ ալ շփում ու ազդեցութիւն։ Ճիշդ է, որ շատ խիստ սեղմում մը կայ, ու ոչ ոք կ'ուզէ վտանգել իր գոյութիւնը։

— Իսկ ընդդիմադիրնե՞րը։

= Ըսմէթ փաշայի սխալներէն մին ալ այն եղաւ, որ շատ կարող ու ազդեցիկ դէմքեր չկրցաւ կապել իրեն։ Օրինակ, Յօզանի մէջ հարուածեց Հիւսէին Ճահիտ պէյը, ու Ճավիտ-Ճամպօլաթի կախուելէն վերջ մարդը սունկի մը նման ճզմեց։ Մինչդեռ Ճահիտը նկատառելի ուժ մըն է. Ճիշդ է, որ պատերազմի շրջանին ինք ալ աններելի մեղքեր ունի, բայց մեր երկրին մէջ հիւանդութիւն մըն է այդ, որմէ ոչ ոք զերծ է... Ըսմէթը միայն իր ամսականո՞վը կ'ապրի... Երեւակայեցէք, որ Ճահիտը, որ ատեն մը Թուրք մամուլը կը ներկայացնէր ու անհաւասարելի հրապարակագիր մըն է, Պոլսոյ մէջ, «կէօմրիւկը», «քօմիսիօնճիութիւն» կ'ընէ, նոյնը՝ Իսմայիլ Մուշթաք պէյը...

— Իսկ Գարապէքի՞րը։

= Պէտք չէ հաւատ ընծայել ըսուածներուն։ Ան ալ քաշուած է իր մորթին մէջ։ Պոլիս է։ Ցեղէն ալ չի կրնար շարժիլ։ Համայքը, եւայլն, պարապ բաներ են։ Մեր երկրին մէջ «որի ձեռք որ կնիք կայ, ան է Իսմայիլը» (տէրը)..

Խօսեցաւ ն'ւ ելմտական կացութեան մասին։

(Հայրենիք) ՎԱՀՐԻՃ

ԱՐԻԱԿԱՆ ՑԵՂԵՐԸ

(ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ)

Բ.

Իրանի մէջ. արդի ժողովուրդները կը բաժնուին քանի մը գլխաւոր խումբերու.— Արդի Պարսկաստանի արեւմտեան շրջանին մէջ կը բնակին Աճէմները, կասպից ծովուն եզերքը Մազանդարանցիները եւ Ցալիէկները, Սպահանի շրջանին եւ Պարսից Ծոցին միջեւ՝ Փարսերը։ Մեծամասնութեամբ՝ ասոնք երկայնագլուխ են (գանկային ցուցանիշ՝ 77.9), միջահասակ (I մեթր 65), որոշ յատկանիշերով նման են այն երկայնագլուխներուն, ասորամերձ տիպարներուն (tipes assyroïdes), որոնք Հնդ-Աֆղաններն են։

Աճէմներուն բնակավայրին եւ աղի մեծ լիճին արեւելքը, Տաճիկները կը գրաւեն Պելուճիստանի եւ Աֆղանիստանի մէկ մասը։ Ասոնք ենթա կարճագլուխ են (գանկային ցուցանիշը 84,9), բարձրագլուխ հասակ (I մեթր 60)։ Այսպէս ասոնք չափազանց տարբեր են վերը յիշուած առաջին արիական ցեղերէն։

Պարսկաստանի մէջ կը բնակին նաեւ կարեւոր թիւով Փարսեր՝ Գուէբրները, որոնք Փարսիստանի մէջ կը բնակէին, մահմետականներուն ճնշումին տակ ստիպուեցան գաղթել եւ ապաստան խնդրել Հնդկաստանէն։

Անոնց մարդաբանական յատկանիշերը տակաւին ճշդուած չեն։ Արդեօք նմա՞ն են Փարսերուն, որոնք Հնդկաստան գաղթեցին Սասանեան կայսրութեան կործանումէն յետոյ։ Մեր տեղեկութիւնները, այնքան որքան ունինք, այդպէս ենթադրել կու տան։ Իրենց աղանդը այնքան խստապահանջ էր, որ դժուար թէ օտարները յաջողէին ներս մտնել արգելքներէն։ Արդ, Ուֆալվի, որ չափած ու զննած է Պոմպէյի Փարսերը, զանոնք կը նկատէ ենթա կարճագլուխներ, գանկային միջին ցուցանիշով մը, 82։

Գալչաները, լեռնական այս Տաճիկները, ժամանակին չափած եւ ուսումնասիրած է Խանիկոֆ, յետոյ Ուֆալվի։ Այս երկուքը Գալչաներուն կը վերագրեն միջահասակ (I մեթր 69) կազմուածք մը, եւ գանկային ցուցանիշ մը (84-85), որ յայտարար է կարճագլուխի։ Նոյն ատեն Նրբաքիթ (leptorrhiniens)։ Աւելորդ չէ յիշեցնել թէ Գալչաներուն կարճագլխութեան յատկանիշը,— զոր հաստատեց Ուֆալվի՝ աւելցնելով թէ ասոնք որքան աւելի կարճագլուխ ըլլան, այնքան մաքրարիւն ցեղ մը կը ներկայացնեն,— Թոփինարի կողմէ տարօրինակ մեկնաբանութեան մը առարկայ դարձած էր։ Այս մարգարանը, ձեռք ձգած ըլլալով Գալչայի մը գանկը, կը տեսնէր «ոչ թէ պարզ նմանութիւններ, այլ կատարեալ համանմանութիւն մը տիպար Սավոյացիներու գանկին հետ»։ Եւ անմիջապէս կը հաստատէր սերնդական կապ մը Եւրոպայի եւ Ասիոյ կարճագլուխներուն միջեւ։ Ուրիշ գիտուն մը, Քաթրըֆաժ, կը ստորագրէր նոյն վարկածին տակ. «Ի տես այս իրողութիւններուն, դժուար է, կ'ըսէր, չընդունիլ այսպիսի եղբակցութիւն մը, ես համաձայն եմ Թոփինարի հետ թէ լեռնական Տաճիկները, Սավոյացիները, Պրըթոնները եղբայր են իրարու։ Առաջինները վկայ կը մընան հաւանաբար իրենց ցեղին բնավայրին մօտ, իսկ միւսները՝ այդ բնավայրէն մեկնած գաղթականներու զաւակներ»։

Երբ այսօր քննութ[illegible] բազմացած են, երբ այսօր բաղդատական տեղեկութ[illegible] այնքան շատ են, որ կը [illegible] մեր արագ եզրակացութ[illegible] րուն, մենք չենք համա[illegible] այդքան յառաջ երթալ [illegible] համարի ճիւղագրութ[illegible]

Նուազ դժուարութիւն կրէինք, եթէ, սահմանափ[illegible] մեր քննութիւնները [illegible] տանի հողին վրայ, փորձէինք [illegible] տատել սերնդական կապը [illegible] մական եւ ներկայ պարսիկ[illegible] միջեւ։ Այսպիսի փորձի [illegible] մար, չափազանց մեծ է մեր [illegible] ղեկութիւններուն աղքատութ[illegible] Ի՞նչ կը ներկայացնեն, [illegible] բող ժողովուրդներու բազմու[illegible] մէջ, այն քանի մը չափեր[illegible] կատարած ենք մինչեւ [illegible] Երբ անցեալին հետ բաղդա[illegible] յատկանիշերը փնտռենք, մեր [illegible] ղեկութեանց աղքատութիւ[illegible] աւելի կ'աճի։ Կատարեա՛լ [illegible] թիւն։ Երբ կը մտածենք թէ [illegible] քա՜ն լայն պեղումներ կատա[illegible] ցան Իրանի հողերուն վրայ, [illegible] կը մտածենք թէ ի՛նչ պատմ[illegible] ցեղաբանական, լեզուաբան[illegible] հարստութիւններ երեւան հան[illegible] ցան, խորապէս կը ցաւինք, [illegible] հետեւ մարդաբանական ուսու[illegible] սիրութիւններու այդ հսկայ [illegible] շարները, որոնք կրնային [illegible] բանալ հնագոյն անցեալի [illegible] ծնութիւնը, բախտը չունեցան [illegible] հագրգռելու մեր հնագէտներ[illegible] այդ կարեւոր պեղումներուն [illegible] նարկուները։

Կը թուի թէ Պելուճիս[illegible] եւ Աֆղանիստանի ներկայ [illegible] վուրդները, իրենց խոշոր [illegible] մասնութեամբ, երկու [illegible] բարձրահասակ կազմուած[illegible] ունին։ Ունինք քանի մը թի[illegible] որոնք ցոյց կուտան Աֆղան[illegible] հասակը։ Այդ թիւերը կ'[illegible] I մեթր 68ի վրայ։ Բայց [illegible] այս Աֆղանները երկայնագլ[illegible] են (գանկային ցուցանիշ [illegible] 76) եւ Նրբաքիթ։

Պելուճիստանի մարդի[illegible] թուին աւելի պզտիկ, քան [illegible] հիւսիսի դրացիները (I մեթ[illegible] Եւ անոնց նման Նրբաքիթ [illegible] հանդերձ, նուազ երկայնագլ[illegible] թուին։ Գանկային ցուցա[illegible] կը նկատուին միջագլուխ։ [illegible] տովանիք, որ բոլոր ասոնք [illegible] ներկայացներ իբրեւ եղբայ[illegible] թիւն։

Արիական ցեղերուն [illegible] սին միայն այսքան գիտենք [illegible] կայն կ'ուզենք մասնաւոր[illegible] կանգ առնել Քիւրտերուն եւ [illegible] յերուն վրայ, այս երկու [illegible] ցեղերուն վրայ, զորս վա[illegible] տակ ազդեցութիւններ, —[illegible] կան ու սուլթանական,— [illegible] թշնամիներ դարձուցին։ [illegible] կը կարծենք թէ բարի [illegible] պիտի յաջողին հաշտեցնել [illegible] իրարու հետ։ Մենք կանգ [illegible] նենք անոնց վրայ, որովհ[illegible] Քիւրտերը եւ Հայերը այն [illegible] կան ցեղերն են, որոնց [illegible] նինք մարդաբանական [illegible] աւելի առատ տեղեկութիւն[illegible] ու վաւերագրութիւնը։

ԽՕԺԷՆ Փ[illegible]

ՀՌՈՄԻ մէկ թերթը կը [illegible] թէ Կրանտի օրինագիծ մը [illegible] կայացնելով կը փափաքի [illegible] գիլել Իտալացի դիւանագի[illegible] կան եւ հիւպատոսական [illegible] միններու ուեւէ մէկ ան[illegible] ամուսնութիւնը օտարուհի[illegible] հետ։

Ի՞ՆՉ ՓՈՅԹ ԹԷ ԿԸ ՃԱՐԴԷ...

ԱՇԽԱՐՀԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ՄԷՋ, Կ'ՈՒԶԷ ԸԼԼԱԼ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴԱԿ ՄԸ

ԱՅՍ ԵՐԿԻՐԸ ԹՈՒՐՔԻԱՆ Է

Թուրք արտաքին գործավարը որ ներկայիս Մոսկուա գացած է միրաբանելու Լիտվինոֆի եւ ...խորհրդականներուն հետ, իբր խա...ղաղութեան նոր առաքեալ, մեծ ...ծ ճարդած է անգլիական ...թերթի մը թղթակցին առջեւ: ...որէն, հատուածներ, իր յայ...տարարութենէն, որոնք կը բա...ցատրեն անգամ մը եւս հաստատե...լու թէ այս մարդիկը զուրկ են ...մօթի եւ համեստութեան զգա...ցումէն: Եւ թերեւս իրաւունք ալ ...ունին: Քաղաքակիրթ! Եւրոպան ...երեւի, կը վազէ անոր ետեւէն, ...որ գիտէ վարպետօրէն իր քթին ...խնդալ:

— Թուրքիոյ ապագան, ...այլեւս միմիայն իր իսկ կամքէն ...կախում ունի, հիմա որ ազատա...գրուած է: Ըստ մեր ըմբռնում...ներուն՝ զարգանալու ազատու...թիւնն ունինք եւ կրնանք այն...պէս ընել որ այդ ապագան ըլլայ ...ապահովուած: Ամուր խարիսխները ...որոնց վրայ կը կառուցանենք, ...Թուրք ժողովուրդին եւ իր համ...ապատասխանատու պետին կորովն ու վճռա...կանութիւնն են: Եւ իր ամբող...ջութեան մէջ, օգտագործելով ...մեր երկրին ուժերը, կը յուսանք ...թէ պիտի կրնանք կարեւոր ազ...դակ մը դառնալ աշխարհի խաղա...ղութեան ապագային տեսակէտէն:

...Դժուար չէ սահմանել մեր ...արտաքին քաղաքականութիւնը: ...Մեր գլխաւոր նպատակն է ծառա...յել աշխարհի խաղաղութեան գա...ղափարին եւ մասնաւորաբար, Պալ...քաններու եւ Արեւելեան Միջերկ...րականի մէջ ըլլալ կարգապահու...թեան ամէնէն կայուն եւ ամէ...նէն հզօր տարրը: Կը կարծենք ...թէ ապահովութիւն եւ զինաթա...փութիւն իրարմէ կախում ունին: ...Որքան աւելի երաշխաւորուած ըլ...լայ ապահովութիւնը, այնքան ...աւելի կ'ըլլայ զինաթափումը եւ ...որ զուգընթաց, որքան սահ...մանափակենք մեր սպառազի...նութիւնը, այնքան խաղաղութիւ...նը ապահովուած կ'ըլլայ: Այս է ...միակ եղանակը որով կարելի ըլ...լայ ստեղծել միջազգային խա...ղաղութեան վիճակը, որուն մա...սին, այս վերջերս, քաղաքա...գէտները շատ խօսեցան:

...Ուրիշ ճշմարտութիւն մըն ...որ աստիճանաբար պարտա...դրուած է ներկայ սերունդին, ...այն է թէ քաղաքականութիւն ...եւ տնտեսութիւն չեն կրնար լրիւ ...իրարմէ անջատուիլ:

Հետեւաբար, որեւէ միջոց որ կը ձգտի տնտեսական գետնի վրայ իրար մօտեցնել երկու ազգեր, նպաստաւոր ազդեցութիւն մը կը ձգէ անոնց քաղաքական յարաբերութիւններուն վրայ։ Դեռ վերջերս, շատ վիճեցան մաքսային պատնէշներու վերացման վրայ: Արդ եթէ ընդունինք իսկ այս թելադրութիւնը, չենք կարծեր թէ կարելի ըլլայ զայն իրականացնել, քանի ամէն տեղ իրականացած չպիտի ըլլայ կեանքի նոյն մակարդակը:

Երբ այս պայմանը յրացուի, այլեւս որեւէ դժուարութիւն չպիտի մնայ դադրեցնելու մաքսային այս անարդար պատերազմը, որ ներկայիս բուռն կերպով կը մղուի: Բայց այդ ալ երկար ժամանակ կը պահանջէ:

Միւս կողմէ, պէտք չէ աչքէ հեռացնել թէ, սահմաններու գոյութեան իրաւունքը կը պահանջէ «տնտեսական պատնէշ»: Պարտաւոր ենք ուրեմն սրբագրել մեր սահմանները այն չափով որ անհրաժեշտ կը նկատուի: Հարցը շատ նուրբ է. բայց, կեանքի մէջ վերջնական ոչինչ կայ եւ երբեք մեր միտքերուն մէջ գամելու չենք այն գաղափարը թէ խաղաղութեան դաշնագիր մը վերջնական է կամ բացարձակ:

Սահմաններու գոյավիճակին մէջ մտցուած ամէն փոփոխութիւն, նատարուելու է խաղաղ միջոցներով եւ հոս է որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի կատարէ իր դերը: Բայց այս մարզին մէջ, լուրջ արդիւնքներ ստանալու համար, Ազգերու Դաշնակցութիւնը պէտք է պնդէ որ ամէն ազգ վայելէ նոյն հաւասարութիւնը:

Գալով Թրքական տեսակէտին, պէտք է ճշդեմ թէ — բացի Միացեալ-Նահանգներէն — աշխարհի մէջ Թուրքիան միակ երկիրն է, որ իր ներկայ սահմաններէն կատարելապէս գոհ է: Որեւէ մէկէն պահանջելի բան չունինք եւ որեւէ մէկուն ալ տալիք բան չունինք: Մեր ազգը կատարելապէս միատարր է. չունինք որեւէ փոքրամասնութիւն, որուն վրայ արժէ խօսելու ձանձրոյթը եւ հետեւաբար, միայն կը փափաքինք պահել մեր կացութիւնը ինչպէս որ է: Եթէ Եւրոպայի մէջ կան սահմաններ, որոնք բաղդատաբար վերջնական են, ատոնք ալ մերիններն են:

Մեր յարաբերութիւնները բարեկամական են բոլոր երկիրներուն հետ: Մենք առաջինն եղանք որ դրացի երկիրներու հետ կնքեցինք բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշինքներ: Նախ այս տեսակի համաձայնութիւն մը կնքեցինք Ռուսիոյ հետ, յետոյ՝ Իտալիոյ, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ հետ: Նոյնպէս սահմաններու անքննակարելիութեան վերաբերեալ համաձայնութիւններ կնքեցինք Իրաքի եւ Անգլիոյ հետ: Ֆրանսայի հետ նոր կնքեցինք չէզոքութեան եւ բարեկամութեան դաշինք մը: Յունաստանի հետ բանակցութեան մէջ ենք նոյն նպատակով: Այս բոլորը պերճախօս կերպով կը հաստատեն խաղաղութեան մեր փափաքը:

Ու նորագոյն Թուրքիոյ մեծատաղանդ գործավարը իր յայտարարութիւնները կ'եզրակացնէ առակով մը, որ Նասրէտտին կը հոտի անունազն։

— Երբ Պոլսոյ կառավարութեան օրով, իմացայ թէ խզում կատարուած է Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ, Էնկիւրի դիւանագիտական ակումբը կը գըտնուէի, եւ այդ պահուն կը խօսէի խորհրդային պատուիրակութեան առաջին քարտուղարին հետ: Ճիշդ այդ պահուն, Էնկիւրիի անգլիական պատուիրակութեան խորհրդականը մտաւ այն սրահն ուր կը գտնուէի եւ որովհետեւ կը փնտռէի չորրորդ մը, պրիճ խաղալու համար, մօտայ անոր թեւը եւ խնդրեցի որ մասնակցի խաղին:

— Հօս, ըսի, չէզոք գետնի վրայ կը գտնուէի, որովհետեւ մեր եւ բոլշեւիկներու յարաբերութիւնները բարեկամական են: Մոռցէք ուրեմն խզումը որ կատարուեցաւ եւ միասին խաղանք, իբր թէ բան պատահած չըլլար: Ու խաղացինք:

Այս արդէն ցոյց կուտայ Թուրքիոյ դիրքը օտար պետութեանց հանդէպ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՐԶԱՏՕՆԸ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզահայ ախոյեանական մրցումներու տօնը Սթատ Էլիզապէթի մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Կը մասնակցէին Հ. Մ. Ը. Մ.ի շրջանի մասնաճիւղերը, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սանուհիները, սկաուտներ եւ սկաուտուհիներ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկու խումբերը նախ ֆութպոլի մրցում մը կատարեցին: Յետոյ տեղի ունեցան մրցումները, որոնք տուին հետեւեալ արդիւնքները.—

100 մէթր վազք

1.— Օ. Ձէքեան (11 երկվայրկեան 4/5, փարիզի մրցանիշը կոտրուած):
2.— Գ. Գուզուեան:
3.— Պօղոսիկ:

Սկաւառակ նետել

1.— Ա. Ոսկերիչեան (27 մէթր 40):
2.— Ա. Ջիլինկիրեան.
3.— Ս. Վէլէտեան:

800 մէթր վազք

1.— Հ. Արսէնեան (2 վրկ. 20 երկվ.)
2.— Վ. Քէչէճեան:
3.— Լեւոնեան:

Գունտ նետել

1.— Ն. Արապեան (9 մէթր 45):
2.— Ա. Ոսկերիչեան:
3.— Ս. Մէզպուրեան:

300 մէթր վազք (սկաուտներու)

1.— Կ. Մօզաեան (45 երկվրկ.):
2.— Մ. Յակոբեան:
3.— Դ. Ճիզմէճեան:

400 մէթր վազք

1.— Ժ. Պօյաճեան,
2.— Մ. Յակոբեան,
3.— Վ. Լեւոնեան:

1500 մէթր վազք

1.— Վ. Քէչէճեան (5 վրկ. 2 երկ.)
2.— Ա. Սերոբեան:
3.— Տ. Վարդանեան:

200 մէթր վազք

1.— Գ. Ալիքսանեան,
2.— Գ. Գուզուեան,
3.— Պօղոսիկ:

3000 մէթր վազք

1.— Վ. Քէչէճեան (10 վրկ. 42 երկ.)
2.— Կ. Քիրաճեան,
3.— Պ. Դաւիթեան:

Բարձրութիւն ցատկել

1.— Ա. Ասատուրեան,
2.— Բ. Հապէշեան,
3.— Ա. Սանտրոսեան:

400 մէթր (4×100)

Դրօշարշաւ սկաուտներու միջեւ (56 երկվայրկեան).—

1.— Պուա Քոլոնպի մասնաճիւղ,
2.— Ալֆորվիլ »
3.— Անիէրի »

Նիզակ նետել

1.— Յ. Մալխասեան (33 մ. 82),
2.— Ս. Վէլէտեան,
3.— Ա. Ոսկերիչեան:

400 մէթր (4×100)

Դրօշարշաւ մասնաճիւղերու միջեւ

1.— Ռօնի Սու Պուայի մասնաճիւղ
2.— Պուա Քոլոնպի »
3.— Սարսէլ »

Յաջողութեամբ կատարուեցան վաթսուն սկաուտներու չափական մարզանքները առաջնորդութեամբ սկաուտ Կ. Մօզաեանի:

Օրուան յաղթականն էր Վ. Քէչէճեան (Մարսէյլ) որ երկու առաջնութիւն շահեցաւ:

Պ. Մալումեանի ղեկավարութեամբ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սանուհիները գեղեցիկ չափական մարզանքներ կատարեցին:

Ֆրանսական նուագախումբ մը մէջընդմէջ կը նուագէր հայկական եւ եւրոպական եղանակներ: Օրուան նախագահը Պ. Տիգրան խան Քէլէկեան բաժնեց մըրցանակները օրուան յաղթականներուն: Եւ այս առթիւ նուիրատուութիւն մըն ալ ըրաւ: Հանդէսին հասոյթը կը կարծուի մօտ 3,000 ֆրանք:

Ժողովուրդը, որ հաճոյքով կը հետեւէր այս խաղերուն, ուրախ տպաւորութեամբ բաժնուեցաւ դաշտէն, ուր մօտ 400 երիտասարդներ ու երիտասարդուհիներ տողանցք մը կատարեցին խաղերէն յետոյ, հայկական եռագոյնին բոցին եւ արեւին ջերմ ճառագայթներուն տակ:

Կարծես արեւը, որ շաբաթէ մը ի վեր կորսուած էր, դաշտ եկաւ եւ ամբողջ օրը մնաց, ողջունելու համար հայ մարզիկները:

Շրջուն Թղթակից

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Երէկ տուած էինք Պրիանի ճառը, որ արտասանուած էր Ազգերու Դաշնակցութեան երեքշաբթի օրուան ժողովին մէջ: Այսօր կուտանք այդ ճառին տրուած պատասխանները.—

Հունգարիոյ ներկայացուցիչը, կոմս Ափոնեի, խօսք առնելով ցաւ յայտնեց թէ «կան պետութիւններ որ ստիպուած են զինաթափ ըլլալու, եւ ուրիշներ՝ որ կը պահեն իրենց զէնքերը: Այս անարդար վիճակը կը տիրէ նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Երկու տեսակ պետութիւններ կան, մէկը տարբեր իրաւունքներ ունի, եւ ուրիշ մը, որուն մասին տարբեր վերաբերում ցոյց կը տրուի»:

Քուրթիուս, Գերմանիոյ ներկայացուցիչն ալ, խօսելով «իր բովանդակ երկրին, եւ ոչ թէ մէկ կուսակցութեան կողմէ», յայտարարեց թէ որոշ է գերմանական տեսակէտը զինաթափութեան մասին 1923էն ի վեր: Նպատակին մասին ոչ մէկ անհամաձայնութիւն: Միջոցներն են, որ կը տարբերին: Գերմանիա կ'առաջարկէ նախ զինաթափութիւն, յետոյ ապահովութիւն՝ ինչպէս կ'ընդունին անգլիոյ եւ Իտալիոյ ներկայացուցիչներն ալ: Գերմանիոյ այս դիրքը բացասական չէ երբեք:

Լորտ Սեսիլ, Անգլիոյ ներկայացուցիչը, կ'առաջարկէր յետաձգել զինաթափութեան համաժողովը, որքան կարելի ուշ, քանի որ դեռ կան հարթելիք խնդիրներ: Իսկ անիմաստ գտաւ նախապատուութիւն տալ մէկուն կամ միւսին, զինաթափութեան թէ ապահովութեան: Կարեւորն այն է, որ զինաթափութեան համաժողովը գումարուած ատեն ձախողութեան որեւէ պատճառ չկենայ:

ՕՐ. ՅԱՍՄԻԿ ՊԱՆՃՈՒՏԵԱՆ ԵՒ ԱՐՍԷՆ ՏԷՐ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Փարիզ 28 Սեպտ. 930

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Շավիլի Երկ. Երիտ. Միութեան գնդախաղի Ա. խումբը (E. S. Viroflay 18 կամ C. H.), տարեշրջանի՝ իր ընկերական առաջին մրցումը կը կատարէ F. C. Aulnay 1b խումբին դէմ: Խումբը՝ կազմուած եռանդուն հայ պատանիներէ կը խոստանայ մօտ ապագայի մէջ լաւ արդիւնքներ ձեռք բերել: Շավիլի եւ շրջակայքի հայութիւնը առիթը պիտի ունենայ երկու շաբաթը անգամ մը մօտէն հետեւելու եւ քաջալերելու հայ մարզիկները Վիրոֆլէյի մարզադաշտին վրայ:

Ժամադրութիւն վաղը Կիրակի օրուան Aulnay խումբին դէմ, Gare du Nord ժամը 11.45 մեկնում ժամ 12.05ին:

Կ. Թ.

ՎԷՅ - ՀԱՅ - ՎԷՅԸ ՉԻՆԱՍՏԱՆԷՆ

Հոկտեմբեր 1ին Չինաստանի վերադարձուեցաւ Վէյ-Հայ-Վէյի փոքրիկ հողամասը, որ 180,000 բնակիչ կը պարունակէ, եւ որ 1898ին Չինաստանի համաձայնութեամբ անցած էր Անգլիոյ: Այդ ատեն Գերմանիա գրաւած էր Քիաօշօ, իսկ Ռուսաստան Փորթ Արթիւրը: Անգլիա Լորտ Պալֆուրի միջոցաւ 1921ի Ուաշինկթընի խորհրդաժողովին մէջ խոստացած էր այդ հողամասը Չինաստանին դարձնել: Հիմա Անգլիա կը կատարէ իր խոստումը եւ կը քաշուի այս հողամասերէն, ուր ծաղկեալ կեանք մը առաջացած է եւ ամբողջովին հակապատկերը կը կազմէ չինական միւս մասերուն:

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԺԱՄԸ

Հոկտ. 4էն 5ի գիշերը պէտք պիտի ըլլայ պզտիկ գործողութեան մը ենթարկել մեր ժամացոյցները, զանոնք յարմարցնելու համար ձմեռնային եղանակին:

Այս շաբաթ կէս գիշերէն ուրեմն, չմոռնանք մէկ ժամ ետ երթալ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

Կարդացէք և Տարածեցէք ՑԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԳՕԳՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

(ՀԱՅ-ՔՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Մոմերու խուրձեր ծոյլ ծոյլ կը մրափեն սեղանի ու տախտակէ ...խոյր սնտուկներու վրայ, կան...թեղներու եւ ջահերու անհամար ...լոյսերու հեղեղին տակէն կը ցցուի ...հարսանեկան մոմավառութիւն ...չտեսած (պսակ չտեսած) աստուա...ծամօր ձէթոտ գերեզմանը, որուն ...վրայ ծնունդի ցաւէն՝ արտասուող ...մայրերու արցունքներուն նման, ...մոմի հալարաւոր կաթիլներ կը ...դողին տափկնան:

Ջհուտ գեւոն, Էրզրումի ու ...Վանի չէրչիներ, Իրանի կը գորգա...վաճառ Հայեր, Հնդկաստանի մե...ծահարուստներ, Ռուսաստանի պա...րոններ եւ Սթամպոլի հայ պէ...յեր, փողոցի մուրացիկներ, մար...դասպան ու գող Քիւրտեր, Հայ...տարան, Ջալալի եւ Մամըքան ցեղեր ու ցեղապետներ, Թուրք զափթիէներ, մաս մը Թուրք հաւատացեալ, Ամերիկացիներ ու միսիոնարներ, պատուելիներ, եւ ով գիտէ դեռ ինչպիսի տարբերէ բաղկացած բազմութիւններ, մամիկի համրանքով՝ հազար-հազար մարդ, տէրտէրի հաշուով՝ երեսուն հազար հոգի, քով քովի պիտի երգեն, պիտի պարեն, պիտի աղօթեն, պիտի ապաշխարեն ու պիտի մեղաւորնան այդ օրերուն:

Եւ ամբոխը հեթանոսական շրջաններու սնոտիապաշտութեամբ ու մոլեռանդութեամբ ողջակեզներ պիտի մորթէ, վասնզի բոլոր դարերու բարի եւ չար աստուածները արիւնէ կ'ախորժին:

Բոլոր փաթեթներ կը բացուին ու հազար տեսակ ընծաներով կը բեռնաւորուի կը հարստանայ Աստուածամօր գերեզմանը: Խուժաններ, արկ'անցնի գոռոց-աղաղակ, շարականներ եւ մեղեդիներ, հայհոյանք ու թուք, ծեծկուուք եւ ուշաթափութիւն, բարբարոս ձեւեր եւ արգիլուած մուտք վանքի դրան քարացած կը մնան երեք օր ու երեք գիշեր:

Ու պարիսպներուն տակ, Հայոց աշխարհի զանազան կողմերէն մարդկային ողորմելի բազմութիւն մը, անքիթ, կծկտած են անականջ, շուրթերը ծուռ, մատները քաշքշուած, կռունկներ ծուռ, բազմատեսակ վէրքերով ծակծկուած մարմիններ, զզուելի մսագուներ— Տիրամօր եարագաւորներ, որոնք հոս ուխտաւորներու երեսն ի վեր կը պոռան, կը թքնեն, կը պահանջեն:

Վէրքերէ պարիսպ— այդպէս անուանած էր Անգլիացի բժիշկ մը Բրիտանացիի պաղարիւնութեամբ:

Ուխտաւորները բոլորը մէկէն կը ծնրադրեն սուրբ կոյսի պատկերներուն առաջ: Կը պագնեն պատերու եւ գերեզմանի քարերը: Մարդկային շունչն ու խունկի բոյրը, բազմապիսի ուտելիքներու եւ ըմպելիներու հոտին խառնուած, կը դեգերի հովիտն եզերող լեռներն ի վեր:

Ու կը գողնա՜ն, կը գողնա՜ն, կը գողնա՜ն, բոլորն ալ գող են, հիմա չե՞ն գողնար... եւ որո՞նք չեն գողնար:

Տէրտէրը վարդապետին, երեցփոխը ժամկոչին, մուրացիկն անդամալոյծին, քաղքցին գեղացիին, կը զարնեն, կը յափշտակեն ու կ'աղօթեն...:

Պարկեշտ ու բարի մարդիկ միայն, ամբոխէն հեռու կ'ընտրեն իրենց իջեւանները:

Օգոստոս 14ի գիշերն ալ կը լուսնայ մատաղի օճախներու անհամար կրակներուն մէջ պըսպըղալով: Ամէն գիւղ, իր զուռնան ու նաղարան ունի, իւրայատուկ պարեր, սովորոյթներ, տարազներ եւ կերուխումի տեսակներ:

Ու դաշտը հազար ու մէկ գիշերներու պատկերներով կը զունաւորուի: Սըդամ-գոմո՞ր արդեօք: Լեռնալանջերու աչքէ հեռու վայրերն ու քարայրները, անպսակ զոյգերու մեղածին պտուղները կը թագցնեն եւ երեք օր ու գիշեր արդար եւ անարդար հաճոյքներով կը գինովնայ ամբոխը, որ օրհնուած խաղողի հատիկներուն եւ Տիրամօր ամենակարող ողորմութեանը կը սպասէ:

Հիմա հեռաւոր եւ մերձակայ քաղաքներու եւ երկիրներու այգիները կը տքան «էծուպտկի», «խիզն խաղողի», «քաշմիշ» ու ճերմակ խաղողներու անհամար ու խոշոր ողկոյզներու բեռերուն տակ: Անանուն աստուած մը, իր ծոցին գաղջ ու կենսարար շունչով գոյն ու համ կուտայ այգեստաններու բոլոր տեսակի խաղողներուն, խնձորներուն, տանձերուն եւ գեղերու նորահաս աղջիկներու ծիծերուն պէս կլորուող դեղձերուն:

Օգոստոս 15...:

Քաղաքի հայ եկեղեցիները այդ օր միայն խաղողի գովքը կ'երգեն եւ գինիի փառաբանութիւնը այգիէ այգի կը պտտցնեն:

Մինչ Տիրամօր վանքի դաշտը ամայացած աղբակոյտերով լեցուն տափաստաններ կը պառկեցնէ աչքերուդ առջեւ, պաշտամունք եղած չէ ու կարծես երբեք սուրբեր ծնած չեն: Գեղին գոմանման խրճիթներուն մէջ ծեծն ու հայհոյանքը կը մեծնան:

Վանքը թալանուած տան մը կը նմանի ու խորաններու քարերուն վրայ, անարծաթ եւ անխաչ այսմաւուրք ու մաշտոց կը գալարուին, աշխարհի չորս ծայրերէն եկած փերուզն ու լալը, մետաքսն ու ոսկեթելը, մաս մը Էջմիածին կը հասնին: Մնացածնե՞րը, ո՞վ գիտէ:

(9) ԱԶԳԻՆ

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին
Brébant Marseillaisի շքեղ սրահին մէջ, 146-148 Ave. de Chartreux
առնել՝ թիւ 41, 48 եւ 53 հանրակառքերը
կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ
Լ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ եւ Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ
Զինուորական փանֆառ, երգ, արտասանութիւն, նուագ եւն.։
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԼԻՈՆ.—Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին
Գ. Թաղապետարանի սրահը
կը նախագահէ ընկ. Ս. ԹԱԹՈՒԼ
կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ
Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն։ կը մասնակցի Տէսինի «կոմիտաս» երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Ա. Մել-քոնեանի։ Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։
Մուտքը ազատ է

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին
կը խօսի Ընկ. Ա. ԳԱՌՕՆԷ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին
Սալ տը Քօնֆէրանսի մէջ
կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
Հանդէսէն վերջ ընկերական ժողով, ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ.—Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Harmonie de St. Etienneի շքեղ սրահին մէջ, Ave. du Président Faure (սինէմա Լուսյեալի կից).
կը խօսի ընկ. Ս. ԹԱԹՈՒԼ
Հանդէսէն յետոյ ընկերական ժողով, ներկայ կ'ըլլայ Կ.Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՏԷՍԻՆ.— կիրակի ժամը 5.30ին Սինէ՛մա Նովէլթի
կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

ԿԱՐՏԱՆ.— Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ. մասնակցութեամբ Մարսէյլի կոմիտէին Արտասանութիւններ Գաբրիէլեանէ, Խանոյեանէ, Ուզունեանէ
կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ-ՍԷՆ-ԼՈՒ ԿՐԱՆ ՓԷՆ.— 5 Հոկտեմբեր կիր. ցերեկ ժամը 2.30ին Պ. Ճանիկեանի «Կիլիկիա» թատերասրահը։
կը ներկայացուի՝ ԵՂԲԱՅՐ ԵՂԲՕՐ ԴԷՄ *կամ* ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ
կը մասնակցի մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուտիայի խումբը

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Կիրակի 5 Հոկտ. երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ, ներկայանալ անդամատետրներով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի սրահին մէջ։

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան Տէսինի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին Քաֆէ Բէնզօնի ներքնայարկը. Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— *Կը փնտռուի Կարօ Կարապուշեան որ կը բնակէր 20* rue des Feuillants, Marseille. *Իմացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։*

—Կը փնտռեմ եղբայրս Օհաննէս Տէմիրճեանը (եօզղատի Գաբալըլըգ գիւղէն) որ 1917ին կը գտնուէր իր հօր Մկրտիչ Տէմիրճեանի հետ կեսարիա։ Հօրս մահէն վերջ լուր մը չունիմ, իր մասին. ստոյգ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօր Մարտիրոս կամ Յովսէփ Տէմիրճեանի, 13, Rue des Dominicains Marseille. կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930
5 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1383

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

(ԾՆՈՒՆԴԸ)

Երկնէ՛ր երկին եւ երկիր,
Երկնէր ե՛ւ ծիրանի ծով...

1890ի աշնան, հայ քաղաքական մտքի յանդուգն ու կորովի ներկայացուցիչները հիմքը կը դնէին «Հայ Յեղափոխականների Դաշնակցութեան», ծնունդ տալով, վերջապէս, այն մարտիկին, որ քառասուն տարի անընդհատ ազատութեան ձայնը պիտի հնչեցնէր գետնատարած հայ իրականութեան մէջ:

Հրաշք ծնունդ մը, որ յարութիւնն էր փոշիացած ցեղին: Ու դժնդակ կեանք մը, որ անսահման զոհողութեան եւ զմայլելի ազատամարտներու ժառանգութիւնը պիտի բերէր մեր օրերու սերունդին:

Վերջին դարերու Հայոց պատմութեան քաղաքական ամէնէն մեծարժէք երեւոյթն է Դաշնակցութեան ծնունդը եւ կեանքը: Քառասուն տարուան շէմին կանգնած՝ ժառանգորդ այս անցեալի մեծագործութիւններուն, անհաշիւ զոհողութիւններուն եւ բարոյական մեծ դրամագլուխին, հայ ժողովուրդը, պահ մը պիտի կենայ, չափէ ու կշռէ արժէքն ու ծանրութիւնն այն մեծ իրողութեան, որ հայ յեղափոխութիւն կը կոչուի, որ փոթորիկի պէս եկաւ՝ բռնութեան գարշելի փոթորիկին դիմաց, որ անցաւ արեան ծովէն, ուժասպառ ու մինակ, կոտրակուեցաւ, բայց փոթորիկներէ մտրակուած՝ քալեց, միշտ քալեց՝ ազատութեան դռներուն հասնելու համար:

Քանի մը կիրակնօրեայ զրոյցներ հայ ժողովուրդին եւ մանաւորապէս՝ նոր սերունդին հետ, նոր սերունդը որ նոր հորիզոններ պիտի կտրէ անցնի՝ միշտ ի խնդիր ազատութեան:

Պատմութիւնը:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծնունդը տեղի ունեցաւ երկար երկունքէ յետոյ, երբ քաղաքական միտքը հասունցած էր, բայց ազգը ֆիզիքապէս անուժ բազմութիւն մը կը ներկայացնէր, մեծ մասը ստրուկ ու ճակատագրապաշտ: Թաթարական մարախը երկար դարեր նստած էր հայ ժողովուրդի կուրծքին, պատմութիւնը թաւալած էր մշտատեւ խաւարի մէջէն, ու բռնութեան փոշին հազար տարի խաւ առ խաւ նստած էր մեր ժողովուրդի հոգիին վրայ, ազատութեան բոլոր նշոյլները մարեցնելով: Այդ անհուն խաւարի մէջէն, երբեմն երբեմն լոյսեր պլպլացին, ու քաօսին մէջ ճապղեցան: Հայ ազգը հաւաքաբար, ու հայ մարդը անհատաբար՝ շուք դարձան, միայն հին յուշարձաններու առջեւ մոմ վառելով: Բայց փոշիին տակ անթեղուած մնաց կրակի կտորը մեր պապերուն, անմար կրակը ազատ ու անկախ ապրելու, նորէն՝ հին օրերուն պէս:

Այո՛, Հայաստանի օջախներու հին եւ աւանդական սովորութեամբ, թանձր փոշիին տակ անմար մնաց ազատութեան կրակը: Ու այնքան երկար, որ կարծուեցաւ թէ վերջին կայծերն ալ մարած են: Սակայն հայ ժողովուրդը բռնուեցաւ վերածնունդի տաժանելի երկունքէ մը, քամուած իր կողերը պրկեց, ցամքած աւիշին վերջին կաթիլը քամեց, անժառանգ մօր մը հեւքով ցնցուեցաւ՝ ապրելու եւ ժառանգ մը ապագային յանձնելու համար: Վերածնունդի տասնամեակներն իրարու յաջորդեցին: Հայ ժողովուրդի ընտիր զաւակները փոշիի կարծրացած խաւերը փշրեցին, անկարելիի դէմ պայքարեցան, խաւար մթնոլորտի մէջ ճեղք մը բացին, ու տեսան որ դարաւոր անթեղուած կրակը կ'առկայծէր:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն աշխարհ եկած էր հաւաքական երկունքէն, ջերմ ու հաւատաւոր մթնոլորտի մը մէջ:

Հայոց քաղաքական օջախը, քառասուն տարի առաջ, այս օրերուն, սկսաւ ջերմացնել հովերուն ցրուած բազմութիւնները, հիմքը դրաւ Հայ յեղափոխական ուժին, կամքերը կեդրոնացուց, եւ համազգային գաղափարի խարիսխը նետեց իրաւազուրկ ժողովուրդին մէջ, որ հակառակ անօրինակ թշուառութեան եւ ստրկութեան՝ մամուռ դարձած՝ կառչած մնացած էր Հայաստանի ժայռերուն, ու սերունդէ սերունդ աւանդած էր խորհրդաւոր ու անմար կրակը:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հրապարակ կուգար երեք հիմնական գաղափարներով:

Ա.— Ազատել հայ ժողովուրդը քաղաքական եւ տնտեսական գերութենէ, որով, հայոց ազատագրական գործը համազգային նպատակ մըն էր, որուն պիտի լծուէին բոլոր հայերն անխտիր: Ոչ ոք իրաւունք ունէր հրաժարելու այս սրբազան պարտականութենէն:

Բ.— Հայ ժողովուրդը պիտի կրնար տիրանալ իր ազատութեան, ամէնէն առաջ, յոյսը դնելով իր սեփական ուժին վրայ: Հետեւաբար պիտի զինուէր եւ յեղափոխութեան անողոք ճանապարհով՝ դիմէր դէպի իր վերջնական նպատակը:

Գ.— Ազատագրական անողոք պայքարը մղելու համար, անհրաժեշտ էր միացնել բոլոր յեղափոխական անհատները, խումբերը եւ հոսանքներն ու ստեղծել հայ ժողովուրդի կամքերու դաշնակցութիւն մը, մէկ նպատակով, մէկ կեդրոնով, որ պիտի ունենար միատեսակ եւ ծրագրուած շարժումներ:

Ահա, այս երեք հիմնական սկզբունքները որդեգրուեցան հայ քաղաքական ղեկավարներու կողմէ եւ հիմքը դրուեցաւ «Հայ Յեղափոխականների Դաշնակցութեան» որ տէր դարձաւ հայ ժողովուրդի քաղաքական օջախին:

Օրհնեա՛լ ծնունդ:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քիւրտ հրոսախումբեր Պիթլիսի մէջ

Պիթլիսէն կը հաղորդեն թէ Ախլաթի ճամբուն վրայ Քիւրտերէ կազմուած հրոսախումբ մը յարձակում գործած է բեռնատար ու մարդատար երկու ինքնաշարժներու վրայ: Աւազակները Համիտ անուն շարժավարի մը ինքնաշարժին վրայ յարձակած են Սաքալ Թութան կոչուած տեղին մէջ: Ինքնաշարժը ամբողջ արագութեամբ փախչիլ սկսած է, իր ետեւէն քշելով բեռնատար ինքնաշարժ մըն ալ: Բաւական առաջանալէ վերջ, սակայն, ձորին մէջէն երեւան կ'ելլեն ուրիշ զինեալ ձիաւոր Քիւրտեր, որոնք առջեւէն գացող ձիապանները կողոպտած էին, եւ կը սկսին ինքնաշարժին ետեւէն իյնալ, անդադար կրակելով:

Ինքնաշարժները յաջողած են ազատել իրենց ճամբորդները. ճամբորդներէն մէկը ոտքէն վիրաւորուած է հրոսակներուն արձակած գնդակներէն: Վանի ոստիկան-զինուորները հետապնդելու ելած են:

.*. Մուշէն կը հաղորդեն թէ Ֆէրզէնտի անուն հրոսապետ մը, ամէն տարուան պէս աւարառութիւն ընելու համար երբ Թրքական սահմանը կ'անցնէր, սպաննուած է:

Ֆրանսա եւ բոլշեւիկ. արտածումները

Նախարարաց խորհուրդին մէջ երէկ, առեւտրական եւ երկրագործական նախարարները ներկայացուցին հրովարտակ մը որ վաւերացուեցաւ եւ որուն համաձայն, ասկից վերջ, ռուսական ապրանքները, մասնաւորաբար արմտիք, միս, հաւկիթ, շաքար, փայտ, կտաւ, սոսինձ, եւայլն, չպիտի կրնան Ֆրանսա մտնել, առանց նախապէս ստացուած թոյլտուութեան:

Այս որոշման պատճառն այն է որ, շնորհիւ պարտադիր ու բռնի աշխատութեան եւ մանաւանդ օրինականացած բռնագրաւումներուն, Ռուսիա կրնայ արտածել ամէն տեսակ ապրանքներ, որ եւ է երկրի ապրանքներու արտադրութեան արժէքէն ալ աժան գիներով: Այս կերպով, Ռուսիա կը յուսայ համաշխարհային շուկային վրայ առաջ բերել գիներու մեծ տագնապ մը, որ օտար երկիրներու արտադրութեան կարողութիւնը ջլատելով, պիտի ստեղծէ նաեւ ընդհ. դժգոհութիւն եւ թերեւս յեղափոխութիւն: Այսպէս է որ կենտինարը (50 քիլօ) 60 ֆրանքէն, Ռուսիա կը ծախէ ուզուած քանակութեամբ ցորեն, գին մը որուն առջեւ ֆրանսական որ եւ է արտադրող չի կրնար տոկալ:

Բոլշեւիկներու այս տնտեսական յարձակման առջեւ, Ֆրանսա ուրեմն,ստիպուած կը դիմէ պաշտպանութեան այս միջոցին:

Ֆրանսայի առեւտրական նախարարը այս առթիւ մամուլի ներկայացուցիչներուն ըրաւ հետեւեալ յայտարարութիւնները:

— Նախ, պէտք է յայտնեմ թէ ներածումներուն դէմ արգելք մը չէ որ կը դնենք, այլ ռուսական արտածումներու վրայ, հսկողութեան միջոցներ է որ ձեռք կ'առնենք:

«1930ի առաջին վեց ամիսներուն, Ֆրանսա ներածուած է 441 միլիոն ֆրանքի խորհրդային ապրանքներ: Նոյն շրջանին սակայն, Ֆրանսայէն Ռուսիա մտած է ընդամէնը 119 միլիոն 627.000 ֆրանքի ապրանք: Այս կացութիւնը անընդունելի է, մանաւանդ որ Ռուսիա յաճախակի գնումներ կը կատարէ արտասահմանէն եւ շատ անգամ ֆրանսական դրամով է որ կը կատարէ իր վճարումները:

Կարգ մը ուրիշ բացատրութիւններէ յետոյ, նախարարը աւելցուց թէ տնտեսական պատերազմ չէ որ կը յայտարարուի Ռուսիոյ դէմ, այլ պարզապէս, խորհրդային առեւտրական գործունէութիւնն է որ Ֆրանսա կատարուած ներածումներու առթիւ հակակշռի կ'առնուի այս կերպով:

Խորհրդային բանակին ռազմափորձերը

Շուէտական թերթ մը աշխարհի ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ կարմիր բանակի ռազմափորձերուն բացառիկ կարեւորութեան վրայ, այն պատճառով որ այս ռազմափորձերու ընթացքին, կիրարկութեան կը դրուին խորհրդային պատերազմական նոր սկզբունքները որոնցմով, միանգամայն գործակցութիւնը կ'ապահովեն օդանաւերուն, թնդանօթաձգութեան, հետեւակ զօրքերուն եւ հրասայլերուն:

Ըստ խորհրդային սպայակոյտի հրահանգներուն, գործողութիւնները պէտք է կատարուին ապագայ պատերազմի պայմաններուն կանխատեսութեամբ: Ժողովուրդը պիտի շարժի, ինչպէս իսկական պատերազմի մը ընթացքին:

Բանուորական եւ գիւղացիական պատգամաւորներ պիտի հետեւին գործողութիւններուն: Օդանաւորդութեան բոլոր ստորաբաժանումները, օդային քիմիական պաշտպանութեան կամաւորական կազմակերպութիւնները, զօրակոչի պիտի ենթարկուին:

Շուէտական թերթը կը հաւաստէ թէ օդանաւային պաշտպանութեան յատուկ կատարեալ միջոցներ ունի Ռուսիա:

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16ԻՆ

ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ԱՌՆԵԼ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

Ըսմէթի դահլիճին շուրջ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 3 հոկտ.— Բուռն վիճաբանութիւններէ վերջ, Թուրք Ազգ. ժողովը 12ի դէմ 149 ձայնով, վստահութիւն յայտնեց Ըսմէթի նոր դահլիճին:

Վիճաբանութեանց ընթացքին, Ֆէթհի հերքեց այն զրոյցները թէ ինքն ուժ պիտի տայ արտաքին պարտքերու վերաբերեալ համաձայնութեան կիրարկումին:

Ժողովէն յետոյ, Մուսթաֆա Քէմալ եւ «Ազգամ» թերթի տնօրէնը տեսակցութիւն մը ունեցան, Ըսմէթի եւ Ֆէթհիի ներկայութեան:

Մուսթաֆա Քէմալ կրկին յայտնեց «Ազգամ»ի տնօրէնին թէ, եթէ որեւէ առթիւ անհրաժեշտութիւն ծագի, ինքը պատրաստ է ստանձնելու վարչապետութիւնը, բայց այդ պարագային, պիտի հրաժարի հանրապետութեան նախագահութենէ: Այս երկու պաշտօններու միանգամայն ստանձնումը հակառակ ըլլալով իր հանրապետական սկզբունքներուն(?), չի կրնար Թուրքիոյ մէջ Ամերիկայի կառավարական վարչաձեւին կիրարկումն ընդունիլ:

Թուրքիա տուրքերը կը զեղչէ

ԷՆԿԻՒՐԻ,— Խալքի վերջին նիստին, Ելմտական գործավարը պարզեց տուրքերու մասին իր ծրագրած բարեփոխումները: Ասոր վրայ սկսան վիճաբանութիւնները որոնք տակաւին կը շարունակուին: Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, ժողովուրդին ի նպաստ հիմնական բարեփոխումներ պիտի կատարուին տուրքերու քանակին եւ գանձման ձեւին մէջ:

Կալուածահամարի օրէնքը, որ հինին ճիշդ հակառակն է, այս տարի 15 նահանգներու մէջ պիտի գործադրուի: Այս օրէնքին համաձայն, կալուածներու արժէքները նախ պիտի գնահատուին Ծերերու ժողովներուն եւ մուխթարներուն միջոցաւ: Ասոնց դէմ առարկելու իրաւունք պիտի ունենայ Ելմտական գործավարութիւնը:

Որոշուած է որ կալուածական («մուսաղգաֆաթ») տուրքերը 100էն 50 զեղչուին: Իսկ քաղաքներու մէջ գտնուող թափուր գետիններէն եւ ճախճախուտ տեղերէն տուրք չպիտի գանձուի.

Մինչեւ հիմա ամէնէն աւելի գանգատ կար տուրքերու քանակին ճշդման դէմ: Որոշուած է այս հարցին մէջ առաւելագոյն դիւրութիւնը տալ ժողովուրդին:

Միայն դրամատուններու ընկերութիւնները պարտաւոր պիտի ըլլան շահատուրքի յայտարարութիւն տալու: Միւս հաստատութեանց եւ վաճառատուններուն տուրքը պիտի ճշդուի մօտաւոր կերպով եւ համաձայն իրականացած հաշիւներու: Բայց եւ այնպէս այդ հաստատութիւնները կրնան նաեւ յայտագիր տալ:

Արարատի սաւառնորդներուն համար

ԷՆԿԻՒՐԻ, 29 (Ա. Գ.)— Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Արեւելեան վերջին դէպքերու ընթացքին նահատակուած սաւառնորդներուն գերեզմանները պիտի ամփոփուին մէկ տեղ, եւ Գարաքէօսէի մէջ յիշատակարան մը պիտի կանգնուի:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ.— Երկաթուղիի ծանր արկած մը, որ կրնար մեծ աղէտի մը վերածուիլ, պատահեցաւ Ուրբաթ իրիկուն Փարիզ. Սէն Լազարի կայարանին մուտքին վրայ, Պարտինէյի կամուրջին տակ: Մեծ արուարձաններու սպասարկութեան յատուկ կառախումբ մը, որ կը մեկնէր դէպի Մանթ, զարնուեցաւ պարապ կառախումբի մը: Բախումը սաստիկ եղաւ: Շոգեշարժին առաջքի մասը ամբողջովին քանդուեցաւ, անոր կռնակի թղթատար կառքը փշրուեցաւ, իսկ անոր յաջորդ վակոնը, որ ճամբորդներով լեցուն էր, ելաւ բեկորներուն վրայ: Ճամբորդներն սկսած էին սարսափահար դուրս թափիլ, երբ նոյն պահուն, Հուլյէն Սէն-Լազար եկող կառախումբը վրայ հասաւ, իր կարգին փշրելով վտանգուած կառախումբին բեկորները, որոնք ինկեր էին իր ճամբուն վրայ, եւ ճզմելով երկու զոհեր:

Ընդհ. զոհերու թիւն է 4 մեռեալ, 24 վիրաւոր:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Առջի առտու նոր ցնցում մը տեղի ունեցաւ Թէհրանէն 60 քիլոմեդր հեռու Դամավէնտի շրջակայքը. մեծ վնասներ կան: Բայց մանրամասնութիւնները կը պակսին:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏՆԵՐ.— Բոլշեւիկեան նաւային փոքր տորմիղ մը որ կը բաղկանայ մէկ յածանաւէ եւ երկու թորփիլահալածներէ, հասաւ Պոլիս, ուր պիտի մնայ երկու օր, յետոյ պիտի մեկնի դէպի Պիրէօս եւ Մեսինա:

ՎԵՍՈՒՎԻ ԲՈՐԲՈՔՈՒՄԸ.— Վեսուվի դիտարանէն կը հաղորդեն թէ փոքր խառնարանին հիւսիսային խարիսխին վրայ բացուած ճեղքուածքէն, լաւան կը հոսի աւելի առատ վերջին 24 ժամերու ընթացքին: Լաւայի ալիքներն սկսած են իջնալ դէպի Դժոխքի հովիտը: Խառնարանին մօտ լաւայի հոսանքին լայնութիւնն է վեց մեդր եւ վայրկեանը չորս մեդր արագութեամբ կը հոսի: Կրակի բերնին տրամագիծն է մօտ 30 մեդր: Շրջակայ բնակչութեան համար անմիջական որեւէ վտանգ չկայ:

ՊԵՐԼԻՆԻ ՌՈՒՍ ԴԵՍՊԱՆԸ.— Պերլինի բոլշեւիկեան դեսպան նշանակուեցաւ Լէոն Քէնչուք, խորհրդային առեւտրական գործավարին արդի օգնականը, որ նախապէս եղեր էր Լոնտոնի խորհրդային առեւտրական ներկայացուցիչ մինչեւ 1926:

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԱՐԺԷՔՆԵՐ ԵՒ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մշակոյթի արժէքներու պահպանման ու տեւականացման համար թափուած աշխատանքը քանի մը ուղղութեամբ տեղի կ'ունենայ։ Մտահոգութիւն մը բոլոր միտքերը գրաւած է. աւելի ճիշդ է ըսել միտքերը եւ ուշադրութիւնն անոնց, որոնք իրենց եսի անձուկ սահմաններէն դուրս, այլասիրութեան հիւանդութեամբ վարակուած են։

Մեր արիւնին մէջն է անոր միքրոպը, որ յաժառօրէն ու անտեղիտալի կերպով եկեր տեղ բռներ է մեր էութեանը մէջ։ Անհատներէն անցեր մեր ազգային նկարագրին։ Անհատ տիպարէ մը աւելի հաւաքական տիպար մը կազմուեր է պատմութեան ընթացքին։

Երէկ այդ տիպարին խենթ անունը տուին. մէկը որ անօթի կը մնայ եւ ձեռքին չոր հացը ուրիշին կ'երկնցնէ. ծարաւ է,եւ ուրիշին համար ջուրը կը վազէ, սափորը լեցնելու համար. որ իր անկողինը եղբօրը եւ ընկերոջը հետ կը կիսէ. գիշերներ կը լուսցնէ, կը յոգնի, կը տառապի եւ կեանքը վտանգի կ'ենթարկէ մի՛շտ ուրիշներուն համար. որ նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւններ յանձն կ'առնէ, կորուստէ փրկելու համար փոշիներու տակ թաղուած մտաւորական գանձերը։

Դարերու ընթացքին մեր ցեղին գոյութիւնը կը պարտինք խենթերուն, սովորական ըմբռնումներէ դուրս գտնուող այն մարդոց, որոնք ժամանակէն առաջ ծներ են աստղի մը տակ։ Այսօ՛ր ալ ունինք անոնցմէ աշխարհի ամէն կողմը, բոլոր երկնակամարներուն տակ. առանց անոնց մեր ազգային կեանքը շա՛տ տափակ պիտի ըլլար. շա՛տ միօրինակ ու շա՛տ անկենդան։ Անոնք կան, ու պիտի ըլլան։ Եթէ մեր հաւաքականութեան կարեւոր մէկ մասը իր աչքերը կը բանայ առեւտուրի, արհեստներու եւ տնտեսական ձեռնարկներու մէջ, որոնք ազգի մը գոյութեան հիմնաքարը կը կազմեն, միւս մասը մշակոյթի արժէքները անկորուստ պահելու առաքելութեան լծուած է։ Մէկը միւսին չի հակասեր,ընդհակառակն, մէկը միւսով կ'ամբողջանայ, մէկը միւսով ներդաշնակ քալելուն մէջն է գեղագոյն իմաստութիւնը։

*
* *

Այն պահուն, երբ շատեր կը գանգատին հայերէն թերթերու եւ գիրքերու մատուցումին դէմ, աննպատակ ու անծրագիր հրատարակութիւններու առատութեան դէմ, ուրիշներ այդ հրատարակութիւնները հիմնական ձեռնարկի մը կապել, հայ գիրքը եւ հայ հեղինակը պատահականութենէ փրկել կը խորհին։ Հին է պատմութիւնը, եւ ամէն անգամ անոր արձագանգը անհագանգի մը համեմատութիւնները չառներ։ Մեզի մեծ բաժինը սակայն հայ մտաւորականներու ուսին կը ծանրանայ։ Հայ քաղքենին, հայ հարուստը պիտի տան, եթէ մենք ներդաշնակութիւն դնենք մեր գործերուն մէջ, եթէ սկսուած գործի մը հետքերէն չքալենք, նման այն հայ առեւտրականներուն, որոնք մրցակցութիւնը անտրամաբան համեմատութիւններու տանելով, նոյն փողոցին վրայ, իրարմէ քանի մը քայլ հեռու, առեւտուրի նոյն ճիւղը եւ տեսակը կը փորձեն, իրարու մնասելով, եթէ վերջապէս գիրար չարհամարհենք եւ իրարու արժէք իր չափին մէջ գնահատենք։ Հայ հարուստին անտարբերութեան եւ ապազգայնացման հաւասար, մեզի բաժին մը կ'իյնայ մեր վրայ, որ չկցինք մինչեւ այսօր բարձր միալ բոլոր քաղաքականութիւններէն, յանուն գրականութեան եւ արուեստի քով քովի գալ եւ հանդուրժել քաղաքական տարբեր տարակարծութիւններու եւ դաւանանքներու։

Պ. Վահան Թէքէեանի ողբը՝ Ապագայի եւ անկէ արտատպուած օրաթերթ Հայրենիքի մէջ, (Գրքին համար, վերնագրով) նոր ախտաճանաչութիւն մը չէ, եւ ոչ ալ վերջինը պիտի ըլլայ։ Հայ գրքին ու լեզուին, հայ մատենագրութեան ու մշակոյթի արժէքներու պահպանման համար, հայ մտաւորականութեան զիրար վանող ու բաժնող պատճառներն ու անոնց քննութիւնը պէտք է բաց սրտով ու առանց կանխակալ կարծիքներու հրապարակուին։

Ցաւալի է արձանագրել, որ քաղաքական տարբեր դաւանանքի պատկանող հայ մտաւորականներ, գրագէտներ զիրար կ'արհամարհեն (չըսելու համար կ'ատեն)։ Կը յուսամ որ Պ. Վահան Թէքէեան, չէ իմացած «Ապագայ»ի ծանր ակնարկութիւնը։ երբ պէտք եղաւ արտայայտուիլ Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ հրատարակչականին մասին, մինչ կը սպասէինք, որ Նահատակ բառը իբրեւ կենդանի արտայայտութիւնը գաղափարներու եւ զգացումներու ամբողջութեան մը, մեզ բոլորս երկիւղածութեան ու յարգանքի կանչէր...։ Այսպէս չեղաւ դժբախտաբար։ Գործին ու ձեռնարկին նուիրականութիւնը աւելի, ընկերակցութիւնը կազմողներուն անունններն ու հանգամանքը նկատի առնուեցաւ այն ատեն, առանց սպասելու որ գործը խօսի, ու առիթ տայ արդար քննադատութեան։

Մշակոյթի տօնին առթիւ եւս հայ մտաւորականութեան մէկ մասին անարդարանալի ընթացքը ծանօթ է, աւելի հեռուները չտանելու համար մեր խորհրդածութիւնները։

Այն օրը որ գրականութիւն, արուեստ եւ մտքի աշխատանքներ ազատագրուին քաղաքական, կուսակցական նեղմտութիւններէ եւ այլամերժութեան բռնակալ ճիրաններէ, այն օրը կարելի պիտի ըլլայ յստակ տեսնել ամէն բան ու անվերապահ կերպով քով քովի գալ, եւ մտածել մշակոյթի արժէքներու պահպանման ու զարգացման մասին, այն օրը մտքերու մշուշը պիտի փարատի, կարելի պիտի ըլլայ քաղաքական եւ ազգային ներքին խնդիրներու համար ալ համաձայնութեան ու համերաշխութեան եզրեր գտնել։

Ամէն մէկս պահենք մեր համոզումը եւ ընկերային-քաղաքական դաւանանքը, եւ կըրթուած մարդոց յատուկ լայնախոհութեամբ, նստինք քով քովի եւ դէմ առ դէմ։

Պ. Վահան Թէքէեանի հետ մենք ալ համաձայն ենք, որ «տարին անգամ մը, բոլոր հայ թերթերուն մէջ բացուած միանպատակ եւ միակեդրոն «յօգուտ հայ միտքի» հանգանակութիւն մը» ըլլայ։

Սակայն կուսակցական մտաւորականներու հոգիէն հանելու է նախ եւ առաջ անմիաբանութեան ու այլամերժութեան, արհամարհանքի ու աններողութեան պատճառներն ու զգացումները։ Իբրեւ հրապարակագիր, հայ կեանքի բոլոր երեւոյթներուն մօտէն հետեւողի իր հանգամանքովը, Պ. Վահան Թէքէեան, շա՛տ լաւ գիտէ թէ նման զօրծնական փորձի մը ձախողութեան պատճառներն ո՛ւր կը գտնուին։ Առանց այդ պատճառներու վերացումին, բոլոր սրտցաւ մտաւորականներուն ձեռնարկներն ամլութեան դատապարտուած են։ Ո՛չ հայ գրողներու ընկերակցութիւն, ո՛չ հրատարակչական եւ ո՛չ ալ մշակութային որեւէ ձեռնարկ կրնայ յաջողիլ, երբ մտաւորականները իրարու մէջ հաշուեյարդարութեան չեն նստած։ Կը յաջողին այն գործերը, որոնց կրնան լծուիլ համեմատաբար զիրար հասկցող եւ ներդաշնակ միտքեր, անձնազոհ խենթեր, նպատակ ունենալով միայն մշակոյթի հայ արժէքներու զարգացումը։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Յ. Գ.— Հայրենիք ամսագրի սեպտ.ի թիւին մէջ Դարեհ Ազատեան, Գրական Ուղիներու վրայ վերնագրով քրոնիկի մը մէջ, ուր կը բացատրէ քրոնիկին եւ քննադատութեան տարբերութիւնը, կը թուի թէ իբրեւ քրոնիկագիր, չէ հետեւած բոլոր այն նիւթերուն, որոնցմով պիտի կրնար աւելի յստակ պատկեր մը տալ երիտասարդ սերունդի գրական ձգտումներուն, եւ անոնց շուրջ յայտնուած կարծիքներուն մասին. այլապէս չպիտի իյնար թիւրիմացութեան մէջ, կարդացած ըլլալով Հայ գրականութեան արդի ձգտումները վերնագիրը կրող յօդուածաշարքիս Բ. մասը միայն, հետեւած չըլլալով անոր Ա. մասին, (ութ յօդուած), որ լոյս տեսաւ Բ. շարքէն ճիշդ տարիուկէս առաջ, օրաթերթ Հայրենիքի 1926 տարուան դեկտեմբերին, մինչ Բ. մասը, (12 յօդուած) լոյս կը տեսնէր 1928 յունիսին։ Այդ անտեսումը պատճառ եղած է, որ յօդուածագիրը անարդար գտնուի ինծ հանդէպ, խորհելով որ Հայ գրականութեան արդի ձգտումները տուած եմ համրելով անուններ միայն ու գովքը ընելով «Շանթ»ին ու իր խմբագրին։

Մ. Պ.

ՃԱՄԲՈՐԴԻ ՋԳԱՑԱՐԱՆՔՈՎ

ԺԱ·

ԱՌԱՒՕՏ

Կ'արթննամ՝ արեւը պորտիս վրայ։ Ու պահ մը կը կախուիմ պատուհանէն դուրս։ Շատո՜նց է լուսցեր, լոյսը բացուեր է սպիտակ շուշանի պէս։ Պատուհանիս տակ, առուին ջուրը կը սահի հանդարտ, կ'անցնի կանանչ պարտէզներու մէջէն, կարծես թիթեռնիկներու բազմութիւն մըն է, որ կը հեռանայ բացխփելով նախշուն թեւերը։ Զափազանց պայծառ է լոյսը։

Ներս կը քաշուիմ ու կը դիտեմ սենեակը։

Երէկ իրիկուն չձգեցին որ պառկիմ երթամ։ Մինչեւ կէս գիշեր խօսեցանք։ Չէն սւզեր քնանալ։ Բայց առտուն կանուխ պիտի ելլէք ու պիտի աշխատիք, գացէք քնացէք։ Ո՛չ, կը լուսցնենք։ Ի՛նչ ժրաջան աղջիկներ։ Կարծես իմ քոյրերս են, շրջապատած են զիս ու կը խորհին միայն իմ հանգստութեանս մասին։ Ինծի տուին իրենց մէկ սենեակը։ Ձիւնի պէս անկողին մը ձգեցին։ Բարի գիշեր ըսին ու հեռացան։

Բարի գիշե՛ր։

Գիշերներ կան աղուոր ու խորհրդաւոր, գիշերներ կան լուսնկայով թրջուած եւ վարդերու բոյրով անուշահոտուած, գիշերներ գիւղի, գիշերներ կալի, ա՛յ, գիշերներ հէքեաթի, երբ ծառերուն մէջէն յուշկապարիկներ կը վազեն...։ Բայց դուք, Հայոց պզտիկ աղջիկները, կը ճանչնա՞ք Հայոց մե՛ծ գիշերը...։

Եւ մտածեցի, երեւակայեցի այն բոլոր գիշերները, զորս կը ճանչնամ։ Ի վերջոյ քնացայ։ Հիմա առտու է, եւ աչքերս կը պտըտցնեմ սենեակին մէջ։ Աղջկան մը սենեակը։ Հայելի, քանի մը լուսանկար,— իր ազգականները։ Ապահովաբար սա իր մայրիկն է, — որբո՛ւկ, որբո՛ւկ, ըսէ՛, որքա՛ն լացեր այս պատկերին առջեւ։ Լացեր միանակութեանդ վրայ, անոր խոստովանեցար ցաւերդ ու տառապանքներդ...։

Դուռը կը զարնեն։

Հա՛, դո՞ւք։ Բայց չէ՞ք աշխատիր։ Յիմարութի՛ւն է, կ'արժէ՞ ձգել գործը՝ զիս պտըտցնելու համար։ Չէ՛, ես սովորութիւն չունիմ նախաճաշ ընելու։ Պտո՛ւղ մը, ատիկա կ'ուտեմ։ Ես պտուղով մեծցած եմ։ 5.6 տարեկան հազիւ կայի, երբ ծառ կ'ելլէի, թթենիներուն վրայ, թութ ուտելու։ Մանեբովս իսկ չէի բռներ թութը։ Շրթներս կը մօտեցնէի թութին, այդ զով ու հոտաւէտ պտուկին, եւ հա՛փ...։

Հա՛ւ,պտըտինք,նախ մանարանը։ Անիւներու եւ փոկէ ժապաւէններու խուլ ժխորին մէջ, բազմութիւն մը լուռ աղջիկներու։ Ու ճախարակնե՛ր, ճախարակնե՛ր։ Կծիկներ կան աղջկան մը դաստակին պէս աղուոր, վարդագոյն, ոսկեգոյն, մաղղաշ տերեւի գոյն, վուշի ծաղկած արտի գոյն։ Ու մետաքս դերձանը չի հատներ, կ'երկարի՛ կ'երկարի՛ հալած մեղրի թելի պէս։ Որբուհին ինծի կը բացատրէ մետաքսէ թելին ամբողջ պատմութիւնը, մեքենաներուն հրաշքը, բայց իմ խելքըս կորսուեցաւ գնաց յանկարծ։ Ես ի՛նչպէս սորվիմ բոլոր այդ բաները։ Հապա՛, խելքս վախցաւ ու փախաւ։

Պարտէզ երթանք։

Հիմա միւս որբուհին կ'ընկերանայ ինծի։ Թիկնապահներս են, փոխն ի փոխ կ'ընկերանան ինծի։ Ի՛նչ ժիր աղջիկներ, դա՛ս կուտան մանչերուն, գա՛ս։

Նստած ենք պարտէզին մէջ ու կը խօսինք։

Մանարանին տէրը ամբողջ արտ մը տուած է հայ գործաւորուհիներուն, որոնք իրենց մէջ բաժնած են հողը, եւ բանջարեղէն տնկած են կամ ծաղիկ։ Մէջտեղէն կ'անցնի բարակ առու մը։

Հիմա Պոլսեցի կարուհին ինծի համար խնձոր կը թափէ,իսկ որբուհին հատիկ հատիկ կը պատմէ իր կեանքը։ Թաղարի մը մէջ ռեհանը կը բուրէ,առուին քիչ մը անդին կը խոխոջէ,հայ աղջիկ մը վերը պատուհանէն երգի մը պատառը վար կը կախէ։ Ու խաղաղութի՛ւն, խաղաղութի՛ւն։ Ետեւս «եկեղեցին» է։ Վաղը, կիրակի, հայ քահանան կանուխ պիտի աւարտէ պատարագը, որովհետեւ հայ կաթոլիկներն ալ ժամ պիտի ընեն։ Երբ լուսաւորչականները աւարտեն, պիտի սկսին կաթոլիկները։ Դիւրին է, կը բաւէ միայն տեղափոխել խորանը մէկ անկիւնէն միւսը, եւ լուսաւորչական եկեղեցին կը դառնայ կաթոլիկ եկեղեցի։

Ահա աղջիկ մը պատուհանէն կը կախուի ու մեզի կը կանչէ։ Խնձորներու հետ խաղալով, — չեմ խըմըշիր ուտելու,—կը բարձրանանք վեր։ Պէտք է ճաշել։ Ինչե՛ր ինչե՛ր են պատրաստեր, ա՛յ ձեզ յիմարներ։ Ճամբորդը ե՞րբ է սատծեր անօթութեան մասին։ Արթո՛ւն են զգայարանքներս, եւ նորանոր տպաւորութիւններ կը ցնցեն ու կը յագեցնեն զիս։

Ճաշէն յետոյ այցելութիւններ։ Բարեկամի մը տունը, հիւանդի մը սենեակը, որբուհիի մը քով, փողոցներուն մէջ, օրս կ'անցնի խաղաղ ու քաղցր։ Անուշլեզուի որբուհի մը, որ ամուսնացեր եւ տուն է կազմեր արդէն, խանդավառութիւն կը ներշնչէ ինծի իրենց կամքին,իրենց ուժին եւ Հայու անսպառ կարողութիւններուն մասին։

Հիմա մօտն ենք որբուհիի մը նշխարաձեւ մարմով, յոգնած աչքերով, տկար ձայնով։ Ինծի ցոյց կուտայ դեղերը,զորս կը գործածէ։ Կ'աշխատի միւս մանարանին մէջ, ուր աշխատող որբուհիներուն մեծամասնութիւնը վարակուած է բուհձիութեամբ։

ՌՈՒՀՃԻՆԵՐԸ

Ի՞նչ է «ռուհճի»ութիւնը։

Տեսակ մը խենթութիւն։ Հոգեկան հիւանդութիւն մը, որ աղէտի հանգամանք ստացած է Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ հայ գաղութին մէջ, ուր դժուար է... ապրուստը։ «Ռուհճի»ները կը մոտենան, փորձութեան կ'ենթարկեն կեանքի պայքարէն յոգնած գաղթականը, անոր մելամաղձոտ հոգին։ Նիւթական խոստումներ ալ։ Եւ այսպէս «հոգեւոր ժողով»ներու անդամները կը շատնան հետզհետէ, առտու իրիկուն աւետարան կարդալու համար, մինչեւ որ...փչել սկսի իրենց խելքը։

Ոչ ոք իրական գաղափար ունի այս աղանդին մասին։ Չեն ալ գիտեր թէ աղէտ դարձած է ան։ Վասնզի աղանդաւորները լուռ կը գործեն, եւ ամենա՛յն ճարպիկութեամբ։ Քարոզիչները նախ խաչագողներ են, իրենք բանի չեն հաւատար, բայց կը խփեն աչքերնին ու կ'ըսեն ու կը համոզեն։ Ծայրը տոլար կայ։ Այսուհանդերձ ներելի չէ այս անտարբերութիւնը, մեր ժողովուրդը պէտք ունի հոգեկան առողջութեան։ Յետպատերազմեան շրջանը ցնցեց բոլոր ժողովուրդներուն հոգին, անձնասպանութիւնները բազմացան, խենթութիւնները հաճախակի դարձան։

Եւ ահա օտար մամուլը ահազանգ կը հնչեցնէ, հոգեկան առողջութիւն կը քարոզէ։ Իսկ մե՞նք։ Սուրիոյ գիւղերուն մէջ չաթալ-թաղերով եպիսկոպոսներ կը պտըտին, ականակուռ շուրջառներով քահանաներ կը շրջին, ակռան փրթած պատուելիներ կը թափառին, որսալու համար տկարամիտները։ Եւ սակայն, դո՛ւք, ազգի-վարիչներ, եթէ կը լռեն երիտասարդները տեսնելով հանդերձ ձեր ապիկարութիւնը, չե՛ն ներեր որ վաղը դուք անոնց յանձնէք ժողովուրդ մը՝ հոգիով հիւանդ եւ նկարագիրով վատթար։

Արդարեւ այդ աւերն է, որ կը պատրաստէ ռուհճիութիւնը։

Այս աղանդը կը գործէ զանազան անուններով։ Պոլսոյ մէջ՝ Ցետրակի ընկերութիւն, Հալէպի մէջ՝ Մարանթայի հրատարակութիւն։ Աղանդաւորները Սուրիոյ մէջ կը կոչուին ռուհճի, Ֆրանսայի մէջ դարձեալ ռուհճի կամ գալստական։ Բազմաթիւ թերթեր կը հրատարակեն,— Հալէպի մէջ՝ «հոգեւոր տետրակներ», Ամերիկայի մէջ՝ Դիտարան եւ Բանբեր, Փարիզի մէջ՝ Արծագանգ ճշմարտութեան, Մարսէյլի մէջ՝ Ցօղ, Դահիրէի մէջ՝ Հրեղէն Սիւն։ Այս աղանդը կապեր ունի Ամերիկայի Պորտ ընկերութեան եւ Ֆրանսայի Armée du Salut կազմակերպութեան հետ։ Այս վերջին կազմակերպութիւնը բարեսիրական գործեր ալ կ'ընէ, կուզերը, կոյրերը, մուրացկանները կը հաւաքէ, օրական 4 ֆրանքի փոխարէն կերակուր ու բնակարան կուտայ։ «Փրկութեան Բանակ»ին միայն սպաներն են, որ վճարուած են, զինուորները կ'աշխատին առանց ռոճիկի։ Սակայն օտարները չեն կրնար սպայ ըլլալ։ Փարիզի մէջ «Փրկութեան Բանակը» բազմաթիւ հայ «զինուորներ» ունի, որոնք իրիկունները սրճարանէ սրճարան կը պտըտին եւ En Avant կրօնաթերթը կը ծախեն։ Երբ իմանան թէ հայ ես, իրենց պայուսակէն կը հանեն փոքրիկ պրակ մը, հայերէն «հոգեւոր տետրակ» մը։ Կարդա եւ ... փրկէ հոգիդ։ Կիրակի օրերը 5 հոգինոց երկսեռ խումբ մը աղքատ թաղերէն կ'անցնի, փողը կը փչէ, եւ «հոգեւոր ժողով»ի կը հրաւիրէ։ Մարսիլիոյ մէջ հանդիպեցայ երգեցիկ «հոգեւոր խումբ»ի մը, որ երգեհոնիկի եւ ծնծղայի ընկերակցութեամբ կրօնական տաղեր կ'արտասանէր եւ ունկնդիրները «հոգեւոր ժողով»ի կը հրաւիրէր։ Եւ այս բոլոր աշխատանքները՝ «հոգիները Աստուծոյ եւ հոգեւոր կեանքի առաջնորդելու համար»։ Անոնց մէջ կան աղջնակներ 8 - 10 տարեկան, այրեր 40 50 տարեկան,տղեղ երիտասարդներ15 30տարեկան, կեանքի մէջ վիժած արամբի կիներ, որոնք մխիթարութեան և հոգ... փրկութեան կը դիմեն։ Կ'... դուրս ելլել մարմինէն... եանէն, — այս է ամբողջ ... գաղափարութիւնը ռուհճիներու... Փճացնել մարմինը եւ ... յանձնել Քրիստոսի։ Կ'ըսեն ... ռուհճիները կը հետեւին ... աղանդին, զոր ստեղծած է ... լիկեցի հայ կին մը, Մարի... տուտուու։ Այս կրօնապետուհի... ծանօթ էր պատերազմէն առա... մեծ յարգ կը վայելէր հայ... թուրք գիւղացիներուն մէջ, ... րոնք ուխտի եւ ձեռք-պա... կ'երթային՝ մատաղներով ... նուէրներով։

Ձեռքի տակ ունիմ հոգեւ... տետրակ մը, թիւ 144,որ կը ... Աթէս ամպերով կուգայ խոր... գիրը։ Յայտնութեան գիրք... այդ մէկ նախադասութիւնը ... ուած, մէկ երեսին վրայ թղ... խաղի մը գուփային հինգնո... գծած, այնտեղ կը բացատր... թէ գուփային վերի երկու նշա... ները կը ներկայացնեն ձեր ա... քերը, մէջտեղինը՝ ձեր բեր... նը, վարի երկու նշանները՝ ձ... ծունկերը։ Արդ, ձեր աչքեր... ապագան կը կարդայ Յայտնո... թեան գիրքը (Գլ. Ա. 7). «Ա... աչք պիտի տեսնէ զայն», ... րեմն դուք ալ պիտի տեսնէ... Քրիստոսը, որ պիտի գայ ա... պերուն վրայէն։ Ի՞նչ պիտի ը... լան ձեր ծունկերը։ Թուղթ ... Փիլիպեցիս գիրքը կ'ըսէ (Գլ. ... 9 - 11). «Ամէն ծունկ պիտի ծռ... ուրեմն ձեր ծունկերը պիտի ծ... ուին՝ երբ Յիսուսը գայ։ Հե... ւաբար... պատրաստ կեցէք։

Անշուշտ ասոնք ծիծաղե... են միայն, ուրիշ ոչինչ։ Բայ... գիտէ՞ք արդեօք թէ ի՛նչ ... ութիւնութեամբ կը ներգործե... այս քարոզիչները կիներու... վրայ։ Կը յիշէ՞ք երիտասարդ... որ չզայթակղելու համար, ... ցերով ծակեց իր մարմինները... աչքերը։ Կը յիշէ՞ք երիտասար... ղը, որ ցառաջի խմբագրատու... մէջ եկաւ լացաւ, որովհետեւ ի... կինը կը մերժէր ճանչնալ զին... ...«հոգին փրկուած չըլլալու... համար»։ Եւ դուք գիտէ՞ք, ... Փարիզի մէջ տեղի կ'ունենա... «հոգեւոր ժողով»ներ, ուր ... հրաւիրուին կիները անուշ խ... քերով եւ . . . անուշ փափ... վայրով։

Ես լուր ունէի թէ չափազանց տարածուած էր ռուհճիութիւն Փոն տ'Օպնայի ու Ժուայի... հայ որբուհիներուն մէջ։ ... նոնք կը մերժէին ամուսնանալ, որովհետեւ ամուսնացած են... Քրիստոսի հետ։ Կիրակի օրեր... եւ առտուընէ մինչեւ իրիկ... աւետարան «կը քաղէին» ... սենեակի մը մէջ գոս-գոճ... Հայու մը ծունկերուն տակ։ ... մարդը նախկին յեղափոխա... մըն է, իսկ հիմա նոր խա... բացած, հայ աղջիկները Քրի... տոսի կը ծախէ։

Օր մը համարձակեցաւ ֆրա... սերէն «հոգեւոր տետրակ»ն... բաշխել Ֆրանսացիներուն։ Ֆրա... սացի քաղաքապետը ... զինք եւ հրամայեց, որ ... մըն ալ չզբաղի Ֆրանսացի... րուն հոգիին փրկութեամբ։ ... ո՞վ պիտի արգիլէ Քրիստ... այս չարչըրճին, որ հրամ... այդ արհեստը գործ գնելէ ... մեր մէջ։

Ես, ազգայնական երի... սարդ, որ չի ճանչնար Քրի... տոսը, ոչ ալ Լէնինը, ոչ ... բերը, ոչ ալ բռնապետները՝ որ կը նախընտրեմ սատանա... պաշտօնը գժոխքին մէջ, ... ռուհճիներուն դրախտային ... լոր շնորհները, ես՝ ազգայ... կան երիտասարդ, կրակեցի... արթնցուցի հայ քահանան, ... նազան հրահանգներ տուի ... բերու Միութեան Մանաս... ղին եւ քծծիծաղով մը՝ ... տեսնուի՛նք, Քրիստոսի չարչ... ճիներ» ըսի միտքէս, ... ճամբայ ելայ դէպի Վալան...

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթի մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

Հայրենիք»ով, որուն կը յաջորդեն, «Entendez-vous dans le feu...» եւ «Ecoutez Scouts»: Տեղի կ'ունենան նաեւ հայկական պարեր, զուարճալի խաղեր եւայլն:

Օր. S. Servajean, որ Paris-Maineի գայլուկներուն խմբապետուհին է, եւ Պ. H. Servajean «Կատու» խմբակի առաջնորդը կը ներկայացնեն La soeur du couvent եւ Ke-ke-ke-kety...

Տիկին Servajean, «Միջազգային Կրտսեր Սկաուտներ»ու խմբապետուհին եւ մեր խմբապետուհիները կ'երգեն «Ah, qu'il fait bon se comprendre et s'aimer...»

Զուարճութեան մասը վերջացած է. հանդիսութի պահն է:

Օր. Տ. Ընքապապեան հայ սկաուտներու Ընդհ. խմբապետուհին, հետեւեալ ուղերձը ըրաւ իր սիրելի պզտիկներուն.

«Մեծ հրճուանքով մըն է, որ կուզամ ըսել թէ այսօր առաջին անգամ ըլլալով, մեր քոյրերէն երկուքը բոլորին ներկայութեան պիտի խոստանան ծառայել Աստուծոյ, հայրենիքին, ընտանիքին եւ օգնել միշտ ուրիշին մնալով հաւատարիմ հայ սկաուտական ղաւանանքին»:

Եւ վերջացուց գեղեցիկ ճառով մը, բացատրելով թէ խոստումը ուժ մըն է:

Յետոյ տեսնուեցաւ երկու կուսական ձեռքերու յառաջանալը դէպի կրակը...

Տիկին Servajean խօսք առնելով իր գոհունակութիւնը յայտնեց, քաջալերանքի խօսքեր ըրաւ:

Հիմա, ամէն կողմ խոր լռութիւնը կըտիրէ, սկաուտուհիները քաշուած են իրենց վրաններուն տակ, մտածելով սիրելի խմբապետուհին խօսքերուն վրայ:

Կիրակի հաճելի ժամանակ մը անցընելէ վերջ պտղատու ծառերով պուրակի մը մէջ, սկաուտուհիներու պզտիկ խումբը, գոհ եւ զուարթ կը յառաջանայ դէպի կայարան եւ շնորհակալութեան հուռռաներով կը բաժնուին այս ազնիւ եւ հիւրասէր ընտանիքէն, վերադառնալով դէպի Փարիզ, լաւագոյն յիշատակներով:

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՈՒՀԻ ՄԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԿՆՔԷ

Գերման կառավարութեան եւ ամերիկեան խմբակի մը միջեւ բանակցութիւններ կըկատարուին 500 միլիոն մառքի փոխառութեան մը համար, որ առաջին մասը պիտի կազմէ գերման տնտեսական եւ ելմտական տագնապի վերացման յատկացուելիք 1 միլիառ 200 միլիոն մառքի փոխառութեան:

Այս 500 միլիոն որ պիտի հատուցուի 3 տարիէն, միջազգային հրապարակէն պիտի ճարուի, Եընգի առաջին փոխառութեան նման պայմաններով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Սովետական թէաթրի մէջ Մարկով հետեւեալ յօդուածը նուիրած է Հայ պետական Թատրոնին ներկայացումներուն, որոնք տեղի ունեցան Մոսկուայի մէջ «Թատերական ողիմպիականին» օրերուն:

Հայկական Թատրոնին ներկայացումները կը վերյիշեցնեն իտալական դերասանական խումբերուն, Վենետիկցիներուն ներկայացումները: Այդ վերյիշումը կ'ունենաս, երբ կը դիտես հայ դերասաններուն հիանալի արտայայտութիւնը, որ դիւրին եւ ձայնեղ հնչումով մը բեմէն կ'անցնի դահլիճ, խաղարկութեան քիչ մը պայմանական ձեւը, որ կ'ուղղուի հանդիսատեսին՝ կապելով զայն դերասաններուն հետ, հիանալի կշռոյթը, որ կը նպաստէ առանց յոգնութեան դիտելու Սունդուկեանի Պէպոյին մէկուկէս ժամ տեւող գործողութիւնները:

Սակայն նման գիծերէն զատ, կան նաեւ մեծ տարբերութիւններ,— իտալացիներու քառսային խաղարկութեան՝ Հայերը կը հակադրեն իրենց ներկայացումը, որ կազմուած է ժամանակակից թատերական մշակոյթի ծրագրով: Ներքին լրջութիւնը անբաժան է անոնց թատրոնէն: Եւ այս կամ այն թատրոնին յատուկ լաւատեսութիւնը, որ կը թափանցէ ամբողջ ներկայացման, կը ստանայ ոչ թէ անիրական եւ կենսաբանական հիացումի գիծեր, այլ ընկերային ձգտումներու որոշ նկարագիր: Փոքր բեմի վրայ, թեքնիկ դժուարին պայմաններու մէջ, հայ գեղարուեստագէտները մշակոյթի մեծ գործ կը կատարեն:

Երեւանի մէջ անոնք ունին իրենց ազգային թատրոնը, որ կը ներկայացնէ ուրիշ տարբերութիւն մըն ալ իտալացիներէն: Իտալացիները ստիպուած էին կազմել շրջուն խումբեր, չունենալով նոյնիսկ Հռոմի մէջ միայուն թատրոն մը:

Ակներեւ է այդ ներկայացումներուն ինքնատիպ նկարագիրը որ չափազանց կը տարբերի Թուրքերէն եւ Բելոռուսերէն: Այդ առանձնայատկութիւնը փայլուն կերպով երեւան եկաւ Սունդուկեանի «Պէպօ»յին ներկայացման եւ «Ցասում»ի բեմայատուկ ընթերցման ժամանակ: Խօսքը չի վերաբերիր բեմավարական նորութիւններուն: Այդ ասպարէզին մէջ Հայերը կը քալեն խորհրդային թատրոնի հիմնական յատկանիշերուն իւրացման եւ վերամշակման ուղիով: Ցպաւորութեան ուժը կ'ածի շնորհիւ այդ յատկանիշերուն համադրութեան եւ հայկական թատրոնին առանձնայատկութիւններուն յաւելման:

Հայկական թատրոնին այդ յատկանիշերուն վրայ կ'աւելնան լրիւ եւ յստակ խաղարկութեան ձեւերը, առանց գռեհկացնելու այդ փորձերը եւ առանց տարուելու ճարաւային թատրոնով: Թատրոնը չափազանց լուրջ կը վերաբերուի այդ մասին եւ կ'աշխատի չհակիլ դէպի այդ ուղին:

Հայերը, ընդունելով արդի թատրոնին սկզբունքները, կը ձգտին շարունակել նաեւ անցեալին ժառանգութիւնը արդիական տեսակէտով: Վերագնահատութեան ենթարկեցին իրենց դասական Սունդուկեանը: Եւ այդ՝ հետեւեալ կերպով. Բեմայարդար Գուլակեան, «Պէպօ»յի առաջին բեմադրութեան ժամանակ, խտացուց եւ ուժեղցուց գործող անձերու դասակարգային հանգաման-քը, ոչ թէ իբրեւ հակադիր ուժերու բախում, ինչպէս կ'ընդունէր հեղինակը Սունդուկեան, այլ ընկերային տեսակէտով տարբեր դասակարգերու պայքար: Հայկական թատրոնը այդ տեսակէտը իրագործեց զուտ թատերական սկզբունքներով, աշխատելով իր աշխատանոցէն դուրս բերել համապատասխան ձեւեր: Միշտ ալ դիւրին չէ «բարոյական»ը վերածել «դասակարգային»ի: Եւ հայկական թատրոնը եւս յաճախ չէ յաջողած այդտեղ Սունդուկեանի «Պէպօ»ն շատերուն կը յիշեցնէ Օստրովսկին: Նմանութիւնը ոչ թէ անոնց մեթոտին մօտաւորութիւնն է, ըստ էութեան, այլ ողբերգութեան զարգացման ընթացքին՝ անոնց կատարած պատմական դերը: Բայց այս գործը կը թելադրէ զուգահեռականի մը վրայ դնել Սունդուկեանը եւ Գոլդոնը: Սունդուկեան չունի ոչ կեանքի խորացուած պատկերներ, ոչ ալ կեանքի առաւելագոյն խտացում, եւ չունի Օստրովսկիի տիպարային գրելու ձեւը: Սունդուկեան կը գրէ ինքնատիպ «դիմակներու կատակերգութիւն» մը: Իր կատակերգութեան ձկնորսները եւ վաճառականները պարզ առիթ մըն են, կարծես քարոզչական պատկերներ շինելու համար միայն: Անոր այդ յատկութենէն ալ կ'օգտուի թատրոնը, կատակերգութեան տալու համար դասակարգային պայքարի մը պատկերը: Անիկա ձարտարութեամբ կ'որսայ թատերական չափազանցումի գիծերը: Թատրոնը Սունդուկեանի կեանքի պատկերները կը վերածէ մասնաւոր տեսարաններու, եւ պայմանական, դիմախաղային փորձերով կը ներկայացնէ Հայաստանի անցեալ կեանքը:

Սակայն դիմակներու կատակերգութիւնը կը մնայ միայն իբրեւ դիմակներու կատակերգութիւն: Նկարագիրներ չկան անոր մէջ: Սունդուկեան իր դիմակները կը կապէ զուգահեռ «էնթրիկ»ներու, հանդիսատեսը նիւթէն կը բաժնէ եւ կը փոխադրէ երկրորդական կէտերու վրայ. հանդիսատեսը կը ստիպէ որժերթ հետեւի Պէպոյի ձակատագրին, մերթ քրոջը ամուսնութեան, մերթ անոր թշնամիներուն: Եւ խաղին այս բազմատեսութիւնը յատկութիւն մըն է, որ Սունդուկեանը կը մօտեցնէ Գոլդոնի: Այս պատճառով՝ ներկայացումը կը դառնայ ընկերային դիմակներու բեմադրութիւն: Այդպիսի խաղի մը համար հայ դերասանները ձարտար են եւ նուրբ:

Պատկերացնելով վաճառական խաւերը չափազանցուած եւ ծաղրանկարուած գոյներով, թատրոնը իր համակրանքը ուղղած է «Ճկնորսներուն» կողմը: Լաւագոյն արտայայտութեամբ եւ կշռոյթով խաղցուած այս ներկայացման մէջ կը տեսնուին նաեւ «ժողովրդական խաղի» տարրեր:

Եթէ «Պէպօ»ն կը գտնուի անտեղի ժառանգութեան վերամըշակման գիծին վրայ, «Ցասում»ն ալ կը հանդիսանայ արդիական մատերգութեան փորձ մը: Հայերը «Ցասում»ը տուին իր կուսական ձեւով: Խուսափեցան արհեստականութենէ եւ Հայաստանի գիւղական կեանքը պատկերացուցին համոզիչ եղանակով մը: «Ցասում»ը կը պահէ իր ուժամփոփ նկարագիրը: Սակայն այստեղ հայ դերասանները իրենց արուեստը ի գործ դրին «նկարագիր» ցուցադրելու համար միայն:

Իրենց արտայայտութեամբ՝ պարզ են եւ լակոնական, ցոյց կուտան պայքարի վայրկեանները: Բայց այնպէս որոշակի կ'ուզեն նկարել, որ յուզական ուժը, յուզումը զուրկ կը թուի իր ձգտումներէն: Այդ ներկայացման մէջ հայ դերասանները կը փնտռեն դերասանական խաղի նոր ձեւեր, զորս կը գտնեն:

Հայկական թատրոնը իրագործած է թատերական նոր տարազը,—«ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ պրոլետարական»:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

1930

Կասթոն Ռաժօ, որ նախագահն է ֆրանսայի քննադատներու ընկերութեան, հետաքրքրական դասախօսութիւն մը կատարեց 1930 տարուան իմացական վիճակին մասին: «Քոնֆերանսիա» ամբողջովին հրատարակեց այդ դասախօսութիւնը որ կ'աշխատի բացատրել թէ «յոռետե՞ս ենք, կամ ի՞նչ կը բերէ 1930ը»:

— Զգարմանաք, որ 10 տարիէ ի վեր, մեր ամբողջ գրականութիւնը, որ կը զբաղի ներկայ երիտասարդութեան մասին քննութիւններով, հասած է նոյն եզրակացութեան, թէ արդարեւ գոյութիւն ունի յոռետեսութիւն մը: Ոչ ամբողջովին ու խորացեալ յոռետեսութիւն մը, այլ թռուցիկ եւ երագ, խանդավառութեան եւ բանաստեղծութեան պակաս մը, անտարբերութիւն մը ուրախութեան մասին: Մի զարմանաք, որ երիտասարդներու հոգիին վերլուծման նուիրուած բոլոր վէպերուն նկարագիրը թաթխուած է իրապաշտ դառնութեամբ մը:

Վերջապէս ամէնուն մէջ կայ հիասթափութիւն մը կեանքի մասին: կամ վախ մը՝ ապրելու այս կեանքը, որ հետզհետէ աւելի խռովք կը պատճառէ իրենց:

Հետեւաբար կուգանք սա եզրակացութեան.

— 1930ին մեր միտքը աւելի յոռետես է, աւելի տխուր է, քան 1830ի միտքը:

Կը համարձակիմ ըսել թէ քիչ մը չափազա՞նց յոռետես է ներկայ միտքը:

ՏՈՔԹ. Զ. ՇԷՐԻՃԵԱՆ ՓՐՈՖԷՍԷՕՐ ԺԸՆԵՒԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ժընեւի համալսարանի բժշկական ֆաքիւլթէի փրոֆէսէօր ընտրուած է Տօքթ. Զ. Շէրիճեան, որ երկար տարիներէ ի վեր Ժընեւի մէջ մեծ անուն կը վայելէր, իբրեւ մասնագէտ կոկորդի, քթի եւ շնչառական գործարաններու: Համալսարանի եւ ֆաքիւլթէի խորհուրդները միաձայնութեամբ քուէարկած են ի նպաստ տոքթ. Շէրիճեանի, որ առաջին Հայն է որ կը հանդիսանայ, գրաւող Ժընեւի համալսարանի այս մասնագիտական բարձր պաշտօնը:

Տօքթ. Զ. Շէրիճեան աւարտած է Ժընեւի համալսարանը, ուր ուսուցչութեան կը կոչուի: Ան սերտ կապերով կապուած է հայ ժողովուրդին հետ եւ տարիներէ ի վեր կը վարէ Ժընեւի հայ գաղութին նախագահութեան պաշտօնը:

Ուրախութեամբ կ'արձանագրենք գիտութեան մարդուն այս մեծ յաջողութիւնը:

…ՈՆ ԵՒ ԱՄՈՆ

բեպաշտ աղօթողները «Ազգիս հայոց ազատութիւն», «տուր աշխարհին խաղաղութիւն» աղերսեցին, իսկ ջատու-նազէն մազառներուն տակէն օձի շապիկ մը գըտաւ:

Ամօն իր ձիաւորներով, արքայական թիկնապահներու հըպարտութեամբ կ'երթար ուխտաւորներու հետ խառն ի խուռն, մերթ ընդ մերթ աչքերուն մէջ հեշտագին նայուածքներ պտըտցնելով:

Ջաղու նազէն գեղջկական սայլի վրայ ծալապատիկ նստած պռնօթի կը քաշէր եւ Ամօի հետ ակնարկներով կը խօսէր. Արրօենց խուռիկ եզ մը հեծած կ'երթար սայլին ետեւէն:

Ամբոխը բաժնուեցաւ չորս ճամբաներու վրայ. հետիոտն ու ձիաւոր, սայլաւորն ու իշաւորը մասմաս եղան, գոյն գոյնի խառնուեցան:

Եւ այդ գիշեր, սատանան օձի կերպարանքով անգամ մ'ալ երեւցաւ կիներուն...:

*
**

Ընդարձակ դաշտ մը, լայն ու պղտոր գետի մը թեւերուն մէջ, մարդահասակ կանաչութիւն մը գմրուխտագեղ: Ցամայի նման քառակուսի կերտուած քներով դեղին եւ սրճագոյն արտերը հեռաւոր լեռնակատարներուն վրայ: Մենաւոր ընկուզենի մը յայմաւուրքէ առաջ աշխարհ եկած կեցած է փոշոտ եւ խորտ ու բորտ ճամբուն մօտ: Դաշտը՝ անծայր ու լայնարձակ: Բազմաթիւ հօտեր ու նախիրներ, մըջիւններու մեծութեամբ երկնցած են մարգերուն վրայ:

Քաղքցիք հասան իրենց տուները:

Ջհուտ-գեւօն առաւօտ կանուխ բացաւ իր խանութը. հազար սուտ մէկ փարայ ընելով, երդում պատառ ըլլալով խաբեց ու թալանեց գաւառներէն եկած հայ, քիւրտ ու եզիդի, ասորի եւ գնչու մշակներ եւ երկրագործ գիւղացիները:

Երզնկացի խահուէջին, թեւերը քշտած օրն ի բուն վազեց, վազվըտեց աղաներու խանութներուն առաջ սուրճի եւ թէյի ափսէները օդին մէջ խաղցնելով:

Էրզրումցի կիւլպէսէրեանը, տախտակէ տաշամը գլխուն վրայ, լաւաշ, փիտէ, թօփխանայ հաց եւ ասկեարի սոմոն պտտցուց շուկայէ շուկայ:

Մարութենց Վահան էֆէնտին, պեխերն ոլորած իր գեղեցիկ նայուածքներով, կատակներով եւ աժան մետաքսեղէններով կախարդեց ու խանութի «տառապա»յին (փեղկ) գամեց հանդիպող բոլոր յաճախորդները:

Ոսկերիչներու չուկան ժողով կար: Երեք հարիւր յիսուն հայ ոսկերիչներ իրենց «էսնաֆպաշի»ն ընտրեցին: Չորս հարիւր հայ դերձակներէն միայն Քէչիշեանն ու Շաքարեանը կրցան կարել փաշայի պահանջած նորաձեւ ու գեղեցիկ հագուստները:

Քաղաքապետարանն աւարտեց իր քննութիւնները եւ Մահմուտ էֆէնտին 30 հազար թուրք բնակչութիւն ունեցող այդ քաղաքէն, 2 թուրք կօշկակար, 1 դերձակ, 4 հնակարկատ, 1 թիթեղագործ, 1 հիւսն, 2 կնիք փորող, 1 սէմէրճի, 1 նալպանտ, 4 փռապան, 10 մրգավաճառ 2 շրջուն սրճագործ, 154 իշապան, 75 սայլապան, 3 նպարավաճառ, 2 մսավաճառ 1 արձանագործ:

Փաստաբան Նշան էֆէնտին, հպարտ եւ ժպտադէմ կ'անցնէր դատարանը տանող միջանցքէն, Շիւքրի պէյ բռնեց զայն եւ խոշոր թղթապանակը բանալով կարդաց հետեւեալ թիւերը նոյն քաղաքին 30 հազար Հայերէն՝ «400 հայ դերձակ, 350 ոսկերիչ, 153 ատաղձագործ, 270 հիւսն (հասարակ), 250 որմնադիր, 170 քարտաշ, 200 քանքան, 500 կօշկակար, 25 ներկարար, 12 հմուտ զինագործ, 24 օճառ շինող, 800 կտաւագործ, 500 շալագործ, 1000 նպարավաճառ, 70 թիթեղագործ, 800 կերպասավաճառ, 75 արմտիքի վաճառական, 82 Պոլսոյ եւ Եւրոպայի հետ գործ ունեցող վաճառական, 150 սափրիչ, 12 ատամնաբոյժ, 28 բժիշկ, 24 փաստաբան, 264 ուսուցիչ, 93 քահանայ, 11 դեղագործ, 7 դեղարանատէր, 25 խոշոր կալուածատէր, 4 նկարիչ, 3 երգիչ, 11 բանաստեղծ, 7 խմբագիր, 4 շաբաթաթերթ եւ 1 օրաթերթ, 5 վիպասան, 6 երկրորդական (միջնակարգ) եւ 14 նախակրթարան, 32 եկեղեցի եւ 4 նշանաւոր վանք, 8000 երկսեռ աշակերտ եւ մնացեալը այս համեմատութեամբ եւ այս բոլորը 30,000 հայերէն:

(10) ԱԶԳԻՆ

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՏԷՍԻՆ.— Այսօր կիրակի ժամը 5.30ին Սինէմա Նովէլթի կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

ԿԱՐՏԱՆ.— Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ. մասնակցութեամբ Մարսէյլի կոմիտէին Արտասանութիւններ Գաբրիէլեանէ, Խանոյեանէ, Ուզունեանէ կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Այսօր կիրակի ժամը 2.30ին կը խօսի Ընկ. Ա. ԳԱՌՕՆԷ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Այսօր կիրակի ժամը 2.30ին Սալ տը Քօնֆէրանսի մէջ կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Հանդէսէն վերջ ընկերական ժողով, ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ.— Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Harmonie de St. Etienneի շքեղ սրահին մէջ, Ave. du Président Faure (սինէմա լուսայեալի կից).
կը խօսի ընկ. Ս. ԹԱԹՈՒԼ

Հանդէսէն յետոյ ընկերական ժողով, ներկայ կ'ըլլայ Կ.Կ.ի ներկայացուցիչը։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
7
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930

7 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1384

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Խիստ ուշագրաւ երեւոյթ մըն է Ազգերու Դաշնակցութեան ելոյթը ընդդէմ Խորհրդային Միութեան առեւտրական յարձակողականին: Կարեւոր օրակարգերու կողքին, սահեցաւ այդ երեւոյթին, անմեղ առաջարկ մը՝ բոլշեւիկեան արտահանութեան դէմ միջազգային մէկ ճակատ կազմելու եւ դիմադրելու բոլշեւիկեան տնտեսական յարձակողականը, որ համաշխարհային շուկան յուզումի մատնած է:

Ասկէ առաջ մենք առիթն ունեցանք խօսելու ռուսական ցորենի արտահանութեան եւ անոր հետեւանքներուն մասին: Այդ նշաններէն կ'երեւի որ առեւտրական շրջանակներու եւ պետութիւններու մասնակի մտահոգութիւնները ընդհանուր բնոյթ ունէին եւ մղած էին բազմաթիւ կառավարութիւնները փոխադարձ համաձայնութեան մը գալու այդ առթիւ: Ակնյայտնի է որ այդ պետութիւնները ժամանակը հասած նկատեցին բոլշեւիկեան վտանգին դէմ մէկ ճակատ կազմելու: Առեւտրական ճգնաժամը նպաստաւոր առիթ մը կը ներկայանար՝ նման ձեռնարկի քայլ մը առնելու համար: Նախաձեռնող պետութիւնները կ'ուզէին տնտեսական «խաղաղ» ջուրերու վրայէն նաւարկելով՝ հասնիլ միացեալ ճակատի մը, որ այսօր ցորենի դէմ կ'ունենար, բայց վաղը, չպիտի ուշանար քաղաքական դէմ առնելու:

Ժընեւի մէջ տեղի ունեցած կարծիքներու փոխանակութիւնը ցոյց տուաւ որ բացի Գերմանիայէն եւ Իտալիայէն, յիշուած երկիրները համաձայն էին տրուած առաջարկին: Ճակատի այս որոշակի ճեղքուածը տնտեսական խնդրին քաղաքական կերպարանք մը կուտայ, որ պիտի անդրադառնայ միջազգային ուժերու փոխյարաբերութիւններու վրայ:

Խորհրդային Միութեան դէմ առեւտրական պաշտպանողական միացեալ ճակատը չկազմուեցաւ: Որովհետեւ, Գերմանիոյ ներկայացուցիչները յայտարարեցին թէ չպիտի միանան այնպիսի որոշման մը, որ կրնար խանգարել իրենց եւ խորհրդային կառավարութեան քաղաքական յարաբերութիւնները: Իտալիա զգացուց թէ պէտք ունի Ռուսաստանէն արտահանուած պարէնին, եւ թէ՝ իր արտածումները դէպի Խորհրդային Միութիւնը այնքան մեծ են, որ չի կրնար վտանգել:

Միւս պետութիւնները վերապարձան Ժընեւէն, անշուշտ առանց վերջնական յաջողութեան, բայց վերադարձան այն համոզումով, որ առանձնապէս խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնեն, թոյլ չտալու որ ռուսական թալանուած ապրանքները հրապարակը ողողեն եւ ստեղծեն տնտեսական տագնապ մը, որ միեւնոյն ժամանակ՝ քաղաքական յաղթանակ մը կը նկատուի Մոսկուայի աչքին:

Ժընեւի ելոյթը, սակայն, լոյսի տակ կ'առնէ միջազգային քաղաքական կացութիւնը: Իրերու այս դասաւորութեամբ, եթէ Խորհրդային Միութիւնը պատճառներ ունի ուրախանալու, որ Գերմանիան եւ Իտալիան իր քաղաքան նժարը կը ծանրացնեն, Ազգերու Դաշնակցութեան համագործակցութիւնը խանգարելով, չի կրնար չմտահոգուիլ մեծամասնութեան սպառնական տրամադրութիւններէն:

Քաղաքական տեսակէտէն, նոր խորհրդակցութեան նիւթ պիտի դառնայ պետութիւններու հաւասարակշռութեան խնդիրը: Բոլշեւիկեան Ռուսաստանը գերազանցապէս զինուորներ ունեցած է Թուրքիոյ, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ: Առաջին երկուքը, իբրեւ պարտուած պետութիւններ, Ռուսաստանի ծանրութեան յենելով՝ (առանց այդ չուանէն խեղդուելու) իրենց կշիռը բարձրացուցին: Իտալիա ինքնամփոփուելէ յետոյ, միշտ կասկածելի հակումներ յայտնաբերեց՝ իր բարեկամներու կամ դաշնակիցներու վրայ աւելի ազդելու համար:

Այս միջանկեալ քաղաքական խաղերը, որոնք հիմնական անհրէշ դրդուած են, երբեք կոչուած չեն նպաստելու բոլշեւիկեան Ռուսաստանի հիմնական ծրագիրներուն: Բայց Մոսկուան պէտք է ունի ժամանակի, եւ ամէն բանէ վեր՝ իր ապագայ բախտը կը կապէ ժամանակ շահելուն հետ: Մինչդեռ Խորհրդային Միութեան քաղաքական եւ տնտեսական ձեռնարկները բացայայտ գրգռիչ ձեւ կը ստանան եւ կը մղեն դրամատիրական պետութիւնները, հարկադրաբար՝ միանալ բոլշեւիզմի դէմ, պայքարը դարձնելով հերթական:

Այս կացութեան մէջ, չուանի վրայ խաղցող դրամատիրութիւնն ու բոլշեւիզմը իրար կ'արժեն: Հետեւանքներու մասին դատողութիւնները աւելորդ են, մանաւանդ կանխահաս: Թէ քանի մը խօսք կարելի է ըսել այս անց ու դարձերու միջնական օգուտի մասին, մեր մտածումը քաղաքականէ աւելի, մարդկային այն խոշոր զանգուածին կ'երթայ, որ Խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ սովի եւ տառապանքի մատնուած է: Ու եթէ դրամատիրութեան շահերը արգելք հանդիսանան Ռուսաստանի ապրանքներու արտահանութեան, այն մխիթարանքը պիտի ունենանք թէ՝ այդ պարէնը այդ միլիոն սովահարներուն բաժին պիտի մնայ:

Անշուշտ, եթէ բոլշեւիկեան անգթութիւնը չփտտեցնէ ապրանքները, ժողովուրդը անտեսելով:

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅՑ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻՆ

«Հայրենիք» այս խորագրով խմբագրականի մէջ կը գրէ (սեպտ. 16).

— «Բացառապէս շահեկան էին ամերիկեան մամուլին մէջ վերջերս երեւցած յօդուածներն այն մասին թէ ի՛նչ գումարներ կը ղրկեն արտասահման այս երկրին օտարացած բնակիչները:

Գնահատումներու համաձայն, վերջին տասը տարուան մէջ Ամերիկաբնակ օտարածինները արտասահման փոխադրած են 10,000,000,000 տոլար կանխիկ դրամ: 1920 թուականին ղրկուած է 700,000,000 տոլարի գումար մը, որ այս կարգի առաքումներու բարձրագոյն կէտը կը նկատուի: 1929ին ղրկուած է մօտ 237,000,000 տոլար դրամ: Բոլոր տարիներու առաքումներու միջինն առնելով՝ Ամերիկաբնակ օտարածին քաղաքացիները արտասահմանի երկիրները կը ղրկեն տարեկան 250,000,000 տոլարի գումար մը:

Նմանապէս արտասահման ղրկուած տարեկան 250,000,000 տոլարի գումարը որեւէ կապ չունի Ամերիկայի արտասահմանեան առեւտուրին հետ, որ բոլորովին տարբեր բան է եւ պէտք չէ շփոթել անոր հետ: Այս 250 միլիոնը օտարածին անհատներէ կամ հաստատութիւններէ ղրկուած ընտանեկան, անձնական, մարդասիրական, մշակութային կամ հանրային նպատակներու յատկացուելիք գումարն է:

Հայերու յատուկ մասնաւոր գլուխ մը չի տեսնուիր: Եւ եթէ եղած ալ է, կը հաշուուի Սովիէտ Միութեան մէջ: Այսուհանդերձ հարց կը ծագի թէ միջին հաշուով ամերիկաբնակ Հայերն ի՛նչ գումարներ կը ղրկեն ամէն տարի Հայաստանի, Սուրիոյ եւ մերձաւոր Արեւելքի կամ նոյնիսկ Եւրոպայի իրենց ազգականներուն, բարեկամներուն եւ կամ հանրային բարենպատակ հաստատութեանց:

Վիճակագրական թիւեր շատ դժուար է գտնել: Եւ արդէն միւս երկիրներուն ալ հիմնուած է գնահատութեան վրայ, որ մօտիկ է ճշմարտութեան: Իսկ Հայերու պարագան շատ աւելի դժուար եւ շատ աւելի կնճռոտ կը թուի:

Այս բոլոր դժուարութիւններն աչքի առջեւ ունենալով, դաւաճեալ կը համարձակինք գուշակութիւն մը ընել, խորհելով որ վեր ի վերոյ գաղափար մը անգամ զուրկ պիտի չըլլայ մասնաւոր շահեկանութենէ եւ նոյնիսկ բարոյական արժէքէ:

Մեր կարծիքով Ամերիկահայը ետ չի մնար իտալացիէն եւ յոյնէն դրամական առաքումի փութկոտութեան մէջ: Ամերիկաբնակ իտալացիներու թիւը կը գնահատուի շուրջ 4,000,000, յոյները աւելի շատ դրամ կը ղրկեն քան իտալացիները, որոնք ութն անգամ աւելի շատ են քան յոյները:

Եթէ Ամերիկաբնակ 150,000 Հայերէն մէկ երրորդը, այսինքն 50,000ը, ամէն տարի միջին հաշուով 100 տոլար կը ղրկէ Հայաստան, Սուրիա եւ առհասարակ արտասահման, այն ատեն Հայերու դրամական առաքումները տարեկան առնուազն 5 միլիոն տոլարի կը հասնին:

Մենք առնուազն ըսինք, որովհետեւ գիտենք թէ շատ քիչ Հայեր կը գտնուին որ չեն օգներ արտասահմանի իրենց պարագաներուն:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ՓՈՐՁԵՆ ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋՈՑՈՎ ԽԱՆԳԱՐԵԼ Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՀԻՆԳ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ ՈՐՈՆՑ ՄԷՋ ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ

Հակառակ հայ ամբողջ ժողովուրդին զզուանքին ու դատապարտութեան, հայ համայնավար կոչուած յիմարները կը շարունակեն տեղ տեղ փաստը տալ իրենց անոպայ եւ ոճրագործ խառնուածքին: Այս անգամ ալ Լիոնի մէջ է դարձեալ, որ փորձեցին յագուրդ տալ Դաշնակցութեան դէմ իրենց այլասերած կատաղի մոլուցքին, կաշառելով եւ իրենց կողմէ գործի լծելով օտարներ... իրենք մնալով մութին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին նախաձեռնութեամբ, շաբաթ երեկոյ, Լիոնի Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ կը տօնուէր Հ. Յ. Դ. Քառասնամեակը խուռն բազմութեան մը ներկայութեամբ: Ժամը 8ի ատենները, երբ դեռ ժողովուրդը նոր սկսեր էր հաւաքուիլ եւ սրահը կէս մը պարապ էր, անծանօթ մը կը ներկայանայ սրահին դուռը եւ կը սկսի բաժնել բոլշեւիկեան հակադաշնակ թռուցիկներ (կը հրատարակենք վաղուան թիւով այս յիմարաբանութիւնը): Եւ երբ կը փորձէր սրահ մտնել, կը հանդիպի բուռն ընդդիմութեան մը:

Կատղած բոլշեւիկը, յանկարծ կը քաշէ դանակ մը եւ չորս հարուած կ'իջեցնէ մեր ընկերներէն Գայաճանեանի, վիրաւորելով զայն կուրծքէն, ձախ կողէն, ուսէն եւ բազուկէն: Եւ մինչդեռ այս անակնկալ ու վայրագ յարձակման առջեւ մեր ընկերները նախ օգնութեան կը փութային իրենց վիրաւոր ընկերոջ եւ զայն անմիջապէս կը փոխադրէին հիւանդանոց, ոճրագործը առիթէն օգտուելով, կը փախէր: Բայց, մէկ քանի ընկերներ արդէն սկսեր էին զայն հետապնդել եւ շէնքէն 50 մեդր անդին, Մոնսէ փողոցին բերանը հասեր էին ետեւէն: Նեղը մնացած բոլշեւիկը որ միշտ դանակը ձեռքին մէջ էր պահեր, դարձեալ ետ կը դառնայ ու կը կը նետուի իր յարձակողներէն մէկուն վրայ, զայն վիրաւորելով երկու տեղէ: Երրորդ մը որ վիրաւորին օգնութեան կը փութար, ժան Պաթիսթ Միշէլ՝ ֆրանսացի, իր կարգին, գլխուն կը ստանար բիրի հարուած մը եւ գգայազիրկ կ'իյնար գետին, մինչ կատաղի ոճրագործը, դարձեալ անոր գլխուն կ'իջեցնէր ուժգին կից մը, միեւնոյն ատեն վիրաւորելով նաեւ հայ մը եւս ձախ կողէն եւ բազուկէն:

Սակայն բազմութիւնը որ հետզհետէ ստուարացած էր, կը շարունակէր հետապնդել ոճրագործը որ դաշոյնը ձեռքին, կը ջանար խոյս տալ, երբ առանց վտանգը նկատի առնելու, ընդհ. քննիչ Մօրանտի եւ իր ընկերը Փիւժէ որ այդ պահուն հոն կը գտնուէին, նետուեցան ոճրագործին վրայ ու զայն զսպեցին, սակայն չկրցան զայն ազատել ժողովուրդին ձեռքէն, որ արդար ու խիստ պատիժ մը տուաւ անոր տեղն ի տեղօք:

Ոստիկանները յաջողեցան վերջապէս ոճրագործը ազատել ժողովուրդին ձեռքէն ու զայն տանիլ ոստիկանատուն գրեթէ մահամերձ վիճակի մէջ:

Հարցաքննութեան ընթացքին, ոճրագործը որ օտար մըն է Փիէր Փիւրկրինիէ, 25 տարու, յայտնեց թէ 15 օր առաջ միայն, Տիժոնէն եկած է Լիոն գործ փնտռելու եւ կը բնակի Լիոնի արուարձանը, Վիլլէօրպան, թէ նոյն իրիկունը, երբ կը թափառէր Լիոնի Գ. Թաղապետարանի շուրջը, անծանօթ մը մօտեցաւ իրեն եւ իրմէ խնդրեց որ 100ի չափ թռուցիկներ ցրուէ սրահին մէջ, փոխան 20 ֆրանքի...: Ոճրագործը ընդունեց, բայց չէր ուզեր սրահ մտնել, այլ կը գոհանար թռուցիկները տալով ներս մտնող հանդիսականներուն, առանց գիտնալու անոնց բովանդակութիւնը: Ըստ իր յայտարարութեան, ինքն է որ նախ յարձակման ենթարկուած եւ զարնուած է եւ թէ ինքզինքը պաշտպանելու համար էր որ դաշոյնը քաշած է:

Ոստիկանին հարցման թէ կը պատկանի՞ որ եւ է քաղաքական կուսակցութեան, ոճրագործը պատասխանեց.

— Սէնտիքալիստ եմ. բայց կը վստահեցնեմ թէ թռուցիկները յանձնող անձը չեմ ճանչնար:

Ոճրագործը բանտարկուած է: Իր յայտարարութիւններն եւ իր ինքնութիւնը խիստ ստուգման պիտի ենթարկուին, որովհետեւ կարգ մը հարցումներու պատասխանելով, հակասութենէ հակասութիւն ինկած եւ շփոթութեան մատնուած է: Ձերբակալման պահուն, իր վրայէն ինքնութեան որ եւ է թուղթ չէ գտնուած:

Իսկական իրողութիւնը երեւան հանելու համար, ոստիկանութիւնը հարցաքննած է նաեւ հանդէսին կազմակերպիչներն ու ներկաները:

Վիրաւորեալներուն մէջ են մեր ընկերներէն Պետրոս Խոճիկեան և Գ. Գայաճանեան, որոնց վիճակը բարեբախտաբար ծանր չէ:

Առանց խանգարուելու այս դէպքէն, հանդէսը շարունակուած է մինչեւ վերջ եւ ներկաներէն շատերը, հանդէսէն վերջ միայն տեղեկացան դէպքին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԴԻՄՈՒՄԸ

Դամասկոս, Հասիչէ եւ Տէր Զօր գտնուող Քիւրտերը որոնք հսկողութեան տակ կը գտնուէին, դիմում կատարած են Բ. Բադիւսէրութեան եւ խնդրած որ ազատ արձակուին, քանի որ պատճառներ չկան այլեւս հսկողութեան տակ գտնուելու:

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՔԱՐԻՂԻ ՃԱՄԲԱՆ

Անգլ. կառավարութիւնը մեծ գումար մը յատկացուցած է Պաղտատի եւ Հայֆաի միջեւ երկաթուղի մը կառուցանելու համար: Այս երկաթուղագծին մօտէն պիտի անցնի նաեւ քար, իւղի ճամբան, որ Պաղտատի առջեւէն Անդրյորդանան եւ անկէ ալ Պաղեստին պիտի հասնի:

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԻ ՄԸ ՅԻՄԱՐ ԲԱՑԱԳԱՆՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Ազդակ» կը գրէ.

Մեզ կը տեղեկացնեն որ ոստիկաններ ձերբակալած են համայնավար Զատիկ Տատուրեան անուն հայանուն մը եւ շղթայակապ բանտ առաջնորդած:

Նշորիթ համայնավարը սակայն, երբ կառավարական սէրային առջեւ հասած է, սկսած է պոռալ ֆրանսերէն լեզուով. «Կեցցէ՛ բոլշեւիզմը, կեցցէ Սուրիոյ բոլշեւիկ կազմակերպութիւնը, անկցի՛ բուրժուազիան»:

ՍԷՐՊԷՍԹԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ

Թուրք նոր կուսակցութեան Պոլսոյ մասնաճիւղին նախագահները կարեւոր ժողով մը գումարեցին Թաքսիմի կեդրոնին մէջ: Թաղապետական ընտրութեան մասին կեդրոնէն հրահանգներ տրուած են մասնաճիւղի նախագահներուն:

Կեդրոնական խորհուրդը Իսմայիլ Հագգը պէյի նախագահութեան տակ գումարուած ժողովի մը մէջ, վերջին անգամ քննած է թեկնածուներուն ցանկը: Ցանկը դեռ չէ հրատարակուած, բայց կ'ըսուի թէ թեկնածուներուն մէջ 3 Յոյն, 2 Հայ եւ 2 Հրեաներ կը գտնուին:

.. Կուսակալ Մուհիտտին պէյ Հագգը Շինասի փաշայի այցելեց եւ երկու ժամ տեսակցեցաւ ընտրական գործին շուրջ:*

ԳՈՆԵԱՅԻ ՄԷՋ 10,000 ԱՆԴԱՄ

Գոնիայէն կը հաղորդեն թէ Թաղապետական ընտրութիւնը հոկտ. 1ին սկսած է: Ընտրական պայքարը շատ բուռն պիտի ըլլայ:

Խալքը լայն չափով քարոզութիւն կը կատարէ: Ասոր համար, կարգ մը երեսփոխաններ չմասնակցեցան Ազգ. Ժողովի նիստին եւ հոն մնացին:

«Սօն Փօսթա»ի համաձայն, Սէրպէսթի անդամներուն թիւը 10,000էն աւելի է: Երկու կուսակցութիւններն ալ դեռ չեն յայտարարած իրենց թեկնածուները: Բայց ինչ ալ ըլլայ, ժողովուրդը ընդհանրապէս համակիր է նոր կուսակցութեան, եւ եթէ Պրուսայի դէպքերը հոս ալ չպատահին, ընդդիմադիրները անպայման պիտի շահին ընտրութեանց մէջ:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Տնտեսական եւ ելմտական աշխարհի մէջ դիրք ունեցող ազդեցիկ անձնաւորութիւններ հաւաքոյթ մը ունեցան նախկին առեւտրական նախարար Շուլթէրի նախագահութեան տակ, նոր կուսակցութիւն մը հիմնելու համար: Այս կուսակցութիւնը ուրուն ղեկավարութիւնը պիտի ստանձնէ նախկին վարչապետ Շօպէր, ամէն տեղ թեկնածուներ պիտի ներկայացնէ նոյեմբեր 9ի ընտրութեանց առթիւ,

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԷՆ

Կուսակցութեանց Պատասխանատուութիւնները

Մեր ազգային ներքին կեանքին մէջ, հայ քաղաքական կուսակցութիւններու դերը մեծ է անտարակոյս: Իբրեւ կազմակերպուած ուժ անոնք միշտ ալ հնարաւորութիւն են ունեցած իրենց հետ տանիլ անկազմակերպ, անկուսակցական զանգուածները:

Որքան ալ այս վերջիններու համեմատութեամբ չնչին տոկոս ներկայացնէ կուսակցականներու թիւը, ասիկա պատճառ մը չէ սակայն, որ հոյ կեանքի բոլոր կարեւոր ձեռնարկներուն մէջ շեշտուի կուսակցութիւններու դերը:

Եւ ճիշդ ասով ալ պէտք է մեկնել մեր ժողովուրդին մէջ արմատացած այն համոզումը թէ, այս մեր ներքին պառակտումները արդիւնք են «կուսակցական անհաշտ պայքարներուն»:

Շիտակ կամ սխալ, այս համոզումը, ամբողջապէս չիւրացնելով հանդերձ, կ'արժէ սակայն քիչ մը աւելի լուրջ քննութեան ենթարկել: Մանաւանդ, որ այս մտայնութիւնը կ'օգտագործուի նաեւ կուսակցութիւններու կողմէն ալ, երբեմն իբրեւ միջոց սեփական յանցանքը ծածկելու եւ հակառակորդ կողմը մեղադրելու իսկ. երբեմն ալ անճարակութիւնն ու անկարողութիւնը չխոստովանելու համար:

Հարցը իր այս սահմանին մէջ քննելու համար սակայն, աւելորդ չըլլայ գուցէ յիշել, որ մենք, նկատի կ'ունենանք բացառաբար գաղթահայ կեանքը, եւ հետեւաբար այդ իրականութեան մէջ երեւան եկած դէպքերոմն է, որ կ'առաջնորդուինք: Այս տեսակէտով ալ, անգամ մը եւս ընդհանուր գիծերով պարզենք մեր օրուան կացութիւնը:

Հարիւր հազարաւոր բնակեր, Թափառական եւ հալածական հայութիւն մը, ենթակայ բնական եւ արհեստական բազմապիսի դժուարութիւններու, ցրուած աշխարհիս երեսին: Այս հսկայ զանգուածը, ամէն բանէ առաջ պէտք ունի մէկ հիմնական ապահովութեան,— այդ իր կենդանական գոյութեան պահպանումն է:

Բնական այս պահանջը չի ճանչնար ո՛չ ազգութիւն, ո՛չ կուսակցութիւն եւ ո՛չ ալ այս կամ այն քաղաքական դարձուածքն ու խաղը: Ու մանաւանդ, ո՛չ ոք նման պարագաներու իրաւունք ունի անմիջական պահանջը անտեսել, կացութեան պատասխանատուները ստուգելու սպառիչ վէճերով: Ճիշդ այնպէս, ինչպէս որ հրդեհի մը ժամանակ մարդկանց առաջին գործը կ'ըլլայ սահմանափակել սպառնացող վտանգը հնարաւոր չափով նեղ շրջանակին մէջ, ազատել եւ խնամել աղէտեալները, եւ յետոյ քննութեան առնել բուն պատասխանատուութեան հարցը:

Եթէ ընդունինք, որ մեր գոյութեան պահպանումը ինքնին վտանգուած է, եւ որ այս չարիքին հանդէպ ամէնէն առաջ մենք պարտաւոր ենք մեր կարելին գործ դնել, ինքնապաշտպանութեան բնական մղումով. դիւրին է այլեւս ըսել թէ ի՞նչ ըրինք այս ուղղութեամբ:

1922էն ասդին գաղթահայը անղեկ, ինքն իր գլխուն կը ծփայ ընդարձակ աշխարհիս երեսին: Ո՛չ ոք փորձեց անոր գոյց տալ ուղղութիւն մը, ո՛չ ոք նպաստեց անոր ոտք դնել համեմատաբար հաստատուն գետնի մը վրայ: Եւ եթէ այսօր ան կարողացած է տանելի կացութիւն մը ստեղծել, ատոր մէջ Հայու անհատական ձեռներէցութիւնն է եղած գլխաւոր պայմանը:

Կուսակցութիւնները ըրի՞ն իրենց կարելին մեր տագնապի օրերուն. անոնք գնահատեցին եւ ըմբռնեցի՞ն օրուան կարիքներն ու պահանջները: — Ո՛չ, պիտի պատասխանեն առաջին իսկ հայեացքին, առանց ժխտելու առանձին կուսակցութիւններու մասնակի դերն ու ազդեցութիւնը: Որովհետեւ աղէտը, որուն ենթարկուեցաւ այս ժողովուրդը 1922էն ասդին, աննախընթաց իր սաստկութեամբը կը պահանջէր ո՛չ թէ մասնակի, այլ ընդհանուր եւ հաւաքական աշխատանք:

Այս էր որ չըրին մերկարգ մը կուսակցութիւնները, մերպատմութեան այս շրջանին գերադասելով իրենց սին, անիմաստ եւ վնասակար վէճերու եւ վարդապետութիւններու հետեւանքով պառակտումի, խաչաձեւումի վնասակար եւ կործանարար ուղղութիւնը:

Ա՛ն փաստը, որ մինչեւ այսօր ալ գաղթահայը զուրկ է կեդրոնական ազգային իշխանութենէ, պերճախօսապացոյցնէայդկուսակցութիւններու ո՛չ միայն անհամերաշխութեան, այլեւ գաղթահայութեան հանդէպ անոնց ցոյց տուած յանցաւոր անտարբերութեան:

Այս ընթացքը իր կարգին աւելի քան հարուածեր է մեր ազգային կեանքը, որ առանց ատոր ալ արդէն իսկ սպառնական դարձած էր քաղաքական ծանօթ դէպքերու բերումով:

Մինչդեռ, համերաշխ գործակցութիւն մը գլխաւորաբար գաղթահայ զանգուածներու նիւթական պահպանումին մեծ գործին ի նպաստ, կարող էր անհամեմատ լաւ պայմաններ ստեղծել մեր մինչեւ այսօր ալ շուարուն վիճակի մէջ ինկած հազարաւոր հայրենակիցները:

Հայ կազմակերպուած միտքը մերժեց ստանձնել իրեն վիճակուած դերը: Ան նախընտրեց մեկուսանալ, բաժնուիլ, դիտել ու խօսիլ եւ մանաւանդ միշտ հրաշքներ պահանջել օտարներէն:

Եթէ այս բոլորը առարկուէր բացարձակ անկարելիութիւններով անշուշտ ո՛չ ոք կրնար մեղադրանքի որեւէ խօսք ուղղել թերացողներուն: Բայց չէ՞ որ այլ են պատճառները, որոնք յամենայն դէպս չեն ապացուցաներ թէ, եթէ հայ քաղաքական կուսակցութիւնները մասնաւորաբար Դաշնակցութիւնն եւ Ռամկավարները փորձէին, անհնար ըլլար ստեղծել ազգային կեդրոնական իշխանութիւն մը, հոգացող եւ վարող մեր անղեկ բազմութիւնները:

Իրականութիւնը սակայն պարզած է մեզի բոլորովին այլ իրողութիւն, որ ալ աւելի կը ծանրացնէ կուսակցութիւններու պատասխանատուութիւնը այս ժողովուրդի հանդէպ:

Գիտենք բոլորս ալ պատմութիւնը 1924-25ի այն բանակցութիւններուն, որ բաւական երկար զբաղեցուց այս երկու կուսակցութիւնները:

Հոս յիշենք, որ այդ օրերուն գաղթահայութեան վիճակի գնահատութիւնը նոյն էր երկու կողմերու համար, այն իմաստով որ վտանգը աննախընթաց էր եւ անհրաժեշտ լուրջ եւ կտրուկ միջոցներ կը պահանջէր:

Այսպէս ընդունելով հանդերձ, բանակցութիւնները սակայն կը վերջանան ո՛չ միայն առանց յառաջադրած նպատակի իրագործման, այլեւ երկու կողմերու միջեւ գոյութիւն ունեցող արհեստական անջրպետը, աւելի եւս խորացած:

Պատճառաբանութիւնները, որոնք զարգացուցին անմիաբանութիւնը, մեր ազգային բացառիկ ծգնաժամ ային մէկ շրջանին, չեն կրնար արդարանալ որեւէ գինով եւ որեւէ նկատումով: Որովհետեւ ժողովուրդի մը բնաջնջումի սպառնալիքը ստորագնահատել որեւէ պատճառաբանութեամբ նոյնքան աններելի յանցանք է: Դեռ չենք խօսիր այս մասին թէ ո՞րչափով լուրջ եւ հիմնական առարկութիւններ էին, որոնք մղեցին ռամկավարները մասնաւորաբար վիժեցնելու ազգային կեդրոն ստեղծելու ծրագիրը:

Այս բոլորէն ետք, անհնար է չխոստովանիլ որ հայ քաղաքական կուսակցութիւնները, իբրեւ ազգային արտայայտութիւն, եւ կազմակերպուած ուժ, մեր ժողովուրդի ամենավտանգուած մէկ շրջանին լքեցին զայն, մերժեցին իրենց օժանդակութիւնը, եւ քաղաքացիական ամենանուիրական պարտականութիւնը:

Եզրակացութիւն մըն է ասիկա, հանուած մեր իրականութենէն, որմէ կարելի է սոսկալ: Բայց եթէ հակառակ կեցուածքի մէջ եղողները այսօր իսկ արդար կը նկատեն զիրենք, պէտք է ուրեմն ծանօթանալ անոնց Թաքուն այն բոլոր ծալքերուն, որոնց մէջ ամբարուած ուժը, կ'անտեսէ բոլոր յանցանքներն ու թերացումները: Իսկ մինչ այդ ընդունինք սակայն որ այս ժողովուրդի վճիռը, հայ ժողովուրդի դժբախտութիւններու մէջ որոշ բաժին վերագրել կուսակցական պայքարներուն,— ճիշդ է դժբախտաբար եւ անվիճելի:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԸՆԿ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՋՈՅԳ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԷՐԷԶ, 23 սեպտ.

Համաձայն եղած կարգադրութեան, ընկ. Շ. Միսաքեան սեպտ. 17ին Սէրէզէն մեկնեցաւ շրջակայ որբաշատ գիւղերը,— Սուպաշ, Վէզնիքօ, Թոփալեանի, Սարմուսաղլը, Տօվխիթա եւ Նուսգա: Իւրաքանչիւր գիւղի մէջ կը գտնուին 15-20էն մինչեւ 35-50 չափահաս որբեր: Ընկերը մանրամասն տեղեկութիւններ քաղեց որբերու վիճակին մասին եւ իր կարգին գեկուցումներ տուաւ ազգ. եւ կուս. կեանքի մասին: Այս վեց գիւղերուն մէջ ցիրուցան կը գտնուին մօտ 50 դաշնակցական ընկերներ, իսկ Նուսգան' (Տաֆնուտի) ունի ենթակոմիտէ մը, որ առանձին ժողով սարքած էր:

Հ. Յ. Դ. Սէրէզի Կոմիտէին նախաձեռնութեամբ, ամսոյս 21ի կիրակի օրը, Սարմուսագլը (Փէնտաբոլիս) գիւղաքաղաքի Այ Եորկիի ծառախիտ պարտէզին մէջ տեղի ունեցաւ դաշտահանդէս մը, տօնելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան Քառասնամեակը:

Գիշերանց պատրաստուեր էր գեղեցիկ բեմ մը, զարդարուած յունական եւ հայկական դրօշակներով, որոնց մէջտեղը, ծաղկեպսակի մը մէջ առնուած էր Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն անմոռանալի Քրիստափորի մէկ լուսանկարը: Շրջակայ գիւղերէն քալելով եկած էին աւելի քան հարիւր որբեր ինչպէս եւ ընտանիքներ եւ յոյն հայրենակիցներ:

Հանդէսը կը բաղկանար երկու մասէ,— բուն հանդէսը եւ Դաշնակցութեան Քառասնամեակը:

Օրուան նախագահ ընկ. Վաղարշակ Վարդանեան (Տօվխիթայէն), երգչախումբի հելլէն ազգային երգէն եւ «Մեր Հայրենիք»էն վերջ, հանդէսը բացաւ եւ հանդիսականներուն ներկայացուց բանախօս ընկեր Շաւարշ Միսաքեանը: «Բարեբախտութիւն մըն է մեզ համար, ըսաւ ան, այսօր, մեր մէջ ունենալ հեռաւոր Ֆրանսայէն եկած եւ երեք ամիսէ ի վեր Յունաստանի հայաբնակ վայրերը շրջող Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ ընկերը, որ իր այցելութիւններով կ'ուզէ ծանօթանալ յունահայ գաղութի կեանքին եւ ալ աւելի՝ հայ երիտասարդութեան վիճակին: Հետեւաբար, պէտք է օգտուինք ընկերոջ ներկայութենէն եւ ուշադրութեամբ ունկնդրենք անոր խօսքերը:»

Բուռն ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ ընկերը եւ նախապէս յայտնելով իր գոհունակութիւնը ներկայ երկսեռ բազմութեան համար, ըսաւ.

— Ամէնէն առաջ պարտք կը սեպեմ ողջունել ձեզ բոլորդ Եւրոպայի հայ գաղութին կողմէ եւ յետոյ, առանձնապէս կ'ողջունեմ ձեզ, Ապրիլեան Սաներ, մէկ միլիոն ժողովուրդի ժառանգներ, որ որբեր չէք, այլ մեր թանկագին զոհերու մեզ ձգած աւանդը, որ այսօր կ'ապրիք հայրենիքէ հեռու: Կրկին ողջոյն ձեզ, ձեր բոլոր բախտակիցներուն կողմէ:»

Ընկ. Շ. Միսաքեան, յետոյ, մօտ մէկ ժամ խօսեցաւ ընդհանուր ազգային - քաղաքական հարցերու մասին, մասնաւորապէս ծանրանալով երիտասարդութեան, այլ մանաւանդ Ապրիլեան Սերունդի դերին վրայ, մեր իրականութեան մէջ: Թելադրեց ներկաներուն չյուսահատիլ եւ ջանալ հայրենիքէ հեռու' հայ ապրիլ եւ պատրաստուիլ' Հայաստանի վաղուան քաղաքացիները դառնալու: Մենք, ըսաւ ընկերը' առաջ ունէինք հայրենիք, տուն, գոյք, կալուած, հայր ու մայր եւ միայն չունէինք ամէնէն անհրաժեշտը' հայրենիքը: Կայ այսօր այդ հայրենիքը, կերտուած' մեր անգին հերոսներու արեամբ, հոգ չէ թէ այսօր մեզ համար անցանկալի րէժիմի տակ: Ինչ որ ալ ըլլայ այդ րէժիմը, պարտաւոր ենք մենք օգնել մեր հայրենիքին, որպէս զի վաղը զայն տեսնենք աւելի լաւ վիճակի մէջ:

Յայտագրի երկրորդ մասին մէջ (նուիրուած' Դաշնակցութեան Քառասնամեակին) ընկ. Շաւարշ Միսաքեան դարձեալ բեմ եկաւ եւ մէկ ժամ եւս բանախօսելով պարզեց Դաշնակցութեան ծագումն ու զարգացումը, անոր դերը մեր ազատագրական պայքարին մէջ եւ անոր աշխատանքները այսօրուան համար:

Յիշեց մասնաւորապէս այն հսկայական աշխատանքը, զոր Դաշնակցութիւնը տարած է յեղափոխական գետնի վրայ, Թուեց դրուագներ այդ աշխատանքէն, — Պանք Օթօմանը, Խանասօրը, Եըլտըզի պօմպան եւլն.: Այս սրբազան պայքարը երբեք արկածախնդրութիւն չէր, ինչպէս առանց ամըչնալու եւ խղճահարելու կ'որակեն մեր անարժան հակառակորդները, այլ պայքարն էր ան Գաղափարի եւ Ուխտի: Հաւատացէք ընկերներ եւ հայրենակիցներ, որ ապարդիւն չպիտի մնայ թափուած արիւնը, որովհետեւ չպիտի դադրինք շարունակելէ մեր պայքարը մեր դարաւոր թշնամիին դէմ, մինչեւ որ չիրականանայ հայ ժողովուրդի գերագոյն Իտէալը՝ Միացեալ, Ազատ եւ Անկախ Հայաստանը:

Խելայեղ ծափերով վերջացաւ ընկերոջ այս գեղեցիկ ու տպաւորիչ բանախօսութիւնն ալ:

Մէջընդմէջ արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Հ. Թէքէրլէկեան՝ Սիամանթօի «Ափ մը մոխիր»ը, Փանոս Ալիքսանեան՝ «Ուխտաւորը» եւ Վ. Վարդանեան՝ «Յարդանք քեզ»ը: Չափահաս Որբերու երգչախումբը երգեց ազգային ու հայրենասիրական զանազան երգեր եւ ի վերջոյ բեմադրուեցաւ ընկ. Գ. Կաւաֆեանցի «Հայաստանի Յոյսը» կտորը, որ առաջին անգամ բեմ հանուած է Հալէպի մէջ, զինադադարի առաջին տարին:

Հանդէսէն վերջ, հարիւր Ապրիլեան Սաներ հաւաքուեցան ընկերական սեղանի մը շուրջ և զուարճացան մինչեւ գիշերուան ժամը 10: Ընկերային այս խըրախճանքի ընթացքին, ընկ. Ս. Մարտիկեան գիշերային խորըլուրդի մէջ մեներգեց «Սեւ խաւարը», ծափեր խլելով: Եղան հայկական եւ յունական շուրջպարեր եւ ի վերջոյ յոտընկայս երգուեցաւ Դաշնակցութեան քայլերգը՝ «Մշակ բանուոր»ը: Բոլորս ցրուեցանք խանդավառ տրամադրութեամբ, ողջերթ մաղթելով ընկ. Շ. Միսաքեանի:

Յաջորդ օրը, Տօվխիթայի մէջ ընկ. Շ. Միսաքեան լուսանկարուեցաւ ընկերներու հետ եւ մեկնեցաւ շրջանէս, քաղցր յիշատակ մը ձգելով մեր ամէնուն սրտին մէջ:

* * *

Ուրախութեամբ կ'իմանամ որ Զ. Ո. Միութեան մասնաճիւղ մը կազմուած է նաեւ Նուսգայի մէջ եւ շուտով յարաբերութիւն պիտի հաստատէ Փարիզի Կեդրոնին հետ: Ուրիշ գիւղեր ալ հետզհետէ պիտի կազմակերպուին իբրեւ Զ. Ո. Միութիւն, մանաւանդ երբ մեղմանայ տնտեսական տագնապը, որ անգործութեան մատնած էշատ մը երիտասարդներ:

Տակաւին անցեալ տարուան ծխախոտի բերքը ծախուած չըլլալով, շատ մը որբեր չեն կրնար զանձել իրենց պահանջները, կամ հարկադրուած են չարաչար (օրական մինչեւ 16 - 18 ժամ) աշխատիլ 40 - 60 տրախմիով:

Հակառակ այս տագնապին սակայն, միշտ բարձր է տղոց բարոյական կորովը:

Աւելցնեմ այս առթիւ, թէ տակաւին, Մակեդոնիոյ լեռներուն եւ ձորերուն մէջ կան 5-15 - 20ով համախմբուած չափահաս որբեր, որոնք զրկուած են գիրքէ եւ թերթէ եւ տեղեկութիւն չունին նոյնիսկ իրենց կազմակերպութեան ներկուն քին մասին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԽԵՆԹԵՆԱՆ

Նիւ Եորքինները չափազանց մտահոգ են, որ յանկարծ առտու մը կը խենթենան: Արդարեւ փողոցներուն աղմուկը անհանդուրժելի դարձած է: Աղմուկի դէմ պայքարի յանձնախումբը երեք հարիւր էջնոց տեղեկագիրով մը, քաղաքապետութենէն կը խնդրէ արգիլել այսուհետեւ նոր երկնաքերծ զէնքերու շինութիւնը:

Այս յանձնախումբը կը խնդրէ, որ ելեկտրականքերը վերցուին, ձիերուն սմբակներուն կաւուկ նիւթեր աւելցուին, շունեբուն հաչոցը արգիլուի, եւայլն:

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԲՆԱՇՐՋ...

Պ. Հըանդ. փաստըրման (Արմէն-Գարօի տղան) վե... շաքեկան յօդուածներ սկս... ստորագրել Ժուռնալ տը Ժ... մեծ օրաթերթին մէջ, տնտ... կան եւ ընկերային հարց... շուրջ: «Արդիւնաբերական խատանքին բնաշրջումը» յօդուածներէն մէկն է որ կը... կայացնենք մեր ընթերցո... րուն:

Ընկերային կարգի այ... փաստը զոր կը հանեն ... տանքի գիտական կազմա... պութեան դէմ, սա է որ ... կազմակերպութիւնը կը ... նախաձեռնութեան ոգին ... ղակի արտադրողին' բան... մէջ:

Արտադրութիւններու ... նարկումը (normalisation), ... ժուռններու ուսումնասիրու... աշխատանքիկանոնարկում... թոտներու ներածումը (այ... ուսումնասիրուած, աւանդ... պարտադրուած աշխատ... մեթոտներու) եւ վերջ... մասնագիտացած մեքեն... րուն յարաճուն գործածու... նը յառաջ պիտի բերէին ... մակերպութեան, ձեռներէ... թեան եւ ուսումնասիրու... նման գործօններու բացա... ջնջումը, գործօններ որոնց ... երբեմն բանուորը շատ ... մասնակցութիւն ունէր եւ ... արդի կանոնարկուած արդ... բերութեան մէջ յանձնուա... մասնաւոր օրկաններու:

Շատ մը ընկերաբաններ ... ձգտումին կը հակադրեն ան... լի արհեստաւորը, բազմա... գործունէութեան տէր բան... րը որ միանգամայն ստեղծող ... ուղղակի արտադրող եւ կազմ... կերպող: Ծանօթութենէն եւ ... բաստութենէ ի սպառ զուր... բանուորներուն հետ — որոնք ... ըստ իրենց, արդի ձգտումը ... ուեստի աշխատաւորութեան ... ծագոյն մասը կը կազմէ ... անոնք կը բաղդատեն երկ... տեւ աշակերտութիւնը, ... ճանական վարպետութիւն ... հաւասարակշռուած ու ... կացութիւնը արհեստաւոր... րուն վերադարձը կը բա... ջերմօրէն:

Նախ պէտք է դիտել ... արհեստաւորը, եթէ ոչ բ... վին, գէթ իբրեւ կարեւո... դակ տնտեսական կեանք... արդէն դադրած էր գոյու... ունենալէ, երբ Ժթ. դարու ... ջերը նոր ծնունդ կ'առնէր ... խատանքի գիտական կազ... կերպութիւնը: Արդիւնաբ... կան համակեդրոնացումը ... խատանքի արհեստագիտ... բաժանումը կազմած են ... ճարտարարուեստի յառաջ... ները՝ անոր ծագումէն ի ... շատ աւելի հին են քան ... տանքի գիտական կազմա... պութեան շարժումը: Այլ... քի այս բաժանումը (... յին եւ արհեստագիտակա... նակ տեսակէտով) շատ ... խէն նկատուած է իբրեւ ... հրաժեշտ եւ անձեռնմխելի ... րեխը ընկերութեան ... կերպութեանը:

Սկզբունքը ընդունելէ ... բարկումները բազմապ... վերջ, բնական է որ ... անկէ քաղել այն բոլոր ... ւորութիւնները զորս ան ... վանդակէր եւ զանոնք ... իրենց ծայրագոյն ... րուն: Չափազանց մասն... ցումը, մեքենական միջ... արտակարգօրէն ծաւալ... ծածութիւնը, խիստ կար... հութիւնը (discipline) ... զութիւններու այն ուսու... րութիւնն ու կանոնադր... զորս այսպիսի բարեփ... մը կ'ենթադրէ կը ... կամ առաջ կը բերէ, ... փոխակերպած են արդ... բական աշխատանքին ... աւածքը: Այս փոխակ... հոն ուր ան կատարուած է ... վստահ, թոյլ տուած ... կային աշխատանքի ... դրականութեան հսկայ ... մը, որմէ գործաւորները ... րէն օգտուած են (աւելի ... ռոճիկ, աշխատանքի ... նուազում, եւ աշխա... պայմաններու բարուոք...

Գալով այն ազդեցութ... զոր այս փոխակերպ... կրնայ գործել բուն ի... տանքին վրայ, եթէ ... պարագաներու մէջ զո...

...կառավարողները ընդգծած են կանոնարկումին, աշխատանքի կանոնարկումը հասատատած է պարզ եւ դիւրին ճիգ մը, փոխարէն այն որ ջանգուածաբար աշխատանքին որ առաջուընէ կը պահանջէր իմացական կամքի նախաձեռնութեան մեծ խոյանք մը, ուղղելի բազմաթիւ պարագաներու մէջ, սափ՚հակառակ աւելի ժամանակագիտացումի մը, ան յառաջ բերած է անհերքելի բարձրացում մը աշխատող ձեռքերու ոգեկին:

Արդիւնաբերութեան բոլոր գործընթացներուն մէջ գոյութիւն ունեցած գործաւորներ որոնք ենթարկուած են խիստ միօրինակ եւ ֆիզիքապէս տաժանելի աշխատանքներու: Օրինակի համար գործատունի եւ chantierի արհեստագործ բանուորները որոնց աշխատանքը կը կայանայ չինուածանիւթեր բեռցնելու եւ պարպելու մէջ, կը կազմեն նըկատելի քանակ մը արդիւնաբերական աշխատաւորութեան մէջ: Փոխադրութեան մեթոտներու կանոնարկումը անոնցմէ շատերը մեքենավար կը դարձնէ: Ֆիզիքական աշխատաւորին տեղ կը դնէ գործաւորի աւելի բարձր տիպար մը, արհեստապէս աւելի բանիմաց, ձերբազատուած յաճախ խիստ դժուարին աշխատանք մը, եւ աւելի լաւ վարձատրուած:

Ցալով ուղղակի արտադրող աշխատաւոր ձեռքերու, կատարեալապէս մեքենայուած ձեռնարկները, հակառակ ամբողջապէս խորոխուած նախապաշարումի մը իրենց ամբողջութեան մէջ կը գործածեն որակեալ բանուորներու աւելի մեծ տոկոս մը քան միւսները:

Ինքնաշխատ եւ կէս ինքնաշխատ մեքենաներու գործածութիւնը բազմաթիւ բանուորներու աշխատանքը կը վերածէ հսկողութեան, պահպանութեան եւ նորոգութեան գործի մը. գործ որ աւելի մեծ կոչ կ'ընէ բանուորին իմացականութեանը եւ աւելի այլազան է քան ուղղակի արտադրութեան աշխատանքը զոր կը կատարէր նախապէս: Նման ձեռնարկներ կանոնաւորապէս կը զբաղեցնեն մեծ թիւ մը մեքենաներ շարայարողներու, կառուցանողներու եւ սարուիչներու, որոնց աշխատանքը բէպլէտեւ խիստ մասնագիտացած, բայց բնաւ միօրինակ չէ եւ յաճախ աւելի շահեկան է քան արհեստաւորին աշխատանքը:

Կանոնարկուած արդիւնաբերութեան մէջ անշուշտ դեռ գոյութիւն ունին մեծ թիւ մը գործաւորներու, որոնք կապուած են տաղտկալի աշխատանքի մը որ նիւթական շահէն զատ ոչ մէկ հետաքրքրական կողմ ունի անոնց համար: Անոնցմէ շատերը չեն գանգատիր իրենց վիճակէն եւ կը նախընտրեն այս կարգի աշխատանք մը որ իրենցմէ ոչ մէկ մտասեւեռումի ճիգ կը պահանջէ. բաւական է որ այդպէսով անոնք ձեռք բերեն աւելի բարձր ռոճիկներ եւ աշխատանքի բարելաւ պայմաններ: Բայց անտարակոյս ասոնց մէջ ալ կայ փոքրամասնութիւն մը, աւելի օժտուած եւ աւելի փառասէր, որուն աշխատանքը որոշապէս վար կը մնայ իր ընդունակութեննէն եւ որ կը տառապի իրեն վիճակած դրութենէն:

Այն մեծ կարեւորութիւնը որ կանոնարկումին մէջ կ'ընծայուի մարդկային ազդակին, ազդակ մը որ նախապէս շատ անտեսուեցաւ, բայց այսօր հետզհետէ կը նկատուի իբրեւ խարիսխը արտադրական կարողութեան զարգացման խնդրին, արդէն բաւական նպաստած է բարւոքելու այս կացութիւնը:

Արհեստական ընտրութեան (sélection) լաւագոյն մեթոտներ, ճիգ մը՝ որ ձգտի կարգ մը որոշ չափով միակողմանի բանաձեւեր պատշաճեցնելու ընկերային իրականութեան կարիքներուն, վերջապէս մարդկային աշխատանքը թեթեւցնող եւ ջնջող մեքենական միջոցներու յարաճուն գործածութիւնը, ատաճանաբար պիտի լուծեն այս տագնապեցնող խնդիրը որ միշտ գոյութիւն ունեցած է եւ որուն լուծում մը գտնելու համար գիտական կազմակերպութիւնը, շնորհիւ այն առարկայական դիրքին զոր ունի աշխատանքի բոլոր հարցերուն հանդէպ, աւելի յարմարութիւններ ունի քան արտադրութեան հին դրութիւնները:

Հ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ Հ. Յ. Դ. ՊԱՏԱՆ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 2 Հոկտ — Տասնեակ մը պատանիներ նշմարելով իրենց եւ նման պատանիներու պայմանները, որոնց հետեւանքով հեռու եւ զրկուած կը մնան ազգային-ընկերական կեանքէ եւ իրենք իրենց ձգուած, հետզհետէ կ'ուծանան եւ կը բռնեն այլասերման ճամբան, գեղեցիկ գաղափարը յղացան հաւաքուելու Հ. Յ. Դ. դրօշին տակ եւ տեղիս Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի ժողովասրահը հաւաքուելով, կազմեցին պատանեկան Միութիւն մը: Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան կեդրոնէն զրկուած երեք ներկայացուցիչներ բացատրեցին Միութեան ծրագիրն ու կանոնագիրը եւ եռագոյնին շուրջը հաւաքելով պատանիները, կատարեցին անոնց երդման արարողութիւնը, որ վերջացաւ «Մշակ բանուոր» խմբերգով:

Պատանիներն արդէն, եռանդով ու կորովով լեցուն, անմիջապէս լծուեցան աշխատանքի եւ շատ կարճ ժամանակի մէջ անոնք կրկնապատկեցին իրենց թիւը:

Միութիւնը քիչ ատենէն պիտի ունենայ նաեւ իր գրադարանը:

Գր. ՔԷՆՏԻՐԵԱՆ

ՕԴԵՂԷՆ ՋՐՀՈՐՆԵՐԸ

Աւելորդ է ծանրանալ ջուրին անհրաժեշտութեան մասին, գիտենք թէ շատ մը երկիրներու մէջ ան կենսական կարեւորութիւն ունի, առանց ջուրի կենդանական թէ բուսական աշխարհը անկարող պիտի ըլլար ըլլար պահելու իր գոյութիւնը:

Չոր կլիմայ ունեցող կարգ մը երկիրներու մէջ, ջուրը շոգիի ձեւով կը գտնուի օդին մէջ, ըստ այնմ՝, հաշուած է որ մէկ խորանարդ մեթր օդին մէջ գոյութիւն ունի 6 10 քիլօ ջուրի շոգի:

Օդին մէջ ջուրին այս գոյութիւնը ծանօթ ըլլալով, գիտնականները մտածած են միջոց մը գտնել ի հարկին զայն հաւաքելու համար, առանց սպասելու որ բնութիւնը բարեհաճի անձրեւի ձեւի տակ անկէ մեզի ղրկելու:

Այս նպատակով քնափըն անուն պելժ երկրաչափ մը ուզած է գիտութեան տուեալները օգտագործել, ո՛չ թէ անձրեւ տեղացնելու, այլ մթնոլորտին խոնաւութիւնը որոշ տեղ մը հաւաքելու համար:

Քնափընի օդային ջրհորը հիմնուած է հետեւեալ սկզբունքին վրայ: Ան պատի մը մէջ կը խօթէ իրարմէ հեռու պզտիկ կոր խողովակներ ներսէն դէպի դուրս հակած դիրքի մը մէջ եւ բացուած դուրսի կողմը միայն: Այդ խողովակները շինուած են ծակոտկէն նիւթով մը: Բնագիտական ծանօթ սկզբունքով, սիֆոն խողովակներ իրենց կը քաշեն քարերուն խոնաւութիւնը:

Արդ, օդեղէն ջրհորի խնդրին լուծումը կը կայանայ հակառակ երեւոյթ մը առաջ բերելուն մէջ, այսինքն՝ սիֆոնի մը մէջ շրջագայող օդը, փոխանակ հարստացնելու, աղքատացնել ջուրի շոգիով:

Քնափըն իր օդեղէն ջրհորին կու տայ քարէ կամ կրախիճէ շինուած աշտարակի մը երեւոյթը, կլոր կամ քառակուսի ձեւով, որ դուրսէն երկանաքարի մը տեսքը կը յիշեցնէ: Պատերը թանձր են եւ կազմուած ներսէն ցցուն անկիւններով, որոնք աւելի շուտ կը պաղին քան թէ պատին մնացեալ մասերը: Պատերուն մէջէն տեղ տեղ կոր խողովակներ կ'անցնին: Ջրհորին վերնամասին վրայ գտնուած սիֆոնները, որոնք ամբողջութեան երկու երրորդ մասը կը կազմեն, դուրսէն դէպի ներս հակած են, իսկ ստորին սիֆոնները, մնացեալին մէկ երրորդը՝ հակառակ դիրքի մը մէջ դրուած են: Աշտարակին ստորին մասին վրայ կը գտնուի կրաղիւսով լաւ ծեփուած ընդունարան մը, որուն մէջ կը հոսի խտացած ջուրը:

Ցերեկ ատեն, դուրսի տաք օդը կը թափանցէ ջրհորին մէջ վերի խողովակներուն միջոցաւ: Սենեակը, որ պատերուն թանձրութեան շնորհիւ ջերմապէս լաւ մը կզզիացած է, նուազագոյն ջերմութիւն մը ունի, քան արտաքին օդին բարեխառնութիւնը: Օդը՝ սենեակին պատերուն հետ շփման մէջ մտնելով կը պաղի եւ կու գայ վայրկեան մը, ուր ան կը յագենայ ջուրի շոգիով, որմէ մաս մը կը խտանայ պզտիկ կաթիլներու ձեւին տակ. պաղած օդը որ տաք օդէն աւելի ծանր է, վար կ'իջնէ ու դուրս կ'ելլէ ստորին խողովակներէն:

Գիշեր ատեն օդը կը շարունակէ մտնել սենեակին մէջ, եւ որովհետեւ այդ միջոցին ան նուազ տաք է քան թէ ցերեկը, կը պաղեցնէ ջրհորը եւ զայն կը նախապատրաստէ գործելու յաջորդ օրուան համար:

Պ. Քնափըն կը կարծէ թէ 1000 քառակուսի մեթր խտացման մակերեւոյթ ունեցող օդեղէն ջրհորի մը միջոցաւ կարելի է օրուան մը մէջ մօտաւորապէս 40,000—50,000 խորանարդ լիթր ջուր հայթայթել: Պարզ հաշիւ մը պիտի բաւէ հաստատելու համար թէ խնդրին մէջ որ եւէ չափազանցութիւն չկայ:

Թող թէ արեւին տակ ոչինչ կայ նոր. չէ որ գիտական ամէն նորութիւն հիմնուած է հինին վրայ: Պարագան նոյնն է նաեւ պելժ երկրաչափին համար:

Քրիստոսէ հինգ դար առաջ, Խրիմի մէջ, ուր կլիման չոր է, Թէոդոսիա քաղաքը շրջապատող լեռներուն վրայ բնիկները շինած էին կրային քարերէ 13 հսկայ բուրգեր, որոնցմէ հոսող ջուրը խողովակներու միջոցաւ կ'ոռոգէր վերոյիշեալ քաղաքը:

Մաղթենք որ Պ. Քնափընի ծրագիրը շուտով մտնէ գործնական փուլի մը մէջ: Իր առաջին օդեղէն ջրհորին բացումը տեղի պիտի ունենայ մօտ օրէն:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՄ ԳԻՐՔԸ, Ա. Ահարոնեանի, (պատանեկութիւն), հատոր երկրորդ: Տպագր. Նավառ, 1930:

LA MORT DE STAMBOUI, Dr. Qurenche, Տպգր. J. Peyronnet & Cie, 7 Rue Valois, Փարիզ 1930:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Գերման ընկերվարական կուսակցութեան որոշումը որ անսովոր տրամադրութիւն կը ցուցնէ գործակցելու կառավարութեան, մեղմելու եւ վերցնելու համար ներկայ տագնապը, մեծ տպաւորութիւն գործած է իր արտակարգ չափաւորութեամբ: Որոշման բանաձեւը կ'արտայայտէ ի նպաստ ժողովրդավարութեան, խորհրդարանական կարգերուն, արտաքին հաշտարար քաղաքականութեան եւ ընդդէմ ներքին եւ արտաքին որեւէ արկածախնդրական քաղաքականութեան դէմ:

Կաթոլիկներու թերթը «Գերմանիա» կը գովէ որ ընկերվարականները չեն պահանջեր գործօն մասնակցութիւն դահլիճին մէջ եւ անոնց բանաձեւը կը բաղդատէ կառավարական կուսակցութեանց աղմկոտ եւ պոռոտ ցոյցերուն հետ, ինչպէս երկրագործականներն ու տնտեսավարները, որոնք ո՛չ միայն կը մերժեն ընկերվարականներու գործակցութիւնը, այլեւ կը պահանջեն կառավարութենէն որ իր կարգին Ռընդի ծրագրին վերաքննութիւնը պահանջէ եւ պարտքերու վճարման յետաձգում յայտարարէ:

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Անցեալ չորեքշաբթի, Հոկտեմբեր 1ին տեղի ունեցաւ Սեվրի Մուրատեան վարժարանի երրորդ տարեշրջանի վերաբացումը: Ոչ մէկ հանդիսաւորութիւն: Դուրսը վարժարանին ճակատը, ֆրանսական հիւրընկալ դրօշին վրաեւ ազգային եռագոյնը միայն, իր ներդաշնակ վէտվէտումներովը առաւօտեան մշուշապատ արեւուն ներքեւ:

Հին եւ նոր 58 գիշերօթիկ աշակերտներ, ինչպէս նաեւ մէկ քանի ցերեկօթիկներ առաւօտուն կանուխ սկսան հաւաքուիլ լոյսի եւ գիտութեան այս նորաստեղծ սրբավայրը եւ արձակուրդի օրերէն վերջ, սկսելէ առաջ նոր տարեշրջանը, անոնք, իրենց հանդիսաւոր ուխտը ըրին, գիտութիւններու հետ նաեւ, իւրացնելու վարժարանին մէջ ինչ որ ազգային է՛ եւ գուրգուրալու այս այլամերժ հորիզոններուն ներքեւ մեր հայրենի բարքերուն եւ աւանդութեանց վրայ՝ մինչեւ բոցավառ արշալոյսը ցեղին յարութեան:

Ց. ՏՈՂԱՃԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԳԱՒԱՌԻՆ ՄԷՋ

Թաղապետական ընտրութեանց առթիւ, կարգ մը դէպքեր տեղի ունեցած են գաւառներու մէջ: Թուրք թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն.—

Էսկիշէհիրի մէջ ընդդիմադիր կուսակցութեան մարդոց թոյլ չէ տրուած քուէտուփերուն քով կենալ: Կուսակալը հրամայած է ընդհանուր դատախազութեան ձերբակալել թաղապետութիւնը քննադատողները, իբրեւ կառավարութիւնը վարկաբեկող անձեր: Սակայն ձերբակալուածները ազատ արձակուած են, հասկցուելէ վերջ որ անհիմն է կուսակալին այս վերագրումը: Նոր կուսակցութեան մարդիկը կըրկին քուէտուփերուն գլուխն անցած են, սակայն կուսակալին միջամտութեան վրայ ստիպուած են ետ դառնալ:

Ասկէ զատ կառավարական բժիշկ Սատի, հազարապետ Ճէմալ, դեղագործ Բէնան, Տոքթ. Եազուպ Իհսան եւ փաստաբան Իսմայիլ Հագգը պէյերը, որոնք նոր կուսակցութեան յարած են, «Մէրքէզ» դեղարանին մէջ յարձակումի ենթարկուած են:

Յարձակողները Սէփէթճիէն եկած էին, Ամնի պէյ անունով մէկու մը առաջնորդութեամբ: Այս վերջինը ապակիները խորտակելէ վերջ, քարով մը պատռեց Բէնան պէյի գլուխը եւ այն պահուն երբ ժողովուրդը կ'ուզէր զինքը բռնել, ատրճանակը քաշեց ու սպաննեց: Ի վերջոյ զինաթափուեցաւ եւ ձերբակալուեցաւ:

Սիլիվրիի մէջ ալ Խալքի ներկայացուցիչներէն Ճէվտէթ Քէրիմ պէյ, ճառ մը խօսելով յայտարարած է թէ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ նոր կուսակցութեան յարողներուն դէմ:

Յետոյ կուսակցութեան ներկայացուցիչը քովը կանչելով, հրամայած է որ քաշուի, բայց անոր մերժումին վրայ կարգ մը խօսքեր ըրած է նոր կուսակցութեան հասցէին:

Ատանայի եւ Պրուսայի մէջ ալ ընտրական պայքարը բուռն կերպով կը շարունակուի, կ'ըսէ «Եարըն»:

⁂ «Եարըն» կը գրէ թէ Էնկիւրիի կայարանէն Զէթհի պէյը քաղաք փոխադրող ինքնաշարժի շարժավարը Սալիհ՝ ձերբակալուած եւ գիշերը ուշ ատեն միայն ազատ արձակուած է միջամտութեանը վրայ նոր կուսակցութեան անդամի մը, որ հետեւեալը հեռաձայնած էր ներքին գործավարին.—

Ի՞նչպէս գոհացաք միայն ձերբակալելով շարժավար մը, որ մեր կուսակցապետը քաղաք փոխադրելու ոճիրը գործած էր. մինթէ աւելի խիստ պատիժ մը արժանի չէր այսպիսի յանցաւոր մը:

ԳՕԳՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

(ՀԱՅ-ՔՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Նշան էֆէնտին անօրինակ հրճուանքով աչքէ անցուց եւ մէկիս մը գլորեց պաշտօնեայի ձեռքին մէջ:

Դատարանը անպարտ արձակեց «ապստամբ» ամբաստանութեամբ ձերբակալուած քիւրտը եւ անմեղ եւ անպաշտպան հայ մը կախուեցաւ մեծ հրապարակին վրայ: Բերդապարիսպին կից, գլխաւոր բանտին մէջ, հայ երիտասարդ մը սրախողխող եղաւ:

Խումբ մը քաջարի Հայեր, երեք քիլոմեդր հեռուէ փորուած ստորերկրեայ ճամբուն ծայրը հասցուցին կեդրոնական բանտի թիւ 7 սենեակին տակը, կը մնար միայն տախտակամածը կտրելու աշխատանքը, մեծ յեղափոխական մը ազատելու համար:

Խումբ մը կիներ հայհոյանք ու քարեր շպրտեցին քաղաքապետի հայ օգնականի կառքին վրայ:

Գեղեցիկ դաշտի մը եզերք, մեծ հրապարակի մը կրծքին թառած, գմբէթաւոր, խոշոր ու բարձր շէնքի մը մէջ, հանդէս մը կար կէս օրէն ետք: Առաջնորդ, վարդապետներ, բազմաթիւ ուսուցիչներ, ծնողներ, մաքուր եւ կոկիկ հագուած աշակերտութիւն մը լեցուցած էին միջանցքներն ու վարդաստանի նմանող մեծ բակը:

Այդ տարուան դպրոցական հունձքը շատ յաջող էր: Նախակրթարանի բարձրագոյն Բ. դասարանը կ'աւարտէին 27 պատանիներ այն ալ առաւելագոյն նիշերով:

Հանդիսականները հիացմունքով ունկնդրեցին 14 տարեկան շրջանաւարտի մը «Քրտուհին» շարադրութիւնը: Հանդիսականներէն մէկը իր քովը նստողին նկարագրեց 96ի մեծ դէպքը. Գառահիսարի եւ Բարթողիմէոսի կըռիւները. Պետօ, Մարտիկ, Աւետիսեան ղեկավարները եւ այդ կռուին նահատակուող երիտասարդի մը հերոսական ջանքերն որուն գաւակն էր «Քրտուհին» կարդացող եւ առաջին պարգեւառուն:

Հարկահաւաք Գալուստ էֆէնտին, ամուր բռնած տէրտէրի ձեռքէն կը գանգատէր «Ձեր Հայկօն մեր այգին քարուքանդ ըրած է, հաւաքոյնը վառեկ չէ մնացեր:

Պարսկական սահմանագլուխը տօնական կերպարանք առած էր. կարմիր աղիւսով շարուած ու կանաչը բլրակին տուած խարխուլ եւ անդուռ խրճիթի մը մէջ կը խոմփար սահմանապահ սարբազ Հիւսէն. կուլիւ, «վարանտիլ»հրացանը պատին տակ: Մրջիւններու կարաւան մը, շաբաթէ մը իվեր հացի փշրանքներ կը կրէր ժանգոտած ու հողով լի հրացանի խողովակին մէջ, ձմեռը դիմագրաւելու համար կը պատրաստէր

«Խոնապա՛րի», այսպէս էր անուն սահմանագծի վրայ նստած պահականոցին, որուն պահապան գունդին միւս կէսը —«Քեալպալաքպեարըը»ը, ծալապատիկ նստած էր, Իրան վերապարձող ուխտաւորներու մէջտեղը, Նարկիլէ կը ծխէր, Շահնշահի գովքը կ'ընէր եւ օղի կը կոնծէր: Պարսկահայերու նշանաւոր քիւֆթէն կաղամբի պլպլջակներով կ'եռար օճախին վրայ եւ սամավարը Արաւուլէն փչող հովերուն հետ հեշտօրօր մեղեդի մը կը ձայնաւորէր:

Րաֆֆիի հայրենակիցներէն մաս մը, հռչակաւոր «արաբական մինարէթի» հովանիին տակ կը քնանային, իսկ «Քէօհնէշէհիրի» Թրքական փոխ հիւպատոս Ցակոբը հայ հարազատները կը մատնէր: Ատամնաբոյժ Քիպրիթճեանը, Մակուի աճաւոր ձորերը կը չափչփէր, պատանքը ծոց դրած յեղափոխական յանձնարարութիւններ, հեռագրեր, զէնքի եւ մարդոց փոխադրութիւններ կը կազմակերպէր:

Թաւրիզի, հայկական զինագործարանին մէջ աշխատանքը կ'եռար, Ցէրիկի լեռներուն վրայ հայդուկային խումբ մը կը քնանար:

Ռուսական սահմանին վրայ կապուտակ չիկահեր ռուս զօրքերու մաքուր եւ կարմիր երեսները, սեւ մահուտէ հագուստներու մէջ, զինուորական ոսկեփայլ կոճակներու հետ կը պսպղային: Սահմանապահ գունդը, ուխտ հարիւր հետիոտներու հետ, իր մէջ կը պահէ նաեւ շրջիկ ոստիկաններու ջոկատ մը եւ կոզակներու երեք հարիւրակներ: Գեղեցիկ եւ առողջապահիկ զօրանոցներու առջեւ, անօրինակ մաքրութիւն մը, առաջին իսկ տկնթարթին մտածել ու զանազանել կ'ուտար Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ անբաղդատելի տարբերութիւնը:

Խոզերու խումբ մը հեռաւոր ճահիճին մէջ կը թաւալէր: «Պօռշը» կ'եփէր դաշտային շարժուն խոհանոցներուն մէջ եւ ամենուրեք երգի ու նուագի ձայն կար: Սպաները վօտկա կը խմէին եւ խոզի երշիկ կ'ուտէին:

Սահմանէն անդին՝ Թուրքիոյ «կարավէրան» պահականոցի, գետնափոր երեք խրճիթներու մէջ ասկեարներու հարիւրակ մը կը քնանար:

Երկու ասկեար իրենց հաստ կտաւէ անդրավարտիքները կը լուային գետակին մէջ, քանի մը զինուոր ժայռի մը քով արեւին տակ մերկացած եղունգներով ոջիլ կը սատկեցնէին: Երկու պահակներ «այնալուն» ուսերնուն, դանդաղաքայլ կը շրջէին եւ մերթ ընդ մերթ ձեռքերնին ճակատներնուն դրած, հեռուները կը զննէին:

(II) ԱԶԳԻՆ

Օդանաւային զարհուրելի աղէտ մը

ՆԱԽԱՐԱՐ ՄԸ ԵՒ 48 ԱՆՁԵՐ ԱԾԽԱՑԱԾ

Օդանաւային զարհուրելի աղէտ մը սուգի մատնած է Անգլիան։ «Ռ—101» անգլիական ղեկաւորը որ առջի իրիկուն ժամը 19.30ին մեկներ էր Քարտինկթոնի իր կայանէն դէպի Հնդկաստան ուղեւորութեան մը համար, գիշերուան ժամը 2.10ին փճացաւ ֆրանսական հողի վրայ, Պօվէէն 6 քիլոմեդր հեռու։

Պօվէյի օդանաւային կայանին պահնորդը կը պատմէ թէ իր ուշադրութիւնը գրաւած էր օդանաւին շարժիչ մեքենաներուն աղմուկը։ Այդ պահուն, օդանաւը կը յառաջանար բոլոր լոյսերը վառած, գեղատեսիլ աստուպի մը պէս, երբ յանկարծ մեծ բոց մը բարձրացաւ։ Օդանաւը կրակ էր առած ու կ'իյնար գետին, պայթումով ու բոցերու մէջ։ Շրջակայքի բնակիչները որ լսեր էին օդանաւին աղմուկը եւ պայթիւնն ու տեսեր բոցերը, անմիջապէս կը փութային օգնութեան, բայց արդէն շատ ուշ էր։

Բոցերու մէջ, ամբողջ կազմածը փճացեր էր։ Միայն կարելի եղաւ առաջամասի նաւակին ութը ճամբորդները փրկել, անոնք այրուցքներ ստանալէ վերջ սակայն։ Անոնց երկուքն ալ մեռան հիւանդանոցին մէջ։

Երբ բոցերը մարեցան, օդանաւին բեկորներէն կարելի եղաւ դուրս քաշել 49 ածխացած դիակներ, որոնց մէջ է Լորտ Թոմսըն՝ Անգլիոյ օդանաւային նախարարը, ինչպէս նաեւ քաղաքային օդանաւորդութեան տնօրէնը։

Աղէտին բուն պատճառները դեռ անյայտ կը մնան։

Ռումանիոյ դահլիճի տագնապը

Քաղաքական տագնապը որ երկար ատենէ ի վեր կը տեւէ Ռումանիոյ մէջ, այս օրերս աւելի սաստկացաւ։ Ռումէն ճարտարարուեստի նախարարը որ Փարիզ եկեր էր փոխառութեան մը մասին բանակցելու եւ ուր պիտի մնար 10 օրուան չափ, փութով Պուքրէշ կանչուեցաւ։

Պուքրէշի մէջ զրոյց կը շրջի թէ մօտ ատենէն պիտի կազմուի ազգ. գիւղացիական նախարարութիւն մը որ փոխանցման շրջան մը միայն պիտի բոլորէ, եւ որմէ վերջ պիտի կազմուի համերաշխական եւ ազգ. միութեան դահլիճ մը, գլխաւորութեամբ Թիթուլէսքոյի։

Պալքանեան խորհրդաժողովը

Կիրակի օր, Աթէնքի մէջ բացումը կատարուեցաւ Պալքանեան խորհրդաժողովին։ Նախագահ Պ. Փափանասթասիու երկար ճառով մը ըսաւ.— Պալքանեան ժողովուրդները որ միւս ժողովուրդներէն աւելի կրած են մահացու եւ կատաղի կռիւներու վնասները եւ անոնցմէ աւելի, պատերազմի քաննիչ ուժին փորձառութիւնն ունին, հանդարտութիւն կ'ուզեն, որպէսզի իրենց բոլոր ուժերը կարենան կեդրոնացնել, բարելաւելու համար իրենց վիճակը։ Միութիւնը միմիայն պիտի կրնայ զանոնք փրկել տագնապէն, որ կը ճնշէ երկրագործ եւայլ դասակարգերը»։

Նախագահէն յետոյ, կարգաւ խօսք առին Վէնիզէլոս, Ռումանիոյ, Թուրքիոյ, Եուկօսլաւիոյ ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ Պ. Ուալթըր։

Յանձնախումբերն արդէն աշխատանքի սկսած են։

Գերմանական հսկայ ցոյց մը

ՊԵՐԼԻՆ, 5 հոկտեմբեր.— Երէկ եւ այսօր, մեծ ցոյցեր տեղի ունեցան Գօպլէնցի մէջ, «Պողպատեայ Սաղաւարտներ»ու կողմէ։ Հարիւր քսան հազար անձեր համախմբուեր էին, վեց հազար դրօշներով։

Վիթխարի զօրանցք մը տեղի ունեցաւ։ Զօրանցքին կը մասնակցէին նաեւ 3800 ինքնաշարժներ զարդարուած ազգային գոյներով՝ սեւ, ճերմակ, կարմիր։ Այս ցոյցին կը մասնակցէին 15 զօրավարներ։ Յատուկ բեմի մը վրայէն, գործողութիւններուն կը հետեւէր զօրավար Ֆոն Սէքթ ընդհանուր սպայակոյտի նախկին պետը։

Դեռ թափօրը չշարժած, կազմակերպութեան պետը, ճառով մը յայտարարեց.—«Պողպատեայ Սաղաւարտները» չպիտի դադրին պայքարելէ, մինչեւ վերաքննութիւնը ամօթալի դաշնագրերուն, որոնք մեզի պարտադրուեցան, մինչեւ որ Գերմանիա վերստանայ իր զինուորական վեհապետութիւնը»։

Ճառախօսը պահանջեց նաեւ որ Փրուսիոյ մէջ հաստատուի ազգայնական կառավարութիւն մը։ Ճառէն վերջ 120 հազարնոց այս բազմութիւնը թնդացուց կայսերական երգը և երդում տուաւ իր բոլոր ուժերը տրամադրել «ազատութեան պայքարին»։

Գերմանիոյ նախկին գահաժառանգը, Վիլհէլմ Բ.ի անդրանիկը ներկայ էր ցոյցերուն։ Կ'ըսուի թէ ան պատուոյ անդամ արձանագրուած է «Պողպատեայ Սաղաւարտներուն»։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

11 Հոկտ. Շբ. իրիկուն Salle de Géographie մէջ, 184 bld. St-Germain

կը նախագահէ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

կը խօսին ՌԷՆ. ՕՀԱՆ ՆԱՐՕ

Ուղերձ մը Ուրֆայի Հայրենակց. միութեան կողմէ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու։ (Մանրամասնութիւնը յաջորդով)։ Կը մասնակցի նաեւ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Սաքօ Յակոբեանի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Զ. Ե. Ո. Միութեան Մարսիլիոյ մասնաճիւղը նախաձեռնարկ եղած է տօնելու համարՀայՄշակոյթի Օրը Մարսիլիոյ մէջ, 25 Հոկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն Սալոն Շափի մէջ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— 12 Հոկտեմբեր կիրակի ժամը 2.30ին։ կը ներկայացուի՝ ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ կամ ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ

Ն. Գ. Բ. — ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐՁԱԿ ԷՋԵՐ ԵՒ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

(Ա. հրատարակութիւն «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»ՈՒ)

Հեղինակին նկարով, գեղատիպ կողքով՝ Մ. Քէպապճեանէ, կենսագրական ամփոփ յառաջաբանով եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ։

Գինն է Ֆրանսայի, ֆրանս. գաղութներու եւ Պալքաններու համար 20 ֆր. միւս երկիրները 25 ֆր. կամ 1 տոլար։

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան՝ Լ. Գեւոնեանի 235 Fbg. St, Martin, Paris 10e.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոնպի Զէյթուն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Վիշապեան եւ Փոթորիկ խումբերը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 79 Rue des Chambardsի հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ եւ տարեկան հաշուետուութիւն, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ընդհ. ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ԳԱՒԱՌ

ՍԷՆԼՈՒԻ Ալիշանի ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերը Զաւէն, Կորիւն եւ Նիկոլ Դուման, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Ե. Տարօնեան, նիւթ ունենալով քաղաքակրթութիւն եւ բարքեր։ Մէկ ժամ սինէմա։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կարօ Կարապուշեան որ կը բնակէր 20 rue des Feuillants, Marseille. Իմացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

—Կը փնտռեմ եղբայրս Օհաննէս Տէմիրճեան, (Եօզղատի Գարապըյըգ գիւղէն) որ 1917ին կը գտնուէր իր հօր Մկրտիչ Տէմիրճեանի հետ կեսարիա։ Հօրս մահէն վերջ լուր մը չունիմ, իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօր Մարտիրոս կամ Յովսէփ Տէմիրճեանի, 13, Rue des Dominicains Marseille. Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930
8 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1385

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ

«Փարիզահայ Տրամաթիք Թատերախումբ»ը իր թատերական շրջանը վերսկսաւ, անցած կիրակի, բեմադրելով Մ. Մէթերլինկի «Մոննա-Վաննա»ն։

Ըսենք, ամէնէն առաջ, որ ջերմ համակրանքի եւ քաջալերութեան արժանի են ասդանդական հայ թատերախումբերը կամ սիրողներու խմբակները, որոնք բոլոր դժուարութիւններուն յաղթահարելով, Ամերիկայէն մինչեւ Ֆրանսա, Յունաստանէն մինչեւ Պարսկաստան, հայ թատրոնի վարագոյրը կը բանան։ Հայ թատրոնը, ամէն ատենէ աւելի, այսօր անպաշտպան է եւ ենթակայ նիւթական զրկանքներու։ Ու հայ բեմի անուանի կամ սիրող մշակներն են, որ անհաշիւ ճիգերով, մեզի հայ թատրոն ունենալու պատրանքը կուտան։

Ըսենք նաեւ, որ հայ ժողովուրդը. մասնաւորապէս մտաւորականութիւնը իր բազմապիսի մտահոգութիւններու կարգին, պէտք է մտահոգուի հայ թատրոնի վերածնութեան գործով, որ մեր մշակոյթի խիստ կարեւոր ազդակներէն մէկն է։

Այս ընդհանուր նկատողութիւններէն՝ անցնինք քանի մը խօսք ուղղելու հայ բեմի վարիչներուն։

Փարիզի մէջ, Հայ «Տրամաթիք Թատերախումբ»ի առաջին ներկայացումը մեզ կը ստիպէ հիմնական խնդիր մը արծարծել։

Ինչո՞ւ «Մոննա-Վաննա»ն եւ ոչ թէ հայերէն թատերախաղ մը։ Ջենք խօսիր յաջող կամ անյաջող խաղարկութեան մասին, այլ խնդրին կը մօտենանք անհրաժեշտութեան եւ մշակութային նշանակութեան տեսակէտէն։

Հայ թատերախումբերը, վերջապէս պիտի համոզուին, որ օտար այս ափերուն վրայ, եթէ կ'ուզեն արժէք մը ներկայացնել եւ ընդհանուր հետաքրքրութիւն մը ստեղծել իրենց շուրջ, պէտք է հրաժարին օտար թատերախաղերէն եւ պէ—է նուիրուին բացառապէս հայկական գործերու բեմադրութեան։

Որովհետեւ, հիմա հայ ժողովուրդի պայմանները շատ փոխուած են եւ մենք չենք կարող ընել այն, ինչ որ կ'ընէինք Պոլսոյ եւ Թիֆլիսի մէջ։ Հոդ, անցեալի մէջ, հայ թատերախաղերէն աւելի, օտար մշակոյթի նմուշները հետաքրքրութիւն կը ստեղծէին։ Այսօր տակաւին, Երեւանի թատրոնը պէտք ունի միշտ կրկնելու օտար գլուխ-գործոցները։ Սակայն, արտասահմանի հայութիւնը, մասնաւորապէս Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի հայ գաղութները չեն կարող նոյն հետաքրքրութիւնը ցուցնել հայ թատրոնի մը հանդէպ, որ մեզի պիտի ներկայացնէ «Համլէտ»ը, «Օթէլլօ»ն եւ «Մոննա-Վաննա»ն։ Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի հայ թատերասէրները, ամէն քայլափոխին, առիթն ունին ներկայացումները տեսնելու անհամեմատօրէն բարձր թատրոններու մէջ։ Իսկ եթէ այս ներկայացումները կը տրուին անոնց համար, որոնք օտար թատրոնէն բան մը չեն հասկնար, այդ պարագային պէտք է ընդունինք այս վերջիններու տարրութեան պակասը՝ բեմադրուած նիւթերը իրենց ճշգրիտ իմաստով ըմբռնելու։

Այս իրողութիւնը կը թելադրէ որ մեր ուշադրութիւնը կեդրոնացնենք հայ հին թէ նոր թատերախաղերուն վրայ, վստահ ըլլալով որ հայերէն միջակ թատերախաղ մը, հայ գրականութեան եւ բեմի տեսակէտէն, աւելի մեծ նշանակութիւն պիտի ունենայ, քան օտար գլուխ-գործոցի մը միջակ կամ անյաջող բեմադրութիւնը։

Հայ թատերական գրականութիւն կա՞յ, թէ ոչ։ Անշուշտ կայ։ Իսկ անուանի գրողներու գործերէն զատ, եթէ թատերախումբերը յանդգնութիւնն ունենան երիտասարդ գրողներու փորձերուն ալ ընդառաջելու, պիտի կրնան ոչ միայն ըմբռնող և ապրող հանդիսատեսներ ունենալ, այլ ջերմ հետաքրքրութիւն մը պիտի ստեղծեն հայ մտաւորականութեան մէջ, որուն օժանդակութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն է հայ թատրոնի յառաջդիմութեան։

Այս ուղղութեան որդեգրումը, սկզբնական շրջանին, դժուարութիւններու կրնայ բախիլ։ Բայց յարատեւութիւնը բաւական պիտի ըլլայ հայ թատրոնը գուրգուրանքի առարկայ դարձնելու։ Երբ հայ թատերախումբերու, թատերական հեղինակներու եւ հայ մտաւորականութեան մէջ կապ մը ստեղծուի, անոնց ետեւէն պիտի երթայ ժողովուրդը։

Եթէ առաջին շրջանին, հայ թատրոնը թէ նիւթերով եւ թէ բեմադրութեամբ մեզի չգոհացնէ, գոնէ այն մխիթարութիւնը կրնանք ունենալ թէ՝ տարիներու ընթացքին, նոր ուժերու եւ նոր ճիգերու շնորհիւ՝ կատարելութիւն մը կրնանք արձանագրել, որ մշակոյթի վերելքին պիտի նպաստէ։

Ուրախ պիտի ըլլայինք, եթէ այս թելադրութիւնները ժամանակին ըմբռնուէին, եւ կեանքի մէջ կիրարկուէին, հաւաքական հետաքրքրութեան մը եւ համակրանքի մթնոլորտ մը կազմելով հայ թատրոնին շուրջ, որու անցեալով այժմ հարկադրուած ենք պարծենալ։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

«Յուսաբեր» այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (սեպտ. 27).

— «Հրճուանքով քիչ մը անդին հրատարակութեան կուտանք Ց. Ճ. Միրունիի կարճ գրութիւնը:

Մեղմ բառ ըսինք, մէկէն մեր զգացումները «չչափազանցելու» համար։

Մեր ապրումը շատ աւելի խոր ու շատ աւելի ուժգին զգացում մըն է, քան պարզ հրճուանքը:

Այս սիւնակին մէջ եւս ընթերցողը ուրախակից ընելու համար մեզի, կրկնենք այն, ինչ որ կ'աւետէ Ց. Ճ. Միրունին,— խոնջ ու լքում չճանչցող այս յամառ ու շնորհալի հայ մտաւորականը:

ա. *«Հայ արուեստի ցուցահանդէսը նախաձեռնողները որոշեցին հիմը դնել Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութեան»:*

բ. *«Որոշեցին հիմը դնել հայ արուեստի միայուն թանգարանի մը, որ տեւական պիտի դարձնէ հայ արուեստին շուրջ ստեղծուած հետաքրքրութիւնը եւ հնարաւոր պիտի ընէր ցուցահանդէսին պտոյտը վայրէ վայր»:*

գ. *«Որոշեցին լոյս ընծայել գրքերու շարք մը՝ որ վառ պահէ վաղուան սերունդին մէջ հայրենի շունչը, որ օտարներուն ...»*

դ. *«Որոշեցին ստեղծել եղբայրակցութիւնը հայ եւ օտար մտաւորականութեան»:*

կարդալով այս տողերը, համոզուած ենք, որ ընթերցողները նոյն քաղցր յուզումը ունեցան, ինչ որ մենք:

Մխիթարուած ենք, ուրախ ու հպարտ, որ այս ձեռնարկները պիտի ստեղծուին:

Ուրեմն ցուցահանդէսը ասուպ չեղաւ, որ կուգայ ու կ'անցնի, առանց իրմէ հետք մը ձգելու:

Ուրեմն այն արդար քրտինքը որ թափուեցաւ հայրենանուէր գործի մը վրայ, տուաւ իր առատ հունձքը, շատ աւելի բեղուն ու փարթամ, քան մենք կ'ակնկալէինք:

Մասնաւորաբար շրջուն ցուցահանդէսն ու միայուն թանգարանը պիտի դառնան մեր դատի երկու հզօր ու անմրցակից քարոզիչները՝ հարազատին մէջ վառ պահելու համար սէրը դէպի սեփական ազգութիւնը, իսկ օտարին մէջ խորացնելու համար ջերմութիւնն ու պատկառանքը դէպի ժողովուրդ մը, որ զուրկ է ապրելու բոլոր հնարաւորութիւններէն, երբ ստեղծագործելու բոլոր կարողութիւնները եւ յարատեւելու բոլոր իրաւունքները ունի՛

Հաւատքի, ջերմութեան եւ դէպի մեր ազգութիւնը տածած պատկառանքի մշտավառ ներշնչարանները պիտի դառնան մեր յիշատակած զոյգ ձեռնարկները՛

Ասկէ քանի մը օր առաջ չորս սաւառնակներ, ծանրաբեռն նրբին արուեստի հզօրագիտնմոյշներով, քանի մը տասնեակ միլիոն սթերլին արժողութեամբ, թեհրանէն թռիչք կատարեցին դէպի անծանօթ կէտ մը Պարսից ծոցին վրայ, ուրկէ անգլիական անծանօթ նաւ մը պիտի գայ եւ Իրանի ցեղային հանճարը մալմնաւորող այդ շքեղ գանձը անծանօթ գծերով բերէ ցուցադրէ Լոնտոնի ցուցահանդէսին մէջ։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պալքանեան Խորհրդաժողովը

Պալքանեան Խորհրդաժողովի չորս յանձնախումբերը սկսան աշխատիլ, Խորհրդաժողովի բացումէն վերջ։ Քաղաքական յանձնախումբի մէջ, օրակարգի վիճաբանութեան ընթացքին, պուլկար պատուիրակը Բիրոֆ երկարօրէն բացատրեց այն պատճառները որոնք պարտադիր կը դարձնեն ազգային փոքրամասնութեանց պաշտպանութիւնը եւ առաջարկեց հետեւեալ բանաձեւը.— Պալքանեան առաջին խորհրդաժողովը, նկատելով որ փոքրամասնութեանց հարցը այն մեծ կնճիռներէն է զոր պէտք է լուծել, բանալու համար Պալքանեան համաձայնութիւն տանող ճամբան, կը յայտարարէ թէ անհրաժեշտ է որ Պալքանեան բոլոր կառավարութիւններն եւ անոնց իշխանութեան տակ ապրող փոքրամասնութիւնները հաւատարմօրէն և լրիւ կատարեն իրենց փոխադարձ յանձնառութիւնները, համաձայն փոքրամասնութեանց վերաբերեալ դաշնագրերուն եւ կը մաղթէ որ Պալքանեան պատուիրակութեանց անդամները իրենց ազդեցութիւնը բանեցնեն եւ ամէն ջանք ի գործ դնեն, հասնելու համար այս օգտաւէտ նպատակին եւ իրենց աշխատանքներու արդիւնքի մասին, տեղեկագիր տան յաջորդ խորհրդաժողովին։

Աշխատաւորականներու համագումարը

Անգլիոյ Աշխատաւորականներու տարեկան համագումարը բացուեցաւ նախագահութեամբ Տիկին Լօրէնսի, առողջապահութեան նախարարուհին, որ բացատրեց անգլիական դահլիճին ձեռք բերած արդիւնքները արտաքին եւ ներքին մարզերու վրայ։

Անդրադառնալով անգործութեան հարցին, նախագահուհին ըսաւ.— Զէինք կրնար այս նիւթին մասին, պահպանողականներու առաջարկը նկատի առնել։ Իրօք, ո՛չ թէ տնտեսական, այլ եւմտական մարզին մէջ է որ պէտք է փնտռել չարիքին պատճառները։ Պէտք է սակայն մատնանշել թէ տագ... դժուարութեանց հանդիպեցան, շնորհիւ այն իրողութեան որ, խորհրդարանին մէջ ուժեղ մեծամասնութիւն մը չունի»։

Գալով արտաքին քաղաքականութեան, նախագահուհին ըսաւ.— «Աշխատաւորական կուսակցութիւնը մաս կը կազմէ Ընկերվ. Միջազգայինին եւ պէտք է որ իր պարտքը կատարէ հանդէպ բոլոր երկիրներու ընկերներուն։ Գերմանական հողը ազատուեցաւ վերջապէս գրաւման բանակներու ներկայութենէն։ Այսպէս, դէպի իրական խաղաղութիւնը արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, մեծ քայլ մը առնուեցաւ։

«Նաեւ, նաւային զինաթափութեան հարցին մէջ, աւելի կարեւոր յաջողութիւններ ունեցանք։ Շնորհիւ Լոնտոնի նաւային դաշինքին, միայն Անգլիա իրականացուց աւելի քան 60 միլիոն անգլիականի խնայողութիւն մը։ Այսպէս 1930ին, աշխատաւորական կառավարութիւն մը յաջողեցաւ հոն, ուր 1927ին, պահպանողական կառավարութիւն մը ձախողեր էր»։

Գերման տագնապը

Գերման վարչապետը, Հիդլէրի հետ ունեցաւ տեսակցութիւն մը, որ կը նկատուի օրուան մեծ դէպքը՝ գերման քաղաքական շրջանակներու կողմէ։ Շատեր անակնկալի եկած են։ Կարգ մը թերթեր զարմանք կը յայտնեն վարչապետին այս քայլին առթիւ։ Տեսակցութեան մասին, որ եւ է ստոյգ տեղեկութիւն չի տրուիր, որովհետեւ, թէ կառավարութիւնը եւ թէ Հիդլէրեան շրջանակները լուռ կը մնան։ Գերման թերթ մը սակայն կը կարծէ թէ, դահլիճին մասնակցելու համար, Հիդլէր պայման դրած է որ իր մարդոց յանձնուին պատերազմական եւ ներքին նախարարութիւնները եւ կառավարութիւնը միջամտէ որ Փրուսիոյ Խորհրդարանը լուծուի։ Նոյն թերթը կը կարծէ թէ բանակցութիւնները Հիդլէրի հետ՝ պիտի շարունակուին շաբթուան ընթացքին։

Ռումէն դահլիճը հրաժարեցաւ

Ռումանիոյ վարչապետը Մանիու, իր հրաժարականը ներկայացուց թագաւորին, առողջական պատճառներով։ Հրաժարականը ընդունուեցաւ, հակառակ որ կը սպասուէր այս ելքին, դահլիճին հրաժարականը մեծ տպաւորութիւն գործեց քաղաքական շրջանակներու վրայ։ Հրաժարականը թէեւ պատճառաբանուած է առողջական նկատումներով, սակայն տիրող կարծիքն այն է թէ հետեւանքն է թագաւորին եւ դահլիճին միջեւ կարծիքներու տարբերութեան։

«Պերլինէր Թակէպլաթ»ի Պուքրէշի թղթակիցը կը գրէ թէ նոր դահլիճին կազմութիւնը հաւանաբար պիտի յանձնուի երկրագործական նախարարին՝ Միխալաքէի, կամ դատական նախարարին Եունեանի։

Հաւանական կը նկատուի նաեւ որ թագաւորը գործի կանչէ քաղաքական չէզոք անձնաւորութիւն մը, որ չէր մասնակցեր հրաժարած դահլիճին։

Թագաւորը հեռագրած է Թիթուլեսքոյի որ Պուքրէշ մեկնի։ Այս վերջինը առ այժմ մերժած ըլլալով ստանձնել վարչապետութիւնը, կը կարծուի նաեւ թէ այդ հոգը պիտի յանձնուի Միրոնէսքոյի, հետեւեալ ծրագրով.— Ելմտացոյցը իջե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱՐՄԻՐ ԹՌՈՒՑԻԿ ՄԸ ՈՐ ՑԻՄԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԲՈՒՐԷ

Լիոնի դէպքին առթիւ, որուն մանրամասնութիւնները տուինք երէկ, խոստացեր էինք հրատարակութեան տալ թռուցիկը ամբողջութեամբ ու վաւերական օրինակով՝ ճիշդ կարմիրներուն, որոնք այս անգամ կը նախընտրեն մութին մէջ գործել, գործիք դարձնելով օտարներ...

Եւ որովհետեւ, մեր ուժերէն վեր է այս մարդոց մտքի ու հոգիի ծննդական սխալներն ուղղել, յարմար կը դատենք թռուցիկը տալ նոյնութեամբ, տառասխալներն ալ միասին,

ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐ ԸՆԿԵՐՆԵ՛Ր

Դաշնակ-ֆաշիզմի գլուխը կազմող (տիրացու-վարժապետ-խալըճի-սիմսար-տէրտէր) մեծապատիւ մուրացկանները, տօնական օր մը եւս հնարած են.— Հ. Յ. Դ.ի քառասնամեակ—

Որովհետեւ քիւրտ շէյխ-մոլլաներու խոստումները ունին մեզ հաղորդելիք։ 40 տարի շարունակ կապիտալիստներու կողմէ եղած խոստումները շոգիացան... ուստի հարկաւոր էր նորեր ստեղծել որպէսզի Հ. Յ. Դ.ն քիչ մը եւս ապրի։ Հայ աշխատաւորներու խափուած մնացած պզտիկ մէկ մասը այս վերջին խոստումը ճաշակելէ վերջն է է որ կ'ուզէ իր հաշիւը մաքրել Հ. Յ. Դ.ի հետ։ Խորհրդային ... տասանհմանի աշխատաւորութեան մեծագոյն մասը վաղուց է մաքրած այդ հաշիւը, եւ թոթուած իր վրայէն —Հ. Յ. Դ.— կեղտոտ փոշին։

ԸՆԿԵՐՆԵՐ, դաշնակ-հնչակ, ռամկավար, ԲԱՆՈՒՈՐ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ Հ. Յ. Դ. «մայր» կուսակցութիւնը, Զէյթունլէյներու, Թալիաթներու, Տէնիքիններու, Լէօն Պլում-պումներու, Մաքտոնալտներու, բաբերու, շէյխերու եւ հազարաւոր «բարձրաստիճան» պարոններու սիրուհին է եղած 40 տարիներ շարունակ, Հ. Յ. Դ.ն հերիք անպատուեց հայ աշխատաւորութեան պատիւը եւ զայն մուրացկան, լալկան ու վախկոտ դարձուց։

Այս զոհ կազմակերպութեան օրով թալլուած, աքսորուած, և սպաննուած մեր միլիոնաւոր եղբայր ու քոյրերը կապիտալիզմին հերիք զոհ գացին։

Մենք մեր աշխատանքի դատը ունէինք եւ ալ ունինք այսօր, մեր բազուկները անոր միայն կրնանք նուիրել քանի մեր բանակը անհամար է եւ հզօր.

40 տարիներ շարունակ Հ. Յ. Դ.ի կողմէ մեզմէ փրձուած միլիառները հերի՛ք կերցուցինք բարազիտ ծոյլերուն։ Կրակի տանք անոնց որջը։

Մատնութիւնն է անոնց անզօր զէնքը.

Միութիւնն է մեր հզօր զէնքը։

Անկցի՛ օտարական ֆաշիստներու քաղաքական ազատութիւնը.

Անկցի օտար արթուն բանւորներու դէմ գործածուած հալածանքը։

Կեցցէ՛ Խ. Միութիւնը, կեցցէ՛ Խ. Հայաստանը.

Ողջո՛յն սօցիալիզմ կառուցող անխոնջ խորհր. բանւորութեան։

Կեցցէ՛ հնգամեայ բլանը.

Եւ կեցցէ համաշխարհային աշխատաւորութիւնը.

Անկցի՛ ֆաշիզմի ծնունդ՝ պատերազմը,

Ֆ. Կ. Կ. Հ. Հ.

ԱՐԻԱԿԱՆ ՑԵՂԵՐԸ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ

Գ.

Քաղաքականապէս, քիւրտերը հպատակ են երկու պետութեանց, — Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ: Սակայն Թուրքիան է, որ կը տիրէ քիւրտիստանի ամենամեծ բաժնին: Դժբախտաբար կարելի չէ ճշդել քիւրտիստանի սահմանները, որոնք միայն ցեղագրական հանգամանք ունին: Տիգրիսի միջին եւ վերին շրջանին հիւսիսն ու արեւելքը, ամբողջ այդ լեռնոտ երկրին մէջ բնակութիւն են հաստատած քիւրտերը: Աշխարհագրապէս դժուարանցանելի եւ անառիկ շրջանի մը մէջ ապրելով, — այս է կարեւոր պատճառը, — անզսպելի մնացին քիւրտերը: Քիւրտիստան կը համապատասխանէ հնագոյն Մարաստանի ամէնէն խորտուբորտ եւ դժուարաբնակ շրջանին, Ասորեստանի ամենախոշոր բաժնին, եւ կը տարածուի քիչ մըն ալ Հայաստանի հողին վրայ: Սակայն քիւրտերը դուրս յորդեցան, ամէն կողմէ, աշխարհագրական այն շրջանակէն, որ կը կրէ իրենց անունը: Իրենց լեռնաշղթաներէն իջնելով, խաշնարածները հոսեցան ամէն կողմ, ինչպէս կը պատահի դեռ այսօր ալ, տարածուելով լեռնային արօտավայրերու վրայ:

Այսօր, զանազան երկիրներու մէջ կղզեակներ են կազմած քիւրտերը, որոնց մարդահամարի վիճակացոյցերը փոփոխական թիւեր կը ներկայացնեն: 1887ին, «Աշխարհագրութեան Նոր Բառարան»ը կը հաշուէր 1,828,000 քիւրտ, 1,300,000ը Թուրքիոյ մէջ: Անգլիական Նոր վիճակագրու-[illegible] կը հաշուէ 2,250,000, որուն 1,500,000ը Թուրքիոյ մէջ:

Հին հեղինակները, ինչպէս Ռիշ, քիւրտերը կը բաժնեն ֆիզիքական երկու տիպերու, — ա) վաչկատուն, խաշնարած եւ պատերազմիկ («ասսիրէթա. աշիրէթ»), բ) հողագործ եւ նըստակեաց («գուրան-րայա»): Առաջինները ունին խստանիշ դիմագիծ մը, ճակատը առաջ ցցուած, կոշտ երեսով:

Ռիշի այս նկարագրութիւնը մի՞թէ քիչ մը վիպային չէ՞ք գըտներ: Սակայն յիշենք, ի պատիւ վերջին գարու այս ճանապարհորդներուն, կարեւոր դիտողութիւն մը, զոր կուտան մեզի: քիւրտ ժողովուրդին մէջ ընդհանուր է գոյութիւնը յստակ աչքերու, նոյնիսկ կապոյտ աչքերու:

1863ին կը ստանանք քիչ մը աւելի որոշ նկարագրութիւն մը քիւրտերուն մասին: Համաձայն գնդապետ Ցիւհուսսէի, քիւրտերուն գանկը բացարձակ կարճագլխութեան մը յատկանիշն ունի: Կլոր հասակ մը ունին, չարքաշ եւ քաջակազմ, գնդերնները լաւ մարզուած: Թուխ գոյն, սեւ մազեր, թանձր ընքուի, խոշոր եւ արծուային քիթ, քառանկիւն կզակ, ցցուն այտոսկրեր: Անոնց այս դիմագիծը կը յիշեցնէ սասանեան դրամներու պատկերը: Իսկ Խանիքոֆ կ'ընդունի, որ քիւրտերուն արտաքինը շատ մը նմանութիւններով կը մօտենայ Աֆղաններու արտաքինին: Տնկուած քիթեր ունին, յաճախ ճշտուած եւով արծուային եւ բութ: Ընդհանրապէս, կ'ըսէ ան, քիւրտերուն աչքերըհիրարմէ աւելի շատ բաժնուած են քան արեւմտեան շրջաններու պարսիկներուն, Տաճիկներուն եւ Պուշտուներուն աչքերը:

Դժբախտաբար կը տեսնուի, որ այս ֆիզիքական նկարագրութիւնները յստակ չեն: Այդ յատկանիշերն ունին բազմաթիւ ցեղային խումբեր: Այսուհանդերձ, այդ նկարագրութիւններուն մէջ կէտ մը կայ, զոր պէտք է յիշել, որովհետեւ հետաքրքրական է եւ կրնայ կարեւոր քննութիւններու մեկնակէտ դառնալ: Սոլաք կ'ընդունի թէ քիւրտերուն աչքի գոյնը եւ մազի երանգը հազիւ կը տարբերին հիւսիսային ցեղերուն, մասնաւորապէս գերմանական ցեղերուն աչքի եւ մազի գոյներէն, այնքան որ, եթէ նկատի չունենանք իրենց մազերուն արուեստական գոյնը եւ արեւելեան զգեստաւորումը, առանց որ եւ է կասկածի, գերմանացի պիտի նըկատուէին անոնք: Կը զարմանանք ու չենք գիտեր թէ Սոլաք ի՞նչ տարրերով կը մղուի նման նկարագրութիւն մը ընելու, առնուազն այնքան բացարձակ: Ես ալ անձամբ քննած եմ մեծ թիւով քիւրտեր, եւ ստիպուած եմ խոստովանելու թէ երբեք չպիտի կըրնամ համամիտ գտնուիլ նման նկարագրականի մը:

Ստոյգ է թէ Կովկասի մէջ գոյութիւն ունին չէկ անհատներ, — օրինակ Օսեթներուն մէջ: Զապորովսկի երկար բարակ մեկնաբանեց այդ տիպարը: Իր մեկնաբանութիւնն ալ շատ տարբեր չէ Սոլաքի մեկնաբանութենէն: Ըստ Զապորովսկիի, մարդկային այդ տարրը չէկ Եւրոպացին է, որ կը սեռի ուսաւեի [illegible] Ռուսիոյ քարի նոր դարուն երկայնագլուխ հին ցեղէն, որուն խառնուած են, զանազան շրջաններու ընթացքին, ուրիշ չէկ տարրեր, Սկիւթացիներ, մասնաւորաբար Ալանացիները, որոնք իրենց զանազան յատկանիշերով եւ ցեղախառնութեամբ՝ կը մօտենան գերմանական ցեղին, Գոթացիներուն:

Այսուհանդերձ, գիտական գործ չէ մէկզի նետել, ի յառաջագունէ, Սոլաքի դիտողութիւնը: Թերեւս քիւրտերուն մէջ գոյութիւն ունին տիպարի զանազանութիւններ, — տարրեր որոնց մորթը կը մատնէ գունանիւթի թեթեւ գոյութիւնը, — եւ մասնաւորապէս այդ տիպարներն են որ քննութեան ենթարկուած են յիշեալ հեղինակին կողմէ:

Այսպիսի վերապահութիւն մը աւելի եւս պարտաւորիչ կը դառնայ, երբ նկատի առնենք, որ ֆոն Լուշան, արհեստով մարդաբան, մեծարժէք գիտուն, նոյն յատկանիշերը կը գտնէ քիւրտերուն վրայ: Լուշան քննած է 221 քիւրտեր, որոնց 115ը Քարաքուշի շրջակայքէն: Անոնք հարիւրին 53 համեմատութեամբ դեղին գունանիւթեր կը կրէին իրենց մորթին մէջ: Եւ յետոյ, 221 քիւրտերը, որոնք բաժնուած էին երեք խումբերու, ցոյց կուտային գանկային հետեւեալ միջին ցուցանիշերը, 74,9—75,2—76,9:

Գերման հեղինակին կարծիքով, քիւրտերը ժամանակին բոլորն ալ չէկ էին, կապոյտ աչքեր ունէին եւ երկար գլուխ: Սակայն յետոյ, Հայերու, Պարսիկներու եւ Թուրքերու հետ կատարուած ամուսնութիւններու պատճառաւ, հետզհետէ դարձան թուխ եւ կարճագլուխ:

ԷՕԺԷՆ ՓԻԹԱՐ

ԷՆՎԷՐ ՓԱՇԱՅԻ

ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս յայտնի է, ընդհանուր Զինադադարից յետոյ հայկական ջարդերի երեք գլխաւոր հեղինակները — Թալէաթ, Էնվէր եւ Ջէմալ փաշաները Պոլսից անյայտացան, բայց վերջի վերջոյ երեքն էլ ստացան իրենց արժանի պատիժը, Թալէաթը՝ գնդակահարուեց Պերլինում, Ջէմալ՝ Թիֆլիսում, իսկ Էնվէրն յաջողուեց խուսափել Դաշնակցական անվեհեր աւհաբեկչի անողոք հարուածներից, նախ ապաստան գտնելով Գերմանիայում եւ ապա Մոսկւայում, բոլշեւիկեան արտաքին կոմիսարի օգնական... հայազգի Լ. Գարախանի մօտ:

1920 թուին, բոլշեւիկները Բագւում կազմակերպեցին, այսպէս կոչուած արեւելեան ժողովուրդների առաջին համագումարը՝ ղեկավարութեամբ Գ. Միջազգայնականի այն ժամանակուայ նախագահ Գ. Զինովիեւի եւ... Էնվէր փաշայի:

Այս համագումարից յետոյ, ինչպէս իր ժամանակին թերթերը գրեցին, Էնվէր անցել էր Բուխարա (Միջին Ասիա) եւ բոլշեւիկների դէմ սկսուած տեղական ապստամբների գլխաւոր հրամանատարութիւնը ստանձնելով, իբր թէ սպանուել է բոլշեւիկներից կաշառուած իր թիկնապահներից մէկի ձեռքով:

Վերջերս բոլշեւիկներից հեռացած Գ. Աղաբէկեանը, (Գանձակեցի) որը մօտ տաս տարի շարունակ պատասխանատու պաշտօններ է վարել Ռուսաստանում եւ Ասիայի մահմետական երկրներում որպէս Չեկայի գործակալ. [illegible] յուշերը տպել փարիզեան ռուսական ամենալուրջ օրաթերթի մը մէջ, որը հրատարակւում է հանրապետականների յայտնի պարագլուխ փրոֆէսօր Միլիւկովի խմբագրութեամբ:

Ինչպէս պարզւում է Աղաբէկեանի յուշերից, Բագւում մէջ կայացած արեւելեան ժողովուրդների առաջին համագումարից յետոյ, Լենինի խորհրդով Էնվէրը անցել է Թուրքիստան, բոլշեւիկների դէմ եղած տեղական ապստամբական շարժումը զսպելու եւ տեղական ժողովուրդի գլուխը անցնելով, արեւելեան ժողովուրդների ազատագրման նշանաբանի տակ, Աֆղանիստանի վրայով արշաւել դէպի Հնդկաստան, բայց իրեն խոստումը դրժել է:

Այս շարժումը կազմակերպելով, Էնվէրի նպատակն է եղել վախեցնել դաշնակից պետութիւններին եւ խանգարել Թուրքիայի բաժանումը: Լենին էլ կարծել է թէ արեւելեան ժողովուրդների ապստամբութեան շնորհիւ բոլշեւիկեան ազդեցութեան շրջանը կ'ընդարձակուի եւ կը խախտուի Անգլիայի հզօրութիւնը: Ցամենայն դէպս, այս շարժումը իրեն կը գրաւի Եւրոպայի ուշադրութիւնը սովետական Ռուսաստանից, բոլշեւիկներին տալով հնարաւորութիւն ժամանակ շահելու եւ նախապատրաստելու յեղափոխութեան երկրորդ ձեռնարկը:

Բուխարայի մոլեռանդ մահմետական ժողովուրդը շատ մեծ շուքով է ընդունում Էնվէրին, որտեղ եւ հանդիպում է իր համախոհ թրքական շատ սպաների: Ոգեւորուած մեծաշուք ընդունելութիւնից եւ օգտուելով սովետական իշխանութեան թուլութիւնից, փառասէր Էնվէրը որոշում է դրութիւնը օգտագործել:

«Եւ իրօք, մինչեւ Հնդկաստանի վրայ արշաւելը ինչո՞ւ չդառնալ Թուրքիստանի տէրն ու տիրականը: Ջէնկիզխանի եւ Թամեռլանի արժանաւոր զաւակը Միջին Ասիան գրաւելուց յետոյ կարող կը լինի իր նախարարների պէս իր վոհմակները շարժել դէպի արեւմուտք»:

Բուխարա հասնելուց մի քանի օր յետոյ Էնվէրը իր շքախմբով գնում է որսի եւ այլեւս չի վերադառնում իրեն յատկացուած բնակավայրը: Եւ մի շաբաթ անցած միացնելով «բասմաչ»ների (տեղական ըմբոստներ) խմբերի մի մասը, շարժւում է Բուխարայի մայրաքաղաքի վրայ, որին մօտեցած պահուն, բոլշեւիկեան թւով քիչ զօրքերին օգնութեան է հասնում, այսպէս կոչուած Բուդէօնականների (կարմիր հեծելազօրի գլխաւոր հրամանատար Բուդէօնի անւամբ) զօրամասը, որը ջարդում է Էնվէրի բանակը: Վերջինս մօտ հինգ հազար զոհեր տալով, իր սպայակոյտով անցնում է Տաճկաստան (Միջին Ասիա). Բուխարայի ժողովրդի մի մասը սրի է քաշւում կարմիր զօրքերի ձեռքով, քարուքանդ արւում քաղաքներն ու գիւղերը, իսկ մի մասն ալ միանում է ապստամբական խմբերին:

Ի միջի այլոց, Աղաբէկեանը իր այս յուշերի բաժնում գրում է իրեն հետ Բուխարայում աշխատող Չեկայի յայտնի գործակալ Բէյսիխէ հետեւեալ պատմութիւնը: Բէյսիխն էլ Մոսկւայից ուղարկուած է եղել Բագւի Արեւելեան ժողովուրդների համագումարը, որը արեւելեան համայնավարների հետ ապրելով, տեսել է թէ ինչպէս Էնվէրը իրենց հանրակացարանը այցելելով, բոլոր արեւելցի համայնավարները, գետնամած սողալով սկսել են համբուրել Էնվէրի ձեռքերն ու հագուստը:

Այս տեսարանը Բէյսիխի վրայ այնպէս է ազդել, որ դուրս է քաշել «հագան» ատրճանակը եւ ուզեցել է Էնվէրին գնդակահարել, բայց նիստի պահապան չէկիստները ժամանակին բռնում են Բէյսիխին եւ բանտարկում: Էնվէրի փախուստից յետոյ է որ Բէյսիխին արձակում են բանտից եւ Էնվէրի դէմ պայքարող քաղաքական բաժնի վարիչ նշանակում:

Կարմիր զօրքի քչութեան եւ տեղական դաժան պայմանների շնորհիւ բոլշեւիկներին չի յաջողւում զսպել Էնվէրականների շարժումը: Վերջի վերջոյ բոլշեւիկեան զօրքերի հրամանատարները որոշում են մի կերպ Էնվէրին մեռցնել, բասմաչների ապստամբական շարժումը խափանելու նպատակով:

Էնվէրին ողջ բռնելը դժւար էր, քանի որ իր վայրը յաճախ փոխւում էր: Բոլշեւիկները որոշում են հետախուզութեամբ Էնվէրի բնակավայրը գտնել եւ աչքից չփախցնել:

Այս խնդրի կատարումը յանձնում են Աղաբէկեանին, որը տեղացի վաճառական Ռուսուլով անունով չէկիստ Օսիպովի հետ, Բուխարայից մանր մունր ապրանք գնելով, իբրեւ շրջիկ վաճառականներ մեկնում են Կարաշի, այս տեղից էլ երկու էշ վարձելով հինգ օրում դժւարին ճանապարհներով հասնում են Գուզար, որտեղ ծանօթանում են տեղական վաճառականների հետ եւ յանձնարարական նամակներ են ձեռք բերում, Իւրչիի եւ Դէննաուի վաճառականների հասցէով եւ վարձելով մի բանիմաց ուղեկից՝ Աբդուրահման անունով, որպէս առեւտրական գործի օգնականի, երեքով միասին մեկնում են Դէննաու: Ճամբին յաջողւում է Աբդուրահմանին «կազմակերպել» եւ դարձնել իրենց վստահելի մարդը: Դէննաուի մէջ Աբդուրահմանին յաջողւում է իմանալ Էնվէր փաշայի բնակավայրը: Գիշերը լեռներով անցնում են ապստամբների վայրը եւ ապա երկու օրից հասնում են Էնվէրի ապրած ղշլաղը:

Երեք օր ապրելով մի չայխանայի (թէյատան) մէջ, որը ակումբն է եղել բասմաչների, կարողացել են տեղեկանալ, որ Էնվէրը ապրում է առանձին բնակարանում, թրքական սպաների հետ միասին եւ իրեն ապահով զգալով, հաստատուել է երկար ժամանակի համար:

Նոր ապրանք բերել տալու պատրւակով, Աղաբէկեանն Օսիպովին եւ Աբդուրահմանի միջոցաւ տեղեկագիր է ուղարկում Դէննաուի կարմիր զօրքի հրամանատարին: Հինգ օր մենումենակ ապստամբների շրջանում սպասելով վերադառնում է Աբդուրահմանը եւ Աղաբէկեանին հաղորդում որ Էնվէրին բռնելու համար ձիաւոր զօրամաս է պահանջած: Մի քանի օրից յետոյ վերջապէս Օսիպովը վերադառնալով յայտնում է որ զօրամասը արդէն հասել է Դէննաու եւ գիշերը մեկնեցաւ Էնվէրի սպայակոյտը ձերբակալելու:

Նոյն երեկոյեան երեքով ուղեւորուելով Դէննաու, ճամբին հանդիպում են զօրամասին, եւ հարկ եղած տեղեկութիւններն ու հրահանգները տալով զօրքի հրամանատարին եւ կոմիսարին, իրենք շարունակում են իրենց ճամբան, իսկ հեծելազօրը գնում է վերջացնի սկսած գործը: Զօրքը լուսաբացին մօտենալով Էնվէրի գրաւած վայրին, նահանջի ճամբան կտրելու համար մի հարիւրեակ ուղարկւում է թիկունքը եւ առաւօտեան ժամը 7ին յարձակումը սկսւում է: Էնվէրականներին ողջ բռնելը դժբախտաբար չի յաջողւում եւ սկսւում տաք կռիւ, բայց բասմաչները (ապստամբները) չեն դիմանում ռուս զօրքի գնդացիրային ուժեղ կրակին եւ սկսում են նահանջել:

Էնվէրը ըմբռնելով դրութեան լրջութիւնը հրամայում է իւրայիններին կռիւը շարունակել, մինչեւ որ ինքը իր սպայակոյտով անցնի դէպի լեռները: Եւ երեսունի չափ իր մարդկանցով կռւի վայրի հակառակ կողմի վրայ արշաւելով, պատահում է գիւղի ետեւի կողմից շրջապատած ռուսական մի խումբ ձիաւորներին, տեսնելով որ շրջապատած է չորս կողմից Էնվէրը նետւում է գրկախառն կռւի եւ բացի երկսից բոլորն էլ ընկնում են սուսեմարտի մէջ քաջ ռուս զինւորների սրերի հարւածների տակ:

Կարմիր զօրամասը չի իմացել թէ ո՞ւմ հետ է կռիւ ունեցել: Միայն յետոյ, երբ որ սկսել են դիակները զննել, ճանաչել են եւ Էնվէր փաշային: Ռուս զինւորը սրի հարւածով թռցրել է տխրահռչակ Էնվէրի գլուխն ու ուսի մի մասը: Էնվէրի անգլուխ դիակի մօտ ընկած է եղել ղուրանը, այդ ըստ երեւոյթին ճակատամարտի ժամանակ իր ձեռքն է եղել:

Մեծ պատերազմի ժամանակ Կովկասեան ռազմաճակատում ոչ միայն հայ կամ[...] այլեւ ռուս սպաների եւ [...] ների փափաքն էր անձամ[բ] բռնել եւ կամ սպանել [...] կան բանակի գլխաւոր հրա[մանա]տար Էնվէր փաշային, որ[...] վերջոյ կատարուեց, բա[յց] պատերազմից յետոյ, մի [...] մաններում եւ թէկուզ [...] եւ չեկիստ, բայց եւ այ[...] գով մի հայ Աղաբէկեա[ն] վիճակուած ջարդարար գաղտնի բնակավայրը [...] ռուս զինւորի, փո՛յթ չէ [...] միր, պողպատի սրի [...] հարուածով թռցնել [...] ծնունդի գլուխը...:

"ԲԱՐՁՐԱՑԻՐ՝ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒ[...]

Օրեր են անցել այն [...] թէն, որ Ալֆորվիլում տե[...] նեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի [...] ճիւղի երդման արարող[...] հանդէսը: Օրեր են անցե[լ] կայն ես չեմ ազատւե[լ] տպաւորութենէն, որ ստա[...] այդ երեկոյթէն: Ուղղ[...] ապրումներիս ժամանակ[...] իրենց իսկ, ուխտեալ պա[...] ներին, որոնք հմտածեցի[...] շուշտ, թէ ինչ տուին հա[...] կաններին: Ուստի գր[...] «Յառաջ»ին:

Շաբաթ օր էր. ան[...] օդ. ամբողջ օրը հեղե[ղ] անձրեւ էր տեղում: Գիշ[եր] հանդէսը՝ բանակի կրակ[...] բացօթեայ պիտի տեղի [...] նար. ու կասկածեցի, թէ [...] օդին հանդէս տեղի ուն[...]

Ու սակայն, ամայ[...] կասկածիս համար, երբ [...] որ դեռ երեկոյ չեղած, [...] նման անձրեւին ան[...] Փարիզէն Ալֆորվիլ եւ [...] զոյգ անխոնջ խմբապ[ետ] ժիրայր Մինթանճեան [եւ] Մերկերեան: Կասկածել[...] Ը. Մ.ի առնելիք քայլեր[...] նշանակէ լաւ չճանաչել [...] կուռ կամքը եւ ճգն[...] թիւնը: Նրանք քայլում [...] րագ եւ չափով. Նրանք [...] տուել էին իրենց գործին [...] սովոր անձրեւը չէին ն[...]

Երեկոյ է. շտապում [...] դէպի վայրը՝ եկեղեցի [...] տոր եմ նորէն. ուշացել [...] մայի է եկեղեցու գա[...] այնպէս անլոյս նրա [...] հանները: Կրկին վարա[...] ղովուրդ չկայ երեւ[...] առանձին են, լուռ [...] թեամբ բաց են անո[...] ցու ծանր դուռը. [...] Ինձ թւում է, որ ես [...] դէպի վայր եմ մտնո[...] ւարումի. սուգի գիշեր [...] դուրս՝ մի սեղանի վր[...] ւում են տասներկու [...] իրենց աղօտ լոյսով [...] եւ պահում սրահը եւ [...] ղովուրդը: Մոմերի [...] նստած են երեք չոր[...] ւայ նախազահութիւնը [...] դալուկ լոյսով նրանց [...] զունատ են երեւում, [...] ներով սեւամած՝ տա[...] ռապած, թախծոտ.. [...] բարձրացած, խաչւած [...] ղովրդի դէմքն է կար[...] աչքերում լոյս է խոր[...] ու աշխարհը սուեբի մէ[ջ] նացել:

Խմբապետը՝ Ժիրայր [...] վերջացրել է իր բացմա[ն] քը. տեղի ունենում երդ[...] բարոզութիւնը...

Ժողովուրդը լուռ [...] սուգի գիշերը Աւետար[...] գամի է լսւում. այնպէս [...] րասոյզ՝ երդման խօսք[...] կրնդրում: Ու երդման [...] վեր բարձրացած ձեռներ[...] տատ են, աներեր. ու [...] ներէն դուրս հոսող բա[...] տէն են, համոզւմով, [...] քով:

— Երդւում եմ հայ[...] եռագոյն դրօշի վրայ. [...] հաւատարմօրէն ազգի[...] նիքիս, եկեղեցուս, բար[...] ղեցկին...

Չգիտեմ նրանց էի լսում, թէ ... էլ սրտիս խորքում նոյն եր...ումն էի կատարում։

Ու յետոյ... «Բարձրացի՛ր — բարձրացո՛ւր»։ Ու թւաց ինձ ...ենել՝ աշխարհում համասփիւռ ...մ ազգը հայրենադարձ, դաժան ...եանքի պայքարին անդէն ...մանուած՝ արատների ովկիա...ում տարուբեր, գալարուն։ Ու ...վկիանի կենտրոնումդէպի վե՛ր ...դէպի լոյսը կարկառուն մի ան...սաւան սիւն, որ ձգում է դէպ ...րին արատների ծովում լողա...ող իմ եղբայրներին, իմ քոյրերին, որոնք իրար կառչած, իրար գրկած բարձրանում են ...իւնն ի վեր, դէպի վե՛ր, դէպի ...պա՛յծը, դէպի լո՛յսը. բարձ...անո՛ւմ են, բարձրանում ... Ու ...որքան վեր են բարձրանում նը...անք, այնքան մաքրւում են. այնքան լուսաւորւում, որ դառ...նում են մի հսկայ փարոս եւ լուսաւորում են մեր կեանքը ...ամակ։

Եղբա՛յր իմ, եղբա՛յր իմ. բարձ...ացիր ու քաշիր քեզ հետ դէ...պի վե՛ր. դէպի բա՛րձրը բոլո...րիս, բոլորիս...

Յետոյ խօսում է ժամանճիւ...ղի նախագահ՝ տոքթ. Բիւթիկ...եանը. խօսում է ժողովրդին, ...ծնողներին, յորդորում զարկ ...տալ կազմակերպութեան, ու...ղարկել զաւակներն անվարան ...արշաւներին, բանակումներին, ...որովհետեւ նրանք այնտեղէն պիտի վերադառնան կրկնակ ...ամհաւաքած՝ ֆիզիքական եւ ...բարոյական։ Դոքտորի խօսքէն ...յետոյ՝ ժողովուրդը եկեղեցուգա...ւթն է իջնում, ուր պիտի վառ...ւի բանակումի կրակը։ Բոցա...վառւում է խարոյկը՝ լոյս ու ...ջերմութիւն սփռելով շուրջը։ ...տրամադրութիւնը փոխուած է. ...պարուրը միաց նըրա. աւելի ...ուղղ սուզւեց սրտի խորքը ու ...կեանքը դուրս ժայթքեց թագե...րէն, մկաններէն, աչքերէն։ ...սկաուտներ, գայլուկներ բոլո...րած խարոյկը երգում են, ար...տասանում, պարում հայրենի ...պարերը խաղում, թռչկո...տում, ...ն գայլուկները ...ու կայտառում կրակի շուրջ թի...թեռնիկի պէս։ Որքա՛ն կեանք, ...որքա՛ն արիւն։

Զա՛ն, իմ ազգի արեան զա...ակներ, զօրացէք, թեւ առէք, ...այրենի լեռները ձեզ են սպա...սում։

Գայլուկների խմբապետը իր ...կողմէն նէր է տալիս երեք ...գայլուկների, որոնք տարին բո...լոր պարտաճանաչ են եղել, ...պարգեւ։ Երջանկութենէն ...փայլում են պարգեւատու ...գայլուկները ու կարծես մեծա...նում են յանկարծ։

«Փոքր խմբապետը» այդպէս ...են անւանում գայլուկներն ի...րենց խմբապետին, իսկ ես աւել...ցնում եմ. Մեծ եղբայրը, աւե...լին՝ քան եղբայր. միթէ՞ նա չէ, ...եւ իր սկաուտ ընկերները, որ ...իրենց իսկ ուսերին նստեցրած՝ ...տանում են բերում պտոյտների եր-

կար ճամբաներէն յոգնած փոքրիկ, թուլակազմ հայ սկաուտներին։ Միթէ՞ այս բոլորին տեղեակ չեն Ալֆորվիլի հայ մայրերը. ինչո՞ւ են նրանց զաւակները փողոցներում թափառում։ Ուշ է, պէտք է վերջացնել թէեւ կարելի է մինչեւ լոյս շարունակել, այնպէս ջերմ է մթնոլորտը։ Ու մեծ խմբապետը ժիրայր վերջին խօսքը խրատական է ասում։ Խարոյկի շէջող կրակը տխուր ցոլք է գցում նրա դէմքին, որ խոհուն է, լուրջ։ Թեւերը խաչաձեւ, հանդարտ ու վճռական, հատիկ հատիկ արտասանում է նա բարոյական, գործնական վերելքի ճամբէն ցուցնող իր խրատականը։ Ու թւում է ինձ թէ խարոյկը մեր պապենական օճախն է, սկաուտներն ու գայլուկները նահապետական մեծ ընտանիքի նոր սերունդը, որ բոլորած օճախի շուրջը իր փորձառու կեանքի չարն ու բարին տեսած Պապի բերնէն՝ կեանքի պատգամն է լսում։ Օ՛, իմ երիտասարդ եղբայրներ, որպիսի մեծ հարւած տուեց ձեզ մեր թշնամին։ ո՞ւր են մեր պապերը, ո՞ւր են մեր մամերը, որոնք նոր սերունդին կեանքի հէքեաթը պիտի պատմէին։ Վաղաժամ անյայտացան նրանք, ու մի մեծ բեռ դրեցին ձեր ուսերին դեռ երիտասարդ, դեռ հէքեաթի, խրատի կարօտ, հէքեաթ պիտի պատմէք նոր սերունդին։ Գիտեմ, գիտեմ, որ մեր նահատակ պապերի, հայրենի հոգին ձեր մէջ է ապրում ու դուք՝ թէ ծեր եւ թէ երիտասարդ հոգով պիտի կարողանաք բարձրանալ ու բարձրացնել։

Յետոյ ներդաշնակ ու զգացմունքով երգում են Տէրունական աղօթքը, որից յետոյ պիտի ցրւին ու քնեն։

Մինչդեռ ժողովուրդը հեռանում է գոհ եւ զգացւած՝ տղերքը արծարծում են խարոյկը, լարում վրանները եւ քաղաքէն եկած սկաուտները գիշերում են եկեղեցու գաւթում, որպէս զի վաղ առաւօտեան տեղի ընկերների հետ միասին անտառ գնան։

Հեռանում եմ ու թւում է ինձ թէ մի քանի պատանիներ չեն բանակողները, այլ հարիւրներ, հազարներ, որ լուսաբացին պիտի զարթնեն աշխոյժ ու քայլեն դէպի հայրենի անտառները, լեռները, բա՛րձր, բա՛րձր Մասսի գագաթը։

ԻԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԴՈՒՌՆԵՐԸ ԿԸ ԲԱՆԱՅ

Բոլշեւիկները նոր ընկերութիւն մը կազմած են, զբօսաշրջիկներ հրաւիրելու համար Ռուսիա։ Արդարեւ հիմա զբօսաշրջիկները հասոյթի կարեւոր աղբիւր դարձած են, եւ ամէն երկիր կ՚աշխատի օտարականներ կանչել երկիր։ Եւ Մոսկուա եւս «եկէք եկէք ու տեսէք» կը պոռայ բոլոր անոնց, զորս եօթն անգամ անիծած է իբրեւ դրամատէրեր։

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ԵԳԻՊՏՈՍ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սեպտեմբեր 23ին Աղեքսանդրիա եկաւ Թորգոմ եպիսկոպոսը՝ ստեղծուած կացութեան «դարմանումի» մասին խորհելու համար։ Առատ հունձք տուած է այն բերքը, որ 1927 հոկտեմբեր 30ին ցանուեցաւ մեր դժբախտ գաղութին մէջ։ Այժմ «գործ»երը շատցած են, իսկ «մշակ»ները քիչցած։ Աւեր առաջնորդարան, ապականած՝ բարքեր, պառակտուած շարքեր, բիւրիցս պիղծ ու պղծուած «պլոք» եւ... «համերաշխական» բառե՛ր ու բառե՛ր։ Սպասենք։

***

Քաղաքականի ատենապետ և կարկառուն պլոքճի Պ. Շ. Իմիրզեան — ան որ ճէնթլմէ՛ն թաշճեանի հետ ցաւակցութեա՛ն թուղթ ստորագրած էր թերթերուն մէջ — հիւանդանոց գացած է այցելելու համար... խոշտանգուած պլոքճիին։ Կ՚ըսեն թէ խոշտանգուածին եղբայրը՝ Պ. Խոսրով Սերթլեան՝ այցելուն դիմաւորած է հետեւեալ բառերով.

— Պ. Շաւարշ, ի՞նչ, եկած էք անձամբ ստուգելու ձեր զոհին վիճակը։

Ի՛նչ անարդար բառեր...։

***

Դաշիրէէի ռամկավար օրկանը գրած էր, թէ եկեղեցիին բակը ընդամէնը քանի մը ոստիկաններ եղած են։

Արդ, կը յայտարարեմ, որ ոստիկանները եղած են թիւով քառասուն (40) հոգի։ Եւ անոնց ազգ. սնտուկէն ութ ոսկի վճարում եղած է։ Անհեթեթութիւն է «քանի մը հոգի»ի խօսք ընել երբ «պլոք»ը ահ ու դողի մէջ պլոքճիներու մէկ այլ-շատաւելի մեծ խումբի մը կողմէ յարձակումի կը սպասէր...

Եթէ այս քառասուն ոստիկանները պիտի չպաշտպանէին անտէր ու անտիրական Առաջնորդարանը, հետաքրքրական էր գիտնալ, թէ ո՞վ պիտի «պաշտպանէր», թաշճեաննե՞րը արդեօք...։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՅ ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐԸ

«Սոն Փօսթա»յի մէջ հետեւեալը կը կարդանք.— Բաւական երկար ատենէ ի վեր տարակարծութիւն մը կը տիրէր հայ հռովմէական համայնքին մէջ։ Պատճառը հետեւեալն է։ Այս համայնքը, ասկէ բաւական առաջ, 34 հոգինոց մարմին մը ընտրած ու ասոնցմէ ալ 14 հոգինոց վարչական ժողով մը զատած է։ Ժամանակի ընթացքին այս մարմինը երկուքի բաժնուած է եւ երկու խմբակներն ալ կը պնդեն թէ զուտ աշխարհիկ վարչութիւնը իրենք

են։ Խմբակներէն մէկուն գլուխը կը գտնուի Մելիք Մանուկեան էֆ. եւ միւսին ալ Ս. Յակոբ հիւանդանոցի բժշկապետ Տոքթ. Վէնսան էֆ.։

Պ. Մանուկեան հրաժարեցուցուած է, եւ հիմա, այն խմբակը որ ինքզինքը մեծամասնութիւն կը նկատէ, Տոքթ. Վէնսան էֆ.ի մասին բողոքած է պատկան իշխանութեան, խնդրելով որ հինգ տարիէ ի վեր չներկայացուցուած հաշիւները քննուին։

ԿՆԻՔՆԵՐԸ ՔԱԿՈՒԵՑԱՆ

Գրած էինք թէ ոստիկանութիւնը կնիքի տակ առած է Ս. Յակոբի եւ Հայ Կաթոլիկ Պատրիարքարանի բոլոր տետրակները։ Վարչական Խորհուրդին անդամներուն դիմումին վրայ, ոստիկանութիւնը քակեց կնիքները Ս. Յակոբի հիւանդանոցին տետրակներուն վրայ նոյն օրը կէս օրէն վերջն ալ Պատրիարքարանի կնիքները քակուեցան։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅՈՑ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Պուլկարիոյ Հայոց հպատակութեան հարցը մասամբ կարգադրուած է։ Այն Հայերը որոնք ծառայած են պուլկար բանակին մէջ եւ ի ձեռին ունին արձակման թուղթ, կրնան Պուլկարահպատակ դառնալ դիմելով Թեմ. Խորհուրդին։ Գործողութեանց համար թեմականը կը գանձէ 550 լէվա, իսկ 500 լէվա ալ կը վճարուի իբր կառավարութեան տուրք։

ՎԻԼԻՔՕ ԹՐՆՈՎՈՅԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Վէլիքօ Թրնովօ, որ շինուած է Թրափէզիցա գետի գալարագեղ ափերուն վրայ, Պուլկարիոյ մեծագոյն պատմական քաղաքներէն մէկն է եւ նշանաւոր եղած է որպէս մայրաքաղաք պուլկարական հին թագաւորութեան շրջանին։

Աւելի քան 500 տարի առաջ, Հայերը Վէլիքօ Թրնովոյի մէջ ունեցած են բաւական բարգաւաճ գաղութ մը. բայց որովհետեւ պուլկար ազատագրական կռիւներուն ժամանակ, այս քաղաքը եղած է պայքարի թատերավայր մը, տեղւոյն Հայերը ստիպուած են գաղթել այլուր, եւ ներկայիս հազիւ տասնեակ մը հայ ընտանիքներ կան հոն։

Վէլիքօ Թրնովոյի մէջ ժամանակին գոյութիւն ունեցած է երեք խորաններով գետնափոր հայկական եկեղեցի մը, որ ներկայիս կիսաքանդ վիճակ մը կը ներկայացնէ։ Տարիներ առաջ, թէեւ կառավարութեան կողմէ գրաւուած է եկեղեցին, սակայն աւելի յետոյ, հաստատուելով որ ան Հայերուն կը պատկանի, դարձեալ վերադարձուած է անոնց։

Քանի մը տարի առաջ Այթոսի նախկին հովիւ Յովսէփ քհ. Քէօսէեան, Այթոսի նոր դպրոց-եկեղեցիին համար Պուլկարիոյ մէջ կատարած հանգանակութեան ընթացքին, հանդիպած է նաեւ Վէլիքօ Թրնովօ եւ այցելելով տեղւոյն հայկական եկեղեցին, հոն գտած է մեծածաւալ հին աւետարան մը, որ կազմուած է եւ ներկայիս կը գտնուի Այթոսի հայկական եկեղեցին։

ՍՈՒՐԻԱ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՊԱԼՖՈՒՐԸ

Պէյրութ հրատարակուող իսլամ ազգայնականներու օրկանը «Էլ Նիտա»յի Պապի թղթակիցը «Պալֆուր Հայերուն հայրենիք կը խոստանայ» վերնագրով հետեւեալ ծիծաղելի տողերը կը գրէ.—

«Անցած թիւով գրած էինք Շէյխ Թաճէտտին էֆէնտիի Պապի մէջ այցելութեան առթիւ տեղացի շէյխի մը ի պատիւ կառավարութեան պետին ըրած ճառախօսութիւնը եւ ազգայնականներու հակառակ արտայայտութիւնը։

«Միեւնոյն Շէյխը այսօր ձեռքը «մազպաթա» (հանրագրութիւն) մը առած շուկաները կը պտտի եւ կ՚առաջարկէ ժողովուրդին ստորագրել զայն. բայց ոչ ոք կը ստորագրէ այդ ազգայնականներու եւ հայրենի քին ի վնաս հանրագրութիւնը։

«Շէյխը այս անգամ Հայերու կը տանի զայն եւ կ՚առաջարկէ ստորագրել, շատեր կը մերժեն եւ մէկ մասն ալ կը ստորագրեն որոշ խոստումներ առնելէ վերջ անկէ։ Շէյխը Հայերուն կը խոստանայ հայ հայրենիքի մը կազմութիւնը ապահովել, եթէ ստորագրեն հանրագրութիւնը։

«Ահա՝ Պապցի այս Շէյխն է Հայերուն Պալֆուրը»։

ԱՄԵՐԻԿԱ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ

Սեպտ. 14ին ամերիկահայ գաղութն ալ զբաղեցաւ կաթողիկոսական ընտրութեան հարցով, գումարելով Երեսփ. Ժողովը։

Ժողովին նախագահ Տէր Յարութիւն Քահանայ Սարգիսեան, տեղապահ, բանալով ժողովը քանի մը խօսքով, հանդուց. Կաթողիկոսին, Դուրեան Սրբազանի, Պօղոս Նուպարի եւ Պատրիկ Կիւլպէնկեանի եւ երկու երեսփոխաններու մահուան առթիւ ցաւակցութիւն յայտնեց եւ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել անոնց յիշատակը։

Առարկողներ կան թէ՝ ժողովը իրաւասութիւն չունի պատուիրակներ ընտրելու, ապօրինի է, քանի որ գոյութենէ դադրած է։

Այս առթիւ թեր ու դէմ վիճաբանութենէ յետոյ, որոշուեցաւ այս բացառիկ պայմաններու մէջ ժողովը ընդունիլ օրինական եւ անցնիլ օրակարգին։

Ժողովին ներկայ էր Գանատայէն ծանօթ ազգային Լեւոն Պապաեան, որմէ խնդրուեցաւ դնել իր թեկնածութիւնը։

Ան պատասխանեց որ կ՚ընդունի, եթէ երեսփ. ժողովը կամ գաղութը կ՚երաշխաւորէ իր պատուիրակին անձին անձեռնմխելիութիւնը։ Պատասխանուեցաւ որ այդ կարելի չէր, քանի որ տիրող իշխանութեան ծամակըրանքը վայելող անձեր միայն կրնան ընդունուիլ։

Ժողովը եռապատիկ ցանկի վրայէն ընտրեց չորս պատուիրակներ, որոնք կը պատկանին նոյն խմբակին, արհամարհելով չէզոք եւ արժանաւոր ազգայիններու թեկնածութիւնը եւ անտեսելով գանձին պարապութիւնը։

ՊԱՂՏԱՏ

ՔԱՀԱՆԱՅ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Արսէն անունով երիտասարդ մը, գիշերանց յարձակում գործած է Պաղտատի առաջն. փոխանորդին Վ. քահանայ Թաճիրեանի վրայ եւ սպաննած քահանան ու անոր կինը, նաեւ վիրաւորած անոնց աղջիկը։ Արսէն նշանուած էր աղջկան հետ, բայց յետոյ խզած էին նշանտուքը։ Այս եղած է սպանութեան պատճառը։

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐԷ ՖՐԱՆՍԱՆ

Մոսկուայի բոլշեւիկեան թերթերը կը մեղադրեն Ֆրանսան թէ կ՚ուզէ Խորհրդային Միութիւնը սեղմել տնտեսական պաշարումով։

Մեկնաբանելով Ֆրանսական կառավարութեան վերջին որոշումը, որով բոլշեւիկեան ներածումները պիտի ենթարկուին մասնաւոր արտօնութեան կանխաւ ստացման եւ այս կերպով ապրանքներու մուտքը պիտի դրուի հակակշռի եւ հսկողութեան տակ, «Պրաւտա» կը գրէ.— Ֆրանսական կայսերապաշտութիւնը կը ջանայ որ ուրիշ դրամապետական երկիրներ եւս միանան իրեն Խորհրդ. Միութիւնը առնելու համար տնտեսական շղթայի տակ։

«Իրականութեան մէջ, սին յոյսեր են, որովհետեւ Անգլիա, Գերմանիա, Իտալիա եւ Միացեալ Նահանգները այսօր տարբեր կացութեան մէջ են քան Ֆրանսա, եւ պէտք ունին թէ ռուսական ապրանքի եւ թէ ռուսական շուկայի։

«Հետեւաբար, հաւանական չէ որ միւս երկիրները թոյլ տան որ Ֆրանսա անցնի տնտեսական պաշարման մը գլուխը՝ ընդդէմ Ռուսիոյ։ Ֆրանսայի կայսերապաշտներու այս հակախորհրդային պայքարը մեզ անակնկալի չի բերեր»։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԳՕԳՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

(ՀԱՅ-ՔՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Հարիւրապետ Ռէշիտ պէյ վրանի ..., գնչու պատանի մը մերկա...ցած կը զուարճանար։

***

— Ամօ՛, վառօն քեզի ...միայն յարմար է։

— Քիրվա՛յ Ամօ.— ամօթ ...քեզ, այդ սատանայի ձագ ...Գօգօն, վառոյի պէս փէրի կին ...ունենայ դու չունենա՞ս։

— Աստուած կիւլիզարիս ...րեւը սաղ պահէ, կիւլիզարս ...ճեւայի մալին հետ չեմ փո...խեր, կը պատասխանէ Ամօն։

— Ամօ՛, Աստուածն է վկայ ...որ կիւլիզարն ու վառօն իրարու ...հոգի կուտան, երկու ջէյրաններն ...ալ քեզ համար ստեղծած է Աստուածը, կը կրկնէր Զատու-Նազէն, ...Ամոյի աղջեւ չոքած։

— Ամոյի պէս իգիթ, բոլոր կիւլիզարներու եւ վառօներու տէրը պէտք է որ ըլլայ, իսկ այս սիրուն այտերը միայն վառոյի պէս ջէյրանները պէտք է որ լիզեն, կ՚ըսէր Աբրոյենց Խուռիկը, Ամոյի երեսներն ու ճակատը շոյելով։

Թուխանց Զարդարն ալ գլխու շարժումով մը երկու չար կիններու ըսածներուն հաւանութիւն կուտար, մերթ ընդ մերթ խօսակցութիւնն ընդմիջելով եւ բերնէն ցատկող թուքի կաթիլներով Ամոյի դէմքը ջրտելով։

— Հաց ու սոխ կերած ենք Գօգօյի հետ, ամօթ է, ես «Նամէրտութիւն չեմ ըներ», վառօն Գօգօյի խամէթն է, կը պատասխանէր Ամօն։

— Վախկոտ ես Ամօ՛, վախկո՛տ, վախկոտ, վար դիր ուսիդ այնալուն եւ գնա նախիրը արածելու. ըսաւ վաչկատ շեշտով մը աւելցուց Նազէն։

— Ղուրանի հաւատացողներու մէջ, Աստուած անվախ հոգի է դրեր Ամօն կը փախցնէ վառօին. այո՛, կը փախցնէ. Սուրբ կարապետ վկայ կը փախցնէ. ձայն տուաւ Խուռիկը։

Թուխանց Զարդար վեր ցատկեց տեղէն, սկսաւ լօ՛, լօ՛ մը երգել ու պար գալ։

— Ամօ՛, վառոյի հարսնիքին ալ պիտի պարեմ. զոյգ մը զօնտուրայ եւ զութնիզպուն խալաթ պատրաստէ։

Ամօն գլխու շարժումով մը հաւանութիւն յայտնեց, ձեռքը ճակատին տարաւ ու խոր մտածումներու մէջ ինկաւ։

Զատու Նազէն գաղտագողի պտղունց մը փոշի թափեց Ամոյի չիպուխի մէջ. Խուռիկը չախմախը կրակեց եւ Ամօն երկա՛ր, երկա՛ր քաշեց, ծծեց ծխամորչի մէջ մոխրացող կախարդական փոշին, անոր աչքերուն հէշտաւէտ տեսարաններ պարզուեցան, փոքրիկ թմրութիւն մը զայն բարձին գամեց։

Դուսագիր կիները նայեցան անոր առնական զգլխիչ գեղեցկութեան, հիացան, բայց...

— Աղջի՛ Զարդար, վառօն ներս բեր։

— Սեւաւոր խուռիկ, լուսաստղը բարձրացաւ։

Թուխանց Զարդարը օձի պէս դուրս սողաց ու Ռէս Մկօի մաբագը մտաւ, շուներ բոլոր մէկէն վեր թռան, բերան մը հաչեցին բայց շուտով ճանչցան Զարդարի հասակն ու տրփտըփան, ոտնաձայնն եւ նորէն գլուխ քաշած կծկտեցան դէզերուն տակ։

— Հողըս Գօգօյի գլխուն, ջէյրանի պէս աղջկանս մօ բագը սիրտը թողուց, թող իր ջիգեարն ալ եարալու դառնայ, որ հասնայ աշխրքի եղելութիւնը, կը կրկնէր Նազէն, դաւին յաջողութեան նախանշաններէն ուրախացած։

— Գօգօյի պատանքը կարեմ ես, գեղին բոլոր աղջիկներուն սիրտը դող դրաւ, ու անծար պուճուճակ վառոյին ուրախացուց։ Իմ աղջիկ խանում-խաթուն աղջիկ է, հազար գիր ու թելիսմ գրել տուի, ճար ու ճարճարանք չեղաւ. հիմա Սթամպօլէն թող գայ ու տեսնէ իր վառօյին, քրտու լամկու ծոցին մէջ լըղճարած։

Թուխանց Զարդարը ոտքի ծայրերու վրայ կը քալէր շունչը բռնած, Ռէս Մկոյի մարագի դուռը լալահառաչ ճռինչով մը ետեւ գնաց ծխնիքին վրայ, մութին մէջ նօպատար հօսոյի սիկարի կրակը կը պըպըղար։

Ցարիներու ծուխէն՝ մէջքէն վերը սեւ ու վարը՝ սրճագոյն դուռ մըն ալ դանդաղօրէն իր ծոցը բացաւ Թուխանց Զարդարի եւ անոր ուսերուն ձեռք դրած հետեւորդին առջեւը։

Թրագիրներ կան, որ առանց թուղթի ու մելանի, ակնթարթի մը մէջ կը կազմուին եւ կ՚իրականան։

— Ամօ՛, ձիեր պատրաստէ։

— Պատրաստ են, պատասխանեց խուպոտ ձայն մը քովընտի ախոռէն։

Աշնանային պաղ հովը արմատախիլ փշաթուփ մը խաղցնելով կը սուրար ու կ՚երթար բարձրիկ սարերու գագաթները կ՚աւլէր,

Փոշոտ ու չոր ճանապարհը օձի պէս գալարուելով կը բարձրանար, մացառախիտ անտառի մը կողերն ի վեր, կ՚իջնէր հովիտը ու գլուխը կը դնէր երկկամար կամուրջի ծունկերուն, ուրիշ աւելի նեղ ճամբայ մը, գետի միւս ափէն քարքարուտներու հետ գիրկընդխառն կը բարձրանար երկու լեռներու մէջտեղ ճեղքուած կիրճէն, ուր՝ տարիներ առաջ, արդար ելեց մը Ալլահի եւ մարգարէներու համար, կոնակը խոշոր քարի մը տուած, քարկոծուած է։

(12) ԱԶԳԻՆ

ցընել առնուազն հօթը միլիոն լէյի, երկրին մէջ կարգապահութիւնը վերահաստատել, վերցնելով խռովութեան ամէն պատճառ, թեթեւցնել գիւղացիներու տուրքերը, Նախապատրաստական աշխատանքներ կատարել՝ լուծելու համար ելմտական տագնապը, վերցնել քաղաք. կուսակցութեանց միջեւ տիրող ձգտումը։

Սպանիական խռովութիւններ

Ընդհ. գործադուլ յայտարարուեցաւ Պիլպաոյի մէջ, ուր արքայականները կ'ուզէին հրապարակային հաւաքոյթ մը գումարել։ Խօսելու հրաւիրուած էր Փրիմօ տէ Ռիվէրայի տղան։ Բանթողները կռուի բռնուեցան ոստիկանական ուժերուն հետ, որոնց վրայ կրակ բացին, ու կողոպտեցին զինատուն մը։ Կռուի ընթացքին վիրաւորուեցան աւելի քան 40 հոգի։ Ընդհ. գործադուլը պիտի տարածուի նաեւ ուրիշ քաղաքներու մէջ։

Այս խռովութեանց հետեւանքով, Պիլպաոյի ոստիկանութիւնը հրահանգած է որ ամէն մարդ փողոցէն անցած պահուն ձեռքերը վեր առած քալէ։

Պրազիլիոյ յեղափոխութիւնը

Պրազիլիոյ մէջ տիրող յեղափոխական խռովութեան հետեւանքով, Նախագահական հրովարտակ մը պատերազմական վիճակ յայտարարեց ամբողջ երկրին մէջ, մինչեւ դեկտ. 31։

Կառավարութիւնը հրամայեց փակել բոլոր դրամատուննները, արգիլելու համար շահադիտութիւնները։

Կը հաւաստուի թէ Ռիօ Կրանտէ տօ Սուլի պետութեան ամբողջ դաշնակցային զօրախումբերը 40,000 հոգի, պիտի քալեն կեդրոնական կառավարութեան վրայ։ Հանրային բոլոր շէնքերը կը գտնուին յեղափոխականներու ձեռքը։ Պէռնարտէս որ պատերազմի պահուն նախագահն էր Պրազիլիոյ, անցած է շարժման գլուխը. ըմբոստները զօրակոչի կը կ'ենթարկեն 21էն 35 տարեկան բոլոր այրերը, քալելու համար Սան-Փաօլոյի վրայ։ Շարժման պատճառ ցոյց կը տրուի դժգոհութիւնը զոր Ռիօտէ-Եանէյրոյի դաշնակցային քաղաքականութեան դէմ կը տածեն Մայնէս Սէրաչի, Ռիօ Կրանտէ տօ Սուլի եւ Փարահիպայի կառավարութիւնները։

ՁՐԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍ. ԼԵԶՈՒԻ ՕՏԱՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսա եկող օտարականներ, չգիտնալով այս երկրին լեզուն, յաճախ կ'արգիլուին գործ գտնելէ, բաց աստի, չկարենալով ինքզինքնին արտայայտել, բոլորովին օտարացած կը զգան իրենք զիրենք՝ Առաւելագոյն չափով կը զրկուին ֆրանսացիներու հետ յարաբերութիւն մշակելէ, եւ Թատրոններէն, գրադարաններէն, հրապարակախօսութիւններէն Թանգարաններէն, եւայլն։

Այդ օտարականներուն օգնելու համար է որ «Le Foyer Français»ն ստեղծած է շարք մը ձրի դասընթացքներ, որոնք կ'աւանդուին անձնուէր ուսուցիչներու կողմէ։ կանոնաւոր կերպով յաճախողներ, կրնան ֆրանսերէն լեզուն սորվիլ։

Երեկոյեան ժամը 8.30ին, հետեւեալ Թաղային վարժարաններուն մէջ 12, Rue Titon (11e) Métro: Reuilly — երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի. 43, Rue des Poissonnieres (18e), — երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի 51, Rue Ramponneau, (20e).

Բարձրագոյն դասընթացք. — երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի միջին եւ նախապատրաստական դասընթացք. — Բշ. եւ Եշ. 3, Rue Ferdinand Berthoud. — Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի Rue des Hospitalières. — երկուշաբթի եւ Հինգշաբթի. Boulogne. — Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ. Pasteur - Moutreuil. — Երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի. Rue Cujas.

Դասընթացքները պիտի սկսին Հոկտեմբեր 1ին։ Ուրիշ տեղեկութեանց համար դիմել բոլոր ուսուցիչներուն դասընթացքի պահերուն, կեդրոնատեղի 18, Rue du Banquier, Paris (13e).

"ՇԱՆԹ" ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳԻՐՔԻ Ա. ՏԱՐԻՆ 1931

Մեծադիր, պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ

Վարչութիւն՝ Վ. Ռ. ԹԱԳԻՈՐԵԱՆ

Խմբագրութիւն՝ Մ. եւ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Տարեգիրքին իրենց մասնակցութիւնը բերած են ժամանակակից ծանօթ գրագէտներ։

Փափաքողներուն կը ղրկուի բովանդակութիւնը, մասնաւոր թուղթի վրայ տպագրուած. կը գտնուի բոլոր գրավաճառներուն մօտ։

Գինը՝ Ֆրանսա, Սուրիա, Պալքաններ եւ Թուրքիա 40 ֆրանք. Ամերիկա, Անգլիա, Եգիպտոս եւ Պարսկաստան 2 տոլար։

Ապսպրանքները բացարձակապէս կանխիկ։

Դրամական ամէն առաքում, ինչպէս նաեւ նամակ, յղուած եւ նկար ղրկել ընդհանուր հասցէին, «Chanth», Arts et Lettres, 94 rue Lafayette, Paris (10e).

Ն. Գ. Բ. — ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐՁԱԿ ԷՋԵՐ ԵՒ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

(Ա. հրատարակութիւն «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»ՈՒ)

Հեղինակին նկարով, գեղատիպ կողքով՝ Մ. Քէպապճեանէ, կենսագրական ամփոփ յառաջաբանով եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ։

Գինն է Ֆրանսայի, Ֆրանս. գաղութներու եւ Պալքաններու համար 20 ֆր. միւս երկիրները 25 ֆր. կամ 1 տոլար։

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան՝ Լ. Գեւոնեանի 235 Fbg. St, Martin, Paris 10e.

Տպագրութեան յանձնուած է Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ) «Պանդուխտի նամակներ»ը։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Վ Ա Լ Ա Ն Ս. — Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9—12 Սինէմա Փալասի մէջ կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԱԲՕԵԱՆ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Ռ Օ Ա Ն. — կիրակի 12 հոկտ. կէս օրէ վերջ 2.30ին։ կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

11 Հոկտ. Շբ. իրիկուն Salle de Géographie մէջ, 184 bld.St-Germain

կը նախագահէ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

կը խօսին ՌՈՒԷՆ, ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

Ողջերձ մը Զ. Ե. Ո. Միութեան կողմէ եւ Ուրֆայի Հայրենակցական միութեան կողմէ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու։ Օր. Գ. Գաբրիպեան (երգ), Օր. Ճամպազեան (դաշնակ)։ կ'արտասանէ Զ. Գաբրիպեան։

կը մասնակցի նաեւ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Սաքօ Յակոբեանի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ. — Զ. Ե. Ո. Միութեան Մարսիլիոյ մասնաճիւղը նախաձեռնարկ եղած էտօնելու համար Հայ Մշակոյթի Օրը Մարսիլիոյ մէջ, 25 Հոկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն Սալոն Շափի մէջ։ կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — 12 Հոկտեմբեր կիրակի ժամը 2.30ին։ կը ներկայացուի՝ ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ կամ ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ "ԻՄ ԳԻՐՔԸ", Բ. ՀԱՏՈՐ (ՊԱՏԱՆԵԿՈՒԹԻՒՆ)

Ա. Հրատարակութիւն Հրանդ-Սամուէլ գրատան

դիմել հրատարակչին Librairie H. SAMUEL, 51 Rue Monsieur le Prince, Paris (VIe), Հեռաձայն՝ Danton 88-65։ Մէթրօ Օտէոն։

Հարաւային Ֆրանսայէն (Լիոնն ալ մէջն ըլլալով) պէտք է դիմել Պ. Գ. Շահլամեանի, 15 Rue Longue des Capucins, Marseille. գին՝ 20 ֆրանք

"ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԳՐԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ"

Լ Ե Ւ Ո Ն Շ Ա Ն Թ Ի

Հայերէն ուղղագրութիւն, քերականութիւն ու շարադրութիւն սորվեցնելու սիսթեմատիկ մշակուած դասեր, հիմնուած ինքնաշխատութեան վրայ։

Ա. գիրքը դպրոցական Ա. եւ Բ. տարիներուն համար, գինը 7 ֆր.։

Բ. գիրքը դպրոցական Գ. եւ Դ. տարիներուն համար, գինը 9 ֆր.։

Շատ օրինակներով գնողներուն հարիւրին 20 զեղչ։ Ամէն պատուէր կանխավճար։

դիմել հետեւեալ հասցէով. Mme. D. Segbossian, 11 Ave. Ed. Branly, CHAVILLE, (S. et O.), France,

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոմպի Զէյթուն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Վիշապեան եւ Փոթորիկ խումբերը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 79 Rue des Chambardsի հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ եւ տարեկան հաշուետուութիւն, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։ Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՍԱՐՍԷԼ ԿՈՆԷՍԻ խումբերու վարչութիւններէն, ընկերներ՝ Գումրուեանցէ, Կարօ Երանեանէ եւ Խաչիկ Մկրտիչեանէ կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ», վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին։

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէի խումբերը կը հրաւիրուին ընկերական ընդհ. ժողովի, այս կիրակի ժամը 9ին, 39 Rue Jules Gévelot: կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ կ. կ.ի ներկայացուցիչը։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

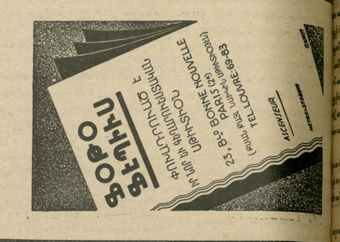
ՍԷՆԼՈՒԻ Ակնունի ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերը Զաւէն, Կորիւն եւ Նիկոլ Դուման, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան գրախօսական երեկոն վաղը իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ «Րաֆֆիի կեանքը եւ գործունէութիւնը»։ կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Ե. Տարօնեան, նիւթ ունենալով քաղաքակրթութիւն եւ բարքեր։ Մէկ ժամ սինէմա։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
9
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930

9 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1386 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՍՏՈՐՆՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակի Լիոնի տօնակատարութիւնը խանգարելու համար, քանի մը վարձկան մարդիկ, բոլշեւիկեան լրտեսի ստորնաքարշութեամբ՝ ուզած են դէպք մը թուցիկով մը իրենց գոյութիւնը արդարացնել։ Ու այդ անարի, վախկոտ ու վարձկան հակայեղափոխականները չեն համարձակած հրապարակ գալ նոյնիսկ իրենց խեղճուկ թռուցիկը ցրուելու, այլ դիմած են իրենց վայել ստորին միջոցի մը։ վարձած են օտարազգի բանուոր մը, ու զայն նախապատրաստած են ոճիրի համար։

Դէպքի մանրամասնութիւնները արդէն ծանօթ են հասարակութեան։ Ժողովը չէ խանգարուած։ Ոճիրը գործուած է ժողովէն դուրս։ Բարեբախտաբար վիրաւորուածներու վիճակը ծանր չէ։

Այս վատոգի արարքը որքան գարշելի, նոյնքան չնչին է, որպէս ցոյց մը։ Բայց հայ կուսակցական կեանքի մէջ, խորունկ ցաւ մըն է, շաղախուած ստրկական եւ լրտեսական նողկանքով, որ յատուկ է ոչ միայն արտասահմանի բոլշեւիկեան թափթփուկներուն, այլ բուն նկարագիրն է ամբողջ հայ համայնավարներուն։

Այս երեւոյթը կ'ուզէինք որ յստակօրէն ըմբռնելի ըլլար հայ ժողովուրդին։

Ի՞նչ բանի կը ձգտէին հայ համայնավարները, եւ հիմա ի՞նչ հասան։

Բոլշեւիկները ռուսական սուիններու շնորհիւ մեր հայրենիքը գրաւելէն յետոյ, երբ իրենց ուշադրութիւնը գաղութներուն դարձուցին, գտնուեցան աջէն ու ձախէն թունաւորուած եւ յուսալքուած մարդիկ, որոնք զիրենք ծափահարեցին։ Ու անոնք մեծ անձնավստահութեամբ, իրենց ցանցը տարածեցին ամբողջ գաղութահայութեան մէջ, յոյս ունենալով՝ որ պիտի կրնային իրենց ազդեցութեան տակ առնել հայ աշխատաւոր զանգուածները, մտաւորականութիւնը եւ երիտասարդութիւնը։ Ասկէ հինգ վեց տարի առաջ գրքոյկներով ծրագիրներ կը մշակէին իրենց տիրապետութեան համար եւ կ'աւետէին Դաշնակցութեան քայքայման մասին։ Անոնք ամէն օժանդակութիւն ստացան Դաշնակցութեան հակառակորդներէն, գաղութները պառակտեցին, ազգային կազմակերպութիւնները անկարելի դարձուցին, մատնութիւններ ըրին ու հայ աշխատաւորութեան վիճակը ծանրացուցին օտար ազգերուն առջեւ։ Բայց արտասահմանի հայ համայնավարները կազմակերպութիւն չդարձան։ Աշխատաւորութիւնը, մտաւորականութիւնն ու երիտասարդութիւնը հեռու մնացին անոնցմէ, եւ անոնք բաւականացան իրենց լրտեսական պարտականութիւնները կատարելով, այսինքն խռովել հայ կեանքը անթուլադրելի բոլոր միջոցներով։

Անցած հինգ տարին բաւական եղաւ սնանկ հռչակելու իրենց ամբողջ աշխատանքը։ Ու ատոր հետեւանքով՝ անոնք ստիպուեցան յայտարարել թէ Հայաստանի բոլշեւիկները գաղութահայութեամբ չեն հետաքրքրուիր։ Սակայն բոլշեւիկեան իշխանութեան մէջ կայ անկախ մարմին մը, Չեկան, որ պէտք ունի ամէն տեսակ լրտեսներու, վատ հոգի եւ վարձկան արարածներու, ամէն տեղ ու ամէն ազգի մէջ։ Այսպիսի ստորին պաշտօնութեան մը համար՝ հայ ստրուկ եւ վաճառուած հոգիներն անհրաժեշտ տարր մը կը կազմէին։ Ու այսօր, արտասահմանի հայ համայնավարը, պարզ լրտես մըն է, անդաւանանք ու գարշելի, որ կրնայ նոյնանալ Սուլթաններու եւ Ցարերու գաղտնի լրտեսներուն և մատնիչներուն հետ։

Կուսակցական եւ յեղափոխական բոլոր առաքինութիւններէն մերկացած այս թշուառականները, իրենց անպատիւ գոյութիւնը զգացնելու համար, կը դիմեն հայ բոլշեւիկներուն յատուկ միջոցին։ Ստրկօրէն կը կաշառեն օտար բանուորները եւ կը մղեն զանոնք արիւն թափելու, որ բացի ոճրային հանգամանքէն, կը ստեղծէ ատելութիւն մը հայ եւ օտար բանուորութեան միջեւ, երբ անոնք եղբայրական յարաբերութիւն պիտի կրնային ունենալ, իբրեւ նոյն դասակարգին պատկանողները։

Հայ ժողովուրդը այս ստորին տարրերն իրենց ստորին արարքներով կը տեսնէ ու կը գարշի։ Եթէ աւելի հեռուն երթանք, պիտի տեսնենք, որ տասը տարուան ընթացքին, բոլշեւիկները հայ ժողովուրդը ճզմած են դիմելով ամէնէն անգութ միջոցներու, օժանդակ ունենալով ռուս, հրեայ, թաթար եւ այլ ազգի ոճրագործներ, լրտեսներ եւ բազմաթիւ հակայեղափոխականներ, որոնք ցարական Ռուսաստանի գաղտնի ոստիկանութեան շարքերէն կուգային։

Այս ստորին նկարագրի հարազատ ժառանգորդները, ցրուած արտասահմանի հայութեան մէջ, կը դիմեն Արաբին, Թուրքին, Ֆրանսացիին կամ Իտալացիին, տեղ մը ոճիր կազմակերպելու, ուրիշ տեղ մը մատնելու, այլ տեղ մը հայ աշխատաւորութիւնը կասկածելի դարձնելու, ու ամէնէն վերջ, ատոր եւ ատելութիւն տարածելու հայ եւ օտար բանուորներու միջեւ...

Բոլշեւիկեան այս ցեցերը որքան արհամարհելի, նոյնքան գարշելի են եւ արժանի հայ ժողովուրդի բուռն անարգանքին։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

«Ազդակ» այս վերնագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (սեպտ. 23).

—«Յառաջիկայ ամսոյն սկիզբէն սկսեալ կը բացուին բոլոր վարժարանները։ Ծնողները արդէն այժմէն պատրաստութեան մէջ են բարձր եւ յարմար դաստիարակութեամբ մը օժտելու համար իրենց զաւակները։

Այս օրերուն աւելորդ չըլլար անգամ մը եւս շեշտել կարեւորութիւնն ու անհրաժեշտութիւնը ազգային տոհմիկ դաստիարակութեան եւ հրաւիրել ուշադրութիւնը հայ ծնողներու։ Ամէն հայ ծնողք պէտք է լաւ գիտնայ որ իր զաւակներուն ազգային եւ տոհմիկ դաստիարակութիւն մը տալու համար պէտք է նախընտրէ ազգային վարժարանները։ Ինչ ալ ըլլան մակարդակն ու պայմանները մեր ազգային վարժարաններուն, որոշ պէտք է ըլլայ որ հայ մանկտին հայ մեծցնելու եւ հայ պահելու համար ամենաապահով եւ ստիպողական միջոցը անոր ազգային կրթութիւն տալն է։

Ցեսնուած է որ իրենց նախնական կրթութիւնը ազգային վարժարաններու մէջ ստանալու պատեհութենէն զրկուողները, առհասարակ զուրկ եղած են ազգային զգացումէ եւ չեն հետաքրքրուած մեր ժողովուրդով եւ իր ապագայով։ Այս անշուշտ չի նշանակեր թէ՝ բոլոր օտար վարժարաններ յաճախողներ վատասերած են եւ քաշուած հայութենէ, սակայն ճշմարիտ է նաեւ որ լաւ հայ եւ հարազատ զգացումներ ունենալու համար գլխաւոր պայման է հայերէն գիտնալ եւ հայ նախակրթութիւն ստանալ։

Մանաւանդ այժմ մեր գաղութին մէջ, աւելի ստիպողական դարձած է Ազգային վարժարաններ յաճախելու պէտքը, քանի որ յետ այսու ծնողներ ստիպուած չեն օտար բարձրագոյն վարժարաններ ղրկել իրենց զաւակները։ Շնորհիւ Հայ ճեմարանին, որ երկու շաբաթէն կը բացուի եւ իր առաջին կանոնաւոր տարեշրջանը կը սկսի, ազգային վարժարաններու շրջանաւարտները դիւրաւ պիտի ընդունուին հոն եւ պիտի ստանան միեւնոյն գիտութիւններն ու ուսումները, ինչ որ պիտի տրուէր իրենց բարձրագոյն վարժարաններու մէջ, մէկ խիստ ատելութեամբ՝ որ ճեմարանի աշակերտները միեւնոյն ատեն պիտի ստանան Ազգային դաստիարակութիւն եւ լաւ Հայեր պիտի պատրաստուին։

Հետեւաբար, այն ծնողները որոնք նախանձախնդիր են իրենց զաւակներու ազգային դաստիարակութեան եւ ապագայ սերունդի հայ պահպանման նուիրական գաղափարին, պէտք է ղրկեն իրենց զաւակները ազգային վարժարաններ եւ խուսափին օտար դաստիարակութենէ։ Օտար վարժարաններ իրենց ջամբած ուսման փոխան կը խլեն մեր նոր սերունդին սիրտն ու հոգին եւ զանոնք կը դարձնեն տափակ եւ անպէտ ոչնչութիւններ։

Ս. Նշան վարժարանի Հոգաբարձութիւնը այս տարի գովելի նախանձախնդրութեամբ մը աշխատեցաւ բարձրացնել վարժարանի մակարդակը եւ կարող ուժեր ապահովեց։ Ծնողներ պէտք է քաջալերեն այդ աշխատանքները եւ այս տարի նախորդներէն աւելի դուրգուրանք ցոյց տան։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՐԱՐԱՏԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱԾ

... 24 սեպտ.

Սեպտեմբեր 19ին վերսկսան ուժեղ կռիւներ Արարատի շրջանին մէջ։ Քիւրտերը մեծ յոյս ունին, որ այս անգամ ալ իրենք պիտի յաջողին ետ մղել թրքական յարձակողականները, որոնք անընդհատ կը շարունակուին։ Թաւրիզի թրքական հիւպատոսը, զեկոյցով մը յայտարարեց թէ Արարատը ընկճուած է եւ թրքական յաղթանակը տօնելու համար, խնջոյք մըն ալ սարքեց։ Խնջոյքէն մէկ քանի օր վերջ սակայն, սկսան Արարատի նոր եւ յամառ կռիւները, որ դեռ կը շարունակուին։

Թուրքեւպարսիկ գործակցութիւնը ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Թուրք դեսպանին եւ պարսիկ արտաքին նախարարին միջեւ տեղի ունեցող բանակցութիւնները յանգեցան նոր համաձայնութեան մը որ սահմանուած է դիւրացնելու Թուրքիոյ եւ Պարսաստանի միջեւ համագործակցութիւնը օտար ամէն սադրանքի դէմ որ կրնայ քրտական ըմբոստութիւններ առաջ բերել երկու երկիրներու մէջ։ Թեհրանի քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ Թուրք կառավարութիւնը, մտադիր է Իրաքը հրաւիրելու որ մասնակցի երկու կառավարութեանց ձեռք առած միջոցներուն, օտար սադրանքներու եւ քրտական խռովութեանց դէմ։

Թուրքեւպարսիկ յարաբերութիւնները

Մամուլին տրուած տեղեկութեամբ մը Թեհրանի Թուրք նոր դեսպանը՝ Խուսրէվ պէյ յայտարարեց թէ Թուրքիա եւ Պարսկաստան լիովին գիտակից են իրենց պարտականութեանց հանդէպ այլեւայլ խռովութեանց, որոնք ծագած են կամ կրնան ծագիլ իրենց սահմանին վրայ։ Այն հողամասը զոր Թուրքիա կը փափաքի իրեն կցել, զինուորական արժէք մը ունի իրեն համար։ Խուսրէվ պէյ լաւատես է այս կէտին շուրջ եղած բանակցութեանց մասին։

Խուսրէվ պէյ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է նաեւ.

— Թուրք հանրապետութիւնը ոչ ոքի հողին աչք ունի։

Պարսկաստանի մէջ մեր ունեցած կրօնական, ցեղային, եւ եղբայրական կապերը պիտի նպաստեն խաղաղութեան ամրապնդումին համար, Թուրքեւպարսիկ ժողովուրդներու գործակցութեան։

Մենք Պարսկաստանի յառաջդիմութիւնը կը փափաքինք ո՛չ միայն դրացիական տեսակէտներով, այլեւ ընդհ. խաղաղութիւնը պաշտպանելու տեսակէտով։

Կը յուսամ թէ վերջին դէպքերը քիւրտ ըմբոստներուն եւ զանոնք ղեկավարողներու հասկցուցած են, թէ իրենց դէմը կը գտնուի ոչ թէ անկարող օսմանեան կայսրութիւնը, այլ արդիական ու զօրաւոր Թուրք հանրապետութիւնը որ ամէն վայրկեան ի վիճակի է երկրին մէջ ծագած ամէն տեսակ ըմբոստութիւններու անջատողական շարժումները ջախջախելու։

Մեր օդային տորմիղին մասնակցութեամբ կատարուած արագ գործողութիւնները դաս մըն է անոնց, որոնք քիւրտիստանի ցնորքը կը սնուցանեն։

Թուրքեւպարսիկ սահմանը գծուած է Էնկիւրիի մէջ Ֆիրուզի խանի եւ Թեվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ գոյացած համաձայնութեամբ։

Քրտական վերջին դէպքերը արգելք հանդիսացան սահմանագծման ժողովի աշխատանքներուն, որոնք պիտի վերսկսին շուտով։

Նկատելով որ արդի սահմանը տեւական կերպով Թուրքեւպարսիկ յարաբերութիւններուն վնասելու բնոյթ ունի, Թուրքիա առաջարկեց աւազակներուն պատսպարան ծառայող Արարատի անբերրի մասերը Թուրքիոյ թողուլ։ Ասոր փոխարէն առաջարկեցինք հարաւային կողմի բերրի հողամասերէն զոհողութիւններ ընել ի նպաստ Պարսկաստանի։

Ո՞վ պիտի կազմէ ռումէն դահլիճը

Ռումանիոյ նախարարական տագնապը տակաւին չէ լուծուած։ Կարոլ թագաւորը Սինայեայի մէջ սկսաւ խորհրդակցութեանց, դահլիճի կազմութեան մասին։ Ունկնդրութեան ընդունեց Երեսփ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի նախագահները։

Հրաժարած դահլիճի անդամները ժողով գումարեցին Պ. Միխալաքէյի տան մէջ։ Պ. Մանիու իր կուսակցութեան անունով պնդեց կրկին որ ստանձնէ դահլիճի կազմութիւնը։ Թագաւորին հետ կրկին խորհրդակցելէ վերջ է միայն, Պ. Միխալաքէ պիտի կրնայ մերժել կամ ստանձնել առաջարկին իրականացումը իր կողմէ։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ, շատ կը խօսուի նաեւ հրաժարած դահլիճին արտաքին նախարար Միրոնէսքոյի մասին, իբր հաւանական վարչապետ։

Կ'ըսուի նաեւ թէ, այն պարագային որ կարելի չըլլայ ներկայ խորհրդարանին վրայ կռթնած դահլիճ մը կազմութիւնը, պէտք պիտի ըլլայ նախատեսել «թագաւորին անձնական կուսակից»ներէն կազմուած դահլիճ մը։ Այս ուղղութեամբ ալ, ձեռնարկներ կը կատարուին արդէն։

Կայսերական վեհաժողովը

Գլխաւոր գաղութներու մասնակցութեամբ գումարուած Անգլիոյ կայսերական վեհաժողովը, հինգ նիստերէ յետոյ օրակարգի առաջին նիւթը վերջացուց, այսինքն՝ սահմանադրական հարցերու խնդիրը։ Խորհրդաժողովը պիտի անցնի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՈՒԼՂԱՐԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Պուլղարեան խորհրդաժողովը կը շարունակէ աշխատիլ յանձնախումբերու մէջ։

Մտաւորական մերձեցման յանձնախումբին մէջ, պուլկար պատուիրակը առաջարկեց հաստատել ժողովրդական համալսարաններ եւ կազմակերպել հրապարակային դասախօսութիւններ։ Յոյն պատուիրակներն աւելի յարմար դատեցին Պալքանեան ճեմարանի մը հաստատումը, պալքանեան ժողովուրդներու մերձեցումը դիւրացնելու նպատակով, առաջարկեցին նաեւ համալսարաններու ծրագրին մէջ մտցնել պալքանեան լեզուի մը պարտադիր ուսուցումը։

«Ռ-101»Ի ԶՈՀԵՐԸ ՓՈԽԱԴՐՈՒԵՑԱՆ ԱՆԳԼԻԱ

Անգլիական «Ռ-101» ղեկաւարելին անհելի աղէտին առթիւ, ֆրանսական կառավարութիւնը սուգի օր էր յայտարարեր եւ բոլոր հանրային հաստատութիւնները սուգի դրօշ պարզեցին առջի օր։

Աղէտին 47 զոհերու մարմինները, նոյն օրը, Պովէէն փոխադրուեցան Անգլիա։ Փոխադրութեան արարողութիւններուն ներկայ էին քաղաքական եւ օտար դիւանագիտական անձնաւորութիւններ, որոնց մէջ Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Թարտիէօ։

Զոհերու մարմինները երկուական զետեղուած էին 24 կառքերու մէջ, որոնց իւրաքանչիւրին, ծաղկեփունջերով բեռնաւոր, զինուորական պատիւներ տրուեցան։

Զոհերու թաղումը պիտի կատարուի շաբաթ օր Պէտֆորտի մէջ։

ԳԵՐՄԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՇՈՒՐՋ

Գերման վարչապետը այսօր պիտի ներկայանայ նախագահ Հինտէնպուրկի, տեղեկութիւններ տալու համար, քաղաքական կուսակցութեանց հետ իր կողմէ կատարուած բանակցութեանց մասին։

Քաղաքական կարգ մը շրջանակներ եւ կազմակերպութիւններ փորձած են ազդեցութիւն բանեցնել Պրիւնինկի վրայ, որ կարգ մը փոփոխութիւններ մտցնէ դահլիճի կազմին մէջ։ Սակայն վարչապետը մերժած է։ Այս թելադրութիւնը ընողներու նպատակն է եղած դահլիճը «զտել» իրենց համար կարգ մը կասկածելի տարրերէ։

Կ'ըսուի թէ ներքին նախարարը վիրթ եւ արտաքին նախարարը Քուրթիուս պիտի հրաժարին։ Հակառակ այս զրոյցներուն սակայն, նախարարաց խորհուրդը, որ նիստ գումարած էր երէկ, լսած է Քուրթիուսի զեկոյցը Ժընեւի աշխատանքներուն մասին, ինչպէս նաեւ արտաքին քաղաքական ծրագիրը, զոր կառավարութիւնը պիտի ներկայացնէ խորհրդարանին եւ միաձայնութեամբ հաւանութիւն յայտնած է արտաքին նախարարին յայտարարութիւններուն։

ՆԱԹ ՓԻՆՔԷՐԹՕՆ ՄԵՌԱԾ

Իր անունով հրատարակուած ոստիկանական վէպերու համբաւաւոր հերոսը Ալլէն (Նաթ) Փինքէրթօն մեռաւ Նիւ Եորքի մէջ, 54 տարեկան հասակին։

Պատերազմի ընթացքին թունաւոր կազէ վնասուած ըլլալով, կը տառապէր թոքերէն։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 6 Հոկտ.

Իրականութիւն է վերջապէս, որ կարմիր գիծէն դուրս, հոծ ծովերու վրայ փռուած, անձիտուած ու ցիրուցան բազմութիւններ, տարին քանի մը անգամներ կուգան գունդագունդ, մեր խօսքը լսելու, լքումի եւ տառապանքի այս օրերուն, պուտ մը մխիթարութիւն գտնելու, նոր կորովով ու ազգային խանդավառութեամբ տոգորուելու հաւատքով։

Սովորական տօնակատարութեան մը թուականը չէր այս տարի։ Ո՛չ միայն փառաբանութիւնն էր մեր առնական, մարտական կուսակցութեան, այլ բառին ամենալայն իմաստով պանծացումն էր հայ յեղափոխութեան, որովհետեւ, միամտութիւն պիտի ըլլար հայ յեղափոխութիւնը, եւ Հայ Յեղ. Դաշնակցութիւնը զատել իրարմէ.

Եւ ասոր գեղեցիկ ապացոյցը տուաւ, այն աննախընթաց բազմութիւնը ամէն սեռէ ու դասակարգէ որ լեցուցած էր Պրէպան Մարսէյլի ընդարձակ սրահը, 4 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն։ Ֆրանսական քայլերգէն եւ ապա «Մեր Հայրենիք»էն վերջ, Նախագահ ընկեր Վրթանէս Ղազարեան բացուած յայտարարեց հանդէսը։ «Ընկերնե՛ր եւ տարագիր հայրենակիցներ, սովորական տօնակատարութիւնը չէ այս Դաշնակցութեան, այլ քառասնամեակն անոր, այսինքն՝ քառասնամեակը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ մրրկածին զաւակն է հայ ժողովուրդին. ապացոյց որ այսօր Սուրիայէն Յունաստան, Պալքաններէն մինչեւ Փարիզ երիտասարդութիւնը գունդագունդ մեր շարքերը կը դիմէ։ Երեսուն եւ հինգ տարուան դաշնակցական մըն եմ. տեսայ անոր լաւ ու գէշ, ուրախ եւ զուարթ պայծառ եւ մռայլ, յուսատու եւ յուսահատ օրերը։ Տեսայ անոր հերոսական մաքառումներն ու պարտութիւնները։

«Եւ այս բոլորը չպակսեցուցին մէջս ոչ մէկ զգացում եւ ոչ մէկ եռանդ։ Եւ այսօր, որ ինձ մեծ պատիւ ըրին իբրեւ երէց ընկեր այս փառաշուք տօնին նախագահութիւնը ինձ յանձնելով, կ'ըսեմ ձեզի Դաշնակցական ընկերներ եւ հայրենակիցներ, զէնքը երբեք ձեր ձեռքերէն վար մի առնէք, կռուեցէ՛ք յեղափոխական աննկուն հաւատարմութեամբ, մինչեւ հասնինք ազատութեան»։

Եւ բոլոր տեսակի մեր հակառակորդները, կրնային կարդալ այս ծերունի յեղափոխականին վրայ մեծ ու առնական կորով մը, երբ ձեռքերը եռագոյնին երկընցուցած, իր ճառը կ'արտասանէր։

Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէին կողմէ խօսեցաւ ընկեր Լ. Գիւլօնեան, որ յարգանքի տուրքը տալէ յետոյ անոնց որ ինկան ազատագրութեան փշոտ ճամբաներուն վրայ, ըսաւ.— «Այսօր տօնն է անոնց, փառաբանութիւնը իրենց հերոսական մարտնչումներուն, մաքառումներուն, յաղթութեան եւ պարտութեան։ Հայ ժողովուրդը ապրեցաւ Թրքական լուծին տակ, դարձաւ անդէկ բազմութիւն մը, եւ լուռ ու մունջ տարաւ բոլոր տեսակի կեղեքումները։ Փրկութիւնը կը փնտռէր հալածանքի ու բռնութեան առջեւ, ծնրաչոք խոնարհութեան մէջ։ Բայց որքան սխալ գաղափար։ Արմենականներու եւ Հնչակեաններու ձախող փորձերէն վերջ.մէջտեղ եկաւ «Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութիւնը» վճռական ու ըմբոստ։ Ըլլալով այս ժողովուրդի հարազատ եւ առոյգ զաւակը՝ իր խիզախ ըմբոստացաւ անլուր ոճիրներու, կեղեքումներուն դէմ։ Զինեց բազուկներ, 1906ին պանք Օթթոմանի փառաւոր գրաւումը կատարեց, Խանասորը կազմակերպեց, եւ վերջապէս Հայաստանի հանրապետութիւնը կերտեց։ Հայ ժողովուրդի գոյութիւնը, կռիւը շարունակելու մէջն է։ Դաշնակցութիւնը կազմակերպեց Սասունի, Տարօնի անողոք կռիւները մօտաւոր անցեալի մէջ։ Յիշեցէք կամաւորական շարժումը։ Հայ ժողովուրդի կեանքը նժարի մէջ էր այդ օրերուն։ Պէտք էր փրկել զայն։

«Ձեզմէ խոստումներ չէ որ կը պահանջենք ընկերներ, ու հայրենակիցներ։ Քառասուն տարուան պատմութիւն մը ունինք մեր ետին։ Անթաղ, անձիտուած եւ աչքերնին բաց մեռելներ ունինք որոնք մեզի կը նային։ Պէտք է շարունակել անոնցմէ ժառանգուած գործը»։

Ընկեր Լ. Գիւլօնեանէ վերջ խօսք առաւ ընկ. Սէրէնկիւլեան Մարսէյլի կոմիտէի կողմէն։ Ֆրանսական մեծ յեղափոխութեամբ, քանդուեցան աղնուապետական բոլոր կարգերը, ճերմակ ցեղը վարակուած էր այդ առողջ հիւանդութեամբ։ Ո՛չ ոք կրցաւ արգիլել անոր մեծութիւնը։ Եւ նոյն ճերմակ ցեղին պատկանող հայութիւնը եւս վարակուած էր աւելի զօրաւոր կերպով, այնպէս որ սահմանէ սահման, գիւղէ գիւղ բռնկուած էր ժողովուրդի ստրուկ հոգեբանութիւնը շնորհիւ Նալպատեաններու, Րաֆֆիներու, Քրիստափորներու եւ Ահարոնեաններու։ Այո՛, եթէ երբեք հայութիւնը համակերպէր իր ճակատագրին, այսօր ջնջուած էր պատմութեան էջերէն։

«Ստրուկ ամբոխի ծոցէն երեւան եկան մարդիկ եւ անոնցմով կազմուեցան խմբաւորումներ, նոր ծրագիրով եւ նոր հաւատի հանգանակով։ Այդ հաւատի հանգանակը մեզ բերին Դաշնակցութեան երեք տիտանները, որպէսզի Հայը ազատ ապրի։ Իր քառասուն տարուան կեանքին մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը երեւան հանեց գերմարդկային էակներ, որոնք մոռցան մարդային ամէն վայելքները, լեռներ մագլցեցան, գնդակներ պարպեցին։ Եթէ մեռան, մեռան առնականօրէն, մեռան որպէսզի Հայը ազնուանայ։ Ամէն անգամ, Դաշնակցութիւնը կռիւ կը բանայ, իր ետին կը գտնէ ժողովուրդը։ Հայրենակիցնե՛ր, ձեր երակներուն մէջ կայ այնպիսի արիւն մը, որ ձեզ յաղթանակէ յաղթանակ պիտի առաջնորդէ։ Գիտցէք ձեր տառապանքի գեղեցկութիւնը, եւ այն ժամանակ մենք ո՛չ թէ հոս, այլ Միացեալ Անկախ Հայաստանի մէջ պիտի տօնենք 50ամեակը Հայ Յեղափոխութեան եւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան»։

Վերջին բանախօսն էր ընկ. Ա. Ջամալեան.— Քառասուն տարուան տղամարդու մը առնականութեամբ, ըսաւ, այսօր մեզի կը ներկայանայ Հ Յ Դաշնակցութիւնը։ Քառասուն տարիներ շարունակ, մնաց պատնէշի վրայ, առաջին գիծին վրան, յանուն այս ժողովուրդի երջանկութեան, ու ազատութեան։ Այսօր երբ զանազան ազգեր իրենց հերոսներովը կը պարծենան, ինչպէ՞ս մենք ալ չփառաբանենք մեր հերոսները։ Պէտք է գիտնաք որ հայ հերոսները եզակի են, տարաշխարհային։ Եթէ երբեք Իտալացիները իրենց Կարիպալտին ունին, պէտք է իմանաք հայրենակիցներ, որ տիտան քեռին հազար Կարիպալտի կ'արժէ։ Որեւէ պատմաբան չի կրնար մօտենալ մեր նորագոյն պատմութեանը առանց Դաշնակցութեան կեանքի մօտենալու։ Քանի՜ վատ բերաններ գուշակեցին անոր կորուստը, հոգեկան ճաղատութեամբ մը։ 1915ի մեծ Եղեռնէն անմիջապէս վերջ, տեսաք անոր յաղթանակը, եւ հայ եռագոյնին ծածանումը Հայաստան աշխարհի մէջ։ Երբ ցարական բանտը լեցուեցան դաշնակցական կեանքերով, մեր հակառակորդները ամենայն շնականութեամբ պոռացին. «Մեռաւ Դաշնակցութիւնը»։ Բայց ան, իբրեւ փիւնիկ, յարութիւն առաւ մոխիրներու տակէն եւ գոչեց. «Ե՛ս հոս եմ»։

«Դաշնակցութիւնը առեղծուած մըն է եւ ո՞վ կրնայ մանրամասնել այս առեղծուածին պատճառաբանութիւնները։ Աշխարհի մէջ չկայ որեւէ կուսակցութիւն որ թափած ըլլայ այնքան արիւն որքան մեր կուսակցութիւնը։ Եւ այս գիտակցութեամբ երիտասարդներու բանակներ կուգան բռնելու մեր դրօշը, ուխտուած եւ հաւատարիմ։ Միանգամընդմիշտ յայտարարեմ հայրենակիցներ, եթէ քառասուն տարին բաւ չեղաւ մեզ, քառասուն տարի եւս պէտք է պայքարինք, իսկ այն ալ բաւ չըլլայ քառասուն տարիներ եւս պէտք է արիւն թափենք մեր դրօշին տակ, որպէսզի ապրինք իբրեւ ազատ անհատ եւ ազգ։

*
**

Գեղարուեստական բաժինը շատ ճոխ էր։ Իրենց մասնակցութիւնը բերած էին ջութակահարներ Պ. Պ. Ջէօրէկեան եւ Փափազեան իրենց «Քնար» նուագախումբով։

Արտասանութիւններ ըրին գեղասան Մ. Մարութեան, Մ. Գաբրիէլեան եւ Ուզունեան։

Իսկ «Վարդը» եւ «Հայաստան»ը բաւ էր արդէն հիանալու համար Տիկ. Սուրաքեանի տաղանդին վրայ։

Եւ այս աննախընթաց բազմութիւնը, մօտ 2000 հոգի, խանդավառուեցաւ ու ապրեցաւ մեզի հետ, գիշերուան մինչեւ ժամը մէկ, մեծ ոգեւորութեամբ եւ անկեղծութեամբ։

Զանազան կազմակերպութիւններէն հասած էին յիսունի մօտ հեռագիրներ եւ նամակներ, որոնցմով կը յայտնէին իրենց խնդակցութիւններն եւ անվերապահ յարգանքը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, քառասնամեակի փառայեղ տօնակատարութեան առթիւ։

Հ. ՏԷՐ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՊՕՐԻՍ ԹԱԳԱՒՈՐ ՆՇԱՆՈՒԵՑԱՒ

Պուլկար ժողովուրդը ցաւով կը կրկնէր, որ «աղջիկ չեն տար» իր Թագաւորին։ Արդարեւ Պօրիս ամուրի էր, հակառակ իր վայելած համակրանքին։ Վերջապէս Իտալիոյ Թագաւորը իր աղջիկը տուաւ անոր։ Իշխանուհի Ճիօվաննա 23 տարեկան է, երրորդ աղջիկը Վիքթոր Էմմանուէլ Թագաւորին։ Պօրիս Թագաւոր 36 տարեկան է։ Պօրիս կրօնքով օրթոտոքս, նշանածը՝ կաթոլիկ։ Պապը, արտօնելով այս ամուսնութիւնը, պայման դրաւ որ Պօրիսի զաւակները կնքուին կաթոլիկ, բացի գահաժառանգէն, որ օրթոտոքս պիտի կնքուի, ինչպէս կը պահանջէ պուլկար ազգ. սահմանադրութիւնը։

Հարսնիքը Նոյեմբերին։

ԱԿԱՄԱՅ ԽՕՍՔԵՐ

Դաշնակցական մամուլը շատ յաճախ խօսած է այն ահռելի չարիքներուն մասին, որ բոլշեւիկեան շարժումը պատճառեց հայ ժողովուրդին եւ պատճառ դարձաւ Հայաստանի հանրապետութեան կործանման։ Մեր հակառակորդները եթէ խուլ կը ձեւանան դաշնակցական գրականութեան հանդէպ, կարծէք թէ ուշադրութեամբ մտիկ պիտի ընեն հնչակեան հին եւ պարկեշտ ղեկավարներէն մէկուն, Գր. Եղիկեանին, որ ուշագրաւ յօդուածաշարք մը ստորագրած է այդ առթիւ, փարիզ հրատարակուող «Երկիր» շաբաթաթերթին մէջ։ Այդ շարքէն միայն մէկ յօդուածը հոս կը զետեղենք, զայն յանձնելով մեր հակառակորդներու եւ մասնաւորաբար «Երկիր»ի շուրջ հաւաքուած եւ այլուր ցրուած հնչակեաններու ուշադրութեան։

ԽՄԲ.

Ասում են, որ հայ ժողովուրդը Կովկասում կ'ոչնչանար, եթէ սովետները ժամանակին օգնութեան չհասնէին եւ նրան չփրկէին Քեազիմ Քարապէքիր փաշայի բանակների ասպատակութիւնից։ Ասում են նաեւ, որ սովետները հազարաւոր բարիքներ պիտի անէին մեզ, եթէ Դաշնակցականները չխանգարէին։

Չգիտեմ սոյն խօսքերը ասողները հաւատո՞ւմ են իրենց ասածներին կամ որեւէ արժէք տալիս են նրանց իմաստին։

Ո՞վ զինեց Մուսթաֆա Քէմալի բանակները, ո՞վ 50 միլիոն ոսկի ռուբլի փոխադրեց այդ բանակները շարժել տալու համար, ո՞վ այդ բանակների դաշնակիցը հանդիսացաւ հայկական ճակատի դէմ։ Եթէ ընկ. Միրվարդին ու իր նման մտածողները չգիտեն կամ մոռացել են, ես ասեմ նրանց.

— Սովետները։

Ֆրունզէն, նախկին զինուորական կոմիսարը Սեւ Ծովի վրայով անցաւ իր կեանքը վըտանգի դնելով եւ դրամ տանելով Մուսթաֆա Քէմալին, եւ այդ այն օրերին, երբ Մուսթաֆա Քէմալը ամենէն աղքատ եւ ամէնէն կրիտիկական կացութեան մէջ էր։ Թալէաթը եւ Էնվէրը Մոսկուայում, ապա Էնվէրը Բագւում սովետների հետ խորհրդակցութիւններէինանում, երբ Հայաստանը կռւում էր Թրքերի դէմ։ Քարապէքիր փաշան իր զինուորական-ռազմական ծրագրերը յարմարեցնում էր կարմիր բանակի զինուորական-ռազմական ծրագրերին։ Բագւում գրաւող կարմիր բանակը անմիջապէս հայկական բանակներից պահանջեց Զանգեզուրից հեռանալ, եւ, այդ այն օրերին, երբ Թուրքերը Կարսի պարիսպների տակն էին։

Եթէ սովետական ներբողահիւսները մոռացել են այս բոլորը, պատմութիւնը չի մոռացել, չի մոռանալու։

Սովետները գրաւեցին Հայաստանը իրենց զինուորական ուժով եւ պահում են իրենց իշխանութեան տակ։ Եթէ սովետների սոյն քայլն առաքինութիւն է, առաքինութիւն է նաեւ բոլոր զինուորական իշխանութիւնների արածները, երբ նըրանք որեւէ երկիր իրենց իշխանութեան տակ են առնում

Ի՞նչ տարբերութիւն կայ մեր պաշտպան սովետների եւ մեր թշնամի Մուսթաֆա Քէմալի մէջ։ Մուսթաֆա Քէմալն էլ մինչեւ հիմա Պոլսոյ Հայերին դեռ չի կոտորել եւ թոյլ է տուել նրանց ապրելու Թրքական «դեմոկրատական» հանրապետութեան սահմաններում։ Ինչո՞ւ սովետական հանրապետութեան սահմաններում թոյլատրելը մի ազգի, որ նա ապրի, համարւում է պաշտպանութիւն, բարիք, իսկ «դեմոկրատական» մի հանրապետութեան սահմաններում նոյն ազգի զաւակներին ապրելու իրաւունքը նոյնպիսի բարիք չի համարւում։ Եթէ հայ ժողովուրդի մէջ գտնուին մարդիկ եւ հոսանքներ, որ Մուսթաֆա Քէմալին համար են Հայերի պաշտպան եւ ի նպաստ նրա գիշեր ցերեկ պրոպագանդա անեն, միթէ՝ Մուսթաֆա Քէմալը Ստալինից կամ նրա ընկերներից տարբեր վերաբերում ցոյց պիտի տայ։

Գուցէ ծայրայեղ համարւի համեմատութիւնը սովետների եւ քէմալականների մէջ ոմանց կողմից, թէեւ չգիտեմ ինչո՞ւ պիտի ծայրայեղ համարւի երկու սերտ բարեկամների համեմատութիւնը իրար հետ, բայց ի՞նչ պիտի ասեն սովետների ներբողասացները, երբ նրանց հարց տանք։

Ո՞վ ազատեց Պոլսոյ հայութիւնը սովետական դրամով եւ զէնքերով Պոլսոյ վրայ յարձակւող քէմալական բանակների խժդժութիւններից։

Անգլիական բանակը։ Անգլիական կառավարութիւնը։

Եթէ զօրավար Համիլթըն, Պոլսում գտնւող անգլիական բանակի հրամանատարը դաշնակից միւս հրամանատարների նման յարմար համարէր քէմալական բանակի Պոլսին մօտենալուն պէս Պոլիսը դատարկելը, արդեօ՞ք Պոլիս մտնող յաղթական քէմալականները հայ եւ յոյն բոլոր քաղաքացիներին չէի՞ն կոտորելու, ինչպէս վարւեցին Իզմիրում եւ այլ տեղերում։ Եւ այդ ժամանակ ո՞վ պիտի շնորհաւորէր Թուրք բանակի մուտքը Պոլիս եւ պիտի ծաղրէր ծովը թափւող դիակները, ի հարկէ այն կառավարութիւնը, որ շնորհաւորեց Իզմիրի առաջ Հայերին եւ Յոյներին կոտորող Թուրքերի յաղթանակը։ Իսկ ո՞վ էր այդ կառավարութիւնը։ Սովետականը։ Ո՞վ էր ստորագրել այդ խայտառակ հեռագրի տակ, Գարախանը, ճիշդ այն մարդը, որ ըստ Միրվարդի, իբր թէ Հայերի համար Թուրքերից շատ լաւ բաներ ստանալ չէր կարող, որովհետեւ սովետական արտաքին եւ ներքին քաղաքականութիւնը պահանջում էր, այսօր էլ պահանջում է.

1.— Թրքերը ուժեղացնել։

2.— Իսլամութիւնը ուժեղացնել։

Իսկ Թուրքերը ուժեղացնելու եւ իսլամութիւնը ուժեղացնելու ցանկութիւնը խոտոր է համեմատում Հայերի համար Թուրքիայից շատ բաներ ստանալու ցանկութեան հետ։

Երէկ էլ, իր հիմնւած օրից, այսօր էլ սովետական կառավարութիւնը թրքասէր է, իսլամասէր է. նա վարում է Վիլհէլմ Բ.ի քաղաքականութիւնը Արեւելքում։ Իսկ այդ քաղաքականութիւնը անպայման հակահայկական էր, որովհետեւ թըրքասիրական էր, իսլամասիրական էր։

Իր սնանկութեան եզերքին հասած քէմալական Թուրքիային սրանից վեց ամիս առաջ ո՞վ տուաւ տնտեսական աջակցութիւն։

— Սովետական կառավարութիւնը։

Գարախանը չէ՞ր, որ շտապեց Էնկիւրի իր ջերմ աջակցութիւնը խոստանալու Թուրքիային եւ նրա հետ կապեց գրեթէ զինուորական-ռազմական դաշնագիր։

Թուրքիայի ամենասերտ, ամենամտերիմ բարեկամը չի կարող մեր պաշտպանը լինել։ Մեր դարաւոր թշնամուն հովանաւորողը չի կարող մեր ազատարարը համարւել։

Անգլիացիները Կիլիկիայից փախած Հայերին պատսպարեցին Սուրիայում եւ նրանց մինչեւ այսօր էլ հովանաւորում են։ Նոյն Ֆրանսացիների մօտ 100 հազար հայ էլ ընդունեցին իրենց սահմաններից ներս եւ մինչեւ այսօր էլ նրանց միջոցներ են տալիս ապրելու։

Յոյները, աղքատ եւ փոքրիկ այդ երկրի կառավարութիւնը և ժողովուրդը մօտ 100,000 հայ ընդունեցին իրենց աղքատիկ երկիրների սահմաններից ներս եւ տարիներով հոգացին ն մասին։

Սրանք մեր դաշնակիցն Եթէ սովետների կողմից ի հպատակ անհատների կեա պաշտպանելը մեր սովետ ների աչքին համարւում է ռաքինութիւն եւ բարիք, պա ի՞նչ պիտի համարւի նակիցների արածները, որ փախստականներին պաշտ նեցին եւ նրանց կոտորածի ռաջն առան։ Ինձ թւում է, սա պիտի համարւի աւելի բարիք։ Թո՛ղ գոնէ հաւ բարիք համարւի։

Եթէ այս այսպէս է, ի դաշնակիցները անպայ մեղաւոր են մեր առաջ, սովետները անպայման ար Երեւի նրա համար, որ մեր րի մի մասին տիրում են վետները, իսկ մեր երկրի մի մասին չեն տիրում դա կիցները։ Ուրիշ կերպ էլ չի րելի բացատրել այս արտ կշիռները, մեծութիւնները թերութիւնները չափելու գործածում են սովետների բողասացները։

Իսկ ես միայն մի կշիռ ու բոլոր մեծութիւններն ու րութիւնները չափելու։ Իմ կշիռը շատ ճիշդ է ցոյց տա որովհետեւ կողմնապահութ չեմ անում, չեմ կաշառւում, խաբւում։ Իմ երեսուն տար յեղափոխականի անցեալը քերին շատ մօտ լինելը, չմոռցող յիշողութիւնը ինձ ջոցներ են տալիս ճիշդ գնա տելու ամէն բան. մանաւանդ սովորութիւն չունիմ սրանց նրանց կրքերը շոյելու, կամ նրան դուր գալու համա Հէնց դրա համար է, որ ես սում եմ, Հայերիս գլխին եկ փորձանքների համար եր դաշնակիցներին մեղադրելու ենք, նրանցից աւելի շատ պի տի մեղադրենք սովետներ մանաւանդ որ սովետները գերի ինքնորոշման գործա ներ են իբր թէ եւ իբր թէ իալիստներ են, այսինքն, կութեան բոլոր զրկւած գա կարգերի եւ խմբերի պա պաններ։

Իմ հասցէին պիտի լուտանքներ, ինչպէս իմ րող հակառակորդները այսօր տեղացրել են այդ տանքները։ Ո՛չ մի արժէք նին լուտանքները, երբ քինութիւնն է խօսում, փաստերն են խօսում։

Եւ ես փաստերն եմ մէջ րում կատարեալ անվերա հութեամբ, կատարեալ ա նութեամբ։

Այսպէս ուրեմն,— Հայեր որ ապրում են ֆրանսակա պիտալիստական պետու իշխանութեան սահմաննե Հայեր էլ կան, որ ապրում անգլիական կապիտալ կան պետութեան իշխան թեան սահմաններում, Հայեր կան, որ ապրում են ան կան կապիտալիստական տութեան իշխանութեան մաններում Հայեր։ Էլ կան [illegible] կամ [illegible] տատուրական իշխանու տակ, Հայեր կան եւ նիայում։ Ո՞րը այդ կապի լիստական պետութիւնն Հայերին կոտորում է կամ հացնում է. չնայած որ մեծ սամբ այդ Հայերը եկւոր Ոչ մէկը։ Ի՞նչ զարմանալի է, եթէ սովետներն էլ հպատակ Հայերին չեն նում։ Ո՞ր մէկը կապի տական պետութիւններից յերին յանձնում է Թրք Ո՛չ մէկը։ Ի՞նչ մի առանձ ռաւելութիւն է, երբ այդ չի անում սովետական թիւնը։

Կայ սակայն մի փաստ Թրքահայաստանից հայ կորներին մօտ մի տարի դուրս էին անում՝ սովետ երկիրները իրենց դռները փակեցին նրանց առաջ, կապիտալիստական Ֆրա իր դռները (Սուրիա) լայ արաւ եւ պատսպարեց այ ւառ տարագիրներին։

ճիշդ այդ օրերին, երբ համ-…յին կարծիքը փորձում էինք ուղղել Թուրքիայի դէմ, Գարա-…ւանը գնաց Մուսթաֆա Քեմալին իր ջերմ քաջալերութիւնը յայտնելու եւ սովետական ներ-…ացուցիչները անմիջապէս հեռացան Թուրքիայի վարիչներին եւ մեղադրեցին Հայերին, հայ կուսակցութեան եւ նրա վարիչներին։

Այն թշուառ Հայերը, որոնք Թուրքիայում ապաւէն գտան, արդեօք իրենց կեանքը ո՞ւմ են պարտական մնալու, սովետներին թէ ֆրանսացի կապիտալիստներին։ Ես ասում եմ Ֆրանսացիներին։ Ասէ՛ք, որ ես կապիտալիստների կողմնակից եմ. իսկ ես ասում եմ, կողմնակից եմ նրան, որ իմ ազգի, իմ ժողովուրդի, իմ հայրենակիցների բարեկամն է, որովհետեւ իմ ազգը, իմ ժողովուրդը իմ հայրենակիցները աշխարհի երեսին բոլորից զրկուած ժողովուրդն է։ Ով որ սոյն ազգի, սոյն ժողովրդի շահերը ոտնատակ է տալիս գիտակցօրէն, նա իմ թշնամին է, ով որ նրան օգնում է, նա իմ բարեկամն է։ Գուցէ սա էլ ազգայնամոլութիւն կը համարեն, թո՛ղ համարեն, ինչ որ ուզում են. ես իմ զգացումներն և մտքերը չեմ կեղծում։

Գ.Ր. ԵՂԻԿԵԱՆ

ԹԱՏՐՈՆ

"ՄՈՆՆԱ-ՎԱՆՆԱ"Ն ՀԱՅԵՐԷՆ

Փարիզահայ Տրամաթիքական Թատերախումբը ներկայացուց Մէթերլինկի ծանօթ գործը Մոննա-Վաննան։

Այս թատերգութիւնը խաղացանկին մաս կը կազմէ Քոմէտի Ֆրանսէզի, պատմական է բովանդակութիւնը եւ ուրեմն կրկնապէս դժուարին. Նկատի եթէ ունենանք նաեւ հեղինակին խորհրդապաշտ գրողի մը համբաւը, Հայ Տրամաթիքի Նախաձեռնութիւնը կը [illegible] քաջութիւն, որուն համար շնորհաւորելի են թէ թարգմանիչը եւ թէ դերակատարները։

Ահա նիւթը, Փիզա քաղաքը պաշարուած է Ֆլորանսի հանրապետութեան կողմէ, որուն զօրաբանակին կը հրամայէ վարձկան զօրապետ մը Նիրէզիվալի (Շ. Սարեան) Փիզայի բնակիչները ծայրայեղ յուսահատութեան մը մատնուած են, իրենց կը սպառնայ անօթութիւն եւ մահ, հետեւաբար եւ Փիզայի անկումը. Փրէնզիվալի մօտ հաշտութիւն խնդրելու համար կը ղրկուին պատուիրակներ, որոնք սակայն չեն վերադառնար, բացի Մարքօ Քոլոննայէն որ հայրն է Փիզան պաշտպանող զօրապետ Կիտոյին (Գմբէթեան)։ Մարքօ Քոլոննան ազնուական եւ գիտուն (Տ. Նշանեան) կը վերադառնայ զաւկին մօտ հաշտութեան ծանր պայմաններով. այսինքն Փրէնզիվալ կը պահանջէ որ Կիտոյի կինը Մոննա-Վաննան (Տիկ. Նշանեան) մէկ գիշեր միայն իր վրանը գայ միայնակ եւ մերկ՝ վերարկուով մը ծածկուած։ Կիտո կ'ընդվզի, կը սպառնայ, բայց Մարքօ՝ իր հայրը դիտել կու տայ իրեն թէ իրաւունք չունի կնոջ պատիւը գերադաս համարել հազարաւորներու կեանքէն, պէտք է փրկէ ժողովուրդը զոհելով իր կինը եւ արդէն Վաննան անձամբ գալով, ներկայ ժողովուրդին կը յայտնէ թէ անոր փրկութեան համար յանձն կ'առնէ այս ամօթալի առաջարկութիւնը եւ մինակը կը մեկնի դէպի Փրէնզիվալի վրանը, ուր անհամբեր կը սպասէ վարձկան զօրապետը։ Այդ միջոցին իրեն կը ներկայանայ Հանրապետութեան պատուիրակը Թրէվիզգիօ որ մահացու թշնամին է Փրէնզիվալի, զայն իբր դաւաճան ամբաստանած է իր հանրապետութեան մօտ եւ այժմ եկած է անոր վրանը՝ սպաննելու մտքով, բայց Փրէնզիվալ զայն զինաթափ ընելով ձերբակալել կու տայ։

Կը հասնի Մոննա Վաննան, միայնակ եւ մերկ՝ վերարկուի մը տակ՝ ինչպէս Փրէնզիվալ պահանջած էր։ Այս վերջինը կը յիշեցնէ Վաննայի թէ մանուկ հասակէն զինքը ճանչցած է, եւ թէ ինչպէ՞ս օր մը անոր մատանին որ իրենց պարտէզի աւազանին մէջ ինկած էր հանած եւ համբուրելով իրեն յանձնած է, կ'աւելցնէ թէ ցարդ չէ դադրած զայն իր սիրոյ միակ առարկան համարելէ, եւ իսկոյն անոր աչքերուն առջեւ հրաման կու տայ որ պաշարով եւ ռազմանիւթերով բեռցուած սայլերը ճամբայ ելլեն դէպի Փիզա քաղաքը։ Փիրէնզիվալ, իր այս ընթացքը կ'արդարացնէ անով որ ինք դաւաճանուած ըլլալով, պէտք օգնէ Մոննա Վաննայի հայրենիքին, քանի որ ինք հայրենիք չունի եւ վարձկան զինուոր մըն է միայն։ Մոննա-Վաննա կը հիանայ, բայց եւ այնպէս պարտաւոր է վերադառնալ քաղաք ուր կը սպասէ իր ցաւատանջ ու տառապող ամուսինը։ Ճիշդ նոյն պահուն Փրէնզիվալի հաւատարիմ Վէտիօ հեւ ի հեւ կը յայտնէ թէ մատնութիւնը երեւան ելած է եւ հանրապետութիւնը ուրիշ բանակ մը կը ղրկէ վրան, ուրեմն Փրէնզիվալի կեանքը վտանգի տակ է եւ կարգը եկած է Մոննա-Վաննայի անձնուիրութեան։ Դեբերը փախուած են. Վաննա կ'առաջարկէ Փրէնզիվալի ազատել եւ միասին կը փախչին դէպի փրկուած Փիզա ուր Կիտո անձկագին կը սպասէ իր կնոջ որ ամբոխին ովսաննաներուն, խելայեղ ծափերուն եւ ուրախութեանց աղաղակներուն մէջ կը մտնէ Փրէնզիվալի հետ. Կիտո անակնկալի կու գայ, կը հրամայէ բանտ նետել իր մահացու թշնամին, Վաննա զայն կը սիրէ այժմ եւ հերոսական ստերով կը պահանջէ որ իրեն միայն թողուն Փրէնզիվալը պատժելու պաշտօնը եւ բանտին բանալիներուն տիրանալէ վերջ, պիտի փախչի իր սիրածին հետ։

Խաղարկութիւնը պէտք է ըսել որ թէեւ ոչ բոլորովին գոհացուցիչ սակայն իր ամբողջութեան մէջ արժանի է քաջալերանքի. որովհետեւ յայտնի է որ մեծ աշխատանք թափուած է լաւ գործ մը մէջտեղ հանելու համար, խնամուած բեմադրութեամբ։

Գալով դերակատարներուն, Տիկին Սիրուհի Նշանեան ստանձնած էր շատ դժուարին դեր մը, որ կը պահանջէ խորունկ հետապնդումներ, այնպէս որ կարելի չէ խստապահանջ ըլլալ։ Անկասկած տաղանդ ունի եւ իր սիլուէթը բեմին վրայ հաճելի է։ Տիկին Նշանեան տակաւին շատ երիտասարդ է. որով հայ բեմը լաւ յոյսերով կրնայ սպասել իր կատարելագործումին։ Տրդատ Նշանեան յաջող էր իր դերին մէջ։ Սարեան գեղեցիկ կառուցուածք ունի. միայն պէտք է աւելի բնական խաղարկութիւն մը ունենայ, իսկ Գըմբէթեան լաւ տարաւ իր դժուարին դերը։

Խորհուրդ պիտի տայինք մեր դերասաններուն որ իրենց ուշադրութիւնը եւ աշխատանքը կեդրոնացնէին աւելի խորապէս զգալու եւ զգացնելու, ապրելու եւ ապրեցնելու վրայ քան թէ չափազանցուած առոգանութեան մը։ Զարիֆեաններու, Աբելեաններու դպրոցը պէտք է մոռնալ եւ ստեղծել ինքնայատուկ խաղարկութիւն մը, արդիական պահանջներուն վրայ հիմնուած, այսինքն հռետորական եւ արուեստական ձեւերուն տեղ դնել բնական եւ ինքնահոս ապրումներ։

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Ե. ՉՈՒԲԱՐ

Եղիա Չուբար, զոր դուրս նետեցին «Խորհ. Հայաստան»ի խմբագրութենէն, բախտ ունեցաւ ստանալու պաշտօն մը լուսաւորութեան գործավարութեան մէկ.. գրասենեակին մէջ։

ԲԵՂՈՒՆ ՏԱՐԻ

Հայ Գիւղատնտեսականի Աղեքսանդրիոյ կեդրոնէն կը հաղորդեն հետեւեալը.—

Ուրախ ենք յայտարարելու թէ այս տարի կարողացած ենք 12 նոր ուսանողներ զետեղել Ամերիկեան համալսարաններու եւ Գոլէճներու մէջ հետեւեալ կերպով։ Գահիրէէն Պ. Մկրտիչ Մարկոսեան եւ Հալէպէն Պ. Միհրան Գապագեան Ուօյմինկի համալսարանին մէջ։ Գահիրէէն Պ. Ժիրայր Արզումանեան Քօլօրատոյի հանքաբանական վարժարանին մէջ։ Գահիրէէն Պ. Արշաւիր Եղիսէեան եւ Մարսիլիայէն Պ. Ալպրիք Տէր Պօղոսեան Քօլօրատոյի համալսարանին մէջ։ Գահիրէէն Պ. Պ. Յովհաննէս Խուպէսէրեան եւ Գուրգէն Պարտիզպանեան Ութահի երկրագործական Գոլէճին մէջ։ Աթէնքէն Պ. Աւետիս Մազմանեան Թէքսասի երկրագործական եւ մեքենագիտական գոլէճին մէջ։ Գահիրէէն Պ. Յովհաննէս Փիլիկեան եւ Զակազիկէն Պ. Բիւզանդ Չէքիճեան Նիւ Եորքի պետական երկրագործական վարժարանին մէջ։ Գահիրէէն Պ. Պ. Սիրական Սարգիսեան եւ Միսաք Տէրունեան Նիւ Եորքի Ֆարմինկտէլի երկրագործական վարժարանին մէջ։

Վերոգրեալ ուսանողներէն Պ. Պ. Արշաւիր Եղիսէեան, Միհրան Գապագճեան եւ Բիւզանդ Չէքիճեան Ահարոնեան Սաներ անուանուած են, ի պատիւ մեծանուն Յոբելեարին։

Այս տարի Ամերիկայի համալսարաններէն ունեցանք հինգ շրջանաւարտներ, Պ. Պ. Գեղամ Կէօքճեան, Պետրոս Պօյաճեան եւ Արթիւր Աշճեան, Քօլօրատոյի երկրագործական գոլէճէն, առաջինը իբր անասնաբոյժ, երկրորդը իբր ոռոգումի ճարտարագէտ եւ երրորդը իբր քիմիագէտ։ Պ. Պ. Մարտիկ Պէրպէրեան եւ Պաղտասար Միքայէլեան Այօվայի երկրագործական եւ մեքենագիտական գօլէճէն, առաջինը իբր կաթնատնտես եւ երկրորդը իբր բուսային ախտաբանութեան մասնագէտ։

Վերոյիշեալ Քօլօրատոյի հանքաբանական վարժարանը ամէն տարի, Ուաշինկթընի կրթական նախարարութեան յանձնարարութեան վրայ, օտար երկիրներու կամ կառավարութիւններու ուսանողի մը չորս տարուան համար, տարեկան 250 տոլարի սքալըրշիփ մը կու տայ։ Ուրախ ենք յայտարարելու որ յիշեալ վարժարանը, Հայ Գիւղատնտեսականին յանձնարարութեան վրայ, այս տարուան սքալըրշիփը, չորս տարուան համար 1000 տոլար, յատկացուցած է մեր ուսանողին։

Այս տարի երեք շրջանաւարտ ալ ունեցանք Ֆրանսայէն։ Պ. Օրմանճեան՝ Փարիզի ծխախոտի ճարտարարուեստի վարժարանէն Պ. Ն. Սուլթանեան՝ Մօնփէլիէի երկրագործական վարժարանէն, եւ Պ. Ն. Խօքսիզեան՝ Վալապրի այգեբանական վարժարանէն։ կրթական ճոխ ելեւմուտք մը

Ահաւասիկ այն պատկերը որ կը ցուցնէ իր ամբողջութեանը մէջ Հայ Գիւղատնտեսականի շրջանաւարտներուն եւ ուսանողներուն արդի կացութիւնը։ Հայ Գիւղատնտեսականը, Ամերիկայի համալսարաններէն մինչեւ ցարդ ունեցած է 16 շրջանաւարտներ։ Ասոնցմէ 6 հոգին Հայաստան մեկնած են, 4 հոգին Ամերիկայի մէջ կը պաշտօնավարեն եւ մնացեալները վարդապետ գիտութեանց աստիճանը առնելու նպատակով կը կատարելագործուին։ Ասոնցմէ 5 հոգին Նիւ Եորքի Քօրնէլի համալսարանէն, 1 հոգի Ֆլորիտայի համալսարանէն, 1 հոգի հարաւային Տէքըթայի երկրգ. Գոլէճէն, 4 հոգի Քօլօրատոյի երկրգ. Գոլէճէն. 4 հոգի Այօվայի երկր. Գոլէճէն, եւ մէկ հոգին ալ Նիւ Եորքի Սիրաքուզ համալսարանէն շրջանաւարտ եղած են։

Ամերիկային Համալսարաններուն եւ Գոլէճներուն մէջ մեր ուսանողներուն թիւն է 26, հետեւեալ կերպով։ 4 հոգի Քօլօրատոյի Պետական Երկրգ. Գոլէճին մէջ, 2 հոգի Ֆլորիտայի Համալսարանին մէջ, 1 հոգի Ալապամայի Բազմարուեստական ճեմարանին մէջ, 1 հոգի Հիւսիսային Քարոլայնի Երկր. Գոլէճին մէջ, 2 հոգի Թէքսասի Երկրագործական եւ Մեքենագիտական Գոլէճին մէջ, 1 հոգի Նիքակոյի Լէվիս վարժարանին մէջ, 2 հոգի Ուիսքանսընի Համալսարանին մէջ, 1 հոգի Պօսթոնի ելեկտրական վարժարանին մէջ, 1 հոգի Մէսէչուսէթի Թէքնոլօճի վարժարանին մէջ, 2 հոգի Ուօյմինկի Համալսարանին մէջ, 2 հոգի Քօլօրատոյի Համալսարանին մէջ, 1 հոգի Քօլօրատոյի Հանքաբանական վարժարանին մէջ, 2 հոգի Ութահի Երկր. Գոլէճին մէջ, 2 հոգի Ֆերմինկտէլի (Նիւ Եորք) Երկրագործական գործնական վարժարանին մէջ, եւ 2 հոգի ալ Նիւ Եորքի Պետական երկրագործական վարժարանին մէջ։

Ինչպէս կ'երեւի վերի ցանկէն Հայ Գիւղատնտեսականի սաները միայն երկրագործութեան չէ որ կը հետեւին, անոնցմէ կարեւոր թիւ մըն ալ կը հետեւի քիմիագիտութեան, ելեկտրականութեան, մեքենագիտութեան, անասնաբուժութեան, ռատիոյի, ջրային ճարտարագիտութեան եւայլն։ Բամպակի եւ ծխախոտի նման բարձր մշակութիւններու մասնագէտներ ալ կը պատրաստենք։

Վերոյիշեալ շրջաւարտ (16) թէ ուսանող (25) մեր 41 սաներէն զատ, Ամերիկայի համալսարաններն ու գոլէճները ղրկած ենք 10 սաներ, որոնք հիւանդութեանց եւ այլ պատճառներով կիսաւարտ եղած են։ Ասոնցմէ մէկն ալ իր ճիւղը փոխելով դեղագործութեան հետեւած է եւ Փէնսիլվանիոյ դեղագործական վարժարանէն վկայական առած է (Ա. Քէմալեան)։

Մեր վերոգրեալ սաներէն մէկ մասը Ազգային Յոբելեար Ներսէս Արքեպիսկոպոս Մելիք-Թանգեանի անունով (գալ տարի շրջանաւարտ կ'ըլլան), 3 ուսանող Զօր. Անդրանիկի անունով (ասոնք այս տարի շրջանաւարտ եղան), 3 ուսանող Պատրիարք Եղիշէ Արքեպիսկոպոս Դուրեանի անունով եւ 3 ուսանող ալ Պ. Աւետիս Ահարոնեանի անունով։

— Վերոգրեալ ուսանողներէն զատ Հայ Գիւղատնտեսականը պարբերական նպաստներով օգնած է նաեւ Ֆրանսայի մէջ 12 ուսանողներու, որոնց ամէնքն ալ իբր գիւղատնտես, կաթնատես, ծխախոտի մասնագէտ, շրջանաւարտ եղած են։

ԻՆՉՊԷ՞Ս ՊԱՏԱՀԵՑԱՒ ԼԻՈՆԻ ԴԷՊՔԸ

Լիոնի դէպքին մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն մեզ։ Հայ բոլշեւիկեաններու այս վերջին ստորնութեան ներքին ծալքերու հրապարակումը կը ձգենք յետագային։

Շաբաթ իրիկուն 4 Հոկտ. ժամը 8.30ին, Լիոնահայութիւնը խումբ խումբ կու գար դէպի 3րդ Թաղապետարանի սրահը տօնելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակը։

Սրահի դրան առջեւ (դուրսը) օտար ազգէ խումբ մը, մեր կուսակցութեան դէմ աղտոտ ոճով գրուած հայերէն թռուցիկներ կը բաժնէր եկող ժողովուրդին։ Կազմակերպիչներու խաղաղ ընդդիմութեան շնորհիւ, անոնք տեղի տալով, առանց միջադէպի հեռացան, սակայն քառորդ ժամ յետոյ, 25 տարեկան յաղթանդամ երիտասարդ համայնավար Ֆրանսացի մը թռուցիկները ձեռքը, եկաւ սրահի դրան առջեւ ու սկսաւ եկող ժողովուրդին բաժնել։ Մեր ընկերները ուզեցին նոյն հանդարտութեամբ արգիլել։ Բայց այս վերջինը պատրաստուած եկած էր, այնպէս որ երբ թռուցիկները ձեռքէն առնուեցան, մարդը դաշոյնով մը վիրաւորեց չորս տեղէ (երկու կռնակէն, մէկ թեւէն եւ կուշտէն) մեր ընկերներէն Խարբերդցի 23 տարեկան Գայաճան Գայաճանեանը (ամուսնացած եւ երեք ամսու պզտիկ մը ունի)։ Երբ տեսանք որ մեր ընկերը վիրաւորուած է եւ մարդն ալ կը փախչի, սկսանք հետապնդել քանի մը ընկերներով. բոլորիս ալ ձեռքը պարապ։ Մարդուն ետեւէն ամէնէն շուտ հասնողը եղաւ մեր նորեկ ընկերներէն 30 տարու Բալուցի Մարտիրոս Մարգարեանը (ամուսնացած եւ երեք զաւակ ունի), մինչեւ որ մենք հասանք ֆրանսացին դաշոյնով երկու տեղէ (թեւէն եւ կուշտէն) վիրաւորած էր մեր ընկերը եւ կը փախչէր, հետապնդեցինք մինչեւ որ յաջողեցանք բռնել։ Բայց դժբախտաբար բռնած ատեններս ֆրանսացին յաջողեցաւ մեր ընկերներէն 26 տարեկան Պետրոս Խօճիկեանի, Խարբերդցի (ամուրի), աջ ծունկին վրայէն եւ տակէն դաշոյնի երկու հարուած տալ։ Վերջապէս յաջողեցանք մարդը պէտք եղածին պէս զսպել, մինչեւ ոստիկաններ հասան եւ ոճրագործը ձերբակալեցին։ Ուրեմն ունեցանք երեք վիրաւոր ընկերներ, որոնք անմիջապէս փոխադրեցինք հիւանդանոց։ Մարտիրոս Մարգարեանի վէրքերը այնքան ծանր չեն, փոքր դարմանումէ յետոյ տուն բերինք, թէեւ աշխատելու անկարող է բայց կը քալէ, պառկած չէ, շատ ծանր չէ վերջապէս։ Իսկ Պետրոսը եւ Գայաճանը հիւանդանոց մնացին։ Գայաճանի վէրքերը թէեւ չորս են. բայց շատ ծանր չէ, յոյս կայ երկու շաբաթէն բուժուելու։

Զ. Պ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՊՕՂՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

(ՀԱՅ-ՔՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Երիցատուր այսպէս է անունն այդ ճամբուն որ Բարթուղիմէոս Առաքեալի նահատակութեան վայրէն մինչեւ Խանասորի դաշտը կ'երկարի։

Նազովրեցիի արժանաւոր աշակերտներէն Բարթուղիմէոսը մինչեւ այդ վայրերը հասած է։ Բերդեր եւ ամրոցներ քանդած է եւ եկեղեցիներ, վանքեր կանգնելու հրահանգ տուած է։ Դրախտի ազատութիւն ունեցող այդ շրջանն ալ մեղքի մէջ թաղուած է եղեր «երդեօ»ք։ Բարթուղիմէոսը Նազովրեցիի աստուածութիւնը բերած է այդ դարուն ապրողներուն,

Չար, հեթանոս մարդիկ զէնք ձայնին կաթնցուցած, սպաներ են, անոր ցաւէն ու ճիչէն հալած է ժայռը ու սուրբին մարմինը կաղապարուած է Աստուծոյ ահէն հալած քարերուն մէջ։ Այն օրերէն, հազար, հազար անգամ հաւատացեալներու արիւնը, գետ, հեղեղ դարձած, վազեր է ձորակէն, ձախ ու աջ ինկած դիակները քարացած են սուրբին հրամանով եւ անօրէններ չեն գտած որ պըղծեն նահատակ կոյսերու եւ անմեղ մանուկներու մարմինները արնաշաղախ։

Հայոց աշխարհի արիւնը ճապաղ-ճապաղ լերդացած է այդ լեռնակատարներուն։

Իսրայէլի սերունդները, կարաւան-կարաւան անցան ու հիմա ալ կ'անցնին այդ վայրերէն, զմրուխտ ու փիրուզ տարին արեւմուտք ծախելու, անցան իրենց բեռներով, անփոյթ եւ երջանիկ ակնարկ մը իսկ չնետեցին քրիստոսի նահատակ առաքեալի անունը։

Հայերը սակայն, մոմ ու խունկ վառեցին, վա՜նք, վա՜նք շինեցին, պաշտում-պատարագ ըրին եւ արիւն թափեցին սուրբին անունով եւ անոր փառքին համար։ Ի զո՜ւր։

Քիւրտն ու Թուրքը բերդ շինեցին, զէնք ու ձի առին, Հայը վանք ու եկեղեցի շինեց, անծանօթ անվաւեր սուրբերուն ողջակիզեց իր եւ սերունդներու ներկան եւ ապագան։

— Ձգեցէք ձիերը, թող արածին, գոռաց Ամօն ձիէն վար ցատկելով, «Երիցու ձայն է» Վառօ, իջիր, աղօթէ, վտանգն անցած է այլեւս։

Զոյգ մը յաղթանդամ քիւրտեր, կամաց մը վար առին Վառօն եւ թուլցուցին ձիերուն համետները, հանեցին սանձերը եւ վզակապեր ոտքերէն հանգուցելով, բաց թողուցին մօտակայ կանաչները կրծելու համար։

Վառօն տեսաւ մարդաձեւ փորուածքը չէկ ժայռի լանջին եւ փոքրիկ վախկոտ խաչանշան մը, կարծես գամի ծայրով մը գծագրուած։

Այրած մոմերու փոքրիկ ծուխերը, մատնածայրերու մեծութեամբ պառկած էին քարերու փոսիկներուն վրայ։ Հիւսիսէն կ'երեւար մեծ ու հոյակապ վանք մը, քարէ պարիսպներով եզերուած ու բլուրի գագաթին թառած։

— Եա՛ Տէր Բարթաղմոս.» ուխտ ըրաւ Ամօն։

Վառօն առաջին անգամ այդքան գառնացած կու լար ու կը թուէր թէ ոչ մէկ սուրբ եւ ոչ մէկ Աստուած կրնար ներել իրեն։

Արծաթաքայլ գետը արեւէն առաջ օձապտոյտ կը գալարուէր հովիտին երկայնքն ի վար, իր ետեւէն՝ սուգի պահելով Ջէմզդինանի լեռներու ալեւոր գագաթները։ Դաշտի բոլոր թռչունները լուռ էին, ծաղիկները գլխիկոր, արտն ու արօտը դատարկ ու նորածագ արեւն ալ առջի օրուան ջերմութիւնն ու փայլը չպիտի ունենար անտարակոյս։ Նիհար մողէս մը, իր վիրաւոր մարմինը քաշկռտելով, փոշոտ ճամբուն մէջ բարակ ակօս մը գծագրեց, մրջիւններու երկարաձիգ կարաւան մը, թնդանօթի տակ նահանջող բանակներու շփոթութեամբ եւ խուճապահար, ապահով բոյն ու ճամբաներ կ'որոնէր Անատամ եւ կռնակին խոշոր վէրք մը կրող էշ մը ժայռին տակ, դունչը ծամածռելով օդը կը հոտուըտար. Ծիծեռնակները մարգերէն հազիւ երկու մէթր բարձր կը թռչէին։

— Անձրեւ պիտի գայ, ըսաւ Ամօն, քարայր մը ցուցնելով։

Վառօն սրբեց անձրեւի պէս դէմքն ի վար թափող արցունքները, խոր հառաչ մը քաշեց եւ մտաւ քարայրը։

Երկու քրտերը առին հրացանները ու գացին հսկելու ճամբաները հանգոյցող մէկ կէտին ծայրը, ժայռի կատարը։

(13) ԱԶԳԻՆ

օրակարգի ամէնէն կենսական նիւթին, կայսրութեան տնտեսական աղբիւրներու զարգացման եւ շուկաներու համերաշխ գործակցութեան հարցերուն։

Տրուած որոշումները մեծ փոփոխութիւններ կը մտցնեն գաղութներու եւ մայր-երկրի յարաբերութեանց մէջ։ Անցեալ շաբթու արդէն տրուած որոշումներու համաձայն, գաղութներն իրաւունք էին ստացեր իրենք իսկ նշանակելու ընդհանուր կառավարիչները։

Նախորդ օր, վիճաբանութեան դրուած հարցերէն մէկն էր Տօմինիոններու բնակիչներուն ազգութեան ճշդումը։ Պատերազմէն ի վեր, Տօմինիոնները ժընեւի եւ Լահէյի մէջ ստանձնած են միջազգային յանձնառութիւններ, եւ կերպով մը ուրեմն, դարձած են ազգային միութիւններ։ Հարց ծագած է թէ Տօմինիոններու բնակիչները Անգլիացի՞ պիտի նկատուին, թէ Գանատացի, Աւստրալիացի, Նոր-Զելանտացի, եւն, եւ կամ պիտի գտնուի՞ յարմար բառ մը, որ միանգամայն երեւան բերէ անոնց ծագումն ու Անգլիոյ հետ կապը։

Խնդրին լուծումը յանձնուած է իրաւաբանական յանձնախումբին։

Պրազիլիոյ յեղափոխութիւնը

ՌԻՕ-ՏԸ ԺԱՆԷՅՐՕ, 7 Հոկտեմբեր.— Խորհրդարանը քուէարկեց 250 միլիոն ֆրանքի գումար մը, որ պիտի յատկացուի երկրին ապահովութեան եւ յեղափոխականներու դէմ պաշտպանութեան գործին։ Կառավարութիւնը մտադիր է իր պաշտպանութեան գիծը կազմակերպել Փարանայի եւ Սան-Փաօլոյի միջեւ։

Յեղափոխութիւնը զսպելու համար, հակառակ կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն, հանրապետութեան 21 կառավարութիւններն արդէն ինկած են յեղափոխականներու ձեռքը, որոնք աւելի ուժեղ են թիւով, քան կառավարութեան զօրախումբերը։ Յեղափոխութեան յառաջուն ընթացքին առջեւ, կառավարութիւնը զօրակոչ յայտարարեց եւ 10 դասեր զէնքի տակ առաւ։ Հարիւր հազար մարդ արդէն, անմիջապէս մտան կառավարական գործօն բանակին մէջ, պատրաստ՝ կռուի մտնելու համար։

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՕ, 7 Հոկտեմբեր.— Միայն Ռիօ-կրանտէ-տօ-Սուլի մէջ, ըմբոստներու թիւը հասած է 30,000ի, որոնք լաւ զինուած են։ Ամբողջ երկրին մէջ, ըմբոստներու ընդհ. թիւը կը համրուի 75 80,000։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9—12 Սինէմա Փալասի մէջ կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԱԲՕԵԱՆ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՌՕԱՆ.— Կիրակի 12 հոկտ. կէսօրէ վերջ 2.30ին։ Կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Ն. Գ. Բ. ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐՁԱԿ ԷՋԵՐ ԵՒ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

(Ա. հրատարակութիւն «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»ՈՒ)

Հեղինակին նկարով, գեղատիպ կողքով՝ Մ. Քէպապճեանէ, կենսագրական ամփոփ յառաջաբանով եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ։

Գինն է ֆրանսայի, ֆրանս. գաղութներու եւ պալքաններու համար 20 ֆր. միւս երկիրները 25 ֆր. կամ 1 տոլար։

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան՝ Լ. Գեւոնեանի 235 Fbg. St, Martin, Paris 10e.

Տպագրութեան յանձնուած է Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ) «Պանդուխտի նամակներ»ը։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆԸ, դպրոցական վերամուտի առթիւ, նպաստաւոր պայմաններով ֆրանսերէն ամէն տեսակ դասագիրքեր կը հայթայթէ հայ աշակերտերուն։

Գրատան մէջ կան Larousseի, Hachetteի, A. Colinի, A. Michelի եւ ֆրանսական բոլոր մեծ տուներու հրատարակութեանց ճոխ մթերք մը։

Լոյս տեսաւ Larousseի 1931ի բառարանը, գին 34 ֆրանք։ Մասնավճարներով կը հայթայթենք Լարուսի բոլոր հրատարակութիւնները (Larousse du XXe siècle, Larousse Médical, Commercial, Universel եւայլն։

Պահանջուած ամէն գիրք կը հայթայթենք անմիջապէս։

Գաւառի եւ արտասահմանի դպրոցներն ալ կրնան դիմել մեզ Librairie H. Samuel, 51 Rue Monsieur le-Prince, Paris (5). Tél. Danton 88-65, Métro Odéon.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՍԱՐՍԷԼ-ԿՈՆԷՍԻ խումբերու վարչութիւններէն, ընկերներ՝ Գումրուեանցէ, Կարօ Երանեանէ եւ Խաչիկ Մկրտիչեանէ կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ», այսօր իրիկուն ժամը 8.30ին։

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէի խումբերը կը հրաւիրուին ընկերական ընդհ. ժողովի, այս կիրակի ժամը 9ին, 39 Rue Jules Gévelot: Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոնպի Զէյթուն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Վիշապեան եւ Փոթորիկ խումբերը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 79 Rue des Chambardsի հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ եւ տարեկան հաշուետուութիւն, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Լ. Զօրմիսեանի բնակարանը։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԳԱՒԱՌ

ՍԷՆԼՈՒԻ Ակնունի ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերը Զաւէն, Կորիւն եւ Նիկոլ Դուման, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան գրախօսական երեկոն այսօր իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ «Րաֆֆիի կեանքը եւ գործունէութիւնը»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Ե. Տարօնեան, նիւթ ունենալով Քաղաքակրթութիւն եւ բարքեր։ Մէկ ժամ սինէմա։

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի Ռազմիկ Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ուկէսին 40 Rue de Bellevilleի սրահը։ Այն հայրենակիցները որոնք մասնաւոր հրաւէր ստացած չեն, կը խնդրուի ներկայ իբր այն նկատել։

ԵՈԶԿԱՏԻ եւ շրջակայքի Ֆրանսայի բոլոր Հայր. միութիւններէն կը խնդրուի իրենց հասցէները շտապօրէն իմացնել Սէն Շամօնի Եոզկատի Հայր. Միութեան։ Խիստ կարեւոր եւ ենթակայ հայրենակցական խնդիրներու շուրջ խորհրդակցելու համար։ Միութեանս հասցէն՝ Թաշճեան Մանուէլ, 16 Rue Présidant Wilson Saint Chamond.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
10
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930

10 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1387 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱԿԱԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ

Լիոնի դէպքը, որուն անդրադարձանք երէկ, ժամանակի երեւոյթ մը չէ. տարբեր ձեւերով եւ տարբեր հետեւանքներով հայ համայնավարները նոյն բանը փորձած են եւ կը շարունակեն փորձել։

Դաշնակցութեան վերաբերմունքը պարզ է, բայց ըստ երեւոյթին՝ անըմբռնելի մեր հակառակորդներուն։ Ըսենք, ու շեշտենք վերջնականապէս, որ մենք արտասահմանի մէջ ցրուած համայնավար անունը կրողներուն դէմ կը պայքարինք որպէս վնասակար տարր մը։ Անոնք մեր աչքին չեն երեւիր որպէս կուսակցութիւն մը կամ քաղաքական հոսանք մը, որուն դէմ Դաշնակցութիւնը գաղափարական եւ կուսակցական պայքար մղէր։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը անխոցելի է թէ՛ դաւանանքով եւ թէ կազմակերպութեամբ։ Բայց, բոլշեւիկ լրտեսներու եւ անարգ գործիքներու հարուածները, եթէ կը ձախողին Դաշնակցութեան դէմ, կ'անցնին եւ կը դպնան հայ ժողովուրդին։ Ու այդ հարուածները խիստ վնասակար են։

Արդ, ուղղակի հայ ժողովուրդին հասած վնասն է, որ պէտք է չէզոքացնել։ Դաշնակցութիւնը յարատեւօրէն պիտի կռուի այս չարագործութիւններուն դէմ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան հակառակորդները, խտիր չդնելով միջոցներուն մէջ, մի միայն Դաշնակցութիւնը տկարացնելու համար՝ շատ յաճախ մէկ ճակատ կազմեցին համայնավար թափթփուքներուն հետ։ Տասը տարուան պատմութիւնը ցոյց տուաւ, որ այդ միացեալ հարուածները մեզ տկարացնելու փոխարէն, զօրացուցին։ Սակայն, անուրանալի է որ հայ ժողովուրդը վնասուեցաւ եւ տակաւին վնասուելու ենթակայ է։

Դաշնակցութեան հակառակորդները համայնավարներու հանդէպ երկերեսանի դիրք մը բռնած են, դիրք մը որ նոյնքան վնասակար է, որքան համայնավարներու արարքները։ Դէպքերը զարգացած են այնպիսի աստիճանի մը, որ կը հարկադրեն մեր հակառակորդները կամ այս կողմը կամ այն կողմը հակելու վերջնականապէս։ Երկսայրի սուրի մը վրայ՝ երկերեսանի խաղը վերջ պէտք է գտնէ։

Բոլշեւիկ վարձկան տարրերը ամէն կողմ խռովութիւն կը սերմանեն, ու այդ խռովութիւնը մեր ազգային շրջանակէն աւելի, օտար շրջանակներուն մէջ կ'արձագանգէ։ Տուժողն անշուշտ հայ ժողովուրդն է եւ մասնաւորաբար՝ հայ աշխատաւորութիւնը։

Այս երեւոյթներուն դէմ զայրոյթը ընդհանուր է։ Օրինակ, անցածները Հալէպ հրատարակուող «Եփրատ»ը կը պոռթկար համայնավար թռուցիկներ բաժնող անծանօթ անձերուն դէմ, որոնք Սուրիահայ գաղութը վտանգի կը մատնէին։ Դեռ անցած շաբթու, «Ապագայ»ն խմբագրականով մը ցոյց կուտար թէ համայնավարներու խլրտումներու պատճառով հայ աշխատաւորները կասկածի տակ են եւ ֆրանսական շրջանակները այդ երեւոյթը չեն կրնար հանդուրժել։ «Արեւ»ը իր կարգին պախարակեց Աղազարեանի ճառերը։ «Նոր Երկիր»ը բաւականացաւ ըսելու թէ «զզուելի յայտարարութիւններ» ըրող Աղազարեանը «վտարուած է հնչակեան կուսակցութենէն»։

Բայց այսքանը չի բաւեր, եւ ցաւը չի բուժեր։ Զզուելի արարքները տեսնելը բաւական չէ, այլ անխնայ պայքար պէտք է սկսիլ զանոնք նիւթող վաճառուածներուն դէմ, առանց երկդիմութեան եւ մանաւանդ՝ առանց քաջալերութեան։

Դաշնակցութիւնը չի պահանջեր իր հակառակորդներէն որ դադրին մեր կուսակցութեան դէմ պայքարելէ, բայց կը պահանջէ որ անոնք չգործակցին հայ ժողովուրդի թշնամիներուն հետ։ Որովհետեւ մեր հակառակորդներու քաջալերութիւնն է, որ հող պատրաստած է պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսացողներուն համար։ Ու ատենը հասած է, որպէսզի անոնք ըսեն, բոլշեւիկներո՞ւն հետն են, թէ՝ հայ ժողովուրդին։

«Թէեւ այսպէս, բայց եւ այնպէս» կակուղ ու խարդախ արտայայտութիւններուն պէտք չունինք։ Եթէ «զզուելի արարք» է Աղազարեանի ելոյթը, եթէ հայ աշխատաւորութեան կը վնասեն համայնավար թռուցիկներն ու դաւադրութիւնները, ամէն տեղ ու ամէն պարագայի՝ անոնք զզուելի են եւ վնասակար։ Հետեւաբար պայքարը այդ բոլորին դէմ պիտի ըլլայ յամառ ու յարատեւ։ Երկու ճամբայ չկայ։ Մինչդեռ երէկ «Ապագայ»ն հայ համայնավարներու ընթացքը կը պախարակէր, այսօր, Լիոնի դէպքին մասին կը գրէ այնպէս ձեւով մը, որպէս թէ վարձկան օտարականը անմեղ էր, անմեղ թռուցիկ մը կը բաժնէր եւ Դաշնակցականներ եղած են նախայարձակը։

Այս սայթաքուն ճամբայէն ընթանալով, մեր հակառակորդները կը քաջալերեն այն մարդիկը, որոնք ամէնէն մեծ նողկանքով արտայայտուած են եւ կ'արտայայտուին իրենց մասին։ Այսպէս, բարոյական նախատինքէն զատ, մեր հակառակորդները գործակից կը նկատուին այն չարիքին, որմէ միայն հայ ժողովուրդը կը վնասուի։

Հակադաշնակցականներու երկընտրանքը վերջ պէտք է գտնէ, այլապէս, ժողովուրդը չպիտի ուշանայ հաւասար նկատելու և՛ չարագործը, և՛ զայն հովանաւորողը։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ը

«Յուսաբեր» իր հոկտեմբեր 1ի խմբագրականով կը գրէ.

— «Այս երկու տարիներու ընթացքին կազմակերպութիւն մը միայն գտնուեցաւ — լայն ծգտումներով, արի թափով եւ ջերմ ու աղթուն զգացումներով— որ մէկէն եկաւ ու կեցաւ «Համազգային»ի քով՝ դառնալով անոր հզօր ու հաւատաւոր յեցակներէն մին։

Մեր խօսքը—Ամերիկայի կարմիր խաչի մասին է։

Այս կենսունակ ու ծեռներէց Միութիւնը բնազդով զգաց եւ գիտակցութեամբ ըմբռնեց բովանդակ կարեւորութիւնը նորաստեղծ կազմակերպութեան եւ իր շինարար բազուկը երկարեց անոր՝ հնարաւոր դարձնելով Հայ ճեմարանի հիմնադրումը Պէյրութի մէջ։

Եթէ մեր գաղութները եւ գաղութներու մէջ գործող հայ կրթական ու մշակութային մարմինները, միութիւններն ու Հայրենակցականները կարմիր խաչի թափը, ըմբռնողութիւնն ու աղթուն բնազդը ունենային՝ «Համազգային»ը այսօր բազմաթիւ վայրերու մէջ ու բազմաթիւ գործքերով արդէն ծաւալած կ'ըլլար իր վերածնող շունչը։

Աղէտ եղաւ հայ ունեւորը հայ ժողովուրդին համար։ Չենք ուզեր այս բնազդ. այս տխուր եւ աւելի քան մտահոգիչ երեւոյթի մասին հոս խօսիլ։ Դրամը որքան աւելի շատ եկաւ հայ ունեւորին, ունեւորը այնքան աւելի հեռացաւ իր ժողովուրդէն։ Չունեցանք մեծահարուստ մը, որ գաղափար դնէր իր ոսկիին մէջ եւ անոր հետ միասին ձուլուէր իր ժողովուրդին հետ՝ հզօրապէս բեղմնաւորելու համար անոր հանրային կեանքի խոպան անդաստանը։ Կիւլպէնկեանները միլիոններ կը դիզեն ո՛չ միայն բախտի, ո՛չ միայն իրենց անհատական ծիրքերուն շնորհիւ, այլ եւ անիմանալի ուժովը ցեղային այն աղթուն բնազդին, ձեռներէց ոգիին եւ որակեալ հմտութեան, որ ժառանգած են իրենց ծնողքէն, Հայ ժողովուրդէն։

Սակայն ի՞նչ է իրենց տուածը այս ժողովուրդին. ընդամէնը քանի մը հազար, — ստացուածքի բաղդատմամբ թշուառ միլիոններ, որ յաճախ հոս ու հոն կը նետեն՝ թշուառացած ժողովուրդի մը «բերանը գոցելու» համար։

Մեծափարթամ ամերիկեան բարերարներու պէտք չունի բնաւ, ինքը պետութիւնը ի վիճակի է լիապէս իր ժողովուրդի բոլոր պէտքերը հոգալու. Սակայն շռայլանքի համազօր ի՛նչ թափ եւ ի՛նչ բեղուն կիրք ամերիկեան կրեսոսներու քով, որոնք լիաբուռն միլիոններ կը փռեն եւ մեծագործութեան ճշմարիտ կոթողներ կը ցցեն երկրի մէկ ծայրէն միւսը։

Մէկ հատիկ իսկ այս արծաթաւորէն չունեցանք.

Հոգիո՛վ, բայց ոչ գրպանով։

Օտարազգի ունեւորին գրպանը մտած դրամը «գաղափար» դարձաւ, մինչդեռ մեր ունեւորը ինքը գերին դարձաւ դրամին եւ հոգիով ու մտքով նոյնացաւ մետաղին հետ։

Անշուշտ, այս խաւար երկնակամարին վրայ, գէթ երբեմն-երբեմն, գրաւիչ աստղի մը նման քանի մը անուններ փայլեցան ու անցան։ Սակայն չունեցանք մշտավառ ջահ մը որ տեւապէս ջերմութիւն փռէր իր շուրջը եւ օրինակ դառնար ուրիշներուն»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՎԵՐՍԿՍԱՒ ԱՒԵԼԻ ՄԵԾ ԹԱՓՈՎ

Յունական «Էթնոս» թերթը հոկտ. 4ի թիւով կը գրէ.

Դիւանագիտական օտար աղբիւրէ ստացուած ստոյգ տեղեկութիւններու համաձայն, քրտական շրջաններու մէջ տիրող կացութեան մասին թուրք թերթերու տուած տեղեկութիւնները իրականութեան չեն համապատասխաներ։

Ճշմարտութիւնը այն է թէ թուրք զօրամասերը յարձակելով Էգրի Տաղի ստորոտը գտնուող Քիւրտերուն դէմ, մէկ քանի տեղական յաջողութիւններ ունեցան, իսկ քրտական ուժերը քաշուեցան իրենց նախկին ամուր եւ անմատչելի դիրքերու մէջ։

Քիւրտերու դէմ կռուող թուրք բանակը տեսնելով որ անհնարին է բարձրանալ անառիկ դիրքերը, կը ստիպուի գործողութիւնները դադրեցնել, պարենաւորման եւ ռազմամթերքի դժուարութիւններէ չնեղուելու համար։

Քիւրտ յեղափոխականները՝ օգտուելով թուրք զօրքերու ակամայ անշարժութենէն, համարձակութիւն կը ստանան վերակազմելու իրենց ուժերը, խտացնելու շարքերը, նոր հասած ուժերով։Անոնք կը ստանան նաեւ մեծ քանակութեամբ ռազմամթերք, որոնք գաղտնօրէն ղրկուած են կամ Պարսկաստանէն կամ Միջագետքի թրքական հարաւային սահմաններէն։

Քիւրտերը այս կերպով վերակազմելով իրենց ուժերը, կը պատրաստուին նոր յարձակումներ կատարել թրքական զօրամասերու դէմ, որոնք լրջօրէն կը տառապին Քիւրտերու անակնկալ յարձակումներէն, միանգամայն քանի մը ճակատներէ։

Քիւրտերը հիմակ փոխած են կռուի ձեւը, չէթէական խումբեր կազմած են եւ անյայտ պահերու, յանկարծ կը յարձակին թրքական զօրքերու վրայ, կը ջարդեն, քարուքանդ կ'ընեն եւ կը քաշուին վերստին իրենց դիրքերը։

Ընդհանուր կերպով, կացութիւնը շատ աննպաստ է Թուրքիոյ համար։ Արարատի թուրք զօրամասերը բնաջնջուելու վտանգին տակ կը գտնուին, եթէ չնահանջեն։

Վերջնապէս կը հաստատուի թէ ոչ միայն քիւրտ ապստամբութիւնը զսպուած չէ, այլ սկսուած կռիւները պիտի տեւեն շատ երկար։ Պատճառներ կան ենթադրելու թէ ապստամբութիւնը մեծ համեմատութիւններ պիտի առնէ, որուն պիտի մասնակցին բոլոր ցեղերը ամէն ճակատէ յարձակելու համար Թուրքիոյ վրայ։

Իրաքի մարզպանը Էնկիւրի կուգայ

Իրաքի անգլիական մարզպանը, նախորդ օր Էնկիւրի ժամանեց եւ այցելեց վարչապետին եւ արտաքին ու ներքին գործավարներուն։ Յետոյ ընդունուեցաւ Մ. Քէմալի կողմէ։

Ի պատիւ մարզպանին, անգլիական դեսպանը, արտաքին եւ ներքին գործավարները հացկերոյթ տուին։

Վարչապետ Ըսմէթ, արտաքին փոխ-գործավար Շիւքրիւ Գայա փոխադարձ այցելութիւն տուին անգլիական մարզպանին եւ մասնակցեցան ի պատիւ անոր Անգլիոյ դեսպանին տուած հացկերոյթին։ Մարզպանը մեկնեցաւ Պոլիս. ուրկէ, Հալէպի ճամբով պիտի դառնայ Պաղտատ։

«Հաքիմիյէթը Միլլիէ» կը գրէ թէ այս այցելութիւնը պիտի նպաստէ Իրաքի եւ Թուրքիոյ յարաբերութեանց ամրապնդման։

Պուլկարիա եւ փոքրամասնութիւնները

Պուլկարիոյ արտաքին նախարարը Պուրոֆ, Ժընեւէն դարձին յայտարարեց պուլկար մամուլին թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը սկսի ճանչնալ փոքրամասնութեանց հարցին կարեւորութիւնը։ «Քանի ըսաւ, հարցը կը քննուէր կառավարութեանց կողմէ, որոնք ազգ. փոքրամասնութիւններ ունին, արդար լուծում մը դժուար էր։ Բայց հիմայ որ այս հարցին հանդէպ բոլորովին անտարբեր ազգեր սկսան շահագրգռութիւն ցոյց տալ, դէպի առաջ մեծ քայլ մը առնուած է»։

Նախարարը յայտնեց թէ տեսակցութիւններն որ ունեցած է Ժընեւի մէջ դրացի պետութեանց ներկայացուցիչներուն հետ, ծառայած են պայծառացնելու մթնոլորտը եւ թոյլ պիտի տան եզրակացութեան մը գալու։ Շեշտեց սակայն թէ. պայմանադրութեանց սահմաններէն դուրս, Պուլկարիա չի կրնար նոր յանձնառութիւններ ստանձնել։

Պալքանեան Խորհրդաժողովին շուրջ

Պուլկարիոյ Պորիս եւ Իտալիոյ Ճիօվաննա իշխանութեան լուրը այլալան մեկնութիւններու տեղի կուտայ Պալքանեան Խորհրդաժողովին մէջ։ Մեծամասնութեան հաստատ կարծիքն այն է թէ Մուսոլինի կը ձգտի այս կերպով ջուրը ձգել Խորհրդաժողովին հետապնդած գործը, Պուլկարիան գրաւելով իր կողմը եւ զայն հանելով Պալքանեան միւս պետութիւններուն դէմ։ Նախընթաց կարգ մը դէպքեր, ինչպէս նաեւ վերջերս պուլկարեւիտալական մերձեցման լուրջ ձեռնարկներ, աւելի կ'ամրացնենն պատուիրակներու կասկածը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՌՈՒՍ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ ՄԷՍԻՆԱՅԻ ԱՌՋԵՒ

Մեսինայէն կը հեռագրեն թէ Սեւ ծովու բոլշեւիկեան նաւատորմէն յածանաւ մը եւ երկու թորփիլահալածներ որոնք Պոլսէն Պիրէոն անցեր էին, հասան Մեսինա ուրկէ պիտի մեկնին այս իրիկուն։

ՍԷՐՊԷՍԹԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ 4 ՀԱՅ 6 ՅՈՅՆ ԵՒ 2 ՀՐԵԱՅ

Թուրք ընդդիմադիր կուսակցութիւնը մամուլին յանձնեց ցանկը իր թեկնածուներուն Պոլսոյ թաղապետական ընտրութեանց համար. ցանկին մէջ կան նաեւ փոքրամասնութիւններէն ներկայացուցիչները, որոնց մէջ հետեւեալ Հայերը.

Լեւոն Զիվէր (փաստաբան), Հրանդ (դեսպանատան նախկին աւագ քարտուղար, Գազանճեան եւ Պերճ Քէրէսթէճեան (սմ. պանքայի նախկին տնօրէն)։

ՖԷՎԶԻ ՓԱՇԱ ՎԱՆԻ ՄԷՋ

Ընդհ. Սպայակոյտի պետ Ֆէվզի փաշա Վան հասած է առջի օր եւ մեծ պատիւներով ընդունուած է։ Ընդհ. քննիչ Իպրահիմ Թալի պէյ, որ նախապէս Վան գացած էր, զին. հրամանատարներու, քաղաքային պաշտօնեաներու, դպրոցականներու եւ ժողովուրդին հետ երկու ժամուան ճամբայ առաջ գացած եւ դիմաւորած է Ֆէվզի փաշան։

Իրիկունը քառասուն հոգինոց մեծ հացկերոյթ մը տրուած է Թուրք Օճախի մէջ եւ գիշերն ալ ջահգնացութիւն կատարուած է, ի պատիւ սպայակոյտի պետին։

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ԱՆԳՈՐԾ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Աշխատանքի նախարարութեան վերջին վիճակագրութեան համաձայն, սեպտ. 23ին, անգործներու գումարը կը հանէր 2 միլիոն 161,689ի, ամէնէն մեծ թիւը որ կ'արձանագրուի 1921էն ի վեր։ Անցեալ շաբթուան վրայ՝ 52,031ի յաւելում մը, իսկ անցեալ տարուան նոյն թուականին հետ բաղդատմամբ, 973,000ի յաւելում։

ՌՈՒՄԷՆ ԴԱՀԼԻՃԸ ԿԸ ԿԱԶՄՈՒԻ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 8 հոկտ.— Ազգ. գիւղացիական կուսակցութեան ղեկավարները նիստ մը գումարեցին, խորհրդակցելու համար դահլիճի կազմութեան շուրջ. կը հաստատուի թէ Միրոնէսքօ համաձայնած է կուսակցութեան ղեկավար մարմնին հետ, թագաւորին հետ ունենալիք իր տեսակցութեան մասին։

Յաջորդ դահլիճը որ կարգ մը փոփոխութիւններով շարունակութիւնը պիտի ըլլայ նախորդին, պիտի հետապնդէ գիւղացիներու ծրագիրը։

Դահլիճի նոր կազմը այսօր, Միրոնէսքօ պիտի ներկայացնէ թագաւորին։

ԵՐԿԻՐԸ ԿԸ ՇԱՐԺԻ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.— Զօրեղ ցնցումներ տեղի ունեցան նախորդ գիշեր հարաւային Գերմանիոյ մէջ, Նուրէնպէրկի եւ Աւկսպուրկի կողմերը մանաւանդ։

Միւնիխի մէջ, շատեր իրենց անկողիններէն վար ինկան, քունի միջոցին։ Թիրոլի մէջ, տուներու պատերը ճեղքուած են։

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ.— Առջի օր կէսգիշերին Ցուրիխի երկրաշարժական դիտարանը ցնցումներ արձանագրեց. կարգ մը քաղաքներ ցնցուեցան։

ՆՈՒԿՕՍԼԱՒԻԱ.— 40 երկվայրկեան տեւող ցնցում մը զգալի եղաւ Սէրայեվոյի մէջ. ցնցումները կրկնուեցան 4 անգամ, առանց վնաս պատճառելու։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ.— Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ նոր ցնցումներ տեղի ունեցած են, քաղաքէն 40 քիլոմեդր հեռու. 15 օրուան մէջ երրորդ անգամն է։

ԱՐԻԱԿԱ՞Ն ՑԵՂԵՐԸ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ

Դ.

Պէ՞տք է ընդունիլ այս եզրակացութիւնը։ Ո՞ւր պէտք է գտնել այն ատեն այս ժողովուրդին իսկական ծագման հայրենիքը, ուր անոնք բաց գոյն աչքեր եւ բաց գոյն մազեր ունէին, եւ երկայնագլուխ են։

Երբ աւելցնենք, որ քիւրտերը բարձրահասակ են, հիւսիսային ցեղին զուգահեռ բոլոր յատկանիշերը կ'ամբողջացուին։ Ահա գեղեցիկ գլուխ մը պատմագիրներուն համար։

Շանթր, որ երկար ատեն ապրած է քիւրտերուն հետ, իր առաջին ուսումնասիրութեան մէջ կը գրէ թէ իր քննած 158 անհատներէն 3ը չէկ էին։ Բոլոր միւսները սեւ կամ շագանակագոյն մազեր միայն ունէին։ Գալով անոնց աչքերուն գոյնին, յետոյ կը յիշատակէ թէ իր քննած 332 քիւրտերէն միայն 8ը բաց գոյնով աչքեր ունէին։ Կը տեսնուի, որ Շանթրի եւ ֆոն Լուշանի բերած համեմատութիւններուն միջեւ կարեւոր տարբերութիւն մը կայ։ Ասիկա կը բացատրուի աշխարհագրական շրջաններու զանազանութեամբ։ Սակայն միթէ՞ աշխարհագրական շրջանները կը համապատասխանէին տարբեր ցեղախումբերու։

Փրիշար կը գրէ թէ Ֆրէյզըր (Ուղեւորութիւն ի Հիմալայա) տեսած է աֆղան եւ պատան զինուորներ, որոնք կարմիր մազեր ունէին եւ կապոյտ աչքեր։ Սակայն, եթէ այս դիտողութիւնը ճիշդ է, հաւանաբար ասոնք սերած էին «հիւսիսային» ցեղերէն։ Ուրեմն մեր ակնարկը Աֆղանիստանի կողմը չէ, որ պիտի ուղղենք, եթէ կ'ուզենք գտնել այս առեղծուածային «ցեղին» ծագումը։ «Հարաւային Ռուսիոյ քարէ վերջին դարու երկայնագլուխ հին ցեղը», որուն կ'ակնարկէ Զապրովսկի կարգ մը հեղինակներու կողմէ նկատուած է այն տարրը, որ ետքէն դարձաւ ցեղային ուժեղ խումբ մը եւ բազմաթիւ ու անյաղթ հորդաներով արշաւեց Պալթիկ եւ հիւսիսային ծովուն եզերքները։

Այս հակասական վաւերագրութեանց առջեւ, նուազ հետաքրքրական չէ քիչ մը մօտէն ուսումնասիրել այս ժողովուրդը, զոր ոմանք նկատեցին իբրեւ յաջորդները Մարերուն եւ հնագոյն Քաղդէացիներուն։ Ուրեմն համառօտ ակնարկ մըն ալ Իվանովսկիի ուսումնասիրութիւններուն վրայ, դէմ առ դէմ դնելով Շանթրի եւ իմ ուսումնասիրութիւններուս։

Քիւրտերն ընդհանրապէս բարձրահասակ են (1 մեթր 68 եւ աւելի)։ Ցիշենք, որ այս յատկանիշն ունին նաեւ Գալչա Տաճիկները եւ Աֆղանները։ Իմ քննութիւններուս համաձայն, քիւրտերուն 83 առ հարիւրը միջին հասակէն աւելի բարձր գտած եմ։ Կարգ մը քիւրտ ցեղախումբեր, օրինակի համար՝ Բադկիները, միջինէն շատ աւելի բարձր հասակ ունին, ընդհակառակն ուրիշ ցեղախումբեր (ըստ Շանթրի՝ Միլանլըներն ու Եզիդիները,) կարճահասակ են։

Գալով գանկաբանական ցուցանիշին, հեղինակները տարակարծիք են բոլորովին։ Զափազանց տարբեր եւ այլազան յատկանիշեր կը վերագրեն անոնց գանկին։ Ահա քանի մը թիւեր, ներկայացնելու համար զանազան հեղինակներու բերած գանկաբանական ցուցանիշերը քիւրտերուն մասին։ Նասոնոֆ 78,48. Շանթր 78.53, Փիթար 86 49, ֆոն Լուշան մօտ 75։ (Զափազանց շեշտուած կարճագլխութիւնը, զոր ես նկատած եմ քիւրտերուն մօտ, հետեւանք չէ գանկային ձեւափոխութեան։ Շատ են այն քիւրտերը, որոնք ձեւափոխութեան կ'ենթարկեն իրենց զաւակներուն գանկը (*)։ Սակայն գանկային այս ձեւափոխութիւնը պատճառ չէր կրնար դառնալ շեշտուած կարճագլխութեան։ Շանթր եւս տեսած է թէ ինչպէս սովորութիւն էր գանկերուն ձեւը փոխել ինչպէս երկայնագլուխ, նոյնպէս կարճագլուխ ցեղերուն մէջ։ Շանթր, որ բոլորիս մէջ միակն է որ ուսումնասիրած է ամենախոշոր թիւով քիւրտեր, կը յիշատակէ մեծ զանազանութիւններ անոնց գանկային ձեւերուն մէջ։ Իր քննած քիւրտերուն գանկային ցուցանիշերն են՝ ամէնէն վարը 70,04 (Եզիդիներուն վրայ), եւ ամէնէն բարձրը՝ 86 48 (Բիլիկաններուն վրայ)։ Պէտք է ըսել, որ իրենց ամբողջութեան մէջ, Բիլիկան քիւրտերը ենթակարճագլուխ են։

Քիւրտերը, քթային ցուցանիշով կը համարուին նրբաքիթ, եւ ճակատային ցուցանիշով նրբադէմ (leptoprosope)։

Քիւրտերուն աչքերը ընդհանրապէս մութ են։ Շանթր եւս նոյն դիտողութիւնը կը բերէ։ Ես քիւրտերուն մէջ տեսած եմ գորշ աչքեր, 9 առ հարիւր համեմատութեամբ, սակայն երբեք կապոյտ աչք չտեսայ։ Դարձեալ երբեք չտեսայ քիւրտ մը, որ ունենար խարտեաշ մազեր, (82 առ հարիւրը ունէին սեւ մազեր, մնացեալները՝ շագանակագոյն, կամ մութ շագանակագոյն)։ Իմ այս երկու զննութիւններս երբեք չեն համեմատիր Ռիշի կամ Սոլաքի, ոչ ալ ֆոն Լուշանի բերած յատկանիշերուն հետ։ Ցիշեալ քննութիւններուս մէջ, կան կէտեր որոնք կը համապատասխանեն Լուշանի ընդունած յատկանիշերուն հետ (երկայնագլուխ)։ Ուրիշ կէտեր ալ կան, սակայն, որոնք բացարձակապէս տարբեր են, հակառակ պատկերը (աչքերու եւ մազերու գոյնին մասին)։ Կը նշանակէ թէ անհրաժեշտ է վերստին սկսիլ, լայն աստիճանի մը վրայ, քիւրտերուն ցեղաբանական եւ գանկաբանական քննութեան։ Սակայն հարկ կը տեսնեմ, քիւրտերու մասին այս պարզաբանումը ընելէ յետոյ, աւելցնել թէ, երբեք չեմ ուզեր ժխտել որ հիւսիսային ցեղի մը եւրոպեան մէկ խումբը կրնայ թափանցած ըլլալ մինչեւ խորերն Ասիոյ, մնալ ու յարատեւել այնտեղ,— բայց որեւէ փաստ չեմ տեսներ այդ մասին։

Անցնինք Հայերու ուսումնասիրութեան։

ԵՕԺԷՆ ՓԻԹԱՐ

(*) Գանկերու ձեւափոխութեան ազդակ կը նկատուին ծննդաբերութեանց դժուարութիւնները, երախաները շարունակաբար մէկ ականջին, կամ միայն գանկին յետսակողմին վրայ քնացնելը։ Չեմ գիտեր թէ քիւրտերը, փոխելու համար իրենց երախաներուն գանկին ձեւը, ուրիշ միջոցներ ալ ունէի՞ն։ Ն. Ն.

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 6)10)30

Երէկ տեղիս քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ, Սէն Շամօնի հայ գաղութը տօնեց Հ. Յ. Դ. քառասնամեակը։ Ժամանակէն առաջ արդէն նմանը չտեսնուած խուռներամ բազմութիւն մը լեցուած էր սրահը։ Բեմը զարդարուած էր գոյգ եռագոյններով եւ հայ հերոսներու նկարներով որոնք կը շրջանակէին Դաշնակցութեան անձնուրաց հիմնադիրներու նկարները։ Այս տարի ալ, բոլորը եկած էին, նամանաւանդ երիտասարդները ողջունելու Հայ Ազգի Մեծ Ջաւկին Ցրբելեանը եւ անոր մարտական անցեալը։ Հոս աւելորդ չեմ համարեր գրի առնելու ֆրանսացիի մը հետեւեալ խօսքերը։ Հետաքրքրութեամբ ներս մտնելով մօտեցաւ եւ հարցուց զարմանքով.— Այս ո՞րչա՞փ երիտասարդութիւն, ձեր ներկաներուն մէջ տասը հատ տարիքով մարդ չկայ, ինչո՞ւ արդեօք, միայն երիտասարդներո՞ւ համար է այսօրուան ձեր հանդէսը, կ'ուզեմ հասկնալ թէ ի՞նչ է նպատակը այս հանդէսին»։

Իմ աղքատ լեզուովս, իրեն բացատրեցի թէ՝ մեր հայրերը, պապերը, զոհն եղան գազան Թուրքի եաթաղանին, իսկ շատ շատերն ալ մեռան, ազատագրութեան նուիրական ճամբուն վրայ, եւ մենք այս երիտասարդութիւնը, վերապրողներն ենք, որ եկած ենք մեր հոգիներու սնունդը առնելու մարտական կուսակցութեան աւանդութիւններէն։ Հայ ժողովուրդը իր վերջին յոյսը դրած է այս կուսակցութեան եւ նոր սերունդին վրայ։ Խօսակիցս որ արդէն տեղեակ է Թուրքի վայրագութեանց, յոյս յայտնեց թէ երկար չեն կրող շարունակել. «Դուք ալ կրնաք տիրանալ ձեր նպատակին, քանի ձեր սրտին մէջ կը բոցավառի ազգասիրութեան կրակը։

Ճիշդ ժամանակին հանդէսը բացաւ օրուան նախագահ ընկ. Թ. Մարգարեան ամփոփ բացատրելով օրուան տօնին նշանակութիւնը, անդրադարձաւ Դաշնակցութեան բեղնաւոր աշխատանքներուն։ Երգիչ խումբի «Մշակ Բանուոր»էն յետոյ, ընկ. Մանուէլ Թաշճեան կարդաց գեղեցիկ ուղերձ մը նուիրուած Դաշնակցութեան քառասնամեակին։ Նուագախումբը մէջ ընդ մէջ կ'երգէր ազգային եւ յեղափոխական երգեր։

Ընկ. Հայկունի Թաշճեան արտասանեց «Ցարգանք քեզ»ը, իսկ ընկ. Ս. Անտրիկեան ուղերձ մը կարդալէ յետոյ, խօսեցաւ Դաշնակցութեան անցեալին ու ներկային մասին։

Ամէնէն վերջը, բուռն ծափերու մէջ, բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկեր Հրանտ-Սամուէլ, որ նախ յստակօրէն պարզեց թէ ի՞նչպէս ծնաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, եւ ինչ վայրագութիւններու ու անարդարութիւններու մէջ ծնունդ առաւ մեր կուսակցութիւնը, հայ ժողովուրդի ցաւերէն եւ տառապանքէն։ Յետոյ, ծանրացաւ Դաշնակցութեան կատարած ծանր աշխատանքներու վրայ, եւ շեշտեց անոր դերը հայ կեանքի մէջ։

«Հ.Յ.Դաշնակցութիւնը դարբնեց հայ ժողովուրդին ազատութեան եւ անկախութեան կամքը, եւ ներշնչեց հրաշագործ հաւատք մը հայ վերածնունդին իր ապագային մասին։ Դարձեալ Հ. Յ. Դ. է որ պիտի առաջնորդէ հայ ժողովուրդը դէպի նոր բարձունքներ, հասնելու համար անոր վեց հարիւր տարուան երազին, որ է «Միացեալ եւ անկախ Հայաստան»։

«Մինչեւ որ այդ պահանջը չիրականայ, քանի այս տարագիր հայութիւնը կը մնայ աշխարհի չորս հովերուն տրուած, Հ. Յ. Դ. կ'ապրի ու պիտի ապրի, այս բազմաչարչար ժողովուրդին համար»։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։

Հանդէսէն վերջ տեղի ունեցաւ ընկերա-համակրական ժողով մը, ուր երեք երիտասարդներ երդում տալով, մտան Հ. Յ. Դ. շարքերը։

ԽՈՋԿԱՑԻ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ
ՏՆՏԵՍԱ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ՆԵՐԿԱՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ամիսներէ ի վեր մռայլ է Արժանթինի քաղաքական մթնոլորտը։

Արտածման մեծ նուազումը գլխաւորապէս արդիւնքն էր արտաքին առեւտուրի մէջ երեւան բերած է 500 միլիոն փեզոյի բաց մը։

Բնականօրէն պիտի անդրադառնար նաեւ երկրի տնտեսական կեանքին վրայ։

Բայց եթէ արտածման նուազումը կապ ունի համաշխարհային տնտեսական տագնապին հետ, նոյնը կարելի չէ ըսել ներքին տնտեսական կեանքին վերաբերեալ կարգ մը երեւոյթներու մասին։

Այստեղ գլխաւոր դեր կը խաղայ այս տարուան ցանքերուն տխուր պատկերը։ Երաշտը, մասնաւորապէս հողագործական շրջաններու համար խոշոր վնասներ է պատճառած, գիւղատնտեսութիւնը հսկայական կորուստներու մէջ է ու գիւղատնտեսական շրջանները ճգնաժամային օրեր կ'ապրին։

Կառավարութեան կողմէ խոստացուած նիւթական օժանդակութիւնը չիրականացաւ եւ գիւղացիութիւնը կիսկատար վիճակով մը, հազիւ կրցաւ գլուխ հանել այս տարուան ցանքը։

Մասնաւոր դժգոհութիւններ կային Կորտովայի շրջաններէն, ուր հողատէրերը վերջին ժամանակներս սկսած էին ի չարը գործ դնել ստեղծուած տնտեսական տագնապը, դժուարին կացութեան մատնելով գիւղացիութիւնը։ Այս առթիւ Արժանթինեան Հողագործական Դաշնակցութիւնը խոշոր ցոյցեր կազմակերպեց, ու դիմումնագրեր ներկայացնելով Խորհրդարանին, մատնանշեց տիրող կացութիւնը ու գալիք վտանգները։

Բացի այս, կէս միլիոնէ աւելի դպրոցական մանուկներ դուրս են մնացած, գոյութիւն ունեցող դպրոցներու մէջ տեղ չգտնուելուն։ Իսկ 14,000 պաշտօնապէս արձանագրուած անգործ ուսուցիչները թշուառ վիճակի են մատնուած։

Ժողովրդական առողջապահութիւնն ալ, կարելի է ըսել, տնտեսականի ու կրթական գործերու նման անմխիթար պատկեր մը կը ներկայացնէ։

Ինչպէս ցոյց կուտան զինուորական դիւանի արձանագրութիւնները, այս տարուան նորակոչներու յիսուն տոկոսը անպէտ են զինուորական ծառայութեան, այսինքն 20 25 տարեկան երիտասարդութիւնը բոլորը տեղացիներ, իրենց տան ու տեղին մէջ մեծցած, միանգամայն տանելի պայմաններու մէջ։ Ասոնք եթէ այսպէս են, հապա եւ պարզ պէտք է ըլլայ վիճակը մեր այն բազմահազար հայրենակիցներու, որոնք ո՞վ գիտէ թէ այս օտար հորիզոնին տակ կեանքի ի՞նչ պայմաններու մէջ կ'ապրին, ի՛նչ կը կատարուի ժողովրդական խաւերու, լայն զանգուածներուն մէջ, այդ տարիքէն վեր ու վար։

Ո՞վ գիտէ, ո՞վ արդեօք պիտի հետաքրքրուի։

Առաւել կամ նուազ չափով տխուր պատկեր կը ներկայացնեն երկրի այս կամ այն տնտեսական մարզերը։ Ազգաբնակչութիւնը յուսահատ ու լքուած կացութիւն մը կ'ապրի։

Իսկ խորհրդարանը ուշադրութիւն չէր դարձներ։

Արմատական կուսակցութիւնը երէկի յաղթանակէն արբեցած, իր խելագար վազքին մէջ, կիրառած էր իւրայատուկ ձև մը և հանրապետութեան նախագահը, նոյն կուսակցութեան անդամ, արհեստական կերպով պաշտամունքի կուռքի վերածուած։

Սակայն ամէն ինչ իր որոշ չափն ու սահմանն ունի, մանաւանդ այս երկրի համար ուր ամէն ինչ նոր է, Թարմ, հայրենապաշտութիւնը նոր է ծիլ նետած, ազգային դրօշը, անխտիր բոլորի համար, սրբութիւն է, պաշտամունք. վայ անոր որ կ'անտեսէ, կամ թեթեւօրէն կը շեղի։ Ու համբերութեան բաժակը լեցուած էր։ Արմատականներու երկու տարուան գործունէութիւնը ցոյց տուաւ որ շրջած էին, ու փոթորիկը պայթեցաւ։ Բառասուն եւ չորս ծերակուտականներ ու երեսփոխաններ, ազատական, ռամկավար եւ անկախ ընկերվարական նաեւ արմատական՝ միացեալ ճակատ մը կազմելով հանրապետութեան նախագահ ու վերջի հաշուով բռնապետ Իրիկոժէնի դէմ, ընդդիմադիր դերք մըրռնելով հրապարակաւ սկսան մերկացնել տիրող կացութիւնն ու արմատական կուսակցութեան չահատակութիւնները։ Ընդդիմադիրներու ելոյթը անմիջական արագութեամբ տարածուելով հանրապետութեան մէկ ծայրէն միւսը, առիթ ստեղծեց ի մի հաւաքելու դժգոհ տարրերու բազմահազար զանգուածները։

Պոլիվիոյ ու Փերուի դէպքերը եկան իրենց լրացուցիչ դերը կատարելու ու լարուած տրամադրութիւններն ընդհանուր յայտարարի բերելու։

Առանց որեւէ լուրջ պատճառներու արտակարգ միջոցներ էին ձեռք առնուած հանրապետութեան նախագահինու կառավարական պալատի պաշտպանութեան համար։

Մայրաքաղաքի քաղաքապահ զօրքերն ու ոստիկանութիւնը պատերազմական վիճակի մէջ դրուեցան։ Պուէնոս - Այրէսի նաւահանգիստը մտան 11 պատերազմական նաւեր։ Նախագահի մասնաւոր բնակարանն ու պետական կարեւոր շէնքեր զինուորական պաշտպանութեան տակ առնուեցան։ Տանիքներու վրայ հաստատուեցան գնդացիրներ։

Կառավարութեան կողմէ ձեռք առնուած նման արտակարգ պատրաստութիւնները, յառաջ բերին ընդհանուր շփոթութիւն, ինչպէս ազգաբնակչութեան, նոյնպէս եւ քաղաքական շրջաններուն մէջ։

Ընդդիմադիրները ու շարք մը կառավարական կողմնակիցները, դրութիւնը փրկելու համար, պահանջեցին նախագահի ինքնակամ հրաժարումը, առնուազն առժամեայ զիջում մը իր փոխանորդին։ Նոյնիսկ իր կուսակից ականաւոր անհատներ, զգալով տիրող կացութեան ծանրութիւնը նոյնը պնդեցին, բայց տօքթ. Իրիկոժէն չուզեց տեղի տալ։

Ու ձերբակալութիւններու շարք մը։ Կասկածներ։ Զինուորական ու ծովային ուժերու կեդրոնացում։ Սպառնալիքներ։

Մինչ միւս կողմէ օրուան կարգախօսը կը դառնար «կեցցէ՛ յեղափոխութիւն», «կորչի Ն... խագահը»։

Սեպտեմբեր 5ին, երբ ուս... նողական բազմահազար բա... մութիւնը կ'առաջանար դէպ... կառավարական տուն, տեղի ո... նեցաւ առաջին կանոնաւոր ընդ... հարումը։ Հոսեցաւ յեղափոխ... կան արիւնը։

Նոյն օրը նախագահը, ... վերջի հինգ օրերը հիւանդ ... ու բնակարանէն դուրս չէր ե... լեր, կառավարութիւնը յանձնեց իր փոխանորդին, իսկ վերջին... անմիջապէս յայտարարեց զին... քննութիւն, եւ պատերազմակ... վիճակ, 30 օրուան համար։

Շարք մը կարեւոր Թերթե... րու քաղաքական բաժինը ... լորովին ճերմակ լոյս տեսա... իսկ 30 օրուան փոխարէն, ... ժամ չտեւած տեղի ունեցա... զինուորական յեղաշրջում ... Ուրիբուրիի հրամանատար... թեան տակ արուարձաններ... քաղաք մտաւ յեղափոխակ... բանակը։

Դէպքերը այնքան արագօր... զարգացան, որ խաղաղ ազգ... բնակչութիւնը հազիւ թէ ժ... մանակ ունեցաւ անդրադառն... տիրող կացութեան, որու պատ... ճառաւ բաւական Թիւով անմ... զոհեր եղան, որոնց մէջ երկ... Հայեր, մէկը կօշիկի ներկարար... անմիջապէս կը մեռնի, երկրոր... դը ծանր վիրաւոր է, իսկ եր... րորդը տեղւոյս հայ սերողներէ... ու տեղական տրամաթիք ... դիւայի աշակերտներէն Գ. ... Խորէնեան կռնակէն վիր... ւորուած ու գործողութեն... վերջ, վիճակը յուսալի է։

Դէպքէն երկու օր վերջ ... մատականները վերջին փոր... մը եւս ըրին, բայց ի զուր ... մէն ինչ ճնշուեցաւ զինուոր... կան կրակին տակ, հրկիզուեցան ու կողոպտուեցան քանի մը կա... րեւոր շէնքեր ու խանութներ, ինչպէս նաեւ Թերթերու խմբ. բագրատուններ։

Արժանթինի քաղաքական մթնոլորտը Թերեւս ան... րոշ ու մռայլ, ինչ ... չափազանց աննպաստ է ազգ... յին փոքրամասնութեանց ... մար։ Իսկ մեզ, Հայերուս համ... մասնաւորապէս։

Բայց հայ երիտասարդ... թիւնը որ այնքան մօտիկէն ... սաւ այս վերջին դէպքեր... արդեօ՞ք սորվեցաւ բան մը, ... աչքին վրիպեցաւ գեղեցիկ ... շալի երեւոյթ մը։ Տեսա՞ւ ... ինչպիսի պաշտամունքով ... րու հակառակ երկու կողմե... ալ բարձր պահեցին ազգա... դրօշը, ինչպիսի փրկարար ... մեծ գործ կատարեց ազգա... երգը, երբ զանգուածները պ... րաստ էին զիրար բզքտելու

Արժանթին դեռ նոր հան... պետութիւն է, բայց անոր ... գային գիտակցութիւնը կարե... դարերուն հետ կապ ունի, ... մենք որ դարերու պարծանք... ունինք, շատ ու շատ սորվել... ներ ունինք այս նորերէն։

Գոնէ այսքանը ըմբռնէր ... երիտասարդութիւնը։

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱ...

ԶԷՅԹՈՒՆԻ
ՎԻՄԱՏԻՊ ՄԷԿ ՆԿԱՐ...

Ռընէ Պիւռօ, փարիզ... «Թան» օրաթերթի աշխա... կիցը, օգոստոս 26ի թիւին ... շարունակելով իր յուշերն ... տպաւորութիւնները Յունա... տանի մասին, առանձին յօդուա... մը նուիրած է Թերմոպիլի պա... մական կիրճին վրայով։

Այդ յօդուածին մէջ, Ռը... Պիւռօ կը պատմէ թէ 1825 ... յեմբեր 26ին Թէատրը Ֆր... սէի մէջ ներկայացուած է «... ւոնիդաս» անուն թատերգ... մը, որուն Թերմոպիլի տե... րանը գծած էր Սիսէրի, նկա... չուած ռոմանթիզմով եւ պի... եան լեռներու տեսարաններ... որովհետեւ մինչեւ այդ ... «ո՛չ մէկ Եւրոպացի ճանապ... հորդ որ գիտէր գծել մատիտ... կամ վրձինով» փորձն ը... ըլլար գծել կամ նկարել ... ւոյն վրայ իսկ։

Ու շարունակելով իր յօ... ը, կ'ըսէ նաեւ.

«Դիւպրէի վիմագրութի... «Զէյթուն եւ Թերմոպիլ» ...

ըոպա «Լեւոնիդասս»ի ներկայացուցչին առաջ եղած ըլլար, սակայն հոն «Ջերմ Դոնները» կը կայր յատակագծի խորագոյն վասը։»

Խորագո՞յն թէ յառաջագոյն, ատիկա մեզ չի հետաքրքրեր առայժմ։ Աւելի մեր զարմանքը գրաւողն է այն պարագան թէ գար մը առաջ, եւ նոյնիսկ աւելի, Ֆրանսայի մէջ լոյս տեսած է վիժագրութիւն մը, Ջէյթունը ներկայացնող։

Առաջին հարցումը որ ստիպուած ենք ընելու, վերի տողերու ընթերցումի տպաւորութեան տակ, ա՛յն է թէ՝ արդեօք Ջէյթունի պատկե՞րն ալ երեւակայութեամբ գծուած է թէ վաւերաթուղթերէ օգտուած, եւ ո՞րքան կապ ունի իրականութեան հետ։

Ջէյթունը, նոյնիսկ միայն իր անունով, մեր պապերու հոգին է խօսած, իսկ հօրերուս՝ ժանկութիւնն է խանդավառած, այնպէս որ Դիւպրէի նկարը՝ ինչ կամ անճիշդ՝ արժանի է հետաքրքրութեան։

Ես կը կարծեմ թէ Ֆրանսական Ազգային Մատենադարանին մէջ պէտք է գտնուի այդ վիժագրութիւնը։ Ֆրանսահայ գաղութեամբ հետաքրքրուողները արդեօք պիտի չուզէի՞ն ընդօրինակութիւնը հրամցնելու հաճոյքը մատուցանել մեզի հետաքրքիր ընթերցողներուս։

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆՐՈՒՔ ԴՐԱՄ

Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ Ռուսիոյ զանազան շրջաններէն ձերբակալուեցան բազմաթիւ անձեր եւ գնդակահարուեցան այն ամբաստանութեամբ թէ արծաթ դրամները կը պահէին՝ քաշելով հրապարակէն։ Արդարեւ մանրուք դրամի տագնապ մը կայ Ռուսիոյ մէջ։ Այդ մասին կը գրէ «Խորհ. Հայաստան» (17 սեպտ.).—

Նախապատերազմեան Ռուսիոյ մէջ շրջաբերութեան հանուած էին 5.50 կոպեկ արծաթ դրամներ 138,000,000 րուբլի, եւ պղինձէ դրամներ 21,000,000 րուբլի արժէքով։ Այժմ շրջաբերութեան մէջ կը գտնուին 170,000,000 րուբլի արծաթ դրամ, (չենք հաշուեր 50 կոպեկնոցները), այսինքն 32 միլիոն րուբլի աւելի։ Իսկ պղինձէ եւ անագապղինձէ դրամ՝ 23 միլիոն 500,000 րուբլի, այսինքն 2,500,000 րուբլի աւելի։

Այսքան դրամ, բաւական է պէտք շրջաբերութեան համար։ Սակայն երբ քանի մը հազար պահեստներ դրամ կը պահեն, իւրաքանչիւրը 100-200 րուբլի, ի հարկէ կը ծագի տագնապ մը։

Վերջերս Խորհրդ. Ռուսիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ ձերբակալուեցան բազմաթիւ անձեր, որոնք արծաթ դրամ կը պահէին։ Այսպէս մուրացկան քահանայի մը վրայէն գտնուեցաւ 5000 րուբլի արծաթ, Մոսկուայի եւ Լէնինգրադի բազմաթիւ շահադէտներու քովէն խուզարկութիւնը երեւան հանեց 5-7 փութ արծաթ դրամ։ Մեծ քանակութեամբ դրամ գտնուեցաւ նաեւ մասնաւոր դրամատուններու, երկաթուղիի բանուորներու սնտուկին եւ մեծ վաճառատուններու գանձին մէջ։

Արծաթ դրամ պահողներուն մեծ մասը կը կազմեն հակայեղափոխականները, որոնք մասնաւոր դիտումներով արծաթ դրամ կը գտնեն։ Անոնք կ'ուզեն խանգարել Ռուսիոյ դրամական հաւասարակշռութիւնը եւ քայքայել նիւթական վիճակը։ Սահմաններուն մօտ երեւան եկան կապեր, որոնք գոյութիւն ունէին օտար պետութեանց գործակալներուն եւ մեր երկրին հակայեղափոխականներուն միջեւ։ Սակայն արծաթ դրամ կը պահեն նաեւ ուրիշ կարգի անձեր, որոնք հակայեղափոխական գաղափարներու մասին չեն մտածեր, բայց իրենց այդ ընթացքով ճամբայ կը հարթեն հակայեղափոխականներուն։

Ապրուստի պաշարին պակասը չափազանց բարձրացուցած է մասնաւոր շուկաներու վաճառքի գիները։ Հարուստները եւ սեփականատէր գիւղացիները զանազան միջոցներով ձեռք կը ձգեն շրջաբերութեան հանուած արծաթ դրամին մէկ մասը, եւ, հետզհետէ «դրամ աւելցնելէ» յետոյ, փոխանակ խնայողական սնտուկներուն յանձնելու, կը փոխարինեն արծաթով, զանձ կը շինեն ու կը պահեն։

Եւ այս՝ անգամ մըն ալ կը սղցնէ ապրուստը։ Որովհետեւ, վաճառորդները, մանրուք դրամ չկենալուն պատճառաւ, «կլոր» գումարով կը ծախեն ապրանքները, այսինքն աւելի բարձր գինով։ Այս երեւոյթն ալ իր կարգին դժուարութիւն կը յարուցանէ պետական ապրանքներու վաճառման ընթացքին։

Եւ թերթը, դարման մը տանելու համար այս տագնապին, կ'առաջարկէ մատնել բոլոր անոնք որ արծաթ դրամ կը պահեն եւ չեն յանձներ խնայողական սնտուկներուն։ Պետութիւնը որոշած է յառաջիկայ երեք ամսուան ընթացքին շրջաբերութեան հանել 15 միլիոն րուբլի պղինձէ դրամ։ Աշնան ընթացքին պիտի վաճառուին մեծ քանակութեամբ սննդեղէն եւ հրուշակ. որպէսզի փարատի տագնապը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐՕՇԸ

Անցեալ օգոստոս ամսուան կէսուն Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վարչութիւնը զիս եւ ուրիշ ընկեր մը ղրկեց «Բաբի»ի սկաուտական միջազգային դպրոցը հետեւելու համար սոյն դպրոցին խմբապետական դասախօսութեանց։

Երբ վարժարան հասանք, տնօրէնը մեզ սկաուտաբար ընդունելէ վերջ դպրոցին զանազան կողմերը պտտցուց եւ ամէնէն վերջ դրօշակին ձողին առջեւ կանգ առնելով, ըսաւ.

— Եթէ մեր հայ եղբայրները կը ցանկան, ամենայն սիրով կը բարձրացնենք իրենց դրօշակը միւսներուն կողքին։

Ես որ բնաւ մտածած չէի ազգային դրօշը միասին տանիլ, բոլորովին յանկարծակիի եկայ եւ մանաւանդ երբ մտածեցի թէ անգլիւն Լիւքսէնպուրկցի մը, որ կը ներկայացնէ 30,000 հոգի, պիտի հանէր մէջտեղ իր ազգային պատիւը ներկայացնող եռագոյնը։ Իսկ ես որ հոն կը գտնուէի Հայու անունով, պիտի կրնայի՞ անոնց պատասխանել թէ մենք դրօշակ չունինք։ Ո՛չ,

Ես պէտք էր որ հոն իբր սկաուտ ամէն ջանք ի գործ դնէի, ճարելու համար հայկական եռագոյնը, անոնց ցուցնելու համար թէ իմ ցեղս ալ ունի իր անցեալն ու ապագան ներկայացնող գոյները։

Բաւական ասդին անդին զարնուելէ վերջ, կարողացայ Աւստրիացի սկաուտ մը համոզել որ ինծի տրամադրէ իր հեծելանիւը, որուն վրայ ցատկելով ուղղուեցայ մօտակայ գիւղերն ու գիւղաքաղաքները, ճարելու համար երեք գոյները, ամբողջ կէս օրէ մը վերջ շրջեցայ բոլոր խանութներու շուրջ, նպարավաճառ թէ լրագրավաճառ, եւ վերջապէս ինծի պէտք եղածը գտնելէ յետոյ, կատարեալ ուրախութեամբ մը վերադարձայ դպրոց։

Ընթրիքի պահուն տնօրէնը յայտարարեց թէ օտար սկաուտները պէտք է մինչեւ ժամը 10 (պառկելու ժամը) յանձնեն իրենց դրօշակները իր օգնականին։ Այս յայտարարութեան վրայ ունեցած ախորժակս ալ կորսնցուցի եւ ուղղուեցայ վրանս, կարելու համար մեր դրօշը։

Հազիւ ժամանակին լրացնելէ վերջ, դրօշակը յանձնեցի տնօրէնին օգնականին եւ անհուն գոհունակութեամբ վերադարձայ վրանս, ուրախութենէս աչքերս չէի կրնար գոցել, որովհետեւ յաջորդ օրը, ֆրանսական, լիւքսէնպուրկեան, պելճիքական եւ աւստրիական դրօշակներու կարգին պիտի ծածանէր հայկականը։

Այն դրօշակն էր որ պիտի մատնանշէր թէ, ես ալ կը պատկանիմ ազգի մը, թէ փոչա մը չեմ այլ Հայ եմ։

Մելքոն Սահակեան

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՍԷՐՊԷՍԹ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ջքնաղ նմոյշ մը Թուրք քաղաքական գրականութենէն.—

Ո՛վ Պոլսոյ մաքուր եւ փառապանծ մարդիկ, ո՛վ մեծասիրտ գիւղացիներ եւ քաղաքացիներ. ընտրութիւնը կը սկսի։ Ընտրութեան օրը ձեր անձնագիրը առնելով քուէտուփին գլուխը վազեցէք...։

Ո՛վ Պոլսոյ ազատ եւ խիզախ ժողովուրդ։ Ձեր իրաւունքն է ընտրել քաղաքապետութեան անդամները։ Մի՛ քաշուիք ձեր ընտրական իրաւունքը գործածելէ։ Ո՛չ մէկ ուժ կրնայ զրկել այդ իրաւունքէն... ո՛չ ոք կրնայ արգիլք հանդիսանալ ձեզի, ձեր ուզած մարդիկը ընտրելէ։

Հայրենակիցնե՛ր, ազատօրէն եւ ձեր ուզած ձեւով ընտրեցէք քաղաքապետական ժողովի անդամները։ Քուէաթուղթը լեցնելէ եւ ստորագրելէ յետոյ տուփին մէջ նետեցէք։ Անոնք որ կարդալ գրել չեն գիտեր, թող կարդալ ու գրել տան իրենց վստահած անձերուն։

Հայրենակիցնե՛ր, ձեզմէ աւելի վստահելի անձ մը կամ ձեր խիղճէն աւելի մեծ առաջնորդ մը կրնա՞յ ըլլալ... ընտրութեան պահուն ձեր խղճի ձայնին միայն ականջ տուէք։

Օ՛ն ուրեմն, Պոլսոյ կուսակալութեան մաքուր եւ փառապանծ ժողովուրդը... գացէք քաղաքապետական ժողովի անդամները ընտրելու եւ թող ճշմարտութիւնը ձեր առաջնորդը ըլլայ, իսկ յաջողութիւնը ձեր գործը...

Պոլսեցինե՛ր, «Սէրպէսթ ճըմհուրիյէթ» կուսակցութեան կողմէ ձեզի ըսելիք վերջին խօսքը այս է.—

«Համոզում եւ ազատութիւն»։

ԵՐՐՈՐԴ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Էտիրնէի մէջ հողագործական եւ բանուորական կուսակցութիւն մը կազմուած եւ արտօնութիւն խնդրուած էր կառավարութենէն։ Էտիրնէէն կը հաղորդեն թէ տեղւոյն կուսակալութիւնը ժխտական պատասխան տուած է դիմումին։ Ասոր վրայ, կուսակցութեան նախաձեռնողները վարչապետութեան եւ ներքին գործավարութեան դիմած են։

ԳԵՐՄԱՆ ԽՄԲԱԿԻ ՄԸ ԴԻՄՈՒՄԸ

Գերմանական խմբակի մը հետ ատենէ մը ի վեր բանակցութիւններ կը կատարէ Հանրօգուտ գործավարութիւնը։ Յիշեալ խմբակը առաջարկած է Մերսինի, Սամսոնի, Տրապիզոնի եւ ուրիշ տեղերու նաւահանգիստները շինել։ Կ'ըսուի թէ խմբակին առաջարկները նպաստաւոր են եւ կարելի է որ համաձայնութիւն մը գոյանայ։

«Սոն փոսթա» այս լուրին առթիւ դիտել կուտայ. «Ինշալլահ այս պայմանագրութիւնն ալ 20 միլիոնի երկաթուղիի կազմածներու պայմանագրութեան նման խախուտ չըլլար»։

«ԵԱՂՄԱ ՀԱՍԱՆԸՆ ՊԷՕՐԷՅԻ»

Այս խորագրին տակ, «Սոն փոսթա» կը հրատարակէ հետեւեալ ցանկը ուր Թուրք Օճախի պաշտօնեաներուն ամսաթոշակները կ'երեւան։ Նախագահ Համտուլլահ Սուպհի պէյ 800 ոսկի, փոխ-նախագահ Ճէմիլ պէյ 800, ընդհ. քարտուղար՝ Աֆիոնի երեսփոխան Իզզէթ Ուլվի պէյ 500, ընդհ. համարակալը 500, ընդհ. պատուիրակը 500, Համտուլլահ Սուպհի պէյի քարտուղարը (իրաւաբանական ուսանող մը) 250 ընդհ. հաւաքչող պաշտօնեան տարեկան 3000-4000, աւագ քարտուղարը 350, Թղթակցութեանց քարտուղարը 200, տեղական տնօրէնը 250, Օճախի թատրոնին տնօրէնը 300, մեքենագիր հանըմը 150, թատրոնի մեքենավարը 150, թատրոնի ելեկտրագէտը 130, կեդրոնի հաշուակալը 250, թատրոնի հակակըշռողը 200, կիչէի պաշտօնեան 200, սինէմայի տնօրէնը 200 (ֆիլմերէն ալ միջնորդչէք կ'առնէ), մամլոյ դիւանի պետը 200, հրատարակչութեան տնօրէնը 300, գրագիրը 200, մեքենագիրը 100 ոսկի։

ՌՈՒՍ ԼՔԵԱԼ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Վչէրնիայա կրասնայա գազէտա թերթը, որ կը հրատարակուի Լէնինգրադի մէջ, կը յայտարարէ (24 սեպտ.) թէ «1931-1932 դպրոցական տարուան ընթացքին Լէնինգրադի փողոցներուն մէջ ոչ մէկ երախայ պիտի մնայ, բոլորն ալ պիտի ղրկուին սովխոզներու, կոլխոզներու եւ գործարաններու մէջ»։

Այս բացարձակ յայտարարութիւնը ոչ մէկ հաւատք կը ներշնչէ, որովհետեւ Լունաչարսկի, Կրուպսկայա եւ նման հեղինակաւոր դէմքեր ամէն օր կը յայտարարեն թէ սովետական կեանքի պայմանները եւ լքեալ երախաներու պարագաները այնպէս են, որ օրէ օր կ'աւելնայ գիւղերէն քաղաք հասնող անօթի լքեալ երախաներու բանակը։ Միւս կողմէ լքեալ երախաներու հին բանակը արդէն սկսած է ծանր հետեւանքներ ունենալ։ Անկարելի դարձած է դաստիարակել անոնք, որ գրուած են որբանոցներու, կամ զանազան ապաստաններու մէջ։ Ահա այդ հարցին մասին է, որ առողջապահութեան նախկին գործավարը, Սըմաշկօ, կը գրէ «Իզվեստիայ»ի մէջ (21 սեպտ.) խոր յուզումով մը։ Սըմաշկօ, որ նախագահն է լքեալ երախաներու օգնութեան յանձնախումբին, կ'ըսէ թէ 33 խումբի մեկնած են Թաթարներու երկիրը, Վոլկայի վրայ, քննելու համար երախաներու վիճակը։

Պէտք է խոստովանիլ, որ, կը գրէ նախկին գործավարը, իրականութիւնը մեր երեւակայութենէն վեր կը մնայ։ Երախաներու ապաստանները յուսահատական վիճակ մը ունին։ Երբ կառավարական մարմինը չենքի պէտք ունենայ, նախ կը գրաւեն երախաներուն ապաստանը։ Եւ այսպէս շէնքէ շէնք փոխադրելով, ի՞նչպէս կրնան դաստիարակել։ Եւ յետոյ աւելի յուսահատական վիճակ մը ունի այդ հաստատութեանց նիւթականը։ Երախաները ազատ են... մուրալու կամ գողնալու։ Տրուած ուտելիքը ուտելիք չէ։ Եւ երբ պէտք ըլլայ, այդ ուտելիքն ալ կ'առնեն ուրիշ հաստատութեան մը բնակիչներուն տալու։ Տղաքը բոլորն ալ քոս ունին, մորթային վէրքեր եւ աչքի հիւանդութիւն։ Ո՞վ պիտի խորհի մեկուսացնել վարակուածները։ Ապուշները եւ յիմարներն ալ խառնուած են առողջ միտքով տղոց հետ։

Աղէտ մըն է նաեւ չափահաս կամ արբունքի հասած տղոց (18—23 տարեկան մանչեր կամ աղջիկներ) ներկայութիւնը երախաներու այսպիսի ապաստաններուն մէջ։ Անոնք 70—80 առ հարիւր թիւ մը կը կազմեն փոքրերուն մէջ, զորս կ'անբարոյացնեն։ Ոչ ուսուցիչը կը բաւէ, ոչ ալ հսկիչը, անոնց կրթութեան կամ կարգապահութեան համար։ Երբեմն տարապարհակ աշխատանքներու կը լծեն տղաքը, որոնք խոյս կուտան։ Մոսկուայի շրջանին մէջ 1,380 երախայ փախած ապաստաններէն, Թաթարներու երկրին մէջ 28 ապաստաններէ 339 երախայ փախաւ, 800 երախայ ալ՝ Պետրովսկէն։

Կարծես թէ այս կարգադրութիւններով, աւելի եւս կը նպաստեն փողոց ինկած երախաներու յաւելման, քան աղէտին դարմանումին։ Երախաներուն մեծ մասը հետը կը տանի տրուած զգեստը, եւ պետութիւնը այսպէս ի՛նչ ծախքերու կ'ենթարկուի հաշիւը չկայ։

Սըմաշկօ, այսպէս պատկերացնելէ յետոյ իրականութիւնը, կը հարցնէ.

«Կրնա՞նք հանդուրժել այս կացութեան։ Ո՛չ։ Յիմարութիւն է վատնել պետական դրամը, լքեալ երախայ պատրաստելու համար այսպէս։ Ե՞րբ պիտի դադրինք լքեալ երախայ տալէ։ Եթէ մեր հորիզոնին վրայ արատ մը կայ, այն ալ այս հարցն է»։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՀԵՂԵՂ

Փարիզի փողոցներէն ինքնաշարժի հեղեղ մըն է, որ կ'անցնի ամէն օր ամէն ժամ։ Առջի օր, ժամը 3 6ի պահուն համբեր են ինքնաշարժները, որ անցեր են Ռուայեալ փողոցէն, 4,723 ինքնաշարժ, Շան զ'Էլիզէէն՝ 5,041, Տրուոյի քառուղիէն՝ 3,985։ Միջին հաշիւով իւրաքանչիւր երկվայրկեանի՝ մօտ երկու ինքնաշարժ։ Երեւի փողոցներէն ալ մարդ չանցնիր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԳՕԳՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

(ՀԱՅ-ՔՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

— Սըմօ՛, չախմախըդ տուր։ Ու Սըմօն հըրըխկացուց չախմախը, Մստօն վառեց սիկարը, հարցական նայուածքը գամեց Սըմօի աչքերուն մէջ։

— Ի՞նչ կայ։

— Ոչինչ։

— Ճիշդն ըսէ, դու միշտ անհոգ ես ու անվախ։

— Երդուիր Նիքահովդ, որ ուրիշ չպիտի ըսես։

— Կ'երդնում Նիքահովս ու Յունովս, դուրան է քիալիմով եւ ինչով որ կ'ուզես։

— Ինչո՞ւ չէ։

— Գօգօն ու Ամօն ընկե՞ր էին։

— Այո՛,

— Եւ իրարու բախտ տուած էին։

— Ճիշդ է, Քըլամէ խոսէ (Աստուծոյ խօսք կամ գիր)։

— Նամարդ չէ՞ Ամօն, որ իր ընկերոջ, իրեն հետ հաց ու աղ կերած բարեկամին կինը փախցուց։

— Ի՞նչ գիտնամ։

— Ես գիտեմ, սա արդէն նամարդութիւն է։ Կըրմանջը նամարդ պէտք չէ որ ըլլայ։ Ես ալ Հայերու տուն շատ գացած եկած եմ, հարս ու աղջիկ տեսած եմ, բայց եթէ մօրս, քրոջս վրայ միտքս պղտորուած է, հայ կիներուն վրայ ալ պղտորած է, Ամօն նամարդ է, նամա՛րդ։

— Ձգէ՛ Մըստօ, մեր ինչ գործ, մենք ղոլամ ենք. դու նայիր որ միշտ լաւ ձի, լաւ հրացան ունենանք։ Ամօի մեղքերը իրմէն կը հարցնեն, մերը մեզմէ։ Փա՛ռք Տիրոջ, մենք նամարդ չենք։

— Սխալ է, զէնք գործածող մարդ, մինակ իր ջանին ու մալին չի մտածեր. իգիթ մարդ միշտ խեղճին եւ անտէրին պէտք է օգնէ։

— Ի՞նչ կրնանք ընել։

— Շա՛տ բան։

— Վե՞րջը։

— Վերջը շատ լաւ պիտի ըլլայ։

— Հայ հարսիկի մը համար, Ամօի պէս պէկի մը վնասե՞նք...

— Ինչո՞ւ վնասենք։

— Հապա՞։

— Ես կ'երթամ, սուրս կը դնեմ Ամոյի ոտքերուն տակ, կ'երդնում շէյխի եւ բոլոր փեղամպարներու անունով ու կը խնդրեմ որ Ռէս Մկոյի բոյնէն խլուած Թոչնիկը ինծի տայ, իր բոյնը վերադարձնելու համար։

— Յիմա՛ր ես Մըստօ՛։

— Մե՛ղք է, Սըմօ՛, մե՛ղք է, Աստուածն ալ կը բարկանայ։

Այդ պահուն՝ կայծակը շանթահարեց ղիմացի ժայռը, քարերը խշուր-խշուր եղան եւ աւազները վար հոսեցան։ Թուփերու տակ պահուըտած նապաստակը ձորն ի վար փախաւ լեղապատառ։

Ամոյի ձիաւոր հարիւրակը նոր հասաւ եւ կօներ (վրաններ) զետեղեց գետափին։

Լեռներու ետեւէն հասան անորոշ կանչուըռտուքի եւ կաբաւններու զնգզընգոցի ձայները։

Երեք արտաչափ անդին, աբեւը կ'երկննար առւոյտի եւ կանեփի արտերուն վրայ, իսկ ասդին բարակ անձրեւ մը, ճամբուն ու չոր տերեւներու վրայ կը կըտկըտար։

Ամօն լուռ կը ծխէր եւ ապագայ նոր ծրագիրներ կ'որոճար։ Ան կը մտահոգուէր առանձնապէս Վառոյի եւ Կիւլիզարի յարաբերութեանց մասին։

Վառօն գլուխն Ամոյի բազուկին, երկնցած էր քարայրի մթութեան մէջ, աւելի խոր սեւութիւն մը ուրուագծող եափունջիին վրայ։

— Եամա՛ն. արեւուտ մեռնի՛մ։ Վառոյի ձեռքերը կը թռչին դէպի ճակատը, դէպի զանկը, որուն վրայ ծանր մուրճ մը կամ հրացանի մը կոթը պիտի իջնէ կարծես։

— Եամա՛ն, անունիդ ղուրպա՛ն, հարսնուկի շրթները կը դողդողան, առաջին համբոյրի պատրաստուող պարման աղջկան մը շրթներուն դողովը, որ անգիր լեզու մը կը խօսի, երբ գեղին տղան ու նշանուած, կամ դեռ չնշանուած աղջիկը մեղքերու բեռովը կ'ուզեն բարձրանալ վեր ու իջնալ վարը...։

Ամոյի արիւնակալ աչքերը կը բոցավառուին, ան կը կատղի եւ ակամայ, ձեռքը խէնչալին կ'երթայ։

— Ոտքերուդ մեռնի՛մ, անունիդ մեռնիմ։ Ու Գօգօն որ սատանաներու ձին հեծած է, եօթը գլխանի վիշապին պէս կը Փըշշա՛յ, Թուրը կը շողայ անոր աջ ձեռքին ձեւերովը ու սեւ ձին սրարշաւ կը կոխէ դաշտեր, լեռներ, կը թռչի ձորերէն, հաստաբուն կաղամախիներէն կը հասնի, կը հանդիպի ամէն տեղ, կը կոխոտէ, կը կրծէ, կը փշրէ, սուրը կը կոտրէ, հուրը կը հրդեհէ։ — Արդար է Գօգօն— ու ժողովուրդը զինք կը փառաբանէ։

Ջաղու Նազէն անտառը փախած է լեղապատառ, Աբրոյենց Խուրիկը հաւաբունը մտած է եւ միւս բոլոր չար կախարդ կանայք ամէնքը մէկ, քար կտրած են։

(14)

ԱԶԳԻՆ

Թուրքիա եւ պալքան. խորհրդաժողովը

Պալքանեան խորհրդաժողովին մասնակցող Թուրք պատուիրակութեան նախագահ Հասան պէյ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է խմբագիրներուն։

— Թուրքիա մեծ նշանակութիւն կուտայ այս խորհրդաժողովին, որ պալքանեան ազգերու տնտեսական յարաբերութեանց մասին կարեւոր որոշումներ պիտի տայ։ Թուրք կառավարութիւնը համակրանքով կ'ողջունէ այս քայլը, որ կոչուած է մեծ դեր կատարելու պալքաններու մէջ։ Մեր պատուիրակութիւնը պիտի մասնակցի վիճաբանութիւններուն եւ պիտի պարզէ իր տեսակէտները։

Գալով հելլէնեւթուրք յարաբերութիւններուն, բարեկամական են կը միայ ամրապնդել տնտեսական ու առեւտրական համաձայնութիւնով։ Մենք որոշած ենք ամէն գնով լաւ յարաբերութիւններ մշակել, եթէ նոյն զգացումներով տոգորուած է հելլէն կառավարութիւնը, ոչ մէկ դժուարութեան առջեւ կը գտնուինք։

Պրազիլիոյ յեղափոխութիւնը

Պրազիլիայէն, Փերուէն եւ Արժանթինէն վերջ, կարգը Պրազիլիոյ եկաւ անցընելու յեղափոխական տագնապալի օրեր։ Լուրերը հակասական են եւ հիմնովին կը տարբերին, նայած թէ ո՞ւրկէ կուգան, Նիւ-Եորքէն, Ռիօ-տի-Եանէյրոյէն թէ Պուէնոս-Այրէսէն։ Նիւ-Եորքէն տրուած լուր մը կը յայտնէ թէ յեղափոխականներու յառաջապահ գունդերը մտած են Սաօ-Փաուլոյի պետութեան մէջ, թէ 3000 յեղափոխականներ գրաւած են Իթար քաղաքը եւ թէ կառավարական օդանաւերը որ կը ռմբակոծէին Պէլլօ Հորիզոնթօն՝ վար առնուած եւ օդանաւորդները գերի բռնուած են։

Սաօ-Փաուլոյի կառավարութիւնը բռնագրաւած է քաղաքային բոլոր օդանաւերը եւ ձեռնարկած է կամաւորներու արձանագրութեան, կազմակերպելու համար 3 նոր զօրագունդեր։

Պրազիլիացի երեսփոխան մը յայտնած է թէ յեղափոխականներու նպատակն է ընտրութիւններու մէջ գաղտնի քուէարկութեան կիրարկումը պահանջել եւ յաջողցնելու վերջ տալ բռնապետութեան։ Աւելցուցած է թէ պրազիլեան յեղափոխութիւնը շատ կը նմանի արժանթինեան շարժումին, որուն յաջողութիւնը ազդած է Պրազիլիոյ ժողովուրդին ու բանակին վրայ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ վարժ ԳՐԱՇԱՐ մը։ Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ
ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

11 Հոկտ. Շբ. իրիկուն Salle de Géographie մէջ, 184 bld. St-Germain

կը Նախագահէ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

կը խօսին ՌԷՆ, ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

Ուղերձ մը Զ. Ե. Ո. Միութեան կողմէ եւ Ուրֆայի Հայրենակցական միութեան կողմէ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու։ Օր. Գ. Գաբրիէլեան (երգ), Օր. Ճամպազեան (դաշնակ)։ Կ'արտասանէ Զ. Գաբրիէլեան։

Mlle A. Clément (pianiste), Mlle Suzanne Huire (Harpist et pianiste), Օր. Ա. Երամեան (ջութակահար), Mr. Sassi (Violonelliste) կը նուագէ հայկական եւ եւրոպական կտորներ։

Կը մասնակցի նաեւ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Սաքօ Յակոբեանի։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ

18 Հոկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Պուա-Քոլոմպի Թաղապետական սրահներուն մէջ

կը Նախագահէ՝ Պ. ՍԱՀԱԿ Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

կը խօսի՝ Պ. ԲԵՆՕ ՆԱԼՉԱՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

"ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԳՐԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ,,
ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ

Հայերէն ուղղագրութիւն, քերականութիւն ու շարադրութիւն սորվեցնելու սիսթեմատիկ մշակուած դասեր, հիմնուած ինքնաշխատութեան վրայ։

Ա. գիրքը դպրոցական Ա. եւ Բ. տարիներուն համար, գինը 7 ֆր.։

Բ. գիրքը դպրոցական Գ. եւ Դ. տարիներուն համար, գինը 9 ֆր.։

Շատ օրինակներով գնողներուն հարիւրին 20 զեղչ։ Ամէն պատուէր կանխավճար։

Դիմել հետեւեալ հասցէով. Mme. D. Segbossian, 11 Ave. Ed. Branly, CHAVILLE, (S. et O.), France.

"ՇԱՆԹ,, ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼԵՌՆԷՔ եւ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳՐՔԻ Ա. ՏԱՐԻՆ 1931

Մեծադիր, պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ

Վարչութիւն՝ Վ. Ռ. ԹԱԳԻՈՐԵԱՆ

Խմբագրութիւն՝ Մ. եւ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Տարեգրքին իրենց մասնակցութիւնը բերած են ժամանակակից ծանօթ գրագէտներ։

Փափաքողներուն կը ղրկուի բովանդակութիւնը, մասնաւոր թուղթի վրայ տպագրուած. կը գտնուի բոլոր գրավաճառներուն մօտ։

Գինը՝ Ֆրանսա, Սուրիա, Պալքաններ եւ Թուրքիա 40 ֆրանք. Ամերիկա, Անգլիա, Եգիպտոս եւ Պարսկաստան 2 տոլար։

Ապսպրանքները բացարձակապէս կանխիկ։

Դրամական ամէն առաքում, ինչպէս նաեւ նամակ, յօդուած եւ նկար ղրկել ընդհանուր հասցէին, «Chanth», Arts et Lettres, 94 rue Lafayette, Paris (10e).

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՎԱԼԱՆՍ. — Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9—12 Սինէմա Փալասի մէջ կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԱԲՕԵԱՆ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՌՕԱՆ. — Կիրակի 12 հոկտ. կէսօրէ վերջ 2.30ին։ կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ հետեւեալ խումբերը։

ԿԱՅԾԱԿ, այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։

ՎՐԷԺ, » » » »

ԿՈՒԿՈՒՆԵԱՆ, այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։

ՔԵՌԻ, » » » »

ՀԱՄԱԶԱՍՊ, 16 Հոկտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։

Բ. Զ. Ա. միացեալ խումբը 17 Հոկտ. Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն-Լուի Պատանեկան միութեան բացման հանդէսը այս կիրակի ժամը 2.30ին, տեղւոյն «Կիլի-կիա» թատերասրահին մէջ։

կը խօսի՝ Ընկ. Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ. ֆանթէզի եւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը ՎԵՅՈՒԿԷՍ ՊՈՐՏԷՆ ԺԱՌԱՆԳ ՄՆԱՑԱԾ ՄՆՏՈՒԿԸ։ Մուտքը ազատ է

ՇԱՎԻԼԻ Նալլուխանցիներու Երիտասարդաց Միութեան Գրադարանի անդրանիկպարահանդէսը տեղի կ'ունենայ 29 Նոյեմբերին, Փարիզի մէջ։ Կը խնդրուի միութիւններէն նկատի առնել սոյն թուականը։

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — 12 Հոկտեմբեր կիրակի ժամը 2.30ին։ կը ներկայացուի՝ ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ կամ ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէի խումբերը կը հրաւիրուին ընկերական ընդհ. ժողովի, այս կիրակի ժամը 9ին, 39 Rue Jules Gévelot։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Վիշապեան եւ Փոթորիկ խումբերը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 79 Rue des Chambardsի հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ եւ տարեկան հաշուետուութիւն, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Լ. Զօրմիսեանի բնակարանը։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԳԱՒԱՌ

ՍԷՆԼՈՒԻ Ակնունի ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերը Զաւէն, Կորիւն եւ Նիկոլ Դուման, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին միութեան գրադարան ընթերցասրահին մէջ 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

հասցէն՝ Թաշճեան Մանուէլ, 16 Rue Président Wilson Saint Chamond.

Զ. Ե. Ո. Միութեան Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր ժամը 8.30ին 178 Avenue d'Argenteuilի սրճարանը Place Bourguignonի վրայ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կարօ Կարպուշեան որ կը բնակէր 20 rue des Feuillants, Marseille. Իմացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի Ռազմիկ Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ուկէսին 40 Rue de Bellevilleի սրահը։ Այն հայրենակիցները որոնք մասնաւոր հրաւէր ստացած չեն, կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այն նկատել։

ԵՈԶԿԱՏԻ եւ շրջակայքի Ֆրանսայի բոլոր Հայր. միութիւններէն կը խնդրուի իրենց հասցէները շտափոյթօրէն իմացնել Սէն Շամոնի Եոզկատի Հայր. Միութեան։ Խիստ կարեւոր եւ ընդհանուր հայրենակցական խնդիրներու շուրջ խորհրդակցելու համար։ Միութեանս

ՀԻՒԱՆԴՆԵ՛Ր

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր։ Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան եւ մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր։ Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկենեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով։ Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8։ Կիր. 9 12։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարեսի։ Մասն. լաբօրաթուար։ Խղճամիտ եւ արագ. խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.

EMPIRE մետրօ-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

Վարձու է մեկնումի պատճառաւ Rosny s)Boisի մէջ, pavillon մը 4 բիէս եւ խոհանոց, ջուր, կազ, ելեքտրականութիւն, տարեկան 3,800 ֆր., մանրամասնութեան համար դիմել A, Alekianի, 30 rue Bouret, Paris (19e).

ՍԻՄԻԹՆԵՐ

Անուան արժանի է միմիայն այն սիմիթը որ պատրաստուած է A. LA GARDE, 1 Rue St. Lazare, PARIS (9e) Nord Sud, N. D. de Lorette. Téléphone Trudaine 95-21

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
11
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930

11 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1388

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

Այսօր Փարիզի մէջ կը տօնուի Հայ Մշակոյթի Օրը, որ հետզհետէ միայուն տօն մը կը դառնայ բոլոր գաղութներուն համար։

Զուտ մշակութային նշանակութիւն ունեցող այս ձեռնարկին շուրջ իսկ հնար չեղաւ մէկտեղել հայ մտաւորականութիւնը։ Հայ կեանքին մէջ կեդրոնաձիգ ուժը որքան զօրաւոր արտայայտուի, կեդրոնախոյս ձգտումը նոյնքան թափ կ'առնէ։ Ու այս երեւոյթը գրեթէ ամէն խնդրի մէջ։ Բարեմիտներ կան որ կը կարծեն թէ գործի գետինն է յանցաւորը, մինչդեռ իրողութիւնն այն է, որ ամէնէն անվիճելի խնդիրը, որ համազգային նշանակութիւն ունի, հայ հանրութիւնը երկուքի կամ երեքի կը ճեղքէ, զուտ անհատական կիրքի շնորհիւ։

Այս խորունկ ցաւի պատճառաբանութեան վրայ չենք կրնար յամենալ, ինչ որ կենսական է եւ կարեւոր՝ կեդրոնաձիգ ձեռնարկներու ուժեղացումն է։ Տեւական ու յամառ աշխատանք պէտք է՝ կամքերը կեդրոնացնելու եւ ժողովուրդը հոգեւին կապելու այս աշխատանքներուն։ Այս պարագային, համերաշխութեան քարոզներն աւելորդ են, իսկ հակառակորդներու բարեացակամութեան սպասելն ու ձեռնթափ ըլլալը յանցանք է։ Անոնք Մշակոյթի Տօնը աղօթքի արարողութեան մը պիտի վերածեն, միշտ ի հեճուկս դրական ձեռնարկին, որ եթէ տեղի չունենար, հաւատացէ՛ք, այդ աղօթքն ալ պիտի մոռնային։ Դո՛ւք, օր մը փորձեցէք անոնց պէս աղօթել, անոնք անմիջէ պիտի հեռանան եւ նոյն օրը տօնավաճառ պիտի սարքեն։

Ուրեմն, առանց կռուի, ու մանաւանդ առանց յուսահատութեան նուիրուիլ դրական գործերուն, հայ ժողովուրդի հոգին եւ միտքը բարձրացնելու գործերուն, ու ետ չդառնալ նայելու անոնց, որ ճանապարհէն դուրս կ'ելնեն կամ ետ կը մնան…

Մշակոյթի Օրն ալ այս ճանապարհով։ Ու տօնը պարզ ծիսակատարութիւն մը պէտք չէ դառնայ։ Հայ Մշակոյթի Օրը պիտի տօնուի ամէն տեղ, իր շուրջ համախմբելով հայ մտաւորականութիւնը (որքան կարելի է) եւ մշակոյթը սիրող ժողովուրդն ու երիտասարդութիւնը, ոչ միայն անդրադառնալու հին ու նոր մշակութային արժէքներուն վրայ, այլ վերագնահատելու հայ հոգիի արձանացումները, նոր ճիգերու թելադրիչ մթնոլորտ մը ստեղծելով ամենուրեք։

Հայ Մշակոյթի Օրը, ամէն տարի ու ամէն տեղ հին արժէքներուն քով նոր արժէքներ ու նոր արդիւնքներ պիտի արձանագրէ, եւ գաղութէ գաղութ պիտի քաջալերէ բոլոր այն ձեռնարկները, որոնք Հայ Մշակոյթին տուրք մը կը բերեն։ Թերեւս, այսպիսով, Մշակոյթի օրը, հետզհետէ դառնայ ամէն տարի հաշուետուութեան օր մը, ուր հնար ըլլայ նոր աշխատանքներու կամ անծանօթ մնացած արժէքներու շուրջ ընդհանուր հետաքրքրութիւն մը ստեղծել եւ հաղորդակից դարձնելու բոլոր գաղութները հայ գրական, գեղարուեստական, նկարչական, ճարտարապետական եւ երաժշտական ստեղծագործութիւններուն հետ։

Քաղաքական եւ տնտեսական շատ մը առաւելութիւններէն զրկուած մեր ժողովուրդը, ներկայ փոխանցման շրջանին, ինքնապաշտպանութեան ներուժ բնազդով մը (որ գիտակցական պէտք է դառնայ) կառչած կը մնայ իր մշակոյթին, որ ամբողջ հայ ժողովուրդի մտքի ու հոգիի կարողութիւններու միայուն կաղապարումն է, որ դարերու ալիքներուն ու փոշիին դիմացած է, եւ որ գերագոյն նեցուկն է ազգային հաւաքականութեան։ Ան ազգին դիմագիծն է, որով ոչ միայն ինքզինքը յարգելու կը մղէ, այլ դիմագիծ ունեցողներուն կարող է խառնուիլ եւ համամարդկային մշակոյթի բեմն ելնել։

Հայ միտքը վերագնահատութեան շրջան մը պիտի բոլորէ Հայ Մշակոյթի իրական արժէքը ըմբռնելու համար։ Եթէ անհրաժեշտ է մէկդի նետել անտեղի ու աւելորդ մեծամտութիւնները, որոնք երբեմն անարժէք ու անստոյգ երեւոյթներուն կը կապուին, նոյնքան եւ աւելի անհրաժեշտ է խոր վերագնահատութեամբ մը ինքնավստահութիւն եւ հաւատք ներշնչելու հայ մտաւորականութեան եւ երիտասարդութեան այն մեծարժէք գանձերու մասին, որոնք ազգային եւ համամարդկային իրական արժէք մը կը ներկայացնեն եւ հայ ժողովուրդի տաղանդի ու հանճարի արդիւնք են։

Դէպի Հայ Մշակոյթը վերադարձ անհրաժեշտ է, միացնելու այն արհամարհանքը որ թոյնի պէս կաթկթած է հայ մտաւորականութեան մտքին մէջ, ու տգիտութիւնը թեւատարած՝ կերցած է անոր մէկ մասը տանիլ հոն, որ օտար, երբեմն միջակ արժէքները անհասանելի բարձրութեան մը վրայ տեսած է եւ կարծած է սա խեղճ հայ ժողովուրդը, որպէս անպտուղ ծառ մը, միջազգային արժէքով անպտուղ։ Այս անարդար հոգեբանութիւնն է որ պէտք է բեկլի, որպէսզի հայ մտքի մշակը ինքնավստահ վերադառնայ իր տոհմիկ արմատին եւ ծլարձակէ իր հանճարով։ Այդ մեկնակէտէն, ան կրնայ իր ճիւղերը տարածել ազգային կամ միջազգային հորիզոններու վրայ։

Հայ Մշակոյթի Տօնը այս կրկնակի կարեւորութիւններով կը ներկայանայ մեզ։ Մենք պիտի փափաքէինք, որ հայ մտաւորականութիւնը տէրը հանդիսանար այս տօնին եւ զայն կազմակերպէր, ամէն տարի, նախամտածուած ծրագրով մը, որպէս Հայ Մշակոյթի Օրը ամէն տարի նորութիւն մը բերէր հայ բազմութիւններուն եւ մղէր հայ մտքի մշակները գալիք օրերու աշխուժութեան։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶՕՐԱԿՈՉԸ

«Հայրենիք» այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (սեպտ. 27).

Խորհրդային իշխանութեան բազմաթիւ կոչերէն, յօդուածներէն, որոշումներէն եւ յօրւորներէն պարզ կ'երեւի, որ Հայաստանի մէջ այս տարի չափազանց մեծ դժուարութիւններ կան 1908 Թ. ծնուած երիտասարդները սովորական կարգով զէնքի տակ առնելու համար։

Խորհրդային թերթերու ընթերցողը այն տպաւորութիւնը կը ստանայ, որ կարծես թէ խնդիրը ոչ թէ սովորական զօրակոչի մը կը վերաբերի, այլ «հաւաքական տնտեսութեան» նման աննախընթաց եւ շատ ծանր գործի մը, զոր կատարելու համար անհրաժեշտ է լարել իշխանութեան բոլոր ուժերը։ Աւելին, երբեմն նոյնիսկ կը թուի թէ զօրակոչ ընող պետութիւնը Հայաստանը չէ, այլ Թուրքիան, որուն զինուորական ծառայութենէն է որ կը խուսափին հայ երիտասարդները եւ վերջինս պէտք կը զգայ արտակարգ ճիգեր թափելու՝ զանոնք իր բանակին մէջ մտցնելու համար։

Յատկանշական են «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ տպուած հետեւեալ կոչերը.— «Պատրաստուինք զօրակոչային երեքօրեակին», կամ «Լարե՛նք բոլոր ուժերը զօրակոչի աշխատանքները յաջողութեամբ աւարտելու» կամ «Բոլոր կազմակերպութիւնների ուշադրութիւնը կեդրոնացնել զօրակոչի խնդիրների վրայ, բեկում առաջ բերել աշխատանքների մէջ թէ՛ գիւղում եւ թէ՛ առանձին բջիջներում ու ստորին կազմակերպութիւններում եւ ներշնչել զօրակոչիկներին պատասխանատուութեան ու գիտակցութեան զգացում դէպի զօրակոչը»։ (Տես «Խ. Հ.» այս տարուան օգոստ.10ի թիւը)։

Աւելորդ է ըսել, թէ «բուրժուական» երկիրներու մէջ, ուր ընդհանուր զինուորական պարտադիր ծառայութիւն կայ, հերթական զօրակոչի ատեն իշխանութիւնը երբեք պէտք չի զգար այսքան արտակարգ ճիգեր ընելու զինուորցու երիտասարդները զէնքի տակ առնելու համար։

Արդեօք չէթայական խումբերու չարաշուք աճումն եւ գործունէութիւնը Հայաստանի մէջ չի՞ բացատրեր չափով մը, թէ ո՞ւր կը կորսուին զօրակոչի ենթակայ հայ երիտասարդները եւ թէ ինչո՞ւ խորհրդային իշխանութիւնը ստիպուած է այս տարի այսքան նեղութիւններ կրել՝ իր դրօշին տակ հաւաքելու համար նորակոչները»։

ԱՆԳԼԵԻԱՖՂԱՆ ՄԻՋԱԴԷՊ

Փէշավէրի արեւմուտքը, Քուրրանի շրջանին մէջ, սահմանագլուխին վրայ միջադէպ մը տեղի ունեցաւ։ Այդտեղ, զինուորական իշխանութիւնները, անգլիական հողի վրայ կը կառուցանեն ռազմագիտական դիտարան մը։ Աֆղան ուժերու հրամանատարը առարկելով թէ դիտարանը կը շինուի իր երկրին հողերուն վրայ, պահանջեց որ շինութիւնը դադրի։ Ականջ կախող չեղաւ։ Ասոր վրայ, աֆղան ցեղախումբեր դիրք բռնեցին դիտարանին դիմացը, սպառնալով քայլուլէն տրուելիք հրահանգներուն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սպիտակ Ռուսերու գործունէութիւնը

Թաս բոլշեւիկեան հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ.—

Մուքտէնի խորհրդային հիւպատոսը տեղական իշխանութեան յանձնեց Խորհրդային կառավարութեան մէկ ծանուցագիրը, Մանչուրիոյ Սպիտակ Ռուսերու հակաբոլշեւիկեան գործունէութեան մասին։

Ծանուցագիրը կը հաստատէ թէ սպիտակ Ռուսերը որոնք թէ Խորհրդային Միութեան եւ թէ Չինաստանի թշնամիներուն գործակալներն են, իրենց գործունէութեամբ կը շարժին երկու երկիրներու շահերուն դէմ եւ վտանգ մըն են թէ Ծայրագոյն Արեւելքի խաղաղութեան պահպանման եւ թէ երկու երկիրներու բարեկամական յարաբերութեանց տեսակէտէն։

Խորհրդային Միութիւնը բուռն կերպով կը բողոքէ անոնց գործունէութեան դէմ եւ կը յուսայ որ Մուքտէնի կառավարութիւնը պիտի կատարէ կնքուած դաշնագրի պարտադրութիւնը անոնց հանդէպ։ Ռուսիա կը պահանջէ որ սպիտակ պահակազօրքերը անմիջապէս զինաթափուին, վտարուին չինական հողամասէն, հակախորհրդային սպիտակ կազմակերպութիւնները լուծուին, անոնց ինչքերը գրաւուին եւ ղեկավարները, ինչպէս նաեւ գործօն անդամները ձերբակալուին ու աքսորուին։ Կը պահանջէ նոյնպէս որ Չինաստանի կառավարութեան հրամանին տակ գործող Ռուսերը, պաշտօնազուրկ ըլլան եւ մամուլի պայքարը՝ ընդդէմ Խորհրդ. Միութեան, կորովի կերպով զսպուի։

Պրազիլիոյ յեղափոխութիւնը

ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍ, 9 հոկտ.— Սահմանագլուխէն տրուած լուրերու համաձայն, Ռիվերայի մէջ, կառավարական գործակալներու ներկայութեան պատճառով, յեղափոխականները թոյլ չեն տար որ գործողութեանց մասին տեղեկութիւններ հաղորդուին։ Կ'ըսուի թէ դաշնակցային հինգերորդ շրջանի հրամանատարը վերջնագիր տուաւ ըմբոստներուն, պահանջելով որ Ռիօ-Կրանտէյի ըմբոստները զինաթափ ըլլան ու յանձնուին, հակառակ պարագային 3000 հոգինոց կառավարական զօրախումբ մը, ծովային եւ օդանաւային ուժերով զօրացած, պիտի քալէ անոնց դէմ։

Յեղափոխական կոմիտէն կը հաղորդէ թէ Ռիօ-Կրանտէյի վրայ ղրկուած երկու մարտանաւեր անցած են յեղափոխականներու կողմը։ Կառավարական եւ յեղափոխական ուժերը մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն երկարատեւ կռուի մը նախատեսութեամբ։ Հակառակորդ ուժերու հանդիպումն ու բախումը մօտալուտ կը նկատուի։

Գերման դահլիճին շուրջ

Պերլինեան կարգ մը թերթեր կը խօսին Գերմանիոյ արտաքին նախարարին Քուրթիուսի եւ ներքին նախարարին Վիրթի դէմ աջերու մղած պայքարին վրայ։

Այս պայքարները արձագանգ գտած են նախարարաց խորհուրդին մէջ, ուր Քուրթիուս ցեկոյց տուաւ ժընեւի իր աշխատանքներուն եւ Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութեան մասին։

Քանի մը թերթեր կը յայտնեն թէ հակառակ պաշտօնական ցեկոյցին, Քուրթիուսի ցեկոյցը չէ արժանացած դահլիճի միաձայն հաւանութեան եւ թէ մամուլին տրուելիք հաղորդագրութիւնը ծանր վէճերու տեղի տուած է դահլիճին մէջ։

Եթէ այս լուրերը ստոյգ են, մասնաւոր կարեւորութիւն մը կը ստանայ ժողովրդավար երեսփոխաններու խորհրդակցութիւնը, որ պիտի կատարուի այսօր, մանաւանդ որ անոնցմէ շատերը՝ իրենց եւ ներկայ դահլիճին միջեւ խզման կողմնակից են, դէմ ըլլալով կառավարութեան ելմտական ծրագրին։ Հաւանական կը նկատուի նոյնիսկ որ, անոնք պահանջեն Քուրթիուսէն որ քաշուի դահլիճէն։

Աշխատաւորականները ու զինաթափումը

ԼՈՆՏՈՆ, 9 հոկտ.— Աշխատաւորականներու համագումարին մէջ, երեսփոխան մը բանաձեւ մը ներկայացուց զինաթափութեան մասին, որով կը հրահանգուի կուսակցութեան ամէն մէկ անդամի, որ բուռն կերպով ընդդիմանայ պատերազմի եւ նոյնիսկ անոր նախապատրաստութեան։ «Համագումարը կ'ըսէ, բանաձեւը, կը պահանջէ օրուան կառավարութենէն հետապնդել քաղաքականութիւն մը, որ կարելի արագութեամբ առաջնորդէ Անգլիան ամբողջական զինաթափութեան, առանց նոյն իսկ նկատի առնելու թէ ուրիշ ազգեր ի՞նչ պիտի կրնան ընել այս ճամբուն վրայ»։

Արտաքին նախարարը որ միեւնոյն ատեն կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարն է, խօսք առնելով, յայտնեց թէ աշխատաւորական կառավարութիւնը երբեք չէ դադրած հետապնդելէ այն քաղաքականութիւնը, որ ուժ կուտայ Ազգերու Դաշնակցութիւնը վերածելու «խաղաղութեան մեքենայի» մը։ Ան աշխատած է նաեւ համաշխարհային զինաթափութեան։

Ի վերջոյ, ընդունուած բանաձեւով կը հրահանգուի Աշխատաւորականներու ղեկավար մարմնին եւ կառավարութեան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

«ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱԶԱՏՕՐԷՆ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ» Կ'ԸՍԷ ԿՈՒՍԱԿԱԼԸ

Թաղապետական ընտրութեան պայքարը գործնապէս սկսաւ Պոլսոյ մէջ։ Այս անգամուան ընտրութիւնը բացառիկ հետաքրքրութիւն առաջ բերած է, որովհետեւ առաջին անգամ ըլլալով կիներն ալ կը քուէարկեն եւ ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը կը մասնակցի անոր։

Կառավարութիւնը եւ խալքը չեն միջամտեր ընտրութեանց, միայն ոստիկանութիւնը արթուն կը հսկէ որ հաւաքոյթներ տեղի չունենան այս առթիւ։ Այսպէս, բացի զանազան միջոցներէ, իւրաքանչիւր քուէտուփի գլուխը քանի մը ոստիկաններ կեցած են։ Քուէտուփերը գրաւուած են զանազան վայրերու մէջ։

Երկու կուսակցութիւններն ալ բուռն քարոզութիւն կը կատարեն։ Անոնց մարդիկը անմիջապէս կը շրջապատեն քուէարկուները եւ կ'աշխատին զանոնք համոզել։

Թէեւ որոշուած է մէկ շաբթէն աւարտել ընտրութիւնը, բայց կը թուի թէ քանի մը օր ալ պիտի յետաձգուի քուէարկութիւնը։

*** Փոքրամասնութիւններէն ամէնէն աւելի Հայերն են որ կը շահագրգռուին ընտրութեամբ.— կ'ըսէ «Ճիւմհուրիէթ»,— եւ պիտի քուէարկեն, եթէ տեսնեն որ ազատ քուէարկութիւն կը կատարուի։ Շահագրգռութեան տեսակէտով յետոյ կուգան Յոյները, որոնք հաւանաբար խալքի ի նպաստ քուէարկեն։ Հրեաները ամէնէն քիչ կը հետաքրքրուին, եւ հաւանաբար անոնք ալ խալքին տան իրենց քուէները։

ԵԳԻՊՏՈՍ ՊԻՏԻ ԽՌՈՎԻ՞ ԴԱՐՁԵԱԼ

Եգիպտական թերթի մը մէջ հրատարակուած յօդուածով մը, Ֆուատ Թագաւորին ազգականներէն իշխան Ապպաս Հալիմ, կը յայտնէ.— Եգիպտոս կը գտնուի նոր աղէտի մը նախօրեակին, դահլիճին՝ ընտրական եղանակը փոխելու եւ խորհրդարանը լուծելու դիտաւորութեան հետեւանքով։ Ասկից, առաջ պիտի գան խռովութիւններ, զորս զսպելու համար, պէտք պիտի ըլլայ դիմել բանակի եւ ոստիկանութեան։ Եգիպտացիները բնականէն խաղաղ եւ համբերատար։ Բայց անոնց համբերութիւնը հատնելու վրայ է։ Եգիպտական արիւնը կրկին պիտի հոսի, դժբախտաբար սակայն, գրգռիչներուն արիւնը չէ որ պիտի հոսի, այլ ազատ մարդոց, որոնք կը նախընտրեն մահը քան թէ գերութիւնը»։

ՊԱՂԵՍՏԻՆ ԴԱՐՁԵԱԼ ԽԱՌՆԱԿ

Քանի մը շաբաթ առաջ, Հայֆայի մէջ իսլամներու եւ քրիստոնեայ արաբներու միջեւ ծագած հակառակութիւնը հետզհետէ վրդովիչ համեմատութիւններ կը ստանայ եւ կը ծաւալի երկրին միւս մասերուն մէջ։ Եաֆայի մէջ, քրիստոնեայ Արաբները, իսլամները գրգռելու համար սրբապղծութիւններ գործեցին։ Բուռն ընդհարում մը տեղի ունեցաւ. անգլիացի ոստիկանները միջամտելով յաջողեցան կարգը պահպանել, սակայն տեղ տեղ խուժանը կը շարունակէ յարձակումներ գործել։

ՃԱՄԲՈՐԴԻ ԶԳԱՑԱՐԱՆՔՈՎ

ԺԲ.

ԴԷՊԻ ՎԱԼԱՆՍ

Հսկայ ինքնաշարժ մը գարնանային հեղեղի մը պէս վար թափեցաւ Օպնայի բարձր ճամբէն։

Այս որքա՜ն ճամբորդ։ Ձուկի պէս իրարու վրայ։ Մեռա՜նք։ Ինչո՞ւ նստար, կը նեղանամ ես ինծի։ Սակայն յետոյ ինքզինքս համոզեցի, շարունակ կրկնելով թէ լաւ է կրել ամէն բան եւ ամէն նեղութիւն։ Ու քիթս պատուհանին վրայ տափկցուցած, սկսայ դիտել այգիներն ու դաշտերը։ Մեր ինքնաշարժը կրիայի պէս կը բարձրանայ բլուրներէն։ Իրիկնային արեւը կը փրփրի լեռներուն վրայ։ Խաղաղութի՜ւն եւ շամանդաղ հովիտներուն մէջ։ Բլուրները ստուեր կ'երկարեն, եւ այգիները քնանալու կը պատրաստուին կարծես, հետզհետէ իջեցնելով իրենց թարթիչները։ Վանդակի պէս ագուոր տնակներ կ'երեւին հունա՜, եւ անոնց բաց պատուհաններն մէջ երջանկութիւնը յաւերժահարսի մը պէս կեցեր՝ իր մազերը կը յարդարէ։

Ինչո՞ւ տխուր եմ հիմա, ինչո՞ւ յանկարծական տխրութիւնն այս։ Հեռո՜ւն տնակ մը, որուն վրայ արեւը ոսկի կը շողայ։ Իր շուրջը, որթատունկերը կը նմանին ծունր դրած հրեշտակներու, որոնք իրենց ափերը բացած եւ բարձրացուցած, տնակին հէքեաթային իշխանին կ'երկարեն դաշտերու գինին։ Կը դիտեմ տնակը, անյագութեա՜մբ կը դիտեմ, երբ ինքնաշարժը ծառն ի վեր մ'ագըլցըղ կատուի մը նման կը ճանկռտէ եւ կատաղօրէն բլո՛ր կը բարձրանայ։ Եթէ, կ'ըսեմ ես ինծի, հաճելի է ճամբորդութիւնը, որ կը լարէ բոլոր զգայարանքներդ, հաճելի՞ չէ տնակն ալ, այսպիսի՛ տընակ մը, որ գրասեղանդ պիտի դնէր դաշտերու խաղաղութեան վրայ բացուած պատուհանին առջեւ, մինչ կռնակէդ հսկայ գրադարան մը, շարժանկարի պէս, պիտի երեւակայութեանդ առջեւ պարզէր հին ու նոր քաղաքակրթութիւններու համայնապատկերը, հին ու նոր արուեստներու հանդէսը։ Մինակ ճիւղ այստեղ, այս լուռ ու ամայի դաշտերուն մէջ, տպաւորիչ լեռներուն դիմաց, ձորերուն ու թռչուններուն երգին ունկնդիր...։ Ա՜խ, որքա՜ն տխուր եմ հիմա, որովհետեւ ոչ գիւղ ունինք, ոչ ալ տնա՛կ մը...։ Ու քերթուած մը, հի՛ն երգ մը, անձրեւի պէս կը կաթկթի հոգիիս տրտմած երկինքէն.

Pourquoi faut-il que la tristesse
Dans mon coeur se soit enfermée
Avec le deuil de ma tendresse,
De cette que j'ai tant aimée.

... C'est la voix du regret qui pleure
Ce qui nous quitte sans retour.
Ah! quand il faut qu'un rêve meure,
C'est pour longtemps, c'est pour toujours.

Ժամեր յետոյ, լեռներուն բոլորը շուրջպար դառնալով, բլուրներէ բարձրանալով եւ իջնելով, հասանք Փրիվա։ Ագուոր ու բարձրահայեաց քաղաք մը։ Ճամբորդները պարպուեցան։ Մնացինք երեք հոգի, պառաւ կին մը, գեղանի ու դեռատի աղջիկ մը եւ ես։ Պառաւը կը փորձէ խօսիլ աղջկան հետ։ Ճամբորդներու հի՜ն սովորութիւն։ Աղջիկը կոտրած պատասխաններ կու տայ, ուրեմն չուզեր խօսիլ եւ աչքերը կը պտըտցնէ այգիներուն վրայ, որոնց մէջէն կ'անցնինք։ Ակնոցներուս ետեւը աչքերս այնքան տխուր են, որ պառաւն իսկ հասկցաւ թէ շրթներս երբեք չպիտի բացուին։ Համակերպեցաւ իր բախտին, առանց խօսելու ճամբորդութեան։ Յետոյ չդիմացաւ, եւ սկսաւ այնպիսի խօսակցութիւն մը, որ պատասխան չըսպասեր։ Այս ձեւով բացատրեց մեր ճամբուն բոլոր մանրամասնութիւնները, իր օրուան կեանքը, հասնելիք տեղին հեռաւորութիւնը։

Վերջապէս ահա փուզէն։

Մութ է արդէն քաղաքին մէջ։ Ետեւը լեռներ կան։ Հաւանաբար իջած ենք Ռոն գետին հովիտը, այնքան ցած կը թուի քաղաքը։ Շոգեկառք կը մտնեմ եւ ժամ մը յետոյ՝ Վալանսի երկար կայարանը, ուր լոյսերը խնձորի պէս կախուած են երկաթաձողերէն։ Համաձայն իմ ճամբորդութեանս ծրագրին, Վալանս պէտք է հասնէի կէսօրին, մինչդեռ, ահա գիշեր է։ Այսուհանդերձ երկու ընկերներս խելք էին ըրեր եւ եկեր՝ դիմաւորելու զիս, գիշեր ատեն։

ՔԱՂԱՔԸ

Հին քաղաք մը։

Թերեւս կեղտերն են, որ հիմը դրած են քաղաքին։ Արդարեւ ոմանք կ'ըսեն թէ Վալանս կը ծագի երեք կեղտական բառերու միացումէն եւ կը նշանակէ «բնակավայր հարուստ ակունքներով»։ Իսկապէս ալ Վալանս կը նստի ջրարբի հովիտի մը մէջ, զոր կը կազմեն Ռոն եւ Իզէր գետերը։ Երբ Հռոմայեցիները եկան, կատաղի ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ Իզէր եւ Ռոն գետերուն իրար խառնուած տեղը։

Կեղտացիները, 200,000 հոգի, պարտուեցան եւ Հռոմայեցիները տէր դարձան շրջանին։ Այնուհետեւ Վալանսի մէջ կը նստէր Հռոմայեցի մարզպան մը, որ հետզհետէ շէնցուց եւ ամրացուց քաղաքը։ Վալանսի արուարձանները գեղեցկացան, այգիներու, թատրոններու եւ ջուրի բազմաթիւ ակունքներու մօտիկ ապարանքներ բարձրացան։ Երկու պատմական ճամբաներ, Վիէն-Միլան եւ Լիոն-Միջերկրական, որոնք կ'անցնէին Վալանսէն, աւելի եւս արժէք եւ նշանակութիւն կուտային քաղաքին։ Վալանս բազմաթիւ մեհեաններ ունէր, հսկայ պարիսպներ, սալարկուած ճամբաներ եւ կամուրջ մը Ռոն գետին վրայ։

Սակայն ունէր նաեւ երկու թշնամի,— գետը, որ պարբերաբար կը յորդէր եւ կը քանդէր կամուրջներն ու քաղաքը։ Եւ յետոյ բարբարոսները, որոնք յաճախակի կ'արշաւէին մեծ ճամբաներու այս իջեւանին վրայ։ Ահա թէ ինչո՛ւ Վալանսի հին պատմութենէն եւ քաղաքակրթութենէն շատ քիչ հետք մնացած է այսօր։ Յետոյ սկսան քրիստոնէական կռիւները։ Յարուցեալ Ղազարոսը, Մագդաղենացին եւ ընկերուհին, կը պատմէ աւանդութիւնը, առագաստանաւով մը Մարսիլիա հասնելէ յետոյ, բարձրացան մինչեւ Վալանս եւ քրիստոնէութիւն տարածեցին ժողովուրդին մէջ։ Այդ կրօնքին պատճառաւ, յետոյ կռիւի բեմ դարձաւ քաղաքը։ Եւ այսպէս Միջին դարու շրջանէն եւս հետք չմնաց Վալանսի մէջ։

16րդ դարուն քաղաքին համալսարանը բացաւ վերածնունդի շրջան մը։ Այսպէս զինուորական եւ կրթական վառարան մը դարձաւ Վալանս։ Առողջ կլիման, յուռթի հողերը նպաստեցին քաղաքին ծաղկումին։ Եւ ահա ամէն կողմէ ուսանողներ ու հըռչակաւոր դէմքեր լեցուեցան։ Նափոլէոն Պոնափարթ եւս այնտեղ կ'աճէր ու կը զարգանար։ Դարձեալ այս քաղաքին մէջ էր, որ Պապը, Պիոս Զ., կրեց դառնութեան բաժակը։ 1798ին, երբ Հռոմի ֆրանսական հիւպատոսը սպաննուեցաւ, ֆրանսական բանակը արշաւեց Հռոմ, գերի վարեց Պապը եւ բերաւ Վալանս։ Պապը, անդամալոյծ մարդ մը, իր ամբողջ ճամբորդութիւնը կատարեց դահաւորակի մը մէջ։ Երբ Վալանս հասաւ, մեկուսացուցին զինք։ Քաղաքին կիները, ջերմեռանդ քրիստոնեաներ, հակառակ զինուորական շղթային, հեռու փողոցներէն բարձրաձայն կ'երգէին կրօնական մեղեդիներ, որպէս զի Պապը լսէ եւ մխիթարուի։ Սակայն երբ աւստրեւռուս բանակը մօտեցաւ ֆրանսական սահմանին, որոշուեցաւ Պապը փոխադրել Տիժոն։ Հիւանդ կրօնապետը, չդիմացաւ եւ վախէն ու տկարութենէն մեռաւ՝ դեռ չփոխադրուած։ Տարի մը յետոյ Վալանսի գերեզմանէն հանեցին ու Հռոմ տարին։ Յետոյ Վալանսցիներուն խնդրանքով, սիրտը հանեցին եւ դարձեալ Վալանս բերին թաղեցին։

Եթէ Վալանսի գերեզմանը Պապին սիրտովն է հարուստ, թանգարանն ալ երբեք նուազ հարուստ չէ իր հնարժէք եւ թանկագին արուեստի նմոյշներով։ Մասնաւորաբար Հիւպէր Ռոպէրի արիւնանկարները (sanguine) կը ներկայացնեն փառքը ժամանակին, որ արեան մշուշով մը կը յամենայ փլատակներուն վրայ եւ կ'երգէ բնութեան յաւիտենականութիւնը մարդկային անցաւոր քաղաքակրթութեան վերեւ։ Եւ դեռ արձանիկներ հելլենական եւ հռոմէական հեթանոս արուեստով, նկարներ վերածնունդի խորախորհուրդ ոճովն ու կլոր միսերով։

Եւ վերջապէս ինքը, Վալանս, միշտ թարմ, միշտ կենդանի։

Քաղաքը կը մօտենայ գետին եւ դարատափի մը վրայէն կը դիտէ կենդանաբանական պարտէզը, որ բնանկարի մը դրոշմն ունի։ Այս դարատափէն ցոյց կու տան ինծի, գետին միւս կողմը, բարձրունքի մը վրայ, աւերակներու կոյտ մը, որուն վրայ մշուշ կայ։

Բայց այս քաղաքին մէջ ունինք մենք... հայկական գաղութ մը։

Հ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՐԻԱԿԱՆ ՑԵՂԵՐԸ

ՀԱՅԵՐԸ

Ե

Արդի Հայերը կը սերին այն ցեղախումբէն, որ —բազմաթիւ անուններու տակ— Ասիոյ պատմութեան մէջ խաղաց խոշոր դեր մը։ Համաձայն իրենց ամենահին տոհմագրութեան,— ինչպէս կարգ մը մասնագէտներ կը պնդեն, քիչ մը արկածախընդրական չէ՞ք գտներ, — Հայերը երկար ատեն բնակեցան Բաբելաստանի մէջ, յետոյ գացին հաստատուիլ Արարատեան հողամասերուն վրայ։ Շատ քիչ երկիրներ արշաւանքի եւ գրաւման ենթարկուած են այնքան յաճախակի, որքան Հայոց հայրենիքը։ Յաջորդաբար կրելէ յետոյ Ասորեստանցիներուն, Պարսիկներուն, Հելլէններուն, Մոնկոլներուն լուծը, Հայերն այսօր հպատակ դարձած են Թուրքիոյ, Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի։

Սակայն պէտք չէ հետեւցնել թէ Հայերը կը փոխուէին ցեղագրապէս, ամէն անգամ որ յաղթականները կը գրաւէին անոնց հայրենիքը։ Տէր փոխելու ատեն, անոնք կը փոխէին ազգայնութեան պիտակը միայն (հպատակութիւնը)։ Այնքան, եւ ուրիշ ոչ մէկ բան կը փոխէին ադկէ աւելի։

Ըսինք եւ ուրիշներ կը պընդեն թէ Հայերը նախապէս եկած են Բաբելաստանէն։ Սակայն այդ երկիրն իրենց առաջին բնակավա՞յրն էր։ Եթէ ոչ, ուրեմն ուրկէ՞ կուգային։ Միւս կողմէ, երբ եկան գրաւեցին այն հողամասը, որ այնուհետեւ Հայաստան դարձաւ, անտարակոյս անապատ մը չէր։ Բնակութեան շատ յարմար էր երկիրը, այնպէս որ այնտեղ ապաստան գտած էր ժողովուրդ մը։ Կը կարծուի թէ մէկ մասը գրաւած էին Բիւրտերը, միւս մասը Գրուզցիները (Grouziens)։ Վարչական, քաղաքական ամէն եղանակներով, բոլոր անոնք որ կը բնակէին այդ հողերուն վրայ Հայոց հաստատուելէն առաջ, շատ բնականաբար դարձան Հայ։

Միայն այս պատճառը բաւական է մեզ համոզելու թէ ինչո՛ւ Հայերը, — ըլլան անոնք Հայաստանի մէջ թէ այլուր, — կը ներկայացնեն ֆիզիքական տարբեր տիպարներ, այնպէս ինչպէս ցոյց կուտան լուսանկարչական մեր գործիքներուն եւ կարկիններուն միջոցաւ։ Այսպէս Խանիկոֆ, քննելով եւ ուսումնասիրելով Աստրախանի հայ գաղութը, — որ կը կազմէ, ըստ այս հեղինակին, մաքրաբիւն եւ ամէն խառնուրդէ զերծ ցեղային կղզի մը (անոնք գաղթած են ԺԴ. դարուն), — կը նըկատէ որ Հայերը բարձրահասակ են եւ «ունին գլուխ մը, որ որոշապէս արիական(*) է եւ երկայնագանգ»։ Դարձեալ, կը նըկատէ, որ անոնց աչքերը սեւ են, «ականողիքին խորն ինկած՝ աւելի քան Պարսիկներուն աչքերը»։ Քիթը չափազանց արծուային, եւ մեծապէս երկար։ Դէմքին ձուածիրը աւելի երկար է քան Պարսիկներունը։ Բլումենբախ, Ամսթէրտամի եւ Լոնտոնի հայ եւ հրեայ վաճառականները քննելէ յետոյ, այն եզրակացութեան եկած էր թէ Հայոց եւ Հրեաներուն ընդհանուր դիմագիծը չափազանց նըման է։ Ասիկա ինծի անհեթեթ չի թուիր, եթէ նկատի առնենք իսկական Հրեաները։

Շանթր խորապէս ու երկար ուսումնասիրած է Փոքր Ասիոյ Հայերը։ Ապրած է անոնց գիւղերուն մէջ։ Եւ նկատած է, որ հայկական դիմագիծը կը փոխուի մէկ տեղէն միւսը։ Սակայն այս տեղական փոփոխութիւնները չեն կրնար շփոթութիւն պատճառել մեզի։ Այդ փոփոխութիւնները կը ծագին «իրական տիպարներու» փոքրիկ թիւէ մը, օրինակի համար օգտագործելով միայն երկու տիպար։ Այդ երկու տիպարները, զանազան համեմատութիւններով իրարու խառնուած պարագային, պիտի կրնային ստեղծել ցեղային բազմաթիւ պատկերներ, եթէ նկատի առնենք միայն թուաբանական միջինները։

Շանթր կը նկատէ, որ Հայերուն աչքերը երբեք կիպ (bride) չունին, ոչ ալ շեղ են, թէեւ զանազան առիթներով շփման մէջ գտնուած են մոնկոլ թուրքերուն հետ։ Ընդհակառակն լայնօրէն բաց են եւ լայնօրէն ճեղքուած։ Պարզ պատճառն այն է, որ մոնկոլ տիրապետութիւնը գաղթապետութեան չէ յանգած։ Եւ այս՝ ուրիշ նոր ապացոյց մըն է, որ կուգայ զօրացնել մեր կարծիքը ազդեցութեան հարցին մասին, — կարծիք մը զոր, չեմ դադրած պաշտպանելէ, — թէ Ասիոյ յաղթականները տարտամ ազդեցութենէ մը աւելին չեն գործած պարտեալ ցեղերուն վրայ։

Հայերը միջինէն քիչ մը բարձր հասակ մը ունին։ Շանթր, Կովկասի Հայերը չափելով գտած է 1 մեթր 68, սակայն ուրիշ հեղինակներ (Պանտիւկոֆ, Տվարիանովիչ, Իվանովսկի) հրատարակած են թիւեր աստիճան մը աւելի փոքր (1 մեթր 647 կամ 1 մեթր 666)։ Այն Հայերը, զորս ես չափած եմ, ունէին միջին հասակ մը, 1 մեթր 66։ Այս թիւը կը կարծեմ թէ կրնայ ներկայացնել, բաւական ճշգրիտ, Հայոց միջին հասակը։

Հայերը, համեմատաբար բարձր հասակ մը ունենալով հանդերձ, կարճագլուխ են։

Այս կէտին վրայ հեղինակները երբեք տարակարծիք չեն։ Շանթրի արձանագրած գանկային ցուցանիշերն են.— 85,47 (Երեւան նահանգին Հայերը), 94,15 (Եոզկատի Հայերը)։ Ես անձնապէս չափած եմ 124 Հայեր պալքանեան թերակղզիին մէջ։ Եւ գտայ գանկային միջին ցուցանիշ մը, 85,69, որ մօտ է Շանթրի տուած առաջին ցուցանիշին։ Նոյնպէս գտայ, 66 առ հարիւր համեմատութեամբ, Հայեր, որոնց գանկային ցուցանիշը 84էն բարձր էր։ Շանթր եւս այդ ցուցանիշով տիպարներ գտած է 59 առ հարիւր համեմատութեամբ։ Այս արդիւնքները կը համաձայնին իրարու հետ։ Այսպէս Հայերը որոշապէս կը կազմեն կարճագլուխ ժողովուրդ մը։ Այս յատկանիշով, անոնք չափազանց նման են իրենց դրացիներուն, Բիւրտերուն, որոնց մասին խօսեցանք, ինչպէս նաեւ միւս դրացիներուն, Լազերուն։

ԷՕԺԷՆ ՓԻԹԱՐ

(*).— Է. Փիթար, իր այս ամբողջ ուսումնասիրութեան ընթացքին, կը գործածէ այս նախադասութեան, ինչպէս խորագիրին մէջ եւ ուրիշ տեղ, iranien բառը, զոր կը թարգմանեմ արիական եւ ոչ թէ իրանեան, որովհետեւ իրանեան բացատրութիւնը աշխարհագրական է, իսկ արիական բացատրութիւնը՝ ցեղագրական։ Ն.

ՀԻԴԼԵՐԵԱՆՆԵՐ ԵՒ «ՊՈՂՊԱՏԵԱՅ ՍԱՂԱՒԱՐՏՆԵՐ»

«Պողպատեայ Սաղաւարտներ»ը սովորութիւն ըրած են Գերմանիոյ մէջ ամէն տարի, հրապարակային զօրահանդէսներ կատարել։ Այս տարի մեծաշուք զօրանցք մը կատարեցին Գօպլէնցի մէջ, ուր հանելով 120-140 հազար անդամներ եւ իրենց ցոյցին տալով քաղաքական սպառնալի բնոյթ մը, մինչեւ իսկ պատասխանատու խօսքեր արտասանելով ընդդէմ Ֆրանսայի։

Եւրոպական կարգ մը թերթեր, «Պողպատեայ Սաղաւարտներ»ը դիտմամբ կը շփոթեն Հիդլերեաններու հետ։ Ի հարկէ անոնց ձգտումներուն միջեւ սերտ կապակցութիւն մը կայ։ Եւ սակայն, անոնք բոլորովին նման չեն իբրեւ կազմակերպութիւն։

«Պողպատեայ Սաղաւարտներ»ը հին մարտիկներ են. իրենց կազմակերպութիւնը որեւէ կապ չունի սակայն քաղաքական կուսակցութեան մը հետ։

Առհասարակ, անոնք ազգայնականներ են, բայց անոնց շարքերուն մէջ կան ժողովրդականներ, երկրագործականներ եւ ամէն կարգի քաղքենիներ։ Պարզ է սակայն, որ վերջին ընտրութիւններու պահուն, անոնց մեծ մասը քուէարկեց Հիդլերեաններուն հետ։

Հիդլերի ազգայնական-ընկերվարական շարժումը կազմակերպուած է յատուկ եղանակով, ունի խմբակներ, խումբեր, «յարձակման դասակ»ներ, որոնք կը կազ-
մեն լէգէոններ եւ զօրաբ
ներ։ Զօրաբաժիններն իրենց
գին, ամբողջ երկրին մէջ
բուած են 6 բաժանումներով
րոնց վերին հրամանատար
Հիդլեր։

Այս կուսակցութեան կազ
կերպիչներն են կայսերական
նակի նախկին սպաներ։ Խ
մէջ ընդունուելու համար, պ
է ունենալ առնուազն 1 մեթ
հասակ եւ 35էն վեր ըլլալ
կուսակիցները երդում կ
ոչինչ յայտնելու ներքին
դարձերու մասին։

Հիդլեր յրաքգութեան
տուկ սպասարկութիւն մը
Ունի նաեւ մասնաւոր կազմ
պութիւն մը, որ կը զբաղի
նակին եւ ոստիկանութեան
քարոզչութեան գործով։

Այս կազմակերպութ
ճիշդ իտալական ֆաշիս
պէս, ունի նաեւ երիտասարդ
ռաջապահներու խումբեր։

Արտաքին քաղաքական
սակէտով, «Պողպատեայ
ւարտներ»ու եւ Հիդլերեան
հետապնդեն նոյն նպատակ
րաքննութիւն՝ խաղաղութ
դաշնագրերու եւ սպառ
Գերմանիոյ։

Երկու կազմակերպութ
ձգտումներուն նմանութեան
սին, կարելի է գաղափար
կազմել բաղդատելով հետ
յայտարարութիւնները։

Հոկտ. 4ին եւ 5ին,
Փորթի մէջ Հիդլերեաններ
մակերպեցին ցոյցեր։ 20 հազ
նոց բազմութեան մը առջ
Հիդլեր կը յայտարարէ

— Ազգ.-ընկերվարական
րու նպատակն է ձեռք
բողջ Գերմանիոյ քաղ
ղեկավարութիւնը՝ օրինակ
բով։ «Մասնագէտներ»ու
նշանակուած տուրքերու
իրագործելի ընդունիլը

«Երբ ժողովուրդ մը
զրկուած է տնտեսական
տով, այլեւս չի կրնար
ժողովրդավար քաղ
թիւնն ըմբռնել եւ կ'
շուիզմի գիրկը։ Եթէ
աշխարհը կը կարծէ թէ
մար նախընտրելի է որ
կամ Հիւսիս. ծովու վրայ
խենթութեան կարմիր
շարունակէ ինչ որ ըրա

«Գերմանիոյ մէջ,
յիս երկու հնարաւորութ
Մէկ կողմէ, ազգ.-ընկեր
նութեան պատիւն ու
թիւնը, միւս կողմէ՝ բ

Իսկ Գօպլէնցի ցոյց
սէն անմիջապէս յետոյ,
պատեայ Սաղաւարտներ
քուէարկէին հետեւեալ
ձեւը.—

«Ամբողջ աշխարհ
ըմբռնել վերսայլի
արդարութիւնը։ Պողպ
ղաւարտակիրին համար,
գիտ կայ ո՛չ դադար,
այն պայքար, ու դար
քար մինչեւ որ վերջապ
նագրերու վերաքննութ
կանանայ։ Վտարենք փ
ամուլ բռնապետութիւ
գիլէ գերման պետութ
ամէնէն մեծին վերադ
ու առողջացումը։

«Օրինական բոլոր
բով, ինչպէս նաեւ ժող
ընդհանուր քուէարկ
պիտի կռուինք Փրուսիա
խանութիւնը ձեռք
մար։ Ով որ տէր է
տէրն է Գերմանիոյ։
ապագային, պէտք
պետը դառնայ փրուսիա
տութեան»։

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՃՕՅԻ ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՏԻԹՐՈՅԹԻ ՔԻՒՐՏԵՐԸ Կ'ՕԺԱՆԴԱԿԵՆ ՔԻՒՐՏ ՇԱՐԺՄԱՆ

Detroit Newsի Դամասկոսի թղթակիցը Պ. Հ. Ի. Քամիլպաշ, նոյն թերթի Սեպտեմբեր 22ի թիւին մէջ կը հրատարակէ հետեւեալ շահեկան տեղեկութիւնները։

«Քիւրտերը, աշխարհի մէջ ուր որ ալ գտնուին, զօրավիգ կը կանգնին քիւրտ յեղափոխութեան՝ ընդդէմ Թուրքերուն։ Այս մեծ աւժէն ու պաշտպանութենէն մեծ մաս մը, բարոյապէս թէ նիւթապէս, կուգայ Միացեալ Նահանգներու Քիւրտերէն, որոնց մէկ մասը կը բնակի Տիթրոյթ։

«Այս միեւնոյն Քիւրտերը Հնչէն-Թուրք պատերազմի առաջ առատաձեռն նուիրատուութիւններ ըրին Թուրք նպաստամատոյց ձեռնարկներուն։

«Քիւրտ ցեղապետները նոյնպէս նախանձախնդիր են օգնելու Քիւրտիստանի մէջ պայքարող իրենց եղբայրներուն, եթէ կարելի ըլլայ այս բանը։ Ֆրանսացիները ներկայիս արգելք կ'ըլլան սուրիաբնակ Քիւրտերուն։ Բայց քիւրտ հայրենասէրները կը յուզեն Դամասկոսի եւ Սուրիոյ ուրիշ մասերը բնակող քիւրտ գաղութներու հայրենասիրական զգացումները։

«Մարճէի փոքր սրճարանի մը մէջ կը նստէին երեք քիւրտ ցեղապետներ, որոնք ձերբակալուած էին հիւսիսային Սուրիոյ սահմանն անցնելու ատեն եւ վերադարձուած էին Դամասկոս, ընդ հսկողութեամբ տեղւոյս ֆրանսական իշխանութեանց։ Անոնք էին՝ Ճէլատէթ Պետրխան, եղբայրը Սուրէյա Պետրխանի, որ տարի մը առաջ այցելեց Միացեալ Նահանգները եւ որ ամէնէն ազդեցիկ անդամներէն մին է քիւրտ ցեղերուն, Գատրի բէկ, Ճէմիլ փաշա, Տիարպէքիրէն քիւրտ ազգայնական պետ մը, որ կրթուած է Պոլիս եւ Եւրոպա, նաեւ Հաճօ աղա, որ ժամանակից եղաւ Շէյխ Սաիտի ապստամբութեան։ Այս վերջինը յիսունի մէջ է, բայց իր երկար հասակը եւ վեր պլորած սեւ պեխերը, ինչպէս նաեւ իր լայն ճակատն ու կապոյտ աչքերը՝ փայփլուն առատաձեռն եռանդով եւ կենսունակութեամբ, մարդս կը մղեն կարծելու թէ ան 30-35 տարեկան է։ Բայց եօթը զաւակ ունի ան, ամէնքը երիտասարդ։

«Երեքը միասին անմիջապէս յայտնեցին թէ Թուրքիա մտած էին քիւրտ յեղափոխութեան միանալու մտադրութեամբ։

«Քիւրտ յեղափոխութիւնը բացարձակապէս կապ չունի ո եւէ օտար ազդեցութեան կամ միջամտութեան հետ։ Օտար տարր չկայ անոր մէջ եւ յարաբերութիւն չունի «150նոց ցանկին» կամ Թուրք թշնամի կուսակցութիւններու հետ, յայտարարեց Հաճօ աղա։

«Եթէ այս յեղափոխութիւնը ձախողի, ի՞նչ պիտի ըլլայ հետեւանքը Քիւրտերու համար, հարցուեցաւ Հաճօյին։

«Եթէ, Աստուած չընէ, յեղափոխութիւնը ձախողի, այն ատեն Թուրքերը պիտի կրկնեն այն սոսկալի դերը, զոր խաղացին 1925ին, սպաննելով եւ աքսորելով քիւրտ պետեր եւ ամէն ձեւով հարստահարելով Քիւրտերը։ Նոյնիսկ սպաննելով երախաները, կիները եւ ծերերը, այրելով քիւրտ բնակարանները եւ ջնջելով քիւրտ գիւղերը։

«Ի տես այս սարսափներուն, որոնք ապահովաբար կը սպասեն մեզի, ամէն մէկ Քիւրտի վրայ պարտք կ'իյնայ ոտքի կանգնիլ՝ ինքզինքը, իր տունը եւ իր պատիւը պաշտպանելու։ Այսպէս պիտի սկսի երկու տարբեր ժողովուրդներու միջեւ դառն պայքար մը, որ պիտի վերջանայ երկուքէն մէկուն բնաջնջումով։ Բայց կը բաղձանք յայտնել թէ մեզմէ անոնք որ այս յեղափոխութեան ախոյեաններն են՝ պայմանագրութիւն կնքած են Ալլահին եւ Հայրենիքին հետ՝ շարունակել պայքարը մինչեւ որ Քիւրտիստան ազատի Թուրքերու լուծէն»։

Detroit Newsի թղթակիցը Հաճօ աղայի այս կարեւոր խօսքերը արձանագրելէ ետք կ'ըսէ թէ բազմաթիւ Քիւրտեր Թուրքիայէն ապաստանած են Իրաք, Սուրիա եւ Պարսկաստան, որովհետեւ Թուրքերը խտիր չեն դրած ապստամբ եւ ոչ ապստամբ Քիւրտերու միջեւ։ Թղթակիցը կ'անդրադառնայ Արարատի եւ արտասահմանի քիւրտ պետերու հաղորդակցութեանց։ Կը խօսի «Հօյպուն»ի մասին որ կը նշանակէ «անկախութիւն»,

«Այս ընկերութիւնը քանի քանի կեդրոններ ունի քրտական գաւառներէն ներս եւ դուրսը, նոյնիսկ կեդրոն մը Միացեալ Նահանգաց մէջ։ Ընկերութեան անդամներէն են Արարատի ղեկավարները, որոնց գլուխ կը կանգնի Իհսան փաշա, այժմու ղեկավարը յեղափոխութեան, Իհսան փաշա Թուրք բանակի ընդհ. սպայակոյտին նախկին անդամներէն է եւ ծանօթ էր Իհսան Նուրի պէկ ալ-Պիթլիսի անունով»։

Թղթակիցը կ'ըսէ թէ Թուրքերը 1928ին աշխատեցան ճնշել Արարատը, բայց չյաջողելով՝ խորամանկ միջոցներու դիմեցին։ «Այս ծրագիրը ձախողելով, Թուրքերը գաղտնօրէն կազմակերպեցին ուրիշ արշաւանք մը Արարատի դէմ, արագացնելով քիւրտ յեղափոխական շարժումը»։

«Տիթրոյթ Նիւզ»ի այս շահեկան թղթակցութեան հետ տպուած է նաեւ Հաճօյի նկարը զինուորական տարազով։

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ

ԼՔՈՒԱԾ ՀԵՐՈՍԸ

Մեր ազգային կեանքի ամէնէն տխուր երեւոյթներէն մէկն է անտարբերութիւնը եւ մոռացումը մանաւանդ այն անզուգական դէմքերուն հանդէպ, որոնց անբասիր եւ անշահախնդիր կեանքը մեր ազգային հաւաքականութեան մէջ բարոյական բարձր արժէք մը կը ներկայացնէ։ Ահա ճիշդ այս տխուր երեւոյթին առջեւ կը գտնուինք հանդէպ ազգային պաշտելի հերոս Զօրավար Անդրանիկի յիշատակին։ Իր գերեզմանը հերոսի մը վայել շքեղութիւնը չունի, լքուած փէր Լաշէզի մէկ անկիւնը, գերեզման ըլլալու կերպարանքէն զրկուած՝ չունենալով ոչ իսկ իր անունը ճչցող ոեւէ արձանագրութիւն։ Ու շատ ցաւալի է ըսել որ իր պաշտելի աճիւնները կը հանգչին ջուրով լեցուած դամբանի մը մէջ։ Ո՞ւր է այն յանձնախումբը որ իր վրայ առած է հերոսին դամբարանը արժանավայել կերպով եթէ ոչ զարդարելու, գոնէ պահպանելու գործը։ Մինչ մեզի համար թելադրիչ օրինակ մը պէտք չէ՞ ըլլայ Էթուալի տակ հանգչող անծանօթ զինուորին հանդէպ եղած յարգանքի ամենօրեայ արտայայտութիւնները ու եթէ ոչ ամէն օր, գոնէ տարին անգամ մը, մեր յարգանքը մատուցանենք մեր պաշտելի հերոսին։

Ու այդ անգութ մոռացումին նախատինքը սրբելու եւ իր անման հերոսին յարգանքի ցոյց մը ընելու մտադրութեամբ, Հ. Մ. Ը. Մ. Իփօրթա'Իթալիի մասնաճիւղը որոշած է իր վարչական, սկաուտական կազմով, այս կիրակի օր (Հոկտեմբեր 12), ցորեկէ վերջ ժամը 2.30ին ուխտագնացութիւն մը ընելու ազգային անզուգական հերոսին գերեզմանին վրայ, ցոյց տալու համար թէ լքուած հերոսին սրբանուէր յիշատակին հետ ապրող ենթերջնչուող նորահաս սերունդ մը կայ, որ իր հոգիին բովանդակ սլացքովը անոր անունը անմահ եւ վառ պահելու իտէալին նուիրուած է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փօրթ տ'իթալիի
Մ.ճիւղի վարչութիւն

Յ Գ.— Հերոսին յիշատակը յարգողներ փափաքելի է որ ներկայ ըլլան փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը, ուր քահանայ մըն ալ պիտի գտնուի խաչահանգիստ կատարելու համար։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

Զ. ԽԱՆԶԱՏԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Հոկտեմբեր 3ին տեղի ունեցաւ բացումը Ֆրանս. գաղթավայրերու հաստատութեան սրահներուն մէջ, 34, Rue Basquier, ցուցահանդէսի մը Հիւս. Ափրիկէի վերաբերեալ այն գործերուն որ ստացած էին պետական մրցանակ։

Զ. Խանզատեան, կը ցուցադրէր մասնաւորապէս իր Ալճերիոյ հարիւրամեակին առիթով պատրաստած քարտէսները, ինչպէս նաեւ շատ ուրիշներ, զանազան երկիրներու վերաբերող։

«Մաթէն» անդրադառնալով Խանզատեանի ցուցադրութեան կը գրէ.— Աւելի գիտական է Պ. Խանզատեանի ցուցադրութիւնը քանի որ կը բաղկանայ պատմական քարտէսներէ. Բայց հիանալի վերարտադրութիւնները որ մեզ կը ներկայացնէ, շատ հետաքրքրական են։ Պ. Խանզատեան, գիտենք թէ արժանաւոր քարտէսագիր մըն է, Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր հովանաւորութեան տակ առած է տնտեսական եւ պատմական քարտէսները բոլոր այն ազգերուն, որոնք մաս կը կազմեն իրեն, իսկ Ալճերիոյ ընդհ. կառավարութիւնը անոր վստահած է հարիւրամեակի ատլասը, որ իսկական գլուխ գործոց մըն է։»

Իսկ «Լա Տէփէշ Քօլօնիալ»ի մէջ Պ. Փիէր Տըլոնքըլ կուռ յօդուած մը կը գրէ ցուցահանդէսին առթիւ — Պ. Խանզատեանի «Ալճերիոյ պատմական աշխարհագրութեան ատլաս»ը այն բացառիկ գործերէն է, ուր գիտութիւնը, իր որոնումի համբերատար եղանակներով, իր գիտերուն ներկայացման յատուկ եւ ժուժկալ վայելչութեամբ, բոլորովին լուսաւորուած, բոլորովին կենդանացած է գուրգուրանքի մեծ մտածումով մը»։

Յօդուածագիրը, պահ մը անդրադառնալէ յետոյ հայ մշակութային պատմութենէն մէկ քանի դրուագներու, կը յիշէ Հանրի Պորտոյի ճառը, խօսուած Սէվրի Մուրատեան վարժարանին մէջ ու կը վերջացնէ հետեւեալ տողերով.— «Հայ ազգը պահած է հոգիի այս երիտասարդութիւնը, զոր կը յայտնէ հանդէպ Ֆրանսայի ամէն առթիւ, հաւատարմութեամբ, հմայքով մը, շնորհով մը որ մեզ կը յուզեն խորապէս։ Հաճոյքն ունեցանք երբեմն անոնց ըսելու թէ ի՛նչ տեղ կը բռնէ եւ միշտ պիտի բռնէ ան մեր սրտին եւ մեր մտածման մէջ։

ԿԸ ՓԱԽԻ՛Ն, ԿԸ ՓԱԽԻ՛Ն

Վերջերս հոլանտական նաւ մը, որ Արխանկէլէն քալէ հասաւ, ֆրանսական իշխանութեանց յանձնեց երիտասարդ մը, Թադէ Անիցկի, որ գաղտնաբար նաւ մտած էր՝ փախելու համար Ռուսիայէն։ Քալէի մէջ երկու շաբաթ բանտը մնաց փախստականը, որ անցագրային պայմանները չէր յարգած։ Լիլ քաղաքին թերթերէն մէկը, L'Echo du Nord, խմբագիր մը ղրկեց բանտը, ուր տեսակցութիւն մը ունեցաւ ռուս երիտասարդին հետ։

Ռուս փախստականը ֆրանսական բանտը կը նկատէ հանգստավայր մը՝ Ռուսիոյ մէջ իր կրած նեղութիւններէն յետոյ։ «Երբ կը քալէի փողոցներէն հացագործի խանութի մը ցուցափեղկին մէջ ճերմակ հաց տեսայ, ըսի թէ հաւատքները միայն կրնան ունել ատկէ։ Եւ երբ բանտին մէջ ինծի ալ ճերմակ հաց տուին, խելքս գլխէս գնաց»։ Յետոյ մոնրամասն պատմեց իր կեանքը։

Անիցկի Օտեսայի մէջ նկարչութիւն կ'ուսանէր, երբ ձերբակալուեցաւ իբրեւ հակայեղափոխական։ Կէփէուն ձեռք ձգած էր Անիցկիի մէկ նամակը, ուր ան արտասահմանի իր մէկ ընկերոջ կը գանգատէր թէ սով կայ Ռուսիոյ մէջ։ 4 ամիս բանտ նստելէ յետոյ, աքսորեցին Արխանկէլ, ուր լծեցին տարապարհակ աշխատանքի, փայտ կրելու անտառներուն մէջ։

Ոտքով հարիւր քիլոմեթր ճամբայ կտրելէ յետոյ, ձիւնին ու սառին վրայ առտու իրիկուն ծառ կը կտրէին, չոր հացի մը գինով։ Այնտեղ կ'աշխատէին ուրիշ աքսորականներ, քառասուն ատրիճան ցուրտ եղանակին։ Այրերը (քահանաներ ալ կային անոնց մէջ) փայտ կը կտրէին, եւ կիները կը սղոցէին։ Անիցկի չդիմացաւ ցուրտին եւ հիւանդացաւ։ Ղրկեցին Արխանկէլ, միշտ ոտքով։ Արխանկէլի մէջ ամէն աքսորական պէտք է շարունակ արձանագրուի Կէփէուին գրասենեակին մէջ։ Անոնք այնքան շատ էին, որ պոչ կը կապէին գրասենեակին դրան տակ, ձիւնին ու բուքին տակ։ Չեկիստները երբեմն կը բարկանային, գետին կը տապալէին, ոտքով ու գաւազանով կը ծեծէին։

Աքսորականները ձմեռը պարտաւոր են փայտ կտրել անտառէն, իսկ գարնան Արխանկէլէն նաւ բեռցնել։

«Հոլանտական նաւի մը մէջ 3 շաբաթ փայտ կրեցինք։ Մտադրած էի փախչիլ։ Գերաններուն մէջ անկիւն մը շինեցի։ Դուրսէն հովանցիկ ծակէ մը ներս մտայ գիշեր ատեն, տեղաւորուեցայ անկիւնիս մէջ։ Ընկեր մը ինծի բերաւ զգեստներս, քիչ մը հաց եւ քանի մը գերան ալ աւելցուց վրաս։ Չէի կրնար երկնցնել ոտքերս։ Հազիւ օդ կրնայի առնել։ Կարծես գերեզմանի մէջ էի։ Աշխատեցայ դուրս ելլել, գիտնալով որ նաւը հեռացած է ռուսական ջուրերէն։ Չկրցայ գերանները մէկդի ընել։ Յուսահատ, ուժերս ամփոփեցի, փորձ մըն ալ ըրի, եւ քիչ մը դուրս սպրդեցայ։ Բարեբախտաբար գերանները չփլան եւ չճզմեցին զիս։

Ի վերջոյ դուրս ելայ, վրասգլուխս բզիկ բզիկ եղած էր։ Երբ կը փորձէի մերկութիւնս ծածկել, վրայ հասաւ հոլանտացի նաւազ մը, բռնեց զիս ու տարաւ պետին։ Լեզուն չէի հասկնար, բայց անոնք հասկցան իրականութիւնը Մեքենաներուն սենեակը դրին զիս, ածուխ նստող եղայ։ Ուրախ էի, որ հաց ալ կուտային։ Երբ Քալէ հասայ, բանտ ղրկեցին։ Սակայն փողոցներուն մէջ այնքան ճերմակ հաց տեսայ, այնքան լաւ հագուած մարդ տեսայ, այնքան ինքնաշարժ տեսայ որ հաւատալ չէի ուզեր, այնքա՛ն սուտ խօսած էին մեզի Ռուսիոյ մէջ։»

ԲՌՆԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Թայմզ»ի Ռիկայի թղթակիցը 7 հոկտեմբերին կը գրէ.

Բանուորները բռնի աշխատանքի լծելու զօրահաւաքը հանդիպեցաւ կրաւորական ընդդիմութեան։ Ցրուած ժամանակի ընթացքին Լենինկրադի շրջանի մէջ 42 առ հարիւրը, իսկ Ուրալի շրջանի մէջ 53 առ հարիւրը կարելի եղած է հաւաքել նախատեսնուած թիւին համար։

Մոսկուայի կառավարութիւնը 46 ճարտարագէտներու սեւ ցանկ մը հրատարակած է։ Իբր թէ այս մասնագէտները ուզած են ձախողեցնել զօրահաւաքը, հնգամեայ ծրագիրը հարուածելու համար։ Կառավարական յայտարարութիւնը կը սպառնայ բոլոր անոնց, որ 24 ժամուան ընթացքին չպիտի ներկայանան հաւաքման կեդրոնատեղիները, պիտի նկատուին ոճրագործներ եւ ենթակայ պիտի ըլլան ոճրային օրէնքի 61րդ յօդուածին։ Խորհրդային իշխանութիւնը սկսած է ցուցակագրել բոլոր այն կանայք, որ մասնակցած են քաղաքացիական պատերազմին։ Անոնցմէ պիտի կազմուի «պայքարի կիսաբաժին»ներ, եւ պիտի գործածուի «զինուորականացնելու խորհրդային կիները»։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԳՕԳՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

(ՀԱՅ-ՔՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Հպարտ է միայն Սուսանը եւ ուրախ, ան կեցած է շեմին վրայ, Սոտամպօլի ապրշում մեծ թաշկինակը անոր սեփ-սեւ մազերուն վրայ, ու ծոպերը կը թըռթռան սեւ ու երկար արտեւանունքին հետ, սեւին խորութեան մէջ պլլկոծ ու բոցեղէն ալուններուն ետին։

—Հէ՛յ մարդիկ, ի՞նչ էք սպանցուեր, ո՞ւր տարա՛ն իմ աղօթին, ո՞ւր փախաւ նամարդ Ամօն։ Հէ՛յ, ժողովուրդ, ըսէ՛ք, թէ չէ՞ք բոլորդ ալ շանտակ կ'ընեմ։ Ու հսկայի գոտիքը ամպերու նման արձագանգելով կը դղրդացնէ լեռ ու ձոր։

Եւ ահա նա քարայրին առջեւն է, իր սեւ, արաբական ձիուն վրայ, սուրը մերկ ու շողշողուն։

—Դո՛ւրս եկ, նամա՛րդ, չէ՞ որ մենք ընկերներ էինք, չէ՞ որ միասին սիրեցինք ու միասին տառապեցանք։ Դու չըմի՞ր Վառօն իմ քոյրն է։

Ամօն կը դողայ ու ձեռքը սառած է սուրի կոթին վրայ։

Կայծակի նման բան մը, ներս կ'երկննայ քարայրի անցքէն, մարդկային անօրինակ խըռխըռոց մը խեղդուող, արիւնի տաք աղբիւր մը, որ դէպի լոյս կը ժայթքի եւ ահա Վառօն Գօգօյի սուրին տակն է։

—Ոտքերուդ մեռնի՛մ... Զա՛րկ, զա՛րկ, մի՛ խնայեր։

Տժգոյն ու սարսափահար կը թըփըրտայ ուրացող հարսնուկը, մահուան մտապատկերը անտեսանելի դարձուցած է ամէն բան։ Ու կը մեռնի ան ամէն վայրկեան։

Գօգօն ուրախ է այժմ, երջանիկ է ու վայրկեան մը վերջ, ան պիտի մտնէ Կիւլիզարի անկողինը, Կիւլիզարը պիտի բանայ ծնունդ չնստած իր պորտը Գօգօյի առջեւ, պիտի սեղմուին իրար, սիրտը սրտի մօտիկ։ Գօգօյի շրթները հրդեհուին պիտի Կիւլիզարի այտերուն վրայ, Կիւլիզարը պիտի խնդայ, պիտի հրճուի։ Ա՛խ, Կիւլիզարը իր վրէժը լուծեց։

Ու Գօգօն, հինաւուրց երգը պիտի սուլէ նորէն, ինչ քան գեղեցիկ է ան, ինչպէս սիրուն, Սթամպօլի հովէն ու արեւին տուած բարիքը կ'եռայ ու կը յորդի անոր կարմիր այտերուն, լայն ու բարձր ճակատին, հրացայտ աչքերուն եւ չինարի պոյին վրայ։

Կիւլիզար կը դառնայ ու կը դառնայ, հայու տղուն կրծքին վրայ, օձի պէս կը գալարուի անոր ծունկերուն եւ բազուկներուն մէջ։

Անոնք մոռցած են հիմա մահը, որ աղամորդուն է սահմանուած, ցաւը որ ծնունդի նստող կիներուն է բաժին եւ մանաւանդ դաւաճանութիւնը իրենց, որ դարէ դար, ու մինչեւ եօթը պորտ պիտի յիշուի։

Արեւուդ մեռնի՛մ... Ա՛հ... վա՛յ... ընդոստ ցատկում մը, սրտի անկանոն եւ ուժգին տրոփիւն, լաց մը՝ եւ տխուր իրականութիւն...

Բաց են հիմա անոր աչքերը արթնցաւ... ամէն բան մեռելի հոտ եւ տեսք ունի հիմա, մահ, ա՛հ մա՛հը, ինչո՞ւ կ'ուշանայ։ Գօգօ՛, ո՞ւր է, ինչո՞ւ կ'ուշանայ ինչո՞ւ չի գար, չի գարներ...

Ոչ մէկ շշուկ։ Քարայրը միշտ խաւար ու անոր յատակին կը քարանան արցունքները փախստական աղջկան, մեղքերը ձեւ ու մարմին առին արդէն։

Բարակ հով մը կը խաղայ դուրս, անցքին առջեւ, ո՛չ մէկ աղմուկ անցորդներէն ու պահակներէն։

Դժգոհ է Ամօն, ան չի՛ խօսիր, չի՛ հարցներ, թո՛ղ Վառօն պատմէ։

Վառօ՞ն, ա՛հ, ո՛չ, գգլուած արցունքները կը խեղդեն զինքը, ան վախ չունի հիմա մարդերէն եւ մահէն։ Եղնիկի պէս աչքերը հեռուն, հանդարտ կը նայի լոյսէ փոքրիկ թաշկինակին որ կը բռնէ քարայրին դուռը եւ ողջակիզուելու պատրաստ իր մարմինը պատրաստ է գերեզմաններու անդորրութեան։ Գօգօյի պատկերը, հսկայ քարաժայռին վրայ փռուած Հայոց Արտաշէս թագաւորին պէս կեցած է աչքին առջեւ, արիւնըկաթ կաթ վար կըգլտորի անոր սուրին ծայրէն ու երկնասլաց, սեւ նժոյգը, բաշերն հովերուն, ոտնատակ կուտայ արար-աշխարհ։

Արեւուդ մեռնի՛մ... Դեռ կը մնայ անոր ուղեղին ու բերնին մէջ պաղատանքը։

Զարմանքն ու զարհուրանքը թեւ առած կը թրթռան քարայրին մէջ, լռութիւնը պահակն է անխօս, արցունքները զոհեր՝ մեծ ճակատամարտին։

Վէպերու հարսնուկներէն է Վառօն, ան՝ որ ուխտադրուժ ինկաւ լեռնակատարէն ու ջախջախուեցաւ անդունդին քարերուն վրայ։ Ան՝ որ գգլուած արցունքներով եւ արիւնով, առաջին սիրոյ հէքեաթը արձանագրեց խորխորատի աւազներուն վրայ։

Կիրակնամո՛ւտ է...

Ո՞ւր է ճամբան դարձին...

(15) ԱԶԳԻՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Հոկտ. 5 կիրակի օր Օլնէյի մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցաւ Aulnay 1er B. եւ Շավիլի Երկ. Երիտ. Միութեան (E. S. Viroflay H. G.) խումբերու գնդակախաղի մրցումը։ Առաջին կիսախաղը աւարտեցաւ 1ի դէմ 2 ի նպաստ մեզի, երկրորդ կիսախաղին Շավիլի մարզիկները լաւ խաղարկութեամբ մը երկու նշանակէտ եւս շահեցան, իսկ Ֆրանսացիք մէկ, որով խաղը վերջացաւ 2ով 4 Հայերու յաղթանակով։

Այս կիրակի, 12 հոկտ. խումբը կը մեկնի Biévre, մրցելու համար տեղական խումբին 1er B.ին դէմ։

Ժամադրավայր, Chaville, «Aux puits sans vins» հանրակառքի կայանին առջեւ ժամը 12.30ին։

Կ. Թ.

կիրարկել ընդհ. զինաթափութեան քաղաքականութիւն մը, միւս պետութեանց հետ «համախորհուրդ գործակցութեամբ»

Համագումարը ընտրեց Աշխատաւորականներու Գործադիր Մարմինը: Տօմինիններու Նախարարը Թոմաս որ կուսակցութեան ամենէն ժողովրդական դէմքերէն մէկն է եւ անդամ էր Գործադիրին, չյաջողեցաւ վերընտրուիլ: Տասներկու աթոռի համար ներկայացեր էին 14 անձեր: Թոմաս թեկնածուներու ցանկին վերջը մնաց 836,000 ձայնով, մինչ իր պաշտօնակիցը՝ ներքին նախարարը ցանկին գլուխը կուգար 2 միլիոն 42,000 ձայնով:

Դանիա կը զինաթափի

ՔՈՓԷՆՀԱԿ, 10 հոկտ.— Ազգային պաշտպանութեան նախարարը Դանիոյ խորհրդարանին ներկայացուց երկրին ընդհանուր զինաթափութեան վերաբերեալ օրինագիծ մը:

Օրինագիծին համաձայն, արդի զինուորական բանակը պիտի փոխարինուի հսկիչ մարմինով մը, որուն պիւտճէն չպիտի անցնի տարեկան 7 միլիոն քուռոնը: Զօրավարները պիտի ջնջուին ինչպէս նաեւ գնդապետները եւ պիտի ստանան քննիչի տիտղոս: Պիտի ջնջուի նաեւ պատերազմական նաւատորմը, որուն տեղ պիտի կազմուի պետական նաւատորմ մը, բաղկացած ընդամենը 13 թոնօ տարողութեամբ փոքր նաւերէ: Օդանաւերու թիւը որոշուած է 12: Ծովային եւ օդային նաւատորմերու պիւտճէն չպիտի անցնի տարեկան 10 միլիոն քուռոնը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ վարժ ԳՐԱՇԱՐ մը: Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ
ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այս իրիկուն ժամը 9ին Salle de Géographie մէջ, 184 bld. St-Germain

կը նախագահէ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

կը խօսին ՌՈՒԷՆ, ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

Ողջերձ մը Զ. Ե. Ո. Միութեան կողմէ եւ Ուրֆայի Հայրենակցական միութեան կողմէ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու: Օր. Գ. Գարիպեան (երգ), Օր. Ճամպազեան (դաշնակ): Կ'արտասանէ Զ. Գարիպեան:

Mlle A. Clément (pianiste). Mlle Suzanne Huire (Harpist et pianiste), Օր. Ա. Երամեան (ջութակահար), Mr. Sassi (Violoncelliste) կը նուագէ հայկական եւ եւրոպական կտորներ:

Կը մասնակցի նաեւ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Սաքօ Յակոբեանի:

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՎԱԼԱՆՍ.— Վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9—12 Սինէմա Փալասի մէջ կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԱԲՕԵԱՆ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՌՕԱՆ.— Վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ 2.30ին: կը խօսի ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՐՏԱՆ.— Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին կը խօսի՝ Ընկ. Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

հետեւեալ խումբերը:

ԿԱՅԾԱԿ, այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին:
ՎՐԷԺ, » » » »
ԿՈՒԿՈՒՆԵԱՆ, այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին:
ՔԵՌԻ, » » » »
ՀԱՄԱԶԱՍՊ, 16 Հոկտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին:
Ք. Զ. Ա. միացեալ խումբը 17 Հոկտ. Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին:

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն-Լուի Պատանեկան միութեան բացման հանդէսը այս կիրակի ժամը 2.30ին, տեղւոյն «Կիլիկիա» թատերասրահին մէջ:

Բանախօսութիւն, Երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ. ֆանթէզի եւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը ՎԵՑՈՒԿԷՍ ՊՈՐՏԷՆ ԺԱՌԱՆԳ ՄՆԱՑԱԾ ՍՆՏՈՒԿԸ: Մուտքը ազատ է

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին:

կը ներկայացուի՝ ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ կամ ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ

Ն. Գ. Բ. ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐԶԱԿ ԷՋԵՐ ԵՒ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

ՌՈՒԲԷՆ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

(Ա. հրատարակութիւն «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»ՈՒ)

Հեղինակին նկարով, գեղատիպ կողքով՝ Մ. Քէպապճեանէ, կենսագրական ամփոփ յառաջաբանով եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ:

Գինն է Ֆրանսայի, Ֆրանս. գաղութներու եւ Պալքաններու համար 20 Ֆր. միւս երկիրները 25 Ֆր. կամ 1 տոլար:

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան՝ Լ. Գեւոնեանի 235 Fbg. St, Martin, Paris 10e.

Տպագրութեան յանձնուած է Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ) «Պանդուխտի Նամակներ»ը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէի խումբերը կը հրաւիրուին ընկերական ընդհ. ժողովի, վաղը կիրակի ժամը 9ին, 39 Rue Jules Gévelot: կարեւոր օրակարգ: ներկայ կ'ըլլայ կ. կ.ի ներկայացուցիչը:

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Վիշապեան եւ Փոթորիկ խումբերը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 79 Rue des Chambardsի հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ եւ տարեկան հաշուետուութիւն, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Լ. Զօրմիսեանի բնակարանը: Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան միութեան ընդհ. անդամական ժողովը վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8ին Միութեան Գրադարան ընթերցասրահին մէջ 63 րիւ տը լա րէփիւպլիք: Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի Ռազմիկ Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ուկէսին 40 Rue de Bellevilleի սրահը: Այն հայրենակիցները որոնք մասնաւոր հրաւէր ստացած չեն, կը խնդրուի ներկայ իբր այն նկատել:

ԵՈԶԿԱՏԻ եւ շրջակայքի Ֆրանսայի բոլոր Հայր. միութիւններէն կը խնդրուի իրենց հասցէները շուտափոյթօրէն իմացնել Սէն Շամոնի Եոզկատի Հայր. Միութեան: Խիստ կարեւոր աշխատական խնդիրներու շուրջ խորհրդակցելու համար: Միութեանս հասցէն՝ Թաշճեան Մանուէլ, 16 Rue Président Wilson Saint Chamond.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բալուի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 7.30ին 50 Bld. Dugomiee Bar Monumentalի ներքնասրահը: Կը հրաւիրուին անդամագրուած եւ ոչ անդամագրուած հայրենակիցները ինչպէս նաեւ Բալուի Ե. Միութեան լիազօր ներկայացուցիչները: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՍԵՐԱՖԻՄ Սրապեանէ կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել Պ. Mangenի, 10 Place Waldeck Rousseau, Lilas, (Seine).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930

12 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1389

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ (ԿԱՄՔԵՐՈՒ ԿԵԴՐՈՆԱՑՈՒՄ)

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իր հիմնադրութեան օրէն մինչեւ այսօր, հայ քաղաքական կամքի անքուն ու չլապինդ դարբինը եղաւ, զօդեց ու կերտեց յեղափոխական անհասն կազմակերպութիւն մը ու ստեղծեց այն կեդրոնացած ուժը, որ քառասուն տարի անընդհատ հայ ժողովուրդի ազգային եւ քաղաքական ոգին կրողը հանդիսացաւ։

Դաշնակցութիւնն, այս տեսակէտէն, հայ ժողովուրդի քաղաքական մեծագոյն հրաշակերտն է, առաւելագոյնն այն ուժին, որ այդ պայմաններուն մէջ հայ ազգը կրնար ցուցահանել։

Մերօրեայ կիրքերէն հեռու, առօրեայ ճղճիմ հաշիւներէ զերծ, եթէ քառասուն տարուան փոթորկալի կեանքն հեռադիտակի մը տակն առնենք, հրեղէն սիւնի մը պէս Դաշնակցութեան կամքը մեր դէմ պիտի կոթողուի, մշուշապատ ու խաւար տարածութեան մը վրայէն։ Ու յետնորդները, որ պիտի գան, աւելի անկախ դիտելու մեր անցեալը, անկասկած խանդավառ հպարտութեամբ պիտի խոնարհին այդ կոթողին առջեւ, նոր շունչ ու կորով առնելով անցեալէն։

Իսկապէս, ի՞նչպէս կարելի է չխորհրդածել քառասուն տարուան աննկուն ու յարաճուն կամքին ու ճիգին մասին, որմէ այնքան զուրկ էր հայ ժողովուրդը։ Գետնատարած ժողովուրդ մը ոտքի կանգնեցնել, սարկացած բազմութիւններուն կամքի ուժ ներշնչել եւ պառակտուած ու անձնասէր անհատները իրարու շղթայել դժուարին ու վտանգալի գործի մը համար, որպիսին է հայոց ազատագրութիւնը, Դաշնակցութեան առաջին մեծագործութիւնն է։ Ու Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդի հոգեկան աւերակներէն, անոր բարոյական եւ դիմացկուն շէնքը կառոյց, անհաշիւ դժուարութիւններու դիմագրաւելով։

Անհաշիւ զոհողութիւններ եւ բազմապիսի դժուարութիւններ ըսելն ու անցնիլը դիւրին է։ Բայց քառասուն տարուան պայքարը պէտք է հաշուի տակ առնենք, որպէսզի ըմբռնենք արժէքը կազմակերպուած ուժին եւ կեդրոնացած կամքին։

Հայ ժողովուրդի կեդրոնաձիգ ուժը եթէ Դաշնակցութիւնն էր, մնացած հազարգլխանի եսերը կեդրոնախոյս ուժը կը կազմէին։ Դաշնակցութեան հզօր ու վերանորոգ թափը, առաջին օրէն խուսափողներու բանակ մը թողուց իր ետեւ, ու մինչեւ այսօր, կեդրոնախոյս ու քանդիչ ուժերը գործեցին նոյնքան յամառութեամբ նուազեցնելու յարաճուն ուժը հայ ժողովուրդի կազմակերպուած կամքին։

Դաշնակցութիւնը երբ առաջին օրէն հայ ժողովուրդի ազատութեան գործին լծուեցաւ, թուլամորթները, անձնական շահեր հետապնդողները, եւ դաւաճանները սարկութիւնը պաշտպանեցին՝ խոհեմութեան քարոզներով։

Դաշնակցութիւնը ե՛րբ բոլոր ազնիւ ու կորովի Հայերը զինուոր բանակի մը վերածեց եւ նետուեցաւ գերագոյն զոհողութեան ճամբուն վրայ, անձնազոհութեան անընդունակները եւ առհասարակ կազմակերպուած կեանքէ խուսափողները իրենց մորթին մէջ քաշուեցան, ու յուսահատական թեւերանքներով, կամազուրկ դարձուցին ամբոխը։

Դաշնակցութիւնը ե՛րբ թշուառներու եւ ճնշուածներու պաշտպանութիւնն իր վրայ վերցուց, իջաւ հայ գիւղը ու անպատժելի բռնութիւններու դէմ ցցուեցաւ սպառազէն, հայ պաշտօնեաները, հարուստները, հանգստաւէտ կեանքի եւ պայմաններու մէջ ապրողներն իրենց առանձնաշնորհեալ վիճակը վտանգուած զգացին ու ոռնացին հայ յեղափոխութեան դէմ։

Ե՛րբ Դաշնակցութիւնը անտարբերութիւնը խարանեց, ու դաւաճանութիւնը շանթահարեց, կղերականը, պահպանողականը, գաղափարական հակառակորդը, դաւաճանը եւ սարսող անտարբեր տարրերը միացան այս «ահեղ «վտանգ»ին դէմ։

Ե՛րբ Դաշնակցութիւնը տիրական դարձաւ հայ ներքին բոլոր կեանքին մէջ, անկամ ու հակամարտ բազմութիւնները, զանազան հաշիւներէ դրդուած՝ Ջաղացքի քարի ծանրութեամբ կախուեցան անոր բազուկներէն՝ կազմակերպուած կամքը ջլատելու համար։

Ե՛րբ ան կրթական եւ մշակութային գործին լծուեցաւ, հակառակորդները հայ նոր սերունդի կրթութիւնը վտանգուած յայտարարեցին։ Ե՛րբ ազգային շահերէն դրդուած եկեղեցական կալուածները պաշտպանեց, պահպանողականները ըսին թէ՝ Դաշնակցութիւնը հայ Եկեղեցին քանդել կ՚ուզէ։ Ե՛րբ իր հազարաւոր արի ընկերները պատերազմի դաշտին վրայ զոհեց, հայ ժողովուրդի ֆիզիքական գոյութիւնը պահպանելու գերագոյն ճիգով մը, անհոգի հոգիները մոլտացին թէ՝ հայ ազգը կոտորել տուաւ։

Ու այսպէս, անվերջ, Դաշնակցութիւնը կազմակերպեց, հայկական հաստուածներն ու յարանուանութիւնները միացուց, հայ ժողովուրդէն հայ ազգը վերակերտեց, փոթորիկէ փոթորիկ զարնուեցաւ, հրդեհէ հրդեհ անցաւ, արիւնոտեցաւ հայ ժողովուրդին հետ միասին, տառապեցաւ անոր տառապանքներով, մէկ բազուկով ներքին ջլատիչ ուժերը ետ մղեց, իսկ միւս բազուկով հայութեան թշնամիները հարուածեց։ Շատ անգամ ուժասպառ ինկաւ, բայց գերագոյն ճիգով մը նորէն ոտքի կանգնեցաւ եւ շարունակեց ազատութեան ճամբան։

Քառասուն տարուան պայքար, մէկ կողմը շինարար ու կեդրոնաձիգ, միւս կողմը՝ քանդիչ ու կեդրոնախոյս։

Ու երբ քառասուն տարուան պատկերը պատմութեան կ՚անցնի, Դաշնակցութեան բոլոր տեսակի հակառակորդները շինարար կամքի եւ կազմակերպութեան հետք մը չեն թողուր ժամանակակից պատմութեան էջերուն մէջ, բացի այն բացասական միացեալ ճիգէն, որ ուղղուած մնաց Դաշնակցութեան դէմ, հայ ազգի կազմակերպուած ուժը կազմալուծելու։

Եւ սակայն, տիրական կը մնայ, այսօր, թրծուած կամքը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, ուր պիտի կեդրոնանան բոլոր այն ուժերը, որոնք Հայոց ազատութեան կը ձգտին։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քիւրտերը չեն զսպուած

ԱԹԷՆՔ, 4.— Դիւանագիտական աղբիւրէ ելած ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, կը թուի թէ Թուրքիոյ քրտական նահանգներուն մէջ կացութիւնը ճիշդ այնպէս չէ, ի՛նչպէս կը ներկայացնէ թուրք մամուլը։

Շրջանի մը ապստամբները բացարձակապէս չեն ճնշուած թրքական զօրախումբերուն կողմէ, հակառակ ասոնց մեծ բազմութեան եւ հակառակ այս զօրախումբերու հրամանատար Սալիհ փաշայի թափած բուռն ճիգերուն։

Ընդհանրապէս կացութիւնը կը շարունակէ չափազանց տագնապալի մնալ թրքական զինուորական ուժերուն եւ մտահոգիչ՝ Թուրքիոյ համար։

Փաշաները Վան հաւաքուեցան

Արեւելեան Նահանգներու ընդհ. քննիչ Իպրահիմ Թալի պէյ, զօրաբանակի հրամանատար Ալի Ֆուատ եւ զինուորական խորհրդական Գատրի փաշաները որոնք Վանի մէջ հանդիպում մը պիտի ունենան ընդհ. սպայակոյտի նախագահ Ֆեվզի փաշայի հետ, Տիարպէքիրէն ճամբայ ելան։

Պիթլիսի մէջ հացկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ Իպրահիմ Թալի պէյի, որ ընդունեց Հիզանցի Սէլահէտտին պէյը։

Թալի պէյ իր հետեւորդներուն հետ Վան մեկնեցաւ։

Պրազիլեան յեղափոխութիւնը

ԼՈՆՏՈՆ, 10 Հոկտ.— Մոնթէվիտէոյէն տրուած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ յեղափոխականներու եւ կառավարական ուժերու միջեւ նախատեսուած բախումը արդէն ծայր տուած է Քասթրոյի կողմերը, Փարանայի նահանգին մէջ։ Պրազիլիայէն հասած բոլոր լուրերը՝ դէպքերու մասին հակասական ըլլալով մէկտեղ, կը հաստատեն սակայն թէ յեղափոխութիւնը մեծ ծաւալ ստացած է։

Յեղափոխականները սկսած են նուաճել նաեւ Սան-Փաուլոյի, Ռիօ-տի-Ժանէյրոյի եւ Էսփէրիթօ-Սանթոյի շրջակայ նահանգները։ Կ՚երեւի թէ քաղաքացիական պատերազմը վճռական շրջան մը սկսած է բոլորել, որովհետեւ Պրազիլիոյ ամբողջ ծովեզերքի երկայնքին, կառավարական ուժերը բախումներ կ՚ունենան ըմբոստ խումբերու հետ։ Սանթա-Քաթարինա նահանգին ժուանվիլ քաղաքին մէջ կատաղի կռիւ մը վերջացաւ կառավարական ուժերու պարտութեամբ եւ անձնատուութեամբ։ Յեղափոխականները ռմբակոծելու համար, Փորթօ Ալեկրէ ղրկուած երկու թորփիլահալածներ միացան անոնց։

ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍ, 10 Հոկտ.— Ռիօ-կրանտէ-տօ-Սուլէն տրուած լուրերու համաձայն, բազմաթիւ օգնական ուժեր ամէն օր Փարանայէն շոգեկառքով կը ճամբուին։ Կը կարծուի թէ մեծ ճակատամարտ մը տեղի պիտի ունենայ Սաօ-Փաուլոյի կառավարութեան սահմաններուն վրայ։

Յեղափոխական ուժեղ զօրախումբեր կեդրոնացած են Սան Եօզէյի մէջ եւ կ՚արգիլեն կառավարական ուժերու յառաջացումը, հակառակ նաւատորմի պաշտպանութեան։

Յեղափոխականները գրաւեցին Լորէնան, (Սաօ-Փաուլոյի նահանգ) կտրելով Ռիօ-տէ-Ժանէյրոյի եւ Սաօ-Փաուլոյի երկաթուղային յարաբերութիւնները։ Ըմբոստներու ձիաւոր ուժեր գրաւեցին Եուրիթուպ (Սաօ-Փաուլօ)։ Կառավարական զօրախումբերը կը կեդրոնանան Փարանայի սահմանագլուխին վրայ, անկից քալելու համար դէպի հիւսիս։

⁂ Լուրերու եզրակացութիւնն այն է թէ յեղափոխականներն ամբողջ Պրազիլիոյ մէջ, տէր դարձած են կացութեան- բացի Ռիօ-տէ-Ժանէյրոյէն, Սաօ-Փաուլոյէն եւ Ամազոնասէն։ Կառավարական ուժերու կէսէն աւելին միացած են ըմբոստներուն։ Ռիօ-տէ-Ժանէյրոյի մէջ, կառավարութեան կողմէ յայտարարուած ընդհ. զօրակոչը դանդաղ կ՚ընթանայ։ Պահեստի ուժերը մեծ մասամբ, կը մերժեն քալել յեղափոխականներուն դէմ, իսկ ծովային ու օդային նաւատորմերը անզօր են ազդու օժանդակութիւն մը բերելու կառավարութեան, որ սկսած է նաեւ նեղուիլ սննդեղէնի պակասէն փոխադրութեանց խափանումին պատճառով։

Գերմանիոյ խաղաղական տագնապը

ՊԵՐԼԻՆ, 10 հոկտ.— Այլեւս անհնար կը թուի ծածկել անհամաձայնութիւնը որ կարգ մը կէտերու շուրջ կը տիրէ գերման դահլիճին մէջ է ու կը սպառնայ զայն քայքայել։

Կը հաստատուի թէ նախկին նախարարներէն Շմիթ, ժողովրդավարներու ամէնէն պահպանողական ղեկավարներէն մէկը, ամէն ջանք կը թափէ որպէսզի կուսակցութիւնը բուռն ընդդիմադրութիւն ցոյց տայ հանդէպ Պրիւնինկի դահլիճին։

Այս նպատակին հասնելու համար, Շմիթ մտադրած է արտաքին նախարար Քուրթիուսէն պահանջել որ հրաժարի իր պաշտօնէն եւ գոհանայ խորհրդարանին մէջ մնալով իբր ժողովրդավար պարզ երեսփոխան։

⁂ Ժողովրդավար երեսփոխանները ժողով մը ունեցան այսօր։ Որեւէ որոշման չկրցան յանգիլ եւ վիճաբանութեան շարունակութիւնը մնաց երկուշաբթիի։

Կուսակցութեան պետերէն Շուլց, գնաց վարչապետին որ իրեն հասկցուցած է թէ ժողովրդավարներու հեռացման՝ կառավարութիւնը պիտի պատասխանէ հաւաքական հրաժարականով։

Ներկայի պայմաններով, դահլիճի հրաժարումը Գերմանիոյ համար պիտի ստեղծէ վարկային արտակարգ դժուարութիւններ, երբ կը պատրաստուի փոխառութիւն մը հրապարակ հանել։ Իսկ ժողովրդավար կուսակցութիւնը չուզեր պատասխանատու նկատուիլ այդ կացութեան։

Քուրթիուս մասնակցեցաւ ժողովրդավարներու մէկ հաւաքոյթին, ուր բուռն կերպով բողոքեց այն սադրանքներուն դէմ որոնք կը ձգտին թէ դահլիճէն իր հրաժարումը պարտադրել եւ թէ ճգնաժամային նման պահու մը մէջ, Պրիւնինկի զլանալ կուսակցութեան օժանդակութիւնը։

Ռումէն նոր դահլիճը

Պ. Միրոնէսքօ կազմեց նոր դահլիճը որ երէկ կէսօրին, համաձայն աւանդութեան, երդում տուաւ թագաւորին առջեւ։

Երդումի արարողութենէն յետոյ, Միրոնէսքօ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.— Կառավարութիւնը դժբախտաբար չպիտի կրնայ գոհացում տալ թագաւորին փափաքին, առանց յապաղման, նիստի հրաւիրելով Խորհրդարանը։ Նախապատրաստական շատ աշխատանքներ կը ստիպեն որ բացումը յետաձգենք մէկ ամիս։

«Բազմաթիւ խնդիրներ, որոնց ամէնէն կարեւորը երկրին տնտեսական տագնապն է, կը պահանջեն կառավարական գործունէութիւն մը, որ թերեւս կերպով մը պիտի բախի նաեւ կուսակցական ըմբռնումներու։ Թագաւորին եւ այլն.— գիւղացիական կուսակցութեան գործադիր մարմնին վստահութեամբը ստանձնեցի կազմութիւնը դահլիճին, որ կը տեսնեք թէ Մանիուլի հին դահլիճն է։ Կը նշանակէ թէ պիտի շարունակենք հետապնդել նախորդ դահլիճին քաղաքականութիւնը, իսկ եթէ փոփոխութիւններ պատահին, անոնք պիտի ըլլան միմիայն գործունէութեան եղանակներու մէջ.

«Գալով արտաքին քաղաքականութեան, իմ ներկայութիւնս իբր արտաքին նախարար, կը բաւէ հաստատելու թէ որեւէ փոփոխութիւն չպիտի կրէ։ Ռումանիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը պիտի մնայ պահպանողական։ Գծուած Թաքէ Եոնէսքոյի, կիրարկուած Պրաթիանոյի կողմէ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան հետ ունեցած իր յարաբերութեանց շնորհիւ, զարգացած ու ամրացած Թիթուլէսքոյի կողմէ, խաղաղութեան քաղաքականութիւն մըն է որ կը վարենք հանդէպ բոլոր դրացիներուն»։

Ատլանտեանը օդէն

ԼՈՆՏՈՆ 10 հոկտ.— Եւրոպայի եւ Ամերիկայի միջեւ կապ հաստատելու նպատակով, Քոլումպիա օդանաւը որ երէկ կէսօրէն վերջ, ժամը 4.30ին մեկներ էր Թէռ-Նէօվէն դէպի Լոնտոն, ստիպուեցաւ իջնալ Թրէսքօ փոքր կղզին։ Կղզեցիները նշմարեր էին արդէն օդանաւը, որ շատ ջանցած մեծ դժուարութեամբ կը յաջողէր ցամաք իջնալ։

Օդանաւորդները Պոյտ եւ Քոննըր բացատրեցին թէ իրենց ուղեգծէն 150 մղոն հեռացեր էին եւ թէ մեքենական փոքր խանգարում մը արգիլեր է զիրենք Լոնտոն հասնելէ։

Հինգերորդ անգամն է որ Թէռ-Նէօվէն Անգլիա եւ փոխադարձաբար թռիչքները կը յաջողին

«Ռ-101»ի զոհերուն թաղումը

ԼՈՆՏՈՆ, 10 հոկտ.— Ամէն դասէ հազարաւոր բազմութիւններ ամբողջ 14 ժամ, իրենց վերջին յարգանքը մատուցին, դանդաղօրէն անցնելով «Ռ-101»ի զոհերուն 48 դագաղներուն առջեւէն։

Նոյն բազմութիւններու ներկայութեան, եկեղեցիներու մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ։ Թաղումը պիտի կատարուի այսօր։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ.— վերջին ընտրութիւններուն մէջ, համայնավարները, կորսնցուցին երեսփոխան՝ ժողովի իրենց աթոռները, մինչ նախորդին մէջ, անոնք կը ներկայացնէին 24 հոգի՝ պահպանողականները նոր խորհրդարանին մէջ ունին 42աթոռ։ Ընկերվարականները շահած են 7 աթոռ աւելի եւ ունին 11 երեսփոխան։ երկրագործականներն ունին 59 աթոռ։

ՌՈՒՍԻԱ.— Յուլիսի մէջ Պոլսոյ ճամբով արտածուած ցորենի քանակն էր 65.200 թոնօ, Օգոստոսին 354.600ի, իսկ Սեպտեմբեր 25ին 356,800 թոնօ՝ Հարիւրէն 90ը ղրկուած է Անգլիա։ Նաւթը՝ Յուլիսին 368,000 թոն, Օգոստոսին 313.000, Սեպտեմբերին 236,000։ Ածուխ եւ մանկանէզ՝ Յուլիսին 206,000 թոն, Օգոստոսին 212,000, իսկ Սեպտեմբերին 135,000 թոն։ Այս ապրանքներու մեծ մասը գացած է Միացեալ Նահանգները եւ Գանատա։

ԱՆԳԼԻԱ.— կայսերական խորհրդաժողովին մէջ կարելի չեղաւ եզրակացութեան մը յանգել նախընտրական մաքսատուրքի շուրջ, հակառակ երկարատեւ խորհրդակցութեանց։ Առաջարկուեցաւ հարիւրին 10ի միօրինակ սակի ենթարկել արմտիքի եւ ընդեղէնի բոլոր ներածումները, նախընտրելով փոխանակուած արտայայտութիւնները։ Կառավարութիւնը կը կարծուի թէ պիտի մերժէ, որովհետեւ եթէ ընդունի, պիտի ստիպուի տուրք դնել ներածուած նախնիւթերուն եւ սննդեղէններուն վրայ։

ԻՏԱԼԻԱ.— Ֆաշիստներու մեծ խորհուրդը որոշեց վերահաստատել մահապատիժը, որ 5 տարուան համար միայն ընդունուած էր 1926ին։ Մահապատժի պիտի ենթարկուին պետութեան անկախութեան, ամբողջութեան եւ միութեան, արքայական ընտանիքին դէմ գործուած ոճիրները, ինչպէս նաեւ ծանր ոճիրները։

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԳԱՂԱՓԱՐԸ ԵՒ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

«Դա քո երկիրն է, այստեղ էին ապրում քո նախնիքը եւ այստեղ էլ մեռան նրանք…

ՐԱՖՖԻ

Ա.

Ո՛չ մէկ կուսակցութիւն ո՛չ մէկ ժողովուրդի մէջ այնքա՛ն յամառ, այնքա՛ն անազորոյն, այնքա՛ն անողոք ու երկարատեւ պայքարի դրօշն է գըրկեր, որքան Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր քառասնամեայ գոյութեան ընթացքին, յանո՛ւն ազգութեան եւ յանո՛ւն հայրենիքի։

Մեր պատմութեան արիւնաշաղախ էջերը տակաւին կը հեւան վիշտի ու տառապանքի, գերութեան ու ստրկութեան, անլուր մարտիրոսագրութեան ու ողբերգութեան անզօր հառաչներով։

Ջերկիրս ամէն չօլ արացին
Ի յանցանելն երթ եւ եկին.
Ի քարանցն ծիսեցին
Այնքան ծարին, սատակեցին
Մինչ մսադէզ անդ արին։

Այսպէս պիտի ողբար Գրիգոր Խլաթեցին, երբ տեսնէր որ ո՛չ միայն XIVրդ դարը, այլեւ XXրդ դարն ալ մղձաւանջ մը եղաւ մեզ համար։

Ի՞նչ փոյթ, սակայն…։ Չէ՞ որ պատմութիւնը յաւիտենական կրկնութիւն մըն է, միայն տարբեր խորագիրներու տակ և տարբեր ժամանակներու մէջ։

Այսօր, մեր աչքերը կանգ պիտի առնեն միայն, մեր ցեղի ամէնէն լուսաւոր վերջընթեր էջերուն ու դրուագներուն վրայ, որոնցմէ ցայտող արիութիւն մը, վիրաւոր քաջութիւն մը կը կաթէ բոսորագոյն շիթերով։ Ատիկա՝ մեր յեղափոխական շարժումն է, որ մնաց զուտ հայկական՝ իր երկունքով ու իր մեծութեամբ, իր ասպետականութեամբ ու իր վեհութեամբ, իր գործով ու իր փառքով։

Եթէ, մեր վերածնութեան լուսապսակ ռահվիրանները, բուռն ու խիզախ մարտնչումներու գինով պարտութեան մատնեցին գետնատարած, պահպանողական, խաւարակուռ մտայնութիւնը, եւ ձեւակերպեցին հայ ժողովուրդի իտէալները հայրենիքի, «քաղաքական անօթ»ի, ազատութեան ու հոգեւոր-մշակութային պահանջներու մասին, յեղափոխութեան ալիքն եկաւ խորացնելու, պատուաստելու եւ գործնականացնելու զայն, միայն ու միայն բազուկի ուժով։

Ռուս-Թրքական 1877-78ի պատերազմէն յետոյ, մանաւանդ, երբ մեր ռուսահայ հատուածին մէջ ծայր տուաւ քաղաքական անձնուրաց առաքելութիւն մը, ամէն գինով օգնութեան հասնելու իր եղբայրակիցներուն, որ քրտօնթուրք անարգ լուծին տակ կը տառապէր։

Մեր յեղափոխական շարժման նահապետները, Ղումրիկեան, Սանտալ, Փորթուգալեան, Տամատեան, Պօյաճեան, Կուկունեան եւ Թումայեան երիր կ'անցնէին, իրականացնելու համար Խրիմեանի, Րաֆֆիի, Նալբանդեանի եւ Պէշատ-Պաթիպայի ազգային երազը։

Յեղափոխութեան սրբազան նուիրակներու մուտքը «դէպի երկի՛ր, դէպի Հայաստա՛ն» իրողութիւն մըն էր։ Յեղափոխականները կային, այժմ կը մնար Շարժումը ստեղծել։ Եւ որպէս զի չջլատուէր յեղափոխականներու ուժը, անհրաժեշտ էր միացեալ անբաժան մէկ ճակատ կազմել, յեղափոխութեան հմայքն ու արժէքը բարձր պահելու համար։

Եւ ահա, 1890ին Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութենէն կերպարանք ստացաւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը, որուն քառասնամեայ տարեդարձն է որ կը տօնենք այս միջոցիս։

Դաշնակցութիւնը տեսակ մը «Տապանակ Ուխտ»ի էր հայրենատենչ ու ազատատենչ բոլո՛ր ազնուագոյն մարդկանց համար, որոնք կոչուած կը զգային գործելու հայ ժողովուրդին համար եւ հայ ժողովուրդին հետ։

Դաշնակցութեան գոյութեան իրաւունքը, անոր անխախտ հաւատքը եղեր են հայ հայրենիքը եւ հայ մարդու ազատագրութիւնը։ Եւ իր այդ առաքելութենէն ու գործէն ալ, կը բխին իր ծրագիրն ու ազգային քաղաքական աշխարհահայեացքը։

Իր երկարատեւ պայքարի բովանդակ տեւողութեան ընթացքին, երկու հիմնական առաջադրութիւն է ունեցեր անիկա — պայքարի՛լ ամէն գինով, ամէն տեսակ բռնութեան դէմ, որ կը ճնշէ մեր ժողովուրդը եւ երկրորդ՝ վառ պահել եւրոպական դիւանագիտական աշխարհի ուշադրութիւնը յանուն հայկական բարենորոգումներու, ցոյցեր սարքելով։

Այս երկու գաղափարներու յաղթանակին համար մղուած գոտեմարտին մէջ, մէկ հիմնական արդիւնք է ստացուած՝ որ ինքը՝ բուն ժողովուրդը դարձաւ զէնք բռնելու ատակ, անվախ ու աներկիւղ իր արիւնախանձ ոսոխին հանդէպ։

Եւ այս խոյանքի արդիւնքը դարձաւ ինքը՝ ժողովուրդը հնձեց իր բնաշխարհին մէջ։ Ստրուկ էր՝ իրաւատէր դարձաւ, հող չունէր՝ հողատէր դարձաւ, ամբոխ էր՝ ազգ դարձաւ, եւ այս մարդկային տարրական իրաւունքներու մակարդէն կերտեց հայրենիքի դիւթական գաղափարը, որ նստած է ամէնքիս մէջ իբրեւ մշտնջենական մէկ աղօթք, իբրեւ պաշտամունք ու մոլեռանդութիւն։ Մենք բռնութեան մէջ որոնեցինք մեր ազատութիւնը, եւ ոչ թէ ազատութեան մէջ ազատութիւն ճանչցանք։ Մեզ համար ազատութիւնը հասարակակաց մթնոլորտ չէր, այլ վաճառքի թանկագին նիւթ, որ անկարելի դիւցազնամարտերով օծեց իր փշոտ ճամբան։

Սակայն ի՞նչ հետեւանքներ տուաւ մեզ համար, ըլլայ դրական թէ բացասական։

Անկասկած, առանց յեղափոխութեան մեր պատմութիւնը կը դառնար միալար մէկ յանկերգ, ողբ ու կոծով,լաց ու արցունքով հիւսուած։ Տարակոյս չկար, որ յեղափոխութեան միջոցով մենք տիրացանք բազմաթիւ իրաւունքներու, ըլլայ անհատական թէ ըլլայ ազգային։ Յեղափոխութեան հոգեւոր զաւակն էր նաեւ մեր Արարատեան Հանրապետութիւնը, որ զոհ գնաց վարձկան սուիններու։ Յեղափոխութիւնը մեզ տուաւ ինչ որ ունէր իր մէջ, իբրեւ վեհագոյն ու նուիրական,Թուրք ու Թաթար,Քիւրտ ու Չէրքէզ մահմետական տիրմին մէջ մարդկայնօրէն ապրելու։

Սակայն յեղափոխութիւնը չդարձաւ համօզում, գիտակցութիւն, այլ մնաց մեր բնազդական բնազաւառին մէջ եւ ատոր համար ծանր կշռեց մեր ազգային ֆիզիքական գոյութեան վրայ.Որտեղ մի աւազակ Քիւրտը սպաննուեցաւ, հոն հարիւրաւոր Հայեր զոհուեցան, որտեղ գիւղ մը ոչնչացաւ՝ հոն ամբողջ հայկական գաւառ մը մոխիրի վրայ նստաւ։ Մասնակի զոհերը, մեզմէ խլեցին բիւրաւոր զոհեր։ Կարծես առարկայական բազմաթիւ պատճառներ, չհասունցուցին յեղափոխական շարժումը։ Կամ աւելի ճիշդ, յեղափոխութիւնը չտեղաւորուեցաւ մեր զանգուածներու հոգեբանութեան մէջ։ Եւ ատոր համար կատարուեցաւ զարհուրելին…։ Մեր ամբողջ տաճկահայ հատուածը բոնեց խաչելութեան ճամբան։ Մեր բոլոր յեղափոխական-մարտական կուսակցութիւններու նպատակակէտը տաճկահայութիւնն էր, մինչդեռ այսօր տաճկահայ զանգուածը պատմութեան բեմին վրայ, դադրած է գործօն դերէ։ Յեղափոխութիւնը չյանգեցաւ իր վերջին նպատակին, որովհետեւ տարաբախտաբար ուշացած էր։ Յեղափոխութիւնն իր բովանդակ կորովով ու իրաւունքներով, պէտք էր հանդէս գար վերածնութեան փոթորկալի օրերուն, երբ գաղափարական հսկայ ալիք մը անցաւ կեդրոնները մինչեւ յետին գաւառները։ Մեր յեղափոխութեան տրամաբանական մեկնակէտը այդտեղ կը սկսէր, որ դժբախտաբար ռոմանթիզմի ծփանքներուն մէջ խեղդուեցաւ եւ մեր տաճկահայ հատուածը «Աստուծուն» ապաւինած տարագրութեան ճամբաներու մէջ խեղդուեցաւ…։ Եւայնուհետեւ, յեղափոխութեան կառուցած գեղակերտ շէնքը փլաւ եւ մեզ նետեց պարտութենէ պարտութիւն։ Պարտութիւն բոլոր ճակատներու վրայ, պարտութիւն մեր բնաշխարհին մէջ, պարտութիւն Զէյթունէն Սասուն, Վասպուրականէն Երեւան, Կարինէն Կարս։ Մուշէն Ղարաբաղ, Բագուէն Նախիջեւան, եւ այսպէս շարունակաբար։ Պարտութիւն թէ մասնակի եւ թէ ազգային բոլոր բաղխումներուն մէջ։ Եւ վերջապէս պարտութիւն դիւանագիտական նենգամիտ ճակտին վրայ, Սան-Ռէմոյէն Սէվր, Փարիզէն Լոնտոն եւ Ժընեւէն Լօզան…։

Այս բոլոր փորձութիւնները շարան-շարան եկան հիմնիվեր շրջելու մեր քաղաքական մտածողութիւնը։ Տասնեակ տարիներ ետ դարձաւ մեր պատմութեան անիւը։ Այսօր, գրեթէ ամէն ինչ, վերստին պիտի սկսինք բոլորովին տարբեր պայմաններու մէջ։

Եւ այս ծանր ու պատասխանատու ժամին, դարձեալ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է որ կանգնած է գաղթային տարաշխարհիկ պայմաններու մէջ, իր քառասնամեայ փորձով ու շրջահայեցութեամբ, իբրեւ միակ հարազատ պահակը հայ մարդու եւ հայ հայրենիքի։

Քառասնամեակ մը յանձնեցինք պատմութեան իր առաւելութիւններով ու թերութիւններով եւ այսօր կը բանանք նո՛ր քառասնամեակ մը, աւելի արթուն եւ աւելի զգոյշ, աւելի փորձ ու աւելի հասուն, մեր ազատագրութեան նաւը չխորտակելու համար կարժիր ժայռերուն վրայ։

Այժմ, հայրենատենչ, անկախութեան սերունդն է որ պիտի գայ իր տուրքը տալու պատմութեան առջեւ։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԸ ԳԻՇԵՐ ԱՏԵՆ

Փարիզի ոստիկանական տեսչութիւնը կը հաղորդէ —

Ինքնաշարժի կարգ մը մեքենավարներ որոշած են մերժել գիշեր ատեն ճամբորդ փոխադրել արուարձանները, եթէ ճամբորդը մերժէ ոստիկանական մօտիկ պահականոցի մը մէջ ցոյց տալ ինքնութեան թուղթերը։ Պահականոցները կրնան արձանագրել ներկայացնող ճամբորդները, բայց այս վերջինները ազատ են ցոյց չտալու, ինչպէս մեքենավարները եւս ազատ են, այդ պարագային, փոխադրելու կամ չփոխադրելու։

ՉԻՔԱԿՕ ՈՃՐԱՎԱՅՐ

Աշխարհի մրցանիշը կոտրած է Չիքակօ իր ոճիրներով։ Բայց անհա Վիէննա եւս կը մրցի։ Քաղաքն ունի 1.850.000 բնակիչ։ Ու մինչ բնակիչները կը քիչնան, ոճիրները կը շատնան, շաբաթը 2 խոշոր ոճիր։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՑԵՂԻՆ ՁԱՅՆԸ

Մեր հայրենի հորիզոններէն զուրկ, մշակոյթի արժէքները կենդանի ու բարգաւաճ պահելու համար մեր ներքին կրօնքին ու կորովին ակնարկելով, կ'ըսէինք թէ ծիւաքական, ազգային նկարագիր մը կազմուեր է, հիւանդագին համեմատութիւններու հասնելով։

Անհրաժեշտ է քիչ մը աւելի խորանալ եւ բացատրել հոգեկան այդ վիճակը, որուն ենթակայ է բացառաբար հայ ժողովուրդը, տրուած ըլլալով որ մեզի վիճակուած է միայն անբնական, անկարելի ճակատագիր մը, որ իր դրոշմը դրած է մեր էութեանը վրայ, անկէ անդրադառնալով մեր մտածումներուն, մեր զգացումներուն, մեր գործերուն, մէկ խօսքով հոգեկան մեր բոլոր ստեղծագործութիւններուն։

Առաջին ակնարկով, առանց մտնելու պատճառներու քննութեան մէջ, չափազանցութեան եւ թիւրիմացութեան պիտի վերագրուի բնական, բայց մեզի համար քիչ մը բացասական համեմատութիւններու տարուած հոգեկան այդ բացարիկ երեւոյթը որակել ծիւանդագին բացատրութեամբ։

Երկիրէ երկիր, ուր որ մեր ոտքին փոշին թօթուեր ենք, գաղթականի մեր ծրարները բանալէ առաջ, ուր որ առաջին անգամ մեր հացին մտահոգութիւնը ունեցեր ենք եւ նոր միջավայրի պայմաններուն յարմարելու համար մեր նկարագրին հարազատ գիծերը խաթարեր ենք, ճկուն դարձեր ենք, ինչպէս երկաթը, որ հարուածներու եւ սաստիկ ջերմութեան տակ, ընդունակ կը դառնայ փափաքուած ձեւը ստանալ։ Մեր հետ տարեր ենք օտարութեան մէջ, մասնատուփի մը մէջ պահուած նահատակի մը կամ սուրբի մը աճիւնը, կամ ուրիշ մէկ մասունքը, իբրեւ պահապան հրեշտակ, մագաղաթէ էջ մը, կամ ձեռագիր աւետարան մը, հայրենի շունչով, եւ խունկի ծուխով օծուն։ Նախ մատուռի մը մէջ կանգներ ենք խաչանիշ փայտը եւ անոր քով՝ մեր դպրոցը։ Կրթութեան եւ կրօնի այս զոյգ հաստատութիւնները քոյր-եղբօր հարազատ գուրգուրանքով, իրարու քով եւ իրարմով ոգեւորուած, հայրենիքէն հեռո՛ւ ալ պահեր են իրենց ուժը։

Այդ ուժը ինքնածին է մեր հոգիին մէջ, դիմանալով դարերու մրրիկներուն։ Մենք ենք եղեր մեր ճակատագիրը դարբնողը, մենք՝ արարիչը հոգեկան բոլոր արժէքներուն։ Մենք նաեւ պատճառը, եթէ ժամանակի ընթացքին այդ գործօնները դադրեր են ներգործական դեր կատարելէ։

Այս ճշմարտութեան առջեւ գլուխ ծռելով, անցած ու ժամանակավրէպ կը նկատեմ, երբ աւանդաբար մեզի կը սորվեցնէին թէ մեր ցեղը աստուածառաք եւ աստուածընտիր ցեղ մըն է։ Եթէ կ'ուզէք, հաւատաք որ դրախտը մեր հայրենի չորս գետերու ընթացքին վրայ կը տարածուի…։

Բայց պատմութիւնը մեզի ուրիշ բան սորվեցուց. մեր ֆիզիքական աչքերով տեսանք եւ հոգիով զգացինք թէ դրախտը, գեղեցկութիւնը, արդարութիւնն ու ազատութիւնը ուրիշ կողմեր կը գտնուին։ Երբ հայ գաղթականները շարան-շարան, ամէն նուիրականութիւն իրենց ետեւը ձգած կը գաղթէին, բնազդով կը զգային թէ սուրբ գրքին մէջ գրուածը իրականութեան չէր համապատասխաներ։ Բայց մնացողներուն ձայնը, ցեղին ձայնը հնչեց կրկին հայրենի լեռներուն եւ դաշտերուն վրայ, հայ արօրը հողին ընդերքը պատռեց, հայ շինականին երգը արձագանգ տուաւ սարէ սար։

Ստեղծագործ այդ ոգին է, որ անմահ մնացեր է սահմանին ներսն ու դուրսը։ Անոր շնորհիւ թեւ առեր, ծովեր ու տափաստաններ կտրեր ու կրցեր է պահել ցեղին ձայնը։

Եթէ կը հաւատանք անմահ այդ ոգիի գոյութեան,եթէ կ'ընդունինք որ դարերու մշուշի մէջէն ազգերը յայտնուեր են ու ձգտեր դէպի քաղաքակրթութիւն, եթէ արդար է, որ աստուածածին, գերբնական ու անբացատրելի ուժի մը մէկ մասնիկը, արեւուն մէկ ցոլքը իրենց մէջ պարփակող ազգերն ու անհատները աստուածընտիր կոչուին, ապա ուրեմն մեր ցեղն ալ իրաւունքն ունի ինքզինքը ընտրեալ՝ եւ աւանդութեան մեզի սորվեցուցածը ճշմարիտ նկատելու, քանի որ այդ անմահ ճառագայթը շա՛տ կանուխէն իր բարերար ու փրկարար դերը կատարեր է, մեր հոգիին ծաղիկը բանալով մշակոյթի արժէքներու համար։

Անբացատրելի այդ ոգիին ու կայծին շնորհիւ է, որ հեթանոսական դարերուն իսկ, մեր զգացումները հակեր են դէպի գեղեցկութեան եւ ուժի աստուածները, պտղաբերութեան ու շնորհի աստուածուհիները, որ խաւարակուռ Ասիոյ մէջ, մի՛շտ վառ մնացեր է Լուսաւորչի կանթեղը, զոր Հայը իրեն հետ պտտցուցեր է հորիզոնէ հորիզոն, իր քրտինքն ու արիւնը զոհաբերեր շատ անգամ, կանխելու համար կանթեղին պարպութիւնն ու շիջումը։

Անոր շնորհիւ է, որ տասնեւհինգ դարեր առաջ, մթնշաղին մէջ բացուած լոյսի ճառագայթի մը պէս, հոգիներու թանձր խաւարը սարսուռ զգացեր ու ցնծագին ողջուներ է սեմական գիրեր, սեփական գրականութիւն ու մշակոյթ ունեցեր ենք, Ոսկեդարը, մեր Թարգմանիչները, որոնք ա՛յն օրէն իրենց սափորը մօտեցուցեր են օտար աղբիւրներուն եւ աշակերտեր յունական բարձր մշակոյթին։ Այդ ոգիին ու բնատուր ուժին շնորհիւ է, որ միջնադարեան, քաղաքական ու կրօնական ա՛յնքան ցնցող ու աշխարհի կարգն ու սարքը խախտել փորձող դէպքերու եւ յեղաշրջումներու ընթացքին, հայ վանականները, ի հաշիւ մեր գրականութեան, փակուած վանքերու թանձրախարիսխ պատերով պաշտպանուած խուցերուն ու նկուղներուն մէջ, աղօտ լոյսերով, փետուրէ գրիչներով աչքի լոյս թափեր են, փնտռեր ու գտեր հոգիներու բանաստեղծութիւնը եւ զարգացուցեր մեր լեզուն ու մշակոյթը։

Այդ թաքուն ուժին շնորհիւ է, որ մշակոյթի թանկագին ազդակ եւ մտքերու տարածիչ մամուլին հանդէպ, հայ ժողովուրդը շա՛տ կանուխէն սէր ու գուրգուրանք զգացեր է, հայ մատենները շարեր են կիւթէնպէրկեան տառերը, գիրքեր տպագրած եւ ցրուած աշխարհի ամէն կողմերը։ Վանքեր կանգնած, դպրոցներ բացած, թերթեր խմբագրած, հայ հին մատենագրութիւնը կորուստէ փրկած, գիտութեան ու գրականութեան համար տքնած ու տառապած։

Շա՛տ հեշտ է մեր քաղաքակրթութեան անցեր պատմութեան էջերը, մեծ ոստումներով այսպէս քովքովի շարել եւ կրկին ողջունել անմահ այդ ոգին, աստուածային կրակը որ իր գոյութիւնը զգալի կ'ընէ մեր տժգոյն օրերուն, հայրենիքէ ու ծննդավայրէ հեռու, ճիշդ այնպէս ինչպէս հազարամեակներ առաջ։

Մենք հպարտ ենք յիշատակ դարձած մեր պապերուն ժառանգորդն ըլլալնուս համար, պահելնուս համար մեր ձեռքին մէջ մշակոյթի շահը՝ ա՛յնքան դժբախտութիւններէ յետոյ, վիրաւոր ու արնաքամ, աշխարհի քառուղիներուն վրայ, անտուն, անտէր, անհող եւ անանուն…։

Ցեղին ձայնն է, որ կ'առնեմ, երբ ստուերներու մէջ, հայ գրողը գրիչ կը շարժէ, մտքի կանթեղին մէջ կաթիլ մը իւղ կը կաթեցնէ, երբ մրոտ մատներով պատանիներ ու երիտասարդներ Մեսրոպեան տառերը կը շարեն քով քովի, [illegible] մարգարիտներ, երբ [illegible] կան մեքենան իր երգը կը [illegible] ցնէ, երբ հայ ժանուկը [illegible] վրայ նստած, ծունկերուն [illegible] կը հեգէ այբուբենը, երբ [illegible] մամիկը դարաւոր իր [illegible] սովորութեանը համաձայն [illegible] չանիշով մը կը բանայ [illegible] կին դուռը, երբ արուեստ[illegible] ներ տաղով, վրձինով, [illegible] քնարով ու կարկինով ար[illegible] տաճարը կը շտապեն գեղե[illegible] թեան գաղտնիքը կորզելու [illegible] հայ կինն ու աղջիկը [illegible] երգը կը հիւսեն, երբ [illegible] տաւորն ու երկրագործը [illegible] բանը բացուելուն պէս [illegible] գեն դէպի գործ։ Ես ցեղին [illegible] նը կ'առնեմ, միշտ կենդ[illegible] մի՛շտ առոյգ, յաղթութեան [illegible] պարտութեան մէջ մի՛շտ [illegible] տաւոր, մի՛շտ հաւատարիմ [illegible] ուժին, որ ինքնաբուխ [illegible] անշէջ է, որ ստեղծագործ[illegible]

Բայց ո՞ւր է երեւոյթ[illegible] ւանդագին կողմը։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱ[illegible]

ՄՐՏԻ ԱՇՈՒՆՈՎ…

Ո՛վ անձնասիրութիւն — [illegible] սէրերուս, քնացի՛ր կեղծի[illegible] գի վարթնումդ է մաշը[illegible]

«Մի՛ մոռնար զիս», շշնջա[illegible]
ականջի[illegible]
Ու դալուկն որ շինած էիր կա[illegible]
խայ[illegible]
Բրինձի փոշիով՝
գծեց դէմքէդ այրի լուսին[illegible]
դժբախ[illegible]
Ապա դարձար քովի ծառին [illegible]
ճեճկլտուք մը զգա[illegible]
Սրբել արցունքն որ… երբեք [illegible]
ծնած[illegible]
Գիտէի որ չար ծիծաղ մը եր[illegible]
Պիտի թափէր բարձերուդ [illegible]
մտերմութե[illegible]
Երբ ալ ճեռու,
Շուքէս ընդմիշտ բաժնուած,
Գլանիկներդ վառելով,
վառել տալով,
Աչքերդ պիտի ծխէին կա[illegible]
դանքը նայուած[illegible]
Դիւական…
Գիտէի… բայց
Ջերմակ ցուրտով դաշունա[illegible]
մազերուս [illegible]
Սիրտս ծերացած անժամա[illegible]
կրցաւ դարձեալ իր սկեպ[illegible]
ժպիտովը քեզ նայ[illegible]
Երջանկանալ…․
— Չէ՞, ամէնէն մեծ կեղծիքն է [illegible]
մարտութիւնը ինք[illegible]
Ու շոյեցի մեղմիկ գլուխդ [illegible]
վիզդ գեղեցի[illegible]
Որոնք պահ մը—ունայնութիւ[illegible]
կարծեր է[illegible]
Հանգրուանը վերջին
Բաղձանքներուս մարդկային…
Ու խօսեցայ ուրախ բաներ
Մխիթարող ու ճեշտին,
Խօսքեր սիրուած սիրողի,
Ջգելով որ ճաւատաս հաւա[illegible]
քիս…
կեղծեցի՛…
Ու ամէն բան անցաւ [illegible]
Ու ճեռացող կառաշարին պա[illegible]
պատուհանէն[illegible]
Նետեցի
Յիշատակիդ ջարդը՝ դեռ [illegible]
Շրթունքներուդ կարմիրով,
Ու բուրալից՝ քու սրուա[illegible]
բուրաչրո[illegible]
Ու սրբեցի արբեցութեանս [illegible]
խրի[illegible]
Հեռուէն ինծ ճետեւող կա[illegible]
երկինքը նայուածքի[illegible]
Որ երկինք չէր,
Ու… մոռցայ։

* * *

Սակայն ահա, այսօր քեզ[illegible]
մր գիր ինծի [illegible]
կ'ըսես որ զիս ալ չես սիր[illegible]
գիտէի։
Իրողութիւնն այդ ճասարա[illegible]
երբ դեռ նոյն իսկմարմնի[illegible]
կութեամբն էի [illegible]
գիտէի… ճոգս ալ չէր,
Ունեցած սէրս, — վստահ [illegible]
Աւելին չէր արժեր…
Սակայն ահա դուն կուգա[illegible]
յանկ[illegible]
Անօրինակ յանդգնութեամբ
կ'ըսես ինծի ինչ որ ես
քեզ խնայեցի.
կտրուկ, պարզ, պաղ ու ան[illegible]
ինծի՛, ինծի՛, որ քեզ գնե[illegible]
Դուն սիրեցի՞ր երբեւիցէ… [illegible]
ուա[illegible]

ԱՆՐՋԱՆՔ

…ղն երբ իջնեն երկինքէն գորշ ծիծաղներն ըստուերին,
…իտի անցնիմ գլխիկոր արահետիս անդորրէն.
…իտի անցնի՛մ…. հոգւոյս մէջ, բանտելով վի՛շտ մը նորէն,
պիտի փնտռեմ անդուլ կարկա՛չն առուակին:

…իտի երթա՛մ ես դարձեալ գտնել հովիտն իմ բուրեան,
…առերուն երգն առընքնող եւ թովքն անհոգ շիւղերուն.
…իտի երթա՛մ որոնել սաղարթներուն մէջ թաքուն
մելամաղձոտ անոյշ պատկե՛ր մ՚աղջըկան:

…ղն երբ քայլերըս տանին տառապող սի՛րտըս յուռթի,
…ին յուշերով առ լըցուն ժպտուն վայրերն երազուած՝
պիտի տենչամ լո՛ւռ արտասուել մեկուսի:

…ա՛յն ատեն, ժայռին տակ, որպէս մեծ սիրտ մը լքուած,
…իտի ցանկամ որ ըլլայ իրկունն հեշտին ու անհուն…
…հերս անբիծ՝ ջուրի երա՛կ մ՚յարափուն:

ՀՈՎԵՐ

…յս իրի՛կուն, ցաւերուս կանչն է լըռեր,
…ւ ա՛լ հոգւոյս չ՚առթեր շիրիմը սոսկում…
…րիրդապաշտ նոճիներուն ծոցն անպատում՝
Ո՛րքան անոյշ են հովեր.

…ովե՛ր դեղին, կանաչ հովե՛ր դաշտերու,
…ւգան գըգուել ճակտիս մըռայլն այս մըթին…
…ւնի՛մ թախիծ, մարած է ճիչն աճարկու
իմ վիրաւո՛ր հոգիին:

…ովե՛ր կ՚անցնին, կ՚անցնի զեփի՛ւռն հեւալէն,
…ինչ բարձրերէն կ՚իջնեն երա՛մ առ երամ՝
Դողդոջ յուշերս համօրէն:

…ովե՛ր կ՚անցնին, հոյլ հոյլ, փունջե՛ր առ փունջեր,
…եղին, կանաչ, տարտամ սիւգե՛ր անթառամ,
կոյս միջոցէն օրհնաբեր:

…յս իրիկուն, ցաւերուս կա՛նչն է լըռեր:

ՎԻՉԷՆ ՍՐԱՊԵԱՆ

…արդէն ի՛նչ արժէք— հա՛
հա՛ սիրե՛լ
…նկողնին խորքն է միշտ օրօրող
…ակայն ահա
…մը գիրդ գամուեցաւ
…եղիս մէն մի ծալքին վրայ
…մուշն է բոսոր, պողպատ
անթափանց,
…
…ոտնքներովս սեղանիս չարա-
տանջ կուրծքը ճանկելէն
…ոլեգնօրէն,
…խեղդէի սիրտս,—ունէի՞ թէ…
ունեցայ,
…սիրտս— վիրաւոր առիւծ—
…էջն ալքոյին…:
…չ աւելի տեւական յիշատակ
քան արհամարհանքդ
…քո՛վս ըլլայիր, ա՛հ թոյնիս
մօտ գերաբորբոք,
…ւ միսերդ մագիլներուս ուժին
տակ
…ղ սորվէին կրկին իրենց
…րտականութիւնն յաւերժա-
կան…:
…ուա՛ռս, թշուա՛ռս
…պահուիմ այս պայծառու-
թեամբ…:

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՊԱԼՔԱՆ. ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Խորհրդաժողովի Ա. եւ Բ. յանձնախումբերու աշխատանքները ամէնէն աւելի ուշադրութիւն կը գրաւեն: Անոնք գլխաւորաբար կը զբաղին պալքանեան միութեան կազմակերպութեամբ: Այս յանձնախումբերուն քննութեան ենթարկուած է պալքաններու մէջ, տնտեսական կազմակերպութեան մը սահմանումը, պարտադիր իրաւախոհութեամբ պալքանեան երկիրներու միջեւ ծագած վէճերու կարգադրիչ յանձնախումբի մը կազմութիւնը, փոքրամասնութեանց վերաբերեալ դաշնագիրերու կիրարկումը, նաեւ առաջարկ մը, որով նուկօսլաւիա կ՚ուզէ որ պալքանեան որեւէ պետութիւն չկարենայ դաշինք կնքել ոչ պալքանեան որեւէ պետութեան հետ, այս կերպով արգիլելու համար ոչ-պալքանեան պետութեանց զինուորական միջամտութիւնները: Այս յանձնախումբը պիտի քննէ նաեւ պալքանեան մայրաքաղաքներու մէջ հրատարակումը թերթերու, որոնք օժանդակեն պալքանեան միութեան, իրենց գրութիւններով:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Նորահաս երիտասարդ նկարիչ …գասեան, կիպրոսի Մելքոնեան …վարժարանէն շրջանաւարտ, վերջերս Փրանսա գալով, 1ա Պոք…ջայի մէջ ցուցահանդէս մը …աւ:

…ինի փորագրական եւ նկար…չական գեղեցիկ կտորներ:

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

ԱՐԱՐԱՏԻ ԼԱՅՆԱԾԱՒԱԼ ՔԱՐԱՅՐՆԵՐԸ

ՄԻՆՉԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՆԵՐՔՆՈՒՂԻ ԿԱ՞Յ

Թրքական «Խտմէթ» թերթը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ քիւրտ ըմբոստներու մասին:

Ապստամբները առ այժմ Արարատէն 3000 մեթր վեր վրաններու մէջ կը բնակին: Այս վրաններուն 25ը ճերմակ է: Միւսները մազէ շինուած եւ սեւ գոյնով են: Ապստամբները ամէնէն շատ օդանաւային ռմբակոծումէ կը վախնան: Լերան մէջ խիստ մեծ եւ ժամեր տեւող քարայրներ կան, ուր կ՚ապաստանին անոնք ամէն անգամ որ ռմբակոծում ըլլայ: Սիփան լերան ապստամբներուն վիճակն ալ այս է: Քիւրտերը իրենց գերի բռնած թուրք զօրքերուն մաս մը դրամ տալէ վերջ կ՚առաջարկեն միասին աշխատիլ: Անոնք ալ կ՚ըսեն.— Ըսէք ձեր ընկերներուն թէ ինչո՞ւ կը կռուին մեզի դէմ: Անոնք իսլամ են, մենք ալ իսլամ ենք: Ցնտոյ թող մտածեն որ քիւրտ մը 100 թուրքի փոխարէն է: Քիւրտ մը չի մեռնիր մինչեւ որ բաւական թուրք չսպաննէ:

Բնական է այս ծիծաղելի խօսքերը չեն ազդեր թուրք զօրքերուն վրայ: Անոնց դրօշին գոյնը կանանչ է: Ցուրտերը սկսած են հոն եւ ձիւն կայ բարձունքները:

Զրոյցի մը համաձայն Արարատի մէջ 15 ժամ տեւող քարայր մը կայ որ Պարսկաստան կը հանէ ճամբորդը: Ասկէ կ՚օգտուին եղեր ապստամբները: Իհսան նուրի, Շէյխ Ըէսուլ, Շէյխ Ապտիւլգատէր, Նայիլ եւ Մամօ ապստամբներուն պետերն են: Անցեալները շէյխերէն երկուքը փէթվա մը հաներ եւ ըսեր են թէ կրնան թուրք օդանաւորդները եւ սպաները սպաննել եւ անոնց գոյքերն ու կիները գրաւելը հէլալ է: Քիւրտերը լեռներու մէջ զինուորական մարզանքներ ալ կ՚ընեն: Վերջերս ամէն օր 20-30 թրքական օդանաւեր կը ռմբակոծեն զիրենք: Հոն օրը մէկուկէս ժամ տարբերութիւն կ՚ընէ: Ցարձակումները միշտ առտուները կ՚ըլլան եւ քիւրտերը խիստ գէշ վիճակի մատնուած են: Վերջերս քիչ մը դադրած են յարձակումները: Բայց կարեւորը սա է որ քիւրտերուն տեղեկատուութեան ցանցերը շատ զօրաւոր են:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

Թիֆլիսի մէջ կը հրատարակուի, իբրեւ յաւելուած Պրոլետարի, երգիծական ամսաթերթ մը, Կարիճ, որուն յուլիս եւ օգոստոս թիւերէն կը քաղենք հետեւեալ ակնարկները.—

Թերթի խմբագրութեան կից տեսրակներ փոխող յանձնաժողովը խնդրում է մեր բոլոր քննադատներէն մինչեւ հոկտեմբերի 1ը փոխել իրենց 1929-1930 բիւջետային տարւայ տեսակէտները, հակառակ դէպքում առաջիկայ 1930-1931 բիւջետային տարում նրանք կը զըրկեն քննադատելու իրաւունքից:

* * * «Ունիվէրսալ» խանութում ստացւել են մեծ քանակութեամբ իդէոլոգիական շըրջանակներ, դասակարգային ակնոցներ, Մարքս-Լէնինեան լապտերներ, քննադատական արշիններ: Այն անձանց, ովքեր կը բերեն տաղանդի չքաւորութեան վկայական, կը լինի մեծ զեղչ:

* * * Փնտռում եմ սեփական քննադատիս: Հինգ օր առաջ դուրս է եկել սխեմատիզմի կայարանից եւ դեռ չի վերադարձել:

Հօր անունը Մարքսիզմ, մօր անունը Մեխանիզմ: Ինքը բնիկ Վանանդեցի: Հասցէս՝ Բաղաքական Տագնապ, Բանաստեղծութեան տուփ, Ն. Զարեան:

* * * Գտել եմ երկու իրար համապատասխանող յանգեր: Բայց որովհետեւ արդէն անցել եմ արձակի, չեմ կարող օգտագործել: Փոխում եմ վէպի մի յարմար վերնագրի հետ:

* * * Կորցրել եմ տաղանդս: Խնդրում եմ մի կերպ վերադարձնէք ինձ: Նշանները հետեւեալներն են,— մի կողմը Վանանդեցիա օծւած է, իսկ միւս կողմն ամբողջապէս Դաբաղեանական: Աստառի վրայ նկարւում են մանուկ քննադատ Վահանեանի հետքերը: Հասցէս՝ գրական սահարա, Վշտունի:

* * * Մեր հրատարակութիւնները.

— Ա. Վշտունու յանգերը (սպառած):

— Ալազանի շնորհը (սպառած):

— Ե. Խոճիկի սրախօսութիւնները (սպառած):

— Վանանդեցու յօդւածները (1930), ուղղւած Վանանդեցու դէմ (1929):

— Մայրենի լեզւի այբենարան, ի պէտս Վահանեանի, Ա. Տարօնցու, Ս. Վահունու եւ միւս երիտասարդ գրողների:

* * * Երեք օրւայ մէջ շնորհքի ոչ մի հետք չեմ թողնում ձեռքս ընկած բանաստեղծութեան մէջ: Դիմել՝ Երեւան, Երիտասարդ Գրողների կոնսուլտացիա, Ս. Տարօնցի:

* * * Փնտռում եմ խելքը գլխին մի գործ: Վերջնապէս թողել եմ գրականութիւնը: Փոխել եմ ազգանունս: Գ. Խալաթ:

* * * Երէկ երեկոյեան ժամը 10ին, Երեւանում, գրողների տանը, քաղաքացի Յ. Մկրտիչեանը գրչի երկու հարւածով տեղն ու տեղը քննադատեց մի անպաշտպան երիտասարդ գրողի: Ոճրագործը քննադատ է ճանչցւած եւ ուղարկւած Ասսոցիացիա:

Ո՞ւմ երեխան է.— Այսօր Երեւան է բերւած մի երիտասարդ քննադատ, որի ով լինելը չկարողացանք պարզել վերոյիշեալի իր անուն-ազգանունը ստորագրել չգիտենալու պատճառով: Խնդրում ենք պարզել նրա ով լինելը:

Կախւեց.— Իր գրւածքների քննադատման պատճառով, Աբաքսի քիթը կախւեց:

Բռնաբարութեան փորձ.— Նայիրի Զարեան գրեց մի նոր պօէմ:

Ո՞ւմ իրերն են.— Ոստիկանութիւնը արխիւներից երեւան հանեց հետեւեալ իրերը.— Ա. Վշտունի— բանաստեղծութիւններ (2999 օրինակ), Ն. Զարեան — Նոյեմբերեան օրերին (4449 օրինակ), Ալազան— Դասալիքը (2 փութ), եւ մի իշաբեռ «Օրերից առաջ»:

Ինքնասպանութիւն.— Ալազանը նորից անցաւ չափածոյի:

Նորածինի դիակ.— Գ. Սարեան տպագրեց մի նոր բանաստեղծութիւն:

Աղէտ.— Համար 18 գնացքով Թիֆլիսից Երեւան գնալիս, Շահարի կայարանից 3 կիլոմետր այն կողմ, Գ. Աբովը մի բանաստեղծութիւն գրեց: Անմիջապէս աղէտի վայրը հասաւ քննադատներից կազմւած մի յանձնախումբ: Պատճառները պարզւում են: Աղէտեալը փոխադրւեց Գրական Դիրքերում (պարբերաթերթ):

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ի ՓԱՌՍ ՎԷՊԻՆ

Ժան-Ռիշար Պլոքի գիրքէն, որ կը կոչուի Թատրոնին ճակատագիրը, քաղուածք մըն է հետեւեալը.—

Ժողովուրդներու ինքնագիտակցութեան եւ ինքնաճանաչման կը նպաստեն միայն վիպագիրները: Անոնք են, որ իւրաքանչիւր դարաշրջանի ցոյց կուտան իր պատկերը: Ժողովուրդները, որ վիպագիր չունին, դարաշրջանները, որ վէպ չունին, կը նմանին կնոջ մը, որ հայելի չունի: Ամբողջ ԺԹ դարուն, Անգլիացիները, Ֆրանսացիները, Ռուսերը, Սկանտինաւցիները իբրեւ տիպար ծառայեցին եռանդուն եւ օժտուած նկարիչներու: Այդ իրողութեան մէջ չէ՞ք գտներ մէկը նոյն ժողովուրդներուն ուժին պատճառներէն: Աւելորդ չէ դիտել տալ թէ, նոյն այդ հարիւր տարիներուն ընթացքին, գերման ժողովուրդները իրենքզիրենք կ՚արտայայտէին բանաստեղծութեամբ, երաժշտութեամբ եւ բնազանցութեամբ: Վերջերս գերմանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ ծնունդ առին վիպային երկու հզօր եւ երիտասարդ դպրոցներ,— ահա նշան մը, որ կը խօսի ի նպաստ անոնց յստակ ինքնաճանաչման, ինչ որ էական է բոլոր մեծ ժողովուրդներուն համար:

Վիպագիրը կը ներգործէ բազմազան ձեւերով: Ստեղծագործ մը չի գոհանար արձանագրելով կամ նկարագրելով: Ամէն արձանագրութիւն անպայման կը յանձնէ իր խառնուածքին ներգործութեան: Պալզաքի ստեղծած ընկերութիւնը երբեք չի պատշաճիր ֆրանսական ընկերութեան: Տարբերութիւնը կը ճշդուի ստեղծագործ հանճարին փոխակերպելու կարողութեան չափովը: Եթէ ֆրանսական ժողովուրդը ստեղծեց Մարդկային կատակերգութիւնը ըստ իր պատկերին, Պալզաք եւս նկարեց այդ ժողովուրդը ըստ իր ստեղծագործութեան ուժին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԳՐՈՂՆԵՐՆ ԱԼ Կ՚ՈՂԲԱՆ

Revue Universelleի մէջ Հանրի Մասի խիստ յօդուած մը ունի ֆրանսական գրականութեան արդի կեանքին մասին: Ֆրանսացի քննադա՛տն ալ կ՚ողբայ գրական ստեղծագործութիւններու եւ քննադատութիւններու չքաւորութեան վրայ:

— «Անկախութիւն չմնա՛ց: Մարդ կը վախնայ գրել ինչ որ կը մտածէ, մարդ կը զգուշանայ դժգոհութիւն յայտնելէ, կ՚երկնչի ամեն-աթեթեւ գանգատէն: Այո՛, կը վախնան որ չեն հաւնիր իրենց: Եւ ամէն մարդ կը բողոքէ այս արդիւնքին մասին, առանց փնտռելու բուն պատճառները: Զգեցին, որ նոր գրողները թաւալին, արձակ համալձակ, սխալներու շրջանակի մը մէջ: Գրող երիտասարդութիւնը ոչ միայն չհանդիպեցաւ արգելքի մը, որ մղէր զինք ցոյց տալու իր տաղանդը, խոչընդոտի մը, որ յուսահատեցնէր անտաղանդ գրողը, այլ նոյնիսկ ներողամտութեան եւ համակրանքի արժանացաւ մեծերուն կողմէ, առանց գրականութեան շահը փնտռելու:

Արդի գրող երիտասարդութիւնը, հակառակ առաւել կամ նուազ փայլուն յաջողութիւններու, չպիտի կրնայ իր ետեւը թողուլ դիմացող յիշատակ մը: Արդի գրական սերունդին միակ յատկանիշն այն է, որ ոչ թէ միայն տարտամ եւ անորոշ դիմագիծ մը ունի, այլ նաեւ զըրկուած է գրական քննադատէ»:

Նոյն պատկերը նաեւ մեր մէջ: Այն տարբերութեամբ, որ ոչ թէ միայն մեր երիտասարդներէն շատերը կը յամառին գրականութիւն ընել՝ առանց խոչընդոտի մը հանդիպելու, այլ նաեւ մեր հին գրողներէն շատերը կը շարունակեն գրականութիւն խաղալ՝ առանց երբեք տաղանդ ցոյց տալու:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ, տարեգրքին Ա. տարին, 1931, բազմաթիւ նկարներով եւ 276 մեծադիր էջերով, իրենց մասնակցութիւնը բերած են ժամանակակից ծանօթ գրողներ: Խմբագրութիւն Մ. եւ Մ. Պարսամեան, վարչութիւն Վ. Տ. Թագւորեան, գինը 40 Ֆր. եւ 2 տոլար:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԳՕԳՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

(ՀԱՅ-ՔՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ)

—Արեւո՛ւդ մեռնի՛մ… այս անգամ ճզլո՛վ:

—Ինչ՛նդ է հայ հարսնուկը…:

—Տա՛ր, տա՛ր ինձ Ամօ, գիւղը դարձուր:

—Խենթեցա՞ր Վառօ՛: Ինչո՞ւ, ինչպէս:

Մորթուելու գացող ոչխարի …յուածքով, մանուկի մը պա…տանքով, ձեռքը քարայրի …ւտքին կը ղողայ, կը հեծծէ …հարսնուկը: Իսկ իր ոտքերուն …ա՞կը:— Անդունդը…

Եւ անդունդը արիւնոտ էջ …մը ունի Քրիստոսի համար …ծուած առաքեալի մը պատ…ութիւնը:

Անդունդութիւնը նոյն առաքեա…լին մարմինը հազար հազար …երերու եւ անդունդներու բաժ…նած է:

Ու որքա՛ն անուշ է երբեմն …պատումը մահուան:

Եւ ինչո՞ւ չմեռնիլ Գօգոյի համար, անոր օճախին ու ճակտին քսած արատը մաքրելու համար:

Սակայն ի՞նչպէս…կարելի՞ է…

Տա՛ր, տա՛ր ինձ գիւղը, կը պաղատի՛:

Խեղճ հարսնուկ, որ դեռ երազին տառապանքէն կը տապկուի, ու չի ճանչնար սարսուռը մահուան, որ իր մէջքն ու կողերը կը կոտրտէ:

— Արեւո՛ւդ, անունիդ ղուրպան:

Ու Գօգօն չի գար, չերեւար, ալ չպիտի գայ:

Մահը հիմա թռչուն մըն է վիրաւոր, հարսնուկի սրտին մէջ վանդակուած, վայրկեան մը վերջ իր արիւնին մէջ պատանքուելու համար:

*
* *

Բարկ ու գեղին արեւ մը, որ յղի կիներուն տժգունութեամբ պառկած է դաշտերուն վրայ, գետին պորտն ալ կը շոյէ գաղջ մատներով: Լայնարձակ դաշտերուն մէջ աշունն իր խոնաւ աւելով կը քշէ, կը խաղցնէ արմատէն թռած փուշերը, ակօսներուն մէջ այրիացած, մինակ հասկերուն դատարկ մէջքերը:

Թաթար, իր ծառա՞ն թէ ուղեկից զինուոր մը կը մտրակեն փրփուր հագած ձիերը մաշուած ճամբաներէն ու խարխուլ կամուրջներէն ապիկար փութկոտութիւն մը ցանցնելով:

Կաշիէ հաստափոր պարկերը, մէջքերնին գրաստներու տախտակէ կռնակին, որուն մամիկը սեմեր կ՚ըսէ, կը քրտնին, կը փոշոտին: Ու պարկերէն մէկուն անկիւնը կծկըտած է, Գօգոյի արցունքներով գրին տուած կարօտակէզ նամակը:

Սուրհանդա՛կ, արեւելքի անծայրածիր դաշտերուն ամէնէն գովաբանուած փոստաներէն մէկն է կ՚անցնի, որ ծովերուն ափերէն կուգայ ու մինչեւ ծովերուն շրթերը կրնայ ճամբորդել:

Արագիլները երէկ գացին, բէս Մկոյի տան գերաններու եւ մարտակներու ճեղքերուն կպած ցխակոշտեր ամայացան: Ծիծեռնակնե՞րը.— գացին:

Ու Թաթարը կարմիր նժոյգին վրայ, ծառան ծեր ու նիհար ձիուն կռնակին, կը մտրակե՛ն. կը մտրակե՛ն աշխարհէ աշխարհ, եւ ծովէ ծով… Ճամբորդ մը, արեւակէզ դէմքով եւ ճերմակ կաշիներ դուրս տուող շրթունքներով երկնցած է կուզիկ ուռենիին տակ եւ անոր քով, կովի աղբակոյտի մը վրայ սեւ միջատներու բանակը կը պարէ:

Նախիրները նահանջող գունդերու նման, դիրք բռնած են գիւղերու պատերէն եւ կալերէն մօտիկ կանաչներու մէջ: Օդերը հիմա հոտ մը ունին, համ մը, գոյն մը, որ անուն չունի:

Բամպակի դէզ մը կարծես, հնամաշ արախչին մը գլխուն ու ծրարուած վանահօր դեղնած եւ հնամաշ վերարկուին մէջ, քարացած է վանքի պարիսպին տակ աչքերը ժամուն կոչնակին, կ՚աղօթէ մտովի, կ՚աղօթէ անգիր եւ եւ անծանօթ մաղթանքները դարերու, որոնք բերնէ բերան կը գրուին, կը կարդացուին ու կը պահուին:

Վանքի ետեւի կողմ «ծակ քարին» մէջ. պառաւ հացթուխն ու երիտասարդ մահճկալը կը պագտուին:

Աղաւնիներու երամները տխուր կը կլտկլտան ժայռերուն եւ պարիսպներուն վրայ:

Եւ այդ պահուն դաշտին հազար ու մէկ գեղերուն հիւղակներէն ծուխը պալա՛ն-պալա՛ն կը բարձրանայ. եթերին մէջ բազմապիսի օղակներ, շղթաներ եւ դէզեր ձեւաւորելով:

(16)

ԱԶԳԻՆ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

7ՐԴ ՏԱՐԻ — ՂԵԿԱՎԱՐ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ — 117ՐԴ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Թատրոն Albert Ier 64 rue du Rocher Paris, *26 Հոկտ. կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆի «ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ» վէպէն առնուած

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ ԲԱՐՈՅԱԼԻՑ ՏՐԱՄ 5 ԱՐԱՐ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԲԵՄԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ՈՒԺԵՐԸ — ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՏՈՄՍԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԸ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ՓՆՏՌԵՑԷՔ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ *հետեւեալ խումբերը:*

ԿԱՅԾԱԿ, վաղը երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին:
ՎՐԷԺ, » » » »

Պատրաստուեցէ՛ք երեկոյթ-պարահանդէսին

ԱՏԱՐԱԶԱՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

1 Նոյեմբեր շաբաթ գիշեր, Ingénieurs Civilsի մէջ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ
"ԻՄ ԳԻՐՔԸ", Բ. ՀԱՏՈՐ (ՊԱՏԱՆԵԿՈՒԹԻՒՆ)

Ա. Հրատարակութիւն Հրանդ-Սամուէլ գրատան

դիմել հրատարակչին Librairie H. SAMUEL, 51 Rue Monsieur le.Prince, Paris (VIe), Հեռաձայն՝ Danton 88-65: Մէթրօ Օտէոն:

Հարաւային Ֆրանսայէն (Լիոնն ալ մէջն ըլլալով) պէտք է դիմել Պ. Գ. Շահլամեանի, 15 Rue Longue des Capucins: Marseille.

գին՝ 20 ֆրանք

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԱՍԻՍ

22 Rue de Sommerard, Paris Ve

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ կերակուրներ, պատրաստուած վարպետ խոհարարի մը կողմէ:

կոկիկ եւ մաքուր սրահ: խնամեալ սպասարկութիւն.

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ

ՁԵՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԸ
ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԷՆ

24 Rue Bergère PARIS *(9)* — Tél. Prov. 05-49

Ուշադրութիւն Լիոնահայութեան

Մօտ օրէն կը բացուի հայկական նպարավաճառատունը

ԿԵՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒՆ

75 Rue de BONNEL

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol *մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր: Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկէնեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով: Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8: Կիր. 9 12:*

Կ'ուզուի աշկերտ ափիէսէօր մը: Լաւ վճարում: դիմել՝ Պ. Ռուտոլֆի, 51 Rue du Coq, Marseille.

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro: Abbesses, Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար:

Մասնաւոր գին Հայերու

Docteur ès sciences occultes

գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

Կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTRO PIGALLE.

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

Մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ — ԲԺԻՇԿ
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Առանց ցաւի կը քաշէ եւ կը դարմանէ ակռաները: Ոսկիէ ատամնաշար, ոսկորէ ակռաներ: Չափաւոր գին: Խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9էն 8: 3 Bld. Bélville, Métro Mélnimontant.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարխսի: Մասն. լապօ. րաթուար: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12,*

ՔԱՐԹԻԷ ԼԱԹԷՆԻ ՄԷՋ

AUBERGE DU MOINE GOURMET

M. ASSET, Propriétaire
84 Bld. St. Germain, Paris
Թէլ. Odéon 18—8 (Cluny)

Գաւառի կերակուրներ, իր մասնաւոր կերակուրները: Ունի պար. եւ մասնաւոր սալոններ:

Այստեղ կը գտնէք լաւագոյն սպասարկութիւնը, լաւագոյն կերակուրներ եւ գինիներ: Այսպէս կազմուած է չափաւոր գիներով առաջնակարգ ճաշարան մը, ուր մարդ հաճոյք կը զգայ գալ ճաշել:

Խոհարարութեան ցուցահանդէսի մրցանակ, 1929, «Ոսկի Շքանշան»:

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

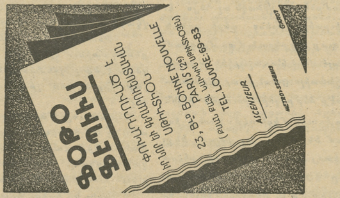
ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

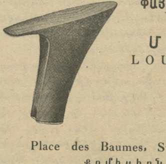
8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: *20—37*

կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

ՓԱՅՏԷ ԿՐՈՒՆԿՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

ԿՐՈՒՆԿՆԵՐ՝ ՄԱՐՍԻԼԻԱԿԱՆ

LOUIS XV *ՍԱՆՏԱԼՆԵՐ*

կաշիով եւ առանց կաշիի

Խիստ չոր փայտ

JUSTINESY

Place des Baumes, St. Antoine, MARSEILLE

քոմիսիոն եւ արտածում

ՏԱՆՏԷՐ ԸԼԼԱԼ ԵՒ ՎԱՐՁՔԷ ԱԶԱՏԻԼ

Ամենադիւրին եւ նպաստաւոր պայմաններով, Պէքընի մէջ Սէն Լազարի կայարանէն 8 վայրկեան, ելեքտրական գնացքով, ժամը 10 թրէն, երթեւեկ 0.90 սանթիմ օրական, 2, 3 եւ 4 սենեակով ափարթըմաններ, ամենավերջին Confort*ով, ամառ ձմեռ տաք եւ պաղ ջուր խոհանոցին եւ բաղնիքին մէջ, կեդրոնական ջերմութիւն եւ վերելակ* (ascenseur)*: 50 հազարէն 100 հազար ֆրանք —միայն մէկ քառորդը կանխիկ, մէկ քառորդը մէկուկէս երկու տարիէն, իսկ մնացեալ կէսը 5, 10 կամ 15 տարիէն վճարելի, ըստ կամս, պետական տոկոսի սակով, հարիւրին 7: Դիմել* Archambault et Delacourt, 14 Rue de la Pépinière, *Կառ Սէն Լազարի մօտ: Ամէն հինգշաբթի ժամը 4էն 6 հայ թարգման մը պիտի տայ պէտք եղած բոլոր բացատրութիւնները:*

ՅԱՐԳԵԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ

եթէ կ'ուզէք բերնի համով մաքուր եւ անարատ սուրճ խմել, դիմեցէք հռչակաւոր

CAFÉ SULTANի

Ս. ԹՈՐՈՍ (Բէժալցի)

92 Rue d'Angoulème — Métro: Couronne, Tél. Ménil. 56—06

Ամենավերջին դրութեամբ մեքենաներով օժտուած մեր վաճառատան մէջ պատրաստուած սուրճը կը գոհացնէ ամէնէն նրբաճաշակները:

Ձոյն տեսակներ, գիները անմրցելի, փորձեցէք անգամ մը եւ պիտի տեսնէք տարբերութիւնը ձեր գործածած եւ մեր պատրաստած սուրճին: կ'ընդունինք ապսպրանքներ արտասահմանէն եւ գաւառներէն: փափաքողներու կը ղրկենք գիներու ցանկը: փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում:

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ ՔԼԱՄԱՐԻ ՄԷՋ

Շոգեկառքի եւ հանրակառքի կայարաններուն մօտ

Արեւոտ եւ լուսաւոր դիրք: երեք սենեակ, ճաշասրահ, խոհանոց, Cabinet de Toilette, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, կեդրոնական ջեռուցիչ եւ հեռաձայն: դիմել ամէն օր՝ 27 Rue Lazare Carnot, Clamart.

ԴԵՂԱՐԱՆ ՖՐԱՆՔՕ - ՀԱՅԿԱԿԱՆ
PHARMACIE DE PRINCIPALE

117 Rue de Belleville

Ուր կը պատրաստուին խղճմտօրէն ու առաջնակարգ դեղերու գործածութեամբ ամէն տեսակի դեղագիրներ:

Ընկերային ապահովագրութեանց (Assurances Sociales) հիմաս կազմող հայ հայրենակիցներուն կը տրուին դիւրութիւններ դեղագիրներու վերաբերեալ:

Մէզի, արեան եւ կաթի քննութիւններ:

Արագ սպասարկութիւն եւ մասնաւոր զեղչ այս կտրօնով ներկայացողներուն:

ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

Ստիպողական մեկնումի պատճառաւ ծախու է դերձակի խանութ մը որ ունի բնակութեան յարմար սենեակ մը եւ բակէն օգտուելու իրաւունք: Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Պայլ՝ 6 տարի, վարձք՝ տարեկան 3000 ֆրանք: իրաւունք կայ ուրիշ գործով զբաղելու (բացի նպարավաճառութենէ):

Մանրամասնութիւններու համար դիմել Կ. Մուրատեանի, 119 Rue Pelleport, Մէթրօ Pelleport.

ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԸ

ԱՄՍԱՎՃԱՐՆԵՐՈՎ: Շոգեկառքով կամ հանրակառքով 15 — 30 վայրկեան, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Ամսավճար՝ սկսեալ *200* ֆրանքէ: Տուներու կառուցում, վճարման մեծ դիւրութիւններ. 15—20 տարուան մէջ: 15 տարի տուները ազատ են տուրքէ: Պատրաստի villaներ, նոր բնակարաններ գնելու կամ վարձելու համար, ամէն տեսակ գործողութիւններ, կալուածներու առ ու ծախ, գրաւ դնելու, ապահովագրութեան եւայլն:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ: Սկսուած է նոր հողաբաժիններու վաճառումը, Versaillesի մօտ Bois d'Arsyի մէջ շրջապատուած գեղեցիկ անտառով: Հաղորդակցութիւնը Փարիզի հետ Gare Mont Parnasseէն ուղղակի, իսկ Gard Invalideէն եւ St. Lazareէն Versaillesի գիծով: Տեսնել կարելի է ամէն օր ինքնաշարժով՝ ձրի: Մանրամասնութիւններու համար դիմել

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussé d'Aantin, ամէն օր ժամը *10—12* առաւօտները եւ *4—7* կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը *10—1*: Հեռախօս Provence *87—32 եւ 82—48:*

Տուներու շինութեան համար ձրի խորհրդակցութիւն մասնաւոր ճարտարապետի մը կողմէ Գշ. եւ Շբ. օրերը ժամը 4-

---

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ, յատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ռ..կորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ:

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ **ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ**

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

RESTAURANT & CASINO PRINKIPO

VERTANÈS MAHDJOUBIAN

24 Rue des Carmes, Paris (5) Մէթրօ՝ Place Maubert

Խնամքով պատրաստուած արեւելեան և եւրոպական ամէն տեսակ կերակուրներ ամէն ժամ: Իրիկունները Արեւելեան նուագ:

Այցելեցէք, համոզուելու համար: Հարսնիքի, ժողովներու, հաւաքոյթներու եւայլնի համար տրամադրելի սրահ

Ուշադրութիւն

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԴ պահպանէ լաւ ուտելով: Անարատ սնունդ առնելու, ճաշելու վայելքն ստանալու եւ չհիւանդնալու համար կերակուրներու այլանդակութիւններէն պէտք է յաճախել միայն ճաշարան

COSMOPOL

20 Rue Rodier — PARIS *(9)*

Որ մաքուր պատրաստութեամբ եւ անթերի սպասարկութեամբ գոհ կը ձգէ բոլոր այցելողները:

COSMOPOL միակն է որ կը գործածէ զուտ կարագ եւ թարմ ոչխարի միս իր արեւելեան համեղ կերակուրներուն:

Արեւելեան Նուագ ամէն կիրակի կէսօրէ վերջ

ՍԱՊՈՒՆՋԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ

39 Rue de Trévise, Paris *(9)*, Մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05-..

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ

փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում:

Անարատ եւ թարմ ՍՈՒՐՃ

Ապրանքներուն ամէնէնլաւը՝ անմրցելի գիներով

SEULE AGANCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ
ՅՈՒՆԱՐԷՆ
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

La Voix de son Maître — POLYDOR — Columbia Phonos & Disques — REGISTERED TRADE MARK

20 ՖՐ. — 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-8.

Մեր փլաքներու ճոխ մթերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ ֆոնոներ,— DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, *եւն.: Գիները՝ 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800 ֆր. Նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով: Բաց է ամէն օր*

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
14
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930

14 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1390

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔԸ ԵՒ ՀԱՅ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայ ազգի անիշխանական վիճակը ընդհանուր դժգոհութեան առարկայ է մօտ տասը տարիներէ ի վեր։ Մէկ կողմը դժգոհ է եւ ամէն ճիգ կը թափէ հայ ազգային կեանքը վերակազմելու, իրարու շղթայելու եւ հաւաքական պատասխանատուութեամբ մը վարելու հայ ժողովուրդին գործերը։ Միւս կողմը առերես դժգոհ է տիրող կացութենէն, բայց գործնական կեանքի մէջ բոլոր անններելի միջոցներուն կը դիմէ, որպէս զի գաղութները պառակտին, ազգային օրինական մարմիններ չկազմուին, եւ հայ ժողովուրդը պատասխանատու իշխանութիւն մը չունենայ։ Կայ խոշոր զանգուած մըն ալ, որ իրապէս դժգոհ է, բայց կազմակերպուած չըլլալով, անզօր է իր կամքը պարտադրելու։

Ու խառնակ վիճակը կը թուայ, տեղ մը անիշխան, ուրիշ տեղ մը անպատասխանատու իշխանով մը։

Ո՞վ է պատասխանատուն այս կացութեան վիճակին։ Անշուշտ քաղաքական կուսակցութիւնները, որոնք արտասահմանի մէջ երկու ճակատի բաժնուած են։ 1.— Դաշնակցութիւնը եւ անոր համակիր շրջանակը, որ վերակազմութեան եւ օրինաւոր իշխանութեան կողմնակից են։ 2.— Ռամկավար, Հնչակեան, բոլշեւիկ հոսանքները, որոնք դէմ են արտասահմանի հայութեան ներքին կազմակերպութեան, ու այդ ուղղութեամբ կը գործեն՝ հարուածելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Արտասահմանի հայութեան քաղաքական իրաւասութիւնները, տիրող պետութեանց մասնաւոր քաղաքականութիւնը, հարկադրող պետական ուժի բացակայութիւնը կը նպաստեն այս պառակտումներուն եւ կազմակերպութեան գործը կը կապեն կամաւոր բարեացակամութեան հետ։ Իսկ փաստերը եկան ապացուցանելու որ հայոց մէջ կամաւոր բարեացակամութիւնը անպատեհելի առաքինութիւն մըն է։

Ընտրական սկզբունքը, որ կոչուած է ուժերու եւ հոսանքներու փոխյարաբերութիւնները ճշտելու, իւրաքանչիւրին իր տեղը տալու, կիրքերը ընտրութեան արդիւնքի պարտադրող օրէնքին տակը դնելու, գրեթէ չի կիրարկուիր մեր իրականութեան մէջ։ Մարդիկ ազատ կը զգան ինքզինքնին, ընտրութիւններէն յետոյ, դարձեալ չհնազանդիլ, պառակտել ու պոյքոթի ենթարկել այն հաստատութիւնը, որու կազմութեան համար ընտրութեան մասնակցած էին։ Քաղաքական եւ քաղաքացիական դաստիարակութիւնը կը պակսի այդ մարդոց։ Դուք աւելցուցէք այդ տգիտութեան վրայ նաեւ հայկական կիրքն ու ատելութիւնը, պատկերը պարզ կ՚ըլլայ։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ամէն տեղ ընտրական սկզբունքի ջատագովը եւ գործադրողը հանդիսացած է։ Դժուարութիւնները ամէն տեղ եկած են մեր հակառակորդներէն։ Այս իրողութեան հանդէպ ծիծաղելի նորութիւն մը կը բերէ մեզ, ռամկավար «Ապագայ»ն իր վերջին խմբագրականով։

Մտիկ ընենք.— «կուսակցականը, ուրիշ տեղ, իր սկզբունքներուն, իր ծրագրին եւ ուղղութեան վրայ կը խօսի ժողովուրդին եւ անոր քուէին ու վճիռին կը դիմէ իբրեւ դատաւոր իր եւ իրեն հակառակորդ կուսակցութեան միջեւ ընտրութիւն ընելու համար»։

Ահա, հիմնական միտք մը, որ մեր ամէն օրուան պաշտպանած սկզբունքի պարզաբանումն է, եւ սակայն մենք «ծիծաղելի» կոչեցինք։ Որովհետեւ, իրօք, այս միտքը ռամկավար բերանին մէջ ծիծաղելի կը դառնայ։

Պարոննե՛ր, ճիշդ տասը տարի է (անցեալը չյիշենք) այս սկզբունքներու կիրարկումն է, որ կը պահանջենք։ Ճիշդ տասը տարի է որ ձեր օձիկէն բռնած, կը պահանջենք որ ձեր շարքերուն եւ հայ ժողովուրդին խօսիք ձեր սկզբունքներուն եւ ծրագրին մասին, սակայն եթէ աչք մը պտտցնէք ձեր թերթերուն վրայ, միայն հայհոյականներ պիտի գտնէք հոն։ Ճիշդ տասը տարի է որ կը պահանջենք դիմել ժողովուրդին քուէին, որպէսզի տեսնենք թէ ո՞վ է անոր ընտրելին, պայմանով սակայն, որ փոքրամասնութիւնը ենթարկուի մեծամասնութեան եւ մթնոլորտը այլեւս չպղտորէ։

Պահ մը բարի եղէք անդրադառնալու քսան տարիներու պատմութեան։ Հայոց ազգային արխիւներու եւ լրագրութեան մէջ պիտի գտնէք որ Դաշնակցութիւնը ընտրութիւններ կը պահանջէ, իսկ դուք կ՚ընդդիմանաք, կամ եթէ ընտրութիւնները վերջացած են, կը բողոքէք ընտրութիւններուն դէմ։

Կ՚ուզէք որ անցեալը մէկ կո՞ղմ թողունք։ Բարի։ Այսօրուան մասին խօսինք։ Պատրաստ ենք, ամէն կերպ ու ամէն տեղ, դիմելու ժողովուրդի քուէին եւ վճիռին։

Մեր գիտցածն այն է որ ռամկավարները ամէնէն շատ ընտրական սկզբունքէն սարսափած են եւ կը սարսափին։ Իսկ եթէ վաղն իսկ հոս, Մարսէյլ կամ Եգիպտոս չպիտի դաւաճանին իրենց այս յայտարարութեան, մենք առաջինը պիտի ըլլանք զիրենք շնորհաւորող։ Եթէ այս արիութենէն ռամկավարներուն լեզուն պիտի կարճնայ (ի հարկէ եթէ ընտրութիւններու հետեւանքները կարողանան տանիլ քաղաքացիական առաքինութեամբ), բայց հայ ժողովուրդը պիտի շահի։

Ուրեմն հաստատ մնանք այս խօսքին վրայ, ու չափուինք ծրագրով եւ քուէներով։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

Ո՞ՒՐ Է ԳԱՂՏՆԻՔԸ

«Հորիզոն» իր հոկտեմբեր 4ի թիւով կը գրէ.

— «Քառասնամեա՜կ...

Հեշտ է չորս վանկով ու մէկ շունչով արտասանել այս բառը եւ անցնիլ։ Եւ, նոյնքան հեշտ է փակել պահ մը աչքերը եւ երեւակայութեան կամ յիշատակներու ուժով, շարժանկարային արագութեամբ մը ցատկտել այն բոլոր դէպքերու եւ թուականներու վրայէն, որոնք քառասուն տարուան անծիր ու անսահման պատմութիւն մը ստեղծագործեցին հայ կեանքի մէջ։ Դժուար չէ նոյնպէս հիացումի, գնահատանքի եւ փառաբանութեան խօսքեր հիւսել ի պատիւ եւ ի յիշատակ այն բոլոր լուսեղէն դէմքերուն, որոնք խաւարին ու բռնութեան դէմ մաքառեցան աննման խիզախութեամբ մը եւ այդ քառասնամեակին հետ միասին՝ ցեղին փառքը կերտեցին։

Դժուար չեն այս բոլորը, ամէն անոնց համար, որոնք տեսանելիք ունին եւ կը տեսնեն, ուղեղ ունին եւ կը դատեն եւ սիրտ ունին զգալու, յուզուելու, զմայլելու ընդունակ։

Դաշնակցութիւնը սակայն երկրորդական արժէք կուտայ բոլոր գովասանքներուն ու փառաբանութեանց։ Որովհետեւ ժլատ՝ ինքնացուցադրումի մէջ, աւելի եւս ժլատ է ան ուրիշներու գովեստին առջեւ եւ չուզեր խունկ ու մոմ տեսնել իր շուրջը։ Սկիզբէն մինչեւ այսօր, անոր մեծագոյն գործերն իսկ գլուխ են հանուեր խորհրդաւոր լռութեան մը մէջ։ Եւ ասիկա, ծայրագոյն համեստութեան այս գեղեցիկ երեւոյթը, բնազդական է Դաշնակցութեան մօտ։ Բնազդական՝ անոր համար նախ, որ յեղափոխական կազմակերպութիւն է ան յետոյ՝ որովհետեւ փառաւորումը չէ եղած երբեք անոր ձգտումը, այլ գաղափարի մը, նպատակի մը իրականացումը ամէն բանէ առաջ։

Դաշնակցութիւնը այլ բան կը պահանջէ ժողովուրդէն. կը պահանջէ, որ իր մասին խօսելէ առաջ, մարդիկ զինքը ճանչնան։ Եւ ճանչնալու համար ուզեն սորվիլ անոր կեանքին, տեւականութեան ու կենսունակութեան գաղտնիքը։ Ուզեն իմանալ, թէ ինչպէ՛ս կրցած է ան վիթխարի ապառաժի մը տոկունութեամբ դիմանալ քառասուն տարիներու մրրիկներուն ու հարուածներուն եւ դիմանալով՝ տիրապետել միանգամայն հայ ժողովուրդի հոգիին ու մտածողութեան։

Դաշնակցութիւնը կ՚ապրի, կը զարգանայ ու կը զօրանայ անոր համար, որ անոր ձգտումներն ու առաջադրութիւնները ամբողջութեամբ կը համապատասխանեն հայ ժողովուրդի գերագոյն շահերուն։

Դաշնակցութիւնը կ՚ապրի ու կ՚աճի, որովհետեւ անոր խիտ շարքերը դուրս են եկած հայ ժողովուրդի գաղափարական ու անձնուրաց խաւերէն։ Որովհետեւ այդ շարքերը, ներդաշնակ իրենք իրենց մէջ, գիտակցութիւնն ունին իրենց կոչումին ու հաւատքը՝ վաղուան պայքարին յաղթութեան։

Եւ վերջապէս, Դաշնակցութիւնը կ՚ապրի մի՛շտ հզօր եւ մի՛շտ աննուաճ, որովհետեւ աննուաճ ու անմեռ գաղափարն է ան ամբողջութեամբ։ Գաղափարը՝ որ ո՛չ Սոլովկեան տանջարանի սառնամանիքներուն մէջ կը սառի, ո՛չ ալ կախաղաններու կատարին կը մեռնի։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ապստամբական շարժումներ

ԱՏՐՊԷՃԱՆԻ ԵՒ ԴՐԱՑԻ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

«Պուրս էժիփսիէն» այս խորագրով կը գրէ.—

Պաքուէն կը հաղորդեն թէ ապստամբական շարժումը Ատրպէճանի, հիւսիսային Կովկասի եւ Հայաստանի մէջ մնայուն հանգամանք մը ստացած է։ Ըմբոստացած գիւղացիներու յարձակումները Պախմանտի-Ջուլֆա կայարանին վրայ զսպուեցան կարմիր բանակի ջոկատներուն կողմէ։

Երեք հարիւր ըմբոստներու խումբ մը, որ կը գործէր Զանգեզուրի շրջանին մէջ, գրաւեց 15ի մօտ վայրեր։ Զաքաթալայի եւ Նուխիի ըմբոստութիւնը կը շարունակուի։

Տաղստանի մէջ ապստամբները գրաւած են Քահկ վայրը, ուր սպաննած են բոլոր չեկիստները։

Կարմիր բանակի զինուորները ըմբոստներուն կողմն անցած են, այս վերջինները կը պատրաստուին յարձակելու Եւլախ, Կէօքչայ, Աղդամ եւ Նուխի քաղաքներուն վրայ, միանալու համար Ղարաբաղի եւ Կանձա-Գանձակի ըմբոստներուն։

Միւս կողմէ, «Սոցիալիսթիչեսքի Վեսթնիք»ը, ռուս սոցիալ դեմոկրատ կուսակցութեան օրգանը (Պերլին) Մոսկուայի իր թղթակցին կողմէ կը հրատարակէ հետեւեալ տեղեկութիւնները— Տագնապը կը ծանրանայ։ Գիւղացիները, մէջն ըլլալով նաեւ կոլխոզի յարողները, արմտիքները շատ աւելի դժուարութեամբ կը յանձնեն, մանաւանդ հիւսիսային Կովկասի մէջ։ Բազմաթիւ շրջաններու մէջ լուրջ խռովութիւններ ծագած են։

Դաշնակները Լիբանանի մէջ

ԺՈՂՈՎ ԳՈՒՄԱՐԵՐ ԵՆ

Այս խորագրերուն տակ Ճիւմհուրիէթ եւ Ինքըլապ Ատանայի Թիւրք Սէօզիւ թերթէն քաղելով, կը հրատարակեն նոյն թերթին Պէյրութի թղթակցին կողմէ հաղորդուած հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Ստոյգ աղբիւրէ կը տեղեկանամ թէ շաբաթ մը առաջ Դաշնակները ժողով մը գումարած են Լիբանանի Պհամտուն գիւղին մէջ։ Ղեկավար անձի մը տուած տեղեկութեանց համաձայն, ժողովը վիճաբանութեան ենթարկած է այն խնդիրը թէ Հայերը ի՛նչ դիրք պիտի բռնեն հանդէպ արաբական եւ քրտական ըմբոստութեան, որ կ՚ուզէ ազգային վարչութիւն մը հաստատել Վանի, Պիթլիսի, Մուշի եւ Տիարպէքիրի կուսակալութիւններուն մէջ։

Այս ժողովին մասնակցած են նաեւ Ֆրանսայէն, Պուլկարիայէն, Ռումանիայէն, Յունաստանէն եկած պատուիրակները։ Ժողովին մասնակցած են նաեւ Անթաքիոյ բնակիչներէն կարապետ Իզմիրլեան եւ գաղթական հայ մը։

Ժողովին որոշումներուն մասին գաղտնապահութիւն կը տիրէ։ Թէեւ կարելի չէ եղած այս մասին ոեւէ տեղեկութիւն ստանալ. բայց կարգ մը ժողովականներէ հետեւեալ տեղեկութիւնները առնուած են։

1. Քրտական յեղափոխութիւնը հակառա՞կ է Հայկ. Օճախի դատին։

2. Սուրիոյ Հայերը ի՞նչ դիրք եւ ընթացք պիտի ունենան։

3. Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայերուն վերին իշխանութիւնը ֆրանսակա՞ն թէ տեղական կառավարութիւնն է։

«Թուրք Սէօզիւ» թերթին թղթակիցը պարզապէս երազ տեսած է։

Սպանիա կ՚ընդվզի

Երկու շաբաթ առաջ, Սպանիոյ մայրաքաղաքին մէջ կատարուած հանրապետական հսկայ հաւաքոյթ մը կը վերջանար առանց որ եւ է միջադէպի։ Բայց անկից աւդին, բազմաթիւ վայրերու մէջ, գործադուլները երթալով սաստկացան։ Կառավարութիւնը դիմեց խիստ միջոցներու մինչեւ որ երեւան հանեց կառավարութեան դէմ սարքուած դաւադրութիւն մը, որ յանգեցաւ օդանաւորդ հազարապետի մը ձերբակալման։ Հակառակ ասոր սակայն, կը կարծուի որ յեղափոխական շարժումը հետզհետէ աւելի մեծ ծաւալ պիտի ստանայ։

Արդէն, զանազան քաղաքներու մէջ, հանրապետականները եռանդագին կը գործեն, իսկ կառավարութիւնը սկսած է կատարել բազմաթիւ ձերբակալումներ։ Բացի բազմաթիւ աշխատաւորներէ, ձերբակալուած են նաեւ այն ճառախօսները որոնք բեմ ելեր էին Մատրիտի հանրապետական հաւաքոյթին։

Գերման դահլիճը եւ ընկերվարականները

Գերման խորհրդարանին առջեւ, վարչապետը պատրաստուած է արտասանելու երկար ճառ մը, որով պիտի պարզէ քաղաքական եւ ելմտական իր ծրագիրը եւ միեւնոյն ատեն դահլիճին դիրքը պիտի յայտնէ հանդէպ արտաքին-քաղաքական հարցերու. պնդելով որ հետապնդուի Քուրթիուսի քաղաքականութիւնը։

Դահլիճին յայտարարութիւնը պիտի կատարուի խորհրդարանի դիւանին կազմութենէն եւ ընտրութենէն յետոյ նախագահին, որ հաւանաբար նախորդը պիտի ըլլայ՝ Լէօպէ։

Յայտնի է արդէն թէ նախարարական յայտարարութենէն անմիջապէս յետոյ, երկու ազգայնական կուսակցութիւններ պատրաստուած են անվստահութեան բանաձեւ մը առաջարկելու։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

«Ո՛Վ ԹՈՒՐՔ, ԳՈՐԾԻՔ ՄԻ ԸԼԼԱՐ ՅՈՒՆ. ԵՒ ՀԱՅԿ. ԽԱՂԵՐՈՒՆ»

Ամսոյս 7ին Իզմիրի բոլոր տուները բաժնուած են յայտարարութիւններ, որոնք «Թուրք մտաւորականներ» ստորագրութիւնը կը կրեն։ Յայտարարութեան պարունակութիւնը սա է.

«Սէրպէսթ կուսակցութիւնը գործի գլուխ կը բերէ Յոյները եւ Հայերը։ Յարգելի հայրենակիցներ, լսեցի՞ք, Սէրպէսթ կուսակցութիւնը 6 յոյն եւ 4 հայ ներկայացուցած է իբր թեկնածու Պոլսոյ թաղապետական ընտրութեանց մէջ։ Ի՛նչպէս քու է կուտաս կուսակցութեան մը, որ կ՚ուզէ գործի գլուխ բերել մարդիկ՝ որոնք դեռ տասը տարի առաջ գէշութիւն ըրին, քեզ տունիդ մէջ թունաւորելու համար, եւ ամէն ատեն յարձակում գործեցին պատուիդ վրայ։

Ո՛վ թուրք ազգ, ուշադրութիւն ըրէ, նորէն գործիք մի ըլլար յունական եւ հայկական խաղերուն։»

«ԳՆԴԱՊԵՏ ԼՈՐԷՆՍ»Ի ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ...

Ըստ «Ֆօսիշէ Ցայթունկ»ի, այն առասպելը թէ գնդապետ Լօրէնս մասնակցելու վրայ էր թուրքիոյ դէմ քիւրտերու ապստամբութեան, յանգեցաւ նոյն թերթի թղթակցին Պ. Ֆօն Վայզլի ձերբակալութեան պարսիկ իշխանութեանց կողմէ, որոնք գնդապետ Լօրէնսը կարծած են զայն։

Ֆօն Վայզլ պարսկական հող հասաւ ուրիշ լրագրողի մը եւ թարգմանի մը հետ։

Անմիջապէս ձերբակալուեցաւ սահմանին վրայ, զինուորներուն կողմէ, որոնց տեղեկութիւն տրուած էր գնդապետ Լօրէնսի ժամանման մասին։

Պ. Ֆօն Վայզլ բանտարկուեցաւ Ուրմայի մէջ եւ իր խուցին դռները երբեք չփակուեցան, որպէս զի շարունակ հսկողութեան տակ պահուէր։

Յետոյ Թաւրիզ եւ անկէ Թեհրան փոխադրուեցաւ, ուր թիւրիմացութիւնը երեւան եկաւ։ Անմիջապէս ազատ արձակուեցաւ։

Իր բանտարկութեան ամբողջ շրջանին, անոր հետ վարուեցան այն բոլոր յարգանքներովը, որոնք յատուկ են այն դիցաբանական անձնաւորութեան, որ դարձած է գնդապետ Լօրէնսը ամբողջ Արեւելքի մէջ։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ.— Աթէնքի մէջ գումարուող Պալքանեան խորհրդաժողովը փակուեցաւ Կիրակի օր։ Որոշուած է յաջորդ խորհրդաժողովը գումարել Պոլսոյ մէջ։ Նախագահը փակման խօսքին մէջ, հրաւէր ուղղեց Պալքանեան ժողովուրդներուն միանալու Ջանազան պատուիրակութեանց ճառերէն յետոյ, խօսք առաւ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը, յայտնելու համար թէ խորհրդաժողովին աշխատանքները կը համապատասխանեն Ազգերու Դաշնակցութեան ոգիին։

ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ.— Գերմանացի 23 ճարտարագէտներ Մոսկուա հասան, թաղապետական շինութեանց մէջ տեւական աշխատանքի յանձնառութեամբ։

*. Մոսկուայի մէջ, ձերբակալուեցաւ Պալթիկեան կարմիր նաւատորմին նախկին հրամանատարը Զօֆ, իբր մասնակից աջակողմեան ընդդիմադրութեան եւ ապօրէն կազմակերպութեանց։ Գնդակահարման լուրը կ՚առնենք անշուշտ քանի մը օրէն։

ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐԸ ԻՆՉՈ՞Ի ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻՆ

Ամիսներ առաջ, հիմնուելով ռամկավար մամուլի արտայայտութիւններուն վրայ, Յառաջ հրապարակ դրաւ կարեւոր խնդիր մը։ Ռամկավար Արեւը գրած էր թէ իրենց կուսակցութիւնը ազգային քաղաքականութիւն վարելէ հրաժարած է։ Յառաջ քննելով այդ խնդիրը կը գտնէր որ ռամկավարները եթէ անկեղծ են իրենց այդ յայտարարութեան մէջ, պէտք է լուծեն իրենց կուսակցութիւնը, դադրեցնեն իրենց թերթերը եւ հայկական մթնոլորտը չպղտորեն քաղաքական եւ անհատական բամբասանքներով եւ խեղաթիւրումներով։

Նոյն կուսակցութեան Փարիզի օրգանը խմբագրականներով հրապարակ եկաւ այդ առթիւ, պարզօրէն բան մը չըսելու համար։ Ոչ հաստատեց եւ ոչ ալ հերքեց Արեւի յայտարարութիւնը։ Խնդիրը մէկ կողմ թողած՝ հարցին հետ առնչութիւն չունեցող հարցումներով զբաղեցաւ, հանրային միտքը բուն խնդրէն վրիպեցնելու համար։

Բայց Հայոց ազգային և քաղաքական կեանքը, որքան ալ պղտորուած է հակադիր արտայայտութիւններով, այսուհանդերձ կը հարկադրէ բոլոր հոսանքները ճշտելու իրենց դիմագիծը։ Ռամկավար ղեկավարները եւ մամուլը որքան ալ ջանքեր թափեն մնալու միայն հակադաշնակցական գործունէութեան սահմաններուն մէջ, հենց այդ ապերախտ գործը զիրենք կը ստիպէ երբեմն ըսել նաեւ թէ իրենք ի՞նչ կ'ուզեն։ Որովհետեւ, Ռամկավարներու երկերեսանի քաղաքականութիւնը, որուն ենթարկուած են հակադաշնակցական մոլուցքէն տարուած, իրօք, ամէնէն առաջ, քայքայած է անոնց կազմակերպական հիմերը, որով՝ յաչս հայ ժողովուրդին՝ անոնք կուսակցութիւն մը ըլլալէ դադրած են։ Օր մը բոլշեւիկներուն հետ, միւս օրը կղերականներուն, օր մը համայնավար քանդումներուն ջատագով, միւս օրը. հայ եկեղեցիի եւ մշակոյթի պաշտպան։ Դասակարգային եւ սկզբունքային թշնամի համայնավարութեան, բայց բարեկամ եւ օժանդակ հայ համայնավար կուսակցութեան։ Իսկ արտասահմանի հայութեան առջեւ՝ պահպանողական եւ ռամկաւար։ Բնական է, այսքան խառնակ կերակուր մը, սիրտ պիտի խառնէր։ Ու այսօր, ռամկավարներու ներկայ գոյութիւնը եւ արտայայտութեան եղանակները հայ ժողովուրդի մեծամասնութեան սիրտը սկսած են խառնել։

Ներքնապէս, ռամկավարները կը զգան որ հողը (պահպանողական անորոշ մթնոլորտ մը) կը սահի իրենց ոտքերուն տակէն։ Պէտքը կը զգան վերակազմուելու, պէտքը կը զգան ըսելու թէ ի՞նչ բանի կը ձգտին, վերջապէս ի՞նչ է իրենց ծրագիրն ու ուղղութիւնը։ Սա արդէն անսովոր գտիւն մըն է իրենց համար, բամբասանքի ու հայհոյանքներու չի նմանիր, բան մը պիտի ըսեն։ Ու անոնք սկսած են բաներ մը ըսել, ճիշդ իրենց դէմքին եւ քաղաքական նկարագրին նման։

Եւ ինչ որ կ'ըսեն յանուն իրենց կուսակցութեան, չեն ըմբռներ որ իրենց դատապարտութիւնը կը կազմէ։ Շատ յաճախ պնդած ենք որ ռամկավարները գոյութեան իրաւունք չունին։ Աւելի լաւ է իրենց խոստովանութիւններուն դիմենք՝ այդ ճշմարտութիւնը ապացուցանելու համար։

Եգիպտոսի «Արեւ»ը կը յայտարարէր թէ ռամկավարները ազգային քաղաքականութիւն վարելէ հրաժարած են։ Բայց մենք, ամէն օր, կը տեսնենք, նոյն թերթը հայ ազգային ներքին ու արտաքին քաղաքականութեան մասին կը ճառէ, միշտ խեղաթիւրելով, միշտ հայ ներքին կեանքը պառակտելով։ Ըստ երեւոյթին, «քաղաքականութենէ հրաժարած ենք» կարգախօսը հրահանգ մըն է ռամկավար կեդ. մարմնէն, որպէսզի այդ չքնաղ «ուղեգիծ»ը պարզաբանուի իրենց բոլոր օրգաններու կողմէ։ Ու ահա անոնք իրենց պարտականութիւնը կը կատարեն իրենց գիտցածի պէս, քանի որ զուրկ են հիմնական քաղաքական դաւանանքէ մը։

Այս ուղղութեամբ ռամկավարներուն արժանի եղբայր մը ունեցաւ Հալէպի «Եփրատ»ը։ Վեց երկար խմբագրականներ գրեց այդ թերթուկը գովելու իրենց կուսակցութիւնը, որ քաղաքականութենէ հրաժարած է, բայց վեց խմբագրականներուն մէջ ալ անընդհատ անդրադարձաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութեան վրայ, որպէսզի յանգի չքնաղ եզրակացութեան մը, որ է,— քանի որ Դաշնակցութիւնը կը գործէ եւ իրենք համամիտ չեն անոր այդ գործունէութեան, հետեւաբար հայ ժողովուրդը կը հրաւիրեն մտնելու իրենց շարքերը, մէկ ճակատով կռուելու Դաշնակցութեան քաղաքականութեան դէմ։

Թերթուկը տեսնելով որ հակադաշնակցականութիւնը բաւական չէ քաղաքականութենէ հրաժարած կուսակցութեան մը գոյութիւնն արդարացնելու համար, ժողովուրդը աւելի լաւ համոզելու ձգտումով՝ կը ձեւակերպէ նաեւ ռամկավար կուսակցութեան նպատակը։

Ըստ այդ թերթին ռամկավար կուսակցութիւնը հրաժարած է ամէն տեսակ քաղաքական գործունէութենէ։ Հիմա, անոր (կուսակցութեան) նպատակն է խտացնել իր շարքերը եւ մղել զանոնք որ, 1) իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացնեն իրենց ընտանիքին վրայ, 2) պաշպանեն եւ պաշտպանեն հայ եկեղեցին։ 3) կրթական մշակութային գործին զարկ տան։

Ոչ աւելի, ոչ պակաս, այս է ռամկավար-ազատական կոչուող կուսակցութեան նպատակը, հետեւաբար՝ ծրագիրը։ Ու մարդ կը տարուի կարծելու որ այդ խնդիրներու շուրջ պիտի դառնայ այդ կուսակցութեան գործունէութիւնը։

Խեղաթիւրելու մէջ վարպետ, զրպարտելու մէջ քաջ. միտք պղտորելու համար՝ մէկ հատիկ այս մարդիկ, երբ ուզեն ինքզինքնին ներկայացնել, կը ներկայացնեն այսքան թշուառութեամբ։ Գոյութեան իրաւունքէ զուրկ խմբակը ասկէ աւելի նպատակ չէր կրնար ճարել։ Տխմարութիւն է կուսակցութիւն մը կազմել, որպէսզի անոր անդամները իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացնեն իրենց ընտանիքին վրայ։ Ամէն անհատ, ամէնէն շատ կը զբաղուի իր ընտանիքով։ Չէզոք հասարակութեան գլխաւոր գործը այս է։ Քաղաքական անհատը իր ընտանեկան գործերէն մաս մը կը զոհէ, որպէսզի հաւաքականութեան օգտակար հանդիսանայ։ Ռամկավար անհատը հաւաքական մտահոգութիւն եւ ազգային քաղաքականութիւն չունի, բայց իր ընտանեկան գործերը կուսակցական գործունէութիւն մը կը նկատէ։

Նոյնը կարող ենք ըսել հայ եկեղեցիին մասին։ Հայ կղերը շատ բաւական է այդ գործին. կղերամիտ ռամկավարները անպէտ են։ Թէեւ եկեղեցին իրենց համար պիտանի է։ Չէզոքներն ալ այդ եկեղեցիին անդամ են եւ անոր պահպանութեան եւ պաշտպանութեան կ'աշխատին, սակայն քաղաքական կուսակցութիւն մը ըլլալու յաւակնութիւնը չունին։ Բայց հետաքրքրական է, ի մտի ունենանք, որ ռամկավարները եկեղեցական կուսակցութիւն մըն են։ Ըստ երեւոյթին, անոնք հայ եկեղեցիի պաշտպանութեան համար բարեկամացած են բոլշեւիկներուն։

Կրթական մշակութային գործին կ'ուզեն զարկ տալ։ Հարց կը ծագի, ի՞նչպէս եւ ի՞նչ նպատակով։ Եթէ կրթական մշակութային գործերը պիտի զարգացնեն համաձայն իրենց նպատակին, հայ դպրոցի մէջ պիտի դաստիարակուին տղաքը, նուիրուելու միայն իրենց ընտանիքին եւ հայ եկեղեցական կրթութիւն մը պիտի ստանան, եկեղեցիի պահպանման եւ պաշտպանութեան գործը աւելի լաւ հիմերու վրայ դնելու։ Իսկ եթէ այս չպիտի ըլլայ հայկական կրթութեան գործը, եթէ ան պիտի ունենայ լայն նպատակներ, անոնցմէ զուրկ է ռամկավար կուսակցութիւնը, հետեւաբար՝ կրթական գործին զարկ տալէ աւելի, պիտի վնասէ։

Ինչպէս կը տեսնէք, այս բոլորը շատ ծիծաղելի են, բայց լրջօրէն գրուած ու ձեւակերպուած ռամկավար թերթի կողմէ, յանուն իր կուսակցութեան։ Ու այդ «աննման» նպատակի համար, ան կոչ կ'ընէ հայութեան, որ գայ եւ իր շարքերը խտացնէ։ Մինչդեռ, այդ նպատակին շուրջ շարքերը խիտ են։ Ամենասէրները, անտարբերները կամ միայն եկեղեցասէրները հայութեան հսկայ զանգուածը կը կազմեն եւ իրենց անձէն ու ընտանիքէն դուրս, ոչ մէկ բանով կը հետաքրքրուին։ Եթէ ռամկավարները հոս կ'ուզեն հասնիլ, աւելի ուղիղ ճանապարհ մը կայ, — լուծել իրենց անյարիր կազմակերպութիւնը ու պաշտօնապէս միանալ գորշ զանգուածին։ Հարցը կը փակուի, եւ այն ատեն աւելի յստակ կ'ըմբռնենք թէ ինչո՞ւ ռամկավարները «այլեւս ազգային քաղաքականութենէ հրաժարած են»։

Այս արգահատելի պատկերին առջեւ, երբ մտաբերենք որ նոյն «կուսակցութեան» Փարիզի եւ Ամերիկայի երկու օրգանները յաւակնեցան ըսելու թէ իրենք ռուսական օրիանթասիոն ունին, (անշուշտ առանց հասկնալու նման ուղղութեան մը տարողութիւնը), պատկերը լրիւ կը դառնայ։ Ու մարդ չի կրնար չխղճալ քաղաքական այս տհասութիւններու վրայ, որոնք մեր ներքին կեանքի մէջ տգիտութեան կերպարանք կը ստանան։ Այդ տգիտութեան եւ տհասութեան շնորհիւ անոնք մեր ազգային գերագոյն շահերուն չարիքներ կը հասցնեն, ու յուսահատականն այն է որ՝ անոնք գիտակցութիւնը չունին իրենց վնասակարութեան։

ԲԻՎԱՐԷՑ

Ո՞Վ ԷՐ ՍՄԿՕՆ

Հեռագիրներ հաղորդեցին արդէն Սմկոյի սպանութիւնը։

Այս անունը յաճախ յիշուած է վերջին 25ամեակի ընթացքին։ Մեր թերթերը, իրենց տխուր կամ հերոսական լուրերուն հետ, երբեմն յիշած են ն'ւ զինքը։

Աւելցնեմ, որ ան քիւրտերու մէջ եւս մեծ ազդեցութիւն ունէր։ Այս նկատումներով է, ահա, որ յարմար դատեցի քանի մը գիծերով տալ Սմկոյի կեանքը։

Քիւրտական շատ ծանօթ Շաքաք մեծ աշիրէթին պետն էր Մէհմէտ աղան։ Այդ աշիրէթը ունի երկու ճիւղեր — Շաքաք եւ Ապտոյի։ Մէհմէտ աղայի տղան՝ Սմկօ, իր հօրը յաջորդն է եղած։

Անոր բուն անունն է Իսմայիլ։ Իրեն նման, իր հայրը, պապը ու պապուն պապը յանդգնութեամբ, աւարառութեամբ ու քաջագործութիւններով համբաւ են շինած։

Ուրմիոյ լիճին հիւսիս արեւմտեան կողմը, Չահրիք քէօհնէշէհիր եւ Սէհնասի արեւմտեան շրջանին մէջ տարածուած այս աշիրէթը քսանըհինգ տարի առաջ ալ Պարսկաստանի հետ վէճ ունեցած էր եւ Սմկոյի հայրը՝ Մէհմէտ աղան Պոլիս ապաստանած էր։

Սուլթան Համիտ զինքը մեծարեց շնորհելով անոր «փաշա» տիտղոսը։ Եւ սակայն, ատեն մը վերջ, իր հասցէին տրուած «ժուռնալ» մը զինք աչքէ հանած ըլլալով, աքսորուած է Ատանա ու հոն մեռած։

Հօրը մահէն վերջ, Սմկոյի մեծ եղբայրը եւս Պարսկաստանի հետ վէճ է ունեցած եւ,— ինչպէս այժմ Սմկօն, Թաւրիզ հրաւիրուելով ձեւով մը սպաննուած է։

Աւելի վերջ, Թրքական բանակը գրաւած էր Խոյ Սալմաստ Ուրմիա շրջանը։ Պարագաներուն համաձայն, քիւրտ աշիրէթները անգամ մը Թուրքիոյ, անգամ մը Պարսկաստանի կը հակէին։ Սմկօ, իր անդրանիկ եղբօրը վրէժը լուծելու համար, միացած էր գարական զինուորներուն ու ըմբոստացած՝ Պարսկաստանի դէմ։ Ռուսերը իրեն չափէն աւելի մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէին։ Հրաւիրեցին Կովկաս, եւ ընդհ. կառավարիչ անուանի Վարանցով Տաշքովը այս քիւրտ աշիրէթապետը հիւրասիրեց, բացառիկ պատիւներ ընելով։

Այդ շրջաններուն, Թուրքերը յաջողեցան Ռուսերը մղել ետ։ Եւ ահա, Սմկօ, գոյն փոխելով, անցաւ Թուրքերու կողմը։

Ատեն մը վերջ, Սմկօ բախումներ ունեցաւ հայ ֆէտայիներու հետ։ Խնդիր ունեցաւ, նաեւ Ասորիներու հետ, եւ, անգամ մը, հրաւիրելով անոնց կրօնապետը Միր Շահինը, սուրէ անցուց զայն՝ 300 հետեւորդներով միասին։

Զինադադարին, երբ Թրքական բանակը քաշուեցաւ Պարսկաստանէն, Սըմկօ, առիթէն օգտուելով, ու հակելով անգլեւպարսիկ համաձայնութեան, քիւրտիստանի անկախութիւնը հռչակեց, եւ, իր հրատարակած «Ռօժէ» քրտերէն թերթով. քրտութիւնը հրաւիրեց հաւաքուիլ իր շուրջ։

Պարսկաստանը սակայն, միշտ կասկածոտ անոր հանդէպ, փորձեց սպաննել զայն, նուէր ղրկուած սնտուկի մը մէջ զետեղելով ռումբ մը, որ, Սմկոյի եղբօր՝ Ահմէտի մահուան պատճառ եղաւ։ Կ'ըսուի թէ ասիկա Թրքական խաղ մըն էր։

Ասոր վրայ, Սմկօ կրկին բանկած, ոտքի է ելած, ու սկսած է արշաւել Թրքաբնակ գիւղերու վրայ, կոտորելով ու ջարդելով զանոնք։

Այսպէս, ուրեմն, Սմկօ, վերջին 8-10 տարուան ընթացքին, յաճախակի անգամներ հաշտուած ու քէնոտած է Պարսկաստանի հետ։

Ինչպէս կ'երեւի, սահմանային խնդրին մէջ ան խաղացած է մեծ դեր մը, սակայն, ի բնէ անհետեւողական ըլլալով, ոչ մէկուն վստահութիւնն է վայելած։ Անիկա պարագաներուն համեմատ, թէ բարեկամ եւ թէ թշնամի է եղած Թուրքերուն, Պարսիկներուն, Հայերուն, Ասորիներուն, Անգլիացիներուն, եւ Ռուսերուն։

Պէտք է յիշել որ անիկա միշտ նկատի առած է հայ յեղափոխականները, բայց մանաւանդ Դաշնակցութեան ուժը, ու շատ ապահով առիթներով է որ փորձած է վնասել Հայերուն։ Հակառակ անոր, որ ատեն մը վայելած է Թրքական հովանաւորութիւնն ու քաջալերանքը, իրականին մէջ, սակայն, Սմկօ արիւն հոսեցուցած է բազմաթիւ Թրքական գիւղերու մէջ, եւ ջարդած, անիրաւած, սպաննած ու կողոպտած է Թուրք բնակչութիւնը։

Սմկօ, գրեթէ միշտ, ինքզինքը նկատած է քիւրտերու իրաւական տէրն ու ներկայացուցիչը։ Նկատելի էր, որ այս ըմբոստութեան օրերուն, անիկա փորձեց մեկուսի մնալ, գոնէ այսպէս կը գրէին Թուրք թերթերը։ Թերեւս անոր համար, որ Սմկօ տիրամոլ մէկն էր, ու հնազանդիլ չէր սիրեր։ Եւ յետոյ, հետեւողական չէր։

Եւ ահա, Պարսկաստան հազիւ մտած, ինքզինքը գտաւ ձորի մը մէջ պաշարուած, ուր իրեն կը մնար կա՛մ անձնատուր ըլլալ եւ կա՛մ կռուիլ։

Ու կռուեցաւ անշուշտ, վերջ տալով իր այնքան յարափոփոխ, արկածալից ու արիւնաներկ կեանքին։

Իր մահէն յետոյ, ճիշդ կ'ըլլայ, ապահովաբար, ըսել թէ քրտական ըմբոստութիւնը, իբրեւ դրական ու վտանգելի ուժ, բան մը չի կորսնցներ։

Ուրիշ խնդիր, եթէ նոյն այդ ըմբոստութեան շահը կը պահանջէր վերցուած տեսնել այդ մարդուն գոյութիւնը։

ՎԱՀՐԻՃ

«Հայրենիք»

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՄՊԵՐԸ

Ինչպէս գիտենք, ամպերը կազմուած են խտացած ջուրի կաթիլներէ, եւ կը գտնուին սովորաբար մթնոլորտի բարձր խաւերուն մէջ։ Այն ամպերը, որոնք կը տարածուին երկրի մակերեսին վրայ, մշուշ կամ մառախուղ անունը կ'առնեն։

Ամպերը կազմող կաթիլներուն միջին տրամագիծը 1/5րդ միլիմեթրի կը հաւասարի։ Խնդիր է թէ այդ կաթիլները, որոնք 800 անգամ աւելի խիտ են քան օդը, ի՞նչպէս կրնան ծփալ կազային միջոցի մը մէջ, որ 800 անգամ աւելի թեթեւ է։

Ասկէ 50 60 տարի առաջ կը կարծուէր թէ անձրեւի կաթիլները օճառի պզտիկ պղպջակներուն կազմութիւնը ունին, եւ իրենց մէջ պարունակած ջուրի շոգին աւելի թեթեւ է քան թէ զիրենք շրջապատող օդը։ Սակայն մանրադիտակային քննութիւնը եկաւ հաստատել թէ օդապարիկի նմանող այդ փոքրիկ կաթիլները պարապ չեն, այլ լեցուն։ Այդ պայմաններու մէջ, անոնք ի՞նչպէս կրնան ծփալ օդին մէջ։

Նախ ըսենք թէ ամպերը օդին մէջ չեն ծփար, այլ անդադար վար կ'իյնան։ Օդին դիմադրական ուժը կը դանդաղեցնէ կաթիլներուն վայրէջքը եւ աւելի կամ նուազ չափով արգելք կը հանդիսանայ անոնց անկումին։ Այն ուժը, որ կը ձգտի կաթիլները վար իջեցնել, համեմատական է անոնց ծաւալին, մինչդեռ օդին դիմադրական ուժը, որ կը ներգործէ կաթիլներու արտաքին մակերեսին վրայ, համեմատական է անոնց տրամագծին քառակուսիին։

Հետեւաբար, մեծ կաթիլները փոքր կաթիլներէն աւելի շուտ վար կ'իյնեն։ 1/5 միլիմեթր տրամագիծ ունեցող կաթիլ մը հանդարտ օդին. վայրկեանի մը մէջ 1 ուկէս սանդիմեթր կ'իջնէ։ Օդին ուղղագոյն հոս[...] կը բաւէ այդ կաթիլները հ[...] նական ուղղութեան վրայ [...] ծելու կամ վեր բարձրացնել[...]

Երբ կաթիլները իրենց [...] րէջքի ատեն աւելի տաք խ[...] հանդիպին, կը շոգիանան ու կը բարձրանան, եւ հո՛ն պաղ[...] դանդաղօրէն վար կ'իյնան։ Ա[...] խաւերուն մէջ անոնք կրկին [...] օդի հանդիպելով, նորէն կը շոգ[...] նան ու վեր կը բարձրանան։ [...] հոսանքներէն եւ օդի խաւ[...] ջերմութեան տարբերութ[...] րէն առաջ եկած ամպերուն [...] ժումներն ու ձեւափոխութ[...] կը շարունակուին առանց ընդ[...] տուելու։ Կուգայ ատեն մը [...] անոնք բոլորովին խտանալ[...] չկրնալով այլեւս մնալ մթնոլ[...] բարձր խաւերուն մէջ, կ'իյնան անձրեւի կաթիլ[...] ձեւին տակ։

Ամպերը իրենց արտա[...] երեւոյթով կարելի է չորս գ[...] ւոր տեսակի բաժնել՝ ա) cir[...] նուրբ ու բամպականման ա[...] որոնք մթնոլորտին բարձրա[...] խաւերուն մէջ կը գտնուին 500[...] 9000 մեթր բարձրութեան [...] մէջ, բ) cumulus, կլոր գնդա[...] ամպեր, որոնց բարձրութ[...] 1500 մեթրի կը հասնի, գ) str[...] իրարու վրայ տարածուած [...] ձեւ խաւերով ամպեր, 800 մ[...] բարձրութեան մէջ, եւ դ) nimb[...] սեւ եւ խառնակ ամպեր, որ[...] 1600 մեթր բարձրութեան [...] մէջ կը գտնուին եւ որոնցմէ կ[...] գան անձրեւները։

Միեւնոյն տեսակ ամպեր[...] բարձրութիւնը երկրէ երկիր կը տարբերի։

Օդերեւութաբանները ամպե[...] րու շարժումներէն եւ անոնց [...] տաքին երեւոյթէն կը գուշակ[...] օդին փոփոխութիւնները, [...] նաեւ հովերուն ուղղութիւն[...] ուժգնութիւնը։

Գորշ ու մութ ամպերը օ[...] գէշնալու նշաններ են. երբ ա[...] պերը սեւ ու թանձր երեւոյթ [...] առնեն, կը նշանակէ թէ [...] տարափ անձրեւ պիտի գայ [...] փոթորիկ պիտի պայթի։

Բարեխառն գօտիներու [...] կազմող եւ ծովային կլիմայ[...] նեցող երկիրներու մէջ անձրե[...] րը կանոնաւոր են ու առատ[...] հակառակը, ցամաքային կլ[...] ունեցող երկիրներու մէջ, [...] նաւորապէս այն տեղերը, [...] հողը ընդարձակ տափարա[...] թիւններ կը ներկայացնէ, [...] րեւները հազուադէպ են ու [...] կանոնաւոր, եւ այդ պատճառ[...] այդ երկիրները անբեր ու [...] պատային երեւոյթ մը կ'առ[...]

Արեւադարձային երկի[...] րու մէջ մուսսոն կոչուած հ[...] համեմատական բաշխումը [...] կուտայ խոնաւ եղանակի մը [...] տարուան որոշ ամիսներուն [...] կը յատկանշուի իր ուժգնութեամբ։

Վերջապէս հասարակած[...] գօտիին մէջ անձրեւները, [...] նաւորապէս փոթորկալից [...] ները՝ յաճախադէպ են եւ [...] կը բերեն ճոխ ու հարուստ [...] կանութիւն մը։

ՀՐԱՉԵԱՑ ՏԷՐՈՒ[...]

ՎԱՂՈՒԱՆ ԴՐԱԽՏԸ

Լորտ Պիրքընհէտ, որ մ[...] անցեալ օր, պատրաստած [...] նոր գիրք մը, «Աշխարհը [...] տոսի 2030 Թուականին» [...] կ'երեւակայէ թէ երախ[...] պիտի ծնին առանց արգ[...] տեսնելու, սնունդները [...] պատրաստուին քիմիկոն[...] ձեռքով, հիւանդութիւններ[...] տի անհետանան առանց [...] կի, երեք օրը մէկ անգամ [...] պիտի աշխատին մարդիկ։ [...] միւս երկու օրե՞րը, — [...] պիտի խաղան թէ ֆութ[...] Լորտը ատոնք հասկնալու [...] մար... երկինք գնաց։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՖՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՐ, 5 Հոկտ.— …ը ֆրանսի սրահին մէջ …ց հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Քառասնամեակը: Տեղւոյս ենթակոմիտէին ջանք չէր խնայած հանդէսը փայլուն անցնելու համար:

Բեմը զարդարուած էր Դաշնակցութեան զինանշանով, Քրիստափորի եւ ուրիշ յեղափոխականներու նկարներով, ծաղիկներով եւ եռագոյն ժապաւէններով հրջապատուած: Բեմին աջ եւ ձախ կողմերը հայկական եւ ֆրանսական դրօշները կը ծածանէին:

Նախագահը՝ ընկ. Ա. Գառօնէ ամփոփ կերպով պարզեց օրուան տօնին նշանակութիւնը:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք» խմբերգով, արտասանութիւններ ըրին, Պ. Պ. Խօքեան, Յ. Պէտէլեան, Յ. Տատեան, Գ. Սիմօնեան ընկերուհի Մ. Աճէմեան ընկ. Պ. Բաստուրեան որոնք բուռն ծափերու արժանացան:

Ծափերու մէջ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկ. Ա. Արօեան, որ գեղեցիկ բանախօսութեամբ մը բացատրեց թէ ինչ պայմաններու տակ ծնունդ առաւ Հ.Յ.Դ.ը յիշեցնամատարած զոհողութիւններէն ու ամէն կարգի նահատակութիւններէն վերջ, թրքական ու մտաւորական վերադարձնումի ճիգերը, հայ յեղափոխական ոգիի ոգորումները պահպանողական ժողովրդու սադրանքներուն դէմ ու հայ յեղափոխութեան հերոսական պայքարները բռնութեան դէմ, որ կը ճնշէր ու կ'անհետէր հայութիւնը:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, քառասուն տարիներ շարունակ պայքար մղեց ղերութեան շղթան փշրելու, հայ ժողովուրդը ազատագրելու համար:

«Ու դեռ պիտի պայքարի մինչեւ հայ ժողովուրդին կատարեալ ազատութիւնը, սահմանելով ազատ եւ անկախ Հայրենիքը»

Հանդէսը փակուեցաւ «Փամփուշտան»ով, ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ:

Թ.

ՑԷՍԻՆ 6 Հոկտ — Հ. Յ. Դ. քառասնամեակը տօնուեցաւ Ցէսինի …անցեալ կիրակի կէսօրէ վերջ …5ին, Սինէմա Նովէլթի հասարակաց սրահին մէջ: Հակառակ անպատեհ օդին եւ տեղւոյս հայ աշխատաւոր ժողովուրդին վրայ, այդ …օր բացառաբար դրուած պարտադիր աշխատանքին, մեր ազատ …ուած հայրենակիցները փութացած էին իրենց յարգանքը մատուցանելու Հ. Յ. Դ. յոբելեանին:

Բեմը զարդարուած էր ֆրանսական եւ հայկական եռագոյններով, մէջտեղը դրուած էր Հ. Յ. Դ. զինանշանը, նոյնպէս մեր երեք անմահներու նկարները:

Օրուան նախագահ ընկ. Եղիազար հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մշակ բանուոր»ով, որ երգուեցաւ քառաձայն, Ցէսինի նորակազմ 40 հոգինոց երկսեռ «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ընկ. Մելքոնեանի:

Արտասանութիւններ ըրին ընկ. Նուպար Գազազեան, Դ. Եալանճեան եւ Օր. Մառի Աճէմեան: Երգչախումբի «Էս գիշեր լուսնակ գիշեր» երգէն վերջ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Արամ Գառօնէ որ ամփոփ բանախօսութեամբ մը անդրադարձաւ այն խանդավառութեան որ հայութիւնը ամէն տեղ ցոյց կուտայ քառասնամեակին առթիւ.

Ապա տեղւոյս նորակազմ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական մասնաճիւղը, խմբապետ Հայկ Պաքալեանի առաջնորդութեամբ, կատարեց զանազան մարզական խաղեր, որոնք գնահատուեցան բուռն ծափահարութիւններով:

Երգչախումբը երգեց «Գաբուն ա, ձիւն ա արել», որուն ընթացքին Հ. Յ. Դ. Ցէսինի կոմիտէն գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը նուիրեց ընկեր Մելքոնեանի:

Խանդավառ ծափերու մէջ բեմ ելաւ ընկեր Ա. Արօեան, որ ժողովրդական լեզուով եւ բազմաթիւ օրինակներով բացատրեց հայ ազգին հայրենիքի գաղափարը, Հ. Յ. Դ. գոյութենէն առաջ եւ անկէց վերջ: Ընկերոջ բանախօսութիւնը կ'ընդմիջուէր բուռն ծափահարութիւններով:

Երգչախումբի «Հիմի էլ լռենք» երգէն վերջ, հանդէսը փակուեցաւ եւ ժողովուրդը բաժնուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ:

Կ. Պօտուրեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԼՄԱՍՏԸ

Հանգուցեալ հայ երաժշտագէտ Ալեքսանդր Սպենդիարեանի «Ալմաստ» օփերան վերջերս ներկայացուեցաւ Մոսկուայի մէջ, ուր զանազան քննադատութիւններ եղան անոր արժանիքներուն մասին:

«Նիւ Եորք Թայմզ» իր կիրակնօրեայ թիւին մէջ (սեպտ. 7) կ'արձանագրէ Սպենդիարեանի օփերային մասին «Մոսկաուէր Ռունդշաու» թերթին քննադական կարծիքը, այս առթիւ խօսելով նաեւ «Էչմէչէ» (բանուորը) օփերային մասին, զոր հեղինակած են Միասնաբար երգահաններ Ալմուխարիյէտով, Վինոկրասով եւ կալեաշի:

«Էչմէչէ»ն թաթարական օփերա մըն է գործաւորներու կեանքէն:

Թէ «Ալմաստ»ը եւ թէ «Էչմէչէ»ն վերջերս ներկայացուեցան Մոսկուայի մէջ, «Արուեստի Ողիմպիական»ին առթիւ:

Ալեքսանդր Սպենդիարեան կամ «Սպենդիարով» աշակերտ է հռչակաւոր ռուս երաժշտագէտ Ռիմսկի Կորսաքովի: Մեռաւ Երեւանի մէջ երկու տարի առաջ:

Սպենդիարեան մեռաւ առանց վերջնապէս աւարտելու «Ալմաստ»ը, որուն վերջին ուղղումներն ըրաւ Լենինկրատէն փրոֆ. Մաքսիմիլիան Շթայնպերկ: «Ալմաստ»ը կը նկատուի Սպենդիարեանի փառաբանումի գագաթնակէտը հայ ժողովրդական երաժշտութեան՝ եւրոպական արդիական հիմերով: Այս պատճառաւ Հայաստան զինք պատուեց «Ժողովրդային Արուեստագէտ» տիտղոսով:

«Ալմաստ» հիմնուած է Թումանեանի «Թմբկաբերդի Առումը» աւանդավէպին վրայ: «Նիւ Եորք Թայմզ»ի յօդուածագիրը յիշելով այս պատմութիւնը, կ'աւելցնէ. «Սովետ քննադատները կը մերժեն յուզուիլ այս պատմութենէն, որ լեցուն է ազգայնական զգացումով, նկատելով որ «Ալմաստ»ի պէս կին մը կը պատկանի մեռած անցեալին եւ քիչ շահագրգռութիւնունի արդի ժողովուրդին համար»:

Հետեւեալը կարծիքն է Մոսկուայի գերմաներէն թերթին՝ «Ալմաստ»ի երաժշտութեան մասին:

«Նուագը գլխաւորաբար հիմնուած է պարսիկ եւ հայ ժողովրդական մեղեդիներու վրայ: Օփերային ոճը մշակում մըն է Կորսաքովի սկզբունքներուն: Թէեւ հարուստ եւ գունագեղ՝ նուագախումբին մէջ, ան պարբերաբար կը շրջի նուագային արուեստի մանրանկարչական մարզին վրայ եւ ունի ընտիր ենթակայական մասեր ու փափուկ ներդաշնակութիւններ:

«Ալմաստ», իբրեւ ամբողջութիւն, չափազանց հանդարտ է եւ գեղեցկագիտօրէն առարկայական: Հեղինակին կը պակսի տռամաթիք ուժը: Բայց պէտք է շեշտել նաեւ հոս թէ «Ալմաստ» իրապէս կարեւոր գործ մըն է գեղեցկագիտութեան ձեւական տեսակէտէն: Լաւագոյնը, զոր Սպենդիարեան կրնայ տալ՝ «ռիթմիք»ը եւ լաւ օգտագործուած քայլերգներն են, նաեւ թարմօրէն հոսող պարերգները եւ շատ թափանցիկ կենդանի կանացի խմբերգները:

«Գլխաւոր դերը չափազանց օփերայնման եղած է, այսինքն չափազանց քնարական: Օփերան ներկայացուեցաւ շատ հաջողապով: Դերակատարներէն կրնանք յիշել Տիկին Մակսակովան—խառնուածքով բեմային կարեւոր դէմք մը—եւ Լէօ Շտայնպէրկ, տնօրէնը»:

ՎԷՊԸ ԵՒ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Շարժանկարին յաջողութիւնը դեռ կը զբաղեցնէ գրողներն ու քննադատները «l'Ordre» կը շարունակէ իր հարցարանը.

«Շարժանկարը պիտի կրնա՞յ ազդել վէպին վրայ»:

Փօլ Պուրժէ կը յայտնէ թէ այդ մասին որոշ կարծիք մը չունի: Եւ, քիչ մը սկեպտիկ երեւնալու փափաքով մը, կ'աւելցնէ թէ վէպ չկայ, այլ կան վէպեր, տեսակ տեսակ: Արդ, ո՞ր կարգի վէպերն են, որ պիտի կրեն շարժանկարին ազդեցութիւնը, կը հարցնէ իր կարգին: Արնու կը պատասխանէ թէ չի հաւատար շարժանկարին ազդեցութեան: Քանի մը տարի առաջ գոյութիւն ունէր պատկերաւոր ոճ մը, արագ ու փախուսիկ լեզու մը: Ատիկա կարծել տուաւ թէ շարժանկարը սխալ է ազդեցութիւն գործել գրականութեան վրայ:

Բայց վէպը եւ շարժանկարը կ'ապրին ու կը զարգանան տարբեր մակարդակի վրայ, ոչ մէկ հաղորդակցութիւն ունին: Իւրաքանչիւրը ունի իր կալուածը: Բանաստեղծութիւնն ու քանդակագործութիւնն ալ կը գործածեն նոյն նիւթերը, առանց իրար խառնուելու:

Ժօրժ Ցիւհամէլ կը պատասխանէ. «Վէպը բազմաթիւ երկիրներու մէջ հասած է իր կատարելութեան: Ի՞նչ կրնայ դեռ վէպին բերել շարժանկարը: Ոչ մէկ լաւ բան: Լաւ է որ շարժանկարը շարունակէ իր ճամբան եւ հանգիստ թողու վէպը»:

Միամտութի՛ւն: Շարժանկարը յեղաշրջութիւն մը կատարած է արդէն վէպին մէջ, եւ նոյն բանը կը կատարէ նաեւ բանաստեղծութեան ու նկարչութեան վրայ:

Ո՞վ չի տեսներ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՍԱՐՍԷԼ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան մարզատօնին օրը, 28 սեպտ., ֆութպոլի ֆինալի մրցումը տեղի ունեցաւ երկու զօրաւոր մասնաճիւղերու, Իթալիի եւ Սարսէլի միջեւ: Դաշտը արդէն փարիզի եւ արուարձաններու հայութիւնով խճողուած էր: Առաջին կիսախաղը հաւասար արդիւնքով մը վերջացաւ 1ով 1: Երկրորդ կիսախաղին սկզբնաւորութեան, երկու մասնաճիւղերն ալ մէկ մէկ կէտ եւս աւելցուցին: Սարսէլ իր ջանքերուն արդիւնքէն քաջալերուած, ամբողջ երկրորդ կիսախաղին տիրապետեց հակառակորդ բերդին եւ նշանակեց երեք կէտ եւս: Սարսէլ իր նուրբ ու գեղեցիկ խաղարկութիւնով Իթալին պարտութեան մատնելով, 5ով 2, շահեցաւ բաժակը: Այս եղբայրական խաղարկութենէն անմիջապէս վերջ ընդհանուր տողանցքը կատարուեցաւ, եռագոյնին առաջնորդութեամբ:

Ռ. Սերոբեան

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ ՉԵՆ ԾՆԻՐ

Ֆրանսական վիճակագրութիւն մը դարձեալ ողբալի կը ներկայացնէ ծնունդներու եւ մահերու վիճակը:

1829 տարուան ընթացքին մահերու թիւը ծնունդներու թիւէն 12,564 աւելի էր:

Եւ 1928 տարուան մահերու թիւէն՝ 66,000 աւելի: Միւս կողմէ 1929 տարուան ծնունդներու թիւը 16,775 պակաս էր 1928 տարուան ծնունդներու թիւէն: Մխիթարուելու պատճառ մը չէ թէ Ֆրանսա միակ երկիրն է Եւրոպայի մէջ (Ռուսիայէն յետոյ), թէ ցուրտերը սաստիկ էին 1929ին, ցաւը նոր չէ:

Հինէն ի վեր ֆրանսական վիճակագրութիւնները նոյն ողբալի վիճակն է, որ կը ներկայացնեն: Եւ յետոյ ի՞նչպէս չցաւիլ ու չմտահոգուիլ, երբ Անգլիոյ ծնունդներուն թիւը 133 հազար աւելի է մահերու թիւէն, Սպանիոյ մէջ՝ 246,000 աւելի, Գերմանիոյ մէջ՝ 340,000 աւելի, Իտալիոյ մէջ՝ 375,000 աւելի: Բարեբախտաբար մահը նոյն սաստկութեամբ չի հնձեր ֆրանսական բոլոր նահանգներուն մէջ: 62 նահանգներու մէջ կը պտըտի շարունակաբար, այնպէս որ գերեզման-նահանգներ կոչուած են անոնք:

Կը նշանակէ թէ ֆրանսական հողամասին երկու երրորդը սուգի սեւութեամբ մը ծածկուած է,— հարաւային եւ կեդրոնական մասը, բացի Քորսիքայէն, Լոզէրէն եւ Քանթալէն: Ամէնէն աւելի սգաւոր է հարաւ արեւմուտքը:

1926ին կարօն նահանգին մէջ մեռան 530,000 հոգի, այսինքն Պորտոյի բնակչութեան կրկինը: Այս նահանգին մէջ ծնունդներուն թիւը կէս առ կէս իջած է բաղդատմամբ 1861 տարուան վիճակագրոյցին. Լօ նահանգը գլուխը կը կանգնի սգաւոր նահանգներուն, որովհետեւ մահերու համեմատութիւնն է 22,3 առ հազար, իսկ ծնունդներու համեմատութիւնը 13,6 առ հազար:

Բնակչութեան նուազութեան պատճառաւ, այս նահանգները կը գտնուին նոր սպառնալիքի տակ,— չեն կրնար հաւասարակշռել իրենց նահանգային պիւտճէն: Ցետոյ, դիտուած է որ մեռնողները մեծ մասամբ երիտասարդներ են:

«Մաթէն»ի մէկ աշխատակիցը միակ դարմանը կը նկատէ ընտանիքի վերակազմութիւնը: Պայման դնել ամէն ֆրանսացիի վրայ ընտանիք կազմել եւ զաւակ ունենալ: Եւ կ'առաջարկէ ջնջել ընդհանուր քուէարկութեան օրէնքը, եւ քուէի իրաւունք տալ անոնց որ ընտանիքի տէր են: Այլապէս պիտի շուտով քանդուի Ֆրանսան, կ'ըսէ:

ՕՏԱՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Իտալական պատուիրակութիւնը, որ մտահոգ էր զրոյցէ մը, ապահովութիւն ստացած է յոյն կառավարութիւնը ազատ ձգած է օտարները բանալ ազգային վարժարաններ իրենց զաւակներուն կրթութեան համար:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«Երկունք», օրգան Զ. Ե. Ո. Միութեան, 18րդ թիւ, ճոխ եւ պատկերազարդ բովանդակութեամբ.

Մեր պատմութիւնը (Խմբ.), Վահագնեան դպրոց (Ազատանի) Մուրատ, վիպակ (Փ. Միքայէլեան), Գրական Պարտէզ (Շ. Նարդունի), Բանաստեղծութիւններ (Թ. Հերանոյշ, Մ. Լուսիկեան եւ Ս. Խրալեան), Հայ ճարտարապետութեան ազդեցութիւնը Եւրոպայի մէջ (Յ.Մ.) Զուկ ունե՞նք (Բժ. Շ. Այվազեան), Ֆութպոլ խաղալ (Մարզիկ), Թղթակցութիւն Պէյրութէն (Ս. Փ.), Հայ որբուհիները հանրային կին (Մամուլ), Ի՞նչպէս ժառնալ (Ռ. Բերդակցի):

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են տարեկան 25 Ֆր. (Ֆրանսա), 1,50 տոլար (արտասահման): Դիմել Ա. Գաբիկեանի, 17 Avenue Philippe Auguste, Paris.

ՎԱՀԱԳՆԵԱՆ ԲԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ Գ. Գեղարքունի, տպ. Վենետիկ, 1930.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԳՕԳՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

(ՀԱՅ-ՔՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ)

Աշխատանքը կ'եռայ թաղերուն, սխտորներուն եւ գիւղամէջի հրապարակներուն վրայ:

Պառաւներ կը բամբասեն, …ներ իրարու ականջն ի վար …կաման ու աղջիկներ շախկռտելով, հրըխկալով աղբիւրը …ն:

Կոտրտուած ապակիներու նըման, արեւի կտորտանքները կ'իյնան մանուշակագոյն լեռներու …արներուն:

Ամպի խոշոր վարագոյրներ կը …ուին արեւուն ուսերէն եւ ա…ն ոսկեղէն պուտ պուտ քըր…ք կը թափեն փոշոտ ճամբաներու եւ Ռէս Ցակոյի մեծ արտին վրայ:

Սուսանն ալ ջուր է իջեր: Աղջիկներ իրար կը նային, խորհուրդներով լի հոյեացքներ պտտցնելով անոր շուրջը:

Կիւլիզարը կ'անցնի.

Սուսան աչքերը կը ծածկէ, փափուկ եւ խոնաւ իր ափերուն մէջ եւ աղբիւրի հայելին կը շարժի արցունքի դառն կաթիլներու տակ:

Լո՛ւռ են աղջիկները: Գիւղը, որ հեռախօս ու հեռագիր չունէր, օրը օրին տեղեակ էր աշխարքի անցուդարձին:

Պօտուկենց Նախօն ծալապատիկ նստած է հողէ սաքուին, բոլոր ծերերը լուռ են եւ մտախոհ:

Գզիր Վարդօն արագ-արագ կ'երթեւեկէ, կարեւոր եւ գաղտնի յանձնարարութիւններ ունեցողի մը պէս:

Ջհուտ գեւոն պասմաններու եւ հաղմաններու ծրարները կը կապէ:

Նօպատար Հասօն, թանապուրը կը կլէ:

Տէր-Պետիկը կը նայի, ու չոր սահաթին բերելիք աղէտները կը հաշուէ:

Մեծ է գեղերուն իմաստութիւնն: Ցաճախ գիւղացիներ արհաւիրքները կը գուշակեն ամպին տարօրինակ որոտումէն, հաւին կանչելէն, շունին աղիողորմ ոռնալէն, կատուին խոտ ծամելէն, մանանային շատնալէն ու կաթնաղբիւրին ցամքելէն:

Կիւլիզա՛րը կ'անցնի: Բոլորը լուռ են, ակնարկները լեզու կ'ելլեն միայն:

Ու քրտուհին որ քթին խըզմայ ունի անցուցած, մինչեւ ծունկերը երկնցող մազերը քամուն, կը լօրօրայ մարջաններու եւ կապոյտ յուլունքներու շարան-շըլլտաններով բազուկներն ու պարանոցը օղակած:

— Վառօն մեռած է:

— Չէ՛, ինքնասպան եղած է:

— Ինքզինքը անդունդը նետած է:

— Ամօն սպաննած է:

— Ո՛չ, ինքզինքը թունաւորած է:

Քերնէ բերան ու փըսփըսուքով, մամիկի ըսելով աղուեններու թեւերով, սեւ խապարը կը թռի, կ'երթայ հարիւրաւոր մըղոններ, Սթանպօլն ու Չինմաչինը:

Ռէս Ցակօի զաւակները, տըխուր տրտում, աշխարհքի առաջ ամօթահար, կապուած են գոմին ու ախոռի աշխատանքին:

Նահապետական տան դրան, արատը նստած է հազարգլխեան դեւի նման, հագը հարամ դարձած ամիսներէ ի վեր կաթը կը կտրուի, մէրանը կ'ալրի, կովերը ցուլի չեն գար եւ արագիլը խռոված ձգած է. լակլան ուռիին դրած մեծ բոյնը:

Հարսներ մեղրամոմի գոյնով են ներկուած, տան կնիկներուն լեզուն կարճցեր է: Կանչն ու ծիծաղը սառած է պզտիկներուն շուրթներուն:

Շատերուն ծանօթ է մեռելական պատմութեան ահաւոր պատճառը եւ շատերը դեռ հարցմունք ունին տունին մեծերէն սուգի պատճառներու մասին,

Գիշերը ամէնէն առաջ Ռէս Ցակօի ձրագները կը մարի: Զմեռը ամէնէն առաջ անոր գառնուկներուն կ'ուզէ վազել: Կապոյտ հացն ու կարմրուկը օրհնեալ տունին պզտիկներուն կը սպառնան:

Ջափթիէները չոքեր են հին դրան, հիւրասէր տան շեմին, հաւերը կխեցին մեծ հօտը ու դրացիներ ալ թթխմոր չեն տանիր այդ տունէն: Հարսներ, այցի չեն գար տան հարսներուն ու ժամկոչը ալ նշխարքի ալիւր չի տանիր:

Երբեմն, սեղանի շուրջ իրար կը նային Գօգօյի եղբայրները, լռութիւն, ան՝ որ գերեզմանները միայն ունին, կը կապէ անոնց շրթները:

Խօսքեր դէպի ներս, անոնց սիրտերը կ'երթան, հօն տաք ու ծանր կը նստին կապարէ գնդակներու պէս, կը խոցեն ու բառերը կը խեղդուին արիւնի մէջ:

Հացն ըսես լեղի է, թոյն է անոնց լեզուներուն վրայ եւ աղօթքներ անէծքի պէս կը գամուին մրոտ սիւներուն վրայ ու վեր չեն բարձրանար:

Կին մը քանդեց չէն օճախը, աղօթքն անէծք, հացը թոյն ու կաթը արիւն դարձուց մանուկ բերաններուն մէջ: Կին մը յաւիտենական անպատուութիւն գամեց հին դրան ճակատին, ուր տարիներով, մատաղներու արիւնով խաչեր գծագրուած էին արդար մամիկներու մատներով:

Այդ տարի «Թաճիր»ը դատարկ մնաց, մուկեր կտրեցին տան գորգն ու կտաւը, հօտին շուները սատկեցան, նժոյգները քոսոտեցան, պարտատէրեր չոքեցան Ռէս Ցակոյի գաւակներու որտին:

(17) ԱԶԳԻՆ

Խորհրդարանի առաջին նիստը ցուցադրական բնոյթ պիտի կրէ։

Հիդլերեանները մտադրած են յաղթական մուտք մը գործել խորհրդարանէն ներս, կրելով իրենց համազգեստը, իսկ համայնավարները ետ չմնալու համար իրենց աջագոյն... դաշնակիցներէն, պիտի կրեն կարմիր շապիկ մուրճով եւ մանգաղով զարդարուն։

Առաջին պահէն իսկ միջադէպի տեղի չտալու համար, կառավարութիւնը որոշած է որեւէ արգելք չհանել այս թատերական ցուցադրութիւններուն առջեւ։

Գերման ընկերվարականները կիրակի օր, Պերլինի մէջ կազմակերպած էին մեծ ցոյց մը բռնատիրութեան եւ ֆաշիզմի դէմ։ Հսկայ բազմութիւն մը ներկայ էր։ Խորհրդարանի նախագահը, մեծ ճառ մը արտասանեց յայտնելու թէ, հաւաքոյթը կազմուած է ցոյց տալու համար որ խորհրդարանի ընկերվարական երեսփոխանները, բռնատիրութեան եւ ֆաշիզմի դէմ իրենց պայքարին մէջ, կրնան կռթնիլ միլիոնաւոր գիտակից քաղաքացիներու ուժին վրայ։ Ընկերվարական կուսակցութիւնը զօրեղ ընդդիմութիւն մը պիտի ընէ Ազգ.-ընկերվարականներու (Հիդլերեաններ) սպառնալիքներուն։

«Այս վերջինները չպիտի կրնան կատարել իրենց կողմէ ընտրողներու տրուած խոստումները։ Հիդլեր չպիտի կրնայ պարպել տալ Բարձր-Սիլէզեան, Ալզաս ու Լօռէնը, ինչպէս խոստացած է, ինչպէս նաեւ ոչինչ պիտի կրնայ ընել տնտեսական համաշխարհային տագնապին դէմ»։

Իսկ ընկերվարական երեսփոխան մը Քունսթլէր՝ յայտնեց թէ ընկերվարականներու համբերութիւնը այլեւս սպառած է եւ թէ կուսակցութիւնը որոշած է ուժի միջոցով ընդդիմանալ ազգայնականներու բիրտ քաղաքականութեան։

Հաւաքոյթէն վերջ, բախում մը տեղի ունեցաւ ընկերվարականներու եւ Հիդլերեաններու միջեւ։ Այս վերջինները քիչ մնաց որ Լինչի օրէնքին ենթարկուէին, եթէ ոստիկանութիւնը չմիջամտէր։

Պրազիլիոյ յեղափոխութիւնը

Հակասական լուրեր կը շարունակեն հասնիլ Պրազիլիոյ յեղափոխութեան մասին։ Յեղափոխական պատգամաբեր մը Մոնթէվիտէոյի մէջ յայտնեց թէ, ճակատամարտէ մը վերջ, յեղափոխական ուժերը գրաւեցին կարգ մը ռազմագիտական վայրեր եւ պարտութեան մատնեցին ոստիկան զօրաց ուժեղ խումբ մը։

Իսկ կառավարական պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտնէ թէ յեղափոխական ուժերը որոնք կ'ուղղուէին դէպի Ռիպէյրա եւ Իթարարէ, Սաօ-Փաուլոյի եւ Փարանայի սահմանագլուխին վրայ, պարտութեան մատնուեցան։

Կարմիր նաւատորմը յունական ջուրերը

ԱԹԷՆՔ, 12 Հոկտ.— Մէկ յածանաւէ եւ երկու Թորփիլահալածներէ բաղկացած բոլշեւիկեան նաւատորմի մը յունական ջուրերը ժամանումը, տեղի տուաւ զարմանալի միջադէպի մը։

Փիրէա հասնելուն, բոլշեւիկեան նաւատորմին հրամանատարը բողոքեց թէ նաւահանգիստին հրետանիները չեն արձակած թնդանօթի սովորական հարուածները՝ օտար նաւատորմի մը ժամանման առթիւ։

Փիրէայի նաւահանգիստին հրամանատար յոյն սպան պնդեց ընդհակառակն թէ հարուածներն արձակուած են, բայց հովին հակառակ ուղղութեան հետեւանքով, ռումբերու պայթիւնը չէ լսուած նաւատորմին հրամանատարին կողմէ։ Այս վերջինը ընդունեց տրուած բացատրութիւնը։

Որոշուեցաւ որ բոլշեւիկ նաւազները ցամաք չպիտի ելլեն, առանց սպայի մը ընկերակցութեան։

Ֆրանս. պատասխան մը Գոպլէնցի ցոյցերուն

Մեծ պատերազմի նախկին մարզիկներու ֆրանսական ընկերակցութիւնը հետեւեալ բանաձեւը քուէարկեց կիրակի օր։ Այս ընկերակցութիւնը որ 750,000 անդամ ունի, իր բանաձեւով, պատասխան մը տուած կ'ըլլայ Գոպլէնցի մէջ «Պողպատեայ Սաղաւարտ»ներու ցոյցին։

— Ներկայ դէպքերու ծանրութեան առջեւ, որոնք չեն համապատասխաներ Ֆրանսայի նախկին մարտիկներու խաղաղասիրական ջանքերուն, ո՛չ ալ Ֆրանսայի կողմէ հետապնդուած հաշտեցման եւ մերձեցման քաղաքականութեան, նկատի ունենալով Հռենոսի վրայ «Պողպատեայ Սաղաւարտ»ներու պատերազմաշունչ գրգռութիւնը, կը նկատէ թէ ամբողջ ազգը պարտաւոր է կրկնապատկել իր արթնութիւնն ու պաղարիւնը եւ թէ նախկին մարտիկները պարտաւոր են օրինակ ըլլալ այդ ուղղութեամբ։

«Համոզուած որ նախկին մարտիկներու պարտականութիւնն է աւելի քան երբեք կռուիլ պատերազմի ոգիին դէմ, կրկին կը հաստատէ իր տեսակէտը՝ ժողովուրդներու միջեւ խաղաղութեան հաստատման եւ դաշնագրերու հանդէպ յարգանքի մասին՝ համաձայն ընդունուած եղանակին, իրաւաբարութիւն, ապահովութիւն. զինաթափում։

«Ու պատասխանելով հանրապետութեան նախագահի կոչին, կը վճռէ շարունակել իր օժանդակութիւնը ամէն քաղաքականութեան որ կը ձգտի ձեռք բերել այս արդիւնքը, բոլոր Ֆրանսացիներու միութեան, ազգային արժանապատուութեան եւ ապահովութեան տեւական մտահոգութեամբ»։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆԸ.— Ելմտական բարենորոգման ծրագրի գործադրութեան յատկացուելու համար, Գերմանիա յաջողեցաւ կնքել 125 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը։ Կ'ըսուի թէ անգլիացի, ֆրանսացի եւ ամերիկացի դրամատիրական խմբակ մըն է որ այդ գումարը հայթայթած է։

ՄԹԵՐԱՆՈՑԻ ՀՐԿԻԶՈՒՄ.— Իտալօ-եուկօսլաւ սահմանագլուխին վրայ՝ Փրէսթրանէքի մէջ, զինուորական մեծ մթերանոց մը փճացաւ հրդեհով. Մթերանոցին մէջ պահ դրուած էին մեծ քանակութեամբ ընդեղէն եւ պատերազմական նիւթեր, ընդամէնը 500 միլիոն լիրի արժէքով։ Իտալական ոստիկանութիւնը կը կարծէ թէ Սլովէններու եւ հակաֆաշիստներու գործն է այս։ Ձերբակալուած են 300ի չափ անձեր։

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ԽԱՂԱՂԵՑԱՒ.— Զօրավար Չանկ Քայ Շէք, որ ազգայնական զօրախումբերու գործողութիւնները վարեր էր ընդդէմ հիւսիսի ըմբոստներուն, վերստանձնեց Չինաստանի իր նախագահական պաշտօնը։

Քաղաքացիական պատերազմը վերջ գտած ըլլալով, կառավարութիւնը սկսած է քննել Չինաստանի տնտես. զարգացման ու վերաշինութեան վերաբերեալ հարցեր։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

ԿՈՒԿՈՒՆԵԱՆ, վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։
ՔԵՌԻ, » » » »
ՀԱՄԱԶԱՍՊ, 16 Հոկտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։
Ք. Զ. Ա. միացեալ խումբը 17 Հոկտ. Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։

Ն. Գ. Բ. — ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐՁԱԿ ԷՋԵՐ ԵՒ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

(Ա. հրատարակութիւն «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»ՈՒ)

Հեղինակին նկարով, գեղատիպ կողքով՝ Մ. Քէպապճեանէ, կենսագրական ամփոփ յառաջաբանով եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ։

Գինն է Ֆրանսայի, ֆրանս. գաղութներու եւ Պալքաններու համար 20 ֆր. միւս երկիրները 25 ֆր. կամ 1 տոլար։

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան՝ Լ. Գեւոնեանի 235 Fbg. St, Martin, Paris 10e.

Տպագրութեան յանձնուած է Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ) «Պանդուխտի նամակներ»ը։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆԸ, դպրոցական վերամուտի առթիւ, նպաստաւոր պայմաններով ֆրանսերէն ամէն տեսակ դասագիրքեր կը հայթայթէ հայ աշակերտներուն։

Գրատան մէջ կան Larousseի, Hachetteի, A. Colinի, A. Michelի եւ ֆրանսական բոլոր մեծ տուներու հրատարակութեանց ճոխ մթերք մը։

Լոյս տեսաւ Larousseի 1931ի բառարանը, գին 34 ֆրանք։ Մասնավճարներով կը հայթայթենք Լարուսի բոլոր հրատարակութիւնները (Larousse du XXe siècle, Larousse Médical, Commercial, Universel եւայլն։

Պահանջուած ամէն գիրք կը հայթայթենք անմիջապէս։

Գաւառի եւ արտասահմանի դպրոցներն ալ կրնան դիմել մեզ Librairie H. Samuel, 51 Rue Monsieur le-Prince, Paris (5). Tél. Danton 88-65, Métro Odéon.

Հ. Յ. Դ.

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Վրէժ խումբի ժողովը վաղը Դշ. իրիկուն ժամը 8.30-ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

MONDE

Միջազգային մեծ շաբաթաթերթ՝ գրական, գեղարուեստական, գիտական եւ ընկերային տեղեկութեանց

Կը հրատարակուի ամէն ուրբաթ։ Գին 1.50 ֆրանք, տարեկան բաժնեգին 50 ֆր., վեցամսեայ՝ 25 ֆրանք (Ֆրանսայի համար)։

Հասցէ.— Administration de Monde», 50 Rue Etienne Marcel, Paris (2e).

ՍԻՄԻԹՆԵՐ

Անուան արժանի է միմիայն այն սիմիթը որ պատրաստուած է A. LA GARDE, 1 Rue St. Lazare, PARIS (9e) Nord Sud: N. D. de Lorette. Téléphone Trudaine 95-21

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Ա. Վ.— 35։
Պրոն, Ս. Բ.— 35։
Լա Սիօթա, Ռ. Ա.— 130։
Պրինեօլ, Կէտ.— 35։
Պուրկուան, Մ. Ն.— 40։
Մարսէյլ, Ի. Թ.— 35։
Լիոն, Գործ.— 668։
Սէն Թ'Արման, Ա. Թ.— 70։
Վալանս, Գործ.— 639։ Կարգադրեցինք։
Քոնսթանցա,— 1200։ Կարգադրեցինք։
Սէն Շամոն, Գործ.— 250։
Լա Ռոշէլ, Ա. Ս.— 35։
Վիլֆրանշ, Ա. Խ.— 35։
Իսի-լէ-Մուլինօ, Խ. Ս.— 140։
Տէսին, Գործ.— 689։
Ռոան, Ս. Թ.— 174։
Տէսին, Ա. Ի.— 35։
Տիկուան, Ս. Ա.— 15։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Հարամիկ գիւղէն հօրաքրոջս որդին Անդրանիկ Մկրտիչեանը։ Իմացնել Ենովք Մալօեանի, Dovista, Serès, Grèce.

— Զարսանճաքցի Միսաք Աւետիսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սեդրաք Աւետիսեան որ 1926ին կը գտնուէր Մարսէյլ։ Իմացնել «Յառաջ»ի կամ ուղղակի իրեն՝ Missak Avedissian. Dovista, Serès, Grèce.

Կ'ուզուի աշկերտ ափիէսէօր մը։ Լաւ վճարում։ Դիմել՝ Պ. Ռուտոլֆի, 51 Rue du Coq, Marseille.

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
15
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930

15 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1391

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՇԱՆ ԳԼՈՒԽԸ Ո՞ՒՐ Է ԹԱՂՈՒԱԾ

Բարեգործականի պնակին շուրջ հաւաքուած Ռամկավարները, երբեմն կը յուզուին ու ծամծմուած յօդուածներ կը գրեն, երբ մէկը ունին պաշտօնի կոչելու, կամ, երբ կը տեսնեն թէ պաշտօնակալ իրենց մէկ ընկերոջ դիրքը խախտած է։ Անկէ յետոյ, լռութեամբ սերը կը ճաշակեն։

Հիմա, խաղաղ ջուրերուն տակ Ռամկավարներու յուզումը կը տեսնենք։ Մտիկ ընենք Ռամկավարներու Փարիզի օրգանը, որ հետեւեալ նախադասութիւնով կը սկսի.

«Ինչպէս եգիպտոս Նեղոսի՝ այնպէս Բարեգործական Պօղոս Նուպարի մէկ պարգեւն է, ամբողջովին»:

Ի՛նչ պատկեր եւ ի՛նչ բանաստեղծութիւն։ Եթէ կարող էք, ըմբռնեցէ՛ք։ Եթէ չէք ըմբռներ, դիմեցէք անմահ Պարոնեանի ակոռներուն։

Ու ծամծմուած խմբագրականը Նեղոսի ափերէն, Թռիչքով մը կը մտնէ Փարիզի դրամարկղէն, պատճառաբանութիւններ կապելով Պօղոս Նուպարի, Բարեգործականի Նեղոսին հետ։ Մեծ անկիւնները չլուսաւորող խօսքերուն շարանը կ'երկարի։

Այդ բոլորէն կը հասկնանք թէ հանգուցեալ Նախագահը անձամբ կարգադրութիւններ ըրած է եւ պաշտօնի կոչած կարգ Ռամկավարները։ Թէ Ռամկավարները նիւթական անկախութիւններ չեն ունեցած, այլ Բարեգործականը զանոնք ինքնաբերաբար պաշտօններու կոչած է։ Թէ այս վերջերս Բարեգործականը ունեցած է «նորելուկ» պաշտպաններ եւ անձեր, որոնք «տգիտաբար» կը պահանջեն որ Բարեգործականը թօթափէ Ռամկավարներու լուծը։ Թէ, վերջապէս, Բարեգործականը այդ «նորելուկ»ներէն առաջ Ռամկավարներուն կը պատկանի։

Այս բոլորը հասկնալի են։ Ռամկավարները Պօղոս Նուպարի անունը շահագործելով, կը պահանջեն որ ռամկավար պաշտօնեաները ժառանգականօրէն այդ հաստատութեան մէջ մնան եւ կտակի անբաժան մասը կազմեն։ Բայց հետաքրքրական է գիտնալ թէ շան գլուխը, այս պարագային, ո՞ւր թաղուած է։ Ի՞նչ է պատահած, ո՞ր պաշտօնեան իր դիրքը ամրացնելու համար, այս խմբագրականը գրել տուած է, կամ կարելի՞ է գիտնալ թէ՝ ուրիշ ի՞նչ պաշտօնեաներ ունիք տեղաւորելու։

Ինչպէ՞ս թէ ռամկավարները նիւթական անկախութիւններ չեն ունեցած։ Հապա ի՞նչ է այս գռեհիկ ու վրան բաց սակարկութիւնը Բարեգործականին հետ։

Ռամկավարներն ու Բարեգործականի վարիչները պէտք է գիտնան, որ մենք կը տեսնենք իրենց գործերը, ու պէտք է գիտնան նաեւ որ ժողովուրդն ալ աչքերը լայն բացած, կը դիտէ այդ բոլորը։ Հայ ժողովուրդի ներկայ կացութիւնը երբ նկատի առնենք, ռամկավարներու շահադիտութիւնը եւ Բարեգործականի թոյլատուութիւնը պախարակելի պիտի նկատուին, որպէսզի աւելի ծանր բառ չգործածելու համար։

Հայ ժողովուրդը գիտէ, որ Բարեգործականը տարին 10,000 ոսկին կը ծախսէ պաշտօնեաներուն եւ վարչական կազմին համար։ 1,200,000 ֆրանքի գումարը 90 տոկոսով կ'երթայ ռամկավար կամ անոնց համակիր պաշտօնեաներուն։ Եւ դեռ ռամկավարները նիւթական անկախութիւն չունին եղեր...։ Այսպիսի անիրաւ վատնում միայն կարող էր ռամկավար խմբակը հանդուրժել եւ տակաւին նոր վատնումներու պահանջը ներկայացնել։ Որովհետեւ... Բարեգործականը ամէնէն առաջ, անոնց կը պատկանի, անշուշտ ամսականներ ստանալու համար։

Ռամկավարները անսպառ գումար մը գտած են, գումար մը (մօտ 800,000 ոսկերլին) ամուր փակուած դրամատուններու մէջ, որ սակայն կարեւոր եկամուտ մը կը բերէ անթիւ պաշտօնեաներ պահելու ու անհաշիւ ամսականներ բաշխելու։ Դրամագլուխն ու եկամուտներն անսպառ են, որովհետեւ այդ դրամները հանրային կարիքներու եւ կրթական ձեռնարկներու վրայ չեն ծախսուիր։ Երբ տարագիր ամբողջ հայութիւնը անզօր ճիգեր կը թափէ կրթական հսկայական պահանջներուն պատասխանելու, անդին, Բարեգործականը անվարան 1,200,000 ֆրանք միայն պաշտօնեաներուն կը յատկացնէ։

Այս իրողութիւնը մեր օրերու մեծագոյն անբարոյականութիւնն է։ Ու ռամկավար կուսակցութիւնը փոխանակ գետինը մաքրելու այս անլուր շահագործումին համար, գռեհիկ համարձակութեամբ մը շահատէր կ'ուզէ ներկայանալ ազգային դրամագլուխին, որ պիտի երթար հայ դպրոցին ամէնէն առաջ, ու բազմահազար թշուառներուն, որոնք Բարեգործականէն օգնութիւն կը սպասեն։

Երբ այս անհրաժեշտ կարիքներուն համար պահանջներ կը ներկայանան Բարեգործականին, միշտ կը մերժուին այն պատրուակով թէ՝ իրենց ծրագրի մէջ չի մտներ, կամ իրենց միջոցները չեն ներեր։

Բարեգործականի կարգ մը ղեկավարները կը կարծեն թէ իրենք կոչուած են փակ դրամարկղը պահպանելու եւ ռամկավարները կը կարծեն թէ այդ դրամարկղը այն ատեն միայն պէտք բացուի, երբ ռամկավար պաշտօնեաները հոն ներկայանան իրենց ամսականները ստանալու։

Մենք Բարեգործականէն ակնկալիքներ չենք ունեցած եւ չունինք, կը փափաքինք որ ազգային հաստատութիւնը ծախսէ հայ ժողովուրդի հիմնական կարիքներուն համար։ Բայց այդ հաստատութեան ներկայ կացութիւնը բարոյապէս եւ նիւթապէս վտանգուած է։

Եթէ Ռամկավարները այսպէս շարունակեն, ու Բարեգործականը մշտական խաղալիք մը դառնայ յիշեալներուն ձեռքը, Բարեգործականը ազգային հաստատութիւն մը ըլլալէ պիտի դադրի եւ դառնայ Չարագործական բոյն մը։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՁԱԽՈՂԱՆՔԻ ՆԱԽԵՐԳԱՆՔԸ

«Հայրենիք» իր սեպտեմբեր 28ի թիւին մէջ կը գրէ.

— «Մոսկուայէն առջի օր հեռագիրը բերաւ զգայացունց լուր մը.—

Ջեկան (կամ նոր անունով կէփէուն) գնդակահարած է մինչեւ վերջերս խորհրդային ծառայութեան մէջ եղած 48 կարող մտաւորականներ՝ մեղադրելով զանոնք «հակայեղափոխական» կարգ մը ծանր յանցանքներով։ Գլխաւոր մեղադրանքն այն է, որ այդ 48 հոգին իբր թէ գաղտնի կազմակերպութիւն մը ստեղծած են եղեր աւերելու համար խորհրդային մատակարարման մեքենան, որպէսզի ժողովուրդը գրգռեն խորհրդային իշխանութեան դէմ։

Վերջին ամիսներու ընթացքին նկատելի է, որ Ջեկան նորէն չափազանց եռանդուն կերպով վերսկսած է «հակայեղափոխականներ»ու աջ ու ձախ գնդակահարութիւնները։ Բոլորն ալ այս անգամ զոհ են այն ընդհանուր ամբաստանութեան, որ իբր թէ արգելք կ'ըլլան «համայնավարական հինգամեայ պլանը» առաջ տանելու, կը փճացնեն եղեր մեքենաներ, կը խորտակեն եղեր երկաթուղային գնացքներ, կը կեղծեն եղեր կենսամթերքներու քարթեր եւ առհասարակ ամէն միջոցով կը դժուարացնեն եղեր խորհրդային իշխանութեան գործը՝ ընդհանուր դժգոհութիւն յարուցանելով անոր դէմ։ Ու շաբաթ չանցնիր, որ խորհրդային միութեան այս կամ այն անկիւնին մէջ Ջեկան մէկով, երկուքով, երեքով, հինգով չգնդակահարէ իրենց դէմ «սաբոտաժ» կամ հակայեղափոխութիւն ընող մարդիկ։ Ինչ որ այս անգամ ցնցող է, այդ այն է, որ գնդակահարուողները եղած են 48 հոգի մէկ անգամէն, եւ բոլորն ալ ականաւոր մարդիկ, պրոֆեսորներ, զօրավարներ եւայլն։

Ուշագրաւ է, որ Ջեկայի այս եռանդուն գործունէութեան հետ զուգընթաց ոչ նուազ եռանդուն կերպով խորհրդային մամուլը պրոպագանդ կը մղէ «չարագործներու» դէմ, որոնք իբր թէ կազմակերպուած եղանակով մը կ'աշխատին առաջ բերել հացի ու առհասարակ կենսամթերքներու տագնապ, մատակարարման անկանոնութիւն եւ առհասարակ կը ձգտին անկարելի դարձնել «հինգամեայ պլանի» յաջողութիւնը։

Նկատի ունենալով բոլշեւիկներու նախկին փորձերը եւ ծանօթ գործելակերպերը, կարող ենք վստահօրէն ըսել, թէ խորհրդային իշխանութիւնը իր մամուլի ընդարձակ քէմփէյնով եւ բազմաթիւ գնդակահարութիւններով հիմակուընէ կը պատրաստէ մտքերը իր «հինգամեայ պլանի» ձախողանքին համար, ձգտելով իր տնտեսական փորձարկութիւններուն եւ կրած անյաջողութիւններուն ամբողջ պատասխանատուութիւնը իր վրայէն նետել անմեղ մարդոց վրայ։ Կարծես թէ այդ խեղճ մարդիկ են մեղաւոր, որ խորհրդային իշխանութիւնը սոված ժողովուրդի բերնէն հացը կը կտրէ եւ արտասահման կը ղրկէ՝ չնչին գներով ծախելու համար։

Ամէն պարագայի տակ Ջեկայի գնդակահարութեանց հետզհետէ աւելի ծաւալումը չարաշուք նշան մըն է, որ խորհրդային իշխանութիւնը օր աւուր աւելի կը սաստկանայ եւ իշխանութիւնն ալ կը հարկադրուի յուսահատական միջոցներու դիմել, ժողովրդական աճեղ դատաստանէն ազատելու համար ինքզինքը՝ ուրիշները քաւութեան նոխազ դարձնելով։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գերման խորհրդարանը բացուեցաւ

Երէկ կէսօրէ վերջ, աղմուկով բացուեցաւ ու կարգ մը խռովութիւններու տեղի տալով փակուեցաւ գերման խորհրդարանի առաջին նիստը։

Բացի Հիդլերեաններէն, բոլոր երեսփոխաններն արդէն գրաւած էին իրենց աթոռները, երբ ազգ. ընկերվարականները, երեսփոխան Ֆրիքի առաջնորդութեամբ հանդիսաւոր մուտք մը գործեցին սրահէն ներս, սեղմ շարքերով եւ գրեթէ զօրանցքի քայլերով եւ համազգեստով։ Այս թատերական մուտքն արդէն տեղի տուաւ ծիծաղներու, ծափերու եւ սուլիչներու։

Այս առաջին ժողովի օրակարգն էր երեսփոխաններու ստուգումը անուանակոչութեամբ եւ ներկայացուած օրակարգի նիւթերու ընթերցումը, ամէնէն տարեց երեսփոխանին կողմէ։ Երեսփոխաններու անուանակոչումն արդէն Հիդլերեաններուն եւ համայնավարներուն տուն տուաւ փոխադարձ հեգնանք, անարգանք եւ հայհոյ, ու պահ մը քիչ մնաց որ իրարու հետ կառչի բռնուէին։ Աժամեայ Նախագահը յաճախ ստիպուեցաւ խստօրէն ազդարարել որ կարգը պահպանեն եւ իրենց տեղերէն չշարժին։

Մեծ ժխորի մէջ, Նախագահը սկսաւ կարդալ օրակարգի զանազան նիւթերը։ Համայնավարներն կ'առաջարկէին որ Խորհրդարանի շրջակայքը պահպանող ոստիկան-զօրքերը անմիջապէս հեռացուին։ Դիւանին ներկայացուցեր էին նաեւ անվստահութեան բանաձեւ մը, ընդդէմ դահլիճին։ Երրորդ բանաձեւով մը կը պահանջէին որ Ենկի վճարումներն անմիջապէս դադրին. իրենց չորրորդ պահանջն էր Խորհրդարանի նիստերուն շարունակումը, յաջորդ օրէն իսկ սկսեալ։

Ընկերվարականներն իրենց կարգին, կը պահանջէին երեսփոխաններու յատկացուած յաւելուածական հատուցման նուազումը։

Երկրորդ նիստը տեղի պիտի ունենայ այսօր, ընտրելու համար դիւանը եւ նախագահական կազմը, յետոյ վիճաբանութիւնները պիտի սկսին ընկերվարականներու առաջարկին շուրջ։

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ

Խորհրդարանի առաջին նիստը թէեւ վատ տպաւորութիւն կը թողու, սակայն այնքան ալ աղմկոտ ու խռով չեղաւ, որքան կը սպասուէր։

Բայց, Խորհրդարանէն դուրս էր, քաղքին առեւտրական թաղին մէջ, որ Հիդլերեանները փորձեցին յագուրդ տալ իրենց կռուի փափաքին։

Ոստիկանութիւնը մեծ ուժ հաւաքած էր Խորհրդարանին շուրջ, յարգել տալու համար արգիլեալ գօտիին սահմանները։

Այս գօտին գծուած է 1920ի յունուարէն ի վեր, երբ համայնավարները ուզելով բռնի խորհրդարան մտնել, ջարդուեցան գնդացիրներով։ Այդ թուականէն ի վեր, խորհրդարանի շրջակայքը խստօրէն կը պահպանուի։

Օգտուելով այն պարագայէն որ ոստիկանութիւնն իր մեծագոյն ուժերը հաւաքած է խորհրդարանին շուրջ, Հիդլերեաններու բազմաթիւ խումբեր կեդրոնացեր էին զանազան վայրերու մէջ եւ ազգայնական երգեր գոռալով կը յառաջանային թաղէ թաղ։

Ցուցարարները որոնց մէջ կը նշմարուէին բազմաթիւ երիտասարդներ այր ու կին, կը կեցնէին բոլոր այն ինքնաշարժները, որոնց մէջ կը նշմարէին Հրէի տիպարով անձերու։ Բոլորը, իրենց գրպանները լեցուցեր էին քարերով, զորս գործածեցին կոտրելու համար հրէական վաճառատուններու ապակիները։ Բաւական վնաս հասցուցին Հրեաներուն։ Կոտրեցին նաեւ քաղքին կեդրոնը, քանի մը մեծ դրամատուններու մասնաճիւղերու ապակիները։

Վաթսունի չափ անձեր ձերբակալուեցան ոստիկանութեան կողմէ։ Հիդլերեան կուսակցութիւնը թոյլ տալէ յետոյ որ իր համախոհները խռովութիւններու տեղի տան կանխամտածուած կերպով, զեկոյցով մը կը յայտնէ թէ այդ ուղղութեամբ որեւէ թելադրութիւն չէ եղած եւ թէ խռովութիւնները տեղի ունեցած են մարդոց կողմէ, որոնց միակ նպատակն է եղած վարկաբեկել ազգ. ընկերվարականները։

Այս խռովութիւններու բերումով, առեւտրական կեդրոնները ոստիկանական խիստ հսկողութեան տակ առնուած են։ Ձիաւոր ոստիկան ջոկատներ կը շրջագային եւ կը ցրուեն բոլոր հաւաքոյթները։

Երէկուան միջադէպերը խոր յուզման մատնած են Պերլինի առեւտրական շրջանակները։ Թերթերը խստիւ կը բողոքեն ազգ. ընկերվարականներու այս ընթացքին դէմ եւ կը պահանջեն որ ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներու դիմէ։ Վնասուած վաճառատուններու թիւը կը հասնի 30ի։ Ձերբակալուածները բոլորը երիտասարդներ են և Հիդլերեան կուսակցութեան անդամ։

ՄԵՏԱՂԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Մետաղագործութեան մէջ տիրող վէճը ստացաւ ճգնաժամ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄՈՍԿՈՒԱ՞Ն Է ՈՐ ՎԻՃԷ ՉԷ ՏՈՒԱԾ

Գրած էինք թէ կաթողիկոսական ընտրութիւնը յետաձգուած է անորոշ պայմանաժամով։ Գերագոյն խորհուրդը արտասահմանի թերթերուն հաղորդած է հետեւեալը, ուր որոշակի կը յայտնէ թէ ինչո՞ւ յետաձգուած է Էջմիածին Ազգային-եկեղեցական ժողովին գումարումը.

«Արձանագրութիւն Թ. 70)709 5ն սեպտեմբեր 1930 Թ.

«Հ. Ս. Խ. Հ. կեդրոնական Գործադիր կոմիտէն տարւոյս յուլիս 6ի իր Թ. 574 գրութեամբ (յղուած գ.) յայտնել էր Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդիս, թէ՝ Ազգ. եկեղեցական ժողովին մասնակցող արտասահմանից եկող պատգամաւորների վիզէի խնդիրը կը լուծուի ընդհանուր հիմունքներով։ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի երկրորդ դիմումի առթիւ խորհ. Հայաստանի կառավարութիւնը իւր տարւոյս օգոստոս 9 թուակիր Թ. 656 գրութեամբ յայտնում է — Նոր կաթողիկոսի ընտրութեան մասնակցելու համար արտասահմանից երեւան ուղեւորող պատգամաւորներին, սահմանուած կարգով վիզէ տալու մասին համապատասխան միջնորդութիւն է յարուցուած Խ. Ս. Հ. Մ. արտաքին գործոց կոմիսարիատի առաջ»։

ՀՐԷԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՄԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Պերլինի մէջ հրեայ համաշխարհային համագումարը սկսաւ իր աշխատանքներուն։

Այս համագումարը միւսներէն կը տարբերի անով որ բացառապէս կը զբաղի Պաղեստինի տնտեսական եւ մշակութային հարցերով։ Աշխարհի ամէն կողմէ եկած քանի մը հարիւր պատուիրակներ ներկայ էին. ի մէջ այլոց աշխարհահռչակ գիտուն Ալպէռ Այնշթայն, եւ սօցիալ տէմոկրատ տեսաբան Պէռնշթայն, եւայլն։

Պէն Քըրըն, Պաղեստինի բանուորական սէնդիկաներու պետը բացաւ համաժողովը եւ յետոյ բուռն ծափերու մէջ խօսք առաւ Այնշթայն։

Հրեայ գիտունը իր ճառին մէջ ի վեր հանեց Պաղեստինի վերաշինութեան կարեւորութիւնը, յայտնեց թէ հողը հաւաքաբար մշակելու եղանակը տնտեսական նոր հարցերու ծնունդ տուած է։ Մեծ յոյս կայ որ երկրին մէջ խաղաղութիւնը պիտի հաստատուի վերջնապէս, նկատելով որ Պաղեստինի հրեայ բանուորներն ու հողագործները կը ջանան ամէն կերպով հաշտեցողութեան գալ Արաբներուն հետ։

Է. Պէռնշթայն ի վեր հանեց Պաղեստինի մէջ կատարուած աշխատանքներուն կարեւորութիւնը, որ մեծ արդիւնքներ տուած է։ Ամերիկայի հրեայ սէնդիկաներու ներկայացուցիչ Շիփլաքոֆ նկարագրեց Պաղեստինի համագործակցականներուն մեծ գործունէութիւնը ցոյց տուաւ որ հրեայ բանուորական կազմակերպութիւնները օրինակելի վիճակ մը ունին։

Աշխատանքի Միջազգային դիւանի տնօրէն Պ. Ա. Թոմա նոյնիմաստ յայտարարութիւն մը ըրաւ եւ Պ. Ժան Լոնկէ համագումարին հաղորդեց Լէօն Պլումի եւ ֆրանսական բանուորութեան ողջոյնները, գերման բանաստեղծ Էրնէսթ Թօլլէր ներկաները խանդավառեց, նկարագրելով Պաղեստինի երիտասարդ բանուորներուն վիճակը։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԿՈՄԻՏԷԻ 3ՐԴ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

Սեպտ. 13-15ին, Երեւանի մէջ գումարուեցաւ, Խորհր. Հայաստանի Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէի 3րդ նստաշրջանը։ Ընդամէնը երեք օրուան մէջ երկրի գերագոյն օրէնսդրական այս հաստատութիւնը քննեց եւ վաւերացուց ո՛չ միայն 1930-31 ելմտացոյցը. այլեւ շարք մը կարեւոր եւ հիմնական խնդիրներ, թելադրուած գլխաւորաբար համայնավար կուսակցութեան 16րդ համագումարէն։

Խորհրդարանական կեանքին վարժուածներու համար, տարօրինակ կրնայ նկատուիլ օրէնսդրական հաստատութեան մը այս փութկոտ վերաբերմունքը, մանաւանդ ելեւմտացոյցի առթիւ։

Խորհրդային երկիրներու մէջ սակայն, նախապաշարում կրնայ նկատուիլ միայն այս կարգի կասկածները, որովհետեւ հոն օրէնսդրական իշխանութիւն եւ բովանդակութիւն եւ կազմ բոլորովին այլ են։

Ամենահիմնական տարբերութիւնը այն է որ, մինչ բոլոր խորհրդարանական երկիրներու մէջ ապահովուած է ժողովրդական լայն մասնակցութիւնը, շնորհիւ ընտրական նորանոր բարենորոգումներու, խորհրդային երկիրներու մէջ ճիշդ անոր հակառակ երեւոյթն է որ տեղի կ՚ունենայ։ Նախ որ հոն ժողովրդական ընդհանուր ընտրութիւն գոյութիւն չունի. ժողովուրդի մէկ չնչին տոկոսն է որ իրաւունք ունի ընտրելու եւ ընտրուելու։ Երկրորդ, տիրող կուսակցութենէն զատ չկայ ուրիշ որեւէ կուսակցութիւն եւ խմբակցութիւն։ Ասկէ զատ գոյութիւն ունեցող կուսակցութիւնը միայն, ուժեղ կամ աւելի ճիշդ իշխող թեւն է որ իրապէս կը կազմէ օրէնսդրական հաստատութեան մէջ։

Նման պայմաններու տակ կազմուած օրէնսդրական իշխանութիւնը, այլեւս ինքնին պարզ պիտի ըլլայ, որ ձեւական արժէք կրնայ ունենալ միայն, զուրկ բարոյական կշիռէ։

Եւ արդէն, իրենց ամէնօրեայ կեանքն ալ տարբեր բան չի ցուցներ։ Համայնավար կուսակցութեան գերագոյն ժողովներու մէջ անցած բոլոր որոշումները ատրճանաբար հանելով, իւրաքանչիւր երկրի Կեդրոնական Կոմիտէն կը փոխանցէ ընդունուած կարգով Գործադիր Կոմիտէի (Խորհրդարան) նախագահութեան։

Այս վերջին կազմակերպութիւնն է որ ընդհանրապէս կը պատրաստէ եւ կը հրատարակէ օրէնքներն ու հրահանգները։ Գործադիր Կոմիտէն ընդհանուր գումարումի կը հրաւիրէ ըստ կամս հոն նախագահութեան կարգադրութիւնները կը հաստատուին սովորական ղեկոյցներէ ետք, առանց լուրջ եւ իրական քննութեան։ Որովհետեւ Նախագահութիւնը փաստօրէն ինքն է ամէն ինչ, կոթնած կուսակցութեան ուժին եւ վստահութեան։ Իսկ ընդհանուր ժողովի կազմը, ինչպէս ըսի զուրկ է որեւէ իրական արժէքէ, եւ միայն ձեւական տեսակէտով կ՚արդարանայ անոր գոյութեան իմաստը։

Ընդհանուր այս դիտողութիւններէն յետոյ, տեսնենք ուրեմն ինչո՞վ զբաղեցաւ մեր երկրի խորհրդարանը, որ 1929ի նոյեմբերէն ի վեր առաջին անգամն է որ կը հրաւիրուէր իր հերթական նստաշրջանին։

Աւելորդ չէ յիշել որ այս ժամանակաշրջանին երկիրը տագնապալի ամիսներ է ապրած, ներկայ տարուան ընթացքին Հաւաքական Տնտեսութիւններու բանի կիրառման հետեւանքով երկիրը մինչեւ այսօր տակաւին չէ գտած իր անդորրութիւնն ու խաղաղութիւնը։ Խորհրդարանը, որուն առաջին պարտքն էր լսել եւ քննել բոլոր դէպքերն ու բարդութիւնները, երկրի տնտեսութեան եւ ապահովութեան հետ իրենց բնական կապակցութեամբ կը բաւականանայ նախագահ՝ Պ. Կասեանի «բացման խօսքով»։ Աւելորդ չըլլար ուրեմն ծանօթանալ, այս բացման խօսքին, որքան դժուար եւ դառն ըլլայ սակայն այս ունկնդրութիւնը։

Համաձայն Պ. Ս. Կասեանի, երեք գլխաւոր երեւոյթներ բովանդակութիւնը կը կազմեն երկրի բոլոր շարժումներուն, 1928 նոյեմբերէն ասդին։

«Առաջինը սօցիալիստական շինարարութեան 5ամեայ պլանը ժողովրդականացնելու, լայն զանգուածների սեփհականութիւն դարձնելու երեւոյթն է։»

Հնգամեայ պլանը, որու մասին այսքան կ՚աղմկեն Խամայնավարները, ճիշդ է որ երկու տարիէ ի վեր այն գլխաւոր երեւոյթն է բովանդակ Խորհրդային երկիրներու մէջ, որու շուրջ կը դառնայ կեանքը իր բոլոր մանրամասնութիւններուն մէջ։ Հաւատացողներն ու կասկածամիտներ շատ են, եւ ո՛չ մէկը կրնայ վերջնական վճիռը տալ, մանաւանդ ո՛չ համայնավար դիտողներու շրջանակէն։

Բայց այս ընդհանուր աղաղակը, որ տրուեցաւ վերջին ամիսներուն, հնգամեայ պլանի երկրորդ տարուան համար անիրագործելի մնացած ճիւղերու մասին, եւ այն արտակարգ, բռնի ու խիստ միջոցները մինչեւ տարեվերջը անպայման իրականացնելու ամբողջական ծրագիր, փաստեր են, որոնք չեն համապատասխաներ Պ. Կասեանի ինքնավստահ կեցուածքին։

«Մեր զանգուածները բանւոր դասակարգի մեծ գործին ազնուօրէն լծուած մասնագէտների հետ միասին, իրենց ձեռքն են առել 5ամեայ պլանի գործադրութիւնը, անխնայ պայքար մղելով բոլորի դէմ, ովքեր համարձակութիւն ունին վնասարարութեան միջոցով վտանգելու կամ կասեցնելու շինարարութեան վազքը կամ խոչընդոտներ յարուցելու նրա նորմալ ընթացքի, նրա արագացուած տեմպերի դէմ։»

Ամէն օր սակայն հազարաւոր փաստերով խորհրդային թերթերը ցոյց կուտան ո՛չ միայն բանւորութեան եւ «ազնուօրէն» գործող մասնագէտներու, այլեւ համայնավարներ շարքերու մէջ գոյութիւն ունեցող անպատ եւ վնասակար տրամադրութիւնները, հնգամեայ պլանով նախատեսուած աշխատանքներու հանդէպ։

Բայց այլ կերպով ալ զուցէ անկարող է խօսիլ Պ. Կասեանը, անիկա կը վախնայ իրականութիւնը ներկայացնելէ իր նախագահած ժողովին, այն ժամանակ, երբ իրենց թերթերն ու գործիչները աղաղանգը կը հընչեցնեն անդադար։

Կայ սակայն, աւելի կարեւոր պատմութիւն, ձեւաւորուած հաշիւներու շրջանին մէջ. այդ ըստ Պ. Կասեանի երկրորդ երեւոյթն է, համաշխարհային արժէք կը ներկայացնէ.

«Այդ գիւղատնտեսութեան կոլեկտիվացումն է եւ կուլակութեան որպէսդասակարգի,լիկվիտացիան համատարած կոլեկտիվացման հիման վրայ։Չաչիներու ժամանակամիջոցում խորհրդային իշխանութիւնը վճռականօրէն անցել է համատարած կոլեկտիվացման իսկական գործին եւ դրանով սոցիալիստական զարգացման եւ կապիտալիզմի մնացորդների վերջնական արմատահանման ամուր հիմքը դրել գիւղատնտեսութեան մէջ։»

Այսքան միայն, երկիրը այն քան ուժգնօրէն ցնցող, արեան, աւերածութեան, չարաշահութեան, եւ ամէն տեսակի ներելի եւ աններելի կամայականութիւններու մասին, որոնք յառաջացան սիայն «կոլեկտիվացման» վնասակար քաղաքականութեան հետեւանքով։

Մեր երկրի «Խորհրդարան»ի նախագահը ոչ միայն պէտք չի զգար երկրի իրական վիճակը ուրուագծելու, այլեւ ան բռնաւորներու յատուկ սինիզմով կը բաւականանայ ընդհանուր խօսքերով իրենց ուղղութեան յաղթանակը ջատագովել։

Ի՞նչ արժեց այս խելագար քաղաքականութիւնը երկրին, քանի քանի գիւղեր քանդուեցան, քանի տուներ կործանեցան եւ որքան մարդկային զոհեր խլուեցան երկրէն, ոչ մէկ խօսք, ոչ իսկ ակնարկ մը. նոյն իսկ կեղծ ցաւ մը, ափսոսանք մը հոգ չէ թէ բռնակալներու յատուկ դարձուածքներով,լուռ է Պ. Կասեան, այս անարժէք երեւոյթներու հանդէպ։ Կարեւորը վերջնական յաղթանակն է, որ անոր համոզումով ապահովուած է։

Մասամբ կարելի ըլլար զուցէ արդարացնել այս երկրի եւ ժողովուրդի հանդէպ անպատասխանատու իշխանաւորներու ամբարտաւան կեցուածքը եթէ իրականութիւնը ինչպէս ըսի քիչ վերը նպաստէր իրենց ինքնավստահութեան։

Բայց չէ՞ որ անկախ բոլոր բացասական երեւոյթներէն եւ իրողութիւններէն, կոլեկտիվացման քաղաքականութիւնը քանդեց երկրի գիւղատնտեսութիւնը, մատնելով երկիրը լուրջ եւ վտանգաւոր կացութեան։ «Հացամթերում»ի ծրագիրը տակաւին չգործադրուեցաւ, եւ ըստ երեւոյթին գործադրուելիք ալ չունի. նոյն վիճակը սերմնահաւաքման եւ աշնանացանի աշխատանքներուն մէջ։

Եւ այս բոլորին հետեւանքով ալ, արդէն իսկ տնտեսական աննախընթաց տագնապը, սկսած է սպառնալ ժողովուրդին. իսկ սովը դեռ ձմեռնամուտին, կը վտանգէ մեր կեղեքուող եւ հարստահարուող ժողովուրդը։

Բոլշեւիկեան Խորհրդարանը կամ իրենց արտայայտութեամբ «Գործադիր Կոմիտէն» պէտք չունի այս ուղղութեամբ քննելու երկրի ճակատագրի հետ կապ ունեցող խնդիրները, հոն կը լսէ իր նախագահի զեկոյցը, եւ կը քուէարկէ իրենց ներկայացուած բանաձեւը, հատ ու կտոր ընդհանուր «դիտողութիւններ»ու արտօնութեամբ, որոնց սակայն կ՚անդրադառնանք տակաւին։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱԽՈՐԺԱԿԸ

Կ՚ըսէին թէ երաժշտութիւնը կ՚ազնուացնէ բարքերը եւ կը գիւթէ կարգ մը կենդանիներ։ Գերմանացի մը կը պնդէ թէ երաժշտութիւնը ուրիշ զգայարանքի մը վրայ եւս կ՚ազդէ։ Այդ զգայարանքն է մարսողական գործարանը, — ստամոքսը։ Երաժշտական կտորներ կան, որ ախորժակի ութեակներ (octave) ունին։ Վակները, կ՚ըսէ, կը գրգռէ ցանկութիւնը գարեջուր խմելու եւ երշիկ ուտելու։

Որկրամոլները չափազանց հաճոյք եւ տարօրինակ զգայութիւն մը կ՚ունենան, երբ կը լսեն «Թանհաուզէր»ը կամ «Լոհէնկրին»ը։ Ընդհակառակն Շոփէն, Պէթհովէն եւ Մոզարթ կը մեղմեն ախորժակը։ Օֆէնպախի օփերէթները կ՚արթնցնեն ըմպելիներու ծարաւ մը։ Սթրաուսի մեղեդիները լիմոնատ կը խմցնեն։ Ցիշեցէք մեր երկրի կարգ մը... շարքինները... օրման քէպապին հետ։

ՈՒԽՏ

(Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակին առթիւ)

Ահաւասի՛կ ենք...

Վտարանդի եւ ցիրուցան երկիրէ երկիր, ինչպէս ժողովուրդը ինք, փռուած պերճ քաղաքներու պողոտաներուն վրայ, կամ նետուած աչքէ հեռու, արահետներու ափը...

Եւ սակայն՝ միշտ ոտքի։

Ոտքի՝ կուրծքը բաց, ճակատը բարձր, քայլերը ամուր։

Եւ ներկայ՝ ամէն տեղ։

***

Այս արեւը շատ չի նմանիր մեր արեւուն։ Խորթ են, մեզի համար այս լեռներն ու դաշտերը։ Եւ լուսնկան կը խաբէ մեզ։ Երկիրէ երկիր կը ժպտի, ինչպէս ցնծուհին առաջին հանդիպողին։

Բայց մենք ունինք բո՛ցը ձեր աչքերուն, ընկերներ եւ արի արանց քաջեր, որ ըմբոստութեան առաջին գնդակն արձակեցիք տարիներ եւ տարիներ առաջ,

Մեր ձեռքն է մշտավառ մոբենին այն սարերուն, ուր «Մահ կամ Ազատութիւն» հնչեցուց յեղափոխութեան շեփորը, քառասուն տարի առաջ։

Եւ գիտենք հետքերը այն փոթորիկներուն, ուր փշուր փշուր տարտղնուեցան ձեր ոսկորները։

***

Ահաւասի՛կ ենք...

Ո՛չ Արաքս, ո՛չ Սիփան, ո՛չ Նէմրութ մեր աչքին առջեւ, մեր ոտքերուն տակ, իբրեւ աղբիւր ներշնչումի։ Իբրեւ ճառագայթ յոյսի եւ լոյսի։

Ո՛չ բերնէ բերան շշուկներ փէտայիներու արշաւի, կռիւի, վրէժխնդրութեան կամ նահատակութեան մասին։

Եւ սակայն... Մենք գտեր ենք ձեր հետքերը, անմա՛հ հայդուկներ։

Եւ միշտ խանդավառ ու յաղթաճուն, ահաւասիկ երկիրէ երկիր, ծովերէ ծով կ՚երգենք երգը սրբազան ազատամարտին։ Երգը գիտակցութեան, մարտնչումի եւ աշխատանքի։

Մենք հաւասարէ հաւասար կը նայինք բոլորին, քանի որ, միեւնոյն ատեն, զինուորներ ենք Աշխատանքի։ Վաստակաւորները՝ ճակտի քրտինքին։

Միշտ աչքի առջեւ՝ կրակը ձեր աչքերուն, ահա կը խմբուինք, կը շարուինք խիտ խիտ, իբրեւ արի եւ կարգապահ զինուորներ։

Իբրեւ ժառանգորդները ձեր հրաշափառ Երկունքին։

Կը քալենք հերարձակ, ո՛ւս թօթվելով ուրիշներու հեղգութեան եւ ծուլութեան։

Կը քալենք համարձակ, իբրեւ երիտասարդ պահակները Հ. Յ. Դաշնակցութեան։

Ան է եւ ա՛ն, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, հաստարմատ, յաղթանդամ եւ համատարած։ Ե՛ւ միտք, ե՛ւ սիրտ, ե՛ւ բազուկ։

Զարխափանը մեր սերունդին։

Ի՛նչքան կախարդական կանչեր՝ մեր բոլորտիքը, մեր գըլխուն վերեւ։ Ի՛նչ պսպղուն հեռանկարներ, կարմիր-կանանչ հրթիռներ՝ մեր աչքերուն առջեւ։

Ու նաեւ վայրերան փափըսուքներ, ազդարարութիւններ եւ սպառնալիքներ։ Նոյնիսկ դաւեր ու թակարդներ։

Բա՛ց են մեր աչքերը, հէ՛յ միամիտ մարդիկ, Եւ սո՛ւր է մեր ակնարկը։

Գիտակցօրէն, ջերմօրէն փարած Դաշնակցութեան դրօշին, մենք անդադար եւ անվեհեր կը շարունակենք, կը նորոգենք մեր ճամբան, քաջեր եւ քաջորդիներ։

Մենք ունինք շանթարգելը բոլոր փորձառութիւններուն։

Կա՛յծը ձեր աչքերուն։

Եւ հաւատարիմ ձեր ուխտին, կ՚ուզենք դառնալ արժանի՝ ձեր թափած արիւնին։

Վկայ՝ մեր երիտասարդ արեւը։

***

... Այսպէս ուխտեց երիտասարդ դաշնակցականը։

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

«ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ»

(Մեր սեփական Թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 5 Հոկտ.

Հայ Արուեստի ցուցահանդէսին աննախընթաց յաջողութենէն խրախուսուած, եւ մանաւանդ նախաձեռնողիր տեւականացնելու անով սկսած գործը, Պուքրէշի մէջ հիմը դրուեցաւ Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութեան մը՝ նպատակ ունենալով աջակցիլ հայ մշակոյթի տարածման ու զայն ծանօթացնել օտարին։

Ընկերակցութիւնը՝ իրականացնելու համար իր այս նպատակը՝ պիտի հիմնէ հայ արուեստի մնայուն թանգարան մը Պուքրէշի մէջ, պիտի սկսի հրատարակութեանց շարքի մը՝ լոյս ընծայելով մասնաւորաբար մանուկներուն համար գրքեր, պիտի հիմնէ տուն մը Վալէնի Տէ Մունթէի մէջ՝ ուր խարիսխ հայ եւ ռումէն մտքի եղբայրակցութեան պիտի կազմակերպէ շրջուն ցուցահանդէսներ՝ հայ արուեստին պրոպագանդը պտտցնելով քաղաքէ քաղաք եւ երկրէ երկիր, պիտի սարքէ հայ երաժշտութեան համերգներ պիտի կազմակերպէ դասընթացքներ եւ բանախօսութիւններ՝ ծանօթացնելու համար հայ մշակոյթը, կապ պիտի հաստատէ հայ եւ ռումէն մշակութային ընկերակութեանց եւ մըտաւորականներու հետ, պիտի տօնախմբէ վաստակաւորները, պիտի մեծարէ հիւր մտաւորականները, եւայլն։

Ընկերակցութիւնը կազմուած է հիմնադիր ոնդամներու սեղմ շրջանակի մը մէջ՝ պատուոյ նախագահ ունենալով հայ ժողովուրդի մեծ բարեկամը ուսուցչապետ Նիքօլա Եօրկա։

Ընկերակցութեան բնական նախագահն է ռումանահայ թեմին առաջնորդը, եւ իր բոլոր գոյքերը (թանգարան, անշարժ կալուած, եւայլն) սեփականութիւնը պիտի նկատուին Ռումանիոյ հայ թեմին։

Ընկերակցութեան պաշտօնական բացումը պիտի հռչակուի հոկտ. 11ին՝ Թարգմանչաց տօնին օրը, որ յետ այսու օրը պիտի ըլլայ նաեւ ընկերակցութեան։

Ընկերակցութիւնը արդէն ձեռնարկած է նախնական աշխատանքներու։ Թանգարանին ապահովուած են արդէն բազմաթիւ առարկաներ (ձեռագիր, նկար, վարագոյր, բանուածք, տարազ, սաղաւարտներ, խաչեր, արժէքաւոր գրքեր, եւայլն) եւ գոյանալու վրայ է ընկերակցութեան առաջին հիմնադրամը՝ որ պիտի յատկացուի թանգարանի շէնքին յարդարման, Վալէնիի օթեւանին կառուցման գրքերու հրատարակութեան, եւայլն։ Առաջին տարուան համար ծախք նախատեսուած է 500.000 լէյ։

Ընկերակցութիւնը կը խորհի անմիջական կապ հաստատել հայ մշակոյթի հետ առնչութիւն ունեցող բոլոր հիմնարկութեանց հետ՝ ստեղծելու համար համագործակցութիւն մը մշակոյթի գետնին վրայ։

Ռումէն պաշտօնական շրջանակներ խոստացած են իրենց աջակցութիւնը ընծայել ընկերակցութեան ձեռնարկներուն։

Կը խորհուի Պուքրէշի ազգային վարժարանի հին շէնքը յատկացնել թանգարանի՝ անհրաժեշտ նորոգութիւնները ընելէ յետոյ։ Թէեւ Պուքրէշի քաղաքապետութիւնը տրամադիր էր շէնք մը յատկացնել այդ նպատակով, սակայն ընկերակցութեան վարիչները նախընտրեցին հայ արուեստի թանգարանը զետեղել հայ եկեղեցւոյ շրջապատին մէջ։

ԳԱՂՈՒԹՆԵ[Ր]

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ՖԻԼԻՊԷԻ ԱԶԳ. ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐ[ԱՆԸ]

Պուլկարահայ գաղութին մէջ նէն բազմաթիւ երկսեռ ա[շակերտ]ութիւն ունեցող դպրոց[ը] Ֆիլիպէի Ազգ. Երկսեռ Վա[րժա]րանն է։

Այս տարի մինչեւ ցարդ ձանագրուած աշակերտու[թեան] թիւը հասած է 669ի։ Ա[նցեալ] տարուան թիւին վրայ ա[ւելցա]ծ են 50 հոգի։ Եթէ սենե[ակներու] խճողուած չըլլան, եւ ա[ւելի] գրասեղան գոյութիւն ունե[նայ] թերեւս կարելի է ըսել ո[ր] հոգի եւս արձանագրու[ած] պիտի գտնուէին, որոնք դ[ժբախ]տաբար դուրս մնացած են։

Վերոյիշեալ ընդհանուր[էն] ուն 380ը կը կազմեն [տղաք]ները, իսկ՝ 283 [աղջիկ]ներ։ Մանկապարտէզը ունի երկսեռ փոքրիկներ, բա[ց]ն նախակրթարանը (փ[ոքր] նաղիա) մօտաւորապէս 50, մնացեալ մօտ 450ը կը [յաճախ]ուին նախակրթարանին [դասարանները]։

Հոգաբարձութեան տար[եկան] պիւտճէն է, 550,000 լէվա։

Ժողովուրդին մեծագոյն [մասը] կը վճարէ տարեկան կրթ[ոշակ]՝ տուրք, 300-400 լէվա, [իսկ] մէկ մաս մը 500-600 լէվա, շատ աննշան ու չնչին փ[ոքրա]մասնութիւն մըն ալ 800 լէվա։

Ընդհանուր տարեկան [կրթոշակ] տուրք հաւաքուի 150,0[00]- 180,000 լէվա միայն։

Իսկ մնացած գումարները հայթայթեն թաղակ. խորհ[ուրդ]ը մէկ մասով, թաղա[յին] տուութիւնը 70,000 լէվա, [իսկ] մնացեալ մասը ներկայացուցի[չնե]րէ կամ վիճակահանութենէ։

ՄԻՋԱԳԵՏՔ

ՊԱՂՏԱՏԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒ[ՆԸ]

Պաղտատի մէջ ներ[կայիս] կան 1,300 հայ ընտանիք 4,500 հոգի, բաժնուա[ծ] տեսակ կերպով։

Քաղաքամէջ 120 ընտա[նիք] 500 անձ։ Կէյլանի քէմփ[ի] ընտանիք եւ 1,960 անձ, [ի]ղաքամէջի գաղթականնե[րը] 420 ընտանիք 1,440 ա[նձ], Հնէտիէ 70 ընտանիք 250 ա[նձ], մօտիկ գիւղեր 120 ընտա[նիք] 290 անձ։

Ունին մեծկակ եկեղեց[ի] կանոնաւոր դպրոցակա[ն] եւ մօտ 2,000 թրքախ[օս] կեղրամ հասոյթ բերո[ղ] ուածներ։ Տեղւոյն կռիւնե[րը] վէճերը այդ եկամուտն[երու] կը դառնան։

Հայերու մէջ կան [շատ] դիրք ունեցողներ, վաճառա[կաններ] պաշտօնեայ եւայլն։

Պաղտատ Միջագետ[քի] միայն մայրաքաղաքն է, [եւ] ամէնէն շատ հայութիւն [ունե]ցող քաղաքը։

ՊԱՂՏԱՏԻ ՈՃԻՐԸ

Պաղտատէն հետեւեալ [տեղե]կութիւնները կը [հաղոր]դեն հոն կատարուած զա[րհու]րելի ոճրի մասին.—

Պաղտատի Առաջնորդ [Տ.] Նորդ Վահան քահանա (Թ[...] եան) ասկէ ամիսներ [առաջ] աղջիկը կը նշանէ պարսկահ[այ] սէն Դաւիթեան անունով [երի]տասարդի մը հետ։ Ատեն մը [վերջ] փեսայէն դժգոհ մնալով, [նշա]նան ետ կ՚առնէ նշանը։ Ա[նարգ]ուած ըլլալով աղջկան ու [...] ցած ըլլալով անոր ծնողքին [...] Արսէն Դաւիթեան կ՚որոշ[է] վերջիններէն իր վրէժը լ[ուծել] ահա, սեպտեմբեր 21ին [...] գիշերը, ան կը յաջողի գա[ղտնա]բար մտնել Վահան քահ[անայի] բնակարանը (ըստ երեւոյթին [...] տանիքէն, ուր բարձրագոյն [...] անբացատրելի ձեւով մը [...] ատեն)։

Գիշերուան մթութեան [...] տղան իր թաքստոցէն կ՚ել[լէ] ...

խմացուկ մը կը մօտենայ իր նշանածի մահիճին։ Սարսափի մէջ աղջիկը կ՚արթննայ ու աղմուկ կը հանէ։ Այս աղմուկին վրայ օգնութեան կու գան աղջկան հայրն ու մայրը։ Տղան առաջին գնդակը կը պարպէ իր նշանածին վրայ ու անմիջապէս կը վիրաւորէ զայն։ Խորհելով թէ աղջիկը սպաննուած է արդէն, միւս գնդակները կը պարպէ վահան քահանային եւ երէցկնոջ վրայ ու զանոնք տեղն ու տեղը կը սպաննէ, միայն գնդակ մը (վերջինը) պահելով իրեն համար։

Ոճիրը իրագործելէ ետք, երբ կը համոզուի թէ երեքն ալ սպաննուած են արդէն, վերջին գնդակը կը պարպէ ուղեղին ու շնչասպառ գետին կը տապալի։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ ՄԷՋ

«Նոր Օր» կը գրէ.—

Այս տարի արտակարգ եռուզեռով մը սկսաւ Սելանիկի տօնավաճառը։ Սերպ եւ պուլկար այցելուներու խումբէն զատ՝ օտար երկիրներէ բազմաթիւ առեւտրականներ այցելեցին քաղաքը։

Մամլոյ բաժնին մէջ կը նկատուէին ի մէջ այլոց «Նոր Օր» եւ «Հորիզոն»ը։

Հայերէն կը փայլէին քաղաքիս մէջ մեծ համբաւ ունեցող եւ միակը եղող Պ. Լեւոն Մինասեանի շինած դրամարկղերը, որոնք եւրոպականներու հետ մը մրցէին։

Մեր յոյն բարեկամներէն շատերուն հիացման եւ գնահատանքին առարկան դարձաւ այս հայ արհեստագէտին գործերը։

Նկարիչ Պ. Լեւոն Գազազեանի նկարները միակն էին որ իբրեւ հայու գործ՝ այս տարի զարդարեցին տօնավաճառին գեղարուեստական բաժինը։

Երկու Լեւոններն ալ ունեցան փայլուն գործառնութիւններ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽԱՌՆ ԺՈՂՈՎ

Պոլսոյ Խառն Ժողովը իր վերջին նիստին մէջ զբաղեցաւ հետեւեալ խնդիրներով.

1. Կարդացուեցաւ Մայր Աթոռի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի շրջաբերական գիրը, որով ազգային-եկեղեցական ժողովի գումարման յետաձգուած ըլլալը կը հաղորդուէր։

2.— Նոյնպէս կարդացուեցաւ Երուսաղէմի պատրիարքական ընտրութեան առթիւ տեղապահ Սրբազանին ուղղած բացատրագիրը։

3. Դպրեվանքի խնամակալութեան ժառուցած ժառակաբարութեան հաշիւները յանձնուեցան Տնտես. Խորհուրդի նախաքննութեան։

4. Ժողովը նկատելով որ մամուլի մէջ մերթ ընդ մերթ ազգային պաշտօնական անձերու ուղղուած «բաց նամակ»ի եւ այլ ձեւով հրատարակութիւններ կ՚ըլլան, եւ ասոնց անպատասխանի թողուիլը զանազան ենթադրութեանց տեղի կու տայ, որոշեց որ պաշտօնական անձեր պարտաւոր եւ իրաւասու չըլլան, առանց Կեդր. Վարչութեան հաւանութեան, ո եւ է կերպով այդ կարգի հրատարակութիւններու պատասխանելու։

ԿՈՒՏԷՊՈՎԻ ԱՆՈՒՆԸ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Կ՚ԱՌՆԷ

Ռուս. փարիզեան թերթ մը «Վերջին Լուրեր» Վլատիմիր Պուրցեֆի հետեւեալ յայտարարութիւնները կը հրատարակէ Կուտէպովի առեւանգման մասին։

— Ներկայիս կրնանք նկատել թէ Կուտէպովի գործին վերաբերեալ ամբողջ ճշմարտութիւնը գիտենք։

Տեղեկութիւններն որ ունինք, մեզ հաղորդուած են Ընտրէ Ֆիխներ կողմէ, Պերլինի խորհրդային դեսպանատան նախկին երկրորդ քարտուղար եւ Չեկայի ակներեւ գործակալ, որ քանիցս վարձատրուած է Մոսկուայէն իր սխրագործութեանց համար։

Ծագումով գերմանացի է Թէեւ, բայց Ֆիխներ ծնած է Մոսկուա եւ շատ լաւ գիտէ գերմաներէն ու ռուսերէն։ 1924էն ի վեր, Գերմանիոյ մէջ է որ կը գործէ ի հաշիւ Մոսկուայի։

1929ին, Ֆիխներ նշանակուեցաւ Եւրոպայի մէջ Չեկայի «ապօրէն վիրակացու»։ Չեկայի «ապօրէն»կազմակերպութիւնը միշտ եւ ծայր աստիճան գաղտնի պահուած է եւ մեկուսացուած՝ Չեկայի արտասահմանեան բոլոր կազմակերպութիւններէն։

Այս կազմակերպութիւնը Մոսկուայի հետ կը հաղորդակցէր Ֆիխների միջոցով։

Ի՞նչպէս պատրաստուեցաւ առեւանգումը

Իր գաղտնի գործակալներուն միջոցով, Չեկան խիստ հսկողութեան տակ առած էր Կուտէպովի գործունէութիւնը։ Չեկիստները կը մտնէին անոր կազմակերպած միութիւններուն մէջ, կը լրտեսէին անոր ձեռնարկները, կը ձերբակալէին եւ կը գնդակահարէին Կուտէպովի գործակալները, որոնք կը յաջողէին Ռուսիա մտնել։

Չեկայի արտասահմանեան ամէնէն զօրաւոր ու գաղտնի կազմակերպութիւնը որոշած էր առեւանգել Կուտէպովը եւ զայն տանիլ Մոսկուա։ Այս նպատակով իր ամէնէն լաւագոյն ուժերը շարժման մէջ դրած էր։

Ի՞նչպէս առեւանգեցին

Գլխաւորութեամբ Ֆիխների, Կուտէպով առեւանգուեցաւ Չեկայի գործակալներէն Եանովիչի, Կեթլանտի եւ Հէլլէրթի կողմէ։

Յունուար 24ին եւ 25ին Չեկայի մէկ քանի մասնաւոր գործակալները եւս կը հասնէին օտար երկիրներէ, օգնելու համար վերի չորս անձերուն։

Յունուար 25ին, իմաց տըրուեցաւ Կուտէպովի թէ (այս մարդոց իսկ միջոցով) Ռուսիայէն եկած խումբ մը, բարեկամ անձնաւորութիւններ, կ՚ուզէին խիստ գաղտնի եւ կարեւոր տեսակցութիւն մը ունենալ իր հետ, յաջորդ օրը կիրակի, 26 յունուարին։

Ճիշդ այդ օրն էր իրօք, որ առտուան ժամը 10ին, Կուտէպով կը հեռանար իր տունէն։ Պուլվար Մոնփառնասի վրայ, կը հանդիպէր իր լրատուներուն։ Չեկայի այն գործակալներուն, զորս իր կազմակերպութեան բարեկամ էր կարծեր։ Անոնք ցոյց տուին իրեն վայրը ուր ինքնաշարժ մը իրեն կը սպասէր։ Կուտէպով ներս մտաւ եւ անմիջապէս զգաց թէ ծուղակն է ինկեր, սակայն արդէն շատ ուշ։ Կարճ կռիւ մը տեղի տուաւ։ Բայց Չեկիստներէն մէկը անոր դէմքին անցուցեր էր թմրեցուցիչով թրջուած դիմակ մը։ Կուտէպով որ սրտի հիւանդութիւն ունէր, չկրցաւ տոկալ թմրեցուցիչի ազդեցութեան եւ յաջորդ օրը մեռաւ, առանց ինքզինքը գտած ըլլալու։

Այս է իր ընդհանուր գիծերուն մէջ, Ֆիխների կողմէ՝ Պուրցեֆի յայտնուած պատմութիւնը որ ոչ մէկ նորութիւն կը պարունակէ։

Բայց Ֆիխներ կ՚աւելցնէ թէ այս առեւանգման եւ անոր ելքին մասին, տեղեկութիւններ տըրուեցան թէ Չեկային եւ թէ բոլշեւիկ քաղաք. Դիւանին։ Անոնք նախազգուշութիւններ ձեռք առին ենթադրելով որ ճշմարտութիւնը կրնայ երեւան ելլել, եւ ասոր համար ալ, Չեկայի Խորհուրդը որոշեց «պատժել» Կուտէպովի սպանիչները, այն պատրուակով թէ՝ ինքնագլուխ կատարեր էին գործ մը, որուն հետեւանքով Խ. կառավարութիւնը կրնար պատասխանատու նկատուիլ։

Առեւանգման կազմակերպիչները հրաւիրուեցան Մոսկուա երթալ։ Ատոնցմէ միայն մժիշկ Կլոտենշթայնը ողջ կը մնայ։ Բայց տեւական եւ խիստ հսկողութեան տակ է, որպէսզի արտասահման չփախի եւ յայտնութիւններ չընէ։

Ֆիխներ սակայն արտասահման կը մնար, եւ զանազան պատրուակներով կը մերժէր Մոսկուա երթալ։ Չեկան այնպէս կը ձեւացնէր թէ վստահութիւն ունի անոր հանդէպ, այս կերպով ուշ կանուխ, զայն ալ իրենց ծուղակը ձգելու յոյսով։

Մայիսի մէջ, Ֆիխներ յարաբերութեան մտաւ Պուրցեֆի հետ, որուն խոստացաւ յայտնել առեւանգման գրութիւնները, պայմանաւ որ երաշխաւորուի թէ անպատիժ պիտի մնայ։

«Ընկեր Միշան»

Պուրցեֆ կը հաւաստէ թէ ի ձեռին ունի Ֆիխների յայտնութեանց ամբողջ տեղեկագրերը։ Կ՚աւելցնէ թէ այս յայտնութիւնները աւելի շուտ երեւան պիտի հանէր, եթէ երկու պարագաներ չնեղէին Ֆիխների հետ իր յարաբերութիւնները։

Յուլիս 25ին թերթերը կը յայտնեն թէ «ընկեր Միշա» անունով մէկը մատնիչ է յայտնութիւններ ընել։ Միշան Ֆիխներն է, որ թերթին մէջ այս լուրը կարդալով, վախցաւ թէ կը մատնուի եւ փութով հեռացաւ Պերլինէն։ Քանի մը շաբաթ պէտք եղաւ անոր հետքը գտնելու եւ կրկին յարաբերութեան մտնելու համար։ Դարձեալ, հայագէտ լըրտեսին Աղաբէկեանի ֆրանսայէն վտարումն ալ վախ ազդեր էր իրեն։ Ներկայիս Ֆիխներ կը գտնուի Եւրոպայէն դուրս, երկրի մը մէջ, ուրկէ վստահ էթէ չպիտի վտարուի եւ մտադիր է ինքն իսկ հրատարակութեան տալ իր տեղեկութիւնները Կուտէպովի առեւանգման եւ սպանութեան մասին։

Կը մնայ պարագայ մը, ճըշդելու համար այս յայտնութեանց ստուգութիւնը այն թէ ո՞ւր թաղուած է Կուտէպով, քանի որ Ֆիխներ կը յայտնէ թէ անոր դիակը Մոսկուա չէ տարուած, այլ թաղուած է ֆրանսա։ Եւ սակայն, առեւանգման կազմակերպիչ չէկիստը կը յայտնէ նաեւ թէ բուն վայրը իրեն անծանօթ կը մնայ։

ՆՈՐՈՅԹՆ ԱԼ ... ՊՐՈԼԵՏԱՐ

Բոլշեւիկները կը ցաւին որ մոսկովեան կայսրութեան մէջ, հակառակ պրոլետարական դիկտատորութեան, նորոյթները քաղքենի նկարագիր ունին։ Որոշուած է ջնջել այդ քաղքենի վերջին հետքերն ալ։ Տարին երկու անգամ համաժողով պիտի գումարուի Մոսկուայի մէջ, մէկը գարունին եւ միւսը աշունին առաջ։ Խումբ մը մարդիկ տողանցք պիտի կատարեն մայրաքաղաքին մէջ, իւրաքանչիւրը իր ուսին կրելով մարզակերպ մը, զոր պիտի հագուեցնէ նոր գլխարկներով, շրջազգեստներով, այլն։ Պատգամաւորները պիտի քուէարկեն եւ պիտի ընտրեն եղանակին նորոյթի ձեւը։

Եւ այլեւս չպիտի ընդունուին արտասահմանի նորոյթի պարբերաթերթերը։ Բոլշեւիկ արուեստագէտները իրենք պիտի գծեն նորաձեւութեան պատկերները։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

«Սթատ ֆրանսէ»ի պահեստի խումբը ազատ էր 12 հոկտ. կիրակի օր։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչները անմիջապէս կը դիմեն վերոյիշեալ խումբի կեդրոնատեղին, մըրցում մը կնքելու համար։

Ընդունելութիւնը խրախուսիչ չըլլար։ Ի՞նչ, Հ. Մ. Ը. Մ.՞։ Գիտէ՞ք թէ «Սթատ ֆրանսէ»ի խումբը կը ձգտի այս տարուան coupe de Franceի առաջնութեան։ Ի՞նչ պէս կ՚ուզէք որ իր պահեստին Հ.Մ.Ը.Մ.ի խումբին հետ խաղայ։

Վերջապէս հազարումէկ դարձուածքներէ վերջ, կը համաձայնին առի չգոյէ լաւագոյնի խաղալ եւ մրցումը կ՚որոշուի կիրակի կէսօրէ վերջ, Սէն Քլուի Սթատ ֆրանսէի դաշտին մէջ։

Կիրակի է, Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը vestiaireին մէջ կը հանուին։ Բոլոր սրտերը կը տրոփեն։ Տղաք արժանապատուութիւնին վիրաւորուած կը զգան, «Սթատ ֆրանսէ»ի հպարտ ընթացքէն։ Ու բոլորը մէկ կ՚ուխտեն փառաւոր գաս մը տալ ինքնահաւան խումբին։

Անգլիացի դատաւորը սուլիչը կը սուլէ։ Ֆրանսացիները արագօրէն կը յարձակին ըստ սովորութեան շատ մը նշանակէտեր նշանակելու եւ իրենց հակառակորդը վհատեցնելու համար։ Սակայն այս անգամ իրենց հաշիւը սխալ կ՚ելլէ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պողպատեայ յետսապահները ետ կը մղեն յարձակումը գիրաւ։

Կորգը յառաջապահներունն է։ Անոնք ալ իրենց կարգին իրենց հիանալի «փաս»երով եւ հաւաքական խաղով, որ անգլիացի դատաւորին մասնաւոր ուշադրութեանը եւ շնորհաւորութեանը արժանացաւ, կը ամբակոծեն հակառակորդ բերդը։ Արդիւնքը գոհացուցիչ է եւ խաղին կիսուն մեր տղաքը կը յաղթեն արդէն 2ի դէմ 0 նշանակէտով։

Խաղին երկրորդ կէսը կը սկսի։ Գլուխները տաքցած են, Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահները կը կը գերազանցեն ինքզինքնին, ու նշանակէտերը կը շարուին 3, 4, 5, 6։

Սթատի տղաքը պայթած են, ի՞նչ, իրենք որ...։ Ու նշանակէտերը կը շարունակուին 7, 8, 9, 10։

Դատաւորը եւ նոյնիսկ օտար դիտողները հիացման կոչեր կ՚արձակեն։ Իսկ Հ. Մ. Հ. Մ.ի վարիչները կը խայտան ու կը խրախոյսուին։

Հակառակորդները ամօթահար իրենց բոլոր ճիգը կը թափեն ու կը յաջողին նշանակէտ մը շահիլ։ Ասոր վրայ մեր տղաքը կատղած, վերջին սուլիչէն առաջ կը նշանակեն 11 եւ 12րդ նշանակէտերը, այսպէսով ջախջախիչ պարտութեան մը մատնելով հըպարտ օտարները։

Խաղէն վերջ պտոյտ մը կատարեցինք Սթատի դաշտին շուրջ։ Ու տեսանք իրենց խաղացողներուն յատուկ սրահները, իրենց կանոնաւոր դաշտերն ու «տուշ»ի խցիկները։ Եւ մեր սիրտը հակառակ մեր փառաւոր յաղթանակին, տխրեցաւ։

Երեւակայեցէք որ Սթատի բոլոր խումբերը, կարող մարզիկներու ձեռքին տակ կանոնաւոր փորձեր կ՚ընեն իրենց դաշտին վըրայ, իսկ մեր տղոց մրցումի կը սպասեն, կարենալ օտարին դաշտին վրայ խաղալու համար։

Ու այդ վայրկեանին ամէնուն սրտէն թռաւ ա՜խ մը։ «Ա՜խ եթէ մենք ալ դաշտ մը ունենայինք, ինչե՜ր չպիտի ընէինք։

Բ. Փպտունի

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ՚ԱԹԻԼՈՒԷԻՆ ԱՏԵՆՕՔ

Պատմութիւնը, որ ըստ Ցակոբ Պարոնեանի, թագաւորներու այգաքարտերուն շարայարութիւնն է, կը յիշատակէ թէ մարդիկ միշտ մօրուք կը բուսցնէին։ Մասնաւորապէս թագաւորները, որոնք մօրուքով պատկառանք ու վախ կ՚ազդէին, ինչպէս կատուները՝ իրենց պեխերով։ (կտրեցէք կատուներուն պեխերը, եւ անոնք վախկոտ կը դառնան)։

Եւ սակայն կը պնդեն թէ ածիլուելու սովորութիւնը հին է։ Նոյնիսկ կ՚ըսեն թէ քարէ դարուն այր մարդիկ իրենց երեսի մազերը կը կտրէին քարէ դանակներով։

Ածելին երեւան եկաւ միջին Դարուն։ Բայց որովհետեւ ածելին սուղ էր, գիւղացիները չէին կրնար ածիլուիլ։ Այն ատենները սափրիչը սովորութիւն ունէր, «փայլեցնելու» համար երեսին մորթը, իր բթամատը կամ դգալ մը խօթել յաճախորդին բերնին մէջ։ Ոմանք կ՚ըսեն թէ Քրիստափոր Գոլոմպոսն էր, որ ածելին բերաւ Եւրոպա։

Հիմա ածիլուիլն այնքան սովորական դարձած է, որ մարդիկ կ՚ածիլուին ամէն օր։ Եւ ածիլուելու համար քանի՛ քանի՛ հազար ժամեր կը կորսնցնէ մարդկութիւնը, ապարդիւն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԳՕԳՕՆ ԵՒ ԱՄՕՆ

(ՀԱՅ-ԹՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

«Գօգօն եկած է»— փըսփըսացին օր մը աղբիւր գացող աղջիկները։

Բայց Գօգօն չերեւաց։

Ռէս Ցակօի տունը բանտի վերածուեցաւ, ալ մարդ-մարդահոտ չերեւաց այդ չէն օճախին մէջ։

Գիւղը իր լուրերը ունի միշտ, որոնք կու գան չեսգիտեր ուրկէ եւ որոնցմէ վատե՛րը միշտ ճիշդ կ՚ըլլան դժբախտաբար։

Պառաւները ոխակալ դատախազներն են գիւղերուն, ծերունիներ դատ սուարնիրնանկաշառ, եւ րիտասարդները հանդիսատեսներ ջղագրգիռ, ծոցուոր հարսներ եւ աղջիկներ ողորմած եւ գթառատ ունկնդիրներ։ Տէրտէրը՝ բանտապետ մը կաշառուած, իսկ գիւղը՝ ուրացող վկայ մը ստախօս։

Ռէս Ցակօի դուռը երկու օրէ ի վեր գոց է, գոնակէն՝ մարդ չի գիտեր թէ ո՞ւր է փախեր փայտէ ատամնաւոր, խոշոր բանալին։

Հիւանդ այծ մը պիտի սատկի մոխրաբլուրին մէջ։

Ճըլպըտուն հաւը ջատու նաւզէի բունկալին վրայ կ՚ածէ, ու երդիքներէն ալ ծուխ չի բարձրանար։

Ու գեղը կ՚ապրի։

Ձմեռը իր վրանը զարկած է Սիփանի եւ Անտոքի, բարձունքներուն վրայ։ Պինկէօլի լեռները ալ հիւր չեն ընդունիր։

Ջհուտ գեւօն հաստ թուղթերու կապոցներ կը շարէ ու մամիկները խմոր ու ձէթ կը պատրաստեն։ Պատուհանները թղթեւլու ժամանակն է։

Ջօհիլներ տրտում են ու թթուած նայուածքներով, աղջիկներու ծիծաղը չորցած է ժամուն մագաղաթներուն պէս։ Հարսնիքի օրերը դեռ չեկան։

— Այս տարի կարմիր ձիւն գայ.— կ՚ըսեն արդարները ու Տէր Պետիկը գլխով հաւանութիւն կը ցուցնէ։

— Մարդը թեւաւոր թռչուն է— կ՚ըսէ մամիկը։

Ու իր պատմութիւնը կը կենայ հոն, ուր՝ Պռօշ թագաւորի սուրն է նետուած։

Կը կենայ հոն։ Եւ ուրբաթ օրերը, երբ՝ լճակը կը խռովի, կը կատղի եւ ալիքներ մինչեւ ամպեր կը բարձրանան. մարդ չի գիտեր թէ՝ ի՞նչ հրաշքով, վանքի պարիսպներէն դիտուող հազար ու մէկ գիւղերը կ՚աւրուին, խոպան դաշտ կը դառնան, ալ եզուն ու զեղուն չի շարժիր եւ ամէն բան կ՚անշնչանայ վանքի ժայռերուն նման։

— Մարդը թեւաւոր թռչուն է— հիմա՛ ալ կը պնդէ մամիկը, ու հազար եւ մէկ գիւղերէն քանի մը տուն Հայեր կ՚երթան կը հասնին Պինկէօլի ստորոտները։

Աւանդութիւնը կ՚ըսէ թէ՝ հեռուն մնացած դաշտերուն մէջ, հիմա ալ, ադամորդու աչքէն հեռու կայ ու կը մնայ անթառամ ծաղիկը, իր ծոցն արեւուն ու ցօղերուն։

Մամիկը պտղունց-պտղունց կը մտնէ քթախոտի տուփը, մատները լայն քթածակերը կ՚անցունէ, կը փըռընքտայ. աչքեր կը թրջուին ու տղու մը պէս խանդավառ կը խնդայ. կը քակէ իր յիշողութեան մատեանը եւ մեր ականջներու թաղանթին վրայ կը փորէ իր պատմութեան մէկ պզտիկ էջը, որ վերջաբանն է եւ այս օրերուն պատահած մէկ եղերգին։

— Սովի տարին էր, այդ օրերուն Հայոց վիլայէթներու շուկաներ եանկըն ինկաւ, կարելի է որ Աստուծոյ հրամանքով եղաւ։

Հայն ու Թուրքը միասին անօթի մնացին։ Մէրը մանուկն ուրացաւ, եղբայրը եղբօր։ Խօլերան մարախի նման մարդ թափեց, կերաւ։

Արդար մարդիկ միայն զերծ մնացին Աստուծոյ զազայէն։

Գօգօն ծերացած էր։ Ռէս Ցակօի ընտանիքը կիսուած, բաժան-բաժան։ Մեր աշխարհի հազար ու մէկ գեղերու ժողովուրդ գոյնն ու լեզուն կորսնցուցած ցրուած էր աշխարհէ աշխարհ։

Փարաւոններ ամուր փակած էին իրենց մառաններ, ալ Ցովսէփ գեղեցիկ չծնաւ Իսրայէլը։

Տեսակ-տեսակ ցաւերով լեցուեցաւ աշխարհը։

Գօգօն ու պզտիկ ախպէր Ջուլմաթը Մարութայ սարն ելան որսի։

Պառաւը զուարթ է, երջանիկ ու բառեր իրար կը հրեն անոր շրթներէն, կը թեւաւորուին, կայծակ կը դառնան ո կը զարնեն, ածուխ ու մոխիր կը դարձնեն չար կնիկներ, նամարտ մարդերը եւ պիղծ հարսները աւերական ու ուրացող։

Գօգօն որսասարի թագաւորն է— ծեր արծիւը, որ քանդուած բոյնի առջեւ պիտի թափահարէ թեւերը, ամպերուն հետ պիտի կռուի, մինչեւ որ սր մը կոտրած թեւերով անդունդն իյնայ ու փշրտուի ժայռերուն տակ, օձերու բոյներուն առջեւ, ուր՝ գիշակերները պիտի պատռեն իր սիրտը, ուր՝ մրջիւնները պիտի փորեն իր աչքերը։

Ձեզի ի՞նչ թէ՝ Ամօն ո՞ւրկէ եւ ինչո՞ւ համար այդ կողմերը հասաւ։ Մամիկը կ՚ըսէ թէ՝ Գօգօն վիրաւոր եղնիկի մը ետեւէն վազելով, վազելով Սուլուխի կամուրջը հասաւ։

Եղնիկը փռուած արիւնշաղախ Ջուլումաթը դաշոյնը շողացուց անոր պարանոցին վրայ։ Գօգօյի սիրտը լեցուեցաւ, տնծանօթ ձեռքեր սեղմեցին անոր կոկորդը երկու կողմերէն, ան փղձկեցաւ։

(18)

ԱԶԳԻՆ

մային վիճակ մը։ Իրաւարար մարմին մը որոշեր էր 18էն վար գործաւորներու օրավարձքերուն վրայ ընդհ. նուազում մը կատարել հարիւրին 8 եւ 6 համեմատութեամբ։ Իսկ սէնտիկաները մերժեցին իրաւարարներուս այս կարգադրութիւնը։ Սէնտիկաներու գործադիր մարմինը իր կարգին, դիմեց քուէարկութեան մետաղագործական բոլոր գործարաններուն մէջ, առնելու համար բանուորներու կարծիքը։ Յայտնի է արդէն թէ բանուորներու հարիւրին 80ը պիտի արտայայտուէին ի նպաստ ընդհ. գործադուլի։ Այդ պարագային կառավարութիւնը պիտի ստիպուի միջամտել, նոր տագնապ մը եւս չստեղծելու համար երկրին մէջ։

Պրազիլիոյ յեղափոխութիւնը

Պրազիլիոյ յեղափոխութեան մասին տրուած լուրերը կը շարունակեն միշտ մնալ հակասական։ Յեղափոխական ու կառավարական ուժեր փոխն ի փոխ կը հաղորդեն յաղթանակի լուրեր։ «Մօրնինկ Փօսթ»ի թղթակիցը որ կը գտնուի Փէրնամպուք, կը գրէ թէ յեղափոխականները համոզուած են որ վճռական կռիւ մը տեղի պիտի ունենայ մօտ ատենէն հարաւի կողմերը եւ որուն հետեւանքով, Սաօ-Փաուլօն պիտի իյնայ իրենց ձեռքը։

Կառավարական շրջանակներն ալ ընդհակառակն, կը յայտնեն թէ նշանակելի յաղթանակներ տարած են կարգ մը վայրերու մէջ։ «Մօրնինկ Փօսթ»ի Նիւ-Եորքի թղթակիցը կը յայտնէ թէ ըմբոստները նեղը մնացած են Մինաս Սէրաէզի նահանգին մէջ, զոր կառավարութիւնը կը ջանայ գրաւել, հարաւի եւ հիւսիսի ըմբոստներուն միջեւ կապը խզելու համար։ Այս կերպով, պիտի կրնայ նաեւ առաջքն առնել Ռիօ-տէ-Ժանէյրոյի վրայ յարձակման եւ աւելի դիւրաւ պարտութեան մատնել ըմբոստները։

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Իթարարէի մէջ, ըմբոստները պարտուած եւ 2000ի չափ կորուստ են տուած, թէ կառավարական զօրքերու կացութիւնը կը բարւոքի, եւ թէ յեղափոխականներն սկսած են վհատիլ, որովհետեւ կը յուսային մէկ-երկու շաբաթուան մէջ յաղթանակը տանիլ, մինչ ցարդ ստացուած արդիւնքը քաջալերական չէ իրենց համար։

Կը հերքուի Ուաշինկթընի մէջ տարածուած այն զրոյցը թէ Պրազիլիոյ կառավարութիւնը հրաւիրած է Ամերիկան, Անգլիան, Ֆրանսան եւ Իտալիան որ իրենց հպատակներուն հրամայեն հեռանալ երկրէն։ Կը հաստատուի սակայն թէ Պրազիլիա պիտի պահանջէ որ օտարականները հեռանան այն քաղաքներէն որոնք կը գտնուին ըմբոստներու ձեռքը եւ զորս նաւատորմը պիտի ռմբակոծէ։

Ողողումներ եւ փոթորիկներ

Տեղատարափ անձրեւները պատճառ դարձան որ Ֆրանսայի մէկ քանի գետերն ու գետակները յորդին, մանաւանդ Արեւելքի կողմը, ծանր վնասներ տալով։

Մէօրթ գետը նախորդ իրիկուն սկսաւ յորդիլ, ողողելով Նանսի քաղաքը։ Բազմաթիւ փողոցներու մէջ, ջուրը բարձրացած է 50 սանթիմեդրի։ Ռանպէռվէլիէյի մէջ, Մօռթանեը գետակը յորդեցաւ, պատճառելով մեծ վնասներ։ Ջուրը ողողած է բազմաթիւ տուներ։

Մառն գետը եւս սկսած է յորդիլ։

Նոյնպէս Էն, Ուազ եւ Սէն գետերը։ Տիժոնի հիւսիս-արեւմըտեան թաղերը ամբողջովին ողողուած են։

Կիրակի օր, բուռն մրրիկ մը մեծ աւերներ գործեց Կրընոպլի եւ շրջաններուն մէջ։ Թիւլլէնի եւ Սէն-Մարսըլէնի միջեւ, ամբողջ տարածութիւնը աւերուած է։ Այս շրջանը հարուստ է ընկուզենիով, Մրրիկը արմատախիլ ըրած է հազարաւոր ծառեր։ Նիւթական վնասները առ այժմ կը գնահատուին 20 միլիոն, մրրիկը այնքան սաստիկ էր, որ ծառերը մէկ շունչով արմատախիլ ընելէ վերջ, կը թռցնէր յարդի շիւղերու պէս։ Եկեղեցիներու զանգակատուները փլած են, ու բազմաթիւ ճամբաներ խափանուած արմատիլ ծառերով։ Բանդուեցան նաեւ հեռագրական եւ ելեկտրական ձողերը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ.— Չանկ Քայ Շէք յայտնեց թէ 600,000 զինուորներ մասնակցած են ներքին կռիւներուն։ Մարդկային կորուստ՝ 150,000։ Ազգայնականներու վնասներն եղած են 35,000 սպաննուած եւ 60,000 վիրաւոր։ Չինաստանի նախագահը յոյս կը յայտնէ թէ ներքին կռիւները վերջացած ըլլալով, կարելի պիտի ըլլայ առաջքն առնել կարմիր վտանգին եւ համայնավարներու աւազակային գործունէութեան։

ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ.— Վարշաւիոյ ոստիկանութիւնը առջի իրիկուն ձերբակալեց ընկերվարական կազմակերպութենէն ութ անձեր, որոնք կ՛ամբաստանուէին մարաջախտ Փիլսուտսկիի դէմ դաւադրութեամբ։ Ըսը թէ անոնցմէ մէկը կատարեալ խոստովանութիւններ ըրած է։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ.— Եգիպտական «Էլ Ահրամ» թերթը կը գրէ թէ ընտրական նոր օրէնքի հրատարակութեան առթիւ, արքայական հրովարտակ մը լուծուած պիտի յայտարարէ եգիպտական խորհրդարանը։

Նոր ընտրութիւնները տեղի չպիտի ունենան փետրուարէն առաջ։ Նոր օրէնքով երեսփոխաններու թիւը պիտի ըլլայ 150, ծերակուտականներունը 100։

⁂ Արքայական հրովարտակ մը իր տիտղոսէն եւ բոլոր իրաւունքներէն կը զրկէ իշխան Ապպաս Հալիմը, թերթի մը մէջ, ներկայ քաղաքական կացութեան մասին, իր հրատարակած աննպաստ մէկ յօդուածին համար։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ.— Կառավարական պաշտօնաթերթը կը հրատակէ հրովարտակ մը որով մէկ ամիս կը յետաձգուի խորհրդարանի սովորական նստաշրջանը։

⁂ Խորհրդային նաւատորմի նաւազները քաղաքը կը պտըտին, սպաներու հրամատարութեամբ առաջնորդուած խումբերով։

ՌՈՒՍԻՈՅ ԴԷՄ.— Գերման թերթ մը կը հրատարակէ կոչ մը, ստորագրուած գիտութեան, գրականութեան արհեստներու եւ արուեստի մէջ հանրածանօթ անձնաւորութեանց կողմէ, որոնք կը բողոքեն Ռուսիոյ մէջ, ռուս գիտուններու ձերբակալման եւ գնդակահարման դէմ։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Հակառակ կառավարական եւ ոստիկանական խստութեանց, Մալակայի եւ ուրիշ վայրերու մէջ գործադուլը կը շարունակուի։ Բանթողներու եւ աշխատող գործաւորներու միջեւ կռիւներ տեղի ունեցան. բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

Սէվիլի մէջ, շինութեանց 4000 բանուորներ դադրեցուցին աշխատանքը եւ փորձեցին համոզել նաւահանգստի բանուորները որ նոյնն ընեն։ Սակայն կռուի բռնուեցան։ Ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ միջամտել։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

ԿՈՒԿՈՒՆԵԱՆ, Այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։

ՔԵՌԻ, » » » »

ՀԱՄԱԶԱՍՊ, Վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։

Ք. Չ. Ա. միացեալ խումբը 17 Հոկտ. Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։

"ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԳՐԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ,,

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ

Հայերէն ուղղագրութիւն, քերականութիւն ու շարադրութիւն սորվեցնելու սիսթեմատիկ մշակուած դասեր, հիմնուած ինքնաշխատութեան վրայ։

Ա. գիրքը դպրոցական Ա. եւ Բ. տարիներուն համար, գինը 7 ֆր.։

Բ. գիրքը դպրոցական Գ. եւ Դ. տարիներուն համար, գինը 9 ֆր.։

Շատ օրինակներով գնողներուն հարիւրին 20 զեղչ։ Ամէն պատուէր կանխավճար։

Դիմել հետեւեալ հասցէով. Mme. D. Segbossian, 11 Ave. Ed. Branly, CHAVILLE, (S. et O.), France.

THÉATRE ADYAR

Square Rapp — Avenue Rappի մէջ

Թատերական բացառիկ եւ շքեղ ներկայացում

18 հոկտ. 1930, շաբաթ գիշեր ժամը 8.45 ին

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ Ա. ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ

ԿԸՌԼ ՍԿԱՌԻԹ ԿԱՄ ԲԱՐՁՐԱՑԻՐ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՐ

Քրքջալից զաւեշտ 3 արար

Ե. ԹՕԼԱՅԵԱՆԻ, Ա. ՔԷՉԵԱՆԻ եւ ԳՐԷՄ-ՍԻՄՕՆԻ

Métro: ALMA-MARCEAU

Գիներ՝ 20 ֆր. Ա. Կարգ, 12.50 Բ. Կարգ եւ 7.50՝ վերնայարկ։

ԾԱՆՕԹ.— Տոմսերը կը ծախուին բոլոր ծանօթ վայրերը։ 3—4

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 8.30ին, Ռոստոմի Գրադարանը։ Օրակարգ՝ զեկոյց եւ ընտրութիւն։

ԼԻՈՆԻ Վրէժ խումբի ժողովը վաղը Դշ. իրիկուն ժամը 8.30-ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Գրադարանի սրահը։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՏԷՍԻՆԻ Հ. Յ. Դ. Պ. Միութիւնը Թատերական ներկայացումը Նոյ. 9ին։ Կը խնդրուի նկատի այդ թուականը։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Նիւթ՝ Նոր սերունդին պատմական դերը։ Մէկ ժամ սինէմա (Սիւրքիւֆ եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ողիմպիականը)։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Հարամիկ գիւղէն հօրաքրոջս որդին Անդրանիկ Մկրտիչեան։ Իմացնել Ենովք Մալօեանի, Dovista, Serès, Grèce.

— Զարասնճաքցի Միսաք Աւետիսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սեդրաք Աւետիսեան որ 1926ին կը գտնուէր Մարսէյլ։ Իմացնել «Յառաջ»ի կամ ուղղակի իրեն՝ Missak Avedissian, Dovista, Serès, Grèce.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Կրանիթսիթի, Հ. Ակ.—10 տոլար։

Տէսին, Յ. Գ.— 100։

Ռուէօլ Վասէ, Ս. Պ.— 35։

Իզօ, Տ. Ս.— 35։

Սէն Թ'Արնօ, Ն. Պ.— 140։

Մարսէյլ, Գործ.— 980։

Փարիզ, Լ. Ե.— 35։

Մարսէյլ, Գ. Ի.— 140։

Սէն Վալիէ, Ե. Փ.— 70։

Քրիւազ, Գ. Խ.— 35։

Փիէրֆֆէօ Յ. Վ.— 35։

Կօմէն, Խ. Ս.— 35։

Լիոն Չ. Չ.— 70։

Լիոն, Մ. Ա.— 35։

Պօվէ, Նազ.— 120։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՕՐ. ՏԻՐՈՒՀԻ ԶԱՌԱՓԵԱՆ

Դաշնակի եւ սոլվէժի դասեր Studio Musical, 5 Rue Michelet, Paris VIe. Ընդունելութիւն ժամը 2—3։

Կ'ուզուի լաւ արհեստաւորներ ոլթուռնած . ռէգլիֆիզասիօնի, լաւ վարձատրուած աշխատանք, դիմել՝ L'Envers vaut L'Endroit, 19 Rue de Chateaudun, Paris.

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր։ Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր։ Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկինեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով։ Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8։ Կիր. 9 12։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արեան եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի։ Մասն. լապօռաթուար։ Խճամիտ եւ արագ խորհրդացկութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12,

EMPIRE միւզիք-հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930
16 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1392

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈԹՈՐԿՈՒԱԾ ԿՈՎԿԱՍԸ

Կովկասի դրութիւնը խռովայոյզ կը մնայ։ Անցածները Կովկասեան «փոխարքայ» Էլիավան, յարատեւող ապստամբութիւններուն անդրադառնալով՝ յայտարարեց թէ Հայաստանի կացութիւնը վտանգաւոր է, Ատրպէյջանինը՝ ճգնաժամային, իսկ Վրաստանի շատ մը մասերն ապստամբական վիճակի մէջ են։

Արտասահմանի մամուլն իր կարգին անդրադարձաւ այն խռովայոյզ շարժումներուն, որոնք ընդհանուր բնոյթ ստացած են կովկասեան երեք հանրապետութեանց սահմաններէն ներս։

Անցած ամառ, քանիցս առիթն ունեցանք պատկերացնելու դժխային այն վիճակը, որուն ենթարկուած էր Հայաստանը՝ գարնան դէպքերու հետեւանքով։ Խռովութիւնները չվերջացան գարնան, ընդհակառակն աւելի ծաւալ ստացան ամառուան շրջանին։ Այդ բոլոր ցնցումներէն, աքսորներէն, գնդակահարութիւններէն եւ համատարած կողոպուտներէն յետոյ, սպասելի էր որ աշնան, փոքրիկ հանդարտութիւն մը պիտի յաջորդէր, դադար տալով խելայեղ շարժումներուն։ Սակայն Կովկասէն հասած թղթակցութիւնները, ինչպէս նաեւ Էլիավայի յայտարարութիւնը կուգան ցոյց տալու որ ճնշումները կը շարունակուին եւ ըմբոստութիւնները կրկին ու կրկին կը բորբոքին։

Մէկ կողմ թողունք Կովկասեան միւս հանրապետութիւնները։ Խօսինք մեր փոքրիկ ու հիւծած հայրենիքի մասին, որ ահա, ութը ամիսներէ ի վեր քայքայիչ ցնցումներ կ'ապրի եւ մէկ ծայրէն միւս՝ ենթակայ է ճնշիչ զօրամասերու արշաւանքներուն, ֆիզիքական եւ տնտեսական անհաշիւ կորուստներով։

Այսօր, ուրեմն, երբ ձիւնը նստած է Հայաստանի մէջ, տա[...]ին հազար փախստականներ կը մնան լեռներուն վրայ, հինգ հազար մարդիկ վտանգուած են ու կը հետապնդուին, երեք հազարէ աւելի մարդիկ աքսորի մէջ անօթութենէն ու ցուրտէն կը մահանան, ու այս համեմատութեամբ՝ ընտանիքներ [...]նքէ դուրս հռչակուած կը մնան։ Եթէ այս բոլորին վրայ աւելցնենք այն իրողութիւնը որ Հայաստանի Չեկան նորանոր ապստամբութիւններ կը սարքէ, որպէս զի երեւան հանէ վտանգաւոր տարրերը, լեռներու փախստականներն աւելցնելու կամ կարաւաններ կազմելու՝ հեռաւոր աքսորավայրերու համար, պատկերը լրիւ կ'ըլլայ, ու մենք կ'ըմբռնենք Էլիավայի յայտարարութիւնը թէ Հայաստանի դրութիւնը վտանգաւոր է։

Մենք չորս ամիսներէ ի վեր աղաղակեցինք Հայաստանի վտանգուած դրութեան մասին։ Եթէ վտանգուած մը կայ, այդ ոչ թէ Էլիավայի իշխանութիւնն է, այլ հայ աշխատաւոր ժողովուրդը, որ կը հեծէ Չեկայի մանգաղին տակ, կամ կը հալի Սիպերիոյ սառնամանիքներուն մէջ։ Աքսորավայրէն թղթակից մը իրաւամբ դիտել կուտար որ, եթէ բոլշեւիկներն այսպէս շարունակեն, աքսորավայրերու մէջ աւելի շատ Հայեր պիտի հաւաքուին, քան ներկայ Հայաստանի մէջ։

Մեր այս ահազանգը ոչ մէկ նշանակութիւն ունեցաւ [...]յօրուան բռնակալներուն քով, որոնցմէ աւելին չէինք սպասեր։ Բայց լուռ մնացին նաեւ արտասահմանի հակադաշնակցական բոլոր հոսանքները, կարծես թէ հայ ժողովուրդի ճգնաժամը Դաշնակցական ճգնաժամ մը ըլլար, կարծես հայ աշխատաւոր հոծ զանգուածները միայն Դաշնակցութեան սեփականութիւնն ըլլային։

Այո՛, Հայաստանը շարունակական ապստամբութիւններով արեան ծով դարձաւ, տնտեսութիւնը քայքայուեցաւ, սովը, ցուրտ ձմեռին հետ՝ չոքած է հայ ժողովուրդի դրան։ Սակայն արտասահմանի մեր հակառակորդները տեղական բամբասանքներով զբաղեցան, հայկական դրօշի խնդիրը կենաց ու մահու խնդիր դարձուցին, հին դարմաններ երանի տուին, կեղծաւորութեամբ սիրտ ծեծեցին, հայ ժողովուրդի անցեալ կորուստները ողբալով։ Զլացին պահ մը անդրադառնալ մեր հայրենիքի եւ ժողովուրդին, որ այս օրերուն իրական կործանման մատնուած են։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այս ապստամբութիւններուն եւ [...]ական կռիւներուն մէջ մասնակցութիւն չունի։ Այդ իրողութիւնը շատ լաւ գիտեն իրենք, բոլշեւիկները։ Ուրիշ հոսանքներ գոյութիւն չունին Հայաստանի մէջ, որպէսզի ժողովրդական շարժումները ծրագրած ըլլային եւ ղեկավարէին այն բոլոր կռիւները որ տեղի կ'ունենան երկրին ներսը։ Ուրեմն, կը մնան հայ բոլշեւիկները եւ հայ ժողովուրդը դէմ դիմաց։ Ու ժողովուրդն է որ կ'արիւնոտի եւ երկիրն է որ կը քայքայուի։

Այս իրողութիւնը կը ստիպէ արտասահմանի հայութիւնը, Դաշնակցական եւ հակադաշնակցական բոլոր հոսանքները, հայ մտաւորականութիւնը, երիտասարդութիւնը, գրագէտները եւ առհասարակ ազգային բոլոր հաստատութիւնները իրենց ձայնը բարձրացնելու անօրինակ այս աղէտին հանդէպ եւ իրենց դիրքը ճշտելու։

Արտասահմանի հայութիւնը մէկ մարդու պէս պիտի պահանջէ բոլշեւիկ հայ ղեկավարներէն, որ Հայաստանի ժողովուրդին վերադարձնեն իր խաղաղութիւնը, որ աքսորավայրերու մէջ տառապող հայութեան թող տան վերադառնալ Հայաստան, որ, վերջապէս, հազարաւոր գիւղացիներն ու մտաւորականները ազատ արձակուին բանտերէն։

Հայ ժողովուրդի խաղաղութիւնը կ'ուզենք։ Այս մասին լռելը յանցանք է, վատութիւն է։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՏԷՐ-ԶՕՐ

«Յուսաբեր» իր հոկտեմբեր 4ի խմբագրականով կը գրէ.

Մրրկահալած ցեղը տարագրութեան ճամբաներէն եկաւ եւ վերջին կարաւաններով իր շունչը հոս փչեց։

Կա՞յ արդեօք բառ մը, վայր մը, որ աւելի փոթորկէ հայ մարդու հոգին, քան մեր ցեղային նահատակութեան այս վերջին հրամաքուր կայանը։

Պատմականօրէն տակաւին շատ է մօտ ապրիլ 24ը, եւ այդ պատճառով հոգեբանօրէն տակաւին շատ հեռու է մեզմէ Տէր Զօրը։ Ապրիլ 24ի մայրամուտով արեւածագը պիտի սկսի խորախորհուրդ Տէր-Զօրի, մահասարսուռ անցքերէն շշմած ցեղը տասնամեակներ ու թերեւս դարեր վերջ վերակազդուրուած ու վերագտած ինքզինքը յստակօրէն պիտի տեսնէ ահեղ կերպարանքը ցեղային այս հաւաքական կառափնատին, ու Տէր-Զօրը, մերկացած այն ամենէն, ինչ որ «նիւթեղէն» է, համակ ոգի, խորհուրդ ու երազ՝ պիտի դառնայ նուիրական ուխտավայրը մեր ժողովուրդին։

Ու այն կապը, որ կայ այսօր մեր եւ այս դաժան այլ սրբացած վայրի միջեւ, տասնամեակներու ու դարերու հետ, որքան եղեռնը դէպի պատմութեան անհունը թեքի, այնքան աւելի պիտի ամրանայ ու խորանայ մեր մէջ։

Անհատներու խորթ է յաւերժականութեան զգացումը. կուսակցութիւնները յիշողութիւն չունին. խմբակցութիւնները — նիւթին թէ հոգիին կապուած — չեն տեսներ անհունը, հեռաւորագոյն ժամանակներու բարդ ծալքերուն տակ թաքնուած մշուշապատ հորիզոնները։

Եթէ ճակատագրուած է՝ որ պատմութեան գեղեցկագոյն ստեղծագործութիւններէն հայ ցեղը պիտի ապրի յաւէրժութեան համար, ապա պիտի ապրինաեւ Տէր Զօրը հայ ցեղին համար, որովհետեւ հոս, պայծառօրէն ամէնէն աւելի այս կիզիչ ու մահահոտ աւազուտքներուն վրայ, ցեղը մէկ միլիոն նահատակներու վերջին բեկորներու ձեռքով անմար կանթեղը վառեց իր լուսեղէն, իր շքեղ, իր յաւերժակեաց երազին։

Ներկայէն մենք շատ հեռացանք սակայն։

Այսօր իսկ գոնէ քար մը, կոթող մը, յուշարձան մը պիտի դնենք հոն, ուր ցեղային նահատակութեան վերջին ձայնը մարեցաւ։

Շշմած էինք ազգովին ու ազգովին վիրաւոր եւ հարուածուած, ուստի եւ չանդրադարձանք այս նուիրական պարտքին, վերջին աւելի քան տասը տարիներու շրջանին։

Քիչ անդին կը հրատարակենք նախանկարը այն գեղեցիկ ու խորհրդաւոր յուշարձանին, որ Տէր Զօրի համար գծած է ճարտարապետ Ալթունեան։

Թող այս գործին, բովանդակ գաղթաշխարհը, յանձին իր Ազգ. իշխանութիւններուն, կուսակցութեանց, միութիւններուն, հանրային եւ ազգային հաստատութեանց, Հայրենակցականներուն եւայլն, իր մասնակցութիւնը բերէ։

Ինչպէս ազգը հաւաքաբա՛ր անճիտուեցաւ այս տարագրավայրի աւազուտքներուն վրայ, թող հաւաքաբա՛ր ալ այս արիւնոտ «աքթ»ը յաւերժացնէ՝ ցեղային յարգանքի գէթ համեստ ընծիւղ մը վերապրած բեկորներէն գալիք սերունդներուն փոխանցելու համար։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Աւազակային յարձակում Սուրիայէն

ՀԱՅ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ, ՈՒՐԻՇ ՀԱՅԵՐ ԱԼ ՓԱԽԱԾ...

Թրքական *Ազգամ* թերթը հետեւեալ թղթակցութիւնը կը հրատարակէ Ուրֆայէն.—

Սեպտ. 27ի առտուն, Ինըզա աշիրէթին պետը Միւհզլիւմ, 250է աւելի ձիաւորներով և երեք ինքնաշարժներով Սուրիայէն մեր սահմանը անցաւ, պարզապէս աւարառութեան նպատակով։ Աւազակները քշելով կը տանին շատ մը ձի, ուղտ, ոչխար եւ ուրիշ անասուններ, որոնք կը պատկանին Հարանի շրջակաները բնակող Ճիւմէյլէ եւ Սիալէ աշիրէթներուն։

Անմիջապէս շրջակայ գիւղացիները հաւաքուելով հետապնդումի կ'ելլեն։ Ուրֆայէն ալ ոստիկան զինուորներ եւ քաղաքապահներ քամիոնով մը Հարան կը մեկնին։ Ճիւմէյլէ եւ Սիալէ աշիրէթներուն մարդիկը սահմանին վրայ կը հասնին աւազակներուն եւ կռիւի կը բռնուին անոնց հետ։ Առաջին աշիրէթը մէկ մեռեալ եւ երեք վիրաւոր կուտայ, իսկ աւազակները վեց սպանեալ եւ շատ մը վիրաւոր։

Մեր ուժերը ամբողջովին ետ կ'առնեն ոչխարները, բայց ուղտերուն մէկ մասը չեն կրնար առնել, որովհետեւ սահմանէն անդին ղրկուած էին անոնք։ Ասոր փոխարէն, սպաննուած եւ վիրաւոր աւազակներուն զէնքերը եւ ձիերը կ'առնեն։ Միւս կողմէ կը գրաւեն աւազակապետին ինքնաշարժը, իր հայ շարժավարին հետ։

Ինքնաշարժը եւ հայը Ուրֆա բերուած են։ Կ'ըսուի թէ ընդհարումի ընթացքին ձախ աչքէն եւ աջ ձեռքէն վիրաւորուած է նաեւ աշիրէթապետ Միւհզիւմ, եւ դարմանուելու համար Հալէպ գացած։

Հասկցուած է թէ յարձակողներուն մէջ կը գտնուէին նաեւ Գարաքէչիլի աշիրէթին պետ Ապտիւլ Գատիր եւ արբանեակները, որոնք ասկէ առաջ հետապնդուեցան կառավարութեան կողմէ, բայց յաջողեցան Սուրիա փախչիլ։

**** Սեպտեմբեր 20ին, Սուրիայէն եկած աւազակներ Ուրֆայի մօտերը կը բռնեն ոստիկան զինուոր էսատը եւ պահապան մը։ Այս վերջինին միայն զէնքերը կ'առնեն, իսկ ոստիկան զինուորը կը սպաննեն։*

Մեր ուժերը անմիջապէս հետապնդումի ելան եւ աւազակներէն չորսը ձերբակալեցին երկաթուղիին վրայ։ Միւսները «որոնց համար Հայեր են» կ'ըսուի, փոքրիկ ընդհարում մը ունենալէ յետոյ յաջողեցան Սուրիա փախչիլ։

Պերլինի խռովութիւններէն վերջ

Պերլինի խռովութիւնները, խորհրդարանի բացման առթիւ, շարունակուեցան աջլի օր, մինչեւ կէս գիշեր եւ ոստիկանութիւնը բաւական դժուարութիւն կրեց զսպելու համար խռովութիւնները։ Ձերբակալուեցան 100 անձեր, որոնցմէ 19 անձեր արդէն դատարանի յանձնուած են։ Ձերբակալուածներէն 49 հոգի խոստովանած են թէ կը պատկանին Հիթլերեան կուսակցութեան, միւսները յայտնած են թէ համակիրներ են. երկու հոգի ալ համայնավար կայ ձերբակալուած ցուցարարներուն մէջ։ Յաջորդ օրն ամբողջ, ոստիկանական կարեւոր ուժեր շրջագայեցան փողոցները.որեւէ միջադէպ չպատահեցաւ։

Փրուսիոյ Տիեդի վերամուտին առթիւ եւս, ծանր՝ միջադէպեր պատահեցան, շնորհիւ ծայրայեղ տարրերու, որոնք տեղ գրաւած էին հանրութեան յատկացուած աթոռներուն վրայ։

Օրակարգի վրայ էր համայնավարներու անվստահութեան բանաձեւը ընդդէմ Պրաունի կառավարութեան։ Ընկերվարական եւ ռամկավար երեսփոխաններէն վերջ, երբ կը խօսէր Հինդլերեան մը որ բուռն ընդմիջումներու տեղի տուաւ, յանկարծ խումբ մը երիտասարդներ սկսան սրահին մէջ զոռալ Հինդլերեան քայլերգը, անարգելով կառավարութիւնն ու չափաւոր երեսփոխանները։ Մեծ իրարանցում մը տեղի ունեցաւ։ Խռովարարները յանձնուեցան ոստիկանութեան։

ՄԵՏԱՂԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Պերլինի մետաղագործական աշխատաւորներու ընդհ. գործադուլը կը սկսի այսօր։ 275 գործարաններ, որոնք կ'աշխատցնեն 110-120,000 բանուորներ, պիտի պարպուին այս կերպով։

Շատ գործարաններու բանուորներուն 100ին 90ը արտայայտուած են ի նպաստ ընդհ. գործադուլին։

Պրազիլիոյ յեղափոխութիւնը

Սաօ Փաուլոյէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, յեղափոխականներու պետը Միկէլ Քոսթա սպաննուած է։

Կացութիւնը ի նպաստ կառավարական ուժերուն է։ Զօրախումբերը կը գտնուին Մինաս-Սէրայէզի նահանգին մէջ, իսկ Սաօ Փաուլօ եւ Ռիօ տի Ժանէյրօ հանդարտած են։

Փարիզի Պրազիլեան դեսպանատունը զեկոյցով մը կը հաղորդէ կարգ մը կառավարական յաջողութիւններ։ Ըմբոստները պարպած են Պելլօ Հօրիզոնդէն եւ շրջակայքը եւ համախմբուած են Փարակուայի սահմաններուն վրայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՔԱՆԴՈՒԱԾԱՅԻՆ ՓԱԽՈՒՍՏ

«Յուսաբեր»ի թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

Թաւրիզ, 10 Սեպտ.

Երեւանի, Ղամարլուի եւ Պէօյիւք Վետիի շրջանէն տասն օր առաջ փախան 36 Հայեր, որոնք Արաքսի վրայով անցան Պարսկաստան։ Տեղական իշխանութիւնը զանոնք հարց ու փորձի ենթարկելէ յետոյ ազատ արձակեց։

Փախստականներուն մէջ կայ քահանայ մը։ Ուրեմն, կացութիւնն այնպէս է, որ անհատական փախուստները վերածուած են զանգուածային փախուստներու։

Կոտայքի շրջանէն ձերբակալած ու գնդակահարած են քահանայ Տէր Մովսէս։ Թազա գիւղի Տէր Զաքար քահանայի տղան փախստական է, անունը Սուրէն։ Որդին պատժելու համար ձերբակալած եւ բանտը դրած են անոր հայրը։

ՕՏԵՍԱՅԻ ՄԷՋ

Օտեսայէն Թաւրիզ եկած Ռուսերը կը պատմեն, որ այնտեղ մեծ գործադուլ է եղած, մասնակցութեամբ 700 բանուորներու, որոնց մէջ 200 համայնավար բանուորներ։ Այդ համայնավարները ցանկացած են շարունակել գործը, բայց ծեծուած են իրենց ընկերներուն կողմէ. բանթողները փակած են գործարանի դուռները։

Օտեսայի մէջ ռուս կիներ խումբ-խումբ կը մտնեն բանուորական համագործակցական խանութները. ապրանք կը պահանջեն, բայց չեն տար, որովհետեւ չկայ, այնուհետեւ կատղած՝ կիներ դուրս կը վռնտեն ծառայող պաշտօնեաները եւ կը կնքեն համագործակցական խանութները։ Ոստիկանական ազդու միջոցներով կարելի կը դառնայ կարգը վերականգնել։

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Շահը պարսիկ պետական մարդոց փափաք յայտնած է ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը տեսնել խորհրդարանին մէջ, ընդդիմութիւնը անհրաժեշտ ըլլալով խորհրդարանական վարչութեան մէջ։ Բացորոշ է թէ Շահը նոյն քաղաքականութեան կը հետեւի ինչ որ Մուսթ. Քէմալ։ Յետոյ, հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ, որուն մասնակցեցան կառավարութեան հետ տարակարծիք քաղաքական մարդիկ։ Կը կարծուի թէ ընդդիմադիր կուսակցութեան մը կազմութիւնը մօտալուտ է։

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Լիբազմայի բնակիչներէն Յակոբ Հիւրմիւզեան Այ-Եօրկիի վառօդի մթերանոցի զինուորներուն համայնավարական թռուցիկներ բաժնած պահուն, կը ձերբակալուի տեղւոյն զինուորներուն կողմէ, եւ կը յանձնուի ոստիկանութեան։ Յիշեալը հանուեցաւ փիրէայի դատարանին առջեւ, ուր յայտարարեց թէ ինք դրամի փոխարէն այդ թռուցիկները ցրուած է, առանց պարունակութեան տեղեակ ըլլալու։ Ամբաստանեալը մերժած է բոլշեւիկներու կողմէ ներկայացուած երեք փաստաբանները, եւ բաւականացած է իր փաստաբանով։

Դատարանը Յակոբ Հիւրմիւզեանը դատապարտած է երկու ամիս բանտարկութեան եւ մէկ ամիս աքսորի։

ՃԱՄԲՈՐԴԻ ՋԳԱՑԱՐԱՆՔՈՎ

ԺԳ

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Բարի լո՜յս քեզ, Վալանս։

Արեւին ճառագայթները աղաւնիներու նման կ'իջնեն փողոցին մէջ։ Երկինքը, շրջագծեալ փոխեր, նստեր մանանայ կ'ուտէ։ Հեռո՜ւն, հորիզոնին վրայ կարճահասակ ամպեր, որոնք կը նմանին Հայոց Մանկատի հարսներուն, այնքան քնատ, որ մոռցեր են ծածկել իրենց ճերմակ միսը։

Քաղաքը կիրակի կ'ընէ։

Ու Հայերը, ահա, Վալանսի ծառուղիէն մինչեւ հանրային պարտէզը, աղեղնաձեւ փողոցին խանութներուն առջեւ։ Այստեղ եւս մեծ թիւ կը կազմեն երիտասարդները։ Ցորենի արտի մը պէս, ի՜նչպէս աճեր են անոնք, յետպատերազմեան այս երիտասարդները։ Մատղա՜շ են տակաւին։ Անմիջապէս կը զգաս վարանումը, որուն մատնուած են անոնք։ Ֆրանսացի երիտասարդին կեանքը յաճախ փորձութեան կ'ենթարկէ զիրենք։ Միւս կողմէ, հայկական գիւղը դեռ կը փաթթուի իրենց շարժումներուն ու նայուածքին, իրենց խօսքերուն ու ժպիտին, շնորհիւ հայ ընտանեկան միջավայրին։ Կը զգաս, որ հայկական նկարագիրը յուսահատ դիմադրութիւն մը կը փորձէ այս մատաղ սերունդին վրայ։

Վալանսի հայ գաղութը, բաղդատմամբ ուրիշ ֆրանսական քաղաքներու հայ գաղութներուն, հանդարտ է եւ քիչ մը միսթիք։ Արդարեւ այս քաղաքին մէջ ունինք բոլոր կրօնական ազանդները, մինչեւ իսկ «բուհճի» խմբակ մը։ Հայ գաղութին թիւն է, կ'ըսեն, 3,500։ Հայերը ունին մատուռ մը եւ մանկապարտէզ մը։ Ջիս կը հետաքրքրէ միայն մանկապարտէզը։

ԱՅԲ ԲԵՆ ԳԻՄ

Մօտ 100 մանուկներ, գետնայարկ ու մութ սենեակի մը մէջ։ Մէկ մասը ոտքի վրայ։ Տեղ չկայ։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ակումբն է այդ։ Որբերու Միութիւնը, տեղական կազմակերպութիւններու օժանդակութեամբ, այդ սենեակին մէջ կը հաւաքէ հայ մանուկները ամէն հինգշաբթի կէսօրին եւ ամէն կիրակի առաւօտ, հայ ուսուցչուհիի մը յանձնելով հոգը անոնց սորվեցնելու այբ բեն գիմ։ Հասակ հասակ մանուկներ էին անոնք։ Ոմանք դեռ նոր կը սորվէին այբուբենը, իսկ ուրիշներ Միածանի Բ. գիրքը կը կարդային։

Եր սրահէն ներս մտայ, դաշտին մէջ նստած կաքաւներու նման թռ՜ռ ոտքի ելան։ Ցուցումը պատեց զիս։ Մանուկները, որոնք պզտըլիկ ցիսուններու կը նմանէին, եւ աղջնակները՝ ճնճղիկ սատուածամայրերու, սեղմ գրկեր էին իրենց հեգարանը, խոշո՜ր գիրերով հեգարանը եւ երգեցիկ ձայնով մը կ'աղաղակէին — Ա՜յբ, բե՜ն, գի՜մ։ Անոնք չեն գիտեր, դժբա՜խտ մանուկներ, թէ ժողովուրդը, որ այդ գիրերը ստեղծեց եւ այդ գիրերը հեգեց, ո՜րքան տանջուեցաւ, առանց երբեք յուսահատելու սիրելէ իր Մեսրոպեան սուրբ գիրերը։ Ու հիմա հայ մանուկներն իրենք եւս առտուն ֆրանսերէն ապէսէ կարդալէ յետոյ, իրիկունը այբ-բեն-գիմ կը կը հեգեն։ Մանուկներ կան, որոնք արդէն սկսեր են օտար շեշտով մը հեգել մեր գիրերը։ Բայց ի՛նչ գուրգուրանք կայ անոնց հնչումին մէջ, արդեօ՞ք իրենց մօր հաճոյք պատճառելու համար։

Ես, այդ վայրկեանին, ուզեցի վարժապետ ըլլալ։ Կանչել բոլորը մօտս, նայիլ անոնց աչքերուն խորո՜ւնկ աչքերուն, եւ ըսել, միաբերան աղաղակել աղօթքի մը պէս.

— Ա՜յբ, բե՜ն գի՜մ…

Վախնամ յուզումէս չկարենամ հեգել, վախնամ պոռթկացող լաց մը ծռէ շրթներս։ Մանուկնե՛ր, ա՜խ, հա՜յ մանուկներ, որքա՜ն երջանիկ էք, որ անծանօթ էք մեր ազգային տառապանքին, այն խո՜ր տառապանքին, զոր միայն հայ գիրերը կրնան գրել։ Ափսո՜ս, հայ որբերն են միայն, որ, այսպէս, պիտի խորհին ամէն տեղ այբուբեն սորվեցնել։ Քանի մը տարի առաջ Հ. Ե. Ո. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղն էր, որ մանկապարտէզ բացաւ քաղաքին մէջ։ Ցետոյ փակուեցաւ, երբ պակսեցան նիւթական միջոցները։ Հիմա նորէն բացուած է այդ մանկապարտէզը. մօտ հարիւր մանուկներ կանոնաւորաբար կը հետեւին դասերուն։ Հինգշաբթի օրերը հայ ժառուին մէջ. կիրակի օրերը Դաշնակցութեան ակումբին մէջ։ Եթէ կարելի ըլլար մեծ սրահ մը ունենալ, աւելի մեծ թիւով պզտիկներ պիտի գային այնտեղ։ Դրա՛մն է, որ կը պակսի։

Ե՜հ, դո՛ւն, չըլլալի՛ք Բարեգործական, որ գիտես պաշտօնեայ պարարտացնել։ Միթէ՞ քու նպատակդ չէր գպրոցներ հաստատել Անատոլուի մէջ։

Բայց կը կարծե՞ս, որ նպատակդ փոխուեցաւ, երբ Հայը գաղթեց ու թափառական դարձաւ ֆրանսական գաւառներուն մէջ։

Հայոց պատմութեան մէջ կը ճանչնամ երկու ապիկար հաստատութիւն, մէկը Երուսաղէմի վանքն է, միւսը այս Բարեգործականը։ Թերեւս լաւ է ծախել Երուսաղէմի վանքը, որովհետեւ դժուար է խարազանով մը վտարել այնտեղ պարարտացող քանի մը աբեղաները։ Սակայն կամազօր նախագահ մը չպիտի՞ կրնար արդեօք խարազանի երկու հարուածով մաքրագործել սա անկծլանոցը, որ Բարեգործական կը կոչուի։ Մենք փո՞ղ պիտի տայինք այդ նախագահին, եթէ պաշտօնեաներուն տրուած ամսականները յատկացըներ ֆրանսական գաւառներու եւ ուրիշ գաղութներու հայ մանուկներուն դաստիարակութեան գործին։ Նոյնիսկ աւելի դիւրին է Մարսիլիոյ, Լիոնի, Վալանսի, Ռոմանի, Փոն տ'Օպնայի եւ ուրիշ հայաշատ տեղերու մէջ մանկապարտէզ բանալ, քան թէ մեզ խաբել Փարիզի երկու թաղերուն մէջ «հայերէնի դասընթացքներ»ու համար բէքլամներ տպելով։ Վերջապէս, յուսահատի՞նք այս մարդոցմէն, եւ միայն մե՞ր միջոցներով գրաւենք ասպարէզը։

ՀԱՅ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴ

Արդարեւ, այդպէս կ'ըսեն հայ որբերը։

Ունինք որբեր, որոնք իրենց միջոցներով այսօր գրաւած են կարեւոր դիրքեր եւ հասած են զորգացման լաւագոյն աստիճանները։

Անոնցմէ յիշենք չափահաս որբ մը, Դաւիթ Թովմասեան, երիտասարդ օդանաւորդ մը։ Գարնան, երբ Վէնսէնի մէջ տեղի ունեցան օդանաւային մրցումներ, Թովմասեան եւս Լիոնէն օդանաւով եկաւ Փարիզ եւ մասնակցեցաւ մրցումներուն։ Դժբախտաբար, միջազգային մրցումներու մասնակցելու համար, կը պահանջուի նիւթական կարեւոր գումար մը։ Հ. Ե. Ո. Միութիւնը դիմեց հայ հարուստի մը, որպէսզի ընդունի զայն իբրեւ իր սանը։ Լինտպէրկն ու Քօսթը իրենց միջոցներով չէր, որ օվկիանոսներն անցան։ Մեր հարուստներուն մէջ ալ չկա՞յ այն արդար փառասիրութիւնը, որ նպաստէ հայ օդանաւորդի մը հորիզոնէ հորիզոն թռիչքին։

Վերջապէս պիտի թողո՞ւնք որ միջազգային հետաքրքրութիւնը մեզ ճանչնայ միայն իբրեւ հրէական յատկանիշերով։ Ընդունակ են եւ անձնուէր այս որբերը, որոնք բոլորն ալ ընտրած են գործնական ասպարէզներ։ Հայ հարուստներ, թէ՛ երեւակայութիւն ունին, կրնան օգտագործել այս ուժի աղբիւրները։ Միայն ձիարշաւը չէ, որ յուզում եւ հետաքրքրութիւն կը պատճառէ, փառք եւ դրամ կը շինէ, այլ նաեւ, շատ մը ուրիշ արդիական գործերու կարգին, օդանաւը։ Բայց երբ մէկը ձեռք չկարկառէ այս որբ օդանաւորդին, որ յաջողութեան ամէն յոյս կը ներշնչէ, այն ատեն մենք պիտի համոզուինք որ Լինտպէրկներու եւ Քօսթերու ետեւէն Հայը ծափ կը զարնէ, որովհետեւ ուրիշները ծափ կը զարնեն։

ԴԻՊԻ ՌՈՄԱՆ

Մեղրի պէս արեւ մը։

Ի՛նքնաշարժը կը սուրայ կպրապատ ծառուղիին վրայէն, որ սեւ հայելի մըն է երկար։ Մեր գլխուն վերեւ կանանչ սօսիները պսակ կը կազմեն։ Ու երբ հեռուն կը նայինք, դէպի առաջ, կանանչ փապուղի մը կը շինեն։ Հիմա դաշտերն ենք, լայնածիր հորիզոնի մը առջեւ։

Եւ վերջապէս Ռոման քաղաքը Իզերի վրայ։ Սիրուն է ու մաքուր։ Երկինքը պայծառ, տուները ազնուական, եւ գետը պարարտ։ Այստեղ եւս ունինք հայ գաղութ մը հազիւ 100 հոգի։ Եւ որբերը կազմած են մասնաճիւղ մը։ Նոյն եռանդուն, նոյն ժիր երիտասարդները։ Հանդարտ ինչպէս Վալանսի տղաքը։ Ջոհաբեր եւ գործունեայ։ Ընկերոջ մը տունը ճաշելէ յետոյ կ'արթանք հանգէսի։

Ինծի պարտք դրուեցաւ խօսիլ երիտասարդութեան մասին, յետոյ հայ որբերը եւ որբուհիները երգեցին ու զուարճացան։ Ի՛նչ մտերմիկ գաղութ է այս։ Ինծի ըսին, որ այստեղ եւս որբերը մանկապարտէզ մը բացած են եւ Հ. Ե. Ո. Միութեան Մասնաճիւղին վարչութեան անդամները փոխն ի փոխ հայերէնի դաս կուտան մանուկներուն։ Բան սորվէ՛, Բարեգործական։ Ֆրանսացիները շատ գոհ են Հայերէն։ Մասնաւորապէս քաղաքապետը երբեք չի գլանար սրահ տալ մերիններուն։

Ձափազանց գոհ մնացի Վալանսէն եւ Ռոմանէն։ Երբ այսպիսի երիտասարդներ ունինք գաւառներուն մէջ, իմ խանդավառութիւնս երբեք չի պակսիր։ Ափսո՜ս, բոլորը ղեկավար ուժ կը պահանջեն։ Հոս մնացի՛ր, կ'ըսեն ինծի խնդրանքով։ Մնացի՛ր այստեղ, մենք պէտք ունինք բժիշկի, մտաւորականի. 40 աստիճան ջերմութեան։ Կ'այցելեմ բոլոր հիւանդներուն, որոնց կ'առաջնորդեն զիս, կը խրախուսեմ զիրենք իրենց բոլոր ձեռնարկներուն մէջ, որոնք լաւ հիմեր ունին միշտ, եւ կ'ըսեմ.

— «Մի՛ մտածէք Փարիզի մասին, ան ապականած է։ Մի՛ մտածէք Փարիզի հայ մտաւորականներուն մասին, որոնք արժէք չունին անոնք։ Վերջապէս մի՛ տարուիք Փարիզով, եւ երեւակայական համբաւներ մի շինէք անոնց, որոնք Փարիզ կը նստին։ Ճիշդ է, եւ էկ Փարիզ նստած մտաւորականները իրենց համբաւ շինեցին սուտերով եւ… Փարիզ նստելով։ Այսօր բոլորս յուսախաբ ենք։ Դուք եւս եւ այլեւս սանթիմ մի տաք հայկական Փարիզին»։

Եւ անիծելով Փարիզը, բանտարկեալի մը պէս կը վերադառնամ… Փարիզ։

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Կէս գիշեր։

Լիոնի կայարանը։ Լուսագունդերու անձրեւի մը մէջ կանգ կ'առնէ շոգեկառքը։ Այս տեղ, այս պահուն կայարանին մէջ պիտի տեսակցիմ ընկերոջ մը հետ. ահա ինչո՜ւ արթուն եմ։

Ու երբ առտուն կը լուսնայ, քունը կը կաթի աչքերէս, հակառակ դժուարամարս կարկանդակներուն, զորս ընկեր մը նուիրած էր ինծի, ճամբան «թխելու» համար։

Եւ ահա Փարիզը, քնատ, անձրեւոտ եւ լուսաբիր։

Ողջո՜յն քեզ, Փարի՛զ, պարծենքո՜տ քաղաք, գեհե՜ն։

Բայց չպիտի միամ ծոցդ։ Կը մեկնիմ շուտով դէպի Մանչ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

"ՀԱՅ ՀՐԵԱՆ,,

Մինչեւ հիմա մեզ ծանօթ էր ժողովրդական «հրեայ Հայ» բացատրութիւնը, այսինքն կծծի ու գձուձ անձի մը երեսին ուղղուած «հրեայ, ջըֆըտ» (ճհուտի, եհուտի, ժեհուտի, ջըֆըտ) նախատական իմաստով առնուած բառը, ուսկից «Ի՛նչ հրեայ է, հրեայ մարդ, հրեայ Հայ» բացատրութիւնները։

Բայց հոս ուրիշ է պարագան։ Ո՛չ թէ «Հայ»ուն վրայ կը բարդուի «հրեայ» նախատական բառը, այլ «Հրեայ»ի վրայ կ'աւելցուի «հայ» բառը, «Հրեայ»ի իմաստը ծանրացնելու նպատակով։ Պէտք է խոստովանիլ թէ՝ ի նպաստ Հայերուս չէ այդ ասուձը։

Ամերիկացի հանրածանօթ վիպագիր Ժաք Լոնտոնն է որ գործածած է այդ բացատրութիւնը իր «Միքայէլ, Կրկէսի Շուն» վէպին մէջ։

Ժաք Լոնտոն ունեցած է տառապակոծ մանկութիւն մը, եւ երբ 1920ի ատենները փակեց իր աչուըները արեւին դէմ, հազիւ քառասունն անց էր եւ գրական կատարեալ բեղուն գործունէութեան մը մէջ էր։

Դեռ երիտասարդ՝ մասնակցած էր այն ահաւոր խուժումին զոր կատարուեցաւ Եւրոպայէն ու Ամերիկայէն դէպի ոսկեհանքերը հիւսիսային Ամերիկայի սառուցեալ եւ անկաբեկիր վայրերուն։

Արիւն, կռիւ, ոճիր, մահ, յաճախ պատառ մը հացի համար, ամէն օր, ամէն ժամուն, կատարուեր էին իր շուրջ։ Դէմքե՛ր, դէմքե՛ր ամէն ազգէ, ամէն երկիրներէ, եկեր ու անցեր էին իր քովէն, ամէնքն իրենց երազով, ամէնքն իրենց տենդով, ամէնքն իրենց ցեղական թերութիւններով ու առաւելութիւններով, ու միշտ ամէնքն իրենց զաղտնիքներով։

Իր էջերուն ընթերցումը այն տպաւորութիւնը կուտան թէ՛ մինչ իր շուրջ դաժան ճակատներ՝ բռնուած ոսկիի տենդէն՝ յաճախ անգերեզման մեռնելով, գիշեր-ցերեկ կը փորձեն ոսկիի հարուստ շերտեր գտնելու համար, Ժաք Լոնտոն իր բրիչէ ամէն մէկ հարուածին հետ, կարծես թէ կը փորձէր փորել իր շուրջի մարդոց զանկերն ու սիրտերը, եւ նոյնիսկ ճեղքել ղարերու մեծութիւնը, կարենալ իջնելու համար մինչեւ նախամարդերը, եւ ըմբռնելու՝ անոնց սրտի զարկերը։

Ժաք Լոնտոն, աննման դիտող ու խորունկ հոգեբան, յետոյ հոյակապ հատորներով ոգեկոչեր էր զանոնք մի առ մի։ Իր բոլոր էջերէն վայրի գեղեցկութիւն մը կը հոսի։ Տարօրինակ, անըմբռնելի հմայք մը կայ ու սարսուռ իր դողերուն մէջ, երբ կը խօսի գայլերուն ու սառոյցներուն վրայ, երբ կը խօսի հող ճակատ առ ճակատ մարտնչող հոգիներուն վրայ։

Աշխարհի ամէն կողմէն են այդ հոգիները։ Անգլիացիներ, Սկովտացիներ, Սկանտինաւեան երկիրներէն, Լեհեր, Ֆրանսացիներ, Սերպեր։ Յաճախ կը հարցնէի ինքզինքիս թէ՝ արդեօք Հայեր ալ չէ՞ն գտնուած այդ արկածախնդիրներուն մէջ, եւ ի՞նչ տպաւորութիւն են թողած, ի՞նչպէս ապրած են ուրիշներու կողքին։

Դժբախտաբար, մինչեւ այժմ եւս չհանդիպեցայ։ Ու հանդիպումը զոր կ'ընեմ, աւելի տխուր է, տարօրինակ, եւ աւելի կապ պէտք է ունենայ իր կեանքի վերջին շրջաններուն, Քալիֆորնիա անցուցած շրջանին հետ, ուր կարելի է որ հանդիպած ըլլայ Հայերու, եւ թերեւս տխուր տիպարներու հետ, որոնք Ժաք Լոնտոնի գաղափարը տուած ըլլան ստեղծելու Հրեայէն աւելի գէշ տիպարի մը՝ Հայու տիպարը, իր բառով «Հայ Հրեան»։

Երեւակայեցէք որ Հրեայի տիպարը համակրելի տիպար մը չէ եղած ժամուլի մէջ։ Ան հակակրելի յաւակնոտ մըն է, անհրապոյր դէմք մը, միշտ անտանելի շահախնդիր մը, իմա՛ խաբեբայ մը կամ գետնասող սրիկայ մը։ Իսկ երբ Հրեայի մը տրուի «հայ» տիտղոսն ալ, «հայ Հրեայ» պէտք է ենթադրել ամէնէն ահաւոր տիպարը, ամէնէն գարշելին, ըստ Ժաք Լոնտոնի, կամ Ժաք Լոնտոն ուզած է այդպէս ներկայացնել։

Ինչո՞ւ Ժաք Լոնտոն տուած է այդ տիտղոսը։

Ձգելով ձեռքի տակ տուեալներ, նպատակն եւս չունինք վիճաբանութեան դնելու թէ Ժաք Լոնտոն լա՞ւ ընտրութիւն ըրած է, թէ բացարձակ սխալած, կամ թէ մասամբ իրաւունք ունի։ Բաւականանք միայն իր վէպի տուած տեղեկութիւններով։

Ժաք Լոնտոն իր հերոսներէն մէկը, ամէնէն անհրապոյրը, եւ ամէնէն տխուր դէմքը «Միքայէլ, Կրկէսի Շուն» վէպին՝ կը կոչէ հայ Հրեայ (Le Juif arménien) եւ որուն անունն կուտայ Simon Nishikanta (Սիմոն Նիշիգանդա), անուն մը որ ըստ երեւոյթին հայկական ոչինչ ունի կարելի չէ ըսել, որովհետեւ կը մօտենայ Սիմոն Նշիկեան հայ անունին, վերջաւորութեանը փոքրիկ խաթարումով մը միայն։ Թերեւս Ժաք Լոնտոն դիտումնաւոր կերպով խաթարած է Նշիկեան անունը։

Ժաք Լոնտոն զայն մերթ կը կոչէ «գիրուկ Հրեան», բայց յաճախ «գիրուկ Հայ Հրեան»։

Առաջին անգամ զայն կը ներկայացնէ հետեւեալ կերպով.

«Հայ Հրեայ մը, ահագին եւ հսկայական, կատարեալ զանգուած մը ճարպի, արհեստով դրամ փոխ տուող աւանդի փոխարէն, ի Սան-Ֆրանչիսքօ»։

Ո՛չ թէ միայն ճարպագունդ մըն է, այլ իր շարժումներն ալ, խօսելու ձեւն ալ համապատասխան են իրեն։ Ան կոշտ է.—կոպիտ, բայց «սրիկայական օծութեամբ լի» է, երբ պաշտօնակիցի մը, զօրաւորի մը կ'ուղղէ խօսքը, եւ նոյնպէս կ'առնէ «քաղցրիկ շեշտ»։

«Գիրուկ հայ Հրեան», ամբողջ իւղը մտած, յաճախ իր քրտինքները կը սրբէ մետաքսեայ թաշկինակով մը։ Այդ մետաքսեայ թաշկինակին կը հանդիպինք ուրիշ անգամ եւս։

Ժաք Լոնտոն իր վէպին մէջ Նիշիգանդային հանդիպելու առիթ կ'ընծայէ մեզ, նաւի մը վրայ, ուր իրեն պէս երեք դրամապաշտներ կարծեցեալ գանձի մը փնտռտուքին ելած են, իրենց ծախսերով վարձելով նաւն ու նաւապետը։

Նաւին վրայ, երկու զբաղում ունի Նիշիգանդա։ Ան կը բերկրի նկարելով։ Նիշիգանդա կը հաստատուէր նաւակամուրջին վրայ, «հոն մրոտելու եւ մանկական ջրանկարներ պէս կ'ընեն գեղատի ները»։ Սակայն արուեստ սէրը մակերեսային է իր որովհետեւ երբ կը բարկա կը պատռէր, կտոր կտոր նէր իր բոլոր մրոտումները, յետոյ կը կոխկռտէր

Իր երկրորդ զբաղումն առնել քարապին մը (cara եւ հաստատուիլ նաւի կողմի բարձրաւանդակը, շել առաջքը ներկայացող ձուկերուն վրայ։ «Իրեն տենճառ ուրախութիւն էր մը ուղարկել այդ անպաշտ կենդանիներուն»։ Իսկ Նիշի դա ինքզինքէն դուրս երբ կը հանդիպէր կէտա խումբի մը, «այնքա՜ն զանոնք ջարդելու եւ պեցնելու փափաքը»։

Հիմա որ քիչ մը ծանօ ցանք Սիմոն Նիշիգանդ Ժաք Լոնտոնի հերոսին (բնականաբար մեր մաղթանքը պիտի ըլլա հերոսին հայ անունը հըլլալը), այժմ հարց ինքզինքնուս թէ՝ ո՞րքան նութիւն ունի ան Հայու Սիմոն Նիշիգանդայի տիպ հայկական ի՞նչ ունի։

Ես կողմնակից չեմ մեր րականութեան մէջ վիպա այն ներքիններուն որոնք սիրեն օտարներու բերնէն գովեստները շռնդալից բարութիւններով հրապարա թեան տալ։ Մեր մամուլը խուր է խոստովանիլ, տուն չէ տուած այն կարծի րուն կամ արտայայտութիւն րուն ուր քննադատութիւն եղած Հայերուն։ Խնդրէ գտ են Փիէր Լոթիի եւ Քլոտ Ֆ րէրի նման այլանդակ տիպա ները։ Սակայն անզգե կողմնակալ գրող մը, Համսըն, ահաւոր կերպով տայյայտուած է Պոլսոյ րուն վրայ, ՉԱՐՇԸԼԸ հայե

Մենք կը սիրենք Հրեաները, բայց աւելի լաւ որ մերթ երբեմն նայէինք վրան. քիչ մը հանդարտ եւ քիչ մը անկողմնակալ

Մի՞թէ Պոլիս եւ գաւառ չպիտի գտնէինք Նիշիգանդ նման աղաներ ու սրբազա բու, որոնք Թուրքերու պագնէին, մինչ անդին նականը կ'առնէին իրենց րուն տակ։

Նիշիգանդայի տիպար ման հարիւրներով կա՞ն Ամերիկայի մէջ, թեամբ եւ անպատուու միլիոններու տիրացած որոնք ո՛չ մէկ փող կը իրենց ցեղին համար, բայ ուստ կը ցրուեն կրծ ցնդաբանութիւններու, ուելիական հանդէսներ մար, իրենց վրդովեալ հանգստացնելու համար։ տարի ականջալուր կը պատմէր մեզ— կը գրագէտի մը, ի տես ցի շինականի մը, որ եկա խնդրելու իրմէ վարձելու կտոր մը։

— Պա՛գ, նէ՜ իսթէյոր ճերիֆ…

Այդ ճերիֆը գիւղացի մըն էր, որուն րը կռուած էին իրենց ազ թեան համար, եւ պահ իրենց ազատութիւնը, վաճառականը շնորհի ճերիֆին կրնար հարստան ղղեակ նոյնիսկ գնել, հով իր սրտին ուզած բոլ ձանքներն ի գործ դնել։

Ջըֆըտ Հայե՛ր… կը սի՞ն միթէ։ Ինչո՞ւ չենք տովանիր թէ ահաւոր հըլլա՞, Եւրոպացիի մը րութիւնը երբ առաջքը առանց հեռուներն համբաւաւոր կարգ մը զահայ դէմքերու ի՞նչ կարծենք թէ Եւրոպա կոյր են հոն տեսնելու ի՛նչ ջըֆըտ ՉԱՐՇԸԼԸներ

Այլ առակ դեռ ներու աղբանոցը…

Օտարները պատճառ նին իրենց աչքերը գոց տեսնելու մեր կուզերը։

Յանցանքը մե՛րն մեզ կ'անդրադառնա

ԱՐՏ. ՅՈՎՀԱՆՆԷ

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՌՈՄԱՆ, 13 Հոկտ.— Հոկ-տեմբեր 12ին կէսօրէ վերջ, ըն-կերվարականներու ժողովասրահին մէջ տօնուեցաւ Հ. Յ. Դ.ի քա-ռասնամեակը: Հակառակ տեղա-ցի անձրեւին, Դաշնակցու-թեան խօսքին կարօտ բազմու-թիւն մը փութացած էր լսելու հայ ժողովուրդին հարազատ զաւ-կին քառասուն տարուան ալեկոծ պատմութիւնը: Հանդէսը սկսաւ «Մշակ բանուոր»ով: Ընկեր Արշակ Գօշկեան, օրուան նախագահը, սրտագին խօսքերով հանդէսը բա-ցաւ եւ օրուան նշանակութիւնը բացատրեց, ընկերներ Պիլալեան եւ Մաթէոսեան արտասանեցին Ամանթօի «Ջարկ կովկասը» եւ «Պարտը», Հ. Յ. Դաշնակցու-թեան Ռոմանի ենթակոմիտէէն եկած ուղերձ մը կարդաց ընկեր Պիլալեան, որմէ յետոյ ընկեր նախագահը բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսը յանձին ընկեր Արսէնի: Արուլալա Մահարիի մէկ նախագասութիւնը մէջ բե-րելով ըսաւ թէ մեր ոտքին փուշին իսկ այսօր մեզի կը հալածէ, բայց մենք առանց նայելու ձա-խէն կամ աջէն եկած հարուած-ներուն, կը շարունակենք մեր ճամբան, կը քալենք տառա-պանքի պողոտաներէն մինչեւ որ վերականանայ հայ ժողովուրդին մեծ երազը, որ է Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի մը իրակա-նացումը: «Եւ այդ օրը պիտի գայ ու այս եռագոյնը որ այսօր կը ծածանի օտար հորիզոններուն տակ վաղը հպարտօրէն պիտի ծա-ծանի Մասիսի գագաթը: Խօսք առաւ երկրորդ բանախօսը ընկեր Յովսէփ Գուլումճեան որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակը գծեց իր հմայիչ դրուագներ-ով, Ռոսթոմի, Քամառ-Քաթի-պայի եւ նմաններուն ներբողը ը-նելէ յետոյ պանծացուց Դաշնակ-ցութեան գաղափարին համար ինկած հերոսներուն յիշատակը, խօսքը ուղղելով դաշնակցական երիտասարդութեան, գուցուց ա-նոնց արիւնոտ ճամբան, խրախու-սեց որպէսզի անվհատ քալենք դէպի վերջնական յաղթանակը: «Դէպի Հայրենիք»ով փակուեցաւ քառասնամեակի հանդէսը, բո-լորը բաժնուեցան գոհ սրտով, այն տրամադրութեամբ որ յիսնամ-եակը պիտի տօնենք մեր երկրին մէջ:

Հայմաթլըս

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ԿՐԿԻՆ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՅ

Ինչպէս գիտեն մեր ընթերցողները, Ֆէթհիի կուսակցութիւնը Թաղապետական ընտրութեանց առթիւ, իր թեկնածուներու կար-գին դրած է նաեւ Հայեր, Յոյներ եւ Հրեաներ: Այս օրինապղծու-թիւնը մեծ իրարանցումի մատնած է Թուրք թերթերը, որոնց խմ-բագրական գրութիւններէն՝ ստորեւ կուտանք հատուածներ: Ցի-տակ է թէ սեւն օձառով չի ճերմկիր, ու եւրոպական գլխարկի տակ, դժուար թէ Թուրք ուղեղը որեւէ փոփոխութիւն կրէ:

ՍԷՐՊԷՍԹ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՂ ԲԱՆԱՅ ԱՉՔԵՐԸ

«Վագըթ»ի մէջ, խմբագրապետ եւ Արտահանի երեսփոխան Մեհմէտ Ասըմ կը գրէ այս խորագրով.—

Սէրպէսթ կուսակցութեան Թաղապետական թեկնածունե-րուն ցանկը զարմանք եւ ցաւ պատճառած է մեր միջավայրին մէջ:

Այս զարմանքին եւ ցաւին պատճառը այն է որ, կարգ մը պատուաւոր անուններու կար-գին կը տեսնենք մականուններ որոնք իրենց անցեալովն ու ներկայովը անտարբեր ու նոյն իսկ թշնամի են ազգային պայ-քարին:

Անոնք որ կը պնդեն թէ ազգայ-նականութիւնը մեր նշանա-բանն է, պէտք է քիչ մը աւելի զգուշաւոր շարժին եւ ազգային մարմիններու մէջ չառնեն ոչ միայն անոնք որոնք պաշտօ-նապէս դրոշմուած են իբրեւ կասկածելի, այլ եւ անոնք՝ ո-րոնք սրտի տրոփիւնով մը չեն կրցած հաստատել թէ Թրքու-թիւնը հպատակութեան տետ-րակ (ճիզտան) մը կրելէն տար-բեր բան մըն է իրենց համար: Պէտք չէ ընտրել այդ անձերը, հող չէ թէ անոնց այդ հպատա-կութիւնը արգիլէ զԼլլայ ընտ-րելու եւ ընտրուելու:

Շատ աւելորդ եւ թերեւս ալ վնասակար գոհողութիւն մըն է, «մեզի քուէ պէտք է, ուրիշ ո-չինչ» ըսելով Իթթիլաֆի քաղա-քականութեա հոտը տարածել, եւ այն տպաւորութիւնը տալ թէ մենք պարտաւոր ենք եղեր համեմատական կամ ոչ-համե-մատական, բայց ամէն պարագայի մէջ կրօնական ներկայացուց-չութիւն մը տալ այնպիսի խըմ-բաւորումներու (զիւմրէ), որոնք տարիներէ ի վեր ընդհանուր կերպով անկեղծ համակրանք չեն ունեցած մեր ազգային պայ-քարին հանդէպ, եւ մինչեւ ե-րէկ օտար մնալով նման ընտ-րութեանց՝ հաստատած են թէ չեն ալ ուզեր համակրանք ու-նենալ:

քաղաքականութիւն մը կը հե-տապնդէ փոքրամասնութեանց հանդէպ: Այս քաղաքականու-թիւնը՝ փոքրամասնութեանց հետ գործակցութեան քաղաքա-կանութիւնն է:

Այսօրուան մեր փոքրամաս-նութիւնը կը բաղկանայ Հրեա-ներէ, Յոյներէ եւ Հայերէ: Այս երեք կարգի փոքրամասնութիւն-ները իրենց առանձին ժամա-յատկութիւններն ունին:

Նախ Հրեաները

Հակառակ անոր որ այս ազգը Թուրքիայէն զատ ուրիշ երկիր-ներու մէջ ցոյց տուած է թէ փոքրամասնութեանց խնդիրը ինչո՞ւ գործնական ձեւով լուծ-ուած է, մեր երկրին մէջ տար-բեր ուղղութիւն մը տուած է իր ճակատագրին: Եւրոպայի եւ Ա-մերիկայի բոլոր երկիրներուն մէջ հրեայ կայ: Բայց անոնք ո՛չ մէկ տեղ աչքի կը զարնեն իբրեւ փոքրամասնութիւն: Մինչ-դեռ մեր հրեայ հայրենակիցնե-րը եթէ խղճմտանքով խորհին, պիտի ընդունին թէ հոս տար-բեր է իրենց կացութիւնը: Հրեա-ներէն շատ քիչեր կրնան մեր լեզուն խօսիլ:

Երբ փոքրամասնութիւն մը այսքան անհոգութիւն ցոյց տայ լեզուին հանդէպ երկրի մը, ուր դարերով ապրած է եւ զոր իբր սեփական հայրենիք կը նկատէ, այդ երկրին մեծամասնութիւնը իրաւացի չէ՞, երբ իբր օտար ընդունի այդ փոքրամասնու-թիւնը:

Ինչպէս ամէն կրօնքի, հրէա-կան կրօնքին հանդէպ ալ խոր յարգանք ունինք: Ասիկա ուրիշ խնդիր մըն է: Բայց նորէն հրէական հանճարն է որ աշ-խարհի ցոյց տուած է թէ երկ-րին լեզուն սորվիլ, մշակոյթը ընդունիլ եւ մեծամասնութեան խառնուիլը, չի նշանակեր հրէա-կանութենէ դուրս ելլել:

Հայերը եւ Յոյները

Գալով Հայերուն եւ Յոյնե-րուն, պէտք է խոստովանիլ թէ ասիկա աւելի դժուար խնդիր մըն է: Որովհետեւ Հրեաներէն տարբեր ըլլալով՝ ազգային կողմ մըն ալ ունին: Յետոյ մօտիկ անցեալին դառն յիշատակները դեռ դրոշմուած են միտքերու մէջ: Հակառակ ամէն բարեա-ցակամութեան, դեռ չէ մոռ-ցուած որ հելլէն սպաները հի-քասիրուեցան Բերա Փալասի մէջ, Բերայի պողոտան կապոյտ եւ ճերմակ հագաւ, եւ յոյն ու հայկ. գունդերը փողոցներու մէջ զօրանց կատարեցին, հել-լէն բանակին միանալու համար՝ Ի՞նչ ընենք, երբ ազգի մը ար-ժանապատուութիւնը կը վիրա-ւորուի, անոր յիշողութիւնը կը զօրանայ:

Բայց անկախ այս զգայա-կան պատճառէն, դեռ մէջտեղը նշան մը չկայ ցոյց տուող թէ Յոյները ընդունած են Թուրք ազգայնականութեան նոր ոգին եւ իւրացուցած Թուրք հանրա-պետութիւնը: Օսմանեան կայս-րութեան եղածին նման, հիմա ալ Յոյները բոլորուած են Պատ-րիարքարան կոչուած բրածոյ հաստատութեան շուրջ, եւ կ'ապ-րին իբր առանձին եւ օտար զանգուած մը: Սուլթանութիւնը տապալեցաւ, Խալիֆայութիւնը ջնջուեցաւ, կրօնքն ու պետու-թիւնը անջատուեցան իրարմէ, օրէնքները փոխուեցան, նոր պետութիւն մը կազմուեցաւ, բայց Յոյները տակաւին չփոխ-ուեցան:

Բոլոր այս անընականու-թեանց պատճառը այն է որ, Յոյները փոխած չեն նախկին կայսրութեան օրով իրենց ու-նեցած մտայնութիւնը: Ինչպէս որեւէ կապ չկայ կայսրութեան շրջանի Թուրքին եւ հանրապե-տական շրջանի Թուրքին մի-ջեւ, նոյնպէս ալ ոեւէ կապ մնա-լու չէ կայսրութեան փոքրա-մասնութեան եւ հանրապետա-կան շրջանի փոքրամասնու-թեանց միջեւ:

Այն օրը որ այս վիճակը ստեղծուի, այն օրը ինքնաբե-րաբար վերցուած կ'ըլլայ գոր-ծակցութեան արգելիչ պատ-ճառը:

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ

«Լա Թիւրքի Լիպէրալ» պա-տասխանելով «Փօլիթիքա»յի 8 Հոկտեմբեր խմբագրականին թէ առայժմ անկարելի է գործակցիլ փոքրամասնութեանց հետ գիտել կուտայ.—

«Փօլիթիքա» կը յիշէ ազ-գային մտահոգութենէ ծագած փաստեր, որոնց մենք ալ համա-կարծիք ենք: Պոլսոյ գրաւման տեղի ունեցած ցաւալի դէպքերը բոլորիս ալ յիշողութեան մէջն են: Բայց, յաղթանակէն յետոյ, անբաղձալի եւ վնասակար տար-րերը հեռացան երկրէն: Անոնք չէին կրնար բնակիլ եւ պէտք չէ բնակէին հոս: Իսկ հոս մնացողները առողջ տարրեր են, կապուած հայ-րենիքին, եւ մէկ փափաք ունին — Թուրքիոյ մեծութիւնը:

Կառավարութեան կ'իյնայ իմաստուն քաղաքականութեամբ ձո լել գիտնալ, զգացումով թր-քացնել բոլոր փոքրամասնութիւն-ները: Մեր աչքին իսլամներ, քրիս-տոնեաներ եւ Հրեաներ չկան, այլ միայն Թուրքեր. բարոյա-պէս անարդար, իսկ գործնապէս անվարչագիտութիւն պիտի ըլլայ կարգ մը անձերու դաւաճանու-թեան համար պատասխանատու նկատել հաւաքականութիւններ: Բոլոր Ֆէրիտները Տամատ Ֆէրիտ-ներ չեն, բոլոր Չէրքէզները՝ Չէր-քէզ Էտհէմներ չեն: Այսպէս ալ բոլոր Հայերը Անդրանիկներ չեն, ոչ ալ բոլոր Յոյները Պօշօներ:

Սէրպէսթ կուսակցութիւնը կ'ուզէ գործակցիլ փոքրամասնու-թիւններուն հետ, որովհետեւ այդ գործակցութիւնը մաս կը կազմէ իր ծրագրին: Մինչդեռ Խալքի ըմ-բռնումը տարբեր է: Ապագան միայն պիտի հաստատէ թէ այս երկու ըմբռնումներէն ո՞րը աւելի կը համապատասխանէ Թուրքիոյ պահանջներուն: Իսկ «Փօլիթ.» աւելի անկեղծ պիտի ըլլար, եթէ ըսէր թէ Խալքի ծրագիրը թոյ-լատու չէ փոքրամասնութեանց հետ գործակցելու: Ապա թէ ոչ իր յիշած խնդիրները պարզ պատ-րուակներ են:

Մենք անհրաժեշտ կը նկա-տենք փոքրամասնութիւններ հետ գործակցութիւնը: Մենք պիտի աշխատինք իսլամներու եւ ոչ իս-լամներու միջեւ զգացումներու վերջնական ձուլում առաջ բերե-լու: Օրինակ պիտի հանդիսանանք, փոքրամասնութիւնը առնելով մեր մէջ, մեր հանրային գործերուն մէջ:

Ս. ԳԻՐՔԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հարվըրտ Համալսարանի հը-նախուզական մարմնի անդամ-ներէն փրոֆ. Քըրսոփ Լէյք եւ Ռապըրթ Փ. Լէյք Սինայի թե-րակղզին հնութիւնները ուսում-նասիրելով գտած են հին նա-խասեմական արձանագրութիւն-ներ, որոնք նոր լոյս մը կը սփռեն Ս. Գիրքի պատմու-թեան վրայ:

Հնէաբանները պեղած են Հաթորի տաճարին աւերակնե-րը, որոնք կը գտնուին Սուէզի Ջրանցքէն 60 մղոն հարաւային արեւելք, Սէրապիթ-էլ-Խատէմի սարահարթին վրայ եւ գտած են երկու մեծ հնութիւններ: Բլրի գագաթը գտնուած է մեծ ջրամ-բար մը, ուրկէ Ջրանցք մը կ'իջ-նէ բլուրէն ի վար: Ուրիշ բան մը, որ մեծ հետաքրքրութիւն պատճառած է պղնձի այն ա-ւելցուքներու դէզն է, որ գըտ-նուած է Պարնասէթի մանգա-նէզի տականքներուն մօտ: Այս-տեղ պղնձի հանք չկայ, ոչ ալ որեւէ վառելիք այս մետաղ-ները հալեցնելու համար: Եթէ այս տականքներու դէզերը կը նշա-նակեն թէ այստեղ գոյութիւն ունեցած են ձուլարաններ, ին-չո՞ւ հանքերէ եւ վառելանիւ-թերէ այսքան հեռու շինուած են:

Փրոֆ. Լէյք ապա այցելած է Հայաստան, եւ անկէ անցած Մոսկուա, ուրկէ Լենինկրատ, ու-սումնասիրելու սինայական ձե-ռագրերը, որոնք 1859ին գտնուե-ցան Սինա լերան վրայ՝ ռուս հնախօսոյզ Թիշէնտորֆի կողմէ: Այս ձեռագրերը կը պարունա-կեն ամբողջ Նոր Կտակարանը, Ս. Գրքի Եօթանասնից թարգ-մանութիւնը եւ Բառնաբասի նամակը: Այս ձեռագրերը չոր-րորդ դարու կիսուն գրուած են:

«ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ երեկոյ Սալ տը Ժէօ-կրաֆիի մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունե-ցաւ Հայ Մշակոյթի Օրուան տօնը, նախագահութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան: Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին Ա. Ահարոն-եան, Ա. Իսահակեան, Փրոֆ. Ադոնց, Կ. Սասունի, Մ. Պար-սամեան, Տոքթ. Գրիգորեան եւ ուրիշներ:

Նախագահը, Պ. Եր. Տէր Ան-դրէասեան, բանալով հանդէսը ընդհանուր ձեւով ներկայացուց հայ արուեստին պատմութիւնը:

Օհան Կարօ ցոյց տուաւ հայ գրականութեան պատմական յատկանիշները:

Ռէն բացատրեց հայ մշա-կոյթին եւ հայրենիքին կա-պակցութիւնները եւ հայ ցեղին իմացական բարձր ընդունակու-թիւնները:

Պ. Տէր Պօղոսեան, Զ. Ե. Ռ. Միութեան կողմէ կարդաց ու-ղերձ մը: Ուղերձ մը ղրկած էր նաեւ Ուրֆայի Հայր. Միութիւնը:

Շատ ճոխ էր գեղարուեստա-կան բաժինը:

Օր. Գոհարիկ Գարիպեան երգեց հայերէն եւ ֆրանսերէն երգեր, («Ես Սարէն կուգայի», Կոմիտաս վարդ., «Օրօր», Ա. Պար-թեւեան եւ կտոր մը Վէպերէն), կ'ընկերանար դաշնակով Օրիորդ Ծամպազ:

Զ. Գարիպեան յաջող արտա-սանութիւններ ըրաւ Ահարոնեա-նի եւ Սիամանթոյի գործերէն:

Mlle. Suzane Suire ջութակի վրայ նուագեց եւրոպական կտորներ (ծովուական խաղեր, Ռուսօ, կախարդանք, Ֆօրնիէ), Օր. Երամեան ջութակով նուագեց (Քանցոնէթթա, տ'Ամպրոզիօ, Էնթրատա Ուաչէզ), M. Worms թաւջութակով նուագեց Chant Russe (Լալօ) Chérubins (Սալ-մոն): Յետոյ Օր. Սիւիր նուա-գեց նաեւ հայ ժողովրդական երգեր, Մայր Արաքսի (G. Hüe), Մանուշակ (Տէր Յովսէփեան), կռունկ (Կոմիտաս):

Իսկ նոյն trioն նուագեց Հով Արէքը (Ալիքսանեան:

Հանդէսը տուաւ գեղարուես-տական տպաւորիչ մթնոլորտ մը: Հ.

ԽՄԲ.— Ջառերը յաջորդով:

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԳՈԳՈՆ ԵՒ ԱՄՈՆ
(ՀԱՅ-ՔՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

— Մի՛, մի՛ ըներ, ախպէր, մի կոտրեր անասունին վիզը:

Ու որսկանը. ան՝ որուն եղնիկը պիտի գազանի փայ բաժին եղած էր, զգաց ցաւին բովանդակ մըր-մուռները եւ հրազէնը ամե-նազզուելի գործիք մը դարձաւ անոր աչքին:

Կ'ըսեն թէ՝ Ամօն ալ հան-դիստ քուն ու դադար չունեցաւ Հասոյի մահէն ետք ու կ'ուլի-ձերն ալ բնաւ չգնաց փնտռելու:

— Գօգօն, ո՞ւր է, ո՞վ ըսաւ, երթամ, կը գտնե՞մ:

Ամիսներ շարունակ որոնեց Ամօն — Գօգօն, մինչեւ որ գը-տաւ անոր հետք, բայց չգիտցաւ թէ ինչո՞ւ, ի՞նչ բանի համար էր այդ փնտռտուքը:

Դուք ըսէք թէ առելութիւն, հարութիւն զինք փնտռտուքի մղեց, ես կ'ըսեմ զղջումի լախտն էր որ ծանր կը հարուածէր լեռնականին սիրտը, ան՝ որ «բախտ» տուած էր Գօգոյին եւ սակայն հայ կնիկ-ներուն դաւին անգիտակից նամարտ գտնուած էր, ընկերոջ եւ դրա-ցիի վերաբերմամբ:

Տարիներու երազ, այլեւս ի-րողութիւն, դառն կսկծալի իրողու-թիւն է Ամոյի համար:

Իրիկնային թեթեւ հով մը, քաղաքի նոր հարսերուն քօղերուն պէս նուրբ, տարածուած էր դաշ-տերուն վրայ: Զի՞ն, առաւօտեան շո՞ղ, թէ արդար բերաններուն փրփուրը զայրագին, չարերուն մտածումներով սառոյց էր կապած:

Համիտիէներու հարիւրակը հասաւ Սուլուխի կամուրջին ծայ-րը, ուրկէ Ճամբան կը պառկի մինչեւ Բաղէշի ծոցը:

Մութը սեւ ու թաւ գորգե-րու պէս ծածկեր էր ձորակները ու գետը անտակ խաւարի աշխարհ մը նետած իր ոտքերուն, ահաւոր տեսք մը առած էր:

Անցա՞ծ էք դուք խաւար գի-շերներուն սեւ ու խոր ջուրերէ, հեզասահ եւ ածուխէ երեսով գե-տերէն, որոնց արգանդները ան-ծանօթ են ձեզի:

Չէ՞ք զգացեր կախարդական երկիւղը գիշերուան ջուրերուն, որոնք յաճախ սէրուորները իրար-մէ զատելու չարութիւններով կը զուարճանան:

Անոնք սիրով կը ծուարեն ղարիպ-ղուրպաթ ջահիլները, տուն հարս ձգած պէժուրագները, ուրա-խանալու համար գրուած թի-լիսմները:

Անոնք հրճուանքով կը թագ-ցընեն ծեր սատանաները, որոնք կէս գիշերին անտառ փախչող աղ-ջիկներու ծոծրակէն կը պագնեն, սիրտէն կը խոցեն եւ այդ սիրա-կարօտ եղնիկներու ծիծերուն մէջ «դիւահար» անունը կը գրեն:

Անոնք որ ծնունդի նստած հարսնուկներուն զաւակները ար-գանդներու մէջ խեղդող կնիկնե-րու շինել տուած «պիւյուկները» կուլ կուտան:

Եւ դեռ ինչեր, ինչե՜ր կը գո-ցեն:

— Ո՞վ էք: Ու ձիերու դո-փիւնները մէկէն ի մէկ կը կտրին, բլրակի մը պէս ու հա-ւասար երկայնութեամբ սեւու-թիւն մը կը տնկուի կամուրջին մօտ:

— Ո՞վ էք:

Գօգօն գիտէ կանչողը, ծանօթ են ձայնական ալիքներու թրթռ-ռումները խաւարէ լարերուն վրայ:

Ո՞վ էք, ձա՛յն, թէ ոչ...

Ես՛ եմ, Գօգօն, անսպասելի պատասխանը:

Լռութի՛ւն:

Այս այն պահն է, երբ իրա-րու արիւնը խմելու կարօտով եր-կու թշնամիները դէմ-դէմի կուգան, այնքա՜ն կատաղի, այն-քան ահաւոր, որ...

Չախմախի պզտիկ լոյսը դէմ-դէմի կը զարնէ երկու կտրիճնե-րու աչքեր, երկուքն ալ արիւնա-կալած, երկուքն ալ վայրագ ու մահատենչ:

Եւ ակնթարթի մը մէջ մեր-կացած սուրերը կը շողան ու մնան տնկուած օդին մէջ:

— Ձա՛րկ, մի խնայեր:

Դու զարկ, Գօ՛գօ:

—Առաջին զարկը քուկդ է նա-մա՛րտ:

— Ո՛չ, ո՛չ, դուն պէտք է զար-նես Գօգօ՛, կը յիշես, Կիւլիզա՜րը, վառօ՛ն, դուն ես: Ու պատկերնե-րը հինաւուրց քաղցր յիշատակ-ներու, արագ եւ իրար կապուած կ'անցնին, Ամոյի ուղեղին պաս-տառին վրայ շարժանկարի մը պէս գծագրելով:

Ախո՜ը, սալայատակին վրայ, Ամօն ու Գօգօն գիրկ-գիրկի, լեռնալանջի գիներբուկի արտերուն մէջ Կիւլիզարի հետ ծոց ծոցի, Գօգօն Վառոյի շրթներուն փա-կած:

Ա՜խ, այն արցունքնե՜րը, ո-րոնք իրար փաթթուած հոգինե-րէն կը հոսին:

Եւ Ամոյի աչքերը դէպի ներսը, սիրտը կը դառնան, նորէն դուրս կ'երկարին, վար կը խոնար-հին, վեր կը նային, կը պղտորուին, կը մթնին եւ յաւիտեան գոցուե-լու դատապարտուած, մեռելնե-րու աչքերուն պաղ տեսքով կը ծեփուին:

— Զա՛րկ, Ամօ՛, դուն, քու սուրդ մինչեւ հոգիս խրած ես արդէն:

Ամօն լուռ է: Ես նամարտ եմ, նամա՛րտ: Մենք միասին հաց կերանք, միասին մեծցանք, միասին սիրեցինք, կը մտածէ Ամօն:

* * *

— Վաղը կը հասնիմ, կը գտնեմ Գօգօն:

(19) ԱԶԳԻՆ

Միւս կողմէ, սակայն, Նիւ-Եորքէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, ըմբոստ ուժերը կը քալեն Սաու-Փաուլոյի վրայ, եւ արդէն հինգ ժամ տեւող ճակատամարտ մը մղած են կառավարական ուժերուն դէմ, պարտութեան մատնելով զանոնք։

Կ՚ըսուի թէ բազմաթիւ Իտալացիներ միացած են ըմբոստներուն, կազմելով կարիպալտեան լեգէոն մը։

Ռուսական արտածումներուն դէմ

Պելճիքայի Նախարարաց խորհուրդը զեկոյցով մը կը հաղորդէ թէ մտահոգուած է ռուսական «տըմփինկ»ի դէմ ձեռք առնուելիք միջոցներով. Բոլշեւիկեան տնտեսական այս յարձակումը որ կը գործուի բուռն թափով եւ այն տեսակ պայմաններով, որոնց դէմ որ եւ է մրցում կարելի չէ, բացէ ի բաց կը ծառայէ աւելի սաստկացնելու տնտեսական տագնապը, ընկերային խռովութիւններ յարուցանելու յոյսով։ Այս պատճառով, Պելճիքայի կառավարութիւնը որոշած է մեծ կորովով գործել, հետեւելով ուրիշ երկիրներու օրինակին։

Բոլշեւիկները եւ Ամերիկա

Բոլշեւիկներէ բաղկացած յանձնախումբ մը, Ամերիկայի Խորհրդ. առեւտրական պատուիրակութեան հովանաւորութեամբ, մտադրած էր ուսումնասիրական պտոյտ մը կատարել Միացեալ-Նահանգներու մէջ։ Յանձնախումբի անդամները, այս մօտօք, Նիւ Եորք հասան բայց, Ամերիկայի գաղթականներու պաշտօնատունը կասկածելով որ անոնք ո՛չ թէ ուսումնասիրական պտոյտի, այլ համայնավար բրոբականտի նպատակներով ճամբայ ելած են, արգիլեցին անոնց ցամաք ելլելը եւ յանձնախումբի բոլոր անդամները ղրկեցին Էլիզզ-Այլնտ, հսկողութեան։

Ռուս գործաւորներու ծուլութեան դէմ

Հոկտեմբեր 11ին, հրամանագիր մը կը ձգտի Ռուսիոյ մէջ հաստատել բռնի աշխատանքը։ Անգործներու տրուելիք որ եւ է նպաստ ջնջուած է. որ եւ է գործաւոր չպիտի կրնայ մերժել իրեն տրուած որ եւ է աշխատանք, նոյն իսկ եթէ իր ընդունակութեան ու վարժութեան համապատասխան չըլլայ։ Կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ այս միջոցին դիմած է հանրային մեծ աշխատանքներ գլուխ հանելու համար եւ այս կերպով կը յուսայ թէ աշխատաւոր ձեռքերու նեղութիւն չպիտի կրէ։

Սիպերիոյ մէջ, իւրաքանչիւր շրջանի պարտք դրուած է հարիւր աշխատաւոր հայթայթել հանքերու համար։

Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կ.ի նախագահութիւնը քաջալերելու համար այն գործաւորները, որոնք կատարած են հնգամեայ ծրագրով իրենց ինկած բաժինը, որոշեց վարձատրել այն գործարանները ուր կ՚աշխատին։

Այս որոշման վրայ, կարգ մը գործարաններ դրամական նուէրներ ստացան, իսկ ուրիշներ որոնք չեն լրացուցած իրենց բաժինը, արձանագրուեցան սեւ ցանկին մէջ։

Հնդիկ ազգայնականները կը վերսկսին

Հնդիկ ազգայնական պետերէն Նէհրու որ վեց ամիս բանտարկութենէ վերջ ազատ արձակուեցաւ, ճառ մը խօսեցաւ Ալլահապատի մէջ եւ յայտնեց թէ ազգայնական պայքարին առաջին հանգրուանը վերջ գտած է։ Ասկից վերջ, կարգախօսը պիտի ըլլայ մերժում տուրքերու վճարման եւ խուսափում կառավարութեան հետ գործակցութենէ, «որպէսզի հիմը դրուի ազատ Հնդկաստանի»։

Ազգայնական կուսակցութիւնը, ապօրէն ընկերակցութեանց վերաբերեալ Հոկտ. 10ի օրէնքին հրատարակութենէն ի վեր, գործունէութեան նոր եռանդ մը ի յայտ կը բերէ, իսկ ազգայնական խորհուրդը հրապարակ հանեց հականգլիական քաղաքականութեան իր ծրագիրը որուն պիտի հետեւի։

Առջի օր, հնդիկ մը յարձակում գործեց անգլիական ոստիկանի մը վրայ Լահորի մէջ։ Ատրճանակի քանի մը հարուածներ պարպեց անոր վրայ ու փախաւ։

Անգլիական ապրանքներու դէմ պոյքոթը մեծ վնասներ հասցուցած է։ Համաձայն պաշտօնական վիճակագրութեան մը, սեպտեմբերի մէջ անգլիական բամպակեղէնի արտածումը դէպի Հնդկաստան նուազած է հարիւրին 75 համեմատութեամբ, բաղդատմամբ անցեալ սեպտեմբերի արտածումներուն։ Միմիայն բամպակեղէնի վրայ, մէկ ամսուան մէջ, Անգլիոյ վնասը կը հաշուուի 900,000 ոսկի։

Սպանիոյ խռովութիւնները

Մալակայի եւ Մուրչիայի մէջ կը շարունակուի ընդհ. գործադուլը։ Բանուորական սէնդիկաներու գրասենեակները փակուեցան կառավարութեան կողմէ։ Պարչելոնայի եւ Սէվիլի մէջ գործադուլը մասնակի է։

Ուսուցչի մը ձերբակալման դէմ բողոքելու համար, բազմաթիւ ուսանողներ, Քորտովայի մէջ մերժեցին հետեւիլ դասընթացքներուն։

Իսկ Պարչելոնայի մէջ, համալսարանական ուսանողները քաղաքական մեծ ցոյց մը կատարեցին։ Համալսարանի մեծ բակին մէջ, կրակոտ ճառեր ըսելէ յետոյ, մտան շէնքին մէջ, կոտրեցին կարասիները, պատռեցին նկարներն եւ յետոյ այրեցին զանոնք։ Ուսուցչապետը փորձեց զանոնք հանդարտեցնել։ Ոստիկանութիւնը շղթայ կազմեց շէնքին շուրջ, ձերբակալելու համար բոլոր կասկածելի տարրերը, որոնք կրնային խառնուած ըլլալ ուսանողներուն մէջ։

Համալսարանը փակելու արտօնութիւն ուզուեցաւ կառավարութենէն։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 2.30ին Հայոց եկեղեցիի սրահը

15 Rue Bayard

ՊՈՐՏՕ.— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, «Տաւրոս» ճաշարանին մէջ։ կը խօսի՝ ընկ. Ռէն

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ՀԱՄԱԶԱՍՊ, այսօր, Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։

Բ. Զ. Ա. միացեալ խումբը 17 Հոկտ. Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։

Ն. Գ. Բ. ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐՑԱԽ ԷՋԵՐ ԵՒ ՃԷՔԵԱԹՆԵՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

(Ա. հրատարակութիւն «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»ՈՒ)

Հեղինակին նկարով, գեղատիպ կողքով՝ Մ. Քէպապճեանէ, կենսագրական ամփոփ յառաջաբանով եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ։

Գինն է ֆրանսայի, ֆրանս. գաղութներու եւ Պալքաններու համար 20 ֆր. միւս երկիրները 25 ֆր. կամ 1 տոլար։

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան՝ Լ. Գեւոնեանի 235 Fbg. St, Martin, Paris 10e.

Տպագրութեան յանձնուած է Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ) «Պանդուխտի նամակներ»ը։

Պատրաստուեցէ՛ք երեկոյթ-պարահանդէսին

ԱՏԱՐԱԶԱՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

1 Նոյեմբեր Շաբաթ գիշեր, Ingénieurs Civilsի սրահը։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ

18 Հոկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Պուա - Քոլոնպի թաղապետական սրահներուն մէջ

Rue des Halles, Bois - Colombes

կը նախագահէ՝ Պ. ՍԱՀԱԿ Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

կը խօսի՝ Պ. ԲԵՆՕ ՆԱԼՋԱՃԵԱՆ

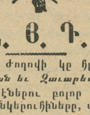
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Թ. Եազըճեան, Ա. Շահպազ (պաշնակ), Օր. Հ. Գազազեան (կովկասեան պար) Տիկ. Տէրուա՛, Ա. Սարաֆեան, Պ. Պ. Զ. Ղարիպեան (արտասանութիւն), Մ. Աւետիսեան (մեներգ), Ա. Պետրոսեան (արտասանութիւն), Թառիստ Աբգար եւ ուրիշներ։

կը ներկայացուի՝ քրքջալից տեսարան մը Պարոնեանէ

Ի ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՌՄԲԱԼ Է (զաւեշտ)

ընտիր ճազ, կովկասեան պարեր, ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով

Մուտք 5 եւ 7.50 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

Կ. Կ.ը ժողովի կը հրաւիրէ Արդութեան եւ Զաւարեան ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին։ 39 Rue Jules Gévelot, Issy-les-Moulineaux։ կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոնպի փոթորիկ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 178 Ave. d'Argenteuil սրճարանը։ կարեւոր օրակարգ. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԱՆԵՐՕ ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ խումբի ընկերահամակրական ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.,5ին ընկ. Սեդրակ Գարակեօզեանի բնակարանը 19 Rue Ampère, Cachan։ կը խօսի՝ ընկ. Ռէն։ կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԳԱՒԱՌ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ ժամը 8.30ին, Ռոստոմի Գրադարանը։ Օրակարգ՝ զեկոյց եւ ընտրութիւն։

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։

ՎԱԼԱՆՍԻ Բաքէն Սիւնի ենթակոմիտէի դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Կը խօսի ընկեր Գեղամ Սարոյեան։ Նիւթ՝ «Բոլշեւիկները և Դաշնակցութիւնը»։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ կարեւոր օրակարգ։ կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930

17 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1393

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ,, ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴՆԵՐԸ

Վերջին տասնամեակին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ ճակատ յարդարող «գաղափարական» ու անգաղափարական հոսանքներու եւ անհատներու հաւաքականութիւնը ներքին գարշելի եւ անբարոյական պատկեր մը ունի, որ սակայն իր նողկալի դէմքը միշտ ծածկած է «գաղափարական» հակառակորդի դիմակին տակ։

Օրինակը որ պիտի տանք, փաստացի ու վաւերական, բացառութիւն մը չէ, այլ ընդհանուր յայտարարի կը բերէ բոլոր անոնք, որոնք Հայաստանի «բարեկամութեան» անուան տակ գաղծիկ արշաւանք մը ձեռնարկեցին Դաշնակցութեան դէմ։

Ջեկիստ Աղաբէկեան, որ իր մերկացումները կը տպէ Փարիզի «Բասլէտնի Նօվըստ»ի մէջ, մեզի կը հայթայթէ անբարոյականութեան նշանակալից այդ փաստը։

«Բասլէտնի Նօվըստ»ի հոկտեմբեր 15ի թիւին մէջ Աղաբէկեան կ՚ըսէ թէ Ջեկան չբաւականացաւ ձեռք անցնելով Դաշնակցութեան նամակները, որոնք կը ղրկուէին երկիր, եւ նկատի ունենալով որ Դաշնակցութիւնը շատ վճռական կազմակերպութիւն մըն է, ու կարող է պէտք եղած պարագային անհատական տէռօրներով ջլատել բոլշեւիկեան մեքենան, անհրաժեշտ նկատեց աւելի լայն միջոցներու դիմել, արտասահմանի մէջ պառակտելու դաշնակցական կուսակցութիւնը եւ բաժնել այդ կուսակցութեան ներքին խաւերը ղեկավար շերտէն։ Այդ նպատակով, կը շարունակէ Աղաբէկեան իր խօսքը, կրցած են ձեռք բերել Բժ. Արշակ Ղազարեանը, որ, ըստ Աղաբէկեանի, Դաշնակցութեան Կ. Կոմիտէի (բիւրոյի իմաստով) ազդեցիկ անդամներէն մէկը եղած է։ (Բժ. Ա. Ղազարեանը ազդեցութենէ զուրկ է,«ողբալի մարդ» տիտղոսով ծանօթ էր Դաշնակցութեան շարքերուն եւ երբէք կուսակցութեան կեդրոնական մարմնի անդամ եղած չէ)։ Ջեկան իր այս գործակալը գտնելէն յետոյ, անոր կը նպաստէ «Գաղափար» թերթը հրատարակելու Թեհրանի մէջ։ Թերթը մեծ մասով ձրի կը տարածուի եւ ամէն ամիս բաց կ՚ունենայ 300 տոլար, որ կը վճարուի Ջեկայի կողմէ։ Բժ. Արշակ Ղազարեան «Գաղափար»ի անբարոյական խմբագիրը («Պայքար»ի եւ «Արեւ»ի ջատագոված ազնիւ հայրենասէրը) Ջեկայի կողմէ կը ստանայ 100 տոլար ամէն ամիս եւ հիւանդանոցի բժիշկ կը նշանակուի։ Անոր աղջիկը կը տեղաւորուի Խորհրդ. Միութեան տնտեսական բաժնի մը մէջ որոշ ռոճիկով։ Ու այս «հալալ» վարձատրութեանց փոխարէն, Արշակ Ղազարեանը կը սկսի իր աշխատանքը, պայքարը տանելով միշտ այն ուղղութեամբ թէ խորհրդ. Հայաստանին պէտք է օգնել, թէ վերաշինութեան նպատակին շուրջ պէտք է հաւաքուին բոլոր Հայերը, թէ վերջապէս, Դաշնակցութեան ղեկավարներն են, որ վնասակար ու վտանգաւոր են այս «ազգային» ճամբուն վրայ։

Դուք շարունակեցէք «ազգասիրական» եւ «գաղափարական» կարգախօսներու շարանը, որքան կ՚ուզէք, որովհետեւ անոնց շարանին կը հանդիպիք հակադաշնակցական բազմաթիւ թերթերուն մէջ, վարձկան ու անվարձ։

Երբ Արշակ Ղազարեանը եւ իր նմանները՝ անձնական գէշ հաշիւներով կը հեռանային Դաշնակցութենէն, Դաշնակցութիւնը հրապարակով պախարակութեան սիւնին գամեց այդ անդիմագիծ ու անբարոյական լքուածները։ Սակայն մեր հակառակորդները, սեւ սիրտ ու միշտ սեւ տեսնող, «գաղափարական» մարդոց շարքը դասեցին այս ինկածները, (որոնք հանրային կարծիքի առջեւ պիտի արհամարհուէին), ու իրենց հակադաշնակցական պայքարի «բարոյական»ը հիմնաւորեցին այս «անքրամաքուր» մարդոց ելոյթներուն վրայ, Դաշնակցութիւնը պառակտուած ու քայքայուած հռչակելու համար։

Այսօր, ահա՛, Ջեկիստ Աղաբէկեանը կուգայ իր ձեռնասուն Արշակ Ղազարեանի հանրային դիմակը պատռելու եւ ցոյց տալու անոր «գաղափարական» սատիճանը։

Առաջ, գոհ էինք որ այդ ճղճիմ արարածը կը հեռացուէր մեր շարքերէն. Այսօր, աւելի քան գոհ ենք որ այդ ապականութիւնը մեր մէջը չէ։

Հիմա, մեր հակառակորդները ազատ են իրենց «պատուացանկին» գլուխը գետեղելու Արշակ Ղազարեանի եւ նմաններու անունները, որոնք անխուսափելիօրէն, օր մը, դիմազերծ պիտի ըլլան, ու անցնին հայ պատմութեան սեւ ցանկին մէջ։

Ու, մինչ Արշակ Ղազարեանի Խորհրդ. Հայաստանի վերաշինութեան եւ օգնութեան «նուիրուած» գործունէութիւնը, իր ներքին զզուելի շահատակութեամբ, օրինակ մը չէ, որ լոյս կ՚ափէ բազմապիսի նման ձեռնարկներուն վրայ, որոնք գիշեր ու ցերեկ, Դաշնակցութեան դէմ կ՚ոռնան, Ջեկայի դրամով, բայց Հայաստանին օգնելու շողշողուն պիտակին տակ։

Ահա՛ մեր հակառակորդները, ստորին ու արհամարհելի։

Կ. Ս.

Սպանիոյ խռովութիւնները

Սպանիոյ բռնապետական վարչութեան դէմ, դժգոհութիւնը հետզհետէ տուն կուտայ նորանոր միջադէպերու։ Պարսելոնայի մէջ, երէկուան միջադէպէն յետոյ, ուսանողները կրկին ներխուժեցան համալսարանի մեծ սրահը, ուր նոր ճառեր լսելէ վերջ, կոտրտեցին դռներ, ապակիներ, կարասիներ։ Ուզեցին ցոյցը շարունակել փողոցի մէջ եւս, բայց հանդիպեցան ոստիկանական արգելքի։

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՐԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

«Նոր Արաքս» կը հրատարակէ Երեւանէն նոր դուրս ելած ռամկավար-բոլշեւիկ գործիչի մը յայտարարութիւնները, որմէ կը քաղենք հետեւեալ մասերը.

— Անվախան կրնաք խօսիլ, ըսի, ազատ Բուլղարիոյ հողին վրայ կը գտնուիք...

Սակայն դարձեալ կը վարանէր ու կը կասկածէր։ Այն ատեն, տեղեկանալով որ խօսակիցս վանեցի է, ստիպուած եղայ օգնութեան կանչել մօտաւոր անցեալի լուսաւոր դէմքերը եւ յիշեցուցի իրեն Արամը, Իշխանը, Վանի Հերոսամարտը...

Խօսքերս բարերար ազդեցութիւն ըրին եւ խօսակիցս ակնթարթի մը մէջ, փոխուեցաւ։ Անոր աչքերը արցունքով լեցուեցան...

— Կը բաւէ, կը բաւէ, ըսաւ ան, հեծկլտալով, այս վայրկեանիս դուք փոխադրեցիք զիս հոն, դրախտային Վասպուրականը, որի կարօտովը 15 տարի եղաւ կը մաշուիմ ես եւ այնքան հազարներ։ Ահա՛ աչքիս առջեւ են Այգեստանը, այն անվեհեր մարտիկները, որոնք կերտեցին Վասպուրականի Հերոսամարտը։ Ահա աչքիս առջեւ են պարզւում Թուրք բռնակալութեան ճարճատող զօրանոցները, հայ կամաւորների յաղթական մուտքը հերոս ու յաղթական մեր ժողովուրդը...

— Ինչ վիճակի մէջ են դպրոցները Հայաստանի մէջ։

— Հայաստանի մէջ դպրոցներ առաջուանից աւելի կան։ Բացի քաղաքներից ամէն գիւղ ունի իր տարրական դպրոցը, խրճիթ-ընթերցարանը։ Բայց ուսուցիչները կը նշանակուին իրենց կողմից. դասագիրքերը կը պատրաստուին պետական հրատարակչականի հողմից, Լէնինի վարդապետութեամբ։ Ուրիշ տեսակի հրատարակութիւններ գոյութիւն չունին։ Ազգային պատմութիւնը բացարձակապէս վերցուած է դպրոցներից. իսկ եթէ ոեւէ ուսուցիչ ուզենայ օգտուիլ հին դասագրքերից ոեւէ հատուած քաղուածաբար տալու աշակերտներին, այդ դէպքում պարտաւոր է խնդրագրով դիմել պետական մատենադարաններին մէկ երկու օրուայ պայմանով, որպէս զի աշակերտները չտեսնեն այդ գրքերը։ Ամբողջ երիտասարդ սերունդը կը կրթուի Լէնինեան վարդապետութեամբ եւ իրենց կապը բոլորովին խզած են անցեալի հետ։ Իսկ այն երիտասարդութիւնը որ դեռ կը յիշէ անցեալը նա եւս տատանման մէջ է։ Նրանցից շատերը կ՚ուզեն հեռանալ արտասահման, բայց վստահ չեն թէ պիտի կարողանան գործ գտնել։ Կը վարանին նրա համար որ՝ երբ անգամ մը հեռանան, այլեւս անկարելի է վերադառնալ։

ՑԱՐ ՖԵՐՏԻՆԱՆՏԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Սօֆիայէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, պուլկար կառավարութիւնը արտօնեց որ Պուլկարիոյ նախկին ցարը երկիր մըն է եւ հոն բնակի տեւական կերպով։ Այս արտօնութիւնը վատ տպաւորութիւն գործեց պուլկար ժողովրդավար շրջանակներու վրայ, որոնք հին զինուորական շրջանակներու յաղթանակը կը տեսնեն այդ որոշման մէջ։ Այս վերադարձը որ կը զուգադիպի իտալեւպուլկար մերձեցման աշխատանքներուն, խաղաղասիրական կարգ մը շրջանակներու կողմէ կը նկատուի լուրջ արգելք մը, պալքանեան ժողովուրդներու մերձեցման։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գերման Խորհրդարանի նախագահը

Ընկերվարական Լէօպէ երկրորդ քուէարկութեամբ եւ 209ի դէմ 269 ձայնով ընտրուեցաւ նախագահ գերման Խորհրդարանի, 77 երեսփոխաններ (համայնավար) ձեռնպահ մնացեր էին։

Փոխ-նախագահներ ընտրուեցան հիգլերեան մը, պահպանողական մը, եւ կեդրոնական մը։

Ժողովրդավար Շոլցի նախագահական թեկնածութեան մէջ ձախողութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործած է քաղաքական շրջանակներուն մէջ, մանաւանդ որ ժողովրդավարներ եւ այլ աջակողմեան երեսփոխաններ քուէ տուած են ընկերվարական Լէօպէյի։

Նախագահի ընտրութեան առթիւ, քուէարկութիւնը անգամ եւս կը յայտնէ թէ Պրիւնինկի դահլիճը այնքան ատեն պիտի կրնայ տոկալ, որքան կարենայ կռթնիլ ընկերվարականներուն։ Կարելի է արդէն վստահօրէն ըսել թէ ընկերվարականներն առայժմ թոյլ չպիտի տան որ Պրիւնինկի կառավարութիւնը տապալի եւ շաբաթ օր, վարչապետին ճառին յաջորդող վէճերէն յետոյ, անոնք պիտի քուէարկեն ընդդէմ անվստահութեան բանաձեւերուն, եւ ելմտական հրովարտակներու ջնջումին։

ՊԵՐԼԻՆԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Ինչպէս գրեր էինք, Պերլինի մետաղագործական աշխատաւորներու գործադուլը արդէն իրականութիւն է։ Կը մասնակցին 120,000 հոգի, պարպելով 275 գործարաններ։ Թիւը կրնայ բարձրանալ 140,000ի։ Գործադուլին հիմնական պատճառը, օրավարձքի հարցն է եւ սակայն կրնայ քաղաքական անդրադարձներ ունենալ, ստեղծելով նոր կնճիռներ։ Տնտեսական տագնապը պատրուակ բռնելով, գործատէրերը համաձայնած են հարիւրին 15ի զեղչ մը ընելու օրավարձքերուն վրայ։ Աշխատանքի վէճերու կարգադրութիւնը եթէ փոխադարձ համաձայնութեամբ չյաջողի, ըստ գերման օրէնքի, խնդիրը կը յանձնուի իրաւարարի։ Ընտրուած իրաւարարը սակայն, արդար գտաւ հարիւրին 8ի զեղչ մը, որուն վրայ էր որ ընդհ. գործադուլ յայտարարեցին դժգոհ բանուորները։

Աշխատանքի նախարարը որ նման պարագաներու մէջ վերջին խօսքի իրաւունքն ունի, կրնայ իրաւարարին վճիռը յայտարարել պարտադիր կամ ոչ. եթէ պարտադիր յայտարարէ, սէնդիկաները ստիպուած են բանթողներու յատկացուած նպաստները կտրել։ Հակառակ պարագային դատարանի կը յանձնուին։ Հոս է ահա որ դահլիճին համար կը սկսի քաղաքական նոր վտանգ մը, որովհետեւ այդ պարագային պիտի կորսնցնէ բանուորներու վստահութիւնը եւ ընկերվարական կուսակցութիւնը որ նեցուկը հանդիսանայ Պրիւնինկի, կը դնէ երկընտրանքի մը առջեւ։

Ընկերվարական շրջանակները կը յուսան թէ Աշխատանքի նախարարը պիտի կրնայ նոր բանակցութիւններու սկսիլ գործատէրերուն եւ բանուորներուն հետ, նպաստաւոր ելք մը գտնելու համար։

Անգլօ-խորհրդային բանակցութիւնները

Անգլեւռուս պահանջներու եւ պարտքերու կարգադիր յանձնախումբը որ իր երրորդ նիստը գումարեց երեքշաբթի օր, հետեւեալ զեկոյցը հաղորդած է մամուլին.— Երկրորդ նիստին խորհրդային պատուիրակութիւնը ներկայացուց իր երկրին ընդհանուր պահանջներուն ցուցակը, պարզեց իր խնդրանքները եւ անգլիացի մասնագէտներու կողմէ դրուած հարցերուն բացատրութիւններ տուաւ։ Անգլիական պատուիրակութիւնն եւս ներկայացուց իր ընդհ. պահանջները։

Երրորդ նիստը յատկացուեցաւ երկու ցուցակներու բաղդատութեան, ճշդելու համար իւրաքանչիւր ենթախումբերու աշխատանքները։

Առաջարկուեցաւ հինգերորդ ենթախումբ մը եւս կազմել, քննելու համար, յեղափոխութեան ընթացքին, Անգլիոյ միջամտութեան հետեւանքով՝ Ռուսիոյ կրած վնասները։

Ըստ «Մորնինկ Փոսթ»ի, խորհրդային պատուիրակութիւնը հրահանգ ստացած է Մոսկուայէն ձգձգելու բանակցութիւնները, վճռական որեւէ յանձնառութիւն չստանձնելու դիտումով, մինչեւ որ Անգլիա հաւանի մեծ փոխառութիւն մը ընելու Ռուսիոյ։

Հնդկական խռովութիւնները

Պոմպէյի շուկային մէջ նոր խռովութիւններ պատահեցան. պատճառն այս էր որ հնդիկ առեւտրականներ որոշեր էին բանալ իրենց վաճառատուները, հակառակ ազգայնականներու արգելքին. վաճառականները կ՚ուզէին ծախել օտար ապրանքներ եւս։

Առեւտրականներն անսացած չըլլալով ազգայնականներու արգելքին, կամաւորական խումբեր խուժեցին խանութներէն ներս, եւ ստիպեցին առեւտրականներն որ դադրեցնեն իրենց գործառնութիւնները եւ դարձեալ փակեն խանութները։

Եամափուրի մէջ, անհատներ կրակեցին ոստիկաններու վրայ, որոնք փոխադարձեցին։ Յարձակողները յաջողեցան փախուստ տալ։ Շաբթուան մէջ երրորդ անգամն է որ յարձակում կը գործուի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ ԿՌԻՒՆԵՐ ՔՈՒԷԱՏՈՒՓԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

Պոլսոյ թաղապետական ընտրութիւնները շաբաթ մը եւս պիտի շարունակուին, մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով։ Այս առթիւ յաճախակի կռիւներ են պատահած։

Մեծ իրարանցումներէն մէկը պատահած է Գասըմ փաշայի մէջ, ուր, ցուցարարներու խումբ մը աստղազարդ կանանչ դրօշով մը ընտրութեան վայրը եկած է։ Այս դրօշի մասին բաւական ըսի ըսաներ եղան եւ ոստիկանութիւնը քննութիւն կը կատարէ։ Դրօշը, սակայն, վէֆա մարզական միութեան յատուկ դրօշն է եղեր եւ բնաւ կապ չունի կասկածելի կազմակերպութիւններու հետ։

Ժողովուրդը անհամբերութեամբ խուժած է մզկիթին վրայ որուն դուռները փակ էին։ Ոստիկան զինուորներու ջոկատ մը բերուած է ժողովուրդը ետ մղելու համար, բայց բազմութիւնը աւելի ջղայնացած է եւ սկսած է պոռալ քուէարկութեան ազատութիւն ուզելով։ Գայմագամը երեւան ելած եւ ժողովուրդը հրաւիրած է որ քուէտուփին քովէն հեռանայ, բայց ժողովուրդը պահանջած է որ նախ խալքի վարչութեան անդամները քուէտուփին գլուխէն հեռանան։ Գայմագամը զայրոյթով խօսած է Սէրպէսթ կուսակցութեան մասին եւ անոր հասցէին ծանր խօսքեր ըրած է։ Ասոր վրայ, ժողովուրդը սկսած է խիստ կերպով փոխադարձել բայց ոստիկանական տնօրէնութիւնը յաջողած է հանդարտութիւնը վերահաստատել օրէնքի հանդէպ հնազանդութեան հրաւիրելով ժողովուրդը։

Քուէարկութիւնը բաւական հանդարտութեամբ կատարուելէ վերջ, կէսօրէ յետոյ, իրարանցումը դարձեալ ծայր տուած է մուխթարներու ընթացքին հետեւանքով։ Ժողովուրդը սկսած է վիճիլ մուխթարներուն հետ ըսելով որ անոնք խալքի ցուցակները կը բաժնեն։ Այս միջոցին Նեճաթի անուն պահապան մըն ալ ծեծ կերած է ատրճանակ քաշած ըլլալուն համար։

Այս իրարանցումին մէջ յանկարծ վրայ կը հասնին հրշէջ ջրամբարները, ժողովուրդը ջուրով ցրուելու համար։ Բազմութիւնը մէկ զսպանակէ մղուածի պէս, յարձակած է հրշէջ գունդին վրայ եւ խողովակները պատառ պատառ ըրած է, խառնաշփոթութեան մէջ ձայներ կը բարձրանային. «ազգին կրակը ջուրով չէք կրնար մարել», կին մըն ալ կը կոչէ. «Այստեղը Գասըմ փաշա է, հրշէջ եւայլն վըզ կուգան»։

Ժողովուրդը իր ջղայնութեան մէջ այնքան առաջ գացած է որ սկսած է մզկիթին դուռը խորտակել ներս մտնելու եւ քուէտուփին քով երթալու համար։ Քիչ մնացած էր որ դուռը խորտակուի, երբ յանկարծ ոստիկան զինուորներուն հրաման տրուած է սուրին անցնել։ Հրամանատարը տեսնելով որ ժողովուրդը այս բանէն ալ չիքաշուիր, հրամայած է որ սուինները հանուին։ Իրարանցումին մէջ սուինի մը ծայրով թեթեւապէս վիրաւորուած է միայն Էտհէմ անուն սրճեփ մը։ Ոստիկանական տնօրէնին միջամտութեամբ հանդարտութիւնը կարելի եղած է վերագտնել։

ԱՐԻԱԿԱՆ ՑԵՂԵՐԸ

ՀԱՅԵՐԸ

Զ.

Եւ ահա կը տեսնենք, որ Փոքր Ասիոյ այս հողամասին վրայ կը կազմուի հսկայ բնակավայր մը, (զոր դեռ կարելի է ընդարձակել), ուր բնակութիւն հաստատած են կարճագլուխները։

Հայերը ունին երկար քիթ որ բաղդատաբար քիչ մը լայն է։ Իրենց քթային միջին ցուցանիշով Նրբաքիթ են։ Երբեք չեմ տեսած Հայ մը, որ տափաքիթ ըլլար։ Եւ սակայն մեծ թիւ մը կը կազմեն այն Հայերը որոնք միջաքիթ են։ Հայոց քիթը, երկար ըլլալով հանդերձ, սովորաբար ուղիղ է, յաճախ արծուային կորութիւն մը ցոյց տալու հակամէտ։ Երբեմն վարի ծայրը ծռած ու հակած կ'ըլլայ։ Քիթի այս ձեւը բազմաթիւ անգամներ տեսած եմ Քիւրտերուն ալ վրայ, եւ կարծեմ թէ Շանթր եւս նկատած է այդպէս։

Հայերը մթագոյն աչքեր ունին, ընդհանրապէս թուխ (86-89 առ հարիւր)։ Այսուհանդերձ Հայոց մէջ հանդիպած եմ անհատներու, որոնք կապոյտ աչքեր ունէին (4 առ հարիւր)։Շանթը եւս կ'արձանագրէ Հայոց մէջ կարեւոր համեմատութեամբ մը (11 առ հարիւր) գոյութիւնը բաց գոյն աչքերու (1)։

Հայերը գրեթէ միշտ սեւ մազեր ունին, կամ գէթ մութ շագանակագոյն։ Չեմ տեսած մէկը, որ շէկ մազեր ունենայ։ Ընդհակառակն, Շանթր իր վիճակագրութեան մէջ կը հաշուէ այդպիսի քանի մը տիպարներ։

Այս բազմազան դիտողութիւններէն կը հետեւի, թէ Հայերը կը սերին մարդկային խումբէ մը, որ չափազանց կարճագլուխ է։ Այդ խումբին մէջ կարելի է գտնել երկու գլխաւոր հատուածներ, որոնք հասակի տարբերութիւններ ունին։ Մէկ մասը բարձրահասակ, մօտաւորաբար 25 առ հարիւր համեմատութեամբ, միւս մասը (20 առ հարիւր համեմատութեամբ)՝ փոքրահասակ։ Սակայն կարելի՞ է իսկական տիպարներ ընդունիլ այս երկու երկրորդական խումբերը, որոնք կը զանազանուին միայն հասակի տարբերութեամբ մը։

Արդէն ըսած եմ թէ, իմ կարծիքովս, Հայերն ու Քիւրտերը ամենամօտիկ արմատներէ կը սերին, թէ անոնց մեծամասնութիւնը կրնայ սերած ըլլալ ցեղային մէկ խումբէ։ Ես այս վարկածին յանգեցայ, դիտելով նմանութիւնը, որ գոյութիւն ունի իմ չափաքննութեանցս արդիւնքներուն, մարդաբանական իմ արձանագրութիւններուս մէջ, կամ դիտելով ֆիզիքական արտաքին նմանութիւնները, զորս ես գտած եմ այս երկու ժողովուրդներուն մէջ։ Օրինակի համար կը յիշեմ, Պոլսոյ եւ Սկիւտարի մէջ, երբ մենք կը չափաքննէինք հայ եւ քիւրտ ճամալները, թէ որքա՜ն նման էին անոնք։ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ բնակութեանս ընթացքին, այն տպաւորութիւնն առի թէ այս երկու ժողովուրդները, Քիւրտերը եւ Հայերը, «ցեղային եղբայրներ» են, թէ պատմութեան վերիվայրումներն էին (այս բառը ամէն բան կը պարունակէ), որ զանոնք դարձուցին թշնամի եղբայրներ։

Միայն տպաւորութեամբ չբաւականանալու համար, ես բաղդատեցի իրարու հետ բոլոր այն գլխաւոր չափերն ու յատկանիշերը, որոնք առնուած են Հայերէն ու Քիւրտերէն, — հասակ, իրան, սրունքներու բարձրութիւն, գանկի եւ ճակատի տրամագիծ, գանկային ցուցանիշ, եւ ուրիշ մանրամասնութիւններ։ Չեմ ըսեր թէ այս բաղդատութիւնը ինծի հաստատեց այդ երկու ցեղերուն համանմանութիւնը, ինչ որ ճիշտ չպիտի ըլլար, սակայն ինծի ցոյց տուաւ զանազան նմանութիւններ, որոնք այլապէս հաւաղիչ էին։ Անտարակոյս, այս նմանութիւններուն կողքին կային նաեւ տարբերութիւններ, (մասնաւորապէս հասակի մէջ)։ Եւ սակայն ատոնք ոչ մէկ կերպով կը տարհամոզեն մեզ։

Այս երկու ժողովուրդներուն իւրաքանչիւրին մէջ գոյութիւն ունի տիպարներու հոծ խումբ մը, որուն յատկանիշերը կը մնան նոյնը։ Միացնելով զանոնք, այդ տիպարները, կը ստանանք մարդաբանական նոր դասախումբ մը, հայաքիւրտ, որուն ցեղային կազմախօսութեան մէջ ոչ մէկ հակադրութիւն պիտի նշմարուի։

Այս նոր խումբը, զոր կարելի է բնորոշել այսպէս,— բարձրահասակ, կարճագլուխ, մազերու եւ աչքերու մութ գունաւորումով, երկար քիթ, յաճախ խոշոր, ուղիղ կամ արծուային, սովորաբար ծայրը կոր, եւայլն), չի՞ ներկայացներ պատկերը պատմութեան հին ժողովուրդներուն, մասնաւորապէս Մարերուն, եթէ չուզենք դիմել աւելի հին թուականներուն։ Անհրաժեշտ է ունենալ Մարերու ոսկրաբանական փաստերը, որպէսզի վերջնապէս համոզուէինք այդ մասին։ Այսուհանդերձ, այս վարկածը կատարելապէս ընդունելի է։

ԷՕԺԷՆ ՓԻԹԱՐ

(Շար.)

(1).— Պէտք է, որ մարդաբանները օր մը մէկտեղ խմբեն բոլոր այս մարդիկը, որոնք կը բնակին առաջաւոր Ասիոյ մէջ եւ կապոյտ աչքեր ունին։ Պէտք է մօտեցնել նկարագրական եւ կազմախօսական յատկանիշերը միւսներուն, եւ տեսնել թէ փո՞քր են, մե՞ծ են, կարճագլո՞ւխ են թէ երկայնագլուխ, նրբաքի՞թ են, եւ, կապոյտ աչքեր ունենալով հանդերձ, ունի՞ն շէկ մազե՞ր։ Այդ ատեն միայն պիտի տեսնենք թէ ի՞նչ արժէք ունին քիւրտերուն եւ թուրքերուն մասին արձանագրուած դիտողութիւնները, որոնք մինչեւ հիմա կամ ծգտումնաւոր են, կամ անբաւական, ինչպէս կը կարծեն ոմանք։ Է. Փ.

(2).— Էօժէն փիթար նկատի ունի միայն այն վարկածը թէ Հայերը գաղթած են Բաբելաստանէն, հարաւէն, եւ մտնելով Արարատեան բարձրաւանդակը, տիրած ու ազգայնացուցած են բնիկ ժողովուրդը։ Կան սակայն դեռ ուրիշ բազմաթիւ վարկածներ, որոնք կը պնդեն թէ Հայերը գաղթած են արեւմուտքէն, մինչեւ անգամ Թրակիայէն։ Շ. Ն.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐՕՇԸ

ՀՈՒՍԿ ԲԱՆՔ

Փաստաբաններ կան որ կը նախընտրեն պաշտպանել այնպիսի դատեր միայն որոնք արդէն դատապարտուած են հանրային կարծիքին կողմէն։ Անոնք, նոյնիսկ եթէ յաջողին երբեմն ոճրագործի մը գլուխը ազատել, ժողովրդային համակրանքի չեն արժանանար, վասնզի արդարութեան եւ ուղղամտութեան հակառակորդներ են եւ անոնց դէմ պայքարողներ։

Հո՛ն, հեռուն, կայ Հայաստան մը, որուն արդի կառավարութիւնը, ինչ ինչ պատճառներով, չէ՛ կարող գործածել իր նախորդէն ժառանգած բուն ազգային եռագոյն դրօշը։ Միւս կողմանէ, կան աշխարհիս չորս կողմը ցրուած հայութեան նուազ կամ աւելի բազմաթիւ բեկորներ՝ որոնք իրենց հետ տարած են նոյն այդ ազգային եռագոյն խորհրդանիշը եւ իբր հայրենիքի միակ սուրբ աւանդը՝ անով կը մխիթարուին եւ զայն կը գործածեն, անխափան ու անարգել, ա՛յն օտար բայց ազատ երկիրներուն մէջ ուր վերահանձնօրէն հիւրընկալուած են։ Այդ հիւրընկալ ազատ երկիրներու կառավարութիւնները ո՛չ մէկ ատեն չեն ուզած արգիլել այդ եռագոյնին գործածութիւնը։ Իսկ Խ. Հայաստանի կամ Խ. Ռուսիոյ բոլշեւիկ կառավարութիւններն ալ երբեք դիտողութիւն մը կամ ակնարկութիւն մը անգամ չեն ըրած այդ մասին։

Ընդհանուր գաղթահայութիւնը գործածած է եւ կը շարունակէ գործածել ազգային եռագոյնը, ա՛յն օրէն ի վեր որ պանդխտութեան ցուպը ձեռքը առնելու ստիպուեցաւ ան։

«Ապագայ»եանները պարզապէս ընդդիմադիր երեւնալու պապակէն մղուած եւ իրենց «խոռաթափանց» քաղաքագիտութեան վրայ այնչա՜փ վստահ, բուռն կերպով կը բողոքեն այդ եռագոյնին գաղթահայութեան կողմէ գործածուելուն դէմ։ Երբ չարագուշակ մարգարէներ, անոնք կը քարոզեն թէ այդ դրօշին գործածութիւնը ազգին գլխուն մեծ աղէտներ բերելու եւ ի վերջոյ անոր բնաջնջումին պատճառ պիտի ըլլայ։ Կը ջանան ահ ու դողի մատնել պարզամիտները իրենց հնարած եթերային ենթադրութիւններով եւ պատմած երազներով՝ որոնք ոտքի վրայ կը քնացնեն եւ որոնց առաջին հաւատքչընծայողները իրենք իսկ են։

Պ. Դարբինեանի եւ իրեններուն ներկայացուցած պատճառներէն երկուքին վրայ պէտք կ'ըլլայ միայն վայրկեան մը կանգ առնել, վասնզի ներկայացուած ձեւին տակ՝ անոնք կրնան ոմանց մտահոգութիւն պատճառել։— Խ. Հայաստանի կառավարութիւնը վշտացնելու եւ հիւրընկալ կառավարութիւններու հանդէպ անփափկանկատ վարմունքի խնդիրները։

Ըսինք թէ ինչ կ'արժեն այդ ենթադրութիւնները։ Բայց որովհետեւ անպայման պէտք է որ Դարբինեաններու ընդդիմադրութիւնը յաղթանակէ, ազգային եռագոյնին գործածութեան պաշտօնապէս արգիլումը անհրաժեշտ կը դառնայ. ի՜նչ փոյթ եթէ այս պատճառով գաղթահայութիւնը — որուն պաշտպան կը ներկայանայ նոյնինքն Պ. Դարբինեան — իրապէս շատ մը աղէտներու ենթարկուի աղէտներ, որոնց մասին այստեղ արտայայտուիլը ազգավնաս կրնայ ըլլալ։

Բարեբախտաբար պանդուխտ հայութիւնը հիւրընկալողները համիտեան քաղաքականութեան հետեւորդներ չեն. ապա թէ ոչ Դարբինեաններու հրապարակային գրգռութիւններուն եւ ցանած գժտութեան որոմին իբր անմիջական հետեւանք՝ այդ հիւրընկալ պետութիւններու եւ Խ. Հայաստանի կամ Ռուսիոյ միջամտութիւնները ի վաղուց տեղի ունեցած եւ այդ պատճառով գաղթահայութեան գլխուն գալիք աղէտներն ու փորձանքներն ալ պատահած պէտք էին ըլլալ։

Ընթերցողները լաւ ըմբռնեցին հարկաւ մեր ակնարկած ենթադրութեան արժէքը։ Կը փութանք սակայն յայտարարելու թէ ո՛չ Պ. Դարբինեան ո՛չ ալ իրեն համախոհները այս նպատակէն երբեք չեն մղուած. միայն թէ անոր մասին չեն մտածած։

Կիրքը լաւ խորհրդատու չէ՛, մանաւանդ քաղաքականութեամբ եւ լրագրութեամբ զբաղողներուն համար։ Կիրքի հպատակողները կը գտնուին ստէպ դէմ դիմաց այնպիսի արարքներու, որոնց հետեւանքները միշտ աղիտաբեր կ'ըլլան եւ որոնց առաջքը առնելը անկարելի կ'ըլլայ։ Աստուած մի արասցէ, եթէ մեր ակնարկած աղէտը յանկարծ տեղի ունենայ, հայ ազգը ի՞նչ մակդիրով պիտի մատնանշէ Պ. Դարբինեանը։ Ամէն պարագայի ազգասէր եւ հայրենասէրէ տարբեր իմաստ մը պիտի ունենայ այդ մակդիրը։

Մենք կը մաղթենք որ Պ. Դարբինեան եւ իրեն հետ ուրիշներ ալ օր մը վերստանան իրենց անկախ ազատութիւնը եւ երբ այդ խօսին հայութեան, իրենց գրիչը գործածելով սէր եւ միութիւն քարոզելու, վասնզի անոնցմով միայն կրնայ պահպանուիլ եւ գուցէ հեռաւոր ապագայի մէջ բոլորովին ազատագրուիլ դժբախտ Հայութիւնը։

* * *

Պ. Դարբինեան իր վերջին յօդուածաշարքը համեմած էր մեր մասին քանի մը ձրի զրպարտութիւններով եւ իրեն համար անպատուաբեր արտայայտութիւններով։

Ըսենք որ կիրքը լաւ խորհրդատու չէ՛, հետեւաբար, ջղագրգիռ եւ անպատասխանատու նոպայի ենթակայ գրութեան մը հանդէպ հանդարտ եւ անոխակալ մնալը նախընտրելի կը նկատենք։

Պ. յօդուածագիրը ինչ ինչ դասեր ալ տալու ելած է որոնցմէ պիտի ջանանք օգտուիլ զինք աւելի մօտէն ճանչնալու համար։

Ցղայական արարքներ եւ ողորմելի ըսի-ըսաւներ, որոնց միայն կարեւորութիւն կրնան ընծայել ճշմարիտ միամիտներ։

Սակայն պէտքը կը զգանք անդրադառնալու մասնաւորապէս գլուխ գործոց զրպարտութեան մը վրայ, վասն զի լուռ մնալով զայն ընդունած կրնանք համարուիլ։

Պ. Դարբինեան կ'ըսէ թէ մենք «Պօղոս Նուպարը ոչ-հայրենասէր հռչակած ենք, որովհետեւ ան ազգային եռագոյնին գործածութեան պէտքը չէ՛ տեսած»։ Ինչ կիտումնաւոր զրպարտութիւն... չըսենք աւելին։ Հակառակորդ մը, հանրային կարծիքին առջեւ սուտ խօսելով վարկաբեկելը քաջութիւն չէ՛, առնուազն վատութիւն է։ Մեր գրութիւններուն ո՞ր մէկ տողին վրայ հանդիպած է Պ. յօդուածագիրը Պօղոս Նուպարի ո՛չ թէ անունին, այլ փոքր ակնարկութեան մը անգամ, որմէ կարելի ըլլայ հետեւցնել իր հնարած չարամիտ զրպարտութիւնը։ Իսկ թէ ինչ էր Մեծ Հայուն կարծիքը ազգային եռագոյնի գործածութեան մասին, Պ. յօդուածագիրը ե՞րբ եւ ո՞ր ժամանակ առիթը ունեցած է անոր այնչափ մօտենալու եւ անոր վեհանձն հոգիին խորքը թափանձելու, որպէս զի այսօր յանդգնի, յետ մահու, զինքը եռագոյնին հակառակորդ մը հռչակել։ Պ. Դարբինեան գիտէ՞ արդեօք որ իր ըրած այդ աններմբռնելի զրպարտութիւնով անարգած կ'ըլլայ Պօղոս Նուպարի մը յիշատակը՝ որուն անբիծ պահպանումին նախանձախնդիր են նախ անոր ընտանիքը եւ յետոյ ամբողջ հայ ազգը։

Պ. յօդուածագիրը աւելի լաւ ըրած պիտի ըլլար ուղղակի եւ համարձակ կերպով պատասխանելով մեր մի քանի շատ որոշ եւ պարզ հարցումներուն։ Ի՞նչ պէտք կար ա՛յդչափ կրկնաբանելու, ի վերջոյ բան մը ըսած չըլլալու համար։

Ի՞նչ է բուն նպատակը Դարբինեաններուն որ միայն Մխիթարեան Հայրերը կը քննադատեն ու կը վարկաբեկեն Մուրատեան վարժարանին վրայ հայկական եռագոյն պարզած ըլլալնուն համար։ Միթէ եղածը նորութի՞ւն մըն է։ Տակաւին քանի մը օր առաջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզահանդէսը ուր այնչափ խանդաղատանքի եւ յարգանքի արժանացաւ ազգային եռագոյնը հազարաւոր հանդիսականներու կողմէ որոնց մէջ կան նաեւ Դարբինեանականներ։ «Ապագայ» այդ մարզահանդէսին մանրամասն նկարագրութիւնը ըրած էր բոլորովին մունջ մնալով հոն գործածուած դրօշի մասին։ Եւ սակայն Հ. Մ. Ը. Մ.ը տարիներէ ի վեր կը գործածէ եռագոյնը եւ իրաւամբ չի քննադատուիր. մինչ Մխիթարեան Հայրերը, որ հազիւ քանի մը ամիս առաջ սկսան նոյնն ընել, չարաչար կը քննադատուին անիրաւաբար։

Միթէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պարզած եռագոյն դրօշը նո՞ւազ վշտացուցիչ եւ անփափկանկատ է քան Մուրատեան վարժարանինը։ Ի՞նչ կը նշանակէ Դարբինեաններու այս երկու չափ երկու կշիռի ղրութիւնը։ Եւ ըսել որ իրենք են ուրիշները երկլեզու անուանողները։

Պ. յօդուածագիրը կը պնդէ որ Մխիթարեան Հայրերը դուրսէն եղած ճնշումի տակ պարզած են եռագոյնը եւ ինկած այդ սխալին մէջ։

Ի՞նչ սխալ, եթէ սխալ ըսելով ճնշումի ակնարկութիւն կ'ըլլայ, ըսենք թէ Մխիթարեան Հայրերը միամիտներ չեն, հետեւաբար ո՛չ դուրսէն եւ ոչ ալ Դարբինեաններու հրապարակաւ բանեցնել ուզած ճնշումին անսացողներ։ Եթէ Պ. յօդուածագիրը միտք ունի շարունակել եւ վարկաբեկել Մխիթարեանները եւ չուզեր ականջ տալ մեր ըսածներուն, կը յանձնարարենք իրեն կարդալ Պէշիկթաշլեանի առ Շէքեան վարդապետ բարձրացուցած բողոքը։

Իսկ եթէ սխալը եռագոյն պարզելն է, ո՞վ կը հաւատայ Դարբինեաններու սայլին վրայ ծեծուած եւ ձեւակերպուած այդ երեւակայական առասպելին. զո՞վ կը ջանան համոզել սուտ տարաձայնութիւններով։

Եթէ Պ. յօդուածագիրը կը յուսար ժողովրդականութիւն շահիլ, հակառակն է որ պատահեցաւ ազգային դրօշակին շուրջ իր յարուցած աղմուկով։ Չերթանք հեռուները, նոյնիսկ «Ապագայ»ի ընթերցողներուն մեծամասնութիւնը կարծիք կրնայ յայտնել այդ մասին։

Եթէ Խ. Հայաստանի ժողովուրդը Հայերէ բաղկացած է, անոնք ի ներքուստ պէտք է սիրեն ու յարգեն բուն ազգային եռագոյնը։ Անոնք ո՛չ թէ պէտք է վշտանան, այլ ներքնապէս երախտագէտ ըլլան գաղթահայութեան՝ որ իր ազգային դրօշին աւանդապահը կ'ըլլայ, զայն կը գործածէ, կը պատուէ եւ անոր սրբունակ սերունդ պահպանումին կը հսկէ, ցնոր տնօրինութիւն։ Մեր այս պահպանողական ենթադրութիւնը՝ կը կարծենք աւելի հայրենասիրական եւ ազգասիրական է քան Պ. յօդուածագրինը։ Ինքը ազատ է բողոքելու որ մեր այս ենթադրութիւնը սխալ է, սուտ է. բայց այն ժամանակ ինչո՞ւ իրենն ալ սխալ եւ սուտ չպիտի ըլլայ։

Ընդհանուր գաղթահայութիւնը պիտի պահպանէ եւ գործածէ ազգային եռագոյնը այնչա՛փ ատեն որչափ լուրջ պատ-

ԱՄԵՐԻԿԱ ,ԽՄԵ՞Լ ԿՈՒԶԷ

Ոգելից ըմպելիներու արգելքի պաշտօնատունը 3000 լեթերթերու ղրկեց հարցարան մը,հարց տալով թէթե՞ր եթէ դէմ ,ըմպելիներու արգելքի օրէնքին մէջ փոփոխութիւն մտցնելու առաջարկին առթիւ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հայ Մշակոյթի Օրուան տօ[...] զոր հրապարակ նետեց Յառա[...] արդէն դարձած է ազգա[...] տօն մը։ Այս տարի կրկ[...] գամն է, որ կը տօնուի Փարի[...] մէջ։ Յաջորդաբար պիտի հրա[...] տարակենք ճառերը, որոնք ա[...] տասանուեցան այդ հանդէս[...] մէջ։

Արշակունի Թագաւորը [...] փափաքի գիտնալ թէ իր [...] խորդները ի՛նչ տեսակ մարդ[...] են, թէ ցեղը՝ որուն ճակատ[...] գիրը վարելու կը կոչուի՝ [...] բարեմասնութիւններ ունեցա[...] անցեալին մէջ։

Շատ ժամանակ հանդ[...] գիտուն պրպտողներ, մատե[...] դարանէ մատենադարան [...] նելով, մարդկային ծանօ[...] թեանց ժամանակակից գիւ[...] ները խուզարկելով, հայ ցեղ[...] պատկառելի հնութիւնը ի[...] կը հանեն, եւ ոչ այնչափ [...] այն, այլ կը գտնեն որ գ[...] կան գործունէութիւն ալ ու[...] ցած է ան, որ մեհենական [...] ուածներու, թանկագին ձե[...] գիրներու, ընտիր հեղինակնե[...] ծնունդ տուած է նոյն ցեղը, [...] մանաւանդ ցեղային խառ[...] փնդոր շրջանին՝ հայ հերո[...] նո՛յն այն, որուն անունով [...] յորջորջուին Վաղարշակի [...] ղաքացիները, ժողովրդա[...] կամ հայրախնամ հեղինա[...] թեամբ մեղմացուած իշխա[...] թեան մըն ալ առաջին հիմ[...] դիրը եղած է, տապալելով [...]

...րը կ'ասպատակէին պարտաւրէ արագութեամբ: Զիրար կը ...ղէին ցեղերու խուժանները: Անոնց մէջ էր ահա մեր ինքնատիպ սերունդին աւագ նահապետը, սպրկիկ հսկան, գեղահասակ, երկայնայօն, գեղադէշ, ... ականողիքով աննման ...կը:

Բայց Աշտարակը կը շինուէր քարերէն եւ լեզուներու բաւիղին մէջ ոչ ոք կրնար ճշդել իր յատուկ մայրենի շեշտն ու վանկը: Ցեղերու այս այլանդակ անտուհին եւ լեզուներու այս խեղճարի այլասերումին մէջ, թողուց յաճենալ մեր անուանաւոր հերոսը, եւ առասպելներուն ունկին ճշմարիտին համաձայն, անակալութեան վիզը ոլորելէ վերջ իր ընդածիններով քաշուեցաւ դէպի հիւսիս, ապագայ սերիր ազգի մը տապանակը ազատելով բարբարոսներու ճնշումէն:

Մշակոյթն էր որ փախ կուտար Հայկի թեւերուն վրայ: Աշտարակին տափաստանը ձեռնտու չէր այս ցեղին զարգացման, անոպայ շրջավայրէն անդադրանելի ոյժ մը կը քաշէր, ուր պանծալի նախահայրը դէպի չուկէտ մը պատշաճագոյն բնակութեան եւ մշակութեան: Նախճամ, արքենի ընթացքով ցեղը վերելակեաց, բաւական արդէն ճանչցած էր տափակութիւն, ընդարմացում Փոքր Ասիոյ փռիւգական եւ կապադովկեան դաշտավայրերուն մէջ: Բայց վաչկատուն յելուզակներու, աւարառու վայրենիներու փողքը չէր այս դէպի անձանօթ ընչաքաղցութիւններ, այլ ցեղին ձգտումը, վերելքի ջղագրգռութիւնը, դէպի լաւագոյն այքը, ուր հանգչին թերափները եւ հայրերու ուրուականները, ինչպէս Մովսէս անապատին մէջ, եւ Ենէաս ծովերուն վրայէն դէպի Իտալիա: Ցեղը բարձրացաւ, ստուարացաւ, քանի՛ քալեց քարուտքը հիւսիսի, այնքան գնդացան իր ...ները, մինչեւ որ քամակը առաւ Մասիսի կարծրութեան, ուր հայկական նախնի մեծութեան աւանդութիւնը կը յաւերժանայ Նոյեան տապանին անմահ առասպելին հետ:

Հեռի՛ մեզմէ Աքքատեան-Սումմէրեան ցեղակցութեան առասպելը: Երկմիտ ու դանդաղկոտ փաստերը բանասիրութեան ...ոք է առնել նուազագոյն արժէքով միայն: Աքքատեանք եւ Սումմէրեանք բաց դաշտի բաբելական ցեղերուն խառնակոյտին մէջ անհետացած միութիւններ են թերեւս, մեր ճակատագիրն է եղած փնտռել ելանելիք, բարձունք, նոյն իսկ տարապանքին մէջ ծայրակէտերը գոհացնելու ցեղային ազնուութեան տարազը անաղարտ պահելու համար: Մեր մշակոյթին հրաշակերտ գործիքը, լեզուն, այս իսկ արդէն կը ներկայացնէ առնացի ու անժպիտ յոխորտանք մը լեռնային բարկ օդի հոսանքներով օծուն. անտարակոյս որ չենք դադրած մեր արիւնին մէջ կրելէ ցեղին նախնական բարձրադիր բնակութեան յատկանիշեր: Ուր որ թառեցաւ ցեղը, հոն թխսեց: Ֆիզիքական ոյժի նեցուկը բարոյական ներգործութեան փոխարէն զոհող ցեղերուն առաջիններէն եղաւ մեր ցեղը: Նկարագիրն է այս տիրական: Այս պատճառաւ, բիրտ ոյժի սովորական մաքառումներու մէջ բարբարոսներու առաւելութեամբ չի ներկայանար. Թէեւ իրեն մէջ կը պահէ իր բնութեան յարակից հանդարտութիւն մը, որ կարող է ի հարկին փոթորիկներ պայթեցնել: Վկա՛յ իր հին ու նոր պատմութիւնը: Այո՛, այս ցեղը աւելի ճկուն է Դաւիթին պէս իր խճաքարերով քան Գողիաթի պէս իր մկաններով: Բայց իր հանճարին, իր ուշիմութեան շնորհիւ, յաճախ տէր ու տիրական դարձած է իր ապրած երկիրներուն մէջ, Գողիաթներ գլխահարելով:

Թողո՛ւնք ցեղը բարձունքին վրայ եւ մենք իր պատմութեան դարեւանդներէն վար իջնելով, թեւակոխենք քրիստոնէութեան առաջին դարը, ուր իր մշակոյթին ստորոգելիները տարբեր մարզի մը մէջ պիտի փոխադրուին: Նախաքրիստոնէական շրջանի բոլոր յատկանիշերը առանց ցնցումի հաղորդուեցան նոր շրջանին: Աստուածի փոփոխութիւն միայն կատարուեցաւ: Ցեղին լանջքը նոյն խաւ տութեամբ, քունքերը նոյն խորհուրդներով, թերեւս աւելի ուժգնօրէն շարունակեցին իրենց թափը: Դ. դարուն արդէն իսկ անկեղակարծ պատմական գրականութիւն մըն էր հայկական քրիստոնէական մշակոյթը: Լուսաւորչի եւ Ագաթանգեղոսի զոյգ դէմքեր կարող են ամբողջական մշակոյթի մը բոլոր գրուագները տալ լեզուի եւ իմաստի խորքով ու լայնքով: Դեռ հեթանոսութեան մականը բարձր բռնող հռոմէական կայսրութիւնը կը տեսնէ քինախնդիր ոգիով իր երկրորդականին՝ Տրդատեան Հայաստանին աննկուն ըմբոստ գնացքը դէպի քրիստոնէութիւն, եւ ալս իսկ ապացոյց մըն է թէ հպատակ Հայաստանը չէ դադրած հոլովելէ իր անջատ ու աղեկամի գործունէութեան անիւը՝ Յազկերտ եւ Իւրայինք ո՛րքան գիջան խոնարհեցան, բայց իրենց գերագահութիւնը չկրցաւ արժեցնել հպատակ երկրին ներքին մղումին դէպի աւելի մեծ լուսաւորութիւն մը: Բայց ահա հասանք մեր մշակոյթին կատարը:

Երբ Եւրոպա իր գոյամարտը կը մղէր, եւ նոյն ցամաքին վրայ ազգերու խառնարանը կ'եռար ապազայ երկունքներով, հայ մշակոյթը արդէն իր գոյութեան վրայ դարեր կը համրէր, եւ Ոսկեդար անունով ծանօթ ժամանակաշրջանը կը բոլորէ, արդարեւ ոսկեղէնիկ մշակոյթ: Արդէն հազիւ մէկ դար առաջ Լուսաւորիչ Արարատի ձիւներուն դէմ շղակի Էջմիածնի կաթողիկէն փառակերտած էր, նոր քաղաքակրթութեան կոթող մը: Երեւակայեցէ՛ք, հայ ցեղը հեթանոս Հայկով կը խորտակէ աշխարհակալ դրութիւն մը, հեթանոս Վահագնով կը կերտէ իր առասպելական շրջանին բնութենական գեղեցկութիւնը, եւ ահա աշխարհածնական նոր վարդապետութեան մը, բարոյա-իմաստասիրական նորագոյն յայտնագործութեան մը արշալոյսին՝ իր չափահասութեան առոյգ մէկ նոր ապացոյցն ալ կուտայ, նետուելով նոր աստուածին եւ իր նոր սուրբերուն գիրկը: Ջերմեռանդութեան, երկնախնդիր, օդաչու քմայքներու ունայն կամ հետաքրքիր մարմաջ մը չէ այս նոր համակերպութիւնը, այլ ցեղաբուն ա՛յն անխորտակելի խլրտումը, որ կը մղէ զինքը, մշակոյթի նոր մարզանք ընելու, եւ փոփոխուած դրութիւններու հանդէպ անձնուիրութեամբ՝ քաղաքակրթիչ նպաստներ որոնելու: Ո՛վ գեղեցիկ հետապնդում, լաւագոյն բախտի արժանաւոր ցեղային առաւելութիւն: Փոխուած այս դրութեննէն այնքան մեծ հաճոյք զգաց հայ մշակոյթը, քրիստոնէական նորութիւնը ա՛յնքան հաւատարիմ գտաւ զինքը որ նոյն ոսկեդարուն իսկ գոյամարտի ճակատագրական բոպէ մը անցուց, Պարսիկին նիւթական գերակշռութիւնը ընդունելով, կրօնա-իմաստասիրական ճակատամարտի մը համարձակելով յանձնել երկիրն ալ, մշակոյթն ալ:

Վարդանանք իսկապէս ոգորեցան, մաքառեցան վահագնեան աւանդութեան դէմ, մոռցան պահ մը թէ Հայաստան աշխարհ Վահագն եղէգնիկին փողէն արտացոլուած կենդանութիւն մըն էր, զոյգ արեւներ աչքերով, համակ բոց երեւոյթով, մուխի ծուխի շերտերը ձեռամբարձ վանելով, աշխարհի լոյսին եկան, եւ այդ լոյսին թարձրացեալ ձեւն էր կրակը,

զոր Զենդը ի պաշտօն կը մատուցանէր ահա: Եւրոպական ոչ մէկ լեզու տակաւին կրնար քանի մը նախադասութիւններ շաղկապել. անոնց բնիկ տարազը ոչ մէկ կերպով որոշ նշաններ ունէր, բայց հայ լեզուն, իր ճոխ դրամագլխով եւ հուժկու կարողութիւններով բովանդակ ցամաքի մը հազարաւոր եկին ու բնիկին իսկ բաւող փարթամութիւններով, անզուգական գրականութիւն մը կը մշակէր: Այդ լեզուն, այդ ձեւով ու ճոխութեամբ գործածուելու համար, ի հարկէ ունէր դարերու անհաւոր աշխատանքի արդիւնք. ի հարկէ հայկեան բարբառ մը, իր կտրուկ ու անվեբանելի տարազով եւ շրջագիծերով, բացարձակօրէն անկախ ու անվերապահ տիրականութեամբ, թափ կուտար լեզուներուն, մինչեւ ա՛յն ատեն որ երբ Հայկի լայնալիճը կը ճայթէր, հայկական քաղաքակրթութեան սրտաբնդոստ ծնունդին ճարճատիւնին պէս, արդէն իսկ հայ լեզուն իր ծիրն ու հիւը կը բոլորէր հայ շրթունքներու վրայ: Ոսկեդարու մէջ ահա նոյն հայկեան բարբառը մշակոյթի իր զենիթին ժամանած, յունալատինական արդէն իսկ նուաղած փառքերուն յապաղկոտ ճաճանչներն ալ քաղելով, պինդ ու պիրկ երիտասարդ, զգացումի ու խորհուրդի ստորիքները արտակիտող ցոլացիկ ոսպնաձեւի լիալուսին յաղթականութեամբ, կ'արտադրէ, կը թարգմանէ, աւելի՝ կը հիւսէ, կը մանէ մանր կիտուած, կը քանդակէ, կը յեռու ոսկերչական հրաշագործութեամբ: Վկա՛յ հսկայ մատենագրութիւնը ոսկեդարու, ինքնագիր ու թարգմանածոյ: Մեծաքար ադամանդին՝ Ս. Գրոց թարգմանութեան շուրջ անհուն շողերով գրաքոնդիկոն կը կազմեն անմահ մատեանները՝ որոնց ընթերցումն ու հետեւողութիւնը վերապրեցուցին յետագային գոհար լեզուն, եօթներորդէն մինչեւ երկոտասաներորդ դար, ապա Մխիթարեանց զոյգ Միաբանութեանց:

(1) ԵՐ. ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՑԷԹՃԻ ՊԷՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ընդդիմադիր կուսակցութեան պետ Ցէթճի պէյ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է փոքրամասնութեանց խնդրի մասին.

— Մեր կուսակցութիւնը կ'ուզէ գործադրել այն բոլոր իրաւունքները, զորս հիմնական օրէնքը անխտիր կուտայ բոլոր հայրենակիցներուն: Հանրապետութիւնը պայմանաւորուած է արդարութեան ապահովումով եւ բոլորին իրաւունքները յարգուելով: Անոնք որ այս սկզբունքները կ'ընդունին բայց գործադրութեան ատեն ուրիշ ընթացք կը բռնեն, հաստատած կ'ըլլան թէ երկերես են: Սէրպէսթ կուսակցութիւնը զգուշացաւ ասկէ եւ քաջութիւնը ունեցաւ հաստատելու թէ կը յարգէ հիմնական օրէնքը:

Բանակի տեսակէտով, շատ անկարեւոր են մեր երկրին փոքրամասնութիւնները: Պոլսոյ թաղապետութեան մէջ անոնց ներկայացուցիչ ունենալու իրաւունքը ընդունելով, մեր կուսակցութիւնը ապացոյցը տուաւ թէ հաւատարիմ է հիմնական օրէնքին: Իսկ այս պատճառով մեզ քննադատողները կը մոռնան որ կը գտնուին այն ամբաստանութեան տակ թէ երեւութապէս ընդունած են հիմնական օրէնքին սկզբունքները, բայց իրականին մէջ հաւատացած չեն անոնց:

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ

«Լա Թիւրքի Լիպէրալ» հետեւեալ նոր խորհրդածութիւնները կ'ընէ փոքրամասնութեանց խնդրի մասին.—

Եթէ փոքրամասնութիւնները մինչեւ հիմա մեկուսի էին, պատճառը իրենց քրիստոնէութիւնն էր: Այսպէս է որ Արաբներու, Ալպանացիներու եւ Քիւրտերու մեկուսացումը նուազ աչքի կը զարնէր, անոնց իսլամ ըլլալուն պատճառաւ: Արդ, կառավարութեան պարտականութիւնն է այնպիսի քաղաքականութեան մը հետեւիլ, որ փոքրամասնութիւնները կրթուին ազգային ոգիով, եւ քիչ ատենէն երկիրը միատարր դառնայ: Ասիկա պիտի ըլլայ իրացումի քաղաքականութիւն, որ ամէն տեղ կը կիրարկուի: Եւ մեր փոքրամասնութիւնները կարելի է ձուլել, եթէ ճնշում չբանեցուի անոնց վրայ, այլ խոհական եւ ուղիղ միջոցներ: Որովհետեւ, բոլոր Հայերը, Յոյները եւ Հրեաները կը փափաքին պարզապէս Թուրք քաղաքացի կոչուիլ:

ՀՆԴԻԿ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻՆ

Ինչպէս երէկ գրած էինք Հոկտ. 10ին հրատարակուած հրովարտակով մը, Հնդկաստանի փոխարքան լուծուած կը յայտարարէր յեղափոխական-ազգայնական կազմակերպութիւնները: Հրովարտակը որ մասնաւորաբար ուղղուած էր հնդիկ ազգայնականներուն դէմ, հակառակ արդիւնք տուաւ: Ազգայնականներն իրենց կարգին, հրապարակ կը դնեն գործունէութեան ծրագիր մը, որով ձախողութեան պիտի մատնուին կառավարութեան բոլոր կարգադրութիւնները: Հնդկական տաբեգլխուն, կոչ պիտի ուղղուի ժողովրդեան, որպէսզի դրամատուններէն, խնայողական սընտուկներէն քաշէ իր պահ տուած գումարները եւ սաստկացնէ կառավարական պաշտօնեաներու դէմ իր պոյքոթը: Ազգայնականներն այս անգամ կը հրահանգեն չվճարել գիւղական տուրքերը: Այս վերջին հրահանգին ի գործադրութեան, երբ կառավարական պաշտօնեաները մտնեն գիւղերուն, գանձելու համար տուրքերը, գիւղացիները խմբովին պիտի պարպեն գիւղերը, միասին տանելով իրենց գոյքերն ու ինչ բերք որ ունին:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ԱՐԿԱԾԻ ԶՈՀ

ՏՐԱՄԱ.— Ցաւով կ'իմանանք որ երկաթուղային դժբախտ արկածի մը զոհ երթալով մեռած է բնիկ Խարբերդի գիւղերէն եւ մեր չափահաս որբերէն 23 տարեկան Թովմաս Գալուստեանը (հօր անունը Արմենակ):

Խեղճ երիտասարդը երկաթուղագծին վրայէն անցած պահուն մնացած է կառախումբի անիւներուն տակ եւ կտոր կտոր ըլլալով տեղն ու տեղը հոգին աւանդած է:

Թաղումը տեղի ունեցաւ Տրամայի եւ Սէրէզի քահանաներու մասնակցութեամբ: («Հորիզոն» 10 փետր.):

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Սէն գետը կը բարձրանայ.— Սէն գետը կը շարունակէ բարձրանալ: Օսթերլիցի կամուրջին առջեւ, երէկ, ջուրին բարձրութիւնն էր 3 մեդր 22, մինչ նախորդ օրն էր 2 մեդր 42: Իսկ այս օրուան համար կը նախատեսուի որ ջուրին բարձրութիւնը, նոյն օրը, պիտի հասնի 3 մ. 80ի կամ 4 մեդրի:

Քոսթ եւ Պելլոնթ կը վերադառնան.— Դէպի Ամերիկա իրենց հոյակապ թռիչքէն եւ Ամերիկայի զանազան վայրերը օդանաւով իրենց «բարեկամական» այցելութենէն վերջ, Քոսթ եւ Պելլոնթ Ֆրանսա պիտի վերադառնան շոգենաւով: Հավր կը հասնին հոկտեմբեր 23ին:

Փարիզ - Թէհրան օդէն.— Հարիւրապետ Շալ, առջի առտու իր օդանաւով Պուրժէի կայանէն մեկնեցաւ դէպի Թէհրան: Ճամբան, կանգ պիտի առնէ միայն Պուտափէշթ:

Զինաթափութեան շուրջ.— Զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնախումբը նիստ պիտի գումարէ նոյեմբեր 3ին, Ժընեւի մէջ, սպառազինումը սահմանափակող պայմանագրութեան նախագծին պատրաստութեամբ զբաղելու համար:

Փիլզուտսկիի դէմ մահափորձը.—Կարգ մը թերթեր կը յայտնեն թէ Փիլզուտսկիի դէմ մահափորձը անհիմն է եւ թէ լուրը հրապարակ նետուած է արդարացնելու համար նոր ձերբակալումները: Մահափորձին կազմակերպիչն է եղեր Եակոցինսկի անուն մէկը, որ անցեալ սուրբաթ օր, ռումբ մը պիտի նետէ եղեր մարաջախտին ինքնաշարժին վրայ: Բայց ոստիկանութեան ձեռք առած միջոցներուն շնորհիւ յետաձգուեր է:

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿ ՉԵՆ ՈՒԶԵՐ — Մոսկուայի կառավարութիւնը հրամանագիրով մը կ'արգիլէ նպաստ բաշխել գործազուրկներուն: Առանց բժշկական վկայագրի, ոչ ոք պիտի կրնայ չաշխատիլ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԳՈԳՈՆ ԵՒ ԱՄՈՆ

(ՀԱՅ-ՔՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Եւ երեք գիշեր, քունը փախաւ Ամոյի աչքերէն, մինչեւ որ ու տառապեցաւ, անիծեց իր բախտն ու արեւը:

«Հարամ քեզի մօրդ կաթը, հարա՛մ քեզի զէնք, ձին ու կին: Ինչու լռեցիր չար կանանց, անոնց Աստուածն ու մարգարէներն կը խաբեն: Օ՜ձ Ամօ: Դուն ...ն առիր կիներէն, ընկերդ, դաւակիցդ սպաննելու համար»:

Ամրան օրերն է, կէսօ՛ր, ...: շուները լեզուները կախած կը հեւան, արօտի մէջտեղ կշտացած ձին անընդհատ գլուխն ու ...ը կը թափահարէ:

Մացառին տակ խոշոր ու կանաչ մօղէզ— Խարբերդցիներու բառով կովծուն, տափկցած է արեւին, գլուխը օձի բերանն ի վար, հեղուկ—թոյնը կը կաթեցնէ սողունի լեզուին ու ժանիքներուն: Եւ օձը կը զինուի մահափիւռ հեղուկի աղէտներու աշխատանքին համար:

Կանաչ մօղէզ թէ կանաչ մատտ, որքա՜ն նմանութիւն կայ դու ն'ազէի եւ անոր մէջ: Կապոյտ նազէն կանաչ մոխրագոյն իր գոյնով, ուռած փորով, ճըլպըլտուն աչքերով եւ ինքը օձի պէս երկար ու գէր մսերով եւ արիւնամանգ ակռաներով:

— Ինչո՞ւ խլեցիր ընկերոջդ կինը, ինչո՞ւ իրար խառնեցիր հայ ու քիւրտը, ինչո՞ւ աւրշտկեցիր երկիր մը, որ դրախտէն փրցուած մէկ կտորն էր ու հիմա ո՞ւր կ'երթաս, Գոգոյին կ'ուզես գտնել: Սուրդ պիտի նետե՞ս անոր առջեւ, որ մահը պտըտցնէ գլխուդ: Երկիրէ երկիր ճամբորդեցիր, հազար ձեւի մտար: Ի՞նչ կը սպասես, չհասնի՞ս, չգտնե՞ս...»:

Եւ Ամօն դողաց գանկի ոսկորներէն մինչեւ ոտքին մատները, պաղ հեղուկ մը վար սողաց անոր կռնակն ի վար, օձի պէս: Ան՝ ձեռքը ծոցը տարաւ, հանեց եռանկիւնի կարուած լաթը, քակեց անոր կախարդուած ծալքերը: Նայեցաւ օձի շապիկի կտորին, որ ապակիի փշրներու պէս կծկռած էր գայլի մորթի կտորին վրայ, եւ քամիին նետեց:

* * *

Հիմա անոնք դէմ դէմի են, մեզի ինչ թէ համիտէները ուր ղրկեց Ամոն:

Գոգոն շուարած կը նայի Ամոին:

— Ա՛ռ Գոգօ, ա՛ռ ու զարկ. կը հկըմաց Ամօն:

— Աստուծմէ՛ գտնես, թող Աստուած հախ ու դատաստանընէ, հեկեկաց Գոգոն:

— Զա՛րկ Գոգօ, գոռաց Ամօն եւ անոր մարմինը, զինելու պատրաստ մագիներու պէս երկընցաւ Գոգոյի ոտքերուն առջեւ:

— Թո՛ղ Աստուած զարնէ. եւ Գոգոն ետ ետ գնաց:

Զուլումաթը գետին ծռեցաւ. քրտի սուրը շողշողաց մութին մէջ:

Հաստ, երկար յօնքերն ու պեխերը հովերուն, կիսաբաց եւ արիւնկալած աչքերով եւ առնական հաստ շրթներով. խոշոր գլուխ մը թռաւ գետնատարած մարմինէ մը:

Եւ հեւաւոր լեռնակաները արձագանգեցին քրտի վերջին խօսքերը «Ես նամարտ եմ...»:

Սոլուխի կամո՛ւրջ...

Ա՛ն ինչպիսի անգիր եղերերգեր գիտէ:

Հիմա կամուրջի երկու ծայրերուն, խիտ մացառներ կան:

Մամիկներ՝ քիւրտ, եզիտ, գնչու, տարին տասներկու ամիս, գոյնզգոյն լաթի կտորներ կը կախեն փշոտ ճիւղերէն:

Անառագաստ հարսներ հոն ծնունդի կը նստին գաղտագողի:

Անծնունդ պորտեր, ուխտի կուգան:

Տիրամօր եարաւորնե՞րը, — անոնց ժողովուրդը շա՜տ շատ բազմացած հիմա, գացէք Եւրոպա, Ամերիկա... աշխարհի ամէն կողմ:

Օձե՞ր, ո՞ւր չկան. այնքան են շատցեր որ...

Օձի շապիկնե՛րը, Սոլուխի կամուրջի ծայրերէն մինչեւ աշխարհի բոլոր սուրբերու գերեզմանները ցրուած են:

Ու կախարդները Թիֆլիս կը գրեն այդ բարակ ու շողշողուն շղարշեայ շապիկներուն վրայ:

Աստուածները մի՛շտ գոհ են ու երջանիկ:

Ու Տէրը որ Եւային տուած էր իր աստուածային շունչն ու գեղեցկութիւնը, չես գիտեր, ինչո՞ւ կիներուն հոգիին մէջ զետեղած է նաեւ մեծ ու աճաւոր չարութիւն մը:

Ինչո՞ւ այդ օձրագար չարութիւնը...:

(20) ԱԶԳԻՆ

(ՎԵՐՋ)

ՄԱՐԴԸ... ՍԽԱԼ ՄԸՆ Է

Բրիտանական մարդաբանական ընկերութեան տարեկան համաժողովին մէջ, տոքթ. Հարիսըն հետեւեալ կարծիքները յայտնեց:

— Մարդը բնութեան մէկ սխալն է: Մենք զայնդրենք կենդանիներու այն ընտանիքին մէջ, որ կը կոչուի «բանաւոր մարդերու ընտանիք»: Եւ սակայն «բանաւոր» ածականին երբեք արժանի չէ մարդը: Որովհետեւ երբեք մարդը չէ հեռացած իր նախահայրերէն: Մարդ ըլլալէ առաջ, կապիկ մըն էր, եւ ոչ ոք գիտէ թէ ի՛նչպէս դադրեցաւ կապիկ մնալէ: Բնութիւնը մարդ դարձնելով զայն, դուրս ելաւ իր ներդաշնակութեան կանոններէն: Եւ սակայն մարդուն եւ կապիկի մէկ տեսակին ուղեղային ձեւերը կը մնան նոյնը, այնպէս որ կապիկն ալ կրնայ դառնալ... եպիսկոպոս մը կամ յաջող ճարտարապետ»:

Պոմպէյի մէջ կատարուած խուզարկութիւններու ընթացքին, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 195 անձեր, ազգայնականներու խորհուրդին կեդրոնատեղիին մէջ։

Զինուորներն ու ոստիկանութիւնը որ կը գրաւեն ռազմագիտական կէտերը, պատրաստ կը սպասեն որեւէ պատահականութեան հանդէպ։

Խուզարկութեան ընթացքին ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ կրակել ամբոխին վրայ, զայն ցրուելու համար։ Ազգայնականներու ինքնաշարժները գրաւուեցան, անոնց պաշտօնատեղիները փակուեցան, ինչպէս նաեւ կամաւորներու կայանները։

Պոմպէյի կառավարական պաշտօնաթերթը կը յայտնէ թէ 38 կազմակերպութիւններ, որոնց մէջ պատերազմական խորհուրդը, պոյքոթի յատուկ մարմինները եւլն. ապօրէն յայտարարուած են։

Պրազիլիոյ յեղափոխութիւնը

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Միացեալ-Նահանգները որոշած են ամէն կերպով օժանդակել Պրազիլիոյ կառավարութեան։ Ամերիկեան գործարաններուն թոյլ պիտի տրուի որ ռազմանիւթ հայթայթեն կառավարական ուժերուն, բայց ոչ ապստամբներուն։

Պրազիլիոյ կառավարութիւնը ներկայիս բանակցութեան մէջ է Ամերիկայի հետ, մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթի եւ զէնքի գնման համար։

Փարիզի Պրազիլեան դեսպանատան վերջին զեկոյցին համաձայն, կառավարական ուժերու գործողութիւնները տեղի կ'ունենան կանոնաւոր կերպով եւ յաջողութեամբ։ Ընդհանուր յառաջխաղացում կ'արձանագրուի Մինաս Սէրայէզի ճակատին վրայ։

Սան-Փաուլոյէն յառաջացող զօրքերը կը քալեն դէպի Փրէս-Գօրաքրէս։ Ռիոյի կառավարական ուժերը պարտութեան մատնած են ըմբոստները, որոնք կը փորձէին քաղաքի մը վրայ յարձակում գործել։

Միւս կողմէ սակայն, ըմբոստներն եւս յաղթանակի լուրեր կուտան։ Ռիօ-Կրանտէ-տօ-Սուլէն, ուր կը գտնուի ըմբոստներու ընդհ. բանակատեղին, կը հաղորդեն թէ յեղափոխական ուժերը ծանր պարտութեան մը մատնեցին կառավարական զօրախումբերը, Փարանայի եւ Սաօ-Փաուլոյի սահմանին վրայ մղուած ճակատամարտի մը մէջ։

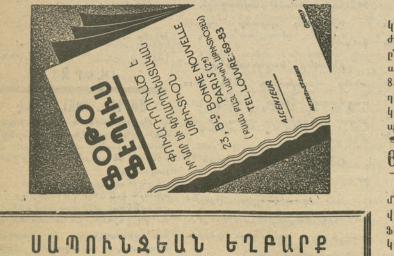
Կարմիրները կ'ուզեն Չինաստանը

Մինչդեռ Չինաստանի հակամարտ ուժերը փոխադարձ համաձայնութեամբ կը փորձեն վերջ տալ քաղաքացիական կռիւին եւ գործածուած աւերները դարմանել, համայնավար խումբերը կը շարունակեն ահու սարսափի մատնել Քեանկսի Նահանգը։ 60,000նոց համայնավար զօրաւիւնը, որ միայն 5000 զէնք ունի կը գտնուի Քեանկսի մայրաքաղաքէն Հանչանկէն 50 քիլոմեդր հեռու։ Ժողովուրդը սարսափէն սկսած է փախիլ, հակառակ կառավարական ուժերու ամրացման եւ պաշտպանութեան աշխատանքներուն։ «Յօրինակ այլոց» Քեանկչէնկի մէջ, կարմիրները գլխատեցին 50 քաղքենիներ եւ 200 առեւտրականներ ալ լեռը տարին իբրեւ պատանդ։

Ձերբակալուածներու բազմութիւնը պարտկելու չափ տեղ չկար այդ քաղքին բանտին մէջ։ Այդ պատճառով, անոնցմէ մաս մը տեղաւորեցին տան մը մէջ, որ չկրնալով տոկալ ծանրութեան, փլաւ։ 20ի չափ անձեր մեռան, եւ բազմաթիւ բանտարկեալներ ալ վիրաւորուեցան ճզմուելով։

Համայնավար իշխանութիւնները թոյլ տուին որ զօրքը կողոպտէ քաղքին խանութներուն կէսը, իսկ Միացեալ վաճառատուններու ապրանքները գրաւուեցան եւ ծախուեցան շատ վար գիներով։ Մինչ չինացի կարմիրները կը շարունակեն աւերել իրենց երկիրը, կարմիր Ռուսները կը փորձեն ձեռք դնել չինական Թուրքիստանի ընդարձակ տարածութեան վրայ, որ արդէն իրականութեան մէջ, բաժնուած է Չինաստանի Միացեալ մասէն։

Ռուսական զօրագունդեր հասած են այդ երկիրը, եւ օգտուելով այդ պարագայէն որ Չինաստան մխրճուած ըլլալով քաղաքացիական կռուի մէջ, չի կրնար պաշտպանել իր հողերը, Մոսկուա կը փորձէ աստիճանաբար անջատել Թուրքիստանը։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 2.30ին Հայոց եկեղեցիի սրահը
15 Rue Bayard

ՊՕՐՏՕ.— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, «Տաւրոս» ճաշարանին մէջ։ կը խօսի՝ ընկ. Ռէն

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ
18 Հոկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին
Պուա-Քոլոմպի Թաղապետական սրահներուն մէջ
Rue des Halles, Bois - Colombes
կը նախագահէ՝ Պ. ՍԱՀԱԿ Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ
կը խօսի՝ Պ. ԲԵՆՕ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Թ. Եազըճեան, Ա. Շահպազ (դաշնակ), Օր. Հ. Գազազեան (կովկասեան պար) Տիկ. Տէրուա, Ա. Սարաֆեան, Պ. Պ. Ջ. Ղարիպեան (արտասանութիւն), Մ. Աւետիսեան (մեներգ), Ա. Պետրոսեան (արտասանութիւն), Թառիստ Աբգար եւ ուրիշներ:

կը ներկայացուի՝ քրքջալից տեսարան մը Պարոնեանէ

Ի ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՒՄԲԱԼ Է (զաւեշտ)

ընտիր ճազ, կովկասեան պարեր, ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով
Մուտք 5 եւ 7.50 ֆրանք

THÉATRE ADYAR

Square Rapp — Avenue Rappի մէջ
թատերական բացառիկ եւ շքեղ ներկայացում
18 հոկտ. 1930, շաբաթ գիշեր ժամը 8.45 ին

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ Ա. ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ

ԿԸՌԻՒ ՍԿԱՌԻԹ ԿԱՄ ԲԱՐՁՐԱՑԻՐ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՐ

Քրքջալից զաւեշտ 3 արար
Ե. ԹՕԼԱՅԵԱՆԻ, Ա. ՔԷՉԵԱՆԻ եւ ԳՐԷՄ-ՍԻՄՕՆԻ
Métro: ALMA-MARCEAU
Գիներ՝ 20 ֆր. Ա. Կարգ, 12.50 Բ. Կարգ եւ 7.50՝ վերնայարկ։
ԾԱՆՕԹ.— Տոմսերը կը ծախուին բոլոր ծանօթ վայրերը: 4—4

Հ. Յ. Դ.

Կ. Կ.ը ժողովի կը հրաւիրէ Արդուլեան եւ Ջաւարեան ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին: 39 Rue Jules Gévelot, Issy-les-Moulineaux, կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Հրազդան խումբի անդամները, այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոմպի փոթորիկ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 178 Ave. d'Argenteuil սրճարանը, կարեւոր օրակարգ՝ բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԱՆԵՍՕ ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ խումբի ընկերահամակրական ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին ընկ. Սեդրակ Գարակեօզեանի բնակարանը 19 Rue Ampère, Cachan: կը խօսի՝ ընկ. Ռէն: կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները,

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ ժամը 8.30ին, Ռոստոմի Գրադարանը: Օրակարգ՝ զեկոյց եւ ընտրութիւն,

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 5ին ընկ. Յովհաննէս Ջարբոյեանի բնակարանը: կարեւոր օրակարգ,

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: կարեւոր օրակարգ: Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին,

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ, կարեւոր օրակարգ: կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները,

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Զէնկիլերցիներու Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 29 Rue Etienne Dolet.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր ֆութպոլիստները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Gare de l'Estի դէմ Au Tramway de l'Est սրճարանի վերնայարկը, Ամէն անոնք որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի գոյք (կօշիկ, գուլպայ, շապիկ, տափատ) ունին իրենց մօտ, պարտաւոր են միասին բերել,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Հարամիկ գիւղէն հօրաքրոջս որդին Անդրանիկ Մկրտիչեան։ Իմացնել Ենովք Մալօեանի, Dovista, Serès, Grèce.

— Զարսանճաքցի Միսաք Աւետիսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սեդրաք Աւետիսեան որ 1926ին կը գտնուէր Մարսէյլ։ Իմացնել «Յառաջ»ի կամ ուղղակի իրեն՝ Missak Avedissian. Dovista, Serès, Grèce.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930
18 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1394 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՒԱՏՔԸ ԽԱԽՏԱԾ Է

Բոլշեւիկեան տիրապետութիւնը սկսած է սարսիլ։ Բռնակալութեան ամուր շէնքը այլեւս այն ամուր հիմերը չունի, ինչ որ ունէր անցած տասնամեակին, գերազանցապէս կռթնելով բանուորական զանգուածներուն։ Բանուորութիւնը, հետըզհետէ, իր ուսը ետ կը քաշէ այդ ծանր բեռին տակէն եւ այլեւս չուզեր յենարան դառնալ բոլշեւիկ նոր ունեւոր դասին։

Բոլշեւիկեան Ռուսաստանը (խօսքը մեր փոքրիկ հայրենիքի հովանաւոր պետութեան մասին է) այժմ երկուքի բաժնուած է, մոլեռանդ ղեկավարութիւնը եւ յուսախաբ բազմութիւնները։ Կրաւորական բազմութեան մասին չխօսինք։ Այդ զանգուածը միշտ ենթակայ եղաւ կոմունիստներու անխնայ հարուածներուն, ու անզօրութեան մատնուեցաւ։ Իսկ հիմա, երբ խօսք կ'ըլլայ յուսախաբ բազմութեան մասին, պէտք է գիտնալ որ այդ բազմութիւններն էին, որ խանդավառ յենարանը կը հանդիսանային բոլշեւիկեան տնտեսական եւ քաղաքական տիրապետութեան։

Ուրեմն, բոլշեւիկեան ճգնաժամը այս տարի աւելի վտանգաւոր հանգամանք մը կը ստանայ, շնորհիւ բանուորութեան եւ գիւղացիութեան համատարած դժգոհութեան։

«Թայմզ» շաբաթ մը առաջ հրատարակեց ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը, բանուորական խաւերու տրամադրութիւնները պատկերացնող, որոնք ցոյց կուտան թէ բոլշեւիկեան իշխանութեան հիմերն իսկ խախտած են։ Բանուորները կը ստանան 80—100 ռուբլի, բայց այդ դրամով չեն կարող ստանալ սնունդ եւ հագուստ։ 8—12 ժամուան աշխատանքի փոխարէն բանուորութիւնը միայն իր թշուառութիւնը կը տեսնէ։ Բանուոր մը կ'ըսէ.— «Դրութիւնը սոսկալի է, անօթութիւնը մեզ կը խեղդէ։ Կոմունիստներու օգնութիւնը կը կայանայ այն խոստումին մէջ, որ անոնք կուտան մեզ, թէ երբ հնգամեայ ծրագիրը գլուխ գայ, մենք պիտի դառնանք բարեկեցիկ։ Իմ կեանքս կը նմանի ծաղիկի մը, որ շուտով պիտի թոշնի։ Ես կ'ուզեմ հիմա ուտել եւ ապրիլ։ Իմ ինչո՞ւս պէտք է թէ ի՛նչ պիտի պատահի հարիւր տարի ետքը...»։ Ուրիշ բանուոր մը կ'աւելցնէ.— «Հնգամեայ ծրագիրը չպիտի յաջողի։ Կոմունիստները երկար չեն կարող ապրիլ, որովհետեւ մենք բանուորներս այլեւս չենք կարող երկար ժամանակ հաւատարիմ մնալ անոնց։ Դուք պիտի տեսնէք. թերեւս այս դրութիւնը յեղափոխութեամբ մը վերջանայ։»

Կոմունիստներու խոստումներէն եւ հնգամեայ ծրագրէն յուսալքուած բազմութիւնները, հիմա ամէն անգամէ աւելի սկսած են մտածել ներքին յեղափոխութեան մը մասին։

Ստալինի քաղաքականութեան սնանկութիւնը բնորոշելու համար, հետաքրքրական է բանուորութեան վերաբերմունքը դէպի Ռուսաստանի բացարձակ բռնակալը։ Երբ բանուորութեան հարցնեմ ուղղուի Ստալինի մասին, անոնք կը պատասխանեն, — «Եթէ Լէնին ապրէր, ամէն բան լաւ պիտի ընթանար»։ Ու կը պատմեն անէքթոտ մը Լէնինի եւ Ստալինի երազային տեսակցութենէն։ Ստալին երազի մէջ կը հանդիպի Լէնինին։ — «Բարե՛ւ, Ստալին, ի՞նչպէս է Ռուսաստանը»։ Ստալին կը պատասխանէ, — «Մենք գայն կը կառավարենք սքանչելի կերպով, մեր յաջողութիւնները հնգամեայ ծրագրով հիանալի են»։ Լէնին կը հարցնէ, — «Բայց ի՞նչ պիտի ընէք, եթէ հնգամեայ ծրագիրը գլուխ գայ»։ Ստալին, — «Օ՜հ, այն ատեն մենք պիտի ունենանք նոր հնգամեայ ծրագիր մը»։ Վերջապէս, Լէնին կը հրէ Ստալինը, ըսելով, — «Այդ ձեւով, Ռուսիոյ բոլոր բնակիչները պիտի մեռնին եւ գան ինծի միանալու, եւ դուն մինակդ պիտի մնաս քու երկրորդ հնգամեայ ծրագրով...»։

Ու այս յուսաբեկ մտայնութիւնը հետզհետէ կը թանձրանայ եւ կը դառնայ քաղաքական մեծ վերիվայրումներու հիմնական ազդակ մը։

Խորհրդային Միութեան ներսը եւ դուրսը, այս տարուան դէպքերու հետեւանքով, քաղաքական միտքը կարեւոր բեկում մը ունեցաւ։

Երկրի ներսը ձեւաւորուած ընդդիմադիր եւ դժգոհ բոլոր տարրերը իրենց յոյսը դրած էին արտաքին միջամտութիւններու վրայ, եւ կը սպասէին, որ արտասահմանի տարագիր քաղաքական կազմակերպութիւնները այդ ուղղութեամբ քայլեր առնէին։ Իսկ արտասահմանի ուժերու ճնշիչ մեծամասնութիւնը կախեալ էր արտաքին միջամտութեան եւ իր յոյսերը կը կապէր երկրի մէջ գոյութիւն ունեցող դժգոհ տարրերուն։

Հիմա պատկերը այլ գոյներով կը ներկայանայ մեզ։ Երկրի ընդդիմադիր եւ դժգոհ տարրերը ներքին յեղափոխութեան մը մասին կը մտածեն, իսկ արտասահմանի ուժերը՝ կը շեշտեն անհրաժեշտութիւնն արտաքին յարձակողականի մը։

Դիրքերու ճշտումը, հետզհետէ կը դառնայ որոշակի եւ դառնալից։ Ստալին եւ իր գործակիցները՝ աւելի ջղային ու աւելի անգութ։ Այս լարուած դրութիւնը պիտի պայթի օր մը, հեղեղի տալով շատ բան։

Կ. Ս.

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վաֆտ կուսակցութեան նախագահը եւ Եգիպտոսի նախորդ վարչապետ Նահաս փաշա, յայտարարութեամբ մը կը յայտնէ թէ այն պահուն, երբ կառավարութիւնը փոփոխութիւն կը մտցնէ սահմանադրութեամբ հաստատուած ընտրական օրէնքին մէջ, բոլորին պարտք կ'իյնայ պաշտպանել ազգին իրաւունքները եւ ամէն զոհել սահմանադրութեան յաղթանակին համար։

ՄԱՄՈՒԼ

ԼՔՈՒԱԾ ՃԱԿԱՏ

«Յուսաբեր» անդրադառնալով արաբական մամուլի գրգռութեանց ընդդէմ հայութեան եւ այդ գրգռութեանց մէջ՝ կարգ մը հայանուն արարածներու տխուր դերին, կը գրէ (8 հոկտ.)

— «Ու միշտ նոյն մարդիկը թէ՛ ներքին եւ թէ արտաքին ճակատներուն վրայ։ Ու նաեւ նոյն բառերն ու նոյն զրպարտութիւնները թէ հոս ու թէ հոն։ Պարտուած ազգային ներքին կեանքին մէջ, այս ազգադաւ ուժերը, գլխաւորութեամբը նոյն բոլշեւիզմին, իրենց պայքարը փոխադրած են արաբ մամուլի էջերը՝ այժմ ալ հոնկէ դաշնակցութեան դէմ ճակատելու համար։

Ու պէ՛տք է ջախջախել այս իժին գլուխը նաեւ հոս, արաբ մամուլի էջերուն վրայ։

Անհնար է հանդուրժել այս տաժանելի կացութեան։ Աններելի է ձեռնածալ նստիլ ու լռել ազգովին։ Թոյլ տալով, որ ամէն վարձկան ու ամէն գրիչ, հայ թէ օտար, ուզած վայկեանին ուզած ժահրը թափէ մեր ժողովուրդի հասցէին։

Հետապնդել պէտք է այս մըկահայած ոսոխը մինչեւ իր թափառումներու բոլոր անկիւնները՝ վերջնապէս զինք զգետնելու եւ հայութիւնը այս աւերիչ ու ապականիչ ուժէն ազատելու համար։

Պէտք չէ թոյլ տալ, որ ան ոստայն հիւսէ արաբ մամուլի էջերուն վրայ՝ այս անգամ ալ արաբը մեր դէմ հանելու նենգամիտ փափաքով։

Ու եթէ յամառ ու հետեւողական աշխատանք տարուի նաեւ այս ճակտին վրայ, համոզուած ենք, որ տարբեր պիտի չըլլայ արդիւնքը նաեւ հոս, օտար միջավայրի մէջ։

Հայութիւնը աւելի մեծ թշնամի չունի՝ քան Մոսկուան ու էնկիւրին։

Եւ Մոսկուան ու էնկիւրին պայքարի աւելի թունոտ զէնքեր չունին մեր դէմ՝ քան իրենց հայանուն վարձկաններն ու գործակալները։

Ասոնք երէկ մեր կեանքը կը նեխէին Մեսրոպեան գիրերով,— ու պարտուեցան։

Ասոնք այսօր նոյնը կ'ուզեն ընել արաբական գիրերով,— ու դարձեալ պէտք է որ պարտուին։

Պայմանով սակայն, որ մենք ընդունինք նետուած ձեռնոցը եւ նետողին արժանի պատասխանը տանք։»

ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Սան-Փաուլոյէն 300 քիլոմեդր հեռաւորութեան մըվրայ Իթանկուայի մէջ, ըմբոստները պարտութեան մատնեցին կառավարական ուժերը։

Միւս կողմէ, պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտնէ թէ կառավարական զօրախումբերը կը յառաջանան մինչեւ Սէրայէգի հարաւէն։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄՆԵՐ

Լեհական ոստիկանութիւնը ձերբակալեց ընկերվարական կուսակցութեան նախկին պետը Նեհրինկ, ինչպէս նաեւ Ուկրայնայի ազգ. կուսակցութեան երեսփոխաններէն Քոշանը։ Երկուքն ալ կ'ամբաստանուին փիլզուտսկիի դէմ դաւադրութեան գործին մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք ընտրութիւնները կը պղտորին

Անթալիոյ մէջ թաղապետական ընտրութիւններու ընթացքին, ծանր միջադէպեր պատահեցան։ Ֆէթհիի կուսակցութեան համախոհները ատրճանակներով եւ քարերով յարձակում գործեցին ոստիկանութեան եւ ոստիկան զօրքերուն վրայ։ Յարձակման ենթարկուեցաւ նաեւ բարձրաստիճան սպայ մը։ Խռովութեանց ընթացքին, Սէրպէսթ կուսակցութեան տեղական մասնաճիւղին ղեկավար տարրերը ձերբակալուեցան եւ հսկողութեան տակ առնուեցան։ 30ի չափ վիրաւորներ կան։

ԻԶՄԻՐ, 11 (Ա.).— Այսօր ձերբակալուեցան 57 անձեր, որոնք իրենց քարոզութեամբ ժողովուրդը կը գրգռէին։ Սիտիքէօյի ընտրութիւնը ընդհատուած է, կարգ մը անկանոնութիւններ գործուած ըլլալուն համար։

Րիզա անուն անձ մը, որ կը պօռար թէ Սէրպէսթ կուսակցութենէն է ինք, ոստիկանի մը դիմադրած եւ ատրճանակով ծանրապէս վիրաւորած է զայն։ Րիզա ձերբակալուած է։ Ոստիկանութիւնը այս օրերս սկսած է խիստ խուզարկութիւն կատարել զէնքեր հաւաքելու համար։

.*. Խօտէմիշի մէջ պատահած խռովութեանց առթիւ, ընդհ. դատախազութիւնը քննութիւն կատարած եւ Սէրպէսթ կուսակցութեան տետրակները պահանջած է։ Տետրակները, սակայն, չեն յանձնուած եւ պահուած են։ Ընդհ. դատախազութեան հրամանով 11 հոգի ձերբակալուած են, որոնց մէջ կը գտնուին Սէրպէսթի Օճախին նախագահը եւ վարչութեան անդամները։

Ռումէն դահլիճին ծրագիրը

Ռումէն վարչապետը Միրոնէսքօ մամուլի ներկայացուցիչներուն պարզեց իր քաղաքականութեան ընդհանուր գիծերը, նախ հերքեց կարգ մը ակնարկութիւններ եւ կրկին հաստատեց թէ իր դահլիճը վերակազմեալ հինին շարունակութիւնն է.—Ներկայ դահլիճը բոլորովին, յայտարարեց, նոյն ծրագիրն ունի, նոյն կուսակցութենէն կը բխի եւ կը կոթնի նոյն խորհրդարանին։

Վարչապետը հերքեց այն զրոյցները, որոնց համաձայն, իբր թէ կարօլ թագաւոր ըսած ըլլայ՝ նոր դահլիճի կազմութեան առթիւ՝ թէ պէտք է որ վեհապետին ծրագիրը հետապնդէ ան։

Անգլ. պահպանողականներու ծրագիրը

Անգլիոյ նախորդ վարչապետը Պոլտուին պահպանողականներու նախագահին Ն. Չէմպըրլէյնի ուղղուած նամակով մը կը պարզէ իր կուսակցութեան քաղաքականութիւնը։

Պոլտուին կը հաստատէ նախ թէ Անգլիա կը գտնուի ազգային եւ ճարտարարուեստական տագնապի մը մէջ եւ թէ ընկերվարական կառավարութիւնը կը թուի թէ ամէն յոյս կորսնցուցած է կասեցնելու անգործներու թիւին աճումը։ Երբ պահպանողականները գործի գլուխ գան, անոնց առաջին գործը պիտի ըլլայ արգիլել բոլոր այն ծրագիրները որոնց գործադրութիւնը կը պահանջէ յաւելուածական ծախքեր։ Ճարտարարուեստի բարգաւաճման վերսկսումը աւելի պիտի նպաստեր լուծելու կարգ մը հարցեր, բայց ատոր համար իսկ անհրաժեշտ է ծայրայեղ խնայողութիւններ ընել եւ տուրքերը նուազեցնել։ Պոլտուին կ'աւելցնէ թէ պէտք է նաեւ որ գործատուութեան դէմ ապահովագրութեան եղանակը խստօրէն բարեկարգուի։

«Դէպքերը, կը շարունակէ Պոլտուին, այնքան արագօրէն կը յեղաշրջուին դէպի ազգային ծանր տագնապ մը, որ պէտք է գործել արագ եւ վճռական։ Անհրաժեշտ կը նկատեմ ճշտել թէ ալ չեմ մտածեր դիմելու հանրաքուէի կամ նոր ընդհ. ընտրութիւններու, բայց առաջին առթիւ որ ներկայանանք ընտրողներուն, պէտք է ունենանք ծրագիր մը զոր առաջարկենք վերջնապէս ընդունիլ»։

Պոլտուինի այս նամակէն օրինակ մը անմիջապէս հաղորդուեցաւ վարչապետ Մաքտոնալտի, որ զայն մեկնաբանելով յայտնեց թէ Պոլտուին կը ջանայ անով իր կուսակցութեան խլրտուն տարրերը հանդարտեցնել, և կը սկսի տեղի տալ, թէ բոլորին նպաստ կը յատկացնէ, բացի աշխատաւորներու սընտուկէն։

Ռուս գիւղացիներու վրէժը

Վարշաւիոյ ճամբով, Մոսկուայէն տրուած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ գիւղացիները կը շարունակեն վրէժխնդրական արարքներու դիմել խորհրդային այն պաշտօնեաներուն դէմ, որոնք իրենց ցորենի եւայլ բերքերը կը բռնագրաւեն։ Մարդատար մեծ ինքնաշարժ մը դէպի Մինսկ կ'ուղեւորէր բռնագրաւիչ պաշտօնեաներով բեռնաւոր, երբ գիւղացիներու կողմէ ճամբուն անկիւնը հաստատուած պատնէշի մը վրայ ինկաւ ու ջախջախուեցաւ։

Բախումէն ոստիկանութենէն 9 պաշտօնեաներ մեռան անմիջապէս։ Իսկ 33 անձեր ծանրօրէն վիրաւորուեցան։

Բոլշեւիկ իշխանութիւնները քննութեան ձեռնարկած են երեւան հանելու համար դաւող գիւղացիները։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿՈՒՏԵՊՈՎԻ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄԸ

Մեր նախորդ օրուան թուով, մանրամասնութիւններ տուեր էինք կուտէպովի առեւանգման շուրջ, Պուրցէֆի յայտնութիւններուն մասին։

Փարիզի հարցաքննիչ դատաւորներէն Պ. Տըլալէ նաեւ լսեց Պուրցէֆի յայտնութիւնները։

Պուրցէֆի յայտնութիւններուն մասին, Փարիզի խորհրդային դեսպանատունը հետեւեալ զեկոյցը կը հաղորդէ մամուլին.

— Մամուլը վերջերս արտատպեց տեղեկատուութիւն մը, որով Պերլինի խորհրդ. դեսպանատան նախկին քարտուղար Անտրէ Ֆէլնէրի կը վերագրուի կարգ մը ուշագրաւ յայտնութիւններ։ Իբր թէ այս վերջինը իր կապերը խզած է իր կառավարութեան հետ եւ ներկայիս, ապաստանած է անծանօթ վայր մը։

«Այս մասին, խորհրդ. Միութեան Փարիզի դեսպանատան մամուլի դիւանը կը յայտարարէ հետեւեալը.— Անտրէ Ֆէլնէր Պերլինի խորհրդ. դեսպանատան երկրորդ քարտուղարութիւնը վարած է 1924էն 1926, յետոյ մինչեւ 1929ի դեկտեմբերը, Մոսկուայի մէջ, արտաքին գործավարութեան Պալթիկեան ճիւղին խմբագրի պաշտօնը։ Այդ թուականին կոչուած է Կաունասի (Լիթուանիա) խորհրդ. պատուիրակութեան գործակատար— առաջին քարտուղար։ «Այս թուականէն ի վեր Ֆէլնէր կը բնակէր Կաունաս առանց ընդհատումի։ Ներկայիս իր արձակուրդը կ'անցընէ Խորհրդ. Միութեան մէջ»։

Տեղական թերթ մը դիտել կուտայ թէ Խորհրդ. դեսպանատան մամուլի դիւանը անուններու շփոթութեան մէջ է եւ անունի նմանութեան մը հետ կը խաղայ։

ԿԱՆԱՆՉ ԴՐՕՇԻՆ ՇՈՒՐՋ

Թուրքիոյ թերթերը քանի մը օրէ ի վեր կը զբաղին Գասըմ փաշայի մէջ երեւցած կանանչ դրօշի խնդրով եւ անոր տակ կասկածելի շարժումներ կը մատնանշեն։ Մինչդեռ, յայտնուեցաւ թէ այդ դրօշը մարզական միութեան մը նշանակն է պարզապէս եւ քուէարկութեան վայրը բերուած էր մարզիկ տղոց խումբի մը կողմէ։ Այս խնդրին շուրջ, Սէրպէսթ կուսակցութեան պետ Ֆէթհի պէյ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է.

— Երէկ Գասըմ փաշայի մէջ՝ «Հալըճ» մարզական միութեան եռանկիւնաձեւ կանանչ դրօշը քուէատուփը գտնուած մզկիթին առջեւ տեսնուած է։ Ի՜նչ մեծ առիթ...։ Եւ ահա կառավարական յայտնի թերթերուն մէջ մեզի դէմ լուրջ քարոզութիւն մը բացուեցաւ «կանանչ դրօշները երեւան կ'ելլեն, յետադիմութիւն գլուխ կը ցցէ» խորագիրներով։

«Էֆէնտինե՛ր, ամչցէք. մինչ ընտրութեան մէջ հազարներով, տասը հազարներով ժողովուրդին քուէարկութեան իրաւունքը չի ճանչցուիր ու ժողովուրդին ազգային իրաւունքը կ'ուրացուի, ձայներնիդ չելլեր, ու խեղքէ մտքէ չանցած մտացածին զէնքերու կը փարիք, կարգ մը երիտասարդներու մարզական ակումբի դրօշին գոյնը քննադատելու համար, կը կարծէք թէ Պոլսոյ մտաւորական եւ խելքը գլուխը ժողովուրդը չի՞ հասկնար ձեր այս շարժումին իմաստը, Ո՞վ պիտի խաբէք. ջեզմէ զատ ոչ ոք այս վերնագրումներուն ականջ կը կախէ»։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԸ
ՀԱՒԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կ'արծուածէն շատ աւելի բազմաթիւ են այն յօդուածներն, որոնք մօտալուտ կը նկատեն նոր պատերազմ մը եւ կ'արժէ որ ուսումնասիրենք անոր կարելիութիւններն եւ արգելիչ պատճառները:

Անուրանալի է թէ մեծ պատերազմը հաշուեյարդարի ենթարկող բազմաթիւ եւ բազմապիսի դաշնագրերն ամէնքն ալ արդարութեան եւ անաչառութեան գլուխ-գործոցներ չեն... ընդհակառակն, ի հեճուկս բազմիցս յայտարարուած ժողովրդավար սկզբունքներուն, միայն զօրաւորներու կամքն է որ պարտադրուած է պարտուածներուն եւ տկարներուն, որոնք դժգոհ մնալու շատ մը պատճառներ ունին եւ յարմար առիթի մը կը սպասեն պատռելու համար այդ դաշնագրերը:

Յիշենք լեհական «Նրբանցքը» որ երկուքի կը բաժնէ արեւելեան Փրուսիան, աչքի առջեւ բերենք Պուլկարիոյ կղզիացած դիրքը Ֆիումէն' երբ վէրք մը բացուած Եուկոսլաւիոյ ծովեզերքին վրայ եւն. եւն.:

Բայց իրա՞ւ է թէ քաղաքական հորիզոնն այնչափ մթագնած է որ իրաւունք տայ ոմանց իրենց դրամներն ոսկիի վերածելու, կամ տունը պաշար ամբարելու:

Պատերազմի զրկանքններուն եւ արհաւիրքներուն մասնակից չեղող ազգայնական երիտասարդութիւն մը կայ դժգոհ երկիրներուն մէջ, որ չի վախնար պատերազմէն, պատերազմէն հարստացողներու եւ պղտոր ջուրի մէջ որսալու պատրաստ խումբեր կան ամէն երկիրներու մէջ ալ, որ սիրով պիտի դիմաւորեն նոր պատերազմի մը յայտարարութիւնը, բայց ասոնց քով կան նաեւ այսօրուան ապրող եւրոպացիներու ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը, որ չարչարուեցաւ պատերազմի հինգ ահաւոր տարիներուն եւ ցմրուր քամեց դառնութեան ու անձկանքներու բաժակները' թէ՛ յաղթող եւ թէ պարտուած երկիրներու մէջ եւ որուն սոսկում կ'ազդէ մինչեւ իսկ պատերազմի անունը:

Ֆաշիստ Իտալիան եւ Հիտլերեան Գերմանիան կը շահագործեն պատերազմի այդ երկիւղն իբր խրտուիլակ մը' իրենց դժգոհութիւնը արտայայտելու համար, բայց երկուքն ալ լաւ գիտեն թէ պատերազմը կարելի չէ միայն զգացումներով եւ ճառերով վարել եւ շահիլ: Յաղթանակի գլխաւոր ջիղը դրամն է եւ այսօր բաւական դժուար է պատերազմի համար պէտք եղած ահագին գումարները հայթայթել:

Դրամ հայթայթելու երեք միջոցներ միայն կան: Տուրք հաստատել, փոխառութիւն կնքել եւ թղթադրամ հրապարակ հանել:

Տուրքերն արդէն բաւականէն աւելի ծանր են, ամէն երկիրներու մէջ ալ, որպէսզի կարելի ըլլայ անոնց վրայ նորերը աւելցնել, ամէն անհատ վճարելու բարձրագոյն կարողութիւն մը ունի, որմէ անդին անկարելի է անցնիլ, այսօր արդէն այդ սահմանին հասած ենք եւ յիմարութիւն կ'ըլլայ նոր տուրքերու արդիւնքին վրայ մեծ յոյսեր դնելը:

Փոխառութեանց դժբախտ փորձառութիւնները շատ թարմ են տակաւին, որպէսզի դրամատէրները խաբուին քանի մը փրանք աւելի տոկոս գանձելու հեռապատկերով: Չեմ կարծեր թէ պատերազմական նպատակաւ հրապարակ հանուած պարտաթղթերն այլեւս կրնան ոեւէ գնորդ գտնել չէզոք երկիրներու մէջ:

Գալով թղթադրամներուն, ամենայետին գիւղացին իսկ գիտէ թէ ինչ է տարբերութիւնը թուղթին ու ոսկիին եւ ապահովաբար պատերազմի առաջին ամսուն իսկ թղթադրամը զերոյի կը հաւասարի:

Միակ երկրի մը ներքին արտադրութիւններն անբաւական են գոհացնելու պատերազմի մը բազմապիսի պահանջները, եթէ մինչեւ իսկ քանի մը ամիս միայն տեւէ այն: Անձնական քաջութիւն, բարոյական կորով եւն., այլեւս ոեւէ արժէքէ զուրկ են գրեթէ ներկայ մեքենական եւ գիտական միջոցներուն հանդէպ:

Անպատասխանատու մարդոց ներելի է զգացումներով առաջնորդուիլ, բայց երբ մինչեւ իսկ այդ երազատեսները պատասխանատու գործի գլուխ կ'անցնին, կը ստիպուին սանձ դնել իրենց զգացումներուն եւ քիչ մը աւելի հեռուն ուղղել իրենց հայեացքները:

Ֆաշիստներն ու հիտլերականները շատ մը պլէֆներ ըրած են ու կ'ընեն տակաւին, բայց խոհուն հայրենասէրները բարեբախտաբար չեն հետեւիր անոնց ամէն շարժումներուն:

Գերմանացի մը իրաւունք ունի խորհելու թէ Թուրքիա որ պարտուած երկիր մըն էր, իր յամառութեամբ կրցաւ ջնջել Սեվրի դաշնագիրը, իր երկրին մէջ օտարականներու վայելած ազատութիւնները (capitulation) եւն., եւ այժմ ալ չիվճարեր իր տալիքները, որով իրենք ալ իրաւունք ունին փորձելու, բայց պէտք է նկատի ունենալ թէ Գերմանիա եւ Թուրքիա միեւնոյն դիրքը չունին Եւրոպայի խաղաղութեան պահպանման հայեցակէտով: Թուրքիա կրցաւ օգտագործել Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ հակամարտութիւններն եւ պատերազմէն յոգնած ըլլալնին. ասոր տրուած առաւելութիւնները սակայն «բարոյապէս» միայն կը վնասէին դաշնակիցներուն, մինչդեռ Գերմանիոյ պարագան միեւնոյնը չէ եւ Վէրսայլի դաշնագրին բանի փոփոխումը ահագին վերիվայրումներ կրնայ յառաջացնել դիւանագիտական միջազգային կացութեան մէջ: Շատ թեթեւամիտ ըլլալ պէտք է, չհասկնալու համար թէ ինչ խառնակութեանց կրնայ մատնուիլ Գերմանիան, ներքին յեղափոխութեամբ մը, որ կրնայ սպառնալ մինչեւ իսկ պետութեան հիմերուն: Գերմանիա այսօր չունի այն քաղաքական, ելմտական եւ զինուորական մեծ զօրութիւնն ու հմայքը, զոր ունէր 1914ին: Այսօր ան բոլորովին խեղճ է այդ հայեցակէտներով, մինչդեռ իր թշնամիները — Ֆրանսա, Լեհաստան, եւն. — մինչեւ ատամներն զինուած են:

Կ'ըսեն թէ այլեւս Անգլիա Ֆրանսայի հետ չպիտի ըլլայ յառաջիկայ պատերազմին, այդպէս խորհողները կը կարծեն թէ անցեալ պատերազմին Անգլիա Ֆրանսան փրկելու համար էր որ կռուեցաւ եւ չեն անդրադառնար թէ Անգլիան ինքզինք փրկելու համար միայն ըրաւ այն ահագին զոհողութիւնները: Անգլիացիները լաւ գիտեն թէ վախնալիք բան մը չունին զօրաւոր Ֆրանսայէ մը, մինչդեռ զօրաւոր Գերմանիոյ մը գոյութիւնը իրենց գաղթային պետութեան մեծագոյն վտանգն է:

Հիտլերեանները կը խորհին թերեւս թէ ասկէ աւելի վատ կացութեան մը չեն կրնար մատնուիլ, բայց համայնավարները անհամբերութեամբ կը սպասեն անոնց որեւէ մէկ անխոհեմ քայլին եւ կը տեսնենք ամէն օր, երկիր մը որ անոնց ձեռքը կ'անցնի, ինչ վիճակի կը մատնուի:

Գերմանիոյ հանդէպ դաշնակիցներուն լաւագոյն քաղաքականութիւնը խաղաղութեան ի նպաստ աշխատելով հանդերձ, պատրաստ գտնուիլն է, որովհետեւ խենթերու հետ գործ ունեցող մը միշտ պատրաստ պէտք է ըլլայ: Յամենայնդէպս, այսօր պատերազմի հաւանականութիւնները շատ աւելի քիչ են քան 1914ին. Այսօր թէ՛ դրական թէ բացասական պատճառներ կան պատերազմը արգիլող. դրական պատճառներէն մեծը Ազգաժողովն է որ գոյութիւն չունէր 1914ին, իսկ բացասական պատճառը Գերմանիոյ գրեթէ անզէն, իսկ Ֆրանսայի սպառազէն ըլլալն է: 1914ին ընդհակառակն. Գերմանիա պատրաստ էր. իսկ Ֆրանսա անզէն:

Հոկտ. 13ին Ռայխսթակի բացման առթիւ տեղի ունեցած հիտլերեան եւ համայնավարական ցոյցերը աւելի ծիծաղ պիտի շարժէին քան երկիւղ. եթէ հիտլերեաններու հակասեմական ցոյցերը ողբերգական հետեւանքներ չունենային: Ապուշութիւն է անշուշտ հակահրէական դաւանանքներն այսպէս բացայայտօրէն ցուցադրելը, քանի որ գիտեն թէ անոնց դրամի ոչինչ կրնան ընել եւ թէ աշխարհի դրամատէրերուն մէջ հրեայ սեղանաւորները ինչ մեծ դեր կը կատարեն:

Գերման ընկերվարական կուսակցութիւնը բարեբախտաբար բաւական զօրաւոր է դիմադրելու համար պողպատեայ սաղաւարտներուն, հիտլերեաններուն եւ համայնավարներուն եւ որչափ ժամանակ որ այդ կուսակցութիւնը մեծամասնութիւն ունենայ Ռայխսթակին մէջ, վտանգ չկայ թէ կառավարութիւնը կրնայ տարուիլ ազգայնական միտումներով:

Երկար ժամանակ չանցած, Ամերիկա պիտի հրաժարի Եւրոպայէ իր պահանջէն, որով պիտի ջնջուին Գերմանիոյ տալիքին մէկ մեծ մասը եւ եթէ Անգլիա ալ վերադարձնէ Գերմանիային գրաւած գաղթավայրերու մէկ քանին, ապահովաբար լաւագոյն ծառայութիւնը մատուցած պիտի ըլլայ խաղաղութեան գատին եւ ազգերու համերաշխութեան գաղափարին:

Եւրոպա եթէ չյուսանէ իր այս բաժան բաժան վիճակը եւ ազգամիջեան հակամարտութիւնները, վաղ թէ անագան ստրուկ պիտի դառնայ Ամերիկացին: Համեւրոպան է փրկութեան միակ միջոցը եւ նոր պատերազմ մը հիմնայատակ պիտի ընէ եւրոպական դարաւոր քաղաքակրթութիւնը:

Մ. Տ.

ՈԳԵԼԻՑ ԸՄՊԵԼԻՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Պրազիլիոյ կառավարութիւնն ալ նոր օրինագիծով մը կ'արգիլէ ոգելից ըմպելիներու վաճառումը իր երկրին մէջ: Այսպէսով երկիր մը եւս կը յարի ոգելից ըմպելիներու դէմ գործնական պայքարին, որովհետեւ խենթութեան եւ բազմաթիւ հիւանդութիւններու աղբիւրն է ալքոլը:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ
ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երբ մէկը կը համարձակի ման գալ երկիւղածօրէն նոր մշակոյթին դալարուտքին մէջ, ի՞նչպէս կրնայ խուսափիլ Նարեկի դեւերին լուսարձակ ստուերէն: Հայ լեզուն անով, անթափ կերպասի մը պէս, արաբական յախուռնախօսութեան ծեքծեքանքէն քաշ ի բաց, իր ներքին բնիկ ամրութեամբ զրահուած, մինչեւ երկինքները կը բարձրանար Նարեկացիին պայծառաշող մըշուշին մէջէն, ինչպէս քանի մը դար վերջ Շնորհալին ականակիտ յատակի վրայ մարգարիտներ կը ցոլէր հայ բարբառին ինքնահոս պարզութեամբ: Այս երկու տիտանները, բարքով ու խառնուածքով տարբեր շրջաններու մէջ, Հայ Մշակոյթին երկու բեւեռները հանդիսացան: Գրականութեանց աշխարհակոյտ մրցումի մը դատաւորներուն առջեւ հայ միտքին կը բաւէ ներկայացնել այս երկուքին գրական արտադրութիւնները: Կը տեսնէ՛ք, ի՛նչ նախահայրերու զաւակներ ենք մենք:

Բայց ցնծութեան այս երեկոյթին առթիւ պարտաւորուած ենք արագ արագ սահիլ մարդկային մշակոյթներուն կարեւորագոյններէն մէկուն հետքերուն վրայ: Յիշատակուածը ինքնին աւելի քան բաւական է: Անհուն է մեր դաշտը, մեր պատմութիւնը քանի՛ քանի՛ ջրհեղեղներ եւ վերածնունդներ ունեցած է, մինչ մեր հիացման առարկայ եւրոպական ցեղերը յափինթերս կը խաղային, քաղաքական ու գրական կալուածներուն մէջ մարզանքներ ընելով: Եթէ այս ժողովուրդը քրիստոնէութիւնն իսկ ընդունած չըլլար, իր մշակութային հանդամանքը երբեք պիտի չփոխուէր, դիրք եւ նիւթ միայն պիտի փոխուէին: Ան պիտի կրնար հեթանոսութեան լոյսերուն մէջ ալ իր մասնաւոր թաւալումը ունենալ: Մշակոյթ մը' որուն անդրանիկ երկունքներէն մին միայն կը կազմէ Վահագնի երգը' թերեւս աւելի բուռն, աւելի բնաձերձ շեշտերով վսեմանար գեղարուեստի ու գրականութեան շատ աւելի ճոխ մթերք ապահովող յունալատինական, զենտական, սանսկրիտեան շրջանակին մէջ իր անկիւնը պահելով:

Ահա ապացոյց մը թէ ցեղերու տեսակ մը ինքնուրոյն սաղմնաւորիկ տրամադրութիւնը կայ, ծեցուորուելու հակում մը ինքնեկ հիւթով, որով կը շեշտուի իւրաքանչիւր ցեղի ոգին, որ հասած է արդէն մինչեւ մեր դուռը: Այս ոգին է որ միշտ կը կրակէ մեր լեզուն, անոր շունչն է որ կը փոթորկէ մեր ամբողջ գրականութիւնը, Նարեկացիէն մինչեւ յեղափոխական արտադրոյթը, Եղիշէի սակեզրուագ նկարագրականներէն մինչեւ նախշուն պատկերը մեր քերթողական, նախշուն պատկերը մեր քերթողական, նախապատերազմեան եւ յետպատերազմեան շրջանի մոլեգին խարազանումներուն անարդարութեանց դէմ: Այս շունչն ու ոգին ցորչափ վառ մնայ, մշակոյթի այս հնոցը ո՛րչափ ատեն որ հորիզոնին դէմ իր կարմիր երախը բաց պահէ, ո՛չ ցեղին եւ ոչ անոր մշակոյթի ապագան յուսահատական չէ: Յոռետեսութիւնն իսկ կը ջրդեղէ զայն, եւ մարդկային բոլոր մեծագոյն գիտեները գիտուններուն յոռետեսութեան արգասիքն են: Ո՛չ մէկ գիտուն որ գիտին յղացումին ատեն խնդացած ըլլայ: Պտուղը կ'ուրախացնէ միայն: Քրիստոնէութիւնը չէր որ դժբախտ ըրաւ մեզ: Թէեւ դժբախտութիւնը ցեղերու ընդհանուր կեանքին համար եւ մաքառումներու բախտորոշ վայրկեաններուն մէջ յարաբերական է միայն: Մէն մի ցեղ, պարտեալ թէ յաղթական, այսօր աւելի կամ նուազ դժբախտ է տիեզերական հրկիզումէն վերջ:

Ինչ որ մեր մշակոյթին կ'ընծայէ սխրալի պսակ մը, ա՛ն է թէ ան գրեթէ հաւասար կորովով եւ արժանիքով հետեւած է արուեստի, գիտութեան, իմաստասիրութեան բոլոր ճիւղերուն: Իր կրօնապատմական, կրօնաբարոյական արտադրութիւններէն կը կազմուի ճոխ մատենադարան մը. մէն մի դար պարգեւած է իր օժանդակութիւնը այս ճոխութեան: Արուեստը իր գիծերուն եւ ճարտարապետական կառոյցքի նուրբ միանգամայն հաստաբեստ մանուածքներով մինչեւ այսօր կը փայլատակէ տակաւին: Յիշեցէք միայն աւերակոյտները, որոնք երէկ դեռ մեր անզերեզմանցելի նմոյշներն էին, վանքերը, եկեղեցիները, կաթուղիկէները, սրբատաշ, մոզայիք նկարչութիւնները, քանդակները' իսկապէս լուռ երաժշտութիւն, քանի որ անոնք յաճախ փողխրոխտ սերովբէներու եւ քրոբէագունդ արձանիկներու միջոցաւ կարծես բարեպաշտներուն կը լսեցնէին երկնահամ մեղեդիներու գեղգեղը: Այսպէս որմին, քարին, տախտակին վրայ եւս հայ մշակոյթը սփռեց իր զարդեղէնը, ինչպէս մագաղաթին վրայ գիրի իր հալածոյ արծաթը ձուլեց:

Այդ մշակոյթը այսօր կենդանի իրականութիւն մըն է, ուստի ան չի վերաբերիր պատմութեան, եգիպտական բուրգերու, բաբելական վիշապներու, ասորական տպածոյ պատկերներուն նման: Աղէտքի այս խոր ծովուն մէջ իսկ հայ մշակոյթը ակօսներ կը վէտվէտէ, ամէն ուրեք ուր հայ բեկորներ կան ցրուած, հայ բարբառը կը կերտէ բան մը, ան ունի բառ մը, բայ մը, որպէսզի անսուաղութենէ չպասքին վարժ շրթունքները: Ու երբ երկար տարածութիւններու վրայ թողած ունինք անհամար գերեզմաններ, երբ մեր սիրտերը կը զոփան սիրուած էակներու յօշոտումէն, խորհինք այնպէս ինչպէս կը խորհի օտար իմաստուն մը, թէ անհրաժեշտ է մեռնիլն եւ շքեղ ոստումը, որ մէն մի գերեզմանէ կը ցայտեցնէ նոր կոկոններ, նոր զոհողութիւններու պատրաստ: Այդ ոստումէն հայկական մշակոյթն է դարձեալ որ պիտի շահի, եւ ցեղին պիտի ապահովէ նորափթիթ դալարութիւն մը, վերընձիւղիկ պատուաստներով: Քանի՛ քանի անգամներ իր յարութեան նորագատ նշաններով յանկարծակիի բերած է մեզ մեր մշակոյթը:

Ան էր որ եւրոպական մշակոյթին աղեղով Թուրք բռնակալութեան խաւարաբորբ ծոցին վերեւ շաչեցուց Ազգ. Սահմանադրութիւնը:

Զայն տուք աւետեաց Հայկայ
որ բերկրին,
Տուք արքայաշուք, ծիրանի բեհեզ,
Ի բաց թող նետէ ա՛լ քուրձ
ծըգնութեան,
Ու շքեղափառ ելնէ ի հանդէս:
Ողջո՜յն քեզ, ա՛յգդ ազատութեան.
Օրհնեալ Թուական հայ վերածնութեան,
Քեզի սիրահար
Հայ պատանւոյն յար
Աղօթքն ու նըւագ
Այս են շարունակ.—
Ես ազատութեան սիրեմ մըըրիկ
Քան ըզգերութեան հանգիստ
հանդարտիկ:

Երգի, տաղի այս թրթռագին ներգործութիւնը հսկայական լուցկիի մը պէս բռնկցուց հայ երիտասարդութիւնը: Խիզախ, անմիտ պատանին վրդովեց դարաւոր նիրհը եւ նորոգեց բիւրաւոր ցաւերը մեծափառ Արաքսին: Փոքր ասիական ընդհանուր խաւարին մէջ բացառիկ շող մըն էր հայութիւնը իր խորհրդարանով, իր դպրոցներով, իր հաւաքոյթներով, ու այնուհետեւ երանաւէտ փաղանգը ուսուցիչներու, բանաստեղծներու, ատենաբան, իմաստասէր, թատրերգիչ, երգիծագիր գիրեր կ'արժէին Պոլիս ու գաւառները, յոյսերու ծաղկաբուղխ շատրուա՛նը, որմէ պիտի ցայտէր ի վերջոյ հրաշակերպ պարմանին նիզակախրոխտ, Յեղափոխութիւնը:

Հայ մշակոյթն է դարձեալ որ այսօր միջազգային բոլոր արեւներուն տակ հետզհետէ կը հիւսէ խաւարծի խիզըը ազգա կան հոգիներու, որոնք զզա րանքի ճամբով թէ խոհա դերբուկներէն ռահահորդ շահատակեն' հայկական մշա կոյթին անեղծութեան ի պա տիւ: Եօթնարփեան ծիրանի գօ տին այսպէս տակաւին կը կա մարանայ ցեղին ջրողող հորի զոնին վերեւ:

Ու երբ, մէկ կողմէն, ձուլե մի վտանգը կը տենդագ հայկական հոգին, միւս կողմ միտքը ակնվանի ուղիներ բա նալով գերագոյն ճիգեր թափէ լայնափոռեկ հեղեղաւ վազելու հին հայ հերոսին պէ Նոր յոյսեր նոր կոյսեր հին բուն փլատակներուն տակէն շաքլեն, տեւողութեան ան սարսուռը այսօր իսկ ըմբոշ նել տալով:

Յամառելու այս տարբերա ցնցումը երթալով պիտի փոխ ուի գրաւող սաստող շարժ ներու, բաւական է որ դէպի ե դէպի վահագնեան խանձարու քը, դէպի անոր բոցը լուսաւ ւիղ հետքերը չմոռնանք: Ան ցեղ անխուսափելի ուխտ ունի, որուն կը պարտի հաւ տարիմ մնալ անձկագին:

Այս ուխտին բերմամբ մշակոյթի մաղնիսը չշտա է դէպի ապագան, որ անծանօ տարրերու խառնարան մը մեր ապագան մեր ցեղային տակցութիւնն է ինքնին, տեղիտալի հրայրք մը, որ հայ կավառ, արամաբորբ հնոցէ իսկ կ'առնէ իր անունը, գեր մը ուր պիտի պատրաստ նոր շինուածքին շաղախը ան եալին առատ տարրերով:

Ամէնէն կարծրասիրտը գամ կրնայ յոռետես ըլլալ Շոփէնհաուըրի յոռետե թեամբ, որ կը տանի կամ կարծրութեան եւ հոգեկան սակ մը ըմբոստութեան, որ խաղաղութիւնը կը գտնէ ջակայքէն հվրդովուած տութեան մէջ: Իցի՛ւ այդպիսի յոռետեսներ ըլլա քան թէ տգոյուրինք խոհ զարդ մեծատուններու կավայել պայծառատեսութ Հայ մշակոյթին արգանդը թի է, վարժ է երկունք ամէն շրջանի պարտաւ է կաշկանդուիլ տառապ երիզներով, լացի ու ցաւի շամակով: Միշտ նո՛յն «Երկնէր երկինք եւ երկիր

Լուրջ ու յամառ աշխա քը, նոյնիսկ կիսաքանդ վի ներու մէջ, կարող է դէպի կութիւն առաջնորդել' մշակոյթն է միայն որ պահէ մեզ սթափ: Անցեալ տուղները եւ այսօր դեռ կի եղող պատանիներուն թած յոյսը մեր վաղուան կանութիւնն են: Արի՛, նի, արի՛ եւ յարո՛, ձրացի՛ր եւ քեզի հետ ներն ալ բարձրացուր, կը խայտայ ապագայ մէջ, ինչպէս ազատութեան ստեղնին վրայ կոյս տակ:

Եւ դո՛ւ բարբառ արիական լեզուներու քին մէջ քու ժառանգ քովդ, սանսկրիտին, զենդ համեւրոպական լեզու մօտ քու գեղեցիկ յանգ ներովդ կ'արժէ որ նաեւ քաղաքական նոր գայ մը, որ քու վանկ զուր հզօղանջեն, այլ ուածիդ մէջ դուն ըլլա քը նոր քաղաքակրթութ

Բեզմով դասաւորուած տութիւններուն մէջ թող չէն տեղը բռնէ մեր յո հետ մեր սէրը անսահման երազայոյզ միութիւնը կոչուի Հայ Հայրենիք:

Մայրենի բարբառ գոյաւորուած մշակոյթի արուեստին, գիտութեան

րդին դերը Թող յաւէտ ուռ- անայ անկշռելի դարերով: պատաւ ու Թլփալորդ ամպերը ազատութեան Թող ցրուին ու լուսայեղց բորբոքումիդ ջեւ, եւ աննկուն շունչը հայ ազգաբայքարին Թող լմէ շաղուէ հիլ ակութիդ մէջ հմայքի ն խմորը՝ որ ուռուցիկ պահ- անէ հայեցի գոյութեան կեն- ապահիկ ալիքը:

Մինչեւ որ հայ գիւղացին ափին կառչած՝ արիւնազուրձ կօսներէն կալոտի եզներով ակեղնիկ հունձքը համբարէ: Դուն զատաւոր եղիր աշխար- ի անիրաւութեան, Նարեկեան երովիդ անէծքի Թափը շանթէ՛:

Ծառագայթարձակ ամրապա- տում Թեւարկութեամբդ Թըր- թա՛ մեր կենդանի նահատակ- ներուն, մեր անէացած հանճար- ներուն գերեզմանին վրայ. ա- նոք զքեզ սիրելու, զքեզ պաշ- տելու, քեզմով պանծալու իրենց ամառութեամբ անանուն ճամ- բաներու վրայ ինկան:

Անոնց աւանդութեան պահա- պան եռանդուն բոլոր հայ միու- թիւններուն վրայ շողդ շաղէ՛, անսասանդ հարթէ՛ ամէն դժուա- րութիւն և միշտ ինքզինքդ յոյց ուրայսերեկոյթինհանդիսադիր Միութեան(Զ.Ե.Ո.Մ.), որ որքան ափոր նոյնքան նուիրական անունի մը տակ հայկական ար- դի սերունդը կը խորհրդանշէ: Մեր պատանեկութեան երազ- ներուն պատկան դարանն է ան: Մեր խոէալին մէջ —քանի՛ կը ալէն ազգասէր ուղղութեամբ— մարած ենք մեր յոյսերուն տունկը, մեր երազներուն ստաշ- քը եւ մեր հաւատքին ամրու- թիւնը:

Ու երբ օր մը տատանումնե- րէ ու վարանումներէ վերջ տրուի մեզի ունենալ մեր Պան- թէոնը, ձօնուած հայ անուան մե- ծութեան ծառայող ու մահը ար- համարհող անմահ հոգիներուն, մայրենի բարբա՛ռ, Թող քու երգդ կանչէ պանդուխտ կռուն- կի պէս իր անթեւրի կառոյցքով ու մեծղի առոգանութեամբ, որ իր աղամարդու բուռն շեշտե- րուն կը միացնէ ներդաշնակու- թեան եւ համաչափութեան լարերը:

ԵՐ. ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՈՒՐՈՒԿՈՒԱՅԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ՏՕՆԵՆ ՈՒՐՈՒԿՈՒԱՅԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՕ.— Տեղիս գաղ- թային Միութիւնը գնած է շէնք մը Գնման գործողութիւնը ա- ւարտած ըլլալով կիրակիէ կի- րակի պատարագը հոն կը կա- տարուի:

Դժբախտաբար այս տարի ալ ունեցանք մեր կրթարանը: Բայց ամէն ջանք կը Թափուի առաջիկայ շրջանին ունենալու համար դպրոց մը: Գաղթային Միութիւնը կազմուած ձեռնհաս անձնաւորներէ, կարճ ժամանակի մէջ, ըրած է աւելի քան ինչ որ կը սպասուէր: Արդէն կառավարութեան կողմէ ճանչցուած եւ վաւերացուած է: Գաղթային Միութեան նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ վերջ Ապրիլ 11)24, Ա. Ահարոնեանի յոբելեանը եւ Մայիս 28ը, այս անգամ նոր հանդէս մը կատարուեցաւ Ուրուկուայի հարիւրամեակի առթիւ:

Տարեդարձին օրը 300 աւելի երիտասարդներ լեցուած եւ տասնեակներով հայկական եռագոյնով եւ Ուրուկուայի դրօշով. ճամբայ ելան դէպի կառավարական պաշտօնատունը, հոն հարիւրհազարաւոր ժողովուրդի ծափահարութեան արժանանալով:

Այս առթիւ պատահեցաւ փոքրիկ դէպք մը որուն պատասխանատուները անարգանքի սիւնին գամուեցան Մոնթէվիտէոյի հայ գաղութին կողմէ: Ուրուկուայի կառավարութիւնը Ազատութեան հրապարակին վըրայ զետեղած էր բոլոր ազգերուն դրօշները որոնց կարգին Հայերունը: Այլանդակ դրօշ մը սակայն, սեւ, ճերմակ եւ կանաչ, որ չենք գիտեր որ տեղէն առնուած էր: Այս տեսնելով Գաղթ. Միութիւնը կը ներկայանայ յատուկ յանձնախումբին եւ իր դիտողութիւնները կը յայտնէ: Յանձնախումբը ներողութիւն խնդրելով կը փոխէ այդ նորագիւտ դրօշը, տեղը դնելով մեր եռագոյնը: Մինչ հնչակեան անունը կրող խրտուիլակներ իբար կ'անցնին, ըսելով թէ այդ դրօշը կը պատկանի Դաշնակներուն, որ թէ ընդհանուր հայութեան եւ կը ներկայացնէն բոլշեւիկեան դրօշ մը: Հարիւրամեակի Յանձնախումբը վէճի տեղի չտալու համար ան ալ կը տանի եւ եռագոյնին քով կը կախէ, ինչ որ սակայն պատճառ տուաւ որ հնչակեան ակումբը, օրերով հսկողութեան տակ մնայ:

Մոնթէվիտէոյի հայ գաղութը շինել տուած էր ոսկիէ եւ արծաթէ տախտակ մը ի յիշատակ Ուրուկուէյի հարիւրամեակին, որուն պաշտօնական յանձնումը կատարուեցաւ Պ. Պ. Ո. Կոստանեանի, Խ. Աթէշեանի, Վ. Տէր Պօղոսեանի եւ Օն. Գալէմքէրեանի կողմէ: Տախտակին վրայ փորագրուած են Ուրուկուայի եւ հայկական զինանշանները, Ուրուկուայի անկախութեան հիմնադիրին նկարը, Ուրուկուայի դրօշը եւ հայկական եռագոյնը:

Նոյն օրը բոլոր տեղական թերթերուն մէջ լոյս տեսաւ հայ յանձնախումբի եւ տախտակին նկարները եւ գնահատական յօդուածներ գրուեցան Մօնթէվիտէոյի հայ գաղութին մասին:

Գ. Վարդեան

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍ, 13 Հոկտ.— Հ. Յ. Դ. Օրուան եւ քառասնամեակի առթիւ, տեղւոյս կոմիտէն կազմակերպած էր հրապարակային բանախօսութիւն մը որ տեղի ունեցաւ 12 Հոկտ. կիրակի առաւօտեան ժամը 9-12, Սինէմա փալասի ընդարձակ սրահին մէջ:

Հակառակ կիրակի առաւօտ ըլլալուն եւ անձրեւոտ օդին, սրահը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ մը մօտ 550 հոգի:

Բեմը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական եռագոյն դրօշներով եւ յեղ նկարներով: Հանդէսին կը նախագահէր ընկ. Մանուէլ Ժամագործեան որ իր քանի մը պատշաճ խօսքերով հանդէսը բացուած յայտարարեց, որմէ յետոյ երգուեցաւ երգչախումբի կողմէ «Մշակ Բանուոր»ը: Արտասանեցին ընկերներ. Ա. Խաչիկեան եւ Շահան Թէքթէքեան, մեներգեց ընկ. Գ. Շէհրէերեան:

Բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Ա. Աբօեան որ պարզեց Դաշնակցութեան 40 տարուան գործունէութեան դրուագները:

Երկրորդ բանախօսը ընկ. Մ. Գուլումճեան խօսեցաւ եւ յետոյ Դաշնակցութեան նպատակն ու ծրագիրը մանրամասնօրէն բացատրելէ վերջ, ընկերը ըսաւ.— Դաշնակցութիւնը քառասուն երկար տարիներ պայքարեցաւ մեր թշնամիին դէմ, եւ ունեցաւ նշանակելի յաղթութիւններ, վերջին յաղթութիւնն էր Մայիս 28ը: իսկ այսօր պահապան հրեշտակի մը նման արթուն է ու կը հսկէ մեր Հայրենիքին եւ մեր տառապող ժողովուրդի վրայ ու վերջապէս վստահ եղէք որ ան պիտի կարենայ անգամ մը եւս տիրանալ ազատութեան, այն տենչին որ հայ ժողովուրդը կը բաղձայ, բարձրացնելով Մասիսի գագաթը, հայ եռագոյն դրօշը, որուն տակ պիտի գայ համախմբուելու ամբողջ հայութիւնը:»

Ընկերներու բանախօսութիւն-թիւնները կ'ընդմիջուէին երկար ծափահարութիւններով: Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք» խմբերգով:

Ներկաները գոհ սրտով մեկնեցան սրահէն:

Լեռնասար

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ, գրել-կարդալու Ա. գիրք պատկերազարդ, Գ. Ա. Մալաթեանի: Հրտ. եւ Տպ. Հայ. Դպրոցի (Պընէէն):

ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. 13 Հոկտ.—Մենք ալ բախտ ունեցանք մեր մէջ տեսնելու մեր երիտասարդ եւ շնորհալի դերասան Մարութեանը. Կրընոպլը ընդհանրապէս իր մեկուսացած դիրքով բացառիկ պարագաներու միայն առիթ կ'ունենայ լսելու եւ վայելելու հայ գեղարուեստի իսկական մշակները:

Հակառակ բուռն փոթորիկին, որ մեծ աւերներ գործեց Կրընոպլի եւ շրջաններուն մէջ, սրահն արդէն լեցուած էր յայտարարուած ժամին:

Քանի մը բառով վերյիշենք Թատրերգութեան նիւթը: Խումբ մը հերոսներ Արմէն Գալօ, Բաբգէն, Հրաչ եւն. կը վճռեն սարսել Եըլտըզի որջը. կ'ուխտեն զոհուիլ իրենց ազգին ու կը նետուին անհաւասար կռուի մէջ:

Ու յաջորդաբար բեմի վրայ կը տեսնենք կարմիր Սուլթանը իր ջարդարար, իր դաւադիր եւ արեան ծարաւի բնազդով: Թուրքին իւրայատուկ բնաւորութեամբ իշխել սանձարձակ, իշխել կոտորելով, պահել գահը անհամար զոհերու գնով: Թող ամբողջ երկիր մատնուի Թշուառութեան, խեղդուի արեան ծովի մէջ. միակ մէկ բանակալ ապրի, իր վաւաշոտ, իր կեղտոտ կեանքով:

Մարութեան այստեղ ցոյց կուտայ արդէն իր տաղանդը, Թուրքի հոգեբանութեան, Թուրքի սովորութեան, կեղտոտ, պիղծ վաւաշոտութեան դաւադիր բնաւորութեան հիմնապէս ծանօթ:

Մարութեանի աչքէն չէ խուսափած նաեւ մեր ազգուրաց մատնիչներու ընչաքաղցութիւնը, որոնք քիչ չեն եղեր, այդ ստոր, սողացող արարածներն ամէն տեղ կը գտնէք. գիւղեր, քաղաքներ, նոյնիսկ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու մօտ մինչեւ պալատներ, երբեմն հոգեւորականի սքեմի տակ, երբեմն վաճառականի դիրքի մէջ եւ երբեմն աղա-էֆէնտիի անուան տակ:

Ու Մարութեան տուաւ այդ բոլոր տիպերը կատարեալ ծանօթութեամբ, իր խորաթափանց հոգիով, իր արուեստագէտի տաղանդով, իր դերասանի շնորհքով, համեմուած՝ մաքուր քաղցրահնչիւն հայերէնով.

Ա. Անթոյեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԵՒԴՈԿԻՈՅ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Արտասահմանէն հասած Եւդոկիացիները, որոնք 1925ին Էվջիլարի ջրանցքին վրայ (Վաղարշապատի շրջան) բնակութիւն հաստատելով Նոր Եւդոկիա մը հիմնած էին, կլիմայական գէշ պայմաններու պատճառաւ, պիտի տեղափոխուին Վաղարշապատ: Այս քաղաքին մէջ Նոր Եւդոկիացիներուն յատկացուած է ամբողջ թաղ մը, որ պիտի կոչուի Նոր Եւդոկիացիներու Թաղ:

Բնակարանային շինարարութիւնը սկսած է արդէն: Պիտի շինուին 100 տուներ, այս տարի պատրաստ պիտի ըլլան 20 տուներ, («Խորհ. Հայաստան», 19 սեպտ.):

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ

Մեղրի շրջանին 1908ի ծընունդներուն զինուորագրութիւնը վերջացած է արդէն: Զօրակոչին չեն ներկայացած 11 հոգի (հիւանդութեան կամ ուսանողութեան համար): Հայ երիտասարդները մեծ ցանկութիւն կը յայտնէին զինուորագրուելու համար: Երիտասարդ մը, որ մատներուն ցըրտահարութեան պատճառաւ, չէր ընդունուած, կը բողոքէր ու կ'ըսէր. «Ունեցածս չունեցածս կը ծախեմ կ'երթամ Երեւան, բողոքելու համար, որ զիս ալ զինուոր ընդունին»: Կամաւոր ներկայացան 60 հոգի, որոնք կը պատկանէին 1909, 1910, 1911 տարուան ծնունդներուն: Ընդունուեցան միայն 7 հոգի, որոնց ընտանեկան եւ տնտեսական վիճակը կը ներէր:

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ՈՉ-ԻՍԼԱՄՆԵՐԸ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ ՉԵ՞Ն»

Ջէքէրեա պէյ այս վերնագրով կը գրէ «Սօն փօսթա»յի մէջ.—

Սէրպէսթ կուսակցութեան Թաղապետական Թեկնածուներու ցանկին մէջ կաննաւէՀրեայ, Յոյն եւՀայ հայրենակիցներէն ոմանք: Այս անունները տեսնելով ցանկին մէջ, թերթ մը («Վագըթ») յաջորդ օրը անմիջապէս գրեց.

«Սէրպէսթի ցանկին մէջ ոչ-իսլամներէն ոմանց գտնուիլը շատ գէշ ազդած է հայրենակիցներու վրայ, եւ հանրային կարծիքը ի նպաստ խուլքի դարձաւ»:

Երէկ, հրեայ մը կ'ուզէ խօսք առնել Խասգիւղի մէջ եւ ընտրական քարոզութիւն ընել: Խուլքի քարոզիչներէն մէկը անմիջապէս կը պոռայ.— Դուն չես կրնար խօսիլ այս երկրին մէջ, խօսելու իրաւունք չունիս: Եւ մարդը կը լռեցնեն:

Երէկուան «Վագըթ»ի համաձայն, ցանկին մէջ ոչ-իսլամները դնել կը նշանակէ նորէնցցուելու հնարաւորութիւն տալ անոնց:

Երէկ, Էյուպի ընտրութեանց մէջ, ակնարկելով ցանկին մէջ ոչ-իսլամներու գտնուելուն, Եահեա Կալիպ պէյ այնքան առաջ գացած է, որ ըսած է.

— Այս կուսակցութիւնը (Սէրպէսթ) կեավուրներու կուսակցութիւնն է:

Նախորդ դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ դեռ վերջերս Էօտէմիշ արտասանած իր ճառին մէջ ըսաւ թէ հարազատ Թուրք չեղողները միայն գերի կրնան ըլլալ այս երկրին մէջ:

Բոլոր ասոնք ցոյց կուտան թէ մենք իբր հայրենակից չենք ընդունիր ոչ-իսլամ տարրերը. Մինչդեռ հիմնական օրէնքը իբր Թուրք հայրենակից կ'ընդունի երկրին բոլոր զաւակները, եւ նկատի չունի կրօնքի, դաւանանքի եւ լեզուի տարբերութիւնը: Հետեւաբար, մեր երկրին մէջ բնակող Հրեաները, Յոյները եւ Հայերը ձեր նման, ինծի նման Թուրք հայրենակից են: Եւ այսպէս ըլլալու համար տուրք կուտան, կը զինուորագրուին եւ օրէնքին պահանջած բոլոր պարտքերը կը կատարեն: Եւ երբ ասոնց փոխարէն կ'ուզեն ազատօրէն քուէարկել եւ անգամ ընտրել Թաղապետական ժողովին պէտք չէ շատ տեսնել ասիկա:

Պոլսոյ բնակչութեան մէկ մասը ոչ-իսլամ է: Անշուշտ բնական երեւոյթ չէ, երբ որեւէ ոչ-իսլամ չգտնուի Թաղապետական ժողովին մէջ: Ժողովրդավարութիւնը ստիպուած է ամէն հայրենակիցի տալ իր իրաւունքը: Հակառակը պնդել՝ կը նշանակէ ժողովրդավարութիւնը չհասկնալ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

12 հոկտ. կիրակի օր, տեղի ունեցաւ C. A. Biévrois (R) եւ Շավիլի Երկ. Երիտ. Միութեան (E. S. Viroflay H. C.) խումբերու գնդախաղի մրցումը, Biévresի դաշտին վրայ: Հակառակ որ Շավիլցիները տիրապետած էին ամբողջ խաղին, Ֆրանսացիները կրցան հաւասարեցնել վերջին վայրկեանին, խաղը վերջացաւ 2ով 2: Գնահատելի էր հայ մարզիկներուն կարգապահութիւնը: Այս կիրակի 19 հոկտ. խումբը կը մրցի U. S. Suisse 2e H. C.ի դէմ ժամը 1.30ին Վիռոֆլէյի դաշտին վրայ, rue de Versailles, Gare de Viroflay R. D.էն հինգ վայրկեան:

Ժամադ. մարզիկներու Chaville, «Aux Puits sans vin» ժամը 12.30ին:

Կ. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ Թիւ 1

ԱՊՐՈՂ ՄԱՀԱՊԱՐՏԸ

Բակին մէջ Ցօքթ. Հան կը խէր գաւազանը: Ծառան իր մը կը դառնար վերարկուն նելու համար, մինչ փաստա- նը նոյն իսկ մռացած բարեւ ալ տնոր, սրտնեղանքով ուղղուե- ւ խորքի սանդուխները ուր տեղ մէկ կողմը, մեծ Թաղար մը կար ւն ու առատ տերեւներով. ա- նոց քսուելով վեր ելաւ աճապա- րանքով:

Միջնորմին մէջ իր երկու ողաքը իրենց հոլերը կը փոխա- կեն իրարու հետ, անոնց հայրը ուզեց տեսնել գիրենք եւ խոժոռ դէմքով, անհետացաւ ներքնասենեակի մէջ:

Երեկոյեան դէմ էր, ու ստորները սանդուխներէն վար լռութեան մէջ իրենց աչքերը կը գոցեն:

Ցօքթ. Հան հրեց գրասենեակին դուռը ու ներս մտաւ իր մտածումներուն հետ քէնոտած ու մռայլ: Վերարկուն նետեց բազկաթոռին վրայ, ուր խաղաղութիւն մը իր թաթն էր դրած եւ անշշուկ սենեակին մէջ կը լսուէր պատուհաններուն վարնուող անձրեւին լալկան ձայնը որ կարծես աւազաթուղթ կը քսէր ապակիներուն, ծոյլ եւ դժգոհ դանդաղութեամբ:

Աշխատութեան սեղանին վրայ պաշտօնաթուղթերու տաղտուկը իր աչքերը կառնէր եւ մէկ կողմ ձգուած գրիչը աղտոտած էր տետրակի մը կափարիչը:

Բազկաթոռին վրայ գունաւոր բարձը սահեր էր մէկ կողմ ու գետնի գորգը վեր դարձած:

Ցօքթօր Հան աչքերը կախած սեւ մօրուքին վրայ, ջղայնօրէն բռնեց աթոռին թեւը ու մէկ կողմ դարձնելով նստաւ սեղանին առջեւ:

Սրտնեղանքը չէր կրնար հանդարտիլ եւ մտածումները կ'ուզեն սփոփանք մը փնտռել եւ կորսնցուցեր էին իրենց գիտակցութիւնը:

Անձեւերը մերթ իր ձեռքերը կը քաշէր պատուհանէն եւ յետոյ կրկին կը սկսէր քսքսել աւազաթուղթը Թաց ապակիներուն վրայ: Փաստաբանը Թերթ մը Թուղթ քաշեց դարակէն, որուն ճակատը տպագրուած էր՝ «Ցօքթ. Հան, փաստաբան Պերլինի ոճրադատ ատեանին»: Գրիչը սեւ մելանին Թաթխած մատներուն մէջ անհանգիստ գրգանքով մը կը սեղմէր խելայեղօրէն եւ առաջին անգամ երկու հաստ գիծեր քաշեց իր տիտղոսներուն վրայէն, յետոյ սկսաւ գրել իր նամակը:

«Սիրելի բարեկամս

Մենք մոռցանք գիրար այն օրէն երբ իրաւաբանական վարժարանը աւարտելով բաժնուեցանք, որովհետեւ ես մերժեցի գործակցիլ քեզ առեւտրական ասպարէզին մէջ եւ գգալով կոչումս ուզեցի օրինագէտ դառնալ: Լաւ գիտեմ թէ մեր որոշումը էր միասին ըլլալ ամէն կերպով, եւ առեւտրական դասընթացքը աւարտելէ վերջ, որպէս մասնագիտութիւն հետեւանք իրաւաբանութեան զոր յետոյ ես որպէս արուեստ նախընտրեցի ու լքեցի քեզ: Այդ օրէն ահա փարելով կոչումիս սկսայ կշռել օրէնքի նժարներուն մէջ Թանկարժէք արդարութիւնը:

Այսօր ահա զարհուրելի իրողութիւնէ մը յետոյ այլեւս կը լքեմ ասպարէզը, մոռնալու համար ամէն ինչ եւ կ'ուզեմ քեզ գրել, պահ մը անդրադարձնելու համար որ ես ալ ունեցեր եմ խղճին անծանօթ ձայնը եւ երբ այսօր այլեւս անկարելի է դարձեր պատճառաբանել անոր առջեւ, ահա՛ կուգամ Թողուլ իմ կոչումս եւ ուրիշ ասպարէզի մը մէջ նետուիլ: Ի՞նչ որ պատահեցաւ տասնըհինգ տարուան իմ գործունէութեանս մէջ, պէտք չկայ ըսել մի առ մի: Այսօր մահավճռի մը նորութեան մասին է որ կ'ուզեմ գրել քեզ, որ զիս ընդվզեցուց:

Թերեւս լսած ես դեռ քանի մը տարի առաջ ընդունուած այդ ձեւը որով մարդիկ կը խոստափին իրենց նմանը սպաննելէ եւ սակայն...

Հազիւ հինգ տարուան փաստաբան մըն էի երբ առաջին անգամ ոճրադատ ատեանին առջեւ ուզեցի պաշտպանել ոճրագործ մը որ անկարելի եղաւ փրկել ամէն ճարտարարութեամբ, ու ես զայն առաջնորդեցի մինչեւ կառափնատ: Այդ մշուշապատ առաւօտը խեղագարի մը պէս սարսափեցուցիս, երբ մահուան առջեւ կեցած ես ու ան՝ կը դիտէի մինչեւ իր անշնչացումը, կարծես մէկը որ չի կրնար քաշել իր ընկերոջ վիզէն երբ ան կը նետուի ովկիանին մէջ, այսպէս եւ ես նուաստացած կը զգայի ինքզինքս այն հասարակութեան առջեւ որ եկած էր առատուանց կանուխ, դիտելու համար մահավճռին գործադրութիւնը եւ ես մօտն էի անոր:

Անցաւ սակայն այդ օրը: Տուն վերադարձայ դեղնած ու մռայլ, չկրցայ օրերով ներկայանալ դատարան ու եղան գիշերներ որ անքուն շրջեցայ ննջասենեակիս մէջ, վանելու համար երազանքս արիւնոտ եւ աչքերուս մէջէն անոր կտրուած գլուխը որ դահիճին ձեռքերուն մէջ կը ճօճէր ժողովուրդին դէմ ու ես այնտեղ էի...

(Շար.) Հ. ՏԷՎԼԷԹԵԱՆ

Գերման Խորհրդարանին մէջ

Գերման Խորհրդարանի վերջին նիստին մէջ, վարչապետ Պրիւնինկ կարդաց կառավարական յայտարարութիւնը։ Ընթերցումը քանիցս ընդհատուեցաւ հեգնոտ կամ զայրացկոտ ակնարկութիւններով եւ ընդմիջումներով։ Յայտարարութեան առաջին մասին մէջ, վարչապետը յիշեց այն պատճառները որոնց հետեւանքով կառավարութիւնը ստիպուեցաւ մշակել ելմտական նոր օրէնքը, աւելցնելով թէ դահլիճը խստիւ պիտի մերժէ նախագահական հրովարտակներու դէմ ներկայացուած բանաձեւերը։ Վարչապետը յետոյ մեղադրեց գերման դրամատէրները որ ճգնաժամային պահու մը մէջ, զլացան իրենց դրամական օժանդակութիւնը եւ ստիպեցին կառավարութիւնը որ դիմէ օտար փոխառութեան, ապահովելու համար ելմտական հաւասարակշռումը։

Հաստատելէ յետոյ թէ գերման կառավարութիւնը երբեք կողմնակից չպիտի ըլլայ արկածախնդրական քաղաքականութեան մը, վարչապետը անդրադարձաւ հատուցումներու հարցին կանգ առնելով ելմտական ու տնտեսական բարելաւումներու ծրագրին վրայ, ըսաւ թէ գերման արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտէն իսկ, տարրական պահանջ մըն է անոր իրականացումը։

Սակայն Գերմանիա յուսախաբումներ ունեցած է։ — Հակառակ համաձայնութեան մեր անկեղծ տրամադրութիւններուն, շարունակեց վարչապետը, մենք ունեցանք պատրանքներ, զորս պէտք է հասկնալ։ Գերման ժողովուրդը եւ մանաւանդ երիտասարդութիւնը յուզուած են անոր համար որ նախ Ուիլսընի 14 կէտերը չյարգուեցան, ատկից զատ, հակառակ կողմը, ներկայիս ալ չի յարգեր Վէրսայլի դաշնագրին այն կէտերը, որոնք ի նպաստ մեզի են։ Գերմանիա պարտադրուեցաւ բռնի զինաթափումի, մինչ ուրիշներ չկատարեցին կամաւոր զինաթափումի իրենց յանձնառութիւնը։ Հակառակ դաշնագրերու, շատ երկիրներ կը շարունակեն սպառազինուիլ։

«Կառավարութիւնը իր բոլոր կարելի միջոցներով, դաշնագրերու սահմանին մէջ, պիտի զարգացնէ ազգային պաշտպանութիւնը, որքան որ թոյլ տայ մեր ելմտական վիճակը։ Պիտի հսկէ նաեւ որ գերման բանակը զերծ մնայ քաղաքական կուսակցութեանց ազդեցութիւններէն»։

Վարչապետին ճառը ծափեր խլեց ռամկավար, ժողովրդավար եւ կեդրոնի կուսակցութիւններէն, մինչ աջը եւ ձախը կ'աղմկէին։

Խորհրդարանը իր այսօրուան նիստին մէջ պիտի վիճաբանի 530 միլիոն մարքի փոխառութեան օրինագծին շուրջ։

⁂ Պերլինի քաղաքական շրջանակները կը զբաղին մեծադործական բանուորներու ընդհ. գործադուլի քաղաքական անդրադարձումներով։ Ընկերվարականները ներկայացուցին բանաձեւ մը, որով կը հրաւիրեն կառավարութիւնը որ պարտադիր չդարձնէ իրաւարարին վճիռը։ Կը յիշուի թէ իրաւարարը արդար գտեր էր օրավարձերուն վրայ հարիւրին 6 կամ 8ի զեղչ մը։

Կը կարծուի թէ ընկերվարականներու այս բանաձեւը պիտի ընդունուի խորհրդարանին կողմէ, որովհետեւ ընկերվարականները, համայնավարներն ու հիդլերեանները պիտի կրնան իրենց քուէները կեդրոնացնել անոր շուրջ։

3000 հոգի ձերբակալուած

ՄՈՍԿՈՒԱ, 16 Հոկտ.— Ընդեղէնի վրայ շահադիտութեան ամբաստանութեամբ, Զեկան 3000 անձ ձերբակալեց։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Հայոց եկեղեցիի սրահը

15 Rue Bayard

ՊՈՐՏՕ.— Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, «Տաւրոս» ճաշարանին մէջ։ կը խօսի՝ ընկ. Ռուբէն

ՕՐ. ՀԵՐՄԻՆԷ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՄԱՐՏԻԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Խմբապետ Հ. Մ. Ը. Մ-ի

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Վիէն 11 Հոկտ. 1930

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Կ. Կ.ը ժողովի կը հրաւիրէ Արղութեան եւ Ջաւարեան ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները, վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին։ 39 Rue Jules Gévelot, Issy-les-Moulineaux։ կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Հրազդան խումբի անդամները, այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30-ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՊԱՆԹԷՕ ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ խումբի ընկերական ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին ընկ. Սեդրակ Գարակէօզեանի բնակարանը 19 Rue Ampère, Cachan։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ընկեր Կարօ խումբի ժողովը վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 5ին ընկ. Յովհաննէս Զարոյեանի բնակարանը։ կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ՍԷՆ ԼՈՒԻ (Մարսէյլ) Պատ. միութեան բացման հանդէսը որ յետաձգուած էր օդին աննպաստ ըլլալուն պատճառաւ տեղի կ'ունենայ վաղը կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին տեղւոյն վրայ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փարիզ, Տիկ. Խ.— 140։
Տրակինեան, Ջատ.— 35։
Տրակինեան, Ա. Ա.— 70։
Փոն տը Շէրիւ, Գործ.— 505։
Քրիւազ, Գ. Խ.— 35։
Օպէրվիլ, Վ. Ի.— 50։
Փոն Թ'էվէք, Խ. Ս.— 35։
Սարսէլ, Մ. Ժ.— 70։
Իսի լէ Մուլինօ, Սարգ.— 245։
Քլամառ, Ժ. Ա.— 35։
Քլէռմոն Ֆէրրան, Գ. Թ.— 70։
Շաթու, Բ. Ջ.— 50։
Փարիզ, Մ. Ղ.— 35։
Միլան, Գործ.— 101 լիր. 25 կարգադրեցինք։
Լէ Վան, Մ. Տ.— 70։
Իսի լէ Մուլինօ, Յ. Թ.— 35։
Վառնա, Գործ.— 1 անգլ.։
Քիրմանշահ Նահ. 1 անգլ.։
Մարսէյլ, Յ. Մ.— 25։
Մէօտոն, Ա. Վ.— 35։
Իսի լէ Մուլինօ, Մ. Բ.— 35։
Ռուան, Գործ.— 122.80։
Տէսին, Ջ. Ռ.— 35։
Լապէկիւտ, Մ. Պ.— 100։
Պուքրէշ, Վ. Մ.— 117 ֆր. 30։
Պերլին, Գ. Վ.— 200։
Մարսէյլ, Կ. Թ.— 35։
Մարսէյլ, Գործ.— 980։
Տէսին, Մ. Ճ.— 50։
Սէն Թրոփէզ, Հ. Ջ.— 15։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Զէնկիլէրցիներու Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 29 Rue Etienne Dolet.

Հ. Մ. Ը. Մ-ի բոլոր ֆութպոլիստները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Gare de l'Estի դէմ Au Tramway de l'Est սրճարանի վերնայարկը։ Ամէն անոնք որ Հ. Մ. Ը. Մ-ի գոյք (կօշիկ, գուլպայ, շապիկ, տափատ) ունին իրենց մօտ, պարտաւոր են միասին բերել։

Ն. Գ. Բ. ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։

IMPRIMERIE - MASSIS -ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930
19 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1395

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

(ԱԶԳ, ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ)

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր հիմնադրութեան օրէն նպատակ ընտրեց ազատագրել հայ ժողովուրդը քաղաքական եւ տնտեսական ստրկութենէ։

Նախորդ տասնամեակներուն՝ մէկ կողմէ հայ ժողովուրդի վիճակը աւելի անտանելի կը դառնար, միւս կողմէ հայ մտաւորականութիւնը կ՚արթննար ազատութեան խանդավառութեամբ։ Հայութեան երկու հատուածներուն մէջ, գրեթէ միեւնոյն ժամանակ, փոխադարձ ազդեցութեամբ, հայ ժողովուրդի փրկութեան գործը մտքերը կը զբաղեցնէր, ու ազատութեան շունչը կը բոցավառէր հայութեան լայն խաւերը։

Մտահոգութիւններու եւ ոգեւորութեան այս անորոշ եւ անկազմակերպ մթնոլորտին մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կուգար իր հիմնական նպատակով եւ ընդգրկած յեղափոխական գործելակերպով, որոշակի ձեւ տալ հայ ժողովուրդի մտածումներուն։

Նպատակ ընտրելով հայ ժողովուրդի ազատութիւնը, առաջին օրէն ան ձգտեցաւ գործին շուրջ հաւաքել մեր ժողովուրդի զանազան հատուածները, ու կուսակցական կազմակերպութեան ձեւով, վերացած հոչակեց հայութիւնը բաժան բաժան ընող սահմանները։ Ու անընդհատ պայքարի եւ մաքառումներու շնորհիւ կրցաւ ձեւակերպել հայ զանգուածներու մտքին մէջ, որ անոնք ՄԷԿ ԱԶԳԻ կը պատկանին, ցիրուցան ժողովուրդ մը չեն, անջատ պահանջներով, տարբեր քաղաքական երազներով։

Իր հայրենիքին մէջ ստրկացած բազմութիւնները եւ հայրենիքէն դուրս ցրուած հատուածները տոգորել ազգային գաղափարով եւ ազգային մէկ հաւաքականութիւնը ձուլել այդ ցնկորներէն մեծագոյն քաղաքական յաղթանակն էր, որ կուգար գործնական յեղափոխական կեանքին մէջ դէմք ու քաղաքական նկարագիր տալ մեր ժողովուրդին։

Այսօր, քառասուն տարի յետոյ, երբ հայ երիտասարդութիւնը հայ ազգ ըսելով, արդէն յստակ գաղափար ունի այս բառերու իմաստին վրայ, պէտք է գիտնայ, որ այդ գաղափարը կռուած ու կնքուած է քառասուն տարուան դարբնոցին մէջ, սատրիճանաբար։

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԳԱՂԱՓԱՐԸ կուգար զօրացնելու ազգային միութիւնը եւ իր իսկական կաղապարի մէջ առնել Ազգը։ Անոնց հայրենիքի ազգը կը մնար անհող ցրուած բազմութիւն մը։ Հայրենիքի անորոշ գաղափարը շօշափելի գիծերուն մէջ պարկ էր առնել, ուշադրութիւնը հոն կեդրոնացնելու համար։ Մինչեւ հայ յեղափոխութեան հրապարակ գալը Հայերու մեծամասնութիւնը աղօտ գաղափար մը ունէր հայրենիքի մասին, աւելի շիտակ՝ անհայրենիք էր։ Իսկ անոնք որ ազատութեան տենչանքներով տարուած էին, Տիգրան Մեծի, կամ նոյնիսկ այդ սահմաններէն աւելի լայն հորիզոններու վրայ կը դեգերէին։ Պէտք եղաւ որ Դաշնակցութիւնը գար, հայրենիքի ազատութեան կռիւը ձեւակերպելու եւ կռուի վայրերուն մէջ հիմնադրութիւնը կատարելու հայրենիքի շէնքին։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, առաջին օրէն, հայ ժողովուրդի տնտեսական եւ քաղաքական ազատութեան գործը կապեց հայ հայրենիքի ազատութեան մեծ գործին հետ։ Հայրենիքը իր ընդհանուր իմաստով ըմբռնելի դարձաւ շատերուն, բայց անհրաժեշտ էր հայ հայրենիքի պատկերը դրոշմել հայ ազգի հաւաքականութեան հոգիին մէջ։

Հայ հայրենիքի գաղափարը, իր գլխաւոր կեդրոններով եւ անհրաժեշտ սահմաններով որոշակի ձեւ ստացաւ երկար տարիներու պայքարներով եւ հայ քաղաքական կեանքին զուգընթաց զարգացումով։

Տաճկահայաստանը, գլխաւորաբար Տարօն, Վասպուրական եւ Էրզրում, առաջին օրէն դարձան յեղափոխական ազատագրական կռուի թատերաբեմը։ Կռիւը սրբագրեց հայրենիքի այս խոշոր շերտը, որուն շուրջ կեդրոնացաւ հայ քաղաքական մտածողութիւնը։

1905ին հայ-թաթարական կռիւներն եկան յստակօրէն մարմին տալու ռուսահայաստանի գաղափարին։ Հայութիւնը ոչ միայն իր քաղաքական կռիւը բարձրացուց ամբողջ Կովկասի մէջ, այլ որոշակի, իր զէնքի շաչիւնով, ըսաւ թէ՝ Կովկասի այս նահանգները Հայերուն կը պատկանին, հայ հայրենիք են։

Երբ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը տեւական կռիւներով եւ ծրագրային պահանջներով Հայաստանի ինքնավար շրջանները կը սահմանաւորէր (Դաշնակցային կապերով կապուած սահմանէն ասդին՝ Թուրքիոյ, իսկ սահմանէն անդին՝ Ռուսաստանի հետ), նախնական հիմքերը կը դնէր ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ գաղափարին։

Երբ Դաշնակցութիւնը հայրենիքի ազատագրութեան իր ընդհանուր կռիւը կը տանէր սահմանի երկու կողմերուն վրայ, հայկական պարագաներուն եւ քաղաքական անհրաժեշտութեան, հաստատուած է որ Հայոց ազատութեան շէնքը պիտի կանգնէր այդ վայրերէն մէկն ու մէկին մէջ, իբրեւ առաջին գրաւականը ամբողջական Հայաստանի ազատութեան։

Երբ, երկարատեւ ոգորումներէն յետոյ, պատերազմի հետեւանքով Տաճկահայաստանի երեք նահանգները Թրքական լուծէն ազատուած էին (1915—1918), Դաշնակցութիւնն անվարան գլուխը կանգնեցաւ գրաւուած վայրերու վարչութեան եւ հայրենիքին տէր հանդիսացաւ, որքան կը թոյլատրէր Ռուսաստանի ներկայութիւնը։

Եւ, երբ գահավէժ դէպքերը Հայոց ազատագրական նաւը Արարատի դաշտին մէջ խարսխել տուին, Դաշնակցութիւնը հոն, իր զէնքի ու մտքի բանակներով, դժնդակ պայմաններու մէջ, հայ անկախ հայրենիքի շէնքին վրայ կը բարձրացնէր դրօշը ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ, վերջնական ու ձեւակերպուած նշանաբանը հայ հայրենիքի գաղափարին։

Այսպէս, հայ հայրենիքի գաղափարը, մտքերէն կ՚անցնէր թուղթին, թղթէն՝ զէնքին, ու յեղափոխական զէնքի երկարատեւ հարուածներուն տակ մարմին կ՚առնէր, իր սահմանները կ՚որոշէր եւ այդ հորիզոններու մէջ կը գրկէր ամբողջ հայութեան ձգտումները։ Ու հայութիւնն այսօր ամբողջական ու ըմբռնելի հայրենիքի գաղափարն ունի եւ կը տենչայ անոր ազատութիւնը, յստակ ու որոշ։

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ պայքարը, նուիրուած ազգի եւ հայրենիքի փրկութեան, բազմապիսի թեւաւոներ ունեցաւ եւ որոշակի ուղեգծի մէջ մտաւ Ազգի եւ Հայրենիքի գաղափարներու զարգացման ընթացքին։ Ազատութեան պայքար՝ բարենորոգումներու համար, ազատութեան պայքար՝ ստրկութեան վերացման համար, ազատութեան պայքար՝ ինքնավար շրջաններ ստեղծելու համար, փուլեր են, որոնցմէ անցաւ հայ ժողովուրդը, Դաշնակցութեան հետ միասին։ Բայց ազատութեան քառասուն տարուան պայքարը այդ բոլոր փուլերէն անցաւ եւ կանգնեցաւ հայ հայրենիքի եւ հայ ազգի ազատութեան մեծ գործին առջեւ։ Ու ան (ազատութիւնը) ձեւակերպեց իր նպատակը, — հիմնել հայոց ազգային անկախ պետութիւնը։ Անկախ ազգային պետութիւն, ազգի եւ հայրենիքի միացեալ կերպարանքը, որ իր քաղաքական ազատութեան զուգընթաց, պիտի ազատէր հայ ժողովուրդը տնտեսական ճնշումներէն։

Հայոց ազատագրութեան ուխտեալ բանակները, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ղեկավարութեամբ, քառասուն տարուան ճանապարհը կտրած՝ հասած են այս որոշակի ըմբռնումներուն։

Այսօր մեր զէնքերը փորձուած են, ու խորտակելի պատուարները որոշ։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կարմիր բանակին մէջ խլրտումներ

ԼՈՆՏՈՆ, 17 հոկտ.— «Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ Ռուսիոյ մէջ կարմիր բանակին, գիւղացիներուն եւ բանուորներուն ընթացքը լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ Մոսկուայի ղեկավար շրջանակներուն, որոնք այս ձմրան կը վախնան որ ըմբոստութիւններ ծագին։

«Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցներէն մէկը կը յայտնէ թէ կրցած է ձեռք ձգել Ստալինի անձնական գաղտնի շրջաբերականէն օրինակ մը։ Շրջաբերականը ղրկուած է Ռուսիոյ և արտասահմանի իր կուսակիցներուն եւ որուն կարեւորութիւնը կը շեշտուի վրան գրուած հետեւեալ բառերով «կարդալէ յետոյ ջնջել»։

Շրջաբերականը կը յայտնէ թէ կարմիր բանակին մէջ ընդդիմադիր շարժումը կը զօրանայ, թէ սպաներու մեծամասնութիւնն ուժ կուտայ աջակողմեան ղեկավարներուն։ Անոնցմէ շատերն արդէն արտայայտուած են ընդդէմ Ստալինի եւ ի նպաստ ընդհ. հրամանատարին՝ Վորոշիլոֆի։ Այս դաւադրութիւնը կը ջանան պարտկել կուսակցութեան հրամաններուն հանդէպ կեղծելով ձեւական հպատակութիւն. բայց այս երկդիմի ընթացքին տակ կը պատրաստեն գործունէութիւն մը որ կը ձգտի տապալել համայնավար կուսակցութեան գործադիրը։

Բոլշեւիկ սպայի մը փախուստը

Վարշաւիայէն տրուած լուրի մը համաձայն խորհրդ. կարմիր բանակի սպաներէն հազարապետ մը Միխայլոֆ, հրամանատար՝ ռուսեւլեհ սահմանագլուխին վրայ կարեւոր կէտի մը, ներկայացած է լեհական սահմանագլուխի հրամանատարին և ապաստան խնդրած է։ Սպան փախած է բոլշեւիկեան երկրէն, որովհետեւ մահուան դատապարտուած է եղեր Չեկայի կողմէ։

Բռնի աշխատանքի կիրարկումը

Ռուսիոյ աշխատանքի գործավարը կը յայտնէ թէ անգործութեան նպաստի վերացման հետեւանքով, պաշտօնատուներ պիտի հաստատուին աշխատանքի բաշխում կատարելու համար։ 100000 բանուորներ արդէն պիտի գործածուին ճամբաներու, երկաթուղիներու, ջրանցքներու, եւայլն շինութեան մէջ, իսկ ուրիշ բանուորներ ալ վարժութիւն պիտի կատարեն մետաղագործարաններու եւ հանքերու մէջ։

Կը կարծուի թէ այս կերպով, յառաջիկայ տարուընէ սկսեալ 1 միլիոն բանւորներ կարելի պիտի ըլլայ աշխատցընել ճարտարարուեստի մէջ։

Որոշուած է նաեւ որ Ռուսիա բնակող ամէն առողջ մարդ որ բժշկական քննութեամբ, կը հաստատուի թէ կրնայ ձեռական աշխատանքի մը նուիրուիլ, պէտք է արձանագրուի գործի պաշտօնատուններու, որպէսզի իրեն գործ տրուի։

Նոր դաւադրութիւն մը

Ռիկայէն տրուած լուրի մը համաձայն, Չեկան երեւան հանած է նոր դաւադրութիւն մը եւ ձերբակալած 60 անձեր որոնց մէջ նաեւ համայնավարներ։ Դաւադիրները կը ջանային համախոհներ փնտռել բանակին մէջ եւ անոր ուժով տապալել ներկայ կառավարութիւնը։ Անոնց կեդրոնատեղին էր Սարատոֆ։

Ռումանիոյ մէջ լրտեսութիւն

ՊՈՒՔՐԷՇ, 17 հոկտ.— երկարատեւ եւ մանրակրկիտ քննութենէ մը յետոյ, ոստիկանութիւնը երեւան հանեց լրտեսական մեծ կազմակերպութիւն մը, որուն բոլոր անդամներուն ինքնութիւնը ճշդուած է։ Անոնք կը բնակին զանազան վայրեր։ Արդէն 60է աւելի անձեր ձերբակալուած են։

Ներքին նախարարութեան մէկ զեկոյցը կը հաստատէ լուրին ստուգութիւնը եւ կ՚աւելցնէ թէ կատարուած բազմաթիւ խուզարկութիւններու ընթացքին, կարեւոր փաստաթուղթեր գտնուած են։ Խուզարկութիւնները կը շարունակուին։

Թերթերը կը գրեն թէ լրտեսական կազմակերպութիւնը կը գործէր Ռուսիոյ հաշուոյն։

Ոստիկանութեան կողմէ հրատարակուած զեկոյց մը եւս կը յայտնէ թէ Պուքրէշի մէջ երեւան հանուած լրտեսական այս կազմակերպութիւնը ճիւղեր ունէր Ռումանիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ եւ թէ ձերբակալուածներուն տուներէն, խուզարկութեանց ընթացքին բռնուած թուղթերը ոչ մէկ կասկած կը ձգեն թէ լրտեսները կը գործէին ի հաշիւ բոլշեւիկներուն։

Գերման խորհրդարանին մէջ

Գերման խորհրդարանի նախորդ օրուան նիստը յատկացուեցաւ դաշինքին յայտարարութեան շուրջ վիճաբանութեանց։ Վիճաբանութիւններէ վերջ, խորհրդարանը լսելէ յետոյ ելմտական նախարարին երկար բացատրութիւնները՝ պետական գանձի ողբալի վիճակին մասին, վաւերացուց 125 միլիոն տոլարի փոխառութեան օրինագիծը։

Առաջին ճառախօսն էր ընկերվարական Հէրման Միւլլէր, նախկին վարչապետ, որուն դէմ աղմկոտ ցոյց կատարեցին հիթլերեան երեսփոխանները։ Միւլլէր յայտնեց թէ ընկերվարականները իրենց դիրքը ճշդած են հանդէպ դաշինքին, նկատի ունենալով գերմանիոյ տնտեսական-ելմտական ծանր տագնապը։ Առանց այդ նկատումին, ընկերվարականները թերեւս անվստահութիւն պիտի յայտնէին կառավարութեան հանդէպ։ Ընկերվարականները կը նկատեն թէ յուլիս 22ի հրովարտակները ընդունելի չեն գործաւոր դասակարգին համար, եւ թէ յատուկ յանձնախումբի կողմէ անոնց քննութեան ընթացքին, պէտք է որ փոփոխութիւններու ենթարկուին։

Գալով դաշինքին արտաքին քաղաքականութեան, անոնք համամիտ են անոր։

Ընկերվարական երեսփոխանէն յետոյ, բեմ բարձրացաւ հիթլերեան մը՝ Շթրաֆֆէռ, որ հայհոյալից ճառ մը խօսեցաւ ընդդէմ կառավարութեան, եւ մինչեւ իսկ պատերազմական նախարարին ամբաստանեց դաւաճանութեամբ։ Ասոր վրայ իբր անարգանքի ցոյց, խորհրդարանի սրահէն դուրս ելաւ նախարարը, որուն հետեւեցաւ վարչապետը։

Խօսեցան նաեւ համայնավար եւ ուրիշ կուսակցութեանց ներկայացուցիչները։

Պալքանեան խորհրդաժողովը

Պալքանեան երկիրներու պատուիրակութեանց կողմէ, Աթէնքի խորհրդաժողովին ընթացքին ընդունուած ու վաւերացուած կանոնագրութեամբ, Պալքանեան խորհրդաժողովին նպատակը պիտի ըլլայ նպաստել Պալքանեան ժողովուրդներու մերձեցման եւ գործակցութեան՝ տնտեսական, ընկերային, մշակութային եւ քաղաքական մարզերուն վրայ եւ այս մերձեցումն ու գործակցութիւնը տանիլ մինչեւ այդ երկիրներու (Ալպանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Ռումանիա, Թուրքիա եւ Եուկօսլաւիա) միութեան։

Պալքանեան Խորհրդաժողովը կարգով, ամէն տարի նիստ պիտի գումարէ մասնակցող երկիրներէն մէկուն մէջ։ Խորհրդաժողովին ներքին, վարչական կազմը հետեւեալն է,— Ընդհ. ժողով, Խորհուրդ, որուն մէջ ամէն մասնակից երկիր իր ներկայացուցիչը պիտի ունենայ. Դիւան եւ Քարտուղարութիւն։

Իւրաքանչիւր երկրի պատուիրակները պիտի կազմեն ազգային առանձին խմբակցութիւն մը, եւ պիտի ջանան իրենց լծել բոլոր այն կազմակերպութիւնները, որոնք իրենց երկրին մէջ կը հետապնդեն նոյն նպատակը եւ կամ խաղաղութեան պահպանումը, պիտի ջանան նաեւ խորհրդաժողովի նպատակին շուրջ հաւաքել քաղաքական, խորհրդարանական եւ այլ անձնաւորութիւններ, մամուլի, առեւտրական, ճարտարարուեստական, բանուորական եւայլն, կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ։

Ընդհ. ժողովները պիտի գումարուին ամէն տարի հոկտեմբերին։ Իւրաքանչիւր երկիր, իրաւունք պիտի ունենայ ղրկելու 30 ներկայացուցիչ։

Խորհրդաժողովը պիտի ունենայ 6 յանձնախմբեր.— կազմակերպութեան, քաղաքական մերձեցման, մշակութային, իմացական մերձեցման, տնտեսական, հաղորդակցութեանց եւ հանրային առողջապահութեան յանձնախմբեր։

Վիճաբանութիւնները տեղի պիտի ունենան ֆրանսերէն լեզուով։ Այն պատուիրակները որ կ՚ուզեն իրենց լեզուով խօսիլ, պէտք է հոգ տանին որ իրենց ճառերը թարգմանուին ֆրանսերէնի։

ՃԱՄԲՈՐԴԻ ԶԳԱՑԱՐԱՆՔՈՎ

ԺԴ.

ԴԷՊԻ ՄԱՆՇ

— Ըսէ՛, ուրկէ՞ կ'առնես այդ գոյները։ Զորեքշաբթի կանանչ էիր, հինգշաբթի կարմրեցար, այսօր լեղակի գոյն ես առեր։ Ուլունքներդ կը նմանին մեղուներու։ Մի՛ զարմանար, ծաղի՛կ, եթէ տակաւին չեմ գիտեր անունդ։ Քեզ ո՞վ տնկեց այդտեղ, տանիքին եզերքը։ Շաբաթ մը առաջ չկայի՛ր։ Իրիկուն մը անձրեւ եկաւ եւ երկու օր յետոյ տեսայ, որ կանաչուկ աչքերով տանիքին եզերքէն կախուեր՝ ցառաջը կը դիտես։ Ա՛յ իմ մատղաշ ծաղիկս, շնորհակալ եմ ես քեզի, որ այդպէս կանաչ կանաչ կը նայիս ու երազ կու տաս ինծի, երբ գիր գրելէ յոգնած, գլուխս քեզի կը դարձնեմ։ Այսօր շա՛տ նուաղկոտ են աչքերդ, տա՞ք է, ցամքեցա՞ւ արմատդ։ Տե՛ս նոյնն է նաեւ մեր վիճակը։ Ա՛խ, ծո՛վը, ծո՛վը... մտնէի լողայի...

— Զըռռ...

Կը վազեմ պատուհանէն հեռախօսին։

— Ես եմ։ Ծո՞վ։ Ո՞ւր են։ Սթէլլա Փլա՞ժ։ Հայ սկաուտները վրան ունի՞ն այնտեղ։ Լաւ, կ'երթամ։

Փակեցի հեռախօսը, դարձայ խմբագիրներուն.

— Պո՛ւմ...

— Ի՞նչ կայ, խենթեցա՞ր, կը հարցնէ Երիցանցը վախցած։

— Գացի, գացի, ծո՛վ գացի։

— Խելքդ հետդ ըլլայ։

Գլխարկս, ուրի՞շ, բան չմոռնա՛մ, տղա՛ք։

Ներս կը մտնէ գրաշարը։

— Հեռո՛ւ ինձմէ, սատանա՛յ, կը պոռամ։

Եւ կ'արտասանեմ հանդիսաւոր եղանակով մը.

Է՛հ, մնաս բարով...պարոն գրաշար,

Որ կը տնկուիս իմ գլխուս վերեւ...

Սեղին վրայ Պ. Ներսէս Օհանեանը։

— Դեռ հո՞ս ես։ Գնա՛, գնա՛, քիչ մը խանդավառէ՛ սա մեր սկաուտները։ Այս տաքուն՝ քիչ մը ծով ալ կը տեսնես...։

— Մնաս բարո՛վ, ցառա՛ջ, մնաս բարո՛վ, ծաղի՛կս...։

Եւ ա՛րշ, մա՛րշ, դէպի Մանշ։

Թա-Թրա-Թա...

Թա-Թրա-Թա...

Թա-Թրա-Թա...

Ճեպընթացը կ'անցնի Փարիզի փողոցներուն տակէն։ Ահա արուարձանները։ Եւ ահա դաշտերը, հեռո՛ւն տնակներ։ Դէմս խոշոր աղջիկ մը ապառաժեայ ստինքներով։

Ճեպընթացին արագութիւնը հետզհետէ կը մտնէ ջիղերուս մէջ, յամրաբար բարձրանալով զգայարանքներս ի վեր։ Ու կը զգամ, որ կը տաքնայ ուղեղս, գաղափարներս թեւ կ'առնեն թիթեռնիկի նման, կը տարածուին պարապութեան մէջ, ու ես այլեւս չեմ կրնար հետեւիլ անոնց կչռոյթին, այնքա՛ն տարօրինակ խաղեր կը կատարեն անոնք։ Կը մտածեմ նիւթի մը մասին, որ այժմէական է.—Արագութեան զգայութիւնը արդի գրականութեան մէջ։Ուղեղս կը գործէ այդ ուղղութեամբ, բայց յանկարծ գաղափար մը կ'առնէ կը տանի զիս հեռուն, մինչ ինծի ուրիշ բան մտածել կուտայ եպիսկոպոսաձեւ զըղեակ մը, որ, աչքերուս դէմ, բարձունքի մը վրայէն կ'օրհնէ ծնրադիր գիւղերը։

Յետոյ գարձեալ կը բռնեմ անառակ մտածումս, ու կը քըննեմ հայ գրականութեան ներկայ պատկերը։Մեր երէց գրողները կարծես գոմէշի կառք նըստած են, եւ իրենց նախադասութիւններն ալ թշուառ մանրամասնութիւններով ծանրաբեռնուած։ Տեսա՞ծ էք երիտասարդ մը, որ գոմէշի կառք նըստի, — անկարելի՛ է, կը նեղուի, վար կը նետուի ու կը քալէ։ Երիտասարդին ձի՛ կը վայլէ։ Բարեբախտ ենք մենք, որ ձիէն ալ արագ կը ճամբորդենք հիմա։ Ահա թէ ինչո՛ւ փոխուած է, բոլորովի՛ն փոխուած է մեր գրականութիւնը։ Հինները,— օ՛, ի՛նչ յամառութիւն, մինչեւ իրենց ամուլ տարիքը, գրականութի՛ւն կ'ընեն, սրտայոյզ միամտութեամբ մը պարբերական կը հիմնեն ու նորե՛րը կ'առաջնորդեն «գրական անդաստաններուն մէջ», խենթենա՛մ պիտի՝ քննադատութի՛ւն ալ կ'ընեն։ Գնա՛, մէկուն ձեռքը պա՛գ, եւ «նոր գրող» եղիր։ Անոնք են տէրն ու տիրականը հայ գրականութեան,եւ անո՛նք են շնորհաբաշխները։ Ի՞նչ կ'ուզեն,— ձեւ ու խորք, երկու հերոս եւ մէկ տիպար, բառ մը մանրամասնութիւն եւ քիչիկ մը ... հոգեբանական վերլուծում։ Բայց ի՞նչ կը նշանակեն բոլոր այս յիմար պահանջները։

Եթէ խանգարուած չէ գրողի մը բնախօսական ներդաշնակ աշխատանքը, եթէ արուեստագէտ են բանաստեղծի մը զգայարանքները, դրէք զինք արագաթռիչ ճեպընթացի մը մէջ եւ ես գլուխս վրայ կուտամ՝ եթէ ան կարենայ ձեզի ըսել թէ ի՛նչ է խորքն ու տիպարը։

Վասնզի անիկա լեցուած է ելեկտրականութեամբ, արագութեան զգայութեամբ եւ զգայարանքներու ներքին փոթորիկով։ Պահանջեցէք իրմէ, որ ձեզի հաղորդէ այդ հոգեկան վիճակը,— գրո՛ղը տանի հոգեբանական վերլուծումը։ Ես գրականութիւն կ'ըսեմ այն գրականութեան, որուն հեղինակը զիս հաղորդակից կը դարձնէ իր զգայական ներքին փոթորկումին։ Ո՞վ կրնայ կարդալ երէկուան վէպերը, աւելի դիւրին է աւազ կլլել քան թէ էջ մը բան կարդալ այդ վէպերէն։ Վասնզի ձեւ ձեւ չէ,ոճը արդի ոճը չէ։ Ձեւն է (կամ ոճը), որ կը ստեղծէ խորքը եւ հոգեկան այդ վիճակը։ Եւ ձեւի պաշտամունքն է որ արդի գրականութեան տուաւ զարմանալի յատկանիշ մը։Դիւրի՛ն կը կարդացուի ան։ Դուք կը կարդաք զայն հակառակ ձեր փափաքին, ուզէք չուզէք կը կարդաք, բան մը կայ, որ կը ստիպէ կարդալ, հակառակ ձեր չկամութեան,բոլոր ըէքլամները, զորս փարիզեան արդի ճարտարարուեստական գրականութիւնը կը ստեղծէ եւ փողոց կը թափէ ամէն օր։

Այնպէս չէ՞, աղջի՛կ ապառաժ միսերով, ի՞նչպէս կրնաս դիմադրել՝ երբ կիրքի զգայութիւնը խօսի ներսդ։ Նոր գրականութիւնն ալ կ'արթնցնէ նըման կիրք մը, որ կը պարտադրէ ինքզինք, իր կիրքը կը հաղորդէ քեզի։ Նոյն կիրքն է, որ կը ստանայ գրողը ճեպընթացին արագութենէն, եւ ընթերցողը գրողին զգայութենէն։ Մեծ անիւը փոքրիկ անիւէն, անիւը անիւէն, անիւը անիւէն... անիւը անիւէն... Թա-Թրա-Թա-Թրա-Թա-Թա...

Այս պահուս ճեպընթացը, 60 քիլոմեթր հեռու Փարիզէն, իր լրիւ արագութեամբ կը սուրայ Ամիէնի վրայ։ Այլեւս անկարելի է ամէն չափուած խորհրդածութիւն։ Հիմա իմ հոգիս խաղալիք մըն է հազար հազար զգայութիւններու եւ գաղափարներու ձեռքը։ Մտածում եւ զգացում կը փոթորկեն զայն։Ու կը յանձնուիմ ճեպընըթացին արագութեան խաղերուն։

Թա Թրա

Թա-Թրա

Թա-Թրա

Թա-Թրա...

Կով մը եւ ծառ մը։ Ծառը խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ կովին ետեւէն անցաւ։ Կովը պոչը շարժեց եւ սպառնաց ծառին։ Հեռո՛ւն, բլուրին գագաթը, տուները բարձրացեր են ծառերուն վրայ, դիտելու համար ճեպընթացին կատաղի փախուստը դաշտին մէջէն։ Արծաթ առուն կանանչ մարգագետնին մէջ. արդեօք խղո՞ւնչ է անցերւթաթրա-Թա-Թրա...

— Օրիո՛րդ, (մտովի կը վիճիմ դիմացինիս հետ). հարցում մը ըրէ ինծի եւ ես պատասխանեմ քեզի։ Օրինակի համար, հարցո՛ւր. «Աստուած կա՞յ թէ չկայ»։ Սեպենք թէ կայ, ի՞նչ տարբերութիւն ունի ինձմէ։ Քանի մը օր առաջ Միջերկրականի եզերքն էի, եւ այս իրիկուն Մանշի եզերքը պիտի ըլլամ։ Աստուած աւելի՞ արագ կը ճամբորդէ։ Լա՛ւ, իմ մտածումս հիմա կանգ առած է վրաս, բայց դեռ աչքս չթարթած՝ ան կը ճամբորդէ Անատոլուի մէկ անկիւնը կամ գիւղիս մէջ, նոյն ատեն կը կրկնէ Ափրիկէի խափշիկ ցեղերուն մէկ բանաստեղծութիւնը։ Ուրեմն իմ մտածումս Աստուած մըն է։ Կեցցէ՛ մտածումս։ Կեցցէ՛, կեցցէ՛, Թա-Թրա-Թա-Թրա...։ Օրիո՛րդ, դուն զգայարանք չունիս, չըլլես չպարե՞ս։ Ցիմա՛ր, տե՛ս, որքա՛ն երջանիկ եմ, հազար զգայարանքով տղայ մըն եմ ես։ Կը հրճուիմ, կը տխրիմ, կ'երազեմ, կը մտածեմ, եւ այդ ամէնը կը գրեմ։ Դուն ի՞նչ կ'ըսես։ Ծանօ՞թ ես ֆրանսական, իտալական, յունական, արեւելեան գրականութիւններուն։ Կը ճանչնա՞ս մեր քննադատները եւ... Ամէնէն կաղամբնե՛րը, տե՛ս...։

Ա՛խ, Ամիէն։ Ի՛նչքան կը յուզես զիս։ Ցիշատակներդ կը խուժեն հոգիէս ներս։Սոմ գետը ծառի նման կը ճիւղաւորուի եւ հայելիէ արահետներ կը շինէ պարտէզներուդ մէջ։ Որքա՛ն պտըտեր եմ ջուրերուդ եզերքը, լուսնի տակ, աննման շուշաններուդ բոլորովը գինովցած։ Իսկ վերը, բլուրին վրայ «իմ» հիւանդանո՛ցս։ Իմս էր ան, հսկայ հաստատութիւնը ինծի էին յանձներ։ Երիտասարդ բժիշկ մը ի՛նչ հրճուանքով կը լեցուի, երբ ամբողջ հիւանդանոց մը կը յանձնուի իրեն։ Այնտեղ ծառերուն տակ, լուսնի լոյսով, ծաղիկներու մէջ, որուն հիւանդներուս ժպիտովը լուսաւորուած, հիւանդապահուհիներու քաղցր բարեկամութիւնով զօրացած...։

Թա-Թրա-Թա, Թա-Թրա Թա, ու հիմա տափարակ դաշտերուն մէջէն Սոմ գետին հետ՝ ճեպընթացը կ'արշաւէ դէպի Ապվիլ։ Զարաճճի գետը երբեմն կը ծռէ մէջքը, խոնճանը կը փոթթէ, կը կենայ, ծառերուն ետին կը նստի կը հանգչի, յետոյ հեռուները կ'երթայ, բայց յանկարծ կը նետուի յառաջ, քրքջալով ճեպընթացին վրայ։

Կարծես կը մօտենայ ծովը, եւ ճեպընթացը, կարօտէն գինով, աւելի ուժգին կը սուրայ։

(Այստեղ կիսատ քայց անկախ են նախադասութիւնները, թէեւ քերականապէս կապուած են իրարու,— արագութեան տուած պատրանքն է այդ — բառերու դանդաղ թաւալումին պատճառաւ)։

Մարգագետինը կանանչ ջուրերու նման կը հոսի ճեպընթացին տակէն, ծառերն, առանց անթացուպի, ոստոստելով կը վազեն քարերը եւ կը բզկտեն արտերուն մեղան շրջագգեստը, զոր երկինք կը թօթվէ սպիտակ փրփուր մը հանելով գիւղին գլխուն վրայ կարմիր երակ մըն է պայթեր ու երկու տող հարսնուկներ։ Կայարանին մէջ ճիշդ դէմս աղջիկ մը թաշկինակ կը կը թօթվէր միապաղաղ հորիզոնին, որ Ապվիլէն անդին աւազէ պատի մը կը նմանի Պէրք փլաժի հիւսիսը։

Այս որքա՛ն փլաժի կայաններ,— մեր Հայրենիք...— ճեպընթացը կարծես ծաղկեփունջ կը պարպէ, աղջիկնե՛ր,— մեր Թընամեաց ոտնակոխ, — ցածլիկ տուներ, ծաղկազարդ պատուհաններ... որոնք թափանցիկ շրջազգեստներ ունին եւ բոպիկ են, ինչու որ միշտ ծովը լոգանքի կ'երթան, ա՛յ, ծովու վարտիքս մոռցա՛յ...

Էթա՛փլ...

Սկաուտներու խմբապետը, Աբէլեան, դիմաւորելու եկած է զիս մինչեւ կայարան։

— Խմբապե՛տ, միշտ կարգապահ եւ միշտ հնազանդ,հրամաններուդ տակն եմ այսուհետեւ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Երկու յաջորդական թիւերով տուինք ճառը Հայ Մշակոյթի Օրուան տօնին ճանդէսի նախագահին, Պ. Ե. Տէր Անդրէասեանի։ Այսօր կուտանք Զ. Ե. Ռ. Միութեան ուղերձը, զոր կարդաց Պ. Տէր Պօղոսեան։

ԽՄԲ.

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՏՕՆԵՆՔ ՄԵՆՔ ԵՒ ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՏՕՆԵՆՔ

Զ. Ե. Ռ. Միութիւնը իր ուսերուն վրայ առաւ, այսօր, ազգային մեծ հանդէսի մը կազմակերպութեան հոգը։ Ու երբ օրուան բանախօսները ձեզի կը ներկայացնեն հայ մշակոյթին փառքը, մեզի պարտականութիւն համարեցինք ներկայացնել հայ որբերուն տեսակէտը այս մասին։

Պատերազմը, ուրկէ դուրս ելանք դժոխքէն փախած ժողովուրդի մը պէս, կամ վերջապէս թրքական բարբարոսութիւնը, որ դիւային ամէն երեւակայութիւն գերազանցեց, նպատակ չունէր մեզ միայն ու միայն հայրենիքէ մը զրկել։ Մեր հողը խլելէ յետոյ, ան փորձեց նաեւ փճացնել հայ մշակոյթին հետքերը։ Ատոր համար էր, որ նախ մեր մտաւորականներն եղան վայրագութեանց զոհերը։

Թուրքը յաջողեցաւ մեզ առանց հայրենիքի թողուլ։ Խլեց հողը մեր ոտքերուն տակէն։Բայց յաջողեցա՞ւ փճացնել հայ մշակոյթին հետքերը։ Երբե՛ք։

Այս կացութենէն յետոյ, մեզի ի՞նչ կը մնար ընել։ Անհրաժեշտ էր, հայրենի հողին չափ սիրել ու պաշտել հայրենի մշակոյթը։ Հիմա հողային հայրենիք չունինք. կ'ուզենք ոչ միայն մխիթարուիլ այլ նաեւ ուժովնալ մեր մշակութային հայրենիքով։ Կ'ուզենք փաթթուիլ մեր մշակոյթին ջերմութեան, կ'ուզենք խանդավառուիլ մեր մշակոյթին ուժովը եւ աւիշովը։

Ահա այդ պատճառով, անհրաժեշտ կը գտնենք ամէն տարի տօնել հայ մշակոյթը՝ իբրեւ մեր ամենամեծ տաղաւարը։

Դժբախտաբար հայ գաղութները կազմակերպուած չեն, չունին ազգային, ընկերային ու մշակութային առանձին բջիջներ։

Եւ կը տեսնենք, որ պատասխանատուութեան ձգուած են կարգ մը ազգային պարտականութիւններ։

Հոս Փարիզի մէջ, առաջին թելադրանքովը «Յառաջ» թերթին, 4 տարի է, որ կը տօնուի Մշակոյթի Օրը։ Երկու անգամ մենք տօնեցինք, եւ երկու անգամ «Ցարդգող» գրական միութիւնը։ Այս տարի ստանձնեցինք կազմակերպութիւնը, որովհետեւ հրապարակին վրայ մարդ չկար։ Ցաւալի է այս երեւոյթը, սակայն մենք ձեզ կը վստահացնենք, յարգելի հանդիսականներ, թէ մենք պիտի տօնենք հայկական ազգային ամէն յիշատակ եւ խորհրդանշան, մենք պիտի տօնենք ինչպէս Ապրիլ 24ը, նոյնպէս Մայիս 28ը, եթէ ուրիշներ տէր չկանգնին այդ աւանդութիւններուն։ Մենք կանք ու կը մնանք, պիտի տօնենք բոլոր աւանդութիւնները, որ հայկական են, պիտի տօնենք բոլոր տարեդարձները, որոնք հայ ցեղին ազատագրութեան, անկախութեան եւ գոյութեան խորհրդանշանն ունին։ Մենք կը բաւենք եւ ուժն ունինք այդ ամէնուն համար։ Մենք ազգային աւանդապահներ ենք, ուրիշ ոչինչ։

Զ. Ե. Ռ. Միութիւնը կազմակերպութիւն մը չէ գութ հայցելու, այլ Միութիւնն է այն որբերուն, որոնց հայրերը ինկած են ոմանք իբրեւ ֆէտայի, ոմանք իբրեւ մտաւորական։ Մեր հայրերը ինկան պաշտպանելու համար թէ հայրենի հողը, թէ հայրենի մշակոյթը, երկուքը համազօր են ազգային անկախ կեանքին։ Եւ այսօր նահատակներուն զաւակները, մենք միացեր ենք ոչ միայն հայրենիքի գաղափարին շուրջ, այլ նաեւ ազատ եւ անկախ, նոյնիսկ ինքնատիպ արուեստի մը պաշտպանութեան ցանկութեամբ։ Մենք մեր Միութեան մէջ կը պատրաստուինք ոչ միայն ֆիզիքապէս, ցոյց տալու համար ապագային մեր ֆիզիքական ուժը, այլ նաեւ կը պատրաստուինք իմացականապէս, պահելու համար հայ արուեստին կայծը, որ երբեք չմարեցաւ դարերէ ի վեր։

Հայ որբը ունի անկախ հայրենիքի մը գիտակցութենէն զատ, անկախ եւ ինքնիշխան մշակոյթի մը կարելիութիւններուն պահանջը։ Ու այսօր, կատարեալ ջերմեռանդութեամբ, անհուն պաշտումով եւ Հայոց մեծասքանչ լեզուով կուգանք աղաղակելու.

— Թող երբեք յոյսը չպակսի ձեր գերեզմանէն, ո՛վ դուք հայ արուեստի մշակներ։

Եւ փա՜ռք քեզ, հայ մշակոյթին արեւաշէն խորանը։

ՀԱՍԿԱՔԱՂ

ԳԵՐՄԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵՆԷՆ

Երբ Ֆրանսայի մէջ, նոյնիսկ դարերով, ժողովրդական բանաստեղծութիւնը խեղդուած է, դասական եւ կեղծ դասական զանգուածին տակ, ընդհակառակն, Գերմանիա պահած է զայն իր թարմութեան եւ մաքրութեան մէջ, եւ նոյնիսկ հասնցած անկարագրելի գեղեցկութեամբ մը։

Բոլոր անոնք որ ուզած են ուսումնասիրել ժողովրդական բանահիւսութիւնը, յստակ գաղափար մը կազմել անոր ծագումին եւ զարգացումին վրայ, անխուսափելիօրէն դիմած են, որոնումներէ վերջ, գերման բանահիւսութեան։

Գերման գրականութեան տիտաններն իսկ, ինչպէս ամէնէն հոյակապն ու շնորհալին, աննման Կէօթէն, քալած են ժողովրդական ծաղկանոցներէն, ըմպած են ժողովրդական ակէն, ու գինովցած այդ անսպառ զանձերու գեղեցկութեամբ։

Այդ գրականութիւնը ծով է, հարուստ եւ լի պէս պէս գեղեցկութեամբ, գիւտերով, զգացումի խորութեամբ, հոգեկան բարութեամբ, եւ նոյնիսկ պաշտելի միամտութեամբ մը։

Ալզասցի գրագէտ, Էտուար Շիւրէ, որուն տարեդարձը այս ամառ տօնուեցաւ մեծ հանդիսաւորութեամբ, ընդարձակ հատոր մը նուիրած է այդ նիւթին շուրջ։

Հարկ պիտի ըլլար բազմաթիւ սիւնակներ նուիրել, ճշգրտապէս հետեւելու համար Էտուար Շիւրէի քայլերուն, յուզումներուն եւ հիացումներուն։ Մեր փորձը պիտի ըլլայ միայն ներկայացնել քանի մը հատուածներ ժողովրդական բանաստեղծութիւններէն։ Աւելորդ հըլլայ թերեւս հոս կրկնելը թէ մեր մէջբերումներով ճշգրիտ գաղափար մը տալու միամտութիւնը չունինք գերման լիդերու մասին, սակայն անոնք որոշ կերպով կը ստուերագծեն գէթ այդ աշխարհը։

Բազմաթիւ կտորներ կան որոնց հեղինակը անպատճառ ժողովուրդը չէ, ծանօթ են կարգ մը երգիչներու անունները, եւ նոյնիսկ առատ տեղեկութիւններ կան անոնց մասին, ինչպէս Փօլ Ֆլեմինգ։

Գերման ժողովրդական բա-

...նաստեղծութեան մէջ պատուոյ
...ղ կը գրաւէ Ֆլեմինգ։ Հակա-
...կ անոր որ ան առիթը չու-
...ցաւ բուն ակէն խմելու ժո-
...վրդականբանաստեղծութեան,
...կայն ան անդունդը կըցաւ
...րել քօմիտի շրջան մը ընե-
...լ, եւ սակայն դարձաւ բնու-
...եան իր զգացումով։

«Ֆլեմինգի քերթուածներու
...ջ, կը գրէ Էտուար Շիւրէ
...ազմաթիւներ կան որ իսկա-
...ն լիդեր են, հոսած ակնէն
...ւով հեշտ, մտածումով ...
...նկ եւ ներդաշնակութեան
...նքան երաժշտական, այն-
...առաջուընէ իսկ կը պարփա-
...ն մեղեդին որ երաժշտագէ-
...տի հիւսէ»։

Ֆլեմինգ ծնած է Հարթեն-
...այն, 1609ին, զաւակն է պաշ-
...ելիի մը։ Քսան տարեկան
...ակեց բժշկութիւնը Լայփցի-
...ջ, մանաւանդ բանաստեղծ...
...ինը։ Իբրեւ դեսպան մեկ-
...ւ Ռուսիա եւ Պարսկաստան
...կառակ գեղեցիկ Չէրքէզու-
...ներու հմայքներուն, հայր-
...ի կարօտէն տարուած վերա-
...րձաւ Գերմանիա, նշանու-
...րջ հաստատուեցաւ Համպուր-
...ր ծանր եւ անխնայ հիւանդ...
...ւթիւն մը «խլեց զինքը իր
...յրենիքէն»։ Հազիւ երեսուն-
...կ տարեկան էր։

Հետեւեալ հատուածը «Մա-
...ւկի մը Մահուան վրայ» եր-
...րերգութեան վերջին տունն
...ւէ՛ք ինչ քնքշութիւն եւ
...ւզում կը դնէ անոր մէջ,
...նց բռնի ձեւերու, բնակա-
...արզութեամբ մը.

...նք կը դնենք Թարմ ծիղակ... տիղ վրան
...ուշի՛կ տղեկ, քու գամբիւղ... ծաղկեզարդ...
...նք կը ցանենք...ո՛ ծիղակներ... ծիղակոյտ...
...վրան, քաղցր անմեղներ... ծաղկունք...
...նջէ՛, տղե՛կ, ննջէ՛. թո՛ղ ... տերուդ վրան...
...փայլի վարդն երկար ...
...Թո՛ղ շուրջդ ընդմիշտ ...

...աղջ շունչը գարունին։

Քանի մը բառ, վարդն ու...
...քանի մը տող, ահա՛ գերմ...
...ական երգը կը ներկայացնէ
...վանդակ տխրութիւնը գերմա...
...ողովրդական հոգիին, բէլ...
...ւեւ համաժարդկային հոգի...
...յսօր կանք ու վաղն արդէ...
...իտի չըլլանք, մինչ վարդ...
...իտի ծաղկի ամէն մայիսի։

...ր վարդերը կը ծաղկին,
...աք բարո՛վ մութ օրեր...
...ա՞ւ է թէ վարդերը
...ծաղկեցնեն սէրերը...
...րուն վարդը
...ծաղկի ամէն մայիսի։
...նչ սէրը օր մը կը փայլի
...յետոյ կը կորչի յաւէտ...

Ուրիշ հատուած մը, որ ...
...մը տողի մէջ կը ներկայ...
...ի մնաք բարովի աս...
...ւը։

...եք ձիաւորներ դունէն ...
...կ'ելլեն

մնա՛ք բարով...

...ուոր սիրուհիս փողոցն ...
...կը ...

մնա՛ք-բարով...

...նի որ ճարկ է այնքան ...
...իրար ...

...տով իսկ վար նետէ ...

...ա՛ք - բարով, մնա՛ք-բա...
...մնա՛ք-բա...

...ճ, ի՛նչ ցաւ կ'առթէ ...

Դարձեալ, չէ՞ք կարծեր
...ղի արցունք կար, եւ սէր
...ղ ու այրող արցունք
...տեւեալ կտորին մէջ,
...ակ յոյսի նշոյլին։

ՆԷ

...խորունկ ձոր, ո՛ պուրակ
...ւք ճազար անգամ
...պիտի տեսնէք սիրու...
...ո՛, դուք պիտի տեսնէք
...ին ու ւէւռնալը գեղեցկու...
...յց դուք ճեռու պիտի իր ...
...միայն պիտի ըլլամ իր ...
Ուրիշ երգ մը, որ իր ...
...ջ անտունիական երգ ...
...ցնէ։ Կը յիշեցնէ

...ինկաւ երեք խնձոր...
...զայն վայլողին...

ԱՐՏ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

(ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Նպատակը ցեղին կը փոխանցուի սերունդէ սերունդ, ապրելու համար ոգիութեան եւ սրկութեան ճիրաններուն տակ գալարուող հոգիներուն խորը. ջարդերուն եւ տառապանքին՝ երբ ան կը ծնի կամքէն ու հոգիէն. Հոգիէն՝ որ ցեղինն է ու չի կրնար երբեք, երբե՛ք դրժել, իր նուիրական կոչումին՝ ազատութի՜ւն..., դաւաճանել անոր:

Ցաճախ, անկարելի եւ անիրական կարծուած Նպատակին առաջեալները համեստ, կը մեռնին պարտուած բայց պարտականութեան պատնէշին, գաղափարի արիւնոտ ճամբաներուն վրայ, որպէս զի ապրի Նպատակը՝ գերեզմանէն ալ անդին խորհրդանիշ դարերու խորհուրդին եւ ընդվզող մարմնացումը ցեղին կրած տուայտանքներուն:

Ցեղին՝ որ Նահատակներու նահատակն է, ցեղին՝ որ ապրեր է, կ՚ապրի մեռնելով, ժեռնելով եւ մեռնելով պիտի ապրի, ցեղին՝ որուն Նահատակները հիմա, չունին գերեզման:

Քառասո՜ւն տարիներ ողջակիզուիլ Նպատակին համար եւ ա՜ւաղ չտեսնել զայն իրականացած այսօր՝ երբ յեղափոխութեան զինանշանին պէս, անոր հետ ու անոր համար կ՚անմահանան անունները Քրիստափորներու, Ռոստոմներու եւ Զաւարեաններու:

Քառասո՜ւն տարիներ նահատակուիլ յանուն Հայ Սուրբ Դատին, երբ նահատակները ցեղին ալ սուգն ունին յաւիտեան:

Քառասուն տարիներ ազատագրութեան ճամբուն վրայ գողգոթայանա՜լ ու կանգնիլ...

Փա՜ռք բոլորին որ ինկան, եւ պարտուած ու յաղթական, եւ ընկճուած ու անխոնջ:

Փա՜ռք Մեռնողներուն, թո՛ղ սերունդներ գան երկրպագելանոնց գերեզմաններուն առջեւ, անոնց նահատակի աճիւններուն առջեւ, անոնց որոնք գիտցան մեռնիլ ապրեցնելու համար սերունդներ, սերունդնե՜ր յանուն Հայրենիքին եւ ազատութեան:

Ու հիմա, Թափառական ենք գրեթէ ցեղովին, աշխարհի չորս ծագերուն, տենն է որ մերկանանք ցեղային Թերութիւններէ որոնք քանդեցին հիմերը Հայ բարոյականին ու նկարագրին, Թերութիւններէ որոնց արդիւնքը՝ կրեցինք, կը կրենք, եւ պիտի կրենք՝ Հանգիստ անհոգ եւ երջանիկ ապրելու համար չմոռնանք ու չտեսնենք ցաւերը ցեղին. չատենք երբեք ու չարհամահենք լեզուն որ մերն է, դպրոցը որ մերն է, եկեղեցին որ մերն է:

Մենք զաւակները ազատագրութեան ճամբուն վրայ նահատակուածներուն գիտնանք դաստիարակել յանուն պարտականութեան սերունդը վաղուան, որուն անխուսափելիօրէն կը սպառնայ աւա՜ղ այլասերման վտանգը:

Եւ քանի՜ դեռ կանք ու կը մնանք օտար հորիզոններու տակ իսկ, իբրեւ Հայ, յառա՜ջ միշտ դէպի կեա՛նք, դէպի յաղթանա՜կ:

Մարսէյլ Հայ մը

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հաւատարիմ իր խոստման՝ Փորթ տ՚Իթալիի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը իր վարչական ու սկաուտական կազմով անցեալ կիրակի օր փութացած էր Անդրանիկի գերեզմանը: Ժամը 2.30ին տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն մը. որուն ներկայ էին բացի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փորթ տ՚Իթալիի մասնաճիւղին վարչական ու սկաուտական կազմէն՝ հերոսին ընտանեկան պարագաները, Շապին Գարահիսարի Հայրենակցական Միութեան ներկայացուցիչը: Հակառակ սպասուածին, չկար խուռն բազմութիւն, շատեր չէին ուզած իրենց կիրակի օրուան հաճոյքներէն զրկուիլ: Բայց եւ այնպէս, իր պարզութեան ու անշքութեան մէջ հոգեհանգստեան պաշտօնը ու յարգանքի ցոյցը յուզիչ էր եւ ներկաներուն վրայ մեծ տպաւորութիւն գործեց:

Հոգեհանգստեան պաշտօնը կատարելէ վերջ, Ասլանեան քհնյ. պատմեց թէ ինչպէս իր Անի ուղեւորութեան միջոցին տեսած էր Բագրատունեաց թագաւորներու գերեզմանները, որոնց վրայի արձանագրութիւնները դարերու ընթացքին աւերուած էին, ու այսօր ալ այդպէս կը գտնէր հերոսին գերեզմանը: Դառնալով սքաւոր պատանիներուն, որոնք հերոսին գերեզմանը կը շրջապատէին, ըսաւ անոնց.— «Պէտք չէ մոռնալ Անդրանիկը եւ ուխտել անոր գերեզմանին վրայ թէ, հայ ծնած ենք ու հայ պիտի մեռնինք«: Յետոյ խօսք առնելով Հ. Մ. Ը, Մ.ի Փորթ տ՚Իթալիի մասնաճիւղի ատենապետ Պ. Արամեանց, կորովի բառերով խորապէս յուզեց ներկաները:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փորթ տ՚Իթալիի մասնաճիւղին կողմէ ծաղկեփունջ մը դրուեցաւ Անդրանիկի գերեզմանին վրայ սա վերտառութեամբ «Մեր ճերոսին՝ Անդրանիկի»:

Ինչպէս ասկէ առաջ գրուած էր, գերեզմանը անճանաչելի դարձած ըլլալով, խաչ մը զետեղուեցաւ, որուն վրայ հայերէն արձանագրուած էր «Անմահ ճերոս, Զօր. Անդրանիկ. (1865-1927)»: Իր ընտանեկան պարագաները նոյնպէս ծաղկեփունջ մը դրին:

Ժամը 3.30ին ներկաները բաժնուեցան գոհունակ սրտով, որովհետեւ իրենց յարգանքի պարտքը կատարած կը համարէին այդ օրը:

Ցուանք թէ այսուհետեւ Անդրանիկ պիտի ունենայ իր յիշատակը տեւականացնող, իր անունին արժանի դամբարան մը Փէր Լաշէզի այնքան փառաւոր գերեզմաններուն քով, նշանաւոր անհատներու կարգին, մինչեւ այն օրը երբ իր սրբազան աճիւնները երթան հանգչիլ մայրենի հողին մէջ:

Մ. Տէր-Յակոբեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ

Գրեցինք թէ բազմաթիւ գնդակահարութիւններ կատարուեցան Մոսկուայէն մինչեւ Երեւան, այն ամբաստանութեամբ թէ արծաթ մանրուք դրամ պահած են: Այսպէս «Խորհրդ. Հայաստան» (19 Սեպտ.) կը հրատարակէ անունները խումբ մը մարդոց, որոնք ձերբակալուեցան եւ գնդակահարուեցան Վրաստանի մէջ: Գնդակահարուածներու ցանկին մէջ կը գտնուի Հայ մը, Արտաշէս Գրիգոր Օհանեան:

ՊԱՐՏԱԴԻՐ ՈՒՍՈՒՄ

Սեպտեմբեր 19ին սկսաւ պարտադիր նախակրթութեան հըրահանգին գործադրութիւնը: Այդ առթիւ Հայաստանի բոլոր թերթերը, թատրոնները, շարժանըկարները, գրական միութիւնները նուիրուեցան պարտադիր կըրթութեան պրոպագանդային: Տեղի ունեցաւ աշակերտական տողանցք Երեւանի մէջ, Լենինի հըրապարակէն մինչեւ Աբովեան փողոց:

«ԾԱՌԱՑՈՂԻ ՏԱՐԻ Ա»

«Խորհր. Հայաստան»ի նոր խմբագիրը խօշ մարդ է. ոճը զինուորական, բառարանը խուճապային: Ցաճախ կը կարդանք այսպիսի խորագիրներ, — Մենք աճազանգ ենք խփում.— Ֆինանսների մոբիլիզացիա,—դէպի գրոհ բոլշեւիկեան խանդավառութեամբ, —մարտական դիրեկտիվ,—պարտադիր ուսումը վիժեցնողները սոցիալիստական յարձակման թըշնամիներն են եւն.: Միշտ զինուորական, պատերազմական բացատրութիւններ, խուճապային խորագիրներ, ճիշտ ինչպէս այն մեր թուրք զօրավարը, որ քայլ մը ետ զրկելու համար ''մա՛րշ մա՛րշ ... քայլ մը առաջ» կը պոռար:

Բոլշեւիկ Եկաւեանի ռազմական ոճը կը փրկէ՞ արդեօք բոլշեւիկ կուսակցութեան նաւանցը, որ տեղի կ՚ունենայ Հայաստանի ժողովուրդին մէջ: Ապագան միայն պիտի պատասխանէ: Այժմ ներկայացնենք քանի մը օրինակներ, առնելով խմբագիր զօրավար Եկաւեանի թերթէն, թէ ինչպէս կը կազմալուծուի ու կը փտի բոլշեւիկեան գաղափարը հայ ժողովուրդին միտքին մէջ հակառակ բոլոր Եկաւեաններու վազվզող ոճին:

Խորհ. Հայաստան, Սեպտ. 24.

— Նիստ ունի Մեղրիի կոմունիստ բջիջը, շրջանին «առաջաւոր բջիջներէն մէկը»: Խօսք կ՚առնեն կոմունիստները.

Գէորգ Յովակիմեան.— Խորհրդային իշխանութիւնը շահագործում է գիւղացիներին:

Եւ ներկայացնելով Մեղրիի կոլխոզին թերութիւնները, կը հարցնէ.

— Էսպիսի կոլտնտեսութիւն պահելու կարիք կա՞յ, պէտք է գրել:

Մկրտիչ Ջաւադեան.— Այո՛, եթէ կոլեկտիվը էսպէս է, պէտք է գրել. Ծառայողներն աշխատավարձ շատ են ստանում, եւ նրանցից ծնունդ է առնելու մի նոր շահագործող դասակարգ: Անտանելի է կուսակցութեան դիսցիպլինան:

Խօսք կ՚առնեն Նորայր Թումանեան, Սօսէկ Տիրացուեան եւ կ՚ըսեն.

— Կուսակցութիւնը հեղինակութիւն չունի ոչ միայն բնակչութեան մէջ, այլ եւ կոմունիստ երիտասարդների շարքերում:

— Գիւղացուց շատ են վերցնում, գոնէ 10 րուբլի վերցնելով, փոխարէնը 5 րուպլու ապրանք տային:

— Սպառկոոպում ապրանք չկայ, հաց չկայ:

— Ծառայողի տարի ա....

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական յանձնախումբը այս տարի ձմեռնային շրջանը արդիւնաւոր անցնելու նպատակաւ, կազմակերպած է դասախօսութեանց շարք մը. Առողջապահութիւն եւ նախնական դարմաններ, Հայոց պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն, հայերէն լեզու եւ մատենագրութիւն, բուսաբանութիւն, երկրաբանութիւն:

Դասախօսութիւնները տեղի կ՚ունենան յառաջիկայ երեքշաբթի հոկտ. 21էն սկսեալ ամէն երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30, 10,30, Société de Banque et de Finance, 8, Rue Fbg. Montmartre ընդարձակ սրահներուն մէջ, որ սիրայօժար կերպով տրամադրուած են յանձնախումբիս դասախօսութեանց եւ հաւաքոյթներուն համար:

Առողջապահութեան եւ նախնական դարմաններուն դասախօսութիւնները կը սկսի այս երեքշաբթի իրիկուն Տօքթ. Հաւորշ Այվազեան, կը հրաւիրուին բոլոր մասնաճիւղերու աստիճանաւոր սկաուտները:

Սկաուտական Յանձնախումբ

ՊԱՐՍԻԿ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

1931ին, յունուար ամսուն Լոնտոնի մէջ տեղի պիտի ունենայ պարսիկ արուեստին ցուցահանդէսը, որուն պիտի օժանդակեն բոլոր երկիրները, Եւրոպայի, Ամերիկայի եւ Եգիպտոսի կառավարութիւնները, ղրկելով իրենց թանգարաններէն պարսկական արուեստի նմոյշներ:

Պարսիկ արուեստը ամենամեծ յաջողութեան հասած է մանրանկարչութեան մէջ: Բայց պարսիկ արուեստը շատ բան կը պահանջէ նաեւ արաբական ճանչցուած արուեստէն, որ իւրացուցած է պարսիկ ստեղծագործութիւնները: Նոյնպէս պարսիկ արուեստին մեծութիւնը ա՛լ աւելի կը շեշտուի, երբ նկատի ունենանք որ եւրոպական բազմաթիւ պատմուածքներ եւ առակներ կու գան պարսիկ հին գրականութենէն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

Nomenclature des Journaux et revues en langue française, paraissant dans le monde entier, 6e Edition. Հրատարակութիւն Argus de la Presseի: 1000 էջ, կը պարունակէ 15,000 անուններ զանազան ֆրանսերէն հրատարակութիւններու, տալով հասցէները եւ ուրիշ կարեւոր տեղեկութիւններ: 37 Rue Bergère, Paris IX.

ԻՄ ԳԻՐՔԸ Ա. Ահարոնեանի, հատոր Բ. (Պատանեկութիւն): Հրատ. Հրանտ-Սամուէլ գրատան: Տպգր. Նավառ: Գին՝ 20 ֆրանք:

ՆԻՍ (Պատմուածք) Փայլակ Միքայէլեան: Տպ. Յ. Ճարեան, Փարիզ: Գին՝ 5 ֆրանք:

Կը խնդրուի թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ Թիւ 2

ԱՊՐՈՂ ՄԱՀԱՊԱՐՏԸ

Այսօր սակայն պիտի պատմեմ քեզ այն որ զարհուրելի ...ունք մըն է եւ որ կը խռովէ ...ողջ դատական իշխանութիւնը: ...եղելութիւնը երեք տարի ...նոր մահավճռով պատժուած ...տասարդի մը պարագան է որ ...օր կը ցնցէ ամբողջ քաղաքը: ...կքին Պերլինի ոճրագատ ...անին առջեւ էր իմ դատս ...աւորապէս երեք տարի ա... ...երիտասարդ գործակատար ...Հերրիկ իր ինքնաշարժով մին... ...կայարան առաջնորդած էր ...բեկից բարեկամը Մաքս ու ...յ վերադարձած: Մէկ քանի ...թներ յետոյ այդ ուղարո... ...ած ծամբորդին հետքը չկար ...րմանիոյ մէջ, մինչ իր պա... ...գաները իրար էին անցեր հոն ...հոս փնտռելով զայն:

Հերրիկ կը խոստովանէր որ ինք մինչեւ կայարան տարած էր իր ընկերը որ Օ. գիւղը կը մեկնէր եւ անկէ յետոյ ոեւէ լուր չէր ստացած: Իրենց մինչեւ կայարան միասին հասնիլը ոչ ոք նշմարած էր սակայն, այլ Հերրիկի առանձին ետ դառնալը տեսած էին շատեր: Կայարանի պաշտօնեան չէր յիշեր Հերրիկի եւ իր ընկերոջ ներկայանալը եւ միայն անծանօթ բնակիչ մը կ՚ըսէր թէ ինք նոյն օրը տեսած էր ինքնաշարժ մը որ պարապ կը սպասէր կայարանի մօտիկ պատին տակ:

Այն գիւղը ուր պիտի հասնէր Մաքս՝ չէր տեսնուած երբեք իսկ իր իր հետքը չկար այլուր, իր մարմինը չէր գտնուած ոեւէ տեղէ եւ իր մահը անծանօթ էր տակաւին:

Դատական իշխանութիւնը երկար հարցաքննութիւններէ յետոյ հաստատեց որ Հերրիկ իր ընկերոջ մահով մեծ պարտքէ մը կ՚ազատէր եւ Մաքսի սպանութիւնը շահաւէտ էր իրեն, եւ որովհետեւ միակ ապացոյցն ու պատճառը այդ երիտասարդին անհետացման ինքն էր որպէս ներկայ փաստ, հետեւաբար դատապարտուեցաւ եւ ի վերջոյ վճռապէս մահուան որոշում տրուեցաւ անոր: Որովհետեւ Հերրիկ տակաւին յամառօրէն կը պնդէր թէ ինք ոճրագործ մը չէր եւ ոեւէ որոշ փաստեր չկային անոր ձեռքերը արիւնոտ տեսնելու համար եւ որովհետեւ նոր մահավճիռը այլեւս սկսած էր ընդհանրանալ, այդ պատճառաւ դատարանը ներքննացման զարհուրելի պատժին ենթարկեց երիտասարդ գործակատարը: Հերրիկ որպէս վայրի խոտ, գրկուած իր մարդկային ամբողջ զգացումներէն, ներքինի մը, աւելի եւս կենդանի մը որ մարդու կեցուածք պիտի ունենար միմիայն եւ ուրիշ ոչինչ, հեռու բանականութենէն եւ հոգեկան ինքնագիտակից սփոփանքէն: Իր ամենավերջին խօսքը դարձեալ այս էր. «Ես ոճրագործ մը չեմ երբեք»:

Երբ դատախազը ստորագրեց վճիռը, Հերրիկ սկսաւ դառնօրէն լալ ու հեծկլտալ անզուսպօրէն, իրեն համար գլուխը զոհելէն աւելի կ՚արժէր անասնական կեանքի մը մէջ նետուիլը եւ յիշատակներով տառապիլը յաւէտ: Մինչ դատարանը որպէս շնորհ կ՚որոշէր անոր զգայազրկութիւնն ու ներքինացումը:

Վերջացաւ պահը եւ ատեանը ոչ ոք մնաց. մինչ Հերրիկ կ՚աղաչէր ինձ որ փրկէի զինքը արձանացումէն: Արցունքները կ՚ողողէին իր աղիողորմ աչքերը որոնք կ՚այլայլէին յուզման եւ զարհուրանքի մէջ: Ես կը մտածէի թէ ան կերպով մը բախտաւոր էր որ չէր տար իր գլուխը, յանցաւոր թէ ոչ, որովհետեւ արդարութիւն մը որ կը պահանջուի, օրէնքը զայն գործադրելու մէջ ամօթով չմնալու համար պարտաւոր է ստեղծել միջոցը եւ Հերրիկ այլապէս կարելի էր իսկական ոճրագործը նկատել եթէ հոգեբանօրէն անոր արտայայտութիւնը ըմբռնել չուզէին արդարութեան կողմնացոյցները: Կը մտածէի նաեւ որ ան ինքն էր թերեւս իսկական յանցաւորը եւ սակայն ամէն կերպով կրցած էր ծածկել մարմինը իր ընկերոջ ու ամէն կերպով կը ջանար անմեղ ձեւանալ ու արտասուել նոյնիսկ նոր մահավճռին առջեւ զոր իսկական ոճրագործ մը թերեւս բախտաւոր նկատէր ինքզինքը:

Վերջապէս բանտ առաջնորդուեցաւ ան, ու ես կ՚երթայի զինքը տեսնել մինչեւ այն օրը երբ սկսան խլել իր առնականութիւնը դեղերու միջոցաւ եւ խլել բոլոր զգայնութիւնն ու խանդը հոգւոյն, տկարացնել ջղային դրութիւնը եւ անբան անասունի մը վերածել զայն, խնայելով միմիայն կեանքը:

Վեց ամիս յետոյ Հերրիկ կը շրջէր Պերլինի փողոցներուն մէջ, արտաքնապէս մարդու մը երեւոյթ ունեցող երիտասարդ մը, որուն աչքերուն մէջ մարած էր հուրքը հոգւոյն, եւ կարծես խուսափելով կ՚ապրէր ան: Խանդն ու խրախոյսը զգացման եւ գորովը կամքին ի սպառ բացակայ էին իրմէ եւ անոր ամէն շարժուձեւին մէջ հոգւոյ մը պակասութիւնը զգալի էր, կարծես լարուած մեքենայ մը ըլլար ան, որ պիտի կենար երբ գործը աւարտէր:

(Շար.) Հ. ՏԷՎԼԷԹԵԱՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋԸ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

7ՐԴ ՏԱՐԻ — ՂԵԿԱՎԱՐ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ — 117ՐԴ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Թատրոն Albert Ier 64 rue du Rocher Paris, *26 Հոկտ. Կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻ «ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ» վէպէն առնուած

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ ԲԱՐՈՅԱԼԻՑ ՏՐԱՄ 5 ԱՐԱՐ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԲԵՄԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ՈՒԺԵՐԸ — ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՏՈՄՍԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԸ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ՓՆՏՌԵՑԷՔ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

տոմսերը կը ծախուին Restaurant Floria 61 Rue Mr. le Prince, Restaurant Carlo, 32 Rue St. Lazare եւ Hrand-Samuelի գրատունը 51 Rue Monsieur le Prince. իսկ ներկայացման օրը ցերեկէ վերջ ժամը 2էն սկսեալ Թատրոնէն կիշէն:

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: *20—37*

կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅԵՐ

Cabinet «LA CONCILLIANTE» Décines, 102 Ave. Jean Jaurès (arrêt du Tramway 60, Bruyères) Tél. 28

Տէր եւ Տնօրէն H. MOUTIN

(Նախկին ընդհ. քարտուղար Տէսինի քաղաքապետարանին)

Եթէ կը փափաքիք տանտէր ըլլալ՝ գնել հողեր, վիլլա, ֆոն տը քոմէրս, ապահովագրուիլ եւայլն, ամէնէն առաջ դիմեցէք մեր գրասենեակը:

Կը ստանձնենք պետ. պաշտօնատուններու մօտ թարգմանութեան, ամուսնութեան, հպատակութեան գործողութիւններ:

Ծախու հողաբաժիններ 180 ք. մէթրէն սկսեալ, Ջուր, ելեկտրականութիւն: Քառ. մէթրը 12 ֆր.: Ունինք նաեւ հողաբաժիններ՝ քառ. մէթրը 1 ֆր. 75էն սկսեալ: Վճարման դիւրութիւններ, ձրի խորհրդակցութիւն: Շտապեցէք օգտուիլ առիթէն:

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԱՍԻՍ

22 Rue de Sommerard, Paris Ve

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ կերակուրներ, պատրաստուած վարպետ խոհարարի մը կողմէ:

կոկիկ եւ մաքուր սրահ: խնամեալ սպասարկութիւն.

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro: Abbesses, Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

Պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար:

Մասնաւոր գին Հայերու

Docteur ès-sciences occultes
գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTRO PIGALLE.

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

ՔԱՐԹԻԷ ԼԱԹԷՆԻ ՄԷՋ

AUBERGE DU MOINE GOURMET

M. ASSET, Propriétaire
84 Bld. St. Germain. Paris
Թէլ. Odéon 18—8 (Cluny)

Գաւառի կերակուրներ, իր մասնաւոր կերակուրները: Ունի պառ եւ մասնաւոր սալոններ:

Այստեղ կը գտնէք լաւագոյն սպասարկութիւնը, լաւագոյն կերակուրներ եւ գինիներ: Այսպէս կազմուած է չափաւոր գիներով առաջնակարգ ճաշարան մը, ուր մարդ հաճոյք կը զգայ գալ ճաշել:

Խոհարարութեան ցուցահանդէսի մրցանակ, 1929, «Ոսկի Շքանշան»:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ — ԲԺԻՇԿ
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Առանց ցաւի կը քաշէ եւ կը դարմանէ ակռաները: Ոսկիէ ատամնաշար, ոսկորէ ակռաներ: Չափաւոր գին: Խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9էն 8: 3 Bld. Bélville, Métro Mélnimontant.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսայի Օրթա գիւղացի Յակոբ Գարանեան որ Պուլկարիայէն եկած է Լա Սիօթա կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին Արթին Գարանեան որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Լա Սիօթա: Իմացնել՝ Յ. Գարանեանի, 11 Rue Palamideu, La Ciotat (B. du R.), France.

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՕՐ. ՏԻՐՈՒՀԻ ԶԱՌԱՓԵԱՆ

դաշնակի եւ սոլֆէժի դասեր Studio Musical: 5 Rue Michelet, Paris VIe. ընդունելութիւն ժամը 2—3:

Կ'ուզուի դերձակ ափիէսէօրներ: դիմել՝ R. E. V. 5՛ւ rue des Dames. մէթրօ՝ Rome.

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol *մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր: Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ուլտրա-վիոլէ եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով: Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8: Կիր. 9 12:*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. լաբօրաթուար: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդացկութ. ամէն օր 9—12, 2—8 կիրակի 9—12:*

Կ'ուզուին *քոնֆէքսիոնի վարժ գործաւորուհիներ: Տեական գործ: Լաւ վճարում: Դիմել՝* Mr. Ezeguielian*ի, 27* Rue Belleville, *մէթրօ Պէլվիլ:*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

ՏՕՔԹ. Յ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

Աչքի, տղայոց եւ ներքին հիւանդութիւններ

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ՝ ամէն օր (բացի երկուշաբթի) ժամը 10—12 եւ ժամադրութեամբ, 27 Ave. Lellevue, Chaville (S. et O.).

Թրամուէյ թիւ 1 իջնել «Puits sans Vin» կայարանը:

ՄՕՏ ՕՐԷՆ — ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

"ԱՐԱՔՍ"

ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Ֆրանսական, իտալական եւ արեւելեան ամէն տեսակ ընտիր նպարեղէններ անմրցելի գիներով:

Թարմ եւ անարատ արեւելեան սուրճ, բաստրմա, սուճուք, պամեա, քաշէր եւ ճերմակ պանիր, ձիթապտուղ, ձիթաիւղ, պուլկուր եւայլն:

Յանձնարարութիւնք շուտով տուն կը ղրկուին:

Բացման առթիւ նուէրներ ամէն գնորդի, մինչեւ 5 օր:

29 rue Bourdarie Lefure կամ 95 rue du Ménil, ԱՆԻԷՌ

Թրամուէյ թիւ 40 եւ 45, օթօպիւս BD (*իջնել* Bouguignons, *շոգեկառքի կայարան՝ Պուա Քոլոմպ:*

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

երեք սենեակ, խոհանոց, cabinet de Toilette, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, կեդրոնական ջեռուցիչ: դիմել՝ ամէն օր 27 Rue Lazare Carnot, Clamart.

Վարձու են նաեւ օդասուն սենեակներ: 27 Rue Lazaee Carnot, Clamart.

ԴԵՂԱՐԱՆ ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ
PHARMACIE DE PRINCIPALE

117 Rue de Belleville

Ուր կը պատրաստուին խղճմտօրէն ու առաջնակարգ դեղերու գործածութեամբ ամէն տեսակի դեղագիրներ:

ընկերային ապահովագրութեանց (Assurances Sociales) իմաս կազմող հայ հայրենակիցներուն կը տրուին դիւրութիւններ դեղագիրներու վերաբերեալ:

Մէզի, արեան եւ կաթի քննութիւններ:

Արագ սպասարկութիւն եւ մասնաւոր զեղչ այս կտրօնով ներկայացողներուն:

SEULE AGANCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

La Voix de son Maître — Columbia Phonos & Disques — POLYDOR REGISTERED TRADE MARK

20 ՖՐ. — 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Մեր փլաքներու ծախ մթերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ ֆոներ,— DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, *եւն.: Գիները՝ 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800 ֆր. Նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով: Բաց է ամէն օր:*

ԲՈԼՈՐԻՆ ՕԳՏԱԿԱՐ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Մաքուր եւ անարատ սուրճ գործածողներուն ուշադրութեան կը յանձնենք, որ մինչեւ այսօր փարիզի ժողովուրդը թարմ սուրճ չէր գործածեր, որովհետեւ չկար թրքական սուրճի կատարելագործուած գործարան մը, օժտուած պէտք եղած գործիքներով: *ՍՈՒԼԹԱՆ* գործարանը որ բացուած է 92 Rue d'Angoulème, գերմանական վերջին սիստէմ գործիքներով, նոյն րոպէին կը խարկէ եւ կ'աղայ: Սուրճի սիրահարներուն ապացուցանելու համար այս ճշմարտութիւնը, մէկ այցելութիւնը բաւ է:

կը ծախուի մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ:

ՔԱՖԷ ՍՈՒԼԹԱՆ. Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Ս. ԹՈՐՈՍ (Քէժախցի)

92 Rue d'Angoulème Métro: Couronnes, Tél. Ménil. 56—06

PLOMBERIE-COUVERTURE

ՋՈՒՐ — ԿԱԶ

ԼՈՂԱՐԱՆԻ, ԵԻՆ.Ի ՋԵՏԵՂՈՒՄ

Կը ստանձնեմ կապարի եւ ցինկի ամէն տեսակ գործեր, մասնաւորաբար ջուրի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն: Դիմել նամակով՝

A. TATOULIAN*ի*

4 Ave. de la Porte d'Italie

ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐԸ

ԱՄՍԱՎՃԱՐՆԵՐՈՎ: Շոգեկառքով կամ հանրակառքով 15—30 վայրկեան, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Ամսավճար՝ սկսեալ *200* ֆրանքէ: Տուներու կառուցում, վճարման մեծ դիւրութիւններ. *15—20* տարուան մէջ: 15 տարի տուները ազատ են տուրքէ: Պատրաստի villaներ, նոր բնակարաններ գնելու կամ վարձելու համար, ամէն տեսակ գործողութիւններ, կալուածներու առ ու ծախ, գրաւ դնելու, ապահովագրութեան եւայլն:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ: Սկսուած է նոր հողաբաժիններու վաճառումը, Versaillesի մօտ Bois d'Arsyի մէջ շրջապատուած գեղեցիկ անտառով: Հաղորդակցութիւնը փարիզի հետ Gare Mont Parnasseէն ուղղակի, իսկ Gard Invalideէն եւ St. Lazareէն Versaillesի գիծով: Տեսնել կարելի է ամէն օր ինքնաշարժով՝ ձրի: Մանրամասնութիւններու համար դիմել

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussé d'Aantin, ամէն օր ժամը *10—12* առաւօտները եւ *4—7* կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը *10*—1: Հեռախօս Provence *87—32 եւ 82—48:*

Տուներու շինութեան համար ձրի խորհրդակցութիւն մասնաւոր ճարտարագէտի մը կողմէ Գշ. եւ Շբ. օրերը ժամը 4-5

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet *և* Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ

Յատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց*

ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ Յօդացաւ: ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ:

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

CABINET DENTAIRE

GASTON UGEL — ԿԱՍԹՈՆ ԻՒԺԷԼ

Վիրաբոյժ-ատամնաբոյժ վկայեալ Լիոնի բժշկական համալսարանէն

Օգնական ատամնաբոյժ ՊԱՏՐԻԿ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆ

23 Quai de Bralleaux (Lyon) 23 Quai Général Sarrail

Ակռաներ կը դարմանէ եւ կը քաշէ առանց ցաւի: նոր մեթոտով կը շինէ բրոթէզ, քուրոն, պրիճ, քաուչուէ ամէն տեսակի խնամեալ աշխատանք, ոսկի քուրոն 100 ֆրանք:

Ուշադրութիւն

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԴ պահպանէ լաւ ուտելով: Անարատ սնունդ առնելու, ճաշելու վայելքն ստանալու եւ չհիւանդանալու համար կերակուրներու այլանդակութիւններէն պէտք է յաճախել միայն ճաշարան

COSMOPOL

20 Rue Rodier — PARIS (9)

Որ մաքուր պատրաստութեամբ եւ անթերի սպասարկութեամբ գոհ կը ձգէ բոլոր այցելողները:

COSMOPOL միակն է որ կը գործածէ զուտ կարագ եւ թարմ ոչխարի միս իր արեւելեան համեղ կերակուրներուն:

Արեւելեան նուագ ամէն օր եւ կիրակի կէսօրէ վերջ

ՁԵՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԸ

ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԷՆ

24 Rue Bergère PARIS (9) — Tél. Prov. 05-49

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ԾԱՆՕԹ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Ե. ՀՕՇԵԱՆԻ

12, Rue Richomme, PARIS (18e)

(Bld. Barbèsի վրայ) — (Մէթրօ Barbès)

խղճամիտ դարմանում, դիւրամատչելի գիներ

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9էն 12 եւ 2էն 7, կիրակի առաւօտները ժամադրութեամբ:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ			
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
21
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930

21 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1396

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՃԻԳԵՐ

Ռումանահայ գաղութի մտաւորականութիւնը «Հայ Արուեստի Ցուցահանդէս»ը յաջողութեամբ իրագործելէն յետոյ, հիմնած է «Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութիւն» մը, հետեւեալ նպատակներով.

1. Հայ ժողովուրդին սիրցնել իր մշակոյթը.

2. Նպաստել անոր զարգացման ու տարածման.

3. Օտարներուն ճանչցնել սալ հայ մշակոյթը։

Այս նպատակին հասնելու համար ընկերակցութիւնը պիտի կատարէ հրատարակութիւններ, պիտի հիմնէ մատենադարան եւ թանգարան. պիտի սարքէ համերգներ, պիտի կազմակերպէ դասախօսութիւններ, պիտի բանայ ցուցահանդէսներ, եւն. եւն.։

Զխօսի՛նք ապագայ կարելիութիւններու մասին։ Էականը յիշատակելի ձեռնարկի սկզբնաւորութիւնն է, որ իր շուրջը կը համախմբէ մտաւորական անձնուէր ուժեր՝ հայ մշակոյթին զարկ տալու առաջադրութեամբ։ Եւ ուր որ կայ նախաձեռնութեան ոգի եւ կամքերու կեդրոնացում, կասկածէ դուրս է որ ձեռնարկը կ'ունենայ դրական արդիւնք։

«Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութիւն»ը շնորհաւորելի եւ ուշագրաւ ձեռնարկ մըն է, որ իր սկզբնաւորութեան մէջ իսկ յաջողութեան գրաւականներ կը ներկայացնէ։ Որովհետեւ ընկերակցութիւնը դեռ չկազմուած, անոր նախաձեռնողները կրցան գլուխ բերել «Հայ Արուեստի Ցուցահանդէս»ը, ու այսօր թանգարանի եւ գրադարանի կազմած մը ունին, որ ընկերակցութեան կազմութեան հետ մարմին կ'առնէ։ Ասոնք կատարուած իրողութիւններն են, որոնք «պիտի»ներու շարքը չեն դասուիր։ Ընկերակցութիւնը, ուրեմն, հայութեան համար ներկայանայ աշխատանք մը կատարած, ու երբ խոստումը կու տայ մեզ՝ շատ աւելին կատարելու, հաւատքով ու համակրութեամբ կը դիմաւորենք զայն։

Այս մասնակի ճիգը երբ մշակութային շարք մը ձեռնարկներու կապակցութեամբ նկատի կ'առնենք, ձեռնարկը համազգային նշանակութիւն մը կը ստանայ։ Իրօ՛ք, անցած երկու տարուան ընթացքին, գերազանցապէս հայ մտաւորականներու նախաձեռնութեամբ, հայ մշակոյթին նուիրուած քանի մը հաստատութիւններ կեանքի կոչուեցան, որոնք հակառակ իրենց անկախ գոյութեան, մէկ ընդհանուր եւ համազգային նպատակի կը ձգտին, հայ մշակոյթի պահպանման ու զարգացման։

Երեւոյթը ուշագրաւ է, ու կոչուած է նոր շրջան մը բանալու մեր ներքին կեանքին մէջ։ Մօտ տասը տարուան երեւան կեանքէն յետոյ, յուսադրիչ է այն պայքարը, որ ձեռնարկած է հայ մտաւորականութիւնը մշակութային ճակատին վրայ, զանազան կարեւոր կեդրոններու մէջ, ինքնաբեր մղումով մը։

«Համազգային»ը, որ երկու տարի առաջ ծնունդ առաւ Եգիպտոսի մէջ, իր առաջին քայլն եղաւ Սուրիոյ հայութեան, դուք ամբողջ հայութեան նուէր բերել լուսաւորութեան բարձրագոյն վառարան մը, «Հայ Ճեմարան»ը, որու գոյութիւնը փաստ մը ի վեր փաստ է, եւ կը բաւէ «Համազգային»ին համազգային մեծ նշանակութիւն մը տալու։

«Նահատակ Գրողներու Բարեկամներ»ը, տարի մը առաջ ու անաղմուկ, հրապարակ եկան, ու այսօր հայ գեղարուեստական գրականութեան հատորները կը ներկայացնեն հրատարակութեան։

Պոլսոյ երեք հարիւրամեակի ցուցահանդէսներէն թելադրուած, խումբ մը հայրենակիցներ նախաձեռնակ եղան հայ մշակոյթի եւ արուեստի բեկորները հաւաքելու, պահպանելու ու ցուցադրելու, ազգային փոքրիկ թանգարաններու միջոցաւ։

Կան տակաւին ուրիշ նոր ձեռնարկներ, որոնք հոս յիշատակութիւն չեկան։

Հին հաստատութիւններուն առանց անդրադառնալու, երբ վերջին օրերու ճիգերը մէկ ընդհանուր յայտարարի կը բերենք, ուրախութեամբ պէտք է արձանագրենք մխիթարական երեւոյթը որ մեր ներկայ ցիր ու ցան կեանքի մէջ, հաւաքական յայտնաբերումն է, գոնէ մշակութային ճակատի վրայ մեր պարտութիւնները դարմանելու համար։

Այս ձեռնարկները, երկու բնորոշ կողմերով մեր ուշադրութիւնը կը գրաւեն։

Առաջին, անոնց գոյութիւնը արդէն առաջին օրերէն կապուած է իրականացուած ու արժէքաւոր արդիւնքներու հետ, որոնք պարզ բաղձանքներու եւ սպառումներու փոխարէն գործնական եւ դրական քայլերով արդարացուցած են իրենց գոյութեան իրաւունքը։

Երկրորդ, թէեւ այդ ձեռնարկները իրարմէ անջատ ու անկախ հաստատութիւններու ծնունդ տուած են, բայց կատարուած աշխատանքները համահայկական բնոյթ ունին, եւ կարծենք թէ աշխատանքի գեղեցիկ բաժանումով մը դասաւորուած են։

Այս պարագային, լաւագոյն է որ չտարուինք այն մտահոգութիւններէն, որոնք կեդրոնացում մը կը թելադրեն։ Ընդհակառակը, աշխատանքի այս բաժանումը օգտակար կը գտնենք եւ տեղական նախաձեռնութիւնը (գաղթականական ներկայ պայմանները նկատի առնելով) գրաւական մը կը նկատենք գործին յաջողութեան։

Եթէ այդ հաստատութիւնները բարոյական եւ մտաւորական սերտ կապերով իրարու հետ հաղորդակցին եւ փոխադարձաբար իրարու օժանդակեն, պիտի կարողանան իրենց ցանցը տարածել ամէն տեղ, ու առանց իրար խաչաձեւելու, մշակութային ճակատի շուրջ համախմբելու բոլոր կենսունակ ուժերը։

Կ. Ս.

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՆԻՆԿԻ ԴԻՐՔԸ ԱՄՐԱՑԱԾ

Գերման խորհրդարանը իր շաբաթ օրուան նիստին մէջ, անցաւ նախարարական յայտարարութեան շուրջ վիճաբանութեան եւ 236ի դէմ 318 ձայնով, որոշեց քուէի չդնել կառավարութեան դէմ անվստահութեան բանաձեւերը եւ անցնիլ օրակարգին։

Բացի կառավարութեան դէմ իրենց անվստահութեան բանաձեւէն, հիթլերեանները անվստահութեան նոր եւ պատճառաբանեալ բանաձեւ մը եւս ներկայացուցին ընդդէմ արտաքին նախարար Քուրթիուսի, Պ. Վիրթի եւ պատերազմական նախարարին։ Ազգայնականները եւս նոյնն ըրին ընդդէմ Վիրթի Քուրթիուսի եւ Թրէվիրանուսի։ Կառավարութեան պաշտպան կուսակցութիւններն իրենց բաժնով կ'առաջարկէին յսելէ յետոյ կառավարութեան յայտարարութիւնն, անցնիլ օրակարգին։

Վիճաբանութեանց ընթացքին քիչ մնաց սակայն որ ընկերվարականներ եւ հիթլերեաններ կռուի բռնուէին խորհրդարանի նրբանցքներուն մէջ։ Ընկերվարական Հէօկնէր կը պաշտպանէր կառավարութեան ծրագիրը, միեւնոյն ատեն սուր ու հեգնական ակնարկութիւններ ուղղելով հիթլերեաններուն, երբ ասոնցմէ մէկը ընդմիջելով հայհոյեց ու սպառնաց։ Նախագահը այս վերջինը դատապարտեց մէկ նիստէ վտարման, եւ երբ հիթլերեան երեսփոխանը, իրեններուն աղմուկին ու կանչերուն մէջ դուրս կ'ելլէր սրահէն, նոյն պահուն, սրահէն ինքնաբերաբար կը հեռանար նաեւ ընկերվարական երեսփոխան Սէվրինկ, նախկին նախարար։ Հիթլերեանները թերեւս կարծեցին որ ընկերվարականը պիտի փորձէ անմիջապէս հաշիւ կարգադրել իրենց կուսակցին՝ նրբանցքին մէջ իսկ, ու զայն պաշտպանելու համար, բոլորը մէկ, դուրս նետուեցան սրահէն, մինչ նոյն մտահոգութեամբ, անոնց կը հետեւէին ընկերվարականներն իրենց կարգին։ Խորհրդարանին մեծ նրբանցքը, մէկ վայրկեանի մէջ լեցուած էր 200ի չափ հակառակորդ երեսփոխաններով, որոնք կը պատրաստուէին իրարու վրայ նետուիլ, երբ վրայ հասաւ խորհրդարանի նախագահը Լէօպէ, որ մեծ դժուարութեամբ եւ բուռն ճիգերով յաջողեցաւ հանդարտեցնել փոթորկած կրքերը։

Այս միջադէպէն վերջ երկրորդ միջադէպ մը եւս. այս անգամ խորհրդարանի սրահին մէջ։ 220ի դէմ 339 ձայնով, խորհրդարանը արտաքին քաղաքական յանձնախումբին ղրկեց ծայրայեղներու մէկ բանաձեւը, որով կը պահանջէին վերսայլի դաշնագրին վերաքննութիւնը եւ Եոնգի ծրագրին ջնջումը։ Քուէարկութեան այս արդիւնքէն կատղած, Հիթլերեանները դարձեալ սկսան աղմկել եւ իբր բողոքի ցոյց՝ մէկ բերան հը գոռային իրենց սովորական յանկերգը «Զարթի՛ր Գերմանիա» մինչ անդին, համայնավարները կուշտ ու կուռ անարգելէ յետոյ ընկերվարականները՝ կը հնչեցնէին «Միջազգային»ի առաջին տունը։

Պրիւնինկ կը ստանայ ուրեմն 82 ձայնի մեծամասնութիւն մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քրտական շարժումը վերջացած չէ

«Էլ Ահվալ» թերթի Էնկիւրիի սեփական թղթակիցը հոկտ. 3 թուակիր թղթակցութեամբ կը գրէ.

Թէհրան հրատարակուող «Շաֆախ Սորխ» պարսկական մեծ թերթը, «Քրտական շարժումը լմնցա՞ծ է թէ ոչ» վերնագրով խմբագրականով մը վերլուծելէ վերջ քրտական ապստամբութիւնը, կը յայտնէ որ սխալ է լմնցած կարծել։ «Շաֆախ Սորխ» թերթը կը գրէ որ ապստամբները շղթայուած վիճակէն վերջ, քաշուեցան Արարատի բարձրերը եւ հոն ցարդ կը մնան, կը պատսպարուին ամէն տեսակէտով՝ Իհսան Նուրի փաշայի հրամանատարութեան ներքեւ։ Նոյն իսկ եթէ Թուրքերը շարունակեն պահել շղթան այս սաստիկ ձիւնին ու ցուրտին, կը գրէ պարսիկ թերթը, քիւրտ ապստամբները երբեք չպիտի նեղուին, որովհետեւ անոնք փոքր Էղրիէն մասնաւոր ճամբայ ունին հաղորդակցելու համար Պարսկաստանի հետ, ուրկէ անոնք կը ստանան դրամ, ուտելիք, զէնք եւ ուժ։

Այս թերթի տուած տեղեկութիւնները կարդալէ վերջ հարցուցի պաշտօնական աղբիւրներու եւ շօշափեցի կարծիքը կառավարական շրջանակներու. բոլորն ալ հաստատեցին ստուգութիւնը պարսիկ թերթի գրածին եւ յայտնեցին որ այդ քիւրտ աւազակներու վերջնական մաքրագործումը տեղի պիտի ունենայ Պարսկաստանի հետ սահմանային խնդիրը վերջնականապէս կարգադրելէ վերջ։

Ըստ «Միլլիէթ»ի տեղեկութեանց Պիթլիսի եւ Ախլաթի ճամբուն վրայ Քիւրտերէ կազմուած հրոսախումբ մը յարձակում գործած է բեռնատար ու մարդատար երկու ինքնաշարժներու վրայ եւ զանոնք կողոպտած։ Ուրիշ զինեալ Քիւրտեր Սաքալ Թութան կոչուած տեղին վրայ երեք ճամբորդներ սպաննած են։

Հրոսակային շարժումներ Թուրքիոյ մէջ

Թուրք թերթերը կը գրեն.—

Աւազակներու հետ ընդհարում մը ունեցած են քաղաքապահ զինուորներ, Ուրֆայէն երկու ժամ անդին, Գարաքէօփրիւ գիւղին մօտերը։ Աւազակներէն երեքը բռնուած եւ յափշտակուած ուղտերն ու ապրանքները ետ առնուած են։ Միւս աւազակները փախած են։

*** Քանի մը շաբաթ առաջ, Պուլանըգի կողմերէն Մուշի դաշտը իջած էր աւազակախումբ մը որուն կը հրամայէր Ապտան անուն պետ մը։ Ընդհարումներու միջոցին, յիշեալ աւազակապետն ու քանի մը ընկերները մեռած վիճակի մէջ ձեռք անցուած են։ Միւսները փախած են։

Զինուորական Համաձայնութիւն

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԻՋԵՒ

ՔԻՒՐՏ ՑԵՂԵՐՈՒ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

«Էլ Նիտա» արաբ ազգայնական մեծ թերթը հետեւեալ կարեւոր լուրերը կը հրատարակէ Թուրքիոյ մասին.—

Թէվֆիգ Րիւշտի պէյ եւ իր պատուիրակութիւնը Մոսկուայի մէջ, արժանացած են սիրալիր ընդունելութեան եւ յարգալից վերաբերմունքի։ Թուրք թերթերը եւ քաղաքական շրջանակները կը հաւաստեն թէ թուրք արտաքին նախարարը Մոսկուայի արտաքին նախարարութեան հետ բանակցութիւններ կը վարէ զինուորական գաղտնի դաշինք մը կնքելու համար Մոսկուայի հետ։ Կառավարութիւնը ցարդ չէ հերքած այս լուրը։

Միւս կողմէ Թուրք կառավարութիւնը զէնքի տակ կանչած է 322, 323 եւ 324ի ծնունդները։ Ժողովուրդը մեծ յուզման մատնուած է եւ կ'ըսէ թէ՝ եթէ ծանր վտանգի մը առջեւ չգտնուէր, կառավարութիւնը զէնքի տակ պիտի չկանչէր այս երեք դասերը։

Քրտական ապստամբութեան մասին ցարդ լռութիւն կը պահուէր, սակայն ըստ թրքական թերթերու տեղեկութեանց, 50 հոգինոց քիւրտ աւազակախումբ մը յարձակում գործած է Էրզնեանի մէջ Թուրք դպրոցի մը վրայ, որուն մէջ կը գտնուէր միայն տնօրէնուհին՝ Սաորգա Շէրէֆֆէտին, որ առանձին դիմադրած է աւազակներուն եւ 5 հոգի սպաննած անոնցմէ, մինչեւ որ զինուորներ օգնութեան հասած են։

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն նաեւ թէ Մ. Քէմալ ամսոյս 15էն Արեւելեան նահանգներ պիտի երթայ եւ պիտի պտտի քրտական կուսակալութեանց մէջ։ Կ'ըսուի թէ այս այցելութեան նպատակն է հնազանդութեան հրաւիրել Քիւրտերը։ (Քէմալի այս ճամբորդութիւնը յետաձգուած է։ «Յ.»)։

Թուրք կառավարութիւնը սկսած է բանակցութիւններ վարել հոլանտական կարեւոր ընկերութեան մը հետ, նոր պատերազմական նաւեր շինել տալու համար։

Ռումանիոյ բոլշեւիկեան լրտեսութիւնը

Լրտեսական կարեւոր ձեռնարկ մըն է որ երեւան ելած է Ռումանիոյ մէջ։ Երկար ու մանրակրկիտ քննութիւններէ վերջ, ձերբակալուած անձերու անունները տակաւին չեն հրատարակուած։ Սակայն շրջող զրոյցներու համաձայն, լրտեսները մեծ մասամբ օտարականներ են, որոնց մէջ բազմաթիւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

Բարեգործականի նախագահութեան շուրջ կարգ մը զրոյցներ կը շրջին, թէ հանգուցեալ Պօղոս Նուպար փաշայի տեղ, Հ. Բ. Ը. Մ.ի նախագահութեան պիտի կոչուի Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան։ Բարեգործականի կարգ մը մասնաճիւղեր յայտնած էին նման փափաք մը։ Սակայն կ'իմանանք թէ այս մասին վերջնական որեւէ կարգադրութիւն չէ եղած ու չի կարծուիր թէ Պ. Գ. Կիւլպէնկեան ընդունի նախագահութիւնը։

ՍԱՄՍՈՆԻ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻՆ ԴՈՒՌՆ ՈՒ ԱՊԱԿԻՆԵՐԸ ԿՈՏՐԵՑԻՆ

«Ագշամ» այս խորագիրներու տակ կը հրատարակէ Սամսոնէն իր ստացած հետեւեալ թղթակցութիւնը.—

Սէրպէսթի մարդիկը իրենց ծայրայեղութիւնները այնքան առաջ տարին որ, ընտրութեան չորրորդ օրը ամբոխի մը հետ ճեղքեցին ոստիկանական շղթան եւ թաղապետարան մտան, վախնալով ստեղծուած կացութենէն, ընտրական յանձնաժողովի անդամները լքեցին իրենց աթոռները։

Երկու անդամի ներկայութեան քուէ նետուեցաւ տուփը, ինչ որ ապօրինի է։ Այս պատճառով, Խալք կուսակցութիւնը մերժեց մասնակցիլ ընտրութեան։ Խալքը շատ ազդուած է այս շարժումէն, որ օրէնքին դէմ երթալու աստիճան ծայրայեղութեան տարուեցաւ։ Սէրպէսթի մարդոցմէն ոմանք քուէ կուտան առանց ստորագրելու տետրակին մէջ եւ իրենց ինքնութիւնը հաստատելու։ Ընտրական յանձնաժողովին անդամներէն ոմանք հրաժարեցան։ Այս ձեւով խանգարուած ընտրութիւնը կը շարունակուի։

«Սօն փօսթա» ալ այսպէս կը պատմէ դէպքը.— ժողովուրդը երբ տեսաւ որ Սէրպէսթի ներկայացուցիչը ներս չեն առներ, չկրցաւ հանդուրժել այս անեւրեսութեան։ Այս միջոցին թաղապետարանին դուռը կոտրեցաւ։

Կուսակալ Քեազըմ փաշայ եւ Սէրպէսթի նախագահ Շէրիֆ պէյ չափաւորութիւն յանձնարարեցին գրգռուած ժողովուրդին։ Քօկու զատէ Սիւլէյման եւ Քէֆէլի զատէ Մուհիտտին պէյեր հարցաքննուեցան, իբր դէպքին դրդիչները։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Թէեւ ֆրանսական խորհրդարանի բացման թուականը վերջնապէս պիտի որոշուի եւ հրովարտակը պիտի ստորագրուի հանրապետութեան նախագահին՝ Պ. Տումէրկի Մարոքէ վերադարձէն վերջ, սակայն կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը մտադրութիւն ունի խորհրդարանի բացումը կատարել նոյեմբեր 4ին։

Խորհրդարանի օրակարգը չափազանց խճողուած պիտի ըլլայ, քանի որ կարգ մը հարցերու քննութիւնն արդէն կէս էր մնացեր վերջին նստաշրջանի ընթացքին. միւս կողմէ, արդէն, զանազան հարցերու շուրջ, հարցապնդման 98 առաջարկներ կան, մանաւանդ կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան շուրջ։ Վարչապետը տրամադիր է անմիջապէս ընդունիլ հարցապնդման առաջարկները, թոյլ տալու համար որ խորհրդարանը իր բացման օրերուն իսկ, կարենայ արտայայտուիլ կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան շուրջ։

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐԷՆ

ՈՒ՞Ր Է ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Կուսակցութիւններու պատասխանատուութիւնը, գաղթահայ ներկայ շփոթ եւ փոթորկոտ իրականութեան մէջ խոստովանիլ, այն ալ ընդհանուր գիծերով, բնական է որ չպիտի պարզէ այս հարցի զանազան ծալքերը: Հարկ է եւ անհրաժեշտ, աւելի մանրամասնութեամբ ծանրանալ այս երեւոյթին վրայ, ծանօթանալ ո՛չ միայն գործող ուժերուն (կուսակցութիւններ) այլեւ անոնց պայքարի հիմնական պատճառներուն եւ գործածած զէնքերուն:

Շատերը, գաղթահայութեան մէջ գործող չորս կուսակցութիւն կը հաշուեն, Դաշնակցութիւն, Ռամկավար, Հնչակ եւ Համայնավար: Առաջին իսկ առթիւ այս բաժանումը ըստ իս պէտք է ընդունիլ սխալ եւ անիմաստ, եւ փոխանակ չորսի, իբրեւ իրական դերակատար — պէտք է ընդունիլ երկու կուսակցութիւն — Դաշնակցութիւն եւ Ռամկավար:

Հնչակեան կուսակցութիւնը, որ այսօր կորսնցուցած է ամբողջապէս իր հասարակականութեան հետ, նաեւ կազմակերպական միութիւնն ու ընդհանուր ուղեգիծը, իբրեւ առանձին հոսանք ո՛չ մէկ արժէք եւ ուժ կը ներկայացնէ: Ան չունի լուրջ կազմակերպութիւն, եւ ոչ ալ համրանք մը, իր գոյութիւնն իսկ յիշեցնելու համար:

Ամէն տեղի մէջ, ուր կը յիշուի ան, իջած է զանցառելի փոքրամասնութեան, եւ ճիշդ այս պատճառով ալ հնչակեան կուսակցութիւնը գաղթահայութեան մէջ, առանց սեփական ուղղութեան, կուսակցական գիծի, տեսակ մը օժանդակ ուժ է այս կամ այն ուժեղ հոսանքի կողքին: Եւ ինչ որ ամէնէն կարեւորն է, յաճախ ալ մէկ երկրի մասնաճիւղը կը գործակցի կուսակցութեան մը հետ, որու դէմ կը պայքարի մէկ այլ մասնաճիւղ տարբեր երկրի մը մէջ, միացած մէկ ուրիշ կուսակցութեան: Այս նկատումներով, եւ մասնաւորաբար այն պատճառով որ առանձնապէս հնչակեան որոշ ուղղութիւն գոյութիւն չունի մեր իրականութեան մէջ, աւելորդ է դեր վերագրել այս կուսակցութեան, դասելով զայն միւսներու շարքին:

Հայ համայնավար առանձին կուսակցութիւն գոյութիւն չունի, ո՛չ հոս արտասահմանի եւ ո՛չ ալ առհասարակ որեւէ երկրի մէջ, մէջն առնելով նաեւ Հայաստանը: Ասով մէկտեղ ան ամէն տեղ է, ուր ափ մը հայութիւն կայ եւ գործի վրայ իբրեւ մէկ մասնիկ համայնավար ընդհանուր կուսակցութեան: Հայկական այս հատուածը ներշնչուած Հայաստանի իշխանութենէն, եւ իւրաքանչիւր երկրի համայնավարական կազմակերպութենէն առանձին ծրագրով կը գործէ գաղթահայութեան մէջ: Իր առաջադրած նպատակները, պահանջներն ու ձեռնարկները ծնունդ առնելով կուսակցութեան ընդհանուր ղեկավարութենէն, շատ բնականօրէն ոչ մէկ կապ եւ առնչութիւն կրնան ունենալ հայ կեանքին եւ անկէ յառաջացած խնդիրներու հետ:

Դեռ աւելին, այս կուսակցութեան միջազգային դիմագիծը, եւ հիմնական դաւանանքը բացայայտօրէն դէմ են առանձին ազգերու գոյութեան պաշտպանումին: Անոնց օրուան ճիգերու մէկ խոշորագոյն մասը ուղղուած է ազգային ինքնօրինութեան դէմ, ամէն երկրի ու միջավայրի մէջ:

Այս իսկ նկատումներով ալ համայնավար հայկական հատուածը ոչ միայն անհնար է դասել հայ կուսակցութիւններու շարքին, այլեւ առանձին ուշադրութեամբ պէտք է դիտել անոր ձեռնարկները մեր կեանքին մէջ իբրեւ արտաքին եւ օտար կազմակերպութեան մը:

Անգամ մը այսպէս եզրակացնելէ ետք, շատ աւելի դիւրին է քննել երկու մնացած կուսակցութիւններու՝ Դաշնակցութիւն եւ Ռամկավար — տարակարծութիւններն ու վէճերը:

Հոս ամէնէն առաջ պէտք է խոստովանիլ որ, մեր իրականութեան մէջ հնչակեան եւ համայնավարական ազդեցութիւնները մերժելով հանդերձ, այնքան ալ միամիտ չենք զանոնք զերծ կացուցանելու համար մեր ներքին անցուդարձերու պատասխանատուութենէն: Բայց ինչո՞ւ չխոստովանիլ, որ այս ալ նոյնպէս արդիւնք է դաշնակ-ռամկավար պայքարին:

Թո՛ղ յանդուգն յայտարարութիւն չնկատուի խոստովանիլ որ եթէ այս երկու կուսակցութիւնները կարողանան լեզու գտնել իրար հետ, եւ որոշեն լծուիլ գաղթահայութեան ի նպաստ աշխատանքներուն, ո՛չ համայնավարը, ո՛չ հնչակեանը պիտի կրնան որեւէ վտանգաւոր եւ վնասակար դեր կատարել մեր մէջ: Ու դեռ աւելին: Դաշնակ-ռամկավար պայքարը անուղղակիօրէն ծնունդ կուտայ մեր մէջ հնչակ-համայնավար հոսանքի տարածումին. հոգ չէ թէ աննշան եւ անարժէք չափով եւ կը նպաստէ անոնց խելագար եւ ազգավնաս ամէն տեսակ աբարքներուն: Այս ալ ծանր պատասխանատուութիւն մըն է դարձեալ ծանրացած Դաշնակցութեան եւ Ռամկավար կուսակցութեան վրայ:

Բայց ի վերջոյ հարց մը. ի՞նչ ունին այս երկու կուսակցութիւնները, իրար բաժնող մասնաւորաբար գաղթահայ իրականութեան մէջ:

Լուրջ եւ անկողմնակալ քննութիւն մը առանց դժուարութեան պիտի ժխտէ այս երկու կուսակցութիւններու իրական բաժանման պատճառները, այնքան ժամանակ, որքան որ այս երկու կուսակցութիւններու համար ալ գաղթահայութեան ներկայ գոյավիճակը չի նկատուիր տեւական եւ վերջնական: Չէ՞ որ գաղթականութիւնը ընդհանուր առումով կը նկատուի, իբրեւ իրաւազրկուած զանգուած մը, բռնադատուած եւ անիրաւուած իր այնքան արդար եւ անվիճելի դատով:

Տարբեր տարբեր արտայայտութիւններով եւ բացատրութիւններով ռամկավար կուսակցութիւնը կը յիշէ եւ կը կրկնէ այս իրողութիւնը, որու մասին իր խորքին մէջ տարբեր չեն նոյնպէս Դաշնակցութեան գնահատութիւնն ու վերաբերմունքը:

Անկախ ժամանակի եւ յաճախ կրքէն առաջացած արտայայտութիւններէն, ռամկավար կուսակցութիւնը կ'ընդունի թէ տեւական չի կրնար ըլլալ մեզի պարտադրուած ճակատագիրը, եւ Դաշնակցութեան պէս ան ալ կը հաւատայ որ ի վերջոյ այս ժողովուրդը պիտի տիրանայ իր արդար իրաւունքներուն:

Ներկայ Հայաստանը, որուն վարչաձեւի հետ հաշտուած կը թուի ըլլալ ռամկավար կուսակցութիւնը, նոյնպէս պատճառ մը չէ ծածկելու իր վերը յիշուած տրամադրութիւնները:

Այսպիսով մենք կը տեսնենք, ո՛չ մեր ժողովրդի այսօրուան, եւ ո՛չ ալ վաղուան ճակատագրի նկատմամբ հիմնականի մէջ ո՛չ մէկ խոր տարակարծութիւն կարելի է գտնել մեր ակնարկած երկու կուսակցութիւններու միջեւ:

Ասկէ անկախ, եթէ կայ հակառակութեան գետին, ատոնք այս ընդհանուր գնահատութիւններու ձեւական բանաձեւումի եւ ընդհանուր նպատակին ձգտող միջոցներու տեսական վէճերու արդիւնք են եւ ո՛չ այլ ինչ:

Դժբաղդութիւնը ճիշդ հոս է արդէն:

Ռամկավար կուսակցութիւնը միանալով Դաշնակցութեան հետ մերձեցման այս անվիճելի փաստը, յանցաւոր թեթեւութեամբ, կ'ուզէ ծածկել այս իրողութիւնը, եւ անհետացնել ամէն մէկ թեթեւ կասկած, որ կը նպաստէ այս ընդհանուր մերձեցումին:

Եւ յանուն ո՞ր մէկ ազգօգուտ գործին, պատասխանը պէտք է որոնել իրենց մէջ. որքան ալ այդ ծանօթ ըլլայ բոլորին:

Այս կուսակցութեան խափանարար ընթացքը մեր առօրեայ կեանքի պահանջներու հանդէպ, ճիշդ ալ հետեւանք են այս կեղծ ճիգերուն, եւ անտեղի մտահոգութիւններուն: Անոնք, կամ աւելի ճիշդը ռամկավար ղեկավարութեան մէկ մասը կոյր, անձնական եւ կրքոտ ատելութեամբ լեցուած Դաշնակցութեան դէմ, կ'ուզեն շրջել բոլոր դէպքերն ու փաստերը, նոյնիսկ իրենք զիրենք ծանր հակասութիւններու մէջ ձգելու գինով:

Անով ցոյց տալու համար ամէնէն առաջ իրենց համակրութիւնը Խորհ. Հայաստանին ? Հակառակ որ ոչ մէկ վստահութիւն կրնան շահիլ այդ ուղղութեամբ: Եւ երկրորդ, որպէսզի չեզոքացնեն Դաշնակցութիւնը, հայ կեանքի մէջ իրական դեր կատարելէ:

Տարիներու իրենց բոլոր ձեռնարկները այս երկու ուղղութեամբ ալ չարդիւնաւորուեցան: Խորհ. Հայաստանի վարիչներու համար ռամկավար կուսակցութեան դիրքը դատապարտուեցաւ անդադար եւ կը դատապարտուի մինչեւ վերջ: Դաշնակցութիւնը ո՛չ թէ թուլացաւ, այլեւ տարածուեցաւ եւ խորացաւ անսպասելի չափով գաղթահայ կեանքին մէջ:

Իսկ այս բոլորի փոխարէն ռամկավար կուսակցութիւնը յաջողեցաւ քայքայուած վիճակի մէջ պահել գաղթահայութիւնը, ի գին իր բարոյական արժէքի նուազումին: Ան յաջողեցաւ վերջապէս պատմութեան մէջ արձանագրել եւ այն անհաւոր փաստը թէ, հայ քաղաքական միտքը տակաւին այնքան տհաս է, այնքան անկազմակերպ որքան չէր գուցէ ասկէ առաջ:

Վերջացնելու համար ըսենք նոյնպէս որ պատմութիւնը արձանագրեց նաեւ հայ կուսակցութիւններու անպարտաճանաչութիւնը անդունդի դուռը կեցած ժողովուրդի մը վտանգաւոր կացութեան հանդէպ, որպէսզի յաղթանակեն հայ ժողովուրդի թշնամիներու հետ բոլոր ցաւագար եւ քինախնդիր կուսակցականները, որպէսզի ստեղծագործ եւ շինարար աշխատանքի փոխարէն այս ժողովուրդը հոս ու հոն դառնայ խաղալիք բոլոր օտարամիտ ուժերուն, ամէն գոյնի եւ ամէն դրօշի առաջնորդութեամբ:

Եւ գոնէ բարի ըլլանք այս բոլորին կուսակցական հակառակութեան որակումի փոխարէն, տալ իր ճիշդ բնորոշումը, չնսեմացնելու համար կուսակցութեան տարակարծութիւններու բարոյական արժէքը:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ոստիկանութիւնը երեք օր առաջ, գրաւեր էր Պոմպէյի ազգայնականներու կեդրոնատեղին ու կատարեր էր բազմաթիւ ձերբակալումներ: Հնդիկ ընդդիմութեան նոր ղեկավարները սակայն ուրիշ կեդրոնատեղի մը բացեր էին անմիջապէս, որ նոյն օրն իսկ գրաւուեցաւ ու փակուեցաւ: Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ ձերբակալումներ կատարել, կը ձերբակալէ մանաւանդ աշուղները, որոնք փողոցէ փողոց ազգային ու յեղափոխական երգերով կը գրգռեն ժողովուրդը:

Երկու օրուան մէջ ձերբակալեալներու թիւը կը հասնի 35ի:

Ոստիկան զօրքերու ջոկատները անդադար կը պտտին Պոմպէյի հիւսեղէնի շուկան ու գործարաններու թաղին մէջ: Հնդիկ խորհուրդին սուգի օրուան յայտարարութեան պատասխանելով՝ 15 գործարաններ դադրեցուցին աշխատանքը. փակուեցաւ նաեւ սակարանը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Յառաջ»ի մէջ ընկ. Ս. Թաթուլը «ընդհանուր եւ հին հիւանդութիւն մը» վերնագրով յօդուածի մէջ շօշափում է մի շատ ընդհանուր եւ հիւանդոտ հարց, այն է մեր անմիաբան, կռուազան եւ իրարու հանդէպ անհանդուրժողի համբաւի մասին: Այս հարցի մասին շարունակ խօսում եւ վիճում ենք, եւ մեր նոր սերունդը շարունակ լսելով ու կարդալով հայկական անհամերաշխութեան, մասին, առանց ծանօթանալու իսկական պատճառների, կարծում է որ անտեղի կը յուսահատեցնենք, մանաւանդ որ այս հարցում մենք ոչ առաջին տեղն ենք բռնում եւ ոչ էլ վերջին: Բոլոր ժողովուրդների մէջ էլ այս հարցը գոյութիւն ունի, որպէս մի ախտ, մի հիւանդութիւն, որը յառաջ է գալիս ենթակայի առողջական նիւթական եւ շրջապատի երեւոյթներից ազդող զանազան պատճառներից, որոնք բարոյապէս ազդում են մարդկանց հոգեկան աշխարհի վրայ եւ անդորրութիւնը խանգարելով առաջ են բերում թունաւոր մթնոլորտ, որի փոփոխութիւնը սերտօրէն կապուած է պայմանների բարելաւումից:

Ուրեմն մարդկանց փոխյարաբերութիւնը կախում ունի իրենց հոգեկան աշխարհից, իսկ հոգեկան աշխարհը կապուած է մարդուս վրայ ազդող բոլոր երեւոյթների հետ: Մարդիկ իրենց անհատական եւ ցեղային ապրումներով կերտում են իրենց ազգային կեանքը, ապահով եւ անդորր վիճակով ապրող ազգի զաւակները բնականաբար աւելի համերաշխ են, քան թէ շարունակ հալածական անապահով վիճակի ենթակայ ազգերի զաւակները:

Մենք դժբախտաբար թերեւս աշխարհիս ամէնից դժբախտ, հալածական ազգի զաւակները լինելով, պարզ է որ մեր մէջ համերաշխութեան ոգին աւելի տկար լինի:

Համերաշխութեան ոգին շատ նուրբ է, փոքրիկ ցնցումից նրա դրութիւնը վտանգւում է: Այսօր մեր ապրած յաղթական Ֆրանսայի ժողովրդի զանազան հոսանքների ու դասակարգերի միջեւ համերաշխութիւնը աւելի զգալի է. քան թէ պարտուած Գերմանիայ մէջ: Ֆրանսայի ըդգացումը ժողովրդի հոսանքների միջեւ պայքարի սոսկալի չափերի կը հասնէր, եթէ այս մեծ պատերազմի մէջ պարտուէին: Նոյնիսկ փոքրիկ քաղաքական ու տնտեսական տագնապների ժամանակ մենք տեսնում ենք թէ ինչպէս հոսանքները սրում են իրենց պայքարի զէնքերը:

Այն ծանր հարուածները մեր ժողովուրդն է շարունակում ստանալ աջից ու ձախից. առանց չափազանցութեան կարելի է յայտարարել որ այսօրուայ շատ երջանիկ ազգեր, որոնք համարւում են «միաբան» համերաշխ, եթէ մեր վիճակին ենթարկուէին, վաղուց արդէն իրենց միաբանութեան եւ համերաշխութեան համբաւաւոր կոչումից՝ եւ թերեւս իրենց հետ միասին, արտաքին ու ներքին ուժեղ պայքարների շնորհիւ պատմութեան գիրկը անցած լինէին:

Եթէ մեր շուրջը նայելու լինենք, մենք կը տեսնենք որ համերաշխութեան ոգին պակասում է թերեւս աւելի մեծ չափով միւս տարագիր ժողովրդների մէջ, որոնք թէեւ մեզանից աւելի նպաստաւոր պայմաններում են գտնւում, եւ անհամեմատ աւելի քիչ են տուժել թէ անցեալում եւ թէ վերջին տասնամեակներում: Վերցնենք հէնց ռուս տարագիրներին. որոնք կազմում են ռուս ժողովրդի մի չնչին տոկոսը: Մօտ երկու միլիոն է հաշւում միւս տարագրութիւնը, որ մեզի պէս ցրուած է աշխարհիս չորս կողմը, բայց որի մի խոշոր տոկոսը ապրում է ներկայումս Ֆրանսայում, Սերպիայում եւ Բուլղարիայում: Իբրեւ կրօնական համայնք բաժանուած են երկու մասի. մետրոպոլիտ Անտոնիի (Սերպիա) եւ մետրոպոլիտ Եւլօգիի (Փարիզ) կողմնակիցներ եւ Փարիզի մէջ իւրաքանչիւր հոսանք ունի իր եկեղեցին:

Քաղաքական հոսանքներն էլ բազմաթիւ են: Շատ փորձեր են կատարուել մեզ պէս ազգային գերագոյն մարմին կազմակերպելու, բայց անյաջողութեան են մատնուել: Քաղաքական կուսակցութիւններից ամենից աչքի ընկնող երկու ընկերվարական կուսակցութիւնները — էս-էրները եւ էս-դէկները որոնք տասնեակ տարիներ շարունակ ամենէն աչքի ընկնող դերն են կատարել ռուսական յեղափոխական շարժման մէջ, այսօր դժբախտաբար, նմանում են մեր հնչակեաններին, բաժանուած զանազան թեւերի իրար դէմ են պայքարում:

Եթէ արտաքին թշնամիները մեզի հանգիստ թողնեն, մենք կը վերադառնանք մեր երկիրը եւ առանց իրար կոտորելու եւ հալածելու, խաղաղ պայքարի միջոցով կը կիրառենք մեր ազգային եւ պետական կեանքը: Եւ այն ժամանակն է որ մենք հնարաւորութիւն կ'ունենանք ապացուցելու ոչ միայն օտար այլեւ մեր ազգային եւ ընկերային յոռետեսներին, որ հայ ժողովուրդը կռուազան չէ, անմիաբան չէ այն չափով, որ մենք անտեղի կերպով մկրտել ենք «հայկական անհամերաշխութեան» կամ «հայկական անմիաբանութեան» որակումներով:

Մենք կարող ենք ուրախութեամբ եւ պարծանքով յայտարարել որ մեր ներքին պայքարը այնպիսի սուր կերպարանք չի ստացել երբեք, ինչպէս մենք այսօր իսկ ականատես ենք երջանիկ ազգերի մէջ: Դաւաճանութիւնն ու մատնութիւնը այսօր աւելի կատարելագործուած ձեւով կատարւում են յայտնի պետական եւ քաղաքական գործիչների միջոցով ի շահ իրենց գրպանի:

Մենք տեսնում ենք թէ ինչպէս մի շարք երկիրներում պետական յեղաշրջումները քրոնիքական բնոյթ է ստացել: Յայտնի զինուորականներ եւ ոչ զինուորականներ, շատ յաճախ օտար պետութիւնների օժանդակութեամբ տապալում են իրենց երկրի իշխանութիւնը, իրենք անցնում են իշխանութեան գլուխը, աչքի ընկնող պաշտօնները տալիս իրենց արբանեակներին, միահամուռ ուժերով երկիրը կողոպտում եւ տեղի տալիս նորանոր «թալանչի»ների:

Մեր ժողովուրդը այսպիսի կազմակերպուած «թալանչի»ներին երբեք չի յանձնել իր երկրին ղեկը:

Մեր հայրենիքի մէջ պէտք է պայքարին գաղափարական հոսանքները եւ ոչ թէ դրամաշորթ խմբակցութիւնները:

Այս վերջին 50 ամեակը չնայած մեր կրած անհամեմատ ծանր հարուածներին, մենք համեմատաբար քիչ մատնիչներ, լրտեսներ, եւ առհասարակ կեղտոտ եւ զզուելի տիպեր ենք տուել, քան թէ մեր հարեւան ժողովուրդները: Աւազակութիւնն ու գողութիւնը այնպէս մեր մէջ անհամեմատ աւելի քիչ է եղել քան թէ մեր հարեւանների մէջ:

Մեր ժողովուրդը աշխատասէր, տոկուն եւ յամառ է, իսկ աշխատասէր ժողովուրդը չի կարող սիրահար լինել գողութեան, աւազակութեան, կռուազանութեան, եւ վերջապէս եթէ մենք այնքան էլ «անմիաբան, անհամերաշխ եւ կռուազան» ժողովուրդ լինէինք, ի՞նչպէս կարող էր հայ իրականութեան մէջ ամենադաժան պայմաններում ապրել ու գործել հայկական քաղաքական ու մարտական ամենամեծ կուսակցութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ
վերջին տասը տարին ստիպ
է եղել իր գործունէութ
կեդրոնը տեղափոխել արտ
սահման, հայկական գաղթ
ները, որտեղ կանոնաւոր շար
նակում է իր գործունէութիւ
առաջնորդուելով կուսակցակ
երկու (X եւ XI) ընդհանուր
չորս խորհրդակցական ժողո
ներից, ինչպէս նաեւ իւրաքան
չիւր վայրի կանոնաւորապէ
գումարուող շրջանային ժողո
ների հրահանգներով: Եւ
տարի էլ ուր որ գոյութիւն
դաշնակցական մարմին, պէտ
է տօնի Հ. Յ. Դաշնակցութեա
40ամեակը:

Այնպիսի խաղաղ պայմա
ներում ուր գտնւում են հայ
կան գաղութները, միամտութի
է ընդհանուր համերաշխութե
եւ միաբանութեան մասին եր
գելը: Օտարների լծի տակ
բող ժողովուրդների եւ սրա
տարագիր հատուածների հոսա
ները առհասարակ միանում
միանական ուժերով ապա
են գալիս կազմելով մէկ ընդ
հանուր ազգային մարմին,
որ արտաքին թշնամի ուժի
բոլոր իրաւունքների դէմ
արշաւում բնաջնջելու նպա
կով եւ մէկ էլ վերածնունդի
ըերին, այսինքն, երբոր հա
րենիքը մաքրուած է օտար
մերից եւ անխառն ոգեւոր
թեան ազդեցութեան տակ
նուն հայրենիքի փրկութե
բոլոր հոսանքները միահա
ուժերով լծւում են գործի:

Իմ կարծիքով, գաղթահայ
սանքները՝ դէթ ժամանակա
րապէս՝ համերաշխութեան ե
կը գտնեն եւ ազգային գեր
գոյն մարմին կը կազմեն,
ռանց երկար ու բարակ վիճա
բանելու եւ սակարկելու, երբոր
ազատութեան արշալոյսի զօ
ղանջները կը հնչեն... Իսկ մինչ
այդ երանելի օրը, գաղթահա
հոսանքները պէտք է շարուն
կեն քալել իւրաքանչիւրը
գծած ուղիով, ճանապա
թերեւս տեղ-տեղ իրար մ
նալով կամ իրարից աւելի
ռանալով:

ԲԵՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Այսօր կուտանք Յառ. Գ.
ճան կարոյի, որ խօսեցաւ եր
տասարդ գրողներու կողմէ:

Երբ որբերն ինձ ըսին,
սիմ այս տօնին,
մտաբերելով այն օրը, երբ
թէ Հայրս չկա՛յ, եսեմ «
տէր»ը եւ բովանդակ հ
ինձ են վիճակուած,
որբին եւ որբերուն...:

Մեզի վիճակուածն այ
հոգերը, մեզ՝ որ կ'ուզէինք,
մեր իրաւունքն էր ըլլալ
ուրա՛խ ու թեթեւ:

Ո՞ւր են երբեմնի երջանիկ
մանկները, երբ Հայրեր
նէինք, թագաւորներ, եւ
թիւն մըն էր կանգնած
մշակոյթին առեւը, երբ
խնամքին չէր յանձնուած
մշակոյթը:

Ցնծեցա՛յ, մտաբերելով
բոլորը, եւ այն՝ որ նորէն
տարիներու պէս պիտի հ
ունինք ճառեր ունկնդրելու,
ռանց վճարումի մեր եօթը
գինով ընտանիքովը սրահը
մտնենք: Տէր-Զօրը նորէն
դպրոցի պիտի միայ
մարի մը պատճառով, պիտի
նանք նորէն մէկական
մավճարով շինուած ու
հիմնադիրին ի յիշատակ
հրէական դիւկոնիա
քին պատմութիւնը, եւ
գին, ուր «խող անտառի
եաց զնա եւ երէ վայրի
ծեցաւ ի նմա»..

Ցնծեցա՛յ յիշելով

…որ «զերեւելնոք զանե-…նմն գուշակէ»…

(Մնացեալը յաջորդով)

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ

Թուրք թերթերը կը շարունակեն վէճն ու կռիւը, շարունակ գրգռելով կիրքերը: Կու տանք քանի մը քաղուածքներ այդ թերթերէն.—

«ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀՈՎԸ»

Այո՛, քուէտուփերուն առջեւ փչող հովը՝ ամբողջովին յեղափոխական հով է, խռովութիւններու շրջաններու նման, հիմա ալ կիրքերը կ'եռան մեր մօտ, եւ աչք ծակող ձեւով:

Այո՛, այլեւս կարմրիլ սկսաւ շարժումը, զոր կարգ մը թշուառականներ երեւան բերին, միայն եւ միայն քանի մը թերթ աւելի ծախելու համար:

Բայց եթէ անոնց հարցնէք, ձեզի պիտի ըսեն թէ մտահոգուելիք որեւէ բան չկայ: Պաշտօնապէս դաւաճան ճանչցուած Արիֆ Օրուճ ձեզի կ'ըսէ թէ այս գինովի պոռչտուքներու նմանող ձայները ճիշդ կը նմանին գեղեցիկ աղջիկներու ձայնին: Եւ եթէ այս ձայները հաճելի չեն գար ոմանց, պատճառը այն է որ ասոնք կը վախնան թէ իրենց շահերը կը կորսնցնեն:

Ձէքերիա պէյն ալ կ'ըսէ թէ փոխանակ պարծենալու ժողովուրդին ցոյց տուած եռանդով, խալքը կը փորձէ խեղդել զայն եւ զրպարտել ժողովուրդը:

Այս երկու խեղճերը կրնայի՞ն միթէ տարբեր աչքով դիտել կացութիւն մը, զոր ամէն օր կը հրահրեն, իրենց գրպանները լեցնելու համար: Որովհետեւ բուն իսկ այս էֆէնտիներն են գլխաւոր դրդիչները այն թշուառականներուն, որոնք սկսած են հոս հոն դէպքեր յարուցանել եւ արիւն թափել: Ուրիշ ի՞նչ տեսակ կրնայ ըլլալ ժողովուրդ գրգռելը: Անոնք պարզապէս ըսել կ'ուզեն ժողովուրդին «քեզ կը կողոպտեն, քեզմէ գողցուած դրամներով ապարթեմաններ կը շինեն Շիշլիի մէջ»:

Ասոր ալ իմաստը սա է — «Ժողովո՛ւրդ, ոտքի ել եւ վար առ»:

Ահա այս բոլոր գրգռութեանց հետեւանքով ամբողջովին նոր կացութիւն մը ստեղծուած է: Արդարեւ, որքան ալ խիզախեն, իրողութիւն է թէ Պոլսոյ մէջ չկայ որեւէ մարզական ակումբի դրօշ, որ ըլլայ կանաչ եւ մէջտեղը աստղ ունենայ: Գասըմ փաշայի մէջ ծերունիի մը ձեռք անցուցած այդ կտաւի կտորը իբր «շէրիաթ»ի դրօշակ ծածանեցուցած են:

Տասը տարի առաջ, եթէ կացին ըլլէր եւ 14 միլիոննոց ժողովուրդը հաւաքելով ըսէր. «Մէտրէսէները կը փակենք, ֆէսը կը նետենք, արաբական տառերը կը վերցնենք ի՞նչ կ'ըսէք», արդեօք մեծամասնութիւնը ո՞ր կողմը պիտի հակէր: Ամէնուն յայտնի իրողութիւն է որ 14 միլիոնի մեծամասնութեան խորթ թուող շատ մը յեղափոխութիւններ կատարուեցան կայիին կողմէ, եւ անոր բարձր հեղինակութեան շնորհիւ հաստատուեցան:

Բայց մարդոց յիշողութիւնը տկար է, իսկ դեռ չհասաւ նոր սերունդը որ պիտի պահպանէ յեղափոխութիւնը:

Այս կացութեան մէջ, երբ երկրորդ կուսակցութիւն մը կը կազմուի եւ մանաւանդ Ֆէթհի պէյի նման ողորմելի մէկը կ'անցնի անոր գլուխը, պարզապէս հնարաւորութիւն կը տրուի որ խառնակչութեան թմրած օձերը գլուխ վերցնեն: Ահա թէ ինչո՞ւ կ'ըսենք թէ դեռ առնուազն 50 տարի պէտք է պահակ կենալ յեղափոխութեան գլուխը, սուինը ձեռին: Ֆաշիզմը միայն պէտք մը չէ մեզի համար, այլեւ անհրաժեշտութիւն մը:

(Ինքլապ)

«ՈՉ ՋՈՒԼՈՒՄ, ՈՉ ԹՐՔԱՑՈՒՄ»

Ցոյն թերթի մը ընդվզումը.—

— Մենք կապուած ենք Ֆէներին, յունարէն կը խօսինք, կ'ուզենք ուսումնասիրել մեր լեզուն եւ կը պահենք մեր բարեսիրական հաստատութիւնները, բայց առանց թերանալու թուրք հայրենիքին հանդէպ մեր պարտականութեանց մէջ: Կը յանձնարարենք որ իրերը թողուին դաշնագրերով ճշդուած վիճակին մէջ եւ հրաժարին ձուլում կամ թրքացում ջատագովելէ»:

(Խրոնիքա)

«ԵԱՐԸՆ» ՎՏԱՆԳ ՄԸՆ Է..

«Եարըն» գրած էր թէ Գասըմ փաշայի մէջ խալքի պատկանող կարգ մը անձեր «եուհա» պոռացած են նախորդ հանրօգուտ գործավար Րէճէպ պէյի եռեւէն: Այս վրպարտութեան առթիւ Րէճէպ պէյ յայտարարած է թէ Սէրպէսթի մարդիկն անգամ յարգանքով ընդունած են զինք: Ցետոյ կ'եզրակացնէ «Եարըն»ի ակնարկելով —

«Այս ազգը դեռ երկար պիտի զբաղի այդ տեսակ փորձանքներով: Բոլոր մաքուր թուրքերու ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ՝ այդ թերթին վրայ, որ արատ մըն է մեր ազգային պատուին համար եւ վտանգ մը՝ Հանրապետութեան ապահովութեան համար»:

«ԱՆԻՇԽԱՆԱԿԱՆ ԳՈՅՆ»

Թաղապետական վերջին ընտրութիւնները պարզեցին այնպիսի օրինակներ եւ տեսարաններ, որոնք կոչուած են դառն յուսաբեկութեան ենթարկելու անկեղծ հայրենակիցները: Տեսանք մարդիկ, որոնք հակառակ այսքան փորձերու, տակաւին կ'ապրեցնեն այն եղերական մտայնութիւնը որ դուռ բացաւ 10 յուլիսի ազատութեան անիշխանութեան: Մինչդեռ լաւ բան չէ չկարենալ յաղթել քաղաքական մանր ցանկութիւններու, եւ ասոր հետեւանքով ցնցել ազգային միութիւնը:

Գիտենք թէ ամէն երկրի մէջ ալ կրնան պատահիլ անգիտակից շարժումներ: Վտանգը՝ անգիտակիցներու գոյութեան մէջ չէ: Մեծ վտանգը հոն է որ, գիտակից կարծուած դասին մէջ կան այնպիսի անձեր որոնք կը հանդուրժեն այդ անգիտակից շարժումներուն եւ նոյն իսկ կը քաջալերեն զանոնք:

Սէրպէսթի մարդիկը մէկ կողմէ կ'ըսեն թէ ոստիկանական ուժերը կը միջամտեն, իսկ միւս կողմէ կը գանգատին թէ դանակով եւ բիրով զինուած անձեր կուգան եւ կը խանգարեն ազատ քուէարկութիւնը: Բայց այս երկու պնդումները զիրար կը հակասեն: Արդարեւ, եթէ ոստիկանական ուժերը կը միջամտեն, այն ատեն աւելորդ չէ՞ դանակաւոր մարդիկ բերել քուէտուփերուն առջեւ:

Իրականին մէջ, անոնց մարդիկն են որ թէ՛ դանակ կը գործածեն եւ թէ՛ պետական ուժերուն վրայ կը յարձակին: Բայց մենք կ'ուզենք որ ընտրական իրաւունքը անիշխանական գոյն մը չստանայ:

Այսպէս, ոչ ոք պէտք է պաշտպանէ անոնք դէմ կենան ոստիկանական ուժին, քանի որ այդ ուժը պետութեան հեղինակութիւնը կը ներկայացնէ: Մինչդեռ, գտնուեցան մարդիկ որոնք յարձակեցան ոստիկանական ուժերուն վրայ:

Ընդդիմադիրները եւ անոնց թերթերը կը պնդեն թէ ոստիկանական եւ պետական ուժերը կը միջամտեն ընտրութեանց: Չպիտի աշխատինք հակառակը ապացուցանել, որովհետեւ բուն իսկ քուէարկողները տեսան թէ ընտրական յանձնաժողովներու անդամները որքա՛ն անկողմնակալութեամբ կը շարժին:

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՖԷԹՀԻԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Դեսպան Ֆէթհի պէյ միշտ դժգոհութիւն կը յայտնէր Ըսմէթ փաշայի կառավարութեան դէմ, մասնաւորապէս քննադատելով անոր տնտեսական քաղաքականութիւնը:

Յայտնի է որ Ֆէթհի պէյ կ'ուզէր իշխանութեան գլուխ անցնիլ, մանաւանդ որ իր կինն ալ մղում կու տար իրեն, Թուրքիան կառավարելու գործը իր ձեռքին մէջ կեդրոնացնելու համար:

Ֆէթհի պէյի քաղաքական կեանք մտնելուն մէջ մեծ դեր կատարած է իր կինը, որ արտակարգ գեղեցկութիւն ունի: Տարիներէ ի վեր, Փարիզի բարձր շրջանները իրմով զբաղեցուցած է տիկին Ֆէթհի: Ունի սեւ եւ խոշոր աչքեր եւ արտասովոր ուշիմութիւն:

Պէտք չէ մոռնալ որ տիկին Ըսմէթ եւ տիկին Ֆէթհի կատաղի հակառակորդներ են իրարու եւ միշտ կը պայքարին քուլիսներու մէջ իրարու դէմ: Շատ բնական է որ տիկին Ֆէթհի կ'ուզէ պարտութեան մատնել Ըսմէթի կինը, իր ամուսնոյն միջոցաւ տապալելով կառավարութիւնը:

Ամէն պարագայի տակ, մէկ բան պարզ է որ Ֆէթհի պէյի կինը մեծ դեր կը կատարէ վարագոյրին ետեւէն:

Ֆէթհի պէյ Թուրքիոյ ամէնէն հարուստ մարդն է: Ամերիկեան եւ անգլիական քանի մը դրամատուններու բաժնեկիցն է:

Ուրեմն իր հարստութիւնը, իր կնոջ գեղեցկութիւնը եւ իր կարողութիւնը ազդակներ են իր յաջողութեան:

Ըսմէթ փաշա այնքան չէր վախնար Քեազիմ Գարա Պէքիրէն, որքան կը վախնայ Ֆէթհիէն: Եւ ասիկա անոր համար որ կնոջ մատ կայ գործին մէջ:

Ո՞վ չիգիտեր Մուսթաֆա Քէմալի տկարութիւնը գեղեցիկ կիներու հանդէպ: Կայիին այս տկարութիւնը կ'օգտագործէ տիկին Ֆէթհի, իր աչքերուն կրակը թափելով անոր հոգիին խորը:

Այս կինը ի վերջոյ յաղթանակը պիտի տանի եւ պիտի կառավարէ Թուրքիան շնորհիւ իր գեղեցկութեան: Կ'ըսուի թէ Փարիզի մէջ երկար տեսակցութիւններ ունեցած է ֆրանսացի դիւանագէտներու հետ Պոլիս մեկնելէ առաջ: Կ'ըսուի նաեւ թէ կատաղի հակառակորդ է սովետներուն եւ սովետիզմը կը նկատէ բարբարոսութիւն եւ վայրենութիւն:

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԱՊՐԻՆ ԼԷՆԻՆԳՐԱԴԻ ՄԷՋ

Խումբ մը լեթոն նաւազներ, որոնք Քալէ հասած են, հետեւեալ ձեւով կը նկարագրեն Լէնինգրադի կացութիւնը „Պոլեդնիա Նովոստի» ռուսական թերթին, որ կը հրատարակուի Փարիզ:

— Կը տեսնէ՞ք այս հագուստը: 5 տարի է, որ կը հագնիմ: Ինծի առաջարկեցին 300 րուբլի (3900 Ֆր.), որպէսզի իրենց ծախեմ: Գինը 50 րուբլի է (650 Ֆր.): Ու կը զարմանամ, որ Ռուսերը ի՞նչպէս կ'ապրին Լէնինգրադի մէջ: Կարագին քիլօն կ'արժէ 15 րուբլի, եւ սակայն չի գտնուիր ամէն խանութ: Միսը շաբաթը մէկ անգամ կը վաճառուի: Երբ Լէնինգրադի փողոցներն ելանք, կարծեցինք թէ բնակիչները բոլորն ալ մուրացիկներ են: Եւ ամէն խանութի առջեւ պոչեր: Ամէն մարդ հասարակտնամաններ հագած է, կօշիկը ձմեռուան պահած են: Շատերբոպիկեն: Երբ գլխարկով մէկը տեսնէք, մի կասկածիք, օտարական է: Այժմ Լէնինգրադի մէջ օճառի սով մը կայ: Կուգան կ'աղաչեն, կտոր մը օճառ կը խնդրեն, «կինս շատ գոհ պիտի մնայ» կ'ըսեն: Բայց արգիլուած է մեզի մօտենալ: Ոչ ոքի թոյլ կը տրուի բան մը ըսել կամ խնդրել:

Երբ մէկը նաւազին խօսք մը կ'ընէ, հարուածը կ'իջնէ գլխուն:

Օտար նաւազները սակայն հրաշալի կեանք մը կ'անցընեն: Մասնաւոր տաղաւար մը յատկացուած է անոնց, այնտեղ կը դեգերին կէփէուին մարդիկը: Ոչ մէկ քաղաքացի կրնայ ոտք դնել տաղաւարէն ներս: Դրախտ մըն է տաղաւարը, գինի, խավեար, աժան աժան: 7 րուբլիով (91 Ֆրանք) կը ստանաք 2 քիլօ խավեար: Երբ ցամաք ելլէք, չէք կրնար առանց արտօնագիրի քիչ մը «մախորքա» (գէշ ծխախոտ) կամ «բոլշեւիկ» սիկարի տուփ մը գնել, բայց լեթոն նաւազները լեթոնական 60 սանթիմով (3 Ֆր.) կը գնեն 100 հրաշալի սիկար:

Պատերուն վրայ ամէն կողմ կը փայլին Լէնինի եւ Ստալինի նկարները, բայց ո՞վ կը նայի, մեր գործը նստիլ աժան աժան ուտել ու խմել է:

Կ'աշխատին օտարականները խաբել առատ ու աժան խավեարով բայց ամէն օտարական գիտէ թէ խավեարը օտարականին համար է, իսկ Ռուսերուն կը մնայ ծոմ բռնել...:

Լեթոնի նաւազները կ'աւելցնեն թէ սովը կը տիրէ նաեւ ռուսական ներքին գաւառներուն մէջ եւ ամէն ուտեստ արտօնագիրով կը ստացուի:

«ՅԱՌԱՋ»ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ Թիւ 3

ԱՊՐՈՂ ՄԱՀԱՊԱՐՏԸ

Օր մը մեր պողոտային վրայ …հեցայ իրեն եւ հազիւ կըր…անչնալ: Ոչինչ փոխուած էր …ակէն, ոչինչ իր երեւոյ…այց ամէն ինչ անհետացած …քէն, ուրկէ ներքին մարդը …ը դուրս եւ մեզի կը խօսէր …եր նմանը: Բանականու…ունեցող հոգին չէր որ գո…թիւն ունէր անոր խորքը, այլ …րկութիւնը բնութեան եւ …վայրի խոտի մը պէս դեղնած …ղին ամայութենէն եւ ցրիւ …ող հովէն:

Օր մը եկաւ զիս տեսնել ու …եցի իր մեռած շրթներուս …ամ խօսքերը: Անոր ԵՍին …ամէն ինչ կարելի էր զատել …անիներէն՝ արդէն ջնջուած …իմա ու իր երիտասարդու…ինչ ոչինչի կարելի էր նմանցնել, անմիջապէս կը զգացուէր որ ան մարդ մըն էր անզուգական որուն վրայ կը պակսէր բան մը զոր անկարելի էր տալ իրեն գիտութեան եւ հրաշքի շնորհիւ: Կ'աշխատէր տեղ մը եւ իր կեանքը օրուան անօթութիւնը յագեցնելն ու գիշերուան քունը առնելն էր միմիայն միօրինակ անշահութեամբ եւ այդ զգայնութիւններու ամբողջական բացակայութեան մէջ յիշատակը երբեմնի մարդեղութեան կար ու կը տառապեցնէր զինքը անհունօրէն, որմէ կ'ընկճուէր Հերրիկ եւ խելագարի մը պէս կը փախչէր մարդոցմէն կարծես խպառ յաղթուած գերի մը ըլլար ան:

Իրեն համար այլեւս ոչի՛նչ գոյութիւն ունէր ըմբռնումի ուղութեամբ, ոչինչ ամփոփման եւ խոկման ճամբով, ոչինչ զգայնութեան եւ հոգեկան գոհացման մէջ, այլ միայն արշալոյսն ու վերջալոյսը իրարմէ զանազան կը տեսնէր ան, իսկ կեանքը երբեմն էր իրեն համար:

Այսօր երկու տարիէ աւելի է անցեր անոր մահավճռէն. ահա իրականութիւն մը կուգայ սարսափեցնել ու խռովել ամբողջ դատական իշխանութիւնը: Մօտակայ գիւղի մը մէջ ձերբակալուած է Վալ անուն աւազակ եւ ոճրագործ մը՝ որուն երկար խոստովանութենէն մին է Մաքս անուն երիտասարդ ճամբորդի մը սպանութիւնը: Զայն կողոպտեր է կառախումբին մէջ եւ սպաննելով վար նետեր է պատուհանէն, գատկելով նաեւ ինք. թաղեր է զայն, անոր մարմինը չէ կարելի գտնել: Ահա այդ ճշմարտութիւնը մեզի բացայայտօրէն կը պարզէ թէ Մաքս զոհը չէ այն ապրող մահապարտին: Այդ լուրը որքան որ գաղտնի կը պահուի դատական իշխանութեան կողմէ, այնքան շուտ կ'իմանայ Հերրիկ, այն երբեմնի արի մարդը որ իր ակուած հոգւոյն վերազարթնում տալու անզօր այլ աղիողորմ տենչանքով կը վազէ դատարան ու զայրագին կը պահանջէ իր երբեմնի կեանքը, առնականութիւնը եւ իր հոգեկան ապրումներու թելը անզուգական.

Արդարութիւնը սխալած է ու այսօր յանցաւոր իր վճռին առջեւ:

Դունփակ նիստէ մը վերադարձին, սրտնեղած ու շփոթ իմ ընկերներս վրայ, ահա՛ կը դրեմ քեզ այս եղելութիւնը զոր պատճառ կ'ըլլայ զիս հեռացնել այս ասպարէզէն:

Օրէնսդիրներու եւ դատախազներու ժողովին մէջ մեծ յուզում կայ եւ վարանում մը պատուի փրկութեան հանդէպ եւ ահա հոն նոյն այն մահավճիռը տուող դատախազն է որ կ'ըսէ այսպէս, յուսահատ ․ծ իրականութեան առջեւ:

— «Եթէ այսօր նոյն այդ դատապարտեալը նախկին մահավճիռով պատժուած ըլլար ու գոյութիւն ունենալէ դադրած՝ այսօր ո՛չ ոք պիտի պահանջեր արդարութիւնը որ թէեւ, չէր կորսուած: Եթէ անոր գլուխը վաղուց թաղուած ըլլար, այսօր շրթներ չպիտի հայհոյէին մեզ եւ օրէնքին դէմ ու մենք չպիտի շփոթէինք մեր ամօթէն, թէեւ անըմբռնելի սխալմունք մը չէ որ ունինք մեր գրչին ծայրը եւ մենք արդարութիւնը գործել ուզեր ենք յանուն ընդհանուր անդորրութեան»:

Վերջապէս, ամբողջ դատական կազմը մինչեւ նախարարութիւն կը սարսափի իր որոշումէն եւ կը զգուշանայ Հերրիկի յեղափոխութենէն: Մինչ ապրող մահապարտը ամէն օր կը վազէ յանուն արդարութեան ու կը պահանջէ իր կեանքը, ա՛յն կեա՛նքը որ բնութիւնը տուեր էր իրեն...:

Հերրիկ ամբողջ Պերլինի մէջ կը վազէ անդուլ եւ կը պոռայ ու կը խօսի, լեցուած օրէնքին դէմ, անոր առջեւ բաց է ամէն դուռ եւ ո՛չ ոք կրնայ արգիլել իր պոռչտուքը որ կը պահանջէ «դա՛տ արա ինձ Տէր...»: Ոստիկանութիւնը չի կրնար յառաջանալ կայն ձերբակալելու համար, քանի ան արդէն պահանջք մը ունի եւ ամբողջ օրէնքը ընկճուած է իր բարձրութեամբ, իր արդարութեամբ, հաւասարութեամբ եւ եղբայրութեամբ:

Հերրիկ կ'ուզէ վերածնիլ եւ սարսափելի վերյիշումը կ'ալեկոծէ իր անզօր հոգին:

(Շար.) Հ. ՏԷՎԼԷԹԵԱՆ

ՍՊԱՆԻՈՅ Վալանս քաղաքին մէջ մեռաւ Վալ վիպագիրը, որ միայն թերթօն գրելով ահագին հարստութիւն դիզած էր եւ ապարանքներ ունէր:

կիներ, կազմակերպութիւնը որ կը գործէր ի հաշիւ բոլշեւիկներու, կանոնաւոր սպասարկութիւններ ունէր լուսանկարչութեան, անթելով հաղորդակցութեան եւ լրաքաղութեան: Խուզարկութեան ընթացքին, գտնուեցան բազմաթիւ փաստաթուղթեր եւ գողցուած պաշտօնաթուղթերու պատճէններ:

Կազմակերպութիւնը ճիւղեր ունէր Պուքրէշի, Եաշի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու մէջ, ուր տեղական ոստիկանութիւնները մեծապէս նպաստեցին լրտեսներու ձերբակալման: Տեղեկութիւններ քաղելու եւ զանոնք Մոսկուա հաղորդելու նպատակով, լրտեսներու խումբ մը ղրկուած էր այն շրջանը՝ ուր յառաջիկայ շաբթու տեղի պիտի ունենան մեծ ռազմափորձերը, սակայն ժամանակին ձերբակալուած են: Լրտեսները կը գործէին Վիեննայի բոլշեւիկեան կեդրոնի հրամանին տակ եւ անոր միջոցով Մոսկուա կը փոխանցէին իրենց քաղած գաղտնի լուրերը:

Ու նաեւ ներքին Նախարարութեան մէկ զեկոյցը կը յայտնէ թէ սկսած է ձերբակալեալ լրտեսներու հարցաքննութիւնը: Անոնք անհերքելի փաստերու առջեւ, խոստովանութիւններ ըրած են:

Ձերբակալուած են 100է աւելի անձեր:

Լրտեսական այս կազմակերպութեան պետն է Լուտվիկ անունով լիթուանիացի ճարտարագէտ մը, շատ զարգացած, հմուտ զինուորական, տնտեսական եւ քաղաքական գործերու: Ինքն էր որ կը կեդրոնացնէր բոլոր առնուած տեղեկութիւններն ու կը ղեկավարէր կազմակերպութեան անդամները, մինչ իր օգնականը, նոյնպէս ճարտարագէտ և օտարական, կապ կը հաստատէր Լուտվիկի եւ լրտեսներուն միջեւ:

Նկատի առնելով կազմակերպութեան կարեւորութիւնը ռումէն բանակի ընդհ. սպայակոյտի պետը զօր. Սիմոնովիչ, ինքն իսկ պիտի վարէ հարցաքննութիւնները:

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՄԻ Հ.Յ.Դ. ՋԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

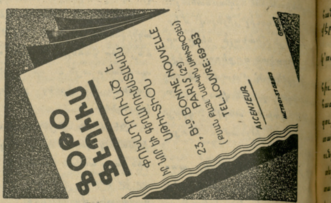
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Պուա-Քոլոմպի Թաղապետարանի սրահին մէջ

Rue des Halles, Bois-Colombes

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

10 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը:

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Դշ. իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Զարդարեան, Քեռի, Քրիս, Գէորգ Չաւուշ եւ Արմէն Գարօ խումբերը վաղը Դշ. իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ, Ներկայացուցչական ժողովի առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսայի Օրթա գիւղացի Յակոբ Գարանեան որ Պուլկարիայէն եկած է Լա Սիօթա կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին Արթին Գարանեան որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Լա Սիօթա: Իմացնել՝ Յ. Գարանեանի, 11 Rue Palamideu, La Ciotat (B. du R.), France.

— Կը փնտռեմ Հարամիկ գիւղէն հօրաքրոջս որդին Անդրանիկ Մկրտիչեան: Իմացնել Ենովք Մալօեանի, Dovista, Serès, Grèce.

— Զարսանճաքցի Միսաք Աւետիսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սեդրաք Աւետիսեան որ 1926ին կը գտնուէր Մարսէյլ: Իմացնել «Յառաջ»ի կամ ուղղակի իրեն՝ Missak Avedissian. Dovista, Serès, Grèce.

— (Սեբաստիոյ Տէրինտէ գիւղացի Ալիքսան Ալիքսանեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջորդիները Գէորգ եւ Սողոմոն Չոլաքեանները: 1915ի տեղահանութեան ժամանակ ղրկուած են Մուսուլ, Մալաթիոյ ճանապարհով: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին այդ շրջանները: Առաջին անգամ ստոյգ լուր տուողին 1000 ֆր. նուէր իւրաքանչիւր անձի համար: Իմացնել Ա. Ալիքսանեանի, 19 Rue de la Tuilerie Quai Pagot, Vienne, Isère, (France).

Կը խնդրուի արտասահմանեան բոլոր թերթերէն արտատպել զայն:

— Կը փնտռուի Գատըգիւղի որբանոցի որբերէն Գեղամ Մելիքեան: Իմացնել՝ Միհրան Վարդանեանի, 63 Rue Rabelais, Lyon.

— Մարտիրոս Դարբինեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդիները Մուշեղ եւ կիւրեղ Դարբինեանները: կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին փարիզ: իմացնել Մ. Դարբինեանի, Sarmoussakli, Serès, Grèce.

— Պ. Վահէ Գարագաշեան կ. Պոլսոյ Սամաթիա Թաղէն: իր մայրը Աղաւնի Գարագաշեան 6 ամիսէ ի վեր Ամերիկա եկած է եւ զինքը կը փնառէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Վ. Գարագաշեանի, 302 Duoglas Ave. Prov. R. D. U. S. A.

— Կը փնտռուի բնիկ Ուրֆացի կարապետ ինկիլիզեան, հօր անունն Մկրտիչ, մօր անունն Մարիամ: կարապետ 5 տարիէ իվեր կը գտնուէր Մարսէյլ: 9 ամիս է որ, իր քեռին՝ Պ. Վարդան Առաքելեան (Տէր Զօր) եւ իր քոյրը, Ովսաննա ինկիլիզեան (Նասիպէ) նամակ չեն ստացած իրմէ: իր վերջին հասցէն եղած է. Englisian Garabed 35 Rue Blaise Pascal, Tours, Indre a Loire, France. իմացնել Յառաջի միջոցաւ Missak Sissérianի, B. P. 35 Dêr Zor (Syrie).

— Գոնեայ էրէյլիցի Գէորգ Մակարեան կը փնտռէ իր քոյրը այրի տիկին Մարիձայ Մակարեան որ 3 տարի առաջ կը գտնուէր Քորֆու: իմացնել «Հորիզոն»ի միջոցաւ Kevork Magarian Village Vezuico Serès, Grèce.

— Սինոպի Ալթուն օղլու գիւղէն Վահան Այվազեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Այվազեանը: Լուր առնուած է թէ կը գտնուի Նիւ Եորք: իմացնել Հորիզոնի միջոցաւ, Vahan Ayvazian, Village Vezniko, (Serès), Grece.

— Բալուի Արմուձայ գիւղէն Միսաք Մարկոսեան կը փնտռէ իր մայրը Պէկզատէ Մարկոսեան 4 ամիս առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ, իր փեսային Աստուր Մանուկեանի քով: իմացնել Հորիզոնի միջոցաւ Missag Margossianի, Village Vezniko (Serès), Grece.

— կը փնտռուի Ռոտոսթոցի ժիրայր Չէվիկեան: կը կարծուի այժմ կը գտնուի իսկէնտէրուն իմացնել իր եղբօր Հմայակ Չէվիկեանի, Vezniko, Serès, Goèce.

IMPRIMERIE - MASSIS-ÉDITION 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շւ.	40 շւ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
22
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930

22 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1397

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՆՏՌՏՈՒԻՔ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՐՄԻՆԻ ՄԸ

Եթէ ուզէինք տեղ տալ խմբագրութեան հասած բոլոր նամակներուն, որոնք հանրային բնոյթ կը կրեն, թերթի մեծ մասը լեցուած պիտի ըլլար անոնցմով։ Դժբախտաբար այդ հնարաւորութիւնը չունինք։

Ազգային մարմիններու բացակայութեան բերումով, ցիրուցան հայ բեկորները այժմ մէկ հասցէ գիտեն, «Յառաջ»ի հասցէն, ուր կը տեղան բազմապիսի դիմումներ, որոնք մեր անտէր ժողովրդի ներքին կեանքի տխուր պատկերը կը պարզեն։

Պատահաբար, այդ նամակներէն նմոյշ մը ներկայացնենք հանրութեան, միասին խորհրդածելու մեր ժողովուրդը քամող վէրքերուն վրայ, որոնք շատ ընդհանուր են։

Պոլիսէն հայրենակից մը հետեւեալ սրտաճմլիկ երկտողը կ'ուղղէ մեզ.

«Տարիէ մը ի վեր է որ ընտանիքս կը տառապի անողոք հիւանդութեամբ մը։ Մինչեւ վերջին շունչս տոկացի ինծի հասած դժբախտութեան։ Բայց իմ չարաչար աշխատանքը ի զուր անցաւ։ Վերջին օրերը օրավարձքիս կէսը վճարելով ընտանիքս տեղաւորեցի հիւանդանոցը։ Բայց ցաւալի է ըսել, որ ունիմ երկու փոքրիկ տղաներ, որոնք անխնամ կը մնան։ Այս մասին հնարաւորութիւն չկայ զանոնք որեւէ մէկին կամ հաստատութեան մը յանձնել պահելու համար։ Զունիմ սրտակից մը եւ ազգական մը. ընտանիքս որբ, ես որբ։ Հազիւ թէ կազմած էինք ընտանեկան բոյն մը. ահա, այս դժբախտութիւնը վրայ հասաւ։ Պահանջս ոչինչ է, միայն կը խնդրեմ ձեզմէ ինծի յայտնէք, Փարիզի մէջ չկա՞յ արդեօք որեւէ հայ հաստատութիւն որ կրնայ խնամել երկու փոքրիկներս, որ հայ մնան։ Հոգ չէ, կ'աշխատիմ եւ ծախքերու մէկ մասն ալ ես կը հայթայթեմ...»

Ի՞նչ կարող ենք պատասխանել այս պարկեշտ աշխատաւորին, որ կ'ըսէ թէ «ցաւալի է որ երկու փոքրիկ տղաներ ունի», երբ ամբողջ հայ ազգը ահ ուղղովիր համբանքի վրայ կը գլորգլորայ, ի հարկէ միայն խօսքով։ Մեր աչքերուն առջեւ հայ ժողովուրդը կը հալի ու հազարաւոր այսպիսի աղաղակները կը մնան անլսելի։ Որո՞ւ դուռը զրկենք այս բազմութիւնը։ Բարեգործականի՞. բայց ան իր ներքին հաշիւներով զբաղած է։ Անօթականներու բաշխման խնդիրը քրոնիկ հիւանդութիւն մը դարձած է այդ հաստատութեան համար։ Կարմիր Խաչերո՞ւն, Փարիզի հայ եկեղեցիի սեփականատէրերո՞ւն, որո՞ւն զրկելու այս հալուածները։ Բայց անոնք իրենց սահմանափակ գործերն ունին։ Երբ այս կարգի խնդիրներու դէմ գտնուին, կը պատասխանեն.—«Թող ազգը մտածէ, մենք անկարող ենք ամէն բանի հասնիլ»։ Դպէք անոնց իրաւասութեան, անմիջապէս ազգի ներկայացուցիչը կը հանդիսանան… Ու այս անիշխանութեան մէջ, փոքրիկ եսերն են որ սնունդ կ'առնեն, զաւաթ ջուրը փոթորկելով։

Ժողովուրդն իր բազմապիսի ցաւերէն մղուած ԱԶԳԸ կը փնտռէ, ու չի գտներ։ Որովհետեւ ազգային համապատասխան մարմիններ գոյութիւն չունին, որովհետեւ կեդրոնական ղեկավար մարմին մը չունինք, որ կարողանար սրտցաւօրէն մտիկ ընել այս բոլոր խնդրանքները, հանրային մարմինները իրարու կցէր, անհրաժեշտ պահանջներուն ընդառաջէր եւ օգնութեան գործը կազմակերպէր։

Ոչ միայն ազգային այսպիսի մարմին մը գոյութիւն չունի, այլ նոյն իսկ Փարիզի հայութիւնը, որ 17,000ի կը հասնի, ընկերային կազմակերպուած գաղութ մը չէ։ Տարիներէ ի վեր, երգ մը մարդիկ, բթամտութեամբ, հայ բազմութիւններու ձեռքին կը խնդան, զրկելով ժողովուրդը ազգային մարմին մը ընտրելու իրաւունքէն։ Ու երբ կեանքն այս քաօսին մէջ կը թաւալի, փոքրիկ եսասէրները գոհունակութեամբ կը լռեն, կարծես ամէն ինչ կատարեալ ըլլար։

Եթէ լռենք, ազգին համար սիրտ ծեծողները ուրախութեամբ լուռ պիտի մնան ու իրենց ականջները պիտի փակեն աղաղակող կարիքներու ձայնին դէմ։ Ժողովուրդը պիտի քամուի օտար ճանապարհներուն վրայ, ու ի զուր պիտի փնտռէ ազգին դուռը՝ բախելու համար։ Քանի մը մարդիկ, անյայտ հասցէով, անձնական անկիւններու մէջ գոհունակութեամբ պիտի ուտեն իրենց թաղական աղայի ջնջին տիտղոսով։

Իսկ եթէ խօսինք ու հրաւիրենք տասնեակ հազար ժողովուրդը, վերջ ի վերջոյ, կոպիտ ուժով (քանի որ խելացի խօսքը անարժէք դարձած է) իր ազգային իրաւունքներուն տէր հանդիսանալու, իր ցրուած զաւակներուն անհաշիւ ցաւերուն ամոքելու, կամ գոնէ այդ ուղղութեամբ հաւաքական ճիգ մը թափելու, վստահ եղէք որ ճահիճը պիտի շարժի, «ազգը կործանէք» բացականչութիւնը մթնոլորտը պիտի բռնէ։

Ի՞նչ կ'ուզէք։ Հարցումը ուղղուած է բոլորին։ Լռե՞նք, թէ խօսինք։

Անոնք որ յաւակնութիւնն ունին ժողովուրդը պահպանելու, թող հրապարակ գան եւ լայն աչքով դիտեն մեր բազմահազար հայրենակիցներու ողբերգութիւնը, թող ամբողջ ժողովուրդի ճիգերը լարեն օգնութեան հասնելու, ուր որ կարիքը զգացուի։ Այդ պարագային մենք պատրաստ ենք ոչ միայն լռելու, այլ օժանդակելու։

Գոնէ Փարիզի եւ իր շրջակայքի հայութիւնը ներկայ երեսելի վիճակը չի կրնար շարունակել։ Կազմալոյծ այս կեանքը կորանք ու միեւնոյն ժամանակ ամօթանք մըն է հոս հաւաքուած հայութեան համար։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՁԱԽՈՂԱՆՔԻ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

«Հայրենիք» իր հոկտեմբեր 5ի խմբագրականով կը գրէ.

— «Թուրք պետական գործիչներէն մէկը՝ Ֆէյզի պէյ, նախկին նախարար ու այժմ երեսփոխան, վերջերս «Վագըթ»թերթին մէջ ըրած էր խոստովանութիւն մը, որ մեծապէս շահեկան է մեզի համար։

Ըստ Ֆէյզի պէյի՝ Չէսթըրի հռչակաւոր ծրագրի գործադրութիւնը ձախողեցաւ ամերիկահայերու՝ այդ ծրագրին դէմ Միացեալ Նահանգներու մէջ մղած եռանդուն պրոպագանդին պատճառով։

Եթէ ընթերցողը կը յիշէ, Լօզանի խորհրդաժողովի ատեն Ըսմէթ փաշա, Ամերիկացիներու բարեացակամ չէզոքութիւնը ապահովելու եւ հայկական դատը թաղելու համար, Չէսթըրի հետ կնքած էր պայմանագրութիւն մը, որով երկաթուղիներ պիտի շինուէին Թուրքիոյ մէջ Ամերիկացիներու կողմէ եւ հանքեր պիտի շահագործուէին Չէսթըրի ընկերութեան կողմէ։ Սակայն, հակառակ իր թափած բոլոր ջանքերուն եւ ամերիկեան կառավարութեան բարեացակամ վերաբերումին, Չէսթըր չկրցաւ բաւականաչափ դրամագլուխ գտնել այս երկրի մէջ՝ իր ստացած մենաշնորհը գործադրել կարենալու համար։

Եւ այսպէս ջուրն ինկաւ Չէսթըրի մենաշնորհը, ահագին աղմուկ իր շուրջը հանելէ յետոյ։

Այս խիստ ուշագրաւ ու հրահանգիչ ձախողանքին պատճառները մէկէ աւելի էին։

Նախ եւ առաջ՝ ամերիկեան հանրային կարծիքը շատ ալ նպաստաւոր չէր Ուաշինկթընի կառավարութեան բռնած դիրքին հանդէպ, ինչպէս նաեւ անոր իբր հետեւանք եղող Չէսթըրի մենաշնորհին հանդէպ, զոր ձեռք բերելու պայմանները այնքա՛ն վար կը ծգէին Միացեալ Նահանգներու բարոյական վարկը՝ Ամերիկեան ժողովրդի աչքը Լօզանի գայթակղութեան վերաբերմամբ բանալու մէջ Հայաստանի ամերիկեան բարեկամներու եւ ամերիկահայերու եռանդուն քարոզչութիւնը անկասկած կարեւոր դեր կատարեց եւ զգալի չափով մը դժուարացուց Չէսթըրի ծրագրին իրականացումը։

Չէսթըրի ձախողանքին պատճառն այն էր, որ Թուրքիոյ տնտեսական եւ քաղաքական երերուն վիճակը եւ Էնկիւրիի սերտ կապը խորհրդային կառավարութեան հետ երբեք վստահութիւն չէին կրնար ներշնչել ամերիկեան դրամագլուխին համարձակօրէն երթալու Թուրքիա։ Նոր վերիվայրումներու վախը, հակառակ Թուրքերու Լօզանի յաջողութեան, կը շարունակէր ծանրօրէն ճնշել արտասահմանի մտքերու վրայ։

Երրորդ պատճառն այն էր, որ Թուրքիա ոչնչացուցած կամ իր սահմաններէն քշած էր իր տնտեսութեան ամենէն ձեռներեց տարրը՝ Հայերն ու Յոյները, եւ շատ մեծ կասկած առաջ եկած էր ամէն տեղ այն մասին, թէ երկար տարիներու պատերազմներէ քայքայուած Թուրքիա պիտի կարողանա՞յ տնտեսապէս կազդուրուիլ եւ իր սեփական ոտքերու վրայ կանգնիլ՝ առանց դարեր շարունակ այդ երկրի տնտեսական ողնաշարը եղող Հայերու եւ Յոյներու օգնութեան։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք քաղաքապետական ընտրութիւնները

Թուրքիոյ թաղապետական ընտրութիւններուն մէջ, յաղթանակը կը մնայ Խալք կուսակցութեան, որ միայն Պոլսոյ մէջ, 9 թաղապետական շրջանակներ իր ձեռքն առած է։

Սէրպէսթ կուսակցութիւնը Պոլսոյ մէջ շահեցաւ քուէներու մեծերորդը։ 502 քաղաքներէն 276ին մէջ, ընտրութիւնները վերջացած են բոլորովին ի նպաստ Խալքին բացի Սամսոնէն եւ Պիղայէն ուր Սէրպէսթ կուսակցութիւնը շահեցաւ։

Թուրքերու յարաբերութիւնները

Էնկիւրիէն կը տեղեկացնեն թէ կառավարութիւնը մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէ Վէնիզէլոսը եւ Միխալաքոփուլոսը ընդունելու համար։

Հիւրերը դիմաւորելու համար կայարան պիտի գտնուին նախարարապետ Ըսմէթ փաշա, արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ եւ հանրապետութեան նախագահին անձնական թիկնապահը։

Հացկերոյթներ պիտի տրուին Մուսթաֆա Քէմալի, Ըսմէթի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի կողմէ։ Պ. Վէնիզէլոսի ճամբորդութեան համար մասնաւոր կառաշար մը պիտի տրամադրուի։

«Լենինի պատուանշանը փոր չի լեցներ»

Տոնէցի աւազանէն 50 հանքագործներ, որոնց բոլշեւիկեան կառավարութիւնը որոշեր էր տալ «լաւ աշխատանք»ի լենինեան պատուանշանը, մերժեցին ընդունիլ եւ աշխատանքի գործավարութեան ներկայացուցիչներուն յանձնեցին գրաւոր բողոք մը, որով կը յայտնեն թէ իրենց կուրծքէն կախուելիք լենինեան շքանշանը փորը չի լեցներ ռուս հանքագործներուն, որոնք ամէն օր կը մեռնին հանքերու խորը, անօթութենէն հիւծասպառ եւ հետեւաբար, այդ շքանշանները անարգանք են հանդէպ անոնց, որո՛նք իրենց կեանքը կը վտանգեն իրականացնելու համար հնգամեայ անհեթեթ ծրագիրը, մինչ կառավարութիւնը կ'արտածէ ամբողջ տրամադրելի ուտեստը։

«Նոյն իսկ եթէ ճիշդ է, կ'եզրակացնեն հանքագործները իրենց բողոքագրին մէջ, թէ մեծ պատերազմէն ի վեր, օտար երկիրներու մէջ, հանքագործները գերի դարձած են, մեր ներկայ վիճակը սակայն, աւելի վատ է քան գերութիւնը»։

Այս միջադէպին մասին, բոլշեւիկեան թերթը հրահանգ ստացած են բան չգրելու։

Նոր զեղծումներ եւ նոր դատապարտեալներ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 17 Հոկտ.— Կը հաղորդուի թէ 55 անձեր որոնց մէջ առեւտրականներ եւ Մոսկուայի համագործակցականի պաշտօնեաներ ձերբակալուած են սննդեղէնի շահագիտութեան ամբաստանութեամբ։

Ձերբակալուածներէն մէկը դատապարտուեցաւ մահուան, իսկ միւսները բանտարկութեան։ Դատավարութեան ընթացքին երեւան ելաւ թէ այս վերջին երեք տարիներս, խորհրդային կառավարութեան պատկանող մեծ քանակութեամբ արտադրութիւններ ծախուած են մասնաւոր շուկային մէջ։

*** ՄՈՍԿՈՒԱ, 19 Հոկտ.— Երբ «Թուլա» նաւը կը մտնէր Նէվայի նաւահանգիստը, նաւազները կը պոռային ու կը կանչէին վայրենիի պէս, բոլորն ալ գինով էին եւ ճամբան, մահացու կերպով ծեծեր էին նաւապետն ու զայն վիրաւորեր։ Նաւը ամբողջ տակնու վրայ ըրած էին։ Նաւազները ձերբակալուեցան։

*** Լենինգրադի շրջանի նախկին զինուորական հրամանատարը Արտոմանոֆ՝ ձերբակալուեցաւ, աջ ընդդիմադիրներուն պատկանելու ամբաստանութեամբ։

*** Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Օրխայէն 120 քիլոմեդր դէպի հարաւ գետին ինկած է ֆրանսական օդանաւ մը։ Օդանաւորդը որ վտանգուած չէ, բացատրեց թէ խանգարման մը հետեւանք է անկումը եւ թէ կը փորձէր Մինսկի եւ Սարատովի վրայով՝ Պուրժէէն Տանցիկ թռիչք մը կատարել։ Ֆրանսացի օդանաւորդը ձերբակալուած է այն առարկութեամբ թէ ռուսական հողէն անցնելու արտօնութիւն չէր առած։

*** Լեհական թերթերը կը գրեն թէ, վերջերս, Լենինգրադի մէջ, բոլշեւիկները բազմաթիւ մտաւորականներ ձերբակալած են։ Անոնց մէջ են մտային հիւանդութեանց համբաւաւոր գիտնական մը Կրասնոգորսկի, վիրաբոյժ մը եւ Լենինգրադի Նոլվեկիոյ հիւպատոսարանին քարտուղարուհին։

Խուզարկութիւններ կատարուած են նաեւ գրագէտի մը, Ալեքսիս Տոլստոյի տան մէջ։

Հակակրօն պայքարը Ռուսիայէն դուրս

Ռուս «Անաստուածներու Միութիւն»ը հակակրօնական մեծ պայքար մը կը պատրաստէ. պայքարը մտադիր է մղել ո՛չ միայն Ռուսիոյ մէջ, այլ նաեւ արտասահմանի մէջ։ Պիտի կազմակերպէ հինգ հակակրօնական ցուցահանդէսներ այն երկիրներուն մէջ, ուր Խորհրդ. Միութիւնը ճանչցուած է։ Լուսաւորութեան գործավարը պահանջեց որ հակակրօնական դասընթացքներու յաճախումը պարտադիր դառնայ բարձրագոյն վարժարաններու աշակերտներուն համար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Երէկ գրած էինք թէ հաւանական չի նկատուիր որ Պ. Գ. Կիւլպէնկեան ստանձնէ Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահութիւնը։ Կ'իմանանք թէ այսօր, Բարեգործականի կեդր. վարչութիւնը ժողով գումարելով այս մասին վերջնական որոշում պիտի տայ։

Մեզ համար այնքան ալ հետաքրքրական չէ թէ ո՛վ կրնայ ըլլալ Պօղոս Նուպարի յաջորդը. բայց մանաւանդ կ'ուզենք որ, ով որ ալ ըլլայ ան, խուսափի այդ հաստատութիւնը դնելէ որեւէ հոսանքի եւ ազդեցութեան տակ, ինչպէս եղած է ցարդ, եւ վարէ Բարեգործականը այնպէս, որ ան ժողովրդավար սկզբունքներու վրայ հիմնուած եւ իսկապէս օգտակար հաստատութիւն մը դառնայ։

ԱՆԹԱԼԻՈՅ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

200 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Գրած էինք թէ Անթալիոյ մէջ բուռն դէպքեր տեղի ունեցած են, ընտրութեանց առթիւ կուսակային եւ ժողովուրդին միջեւ ծագած վէճին հետեւանքով։ Այս առթիւ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին.—

Ժողովուրդէն մաս մը փակեց խանութները. Թաղապետարանին առջեւ հաւաքուեցաւ եւ աղմկալից ցոյց մը ըրաւ։ Այս միջոցին, ցուցարարները պետերուն գրգռութեան հետեւանքով, ժողովուրդը յարձակեցաւ. բայց անոնք մտիկ չըրին եւ սկսան յարձակիլ Թաղապետարանին վրայ։ Ոստիկանութիւնը փորձեց արգիլել, բայց չյաջողեցաւ։ Ասոր վրայ զինուոր բերուեցաւ, եւ զրոյցի մը համաձայն, այս առթիւ 17 հոգի վիրաւորուեցան։

Ի վերջոյ հանդարտութիւնը վերահաստատուեցաւ։ Կառավարութիւնը նկատեց թէ Սէրպէսթի վարչութեան անդամ Տօքթ. Պիւրհանէտտին դեր ունեցած է այս գործին մէջ եւ ձերբակալեց զայն, ինչպէս նաեւ վարչութեան անդամները։

Կ'ըսուի թէ քննութեամբ հաստատուած է որ ամենամեծ յանցանքը կուսակալին կը պատկանի։

*** Ներքին գործավարութեան խորհրդական Հիլմի պէյ ալ այս մասին ըսած է.—կարգ մը մարդոց դրդումով, մաս մը ժողովուրդ, հակառակ հաւաքոյթի օրէնքին, ցոյց ըրաւ Թաղապետարանին առջեւ։ Ոստիկանութիւնը եւ զինուորները ցրուած են ցուցարարները։ Այս միջոցին 8 հոգի թեթեւակի վիրաւորուեցան։ Սէրպէսթի նախագահին հետ 30 հոգի ձերբակալուեցան։

*** Գոնիայի նախկին ընդհ. դատախազ եւ ներկայիս փաստաբան Էտիպ պէյ, 16 հոկտեմբեր թուականով հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է «Սօն փօսթա»յի.—

Սէրպէսթ կուսակցութեան վարչութեան անդամները 30 ժամ ոտքի վրայ եւ անքուն մնացին։ Հարցաքննիչ դատաւորը ազատ արձակման որոշում տուաւ, բայց կուսակալը չգործադրեց որոշումը։

Գործավարներու խորհուրդին որոշումով ազատ արձակուածներն ալ այդ վայրկեանէն հսկողութեան տակ առնուեցան։ Ենթադրութեան մը համաձայն, ձերբակալուածներուն թիւը 200ի կը հասնի։ Բայց կը հաւատեմ թէ այս բոլոր շարժումներուն մէջ ո՛չ խռովութիւն կայ, ոչ ալ յետադիմութիւն։

ՆԱԽԱՑԻՆ ՀԱՐՑԸ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՄԷՋ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԻՆ ԶՕՐԱՑՈՒՄԸ.— ԾՈՎԵԶՐԻ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԻՐՔԸ։

«Թան»ի Պոլսոյ Թղթակցին հետեւեալ յօդուածը որ լոյս կը սփռէ բոլշեւիկներու աշխարհակալական ձգտումներուն եւ Թուրքիոյ երկերես քաղաքականութեան մասին, ստորեւ կուտանք ամբողջութեամբ։

Երկու ընդծովեաներէ, երկու Թորփիլահալածներէ եւ մէկ յածանաւէ բաղկացեալ խորհրդային նաւատորմիղ մը կարճ պահ մը կանգ առաւ Պոլսոյ մէջ։ Թրքական ջուրերու մէջ անոր ներկայութիւնը այժմէական կը դարձնէ հարց մը, որ երկար ամիսներէ ի վեր կը զբաղեցնէ որքան եւրոպական, նոյնքան եւ պալքանեան մամուլը եւ մասնաւորաբար Սեւ ծովու եզերքի երկիրներու մամուլը։

Դեռ չէ փարատած առաջին յուզումը որուն պատճառն էր Սեւաստափոլի նաւային խարսխին մաս կազմելու համար, Պալթիկէն եկող ռուսական նաւատորմի մը Նեղուցներէն նախընթաց անցքը։ Նոյնպէս, դեռ չէ մոռցուած թէ Նեղուցներու միջազգային յանձնախումբին մէջ՝ Ռումանիոյ ներկայացուցիչը երաշխիքներ պահանջեր էր ընդդէմ սպառնալիքին որ կը կազմուէր Սեւ ծովու մէջ ռուսական ուժեղ նաւատորմի մը կեդրոնացումով, զօրացած հինգ յածանաւերով, երկու ականակիրներով, եօթ Թորփիլանաւերով, որոնք Պալթիկեան ծովէն կուգային։

Եթէ այս նաւատորմին կարեւորութեան վրայ աւելցնենք նաեւ միեւնոյն ատեն Ռուսիոյ կողմէ կատարուած պաշտպանողական պատրաստութիւնները — զինարաններու ամրացում եւ նորոգութիւն, ծովային օդանաւորդութեան վերակազմում, Նովորոսիսկի, Նիքոլայէֆի եւ Սեւաստափոլի նաւահանգիստներուն մէջ պաշտպանութեան աշխատանքներ,— հասկնալի պիտի ըլլայ թէ Մերձաւոր Արեւելքի կարգ մը պետութեանց մտահոգութիւնը աւելի քան արդար էր, առանց դուրս հանելու նոյնիսկ Թուրքիան։

Փարատելու համար իր դրացիներու մտավախութիւնները, որոնք առաջ կուգային Ռուսիոյ նաւային գործունէութենէն, խորհրդային կառավարութիւնը նախ պատրուակեց իր նաւերու նորոգութեան անհրաժեշտութիւնը Սեւ ծովու նաւարաններուն մէջ, որոնք աւելի լաւ կազմակերպուած են եւ յետոյ, մէջ բերաւ պալթիկեան Թոյլ նաւազներուն օրինակ տալու հոգը՝ շնորհիւ Սեւ ծովու նաւազներուն, որոնք ամբողջովին նուիրուած են բոլշեւիկեան սկզբունքներուն։

Անգլիա իր կարգին, նուազ ուշադիր աչքով չէր որ հետեւեցաւ Սեւ ծովու մէջ, ռուսական ծովային ուժերու զօրեղացման եւ բոլշեւիկեան այն քաղաքականութեան զարգացման, որ կը կայանար անհիմն պատրուակներով, Պալթիկի նաւային կայանէն մեծ միութիւններ՝ հետզհետէ Սեւ ծով փոխադրելուն մէջ։

Բայց շատ չանցած, համոզուած ըլլալով որ իրենց այս պատրուակները մարդ չեն խաբած, միւս կողմէ, արհամարհելով օտար մամուլի մեկնաբանութիւնները, նաեւ կարգ մը պետութեանց Սեւ ծովու ռուսական նաւաբաժինը գերակշռելու ծրագիրը, բոլշեւիկները վար առին իրենց դիմակը եւ հասկցուցին թէ իրենց նաւային ծրագիրը կը պահանջէր Մերձաւոր-Արեւելքի մէջ՝ զօրեղ նաւատորմի մը կազմութիւնը։

Ու կռթնելով Լօզանի դաշնագրին կցուած Նեղուցներու պայմանագրութեան վրայ, իրենց նաւատորմը զօրացնելու իրաւունքը պահանջեցին։

Եթէ այս հարցը, համաձայն Նեղուցներու պայմանագրութեան, կը շահագրգռէ Սեւ ծովեան պետութիւնները, ատոր համար սակայն, չի կրնար արգիլել աւելի մեծ պետութիւնները որ ուշադրութեամբ չհետեւին այս ծովուն մէջ ռուսական սպառազինման, այն նկատումով, որ միջազգային քաղաքական կացութեան վրայ, օր մը կրնայ անդրադարձումներ ունենալ։

Իրօք, Ռուսիա յայտնած էր թէ Պալթիկէն եկած նաւերը նորոգուելէ յետոյ, պիտի երթային միանալու իրենց առաջին խարիսխին։ Այս վերադարձին Թուականը նոյն իսկ նշանակուած էր ապրիլ 30ին։ Բայց այս պայմանաժամը անցած է եւ խորհրդային նաւերը միշտ Սեւ ծով կը մնան։ Այս մարտանաւերուն տեղափոխութիւնը, հակառակ խաբէական յայտարարութեանց՝ անոնց Սեւ ծովու մէջ մնալը եւ պաշտպանողական կարգ մը պատրաստութիւնները պատճառներ են, որոնք նոյնքան կրնան մտահոգել մեծ պետութիւնները, որքան Մերձաւոր-Արեւելքը։

Ռումանիոյ հանդէպ իր ծրագիրները, զորս Ռուսիա չէ դադրած սնուցանելէ, որքան ծածկուած ըլլան, կը շարունակեն անոր ներշնչել մտավախեր, որոնք կը սաստկանան խորհրդ. նաւային պատրաստութեանց հետեւանքով։

Ռումանական մամուլը չի դադրիր մատնանշելէ Ռումանիոյ համար աննպաստ եղանակով Սեւ ծովու մէջ ստեղծուած անհաւասարակշռութիւնը եւ երկրին ապահովութեան համար, երաշխիքներ կը պահանջէ։ Կարգ մը թերթեր մինչեւ իսկ Մերձաւոր Արեւելքի բոլոր պետութեանց միջեւ համաձայնութիւն կր քարոզեն, բայց կը մոռնան թէ այս արդիւնքին հասնելու համար, պէտք է առնել Թուրքիոյ հաւանութիւնը՝ այս պաշտպանողական դաշնակցութեան։

Թուրք ժողովուրդին մէջ, դեռ չեն փարատած դարաւոր այն վախերը, որոնք իրեն կը ներշնչուէին ցարական քաղաքականութեան անընդհատ ըսպառնալիքներէն։ Այդ քաղաքականութիւնն այսօր, խորհրդային անուան տակ, սկզբունք չէ փոխած՝ դէպի հարաւ ռուսական տարածման տեսակէտէն։ Նպատակը միշտ նոյնն է։ Բռնաբարել նեղուցները, ձեռք ձգել ազատ անցքի իրաւունքը եւ այս կերպով միջերկրականեան հարցերուն մէջ միջամուխ ըլլալով խաղալ դեր մը, որ կը Թուի թէ դժուար է կատարել հիւսիսային ծովերը մնալով։

Բայց, Թուրք կառավարութիւնը, կամ աւելի ճիշտը, նախարարութիւնը (որովհետեւ կառավարութեան պետը երբեք չէ ծածկած համայնավարութեան հանդէպ իր հակառակութիւնը) կ'երեւի թէ կը հնազանդի հաշուի մը, որուն պատճառը կարելի չէ սահմանել. կը կիրարկէ քաղաքականութիւն մը, զոր իր կուսակիցներն իսկ բացէ ի բաց կը դատապարտեն, կը ձգտի խորհրդ. կառավարութեան հետ մշակել շատ բարեկամական յարաբերութիւններ, հակառակ Թուրք արտածողներուն դէմ Ռուսիոյ կիրարկած խստութիւններուն։

Թուրք արտաքին նախարարին Թէվֆիք Րիւշտիի այցելութիւնն ի Մոսկուա, համակրական արտայայտութիւններու արժանացաւ, Փեղրոկրատի եւ Մոսկուայի մէջ իր ներկայութեան առթիւ կատարուած ցոյցերը առաջ չե՞ն գար արդեօք մասնաւոր քաղաքականութենէ մը ուր կը նշմարուի ռուսական և եւրոպական ազդեցութեանց տրամագծօրէն հակադիր ձըգտումներուն միջեւ մրցակցութիւն մը պահելու հոգը։ Նաեւ ուզուած զուգադիպում մը չէ՞ր արդեօք. մինչ Թէվֆիք Րիւշտի Ռուսիոյ մէջ կը գտնէր մեծաշուք ընդունելութիւն մը, խորհրդային նաւատորմիղ մը կուգար Թուրքիա, կարծես հոն քաղելու համար բարեկամութեան մը վաւերացումը, որուն փոխադարձ առաւելութիւնները կը մատնանշեն երկու երկիրներու կէս-պաշտօնական մամուլները։

Այս ցոյցերը աւելի կը շեշտեն երկու ազդեցութիւններու միջեւ պայքարը։ Երկուքէն ո՞րն է որ պիտի յաղթէ։ Թերեւս ո՛չ մէկը, եւ երկար ատեն այսպէս պիտի տեւէ, եթէ մտածենք թէ Թուրք դիւանագիտութիւնը, որուն ճարտարութիւնն ու նրբամտութիւնը պէտք չէ ուրանալ, ընկերային ու քաղաքական երկու տեսաբանութեանց այս հակադրութեան մէջ կը փնտռէ ազատութիւն մը, որ իրեն թոյլ տայ շարժելու՝ համաձայն իր շահերուն։

Վերադառնալու համար Սեւ ծովու նաւային հարցին, պէտք է մատնանշել Մերձաւոր Արեւելքի ժողովուրդներու մտահոգութիւնները։

Ռումանիա, որուն նաւատորմը վերջերս հարստացաւ Իտալիոյ մէջ շինուած երկու Թորփիլահալածներով, ի վիճակի չէ Ռուսիոյ զօրաւոր ընդդիմութիւն մը ընելու։ Այնպէս որ գրեթէ այն սաուգութեամբ թէ Մերձաւոր Արեւելքի պետութեանց միջեւ պաշնակցութիւն մը անկարելի է, Ռումանիա կը մտածէ իր հնարաւորութիւններով ստեղծել իր պաշտպանութեան յատուկ միջոցները։ Կոստանցայի մէջ մտադրուած է ստեղծել նաւային կայան մը։ Այս ձեռնարկին հետ պիտի ընթանան նաեւ ծովեզրի ամրացման աշխատանքները. ինչպէս նաեւ ջրանցքի մը շինութիւնը որ Սեւ ծովը պիտի միացնէ Կոստանցայի լիճին, այս կերպով, լիճը պիտի դառնայ անմատչ ապաստան մը։ Ասկից զատ, ռումանական մամուլը կը յայտնէ թէ անգլիական նաւային կայան մը եւս պիտի հաստատուի ռումանական ծովեզրին վրայ։ Ա՞յս էր արդեօք պատճառը որ Թուրք կառավարութիւնը ընդդիմացաւ Միջերկրականի անգլիական նաւատորմին այցելութեան՝ դէպի Անատոլուի նաւահանգիստները։

Նոյն մտահոգութիւնը կը զգացուի նաեւ Աթէնքի մէջ, ուր ծովակալութիւնը կ'ուսումնասիրէ հելլէն նաւային ծրագրին փոփոխութիւնը՝ ամէն հաւանականութեան հանդէպ։ Այս է որ Թուրքիոյ գործին չի գար. ու Վէնիզէլոսի Էնկիւրի այցին առթիւ, Թուրքիա մտադիր է Եգէականի մէջ նաւային հաւասարակշռութեան հարցը ուսումնասիրել՝ յոյն վարչապետին հետ։ Այն ատեն, Թուրքիա ստիպուած պիտի ըլլայ ուժեղացնել իր նաւատորմը։

Այլպէսէօրաառանց բաղդատելի որև է կէտ մը ունենալու սպառազինման վազքին հետ զոր այնքան Խորհրդ. ժողովներ չկրցան դանդաղեցնել, Սեւ ծովեան պետութիւններն եւ անոնց դրացին՝ Յունաստան, հակառակ իրենց կամքին՝ կը մղուին աւելցնել իրենց նաւային ուժերը։ Այդ արդէն անշուշտ, հաճոյք չի պատճառեր Ռուսիոյ, որուն պատրաստութիւնները վախ պատճառեցին միւսներուն եւ անոնց պարտադրեցին նաւային նոր քաղաքականութիւն մը։

Վերջապէս, Պուլկարիա որուն, Նէօյիի դաշնագրով արգիլուած է մարտանաւ ունենալ, կը բողոքէ նաեւ այն արգելքին դէմ, որով չի կրնար հսկել իր երկրին ապահովութեան, պաշտպանել իր ծովային առեւտուրը, եւայլն։

Ասոնք են, ահա, Խորհրդ. Միութեան նաւային քաղաքականութեան հետեւանքները։ Թէեւ սահմանափակուած ներքին ծովու սահմաններուն մէջ, այս նաւային մրցակցութիւնը, անոր յառաջ բերած վախերը, հետեւանքները այնքան ալ զանցառելի բաներ չեն։ Այսօր, միջազգային քաղաքականութեան մէջ, ամէն ինչ իրարու կապուած է եւ այն իրողութիւնները որոնց տարտամ կարեւորութիւն կը տրուի, յաճախ շատ անակնկալներ կը ստեղծեն։

Ա. ՎԱԼԷՐԻ

ԱԿԱՄԱՅ ԽՕՍՔԵՐ

Գ. Եղիկեան «Նոր Երկիր»ի մոլորեալներուն իր «Ակամայ խօսքեր»ը կը շարունակէ։ Հետեւեալ յօդուածը խորհրդային կարգերու սիրահարներուն ուշադրութեան կը յանձնենք։

ԽՄԲ.

Լօզանում դաշնակիցները մեզ լքեցին. ասում ենք, բայց չենք ասում, թէ դաշնակիցներից առաջ մեզ լքեցին Սովետները։ Սովետները մեզ փրկեցին կոտորածներից, ասում ենք, բայց խուսափում ենք ասել, որ դաշնակիցներն էլ մեզ տեղ տուին ու պատսպարեցին։ Դաշնակիցները մեզ պիտի զոհեն իրենց քաղաքական նպատակներին, բայց վախենում ենք ասել, որ Սովետներն էլ մեզ իրենց քաղաքական շահերին պիտի զոհեն։

Աւելին կայ.մեզանից ոմանք այնքան առաջ են գնում, որ պնդում են, որ հայ ժողովրդի վերջնական ազատագրութիւնը պիտի ապահովուի խորհրդային կառավարութեան միջոցաւ եւ զուգէ, ի հեճուկս դաշնակիցների։

Որ դաշնակիցները ինքնաբերաբար, իրենք իրենց կամքով հայ ժողովրդի ազատագրութեան համար ոչինչ չպիտի անեն, այդ փաստ է. նոյնպէս փաստ է, որ Սովետներն էլ ինքնաբերաբար, իրենց կամքով ոչինչ չպիտի անեն մեր ազատագրութեան համար։

Զգիտեմ սակայն, ի՞նչ տրամաբանութեամբ կամ ի՞նչ փաստերի եւ իրողութիւնների վրայ յենուած Հայերիս, մասնաւորապէս Հնչակեաններիս մէջ կան տարրեր կամ անհատներ, որոնք պնդում են, որ խորհրդային կառավարութիւնը պիտի ազատագրի հայ ժողովրդին, եւ այնքան վստահօրէն են այդ ասում որ նոյնիսկ մեր գործունէութիւնը մեր ինքնապաշտպանութեան եւ ազատագրութեան համար ո՛չ միայն աւելորդ, այլեւ վնասակար են գտնում եւ առաջարկում են մեզ կրաւորականօրէն սպասել, որ ուրիշները մեզ ազատեն եւ ուրիշները անպայման Սովետները պիտի լինեն։

Սոյն միտքը, ինձ թւում է, մեր հին հայկական հասկացողութեան արդիւնք է։ «Քեռի»ն պիտի ազատի մեզ, ասում էինք տարիներ շարունակ։ Այսօր էլ կրկնում ենք նոյնը։ Սրանից առաջ «Քեռի»ն Սպիտակ Ցարն էր, այսօր «Քեռի»ն կարմիր դիկտատորն է։ Ոչինչ չի փոխուել, կարծես։ Սպիտակ ցարը անցեալում տիրապետել է ռուսական հողերին եւ պաշտպանւել ռուս մուժիքի (գիւղացու) սուիններով, կարմիր դիկտատորն էլ այսօր նոյն հողերին է տիրում եւ նոյն սւիններով է պաշտպանւում։ Ռուսաստանն է. որ պիտի ազատի մեզ այսօր Կարմիր դիկտատորի ցանկութեամբ եւ հրամանով, ինչպէս Ռուսաստանն էր, որ մեզ պիտի ազատէր սրանից առաջ Սպիտակ ցարի կամքով եւ հրամանով։

Եւ միթէ Ռուսաստանի վրայ մեր դրած յոյսի արդիւնքը չէր, որ Հայերս ռուսական բանակների առաջ ինկած առաջնորդեցինք նրան ժամանակին դէպի Թուրքիայի խորքերը եւ զուգէ նոյն ռուսական բանակների առաջնորդենք։

Բայց ես ասում եմ։ Երէկ մեր յոյսը «Քեռի»ի, Սպիտակ Ցարի վրայ դնելով Թրքահայութեան մեծ մասը որի մատնեցինք, այսօր մեր յոյսը նոյն «Քեռի»ի, կարմիր դիկտատորի վրայ դնելով կովկասահայութեան գրեթէ կէսը ոչնչացրինք եւ միւս կէսն էլ պիտի ոչնչացնենք։

Սարկամտութիւնը «Քեռի»ների վրայ յոյս դնելն է եւ ոչ թէ այն է. որ ես եմ ասում։ Մենք պիտի պահանջենք մեր իրաւունքները Թուրքիայից, Դաշնակիցներից, Ազգերի լիգայից, Սովետներից, Գ. Միջազգայինից, Բ. Միջազգայինից, այսինքն բոլոր նրանցից, որոնք մեր դժբախտութեան պատճառ են եղել։ Ես ասում եմ որ մենք պիտի ստիպենք այդ բոլորին որ մենք կարող ենք նրանց ստիպել մեր իրաւունքները յարգել միայն այն դէպքում երբ ուժ ներկայացնենք։

Ես ասում եմ, որ պէտք է ամէն միջոց գործ դնենք այդ ուժը ներկայացնելու համար։ Առանց մեր սեփական ազգային ուժի, մենք ոչնչանալու վտանգին ենք մատնուած։

Սա յեղափոխական հասկացողութիւն է եւ ոչ սարկամըտութիւն։ Ընդհակառակն սարկամտութիւնը այն է, որ սոյն հասկացողութեան դէմ է գրուած եւ դաւանում է կրաւորական դիրքի մէջ մնալով սպասել օտարների աջակցութեան կամ շնորհին։

Ազատութիւնը վերեւից չի տրւում։ Ազատութիւնը չի նուիրւում։ Ազատութիւնը ձեռք են բերում յեղափոխական կուի միջոցով, պայքարով, զոհողութիւններով, կազմակերպուած ուժով,

* * *

Հայ Թերթերից մէկը,որ զոնէ իրան «մարքսիստ» չկոչելու առաքինութիւնը ունի, թէեւ իրան դեմոկրատ է կոչում, եւ որ խորհրդային կառավարութեանց բարեկամ է, մի քանի շաբաթ առաջ գրում էր, որ Հայաստանը կազմելով Ռուսաստանի մի մասը, Հայաստանի կառավարութիւնը չպիտի ունենայ իր ուրոյն քաղաքականութիւնը. այլ պիտի ենթարկուի ընդհանուր ռուսական քաղաքականութեան, եւ բնականաբար ընդհանուր ռուսական քաղաքականութեան վարիչները չպիտի զոհեն ընդհանուր շահերը Հայաստանի շահերին։

Սա ճիշդ տրամաբանութիւն է։

Խորհրդային երկիրների կեդրոնական կառավարութիւնը չի կարող եւ իրաւունք էլ չունի զոհելու ընդհ. խորհրդային շահերը Հայաստանի շահերին։Իսկ ընդհանուր խորհրդային շահերը պահանջում են,

1.— որ Թրքական ազգայնականութիւնը ուժեղանայ,

2.— որ Թուրքիան բարեկարգուի, մեծանայ, զարգանայ,

3.— որ Թրքօսովետական բարեկամութիւնը ամրանայ, սերտանայ։

Եւ որպէսզի Թուրքիան ուժեղանայ, զարգանայ,Թրքական ազգայնականութիւնը ամրանայ, Թրքօսովետական բարեկամութիւնը սերտանայ, անհրաժեշտ է,

1.— որ հայ ազգայնականութիւնը Թուլանայ, ոչնչանայ,

2.— Որ Հայաստանը փոքրանայ սարկանայ, Թուրքիայի համար անվնաս դառնայ։

3.— Հայ ժողովրդի մէջ երկպառակութիւնը օրից օր ամրանայ, հայ ժողովուրդը ցիր ու ցան լինի բոլոր հորիզոնների տակ։

Սա փաստ է։

Բարեբախտաբար խորհրդային երկիրների կեդրոնական կառավարութիւնը չի ջանում թաքցնել իր թրքասիրութիւնը եւ Թուրքիային աջակցում է բացարձակօրէն, օրը ցերեկով, բոլոր աշխարհի աչքերի առաջ։

Եթէ Հայերիս մասնաւորապէս Հնչակեաններիս մէջ սովետական փառքով շլացածներ կան եւ սոյն փաստը չեն տեսնում, այդ ցաւալի է։

Խորհրդային կառավարութեանց կեդրոնը յայտարարեց, որ հայկական հարցը վճռուած է ընդմիշտ երեւանեան նախկին նահանգի կէսի ինքնավարութեամբ։

Խորհրդային տեսաբանները յայտարարում են, որ Հայաստանից պէտք է հեռացնել հայ ազգայնական տարրերը մանաւանդ արեւմտեան (Թուրքիոյ) Հայերին, որոնք աւելի ուժեղ ազգայնական հասկացողութիւններ ունեն, եւ 300,000 Հայեր, մեծ մասամբ Թրքահայեր, հե ացնում են Հայաստանից։

Խորհրդային Հայաստանի ղե կավարները յայտարարում են որ իրենք Հայաստանեան շահ հետապնդելու համար չէ, գործի վրայ են, այլ համախ հրդային շահեր։ Եւ ճիշդ նրանք Հայաստանի, հայ ժողո վրդի շահերը չէ, որ հետապնդ դում են, որովհետեւ Հայաստա նի շահերը տրամագծօրէն հա կառակ են համախորհրդայի շահերին։ Հետապնդել Հայաս տանի շահերը նշանակում է լածել Թուրքիայի շահերը, դա յանցանք է հանդէպ խորհր դային շահերի,

Գ. ԵՂԻԿԵԱ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Այս ճաշակն ունի Նոյն Նարեկացին, որ բնաւ անընդ պատկերներ չի ստեղծեր ինք քը Թարգմանելու համար, ինչպ ցանթէն, այլ, «երեւելեօքն ներեւոյթն գուշակէ»։ Օրին ինքինքը կ'անուանէ, «ծառ բեւալից, պտղունայն»։ Ե ձօնուած իր գրքին համար կ'ը «Զայն հառաչանաց հեծութեն սրտի··պտուղ ըղձից ճենճեր բուրվառաւ կամացս առաքել քեզ»··· Երկրայինը լաւագոյն ջոզն է անոնց համար, բայց ն տակը. Այսպէս են շարահ ուած նաեւ մեր տաճարները նոնք ոչ պարթենոնի եւ բուրգ րու պէս կառչած են երկրին, թականին պէս յանձնուած եր կնքին···

Մեր ճաշակի երկրորդ յատ կանիշը. իր դաշնաւորուած ազատութիւնն է։ Մեր ազգային ճաշակը չէ փայփայած խստաբ րոյ օրէնքները, այնքան որ րիշխող է եղած իր համար տութեան սէրը··· Սակայն իր տութիւնը անօրէնութեան մէ փնտռեր··· իբրեւ գրութեան վկայութեան կարելի է չել մեր շարականները։

«Առաւօտ լուսոյ,
Արեգակն արդար,
Առ իս լոյս ծագեա···»

Բուականանանք ասով նանք որ խորքի մէջ ազա թեան մեր ճաշակը անօրէ անիմաստ չէ··· Մեր եկեղեցի յատակագիծն անգամ ո՛չ մ պատկեր է ու չափ, այլեւ հուրդ ու խորհրդանշան···

Երրորդ յատկանիշը մեր գային ճաշակին, իր անանձնականնութիւնն է։ էջի վրայ կը զգանք թէ բոսը Ցայն է եւ ցանթէն ցի, բայց դժուար է նալ թէ Նարեկացի Գրիգոր «Նարեկ»ը գրած է Նարեկ մէջ... Երբ իր անձնական բութեան մասին կը գրէ Մա Նվան ըսելով.

Գրիչս առաջ չի գնում,
Մեջը չորցած Թանքի նման
Խօսքերս հատնում են
Իմաստասէրներու բանքի
Զիմ կանացի մէջը մտնի
Ծածկած վանքի նման
Խոստովանաբերս հեռացա
Մեղիս համար եմ լալիս։

Կը դառնայ անձնական, առնելով միայն այն՝ ինչ որ իր վիճակի մէջ եղողներ պատաճի։

Այս երեք յատկանիշները հրաժեշտ են եւ ի զօրու այսօր։ Այս կը նշանակէ թէ խուտ չեն գրուած մեր արու հիմերը···

Այսօր անհրաժեշտ է նա միշտ ատակել որ թէեւ յան ու ասորական գրեր կային, մեր պապերը, փոխանակ գրերով մեր այբուբենը կա Հայոց սեփական գրեր

...իրենց այս ճաշակը պէտք ... տարածուի մեր բոլոր գոր... ներուն վրայ, որպէսզի կարողա... նանք մնալ ինքնատիպ, կարողա... նանք մնալ միաւոր, ինչպէս մեր ... կերովը, մեր լեզուովը, մեր ո... գիովը, նոյնպէս նաեւ մեր պետա... կանութեան ձեւովը:

... պէտք է յիշատակել նաեւ ..., որ մեր երկրի պետական ... իշխանութիւնն՝ յանձին իր Թա... գաւորին, կրօնական իշխանու... թիւնը՝ յանձին իր կաթողիկոսին, ... լուսաւորականութիւնն՝ յանձին ... Մեսրոպին ու Թարգմանիչներուն, ... միացեալ ճակատ կազմեցին, ազ... գային նուաճումներու համար...

... անհրաժեշտ է շարունակել այս ... մեր ազգային բոլոր տեն... չերը, իրականացման համար, ... այդ արուեստի ու մշակոյ... թի մարզին մէջ, թէ հանրային ... ական մարզին մէջ:

... երկրի վրայ յաւիտենական ... ու աշակերտ եւ սպառող ... համար, անհրաժեշտ է ... այսօր, ու ամէն ու ամէն օր, ... կրկնենք. գրերու մէջ ու մէջ, ... մէջ ու քանդակելու մէջ, ... վերջապէս ամէն բանի մէջ ... Անկախութիւն ու Նորէն Անկախու... թիւն...:

(2) ՕՇԱՆ ԿԱՐՕ

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՈՐԲԱՆՈՑԻՆ ՏԽՈՒՐ ՎԻՃԱԿԸ

Կեսարիոյ Առաջն. փոխանորդ ...ումայեան քհնյ.ի կոչէն կը ...ենք հետեւեալ տխուր տո... ...ըը.—

Կեսարիոյ կարօտեալնելերն ու ...ները շուրջ 12 տարիներէ ի վեր ...սի փէշերուն ներքեւ հաս... ...ուած Կեսարիոյ որբանոցը, ...ոց հազարներ պահած, պարտ... ...ւ եւ ազգին յանձնած ըլլալով, ներկայիս իր 70ի չափ գժբախտ ...անդները, ախտաւորները, ան... ...մալոյծները, այրիները եւ ...նէր որբերն ու որբուհինե... ...ու զանազան պատսպարեալնե... ...մէն տենէ աւելինիւթական ...կցութեան մատնուած են:

...կէտը բարեսէր ազգայնոց ...ին ուշադրութեան յանձնելով, ...դրենք որ բովանդակ փոքր ...ոյ Թշուառ հայ կարօտեալ... ...րու միակ ապաստանարանը ե... ...որբանոցիս օգնութեան հաս... ամէն անոնք, որ ունին գթու... ...եան ու կարեկցութեան ոգի:

ՍՈՒՐԻԱ

...Ր ՊԻՏԻ ՏԵՂԱՒՈՐԷՆ ՀԱՅԵՐԸ

Լիբանանի կառավարութիւնը համաձայնութեամբ Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականնե... րու Ցեղաւորման Յանձնախումբի ներկայացուցիչին, կ'աշխատին հո... ղին կապել գաղթական հայերը, որո՛նք այժմ գաղթակայաններու մէջ խճողուած են:

Այդ նպատակին համարաժե... նայարմար շրջանը նկատուած է Ճեզիրէի շրջակայքը, որ կը գըտ... նուի Սայտայի ուղղութեամբ, Պէյրութէն հազիւ քանի մը ժամ հեռու: Ինչպէս կը հաւաստեն այդ շրջանը մօտէն ճանչցողները, չա... փազանց հաւուԹաբեր եւ լաւ մշակելի տարածութիւններ ունի: Այժմ քննութիւնները սկսած են ընտրելու համար ամենայար... մար հողը:

ՀԱՅ ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

«Ազդակ»ի հոկտեմբեր 7 թիւով կը կարդանք —

«4 Հոկտ 930 շաբաթ օր, կաթ. փոխ. Եղիշէ Արքեպսկ. կ... րօեան այցելեց Լիբանանի կառա... վարութեան Ընդհ. Ապահովու... թեան Տնօրէն Պ. Պուշէտի:

«Սրբազանը անմիջապէս ան... ցած է Հայերու վերագրուած բոլ... շեւիկ բրոբականտի խնդրին եւ ցաւ յայտնած է որ մէկ քանի թերթեր մասնաւորապէս գործը կը չափազանցեն եւ տարօրինակ առաջարկներ կը ներկայացնեն կառավարութեան, մանաւանդ «Լ'օրիան»ը: Պ. Պուշէտ ըսած է թէ, թերթերու գրածներէն ազ... դուելու չէ, անոնք իրենց հայ... եացքներն ունին, կառավարու... թիւնը միշտ վստահ է Հայերու հաւատարմութեան վրայ եւ ա... նոնցմէ մէկ քանիներուն անխո... հեմ ընթացքը չի կրնար կասկա... ծի ենթարկել ամբողջութիւնը: Պ. Պուշէտ հայ բոլշեւիկներու թիւը շատ աւելի նուազ ցոյց տուած է, ընդամէնը վաթսունի չափ»:

«Լ'ՕՐԻԱՆ» Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ԱՔՍՈՐԵԼ ՀԱՅԵՐԸ

Պէյրութի «Ազդակ»ը իր հոկ... տեմբեր 9 թիւին մէջ կը գրէ —

«Լ'օրիան», որ տենէ մը ի վեր մասի փաթթոց ընելով քանի մը խելակորոյս տղոց անհեթեթ շարժումները, երբ դարման կ'ա... ռաջարկէր կղզիացնել Հայերը վե... րին Ճեզիրէի շրջաններուն մէջ, աջքի օր դարձեալ անդրադառնա... լով նոյն հարցին, մէջ կը բերէ Սուրիոյ զանազան քաղաքներէ ընիկներէն ստացած նամակներ, որոնք կ'ըսեն թէ Հալէպի, Դա... մասկոսի եւ Ալէքսանտրէթի միւս քաղաքներուն Հայերը վարա... կուած չեն համայնավարութենէ եւ ոչ մէկ անհանգստութիւն կը պատճառեն տեղացիներուն:

«Լ'օրիան» այս «բարի» վկա... յութեանց վրայ հիմնուելով, «տարագրութենէ» զերծ կը կա... ցուցանէ յիշեալ շրջաններու հայերը եւ «մեղքը» բեռցնելով միայն Պէյրութի հայութեան վրայ, կ'առաջարկէ զայն կղզիա... ցնել նախապէս իր առաջարկած աքսորավայրերը:

«Լ'օրիան» իր երէկուան թի... ւով եւս, դարձեալ իր խմբագրա... պետին գրչով, բաւական բուռն եւ հակահայ յօդուած մը գրած է»:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ ՏԽՈՒՐ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

«Նոր Օր»ի մէկ թղթակցու... թենէն.—

Նոր Քոքինիա՝ Աբոքաթաս... թասիի շէնքերուն մէջ նստող հայ ընտանիքները անցեալ տարի ամ... բողջովին հանուեցան, ասոնցմէ ի վիճակի եղողները իրենց համար տուներ գնեցին կամ վարձեցին. իսկ մնացեալներուն համար Քո... քինիոյ հիւսիս-արեւմուտքը, լե... րան ստորոտը գտնուող հողին վրայ յիշեալ «Աբոքաթասթա... սի»ի կողմէ տախտակէ պարագա... ներ շինուելով մօտ 70 ընտանիք հոն զետեղուեցան:

Ներկայիս թաղին ժողովուր... դը թէեւ աղքատ բայց մեծ մա... սամբ բանուորներէ բաղկացած ըլլալով զանազան աշխատու... թիւններու շնորհիւ գէշ կամ ա... ղէկ իր ապրուստը կը ճարէ. հոգ չէ թէ շատ մեծ դժուարութիւն... ներ կը քաշէ: Ասով հանդերձ կան այնպիսի տխուր պարագաներ՝ ո... րոնք առանց թուելու կարելի չէ անցնիլ. օրինակ՝ ջուրի պակասը որ ընտանեկան կարիքներուն ամե... նաանհրաժեշտն է. ոչ հոր կայ ոչ ալ բացուելու դիւրութիւն, այդ պակասը միմիայն ջրածախ կառքերու հոն հանդիպումովը կարելի է լրացնել: Ուտեստեղէնի եւ այլ կարիքները մէկ կողմ թողունք որոնց հայթայթման համար խեղճ ժողովուրդը ստիպ... ուած է ամէն օր կեդրոն քաղաքի շուկան իջնել աւազին ճամբայ կտրելով, ինչպէս նաեւ հիւանդու... թեան եւայլ պարագաներու ա... տեն քաշուած դժուարութիւնները:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պարսիկ կրթական նախարա... րին մէջ յառաջ եկած տագնա... պին մասին գրեր էինք քանի մը շաբաթներ առաջ, այս առթիւ Թաւրիզեն կը հաղորդեն.—

Իրանի կրթական նախարարի պահանջը պարսիկ լեզուի դասա... ւանդութեան նկատմամբ, մեր դպրոցներուն մէջ ծանր վիճակ ստեղծած է հայ գաղութի համար:

Կառավարութիւնը կը պա... հանջէ առաջին բաժանմունքէն մինչեւ 4րդ բաժանմունքը բոլոր առարկաները դասաւանդել պարս... կերէն լեզուով, բացի հայերէն լեզուէն, որ պիտի աւանդուի իբր առարկայ:

Պատգամաւորական ժողովը եւ թեմական խորհուրդը կարո... ղացան ընդունիլ օրական միայն 2 ժամ իւրաքանչիւր դասարանի մէջ աւանդելու համար պարս... կերէն լեզու, պատմութիւն թէ աշխարհագրութիւն, միւս առար... կաները հայերէն աւանդելու պայմանով:

Ամերիկեան եւ խորհրդային դպրոցները ամբողջութեամբ ըն... դունած են կառավարութեան բո... լոր պահանջները ալ սւելի ծան... րացնելով մեր վիճակը:

Ատրպատականի թեմական ժողովն ու Առաջնորդը յատուկ հեռագրով դիմեցին Շահին, անոր միջնորդութիւնը խնդրելով: Այս ուղղութեամբ յատուկ յանձնա... խումբ մը կ'աշխատի Թէհրանի մէջ:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Ա. ԱԲԵՂԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Յանձնախումբ մը, բաղկա... ցած փրոֆ. Բօրպախէ, փրոֆ. Վ. Տոտտմեանցէ, Հայաստանի Նախ... կին դիւանագիտական ներկայա... ցուցիչ Ճ. Քրէնֆիլտէ (Պերլին) եւ Դ. Դաւիթխանեանէ (Հայաստանի Նախ. Խմտ. լիազօրը Վրաստանի մէջ), որոշած են յառաջիկայ նոյեմբերին Պերլինի մէջ տօնել Պերլինի համալսարանի հայերէնի դասախօս Արտ. Աբեղեանի 25ամ. եայ ուսուցչական գործունէու... թեան յոբելեանը:

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՀԱՅ ԳԵՂՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՄՐՑՈՒՄ

Պոստոնի Երեքհարիւրամեա... կի տօնակատարութեանց առթիւ կազմուած հայ յանձնախումբը, որոշած է հրաւիրել գեղեցկու... թեան հայ թեկնածուները ներ... կայանալ երեք ամերիկացի դա... տաւորներէ բաղկացած յատուկ յանձնախումբի մը առջեւ, կա... տարելու համար երեք հայ գե... ղուհիներու ընտրութիւնը:

Այս առթիւ պիտի ընտրուին նաեւ երեք Հայուհիներ տարազ կրելու համար:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՎԱՖՏԻ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԱԾ

Անցեալ շաբթու գրեր էինք թէ Եգիպտոսի նախորդ վարչա... պետ եւ ազգայնական Վաֆտ կուսակցութեան պետը Նահաս փաշա ժողովուրդին ուղղուած յայտարարութեամբ մը կը բո... ղոքէր ընտրական օրէնքի փո... փոխութեանց դէմ եւ կոչ կ'ուղ... ղէր պաշտպանելու Սահմանա... դրութիւնը:

Այս յայտարարութեան հե... տեւանքով, ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն կատարեց Վաֆ... տի կեդրոնատեղիին մէջ, հա... կառակ նախկին դատական նա... խարարին եւ կուսակցութեան ղեկավար անդամներու բողոքին: Գրաւուեցան յայտարարութեան տպուած օրինակները եւ անոնց բաշխումով զբաղող անձը ձեր... բակալուեցաւ:

.*. Եգիպտոսի վարչապետը Սըտքը փաշա ճառ մը խօսեցաւ Աղեքսանդրիոյ մէջ եւ յայտնեց թէ ընտրական օրէնքի փոփո... խութիւնները հիմնուած են ա... զատութեան եւ սահմանադրա... կան օրէնքի սկզբունքներուն վրայ:

Ակնարկելով Վաֆտի յայ... տարարութեան՝ վարչապետն ը... սաւ.— Վաֆտ կուսակցութեան նոր փորձը՝ խռովութիւններ ըս... տեղծելու երկրին մէջ, պիտի ձախողի, ինչպէս ձախողեցան նախընթաց փորձերը, որովհե... տեւ կառավարութիւնը բոլոր անհրաժեշտ միջոցներն ունի կարգն ու անդորրութիւնը պահ... պանելու:

ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Ըմբոստներու կողմէ հաղոր... դուած զեկոյցի մը համաձայն, Սանթա Քաթարինոյէն եւ Աննի... Թապոլէն եկող կառավարական ուժերը պարտութեան մատ... նուած են: Ըմբոստները մեծ քա... նակութեամբ ռազմանիւթ գրա... ւած են:

Սանթա-Քաթարինայի վրայ սաւառնող ըմբոստ օդանաւորդ... ներ կը յայտնեն թէ Ֆլօրիանո... պոլիսի բացերը խարսխած են կառավարական մարտանաւեր: Յեղափոխական իշխանութիւն... ները իմաց տուին հարաւային ջուրերը գտնուող նաւերուն թէ ականներ զետեղուած են Սան... Թա-Քաթարինայի ջրանցքին մէջ:

Միւս կողմէ, Մոնթէվիտէոյէն տրուած լուրերու համաձայն, սպայակոյտը կը պատրաստուի մեծ հարուած մը տալ ըմբոստ... ներուն Մինաս Սէրայէզի մէջ, ուր կը նախատեսուի մեծ ճա... տամարտ մը, որուն արդիւնքը ճակատագրական պիտի ըլլայ մէկ կամ միւս կողմին համար:

Ըմբոստները կորովի յարձա... կումներ կը գործեն Փարանոյի կողմէն:

ՆՈՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԼՈՆՏՈՆ, 19 Հոկտ.— Պոմ... պէյէն տրուած տեղեկութիւննե... րու համաձայ, ծանր խռովութիւններ պատահած են Նալիքի շրջանին մէջ: Մանրամասնութիւնները կը պակսին սակայն ականատես վկա... ներու յայտարարութեամբ իսկ, հազարաւոր բողոքարկուներ խումբ խումբ տարածուած են Նալիքի շրջանին մէջ, գրաւած բազմա... թիւ գիւղեր եւ յարձակած տե... ղակ ուժերուն վրայ:

Բազմաթիւ ոստիկաններ սպան... նուած ուրիշներ կապուած են ծառերու եւ զարհուրելի ծեծի ենթարկուած: Զօրախումբ մը ղրկուած է ըմբոստներուն վրայ: Ծանր բախում մը անոնց եւ կա... ռավարական ուժերուն միջեւ ան... խուսափելի կը նկատուի:

ՄԵՔԵՆԱՇԱՐԺ ԲԱՆԱԿ

Անգլիա հետզհետէ կը մե... քենայացնէ իր բանակը: Գաղ... թապետութեանց ներկայացուցիչ... ներուն ի պատիւ, պատերազմա... կան նախարարութիւնը ցոյց տուաւ այն գաղտնի բանակը, որ մեքե... նական կը կոչուի:

Գաղթապետութեանց ներկա... յացուցիչները պատրաստուած դիր... քերու վրայէն դիտեցին թէ ի՛նչ... պէս մեքենական ջոկատներ կռիւ... ներ կը մղէին, սպառելով միայն մարդկային ֆիզիքական նուազա... գոյն ուժ: Այդ ռազմափորձերը հաստատեցին, որ ոչ գետերը, ոչ պատերը կամ պատնէշները, եւ ոչ ալ ճախճախուտները կրնան ար... գելք ըլլալ մեքենաշարժ բանա... կին յառաջխաղացման:

Հրամանատարը, իր սպայա... կոյտին հետ նստած է հսկայ զրահապատ կառքի մը մէջ, ո... րուն կը հետեւին նման փոքր կառքեր, անթելի գործիքներով բեռնաւորուած: Այս փոքրիկ կառ... քերն են, որ հրաման պիտի հաս... ցնեն ամէն կողմ, օդանաւերուն, թնդանօթաձիգներուն, յարձա... կող կառքերուն:

Հրամանատարը բոլորովին նոր տեսակ սպայ մըն է, որ գլխուն վրայ կը կրէ սաղաւարտ մը ան... թել հեռախօսի ընկալուչներով:

Ռազմախաղերուն արագու... թիւնը գետերուն անցքը հիա... ցում պատճառած են դիտողնե... րուն: Հրասայլ մը առանց մեծ ճիգի քանդեց անցաւ 45 սանթի... մեթր հաստ պատէ մը, արմա... տախիլ ըրաւ բազմաթիւ ծառեր եւ յառաջ խաղաց անընդհատ, ծափեր խլելով ներկաներէն:

Ներկաները բաւական հեռու էին եւ չէին կրնար զանազանել բոլոր մանրամասնութիւնները: Սակայն տեսան թէ ինչպէս զար... մանալի կառք մը, որ ամէն տեղ կրնայ յառաջանալ, բարձրացաւ բլուրի մը վրայ եւ սարդի պէս անցաւ փոսերէն:

"ՅԱՌԱՋ"-ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ Թիւ 4

ԱՊՐՈՂ ՄԱՀԱՊԱՐՏԸ

Անդառնալիօրէն կը գոռայ ...կ'ուզէ իր մարդկային բնու... թիւնը, կը պոռայ ու կ'աղա... ...է դատարանին առջեւ իբրեւ ...եալը արդարութեան: Դատա... ...ը կը պահէ իր դէմքը հա... ...րակութենէն եւ կը խորհի կեր... ...մը գոհացնել ապրող մահա... պարտը, մինչ Հերրիկ կը պահան... ...նոյն վճիռը գործադրել անոր ...յ: Բժիշկները կ'արգիլեն ըսե... ...որ դատախազը ծեր է եւ ...յ մեռնիլ, մինչ Հերրիկ կը ...այ— «Ա՛յն որ մեկը կը ...ննէ պէտք է մեռնի» եւ կա... ...ութեամբ կ'ուզէ յարձակիլ դատախազին վրայ:

Ես շուարած եմ ու կը դող... ...ամ, չեմ գիտեր թէ ի՞նչպէս ...եմ համոզել զինքը, երբ իր իրաւունքը կը պահանջէ հայ... րենիքէն:

Կառավարութիւնը տակաւին թոյլ կուտայ իրեն ընել ամէն ինչ եւ միջամտելու ու համոզելու համար դատական կազմին բոլոր տաղանդները կը խորհին ի զուր:

Առջի օր կրկին հոս էր ինք: Երեք տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով իր անապատացած զգայնութիւնը կը յուզուէր եւ չորցած աչքերէն արցունքը կը դողդղար այրած այտերուն վրայ: Ի՛նք որ երեք տարիներէ ի վեր չէ՛ր ժպտած, չէ՛ր խռոված, չէր յուզուած եւ ապրած իր ներքին աշխարհին մէջ, չէր կրցած խոր... հիլ իր ԵՍ՛ին մասին, չէր որոնած ու կրքոտած, գործն ու խանդը մոռցած էր այլեւս ու խոտի մը պէս դեղնած խպա, այսօր գե... րագոյն ուժով մը կը ստանար այդ բոլոր պահանջքը, իր կեանքը իր ճշմարիտ ստացուածքը աշխարհի մէջ:

Այսօր դատական խորհրդակ... ցութենէ մը վերադարձիս առա առաջին անգամ ըլլալով կը գրեմ քեզ, թողած եմ սեւ վերարկուս եւ սպիտակ փողկապս որ... պէս զի հանդարտեցնեմ իմ խիղճս, ի զո՛ւր...:

Հերրիկի մասին ամօթով եմ եւ ընկճուած երկար խօսելու ու կ'ուզեմ փախչիլ իր ներկայու... թենէն:

Դատարանը ի՞նչ պիտի կրնայ ընել անոր համար, ոչի՛նչ...

Ու ապրող մահապարտը յա... ւէ՛տ, յաւէտ բարձրացնելով բը... ռունցքը օրէնքին դէմ ինչպէ՞ս պիտի կոչէ արդարութիւնը, որ... պէս զի ըմբռնէ իր վիճակը, չեմ կրնա՛ր երեւակայել այդ...

Այսօր կը զգամ թէ ճշմար... տութիւնը շատ աւելի բարձր է մարդկային դատողութենէն եւ զայն սահմանաւորողները ահա կը տեսնեմ թէ որքան կը վարա... նին իրենց ըմբռնումին մէջ: Ու հիմա ինծ համար նախընտրելի է առեւտրական ասպարէզը զոր կ'այպանէի որպէս արուեստագէտ որովհետեւ կը զգամ թէ անոր առջեւ ներկայացող մէկը գիտէ թէ ինք խարկանքին եւ կեղծիքին դէմ է կեցած եւ հետեւաբար կը խորհի պաշտպանել ինքզինք, մինչ արդարութեան ներկայա... ցուցիչի մը առջեւ գտնուող մարդը ինչո՞վ կրնայ չի վստահիլ մեզ, չեմ կրնար այդ երկու հակասու... թիւնները որոշել պէտք ե... ղածին պէս:

Եւ ի՞նչ է փաստաբանութիւ... նը, քանի որ օրէնքը ճշմարտու... թիւնը կը փնտռէ միմիայն, ին... չու պատճառաբանել արդարու... թեան առջեւ քանի ան ոչ իր ստո... րագասը ունի եւ ոչ իր գերա... դասը:

Մարդկային վարանոտ եւ ան... վստահ հոգին ստեղծեր է միջոց... ներ ամենապարզ միջոցին որ ճըշ... մարտութիւնն է, ճշմարտութիւ... նը էջ մը պարապ թուղթի չափ մաքուր է: Մեր կշիռքը հոգուն դէմ բռնած կրնանք չափել արդա... րութիւնը սպասելով հողմերու հոսանքին, որովհետեւ մեր ձեռ... քերուն մէջ վարանում եւ խաբ... կանք կայ ու չենք կարող վստա... հիլ մեզի եւ մեր նժարները պա... րապ կը տատանին անզօր ձեռքեր... նուս դողդղալէն:

Նամակս աւարտելէ յետոյ էջ մը թուղթ պահած եմ գրելու համար դատական նախարարու... թեան եւ անկէ յետոյ, ես չեմ փաստաբան, ես չեմ օրէնսդիր...:

Տոքթ. Շահ հազիւ աւարտած էր իր նամակը, մինչ հեռախօսը կը ճանչուր սեղանին վրայ, փաս... տաբանը զգուանքով ձեռք առաւ զայն, ուրկէ կուգար Հերրիկի ձայնը անզուսպ ու Տոքթ. Շահ խռոված պատասխանեց կտրուկ կոկորդին մէջէն՝ «Տոքթ. Շահ դեռ չէ հասած, պարոն կը խնդրենք որ ուրիշ առթիւ հեռաձայնէք...:

Հ. ՏԷՎԼԷԹԵԱՆ

(Վ. ԵՐՋ.)

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ ԴԱՐՁԵԱԼ ԽՌՈՎԱԾ

Պոմպէյէն «Տէյլի Թելէկրաֆ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ. — Աֆ... ղանիստանի անգլիական ընդհ. հիւպատոսին կողմէ հաղոր... դուած տեղեկութեանց համա... ձայն, Նատիր Շահի թագադրու... թիւնը որ նախապէս որոշուած էր կատարել հոկտ. 6ին, բայց յետոյ յետաձգուած անցեալ հինգշաբթի օրուան, տեղի չպի... տի ունենայ, անոր համար որ նոր խռովութեանց վախեր կան եւ արդէն զօրախումբեր ղըր... կուած են Ղազնիի եւ Հերադի վրայ, ուր տեղացիները կը մեր... ժեն տուրք վճարել:

Ցեղապետ մը Իպրահիմ պէյ կը գրգռէ ցեղախումբերը եւ Ա... մանուլլահը գահազրկող Պաչա... յի Սաքայի երկրին մէջ, Իւզպէք ցեղախումբէն կը ջանայ կազմա... կերպել բանակ մը:

Անգլիա եւ Պաղեստինի հարցը

ԼՈՆՏՈՆ, 20 հոկտ.— Անգլիական կառավարութիւնը Սպիտակ գրքի ձեւով հրատարակեց յայտարարութիւն մը, ուր Պաղեստինի հանդէպ իր քաղաքականութիւնը կը պարզէ: Միեւնոյն ատեն, փաստարկութեան համար, կը հրատարակէ նաեւ Պաղեստինի գաղթայնացման եւ ներգաղթի ու երկրին տնտեսական զարգացման վերաբերեալ տեղեկագիր մը, որ անգլիական կառավարութեան կողմէ Պաղեստինի մէջ կիրարկելի տընտեսական քաղաքականութեան հիմ ծառայած է:

Կառավարութիւնը վճռական համոզումով կը յայտնէ թէ երկրին բարգաւաճումը կախուած է Հրեաներու եւ Արաբներու միջեւ լաւագոյն յարաբերութեանց հաստատումէն: Կը հաստատէ յետոյ, թէ 1922ի յայտարարութիւնը կուտայ բոլոր այն հիմերը, որոնց վրայ պիտի կոթնի Պաղեստինի հանդէպ բրիտանական կառավարութեան յետագայ քաղաքականութիւնը եւ մասնաւորաբար, կրկին կը հաստատէ հոգատարութեան պայմաններուն տուած իր մեկնաբանութիւնը հրէական ազգային օճախին մասին, ինչպէս նաեւ ներգաղթի եւ հրէական գործակալութեան մասին:

Գալով գործնական հարցերուն, Սպիտակ գիրքը զանոնք կը համախմբէ երեք կարեւոր գլուխներու մէջ, ապահովութիւն, սահմանադրական զարգացում, տնտեսական-ընկերային բարգաւաճում եւ այս խնդիրներուն հանդէպ հետեւեալ որոշումները կը յայտնէ.—

1.— Ամէն պատահականութեան հանդէպ, անգլիական կառավարութիւնը որոշած է Պաղեստինի մէջ պահել երկու գունդ հետեւակազօրք: Ասկից զատ, միշտ տրամադրելի պիտի պահէ երկու օդանաւային տորմիղներ եւ 4 դաս ինքնաշարժ գնդացիր, որոնք պիտի հաստատուին Պաղեստինի կամ Անդրյորդանանի մէջ: Ոստիկանութիւնն ուժեղացնելու համար մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնուած են եւ ուրիշ միջոցներ կ'ուսումնասիրուին:

2.— Պիտի հաստատուի Օրէնսդիր Խորհուրդ մը, որ պիտի բաղկանայ մարզպանէն եւ 22 անդամներէ, ասոնց 10ը պիտի ունենան պաշտօնական հանգամանք, 12ը պիտի ընտրուին Բ. կարգի քուէարկութեամբ:

3.— Կարեւոր ձեռնարկներ պիտի կատարուին երկրագործութիւնը զարգացնելու եւ անգործութեան ու ներգաղթի հարցը լուծելու համար:

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Հ.Յ.Դ. ՋԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Պուա Քոլոնպի Թաղապետարանի սրահին մէջ

Rue des Halles, Bois-Colombes

Կը նախագահէ Ընկ. ԳԱՌՆԻԿ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ և Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժնին կը մասնակցին ՍԻՓԱՆ երգչախումբը եւ ԵՓՐԱՏ նուագախումբը: Երգ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ եւայլն: Ընտիր ճագպանտ:

Հաղորդակցութիւն.—St. Lazareէն 45 Porte կամ Place Clichyէն 40 թիւ թռամուէյ իջնել Place Bourguignon եւ 5 վայրկեանը անգամ մը շոգեկառք կար Սէն Լազարէն իջնել կառ. Պուա քոլոնպ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

29 Rue Etienne Dolet

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ Տիկ. ՀԵԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ատաբազարի Հայր. միութեան կողմէ

1 Նոյ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Sté. des Ingénieurs Civilsի սրահը

19 Rue Blanche, Métro Trinité կամ Blanche

Կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. Մ. ՏԻՄԻՃԵԱՆ (Նորայր)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ

Կը նուագէ անցեալ տարուան LUNA PARKի նշանաւոր orchestre ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով

Տոմսակի գինն է՝ 7.50 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Դշ. իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Զարզարեան, Քեռի, Քրիս, Գէորգ Չաւուշ եւ Արմէն Գարօ խումբերը այսօր Դշ. իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ, Ներկայացուցչական ժողովի առթիւ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին, 71 Ave. Kleber: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Զ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը վաղը Եշ. իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: Նիւթ՝ գրական մեր նոր սերունդը, կը խօսի Շ. Նարդունի: Մէկ ժամ սինէմա, կը ներկայացուի Ճակատագիրը, Սուլթանհամիտի դերը կը կատարէ դերասան Բագրատունի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարտիրոս Դարբինեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդիները Մուշեղ եւ Կիւրեղ Դարբինեանները: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Փարիզ: Իմացնել Մ. Դարբինեանի, Sarmoussakli, Serès. Grèce.

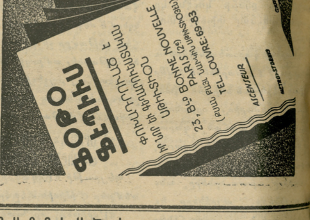
— Պ. Վահէ Գարագաշեան Կ. Պոլսոյ Սամաթիա թաղէն: Իր մայրը Աղաւնի Գարագաշեան 6 ամիսէ ի վեր Ամերիկա եկած է եւ զինքը կը փնտռէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Վ. Գարագաշեանի, 302 Duoglas, Ave. Prov. R. D. U. S. A.

— Կը փնտռուի բնիկ Ուրֆացի Կարապետ Ինկիլիզեան, հօր անուն Մկրտիչ, մօր անուն Մարիամ: Կարապետ 5 տարիէ իվեր կը գտնուէր Մարսէյլ: 9 ամիս է որ, իր քեռին՝ Պ. Վարդան Առաքելեան (Տէր Զօր) եւ իր քոյրը, Ովսաննա Ինկիլիզեան (Նասիպէ) նամակ չեն ստացած իրմէ: Իր վերջին հասցէն եղած է. Englisian Garabed 35 Rue Blaise Pascal, Tours, Indre a Loire, France. Իմացնել Յառաջի միջոցաւ Missak Sissérianի, B. P. 35 Dêr Zor (Syrie).

— Գոնեայ Էրէյլիցի Գէորգ Մակարեան կը փնտռէ իր քոյրը այրի տիկին Մարիծայ Մակարեան որ 3 տարի առաջ կը գտնուէր Քորֆու: Իմացնել «Հորիզոն»ի միջոցաւ Kevork Magarian Village Vezuico Serès, Grèce.

— Սինոպի Ալթուն օղլու գիւղէն Վահան Այվազեան կը փընտռէ իր եղբայրը Լեւոն Այվազեանը: Լուր առնուած է թէ կը գտնուի Նիւ Եորք: Իմացնել Հորիզոնի միջոցաւ, Vahan Ayvazian, Village Vezniko, (Serès), Grece.

— (Սեբաստիոյ Տէրինտէ գիւղացի Ալիքսան Ալիքսանեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ որդիները Գէորգ եւ Սողոմոն Չոլաքեանները: 1915ի տեղահանութեան ժամանակ ղրկուած են Մուսուլ, Մալաթիոյ ճանապարհով: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին այդ շրջանները: Առաջին անգամ ստոյգ լուր տուողին 1000 ֆր. նուէր իւրաքանչիւր անձի համար: Իմացնել Ա. Ալիքսանեանի, 19 Rue de la Tuilerie Quai Pagot, Vienne, Isère, (France).

Կը խնդրուի արտասահմանեան բոլոր թերթերէն արտատպել զայն:

— Բալուի Արմուտճայ գիւղէն Միսաք Մարկոսեան կը փնտռէ իր մայրը Պէկզատէ Մարկոսեան 4 ամիս առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ, իր փեսային Աստուր Մանուկեանի քով: Իմացնել Հորիզոնի միջոցաւ Missag Margossianի, Village Vezniko (Serès), Grece.

— Կը փնտռուի Ռոտոսթոցի Ժիրայր Չէվիկեան: Կը կարծուի այժմ կը գտնուի Իսկէնտէրուն իմացնել իր եղբօր Հմայեակ Չէվիկեանի, Vezniko, Serès, Goèce.

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ԿՈՉԸ

Ձմեռը կը մօտենայ, ունեցո[ղը] իր պաշտպանութեան միջ... րուն վրայ կը խորհի, սակայ[ն] պիտի խորհի նիւթական մի[ջոց]ներէ զուրկ մեր գաղթական ... բայրներու եւ քոյրերու վրա[յ]:

Ահա՛ Նուիրական պար[տա]կանութիւն մը որ մեր ամէ[ն]... վրայ ալ կը ծանրանայ: Մեր ... րողութեան ներած չափով ... պիսիններուն օգնութիւն ... թացնելու ենք: Մեր գոհ... թիւններէն մաս մըն ալ ... վերապահելու ենք:

Աղքատախնամը ստանձ[նած] գործը եւ պարտականութ[իւնը] խիստ ծանր են: Ուստի նե[րկայ] կոչով կրկին քեզ կը դի[մէ] որպէսզի ձեր օգնութիւնը ... նաք Աղքատախնամին եւ ... նուէրները եւ տարեկան ... դամավճարը շուտով եւ ... օրէն ղրկէք կարենալ համ... համար. գէթ փոքրիկ չափ... անոնց օգնութեան կոչին: (Կնք...)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
23
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930

23 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1398

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՀԱԿԱԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՆՈՐ ՃԱԿԱՏ

Բոլշեւիկեան բռնակալութեան դէմ, Խորհրդային Միութեան սահմաններէն ներս, նոր տարր մը հրապարակ եկած է, գործօն պայքարի եւ արիւնալի կռուի բռնուելով կոմունիստական իշխանութեան հետ։

Խօսքը փախստականներու մասին է։ Ու այս անգամ, երեւոյթն այնքան ընդհանրացած է, որ բոլշեւիկներու խոստովանութեամբ՝ քաղաքական ներքին սպառնալիքի մը կերպարանքը կ՚առնայ։

Այս ընդդիմադիր ուժը, Խորհրդային Միութեան ներքին կեանքի պայքարը նոր փուլի մը կ՚առաջնորդէ։

Բացատրենք երեւոյթը։

Շարժման դրդապատճառը տնտեսականն է։ Հաւաքական տնտեսութեան խելայեղ փորձը, որ սկսաւ անցած ձմեռ, շարունակուեցաւ այս գարնան, նահանջներ ունեցաւ, ու նորէն վերսկսուեցաւ, տնտեսական մեծագոյն յեղաշրջումներէն մէկն էր, որ իր տարողութեամբ կը գերազանցէր ռազմական կոմունիզմի բոլոր փորձերը։ Այս խնդիրներու մասին քանիցս անդրադարձած ենք, նոր մանրամասնութիւններն, այս պարագային, աւելորդ կը գտնենք։ Չենք ուզեր անդրադառնալ նաեւ այդ ձեռնարկի տնտեսական ծանր հետեւանքներու մասին. այլ միայն կը սահմանափակուինք անոր քաղաքական հետեւանքներով։

Գարնան և ամրան տեղի ունեցած դէպքերը օրը օրին արձանագրուեցան արտասահմանի մամուլին մէջ, պատկերացնելով համատարած բռնագրաւումները, գնդակահարութիւններն ու աքսորները, ու ատոնց կարգին՝ երբեմն խօսուեցաւ փախստական զանգուածներու մասին, որոնք խուսափած էին լեռներն ու անտառները, առժամապէս փոթորիկէն ճողոպրելու համար։ Փախստականներու խնդիրը, առաջին օրերուն երկրորդական նշանակութիւն ունէր, բաղդատմամբ տեղի ունեցող դէպքերուն։

Շատերը կը կարծէին որ այդ խումբերը կամ պիտի ընկճուէին վերջնականապէս, կամ անձնատուր պիտի ըլլային, ու խնդիրը փակուէր։ Սակայն իրերն այդ ճանապարհով չընթացան։ Հակառակ բոլշեւիկներու ծանօթ անգթութեան, բազմահազար փախստականներ, Կովկասի զանազան լեռներէն եւ Ռուսաստանի անտառներէն ետ դարձան ու յանձնուեցան բոլշեւիկեան իշխանութեան։ Բայց ատոնք բոլորն ալ կամ աքսորուեցան կամ գնդակահարուեցան։

Բոլշեւիկներու նշանաբանն էր և այդպէս ալ կը մնայ, — ջախջախել կուլակները։ Անշուշտ միշտ ստեղծելով զանազան դասակարգեր իրենց պէտք եղած դասակարգը, կուլակ մակդիրով, և տարածել բոլշեւիկեան սարսափը ամենուրեք, որպէսզի կրաւորական համատարած ընդդիմութիւնն իսկ մեռնի։

Այս քաղաքականութիւնն այլ պտուղ տուաւ, քան կ՚ակնկալէին օրուան իշխանաւորները։ Նոր փախստականներ լեռները բարձրացան եւ անտառները լեցուցին, պատսպարական անմատչելի կոյրերու թատր դարձնելով Կովկասը եւ Ռուսաստանը շարք մը նահանգները։ Մէկ տարին շուտով կը բոլորի, Ռուսաստանն ու անոր կապուած հանրապետութիւնները ներքին քաղաքացիական պատերազմ մը կ՚ապրին։ Ու այսօր, Դաղստանի, Կովկասի, հիւսիսային Կովկասի լեռներուն վրայ և Ռուսաստանի ընդարձակ անտառներուն մէջ կը գտնուին անհամար հազարաւոր փախստականներ, ձեռք քաշած իրենց տուներէն, գոյքերէն եւ նոյն իսկ սեփական կեանքէն, անողոք կռուի բռնուած են իրենց դահիճներուն հետ։ Այդ փախստականները ուրիշ ելք չունին. արտասահման չեն կարող անցնիլ, եւ ի՞նչ յոյսերով անցնին։ Անձնատուր չեն կարող ըլլալ, որովհետեւ պիտի գնդակահարուին կամ աքսորուին (անխուսափելի մահ)։ Ուրեմն անոնց առջեւ բաց կը մնայ մէկ ճանապարհ, կռուիլ, մեռցնել կամ մեռնիլ։

Այս, արդէն նոր ուղեգիծ մըն է։ Բոլշեւիկները 1921էն ասդին գործօն կռիւ մղող տարր կամ կուսակցութիւն չեն ունեցած իրենց դէմ։ Այդ բոլորին փոխարինած էր կրաւորական պայքարը, եւ այն ալ քիչ շեշտուած։

Կռուի այս նոր ու անհարկու ճակատը ստեղծուեցաւ բոլշեւիկներու անմտութեամբ, ու ինչ որ կարեւոր է եւ յատկանշական, կռուի հրապարակ եկող այս տարրն ալ նոր է։ Բոլշեւիկները ի՛նչ անուն կ՚ուզեն, թող տան անոնց,— կուլակ, հակայեղափոխական, իմփէրալիստ, եւն. եւն. իրողութենէն բան մը չի փոխուիր։ Այդ իրողութեան լոյսին տակ, մենք կը տեսնենք որ, զանգուածային փախստականներու բանակները կուսակցական չունին, արտասահմանի զանազան հոսանքներուն հետ կապուած չեն, դուրսի միջամտութեան վրայ յոյս դրած չեն, մէկ դասակարգի ալ չեն պատկանիր։ Անոնք նոր խաւ մը կազմեն, գերազանցապէս քաղաքական ազատութեան եւ ինքնապաշտպանութեան ձգտումներով։ Ծնունդ առած, տնտեսական հալածանքներու հետեւանքով, կորսնցուցած ամէն ինչ, որոնց անոնք տնտեսական ակնկալիքներ այլեւս չունին բոլշեւիկներէն։

Ահա, այս խաւը, որ բնազդական վախով փախստական դարձած էր, անհատապէս հալածուած, լեռներու եւ անտառներու մէջ հաւաքականութիւն մը կը դառնայ։ Կասկած է դուրս որ կռիւները պիտի մղեն այդ զանգուածը քաղաքական նոր կազմակերպութեան մը ձեւն ստանալու, ու բոլշեւիկեան հալածանքները նոր բազմութիւնները պիտի քշեն դէպի այս բանակները, որոնք՝ անկախ բոլոր տեսակի ազդեցութիւններէն, պիտի դառնան մարտական ուժ մը, որ պիտի սարսէ բոլշեւիկեան բռնակալութեան հիմերը։ Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԿԻՐԸ

«Յուսաբեր» իր հոկտ. 10ի խմբագրականով կը գրէ.

— «Երեւան քաղաքէն, Կոտայքէն, Ղամարլուի, Էջմիածնի, Աշտարակի եւ Ախտայի շրջաններէն 1930ի յունուարէն մինչեւ մայիս խորհրդային իշխանութիւնները բանտարկեր են 800 մարդ։

Թիֆլիսի Մետեխի բանտէն 1930ի մարտին աքսորեր են 820 հոգի, որոնցմէ 700ը Հայեր։

Նոյն բանտէն 1930ի Ապրիլին աքսորեր են 580 հոգի, որոնցմէ 400ը Հայեր։

«Դրօշակ»ի թղթակիցը պարբերաբեր ցանկերը կը ճամբէ այն հալածականներու, որոնք Սիպերիոյ տաժանավայրերու մէջ իրենց չգործած մեղքերը կը քաւեն։

Երեւանի մերձակայ վայրերէն դալմա կոչուած այգիներու մէջ խոշոր հողաթումբ մը կը գտնուի, մէջը 40 գնդակահարուածներու դիակներով։

Դառնանք մեր կեանքի ուրիշ պատկերին։

Յուլիսին Ալագեազի մէջ խմբուած էին 500 ապստամբներ, որոնցմէ 300ը սասունցիներ։

Ազրպէյճանի Քեալբաճար ձորին մէջ կեդրոնացած ապստամբները — քիւրտ, թաթար եւ հայ, հեծեալ եւ հետեւակ, բոլորն ալ զինուած — թիւով 2000 հոգի, ընդհանուր խուճապի մատնած են շրջանի խորհրդային իշխանութիւնները։ Այս մեծազանգուած խումբէն 500 հոգի յարձակում գործած են Բասար Քեչարի վրայ, փախուստի մատնած իշխանութիւնները եւ թալանի տուած պետական խանութները։

Նոր-Բայազիտի 800 ապստամբները զսպելու համար՝ կառավարական ուժերը 10 օր շարունակ ծանր կռիւներ կը մղեն՝ գործածութեան դնելով 2 թնդանօթ եւ 10 գնդացիր։

Ճղինի ձորը կը գտնուի հայ, թաթար եւ քիւրտ ապստամբներու ձեռքին տակ, թիւով 125 հոգի։

Ապստամբները, թիւով 400 հոգի, սարսափի տակ կը պահեն նաեւ Կոտայքը, Երեւանի մերձակայ շրջաններէն մէկը։

Տաղկածորէն 300 հոգի ակամայ ապստամբ դարձած են բժնի սարը ապաւինած են, Չեկայի սարսափներէն ազատուելու համար։

Բոզիգիւղի (Լոռի) անտառները կը գտնուին տրամադրութեանը տակ ապստամբական խումբի մը, որուն անդամներու թիւը կը հասնի մօտ 300ի։

Ապստամբական խումբերը կը վխտան նաեւ այլ վայրերու մէջ, — Զանգեզուր, Դաղ Թումաս, Սաջվար, Սոբու (Ղափան), Մեղրի եւայլն, եւայլն։

Ի հարկէ, անգործ նստած չէ նաեւ Չեկան։

Ժողովուրդը ոչ միայն կ՚ապստամբի այլ եւ կ՚ապստամբեցուի։

Մէկը միւսէն ահաւոր, մէկը միւսէն սարսռազդեցիկ «փրովոքասիոն»ներ կը յղանայ Չեկան՝ քաղաքացիները ամբողջ բազմութեամբ նախածրագրած «յանցանք»ներու մղելով ու ետքէն զանոնք բոլորը դէպի բանտերն ու աքսորավայրերը առաջնորդելով»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՐՏԻՆԻ ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐԺԻՆ

Հալէպ հրատարակուող «Էլ Միսագ» թերթի առած տեղեկութեանց համաձայն քրտական նոր ապստամբութիւն մը ծայր տուած է Մարտինի շրջաններէն։ Թուրքիայէն եկած արժանահաւատ անձնաւորութիւն մը այս առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է.

«Քրտական ապստամբութեան օրերուն, ասկէ 3-4 ամիս առաջ, Թուրք կառավարութիւնը զինեց բոլոր քիւրտ աշիրէթները, որոնք իրեն հաւատարմութիւն յայտնած էին, այն յոյսով որ պիտի կրնայ զանոնք ըմբոստացնել կռուող Քիւրտերուն դէմ։ Կարգ մը շրջաններու մէջ քիւրտ աշիրէթներ խաբուեցան եւ կռուեցան իրենց եղբայրներուն դէմ, սակայն Մարտինի եւ շրջակայից աշիրէթները իրենց առած զէնքերն ու փամփուշտները պահեցին եւ հիմա զանոնք կը գործածեն Թուրքիոյ դէմ։ Կարեւոր աշիրէթներ ապստամբած են եւ լրջօրէն կը սպառնան»։

Թուրք կառավարութիւնը իրարանցումի մատնուած է եւ նոր ուժեր կը բերէ սահմանին վրայ զսպելու համար ապստամբները։

Հայ առաջնորդ մը վտարուած Իրանէն

Եգիպտական «Մոքաթթամ» թերթը, իր 14 հոկտեմբերի թիւով հետեւեալ լուրը կը հաղորդէ.—

ԼՈՆՏՈՆ, 13 Հոկտ.— «Թայմզ»ի Թեհրանի թղթակիցը կը հեռագրէ Լոնտոն յայտնելով, թէ հայ առաջնորդ Մեսրոպ Արքեպս.ը վտարուեցաւ Թեհրանէն՝ համայնավար դաւերու մասնակցած ըլլալու ամբաստանութեամբ։

Հանքային մեծ աղէտ մը

Մէկ տարուան ընթացքին, հանքային երկրորդ մեծ աղէտն է որ Գերմանիոյ մէջ սուգի կը մատնէ բազմաթիւ բանուորընտանիքներ։ Կը յիշուի թէ նախընթաց աղէտին՝ զոհ գացեր էին 150 անձեր։ Առջի առտու զարհուրելի պայթում մը տեղի ունեցաւ Ալստորֆի հանքահորին մէջ, որ կը գտնուի Էքս-լա-Շափէլէն 13 քիլոմեդր դէպի հիւսիս։

Չեկոյցի մը համաձայն, հանքին մէջ աշխատող 667 բանուորներէն 420ը կարելի եղած է ողջ և անվնաս դուրս հանել։100ի մօտ մեռելներ գտնուեցան փլատակներուն տակ։ 75ի չափ ալ վիրաւորներ կան։

Պայթումը տեղի ունեցաւ 245 մեդր խորութեան մէջ, ձգելով ուժգին երկրաշարժի մը տպաւորութիւնը։ Բազմաթիւ բնակարաններ վնասուեցան։ Պայթումէն վերջ, մինչեւ կէսօր մեծ մտահոգութիւն կը տիրէր, որովհետեւ, կը կարծուէր թէ 300է աւելի հանքագործներ մնացած են փլատակներուն տակ։ Պայթումը ծագած է տինամիթի մթերանոցէ մը։

Մոսկուա կը պղտորէ Պալքանները

ԱԹԷՆՔ, 21 Հոկտ.— Ընդհ. Ապահովութիւնը կը տեղեկանայ թէ խորհրդային իշխանութիւնները Պալքանեան երկիրներու համայնավար կազմակերպութեանց ղրկած են հրահանգներ, որոնց համաձայն բուռն ցոյցեր պէտք է կազմակերպուին Պալքանեան իւրաքանչիւր մայրաքաղաքի մէջ Հոկտեմբեր ամսուն, ռուս յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ։

Մոսկուայէն տրուած այս հրահանգներուն համաձայն, ցուցարարները պէտք է յարձակին հանրային սպասարկութեանց յատուկ շէնքերուն եւ ոստիկանատուններուն վրայ։

Առաջքն առնելու համար խռովութեանց, որոշուած է բազմաթիւ ձերբակալումներ կատարել և մանաւանդ բացառիկ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին Սելանիկի մէջ, որ կը նկատուի Պալքաններու մէջ, համայնավար գործունէութեան կեդրոնը։

Ռումանիոյ բոլշեւիկեան լրտեսութիւնը

ՊՈՒՔՐԷՇ, 21 Հոկտ.— Բոլշեւիկեան լրտեսական կազմակերպութեան գործը անակնկալ կերպով ծանր հանգամանքստացաւ, նոր յայտնութիւններու հետեւանքով։

Հարցաքննութեանց ընթացքին պարզուած գաղտնիքներու հետեւանքով, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց նաեւ ընդհ. ապահովութեան պետը Սէպասթիէն Փոփէսքօ։

Ռումէն բանակի բարձրաստիճան սպաներէն մէկը, որուն անունը գաղտնի կը պահուի, նոյնպէս ձերբակալուեցաւ։ Կարեւոր անձնաւորութեանց ձերբակալման կը սպասուի նաեւ։ Քննութիւնը երեւան հանեց թէ Վիեննայի բոլշեւիկ լրտեսական կեդրոնը իր հրամանին տակ ունէր նաեւ երկրորդ կազմակերպութիւն մը, որուն գործն էր հսկել Ռումանիոյ մէջ աշխատող լրտեսներուն վրայ։

Վիեննայի ոստիկանութիւնն եւս սկսաւ իր կողմէ պրպտումներ կատարել քաղաքին մէջ։

Պաղեստինի Հրեաները յուսախաբ

Պաղեստինի մէջ կիրարկելիք իր քաղաքականութեան յայտարարութեամբ, որուն մանրամասնութիւնները տուինք երէկ, անգլիական կառավարութիւնը յուսախաբ ըրաւ եւ զայրացուց Հրեաները։ Այս յայտարարութեան հետեւանքով, Տոքթ. Վայզման Սիոնիստներու եւ հրէական գործակալութեան նախագահը հրաժարեցաւ իր պաշտօններէն։ Անոր օրինակին կը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԱՆԹԱԼԻՈՅ ԴԷՊՔԻՆ ՊԱՏՃԱՌԸ

Գրեր էինք թէ Անթալիոյ ընտրութեանց առթիւ ծանր դէպքեր պատահած են։ Դէպքին գլխաւոր պատճառը այն է եղած որ քուէտուփերուն թիւը 7էն մէկի իջաւ յանկարծ եւ այդ մէկն ալ թաղապետարան փոխադրուեցաւ։ Տեսնելով որ չի կրնար իր քուէն ազատօրէն տալ, ժողովուրդը գոցեց խանութները եւ թաղապետարանի առջեւ հաւաքուեցաւ։

Կուսակալը ոստիկան զինուորներ բերելով, ցրուեց ժողովուրդը։ Այս միջոցին 20 հոգի վիրաւորուեցան։ Միեւնոյն ատեն 17 հոգի ձերբակալուեցան։ Դատական իշխանութիւնը որեւէ յանձանք չգտնելով, ձերբակալուածները ազատ արձակեց։

Ժողովուրդը հեռագրով դիմեց Կազիին, իսկ միւս կողմէ ներքին գործավարութենէն խնդրեց քննիչներ ղրկել։

ԿԻՍԱՄԵՐԿ ԿԻՆԵՐՈՒ ԴԻՄՈՒՄԸ ՖԷՎԶԻ ՓԱՇԱՅԻ

ՍԱՎՈՒՐ, 16 (Ս. Փ.).— Ընդհ. Սպայակոյտի նախագահ Ֆէվզի փաշա հոս եկաւ ընդհ. քննիչ Իպրահիմ Թալի եւ Մարտինի կուսակալ Թալէաթ պէյերուն հետ։ Երբ փաշան կառավարչատան առջեւ վար կ՚իջնէր ինքնաշարժէն, ժողովրդական բազմութիւնը, մեծամասնութեամբ կիսամերկ կիներ, մօտենալով իրեն, աղաղակեց.

— Կը փճանանք, կը լմննանք, ի սէր Աստուծոյ օգնութիւն։

Տրուած հրամանին վրայ, ոստիկան զինուորները սկսան բռունցքներ տեղացնել որպէսզի եկողները լռեն եւ ցրուին։ Բայց անոնք յաջողեցան իրենց խնդրագիրը տալ Ֆէվզի փաշային։

Տեսարանը շատ եղերական էր. աղերսարկուները կը գանգատէին իրենց վրայ ի գործ դրուած ճնշումներէն եւ մասնաւորաբար գայմագամ Օսման Սապրի պէյի ընթացքէն եւ կը պոռային «արդարութիւն կ՚ուզենք»։

Ֆէվզի փաշա խնդրագիրը յանձնեց Իպրահիմ Թալի պէյի, որ սենեակ մը տարաւ բողոքողներուն մէկ մասը եւ անոնց հաղորդեց թէ անիրաւութեան տեղի չպիտի տրուի։

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ

Սօֆիայի ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Նօվա Զակորայէն Յակոբ Գազանճեան (Ռուսօթոյի), Սօֆիայէն Օննիկ Եաղուպեան (Էտիրնէցի) եւ Ռուսճուքէն Մարսէլ Մինասեան, որոնք կը մեղադրուին ծխախոտի կեղծ պանտռօլներ պատրաստած ըլլալու յանցանքով։

Մարսէլ Մինասեան «Զակորա» ծխախոտի գործարանին արտաքոյ ըլլալով, որոշեր են միասնաբար առանց պանտռօլի ծխախոտ գողնալ գործարանէն եւ իրենց պատրաստածները փակցնելով վաճառքի հանել։ Մինասեան այս առթիւ յանձնարարեր է Սօֆիա, Օննիկ Եաղուպեանի, որպէսզի ծանօթ «զինկոկրաֆ»ի մը պէտք եղած «քլիշէ»ներու ապսպրանքները տայ։

Բայց՝ ծրագիրը գործադրելէ առաջ, ոստիկանութիւնը տեղեկացած է խնդրին եւ ձերբակալած է զեղծարարները։ Քննութիւնները կը շարունակուին։

ԱՐԻԱԿԱՆ ՑԵՂԵՐԸ

ՀԱՅԵՐԸ

(է. եւ վերջին մաս)

Անկարելի է ճշգութեամբ հասնիլ մինչեւ նախապատմական շրջանը, երբ կ'ապրէին Հայաքիւրտերը, այնպէս որ բացարձակապէս անտեղեակ ենք այդ շըրջանի մարդկային ցեղերու մասին: Պատկերագրական վերջին վաւերանիւթերը, եթէ չուզենք իսկ առաջին առթիւ մէկդի նետել, դարձեալ կը մնան անգոհացուցիչ եւ չեն կրնար լոյս սփռել: Գալով պատմագիրներուն. անոնք չէի՞ն որ «Թուրանական կամ սկիւթական ցեղին» վերագրեցին աշխատանքը մետաղի վրայ եւ գիւտը սեպագիր արձանագրութեանց:

Եթէ իմ կարծիքս հարցնէ՞ն այն մասին թէ Ասորեստանցիները, Քաղդէացիները Արամէականները, Եղամականները ո՞ր ցեղային խումբին պէտք է կապել, նախ պիտի պատասխանէի թէ չեմ գիտեր, որովհետեւ մարդաբանական որեւէ ապացոյց չունինք: Սակայն եթէ անպայման կարծիք մը ուզէին եւ պնդէին, պիտի պատասխանէի թէ իմ տեսակէտովս, ամենայն հաւանականութեամբ, արդի Հայ եւ քիւրտ ցեղերը պէտք է նկատել յիշեալ պատմական ժողովուրդներու յաջորդները, անոնց արդի սերունդը: Զ՞ոռնանք երբեք թէ Ասիոյ այդ հողամասին հին իշխանութիւնները ուրիշ բան չէին, բայց եթէ փոքրիկ թագաւորութիւններ, ուր կը բնակէին ցեղային նման տարրեր, որոնց ժպտած էր բախտը, ծաղկեալ պետութիւններ դարձնելով զանոնք: Ապահովաբար աւատապետական երկիրներու այդ ժողովուրդները, երբեմն տարանջատուած եւ մանրանկար ցեղային խումբերու վերածուած, երբեմն միացած եւ ուժեղ քաղաքական համայնքի մը ձեւին տակ հաւաքուած, երբեք չփոխեցին իրենց մարդաբանական յատկանիշերը, որքան ալ փոխուէին եւ իրարու յաջորդէին քաղաքական դէպքերը:

Ելամ, զոր Ասուրբանիպաղ հիմնայատակ կործանեց 640ին, իր ծոցին մէջ կը պարփակէր յաջորդներն անոնց, որ ստեղծեցին Շօշը: Եւ յաջորդներն անոնց, որ ենթարկուեցան պարսկական տիրապետութեան, կրնան իրենց տոհմագրական առաջին հետքերը գտնել Ելամական պետութեան հիմնադիրներուն մէջ:

Քիւրտ տգէտ խաշնարածները, Հայաստանի հողագործներն ու փոքր արհեստաւորները ունեցան նախահայրեր, որոնք կայսրութիւններ հիմնած են: Անոնք բարձրահասակ մարդիկ էին, կարճագլուխ եւ թխագոյն, ունէին այն երկայն քիթը, չափազանց յատկանշական, զոր հնութեան քանդակագործները կը ներկայացնեն յաճախ:

Անտարակոյս տնտեսական եւ քաղաքական դէպքերը, ինչպէս թերեւս արշաւանքները,—ոչ ամբողջը,— այս հին պետութեանց հողամասերուն վրայ քշեցին մարդկային այլազան տարրեր, որոնց մեծ մասը կրնայ ցեղագրապէս օտար ըլլալ: Սակայն ժողովուրդին հիմը, արմատական տարրը այն էր, զոր նկարագրեցինք: Մնաց որ, եթէ այդ «օտարները» թիւով շատ էին, պէտք է այսօր ալ յաջորդներ գտնէինք անոնցմէ: Արդեօք կարելի պիտի ըլլա՞յ գտնել մեր քննած ցեղային բացառիկ տիպարներուն մէջ:

Պոնտեւքսինէն մինչեւ Պարսից ծոց, այսինքն Արաքսի վերին ափերէն եւ Միջագետեան գետերու ակերէն մինչեւ հնագոյն Պարսկաստանի լեռները, այդ ընդարձակ հողամասերուն վրայ կ'ապրէր ապահովաբար, ասիական աշխարհին առաջին շրջանին, ժողովուրդ մը, որ կազմուած էր բնիկ որսորդներէ, ցեղային որոշ տիպարով մը՝ ինչպէս նկարագրեցինք: Իր թոռները եկքէն, պատմական երկար շրջանի մը ընթացքին, զանազան անուններ առին: Եւ այսպէս կատաղի կռիւներ մղեցին մէկը միւսին դէմ:

Ցաճախ, իրենց կռիւները արդարացնելու համար, իրենք զիրենք յայտարարեցին ցեղապէս օտար: Բայց կը բաւէր միայն քիչ մը մօտէն դիտել, հաստատելու համար իրենց էական յատկանիշերուն համանմանութեան մէջ նո՞յն արեան պոռացող մատնող ապացոյցը:

Այսօր ալ տակաւին, ցաւագին պարագաներու բերումով, Հայերը եւ Քիւրտերը, որոնք ամենաբարձր համեմատութեամբ մը ցեղապէս եղբայր են, արդիական տարբեր երկու անուններով կը շարունակեն նոյն կռիւը, անդեալ պատմութեան նոյն ընթացքը:

ԷՕԺԷՆ ՓԻԹԱՐ

***

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ. — ինչպէս կը տեսնուի այս վերջին հատուածէն, ակնարկութիւնը Համիտեան շրջանի հայեւքիւրտ կռիւներուն մասին է: Այժմ տարբեր է պատկերը, հիմա քիւրտերը հասկցած են իրենց սխալը:

Յառաջի ընթերցողներէն Ա. Տէր-Վարդանեան, կարդալով Է. Փիթարի յօդուածը, գանկերու ձեւափոխութեան զանազան փորձերուն մասին կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները. — «երկար տարիներ քիւրտերուն մէջ ապրելով հանդերձ, չկրցայ խաբել զանոնք: Քիւրտերը գանկին ձեւէն կը ճանչնան իրենց ցեղն ու օտարը: Մասնաւորաբար կը ծաղրեն Հայերը, որ նորածին երախաներուն գլուխը չեն կապեր, գանկին ձեւ չեն տար: Քիւրտերը իրենք սովորութիւն ունին կապել նորածինին գլուխը ու սեղմել, որպէսզի ցցուի գանկին ետեւը: ընդհանրապէս մանչերուն վրայ կը կատարուի այդ գործողութիւնը»:

Այս տեղեկութիւններուն վրայ աւելցնեմ նաեւ այն, որ կուտայ Տոքթ. Ա. Քոր, մասնաւոր գիրքի մը մէջ, խօսելով զանազան ցեղերու մանկաբարձական սովորութիւններուն, մասին: Տոքթ. Քոր, նախ ընդունելէ յետոյ թէ Թլփատութիւնն ալ ցեղային աւանդութիւն մըն է, որ նպատակ ունի փոխել նորածինին կազմախօսական ձեւը, ցեղայնութիւն մը տալ երախային, եւլն, կ'ըսէ թէ հին ու նախնական ցեղերու մէջ շատ տարածուած են կազմական ձեւափոխութիւններու աւանդութիւնները: Չինացիները, որոնք ազնուականութիւն կը վերագրեն փոքրիկ ոտքերուն, նորածիններուն ոտքերը սեղմելով, կաղապարի մէջ դնելով, կ'աշխատին պահել մանկական ոտքի ձեւը: Սակայն աւելի ծանր են գանկերու ձեւափոխութեան մեթոտները: Ովկիանոսի կղզիներուն բնակիչներուն, հիւսիսային Ամերիկայի Հնդիկներուն, փերուցիներուն, Քարայիպներուն մէջ սովորութիւն է նորածինին գանկը ճնշել երկու տախտակներու արանքը, զորս կը կապեն ժապաւէններով երկու ծայրերէն: Արեւելքի մէջ, կ'ըսէ Տոքթ. Քոր, սովորութիւն է այսպէս մամուլի տակ դնելով նորածիններուն գլուխները, գանկերուն տալ գունդի (Արաբները) կամ բուրգի ձեւ: Ոմանք կ'ուզեն ճակատը ցցել, ուրիշներ՝ գանկին յետսամասը երկարել: Նորմանտացիները տղոց գանկերը կ'երկարեն՝ գլուխը ժապաւէնով մը սեղմած: Արաբները ձեռքով կը սեղմեն քունքն ու այտերը, որ գանկը գմբէթի ձեւ մը առնէ:

Այսպէս անշուշտ Քիւրտերը, Թերեւս Հայերն ալ (դեռ շատ գիւղացիներ ուժգին կը կապեն երախաներուն ոտքն ու գլուխը) ունէին նման կազմական ձեւափոխութեան սովորութիւններ:

Այս ամէնը կը հաստատեն թէ գանկաբանութիւնը չիկրնար բացարձակ վճիռներ տալ, եւ յաճախ պիտի սխալի ցեղերու կազմախօսութիւնը ճշտորոշելու ժամանակ: Տ. Ն.

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

կուտանք ճառը ընկեր Ռէնի, որ խօսեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ Հայ Մշակոյթի Օրուան հանդէսին:

ԽՄԲ.

Ամէն անգամ, երբ կարդում ենք յայտարարութիւններ կամ յիշատակութիւններ հայ մշակոյթի տօնակատարութեան մասին, ինքնաբերաբար ծագում են մի քանի գլխաւոր հարցեր. — Նախ եւ առաջ՝ ի՞նչ է մշակոյթը, յետոյ՝ ո՞րն է հայ մշակոյթը, եւ ապա, ի՞նչ դեր է կատարել նա մեր կեանքում:

Մշակոյթ բառը, վերցրած իր նախնական իմաստով շատ պարզ է ու որոշ: Նշանակում է հող մշակել, այսինքն՝ հողը վերածել այնպիսի դրութեան, որ տայ աւելի արդիւնք, քան որ տալիս է նախնական վիճակում:

Մշակոյթ է, օրինակ, երբ մարդը ծառ է տնկում, մշակոյթ է նաեւ, երբ այգեգործը որթ է տնկում, խնամում եւ սպասում նրա արդիւնքին:

Մշակոյթ է նոյնպէս, երբ երկրագործը, վարելով ու ցանելով հողը, զանազան տեսակի սերմեր է սպասում այնտեղից, ուր առաջ միայն խոտ, տատասկ ու վայրի ծաղիկ էր բուսնում:

Այս ամէնը կոչւում է մշակոյթ, մշակութիւն:

Այստեղ միջանկեալ ասենք, որ շատ դժւար է ճշգրիտ կերպով տալ մշակոյթի ու քաղաքակրթութեան սահմանաւորումը, թէ ո՞րտեղից է սկսում մէկը եւ ո՞ւր է վերջանում միւսը: Սակայն մի բան պարզ է, որ առաջինը, մշակոյթը, ունի մի ժողովրդի կամ ազգի չեշտուած կնիքն ու դրոշմը, իր տեղեկագրական, ազգագրական, ընկերային ու քաղաքական պայմանների առանձնայատկութիւններով: Իսկ երկրորդը, քաղաքակրթութիւնը, աւելի շուտ աշխարհաքաղաքացիական, միջազգային բնոյթ ունի տեխնիկական ըմբռնումով: Թէեւ, սա եւս, զուրկ չէ իր առանձնայատուկ պայմանների ազդեցութիւններից:

Մարդկային մտքի զարգացման զուգահեռ՝ ընթանում է նաեւ մշակոյթը, որքան բարձր է մի ժողովրդի կրթական մակարդակը, այնքան բարձր է նրա կուլտուրան, եւ որքան օրիգինալ է մի ժողովրդի մշակոյթը, այնքան առանձնայատուկ եւ ուրոյն են նրա պայմանները, միջավայրը:

Մշակոյթ է կրօն, լեզու, գիր, գրականութիւն, երաժշտութիւն երգ, արուեստներ եւլն. եւլն.:

Մեր մշակոյթը, հեթանոսական շրջանը զանց առնելով, նոր տոն եւ կերպարանք է ստանում կրօնով-քրիստոնէութեամբ:

Քրիստոնէութիւնը ընդունելու համար՝ մի ժողովրդի միտքը, իմացականութիւնը պէտք է բարձր լինի, նրա ըմբռնումը խոր՝ եւ հոգեկան կառուցւածքը բարդ. որովհետեւ, նախնական եւ ցած կուլտուրա ունեցող ժողովրդների համար՝ բարձրագոյն գաղափարները, անմարսելի լինելով, անընդունելի են:

Կենդանիները իբր Աստուած պաշտող մարդը իրեն ստորադաս պէտք է համարի կենդանիներից, արեւ, աստղեր պաշտող մարդը՝ աւելի բարձր, իսկ անշօշափելի, աննիւթ էութիւն աստուածացնող ու պաշտող մարդը՝ շատ աւելի բարձր:

Մեր նախնիքների համար քրիստոնէութիւնը, իբրեւ բարձրագոյն իտէա, իր բարոյական վեհութեամբ ու անընդգրկելի բովանդակութեամբ խելքի մօտիկ եւ ընդունելի է եղել: Այս նշանակում է, որ մեր ժողովուրդը որոշ, բարձր աստիճանի մըշակւած իմացականութիւն է ունեցել, ինչպէս նաեւ կիրթ բընաւորութիւն, մարդկայնական հակում ու խառնւածք:

Այս նոր կրօնի ըմբռնումը ապացոյց է մեր իմացականութեան բարձրութեան, նրա խոռագնին ու քննադատող մտքի: Այդ հզօրութեան ենք պարտական, երբ հայկական միտքը, դժգոհ օտար լեզւի նշանագրերից, որոնել է ու գտել մեր լեզւի առանձնայատուկ տեխնիկան, հայկական գիրը, տառը, այբուբենը, որ իր ձեւով ուրոյն է, մէկը եւ միակը միւս բոլոր ժողովրդների նշանագրերից: Սա նոյնպէս մեր կուլտուրական խոշոր նւաճումներից մէկն է և ամենանշակալիցը:

Մեր գրերի գիւտից յետոյ, ստեղծւում է Հայոց գրականութիւնը հայկական տեխնիկայով, մեր մտքի ու հոգեկան աշխարհի հզօր արտայայտիչներից մէկը:

Ու գրականութեան միջոցով է, որ մենք կարող ենք ծանօթանալ հայկական մտքի անխարդախ զարգացման փուլերին, մշակութային բոլոր ասպարէզներում:

Ու այստեղ անհրաժեշտ է ամփոփ կերպով նշել, թէ զարգացման ի՞նչ աստիճաններով է անցել մեր միտքը:

Յայտնի է որ քրիստոնէական կրօնը կլանեց մեր ժողովուրդը, մեր գիրն ու գրականութիւնը սպասարկու դարձան նոր գաղափարի տարածման: Եւ որովհետեւ գրել կարդալ իմանալը դառնում է սեփականութիւն մի դասի կղերականութեան, ապա այդ դասը դառնում է Հայոց մտքի ղեկավարը, ներկայ իմաստով մտաւորականութիւնը:

Այս շաղախով մտաւորականութիւն ունենալով, Հայոց գրականութեան բովանդակութիւնը այլ բան չէր կարող լինել, քան կրօնա-բարոյական: Ուրիշ բան սպասելի չէր, մթնոլորտը, միջավայրը այնպէս էր, որ հայկական մտքի զարգացումը գընում է կրօնաբարոյական հունով, այն էլ ոչ թէ նոր որոնումներով եւ խարխափումներով, այլ եղած գաղափարի գովքը անելով, ջատագով հանդիսանալով այն ամէնէն, ինչ որ բանաձեււած, ընդունւած ու անքննադատելի էր:

Այս է պատճառը, որ մեր գրականութիւնը ճոխ ու բանաստեղծական ոճով մի գովք է, մի աղօթք առ Աստուած, առ սրբերն ու եկեղեցական հայրերը: Մեր շարականներն ու աղօթագրքերը նոյն երգն են, նոյն աղօթքն ու երաժշտութիւնը:

Ու այս բնագաւառում, երբ մենք մտքով հաղորդակից ենք լինում յաւիտենականի, անքննելիի ու անճանաչելիի հետ, աքանչելի է, անգտանելի ու անհաս է, եւ նմանը չկայ ուրիշ ժողովուրդների մօտ: Այդպիսով կրօնական խորհրդապաշտութիւնը դառնում ի մեր գրականութեան էական լարը, նրա բովանդակութիւնը միանգամայն:

Այս բանին, ի հարկէ, նպաստում են երկու կարեւորագոյն պարագայ. նախ՝ կրօնը քրիստոնէութիւնը, որի գործադրութիւնը մարդկանց մղում էր ճըգնաւոր կեանքի, առանձնացման, երկրորդը՝ քաղաքական յեղյեղուկ վիճակը, որ գալիս էր նպաստելու կրօնի այդ դառնադէտ միտումին — առանձնացման:

Ու մեր միտքը, որ կարող էր եւ ընդունակ բազմապիսի խնդիրներով զբաղուելու, թէկուզ կրօնի ընդգծած շրջագծում. բայց նրա հիմնական խնդիրների քննութեամբ, ահաբեկ ապաստան է որոնում ճգնարաններում, մենաստաններում եւ վանքերում: Քրիստոնէական վարդապետութեան տեւական, տառացի ըմբռնումը, շնորհիւ տգէտ կղերի, դառնում է խորտակիչ պարագայ, կասեցնելու մեր միտքը քննադատող, վերլուծող ընթացքից:

Դոկման կտրում է մեր մտքի թեւերը, ու ամէն բան բացատրում երկրային մեղքով և երկնային պատժով:

Մեր քաղաքական միտքն անգամ հաւունանում է նոյնպէս կրօնի խոր ազդեցութեամբ: Իսրայէլ Օրիի եւ Յովսէփ Էմինի քաղաքական որոնումները պարուրւած է կրօնական սպասելիքներով, եւ ոչ թէ ազգերի ու պետութիւնների իրական շահերի փոխ-յարաբերութիւնների ըմբռնումով: Մեր քաղաքական փրկութիւնը եւ ազատագրումը սպասել ենք քրիստոնեայ ժողովուրդներից ու պետութիւններից, խաչապաշտներից քաղաքական ազատութիւն ենք մուրացել, դա մի բարոյական յիշեցում էր մեր կողմից եւ բարոյական պարտաճանաչութիւն պէտք է լինէր խաչապաշտ ժողովուրդների կողմից, սակայն այդպէս չեղաւ, Մեր կրօնի աշակերտները ապերախտ գտնւեցին իրենց ուսուցչի հայ ժողովրդի հանդէպ: Ու այսպէս թէեւ խաչը մեզ չփրկեց, բայց մենք փրկեցինք խաչը եւ այն յանձնեցինք ներկայ կուլտուրական ժողովրդներին:

Մեր մտքի վերածնութիւնը շատ ուշ սկսեց եւ դրա միակ ու գլխաւոր արգելառիթ պատճառը եղաւ մեր եկեղեցական լեզուն գրաբարը:

Ինչպէս լատին լեզուն, որ դարեր շարունակ մնաց մտաւորականութեան դպրոցի ու եկեղեցու լեզուն, նոյնպէս մեր գրաբարը իշխող եւ տիրական հանդիսացաւ մինչեւ 19րդ դարի առաջին կէսը, այդ նշանակում էր որ խոր անջրպետ կար բուն ժողովուրդի եւ մտաւորականութեան միջեւ: Այդ խոր բաժանումը վերացնելու համար հարկաւոր էին յանդուգն մտքեր, բարենորոգիչներ այն իմաստով, որ կամ ժողովուրդը պիտի մօտեցնէին գրաբարին եւ կամ գրաբարը ժողովրդին, եւ որովհետև առաջինը շատ դժւար էր, հարկ էր, որ գրաբարը զոհ բերւէր ժողովուրդին, տեղի տար հանրութեան:

Այդ դժւարին գործը գլուխ բերաւ մեր նոր լեզւի հայրը, Խաչատուր Աբովեանը: Նստած Էջմիածնի քթի տակ, Քանաքեռ գիւղում նա կատարեց իր քաղաքացիական մեծագոյն գործը: Դա մի դարձակէտ էր մեր մտածողութեան, դարձ դէպի ժողովուրդ, դէպի մեծամասնութիւնը, դէպի հաւաքականութիւնը: Այդ եղաւ մեր հումանիստական շարժման առաջին ազդանշանը: Աբովեանից յետոյ գալիս է մի այլ հանճարեղ միտք, որ ձեւակերպում, կարգի է դնում մեր միտքը, դա մեր Րաֆֆին էր: Նա իր ամբողջ գրականութեամբ մի բառով պայքար էր ընդդէմ կրաւորականութեան: Նա հիմնադիրը հանդիսացաւ մեր մարդասիրութեան, քրիստոնէական կրաւորականութեան զուգադրեց քաղաքացիական ներգործականութիւնը: Նա ստեղծիչն եղաւ մեր քաղաքական ընդարձակ ծրագրին: Գաղափարին, ուր շրջանակից դուրս չեն կարող գալ հայ քաղաքական կուսակցութիւնները: Դեռ մաշւած, վերջացած չէ Րաֆֆիի գաղափարը, որ գաղափարն է նաեւ նոր հայութեան, վերածնւող հայութեան, այս գաղափարը մաշելու համար, մէկ Դաշնակցութիւն չի բաւեր, այլ հարկաւոր են մի քանի Դաշնակցութիւն:

Ուրեմն, հայկական մտքի
զարգացումը դեռ շարունակ
թիւնն է եւ յաջորդականութի
միաժամանակ Րաֆֆիի: Ա
մեծ հայի գաղափարը ոչ
ինչ է, եթէ ոչ ազատ, անկա
հայրենիքի գաղափար, այսին
այն միջավայրը, ուր հայկակ
մշակոյթի նոր նւաճումներ
պէտք ունեն, պիտի զարգ
նան իր բոլոր ճիւղերով եւ ըն
զաւառներով: Առանց այդ բ
րերար հողի-հայրենիքի, չի կ
րող զարգանալ մշակոյթը,
կարող է պահել իր ուրոյն գի
իր ազգային դրոշմը, աւելի
նա կարող է հետզհետէ ոճ
նիլ, կորնչել անհետ:

Այժմ, երբ խօսում ենք հ
մշակոյթի մասին, բնաւ
չէ դառնօրէն խոստովանել
մեր ազգային մշակոյթի
ճիւղերը ի սպառ բացակայ
են, չունինք հայկական փի
սոփայութիւն, մանկավարժ
թիւն, հասարակագիտութ
հոգեբանութիւն: Մեր մշակոյ
այս կարեւորագոյն բնագաւ
ները ողբալիօրէն ետ են մնա
կամ չկան: Մենք հզօր
մնացել գրականութեան եր
սեռի մէջ, վէպ եւ բանաստ
ծութիւն, ուր մեր միտքը
ձարձակ է եւ անպատասխան
տու, որովհետեւ դիւրին
հեշտ: Հայկական որոնող, քնն
կան եւ վերլուծական միտ
համարեա մնացել է նոյն
ճակում ինչ որ էր մինչեւ այ
Իսկ այդ հակումը կարող է զ
գանալ եւ տալ իր գերազ
արդիւնքները, երբ մենք ու
նանք դպրոցների ցանց,
մալսարաններ, միատեսակ կր
թութիւն եւ դաստիարակ
թիւն մեր ազգային ինքնատի
կնիքով, իսկ այդ բոլորը կարո
ենք ունենալ միայն եւ միայ
այն դէպքում, երբ ունենանք
ազատ եւ ինքիշխան հայրենիք,
եւ դարձեալ հայրենիք:

ՎՐԻՊԱԿ.— Պ. Եր. Տ. Ան
րէտասեանի Հայ Մշակոյթի
ուին մէջ հետեւեալ վրիպ
ըը սպրդած են.— Վերելակ
պէտք է ըլլայ վերելակեցւ
ժեցնել մղումին՝ արգիլել
մը: Ընդունելով՝ ընդունելո
Ստորիքները՝ ստորմիքները
խիթարեան զոյգ Միաբանու
թեանց՝ կարդալ Մխիթարեան
զոյգ Միաբանութեանց Թագա
ւոր-միտքերը: Մանուածք՝ ման
ուածք:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ ՀԱՄԱՐ

Պուքրէշի մէջ կազմուած
Մշակոյթի բարեկամներու ը
րակցութիւնը» մեզի ղրկած է
տեւեալ կոչը.—

Քաջալերուած այն բացա
յաջողութենէն զոր գտաւ
արուեստի ցուցահանդէսը Պ
րէշի մէջ, եւ նախանձախնդ
ամրապնդելու եւ տեւակա
ցնելու հայ մշակոյթի
ստեղծուած այս ոգեւորութիւ
հիմնեցինք «հայ մշակոյթի
րեկամներու ընկերակցութիւ
պատուոյ նախագահութեա
տակ մեր ժողովուրդին ու
մշակոյթի մեծ բարեկամին
սուցչապետ Նիքօլա Եորկա

Ընկերակցութեան նպատ
է հայ ժողովուրդին սիրցնել
մշակոյթը՝ կապելու
զայն իր հայրենի աւանդ
թիւններուն, աշխատիլ որ զ
գանայ ու ծաւալի հայ մշակ
թը՝ իբր խարիսխ մեր վաղ
կեանքին, ու օտարներուն ծա
ցնել մեր արուեստը եւ
ղերը քաղաքակրթութեան
անոնց անունով պահանջ
համար մեր իրաւունքները:

Իր այս նպատակը իրագ
ծելու համար՝ ընկերակցութ

Ա.— Պիտի հիմնէ հայ
ուեստի մնայուն թանգարան
Պուքրէշի մէջ՝ կորուստէ փրկ
լով հայ արուեստի բեկորներ
եւ առիթը տալով օտարներ
որպէսզի շօշափեն փառա
այն աղուոր ճիգին՝ զոր
ցեղը ըրաւ դրաւ քաղաքակր
թութեան:

Բ.— Պիտի հաստատէ հ
տարակչական մը՝ որպէսզ

ներուն ու տարեցներուն ը անպակաս ըլլայ հայ քը գաղութներու մէջ, փոքր- քը գաղութներու պատմու- ն վերաբերեալ նիւթերը, եւ րները աւելի լաւ ճանչնան ցեղն ու իր ճիգերը:

Գ.— Պիտի հիմնէ հոմեստ ւան մը ուժէն մշակոյթի րին վալէնի—տէ—Մոն- մէջ, իբրեւ շաղախը հայ ուժէն մտքի եղբայ- ցութեան:

Դ.— Պիտի հաստատէ նաեւ խօսքը, սարքելով թացքներ, բանախօսու- ներ եւ ասուլիսներ՝ աւելի ընծայելով հետաքրքրու- դէպի հայ մշակոյթը,

Ե.— Պիտի ստեղծէ առիթներ ծանօթացուին հայ ու բեմը:

Զ.— Պիտի ունենայ իր մա- րանը՝ ուր Հայեր թէ պիտի գան սերտել ու մեր ժողովուրդն ու ա- ճիգը:

Է.— Պիտի կազմակերպէ հայ ցուցահանդէսներ թէ ալլուր հայ մշա- քարոզութիւնը պտտցը- վայրէ վայր:

Ը.— Պիտի տօնէ յիշատակը մտքի վարպետնե- ու պիտի ծանօթացնէ ա- գործը. պիտի տօնէ վաս- րները՝ սփոփելու հա- իրենց խոնջէնքին պիտի մեծարէ հիւրերը:

Թ.— Պիտի կապ պահպանէ հիմնարկու- հետ՝ բոլոր վայրերու տարրերը գործա- կանչելու համար ար- եւ մտքի գետնին վրայ, պիտի պահէ նաեւ օտար հաստատութեանց ներու հետ՝ իբր ուղին փոխադարձ ու սիրոյ:

Ընկերակցութիւնը կազմուած մէջ՝ բայց իր աշխա- ները միակ գաղութի մը չեն հատնիր: Որովհետեւ հայ մշակոյթը եւ անոր վատնուած ճիգը կը ամէնուն: Ընկերակ- թիւնը ինքն իսկ պիտի ուզէ ձգել:

այս ծանր բեռը կրելու ր՝ ընկերակցութիւնը պէտք հայ մշակոյթի բոլոր ճըշ- բարեկամներուն աջակ- թեանը: Ան ուրիշ դրամա- չունի ապաւէնք նետուած ՝ բայց եթէ իր բուռն սէրը այս նուիրական ձեռնար- հաւատքը անոր յաջողու- եւ յաղթանակին հա- վստահութիւնը թէ պի- սրտի տէր մար- իր նախանձախնդրու- պիտի բաժնեն, ու իրեն երկնցնեն իրենց եղբայ- ձեռքը:

Գործադիր Դիւան Հայ
Մշակոյթի Բարեկամներու
Ընկերակցութեան

կտ. 1930 Պուքրէշ

Ընկերակցութեան հետ յա- րութեան մտնելու համար Fundatia Culturala Ar- ana, B. P. 555, Bucarest.

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ Ս. ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Արմոնի մը Սէնթ Էթիէնի մեծ եւ շքեղ սրահին մէջ Ս. Էթիէնի հայ գաղութը տօնեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակը. Նման բազմութիւն Ս. Էթիէնի մէջ ցարդ չէր տեսնուած հանդէսի առթիւ:

Բեմը զարդարուած էր Հ. Յ. Դ. հիմնադիրներու եւ հերոսներու նկարներով, Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ վերջ օրուան նախագահ ընկ. Ս. Խաչիկեան ամփոփ կերպով բացատրեց թէ ի՛նչ զուլումի, կարօտութեան, բռնաբարութեան եւ ամէն տեսակ հալածանքներու մէջ էր որ կը տառապէր հայ ժողովուրդը երբ ծնունդ առաւ Հայ Յեղ. Դաշնակցութիւնը, պաշտպանելու համար Հայուն ինչքը, պատիւն ու գոյութիւնը: «Ամէն ճգնաժամային պահերուն մէջ ան եղած է հայ ժողովրդի հետ եւ ան իր գերմարդկային ճիգերով աշխատած է այդ ժողովրդի ազատագրութեանը համար, զոհելով իր լաւագոյն ուժերն ու մարտիկները:

Ընկ. Լ. Պայնտրեան կարդաց պատշաճ ուղերձ մը որ ծափահարուեցաւ ներկաներէն: Ընկ. Ա. Խաչատուրեան երգեց «Գնդակ Որոտաց»ը, արտասանութիւններ ըրին փոքրիկներ Գ. Աբրահամեան, Հ. Աստուրեան եւ Վ. Մուրատեան:

Պ. Ա. Փիլիկեան արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Ցարդանքներ»ը, որմէ վերջ բուռն ծափերու մէջ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը ընկեր Ս. Թաթուլ, որ յստակօրէն բացատրեց թէ ինչ պատճառներէ հարկադրուած հայ ժողովրդի մտաւորական ազգասէր տարրը ծնունդ տուաւ անոր ունեցած գործունէութեան: «Սուլթաններու գազանաբարոյ ճնշումը եւ հալածանքը չկրցան խորտակել անոր կորովն ու կամքը այլ ընդհակառակն, հանդիպեցան փոխադարձ հարուածի եւ ան եկաւ արար աշխարհին հասկցնելու թէ մենք ալ մեր միջոցներով թօթափել գիտենք բռնութեան շղթան: Հայ ժողովուրդը որքան որ այսօր թափառական է, գրուած աշխարհի չորս կողմը, դարձեալ չի յուսահատիր, քանի իր կողքին կանգնած կը տեսնէ միակ ամուր յենարանը, հաստատակամ կուսակցութիւնը որուն նուիրական պարտականութիւնն է զինքն առաջնորդել դէպի փրկութիւն:

Ընկերոջ բանախօսութենէն վերջ ներկայացուեցաւ Մշոյ շրջանին յեղափոխական կեանքէն յուզիչ կտոր մը:

Բ. արարին հայկական տարազով Տիկ. Հէքիմեան երգեց «Թող երգէ պլպուլ»ը, որմէ վերջ ներկայացուեցաւ դէպի ազատութիւն խորհրդանշող կենդանի պատկեր մը:

Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ Փորոտան»ով: Կ'արժէ գնահատել Պր. Բարսեղ Ներսէսեանը, որ իր ջութակով օրուան հանդէսին փայլը աւելցուց:

Սուրսուրցի

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ՊԷՏՔ Է ՔԱՆԴԵԼ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ԳՈՑԵԼ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ»

Համալսարանի մանկավարժութեան դասախօս եւ ընդդիմադիր կուսակցութեան Պոլսոյ վարչութեան նախագահ Իսմայիլ Հագգը պէյ, հետեւեալ յօդուածը գրած է «Եարըն»ի մէջ, «Ափօսթօլներու կուսակցութիւն է» վերնագրին տակ.—

Նոր կուսակցութեան համեստ գործը՝ հաւասարութիւնն է, իսկ հին կուսակցութեան պատկանող երեսփոխանի մը գլուխ գործոցը՝ «Ափօսթօլներու կուսակցութիւնը» ասութիւնը:

«Ափօսթօլ» ըսելով մենք կը հասկնանք «Թուրք մարդ ազատ մարդ, հաւասար մարդ»: Իսկ մեր հակառակորդներուն համար այդ բառը կը նշանակէ.— «Մէկը որ Թուրք չէ, ազատ չէ եւ հաւասար չէ»: Մեր սիրած Ափօսթօլը այն է որ Թուրքիոյ համար իր արիւնը կը թափէ եւ Թուրքերու պատիւը կը պաշտպանէ: Աշխարհի մէջ Հ. անունով իսլամ մը կայ որ հակառակ անունով, ցեղով եւ բարքով Թուրք ըլլալուն, «ոչ Թուրք» մըն է: Եւ Թուրք չըլլալուն համար է որ թշնամի բանակին մէջ պարտականութիւն ստանձնած, գրաւման բանակին հետ Թուրքիան կոխկռտած է, ասոնք ըրած ատեն մեծ հաճոյք զգացած եւ մասնաւոր ընդունակութիւն ցոյց տուած է թրքութիւնը անարգելու մէջ:

«Ափօսթօլներու կուսակցութիւն» ասութեան հեղինակը կը համարձակի՞ Թուրքիոյ մէջ նոյն իսկ անփառունակ տեղ մը տալ այս անձին, որ անունով Թուրք է ցեղով Թուրք, բայց խիղճով Թուրք չէ:

Ցեղային տեսութիւնը ոչ գիտական տեսութիւն է: Ազգութիւնը ոչ արիւն է, ոչ միս, եւ ոչ նոյնիսկ լեզու: Ազգութիւնը խղճի խնդիր է…

Ասոր համար, մեծ իմաստասէր Էռնէսթ Ռընան, ազգութիւնը բացատրած ատեն, համայնագիտարանին մէջ ոեւէ բացատրութիւն չկրցաւ գտնել. եւ ստիպուեցաւ բարոյականին դիմել եւ ազգութիւնը մեզի բնորոշեց իբր «հոգեկան միութիւն մը»:

Ազգութիւնը ճակատագիր մըն է, եւ անոր փառքը կրելու իրաւունքը կը պատկանի անոնց, որոնք կը համակերպին այդ ճակատագրին:

Էֆէնտիներ, շարունակե՞նք դաս տալ: Արդեօք դագարի գոնգակը դեռ չհնչե՞ց:

«Աւելորդ դաս մը»

«Փօլիթիքա» հետեւեալ խմբագրականով կը պատասխանէ յօդուածին վերջին հարցումին.

— Ո՛չ, դասախօս պէյ: Այս դասն իսկ աւելորդ է, պարապ տեղը յոգնած էք: Չգիտցող չկայ թէ ազգութիւնը ցեղակցութիւն ըսել չէ, եւ թէ ազգի մը պատկանելու համար պայման չէ նոյն ցեղէն սերիլ եւ նոյն արիւնը կրել: Բայց վայկեան մը սպասեցէք, մենք ձեզի,— դաս տանք չենք ըսեր,— կէտ մը բացատրենք.

Ձեր յօդուածին մէջ կը խօսիք Հ. անուն իսլամի մը ըրածներուն վրայ: Ձեր տուած բացատրութիւնները շատ կը յարմարին Չէրքէզ Էտհէմի: Թերեւս ան է, բայց Արիֆ Օրուճ պէյ, որուն թերթին մէջ կը գրէք, իր յարգանս այդ դաւաճանին հետ իր ունեցած գործակցութեան, չէ ուզած անունը գրել տալ: Եւ կամ, ով գիտէ, ընկերային ի՛նչ փափկանկատութենէ տարուած, Հ.ի տեղ Ա. չէք գրած:

Բայց ինչ ալ ըլլայ, աշխարհի մէջ այս տեսակ մարդու մը գոյութիւնը, ի՞նչ կը նշանակէ: Այս մարդը Թուրք չէ՞: Դժբախտաբար Թուրք ազգին կը պատկանի, բայց միեւնոյն ատեն դաւաճան է: Ասոր համար ալ, կամ գլուխը կը կորուի, կամ կը փախչի եւ կամ իր ազգին մէջ ապրելու իրաւունքէն կը զրկուի յաւիտենապէս:

Բայց ձեր բռնած այս ճամբով կարելի չէ բացատրել փոքրամասնութեանց խնդիրը: Արդէն մենք չենք ըսեր թէ փոքրամասնութիւնները Թուրք չեն: Մենք կ'ըսենք թէ անոնք քաղաքական իմաստով Թուրք են եւ պէտք է վայելեն,— ու կը վայելեն,— Թուրքերու յատուկ ամէն տեսակ քաղաքացիական իրաւունք: Բայց ուրիշ բան է ճանչնալ անոնց քաղաքացիական իրաւունքները, եւ ուրիշ բան՝ անոնց հետ գործակցիլ մեր քաղաքական կեանքին ամէն ասպարէզի մէջ:

Գործակցութեան փափաքը ոչ թէ մեզմէ, անոնցմէ գալու է: Ասիկա ալ խօսքով չէ, գործով ցուցնելու են: Իրենց կազմակերպութեամբ աշխարհին մէջ եւ մեզմէ դուրս ապրելէ յետոյ, մեր լեզուն սորվելու պէտք չտեսնելէն յետոյ, ի՞նչպէս կրնանք գործակցիլ, եթէ անոնք օրինապէս Թուրք իսկ ըլլան: Որպէս զի անոնց հետ կարենանք գործակցիլ, անոնք պէտք է խօսին մեր լեզուն, իւրացնեն մեր իտէալները, նոյն յոյսերը սնուցանեն երկրին ապագայի մասին, հայրենիքի վերաբերեալ խնդիրներու մէջ անոնց սիրտերը մեզի հետ միասին բաբախեն, մէկ խօսքով ձեր ալ վկայ բերած Էռնէսթ Ռընանի ըսածին պէս՝ մէջտեղը «հոգեկան միութիւն» մը ըլլալու է:

Ազգայնականութիւնը՝ արդի դարու ամէնէն ստեղծագործող ուժն է:

Բայց այս ձամբուն ճամբորդները նոյն սիրով եւ հաւատքով քալելու են: Ապա թէ ոչ եթէ այս սիրոյն ջերմութիւնը նուազեցնող տարրերուն հետ գործակցինք, Օսմանեան կայսրութեան կը դառնանք: Փոքրամասնութիւններուն համար բաց է գործակցութեան դուռը: Բայց Պատրիարքարաններ քանդուելու են, համայնքային վարժարանները փակուելու են, Բիւզանդական շրջանէն ի վեր քաշկռտուող աւանդութեանց հրաժեշտ տալու է, հոգեկան հաշուեյարդար մը ըլլալու է որ, Ռընանի յիշած «հոգեկան միութիւն»ը առաջ գայ:

ԱՍՈՐԻՆԵՐԸ, ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

«Ցուսաբեր»ի թղթակիցը կը գրէ.—

Ասորա-քրտական յարաբերութիւնները նշանակելի ոչինչ ունին, մասնաւորապէս մեր շրջանին մէջ: Շէյխ Նուրին Ակրայի Շէյխ Յոնըր, ինչպէս նաեւ Սիւլէյմանիէի, Ռըվանտուզի ու Պարզանի շէյխերը տրամադիր են լաւագոյն յարաբերութիւն ստեղծելու Ասորիներու հետ, որոնց հանդէպ բարեկամ վերաբերում ունին: Սակայն անդին կան մեծ թիւով քիւրտեր, որոնք ո եւ է ձեւով չեն հաշտուիր ասորա-քրտական բարեկամութեան գաղափարին հետ:

Տըհօքի շրջանէն Սէյիտ Մըկօ անունով քիւրտ մը չորս գաւառներու մեծամեծներու մօտ շըրջելով թուղթ մը ստորագրել տուած է, ընդդէմ Ասորիներու: Մեր տեղեկութեամբ, այդ թուղթը միայն երկու մարդիկ ստորագրած են՝ Շէյխ Ապտը (Տըհօքէն), եւ ուրիշ մըն ալ ուրիշ շրջանէ: Կառավարութիւնը տեղեկանալով այս մասին, սկսած է հետապնդել թուղթին հեղինակները: Կ'իմանամ որ Շէյխ Մահմուտի կինը, Սիւլէյմանիէի մէջ, կիներու հաւաքոյթ մը կազմած է եւ հանգանակութիւն մը ընելով Լոնտոն հեռագրած է քրտական խնդրի մասին: Այս հանգանակութեան մասնակցած են նաեւ ասորի կանայք:

Ցրուած լուրերու համաձայն, Լոնտոնէն պատասխան տրուած է իրենց առաջարկելով, որ պահանջները գրաւոր ներկայացնեն Իրաքի Բարձր-Քոմիսէրին: Տըհօքի գաւառին մէջ վերջին 15 օրուան ընթացքին քանի մը կարեւոր աւազակութիւններ ու սպանութիւններ տեղի ունեցան: Ամբողջ Ճիւլամերիկը պարպուած է Թուրքերէն. կուսակալը հեռացած է: Տիարի Ասորիները մինչեւ Ճավ կ'երթան ու կը վերադառնան, ի հարկէ գաղտնի: Թրքեւ-քրտական կռիւներու թափը ինկած է:

ԹՈՒՐՔ ՉԷԹԷՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Թրքեւսուրիական սահմանին վրայ, Հասան Օղլու շրջանին մէջ, երեք Թուրք աւազակներ, Ֆրանս. զէնքերով զինուած, յարձակում գործած են Խարուսա գիւղին վրայ եւ սպաննած են երկու հոգի:

*** 10 հոգինոց աւազակախումբ մըն ալ, բաղկացած Սուրիացներէ, Մարտինի կողմը յարձակում գործած են Թրքական սահմանին վրայ եւ մեծ թիւով այծեր ու ոչխարներ քշած են: Սաստիկ ընդհարում մը ունեցած են անոնք Թուրք սահմանապահ զինուորներու հետ:

*** Սահմանին վրայ, Ֆարուն գիւղի բնակիչները գիշեր ատեն զէնքի ձայները լսեցին: Գիւղի Մուխթարը եւ ուրիշ գիւղացի մը դէպի ձայնին կողմը գացին եւ տեսան որ 10 զինուած մարդիկ կան, որոնցմէ 4ը ժանտարմայի հագուստ հագած են: Անոնք Մուխթարը եւ իր ընկերը կապեցին եւ Թրքական սահմանէն ներս տարին:

ՉԷՅԹՈՒՆԻ ՄԱՍԻՆ

Անցեալները Չէյթունը ներկայացնող վեհապետի մը մասին գրած էինք: Նամակագիրներէկը տեղեկանանք որ խնդրոյ առարկայ Չէյթունը Յունաստանի մէջ է:

Նոյնպէս Չէյթուն անունով քաղաք մը կայ Ալճերիոյ կողմը: Պ. Հրանտ Սամուէլ մեզ կը հաւաստիացնէ թէ Չէյթուն մըն ալ կայ Եգիպտոսի մէջ:

Ա. Յարութիւնեան

«Յառաջ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՆՈՒԷՐԸ

Ա. ՄԱՍ

I

Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻՆ

րակի կէսօրէ մը յետոյ ը յին: Ցածախօրդ ու աշխա- ր մեկնած են բոլորն ալ:

րսաւ յարդարի մեծ սրահը, ր ատեն ճամբորդած կառքի գծ, կը սպասէ մաքրողին:

ցքող ջուրին շոգին, բու- րերու գոլորշին կը լեցնեն ը:

Օդաւի փրփուր կայ մարմար- կոնքերուն վրայ, ու կիսա- ածելիներ կիսաբաց գարակ- ն խորքը: Անկանոն, անշարժ թոռները հաճոյքով կը ն տափակ դէմքերնին հա- ըներուն մէջ:

Ցըլարձակ ջրեփին տակ կը մոռցուած կտուց մը կաղ, կճնելով, հեւացնելով, շոգիացնելով զայն սմսեղուկ անտարբերութեամբ մը:

Գամերէ կախ, մոհապարտներու պէս, մկրատներ, սրունքնին լայն բացած, խաչաձեւուած, զոյգ աչքերնին դուրս՝ պարապին…

Ու անագեայ փայլուն թասերը, իրենց եզերքէն դուրս երկարած վրձիններուն կոթերը լեզուներու նման, կը նային հեգնանքով բուրաջուրերու շիշերուն, անոնց գոյնզգոյն, ծաղկազարդ գօտիով ուռած փորերուն…:

Փունջ փունջ մազեր յատակին, անկիւնը ամբողջ բլուր մը:

Իսկ կիներու քօղնտի բաժնին մէջ՝ աւելի որոշ է տաքցուած մազի թմրեցնող հոտը, եւ աւելի ներսը՝ վարագոյրներու թանձրութիւնը, մօտէլի համար լուսանկարներու անթերի պչրանքը…

Դեռ զգալի է շրջագգեստներու շրշիւնը, շրշիւնին պատրանքը…

Դեռ ներկուած շրթունքներու ժպիտներ, փորձիչ ակնարկներ կան հայելիին մէջ, ու ալեվէտ վարսեր կը ծփան… կարծես կին մը եռեւէտ կը փսփսայ: Մի դառնար, ոչ ոք կայ…:

Եւ ջեռուցիչներուն քովզոյգզոյգ կը փռուին ունելիները՝ լայն բացած թեւ ու սրունք, առաստաղէն կախ երկու գաւզանները (appareil indéfrisable) իրենց քառասուն ճանկերով մեծ, հրեշային կարիճներու կը նմանին:

Կսորմիր ներկի մատիտներ, սեւեր, բրնձափոշիի տուփեր՝ կիսաբաց ու փոշոտ, սանտրեր, վարսամփոփներ, եւ շիշեր գոյնզգոյն, ու յատակին՝ մազ, ու ծերացած թիկնաթոռներ…:

Ցունիսի կրքոտ արեւ մը կը սահի՝ աջէն ձախ լկելով, թափանցելով բոցավառելով…

Հրանտ կը նայի այս ամէնուն ու իր գոհունակ նայուածքը կ'երթայ դուրս սրահին լայն ճակատէն հեռու, որմէ անդին հրապարակը կը լայնայ կողմնակի փողոցներու ճառագայթումով:

— Եւ ըսել որ այնքան կարճ ժամանակի մէջ. — կը խորհի ան, ու արագ, պատկերազարդ պղպջակներու վրայ հեծած կ'անցնի ամբողջ անցեալ մը. — կարճ երջանկութիւնը մանկութեան, եւ… տարագրութիւն, ջարդ, սարսափ, թշուառութիւն, մա՛հ, մա՛հ, մա՛հ, թափառական, որբանոց, Պոլիս, Յունաստան, Ֆրանսա: Ագարակները, գործարան, տանջալից աշխատանք, գինովութիւն, անգործութիւն… Ապա ճիգ, գիշերներու հանգիստին գնով սափրիչութիւն, առանց աշակերտ ըլլալու վարպետ, մեծ վստահութիւն, համարձակութիւն, պարտքով խանութ, բացառիկ յաջողութիւն եւ ահա տէր իր ապագային:

Մեծ հայելին կ'անդրադարձնէ յաղթող մարդու ժպիտը, զարդարելով իր քսանհինգամեայ գեղեցկութիւնը:

— Հրա՛նտ…

— Եկայ, մա՛յր, եկա՛յ…:

Եւ կը բարձրանայ առաջին յարկի իրենց կոկիկ յարկաբաժինը մենախօսելով.

— Խեղճ մայրիկ, ալ ասկէ վերջ հանգիստ ըրէ: Շարամն ալ պիտի կրնամ մարդ ընել… ու ինչո՞ւ չէ, երազդ: Հրեշտակ հարսնցու մը… Փառաւո՜ր հարսնիք…:

2.

— Հուռռա՜…

Դուռը ուժգին բացուեցաւ՝ զարնուելով պատին ու չորսը մէկ լեցուեցան ներս:

Աղմուկ աղաղակ, խօսք ու պոռչտուք,

— Ասանկ կը մոռնա՞ս Հըրանտ:

— Մեռեր ես կարծեցինք, մարդ Աստուծոյ:

— Չգէ, գործը մեծցուցեր է. զբաղած է տղան..

— Ճիշդ է, գործատէր է հիմա:

— Կուլա՛կ ըսէ՛, կուլա՛կ:

— Եւ հարիւր տոկոսով…

— Լռութի՛ւն… (Վահանն էր): Ներեցէք, մամա, մոռցած էինք ձեր ներկայութիւնը.. Ինչպէ՞ս էք… ի հարկէ լա՛ւ, հէ՞… Դպրոց կ'երթաս, Շարամ… իսկ դուն, Հրա՛նտ, դեռ նո՞ր կը ճաշես, ի՛նչ պիտի ըլլայ, հարստութիւնը շատ բաներ ընել կուտայ:

— Ամէն կիրակի այսպէս է: Բայց նստեցէք, եղբայր, փախելու համար չեկանք: Շարա՛մ, աթոռ բեր:

— Ի՞նչ փախիլ, ուրախութեան համար եկանք, ինչո՞վ պիտի թրջես աս գործդ նայինք:

— Հա՛, հա՛, ինչո՞վ, ինչո՞վ:

— Ուզածնիդ ատիկա ըլլայ, ճանիկներս:

— Շարամ ցատկէ, վեց շիշշամփանեայ բեր քովի խանութէն:

Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(Շար.)

հեռուէն նաեւ հրէական գործակալութեան քաղաքական կոմիտէին փոխ-նախագահը լորտ Մէլքէթ, որ Տոքթ. Վայզմանի ուղղուած նամակով մը կը յայտնէ թէ անգլիական կառավարութեան յայտարարութիւնը անարգանք մըն է հրեայ մտաւորականութեան եւ հոգատարութեանց յանձնախումբին հանդէպ: Հրէական թերթերը կը յայտնեն թէ Սպիտակ գրքին ուշադիր ուսումնասիրութիւնը ոչ մէկ կասկած կը ձգէ թէ Պաղեստինի մէջ հրէական օճախի մը իտէալին մեծ հարուած մըն է որ կը տրուի:

Իսկ ամերիկեան սիոնիստներու ընդհ. ժողովը բանաձեւով մը կը նկատէ թէ Անգլիոյ կառավարութեան յայտարարութիւնը հրեայ ժողովուրդին հանդէպ Անգլիոյ յանձնառութիւններուն դրժումն եւ Ամերիկայի եւ Ազգ. Դաշնակցութեան կողմէ վաւերացուած հոգատարութեան դէմ թերացում մըն է:

Իրենց կարգին Պաղեստինի Արաբներն ալ դժգոհ են: Երուսաղէմէն, «Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Արաբները կը յուսային որ անմիջապէս վերջ պիտի տրուի Հրեաներու ներգաղթին, եւ անոնց համար հողերու գնման, մինչդեռ Անգլիոյ յայտարարութիւնը չարդարացներ իրենց յոյսերը եւ ընդհակառակն, առնուազն 100,000ի չափ Հրեաներու նոր ներգաղթ մը ենթադրել կու տայ:

Չեկան «անընդհատ» կը գործէ

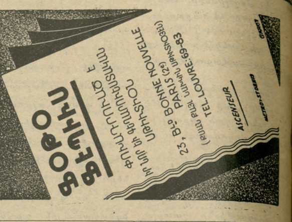
Բոլշեւիկեան պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, միմիայն սեպտեմբերէն մինչեւ հոկտեմբերի առաջին կիսամեակը, Չեկան գործադրութեան դրած է 3000 դատապարտութիւններ ընդդէմ հակայեղափոխականներու եւ շահադէտներու: Դատապարտեալներէն երկու հազարը աքսորուած են Սիպերիա, 736ը բանտարկուած են զանազան քաղաքներու մէջ եւ 64 անձեր մահապատժի ենթարկուած:

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Հ.Յ.Դ. ԶԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Պուա Քոլոնպի թաղապետարանի սրահին մէջ
Rue des Halles, Bois-Colombes
կը նախագահէ Ընկ. ԳԱՌՆԻԿ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
կը խօսին ընկերներ ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ և Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժնին կը մասնակցին ՍԻՓԱՆ երգչախումբը եւ ԵՓՐԱՏ նուագախումբը: Երգ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ եւայլն: Ընտիր ճաշպանտ:
Հաղորդակցութիւն.—St. Lazareէն 45 Porte կամ Place Clichyէն 40 թիւ թռամուէյ իջնել Place Bourguignon եւ 5 վայրկեանը անգամ մը շոգեկառք կար Սէն Լազարէն իջնել կառ. պուա քոլոնպ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին
29 Rue Etienne Dolet
կը նախագահէ՝ Ընկ. Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ
կը խօսի՝ Տիկ. ՀԵԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ
Երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՂԲԻՒՐ Սերոբ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է,

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին Ռոստոմի սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն Ընկեր Օ. Աւետիսեանի բնակարանը 16 Րիւ Պօսէժուր: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Միասին բերել անդամատետրերը անպայման:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Խաչիկ Մկրտիչեանէ եւ Առնուվիլլէ Կոնէսէն ընկ. Արփիարէն ներկայ գտնուիլ անպայման այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 7ին, 29 Րիւ Պօսէժուր, Սարսէլ:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր ենթակոմիտէն այսօր Եշ. ժամը 8,30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին, 71 Ave. Kleber: կարեւոր օրակարգ: բոլոր անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Զ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը այսօր եշ. իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: Նիւթ՝ գրական մեր նոր սերունդը, կը խօսի Շ. Նարդունի: Մէկ ժամ սինէմա, կը ներկայացուի Ճալմաատուպը, Սուլթանհամիտի դերը կը կատարէ դերասան Բագրատունի:

Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին 63 Րիւ տը լա Րէպիւպլիքի սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԻՏԵԼԻՔ

Պ. Մ. Տէր Սահակեանի Գիտութիւն եւ Գիտելիք գիտական ամսագիրը 1929 տարւոյ վերջը առժամեայ կերպով դադրած էր:

Ուրախ ենք յայտնելու, որ Պ. Մ. Տէր Սահակեանի համաձայնութիւնով ստանձնած ենք ամսագրին վերհրատարակութիւնը, որ Հոկտ. ամիսէն սկսած կանոնաւոր կերպով լոյս կը տեսնէ կրկին նոյն բովանդակութիւնով, խմբագրութեամբ Յ. Գ. Աթանասեանի եւ աշխատակցութեամբ Պ. Մ. Տէր Սահակեանի ու այլոց:

Բաժանորդագրութեան պայմանները կը մնան նոյնը, Պելճիքա 45 ֆրանք, Ֆրանսա, Իտալիա, Պալքանները. Սուրիա, Թուրքիա եւ Հայաստան 40 Ֆրանս. ֆր., մնացեալ երկիրները 2 տոլար:

Յօղուած, բաժնեգին եւն. ղրկել Librairie «Frumoasa», (Jud. Ciuc), Roumanie.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարտիրոս Դարբինեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդիները Մուշեղ եւ Կիւրեղ Դարբինեանները: կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին փարիզ, իմացնել Մ. Դարբինեանի, Sarmoussakli, Serès, Grèce.

— Պ. Վահէ Գարագաշեան կ. պոլսոյ Սամաթիա թաղէն, իր մայրը Աղաւնի Գարագաշեան 6 ամիսէ ի վեր Ամերիկա եկած է եւ զինքը կը փնտռէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել վ. Գարագաշեանի, 302 Duoglas, Ave. Prov. R. D. U. S. A.

— կը փնտռուի բնիկ Ուրֆացի կարապետ ինկիլիզեան, հօր անուն Մկրտիչ, մօր անուն Մարիամ: կարապետ 5 տարիէ իվեր կը գտնուէր Մարսէյլ: 9 ամիս է որ, իր քեռին՝ Պ. Վարդան Առաքելեան (Տէր Զօր) եւ իր քոյրը, Ովսաննա ինկիլիզեան (Նասիպէ) նամակ չեն ստացած իրմէ: իր վերջին հասցէն եղած է. Englisian Garabed 35 Rue Blaise Pascal, Tours, Indre a Loire, France. իմացնել Յառաջի միջոցաւ Missak Sissérianի, B. P. 35 Dêr Zor (Syrie).

— Գոնեայ էրէյլիցի Գէորգ Մակարեան կը փնտռէ իր քոյրը այրի տիկին Մարիծայ Մակարեան որ 3 տարի առաջ կը գտնուէր Քորֆու: իմացնել «Հորիզոն»ի միջոցաւ Kevork Magarian Village Vezuico Serès, Grece.

— Սինոպի Ալթունօղլու գիւղէն Վահան Այվազեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Այվազեանը: Լուր առնուած է թէ կը գտնուի Նիւ Եորք: իմացնել Հորիզոնի միջոցաւ, Vahan Ayvazian, Village Vezniko, (Serès), Grece.

— (Սեբաստիոյ Տէրինտէ գիւղացի Ալիքսան Ալիքսանեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջորդիները Գէորգ եւ Սողոմոն Չոլաքեանները: 1915ի տեղահանութեան ժամանակ ղրկուած են Մուսուլ, Մալաթիոյ ճանապարհով: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին այդ շրջանները: Առաջին անգամ տուող լուր տուողին 1000 ֆր. նուէր իւրաքանչիւր անձի համար: Իմացնել Ա. Ալիքսանեանի, 19 Rue de la Tuilerie Quai Pagot, Vienne, Isère, (France).

Կը խնդրուի արտասահմանեան բոլոր թերթերէն արտատպել զայն:

— Բալուի Արմուտաշ գիւղէն Միսաք Մարկոսեան կը փնտռէ իր մայրը Պէկզատէ Մարկոսեան 4 ամիս առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ, իր փեսային Ասատուր Մանուկեանի քով: իմացնել Հորիզոնի միջոցաւ Missag Margossianի, Village Vezniko (Serès), Grece.

— կը փնտռուի Ռոտոսթոցի Ժիրայր Չէվիկեան: կը կարծուի այժմ կը գտնուի իսկէնտէրուն իմացնել իր եղբօր Հմայեակ Չէվիկեանի, Vezniko, Serès, Goèce.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930
24 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1399

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Քէմալական նորածին հանրապետութիւնը ծանր փորձութիւններու ենթարկուեցաւ այս տարի։ Հինգ ամիսներէ ի վեր է որ Թուրքիան կը գալարուի բացառիկ դժուարութիւններով։ Յարգած հեղեղը, տակաւին իր բնականոն հուններուն մէջ չմտաւ, ու հետեւաբար՝ Թրքական հորիզոնին վրայ անակնկալները կը մնան հաւանական։

Ըսմէթ փաշան Սեպտեմբեր 15ին կարճ հեռագրով մը հաղորդեց աշխարհին թէ Արարատը վերջնականապէս ճնշուած է։ Այդ թուականէն երկու շաբաթ յետոյ, արագ հակայարձակումով մը, կրցաւ վրիպեցնել Ֆէթհի պէյի հաւանական յաջողութիւնը, ու ստացաւ Թուրք Ազգ. Ժողովի վստահութեան քուէն։ Լռութիւն։ Խաղաղութիւնը կատարեալ է։

Բայց ի՞նչ է այսօրուան իրական կացութիւնը։ Թուրքիա իրօք կրցա՞ւ անցնիլ բացուած անդունդներուն վրայէն եւ արտաքնապէս ամրացած շէնքը, ներքնապէս ամո՞ւր է։

Կարճ պատասխաններ։

Վերջին երկու շաբաթներու ընթացքին հասած հատ ու կտոր տեղեկութիւնները ցոյց կուտան որ Արարատը վերջնականապէս ընկճուած չէ։ Այս կարեւոր լուրը երեք տարբեր աղբիւրներէ կը հաստատուի։ Մակուի շրջանէն իրազեկ Թրքախօսի մը Սեպտեմբեր 27 թուականով կը հաղորդէր թէ Սեպտեմբեր 19ին, կատաղի կռիւներ սկսած են Արարատի բարձունքներուն վրայ եւ կը շարունակուին հինգ օրէ ի վեր։ Յունական թերթերը Հոկտեմբեր 4 թուականով գրեցին որ քրտական ապստամբութիւնը ճնշուած չէ եւ թէ Արարատը կը շարունակէ դիմադրել։ Պարսկական «Շաֆախ Սորխ» թերթը Հոկտեմբեր 3 թուականով կը պնդէր թէ Իհսան Նուրին եւ իր ըմբոստ բանակը կը մնան Արարատի անմատչելի դիրքերուն վրայ։

Արարատէն դուրս շարք մը կարեւոր վայրեր, որոնք ըմբոստութեան դրօշը պարզած էին, կը մնային անպարտելի, ու կապստանէին ձմրան։ Ըսմէթ փաշայի կառավարութիւնը անշմէ շատ աւելի լաւ գիտէր այս կացութեան սպառնալից նշանակութիւնը, ու ատով կարելի է բացատրել Ֆէվզի փաշայի (թուրք զօրքերու ընդհ. սպայակոյտի պետը) մեկնումը Պալուի եւ Վան, ուր զինուորական նոր ծրագիրներ կը մշակուին քրտական սպառնալիքը չէզոքացնելու, նոյնիսկ ձմեռուան դժուարութիւններն աչք առնելով։

Թուրք-քրտական փոքրիկ պատերազմի հաշուեկշիռը եթէ ուզենք ներկայացնել, կրնանք ըսել թէ Թուրքիան բացարձակ յաղթանակ մը չկրցաւ տանիլ ու չկրցաւ մարեցնել քրտական ապստամբութիւնը։ Այս եզրակացութիւնն ինքնին բաւական է ըսելու որ՝ Թուրք կառավարութիւնը պարտուած է։

Թուրքիան, ուրեմն, ստիպուած է խոշոր բանակ մը պահել Արեւելեան աւերակ նահանգներուն մէջ, ամբողջ ձմեռուան տեւողութեան, եւ սպասել գարնան նոր կռիւներուն։

Ահա «յաղթական» Թուրքիոյ խաղաղութիւնը։

Այս բոլորի մասին Թուրքերը կը լռեն։ Բայց Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Սամսոնի Թուրք ժողովուրդի ներքին «ընտանեկան» կեանքն ալ կը շարունակէ մնալ հրաբխային։ Ազգային ժողովի վստահութեան քուէն շատ քիչ է վճիտ տեսնելու ընդդիմադիր ուժերու փոխյարաբերութիւնները։

Ճեղքուածքը որ քանի մը ամիս առաջ բացուեցաւ Թուրքիոյ ղեկավար շրջանին մէջ, անոր ծնունդը ըլլայ արհեստական թէ դաւադրական, խաղաղութեան գրաւական մը չէ, մանաւանդ, երբ նկատի առնենք Ֆէթհի պէյի կուսակցութեան դադրեցման ընթացքը եւ յարակից դէպքերը, որոնք վտանգաւոր ախտանիշեր ունին եւ ցոյց կուտան կուտակուած զայրոյթը Թուրք զանգուածին, որ մէկ օրէն միւսը կրնայ տարբեր բնոյթ ստանալ։ Իշխանութիւնը անշուշտ քնած չէ եւ ոստիկանութիւնն ամէն տեղ իր դերին մէջն է։

Քաղաքապետական ընտրութիւնները նախնական փորձ մըն են, տեսնելու համար այն ուժերը, որոնք իրարու պիտի բախին ազգ. ժողովի ընտրութեան ժամանակ։ Սակայն տեղի ունեցած ընդհարումները, (երբեմն արիւնալի) ու բանտարկութիւնները ցոյց կուտան որ Ըսմէթի եւ Ֆէթհիի կողմնակիցները, շատ չանցած՝ պիտի բռնեն իթթիհատի եւ իթիլաֆի ճամբան։ Արդէն երկու կողմերն ալ, իրենց արտայայտութիւններուն մէջ, Թուրքիոյ հին դէմքը կը տեսնեն փոխադարձաբար։ Թուրքիոյ կեանքին ծանօթ եղողները, առանց դժուարութեան կրնան գուշակել հետեւանքները։ Այսօրուան ցոյցերն ու պոռչտուքները, սպանութիւններն ու ձերբակալութիւնները անխուսափելիօրէն պիտի յանգին վաղուան քաղաքական տեռորներուն ու կառավարական աթոռներու։ Յաջողութիւնն այս պարագային, պիտի մնայ դաւադիրին ու վճռականին կողմը։

Կազմակերպութիւններն ու զանգուածները մեծ դեր մը ունին կատարելիք։ Թուրք անհանդուրժող ոգին մինչեւ հիմա լայնախոհ արիւնոտ պատմութիւններէն անդին անցած չէ։ Թուրքիոյ ղեկավարներուն ներկայ ներքին հակամարտութիւններն ալ յորձնական հաւաստիքներ կուտան նոյն ճանապարհէն ընթանալու...։

Ահա, հանրապետական եւ պարլամէնտական այն արդիւնքութիւնները որոնք վտանգաւոր փորձութեան մը ենթարկած են «խաղաղ» եւ «հաստատուն» Քէմալիստանը։

Փոխառութեան մասին աւելորդ է խօսիլ։ Թուրքիոյ ներկայ վարիչները այդ մասին անյուսալի լռութիւն մը կը պահեն։

Այս դրութիւնը տակաւին երկար պիտի շարունակուի, որովհետեւ բացուած վէրքերը խորունկ են։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՈՒՄ

(ՆՈՐ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ)

Յուսաբեր (14 հոկտ.) անդրադառնալով դերին զոր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ստանձնած է կատարել հայ ժողովուրդին մէջ, կը գրէ.—

«Միակ ուժը, քաղաքական միակ ազդակը, որ իր բովանդակ կարողութեամբ, իր բոլոր շարքերով, կազմակերպական ու կուսակցական իր բոլոր միջոցներով, իր էութեամբ դաւանանքով ու ձգտումներով լծուած է Հայ Դատի զարհուրելիօրէն տառապալից ու զոհառատ պայքարին— Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնն է։

Ու նաեւ ա՛ն է առաջնագոյն պատասխանատուն Հայ Դատի ձախողանքին համար։

Երբ իւրաքանչիւր դաշնակցական յստակօրէն զգայ բովանդակ ծանրութիւնը այս ահաւոր պատասխանատուութեան, այն ատեն միայն կ'ըմբռնէ, թէ որքա՜ն դժուարին բան է դաշնակցական ըլլալ։

Սակայն ի վերջոյ այս կամ այն դաշնակցականը կրնայ նաեւ չըմբռնել. Թերի անհատ չէ, որ կը ներկայացնէ «ծայն բազմաց»ը՝ անթերի հաւաքականութիւնն ու անոր «Աստուծոյ ձայնը»։

Էականն այն է, որ դաշնակցութիւնը ունենայ իր դերին, իր կոչման եւ իր պատասխանատուութեան պարզ, յստակ ու որոշ գիտակցութիւնը։

Վերջին տասը տարիներուն Դաշնակցութիւնը գիտակցաբար քաղաքական գործօն կեանք չունեցաւ։ Այս տասնամեակին ան հազիւ կարողացաւ ձեւաւորել իր նշանաբանները, ճշտել իր պայքարի ուղիները, սեղմել իր շարքերը եւ դիրքաւորել իր ուժերը։

1920ի ահաւոր փլուզումէն ետքը քաոս էր հայ կեանքը։ Այդպէս չէ այսօր։ Ու ա՛լ աւելի պայծառ պիտի ըլլան մեր պայքարի հորիզոնները մանաւանդ վաղը։

Սակայն անհրաժեշտ է, որ այսօրուընէ իսկ Դաշնակցութիւնը փոխէ իր քաղաքական կեանքի ընթացքը եւ կեանքի ու գործօն հունի մէջ դնէ իր ուժերը։

Ուրիշներ կարող են յօրանջել, դէպքերուն սպասել եւ դէպքերուն ետեւէն ընթանալ։

Դաշնակցութիւնը դէպքեր պէտք է պատրաստէ, զանոնք կարենալ վարելու համար։

1931էն նոր տասնամեակ պիտի սկսի, յղի ամէն կարգի անակնկալներով։

Թերեւս երբեք այնքան մեծ եղած չէ Դաշնակցութեան պատասխանատուութիւնը հայ ժողովուրդի առջեւ, որքան պիտի ըլլայ յառաջիկայ տասնամեակին։

Նպատակի մը *հասնիլ* կարենալու համար, պէտք է *կամենալ*։

Իսկ վաղը *գործելու* համար, այսօր իսկ *ճշդել* պէտք է վաղուան գործը իր հնարաւոր մանրամասնութեանց մէջ։

Ու քանի որ ժամանակը չի կենար, ուստի քալենք նաեւ մենք»։

ՉԵԿԱՆ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Քառասունեւութ Ռուսներ, որոնք ձերբակալուած էին ռուս եւ չինական սահմանն անցած եւ հոն հակախորհրդային խռովութիւններ կատարած ըլլալու ամբաստանութեամբ, Չեկայի կողմէն մահապատիժի ենթարկուեցան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուս դասալիք պաշտօնատարներ

Ամէն անգամ որ Մոսկուա պէտքը կը տեսնէ արտասահմանի իր պաշտօնատարներէն մէկն ու միւսը ետ կանչելու, մամուլը անմիջապէս կ'արձանագրէ հրաժարականներ, վերադարձի մերժումներ եւ բոլշեւիկեան ու չեկայական գործունէութենէն մերկացումներ։ Արտասահմանի մէջ գործող բոլշեւիկ պաշտօնատարները որոնք չեն դադրիր Ռուսիան ներկայացնելէ իբր նորօրինակ դրախտ մը, կը նախընտրեն մնալ դրամատիրական դժոխքներուն մէջ, երբ հրաւէր կը ստանան վերադառնալու Մոսկուա։

Այսպէս է որ Փարիզի բոլշեւիկեան կարեւոր պաշտօնատարներէն մէկ քանին, կը գտնուին նոյն պարագաներուն մէջ։ Քանի մը օր առաջ, Փարիզի խորհրդային դրամատան տնօրէնը Նաւաշին մերժեց Մոսկուա երթալ ու հրաժարական տուաւ։ Երէկ դեռ իրեն օրինակին հետեւեցաւ Փոփոֆ, խորհրդային համագործակցանի փարիզեան ներկայացուցիչը։ Նոյնպէս Փրոֆ. Լազարկեվիչ, բրդեղէնի դրըստին ներկայացուցիչը։

Իր կարգին Մոսկուա ձեռնարկած է մաքրագործելու Փարիզի իր դիւանագիտական եւ առեւտրական ներկայացուցչութիւնը, իրաւագէտ խորհրդականը Փրոֆ. Կրուպէտ, պաշտօնազուրկ եղած է։ Առեւտրական ներկայացուցչութեան թերթին տնօրէնը կանչուած է Մոսկուա, բայց ան ալ իր կարգին, կը նախընտրէ մնալ Փարիզ։

Խորհրդ. ապրանքներու դէմ պայքար

Երէկ հրատարակեցինք տնտեսական փոխ-վրէժի միջոցները որոնց դիմած է Ռուսիա, ընդդէմ այն երկիրներուն, որոնք պայքար բացած են ռուսական արտածումներուն դէմ։ Բոլշեւիկեան մամուլը եւ մասնաւորաբար պաշտօնական «Իզվեստիա»ն եւ «Պրաւդա»ն կը գրեն թէ Ռուսիոյ փոխ վրէժը չպիտի ուղղուի միայն Ֆրանսայի, Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ դէմ, այլ պիտի կիրարկուի ընդդէմ բոլոր այն երկիրներուն, որոնք որեւէ կերպով կը միջամտեն ռուսական արտածումներուն։ Բոլշեւիկեան թերթերը կը գրեն թէ «Խորհրդային կառավարութիւնը համակերպութեամբ չպիտի ընդունի տնտեսական ճնշումը եւ թէ Խորհրդ. Միութեան թշնամիներուն կողմէ կատարուած որեւէ փորձ, կասեցնելու համար անոր ճարտարարուեստական զարգացումը պիտի ձախողի, անոր համար որ, խորհրդ. ճարտարարուեստը միայն թոյլ կուտայ Ռուսիոյ կռուիլ դրամատիրական քարդէլներուն դէմ»։

«Թայմզ» վերլուծելով այս սպառնալիքները, կը գրէ.— Իրաւունք ունինք հսկելու ռուսական ներածումներուն վրայ, որպէսզի անոնք չգան արժէքը կոտրելու մեր ապրանքներուն։ Պելճիքա հետեւեցաւ Ֆրանսայի օրինակին եւ հաստատեց ներածումներու վրայ հսկողութիւն մը։ Ասկից վերջ, ռուսական ցորենը, զարին, գինիները չպիտի կրնան ներածուիլ՝ առանց երկրագործական նախարարին արտօնութեան։ Ուրիշ երկիրներ, մանաւանդ անոնք որ կը գտնուին Ռուսիոյ սահմաններուն վրայ, եւ որոնք մասնաւորաբար ամէնէն աւելի վը վնասուին ռուսական արտածումներէն, միջոցներ կը խորհին պաշտպանուելու համար։ Ներկայիս, կայսերական խորհրդաժողովին մէջ վիճաբանութեան դրուած հարցերէն մէկն է նաեւ այն միջոցները, որոնց պէտք է դիմեն Անգլիոյ եւ Տօմինիոններու կառավարութիւնները, ջնջելու համար չարիքը եւ շատ ստիպողական անհրաժեշտութիւն մըն է պաշտպանութեան խիստ միջոցներու դիմել»։

Համահնդկական խորհրդաժողովը

Պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, համահնդկական խորհրդաժողովի բացումը պիտի կատարուի Նոյեմբեր 12ին Անգլիոյ Թագաւորին կողմէ, իսկ բուն աշխատանքները պիտի սկսին նոյեմ. 17ին։ Հարիւր պատգամաւորներ պիտի մասնակցին ժողովին, շատերն արդէն հասած են Լոնտոն եւ արդէն սկսած են կարծիքներու փոխանակութեան, Հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ համաձայնութիւն մը գոյացնելու յոյսով։

Հնդիկ ապստամբութեան զսպումը

Հնդկական կառավարութիւնը իր շաբաթական զեկոյցին մէջ, յիշելէ յետոյ այն միջոցները որոնք ձեռք առնուած են հնդիկ Ազգ. Խորհուրդի կազմակերպիչներուն դէմ, կը յայտնէ թէ Հնդիկները կը սկսին յոգնիլ պայքարէն, եւրոպական ապրանքներու դէմ պոյքոթը եւ գիւղերու մէջ տուրքերու վճարման մերժումը հետզհետէ կը տկարանան։ Ժողովուրդը, հակառակ հնդիկ ազգայնականներու կողմէ, համահնդկական խորհրդաժողովին կարեւորութիւնը նուազեցնելու ջանքերուն, շատ բան կը յուսայ անկից։

Վերջին ցոյցերու ընթացքին, Պոմպէյի մէջ ձերբակալուած անձերու հարցաքննութիւնները կը շարունակուին։ Յեղափոխական կոմիտէին քարտուղարն ու նախագահը դատապարտուեցան վեց ամիս բանտարկութեան եւ 3-500 րուփի դրամական տուգանքի։ Ուրիշներ եւս դատապարտուեցան զանազան պատիժներու։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ

Չորեքշաբթի ցերեկէն վերջ Սքուար Ալպօնիի հայկական Մատենադարանին սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ Բարեգործականի Կեդրոնի Վարչական ժողովը, որուն ներկայ էին նաեւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Փարիզի Մասնաժողովը եւ Ամերիկայի ու Եգիպտոսի Շրջանային Ժողովներէն ներկայացուցիչներ։

Այս մասնաւոր ժողովին մէջ նկատի առնուելով Պօղոս Նուպար փաշայի մահով թափուր մնացած նախագահական աթոռի խնդիրը, Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան միաձայնութեամբ Վարչական Ժողովի անդամ եւ նոյն ատեն նախագահ ընտրուեցաւ։ Մասնաւոր պատուիրակութիւն մը՝ այսօր Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի բնակարանը երթալով՝ եղած ընտրութիւնը իրեն պիտի հաղորդէ եւ հրաւիրէ զինքը նախագահական աթոռը։

Կը յուսանք որ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան լրջօրէն իր ձեռքը առնելով Բարեգործականի ղեկը, զայն պիտի վարէ ժողովրդական շահերուն համաձայն, առանց տարուելու՝ ցարդ Միութեան շուրջ պար բռնող հոսանքներէն եւ ջանալով այդ տեղ արժեցնել ելմտագէտ ու վարչագէտ մարդու իր համբաւը։

Բարեգործականը պէտք է ըլլայ համազգային հաստատութիւն մը ժողովուրդին բոլոր դասակարգերուն անկեղծ համակրութիւնը վայելող եւ անոր ամէն պէտքերուն դարման խորհող եւ ոչ թէ լոկ թէական օգտակարութիւն ունեցող կարգ մը կտակներու մատակարար մարմինը, ու մանաւանդ, քանի մը տասնեակ առանձնաշնորհեալներու օգտին ծառայող ինքնամատոյց ապաստան մը։

Լուրջ մաքրագործում մը Հ. Բ. Ը. Միութենէն ներս, կը սպասուի Պ. Գ. Կիւլպէնկեանէն։

ԱՐՇԱՄ

«ՏԸՄՓԻՆԿ»ԻՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Հակառակ Թուրքեւռուս սիրալիր յարաբերութիւններուն, ռուսական արտածումներէն մեծ վնասներու կ'ենթարկուի Թուրքիա։

Ցորենի արտածման յոյսերը հետզհետէ կը մարին։ Վաճառականները այն յոյսը ունէին թէ այս տարի 300 հազար թոնօ ցորեն կարելի պիտի ըլլայ արտածել. այս առթիւ շոգեկառքի եւ նաւահանգիստի վարձքերն ալ զեղչուեցան բայց հակառակ այս բոլորին, Իտալիա եւ Յունաստան յուսացուած ապսպրանքը չեն ըներ։ Պատճառը ռուսական մրցակցութիւնն է եղած, ծանօթ «տըմփինկ»ը։ Յայտնի է թէ Ռուսիոյ այս ընթացքը ինչ խուճապ առաջ բերած է ցորենի միջազգային հրապարակին վրայ։

Պոլսոյ Սակարանին մէջ գինը միջազգային հրապարակէն աւելի վար գինի մէջ կը գտնուին։ Անցեալ Հինգշաբթի մինչեւ 6 ղրուշի ցորեն ծախուած է, եւ դեռ 30 փարա ալ ինկած է գինը։ Այս անկումին պատճառ եղած է նաեւ Անատոլուէն եկած 187 վակոն ցորենը։ Մաս մը կարծր ցորեն արտածուած է յունական կղզիները։

Շուշմային գինն ալ յանկարծ 21էն 17 ղրշ.ի իջած է։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԼԵՆԻՆԵԱՆ ԱԶԳ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պ. Ս. Կասեանը, ինչպէս տեսանք մեր նախորդ յօդուածով, Խ. Հայաստանի մասին բաւականացաւ մէկ քանի «երեւոյթներ» ուրուագծելով Գործադիր Կոմիտէի ընդհանուր ժողովին. որմէ ետք ան արդէն կը ծանրանայ 16րդ համագումարին յառաջացած հարցերու վրայ:

«երեք հիմնական եւ գլխաւոր մոմենտներ են, որ պէտք է ղեկավար հանդիսանան ինչպէս մեր այս նստաշրջանի, այնպէս էլ մեր յետագայ աշխատանքների ընթացքում», կը յայտաբարէ պ. կասեանը:

Այդ երեք գլխաւոր եւ հիմնական կէտերէն առաջինը այն է «որ համագումարը միաձայն եւ միահամուռ կերպով հաստատեց մեր քաղաքականութեան ընդհանուր գծի ճշգրտութիւնը: Նա հաստատեց, որ սոցիալիզմի կառուցման ամենաուղիղ եւ ամենաճիշտ ճանապարհը խ. միութեան սոցիալիստական ինտուստրացումն է, գիւղատնտեսութեան վերակառուցումը սոցիալիստական հիմունքներով համատարած կոլեկտիվացման եւ կուլակութեան, որպէս դասակարգի՝ լիկվիտացիայի իրականացումը:»

Նորութիւն չեն այս կարգի յայտարարութիւնները՝ 16րդ համագումարի օրերուն այս տրամադրութիւններովն էր, որ կը յաղթանակէր Ստալինը, պարտութեան մատնելով բոլոր տեսակի հակառակորդները: Անով մէկտեղ աւելորդ ալ չէ թարմացնել տպաւորութիւնները, մանաւանդ արտասահման եան մեր կարճատես հակառակորդներուն, որոնք վերջին շրջանին որոշ բարեշրջման նշաններ փորձեցին տեսնել Հայաստանի վարիչներու մէջ, մասնաւորաբար գիւղատնտեսութեան հարցին մէջ:

Հայաստանի հողին վրայ եւ խորհրդարանի բեմէն եղած այս յայտարարութիւնը, տարաբախտաբար անգամ մը եւս ցոյց կուտայ, որ համայնավարութիւնը որոշած է մինչեւ ծայրը երթալ, գործադրել կարողանալու համար հաւաքական գիւղատնտեսութեան եւ «կուլակ»ութեան դէմ իր որդեգրած քաղաքականութիւնը:

Ժամանակաւոր դադարը, այս մարզերուն մէջ, շնորհիւ գիւղացիութեան սուր ընդդիմութեան, պէտք է նկատել ուրեմն ուժերու դասաւորումի շրջան մը, որմէ ետք պէտք է «նոյնքան աւելի խորացնել սոցիալիստական յարձակումը բոլոր ճակատներում, դրսեւորելով աննկուն կամք եւ վճռականութիւն»:

Հարկ կայ ըսելու, որ այս յարձակումը, այսօր իսկ գոյութիւն ունի, իսկ վաղը ան աւելի վճռականութեամբ պիտի ծանրանայ հայ թշուառ գիւղացիութեան գլխին, սոցիալիզմի յաղթանակին ի խնդիր:

Ազգային տեսակէտով սակայն ամէնէն վտանգաւորը ազգային քաղաքականութիւնն է, որ վերջին հաշիւով կը ձգտի հայութեան մէջ խեղդել ազգային առողջ ըմբռնումներն եւ ձգտումները:

ԺՁրդ համագումարը անհրաժեշտութիւնը կը շեշտէ ճշգրտօրէն կիրարել «Լէնինեան ազգային քաղաքականութիւնը»: Ժամանակին հանգամանքօրէն ծանրացած ենք այս հարցին վրայ. քանի մը խօսքով անգամ մը եւս բացատրենք այս հարցի բանաձեւումը:

Համայնավարութիւնը ապագայի համար առաջադրելով բոլոր ազգերու ձուլումն ու միացումը մէկ սոցիալիստական ընտանիքի մէջ, մէկ լեզուով, մէկ մշակոյթով, այսօրուան համար անհրաժեշտ կընկատէ իր ուրոյն ազգային քաղաքականութիւնը: *Այդ քաղաքականութիւնը իրականացնելու համար.*

«պէտք է բոլշեւիկեան տեմպերով զարգացնել ազգային կուլտուրան, սակայն պրոլետարական հիմքերի վրայ:»

Պարզ չէ՞ իմաստը այս չոր բանաձեւին: Մարդիկ կան, որ սակայն չեն ուզեր ըմբռնել իրապէս ալ պարզ եւ կտրուկ այս յայտարարութիւնը:

Համայնավարութիւնը իր այսօրուան եւ վաղուան աշխատանքներուն համար գործ ունի ազգայնական տարրերու եւ կամ աւելի ճիշտ աշխատութիւններու հետ: Անոնց մէջ տեղաւորուելով, խորանալով է, որ իր յաղթանակը կրնայ երազել: Խորհրդային երկիրներու մէջ, տնտեսական ձեռնարկներու իրականացումն իսկ անհրաժեշտութիւն կը դարձնէ տակաւին պահել առանձին ազգութիւններու գոյութիւնը:

«Սոցիալիսմի կառուցումը յաջողութեամբ կատարելու եւ պսակելու համար, դասակարգային պայքարը յաջող մղելու համար, պէտք է աշխատանքի ասպարէզ գրաւել աշխատաւոր զանգուածներին: Իսկ դրա համար պէտք է քաղաքականապէս դաստիարակել այդ զանգուածները, կուլտուրապէս բարձրացնել նրանց, որը հնարաւոր է միայն այն դէպքում, երբ անշեղօրէն գործադրուի նրանց հասկանալի լեզուն, նրանց մայրենի լեզուն»:

Մայրենի լեզուի կիրառումը, ուրեմն միակ դրական եւ իրական արտայայտութիւնը պէտք է ընդունիլ համայնավար կուսակցութեան ազգային քաղաքականութեան, զոր շարունակելու անհրաժեշտութիւնը կը թելադրուի:

Տարբեր բովանդակութիւն եւ պահանջ ոչ միայն անարժէք է անոնց համար, այլ եւ յանցանք, որովհետեւ այդ արդէն «նացիոնալիզմ»ն է, համայնավարութեան թշնամին:

Լեզուի պահպանումը, այն ալ միակ եւ միակ վերեւի նըկատումներով, հայութիւնը Հայաստանի մէջ իսկ կը վերածէ հայախօս *զանգուածի մը, զուրկ ազգային դիմագծութենէ: Համայնավար կուսակցութիւնը չիծածկեր իր տեսակէտը այս մասին, ընդհակառակն ան կը ջատագովէ իր այս ուղղութեամբ աշխատանքները, հակազդելով ազգայնական առողջ քաղաքականութեան:*

Ցաւը հոն է, որ արտասահմանեան «իմաստուն» եւ «քաղաքագէտ» պարոնները, չեն ուզեր իրականութիւնը տեսնել իր հարազատ միջավայրին մէջ եւ իր բնավայրի անկիւններէն: Անոնք կը բաւականան խաբուսիկ երեւոյթներով եւ կ'ուզեն որ բոլորն ալ իրենց նմանին:

Ինչ ալ խորհինք, մենք թէ մեր հակառակորդները, իրողութիւնը հիմնովին խոտոր կը համեմատի մեր ազգային ըմբռնեբուն եւ պահանջներուն:

Երրորդ Միջազգայինն էր կը ղեկավարէ մեր դժբախտ հայրենիքը, իր հայ կոչեցեալ գործակալներու միջոցով: Եւ մինչդեռ Խորհրդ. Միութեան ենթակայ միւս ազգութեան ներկայացուցիչները կ'աշխատին քայլ առ քայլ օգտուիլ անցողակի այս շրջանէն, առաջնորդելով իրենց երկիրը ազգայնական քաղաքականութեամբ, մեր երկրի ապետները, չեն հանդուրժեր ո՛չ մէկ արտայայտութեան, ուղղութեան, որ հայկական ըլլայ: Եւ դեռ աւելին ալ:

Այսօրուան իշխանաւորները, կոթնելով մեր երկրի շահերուն հակառակորդ տարրերուն (Վրացի եւ Ազրբէջանցի համայնավարներ) քաշեցին եւ աքսորեցին երկրէն, եւ կամ ամբողջապէս չէզոքացուցին այն բոլոր չափաւոր եւ համեմատաբար լուրջ գործիչները, որոնք նկատի ունենալով մեր երկրի բացարիկ պայմաններն ու պահանջները, իր իսկ Լէնինի թելադրանքով, աւելի մեղմ քաղաքականութիւն մը ունէին:

Պ. Կասեանը, ենթակայ քանի մը անոպայ տաք գլուխներու, կը ջատագովէ ահա այս խելագար քաղաքականութիւնը ազգային հարցի շուրջ, չմոռնալով սպառնալիքներ թափել որքան ոչ համայնավար, նոյնքան եւ աւելի բոլոր այն համայնավարներու գլխին, որոնք շեղումներ են ունեցած ազգային քաղաքականութեան մէջ:

Այս բոլոր արտայայտութիւնները իրականացած կը տեսնանք արդէն կեանքին մէջ: Հազարաւոր անկուսակցական, բայց խորհրդային կարգերու ջատագով անձերու ձերբակալութիւնը, աքսորը, վերջին հաշուով մի՞թէ հետեւանք չէ այս քաղաքականութեան:

Եւ ինչպէ՞ս չկրկնել, որ Հայաստանի վարիչները կը փրկեն? Հայաստանն ու հայութիւնը հայ լեզուի գործածութիւնով, առանց սակայն հայերէն մտածելու, եւ հայերէն խորհելու...:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

"ՔԻԹԻՆ ՄԷՋ ՄԻՍ ՈՒՆԻ,,

Ահա պատանի մը, մաժի գոյն, բերանը բաց, աչքկոտ, միշտ մօրը ձեռքէն բռնած:

Ապուշ նայուածք մը ունի: Ուսին մէկը վեր, մէկը վար: Գլուխը կը նմանի սեպի մը, որ կը վերջանայ սուր քիթով, այնպէս որ թուշերը ջնջուած են և կարծես երկու կողմէն ականջներուն վրայ ճնշում մը կրելով տափակցեր են քունքերը միշտ դէպի յառաջ:

Ֆրանսական դպրոց կ'երթայ: Սակայն վարժուհին կը գանգատի, որ շնորհքով չի կրնար արտասանել կարգ մը բառեր: Մասնաւորաբար ռնգային գիրերը եւ ձայները(M, N, AN, ON, IN)*: Դուք եւս սեղմեցէք ձեր երկու ռունգերը եւ փորձեցէք արտասանել.*

— Նորէն կ'ուզեմ:

Ո՛չ, չէք կրնար շիտակ արտասանել, փոխանակ նորէն *ըսելու,* տորէ *կ'ըսէք: Իսկ այս պատանին, որ «քիթին մէջ միս ունի», աւելի եւս գէշ կ'արտասանէ.*

— Ըսէ՛ տեսնենք, non maman...

— Do baba...

Երբեք չի կրնար մամա կանչել, կարծես մայրիկ չունի: Ն գիրը կ'արտասանէ Տ, եւ Մ գիրը՝ Պ, որովհետեւ այդ գիրերուն առոգանութիւնը կը պահանջէ ռնգային թեթեւ շնչառութիւն մը: Սակայն քիթին ներսի ծակը խցուած է «միսով» եւ պատանին չի կրնար քիթով շնչել ոչ միայն արտասանութեան ատեն, այլ նաեւ քնանալու, ուտելու, խմելու, թուքը կլլելու ժամանակ:

Ի՞նչ միս է այդ:

Դպրոցական պատանիներուն մեծամասնութիւնը կը տառապի այս «հիւանդութեամբ»: Բայց ժողովուրդը չի գիտեր, որ ռնգային շնչառութեան արգելքը միայն մէկ պատճառ չունի — ֆրանսերէն բազմաթիւ անուններ ունին այդ պատճառները (polype, fibrome, végétations adénoïdes)*: Եթէ մեր ժողովուրդը «միս» կ'անուանէ բոլոր այս պատճառները ու կ'անցնի կ'երթայ, յանցաւորը ինք չէ, այլ նախ բժիշկը, որ կ'ուզէ կարճ կապել եւ անուն մը կուտայ հարցախնդիր հիւանդին ու կը ճամբէ: Յետոյ յանցաւոր է Լուսինեան բառարանը, որ «միս» կը գրէ փոլիփին դէմ: Բժիշկ մը չէր Լուսինեան, ոչ ալ գրող մը, — երկու պայմաններ, որոնք անհրաժեշտ են բժշկական բառակազմութեան համար, ահա թէ ինչո՛ւ բազմաթիւ հայ բժիշկներ երբ յօդուած կը գրեն, յաճախ «հրէշ բառեր» կը շինեն:*

Թերեւս յանցաւոր է նաեւ, կ'ըսեն ոմանք, հայ լեզուն որ համապատասխանը չունի ամէն գիտական օտար բառի: Ասիկա առանձին հարց մըն է, որուն մասին կարելի է վիճիլ երկար:

Դառնանք մեր նիւթին, քննենք պատանին, որ կը սպասէ մեր առջեւը, բերանը բաց եւ աչքերը զարմանահար: Այս պատանիին ալ քիթին ետեւի ծակը գոցուած է, բայց ոչ փոլիփով*: Ճիշդ է թէ զանազան ուռեր ալ կը բուսնին քիթին մէջ (ետեւի կողմը) այն պատանիներուն, որոնք 15-20 տարեկան են, եւ ընդհանրապէս մանչ: Անոնք շարունակ կը փորձուին ու կը փորձեն քիթ խնջել, փռնգտալ, յաճախ ռունգերէն արիւն կը հոսի, գիշերը կը խռռկան, անքուն կը մնան, որովհետեւ յանկարծ վախով կ'արթննան, (իրենք իրենց ձայնէն կը սարսափին): Չեն կրնար պատառ մը բան կլլել, եւ ժամանակ մը յետոյ կը տեսնէք, որ այս տղաք քիչ մը խուլ դարձեր են: Բիթէն շարունակ արիւն հոսելով, շնչառութեան դժուարութեան պատճառաւ՝ թթուածինէ զրկուելով, կը գունատին, կը չորնան, կը ցամքին եւ եթէ հիւծախտը չտանի, իրենք իրենց կը մարին, կը մեռնին: Անհրաժեշտ էր փրցնել այդ ուռը:*

Ընդհակառակն փոլիփը, *զոր «միս» կը թարգմանէ Լուսինեան, կը պատահի չափահասներուն:*

Ուրիշ բան է սակայն այս մեր պատանիին ունեցածը:

Մանուկներուն կոկորդին խորը գոյութիւն ունի աւշային հիւսուածք մը, որ նուշի ձեւով երկու փոքրիկ գեղձեր կը կազմէ այնտեղ: Նոյն այդ աւշային հիւսուածքը կը կազմէ նաեւ երրորդ նուշ մը, որ չի տեսնուիր, որովհետեւ կը գտնուի քիչ մը վերօք, ճիշդ քիթին ետեւի ծակերուն դիմաց: Առաջին երկուքը, որ դէմ դէմի եւ կոկորդին երկու կողմերը զինուորի պէս կանգնած են, կը կոչուին նշագեղձ: Երբեք օգուտ չունին այս գեղձերը, գոնէ արդի բնախօսութիւնը բան մը չի գիտեր անոնց օգտակարութեան մասին: Երրորդ գեղձը կը կոչուի Լուշքայի նուշ (amygdale de Luschka)*: Մանուկները շարունակ հարբուխով կամ մանրէածին զանազան հիւանդութիւններով վարակուելէ յետոյ, այս գեղձերն ալ կը մեծնան, այսինքն նուշերը կը հաստնան: (Այստեղ փակագիծի մէջ ըսեմ, որ Լուշքայի նուշին միջոցաւ է յաճախ, որ զանազան մանրէներ կը թափանցեն մինչեւ ուղեղը, եւ այսպէս դուռ կը բանան ծանր հիւանդութիւններու, օրինակ* méningite*):*

Ուրեմն այս գեղձերը դաւաճան զինուորներ են: Ոչ միայն ներս կ'առնեն մանրէները, այլ նաեւ խոշորնալով կը փակեն կոկորդին բերանը կամ քիթին ետեւի ծակերը: Ծանօթ երկու նշագեղձերուն (պատէմճիք) *ուռիլը յայտնի կ'ըլլայ ոչ միայն դուրսէն, կզակին տակէն (քիչ մը ետեւ), այլ նաեւ ներսէն: Ոմանք կ'ըսեն թէ նշագեղձերը վարակուելով թշնամի մանրէներէն, ուռելով ու նեղելով ենթական, այսպէս ահազանգ կը հնչեցնեն վտանգին մասին: Այս է իրենց օգուտը: Լաւ, բայց անմիջապէս պէտք է կտրել այդ նուշերը, երբ կ'ուռին ու կը խցեն կոկորդը:*

Երրորդ նուշը եւս խոշորնալով՝ կը փակէ քիթը: Ահա այս պարագային է, որ ժողովուրդը կ'ըսէ թէ «քիթին մէջ միս ունի»:

Այս նուշերուն կազմական ձեւին համաձայն, քիթին ծակը կը խցուի ամբողջովին կամ կիսովին*: Ինչ որ ալ ըլլայ, ենթական կը գտնուի վտանգի մը առջեւ: Ոմանք կ'ըսեն թէ նուշերուն խոշորնալը կամ մաւրաշնչութիւնը կախում ունի ենթակային կազմուածքին ժառանգական արգասաւորութենէն: Արդարեւ երկու հիւանդութիւններ կան, որոնցմով վարակուած ծնողքներուն զաւակները ընդհանրապէս «քիթին մէջ միս» կ'ունենան կամ խիցեր՝ կոկորդին մէջ: Ու երբ կարեւորութիւն չընծայուի, պատանին հետզհետէ կը խամրի ֆիզիքապէս եւ իմացականապէս:*

Եթէ նորածին մըն է, չի կրնար կաթ ծծել, որովհետեւ շունչ չի կրնար առնել քիթով: Իսկ պատանին գիշերները կը խորդայ բերանը բաց, այս պատճառով շարունակ կ'արթննայ, կոկորդը չորցած ըլլալով՝ ջուր շատ կը խմէ: Յաճախակի հարբուխ կ'ունենայ: Չի կրնար վազել, շնչահեղձ կ'ըլլայ: Զոր հազով մը կը հազայ եւ խռպոտ ձայնով մը կը խօսի, բայց ոչ երկար, որովհետեւ ձայնը «կը յոգնի»: Եւ ի վերջոյ կը ոկսին ծանր բարդութիւնները:

(Այստեղ պիտի նկարագրեմ այն ծանր բարդութիւնները, որոնք կը ծագին երբ Լուշքայի նուշը ամբողջովին փակած է քիթին ծակը: Որպէսզի շատեր վախնան եւ մանակի խցուած պարագային իսկ՝ հանել տան):

Դէմքը.— *Բնատ, գունատ եւ ապուշ երեւոյթ մը կը ստանայ: Վերի շրթունքը քիչ մը կարճ կը մնայ եւ չի կրնար ծածկել ակռաները, որոնց վերի շարքը անկանոն է, մէկ ակռան միւսին վրայ ելած:*

Կուրծքը — *Տափակ, լանջոսկրը քիչ մը դուրս նետուած: Թերեւս շունչ քաշելու դժուարութեան պատճառաւ: Մէկ ուսը վեր, միւս ուսը վար:*

Ականջը.— *Երբ ձեր քիթը գոցէք, չէք կրնար կուլ տալ ջուր կամ պատառ մը: Կարծես կը պայթի ձեր ականջը: Ահա թէ ինչո՛ւ «քիթին մէջ միս ունեցող տղան» ալ խուլ կ'ըլլայ քիչ մը: Ականջը «կը վազէ»:*

Ջիղերը.— *Գլխու եւ ճակտի ջղային ցաւեր կ'ունենայ: Լուսնոտի պէս ջղագալարումներ կը կատարէ ակամայ: Գիշերային վախեր ու քրտինք: Անկողնին մէջ կը միզէ:*

Բնախօսութիւն.— *Չի կրնար լաւ սնանիլ, եւ թթուածին չըստանալով՝ անարիւն եւ գունատ կը դառնայ: Չի մեծնար: Դէպի հիւծախտ կը դիմէ:*

Իմացական վիճակ.— *Թմրած յիշողութենէ զրկուած, ծոյլ, մտացիր, դանդաղամիտ կը դառնայ, քանի կ'աճին նուշերը:*

Ուրիշ հիւանդութիւններ.— *Նշագեղձերը վարակուելով, ենթական կոկորդային եւ թոքային հիւանդութիւններու կը մատնուի: Կոկորդին վրայ նըստած փոշին կամ խուլխը կը ճամբորդեն դէպի ստամոքս եւ աղիք, վարակելով այդ գործարաններն ալ:*

Դարմանը.— *Մասնագէտ բըժիշկին տանիլ, «հանել տալու» համար այդ նուշերը: Ամէն ե- րախայ պէտք է քիթով շնչէ, եւ քիթին շնչառութեան որեւէ արգելք չունենայ, եթէ կ'ուզէ գեղակազմ մնալ, խելացի դառնալ, եւ առողջ ապրիլ: Ձմեռը ձգան իւղ խմցնել այն աւշային տղոց, որոնք շարունակաբար նշագեղձային բորբոքումներ կ'ունենան:*

Լա՛ւ կարդացէք այս տողերը, հայ մայրե՛ր, հէքեաթ չեմ պատմեր:

ԲԺ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ք. Ք. *(Քլամար)*.— Ձեր հարցումին հետ կապ ունի այս յօդուածը: Լաւ կը շնչէ՞ք: Չափ մը eau oxygénée առէք, նոյն քանակութեամբ ջուր աւելցուցէք վրան, անգամ մը մեղմութեամբ լուացէք կամ բամպակի կտոր մը, պատրոյգ շինելով, թաթխեցէք այդ ջուրին մէջ եւ դարձուցէք ձեր ականջին խորը, յետոյ չոր բամպակով: գործողութիւնը աւարտելէ յետոյ՝ քիչ մը բամպակ դրէք մէջը, ոչ խորերը:

Կ. Պ. *(Մարսէյլ)*.—*1)*Խուլխ հանելը երբեք վնասակար չէ, այլ օգտակար: Թոքերու ցնցումներուն բնախօսական գործն այդ, բայց երբեք պէտք չէ կլլ...

2) Ոտքերուն այրիլը փոխանակ դժուարամարսութեան(?) վերագրելու, լաւագոյն է բժիշկէ խնդրել, որ մասնաւոր գործիքով մը նայի արեան ճնշումը երակներուն մէջ կամ ճշդէ métabolisme basalը: Մայրիկդ պահիովաբար գիրնալու հակումէտ է, սիրտի բաբախումներ կ'ունենայ, երբեմն անքնութիւն, ներծոր գեղձերու բնախօսութեան կապուած երեւոյթ մըն այդ: Դեղարանէ մը պահանջեցէք Ovrine Tisy կամ comprimés d'extr.d'ovaire, օրական մէկ հատ, ամիսը միայն 10 օր:

Լ. Գ. (Լիոն).— Միշտ լուա... գլուխդ եւ օծէ pilocarpine... կամ quinineի լոսիոնով մը:

Շարունակէ այս ձեւով մաքրել թեփը, որպէսզի չթափին մազերդ: «Սիրտի թեթեւ ցաւեր եւ գլխու թեփին պատճառ... մասին գրած եմ նամակով:

Ռ. Ս. (Իսսէյ).— Հիւծախտի մասին կարելի չէ խօսիլ այսպէս երկու տողով: Նամակով յանձնարարած եմ անհրաժեշտ գիրքերը եւ ինչ որ ձեզի կարելի է ընել:

Շ. Ա.

ԵԳԻՊՏ. ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Ահրամ»ի տեղեկութեան համաձայն, կառավարութիւնը աւարտած է Սահմանադրութեան փոփոխման նախագիծը: Կառավարութիւնը կարծիքն առած է Սահմ. Ազատական, Իթթիհատ, Ազգային. կուսակցութեանց ինչպէս նաեւ եգիպտացի օրէնսգէտներու:

Նախագիծը հետեւեալ տրամադրութիւններն ունի:

1) Երեսփ. ժողովի անդամներուն թիւը 150ի (փոխանակ 23.. գեղչել.

2) Ծերակոյտի անդամներու թիւը 100ի (փոխանակ 12.. գեղչել.

3) Հրովարտակով պիտի նշանակուին ծերակուտականներու ...րեք հինգերորդը (փոխանակ 2... հինգերորդի).

4) Լուծում երեսփ. ժողովի եւ ծերակոյտի.

5) Լուծում գաւառական ... լոր խորհուրդներու միաժամանակ:

6) Կառավարութեան պատասխանատուութիւնը խորհրդարանին առջեւ սահմանափակուած ...

7) Ընտրական վէճերը պիտի քննուին ոչ թէ Երեսփ. ժողովի այլ Վճռաբեկ Ատեանին կողմէ.

8) Թեկնածուներէն պահանջուած 150 ոսկիի երաշխիքը պիտի պահուի, բայց պէտք է որ թեկնածուները հաստատեն թէ տարեկան 75 ոսկիի տուրք մը կը ... րեն, բարձրագոյն վարժարանի ... րէ վկայականները գերծ են ... տուրքէն:

9) Մինչեւ այժմ մրցակից չունեցող թեկնածուն ընտրուած կը նկատուէր, առնէ եւ ... մրցակից չունենայ, միակ թեկնածուն ընտրութեանց պիտի ներկայանայ: Գոնէ քուէներու մէկ քառորդը պէտք է ... այլապէս նոր ընտրութիւն պիտի ըլլայ:

10) Գաւառական խորհուրդներու համար ընտրական նոր օրէնք մը պիտի մշակուի:

11) Ընտրութիւնները երկրորդ աստիճանով պիտի ըլլան: Ընտրողի պատուիրակը տարեկան 2... տուրք պիտի վճարէ, կամ 12 ... վարձք:

«Ահրամ» կ'աւելցնէ թէ ... օրէնքը ամսոյս 20ին պիտի հրատարակուի, իսկ Նոր ընտրութիւնները 1931 փետրուարին պիտի ըլլան:

Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

...Ի ՄԷՋ 5 ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ ԿԸ ՄՏՆԵՆ ՇԱՐՔԵՐԸ

...Յ. Դաշնակցութեան Ռոանի ...էին կողմէ վարձուած էր ...իս լուսաւոր եւ ընդար... ...հերէն մէկը Հակառակ ... օդին եւ հեղեղանման ...ին գաղութիս հայ հասա...թիւնը ժամանակէն առաջ ...րամ կուգար իր սիրայօ...նակցութիւնը բերել այն ...ոնին, որուն փարած է ան...էն, որովհետեւ Հ. Յ. Դաշ...թիւնն է միայն եւ միայն ...րով հետաքրքրուող եւ ...խելները հետապնդող:

...նդէսը սկսաւ ժամը 2.30ին: ...զարդարուած էր մեր ան... ...մէ Միքայէլեանի լուսանկա... ...ջ եւ ձախ կողմերը կը ...էին հայկական եւ ֆրան... ...ձ եռագոյնները: Օրուան նա... ...ընկ. Հայրապետեան, Ա... ...ին նոր ժամանած, հան... ...բացաւ «Մշակ Բանւորով», ...է յետոյ տեղի ունեցան ար...ութիւններ, մենեքգներ եւ ...երգներ:

Ընկ. Ա. Գեւոնէ պատմակա...ու Դաշնակցութեան քա...մբայ գործունէութեան, ...ով մեր հակառակորդ...ը, որոնց սոսր միջոցները ա... ...իրպով մեզ հարուածելու ...ր, այլեւս սկսած են ...ք պատճառել:

...ցի ունեցան նաեւ շուրջպա... ...գաղութին փոքրիկներուն ...ի, նիրկաներուն մէջ ստեղ... ...անօրինակ խանդավառու... ...եւ զանոնք մղելով ուժ տա... ...ւնց դաստիարակութեան: Ցե... ...բմ հրաւիրուեցաւ օրուան ...սը ընկ. Հրանդ Սամուէլ, ... ներքաւ Դաշնակցութեան ...մբայ գլխաւոր դրուագ... ...նոր պայքարներուն, ...րաց ու հերոսական մար... ...րուն, որոնք ի յայտ բե... ...ին յեղափոխական կորովը ...ր բռնութիւններու դի...ելու կամքը:

...խօսութենէն յետոյ հինգ ...արդներ եւս մտան Հ. Յ. ...րը:

...կ տարուան ընթացքին, եր... ...ամն է որ զանազան հան... ...րու առթիւ, այս փոքր ...էն երիտասարդներ 5 6ով ...ն մեզ միանալ մեր դրօ...:

Թղթակից

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԲԻՒԹԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (17 Սեպտ).—

Երեւանի կայարանին եւ Զանգուեան լիճին միջեւ ինկած տարածութեան վրայ բնակութիւն հաստատած են Նոր-Բիւթանացիները, որոնք առանց դպրոցի մնացած էին 1925էն ի վեր: Անցեալ տարի իրենց սեփական միջոցներով դպրոց մը շինեցին Բիւթանացիները: Եւ ահա այդ դըպրոցն ընդունուած են Նոր-Բիւթանիոյ եւ մերձակայ գիւղերու պատանիները: Այդ դպրոցին մէջ է, որ հայերէն գրել կարդալ կը սորվին Նոր Բիւթանիոյ եւ Շիլաչի Թաղին երկսեռ բանուորները: Թէեւ դպրոցը երկու դասարան ունի, սակայն զուրկ է Նըստարանէ (ունի միայն 8 գրասեղան), աշակերտներու եւ բանուորներուն 6 խումբերը, մօտ 140 հոգի, կը հաւաքուին մէկ դասարանի մէջ:

Դասերը տեղի կ'ունենային առաւօտեան ժամը 8ին եւ կը տեւէին երեկոյեան 10: Նոյն դասարանին մէջ շինուած է թատերաբեմ մը, որուն վրայ կը տրուին ներկայացումներ սիրողներու կողմէ: Բոլոր այս պայմանները կը ստեղծեն ապառողջ մթնոլորտ մը: Առաստաղէն ու պատերէն հող կը թափի, տախտակամածէն փոշի կը բարձրանայ: Երբ անցեալ ձմեռ անձրեւն ու ձիւնը սկսաւ տեղալ, հողէ կտուրը կքեցաւ, ցած կախուեցաւ, պատերը ուռեցան, շէնքը վտանգուեցաւ:

Անմիջապէս քննութեան ձեռնարկուեցաւ, եւ անհրաժեշտ տեսնուեցաւ վերանորոգել կտուրը կամ շինել բոլորովին նոր դըպրոց մը:

Նոր Բիւթանացիները, ոգեւորուած այս որոշումէն, որ այս անգամ կառավարութիւնը ինք պիտի շինէ դպրոցը, խոստացան ամէն օժանդակութիւն ցոյց տալ: Հակառակ որոշման, կառավարութիւնը մինչեւ հիմա չէ շինած դպրոցը:

Երբ վերջերս պարտադիր ուսման հրահանգը գործադրուեցաւ, Նոր Բիւթանացիները դպրոց բերին իրենց զաւակները, սակայն նոր դպրոցը շինուած չէր, այս պատճառաւ դասերը տեղի կ'ունենան բացօթեայ:

Բիւթանացիները ծնողական ժողով մը գումարեցին եւ որոշեցին դիմել պատկան մարմիններուն, յայտարարելով որ եթէ նոր դպրոց մը չշինուի, թոյլ չպիտի տան, որ իրենց զաւակները բնակին խարխուլ դպրոցին մէջ, վտանգելով անոնց կեանքը: Անցեալ տարի լուսաւորութեան գործավարութեան ջանքերով մանկապարտէզ մը բացուած էր, սակայն քանի մը ամիս յետոյ փակուեցաւ:

Այսպէս 120 երախաներ, 150 բանուորներ, առանց հաշուելու մօտակայ գիւղերու պատանիները, որոնք Նոր Բիւթանիա կուգային այբուբեն սորվելու, այսպէս մնացած են առանց դըպրոցի, պարտադիր ուսման տաք տաք հրահանգներու այս օրերուն: Եւ խորհիլ, որ Թիքահայ այդ գաղթականները իրենց միջոցներով դպրոց մը կը շինեն եւ քոս քոճաման պոլշեւիկ կուսակցութիւն մը եւ կառավարութիւն մը չեն կրնար խոստացուած դըպրոցն ալ շինել:

«ԱՏԱՄՆԵՐԴ ՃԱԿՏԻԴ ԿԸ ՇԱՐԵՄ»

«Պրոլետար» կը գրէ (2 Սեպտեմբեր).—

Իսահակ Շահդերդեան հաշուապահ է Հախպատ գիւղի գործակցական վաճառատան մէջ: «Սոցիալական Արշաւ» թերթին մէջ Ի. Շահդերդեանի մասին գրուեցաւ թէ «սիմուլիանդ» ու «պրոգուլշչիկ» է:

Անմիջապէս քաջագործ Իսահակ կը գտնէ թղթակիցը, Գուրգէն Թանդիլեանը, եւ կը սպառնայ.

— Գիտես որ ատամներդ կը հանեմ ու ճակատիդ կը շարեմ:

Ու յետոյ կ'աւելցնէ.

— Քեզ նման շատերին եմ ուղարկել, հիմա քեզ էլ կ'ուղարկեմ: Հաստատ իմացիր, մինչեւ քեզ «չքնացնեմ», Հախպատից չեմ հեռանայ:

Պատմութիւնը շատ երկար է, «Պրոլետար» կուշտ ու կուռ կը պատմէ: Մեզ չի հետաքրքրեր թէ ի՞նչպէս միջամտեց պոլշեւիկ կուսակցութիւնը, ի՞նչպէս բարձի թող ըրաւ այս պատմութիւնն ալ, եւ ի՛նչպէս դեռ կը շարունակուին նման սպառնալիքներն եւ անոնց գործադրութիւնը:

Խնդիրը այն է, որ խորհրդային դրախտին մէջ աժան հերոսները չափազանց անխիղճ են, «կը քնացնեն» արդար գիւղացիները (քնացնել բառը, զոր չակերտի մէջ առած է «Պրոլետար», ամէն բան կը պարունակէ եւ հասկցողը գիտէ թէ ի՛նչ կը նշանակէ), այդ աժան հերոսները որեւէ գանգատի առթիւ կը յարձակին գիւղացիին վրայ, եւ եթէ Սիպերիա չղրկեն, «ակռաները կը հանեն եւ ճակատին կը շարեն»:

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՀԱՐՑԸ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

Գրած էինք այն նոր, չափազանց ծանր պայմաններու մասին, որ Իրանի լուսաւորութեան Նախարարութիւնը առաջադրած է, պարսկահայ գաղութէն պահանջելով հայ դպրոցներու մէջ բազմաթիւ առարկաներ աւանդել պարսկերէն լեզուով:

Գաղութը. յանձին իր վերին իշխանութեանց, ընդդիմացած էր այս պահանջին:

Ատրպատականի թեմական առաջնորդը, Ներսէս արքեպ. Մելիք-Թանգեան, հարկադրուած եղաւ մինչեւ իսկ յատուկ դիմում կատարել Թէհրան, ուղղակի Շահին:

Այժմ Թաւրիզի մեր թղթակիցը սեպտեմբեր 24 թուակիր երկտողով մը կը յայտնէ, որ հայ լեզուն, իբր արդիւնք գաղութի ընդդիմութեան, հայ դպրոցներու մէջ պիտի պահէ իր նախկին վիճակը, սակայն հայ դպրոցները, ատոր փոխարէն, պիտի զրկուին կարգ մը իրաւունքներէ:

Մեր թղթակիցը կը խոստանայ յատուկ գրութեամբ լուսաբանել այս կարեւոր ու կենսական հարցը:

(Ցուարբեր):

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

ՀԻԹԻԹԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐ ՄԸ

Հալէպի Սէֆէյրէ գիւղին մէջ գիւղացիներ երբ հիմ մը կը փորէին, երեւան հանեցին զարդարուն քարեր, որոնց վրայ հին փորագրութիւններ կային: Հալէպցի վաճառական մը փոխանչնչին գումարի մը կը գնէ այդ քարերը գիւղացիներէն եւ կը փոխադրէ Հալէպ:

Հնագէտներ քննելէ վերջ կը հասկնան որ անոնք թանկագին հնութիւններ են: Քարերէն մէկը որ մէկ մեդր քառակուսի տարածութիւն եւ 15 սանթիմեդր հաստութիւն ունէր, հին Հիթիթներու պետութեան եւ ուրիշ պետութիւններու միջեւ կնքուած դաշնագիր մըն էր:

Հալէպի հնագիտական պաշտօնատունը այժմ Հալէպցի վաճառականէն կ'ուզէ այդ քարերը, եւ միւս կողմէ ալ աւելի խոր պեղումներ կ'ընէ, ուրիշ քարեր երեւան հանելու յոյսով:

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՆՈՒԷՐ ՄԸ ՊԱՍՐԱՅԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Պասրայէն կը գրեն մեզ.—

Պասրայի հնագոյն հայ գերդաստանի մը շառաւիղներէն տիկին Մարիամ Պողտասարեան, վերջերս իր բնակարանը օրինաւորապէս փոխանցել տուաւ տեղւոյս Ազգային վարժարանի անուան, ցիկնոջ կամքին համաձայն որքան ատեն ինք ողջ է՝ բնակարանը պիտի մնայ իր տրամադրութեան ներքեւ, իսկ յետ մահու պիտի ըլլայ Ազգային վարժարանի սեփականութիւնը:

Վաթսունեւհինգամեայ այս Հայուհին յաճախ լսելով վարժարանի նիւթական անձկութեան մասին, որուն համար ցարդ կարելի չէ եղած դպրոցը հասցնել բաղձացուած վիճակին, ու տեսնելով որ այդ դպրոցին մէջ մեծամասնաբար կ'ուսանին տարագրեալ ծնողներու անուշիկ մանկտիները, ոմանք ձրիաբար ու ոմանք ալ աննշան ամսավճարով մը, իր բնակարանը դպրոցին նուիրելու գնահատելի որոշումը կուտայ:

ՌՈՒՍԻԱ ՎՐԷԺԻ ԿԸ ԴԻՄԷ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 20 Հոկտ.—Գործավարներու խորհուրդը հրաւիրեց առեւտրական գործավարութիւնը որ հետեւեալ միջոցները կիրարկէ հանդէպ բոլոր այն երկիրներուն, որոնք խորհրդային միութեան դէմ ընդգրկած են մասնաւոր սահմանափակումներ՝ վարչական կամ օրինական միջոցներով արգիլելու համար խորհր. ապրանքներու մուտքը իրենց երկրէն ներս:

1 — Բոլորովին դադրեցնել կամ նուազագոյնին իջեցնել այդ երկիրներու տրուած ապսպրանքները:

2.— Դադրեցնել այդ երկիրներու նաւային սպասարկութեանց օգտագործումը:

3 — Հաղորդակցութեանց գործավարութեան հետ համախորհուրդ, խիստ սահմանափակման կանոններ հաստատել փոխանցելի կամ այդ երկիրներէն եկած ապրանքներուն վրայ:

4 — Միջոցներ ձեռք առնել ամբողջովին դադրեցնել կամ նուազագոյնին իջեցնելու համար այդ երկիրներու ապրանքներու փոխանցման կայաններուն, ճամբաներու եւ նաւահանգիստներու օգտագործումը, Ռուսիոյ վրայով կատարուելիք առեւտրական գործողութիւններուն համար:

ԲԱՐՁՐ ԻՄԱՑԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐԸ

Քոլոմպիա համալսարանի օրագրութեան ուսուցիչ, Ուոլթըր Պ. Փիթքին,—երբեմն «Էնսայքլօփիտիա Պրիթանիքա»յի ամերիկեան բաժնի խմբագիր — իր նոր գրած գրքին մէջ, որ կը կոչուի «Իրագործութեան Հոգեբանութիւնը» կը թուէ հետեւեալները իբրեւ յատկանիշ բարձր իմացականութիւն ունեցող անձերու:

— Կենդանի հետաքրքրութիւն շատ մը հարցերու վերաբերմամբ:

— Բաղձանք ուսումնասիրելու այս հարցերէն ոմանք:

— Բաւական գործօն երեւակայութիւն, առնուազն կարգ մը նիւթերու մէջ:

— Հաստատ եւ միապաղաղ աշխատանք երկար ժամերով:

— Յատուկ ըմբռնում իր գլխաւոր բաղձանքներուն եւ ձգտումներուն, ուրկէ կը բխի ուշադրութեան եւ աշխատանքի կեդրոնացումը իրական շահագրգռութեան վրայ:

— Միջակէն լաւ յիշողութիւն:

— Համբերութիւն մանրամասնութեան մէջ, հիմնուած անոնց կարեւորութեան ճանաչման վրայ:

— Աւելի շահագրգռութիւն մտածումի եւ գիտելու մէջ քան մարդիկ վարելու եւ ձեռնարկեցութեան մէջ:

Որոշակի համեստ ինքնագնահատութիւն, որ յաճախ կը հասնի իր արժանիքները փոքրացնելու կէտին:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Այս տարի եւս Օր. Հայկանոյշ Թորոսեան կը մասնակցի Ռատիօ-Փարիի երգահանդէսներուն:

Պիտի երգէ 25 հոկտ. շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին հայ ժողովրդական երգեր, Կոմիտաս վարդապետի եւ ուրիշ ժողովրդական երգեր, յայտնի երաժշտագէտ Սթան Կոլէսթանի:

Օր. Հայկանոյշ Թորոսեան յաջորդաբար Ռատիօ-Փարիի միջոցաւ օտարին պիտի ներկայացնէ հին եւ նոր հայ երաժշտագէտներու գործերը:

ՍԵՒ ԱԴԱՄԱՆԴ

Պրազիլիոյ Պուխիօ նահանգին գետերուն մէջ բնիկները սեւ ադամանդներ կը գտնեն: Գտնուած այս ադամանդները, յաճախ, մինչեւ քառասուն քրամ կը կշռեն:

Սեւ ադամանդները, երբ կանոնաւոր են ու փայլուն, ոսկիէն հազար անգամ աւելի սուղ կ'արժեն:

Սեւ ադամանդը անփշրելի է: Քառակուսի մատնաչափի վրայ չորս թօնօ ծանրութիւն պէտք է զայն կոտրելու համար: Նոյնպէս կը դիմանայ 35 000 աստիճան ջերմութեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ՆՈՒԷՐԸ

Ա. ՄԱՍ

2

— Կեցցէ՛, կեցցէ՛ Հրանտ, ...ցին մէկ բերան:

— Ո՜ հացանք որ փիլաւդ լաւ ...:

— Հապա, հապա, ուշ կու...ք, պուպուշ կուգանք:

— Կեցցէ՛:

— Եւ ի՛նչ կեցցէ, չեշտեց ...ան, մէկուն բան մը չըսած՝ ...մ...: Անցեալ գիշեր աս կող...էն կ'անցնէի: Հաւատացէք ...րեկամներս, ամբողջ հրապա...ին վրայ չկայ աւելի գե...իկ, աչքի զարնող ցուցափեղկ ...: Ի՛նչ լոյսի անձրեւ, յարդա...քի առարկաներու ի՛նչ դա...ուրում եւ ի՛նչ հրաշալի կենե...կիսանդրիներ, ճաշա՛կ է ճա...ես մինակս չէի հիացող:

— Կը չափազանցես, Վահան, դեռ պակասներ շատ կան:

— Կրնայ ըլլալ, ամէն պարագայի աւելի չքեղ սալոն մը տեսած չեմ, տուր նայիմ ձեռքդ:

Ցան կատուն անկիւն մը կը լուացուէր, կռկելով մուշտակը: Տիրան ուզեց շոյել. թաթ մը սպառնալից ճանկերով կեցուց զայն:

* * *

Մայրիկը Շարամին հետ սկաուտական հանդէսին գնաց:

Տունը մնաց մեր հինգին, օդին մէջ առկախ «բացարձակ ազատութեան», եւ դրացիներու համբերութեան:

Ու մեր հինգը բացաւ հինգէն շատ աւելի թիւով փրփրալից շիշեր: Սեղաններուն վրայ Եփրատ եւ Տիգրիս միացան քանդելով թղթէ քաղաքները:

Ցատկող խցաններով նշանաւորութիւն ըրին եւ առաստաղէն կախ լամբը պայթեցաւ որոտընդոստ: Գլուխները տաքցան: Ֆօնօն բաւական չեղաւ, պոռացին, կանչեցին, պարեցին, փոր նետեցին:

Աւերակներ կոտրած գաւաթներով, պատերազմ՝ սալորի եւ կեռասի կուտերով:

Տիրան բանախօսեց... ունկնդիր ընկեր պարապ շիշերուն.— Եւ որովհետեւ այսօրը այսօր է, ու վաղն ալ վաղը, քանի որ երէկն ալ երէկ էր... ուստի ներեցէք որ խոնարհաբար, մեղմաբար, քաղցրիկաբար, գտնուիմ տրամադրութեանը մէջ գրութեան մը, կացութեան մը, վիճակի մը, սանճագի մը, գաւառի մը... ը՛.. հը՛... ինչ եւ է, խմե՛նք, որովհետեւ... խմենք, քանզի խմենք, այնպէս որ խմենք, այլեւ... բայց խը...

— Չէք տեվէճի տէ՛ վէ՛ լէ՛րի՛...

— Երկի՛ր դրախտավայ... Հա՛ա՛եաստա՛ն:

— Ծափիկ, ծափիկ ծիրանի, կարմիր խնձոր կըլմանի:

—... Ախ վասպուրական... անթի՛ւ բազմաթիւ... թի՛ւ,..թի՛ւ..

— Կեցէ՛ք, լռութիւն կը պահանջեմ, ոտքի՛ յոտնկայս, թեւերը վեր թեւնկայս... գլուխը բաց, գլխնկայս, գոց, չէ՛ բա՛ց, բացէք եւ երգենք Միջազգայնականը:

— Թանկօ՜, Թանկօ՜...

— Գինի լից, աղբէր, խըմողա՜ց ա՜նուշ:

* * *

— Ինծի նայէ, Հրա՛նտ, կ'ըսէր Վահան դրան մօտ ալքօլին մշուշը աչքերուն, չգալ չընես, երկու օթեակ տրամադրութեանդ տակ ունիս եւ ուրիշ անակընկալներ, հասկցա՞ր, պիտի ապրինք, կատակ չէ:

Ու չորսը միասին, շարք կազմած, թեթեւ քայլերով մայթին վրայէն հեռացան:

3.

Ցանսինկի գորգապատ սանդուխներուն ստորոտէն իսկ Թանկօ մը սահելով սահելով, ալեակներու ը՛նքշութեամբ կը քսուի Հը՛րանտին ոտքերուն:

...փետուրներ կ'անցնին գգուելով ջիղերուն գերազգացութիւնը, շղարշներ կը պլլուին, կը փաթթուին՝ թուլցնելով, քակելով բոլոր պրկուած գնդերները, նորէն կանչե՛ր, կարկաչներ կը հոսին հազար աղբիւրներէ:

Երաժշտութեան մէջէն դաշնակը կը տրոփէ մահամերձ սրտի մը պէս տկար, առաջնորդելով ուրուականներուն ընթացքը:

Ջութակը «ցայգալոյսին հետ» կը լուծուի, կ'աննիւթանայ:

Կարմիր լոյսը կ'ամպոտէ սըրահը, ու թղթէ ձիւն մը ընդհատ ընդհատ կը թափի օթեակներէն միջոցին մէջ, փալփլուն, թրթըռուն յորձանքներով:

Սեղաններուն քով գոյգեր կը ծխեն երազկոտ, յուլօրէն յենած արմունկին ու մատանիին ադամանդը աչքերու ցուրտին դիմաց:

... Մեհեան մը ուր երաժշտութիւնը պարող զոյգերուն կը յարի, ուր խօսքերը շշուկներ ու նայուածքները խորհուրդ են համակ, ուր ժպիտները ազօթ ու ծուխերը բուրվառ են, ու սահող պարը մեղմ սիրոյ պաղատանք մը, եղանակին թեւերով վերացում մը պաշտամունք մը:

Դողացող ձեռքեր ու միացող շրթունքներ կան:

Սպասեակները, անժպիտ ու սեւազգեստ քուրմեր, կը բերեն ըմպելիները:

Որքան հեռու կը թուի Հրանտին այն ժամանակը, երբ ինք խենթն էր այս ամէնուն: Ու տրտմեցնող խղճահարութիւն մը մոռցուած երանութեան մը յիշատակովը կուգայ կախուիլ իր սրտէն:

Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(Շար.)

Ֆրանս. նոր կուսակցութիւն մը

Փարիզի երեսփոխան Փիէռ Թէթէնժէյի նախաձեռնութեամբ եւ երեսփոխաններ Էտ. Սուլիէյի եւ Իպարնէկարէյի մասնակցութեամբ, քաղաքական նոր կուսակցութիւն մը կազմուեցաւ, «ընկերային եւ ազգ. հանրապետական կուսակցութիւն» անունով:

Նոր կուսակցութիւնը իր ծրագրով կը պահանջէ պետական բարեփոխումներ արդիական հիմերու վրայ: Ներքին քաղաքականութեան մէջ պիտի աշխատի լուծել բոլոր Ֆրանսացիներուն համար էական նկատուած հարցերը — ելմտական հաւասարակշռում՝ ծախքերու սեղմումով, վերակազմութիւն՝ ելմտական - հարկային դրութեան, կիներու քուէարկութեան իրաւունք, տնտեսական - ճարտարարուեստական կարգ մը բարելաւումներ, եւայլն.:

Նոր կուսակցութիւնը կ'ուզէ խաղաղութիւն, բայց խաղաղութիւն որուն առաջին պայմանն ըլլայ երաշխաւորել Ֆրանսայի ապահովութիւնը.— Խաղաղութիւնն ամէն գինով մեր անմիջական զինաթափումով, կը յայտնէ կուսակցութիւնը իր առաջին յայտարարութեամբ- կը նշանակէ պատերազմ շատ կարճ ատենուան մէջ»:

Նոր կուսակցութիւնը պիտի պաշտպանէ ֆրանսական արտադրութիւնը՝ օտար մրցակցութեան դէմ, ֆրանսական աշխատանքը եւ Ֆրանսայի արտադրութեան պիտի ապահովէ կարգ մը առաւելութիւններ:

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Հ.Յ.Դ. ՁԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Վաղը իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Պուա Քոլոնպի թաղապետարանի սրահին մէջ
Rue des Halles, Bois-Colombes

Կը նախագահէ Ընկ. ԳԱՌՆԻԿ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
կը խօսին ընկերներ ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ և Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժնին կը մասնակցին ՍԻՓԱՆ երգչախումբը եւ ԵՓՐԱՏ նուագախումբը: Երգ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ եւայլն: Ընտիր ճաշպանտ:

Հաղորդակցութիւն.— St. Lazareէն 45 Porte կամ Place Clichyէն 40 թիւ թռամուէյ իջնել Place Bourguignon եւ 5 վայրկեանը անգամ մը շոգեկառք կար Սէն Լազարէն իջնել կառ Պուա Քոլոնպ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին
29 Rue Etienne Dolet
կը նախագահէ՝ Ընկ. Լ. ՁՈՐՄԻՍԵԱՆ
կը խօսին՝ընկ.Վ.ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ և Տիկ. ՀԵԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ
Երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Վօան—Վըլէնի ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գ. Թաղապետարանի Գրադարանին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Ա. Ջամալեան:

Ն. Գ. Բ. — ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐՑԱԿ ԷՋԵՐ ԵՒ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

(Ա. հրատարակութիւն «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»ՈՒ)

Հեղինակին նկարով, գեղատիպ կողքով՝ Մ. Քէպապճեանէ, կենսագրական ամփոփ յառաջաբանով եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ:

Գինն է Ֆրանսայի, ֆրանս. գաղութներու եւ պալքաններու համար 20 ֆր. միւս երկիրները 25 ֆր. կամ 1 տոլար:

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան՝ Լ. Գեւոնեանի 235 Fbg. St. Martin, Paris 10e.

Տպագրութեան յանձնուած է Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ) «Պանդուխտի նամակներ»ը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ "ԻՄ ԳԻՐՔԸ", Բ. ՀԱՏՈՐ (ՊԱՏԱՆԵԿՈՒԹԻՒՆ)

Ա. Հրատարակութիւն Հրանդ Սամուէլ գրատան

Դիմել հրատարակչին Librairie H. SAMUEL, 51 Rue Monsieur le Prince, Paris (VIe), Հեռաձայն՝ Danton 88-65: Մէթրօ Օտէօն:

Հարաւային Ֆրանսայէն (Լիոնն ալ մէջն ըլլալով) պէտք է դիմել Պ. Գ. Շահլամեանի, 15 Rue Longue des Capucins: Marseille.

Գին՝ 20 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ատաբազարի Հայր. միութեան կողմէ

1 Նոյ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Sté. des Ingénieurs Civilsի սրահը
19 Rue Blanche, Métro Trinité կամ Blanche
կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. Մ. ՏԻՄԻՃԵԱՆ (Նորայր)
Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ
կը նուագէ անցեալ տարուան LUNA PARKի նշանաւոր orchestre
Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով
Տոմսակի գինն է՝ 7.50 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Տէսինի վասպուրականի Հայրենակց. Միութեան կողմէ
Այս կիրակի իրիկուն ժամը 5ին Cinéma Noveltiի մէջ
Ղեկավարութեամբ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ կը ներկայացուի
ԱՆՄԱՀՆ ՄՈՒՐԱՏ կամ ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԱՆՅԱՂԹ ՌՈՒՍՏԻԿԸ
Տոմսերու գիներ՝ 5 եւ 4 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՂԲԻՒՐ Սերոբ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է,

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին Ռոստոմի սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն Ընկեր Օ. Աւետիսեանի բնակարանը 16 Րիւ Պօսէժուր: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Միայն բերել անդամատետրերը անպայման:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Խաչիկ Մկրտիչեանէ եւ Առնուվիլլէ Կոնէսէն ընկ. Արփիարէն ներկայ գտնուիլ անպայման վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 7ին, 29 Րիւ Պօսէժուր, Սարսէլ:

Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին 63 Րիւ տը լա Րէպիւպլիքի սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Ն. Գ. Բ. ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Փըթիթ Սուրս:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին, 71 Ave. Kleber: կարեւոր օրակարգ: բոլոր անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

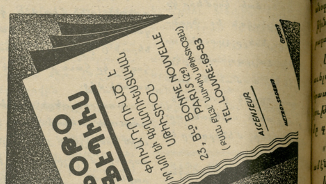
ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսոյ Ազգ. Կեդր. Վարժարանի նախկին Սանուց Միութիւնը բանախօսութեանց շարք մը կազմակերպած է եւ անոնցմէ առաջինը տեղի կ'ունենայ այս իրիկուն, ժամը 9ին, Centre International սրահին մէջ, 2 Place de la Sorbone, Paris 2e.

Կը բանախօսէ Պ. Թէքէեան, նիւթ՝ «Սուրբերը եւ հերոսները»:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարեսի: Մասն. լապօռաթուառ: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդացկութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12,

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ԿՈՉԸ

Ձմեռը կը մօտենայ, ունեցողը իր պաշտպանութեան միջոցներուն վրայ կը խորհի, սակայն ո՞վ պիտի խորհի նիւթական միջոցներէ զուրկ մեր գաղթական եղբայրներու եւ քոյրերու վրայ:

Ահա՛ նուիրական պարտականութիւն մը որ մեր ամէնուն վրայ ալ կը ծանրանայ: մեր կարողութեան ներած չափով այդպիսիներուն օգնութիւն փութացնելու ենք, մեր զոհողութիւններէն մաս մըն ալ անոնց վերապահելու ենք:

Աղքատախնամը ստանձնած գործը եւ պարտականութիւնը խիստ ծանր են: Ուստի ներկայ կոչով կրկին քեզ կը դիմենք, որպէսզի ձեր օգնութիւնը չզլանաք Աղքատախնամին եւ ձեր նուէրները եւ տարեկան անդամավճարը շուտով եւ լայնօրէն ղրկէք կարենալ հասնելու համար գէթ փոքրիկ չափով, անոնց օգնութեան կոչին:

(Կնիք)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարտիրոս Դարբինեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդիները Մուշեղ եւ Կիւրեղ Դարբինեանները: կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Փարիզ, իմացնել Մ. Դարբինեանի, Sarmoussakli, Serès, Grèce.

— կը փնտռուի Ընիկ Ուրֆացի կարապետ Ինկիլիզեան, հօր անուն Մկրտիչ, մօր անուն Մարիամ: կարապետ 5 տարիէ իվեր կը գտնուէր Մարսէյլ: 9 ամիս է որ, իր քեռին՝ Պ. Վարդան Առաքելեան (Տէր Զօր) եւ իր քոյրը, Ովսաննա Ինկիլիզեան (Նասիպէ) նամակ չեն ստացած իրմէ: իր վերջին հասցէն եղած է. Englisian Garabed 35 Rue Blaise Pascal, Tours, Indre a Loire, France. իմացնել Յառաջի միջոցաւ Missak Sissérianի, B. P. 35 Dêr Zor (Syrie).

— Գոնեայ Էրէյլիցի Գէորգ Մակարեան կը փնտռէ իր քոյրը այրի տիկին Մարիծայ Մակարեան որ 3 տարի առաջ կը գտնուէր Քորֆու: իմացնել «Հորիզոն»ի միջոցաւ Kevork Magarian Village Vezuico Serès, Grèce.

— Սինոպի Ալթունօղլու [...] ղէն Վահան Այվազեան կը [...] տռէ իր եղբայրը Լեւոն Այվ[...] եանը: Լուր առնուած է թէ [...] գտնուի Նիւ Եորք: իմացնել [...] րիզոնի միջոցաւ, Vahan Ayv[az]ian, Village Vezniko, (Serès) Grèce.

— Բալուի Արմուշձայ գիւ[ղէն] Միսաք Մարկոսեան կը փն[տռէ] իր մայրը Պէկզատէ Մարկոս[եան]: 4 ամիս առաջ կը գտնուէր [...] սէյլ, իր փեսային Ասատուր[...] նուկեանի քով: իմացնել Հորի[զոնի] միջոցաւ Missag Margos[sian] Village Vezniko (Serès), Grèce.

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՕՐ. ՏԻՐՈՒՀԻ ԶԱՌԱՓԵԱՆ

Դաշնակի եւ սոլֆէժի դա[սեր] Studio Musical: 5 Rue Miche[l...] Paris VIe. ընդունելութիւն [...] մը 2—3:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
25
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930

25 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1400 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐ

«ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ»

Արտասահմանի հայութեան պարբերական հրատարակութիւնները 80է աւելի համրանք մը ունին, որոնց մէկ կարեւոր մասը, եթէ չըսենք մեծամասնութիւնը, վստահօրէն կարող ենք ըսել՝ անօգուտ են: Այս գեր - արտադրութիւնը հետզհետէ հիւանդութիւն մը կը դառնայ, որուն կ'արժէ այլ առթիւ մը անդրադառնալ:

Այժմ, սակայն, մենք անհրաժեշտ կը գտնենք, բազմաթիւ անօգուտ հրատարակութիւններու փոխարէն՝ նոր ու օգտաշատ հրատարակութեան մը առաջարկը հրապարակ դնել, հրատարակութիւն մը որ կոչուած է կենսական եւ անհրաժեշտ բաց մը գոցելու:

«Ազգագրական Հանդէս»ի մը հրատարակութիւնը, այսօր, ամէն անգամէ աւելի անհրաժեշտ է:

Ինչո՞ւ:

Նախ, արտասահմանի պարբերական հրատարակութիւններէն ոչ մէկը այդ անհրաժեշտ բացը լրացնելու հնարաւորութիւնը ունի: Եթէ պատահաբար նման գրուածքները տեղ կը գտնեն այս ու այն պարբերականին մէջ, ամբողջական չեն ու շատ անգամ խնդրականին հետ անհարազատ են:

Երկրորդ, ցիր ու ցան այդ գրուածքները ամփոփուած չեն հետեւաբար լուրջ ուսումնասիրութեան մը աշխատանքները կը դժուարացնեն:

Երրորդ, ազգագրական նիւթերու հաւաքումը, բաղդատութիւնը, դասաւորումն ու հրատարակութիւնը կը պահանջեն, հաստատ ու ծրագրուած աշխատանք մը, որ պիտի ունենայ իր աշխատակից ու բարեխիղճ աշխատակիցները, ցրուած բոլոր գաղութներուն մէջ, որոնք գրի պիտի առնեն ազգագրական նշանակութիւն ունեցող նիւթերը (աւանդութիւններ, սովորութիւններ, հէքեաթներ, գաւառաբարբառի նմուշներ եւլն.): Իսկ այսպիսի կազմակերպուած աշխատանք մը, կը պահանջէ խմբագրական լուրջ մարմին մը, որ պիտի կենայ հրատարակութեան «Ազգագրական Հանդէս»ին գլուխը:

Չորրորդ, այս անհրաժեշտութիւնը կը բխի մեր ժողովրդի ներկայ կացութենէն: Այժմ մեր ժողովուրդը քշուած է իր բնաւաններէն, ու ահա տասը տարիներէ ի վեր թափառական է օտար հորիզոններուն վրայ: Վերապրող ժողովուրդը դարէ դար եկած իմաստներն ու հարստութիւնները ժառանգած, կը փոխանցէր յաջորդ սերունդներով, ու կը պահպանէր շատ բան, շնորհիւ իր տեւական ծննդավայրին: Բայց հիմա, հին սերունդը հետզհետէ կը մեռնի, ու անոր հետ կը մեռնին բոլոր գանձերը, որոնք դարերու յաջորդականութիւն մ'ունէին: Նոր սերունդը, օտար այս ափերուն վրայ, չի կրնար ժառանգել այն, ինչ որ ծննդավայրը միայն իրեն պիտի կրնար փոխանցել: Հետեւաբար, անհրաժեշտ է, անմիջապէս շարունակել ազգագրական նիւթերու հաւաքման, կորուստէ փրկելու համար այն մեծարժէք գանձերը, որոնք մինչեւ հիմա անգիր մնացած էին եւ ապահով աւանդի մը պէս՝ յանձնուէին հայրենի ժողովուրդին: Այժմ այդ աւանդը ստոյգ վտանգի մը մատնուած է 15-20 տարի յետոյ, գալիք սերունդը այդ մասին անպատասխանատու է:

«Ազգագրական Հանդէս»ի մը հրատարակութեան առաջարկը հրապարակ դնելով, կը գիտակցինք անշուշտ, թէ այդ ձեռնարկը մեծածախս է եւ չի կրնար անհատական բնոյթ կրել: Բարեբախտաբար կան այսօր հանրային այդպիսի հաստատութիւններ մեր մէջ, որ ըստ ամենայնի կոչումն ունին հայ մշակոյթի պահպանման և կարող են նախաձեռնել մեր առաջարկի իրականացման: Յիշատակենք քանի մը անուններ, յոյս ունենալով որ անոնք խնդիրը լուրջ ուշադրութեան պիտի առնեն: «Համազգային»ը, որ հայ մշակոյթին նուիրուած նոր եւ բեղմնաւոր հաստատութիւն մըն է, կայ Ռումանիոյ մէջ նոր կազմուած «Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութիւնը», որոնք կրնան ձեռնարկել նման հանդէսի մը հրատարակութեան: Կարելի է մտածել, իրաւացիօրէն, նաեւ Բարեգործականի հիմնելիք Ազգային Մատենադարանի նախաձեռնութեան մասին: Փաստօրէն Ազգային Մատենադարանը, յենուած Բարեգործականի կազմակերպչական ուժին վրայ, պիտի կրնար այս ծառայութիւնը մատուցանել հայ ազգին:

Այս առաջարկը հանրութեան սեփականութիւնը դարձնելով, կը փափաքէինք գոնէ հայ մամուլը խնդիրը մոռացութեան չտար:

Կ. Ս.

Ամերիկայէն բանուորները կը հեռանան

Ամերիկայի տնտեսական տագնապը այնքան ծանրացած է, որ ո՛չ միայն նոր գաղթականներուն առջեւ արգելքներ կը դնեն, այլ եւ օտար բազմաթիւ գործաւորներ կը պատրաստուին հեռանալ երկրէն: Պաշտօնական վիճակագրութիւն մը գործազուրկներու թիւը ցոյց կուտայ 3 միլիոն 500,000, սակայն կ'արծուի թէ անոնց իսկական թիւը կը հասնի 9 միլիոնի:

ՅՈՅՆԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Աթէնքէն կը հաղորդեն թէ ծովային ընդհ. սպայակոյտի նախագահը, դեր-ծովակալ Փանաս, հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է Թուրքիոյ մասին.—

«Երկու ազգերը, որոնք խոր վէրքեր ստացան իրենց հին կռիւներէն, այս պատմական վայրկեաններուն առիթն ունին գնահատելու առաւելութիւնը անկեղծ բարեկամութեան մը և գործակցութեան մը: Մեր պատմական մարդոց կ'իյնայ օգտուիլ առիթէն, եւ վստահ եմ թէ անոնց ջանքերուն արդիւնքը գոհացուցիչ պիտի ըլլայ:

Գալով ինծի, իբրեւ մէկը որ երկար տարիներ ծովակալութիւն ըրած է եւ քաղաքականութեամբ չի զբաղիր, ես կը կարծեմ թէ խաղաղ գործակցութեան շատ ամուր հիմեր կան երկու ազգերուն համար: Թուրքիա դերազանցապէս երկրագործական երկիր մըն է: Յունաստան ալ, դարաւոր աւանդութեամբ՝ ծովային երկիր մըն է: Արդ, մոռնալով անցեալին կռիւները, անոնք պիտի կրնան օգնել իրարու կեանքի բարելաւման պայքարին մէջ, որ հիմն է իրական քաղաքակրթութեան»:

Իր կարգին Պ. Վէնիզէլոս ըսած է թէ աչք չունի Անատոլուի վրայ: Նոր մանրամասնութեանց համաձայն, հելլէն վարչապետը այսպէս պատճառաբանած է իր տեսակէտը.

«Մենք ծախսած ենք առկէ առաջ, եւ պիտի ծախսենք ալ, երեսուն միլիառ տրախմի, գաղթականները տեղաւորելու համար: Կը կարծէք թէ մենք այս ահագին ծախքին տակ մտանք առժամեայ արդիւնքի՞ մը համար, եւ այն նպատակով թէ օր մը նոր պատերազմ մը պիտի ընենք եւ այդ բնակչութիւնը Անատոլու պիտի վերադարձընենք: Գերագոյն խենթութիւնը պիտի ըլլար ազգի մը համար պատերազմի վերսկսիլ, գերմարդկային այսքան ճիգեր թափելէ յետոյ ի նպաստ գաղթականներու տեղաւորման: Այժմ որ կը թեւակոխենք մեր անկախութեան երկրորդ շրջանը, բոլոր ձեր մտաւորական եւ ֆիզիքական ուժերը նուիրեցէք երկրին ներքին բարգաւաճման»:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ ՀԱՅԿԱԿԱՆ 200 ՀԻՒՂԱԿՆԵՐ ԿԸ ՔԱՆԴՈՒԻՆ

Պէյրութի «Էլ Նիտա» իսլամ ազգայնական թերթը կը գրէ.—

Լիբանանի կառավարութիւնը Էշրէֆիէի բարձունքին վրայ կառուցուող շինութեանց աւարտումէն վերջ Գարանթինա գտնուող Հայերը հրաւիրած էր փոխադրուիլ այդ նոր շէնքերը: կարգ մը հայ ընտանիքներ փոխադրուեցան, բայց շատերը չուզեցին (պատճառը չենք գիտեր) եւ մնացին իրենց նախկին հիւղակներուն մէջ: Ատկէ վերջ, կառավարութիւնը որոշեց քանդել 200 հիւղակներ եւ պարտադրել բնակիչները որ երթան այդ նոր թաղը:

Եղած խնդրանքներու եւ դիմումներուն վրայ կառավարութիւնը պայմանաժամ տուաւ եւ երկարաձգեց քանդումը:

Սակայն տրուած պայմանաժամը լրացաւ եւ դեռ ոչ ոք շարժեցաւ տեղէն. որով հիմայ կառավարութիւնը սկսաւ քանդելու այդ 200 տուները:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Եգիպտոսի խառնակ կացութիւնը

Եգիպտոսի դահլիճին կողմէ կարգ մը կարեւոր փոփոխութիւններու ենթարկուած Սահմանադրութիւնը եւ ընտրական օրէնքը հրատարակութեան տրուեցան: Այս առթիւ, հաւանական խռովութիւններու առաջքն առնելու համար, կառավարութիւնը դիմած էր կանխազգուշական խիստ միջոցներու:

Ուշագրաւ պարագայ մըն է եգիպտական ազատական կուսակցութեան դիրքը այս խնդրին մէջ: Ազատականները որ կատաղի հակառակորդ են Վաֆտի, նախապէս համամիտ էին ընտրական օրէնքի կարգ մը տրամադրութեանց փոփոխութեան եւ ուժ կուտային Սըտքը փաշայի դահլիճին:

Սակայն նկատելով որ կառավարութիւնը իր առած քայլերով կը հարուածէ ազգային գերիշխանութեան սկզբունքը, կը կազմալուծէ խորհրդարանը եւ կը քայքայէ սահմանադրական վարչաձեւը, ազատականները խզած են իրենց կապերը դահլիճին հետ: Արքայական ընտանիքէն իշխան Եօմէր Թօսուն՝ հեռագրով շնորհաւորեց ազատականներու նախագահը իրենց այս ընթացքին համար:

Իշխանին այս քայլը աւելի նշանակելի կը դառնայ անով որ Սըտքը-Նահաս պայքարին մէջ, ի նպաստ Նահասի նման նախընթաց մը եւս արձանագրած է Ֆուատ թագաւորի ընտանիքը, յանձին Ապպաս Հալիմի, որ Վաֆտի հանդէպ իր համակրութեան եւ հակակառավարական իր մէկ յայտարարութեան համար, արքայական հրովարտակով՝ զրկուեցաւ իր տիտղոսէն եւ իշխանական առանձնաշնորհումներէն:

Ժողովուրդին ուշադրութիւնը կեդրոնացած է դարձեալ Վաֆտի վրայ, որ ընտրողներու հարիւրին 95ը ունի իր հետ եւ որուն նախագահը Նահաս «Սուիններու Սահմանադրութիւնը» կ'անուանէ հրատարակուած նոր օրէնքը:

Խորհրդարանը եւ Ծերակոյտը լուծուած են, իսկ վերջին տեղեկութեան համաձայն, նոր ընտրութիւններու թուականը տակաւին չէ որոշուած:

Անգլիա, Պաղեստին եւ Հրեաները

Անգլիոյ կառավարութեան յայտարարութիւնը Պաղեստինի հանդէպ իր քաղաքականութեան մասին, խոր վրդովումի մատնած է հրէական աշխարհը: Ամէն տեղ բուռն բողոքի արտայայտութիւններ կը կազմակերպեն Հրեաները: Երուսաղէմի մէջ, հրէական ազգ. խորհուրդը, 8 ժամ անընդհատ խորհրդակցութենէ վերջ, զեկոյց մը հրատարակեց, որով ընդդէմ Անգլիոյ կառավարութեան, կոչ կ'ընէ Անգլիոյ ժողովուրդին: «Կառավարութիւնը կը յայտարարէ Խորհուրդը, դրժեց իր հանդիսաւոր խոստումը: Առանց ներգաղթի եւ առանց հողեր գնելու արտօնութեան, Հրեաներուն համար ազգային օճախի մը գաղափարը դառն ծաղրանք մը եւ քաղաքական կեղծաւորութիւն մըն է: Չենք ընդունիր այս անարդար վիճակը: Կը յուսանք թէ կառավարութիւնը ի յայտ չի բերեր անգլիական ժողովուրդին կամքը: Պաղեստինի մէջ ազգ. օճախ մը հիմնելու մեր պատմական իրաւունքը ճանչցուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ Միացեալ Նահանգներու կողմէ: Մեր իրաւունքը աւելի զօրաւոր է քան կառավարութեան մը իրաւազանցումները:

Ամերիկայի մեծ քաղաքներու հրեայ բնակչութիւններն եւս բողոքի բազմաթիւ միթինկներ կը կազմակերպեն: Նիւ-Եորքի հրէական գործակալութեան վարիչ մարմնին նախագահը՝ միլիոնատէր մը, հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն, յայտնելով թէ Անգլիա դաւաճանեց Պաղեստինի մէջ իր առաքելութեան: Ֆրանսայի Սիոնիստներու փոխ-նախագահը Զրատոփոլսկի, Ամերիկեան մեծ թերթի մը թղթակցին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, Անգլիոյ քաղաքականութիւնը կ'որակէ, «բռնաբարում Պալֆուրի յայտարարութեան» եւ կ'աւելցնէ թէ եթէ Պաղեստինը փակուած է Հրեաներուն առջեւ, անոնք իրենց ազգ. օճախը պիտի հաստատեն Սուրիոյ մէջ՝ ֆրանսական դրօշի տակ:

Վարշաւիոյ մէջ, Հրեաները մեծ ցոյցեր կատարեցին Անգլիոյ դեսպանատան առջեւ: Ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ միջամտել:

Իսկ Անգլիոյ պահպանողական կուսակցութիւնը, առիթէն օգտուելով նոր յարձակում մը կը գործէ աշխատաւորական դահլիճին վրայ: «Թայմզ»ի ուղղուած նամակով մը, երկու պահպանողական պետեր՝ Պոլտուին եւ Չէմպըլէյն կը գրեն.— Աշխատաւորական կառավարութեան քաղաքականութիւնը այնքան բացասական է, որ մեզ կը թուի թէ չի համապատասխաներ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին պահանջներուն ինչպէս նաեւ Պալֆուրի յայտարարութեան ոգիին:

Գերմանիոյ հանքային աղէտը

Վերջին տեղեկութեան մը համաձայն, Ալստորֆի հանքային աղէտին հետեւանքով, մեռելներու թիւը հասած է 255ի, մէջն ըլլալով հիւանդանոցը մեռած 16 վիրաւորներ: Հիւանդանոցներու մէջ դարմանուող վիրաւորներու թիւն է 92: Կը կարծուի թէ հանքին փլատակներուն տակ կը մնան 60-80 դիակներ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՌԵՒՏՐ. ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ֆրանսայի առեւտրական նախարար Պ. Ֆլանտէն այցելելէ յետոյ Կեդրոնական Եւրոպայի երկիրները, անցաւ Թուրքիա: Այս առթիւ համայնավար Իւմանիթէ կը գրէ.— Առեւտրական նախարարը Ֆլանտէն երկուշաբթի օր հասաւ Պոլիս: Դանուբեան երկիրներու եւ Կեդրոնական Եւրոպայի մէջ դաւելէ յետոյ, կը շարունակէ իր սադրանքներու շրջագայութիւնը: Թուրքիոյ մէջ՝ անոր աղտոտ գործը թերեւս աւելի դժուարութեան պիտի հանդիպի:

«Ֆրանսական դեսպանատան մէջ ճաշէ մը յետոյ, հակախորհրդային պաշարման այս առեւտրական ճամբորդը հրաւէր ուղղեց Թուրքիոյ որ միանայ Խորհրդային Միութեան դէմ կայսերապաշտներու ճակատին, «բարեկամօրէն գործակցելով Ֆրանսայի»: Յետոյ մեկնեցաւ Էնկիւրի, ուրկէ պիտի մեկնի շաբաթօր, դէպի Սօֆիա, ուր պիտի շարունակէ իր սադրանքները, ամրացնելու համար կայսերապաշտ Ֆրանսայի կապերը Պուլկարիոյ հետ:

1,300,000 ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ'ՈՒԶԷ ՌՈՒՍԻԱ

Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն կը յայտնէ թէ յառաջիկայ տարի բոլշեւիկեան ճարտարարուեստը պէտք պիտի ունենայ 1,300,000 վարժ բանուորներու:

Այս բանուորները պիտի պատրաստուին արհեստագիտական վարժարաններու մէջ եւ կամ ներկայիս աշխատող ուրկեալ բանուորներէն պիտի առնուին: Նկատի առնելով ճարտարարուեստի մէջ աշխատաւոր ձեռքերու պակասը, համայնավար կեդր. կոմիտէն հրահանգած է որ գործաւորներու, պաշտօնեաներու, եւ տան մէջ աշխատողներու ընտանիքներու անդամները արձանագրուին աշխատանքի կազմակերպութիւններուն մէջ:

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԴԷՄ

Ռուսական «տըմփինկ»ին դէմ մէկ քանի պետութեանց ձեռնարկներուն ի պատասխան, գրեր էինք թէ Ռուսիա դիմած է կարգ մը միջոցներու: Ճամբաներու եւ հաղորդակցութեանց գործավարութիւնները միջոցներ ձեռք կ'առնեն չգործածելու համար նաւերն ու փոխադրութեանց միջոցները այն կառավարութեանց, որոնք տնտեսական պայքարի միջոցներու դիմած են ընդդէմ Ռուսիոյ:

Խորհրդ. առեւտրական նաւերուն հրահանգ տրուեցաւ որ զգուշանան այցելելէ այդ երկիրներու նաւահանգիստները:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Առջի օր, երբ հազար գործաւորներ Պոմպէյի մէջ հրաւիրուեր էին մեծ հաւաքոյթի մը, Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդին պայքարի կոմիտէին կողմէ, կռիւ տեղի ունեցաւ ոստիկաններուն եւ գործաւորներուն միջեւ: Ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ: Բազմաթիւ վիրաւորներ կան:

ՔՈՍԹԻ ԵՒ ՊԵԼԼՈՆԹԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Ֆրանսացի երկու հմբաւաւոր օդաչուները որոնք մէկ թռիչքով եւ անվտանգ կրցան Ատլանտեանը կտրել, շոգենաւով վերադարձան Ֆրանսա այսօր:

Հավրի մէջ, մեծ ու խանդավառ ընդունելութիւն մը կատարուեցաւ: Փարիզ պիտի տօնէ անոնց վերադարձը մեծ շուքով:

Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար:

ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ...

Էն ի՜նչ շունչ կ'ըլի որ էս նոր հոգին
փչի, վեր կացնի քնից մեր ազգին.
Էն ի՜նչ ձեռք կ'ըլի որ մեր աշխարհքին
Էլ ետ սիրտ տայ ու կագնացնի կրկին.
Խ. ԱԲՈՎԵԱՆ

... Շա՜տ առաքինութիւններ կը խտանան Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ։

Առասպելական սփինքսն է ան, Դաշնակցութիւնը։ Խորհուրդ եւ պատգամ։ Վիշապ։ Ցարալէզ։ Երգ եւ փոթորիկ։ Ու նաեւ արօր։

Բայց, ինչ որ Դաշնակցութեան հիմնական արժանիքը պիտի կազմէ՝ երիտասարդացումն է այս յոգնաբեկ, նօտուկ եւ գլխիկոր ժողովուրդին։ Երիտասարդացումը՝ անոր մտքին ու սրտին, անոր նայուածքին, ինչպէս գնդերներուն։

Ինչ մեղադրանքներ ալ հիւսեն մեր քառասնամեայ կազմակերպութեան դէմ, չեն կրնար ժխտել այս իրականութիւնը։

Դաշնակցութիւնը իր արժէքները քաղեց, մաղեց այս ժողովուրդի ծոցէն։

Ան ամփոփեց, բիւրեղացուց շատ մը առաքինութիւններ որ փոշոտեր, ժանգոտեր էին։

Ան արթնցուց տենչեր եւ կիրքեր որ թմրեր էին։ Եւ լուսաւորեց խորտ ու բորտ, լպրծուն ճամբաներ։

Բայց, այս ամէնէն վեր, ան ոգի եւ շունչ փչեց երդիքներուն վերեւ, պատուհաններէն ներս։ Ոգի եւ շունչ՝ գիւղերէն մինչեւ քաղաքները։ Ոգի եւ շունչ՝ սարերէն մինչեւ պողոտաները։

Դաշնակցութիւնը կրնայ արդարօրէն հպարտանալ որ կրցաւ հարազատ, սարսուռն, այլ մանաւանդ փոթորկաշունչ ունկնդիրն ու արտայայտիչն ըլլալ դարերու խորէն հնչող պատգամին.—

Էն ի՜նչ շունչ կ'ըլի որ էս նոր հոգին
փչի, վեր կացնի քնից մեր ազգին.
Էն ի՜նչ ձեռք կ'ըլի որ մեր աշխարհքին
Էլ ետ սիրտ տայ եւ կագնացնի կրկին...

Այս ինքնաբուխ, այս աւետաբեր առաքելութեան մէջ Դաշնակցութիւնը եղաւ այն հերարձակ պարմանին, որ սարէ սար կը քշէ նժոյգը, ոչ իսկ անոր բաշերէն բռնած։

Այս ճամբուն վրայ, Դաշնակցութիւնը դարձաւ ամեհի զանգ մը որուն ղօղանջն ու ծանրութիւնը ասպարէզ կը կարդային իրարու։

Եւ այս ալեկոծութեան մէջ, Դաշնակցութիւնը կազմեց բազուկը որ՝ իր վէրքերն անգամ կը մոռնար, որպէսզի «էլ ետ սիրտ տայ ու կագնացնի կրկին» անճար ու կորաքամակ բազմութիւնները։

* * *

Այո՛, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, կը յաւակնինք տիրաբար տէր կանգնիլ այս առաքինութեան, որ միեւնոյն ատեն առաքելութիւն մը կը պարտադրէ երկար, տակաւին շատ երկար ժամանակի մը համար։

Ոգի եւ շունչ։ Ոյժ եւ թարմութիւն։ Կորովաբիբ նայուածք եւ տմուր քալուածք։ Շեշտակի արշաւ՝ դէպի նպատակը։

Եւ յառաջխաղացութիւն՝ առանց պատերուն քսուելու։ Ասպալէզ իջած՝ ամբողջական, արու կերպարանքով։

Պայքար՝ գլուխ գլխի եւ ճակատ ճակտի։ Քրտինք, վաստակ՝ իր սեփական ձեռքերով։

Նայեցէք Դաշնակցականի աչքերուն մէջ, եւ պիտի կարդաք, ամէնէն առաջ, թարմութիւն եւ պայծառութիւն։

Քառասուն տարուան երկունքին ցոլացումն է այդ։ Ցայտքը՝ յեղափոխական ինքնավստահութեան շատրուանին։

Լսեցէք իր խօսուածքը — մինչեւ իսկ մոլեռանդ, տհաս եւ կոպիտ արտայայտութեամբ, — պիտի կրէք խոր տպաւորութիւնը անկեղծութեան եւ հաւատքի։

Հետքերը՝ սերունդէ սերունդ մաղուած, խտացուած հասկացողութեանց։

Հետեւեցէք իր քայլերուն, — պիտի զանազանէք, անմիջապէս, տարբերութիւն մը որ կ'ընթադրէ կորով եւ վճռականութիւն։

Ու վերջապէս, իր ամէնէն անսանձ արտայայտութիւններուն մէջ, Դաշնակցականի մէկ բացագանչութիւնը, «ընկե՛ր ջան», կը բովանդակէ այնքան խանդ ու գորով, ինչքան երկու եղբայրներու, կամ հօր եւ զաւկի միջեւ։

Եթէ երիտասարդացման յատուկ արժէքներ չեն ասոնք, բարի եղէք, ուրեմն ապացուցանելու երիտասարդութեան բուն իմաստը։

Դաշնակցութեան երիտասարդացման աշխատանքը կարելի էր խտացնել մէկ բառով. — «Լոյս ի լուսոյ...»

Ժողովուրդը՝ ինք՝ ըլլալով լոյսը։ Հրոհոսան աղբիւրը մեր բոլոր ներշնչումներուն, մեր երգերուն ու ճիգերուն, իսկ մենք՝ անոր արթուն պահակները, կանգնած՝ քառասուն տարուան ամրութեանց բոլոր դիրքերուն վրայ, ծովերէ ծով մինչեւ վերջին ծովափը։

Քառասուն տարի առաջ, մեր անդրանիկները չհանդուրժեցին որ ազգերու ճամբուն վրայ լքուած բեկոր մը դառնայ այս ժողովուրդը։ Որս եւ աւար՝ առաջին հանդիպողին։

Քառասուն տարի յետոյ, մենք թոյլ չպիտի տանք որ, մէկ օր իսկ դանդաղի, թմրի այս ժողովուրդին բազկերակը։

Եւ կանգնած յարատեւ, յարաճուն երիտասարդացման նոյն արահետներուն վրայ, մենք պիտի երգենք, ոչ թէ դերեզմաններու վերեւ, այլ աշխարհի բոլոր պողոտաներուն վրայ.

Էն ի՜նչ շունչ կ'ըլի որ էս նոր հոգին
փչի, վեր կացնի քնից մեր ազգին.
Էն ի՜նչ ձեռք կ'ըլի որ մեր աշխարհքին
Էլ ետ սիրտ տայ ու կագնացնի կրկին։

Վա՜յ մեզ, եթէ մոռնանք երգն ու անոր համապատասխան ճիգը։

Թշնամին աւելի մահացու անէծք չպիտի կրնար թափել մեր գլխուն, քան այդ մոռացումը։

«Նոր Օր» Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"Լ'ՕՐԻԱՆ,, Ի ՀԱԿԱՀԱՅ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԸ ԾԱՂՐԷ ԵՒ ԿԸ ՀԵԳՆԷ ՄԵԶ

Շնորհիւ Ազգազրեաններու դաւաճանական գրգռութիւններուն, ահա՛ թէ ինչպէս օտարները կը լեցուին Հայերուն դէմ։

Պէյրութ հրատարակուող *լ'Օրիան* ֆրանսատառ թերթը, իր թիւերէն մէկուն մէջ *«Օրուան Դէպքերը»* սիւնակներուն տակ հետեւեալ հակահայ խմբագրականը կը գրէ.—

Ա.— ԵՐԱԽՏԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ...

Վահաններու բարձրացման շատ հետաքրքրաշարժ տեսարանի մը առջեւ կը գտնուինք։

Թուրքիկներու խնդրոյն առթիւ «Հայ - համայնավարական վտանգ» մը մատնանշեցինք եւ մեր հայ բարեկամները զգուշացուցինք այն խլրտումներէն — եւ յորդումներէն — որ իրենց իսկ շահերուն վնասակար էին։ Եւ ահաւասիկ որ յարձակում կը կրենք բոլոր անոնցմէ որ Կարինն ու Թիֆլիզը իբր մտաւորական եւ ազգասէր ցրուած են Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։ Հայկական շահերու հինգ տարուան պաշտպանութիւն, հնգամեայ պայքար եւ ամէնօրեայ բրօբականտ ի նպաստ Թրքական հալածանքներուն, մէկէն ի մէկ դադրեցան նկատի առնուելէ։ Գաղթականներու մատուցուած բոլոր ծառայութիւնները, մեր բոլոր միջամտութիւնները՝ այս դժբախտներուն երաշխաւորելու համար ապահովութիւն մը, կեանքի հանգստաւէտութիւն մը, բարոյական եւ ֆիզիքական առողջութիւն մը որմէ զուրկ էին բացարձակապէս, ասոնցմէ ո՛չ մէկ հետք մնացած է։ Թէ լ'Օրիան 1927ին ամիս մը դադրեցուեցաւ, նոյն օրն իսկ որ Պէյրութի մէկ երեսփոխանին կողմէ հայ համայնքին դէմ նետուած մարտահրաւէրին անընդունելի ըլլալը ի վեր կը հանէր, ահաւասիկ ա՛ս ալ բոլորովին մոռցուած է։ Այս ամէնը հին են ու այս ամէնը խնդրոյ առարկայ չեն ըլլար։ Հաշուի առնուածը, խնդրոյ առարկայ եղածը սա է որ լ'Օրիան ներեց ինքնիրեն դիտելու թէ գոյութիւն ունէր, կրնար գոյութիւն ունենալ, հոս հոն, ժամանակին ու միջոցին մէջ, բոլշեւիկ Հայեր — եւ իսկապէս բոլշեւիկներ, որոնք անցեալ առտու ոստիկանութիւնը օձիքներնէն բռնեց։ Ո՛չ մէկ անէծք, ո՛չ մէկ անարգական խօսք մեզի պիտի չխնայուի, եւ թշնամանքը պիտի մաքրուի այն օրը միայն՝ ուր վճռակատար դաշնակ եւ հնչակ, եթէ չըլլայ հնչակ եւ դաշնակ, դանակ մը խոթուի մեր ուսոսկորներուն մէջտեղը։

Բ.— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ ՄԸ ԿԱՅ

Այս պատահական դանակը, սակայն, մեզմէ ո՛չ ցաւ կը խլէ, ո՛չ ալ խղճի խայթ։

Եթէ հալածական Հայերը պաշտպանեցինք, անտարակոյս չէինք սպասեր ո՛չ երախտագիտութիւն, ո՛չ ալ պարգեւ, այդ մերկացած մարդոցմէ։ Մենք կատարած եղանք մարդկայինպարզ պարտականութիւն մը։ Տարրական միջազգային եղբայրասիրութեան զգացում մը լոկ՝ մեր բռնած դիրքը տուն տուած եղաւ։ Նոյնպէս պատեհ քաղաքականութիւն մըն էր, Լիբանանեան տեսակէտով, սպառնական խոլամ եւ արագ զանգուածի մը առջեւ, հոգատարութեան ներքեւ երկիրներուն մէջ քաջալերել որ հաստատուի խելացի, գործունեայ, սրտոտ փոքրամասնութիւն մը, որ կրնար դիւրաւ բնիկ դառնալ։

Այս մասին, կը կրկնենք, մեր զգացումը չէ փոխուած։ Այսուհանդերձ, ո՛չ մէկ միջազգային եղբայրասիրութիւն կրնար աւելի արժէքաւոր ըլլալ քան առածի կարգ անցած եւ լաւ չափուածը որ մարդուս իր անձէն կը սկսի։ Հայերը մեր բարեկամներն են մինչեւ այն սահմանը եւ այն վայրկեան-սահմանը ուր կը սկսին դառնալ վտանգ մը ազգային հաւասարակշռութեան համար։

Արդ, այս վտանգը գոյութիւն ունի եւ ձեւ ու կերպարանք ստացած է։

Գ.— ԽՆԴՐՈՅ ԱՌԱՐԿԱՅ ՎՏԱՆԳԻՆ ԵՐԵՒՈՅԹԸ

— «Մենք բոլշեւի՞կ ենք»...

Որչափ գիտենք, ո՛չ ըսուեցաւ, ոչ ալ գրուեցաւ թէ Հայերը բոլշեւիկ կը ծնին։ Ինչ որ մէջտեղ դրուեցաւ եւ ճշդուեցաւ սա է թէ սովիէթական հայ գործակալներ կան, չափազանց անհանդարտ, եւ որոնք բոլշեւիկեան պրոպագանտի կատարելապէս կազմակերպուած ցանց մը հաստատած էին հոգատարութեան երկիրներուն մէջ։

Այսօր այս Հայերը գուցէ միայն 200 հոգի են։ Վաղը կ'ըլլան 400։ Մենք խորհեցանք թէ պատեհութիւններ կային գործի լծուելու՝ երկու ամսուան մէջ անոնք 5000ի չհասած...։

Եւ վերջապէս, մեր վերջին խմբագրականին հեղինակը ի՞նչ առաջարկած էր որ այնքան վնասակար եւ ակնաբախ ըլլար։ Անգործներու հեռացո՞ւմը։ Տէր-Զօրի եւ Բարձր.Ճէզիրէի մշակելի եւ հարուստ տարածութեանց վրայ անոնց հաստատո՞ւմը։

Դժուար էր խորհիլ թէ՝ առաջարկ մը որուն նպատակն էր ապահով աշխատանք մը տալ եւ բաւարար բարեկեցութիւն ապահովել մարդոց որ կը սպառին ու կը հիւծին, առաջ պիտի բերէր այսքան զարմանալի եւ բուռն հակազդեցութիւն մը։

Դ.— ԱՆԿԵՂԾ ՄԱՐԴՈՒ ՄԸ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ մը, ոչ նուազ սակայն ազգասէր քան միւսները, բայց գուցէ քիչ մը աւելի յստակատես ու անկեղծ, այդքան անսովոր խստութեան մեկնութիւնը կուտայ։

— «Հողագործական շրջանները մեր ազգակիցները ղրկելու ձեր թելադրութիւնը, կ'ըսէ հրաշալի է։ Նուազ հրաշալի չէ նաեւ հայկական խուժանարգելի (bloc tampon) մը ձեր առաջարկը, սակայն ուշ մնացած է։

«Պէտք է որ այդ մասին մտածուէր եւ ծրագիրը գործադրուէր, գաղթականները ցամաք ելած ժամուն իսկ։ Այս թող չկարծուի առաջարկել անոնց՝ երթալու Տէր Զօր կամ Եփրատի եզերքը։ Զանգուածը վարժուեցաւ քաղաքներու փափուկ կեանքին, սորվեցաւ կեանքի հանգստաւէտութիւնը, զուարճութիւնները, նոր պահանջներ իւրացուց։ Հոս, ձեր մէջ, այս բոլոր շինականները քաղքենի դարձան. այնպէս որ անկարելի է զանոնք դարձեալ գիւղերը ղրկել։

«Ենթադրելով իսկ թէ այրերը հասկնան եւ ընդունին, սակայն պէտք է հաշուի առնել անոնց կիներուն ընդդիմութիւնը։ Գիտէ՞ք թէ ինծի ի՞նչ պատասխան տրուեցաւ՝ երբ Քէմփի մը մէջ առաջին անգամ այս մասին խօսեցայ։

— «Մեզ ներսե՞րը ղրկել, պատասխանեց երիտասարդ կին մը։ Ի՞նչ պիտի ընենք հոն։ Սինէմա իսկ չկայ։

«Արդ ա՛ս է ժողովրդական զանգուածին միջին մտայնութիւնը։ Այսպէս ակներեւ մոռացում մը կայ ճիգի, աշխատանքի նշանակութեան, ակնյայտնի մերժում մը այն ծանր պէտքերուն որ կը հարկադրուին։

«Պատասխանատունե՞րը։ Զանոնք ձեր մէջ փնտռեցէք։ Լիբանան, Բարձր Քոմիսէրութիւնը Կիլիկիոյ եւ Փոքր Ասիոյ մեր գիւղացիները գլխէ հանելիք։

«Բոլշեւիկներն ի՛նչ ըլլալը չէին գիտեր,

«Հիմա Շարլոյէն չեն կրնար անցնիլ»։

Այսպէս բացատրեց անկեղծ մարդը։

Գուցէ լաւագոյն բացատրութիւնն է։

Անկեղծ մարդը արդար չէ։

Ե.— ՊԱՏԱՍԽԱՆ՝ ԱՐԴԱՐ ՄԱՐԴՈՒՆ ԵՒ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒՆ

1930է առաջ կրնայի՞նք ուրիշ կերպ շարժիլ։

Լիբանանեան իշխանութիւնները, հոգատարութեան գործակալները, ունեցա՞ն ցայսօր կարելիութիւնը գետեղելու գաղթականները հոն՝ ուր կը մտադրեն այսօր վիրենք տեղաւորել.

Կիլիկոյ պարպումէն (1921 - 1922) մինչեւ 1925, Թուրք սահմանին վրայ խռովութիւնները, չէթէական արշաւանքները, աւազակախումբերու գործունէութիւնը, կենդանիներու յափշտակութիւնները եւ թալանողներու ու զինուորական ուժերու միջեւ տեւական կռիւները կը ստեղծէին անապահովութիւն մը որ քիչ անյարմար չէր իսկապէս՝ Սուրիոյ հիւսիսը եւ հիւսիս. արեւելքը մշակ ժողովուրդներ բնակեցնելու։

Նախ պէտք էր սահմանին վրայ կարգը վերահաստատել։

Կարգը հազիւ վերահաստատած 1925ին, հարկ եղաւ տրիւզ եւ սուրիական ըմբոստութեան դէմ կենալ։

Ըմբոստութիւնը երբ նուաճուեցաւ, պէտք եղաւ սպասել որ Անկարա Բաղի Կոռնցի հողամասերը եւ վիճելի շրջանները վերադարձնէ։

Այսօր է միայն որ ամէն ինչ պատրաստ է։ Սահմանագծման գործողութիւնները, պարպումը եւ գրաւումը այն հողամասերուն որ վերջնականապէս Սուրիոյ կը մնան, հազիւ թէ հիմա վերջ գտան։ Կարելի է վարձու է ազդը փակցնել։

— «Սինէմա՞ չկայ»։

Թող մեզի ներուի որ ասոր վրայ միայն խնդանք։

Զ.— ԱՄԵՐԻԿԱ ՄԵՐ ԴՌՆԵՐՈՒՆ ՏԱԿ...

Աւելին ըլլալով, եւ պէտք է այս մասին պնդել, լաւ որ այս գաղթականներուն չառաջարկուիր թշուառութեան ճակատագիր մը։

Կը տեսնենք որ ասոնք խումբերով շոգենաւ կը նստին Ամերիկա երթալու, ուր կ'երթան ապրել ու մեռնիլ իբր pariaներ։ Անդրատլանտեան պատրանքի այս զոհերուն, պէտք չէ կրկնել յոգնիլ, թէ Պ. Ժագ Թապէթի այնքան աղուոր խօսքին համաձայն՝ «մեր դռներուն տակը Ամերիկա մը կայ». անհաւասար հարստութեամբ հող մը՝ որ չյուսացուած հասոյթի աղբիւրներ կ'ընծայէ։

Այս է որ իրենց կ'առաջարկուի։

Իրենց կ'առաջարկուի տրուիլ ջրարբի հողեր որ չլսուած բարբերութիւն ունին, եւ որոնց ի վերջոյ սեփականատէրերը պիտի դառնան առանց քսակնին քակելու։

Բացի ասկէ, կատարեալ ապահովութիւն։ Ֆրանսական անդորրութիւնը կը համապատասխանէ, գոնէ հոն հռոմէական նշանաւոր անդորրութեան։

Ինչ որ կ'ըսենք Հայոց համար, կրնայ նաեւ շատ լաւ ուղղուիլ ամէնուն. բոլոր Լիբանանցիներուն եւ բոլոր Սուրիացիներուն։ «Ամերիկա մեր դռներուն տակ է»։ Բերուն՝ Պէյրութէ, Դամասկոսէ, Հալէպէ քանի մը ժամ անդին կը գտնուի։ Եթէ գրամատէրեր մնացած են եւ տրամադրելի դրամագլուխներ ունին, մարդ չի հաւատար թէ ի՞նչպէս չեն մտածած տակաւին իրենց դրամները գործածելու այնպիսի ձեւով մը, մանաւանդ շնորհիւ հայ աշխատաւորութեան։ հինգ տարուան մէջ իրենց դրամը կրնային տասնապատկել։

ԹԱՐԳՄԱՆԵԼԷ ԱՌԱՋ

Ռուսիոյ մէջ օտար հեղինակներու գործերը թարգմանելու արտօնութիւն պիտի ստանան մի միայն անոնք, որ մասնաւոր քննութիւն մը կ'անցընեն յանձնախումբի մը առջեւ։ Այս յանձնախումբին նախագահն է նախկին կրթական գործավարը, Լունաչարսկի։

ՊԱՍՄԱ - ԹՐՔԱԿ[...] ՍԱՀՄԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

...յանգուցն էին դարձած եւ ոչ ...մշակութային՝ կուսակցութիւն կուտակին։ ...Այն ձեւով որ պարսիկ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք է ..., կը յուսացուի վերա... ...կանութեան հիմքերուն եւ ...երու աւանդական կենցաղավարութեան վերջ տալ եւ գա... ...խաղաղ աշխատանքի լծել ...։

...ինչ որ պարսկաստանը զարգ... ..., հիմնուոր եւ տեղական ...ութիւններէ, պալ... ...որ մեր պաշտօնեաները ...կառավարութեան քաղաքականութեան եւ քիւրտերը ...իրենց բախտին։

...իրենք քիւրտերն ալ վճռած ...չեն հեռու գտնուած ...մէջ մարդավայել կեր... ...համագործութեամբ զբաղ... ...կը կարծուի այս միջոցով ...աւանդական կեան... ...վերջ գտնել։

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Մշակոյթի Օրը հոս ալ տօնուեցաւ 12 հոկտեմբեր կիրակի ...կուած հանգրուանէն սրահին ..., նախագահութեամբ Դագ... Միութեան վարչութեան։ Գերմանիոյ Հայոց հոգեւոր ...Տր. Վրդ. Շահլամեան բաց ...խօսելով պարզեց օրուան ...նշանակութիւնը։ Ըսաւ թէ թի... փոքր, բայց մշակոյթով ա... մեծ եւ յառաջադէմ ազգ... ենք։ 1527 տարի առաջ ... գիր ունէինք, գրեր որոնք ...40 հատ ըլլալով կրնան ար... արտայայտել ամէն հնչականու... ..., հետեւաբար կը գերա... ...ացեն լատին եւ այլ տառերը։ ... 395 թուականին անհրա... ...ուեր սեփական գիրը Հա... ...ի համար, որովհետեւ հռոմէա... ...իշխանութեան բաժանու... Բիւզանդիոն եւ Պարսկաստան իրենց մէջ բաժնել կ՚ու... ... Հայաստանը, ինքզինքնին ժառանգորդ համարելով ...ացող Արշակունեաց հարըս... ...թեան։

Արդ, թէեւ անգիր գրականու... կար, բայց դեռ գոյութիւն ...նեցող հեթանոսութիւնը պատ... էր հայոց ազգին աւելի ա... ... լուծման։ Այս տեսնելով, ... եւ եկեղեցիի Ջանքե... ...ազգող մտաւոր ուժ մը ...ացաւ։ Հոգեւորականու... կ՚ուզէր զօրացնել քրիս... ...թիւնը եւ անշուշտ լա... միջոցը սեփական լեզու... ...բացատրուած, գրուած եւ ... ծէսն էր։ Այսպէս զո... ...լով մշակութային միու..., հայ ազգը իր գրականու... ...նորհիւ պահեց իր գոյու... ...։ Մեր լեզուն որ արդէն ... ըլլալով մեզի հասած է Աս... ...ածաշունչի «Թագուհի Թարգ... ...մանութեանց»ով, ինչպէս օտարներն ալ կը վկայեն, առանձին չէ իր մշակոյթ։ Անոր հետ զարգացուցած ունինք հիանալի ճարտարապետութիւն եւ տիպար ճարտարապետութիւն։ Մեր մշակոյթը բարձր ըլլալով կրցած ենք միայն. Թուրքը չունենալով այդ, չկրցաւ լուծել իր մականին տակ ապրող ժողովուրդները։ Հետեւաբար երբ հարց կը դնեն շատեր թէ պիտի կրնա՞նք պահպանել մեր ազգութիւնը, կը պատասխանենք—տկար ազգերը թող վախնան։

Յետոյ խօսեցաւ Տքթ. Արտ. Աբեղեան մանրամասն անդրադառնալով հայ մշակոյթի մանաւանդ սկզբնական շրջանին։ Ամէն ժողովուրդ մշակոյթ ունի, բայց կարելի է հետապնդել եւ գտնել որ հեղինակը մէկ անհատ եղած է. հեքեաթներ եւ առասպելներ ստեղծուած են, բայց ժողովուրդը ըստ ժամանակի եւ նկարագրի փոփոխած է զանոնք. մանաւանդ վերջը գրի առնողները։ Օրինակ Եղնիկ Կողբացիի «Եղծ Աղանդոց»ը, կամ նոյն հեղինակի Արտաւազդեան առասպելը Խորենացիի Արտաւազդը Փաւստոս Բիւզանդացին հիմնած է մեր չորրորդ դարու պատմութիւնը այդ առասպելական ասացուածքներու վրայ։

Իսկ Խորենացին աւելի ճոխ տուած է մեր պատմութիւնը։ Դժբախտաբար երկար ատեն այս ուղղութեամբ աշխատանքը անպէտ համարուած է եւ միայն Աբովեանի, Աղայեանի ու Սրուանձտեանցի ջանքերը արդիւնաւորուած են։ Օրինակ Համով-հոտով, Գրոց-բրոց, Մանանա, Սասունցի Դաւիթի մէկ մասը՝ եւայլն.

Բուռն ծափերու մէջ վերջացող խօսքերէն ետք Օր. Ռ. Աբեղեան արտասանեց Թումանեանի «Հայրենիքիս հետ»ը եւ Պ. Դ. Դաւիթեան կարդաց «Մեծապատիւ մուրացկաններ»էն երկու մաս։

Անշուշտ կարելի էր հանդէսը աւելի ճոխ ընել, մանաւանդ գեղարուեստական բաժինը, եւ ջանալ ապահովել ներկաներու աւելի մեծ թիւ մը, բայց երկար ատենի անշարժութեան մէջէն առնուած այլ քայլը Մշակոյթի Օրուան յիշատակութեան առթիւ, գովելի է եւ կը յուսանք որ մօտ օրէն գաղութը վերստին դառնայ իր ազգային կեանքին։

Թղթակից

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ԱՂԷՏԸ

233 ՄԵՌԵԱԼ, 96 ՎԻՐԱՒՈՐ 23 ԱՆՅԱՅՏ

Առջի օր, գրեցինք Ալստորֆի հանքային զարհուրելի աղէտին մասին։ Պերլինէն տրուած լուրերու համաձայն, աղէտին զոհ գացած են 233 հանքագործներ, 96 հոգի վիրաւորուած ին ծանրօրէն, իսկ 23 հոգի ալ կը մնան փլատակներուն տակ։ Ահա թէ ինչպէս կը նկարագրէ աղէտը, գործաւոր մը որ մասնակցած է աղէտեալներու փրկութեան աշխատանքներուն։

— Հանքահորերը իջած պահուս, նախ չկրցայ մէկ ակնարկով տեսնել դժուարութիւնները, որոնց պէտք էր յաղթել։ Նրբանցքէ մը անցանք այն հանքաբաժինն ուր ածխացած բազմաթիւ դիակներ կային։ Այդտեղ, ամէն ինչ տակնուվրայ էր։ կարծեցինք թէ նրբուղին ամբողջութեամբ քանդուած էր, սակայն նեղ բացուածքներու շնորհիւ, կրցանք հասնիլ տեղ մը, ուր կը յուսայինք գտնել 53 հանքագործներ։ Մարդ չգտնելով, կարծեցինք թէ փլատակներու տակ ճզմուած են։

Անցանք ուրիշ տեղ մը, ուր սարսափով տեսանք քարակոյտերու տակ տափակցած ու ճզմուած գործաւորներ։ Հանքին այդ կողմը վերածուած էր իսկական ճախճախուտի մը. ջուրը եւ ածուխը այդտեղ կազմած էին շարժուն գետին մը, որմէ չկրցանք անցնիլ, որովհետեւ պիտի մխրճուէինք։

Ուրիշ գործաւոր մը որ բախտ ունեցած է աղէտէն յետոյ փրկուելու, կը պատմէ.— Առտուն, դեռ գործի չէինք սկսած երբ օդի թեթեւ հոսանք մը զգացինք։ կարծեցինք օդի սովորական հոսանքներ են։ Հանքագործներէն շատերը անցան գլխաւոր նրբուղին, ուր հանդիպեցան 20 25 մարդերու, որոնք ըսին թէ կրկզուի պայթումներ տեղի ունեցած են։ Նըրբուղիներէն մէկն արդէն լեցուած էր կազով եւ մուխով։ Բազմաթիւ հանքագործներ թունաւորուած, ինկան շնչահեղձ։ Մէկ քանիներ կրցան ազատիլ։ Մեր ճամբուն վրայ, շատ մեռելներ տեսանք, ինչպէս նաեւ փլատակներ, եւ պայթիւնէն կոտրտած ու քանդուած կառքեր ու երկաթգծեր։

«Վիրաւորները կը խնդրէին որ փրկենք զիրենք. սակայն չէինք կրնար։»

Հակառակ փութկոտ քննութիւններուն, տակաւին չեն կրցած գիտնալ թէ ի՞նչն է եղած աղէտին բուն պատճառը. Հանքի տնօրէնութիւնը կը պնդէ թէ պայթումը տինամիդի մթերանոցէն չէ եղած։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԼՐՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Սէպաստիէն փոխէսքօ ընդհ. ապահովութեան պետը որ ձերբակալուեցաւ առջի օր, կ՚ամբաստանուի թէ պոլշեւիկեան լրտեսական կազմակերպութեան յանձնած է ռումէն քաղաքական գաղտնի գործակալներու ցանկը։

Գրեր էինք թէ բարձրաստիճան զինուորական մըն ալ ձերբակալուած է։ Հազարապետ մըն է որ նախապէս հունգար բանակին մէջ էր, բայց ներկայիս կը ծառայէր ռումանական բանակին մէջ։ Քննութիւնը երեւան հանեց թէ երկար ատենէ ի վեր ան ծախուած էր պոլշեւիկներուն։

Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է բազմաթիւ օտար ճարտարագէտներ։ Ձերբակալուած է նաեւ տարրաբան կին մը որուն գործն էր լրտեսներուն կողմէ գործածուելիք անգոյն մելանը պատրաստել։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Եգիպտական կառավարութիւնը բացառիկ միջոցներ ձեռք կ՚առնէ, երկրին կարգը պահպանելու համար։

Եգիպտոսի ազատական կուսակցութիւնը իր յարաբերութիւնը խզեց կառավարութեան հետ։

Դաշնէքը նիստ գումարեց խորհրդակցելու համար ընդհ. կացութեան շուրջ եւ որոշեց հետապնդել սահմանադրութեան վերաքննութիւնը։ Արդէն թագաւորին ղրկուած են ընտրական նոր օրէնքն ու փոփոխութեան ենթարկուած կարգ մը կանոններ՝ ստորագրելու համար։

Հեռագիր մը կը յայտնէ թէ ֆուատ թագաւորը ստորագրեց խորհրդարանի լուծման հրովարտակ մը։ Նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին փետրուարին, համաձայն ընտրական նոր օրէնքին։

ՓՐՈՒՍԻՈՅ ԴԱՀԼԻՃԸ

Ռուսիոյ ներքին նախարարը հրաժարական տուաւ։ Հրաժարականը ընդունուեցաւ վարչապետին կողմէ, որ հրաւիրեց ընկերվարական յայտնի պետերէն եւ գերման նախկին նախարար Սէվըրինկը ընդունիլ նոյն պաշտօնը։

Փրուսիոյ վարչապետ Օթթօ Պաուէրի այս ընտրութիւնը յանձին Սէվըրինկի, իբր ներքին նախարար, պատասխան մը կը նկատուի Հիդլէրեաններու գրգռութեանց ու յոխորտանքին։

ՆՈՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

«Խորհ. Հայաստան» կը պատմէ թէ Թուրք արտաքին գործավարը Թէվֆիք Րիւշտի պէյ Պոլիսէն Օտեսա գացած է «Չիչէրին» նաւով, որ թրքական դրօշ պարզեց Սեւ ծովի վրայ ճամբորդութեան ընթացքին։ Երբ Օտեսա հասաւ նաւը, ռուս նաւատորմէն ռազմանաւ մը դիմաւորելու գնաց զայն եւ 12 թնդանօթ արձակեց։

Օտեսա դրօշազարդուած էր ռուս եւ Թուրք դրօշներով, մասնաւոր ժապաւէններու վրայ Թուրքերէն գրուած էին «Բարի եկաք»։ Րիւշտի պէյի կ՚ընկերանար իր կինը եւ Էնկիւրիի ռուս դեսպանը, Սուրից։

Օտեսայի մէջ Րիւշտի պէյը դիմաւորելու գացած էին Մոսկուայի Թուրք դեսպանը, Քաժիմ պէյ եւ Սոկոլնեց։

Րիւշտի պէյ լրագրողներուն յայտարարեց թէ ուրախ է, որ երկրորդ անգամ կ՚այցելէ Օտեսան, եւ բախտը կ՚ունենայ երթալու մինչեւ Մոսկուա, ձեռք սեղմելու բարեկամ Ռուսիոյ ղեկավարներուն։ «Վերջին ժամանակներու դէպքերը (քրտակա՞ն արդեօք) հաստատեցին թէ երկու բարեկամ երկիրներու բարեկամութիւնը անխզելի է»։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե Մ. ՇԱՎԻԼ

Անցեալ կիրակի Վիռօֆլէյի դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ (U. S. Suisse 2me H. C.).եւ Շավիլի Երկսեռ Երիտ. Միութեան (E. S. Viroflay H. C.) խումբերու գնդախաղի մրցում մը։ Ներկայ էին բաւական թիւով Հայեր. Արագ եւ գեղեցիկ խաղարկութենէ յետոյ հայ մարզիկները յաղթեցին 4ի դէմ 0 նշանակէտով։

Դժբախտաբար առաջին խաղամասին վերջաւորութեան, հակառակորդին կոպիտ խաղարկութեան պատճառաւ, բերդապահ Պ. Պօյաճեան ստամոքսին զօրաւոր հարուած մը ստացաւ, որով ստիպուած պիտի ըլլայ մի քանի շաբաթ հանգստանալու։

Խումբը վաղը կը մեկնի Վէրսայլ, մրցելու համար Esp. de Versaille, 1Bի դէմ։ Ժամադրավայր Chaville, «aux puits sans vin» ժամը 12.15ին։

Կ. Թ.

ՍԷՎՐԱՆ, 21 հոկտ — Սէվրանի «Արաքս» մարզականը շարունակելով իր մրցումները 19 սեպտեմբերին U. S. St. Victorի Ա. խումբը Սէվրան հրաւիրած էր, որուն յաղթեց 3ի դէմ մէկով։ Մրցման առաջին վայրկեաններուն իսկ «Արաքս» իր հակառակորդը սեղմելով առաջին նշանակէտը շահեցաւ, եւ մինչեւ խաղին վերջը իր առաւելութիւնը պահեց։

Այս կիրակի «Sans Peur»ի ֆրանս. Ա. խումբը հրաւիրուած է Սէվրան։

Օ. Լօրէնեան

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ Միացեալ-Նահանգներու գործազուրկներուն թիւը ներկայիս կը հասնի 3,500,000ի։

Նախագահ Հուվըր հրահանգ տուած է, որ թաղապետական եւ տեղական շրջանակներու մէջ գործազուրկներու օգնութեան սընտուկներ կազմուին։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ընկեր խմբագիր,

Թեթեւմիտ մարդ մը, որովհետեւ կը կարծէ թէ կարգ մը ընկերներու յանցաւոր բարեհաճութիւնն ու անարդարանալի պաշտպանութիւնը դէպի իր զանցառելի անձը, կրնան փրկել զինքը երիտասարդներու արհամարհանքէն, կարծելով նաեւ թէ՝ մոռցած ենք Հայաստանի հանրապետութեան դժուար ու նեղ օրերուն իր բռնած երկդիմի վատ դիրքը, հակառակ ապրիլեան ապստամբութենէն մէկուն ըսածներէն, Հ. Յ. Դ.-ի տղաքներէն ստացած իր վերջնական դասին, ամիսներէ ի վեր իր թոյնը կը թափէ դաշնակցական ընկերներու լուռ անձերուն իրաւարարողին մը թերթերէն մէկուն («Հայրենիք»ի մէջ, սպրդուքներու (insinuation) գործով ակնարկութիւններու եւ ազէտ, սուտ, ազգատ դատողութիւններու ձեւին տակ, գաղթահայ երիտասարդներու դէմ, յագեցնելու համար իր հաւատացած քսու եւ ատելի կիրքին ու ազատելու համար իր դոյլին մաղձէն որ բնախօսօրէն չի կրնար շարտադրել։

Որ «Հայրենիք»ը խմբագրութիւնը ազնիւ անզգուշութեամբ մը, նաեւ հաւանաբար զայն ազատելու համար նեղ վրձակէ՝ կը հիւրընկալէ այդ մարդուն խեղճ յօդուածները, այդ մեղ չիվորութիւնը։ Բայց երբ այս մարդը չարաչար գործածելով այդ հիւրընկալութիւնը ու հակառակ իր անյատակ տգիտութեան — զոր իր վերջին յօդուածին մէջ կը խոստովանի —կ՚ուզէ իր լոյծոնքը պտտցնել «Հայրենիք»ի էջերուն վրայ, մաքրելու համար անձնական աղտոտ հաշիւներ, այդտեղ կ՚ըսենք halte ! ու կը յիշեցնենք որ իր կլափին ինկած չէ մեր Թեզաներուն խածնել։

Իր «ելոյթ»ներուն շարժառիթը ծանօթ է մեզ։

Մարդուկը չէ մարսած իրեն տրուած դասը։

Որովհետեւ յանուն ծաղրանըկար կուսակցութեան մը որ մէկ «լիդեր» ունի, մէկ շարքային ու կէս ալ համակիր, իր ստորագրած քուրջի կտորը մէկը արդարութեամբ պատռեց, կ՚ուզէ պատեհ թէ անպատեհ ժամու վրէժ լուծել։

Թող չկարծէ որ ասպարէզը մնացած է իրեն՝ որովհետեւ լուռ ենք։ Լուռ ենք՝ որովհետեւ արժանի չէ պատասխանի։

Երբ ժամը գայ, մեր ոտքին ծայրերով, դուրս կը հանենք զինքը հայ գրականութեան պարտէզէն։

Ահա՛ կարեւորութիւնը որ կ՚ընծայենք իրեն։

Մեր ընկերներէն մէկը պատիւ ըրած էր վէճի նստիլ հետը։

Ատիկա երկրորդ անգամ չի պատահիր։

Այսօր կը գոհանանք մեր ընկերներու ուշադրութեան յանձնելով դաւապասողի, դաշնակցութեան դրան առջեւ սլքտացողի իր անունը,— Ա. Խոնդկարեան։

Ու իր անձին հանդէպ՝ կը յայտնենք մեր գթութիւնը։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՆՈՒԷՐԸ

Ա. ՄԱՍ

Օթեակին մէջ Ցնրան եւ Ցա... երկու «ճուտ»եր գրկած կը ...էին ցերեկուան գինովու... ...թիւ։

Ի՞նչ է որ կը մարի այսպէս ...անքամ հատնելէն... Ո՞ւր կը ...այ ամպ մը մանուշակ իր ...ումին ծփանքով... Ինկող ...մը կը հեւայ։

*
* *

Լոյսերը կը փոխուին։ Պայ...ութիւն մը շլացնող ու մեր...ցնող։

Ամէնքն ալ աչքերնին կը ...թեն, թմրութենէ մը կ՚ար...նան։

Սեղմուած իրաններ կը թուլ..., օծանելիքով ցոլարձակ մա...ականկան գլուխներ կը ...։

Երաժիշտներու փողերը կը ճառագայթեն խթանող անհամբերութեամբ։

Ու ճազը կը սկսի գալարուիլ հեշտագրգիռ հրաւէրով ճչալ, ծիծաղիլ, մլաւել ու սուլել...։ Ու շռինդ ու կլթիկ, ու ծափ-ծափ, ու ծափ ծափ։

Վրնջող յովատակներ անտեսանելի, ու ապակի ճանկռտող վագրեր։

Միջնասրահը կը լեցուի, ահա պարը եռանդուն, աճապարոտ ու կրքոտ։

Օթեակէ օթեակ թուղթէ գունաւոր երիզներ՝ խօսք ու խոստում կը փոխադրեն։

Ցենչաբորբ աչքեր կան, գողունի ակնարկներ՝ կիսաբաց կուրծքերէն մինչեւ դողացող, պարող ծիծերը։ Փախստական զգուանքներ մէջքերէն, դէպի կանչող մեղկութիւնը զիստերուն... ու ժպիտներ կարմիր, ճերմակ, խածնելու պատրաստ ատամներ։

...Աչքերը կարմրցնող հոտը միսին, բուրաւէտ քրտինքը փութացնող մատներուն վազքը մարմինէ մարմին։

Մեղաւոր ներքնազգեստներ ու կատղած ստինքներ կան։

Լուցկի՛ մը, լուցկի մը մթութեան մէջ վառօթը պայթեցնելու համար։

*
* *

— Կը պարե՞ք, Օրիորդ։

— Սիրով, պարոն։

Նորէն երազահոս երաժշտութիւնը եւ կիսամութը։

Նորէն գարձող, թեւաթափ թիթեռները։

Լաւ կը պարէ. կը խորհի Հը... րանտ, ես ալ բնաւ մոռցած չեմ...։ Ի՛նչ ալ ճկուն է, ի՛նչ մարմին։

Անկիւնի հայելիին առջեւ եւ հայելիին մէջէն կը ժպտի աղջիկը։

Շագանակագոյն մազեր գալարձակ, խոր ու սեւեռող աչքեր, նրբին դիմագիծ ու մանաւանդ ձերմակ թափանցիկ մորթ, կաթնայի վիզով։

Շրթունքներ համբոյրի բացուածքով,..

Թեթեւ անուշահոտութիւն մը եղակներու հոտին պէս ախորժաբեր։

Ու տղան, անոր թեթեւ մարմինը թեւերունմէջ, սահուն տախտակամածին վրայ ձեւերուն գեղեցկութիւնը կը գծէ։

Զարմանալի՛, մասնաւոր ի՞նչ ունին այս մազերը. ի՞նչ նոր հըմայք՝ այս աչքերը, ու ի՞նչ գգլխանք՝ սա բոյրը. Ինչո՞ւ այսքան հաճելի է անոր այտին մօտիկութիւնը, շունչն ու կուրծքին բեռը։

Ինք որ այնքան անգամներ առիթն ունի օրուան մէջ, իր գործին բերումով նայելու այդ բոլոր պտուղներուն՝ յագեցած պարտիզպանի մը պէս։

Ինք որ ձանձրոյթ, գլխու ցաւ կը զգայ բոլոր անուշահոտութիւններէն։

— Ցաճախ կուգա՞ք հոս, օրիորդ։

— Ո՛, ոչ պարոն, առաջին անգամն է։

— Գոհ էք։

— Օ՛հ. այո, դուք լաւ կը պարէք։

— Եթէ հակառակն էր...

— Չեմ գիտեր։

(Երկար անուշ նայուածք մը)։

— Շատ տաք կ՚ընէ հոս, չէ։

— Այո՛, չափազանց։

— Եթէ փափաքէիք, կըրնայինք դուրս ելլել։ Պտոյտ մը պողոտային վրայ։ Գեղեցիկ է օդը։

— Եթէ կ՚ուզէք.. Բայց ըսեմ, երկար ժամանակ չունիմ։

— Հոգ չէ։

— Տղա՛ք, ես կը մեկնիմ, Ցը։

— Ի՞նչ կայ, հա՛, սատանա՛յ, գնա՛, յաջողութիւն, ամէնը չուտես...։

4

Հրապարակին մեծ սրճարանը, աաքէն ծոցն ու գոգը բացած գէր կնոջ մը պէս, դուրսը կպրաձիւթին վրայ տարածեր է իր քղանցքները, սեղաններու եւ աթոռներու իր ամբողջ պահեստով։

Խոշոր, հաստ գաւաթներով լեցուն զովացուցիչներու առջեւ բազմութիւն մը կ՚ըմբոշխնէ աման գիշերը։

Սրճարանին ներսը դատարկ է։ Ծառայողները կ՚երթեւեկեն քրտնաթոր։

Երկու ծայրը երկու մշտաշարժ հովահարներ, մեծ ճանճերու պէս։

Անկիւն մը քաշուած, քոյրեղբայր զոյգ մը եւ դաշնակ մը Շիմանէն կը սիրաբանին։

— Նարնջի մը սառոյցով։

— Երկո՛ւ...

Փ. ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆ

(Շար.)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

Ջոհերուն թաղումը պիտի կատարուի այսօր։ Գալով աղէտին պատճառներուն, տակաւին որեւէ պաշտօնական զեկոյց չէ հրատարակուած։ Պէտք է սպասել որ մասնագէտները վերջացնեն իրենց քննութիւնները։ Սակայն արդէն, կ'եզրակացնեն թէ պայթումը տեղի ունեցած է ոչ թէ հանքին խորը, այլ մակերեսը եւ թէ հանքագործներու մեծ մասը շնչահեղձ եղած են թունաւոր կազերով։ Կ'ըսուի թէ պայթումի պահուն երկու վակոն ուժանակ կը գտնուէր փոխադրութեան գիծերուն վրայ։ Յայտնի ալ չէ թէ ի՞նչ բանի պիտի գործածուէին անոնք։ Այդ ուժանակներու պայթումն է որ ծանրացուցած է աղէտը։

⁂ Ջոհերու թաղման օրը, այս օր, 50.000 գործաւորներ, որոշուած է որ ընդհ. գործադուլ յայտարարեն։ Գործարաններու աշխատաւորներն եւս պիտի միանան բանթողներուն։ Գերմանիոյ ամէն կողմերէն, բանուորական կազմակերպութիւնները ներկայացուցիչներ նշանակած են, մասնակցելու համար թաղման արարողութիւններուն։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Հ.Յ.Դ. ՁԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Այս իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Պուա-Քոլոնպի թաղապետարանի սրահին մէջ

Rue des Halles, Bois-Colombes

կը նախագահէ Ընկ. ԳԱՌՆԻԿ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

կը խօսին ընկերներ ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ և Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժնին կը մասնակցին ՍԻՓԱՆ երգչախումբը եւ ԵՓՐԱՏ նուագախումբը։ Երգ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ եւայլն։ Ընտիր ճաշպանտ։

Հաղորդակցութիւն.—St. Lazareէն 45 Porte կամ Place Clichyէն 40 թիւ թռամուէյ իջնել Place Bourguignon եւ 5 վայրկեանը անգամ մը շոգեկառք կար Սէն Լազարէն իջնել կառ. Պուա Քոլոնպ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

29 Rue Etienne Dolet

կը նախագահէ՝ Ընկ. Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ

կը խօսի Տիկ. ՀԵԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ԺՈՂՈՎԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ *ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Վօան—Վըլէնի ընկերները վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գ. թաղապետարանի Գրադարանին մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Ա. Ջամալեան։*

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

7ՐԴ ՏԱՐԻ ՂԵԿԱՎԱՐ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ 117ՐԴ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Թատրոն Albert Ier 64 rue du Rocher Paris, Վաղը Կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻ «ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ» վէպէն առնուած

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ ԲԱՐՈՅԱԿԻՑ ՏՐԱՄ 5 ԱՐԱՐ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԲԵՄԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ՈՒԺԵՐԸ ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՏՈՄՍԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԸ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ՓՆՏՌԵՑԷՔ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

տոմսերը կը ծախուին Restaurant Floria 61 Rue Mr. le Prince, Restaurant Carlo, 32 Rue St. Lazare եւ Hrand-Samuelի գրատունը 51 Rue Monsieur le Prince. իսկ ներկայացման օրը ցերեկէ վերջ ժամը 2էն սկսեալ թատրոնէն կիշէն։

"ՇԱՆԹ" ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼԵՌՆԵՐ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳՐՔԻ Ա. ՏԱՐԻՆ 1931

Մեծադիր, պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ

Վարչութիւն՝ Վ. Ռ. ԹԱԳԻՒՈՐԵԱՆ

Խմբագրութիւն՝ Մ. եւ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Տարեգրքին իրենց մասնակցութիւնը բերած են ժամանակակից ծանօթ գրագէտներ։

Գինը՝ Ֆրանսա, Սուրիա, Պալքաններ եւ Թուրքիա 40 ֆրանք. Ամերիկա, Անգլիա, Եգիպտոս եւ Պարսկաստան 2 տոլար։

Ապսպրանքները բացարձակապէս կանխիկ։

Դիմել ընդհանուր հասցէին, «Chanth», Arts et Lettres, 94 rue Lafayette, Paris (10e). *կամ* L. Kévonianի, 235 Fbg. St. Martin, Paris (10e).

ՕՐ. ՀԵՐԱՆՈՅՇ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ԿԱՅԾԱԿ ՏԷՐ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Մարսէյլ 18 Հոկտ. 1930

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՂԲԻՒՐ Սերոբ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է,

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին Ռոստոմի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն Ընկեր Օ. Աւետիսեանի բնակարանը 16 Րիւ Պօսէժուր։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Միասին բերել անդամատետրերը անպայման։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Խաչիկ Մկրտիչեանէ եւ Առնաւիլէն Կոնէօէն ընկ. Արփիարէն ներկայ գըտնուիլ անպայմանայսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 7ին, 29 Րիւ Պօսէժուր, Սարսէլ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին, 71 Ave. Kleber։ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին 63 Րիւ տը լա Րէպիւպլիքի սրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր անդամուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ն. Գ. Բ. ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Փըթիթ Սուրս։

ՇԱՎԻԼԻ Երիտասարդաց երկսեռ միութեան անդամները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն ծանօթ հաւաքատեղին կարեւոր խնդրոյ մը առթիւ։

ՀԱՅ ՍՊԱՆԵՐԸ

Հայ Նախկին Սպաներու ընկերակցութիւնը կը պատրաստուի տալ իր տարեկան երեկոյթը, որ տեղի պիտի ունենայ 15 նոյեմբերին Սալ Ժան-կուժոնի մէջ (8 Rue Jean-Goujon)։ ընկերակցութիւնը պիտի աշխատի, որ երեկոյթը հասութաբեր ըլլայ, որպէսզի կարենայ օգնութիւն հասցնել կարօտ հայ սպաներուն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Շաւի Հաճնոյ Հայր. միութեան կողմէ, վաղը Կիրակի օր Սալ տէ Ֆէթի մէջ։ Կը ներկայացուի՝ Պ. Դուրեանի

«ՍԵՒ ՀՈՂԵՐԸ»

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հաճնոյ անկման 10րդ տարեդարձին առթիւ։

Հաճնոյ Հայր. միութեան նախաձեռնութեամբ տեղի կ'ունենայ հոգեհանգիստ—պատարագ վաղը Կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ նահատակներու։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub. St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930

26 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1401 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
(ՄԱՐՏԱԿԱՆ ՈԳԻՆ)

Դաւիթբէկեան կայծէն յետոյ, մօտ 150 տարի, հայ ժողովուրդի քաղաքան սուրը այլեւս չշողաց: Հայութիւնը կրկնակ բռնակալութեան տակ, գետնատարած հնազանդութեամբ տանէր լուծը, ու զինաթափ բազմութիւնները, մտրակի հարուածներու տակ՝ իրենց գլուխը կախեցին արօրին վրայ, ու քրտինքի արդիւնքը գնաց տիրողներուն:

Թշնամին զինուած ոտքէն մինչեւ գլուխը, տէր ու տիրական երկրին օրէնքով, ու միեւնոյն ժամանակ բոլոր պաշտպանութիւններէն օգտուող՝ երբ պէտք էր հալածել ու կողոպտել հայ ժողովուրդը: Հարիւրաւոր տարիներու հարուածներէն հայ ժողովուրդի կորովը չքացած էր, ու երբ բնազդական մղումով անոր հոգին կը փոթորկէր, անզօր յուսահատութեամբ զէնքէ զուրկ բազուկները վար կը կախուէին:

Փշրւած ժողովուրդ. ողբերգական դրութիւն: Հայութեան քաղաքական մտքի զարթօնքը կը զուգադիպէր հայութեան ֆիզիքական այս անպատրաստ վիճակին, ու հայութիւնը գլուխ կը բարձրացնէր անվարժ բազուկներով:

Դիւանագիտական ճակատներէն յուսալքուած «Երկաթէ շերեփի» նշանաբանը սեփականութիւնը կը դառնար բազմութիւններուն եւ Րաֆֆիի հերոսները «կայծեր»ու էջերուն մէջ յաղթականօրէն կ'արշաւէին: Բայց հայ ժողովուրդն ազատութեան բեմին վրայ կը կենար իր ցնցոտիներով՝ հովիւի ... մը ձեռքին:

Ազգը կը սպասէր Վահագնի գալստեան:
Ու ան եկաւ յանձին Դաշնակցութեան:

Արարօն ու Ցունօն լեռներու բարձունքներէն լռութիւնը ...ցեցին, երբ հազիւ դաշոյն մը եւ ատրճանակ մը ունէին: ...նոնք քարանձաւներուն մէջ շուտով գտան քանի մը խիզախ ...կերներ, ու Սասունցի Դաւիթին պէս վար իջան՝ պատուհասելու դաժան բռնակալը: Հնգեակը տասնեակի բարձրացաւ, տասնեակը հարիւրեակի: Ու տասնեակ տարիներու մարտի եւ անզուգական պայքարի հնոցէն դուրս եկան Դումանները, Գէորգ Չաւուշները, Սերոբներն ու Անդրանիկները, որոնցմէ շատերը ...օրէն ինկան մարտի դաշտին վրայ, բայց անոնց մէկին ...արէն՝ տասնեակ արի մարդիկ արիւնոտ դրօշը վերցուցին՝ ազատութեան կռիւը շարունակելու համար:

Հազարաւոր յայտնի ու անյայտ զինուորներ իրենց անձն ...րացան, պաշտամունքի առարկայ դառնալով սարսափի մատնուած հայ ժողովուրդին, որ իր ազատագրութիւնը կը վստահ... այս ԱՆՁՆՈՒՐԱՑՆԵՐՈՒՆ,—ֆետայիներուն:

Հայ ժողովուրդը կամաց կամաց սիրտ կ'առնէր, եւ եթէ ...գուածօրէն տակաւին անընդունակ էր արիութեամբ իր ...ամութիւնը կերտելու գոնէ իր ծոցէն ծնունդ կուտար ըն... ու արի անհատներու որոնք իրենց անձնական օրինակով ...ութիւն պիտի տային հայկական հին կորովին:

Դաշնակցութիւնը կը դառնար հայութեան ազատագրական ...րանակը, ու կը կոչուէր հայութեան մարտական կուսակցութիւնը: Դաշնակցութեան հակառակորդները շատ անգամ ...շնակցութեան վրայ յարձակումներ գործած են, թշնամ...ու մարտական ուժը: Բայց այդ մարտական ոգին էր, որ ... տեղ պաշտպան հանդիսացաւ հայ բազմութիւններուն: ... եթէ պրպտենք քառասուն տարուան փոթորկալի անցքերը ... տեսնենք որ բազմաթիւ դժբախտութիւնները՝ ստրկա...ութեան, իսկ պատմութեան լուսաւոր էջերը՝ Դաշնակցութեան մարտական բազուկին կը պարտինք:

Դաշնակցութեան մարտական դպրոցէն ելան այն աննման ...ները, որոնք փոքրաթիւ խմբերով սարսափը դարձան ...արձակ ու անգութ բռնակալներուն: Ու այդ փոքրիկ կո...երն էին, որ յետոյ հայկական բանակ մը դարձան Հայ-Թաթարական կռուի ընթացքին (1905), որպէսզի յետոյ՝ Հայ ...ւորական բանակները կազմէին հազարեակներով, ու ապա ...քը դնէին Հայաստանի Հանրապետութեան բանակին: ...մէնը երեսուն տարուան ստորճանական զարգացումով, ...րօի եւ Զաւուշի հնգեակը կը մեծնար ու շարքի կը կենար ...տասնեակ հազարով, միշտ հայ ժողովուրդի ազատութեան ի ...իր:

Այսօր, հերոսական հովեր առնողները շատ են, մեծ յաղ...ականներու պահանջատէրները թերթէ թերթ կը վխտան. ...յոց կորովի եւ կռուի ընդունակութեան մասին ...տողութիւններ ընողները լայնաբերան կը ճառեն, բայց ... անդրադառնար քառասուն տարուան դժնդակ պայման...րուն եւ այդ քար անտարբերութեան, որ յայտ բերին ...ունեւոր դասակարգը եւ հակադաշնակցականները միասին ...յութիւնը զինաթափ պահելու համար:

Դաշնակցութիւնն իր արեան քրտինքով եւ անհաշիւ զո...րով միայն կրցաւ մարտական ջիղը արթնցնել հայ ժողո...ւրդին մէջ, որ բրաւ իր կարելին եւ երբեմն խիզախեց անկա...լին, մեր ժողովուրդի ֆիզիքական գոյութիւնը փրկելու համար:

Փառք այս սերունդին:

Կ. Ս.

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ.— Երէկուան «Յառաջ»ի մէջ «Նամակ ...գրութեան», ազատ սիւնակին տակ տպուած էր Վ. Շուշան...ի նամակը Ա. Խոնդգարեանի դէմ: Պէտք կը զգամ յայտնելու ... քննադատութեան եւ վիճաբանութեան այդ ձեւերը անձնապէս ... գտնեմ անտեղի եւ անյուրջ:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քոսթ եւ Պէլլոնթ վերադարձան

ՓԱՐԻԶ, 25 հոկտեմբեր.— Այն պահուն որ թերթը մամուլին կը յանձնէինք, Քոսթ և Պէլլոնթ հասնելու վրայ են Պուրժէի օդանաւային կայանը, ուր պիտի ընդունուին օդանաւային նախարար Լօրան Էնաքի կողմէ: Անկից, յատուկ պատուիրակութեան մը առաջնորդութեամբ, պիտի երթան Հանրապետութեան Նախագահին պալատը, Նախարարներու, պետական, օտար եւ ֆրանսացի անձնաւորութեանց ներկայութեան ստանալու իրենց տրուած շքանշանները: Անկից վերջն է որ Փարիզի Թաղապետական Խորհուրդին Նախագահը Քոսթի եւ Պէլլոնթի թափօրը պիտի առաջնորդէ Փարիզի Քաղաքապետարանը, ուր պիտի սկսին պաշտօնական եւ ժողովրդական հանդէսները: Փարիզ քաղաքը երկու հերոսներուն պատրաստած է հոյամէական ընդունելութիւն մը: Անոնց ժամանման առթիւ Փարիզի Թաղապետական Խորհուրդին Նախագահը հրաւէր ուղղած է ժողովուրդին որ դրօշազարդեն բնակարանները:

Հավր քաղաքը իր կարգին, խանդավառ ու փառաւոր ընդունելութիւն մը պատրաստած էր երկու օդանաւորդներուն: Ժամը 1.30ին «Ֆրանս» անդրատլանտեան շոգենաւը կը խարսխէր Հավրի նաւահանգիստը, եւ մինչ բոլոր ճամբորդները դուրս կ'ելլէին, երկու օդանաւորդները կը մնային ներսը, սպասելու համար որ ժամը 4ին սկսին պաշտօնական ընդունելութիւնները:

Ի պատիւ անոնց, քաղքին սակարանը, դրամատունները և դպրոցները փակուած էին, ինչպէս նաեւ թաղապետական սպասարկութիւնները եւ կարգ մը գործարաններ: Քաղաքը ստացեր էր հանդիսավայրի մը երեւոյթը. հսկայ բազմութիւն մը խուժեր էր քարափ իր խանդավառ հիացումը յայտնելու հերոսներուն, որոնց ֆրանսական կառավարութեան կողմէ բարի գալուստ եւ շնորհաւորութիւններ յայտնեց օդանաւային նախարարին ընդհ. քարտուղարը: Քարափէն դէպի Հավրի քաղաքապետարանը կարելի է ըսել թէ ասեղ ձգելու տեղ չէր մնացած: ժողովուրդը լեցուցեր էր փողոցները, ուրկէ պիտի անցնէր Քոսթ եւ Պէլլոնթ եւ խլացուցիչ ծափերով ու խանդավառութեան կանչերով կը թնդացնէր օդը, հակառակ տեղատարափ անձրեւին: Ինքնաշարժերը բազմեր էին երկու հերոսները, մէկ ժամուան մէջ միայն հազիւ կրցաւ կտրել երկու քիլոմեդր հեռաւորութիւնը, որ քաղաքապետարանը կը բաժնէ քարափէն:

Օդանաւային ծանր արկած մը

Քոսթի եւ Պէլլոնթի յաղթական վերադարձին կը զուգադիպի օդանաւային ծանր արկած մը: Մինչ երկու հերոսները Հավրի մէջ կը քաղէին իրենց արժանաւոր դափնիները, Փարիզի մէջ նորէն, յանդուգն թեւեր կը փշրուէին եւ երկու երիտասարդ օդանաւորդներ կ'ածխանային բոցերու մէջ: Ժիլպէռ Լան եւ Փիէռ Սիլվէրպօն, հազիւ մեկնած Պուրժէի կայանէն դէպի Ատիս-Ապապա, ուր կ'երթային ներկայ ըլլալու թագադրութեան հանդէսին, զոհ կ'երթային արկածի մը: Առտուն, թռիչքի մէկ քանի ապարդիւն փորձերէ վերջ, կէսօրին ձգեր էին իրենց մեկնումը: Օդանաւուն բեռը ծանր էր: 1600 լիդր էսանս առեր էին: Կայանին հրամանատարին պարտադրութեամբ քանակը իջեցուցին 600ի միայն:

Կէսօրէն վերջ ժամը մէկի ատեն, օդանաւը դժուարութեամբ սկսաւ սաւառնիլ, բարձրութեամբ մը եւ արագութեամբ մը, որ անբաւարար կը թուէր ըլլալ: Օդանաւը յանկարծ ծռեցաւ թեւին վրայ, եւ Պուրժէի կայանէն, դիտակները նշմարեցին որ, ան կ'անհետանար տուներու ետին, ուրկէ անմիջապէս կը բարձրանար բոցի եւ ծուխի հսկայ սիւն մը: Օդանաւը ինկած էր տան մը բակին մէջ եւ կրակ առած: Հրշէջները փութացին օգնութեան եւ դժուարութեամբ կրցան մեծ հրդեհի մը առաջքն առնել, սակայն օդանաւորդներն արդէն ածխացեր էին բոցերուն մէջ:

Անգլիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը

ԼՈՆՏՈՆ, 22 հոկտ.— Անգլիոյ արտաքին նախարարը Հէնտէրսըն ճառի մը մէջ, պարզեց աշխատաւորական դահլիճին արտաքին քաղաքականութիւնը:

— Մեկուսացման քաղաքականութիւնը կասկածներ արթնցուց մեր հին պետական մարդոց մտքին մէջ: Անոնք ստիպուեցան ընդունիլ թէ մեր կղզիներուն բարգաւաճումը կապուած է ուրիշ երկիրներու:

«Այսօր դեռ, այդ աւանդական քաղաքականութիւնը կը հետապնդենք, բայց այն հիմնական տարբերութեամբ, որ մինչեւ 1914 գոյութիւն ունեցող մեկուսացման քաղաքականութեան ըմբռնումը լքուած է միջազգային պայմանագրութեանց կնքումով: Այս կենսական փոփոխութեան տուն տուաւ 1914ի աղէտը: Ազգերու դաշինքը ներկայիս հիմնաքարն է անգլիական քաղաքականութեան»:

Հէնտէրսըն յետոյ յիշեց երեք գլխաւոր կէտերը, զորս պէտք է հետապնդէ Անգլիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը:

1.— Ուրիշ պետութեանց հետ, հաւանական տարակարծութեանց կարգադրում փոխադարձ համաձայնութեամբ:

2.— Ստեղծել եւ քաջալերել ազգերու հասարակաց շահերուն համար օգտակար նկատուող միջազգային գործակցութեան հաստատութիւններ:

3.— կատարելագործել Ազգերու Դաշնակցութեան կազմակերպութիւնը, ուժեղացնել անոր օրէնքները, որպէսզի ժընեւի կազմը կարենայ դիմագրաւել ամէն հաւանական տագնապի:

Հէնտէրսըն յետոյ պարզեց Ազգերու Դաշնակցութեան կատարած գործը, միջազգային զանազան համաձայնութիւնները, Լոքարնոյի եւ Փարիզի դաշինքները եւ անցնելով զինաթափութեան հարցին, յայտնեց թէ Ազգերու Դաշնակցութեան հաստատման նպատակը երբեք իրականացած չպիտի ըլլայ, եթէ ընդհ. զինաթափութեան շուրջ միջազգային համաձայնութիւն մը չկնքուի:

Գերմանիա դեռ չէ հանդարտած

Գերման Խորհրդարանի համայնավար խմբակը պահանջ ներկայացուցեր էր անմիջապէս ժողովի հրաւիրել Խորհրդարանը, հարցապնդում ուղղելու համար Ալստորֆի հանքային աղէտին մասին: Խորհրդարանի Նախագահը մերժեց հետեւանք տալ համայնավարներու այս խնդրանքին, յայտնելով թէ որոշուած ըլլալով նիստերը վերաբանալ Նոյեմբեր 3ին, իրաւունք չունի ոտնակոխ ընելու քուէարկութեան արդիւնքը:

⁂ Գերման դահլիճը նիստ գումարեց եւ քուէարկեց 1931ի ելմտացոյցի օրինագիծը: Նոյնպէս, առանց սպասելու Խորհրդարանի քուէարկութեան արդիւնքին, Նախարարներու թոշակին վրայ 100ին 20 զեղչի մասին, Նախարարները որոշեցին Նոյեմբեր 1էն սկսեալ՝ հրաժարիլ իրենց այդ պաշտօնէն:

⁂ Ընկերվարական հաւաքոյթ մը որուն կը մասնակցէին հինգ հազար հոգի, Տրէստի մէջ, եւ ուր կը խօսէր Խորհրդարանի Նախագահը Լէօպէ, խանգարուեցաւ հակառակորդներու կողմէ, որոնք սրահը թունաւորեցին արտօսրաբեր կազով:

Պրազիլիոյ յեղափոխութիւնը յաղթական

Պրազիլիոյ կառավարութիւնը տապալեցաւ, շնորհիւ Ռիօ-տէ-Ժանէյրոյի զօրախումբին, որ կառավարութեան կողքին պայքարելէ յետոյ ընդդէմ ըմբոստներուն, իր կարգին ըմբոստացաւ, իր հետ ունենալով ժողովուրդին մեծամասնութիւնը: Զօրախումբին ըմբոստացման պատճառ եղած է այն զրոյցը թէ կառավարութիւնը որոշած է թունաւոր կազեր գործածել ըմբոստներուն դէմ, որոնց յաջողութիւնները սկսեր էին վախ ազդել:

Ըմբոստացած ամբոխը կրակի տուաւ կառավարական թերթերու շէնքերուն: Հրշէջները վազեցին հրդեհի վայրերը, բայց ձգեցին որ շէնքերն այրին ու գոհացան արգիլելով հրդեհին ծաւալումը: Այս միջոցին, հսկայ բազմութիւն մը կը պատրաստուէր քալել Նախագահական պալատին վրայ: Նախագահը երբ ստացաւ երեք ըմբոստ զօրավարներու կողմէ ստորագրուած վերջնագիր մը, անմիջապէս հրաժարեցաւ եւ փախաւ: Զրոյց շրջեցաւ թէ ան ապաստանած է Փորթուգալի դեսպանատունը, ուր սակայն, կը մերժեն այդ մասին որ եւ է յայտարարութիւն ընել:

Գողպատեայ սաղաւարտներու ծրագիրը

Պատասխանելով ֆրանսացի օրագրողի մը կիւսթավ Հէրվէյի Թելադրութեանց, որոնցմով կ'առաջարկէ նախկին պատերազմիկներու ընկեկակցութեանց հովանիին տակ, հիմնովին վերաքննութեան ենթարկել խաղաղութեան դաշնագրերը, «Պողպատեայ Սաղաւարտ»ներու ընդհ. հրամանատարը կը գրէ իրենց թերթին մէջ.
— Պողպատեայ Սաղաւարտները կը հետապնդեն հետեւեալ գլխաւոր կէտերու իրականացումը, ջնջում պատերազմական հատուցումներու, վերադարձ գերմանիոյ Սարրի աւազանին, ստեղծում մեծագոյնգերմանիոյ, գերմանիոյ կողմէ վերստացում գաղութներու. գերմանիա պէտք է ազատ ըլլայ ուզած կերպով զինուելու, եւն.:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՎԷՆԻԶԷԼՈՍ ԹՈՒՐՔԻԱ Կ'ԵՐԹԱՅ.— Աթէնքէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Պ. Պ. Վէնիզէլոս եւ Միխալաքօփուլօս իրենց Էնկիւրի ճամբորդութիւնը Հոկտ. 30ին յետաձգած են: Այս յետաձգումը եղեր է այն պատճառաւ որ հունգար վարչապետը կոմս Պէթլէն նոյն ատեն Էնկիւրի պիտի գտնուի: Պ. Վէնիզէլօս Հոկտ. 30ին անպատճառ ճամբայ պիտի ելլէ:

ԹԱՏՐՈՆ ՀԱՅ ԳԵՐԵԶՄԱՆՆՈՑԻՆ ՎՐԱՅ.— Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը ծրագրած էր Թաքսիմի հրապարակին վրայ արդիական մեծ Թատրոն մը կառուցանել, բայց գետինը սուղ ըլլալուն համար որոշած էր ուրիշ տեղ մը շինել:

Թուրք շրջանակներէ բխած լուրի մը համաձայն, քաղաքապետութիւնը կը խորհի Թատրոնը շինել Բանկալթիի Հայոց գերեզմանոցին տեղը:

«Ազդարար» կը կարծէ թէ այս զրոյցը չի կրնար ճիշդ ըլլալ, որովհետեւ Բանկալթիի գերեզմանոցը հայ համայնքին սեփականութիւնն է, եւ այս իրաւունքը ճանչցուած է օրինական անվիճելի փաստաթուղթերով:

ԻԶՄԻՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱՐԴԻՒՆՔԸ.— Իզմիրի Թաղապետական ընտրութիւնը աւարտած եւ քուէհամարը հետեւեալ արդիւնքը տուած է.— Խալքը առած է 14624, իսկ Սէրպէսթը 9,600 քուէ: Անկախ թեկնածուներուն տրուած քուէները 20 հազար եղած են, 1098 քուէ ալ չեղեալ նկատուած է անստորագիր ըլլալուն համար:

ԴԷՊՔ ՄԸ ԿԱՐՍԻ ՄԷՋ.— Կարսի մէջ, Սէրպէսթ կուսակցութիւնը ընդհ. դատախազութեան բողոքած է. որովհետեւ կարգ մը գաղտնի ոստիկաններ կուսակցութեան շէնքէն դուրս ելլողները պահականոց տանելով հարցաքննած եւ անոնց վկայագիրները պատռած են:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՄԱՍՍԱ,,Ն

Յեղափոխութիւնը ինծ առաջին անգամ յայտնուեցաւ կախաղանի մը տակ։

Երեխնակ մը տարիներ առաջ, ապշահար, առաւօտ մը, Կարնոյ հրապարակներէն Կէօլ Պաշիի մէջտեղ, երեք ցիցերու կատարէն առկախ կը ճօճէր սպիտակազգեստ մարդ մը — Յեղափոխութիւնը,— վիզը՝ծուռ, դէմքը՝ քէնոտ ու թեւերը՝ յուսահատօրէն լքուած. արեւոտ ճաճանչ մը երկիւղով թառեր էր ճակտին ու ստուերի տխրութիւնը ձգեր անոր աչքերուն, դէմքին վրայ. սուինամերկ զինուորներու օղակ մը կը սեղմուէր, կը խտանար կախաղանին շուրջ, ի՞նչ բան արգիլելու, ի՞նչ պաշտպանելու եկած էին անբան այդ էակները. ինչո՞ւ այդ սուսերամերկ գունդը մեռեալի մը շուրջ. թերեւս կը վախնային թէ կեանքը պիտի խուժէ յանկարծ, պիտի շռայլուի ձողերն ի վեր ու աշխարհ պիտի տանի Յեղափոխութիւնը,

Ափսո՛ս, երկիրը լքեր էր իր զաւակը ու Յեղափոխութիւնը, յանձին Արամ Արամեանի, կըրնար երգել,

կախաղանէս խեղդուկ ձայնով.
Պիտի ճչամ, պիտի կանչեմ...

Մանուկ հոգիիս անդրանիկ պարտութիւնը ապրեցայ այդ օրը. մեռեալի մը հետ կախուած, չարչարուած, թաղուած կը զգայի ինքզինքս. բայց միեւնոյն ատեն խիղճս ուժանակի մը նման կը պայթէր ներսիդիս ու կը թուէր թէ արեւուն լոյսն անգամ կը շղթայէր, կը խեղդէր զիս։

Բայց օրերուն յորձանքին ուժով երէկուան մանուկները հասունցան։

Ես ալ ըմբռնեցի թէ Յեղափոխութիւնը կախաղաններու տակ միայն հասակ կը քաշէ,թէ մարդու մը կեանքը ժողովուրդի մը ապագային վրայ ալիք մըն է պարզապէս. ըմբռնեցի թէ գաղափարներու, իտէալներու ուժը մեր մարդոց ֆիզիքական սահմանները կը գլէ կ'անցնի ու վեր կը մնայ մեր ճակատագրէն, մեր կեանքէն ու մահէն։

Եկաւ ժամանակ մը որ ես ալ, շատ շատերու նման Յեղափոխութեան գաղափարը շփոթեցի, նոյնացուցի Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան հետ։

Երկար ատեն, մինչեւ 1908ի սահմանադրական մեծ խաբկանքը, Դաշնակցութիւնը մնաց ինծ համար խորհուրդ մը, տեսակ մը սրբութիւն։ Մանկունակ երկիւղածութեամբ տակաւին կը յիշեմ Կարնոյ Ջափառին խանը Կովկասի սուրհանդակին անշուք այդ կայանը, ուրկէ «Դրօշակ»ը, նըբին թուղթի մը մէջ պարուրուած այդ խանդավառութիւնը, այդ կրակը, դուրս կը սողոսկէր գողունի, կը հոսէր կը տաքցնէր երիտասարդութեան մը արիւնը։

1908ին, ցնորքէ մը շլմորած աչքերով տեսայ որ երբեմնի կախուող Յեղափոխութիւնը յանկարծ յարութիւն առած է։

Այդ օրերուն, տեղատարափի մը նման Դաշնակցութիւնը կը թափանցէր երկրէն ներս. հոգիներու զօրաշարժ մըն էր պարզապէս. ժողովրդական շարժումը խմոր մը, սեւեռում մը կը գտնէր. կուսակցութիւնը ինքզինքը չէր պարտադրեր, ոչ ալ կը փորձէր հրաւիրելու, հրապուրելու. ոչ, մարդիկ ինքնաբերաբար, կարծէք ի ծնէ լեցուած կր զգային դաշնակցական տրամադրութեամբ, հասարակաց ոգիով։

Երկիրը մէկ շունչով միահաղոյն թափով կը գտնէր իր հոգեբանութիւնը, իր ներզօր արտայայտութիւնը յանձին Հ. Յ. Դաշնակցութեան։

Ու կարծեմ իր քառասնամեայ պատմութեան կարկառուն ջիղը եղած է ասիկա. հայ կեանքին չարաշուք կամ յուսալիր ամէն մէկ րոպէին, հայ ժողովուրդը, հոգին ձայնը իր մէջ լսող հայ զանգուածը, Դաշնակցութեան մէջ է միայն որ գտած է իր թագուն բաղձանքներուն բառը, իմաստը եւ շեշտը։

Ինծ կը թուի թէ կը սխալին անոնք որոնք առհասարակ յեղափոխութիւնը, մասնաւորաբար Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը կը նկատեն իբրեւ մակաբոյծ, ներածուած շարժում մը հայերականութեան մէջ, այս մտածումը դաւանանքն եղած է եւ է տակաւին ապահով գաղութներու մէջ բարձր ապրող շրջանակներուն. տոհմիկ արմատին կապուած հայ ժողովրդական շառաւիղները չէին կըրնար այդպէս մտածել ։

Արտասահմանեան քուրային մէջ թրծուած մտաւորականներ անկարող պիտի ըլլային յեղափոխական մտայնութիւնը պարտադրել, եթէ ժողովրդական հոգին պատրաստ չըլլար անգիտակից, զուսպ խմորումով մը։

Հ. Յ.Դաշնակցութիւնը պոռթկումն եղած է այսպէս իր հողին հաւատարմօրէն կառչած ու այդ իսկ պատճառաւ տառապող ցեղի մը յուսահատ ընդվզումին, անխուսափելի ճարահատ մալուցքին։

Անկարելի է ըմբռնել, նոյնիսկ զատել կուսակցութիւնը այդ բնաւէր զանգուածին կեանքէն. միայն Դաշնակցութիւնը իր տարրին մէջ կը գտնուէր. այդ տարերային խաւին ծոցէն ելած անհատներ միայն ուղղութիւն տուեր եւ նոյնիսկ գիտցեր են զսպել կարգ մը մտաւորական պետերու խէժալիրգմը։

Կուսակցութեան կազմը,ահա այսպէս, հայելին եղած է հայ ժողովուրդի աշխատաւոր զանգուածին. հոն քով քովի, ափ ափի մէջ, գործակցած են մտաւորականն ու բանուորը, բէնչպէրն ու ուսուցիչը, խորհողը եւ կռուողը, Ջաւարեաններ,Ռոստոմներ, Զաւրիեւներ, Անդրանիկներ, Գէորգ Չաւուշներու, Սերոբներու կողքին։

Կուսակցութեան բարոյական դիմագիծը, հայ ժողովուրդի յատկութիւններուն, ինչպէս նաեւ, ափսո՛ս,թերութիւններուն լոյսովն ու ստուերովը թաթաւուն է։ Ընտրանին անբաժան եղած է մարդկային և ․օ․ֆ․ էն. հերոսներու արահետին վրայ դաւաճաններ բորբոս կապած են երբեմն. նուիրեալներու,անձնազոհներու տուրքերու մէջ գիտցած էին սպրդիլ, աւա՛ղ, բախտախնդիրներու, խաչագողներու լպրծուն տիպարները, — դիրտը զտարիւն բաժակին — որոնք կուսակցութեան հըմայքը փորձած են շահագործել։ Ո՞ր կուսակցութիւնը արդէն չէ տուժած երբեմն այդ ինքնակոչ մակաբոյծներէն, որոնց անպատասխանատու խօսքերը եւ արարքները միայն չարագործուած են իբրեւ փաստ անբարեխիղճ քննադատներու կողմէն։

Դաշնակցութիւնը սակայն, իր ամէնէն տագնապալից օրերուն, բարոյական գիտակցութիւնը վեր դրած է կազմակերպական ամէն նկատումներէ. կենդանի խղճմտանքը, Ջաւարեանը աւանդութիւն մըն է, որ մղած է կուսակցութիւնը միշտ դէպի բիւրեղացում, նոյնիսկ ի գին զոհողութիւններու, ինչպէս թանկագին քարը, որ որքան յղկուելով պակսի, այնքան կը շահի որակով։ Այդ տեսակէտով դաշնակցական կեանքը դաստիարակութիւն մըն է, որուն դրոշմը անեղծ կը մնայ տարիներու բաժանումէն վերջն ալ։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՆԱՒԻ ՄԸ ՄԷՋ

Ապստամբութիւն ծագեցաւ լէնին նաւին մէջ, երբ խարսխած էր Սուխումի նաւահանգիստը (Սեւ ծով)։ Նաւազները սպաննեցին նաւապետը։

ՃԱՄԲՈՐԴԻ ՋԳԱՅԱՐԱՆՔՈՎ

ԺԵ.

ՍԹԷԼԼԱ-ՓԼԱԺ

Փախանք նոր անտառներու մէջէն, ուր առատ էին եղեւինները ու բեւեկնիները։

Ճամբան, հեւասպառ և տաք մորթովխափշի՛ խղբպէս, կը մտնէ Սթէլլա փլաժ, եւ կ'երթայ կը փռուի աւազոտ գետնին վրայ։ Տուները քէնոտ են, իրարմէ հեռու, մէկը ծառի մը տակ իր շուքին կտաւը կը գործէ, ուրիշ մը պարտէզի մը մէջ կախօրրան է նստեր։ Եւ դեռ տուներ, որ կը քալեն ճամբուն եզերքէն ուղտերու պէս, քինախնդիր ու բարկացած։

Ալի՛ր, ալի՛ր, ամէն կողմ ալիր, երկինքը ալիր, գետինը ալիր։ Սպիտակ աւազը ճերմկցուցեր է մարգագետիններն ու պարտէզները։ Եւ ճիշդ ինչպէս ձիւնին վրայ, կարելի է ցոյց տալ թէ ո՛ւրկէ պտըտեր են շուներն ու թռչունները։

Ծովը չերեւիր, ճերմակ հողաթումբերը կը ծածկեն զայն։ Մինչեւ այդ հողաթումբերը, որոնք կը բարձրանան փրփրուն ալիքներու պէս ճիշդ ծովուն խոնճանին մօտիկէն, նոր շէնքեր կը կանգնեն եռանդագին։ Բոլոր շինութիւնները նոր են։ Կը հաւատան թէ շուտով այս փլաժը այնպէս պիտի բարեզարդուի, որ պիտի կրնայ մրցիլ Փարի-Փլաժի հետ։ Այժմ դեռ գիւղի մը պէս անշուք է, եւ ագարակի մը պէս խաղաղ։

Քաղաքը կը ձգենք ու կը մխրճուինք անտառներուն մէջ։ Ծառուղիներուն եզերքը ձապէններ կան, որոնք ցոյց կուտան հայ սկաուտներու բանակումին վայրը։

Ահա ծառերու վրայ շինուած կամար մը, ուրկէ կը կախուի, արեւի մը պէս, հայկական դրօշը։ Մուտքն է հայ սկաուտներու բանակավայրին։

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԸ

Վրանն՛ր, վրանն՛ր...

Ու վայրկենապէս աչքիս առջեւ կը պատկերանայ այն վրանը, ուր կը մտնէինք, զինուորական մարզանքներէն վերադարձին, յոգնած ու քրտնած։ Հրացանին բեռէն ու փամփշտակալներէն ազատած՝ մեր կռնակը կուտայինք ոլորուած «պաթանիէ»ներուն ու կ'երազէի՛նք, կ'երգէի՛նք... մինչ Քուլէլիի զինուորական վարժարանէն բերուած թուրք չափահաս որբերը կ'երգէին ու կը պարէին.

Ամա՛ն չէյմէ, ճանը՛մ չէյմէ,
Սկիտարըն քըզլարը
պիրպիրինտէն սէյմէ...
կիտէրիմ մէյխանէյէրէ,
Ըրմաք քէնարընտա,
Քըզլար չալար մուզիքա,
Ցավուլ զուրնա տարպըքա,
... Պո՛ւզ կիպի բաքը
Իչէր իչէր աղլարը՛մ...

Յանկարծ կը ցատկէր Պէյեազը, մոնկոլեան աչքերով եւ մատ մը ճակատով այդ տղան, տաշորինակ պար մը կը դառնար վրանին մէջտեղը։ Ընկերները ծափ կը զարնէին ու կ'երգէին, Պէյեազ կը դառնար, կուզ կ'ըլլար, ոտքի վրայ կը կենար, հաւի պէս գլուխը կը ճօճէր ու կը կտկտար, պահ մը կը կենար բան մը արտասանելու համար.

Հավայա աթըըմ ֆըշէնկի,
Ցէօնտիւ տօլաշտը դէր քէօշէյի,
... Քայսէրինին էշէյի...

Ակնարկութիւնը, ինչպէս միշտ, ուղղուած էր Կեսարացի թուրք երիտասարդի մը, որ խելօքիկ կը նստէր եւ այս զուարճութիւններուն չէր մասնակցեր։ Փիլիսոփայ տղայ մըն էր, կը սիրէր վիճիլ բնազանցական հարցերու մասին։ Հետը շատ եմ վիճաբանած, կը խոստովանիմ որ խորունկ տղայ մըն էր։ Չէր սիրեր զինուորական կեանքը, սակայն հայրը կ'ուզէր որ սպայ դառնար։ Եւ տխո՛ւր շեշտով մը կը գանգատէր հօրը դէմ։

Օր մը, ձանձրոյթի պահու մը, երբ դուրսը անձրեւ կու գար եւ բոլորս լուռ նստած էինք վրաններուն տակ, անգիտակցաբար երգ մը սուլեցի.

Լուսին չկար, մութ գիշեր էր,
Մի խումբ կ'երթար արագ արագ։

Իզմիրցի թուրք տղայ մը ոտքի ցատկեց եւ պոռաց.

— Տղա՛ք, հայկական քայլերգ կ'երգէ... Ատափազարցի՛ն...

Ամբողջ վրանին տակ բոլորը ոտքի ցատկած էին արդէն։ Չեմ գիտեր ի՛նչպէս եղաւ, զարմանքէ՞ս թէ վախէս, հաւասարակշռութիւնս կորսնցուցած, կը շարունակէի սուլել.

Ցեսանք որ քաջ Խանի խումբն
էր,
Զինուած էին բոլոր նըրանք...։

Ես կը սուլեմ սկաուտներուս մէջէն, այնպէս որ դժուար է իմանալ թէ ո՞վ է սուլողը։ Կեսարացին կեցաւ մօտս եւ ըսաւ թէ ես չեմ սուլողը։ Այն ատեն ո՞վ էր սուլողը։ Մինասը չկար վրանին տակ։ Ուրեմն ո՞վ կըրնար հայկական քայլերգ մը սուլել վրանին տակ։ Ըսի թէ հայկական երգ չէր, թէ ես ալ լսեցի, թէ քովի վրանէն կու գար ձայնը։ Կեսարացին շարունակեց պաշտպանութիւնը նոյն ձեւով եւ թուրքերը նստան սրտնեղ եւ բարկացած։ Քիչ յետոյ եկաւ Մինասը։ Միակ հայ ընկերս, բնիկ Սեւերեկցի, կրակոտ եւ անձնուէր։ Ըմբաձգութեան դասերուն մէջ, միշտ Մինասն էր, որ կը շահէր առաջնութիւնը, կատղեցնելով թուրք ընկերները։ Ես քիչ մը կանուխ կը պայթեցնէի ռումբը, ինչո՞ւս պէտք առաջնութիւնը եւ ինչո՞ւս պէտք կրակը։ Կը նախընտրէի լաւ սորվիլ քարտիսագրութեան, անթել հեռագիրի, ռազմավարութեան, տեղագրութեան (topographie) տեսական դասերը։ Բայց Մինաս ռումբը կը պայթեցնէր ճիշդ նշանակէտին գըլխուն։ Երբեմն յանդգնութիւնը կ'ունենար պայթեցնելու օդին մէջ,

— Պոմպաճի՛ Էրմէնիլէր, կը մրմռային թուրք ընկերները։

Թուրքերը սկսան նեղել զայն։ Բայց յանդուգն եւ կռուազան էր ան, սկսաւ բերանացի կռիւ մը, որ հետզհետէ մեղմացաւ վերջացաւ։ Մինաս կը սպառնար բոլորին։ Եւ թուրքերը լաւ գիտեն թէ «դանակը ոսկորին հասած մարդը» ինչե՛ր կրնայ ընել։ Երկու օր առաջ, փորձը ցոյց տուեր էր եւ՝ որ Մինասէն շատ ու շատ խելօք էի։ Քիչ մնաց վրանն ալ քանդէինք։ Պէտք է խոստովանիլ, որ թուրքերը երբեք չմիջամտեցին, երբ իրենց Այաշցի ընկերոջ ուժը տկար եկաւ։ Թերեւս կը վախնային միջամտութենէն Մինասի, որ բանակէն կուգար եւ «կրակ տեսած էր»։

Եւ այսպէս, շաբաթը քանի մը անգամ մեզի դէմ բռնկելէ յետոյ, կը նստէին ու կ'երգէին լպիրշ երգերը թուրք բանաստեղծութեան.

Շարպիէ սէմթինտէ, ամա՛ն, Թէ-
բագիլի չէշմէյէ՛ր...

Կ'երգէին «Թոմպուլ Մարիքա»ն ու կը զուարճանային թըրքական վրաններուն տակ։

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐԸ

Իսկ հայկական վրաններուն տակ, հակադրութիւնն ահաւասիկ։

Քիչ մը մխրճուելէ յետոյ ծառերուն մէջ, կը հասնինք բացաստան մը։ Գետինը աւազ է ամբողջ։

Իւրաքանչիւր վրան լարուած է ծառի մը հովանիին տակ։ Խումբ մը փոքրիկ սկաուտներ կ'օրօրուին ծառի մը վրայ, որ ծռեր է գետին։ Ուրիշ խումբ մը «ցատկէ-պառկէ» կը խաղայ ճամբուն վրայ։ Երեք պատանիներ փռուած են արեւուն տակ, կիսովին թաղուած աւազին մէջ, եւ զրոյց կ'ընեն։ Վրանի մը տակէն անուշ երգի մը թելը կ'երկարի։

Սկաուտներուն պետը, Հ. Աբէլեան, ինծի ցոյց կուտայ բոլոր վրանները։ Մաքուր ու կոկիկ. արեւը որ կը թափանցէ ներս, անուշ գոյն մը կուտայ «սեննակին»։ Ահա մառանը.

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՏՂԱՆ ՈՒ ԱՂՋԻԿԸ

— Աղջի՛կ, քո անուն ի՞նչ է։
= Տղա՛յ, քո ցա՞ւը ի՞նչ է։

— Աղջի՛կ, նման ես ծառի,
Ծամերդ քամին կը տանի,
Ես դու՛ նշանած պիտենք,
Իմ ճայր՝ քու ճօր խնամի։

= Ես մէկ պուճուր աղջիկ եմ,
Եօթն աղբրի ջրիկ եմ,
Եօթը ծառի ճըղիկին
Եօթը ծաղկի թերթիկ եմ։

— կարմիր վարդ ես ծաղկանց
մէջ,
Ու բուսեր ես թուփի մէջ,
Ես միայն քե՛զ սիրեցի՛
Իմ սրտի խոր ծալքի մէջ։

= Ծաղիկ ծաղիկ՝ ծաղկաքաղ,
Լուս ու արեւ՝ ոսկեմաղ,
Արի՛ երթանք օ՛ր ընենք,
Դու ինծ բլբուլ՝ ես քեզ *բաղ*։

— Վարդ ես փռեր քո ուսին,
Առաւօտ արշալուսին.
Քո վարդ-երեսի՛դ մատաղ
Աչերուդ վառ-վառ լոյսին։

= Գանգուր մազերուդ մեռնիմ,
Թուխ-թուխ բեխերո՛ւդ մեռնիմ,
Գլուխ գըլուխի կալենք՝
Թեւերուդ ուժին մեռնիմ։

— Բլբուլը ճիւղի վրայ
Խնձորը ծառի վըրայ,
Սիրած սիրածի գըրկին՝
Ջոր գետնի, քարի վըրայ։

= Տըղա՛յ, կայներ ես ակին,
Կը նայիս արեգակին,
Արեւ դէմքիդ ես մատաղ,
Արժան ըլլանք պըսակին։

ՉԻԹՈՒՆԻ

Ճիւղերով ու տերեւներով շինուած վրան մըն է, ուր ամբարած են դդում, սմբուկ, սեխ, լօլիկ եւայլն։ Քովն ուրիշ վրան մը, աւելի լաւ պատսպարուած, ուր ամբարած են խումբին ուտեստը։ Քիչ անդին «խոհանոցը»։ Աւազէ թումբի մը ետին, խոհաբար սկաուտները ձուկ կը տապկեն,երկումեծ սաններու մէջ կ'եփին կէսօրուան կերակուրները։

Մեղուի փեթակի պէս է ճամբարը։ Սկաուտներ, որոնք հերթական աշխատանք ունին, ջուր կը կրեն, փայտ կը բերեն, աման կը լուան, եւ սկաուտներ, որոնք հերթական հանգիստ ունին, կը զբօսնուն աւազներուն մէջ կամ կը կարդան ծառերուն շուքին տակ։

Իսկ դիմացը, հողաթումբի մը գագաթը, երկար ձողի մը ծայրը կը ծածանի Հայոց դրօշը։

Պահ մը կանգ կ'առնեմ մարզանքի երկաթաձողին տակ դիտելու համար սկաուտներուն դէմքերը։ Շատերը մերկ են և միայն վարտիք մը ունին։ Ամէնուն մորթը պղինձի գոյն ունի, ողորկուած, փայլուն եւ առողջ։ Որքա՛ն արեւ ամբարած են անոնք այստեղ։ Պզտիկ սկաուտներն ահա կ'անցնին առջեւէս, բարեկամի մը ժպիտով ինծի կը նային, հետաքրքրութեամբ աչք մը կը պտըտցնեն վրաս։ Աբէլեան կը կանչէ ինծի, ցոյց կուտայ իմ վրանս, ուր պիտի պառկիմ այս գիշեր։ Խումբին վրաններէն հեռու, ծառերու մէջ կորսուած վրան մըն է։ Կը հանուիմ, տղոց պէս։ Քիչ յետոյ դարձեալ Աբէլեանի ձայնն է։

Կը վազեմ շարք կազմելու։ Հիմա ես ալ սկաուտ եմ։

— Մէկ, երկու, մէկ, երկու...

Դէպի ծով, հայերէն երգեբով։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՃԱՆՃԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանքֆորթի մէջ տարին մէկ անգամ տեղի կ'ունենայ ճանճի ցուցահանդէս մը։ Բնապաշտներ, հողագործներ, թիթեռնաբաններ մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին այդ ցուցահանդէսին։ Մանաւանդ անոնք, որ թիթեռներու թեւերէն թանկագին առարկաներ կը պատրաստեն։ Ափրիկեան ճանճեր, ամերիկեան թիթեռնիկներ, շատերը իբրեւ ...յովատակ, գեղեցիկ ճանճեր ու թիթեռնիկներ սանեծելու համար։

ՎԵՐԱՊՐՈՒՄ

Հրագունդ մը ինկաւ [illegible] բանակատեղիին առջեւ։

Պաշտօնապէս պատե[illegible] յայտարարուած էր։

Կղզիացած էինք Ցա[illegible] լեռներուն մէջ ու թրքական [illegible] դանօթներ կը կրակէին մեզ [illegible] դադար։ Ֆրանսացի դաշնակիցն[illegible] յուսահատած էին։ Պարտութ[illegible] անխուսափելի կը թուէր։

Կէսօրէ վերջ, երկու քին[illegible] ները, թշնամիին յարձակողակ[illegible] վտանգաւոր եղաւ։ Թնդանօ[illegible] գնդակներ կ'որոտային մի[illegible] մէջ, հրացաններ կը պարպ[illegible] անդադար ու գնդացիրներ ան[illegible] նում փամփուշտ կը թափ[illegible] կարկուտի նման։ Երկինքը ամ[illegible] կը վառէր։ Լեռները կ'արձա[illegible] գէին թախծագին ձայնը թն[illegible] նօթներուն եւ ժայռերը սա[illegible] կած՝ կը դողդղային։ Այ[illegible] ժամերը ճակատագրական [illegible]

Մեր բանակատեղիէն [illegible] երեսուն մեթր հեռաւորու[illegible] վրայ, հրագունդ մըն ալ [illegible] դարձեալ։ Հոն գտնուող ծա[illegible] բացավառեցան անմիջ[illegible] Ակամայ սոսկումի ճիչ մը ա[illegible] կեցի։ Ինծի կը թուէր թէ [illegible] մեռնէի։

Կէս ժամ առաջ տակաւին [illegible] կերս եւս ինկած էր։ Զօրանոց[illegible] բաղդարձին, գնդակ մը կրակա[illegible] անոր գանկը ու կեանքը [illegible] վայրկենապէս։ Ներս բեր[illegible] Լուսացի պատռած ճակատը, ուր[illegible] տեղէն արիւնը ջրվէժի նման [illegible] թափէր։ Ի զուր անգամ բոլոր ջա[illegible] քերս։ Վերջին անգամ ակռաներ[illegible] կճրտելով, մեռաւ գժբախտ բա[illegible] րեկամս։

Գլուխս դուրս հանեցի [illegible] տուհանէն։ Երկինքը մշուշ[illegible] էր, սեւ, սեփ սեւ։ Խաւար [illegible] պեր կախուած էին միջոցին [illegible] հորիզոնը ամբողջ ծածկելով[illegible] ռո՛ւն, քաղաքը կ'այրէր։ Բոց[illegible] սիւներ, հա՜ստ, անծայր[illegible] կը բարձրանային երկինքին [illegible] թանձր ամպերուն ընդմ[illegible] պատռուածքներ բանալով։ Մ[illegible] օրը կրակի եւ աղմուկի մէջ [illegible] ցաւ։

Իրիկուան դէմ որոտում[illegible] պակսեցան։ Երկինքը լուսավ[illegible] ցաւ։ Մութ ամպեր հեռացան[illegible] մէկ․թշնամիները ջախջախուած [illegible]

Այն ատեն պառկած էի [illegible] մին մէջ, վիրաւոր։ Ցանկարծ[illegible] գի մը նման, հեռուէն նուա[illegible] խումբի մը ձայնը հասաւ [illegible] ջիս։ Սթափեցայ։ Ինքզինքս [illegible] նետեցի խրամէն եւ ձայնի[illegible] ղութեամբ վազեցի։ Պատերա[illegible] դաշտը լուռ էր եւ ընկճ[illegible] Մեռած դաշնակիցներու մարմ[illegible] ները գետինը կը ծածկէին։ Խր[illegible] ները մուխով լեցուն էին։

Վերջապէս գլխաւոր ճամ[illegible] վրայ հասայ։ Զինուորները [illegible] կաւին հեռու են ինծմէ։ «[illegible] սէյեէզ»ը կ'որոտայ միջոցին [illegible] մեր ֆրանսացի դաշնակիցներ[illegible] նուագախումբը կը մօտե[illegible] միշտ․քիչ յետոյ, առջեւէս [illegible] անցնի։ Պատրաստ դիրքի [illegible] կեցած եմ։

Հաղթարշաւը, կարմիր մազգեստ հագած, ձիու վրայ [illegible] ետեւէն թիկնապահներ [illegible] Առջեւէս կ'անցնի հրամանա[illegible] երբ ես պատռած ճակատով, [illegible] դավառ, նուագախումբին կ'[illegible] րակցիմ։

«Marchons! marchons! qu'[illegible]
sang impur
Abreuve nos sillons»

Ֆրանսացի հաղթարշաւը [illegible] նշմարեց զիս։ Կ'ըսէ ձիէն [illegible] ջապէս, կը մօտենայ ինծի ու [illegible] ցունքներ աչքերուն մէջ կը [illegible]

...ուրէ զինս երկու անգամ։ Ցետոյ ...հարցնէ.

— Ի՞նչ է անունդ։

— Հա՛յ, կը պատասխանեմ ...պարտութեամբ։

Ուսին վրայ կը նետէ զէնս ու ...ի վրայ կը նստեցնէ, իր առ... ...ու ցետոյ զինուորներուն դառ... ...ով, կը հրամայէ.

— Վերսկսեցէ՛ք «Մարսէյ...

...էզը»։

Ու «Մարսէյէզ»ը կը հնչուայ՝ ...ցաղթանակի օր էր, այդ ...։

Ե. ԳՈՒՄՐՈՒԵԱՆ

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ ԵՒ ԳԱՄԱՌ - ՔԱԹԻՊԱՅԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿՆԵՐԸ

Փարիզի Հայ Գրական Միու... ...ը պարտք է համարում յի... ...ել հայ հասարակութեան որ ...ոյեմբերի 27ին լրանում է ...ը ...յել Նալբանդեանի եւ Նո... ...մբերի 8ին Գամառ Քաթիպայի (...Պատկանեան) ծննդեան հա... ...րամեակը։

Հայութիւնը պարտական չէր ...ել, եթէ մոռացութեան տար ...յս նուիրական օրերը։ Երկուսն ...ալ Նալբանդեան եւ Գամառ... ...թիպա, ոգեշունչ երգիչներ են ...երէկուան երազների, — ե... ...ներ, որ տակաւին կենդանի ...— մեր նոր եւ վերածնեալ ...ւնքի յառաջատար կարապետ... ...ներ են։

Երկուսն էլ գաղթահայ զա... ...ներ են, ծնուած նոր Նախի... ...անում, անզուգական գէմքեր, ...խրախուսիչ օրինակներ են մա... ...անց ներկայ պայմաններում ...արշխարհիկ հայութեան հա... ...ր, մշտավառ ջահեր՝ նրա գի... ...ութիւնն ու գործունէու... ...թիւնը պահելու եւ առաջնորդելու ...րենի ուղիների վրայ։

Հայ Գրական Միութիւնը նախա... ...ել է տօնել երկու մեծ հայ... ...աւէրների երեւման հարիւ... ...րեայ տարեդարձը, յատուկ ...նդիսաւոր երեկոյթ նուի... ...ով նրանց կեանքին եւ գործե... ...ն. այսու հրաւիրում է բո... ...անց, որոնց համար թանգ ...Նալբանդեան եւ Գամառ... ...թիպայի հայրենաշունչ ա... ...ները, գալ յարգելու նրանց ...տակը։

Երեկոյթը տեղի կ'ունենայ ...եմբեր 31ին Sociétés Sa... ...tes-ի շէնքին մէջ, երեկոյեան ...ը 8.30ին։

Հայ Գրական Միութեան վար... ...եան կողմից՝

Ն. ԱԴՈՆՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹՐՔԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

Հայաստանի պետական հրատարակչականին յանձնարարութեամբ, Ալազան եւ Նորենց պատրաստեցին Արեւմտահայ Պոէտների Անտալոգիա մը, ուր առնուած են քերթուածներ Պ. Դուրեանէ, Մ. Աճէմեանէ, Ա. Փանոսեանէ, Սիպիլէ, Դ. Վարուժանէ, Սիամանթօյէ, Մ. Մեծարենցէ, Վ. Թէքէեանէ, Վ. Մալէզեանէ, Ա. Չօպանեանէ, Ռ. Սեւակէ, Ռ. Որբերեանէ, Ա. Յարութիւնեանէ եւ ուրիշ բանաստեղծներէ։ Ա. Կարինեան գրած է յառաջաբան մը։

Փորձը նոր չէ։ Բայց եւ այնպէս Կովկասի մէջ ամէնէն նշանաւոր հայ մտաւորականներն իսկ միշտ անծանօթ են մնացած Թրքահայ բանաստեղծութեան։ Այնպէս որ երբեք փոխ ազդեցութիւն մը չկատարուեցաւ եւ կովկասի հայ բանաստեղծութիւնը մնաց միշտ նոյն աշուղական կամ առնուազն նախնական (primitif) նկարագիրով։ Չենք կրնար յուսալ թէ արեւմտահայ բանաստեղծները ծանօթացնելու այս վերջին փորձը կրնայ օգտակար ըլլալ կովկասի մէջ. որովհետեւ Երեւանի արդի ճաշակը չի կրնար հանդուրժել արուեստին ազատ խոյանքին, եւ պիտի ստիպուի ընտրել մեր «անկիւնի բանաստեղծները» կամ մեր սիրուած բանաստեղծներուն չսիրուած կտորները, որոնց վրայ Ա. Կարինեան պիտի թխսէ յառաջաբանով մը։

ԳՐԱԿԱՆ ՀՈՒՆՁՔ

Վերջին տարուան ընթացքին արտասահման տուաւ գրական հրատարակութիւններու առատ հունձք մը։ Նոյնքան առատ է հունձքը Հայաստանի մէջ։

Պետական Հրատարակչականը ստանձնած է տպել հետեւեալ գործերը.—

Երգեր կառուցման եւ յաղթանակի (Ալազան), Պոէմներ (Ն. Զարեան), Պատմուածքներ (Ա. Բակունց), Քաղաքը Բլուրի վրայ (Մ. Արմէն), Լիրիկա (Վ. Նորենց), Առաջին դիրք (Ս. Տարօնցի), Երկրի մայրութիւնը (Խորէն Ռադիօ), Անիի երգը (Վ. Գրիգորեան), Մանեակ (Սիրաս), Երկու երգ (Ս. Վահունի), Կրակի գծում (Դ. Դեմիրճեան), Սպիտակ քաղաքը (Ս. Զօրեան), Բագու (Վ. Թոթովենց), Մանկութիւն եւ պատանեկութիւն (Գ. Մահարի), Պատմուածքներ (Մ. Մանուէլեան)։

Այս բոլորն ալ վէպեր կամ բանաստեղծութիւններ են, թատրերգութիւն չկայ։

Արդէն լոյս տեսած են Զարթնող գիւղը (Մ. Դարբինեան), Պատկերներ (Ջալալեցի), Պատմուածքներ (Մ. Պետրոսեան), Նովելներ (Մելիքեան), Պատմուածքներ (Գ. Բէս)։

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱԿԱՆ

Ռուս պետական հրատարակչականը ռուսերէնի թարգմանած ու տպած է Ս. Զօրեանի պատմուածքներուն մէկ ժողովածուն, Մ. Արմէնի պատմուածքները Ա. Մարտիրոսեանի յառաջաբանով։

ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի պրոլետ գրողները կը շարունակեն երեկոյթներ սարքել բանուորական կեդրոններու եւ գործարաններու մէջ։ Բանուորները խստիւ կը քննադատեն «Գրական Դիրքերում»ը, որ կանոնաւոր լոյս չի տեսներ, 3-4 ամիս կ'ուշանայ իւրաքանչիւր թիւ։ Նոյնը կ'ընէ «Նոր Ուղի» պարբերականը։ Բանուորները մասնաւորաբար երգիծական գրականութիւն կը խնդրէին պրոլետ գրողներէն եւ Երեւանի գրական պարբերաթերթերէն. Չեն հաւնիր պրոլետարական գրականութեան, որ «բարդ է, անհասկնալի եւ ընկերվարական շինարարութենէն կտրուած»։ Պրոլետ գրողներուն պարբերականը թատրոնի եւ շարժանկարի բաժին չունի։ Բանուորները կ'ըսեն, որ քննադատութիւնն ալ թոյլ է։

ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷԿ ԹԱԳՈՒՀԻԻՆ ԱՆԿՈՒՄԸ

ՎԱՂԸ Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՊՈԼԻՍԸ

Ստորեւ, հատուած մը «Քոթիտիէն» թերթին աշխատակիցներէն Փօլ Լօրքէի յօդուածէն՝ Պոլսոյ մասին։

— Եւ յանկարծ, դէպքերու մղումին տակ, եւ մանաւանդ մարդու մը կամքով, ապա հրաշալի մեծութիւնը կը փլի, Մուսթաֆա Քէմալ կը զգէ Պոլիսը վերանորոգելու համար Թուրք հայրենիքը։

1918ին, պարտութիւնը այս հրաշալի քաղաքը յանձնած էր անգլեւֆրանսական գրաւման։ Այս օտար սուիններն ապահովեցին սուլթան Մահմուտը, որ անզօր էր վերահաս յեղափոխութեան առջեւ։ Ցինաթափուած Թուրքիան գետնի վայր շրջած կը կարծուէր, վհատութիւն, քաոս, իսկ Յոյները կը նուաճէին փոքր Ասիան (1922)։

Բայց յանկարծ, ամէն ինչ կը փոխուի մէկ քանի շաբթուան ընթացքին։

Մուսթաֆա Քէմալ բանակ մը մէջտեղ կը հանէ, կը ջախջախէ Յոյները, անոնց ձեռքէն կ'առնէ Իզմիրը, զանոնք կը վտարէ Ասիայէն, Իզմիրի մէջ կը ջարդեն հայերը եւ Յոյները։ Ցետոյ, դաշնագրերով կամ բռնութեամբ կ'արտաքսեն այս թշուառները։ Եւ նիւթապաշտ, միակին, օտարատեաց, հանրապետական, նոր Թուրքիա մը երեւան կ'ելլէ, հին էն փլատակներուն մէջէն, կարծես գաւազանի հարուածով մը։

*
**

Ու Պոլիսը կ'աւերուի։ Վոսփորի թագուհին թշնամի նաւատորմի մը յանձնուած էր։ Կառավարութիւնն ու խորհրդարանը կը հեռանան անկէ, Էնկիւրի երթալու համար։

Պոլիսն այլ եւս մայրաքաղաք չէ։ Անոր անկումն է որ կը նուիրագործուի. ընդարձակ կայսրութեան մը կեդրոնը չէ ան, այլ գրեթէ սահմանագլուխին վրայ, Եւրոպայի մէջ՝ Թուրքերու կողմէ պահուած վերջին բեկորին վրայ։

Ու տնտեսական քայքայումը կը հետեւի քաղաքական փլուզման։ Ժողովուրդը կը պարպուի։ 1922ին, ցաւալի ելքը Յոյներու եւ հայերու որոնք դաշնագրերով կամ ջարդերու վախէն տարագիր, ամէն օր հազարներով կը մեկնէին։ Եւ այսօր, ահա նոր ելք մը եւս, թերեւս աւելի ծանր, որովհետեւ, սաստկացող թշուառութեան առջեւէն, աշխատաւորներու կամաւոր փախուստն է։

Առեւտրական տուները հաշուեյարդարի կը նստին, ապահովագրական ընկերութիւնները կը փակուին ապրանքի մթերանոցները կը պարպուին։ Առեւտրական ամէն մէկ տուն փակուած իր ետեւէն կը քաշէ պաշտօնեաներու նոր անգործութիւններ։ Ամէն օր, տագնապը աւելի կը սաստկանայ, տուրքերը կը ծանրանան, թշուառութիւնը կը շատնայ, քաղաքը կ'անարիւնի։

Վհատութիւնը հեռուները կը քշէ մէկ մասը եւ կը յուսաբեկէ միւսները։ Մահամերձ թշուառներուն քով, շատ ճորպիկները վատթարացած ծուռ շահերով, կը փութան հրճուիլ ու վայելել անհաշիւ։

*
**

Կազին որ փրկեց Թուրքիան, թոյլ պիտի տա՞յ որ Պոլիսը կորսուի։ Այդ տեսակ քաղքի մը մահը սուգ մը եւ դժբախտութիւն մը պիտի ըլլայ մարդկութեան համար։ Ուրկէ՞ պիտի գայ դարմանը։ Ըսէ՞ք թէ փաշայի դաշնի՞ն, Ռուսերու բարեկամ, որ տնտեսական լայն բարելաւումներ կը մտածէ։ Անոր մրցորդէ՞ն՝ Ֆէթհիէ՞ն որ Եւրոպայի կ'ուզէ մօտենալ»։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱԶԴԵԿԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մեքսիքեան հողամասին ամէնէն հին ժողովուրդներէն մէկն է ազդեկ ժողովուրդը, որ կորսնցուց իր թագաւորութիւնը 1520ին։

Ահա այդ ժողովուրդին գրականութիւնն է, զոր երեւան կը հանէ քանատացի գիտուն մը, Մեքսիքայի համալսարանին ազդեկ լեզուին դասախօսը։ Այս դասախօսը հաւաքելով ազդեկ ժողովուրդին բանաստեղծութիւնները, վերջերս անգլերէնի թարգմանեց «Կուէցալկոյատլի» երգը խորագիրով։

Յառաջաբանին մէջ, յիշեալ դասախօսը կ'ըսէ թէ ազդեկ քաղաքակրթութիւնը շատոնց ոչնչացուած ու անհետացած է, սակայն իր բանահիւսութիւնը բերնէ բերան դիմացած է ժողովուրդին մէջ։ Երբ Սպանիացիները տիրեցին, ազդեկ թագաւորութիւնը կործանեցաւ, Ֆրանկիսկեան աբեղայ մը Մեքսիքա երթալով հաւաքեց մաս մը ժողովրդական երգեր։ Բայց այս ժողովածուն աւելի հարուստ է։ Այդ բանաստեղծութիւնները կ'երգեն փառքը ազդեկ աստուածներուն, մասնաւորապէս Կուէցալկոյատլի, տաք երեւակայութեամբ մը եւ ճոխ նկարագրականով։

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Փարի-Սուար»ի եւ «Քօթիտիէն»ի քննադատները կը վիճին բանաստեղծութեան մասին։

«Փարի Սուար»ի քննադատը կ'ըսէ.

— Արդի բանաստեղծութիւնը հրաշալի է աւելի քան միւս արուեստագէտներուն երեւակայութեան գործերը, լացնելու համար։ աւելի յուզիչ քան թատրոնը։ Արդի բանաստեղծները, երգիչները երկաթի, պողպատի, փայլակի, անթելի, գոյց կուտան թէ որքա՜ն անիմաստ է փալփլուն հին բանաստեղծութիւնը։ Իսկական բանաստեղծը այն չէ, որ յանգեր կը քանդակէ, հնչեակներ կը ձեւէ, այլ ճարտարագէտը, հնարիչը, որոնց շնորհիւ աչքն ու ականջը այսօր կը վայելեն հրաշալիքներ։

«Քօթիտիէն»ի քննադատը կը պատասխանէ.

— Ո՛չ, բանաստեղծութիւնը ատիկա չէ։ Ոչ ալ փառաբանութիւնը հրաշալիին կամ յաղթութիւնը խորհրդաւորին։ Այլ բանաստեղծութիւնը այն է, որ գոյութիւն ունի ձեւին ու շարժումին մէջ. Շարժումը քնարերգութիւնն է, եւ ձեւը կապակցիչը մարդկային հոգեկան մէկ վիճակին, զգայական մէկ տագնապին, ամէնօրեայ պատկերի մը, զոր քերթողը միայն ինք է կրցեր արտայայտել։ Ո՛չ, զգացումները յուզումները միշտ միեւնոյնն են ու կան ամէն մարդու մէջ. արտայայտուելու ձեւն է, որ բանաստեղծ կը շինէ մէկն ու միւսը։

ՕՐ. ԱՐՇԱՔՍԻ ԽՈՒԲԷՍԵՐԵԱՆ
ԵՒ
ՍԵԴՐԱԿ ՍՄՍՈՒՆԻ

Ամուսնացած

Փարիզ 25 Հոկտ. 1930

ՕՐ. ՎԵՐԳԻՆԷ ԿԻՒԼՄԷՐԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ՊՕՂՈՍ ԳՈՐԳԻԿԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Փարիզ 19 Հոկտ. 1930

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Տաղանդաւոր երգչուհի Տիկին Ռօզ Պատմագրեան հրաւիրուած է մասնակցելու Concerts Pouletի նուագահանդէսներուն, որոնք տեղի պիտի ունենան Փարիզի լաւագոյն թատրոններէն Théâtre Sarah Bernhardtի մէջ։ Տ. Պատմագրեան կը մասնակցի իբրեւ soliste (սոփրանօ) Beethovenի 9րդ symphonieին մէջ, որ պիտի տրուի 1 Նոյեմբերին, եւ դարձեալ Beethovenի 9րդ symphonieին եւ Mozartի Requiemին մէջ, որոնք պիտի տրուին 2 Նոյեմբերին։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՄՍԱԳԻՐ Թիւ 12 (տարի 8), հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Վ. Վալադեան՝ Մատթէոս վարդապետ.— Ուխտաւոր՝ Պատահար.— Կ. Զարեան՝ կեսարը եւ մի բաժակ գինի.— Արմէն Անոյշ՝ Հնչեակ.— Լուսեր՝ Նոր երազ մը աղուոր.— Սէվորդ՝ Այս գիշեր.— Մ. Վարանդեան՝ Պատմութեան անհրաժեշտութիւնը.— Հ. Տէվլէթեան՝ վերադարձ.— Փրոֆ. Ն. Ադոնց՝ Վարդ Մամիկոնեան.— Գ. Ճիզմէճեան՝ Լուսաւոր կանթեղին.— Իրազեկ՝ Հայ մտքի վերածնունդը.— Ա. Խոնդկարեան՝ Ցարական Ռուսաստանը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը.— Դարեհ Ազատեան՝ Գրական ուղիներու վրայ (Ամսական տեսութիւն).— Յ. Ճ. Սիրունի՝ Ակնարկ մը Ռումանահայ բարբառին վրայ.— Անդրանիկի Յուշերը.— Կ. Սասունի՝ Քիւրտերու եւ Հայերու ազատագրական շարժումներուն փուլերն ու անոնց փոխ յարաբերութիւնները.— Մալխաս՝ Ապրումներ.— Յովակ Ստեփանեան՝ Նիկոլ Դուման.— Վազգէն՝ Ատրպատականի գոյամարտը.— Ա. Աթան՝ Հայ կեանքը (ամսական տեսութիւն)։

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են տարեկան՝ 5 տոլար, վեցամսեայ՝ 3 տոլար։ Հասցէ՝ Hairenik Mouthly 13 - 15 Shawmut Str. Boston, mass. (U. S. A.)։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ՆՈՒԷՐԸ

Ա. ՄԱՍ

...ի կողմը, բարձր շէնքի ...ատէն, ստէպ ստէպ մար... ...գոյնզգոյն լապտերներու ...ի մը մէջ աղուոր մա... ...մը կը խնդայ, ճի՜ կ'ընէ... ...on Cadum...։

— Ինչո՞ւ այդպէս կը նա... ...ուղղակի նիւթական հպան... ...մը տպաւորութիւնը ու... ...Փիէր Լոթիի նկարած խա... ...արեւելեան աչքերը։

— Կը սիրէ՞ք Փիէր Լոթին։

— Ցաճախ... թէեւ պէտք է ...արդալու պահս համապատաս... ...իր նկարագրածին։ Այլա... ...չեմ հասկնար... սակայն նե... ...է գտնալ, դուք ո՞ր երկրէն ...։

— Կովկասէն։

— Ա՜, Կովկա՜ս.. շատ լեռներ կան ձեր երկիրը... ձիւնապա՛տ... այնպէս չէ՞։

— ... Եւ ի՜նչ լեռներ։

Ու գինով նայուածքով մը տղան կը շոյէ անոր մարմինին հոլանի կլորութիւնները, բարձունքները հրաշագեղ, որոնք կապտաւուն մետաքս շրջազգեստին տակէն խռովք կուտան։

Եւ իր ձեռքը կը մօտենայ դանդաղ անդիմադրելի մղումով սեղանին եզերքէն կախ անոր ձեռքին։

Փունջ մը սպիտակ շուշան, որուն բաժակին եզերքները մեղրի մէջ է թաթխուած։

5.

Կողմնակի, գրեթէ մութ ու ամայի փողոցէ մը կ'անցնէին, իրարու սեղմուած, գրկուած կիսովին։

Աղջիկը կը ժպտէր, ձգելով որ ականջին քով տաք շունչ մը գգուագին, անժեղ յիմարութիւններ շշնչայ։

Վերը, երկնքին վրայ աստղեր կը մոխրանային մեծ քաղաքէն բարձրացող բոցերով։

Ու երկար չէր այդ ճամբան։ Լուսավառ պողոտան դիմացնին ելաւ, ծեքծեքուն, գռեհիկ անցորդի մը պէս։

Ժամը գիշերուան 11ն էր։

— Ալ տուն չեմ երթար, մօտը հօրաքրոջս, երթալուեմ... յանցանքը ձերն է եթէ յանդիմանուիմ։

— Պաշտելի՜ էք։

6.

Գօհարավաճառի ցուցափեղկին առջեւ։

Ելեկտրական լոյսը անծանօթ անկիւնէ մը գարձող կանանչ, կապոյտ, մանիշակագոյն ապակիներու ետեւէն կը թափէր բեկբեկուն, նայուածքն աղնտող արագութեամբ դառնալէն, ադամանդներուն, թանկարժէք քարերուն վրայ, ու կը թուէր որ այդ դողացող ծիածանը, ալեկոծ ջրի սիւնը կը բխի նոյնինքն մանեակներէն, գինդերէն ու մատանիներէն, շատրուանելով հայելիներուն անսահման խորքը։

— Զմայլելի է, չէ՞... կ'երեւակայեմ աւազան մը այսպէս, անգին, լոյս ու գոյնի հրաշալիքով, որուն մէջ լողայի դրախտային նայադի մը պէս։

— Առանց անոր ալ շատ գեղեցիկ էք արդէն.. օ՛, տառապեցնող... այդ պատկերը ինծի համար փախստական եղնիկը պիտի ըլլայ, ցօղաթուրմ մարգագետնին վրայ։

— Ցօղաթուրմ մարգագետի՜ն... Չէ՛, սիրելիս, բանաստեղծի աւիւնդ սահմանափակ է... հաւանաբար ցօղաթուրմ մարգագետինն ալ պիտի նմանցնէք գօհարավաճառի խանութին։

Երկուքն ալ ծիծաղեցան։ Հրանտ արբած էր լոյսով ու բոյրով, երգով ու սէրով... Բայց կարմրեցաւ մինչեւ ականջները։

— Ցեսէ՛ք, տեսէ՛ք, ի՜նչ երջանկութիւն, սա գինդերուն նայեցէք, ա՞հ չէ, անպատճառ կ'առնեմ։

— Կ'ուզէ՞ք որ ձեզի նուիրեմ... շնորհ ըրէք խնդրեմ։

— Օ՛, ոչ... այսպէս յանկարծ... եւ յետոյ «տուփը» գոց է... ինչպէ՞ս կրնաք։

— Շատ դիւրին է այդ...գինը ձեզի կուտամ վաղը կուգաք կ'առնէք։

— ...

— ... Բայց պիտի ուզէ՞ք ըսել երկու բառ փոխարէն։

— Ո՞րոնք։

— "Կը սիրեմ ձեզ"։

— ...

— ... Հա՛ն, վե՛րը։

Հրանտին ժպտուն աչքերը դարձան յարակից հիւրանոցին լայնաբաց դրան, ուր կապոյտ ապակիներ "բարի եկաք" կը մաղթէին։

— Իբր նուէր։

— Անշուշտ։

7.

Սիրոյ առանձնասենեակ։

Հսկայ, քառակուսի մահճակալ, սպիտակներով փրփրուն անկողին։ Չորս անկիւնէ չորս պրիսմակներ մաքո՜ւր, որսացող կատուի մը աչքերուն պէս։ Ու չորս բարձեր փետրալից։ Ու մետաքսածուփ ծածկոցին վրայ բանուած զոյգ մը առիւծներ մրափուն։

Թաւշեայ բազմոց։ Թիկնաթոռներ թաւիշէ։ Մեծ հայելի։

Մաշած կարմիր խորքով գորգ մը յատակին։ Եզերքներուն վրայ կապոյտ կարապներ կը լողան։

Գորշ վարագոյրներով զատուած յախճապակիներ։ Լուացարան մը։

Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(Շար.)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930
28 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1402

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԶՈՀՈՂՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

(ԱՆԳԻՏԱՑ ԱՆՊԷՏ)

Ամբողջ քառասուն տարի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ անոր ...րիչները յարձակումներ կրած են մեր հակառակորդներէն, ...նք շատ յաճախ անթոյլատրելի միջոցներու դիմած են ոչ ...այն կռուելու մեր նպատակներուն եւ գործունէութեան դէմ, ...նաեւ նկրտած են վարկաբեկելու անձնուրաց վարիչները: ...այն միշտ պարտուած զգացած են, երբ կարգը զոհողու...եան եկած է: Անձնուրաց զոհողութիւնը բարոյական հիմքը ...մեց Դաշնակցութեան, որ կազմակերպութեան մասնակցող ...կերներու անհուն զոհողութեամբ կուրծք տուաւ բոլոր դժ...արութիւններուն: Հաւաքական ու անհատական զոհողու...եան ոգին եղաւ այն անսպառ դրամագլուխը, որ յաղթանակէ ...ղթանակ մղեց յեղափոխական կուսակցութիւնը իր ձեռնարկ...ներուն մէջ:

Ի տես այս անհաշիւ ու անվերջ զոհողութեան, մեր հա...ռակորդները, գոնէ երբեմն ազնուութիւնը կ՚ունենային խոս...տովանելու թէ այդ գետնի վրայ անգերազանցելի կը մնայ Դաշ...նակցութիւնը:

Այսօր արտասահմանի հայկական զանազան կեդրոններու ...Դաշնակցութեան քառասուն ամեակը կը տօնուի: Եթէ ...մը պտտցնէք այդ առթիւ գրուած յօդուածներուն եւ թըղ...թակցութիւններուն վրայ, պիտի տեսնէք, որ այսօր Դաշնակ...ցութեան շուրջ հաւաքուողներու զոհողութեան ոգին է, որ ...ամէնէն շատ դրուատիքներու կ՚արժանանայ: Եւ իրօ՛ք, այդ ...զոհողութեան ոգիով, Դաշնակցութիւնը, առանց դրամագլուխի, ...ձեռնարկներու քաղաքական եւ մշակութային խոշոր ձեռնարկներու, ...որոնք կը տեսնէք այդ գործերու յարաճուն ու յարատեւ զար...գացումը, ձեռնարկներ, որոնք մեզմէ դուրս եղողներուն հա...մար հսկայ դրամագլուխի մը անհրաժեշտութիւնով պայմա...նաւորուած պիտի ըլլային:

Բայց կան անգէտ ու ոչինչ մարդիկ, որոնք թերթ մը կը ...ենն իրենց դատարկամտութիւնը հովերուն տալու, մտածե...լ որ սրբութիւններուն դէմ հայհոյել առաքինութիւն մըն է: ...նք կը լսէք ճահիճէն բարձրացող ձայն մը,— «Ըսէ՛ք ...դաշնակցական գործիչներն ի՞նչով կ՚ապրին, ի՞նչ է իրենց ...ոճը, կրնա՞ք հրապարակային հաշուետուութիւն մը ը-...»: Անձնական ու գծուծ, փոքրոգի ու թունալից մէկ թեր...թի մը, բազմութիւններուն կը հրամցնեն իրենց լուտանք-...ը, մխիթարուելով միայն այն հաւանականութեամբ, որ ...ի մը պարզամիտներ ալ կրցան թունաւորել:

Դաշնակցութիւնը պաշտօններ չի բաշխեր իր ընկերներուն, ...անոնք պարտականութեան մը գլուխը կը դնէ: Դաշնակ...ցութիւնը կոչուած չէ իր ընկերները հարստացնելու, այլ անոնց ...զոհողութեամբ հարստութիւն կը դիզէ իր գերագոյն նպատակ...ին մղում տալու: Դաշնակցութիւնը գործեր չի ստեղծեր, ...ընկերներուն ապրուստ մը ապահովելու համար, այլ իր ըն...կերը պարտադիր զոհողութեան կ՚առաջնորդէ, անոնց բարո...յական եւ ֆիզիքական ուժերը կը քամէ, կենդանութիւն տա...լու այն գործերուն, որոնք մեզ կը մօտեցնեն մեր հիմնական ...նպատակներուն: Դաշնակցութիւնը ոչ միայն իր ընկերներն ու ...անց ընտանիքները չէ ապահոված եւ չապահովեր, այլ ...յեղափոխական խստաբարոյ ճանապարհի վրայ կատարեալ ա...պահովութեան մատնած է: Ու ամէն մէկ դաշնակցական, ...առաջին օրը, մուտք գործած է անձնազոհութեան այս ...մէջէն ներս, ուխտած է զոհել իր նիւթական եւ բարոյական ...միջոցները, նոյնիսկ իր անձը, Դաշնակցութեան նպա...տակներն իրականացնելու համար:

Մեծ ու պզտիկ, ղեկավար կամ շարքային, բոլոր դաշնակ...ցականները այս ճանապարհի զինուորներն են: Անոնք կ՚ապ...րին իրենց ճակատի քրտինքով, կը հասնին իրենց ընտանե...կան պէտքերուն, բայց առոնցմէ վեր գերագոյն պարտականու...թիւն մը ունին: Անոնք անձնապէս ու հաւաքաբար մեծ ընտա...նիքի մը զաւակներն են, որոնք ամէն զրկանքի գնով կը պա...շտպանեն քաղաքական մեծարժէք այդ ընտանիքը: Անոնց երջան...կութիւնը հաւաքական այս մեծագործութեան մէջ կը կայա...նայ: Իսկ այս երջանկութեան ըմբռնումը տրուած է միայն ...անոնց, որոնք հանրային բարձր խղճմտանք մը ունին եւ ընդունակ ...են իրենց անձէն դուրս՝ բազմութիւններու մասին մտածելու եւ ...անոնց համար զոհողութիւններ ընելու: Անձնուրացութիւնը ...ընկերներու համար անձնական երջանկութեան ակնաղբիւրն ...է: Այն անձնասէրները երբեք չեն կրնար ըմբռնել մարդկա...յին այս խոր ու ազնիւ զգացումը:

...Զուրկ անձնազոհ զգացումներէ, աննպատակ ու անձնա...սէր մարդոց համար հանրային բոլոր երեւոյթները կը դատեն ...իրենց կեանքի օրինակով: Ու երբ կը տեսնեն հարիւրաւոր ...ընկերական մարդիկ նետուած հանրային աշխատանքի ...մէջ, ու իրենց ցերեկը իրար խառնած, իրենց երեւակայու...թեան մէջ միայն անձնական շահի հետ կը կապեն ինքնանուէր ...այդ ամբողջ աշխատանքը:

...Սակայն քառասուն տարուան պատմութիւնը համատա...րած անձնազոհութեան տեսարան մը կը պարզէ հայ ժողո...վուրդին աչքերուն առջեւ, ու Դաշնակցութիւնը կարող է ան-...ված ըսել ու ոչ միայն հայութեան մէջ, այլ բոլոր ազգերու ...յեղափոխական կուսակցութիւններուն մէջ, իր զոհողութեան ...ոգիով կը մնայ եզակի:

...Այս բոլորը բանիմաց հայութեան համար ըմբռնելի են, և ...այն «անգիտաց անպէտ»:

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

«Նոր Արաքս» այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (11 հոկտ.).—

Հայ հանրային մտքի իսկանելէն Րաֆֆին համոզուած էր, որ առանց հոգեկան յեղաշրջման չկայ ու չի կրնար ըլլալ քաղաքական յեղաշրջում:

Հոգեկան յեղաշրջում ըսելով Րաֆֆին ի հարկէ կը հասկնար մշակոյթը, որ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ազգութեան կերպարանքը: Շա՛տ շա՛տ սոսկ ազգագրական բրածոյ մը պիտի ըլլար հայութիւնը, եթէ չունենար սեփական ու դարաւոր իր մշակոյթը, զոր ստեղծեց քաղաքական ամէնէն դժուարին պայմաններու դիմաց իսկ ու դարձուց զայն իր գոյութեան անխորտակելի յենակէտերէն մէկը:

Ազգային մշակոյթի մասին տարբեր համոզում ու տարբեր գնահատում չունէին մեր խնկելի վերածնիչները եւ Րաֆֆիի արժանաւոր նախորդներն ու ժամանակակիցները՝ Աբովեան, Նալբանդեան, Նազարեանէն սկսած մինչեւ Խրիմեան, Ալիշան եւ Գր. Արծրունի:

Ու Րաֆֆիի գրականութիւնը, մէկը մեր մշակոյթի անգին գանձերէն, խօսուն ապացոյց է այդ ճշմարտութեան: Ո՞վ աւելի իր հզօր տաղանդով ու գրականութեամբ հոգեկան ճշմարիտ յեղաշրջման ենթարկեց մեր հանրային միտքը եւ, ատով իսկ, պատրաստեց մեր քաղաքական յեղաշրջումը, եթէ ոչ հայ նորագոյն մշակոյթի պարծանքներէն Րաֆֆին:

Կարելի է Րաֆֆիէն մէկուկէս տասնեակ դար ետ երթալ, հասնելու համար մեր ինքնուրոյն մշակոյթի հիմնադիրներ Սահակին եւ Մեսրոպին եւ, անոնց յաւիտենապէս սուրբ գործին, հայ արուեստի հանճարեղ ստեղծագործութեան մէջ, գտնել նոյն անյեղլի ճշմարտութիւնը: Ո՞վ կը կասկածի, թէ Ս. Մեսրոպի նպատակն էր փրկել հայ լեզուն ու մշակոյթը եղծումէ ու վերջնական կորուստէ թէ անոնցմով փոխարինել այն քաղաքական կորուստները, որ հարկադրաբար ունեցած էր, եւ յետագային ալ պիտի ունենար հայութիւնը՝ դրացի ազգերու հայասպան աշխարհակալութեամբ: Եւ կամ, ո՞վ կրնայ ուրանալ թէ հնարաւոր պիտի ըլլար պահպանել ոչ միայն հայ ինքնուրոյն եկեղեցին, այլեւ հայ ազգային դիմագիծը յետագայ արիւնոտ եւ տակն ու վրայ դարերուն, եթէ մեսրոպեան գիրերը եւ մեսրոպեան ոգիէն յառնող հայ գրական մտաւոր զարթօնքը չունենայինք՝ Ե.-ըդ դարուն: Յաւերու գիտէն կամ հայ ինքնուրոյն մշակոյթի ստեղծագործութենէն կէս դար ետք տեղի ունեցող Աւարայրի պատմական ճակատամարտը, որ մինչեւ հիմա տակաւին հաւասարաբար կ՚իշխէզգացող եւ մտածող հայու վրայ, ուրիշ ի՞նչ էր, եթէ ոչ նոյն այդ մշակոյթի արգասիք քաղաքական յեղաշրջում մը՝ կամ ազգութեան ինքնուրոյնութեան պահպանման եւ զարգացման նուիրուած վիթխարի շարժում մը:

Թերեւս ոչ մէկ ժողովուրդի պատմութեան մէջ հայրենի մշակոյթը, ազգութեան պահպանման խնդրին մէջ այնքան ճակատագրական դեր ունեցած է, որքան հայ մշակոյթը որու մեծ ու ընտիր մշակները գրեթէ միշտ ապրած են «դառն, խաւար, տագնապալի ժամանակներում», բայց ստեղծագործած են անդուլ ու անդադար, ոչ թէ իբրեւ հոգեւոր վայելք, այլ հաստատօրէն գիտակից, թէ իրենց ստեղծագործութեամբ ամուր կը պահեն հայ ազգային անօթը եւ հարազատ հայ ազգային դիմագիծը, դարերու խաւարին, արիւն աւերին եւ փոթորիկներուն դիմաց:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Օդանաւորդներուն յաղթական դարձը

Շաբաթ, Փարիզ քաղաքը անմոռանալի ընդունելութիւն մը կատարեց Ատլանտեանի յաղթական օդանաւորդներուն Քոսթի եւ Պելլոնթի: Հակառակ օդին աննպաստ վիճակին, բազմահազար անձեր խռնուած էին երկու հերոսներուն անցքին վրայ:

Քոսթ եւ Պելլոնթ իրենց օդանաւով Պուրժէի կայանը պիտի հասնէին կէսին: Սակայն առտուան ժամը 10ին արդէն, հսկայ բազմութիւն մը հաւաքուած էր կայանին ներսն ու դուրսը: Ճիշտ 12.25ին, զինուորական 11 սաւառնակներու առաջնորդութեամբ, համբաւաւոր օդանաւը կ՚երեւէր Պուրժէի կայանին վրայ, ուր 10 վայրկեանի չափ սաւառնելէ յետոյ, կ՚իջնար ցամաք, բուռն ծափերու եւ խանդավառութեան մէջ: Ոստիկանական ամուր շղթան չկրցաւ տոկալ ամբոխին ճնշումին, մէկ վայրկեանի մէջ, օդանաւը պաշարուած էր հիացողներու բազմութեամբ մը, որ երկու օդանաւորդները ուսի վրայ վերցուցած, կը տանէր յաղթականօրէն:

Քոսթ և Պելլոնթ պարտք սեպեցին այցելեն նախ Անծանօթ Զինուորին, որմէ յետոյ, մասնաւոր կառքով մը գացին հանրապետութեան նախագահին պալատը, ստանալու իրենց տրուած Պատուոյ Լէգէոնի շքանշանը:

Այս արարողութենէն յետոյ, միշտ հսկայ բազմութեան մը խանդավառ ծափերուն ու ցոյցերուն մէջ, օրուան հերոսները առաջնորդուեցան Փարիզի քաղաքապետարանը, ուր նոյնպէս մեծ ընդունելութիւն մը պատրաստուած էր անոնց: Փարիզի կողմէ անոնք նուէր ստացան երկու ոսկի ժամացոյցներ որոնց թուանշանները փոխարինուած էին «Փարիզ-Նիւ-Եորք» տառերով:

Քաղաքապետութեան ընդունելութենէն վերջ, Քոսթ և Պելլոնթ հիւրասիրուեցան Օդանաւային Ակումբին կողմէ:

Զինաթափութեան վտանգին դէմ

Մեծ պատերազմի ընթացքին ֆրանսական ճակատի ամերիկեան բանակի հրամանատար զօր. Փէրշինկ, պէտք տեսաւ միջամտելու Միացեալ-Նահանգներու քաղաքականութեան, զինաթափութեան հարցին առթիւ: Թերթի մը մէջ, զօրավարը կը գրէ թէ 1914ին իր երկիրը պաշտպանութեան որ եւ է միջոց չունէր եւ իր հայրենակիցները կը հրաւիրէ զգուշանալ զինաթափ ըլլալէ:

Հանքային նոր աղէտ մը եւս

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿ, 25 հոկտեմբեր.— Այն պահուն որ Ալստորֆի հանքային աղէտին զոհերու թաղումը կը կատարուէր, Սարրի մէջ հանքային ծանր արկած մը կրկին սուգի կը մատնէր բազմաթիւ ընտանիքներ:

Շաբաթ կէս օրէ յետոյ, կրիզուի պայթումի մը հետեւանքով, փլուզում մը տեղի ունեցաւ Մայպախի հանքերուն մէջ, ֆրանքօսարեան սահմանագլուխէն քիչ հեռու: Անմիջապէս հազարի չափ հանքագործներ դուրս խուժեցին, բացի 91 բանուորներէ, որոնք մեկուսացած անկիւն մը կ՚աշխատէին: Երեքն անոնցմէ յաջողեցան հազար դժուարութեամբ դուրս ելլել կէս մը անշնչացած թունաւոր կազէն. բայց 88 հոգի հանքին խորը կը մնային:

Անմիջապէս փրկութեան խմբայններ կազմուեցան, սակայն մեծ օգտակարութիւն մը չկրցան ունենալ, որովհետեւ հանքին մէջ մնացողներն արդէն մեռեր կամ ծանրօրէն վիրաւորուեր էին: 70ի չափ մեռելներ կան եւ 18 ծանր վիրաւորներ:

Ալստորֆի զոհերուն թաղումը

Շաբաթ առտու տեղի ունեցաւ Ալստորֆի 259 զոհերուն թաղումը:

Ամբողջ քաղաքը սգաւորի երեւոյթ էր առած, սեւ դրօշներ կը ծածանէին բոլոր տուներէն: Կրօնական արարողութենէն առաջ, արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ հանքերու տնօրէնութեան շէնքին մէջ, ի ներկայութեան զոհերու ընտանիքներուն եւ պետական անձնաւորութեանց: Ծաղկեփունջերով բեռնաւոր դագաղները ինքնաշարժներով փոխադրուեցան դէպի քաղքին երկու բողոքական եւ կաթոլիկ եկեղեցիները, ուր տեղի ունեցան կրօնական արարողութիւնները: 141 հոգի թաղուեցան Ալստորֆի մէջ, 20 Քարլֆէնպէրկի եւ 57 Քէլլէրսպէրկի մէջ, մնացեալները աւելի հեռու վայրեր:

Աւելի քան 120,000նոց բազմութիւն մը կը հետեւէր դագաղներուն: 1300ի չափ ծաղկեփունջեր ղրկուած էին:

Սուրիոյ մէջ մահափորձ մը

ԼՈՆՏՈՆ, 26 հոկտ.— Երուսաղէմէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ սուրիական կառավարութեան պետըՇէյխ Թաճէտին մահափորձի մը ենթարկուեցաւ Դամասկոսի մէջ: Մանրամասնութիւնները կը պակսին: Թաճ Էտտին չէ վիրաւորուած:

Ոճրագործը որ Սուրիոյ վարչապետին վրայ երկրորդ մահափորձն է որ կը կատարէ, ձերբակալուած է եւ պիտի ենթարկուի բժշկական քննութեան, որովհետեւ կը կարծուի թէ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԵԶՄԷ ԴՈՒՐՍ

ԽԱԲՈՒԱԾ ՀՐԵԱՆ

ԿԱՄ

ՑԱՒԱԼԻ ԴԱՍ ՄԸ

Զարմանալի չէ որ Հայուն պէս, ամբողջ աշխարհէն խաբեբայ ճանչցուած ժողովուրդ մը՝ Հրեան, ճիշդ հայուն պէս իր կարգին կը խաբուի ամբողջ աշխարհէն եւ իր ամենէն նուիրական յոյսերուն մէջ, կը սկսի ճանչնալ անակնկալ ու կոպիտ պատրանքի դառնութիւնը:

Մէկ քանի օրէ ի վեր, «Յառաջ»ի ընթերցողները առիթը կ՚ունենան հետեւելու յուզման, որուն մատնուած է հրեայ աշխարհը:

Ի՞նչ է պատահեր:

Մեզ Հայերուս համար հասարակ իրողութիւն մը, որ եթէ դարձեալ կրկնուի մեր գլխուն, մեզ չպիտի զարմացնէ աւելի քան օրուան ամենէն վայրագ դէպքը:

Պարզապէս, *մեծ* պետութիւն մը խաբեր է (բառը տեղին է) ժողովուրդ մը, որ դարերէ ի վեր ցրուած ձեռքին, երկրէ երկիր հալածական ու ամէն տեղ անարգուած, երազեր է իր համեստ օճախը, խրճիթ մը գրեթէ՝ իր սեփական հողերուն վրայ:

Ակնարկ մը նորագոյն թուականներու եւ անոնց կապուած դէպքերուն, յստակօրէն նշմարելու համար մեծ-պետական խաբէութիւնը:

1917 Նոյեմբերին, Անգլիա կը խոստանայ աջակցիլ «Պաղեստինի մէջ՝ հրեայ ժողովուրդին համար ազգ. օճախի մը հաստատման»: 1920 Ապրիլին, Սան-Ռէմոյի համաձայնական խորհրդաժողովն իր կարգին հաւանութիւն կը յայտնէ եւ Պաղեստինի հոգատարութիւնը կը յանձնէ Անգլիոյ:

1922 Յունիսին, Անգլիոյ խորհրդարանին բեմէն, կառավարութիւնը հանդիսաւորապէս կը յայտարարէ.— Անհրաժեշտ է որ հրէական ազգ. օճախին գոյութիւնը երաշխաւորուի Պաղեստինի մէջ միջազգայնօրէն, իբր հին, պատմական կապի մը վրայ կռթնած»: Մէկ ամիս յետոյ, Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը պաշտօնապէս կը վաւերացնէ Անգլիոյ հոգատարութիւնը եւ կը հաստատէ Հրեաներու պատմական իրաւունքը... Պաղեստինի վրայ:

Ու Հրեան որ դարաւոր թափառումներէ վերջ, նոր պիտի սկսէր վայելել իր տան մէջ եւ իր տան համար քրտինք թափելու ուրախութիւնը, իր պապենական հողերուն վրայ՝ այսօր կը մնայ ինքնակոչ հիւրի մը նուաստութեամբ....

Որովհետեւ, մինչ դեռ կը կարծէր իր սեփական ձեռքերուն մէջ ունենալ ելմտական ու նաեւ իմացական եւ հետեւաբար ամբողջ աշխարհի սանձերը, անփոյթ էր գտնուեր սորվելու հայուն դասը.— Թէ պատմութիւնը իրաւունք չունի աշխարհի մը մէջ, ուր արդարութիւնը կը ծառայէ պարտկելու ամենէն անճոռնի անիրաւութիւնները:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ԶԷՆՔ ԿԸ ՊԱՀԷԻՆ

Պերլինի ոստիկանութիւնը երեւան հանեց զէնքերու մթերք մը, որ թաղուած էր համայնավարներու սեփական մէկ պարտէզին մէջ: Գրաւուեցան 19 հրացաններ եւ 8 ատրճանակներ:

ԽՕՍԻՆՔ ԲԱՑԷ Ի ԲԱՑ ԵՒ ԿԱՄ ԼՌԵՆՔ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

Աննշան միջադէպ մը «Յառաջ»ի խմբագրութեան մէջ, ինքնին անարժէք եւ սակայն յատկանշական, իբր կուսակցական ներքին երեւոյթի մը ախտանիշը։

«Յառաջ»ի վերջին սիւնակին մէջ, կը կարդանք Վազգէն Շուշանեանի մէկ նամակը՝ Յաջորդ օրը՝ տաքը տաքին, խմբագրական սիւնակին տակ՝ գնահատութիւնը այդ նամակին, «անլուրջ եւ անտեղի»։

Այս է ահա խմբագրական փոքր «միջադէպ»ը, որուն վրայ անշուշտ, խնդացողներ պիտի գտնուին։ Ես անոր կը մօտենամ անկախ դէմքովս ու նախ անմիջապէս գնահատութիւն մը բերել. Վազգէնի նամակը պիտի կնքեմ շատ լուրջ, տեղին ու պիտի աւելցնեմ նաեւ անհրաժեշտ։ Որովհետեւ անոր ոլոր-մոլոր խօսքերուն ու կէս քիլոմեթրնոց պարբերութիւններուն տակ՝ [գայթ]ոյթ մը կայ ծածկուած, արդար ու զուսպ։ Որովհետեւ, ինչ որ կը փսփսան սրճարաններու եւ սենեակներու անկիւնները, մեծ ու փոքր բոլոր դժգոհութիւնները պէ՞տք է որ վերջապէս ճեղք մը գտնեն ու պայթին։ Որովհետեւ վերջապէս, կամ պիտի խօսինք բացէ ի բաց, եւ կամ պիտի լռենք ամէն տեղ։ Այս է ըստ իս, կուսակցական անկեղծութեան պարտադիր թելադրութիւնը։

Ու Վազգէն Շուշանեան այդ է որ ըրած է, մատը դնելով պալարին մէկ եզերքը միայն, թեթեւօրէն։

Պէտք է սակայն ճնշել մինչեւ որ պայթի։ Այդ ալ փորձենք մենք ընել ու նախ դառնանք երեւոյթին շուրջ, որ այսօրուան տուաւ այս աննշան միջադէպին, բայց վաղը, կրնայ կծիկ մը քակել։

Ի՞նչ է պատահեր։

Պարոն մը՝ դաշնակցական թերթի մը մէջ իրեն ապահովեր է մնայուն ու պատուաբեր անկիւն մը, ուրկէ քարեր կը գլորէ եզեր աջ ու ձախ։

Ընկեր մը կը նկատէ թէ այդ պարոնը իր քաղաքական անցեալով, իր անհատական հակումներով ու նախասիրութիւններով, իր գրական յատկութիւններով արժանի չէ տեղ բռնելու դաշնակցական սիւնակներու մէջ։

Ընկերը կը նկատէ նաեւ թէ գործը որ յանձնուած է պարոնին, — ըլլայ իսկ գրական — շատ լաւ եւ եթէ ո՛չ աւելի, գոնէ նոյնքան ձեռնհասութեամբ կրնայ կատարել որեւէ դաշնակցական գրող. փա՜ռք Աստուծոյ եւ Սատանային, դաշնակցական գրողը չէ որ կը պակսի։

Եթէ ասոնք են ընկերոջ յանցանքները, որոնց համար «անտեղի» եւ «անլուրջ» կ'որակուի անոր գրութիւնը, պէտք է ըսել թէ կուսակցական արժանապատուութեան եւ հմայքի տեսակէտէն, որ եւ է ընկեր ուրիշ կերպ չպիտի մտածէր։ Իսկ եթէ գրութեան ոճն է որ խնդրոյ առարկայ կը դառնայ, կրնայ ան ըլլալ տգեղ, կոպիտ, նոյնիսկ փողոցի եւ ո՛չ թէ սալոնի ոճ, բայց այդ պատճառ չէ որ հիմը դադրի ամուր եւ հարազատ ըլլալէ։

Եւ այս է որ մեզի կը շահագրգռէ։ Կը շահագրգռէ, մանաւանդ անոր համար որ, նոր չէ որ կը լսենք նման դժգոհութիւններ, անոնց տուն տուող այլազան պատճառներու շարայարումով։ Ու նոյնիսկ լսելէ եւ ըսելէ պէտք է որ ձանձրացած ըլլանք։

Բայց, որովհետեւ այդ մանր պատճառներն ու դժգոհութիւնները կը բերուին մէկ յայտարարի, անոնցմով մանրամասնելու եւ պատկերազարդելու համար կուսակցական ընդհ. երեւոյթներ, պէ՞տք է որ վերջապէս անդրադառնանք անոնց թէ չէ։

Եթէ այո, ես այս առիթը մատս փաթթելով, կանգ կ'առնեմ երեւոյթին մէկ երեսին վրայ, որ տգեղ է, որովհետեւ համարձակութեան պակաս կը մատնանշէ, հակաբարոյական է, որովհետեւ կուսակցական անկեղծութեան մէջ թերացում կը նշանակէ, ու հակակուսակցական է, որովհետեւ կը շեշտէ կուսակցական ջիղի թուլացում։

Այդ սովորութիւնն է որուն կը յանձնուին կարգ մը մտաւորական ընկերներ գրեթէ ախտաւոր հաճոյքով, մոլութեամբ, Դաշնակցութեան եւ դաշնակցական ընկերներու մասին խօսուըռտելու, թերացումներ ու սայթաքումներ վերլուծելու, դարմանի անհրաժեշտութիւնը շեշտելու։

Ինքնին լաւ երեւոյթ, որովհետեւ թերեւս կուգայ փաստը բերել թէ քննադատական ոգին կը հսկէ մեր մէջ, թէ ճոխ ու հերոսական, խիզախ դրուագներով լեցուն պատմութեան մը աւանդութիւնները չեն թմրեցուցած մեր մտքերը ու ծերացած կազմակերպութեան մը պէս չենք գոհանար յամենալով արժանաւոր անցեալի մը փառքերուն մէջ։ Այլ ապագայի մտահոգութիւններով վրդոված, լաւագոյն գործունէութեան մը խղճահարութեամբ տոգորուն, կը փնտռենք աւելի սեղմ ու լաւագոյն ներկայի մը ուղեգիծը՝ ամէնէն փոքր մանրամասնութիւններուն մէջ իսկ։

Սակայն, երբ քննադատական ու վերլուծական այս հոգեբանութիւնը իր յանդգնութիւնները կը պարտկէ, կը կրկնեմ, սրճարաններու եւ սենեակներու անկիւնները, ընկերական շատ սեղմ ու մտերմական շրջանակի մէջ, հոն ալ մնալու, անկէ դուրս չելլելու համար, կը դառնայ կուսակցական վտանգ մը, որովհետեւ զուրկ ըլլալով անկեղծօրէն ու բացէ ի բաց արտայայտուելու համարձակութենէն, այդ համր դժգոհութիւնը, միջոցը կը գտնէ ուշ կանուխ ծաւալելու բերնէ բերան, փսփսուքով, ակնարկութիւններով, բայց միշտ խեղաթիւրուած անշուշտ, ինչպէս կը պատահի նման պարագաներու մէջ առհասարակ։ Իսկ այս պարագային, դժգոհութիւններու այս կերպ արտայայտումը կ'առնէ ըստ իս, ներքին դաւադրութեան մը կերպարանքը, «դաւադրութիւն» բառն առնելով անշուշտ իր նուազագոյն իմաստով։ Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն, վտանգ մը ըլլալէ չի դադրիր կազմակերպութեան մը համար, որուն ուժը կը բխի ընկերակցութեան, ընկերականութեան սըրտաբուխ, հարազատ ըմբռնումէ մը, կարգապահութեան՝ գրեթէ ընտանեկան գուրգուրանքի հասնող զգացումէ մը։

Եւ այդ վտանգին առաջքն առնելու լաւագոյն միջոցն է ազատօրէն ու անկեղծութեամ՛բ քակել բերանները, թող ալ որ պարպուին մաղձով լեցուն սրտերը, որքան ալ ծանր ըլլան պատճառները։

Բայց նախ, այս պարտքը կ'իյնայ բոլոր անոնց վրայ, որոնք իրենց գաղտնասուքներով կը սեղծեն կասկածի այս մթնոլորտը, որ առանց անկեղծութեան կազդուրիչ շունչին, հետզհետէ կրնայ ծանրանալ, մինչեւ դառնայ անշնչելի։

Ահա թէ ինչո՞ւ, «անտեղի» եւ «անլուրջ» չեմ գտներ Վազգէն Շուշանեանի նամակը, որ սրտագին պոռթկում մըն է, եւ շնորհաւորելի շեղում մը այս մթնոլորտէն, շիտակ ճամբան բացող։

Եւ ահա թէ ինչո՞ւ կ'ըսեմ նաեւ խօսինք բացէ ի բաց եւ կամ պէտք է լռենք ամէն տեղ։

Բայց պէ՞տք է որ լռենք։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՄՈՄԵՆՏ,,ՆԵՐԸ

Այսպէս, հայ ժողովուրդի կեանքը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այնքան ներքնապէս ընդելուզուած են իրարու, որ տօնել կուսակցութեան քառասնամեակը, կը նշանակէ տօնել անուղղակի կերպով հայ կեանքի ուշագրաւ, տիրական մէկ դրուագը։

Բոլոր անոնք, որ տարիներու անջրպետի մը վերեւէն կը դիտեն ժամանակաւոր անցեալը հոն միայն սխալներ, ճակատագրական սխալներ փնտռելու հաճոյքին ի խնդիր, բոլոր անոնք որ, ժողովուրդի մը կեանքը օրը օրին, անակնկալ խութերու ընդմէջէն առաջնորդելու բովանդակ դժուարութեան անտեղեակ կը սիրեն հեռուէն անցեալը դատելու եւ դատափետելու դիւրին խաղը, այս մետասաներորդ ժամու բոլոր իմաստուններ, կարծեմ, աննկատ առնելու չեն հետեւեալ կէտը։

Ճիշդ է, պզտիկ ժողովուրդ մըն էր հայ ժողովուրդը, թերեւս զանցառելի քանակութիւն մը, բայց վերջին յիսնամեակի ընթացքին, ընդունինք անկեղծօրէն, թէ աննախատեսելի դէպքեր, անակնկալ երկընտրանքներ, երկգիծ, բազմադիմի հարցեր ծանրացան այդ ժողովուրդի ճակատագրին վրայ. հայ հաւաքականութիւնը երբեք այնքան ներզօր տագնապ մը չէր ապրած իր դարաւոր կեանքի ընթացքին. մեր պատմութեան մէկ անկիւնադարձը կըրեցինք, մէկ օրէ միւսը ինքզինքնիս գտանք անօրինակ քառուղիներու, հետանկարներու առջեւ։

Հարցեր՝ որ մեզ կը զլէին կ'անցնէին, որոնց անակնկալ վճռականութիւնը մեզ կը խռովէր ու ո՛չինչ ունէինք դիմագրաւելու անոնց, ոչ կուռ փորձառութիւն մը, ոչ անշահախնդիր խորհրդատուներ, ոչ ալ ներքին միութիւն մը հայ մտածումի եւ հայ կամքի։ Երբեք հայ ղեկավարներէ չպահանջուեցաւ այդքան անմիջական վճռականութիւն, յեղակարծ թաքթիք, նոյնիսկ այնքան արկածախնդրութիւն, որքան այս մրրկայորձ շրջանին։

Հոն ուրեմն, բոլոր չէզոք, վարանոտ, դասալիք, խուճապահար ուժերուն դիմաց, գլուխը առնող-փախող մտավախութեան բոլոր պահերուն Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը մնաց միշտ պատրաստ, թերեւս մինակը պատնէշին վրայ, անակնկալին դէմ դիմաց. անիկա չլքեց դիրքերը, չվախցաւ պատասխանատուութիւններ ստանձնելէ եւ մանաւանդ, մահու կենաց ճգնաժամերուն, չվարանեցաւ Ռուբիկոնի կամուրջը քանդելէ...։

1895-96ի ջարդերուն յաջորդող հոգեկան վհատանքի օրերուն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հակազդեց մարտական զօրաշարժ մը, հայրենական արշաւանքներուն յուսահատ ճիգը որ ի յայտ բերաւ, թէ հայ կորաքամակ կուրծքին տակ, հակառակ տուրքերու դատակնիքին, սիրտը կը պահէ տակաւին առնական իր առաքինութիւնները, հայրենական պայքարը իրենց ինքնաճանաչողութիւնը եղաւ մեր ցեղի թաքուն կարելիութիւններուն, զարթօնք մը ինքնավստահութեան։

Այնուհետեւ 1904-5ի Կովկասեան դաւադրութիւնը — եկեղեցապատկան կալուածներու գրաւում, թաթարական գրոհը՝ մեր կռնակէն, խեւլագար ցարիզմը նպատակ ունէր կարծէք Կովկասի մէջ կրկնել Համիտի կարմիր ոճիրը. առաջին իսկ բոպէին Դաշնակցութիւնը, անակնկալօրէն առանց շուարելու, կացութեան համապատասխան թաքթիքը եւ կեցուածքը ունեցաւ. ոչ մէկ տատամսում կամ մտավախութիւն. ժողովրդական շարժում մը թափեցաւ իր հունին մէջ. օրուան հեղինակութիւնն էր ինք, բոպէին գիտակցութիւնը եւ կամքը, որու առջեւ ցարիզմի դաւադրութիւնը վիժեցաւ։

Այդ տագնապին յաջորդող ռուսական յեղափոխութիւնը Դաշնակցութիւնը կը դնէր նոր հարցականի մը առջեւ. Կովկասի մթնոլորտը փոխուած ու միտքերը՝ մատնուած էին նոր սեւեռումներու. ընկերվարական գիտակցութիւնը կը վարակէր աշխատաւոր խաւերը. Դաշնակցութիւնը, առանց լքելու իր աւանդութիւնը, միշտ հաւատարիմ տաճկահայ դատին, գիտցաւ վերադնահատել իր աշխարհահայեացքը եւ համոզուիլ անգամ մը եւս թէ ժողովուրդի մը ազատագրական պայքարը ընկերվարական պայքար մըն է միեւնոյն ատեն։

1908. Օսմանեան սահմանադրական անակնկալը. աշխարհի լաւատեսութիւնը վարակեց եւ մեզ. գիտնալով թեան այդ օրերուն ո՞վ ինքզինքին թոյլ պիտի տար տարակուսելու կրակին վրայ սառ նետելու. ո՞վ չխաբուեցաւ. հայութեան լաւագոյն բարեկամները չյորդորեցի՞ն մեզ անվերապահ նուիրուելու օրուան բէժիմին. ո՞վ կրնայ պընդել թէ անկեղծ չէին այդ օրերուն երիտասարդ թուրք վարիչները։

Դաշնակցութիւնը քաղաքական հասունութիւնը ունեցաւ, նոյնիսկ քաղաքացիական քաջութիւնը, առաջին իսկ օրերէն։ Ստամպոլի եղեռնէն յետոյ իսկ ընդ առաջ երթալու նոր կացութեան. դիւրացնելու թուրք յառաջաւոր տարրերու դժուարին գործը, հայութեան աջակցութիւնը բերելու թուրքիոյ արդիացումի ճիգերուն. եթէ դէպքերուն հեղեղին տակ այդ հեռատես խոհեմ քաղաքականութեան չկրցաւ տալ երբեք շօշափելի արդիւնք մը, բայց Դաշնակցութիւնը գէթ փաստ մը, չքմեղանք մը ունի, թէ ո՛չ ինք, ոչ հայ ժողովուրդը չդաւեցին երբեք թուրք սահմանադրական կարգերուն։

Մինչ պղտորած ջուրերուն տակ, բոլոր օսմանեան տարրերը յետին շահեր կ'որսային, հայութիւնն էր միայն որ յանձին Դաշնակցութեան կը բերէր գիտակից բայց անխարդախ բարեկամեցողութիւն մը։ Ի՞նչ մեղք կարելի է վերագրել Դաշնակցութեան, որով կարելի ըլլայ բացատրելու 1915ի Եղեռնը

Ու այնուհետեւ Մեծ Փոթորիկը։

Հարկ կա՞յ յիշատակելու դէպքերու յեղակարծ տողանցքը, կամաւորական շարժումը, բոլշեւիկեան դասալքումը, հայկական ճակատին նահանջը, 1918ի մայիսեան օրերը, անկախութեան մեղրալուսինը, մանուկ Հայաստանի ջղակտոր զգետնումը հարաւի եւ հիւսիսի մեղսակցութեամբ, հասնելու համար մինչեւ ներկայ բարոյալքումի համաճարակը, կրկնելու համար անգամ մը եւս թէ բոլոր այդ աննախընթաց, աննախատեսելի եւ յեղակարծ կացութիւններուն առջեւ, Դաշնակցութիւնը իր գլուխը չկորսնցուց, ինքզինքը չուրացաւ, իր մայր ժողովուրդին ճակատագրէն ինքզինքը չբաժնեց։

Երբեք, երբեք։

Ինք ամէն մէկ անակնկալ դրութեան առջեւ, անհրաժեշտութիւններու ներշնչումը կրեց ու հաղորդեց. ինք նետեց ամէն վայրկեանի հրամայական կարգախօսը, իր ամէն քայլին, որոշումին, գործքին մէջ անկեղծօրէն հաւատաց թէ կը ծառայէ մայր ժողովուրդին։

Այո՛, ոչ միայն վճռական, այլ Դաշնակցութիւնը եղաւ անկեղծ, անկեղծ՝ իր խղճմտանքին, համոզումին, խօսքին ու գործին մէջ. ինչ որ ըրած է, ինչ որ ըրաւ կամ կ'ըսէ, ան անկեղծօրէն համոզուած է թէ կ'ըսէ յանուն հանրային բարիքին։

Որովհետեւ այսօր ի վիճակի չենք երբեք դատելու վերջին դարը, քան տարիներու պատմութիւնը, թողունք ուրեմն որ ապագան, անկաշառ դատաքննիչը բոլոր արժէքներու դայ օր մը վճռելու Դաշնակցութեան գործը, ըսելու ինչ որ անկէ կը մնայ կենդանի եւ բեղմնաւոր։

Որովհետեւ ապագային արմատները երէկուան, այսօրուան անցուդարձերուն տակ թաղուած են. ինչ որ այսօր կը թուի բացասական, վաղը մեզի կ'երեւի նոր լոյսի մը տակ։

Դաշնակցութիւնը շեշտակի կրնայ նայիլ ապառնիի աչքերուն, լի՛ վստահութեամբ եւ խիղճը՝ անդորր։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԳՆԴ. ԼՕՐԷՆՍ ԵՒ ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

«Ազդակ» կը գրէ թէ «Էլ Ահրար»ի խմբագիրներէն մէկը, երբ Պարսկաստանի եւ Պէյրութի միջեւ ճամբորդներ փոխադրող ընկերութեան մը ներկայացուցչին հետ կը տեսնուի. իրեն կը հաղորդուի որ հետաքրքիր ճամբորդ մը եկած է Պարսկաստանէն, որ լաւ արաբերէն կը խօսի եւ թէ ալ գտնուած է քրտական ապստամբներուն հետ եւ այդ պատճառաւ բանտարկուած։

Խմբագիրը, լրագրողի հետաքրքրութենէ մղուած, իսկոյն նաւամատոյց կը մեկնի, քիչ վերջ, իտալական Պրագիլեա նաւով մեկնելու պատրաստուող հետաքրքիր մարդը տեսնելու եւ անկէ տեղեկութիւններ քաղելու համար։

Խօսքը այլեւս «Ահրար»ի խմբագրին տանք։

ՏԵՍԱԾ ՄԱՐԴՍ.—

Երկայնահասակ, նիհարակազմ, սպիտակամորթ բայց արեւէն այրած, մազերը շագանագոյն, կապոյտ աչքերով, հաքի եւ սփորի տարազով հագուստ մը վրան, կուրծքէն հեռադիտակ մը կախուած, մէկ ձեռքը հաստ գաւազան մը եւ միւսին լուսանկարի մեքենայ մը. ահա տեսած մարդս։

Բարեւեցի զինք ֆրանսերէն լեզուով եւ ինքզինքս ներկայացուցի։ Արաբերէն պատասխանեց ան, որմէ անգլիերէնի հոտ կուգար։ Ճամբորդը խոժոռ դէմքով մը նայեցաւ երեսս եւ ըսաւ.

— Դուք ձեր թերթը ֆրանս. լեզուո՞վ կը հրատարակէք։

— Ոչ, արաբերէն լեզուով, պատասխանեցի։

— Ինչո՞ւ ֆրանս. կը խօսիք հետս ուրեմն. ի՞նչ կ'ուզէք ինձմէ։

— Ինծի ըսին որ դուք քրտական ապստամբութեան շրջաններուն մէջ գտնուած էք եւ հոն գերի տարուած, ճի՞շդ են ասոնք։

Հազիւ լրացուցած էի խօսքս, ճամբորդը սուր եւ երկար ակնարկ մը սեւեռեց վրաս եւ չը պատասխանած հարցումիս, ինծի ընկերացող եւ զինք փոխադրող ընկերութեան ներկայացուցիչին դառնալով խիստ թօնով մը ըսաւ.

— Ընկերութեան ներկայացուցիչը չպէտք է դուրս տար գաղտնիքը. այժմ գիս լրագրողներու բերանը ձգեցիք, ինչպէս պիտի ազատիմ անոնց ձեռքէն։ Վերջը ան դարձաւ ինծի եւ սկսաւ պատմել.

— Ես զբօսաշրջիկ մըն եմ. 15 տարի է ի վեր ամբողջ արեւելքը կը պտըտիմ. անունս է W. S. Stawre. տարի մը առաջ ձգեցի Հնդկաստանը եւ Թեհրան եկայ եւ հոն մնացի մինչեւ անցեալ յունիս։ Պաղտատի եւ Սուրիոյ ճամբով հայրենիքս պիտի վերադառնայի, բայց այդ օրերուն ծագեցաւ քրտական ապստամբութիւնը եւ փափաք ունեցայ մէջը տեսնելու այդ շարժման ընթացքն ու արդիւնքը։ Անցեալ տարի յուլիս 10ին Թեհրանը ձգեցի եւ հետս քիւրտ առաջնորդ մը առնելով մեկնեցայ Խոյ, որ թրքական սահմանին մօտը կը գտնուի. հասայ Խոյ եւ հոն տեսնուեցայ քիւրտ ապստամբութեան պետերէն Իպրահիմ Իմոյի հետ։ Ան շատ եռանդուն եւ ազատատենչ քիւրտ լիտր մըն է. իրմէ խնդրեցի որ զիս ծանօթացնէ քիւրտ ապստամբութեամբ միւս լիտրներուն։ Բայց ան ինձ ցոյց տուաւ բոլոր վտանգները եւ զգուշացուց։ Հասկցայ որ օտար ըլլալուս համար ան կը կասկածէր ինձմէ։ Բացատրեցի իրեն իմ ո եւ է գէշ նպատակ եւ գէշ տաւորութիւն չունենալս, որուն վրայ ան խոստացաւ գոհացում տալ փափաքիս։ Յուլիս 14ին Իպրահիմ Իմօ փոխեց իմ տարազս եւ ինձ հագցուց քրտական տարազ մը. գլուխս փաթթոց մը, մէջքս գօտի մը, մաքսր մը ուսս եւ ձի մը բերաւ ընկերանալու համար իրեն։ Երկու ժամ ճամբորդելէ վերջ դէպի արեւելք, քիչ մը հարաւ գացինք. երեկոյեան Միհրշան գիւղը հասանք, որ թրքական սահմանէն 5 քիլոմեթր հեռու է։ Այս շրջանը լեռնային անառիկ դիրքեր ունի եւ ենթակայ է ռուս իշխանութեան։ Այս գիւղին մէջ 100 ձիաւոր քիւրտ ապստամբներ տեսայ, բոլորն ալ լաւ զինուած։ Գիւղ հասնելնուս պահակը մեզ կեցուց եւ չարտօնեց մեր մուտքը, մինչեւ որ առաջնորդս ինձ անծանօթ լեզուի մը բառեր արտասանեց։

Գիւղ հասնելէն վերջ մեզ մեծ հեռաւորութեան վրայ գտնուող վրան մը տարին, որուն մէջ 10է աւելի զինուած մարդիկ կը նստէին գորգերու վրայ։ Անոնց մէջտեղը 40 տարեկան մօտ մարդ մը, սպայի տարազով, գլուխը խալբախ մը, նստած էր, ինծի ըսին որ անոր անունը Եուսուֆ է։ Այլեւս ... կրնար պատմել թէ՝ ի՞նչ ըրի հոն եւ ի՞նչ եղաւ. բայց ... ըսեմ որ, ան կը ջանար ... տացնել թէ իրենց շարժումը հայրենիքի համար է եւ ... որ որեւէ արտաքին մատ ... իրենց շարժման մէջ։ Անգլ... Բիւրոները իրաւունք ունին ... կախութիւն ուզելու, որովհետեւ ... Ուիլսըն իր պատգամով ... փոքրիկ ազգերուն ազատութիւն ... կը խոստանար։ Եուսուֆ ... վերջը խոստացաւ զիս ... մեծ հրամանատար Իհսան ... փաշայի մօտ։ Շնորհակալութիւն ... յայտնեցի և գացի պառկելու ... համար որոշուած անկողինը։

ՄԻՀՐՇԱՆԻ ԱՊՍՏԱՄԲՆԵՐ...

Այս ապստամբները այդ ... րուն հրաման ստացան ... շանը ձգելով անցնիլ Թրք... սահմանը, միանալ Եղրի ... րուն վրայ գտնուող ապստ... ներուն։ Եուսուֆ պէյ ... լու համար ինծի իր վստահութիւնը, բացատրեց եւ հասկ... այս կռիւներուն գաղտնիքը ... որու վրայ փափաք յայտ... ընկերանալու այդ ... որովհետեւ կը մտածէի ... գած բաներս տեսնելու ... միակ եւ ապահով միջոցը ... էր։ Այս հրամանատարը ... վտանգներ ցոյց տուաւ ... պատմեց դժուարութիւն... սակայն ես անդրդուելի ... եւ փափաքս շեշտեցի։

Վերջապէս յօժարեցան ... իրենց հետ տանելու։ 16 ... առտուն ճամբայ ելանք ... Փօշմազի, Բարա Գուլզգի ... մալիքէի, եւ Էսպրանի վր... Թրքական սահման։ Թուրք ... այդ շրջաններու մէջ զեր...

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՐՏՕ, 19 Նոյմ.— Պորտոյի …յկական գաղութը շատ փոք… …թիւ է, հազիւ 130-150 անձ …ւ մի քանի ընտանիք՝ եկած …րհի զանազան կողմերէն: …ս մը Հայեր հիւնէն ի վեր …ն հաստատուած են, ունին, …րք եւ միայուն գործ: Ճնշող …մասնութիւնը, սակայն, …ներ են, գլխաւորապէս մեծ …րազմէն եւ Իզմիրի աղէ… …ն ետքը:

…յս փոքրաթիւ հայութիւնը …ուած է քաղաքին մէջ եւ …րկ է ուրոյն, հայկական …անք:

Եթէ Հ. Յ. Դ. ընտանիքի ան…ներն ալ հԸԼան, հոս Հայեր …բեւ հաւաքականութիւն, ոչինչ …ը ներկայացնեն:

…յ քաղաքական կուսակ…թիւններէն միայն Դաշնակ…թիւնն է, որ կազմակերպուած …ւ ունի գրադարան մը, որմէ …ն օգտուիլ ամէն անոնք, …նց մէջ դեռ Հայու զգացումը …է մնացած:

Ինչպէս ամէն տեղ, երկու …րի առաջ, հոս ալ կային …նի մը ռամկավար, հնչակեան …ւ հօկ մականուանեալներ: Հի… …ւ սանք խեղօքցած, իրարմէ …նձրացած կ՚ապրին իբրեւ …ւններ եւ չէզոք անուան …ք կուզան լսելու Հ. Յ. Դաշ…կցութեան խօսքը:

…յս անգամ Պորտոյի Հ. Յ. Դ. …կան մարմին պատրաս…թիւններ էր տեսեր տօնելու …նակցութեան քառասնամ…կը: Անցեալ կիրակի «Տաւ… …շարանի ներսը տօնա… …ն կերպարանք էր ստացեր: …նակցութեան զինանշանը կը …էր ճաշարանի ներսի …պատը, հայկական եռագոյն …ւլակին հետ:

Օրուան նախագահ ընկ. Ս. …րալեան առաջարկեց ժողո… …կաններուն յոտընկայս երգել …ն ազգային երգը եւ ապա …կ-Բանուոր»:

Ոտմական երգերէն յետոյ նախագահը ճառ մը կարդաց, որմէ վերջը եղան արտասանութիւններ:

Խօսք առնելով ընկ. բանախօսը, համառօտ գծերով ներկայացուց մեր յեղափոխութեան ծագման եւ զարգացման դրդապատճառները — տնտեսական ու քաղաքական — եզրակացնելով, որ մեր յեղափոխութիւնը ունէր բոլորովին առանձնակի պայմաններ, որու պատճառով ան կը մնայ առանձնակի նաեւ իր հետեւանքներով:

Եթէ յեղափոխութիւնը իր սկզբնական շրջանին կը կրէր զուտ ինքնապաշտպանութեան բնոյթ, յետագային դէպքերու զարգացմամբ, եւ մեր դարաւոր թշնամու ստիպմամբ ան դարձաւ յարձակողական ամբողջ քսան տարի, սկսած 1896—1915 որմէ կը սկսի մէկ նոր թուական, աննախընթաց մեր ամբողջ պատմութեան մէջ: Մեր ազգային ամենամեծ ողբերգութիւնը ո՛չ թէ հետեւանք է յեղափոխական զարթօնքի, այլ ան արդիւնքէ համաշխարհային պատերազմի, որու հաւանականութիւնը եւ մանաւանդ արդիւնքները չէր կրնար նախատեսել եւ ո՛չ մէկ հօնճարեղ ազգ, իր հանճարեղ քաղաքագէտներով:

Ընդհակառակն, մենք կը տեսնենք, որ յեղափոխական քսան տարիներու ընթացքին, տաճիկ ոճրագործ միտքը ստիպուած Սահմանադրութիւն կը հռչակէ 1908ին: Պարսիկ բռնակալութիւնը, տեղի տալով հայ յեղափոխականներուն, որոնք միացած էին պարսիկ յեղափոխականներուն, կը հռչակէ Մէջլիս, նոր եղբայրութիւն եւ ազատութիւն բերելով եւ Պարսիկին եւ Հայուն:

Նոյնը կը կատարուի նաեւ ցարական Ռուսաստանի մէջ, ատկէ երկու տարի առաջ, երբ Ռուսաստանը մեզ կ՚ուզէր կոտորել Թաթարի ձեռքով:

Բնական է մեր կուսակցութիւնը կռուելով երեք ճակատներու վրայ, միամտութիւն չունէր կարծելու, որ պարտութեան կը մատնէ երեք բռնակալներն ալ: Մեր յեղափոխութեան միակ ճիգը եւ աշխատանքը եղած է միանալ այդ երկիրներու ճնշուած ժողովուրդներուն՝ աւելի տանելի պայմաններ ստեղծել՝ ռամկավարացնել ոճրապարտ կառավարութիւնները եւ մեղմել հացի տառապանքը: Եւ այդ սահմաններուն մէջ ան հասած է իր նպատակին: Ու այդ բացայայտ պայքարներուն մէջ հայութիւնը չէ վնասուած ո՛չ Տաճկաստանի, ո՛չ Պարսկաստանի եւ ոչ ալ Ռուսաստանի մէջ:

Ընդհակառակն, ռայեան ու վախկոտ փլան մէկպուսի իրաւունքով երկիր կը կառավարէ, Պարսկաստանի մէջ վարչական գործերը ձեռքը կը կեդրոնացնէ, Ռուսաստանի մէջ Պետական Դումա կ՚երթայ քաղաքացիի հաւասար իրաւունքով:

Այս բոլորը արտաքին ճակատներու վրայ: Ներքին ճակատի վրայ Հայը ինքնավստահութեան կը հասնի, վերստանալով իրպապերունարիութիւնը անոնց համարձակութիւնը եւ պատուով մեռնելու իրաւունքը, որ մարդկային է եւ յատուկ բոլոր ազնիւ տոհմերու, հաւաքականութիւններու եւ ժողովուրդներու:

Միայն այն պարագային կրնանք մեր յեղափոխութիւնը յանցապարտ հռչակել, երբ կը հրաժարինք մարդկային այս տարրական իրաւունքներէ:

Ապա ընկ. բանախօսը երկար կանգ առաւ մեր գրական միտումներու վրայ, սկսած 1861 Զէյթունի ապստամբութիւններէն եւ թուելէ յետոյ մեր կորուստները, հերոսական կռիւները եւ նորանոր փորձութիւնները 1915էն ետքը, ընկերը ըսաւ, որ մենք մեն-մինակ կանգնեցանք մեր թշնամիին դէմ եւ օրհասական պայքարներէ վերջ, թէեւ շատ սուղ գինով, բայց այնուամենայնիւ հասանք մինչեւ հոն ուրկէ պիտի սկսէր նոր կեանք, նոր հայրենիքով եւ նոր հայով:

Այս սերունդը կրցաւ այսքանն ընել, յետագայ սերունդները պիտի շարունակեն եւ լրացնեն այս սերունդի գործը:

Ու այսօր, երբ մենք կը տօնենք Դաշնակցութեան քառասնամեակը, յաւակնոտութիւնն ունինք ըսելու, որ կը տօնենք Հայոց նորագոյն պատմութեան քառասուն տարիները, որոնց ընթացքին Հայը կերպարանափոխուած է, նոր եւ անճանաչելի դիմագիծ է առած եւ այդ արտայայտուած է Դաշնակցութեան միասնականութեան մէջ, անոր անընկճելի կամքի եւ անմեռ հաւատքի մէջ, որ հաւատքն է մեր արի եւ հերոսական պապերուն:

Պորտօցի

…ռ չունէին, յառաջացանք …ւարտ լեռան շրջանը, անցնե… …վ Եէշիլ Քէօյ, Հարմանիէ եւ …թիլ Թէփէ գիւղերէն ուր …անք կռուիլ թրքական ուժե… …ն հետ. կռիւը սաստիկ եղաւ … ի վերջոյ ապստամբները …թիցին, որմէ վերջ Մէրիա… …տ անցանք: Անկէ քալելով …նք ճէլալի եւ վերջը ան… …ք Ճօրիշան ուր տեսանք …ն Նուրի փաշան:

Կարդացէք և Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋԸ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՍԷՆ-ԼՈՒ, 25 Նոյմ.— Անցեալ կիրակի կէս օրէ յետոյ, տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան առաջին բացման հանդէսը, Սէն-Լուի մէջ:

Բեմը զարդարուած էր հայկական ու ֆրանսական դրօշներով:

Ժամը ճիշտ 3ին հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով: Օրուան նախագահը ընկեր Գրիգոր Գիւրէեանը հանդէսին նշանակութիւնը բացատրեց, որմէ յետոյ մասնաճիւղի ընկերներուն կողմէ եղան արտասանութիւններ ու մեներգներ:

Սէն-Լուի սկաուտներէն Պ. Վ. Ելգովանեան արտասանեց «Մայր Հայաստան»ը:

Ցետոյ ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ ընկեր Հ. Սէրէնկիւլեան. որ վեր առաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասուն տարուան կատարած գործը հայ իրականութեան մէջ, իր խօսքը ուղղելով հանդիսականներուն, ըսաւ —

Հայը վեց դարերէ ի վեր միշտ տառապող ազգ մը եղած է, ենթարկուելով ջարդերու, թալաններու ու ամէն տեսակ զուլումներու եւ ոչ մէկ ազգ ենթարկուեցաւ մեր բախտին:

Ու ոչ մէկ տէրութիւն ձեռք չերկարեց ազատելու համար մեզ, երբ ամէն մէկ վայրկեան կացինը կ՚իջնէր խեղճ Հայու գլխուն: Չգտնուեցաւ քրիստոնեայ ազգ մը որ ձեռք երկարէր անոնց որոնք ազատութեան գաղափարին համար անլուր տառապանքներէ յետոյ կախաղաններու վրայ կը քալէին իրենց հերոսական նուիրումներուն վարձքը: Բայց վերջապէս Հայը հնչեցուց իր վրէժի փողը:

Ու իր ծոցէն դուրս եկաւ դարերու վրէժով տոգորուած Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը որ գիտցաւ իր դարաւոր թշնամիներուն դէմ կուրծք բանալ եւ ստեղծել իր երազած ազատ եւ անկախ Հայաստանը:

Հուսկ ուրեմն իր խօսքը ուղղելով երիտասարդութեան հրաւիրեց որ միանան սուրբ դրօշին տակ իրենց պապերուն կիսատ թողած ճամբան շարունակելու համար:

Բանախօսութենէն յետոյ ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը ու ժամը 6ին հանդէսը փակուեցաւ: Ու ժողովուրդը գոհ կերպով ցրուեցաւ:

Յ. Մանուկեան

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ

«ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԻ ԹՈՒՐՔԸ»

«Վագըթ»ի սեփականատէր եւ Կիրասոնի երեսփոխան Հագգը Թարիք պէյ հետեւեալ յօդուածը նուիրած է փոքրամասնութեանց խնդրին.—

«Ես պիտի խօսիմ զանգուածի մը մասին, որ բռնակալութեան եւ Թանզիմաթի շրջանին րայեա կը կոչուէր, սահմանադրութեան շրջանին՝ տարր (անասըր), զինադադարին փոքրամասնութիւն եւ որ հանրապետութեան օրով մեր մէջ ապրելու եւ հայրենակից դառնալու համար մնացած է ոչ թէ առանձնաշնորհումի կամ քափիթիւլասիոնի հետեւանքով, այլ պարզապէս միջազգային եւ այն ալ ոչ-իսլամներու յատուկ դաշնագրային տրամադրութիւններով:

Նկատելով որ այս փոքրամասնութիւնը կը ներկայացնէ հասարակաց հանգամանք մը ունեցող տարբեր անձերու հաւաքականութիւն մը, բնականաբար պէտք է յարգել զայն, ինչպէս կը յարգուի փոքրամասնութեան մէջ մնացած գաղափար մը: Եթէ անոնց գոյութիւնը մեծ նպատակին համար վտանգ մը չէ, արգելք մը չէ, կասկածելի չեմ նկատեր այդ փոքրամասնութեանց պատկանող այն անձերը որոնց ձեռքը հպատակութեան թուղթ մը տուած ենք եւ զոր թուրք կը կոչենք ասոր համար: Անոնք կրնան օգտուիլ, — ինչպէս կ՚օգտուին արդէն, — հիմնական օրէնքին եւ միւս օրէնքներուն բոլոր իրաւունքներէն: Կ՚ընդունիմ որ վայելեն ամէնէն բարձր քաղաքացիական իրաւունքը:

Բայց անպատեհութիւն չկայ բաց խօսելու մէջ: Քանի տեսնեմ որ անոնք փոքրամասնութեան դատ մը կը ճանչնան եւ այս դատին համար արտասահմանէն օգնութիւն կը յուսան, անոնք կրնան համաձայնիլ իրենք իրենց կամ «լըվանթէն»ներու հետ ու զիրար թաղապետական ժողովի անգամ ընտրել: Բայց ես, քաղաքական կազմակերպութեան մը կամ անոր նման վայրի մը մասին իմ ունեցած քուէս բնաւ չեմ վատներ «հիմնական օրէնքի թուրքի մը» համար: Կուսակցութիւնը իմ հիմնած կուսակցութիւնը չէ՞, Թաղապետական ժողովը իմ հիմնած ժողովը չէ՞: Նկատի առնելով երկրի շահը, այսօր անգամ չեմ ըներ այդ անձեր, վաղը կ՚ընեմ:

Տեսէ՛ք, արդարացնելու համար իր քայլը, Ֆէթհի պէյ իսկ այն տեսակ յայտարարութիւն մը ըրաւ, որ կարծես օրինական պարտաւորութիւն մըն է կրօնական տարբերութեան համաձայն ներկայացուցչական իրաւունք տալ այդ «փոքրամասնութեան», որ ոչ միայն երկրին, այլ Պոլսոյ բնակչութեան անգամ հարիւրին 5-10էն աւելի չէ: Երանի թէ Ֆէթհի պէյ ըրած ըլլար այդ յայտարարութիւնը եւ այս անուանական հայրենակցութեան զգացումը ուժովցնելով՝ պարապ տեղը չյուսադրէր փոքրամասնութեան յետադիմականները...:

«Հիմնական օրէնքի թուրք» կ՚ըսեմ: Այս ասութիւնը պէտք եղածին չափ խօսուն, կացութիւնը եւ իմ նպատակը բացատրելու համար: Եթէ փոքրամասնութեանց հանգամանքը նկատի չունենանք, անոնց ընդհանուր կացութիւնը հեռու չէ՞ք գտներ հայրենակցի իրաւունքը վայելէ, ու զանոնք թուրք չէ՞ք կոչեր միայն անոր համար որ հիմնական օրէնքը այդ անունը տուած է: Հետեւա՞ծ էք անոնց լեզուով հրատարակուած թերթերուն:

Ազգային ո՞ր գաղափարի առջեւ յուզումի եկան, մեծամասնութեանց ուրախութեան ո՞ր օրերուն անոնք ուրախացան ինքնաբերաբար, եւ ո՞ր օր վշտակցեցան մեզի մեր վիշտի օրերուն: Ընդհանուր ձեւով օգնութիւն մը ընել խորհեցա՞ն երկրին պաշտպանութեան համար, որտանց շահագրգռութիւն մը ցոյց տուի՞ն միթէ»:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ„Ի ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ ԹԻՒԸ

Յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Նոյեմբերին, բացառիկ բովանդակութեամբ եւ նուիրուած Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ:

ՆՈՒԷՐԸ

Ա. ՄԱՍ

…տերուն վրայ սեւ շրջա… …երով վարդասպիտակ մեր… …թիւններ:

Երկա՞ր, անզսպելի համբո՞յր …

…Մարենք լոյսը, գոցենք …կին: Թողունք առաւօտը խոր… …դի երկունքին:

Բ. ՄԱՍ

I.

— Միշտ կողմնակի՞ թէ բո… …, տիկին:

— Ինչպէս որ լաւ կը գտնէք, …ստագէտը դուք էք:

— Ամէն պարագայի ձեր …կէն կախում ունի, մանա… …այսքան հիանալի մազե… …կ՚ուզէ՞ք որ յօնքերուն ալ …թեւ ուղղութիւն մը տամ:

— Այո՛, եթէ պէտք է:

— Այս անգամ միեւնոյն …էն պիտի սրսկեմ, գոհ …ք, չէ՞, միւս անգամ… բայց …դին նոր գիւտ մը… ճշմարիտ …թիւն մը… տեսէք այսօր …ուոր էք, անմիջապէս պիտի …ք եղունգները փայլեցնել …, օրիորդը մէկը չունի:

… Արտա՛շ. հոս եկուր, սա խուրձը բռնէ՝ չխառնուի, սարէն ձորէն աղա՛ տիկնոջ, մինչեւ գամ:

Հեղձուցիչ տաք, ծանր, խառնուած անուշահոտութիւն, տաքցող ունելիներ, խանձիհոտ, բրնձափոշի:

Ցաճախորդները այր եւ կին կը սպասեն համբերութեամբ, սրբելով քրտինքնին: Ճերմակ բաճկոնակով սափրիչները կը շարժուին արագ, աճապարոտ:

— Եթէ պիտի ուշանայիր… Ի՞նչ ունիս, Հրանտ, ի՞նչ գոյն է ատ:

— Ոչինչ, յոգնած եմ… շատ տաք կ՚ընէ… գնա՛, թողշարժուին այսօր, ժամանակին գոցելու է, կը խեղդուինք:

— Ինչպէ՞ս է, տիկին, կ՚ուզէ՞ք որ խորացնեմ աս ալիքը:

— Այսպէս կատարեալ է, պարոն:

Ցաճախորդները ճամբուեցան, աշխատաւորները գացին, դրամը հաշուուեցաւ, ու Հրանտ դեռ գլուխը խաժամուժ դարձող իրերուն մէջ, կը կրկնէր ինքնիրեն:

— Արդեօ՞ք… ի՞նչ կրնայ ըլլալ արդեօք:

2.

Չկրցաւ ճաշել: Իր մայրը մտատանջ՝ ըսելիքը մոռցաւ:

Երեք-չորս անգամ զարդախուց մտաւ, ամէն անգամուն աւելի մտահոգ վերադառնալով:

— Ի՞նչ ունիս Հրանտ, հիւանդ չըլլա՞ս:

— Չէ, բան չկայ… սիրտս կը խառնուի քիչ մը:

Ու խոժոռ, առանձնացաւ իր սենեակը:

Դէզ մը ամէն կարգի թուղթի ու գրքի մէջէն քաշեց հատոր մը, հին, դեղնած թերթերով, կարգացուած գիրք մը… «Վեներական հիւանդութիւններ»:

… «Առաջին աստիճան, …անմիջապէս երեւան չի գար, այլ վարակուելէն 20-25 օր յետոյ, միակն է ու … կարծր, ասկէ իր անունը»:

— Երկու, երեք… այո՛, չորս շաբաթ կ՚ըլլայ: Բայց կարելի բան է, այնքան առողջ երեւոյթով: Ի՞նչ ընեմ հիմա… ի՞նչ ընեմ պիտի հիմա: Հազիւ շունչ պիտի առնէի… չէ՛, խնդալը ինծի համար չէ: Ա՛խ, եթէ ուրիշ բան է… եթէ կը սխալիմ… ո՛վ իսկական երջանկութիւնը:

Պատուհանին առջեւ կեցաւ երկար, ու նայեցաւ մութին, որուն ծանրութեան տակ փարիզը կը հեւար իր խենէշութեան լորձունքը փոխելէն Սէնի ափերուն:

Չկրցաւ քնանալ: Ընդոստ խըթանէ մը մղուածի պէս ցատկեց յաճախակի ու տանջուած, քնատ աչքերով ամէն անգամին ալ, լոյսը վառեց, նայեցաւ: Թերեւս կը սխալէր: Երազ էր գուցէ… կամ կը փոխուէր:

Աւա՜ղ, միշտ միեւնոյնն էր, իր աներելի իրականութեամբ:

3

Անտառին մէջ, խոտերու հետ կուրծք կուրծքի, զոյգեր ու ընտանիքներ կիրակիի հանգիստով երջանիկ:

Մանուկի ճիչ, խաղ ու ծիծաղ, սիրոյ խօսքեր, համբոյրներ:

Հետապնդուող թիթեռնիկներ, բռնուած թիթեռնիկներ, հոգեվարք թիթեռնիկներ:

Ու ծառեր այս ամէնուն մօտ, ամէնուն վրայ, անտարբեր, անայլայլ, երկինքին սեւեռուն, բարձր են բռներ հալող արեւն իրենց ձեռքերուն:

Լոկ աղբիւրներ, ճիւղերուն բացուածքներէն, լոյսի շերտեր՝ վար կը սողոսկին կանանչէն:

Ջուր ու հաճելի՝ գունաթափ կանանչը, փոշոտ նրբուղիները, փշոտ թուփերը:

Օդանաւ մը բարձրէն, շատ բարձրերէն տխուր ու խրոխտ խանչիւնը կը պտըտցնէ կապոյտին վրայ հողին ճակատագիրը փռելէն:

Հրանտ տուն կը դառնայ դըժգոհ, մռայլ հոգիով:

Ոչ ոք կայ:

Սեղանատունը, յենած սեղանին, գլուխը ափերուն մէջ, մայրամուտի արեւով կը քրքրէ իր տրտմութիւնը:

Պատէն կախ ճանճորս մը կայ, ու խրուած ճանճեր, օրհասական անյոյս ճիգերով:

Աստին, արեւին մէջ, սպիտակ կայծերու պէս, ուրիշներ կը դառնան, կը պարեն խոլարձակ, ուրախութեամբ, կատակով ու յանկարծ ութ-ըզզ… կը բռնուի ոտքերէն մէկը կամ միւսը:

Թեւերու ուժգին թափահարում մը, անօգուտ շարչարանք մը, որ աւելի կը խորացնէ անդունդը… ապա յոգնած սպասում մը, երբ կը փակեն թեւերն ալ ու ամէն բան վերջացած է:

Ի հարկ է գետը, որ հիմա կը հոսի, վարը կամուրջներուն տակէն վեհութեամբ, կանանչ իրանը թաւալուն, գեղեցիկ օձի մը պէս գալարուն, օձի մը գրկախառնումին պէս տեւական:

Պիտի շարունակէ անցնիլ գիշերն ալ. տարփագին, լուռ ու գաղտնապահ,

կամ հեռուն, մենութեան մէջ, ուր ագռաւներն են մտերիմ,

Ծառի մը բազուկէն կախ չուանի մը օղակէն:

Եւ կամ… կարճը, կտրուկը… մատի շարժում մը, բլթակի մը ճնշում մը…

Ձայն մը, պայթում մը, աւելի կարճ քան քունը… եւ…

— Ի՛նչ, ճանճի՞ մը պէս… ո՛հ, ո՛չ… ա՛հ, կեղտոտ, զզուելի բո՛ց… ու ես տխմարս, ապուշի մը նման… ամօթի ի՛նչ ցեխ, ի՛նչ պժգանք: Բայց ո՛չ, ո՛չ, երբեք ճանճի մը պէս… դեռ խորտակուելէ առաջ կրնամ խորտակել: Մա՜յրս, եղբա՜յրս. ո՛չ, տոքթէօ՛ր, վստահ եղէք, ոչ երբեք ճանճի մը պէս. միայն երե՞ք տարի, թող հինգ անգամ երեք տարի ըլլայ, ատամ ատամի կռիւէս չեմ ուզեր յոգնիլ… Ի՛նչ, ճանճի՞ մը մը պէս:

Հրանտին տժգոյն, ջղաձիգ դէմքին վրայ, վճռականութիւնն իր երգումն էր դրոշմեր, մինչ աչքերը կ՚արցունքոտէին:

Փ. ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆ

Վ Ե Ր Ջ

Կը խնդրուի թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

մտային խանգարման ենթարկուած է։ Այն ատեն միայն գատական հետապնդում պիտի կատարուի անոր դէմ, երբ բժըշկան քննութիւնը հաստատէ թէ ան տէր է իր մտային կարողութեանց։

Վէնիզէլոս Թուրքիա հասաւ

ՊՈԼԻՍ, 26 հոկտ.— Յունաստանի վարչապետը Վէնիզէլոս եւ արտաքին Նախարարը Միխալաքոփուլոս Պոլիս հասան, ուր Հայտար-փաշայի քարափին վրայ ընդունուեցան քաղաքային իշխանութեանց եւ զինուորական ջոկատի մը կողմէ։

Բազմաթիւ Յոյներ եկած էին դիմաւորելու։ Դէպի Էնկիւրի մեկնումէն առաջ, Վէնիզէլոս յայտնեց թէ ուրախ է որ Էնկիւրիի մէջ պիտի կրնայ կնքել վերջնական համաձայնութիւն մը, որ Մերձաւոր-Արեւելքի յառաջդիմութեան եւ բարգաւաճման մէջ, մեծ դեր պիտի խաղայ։

Անգլիա Անծանօթ զինուորին դէմ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ անգլիական կառավարութիւնը հրահանգած է իր արտասահմանի ներկայացուցիչներուն յայտնելու օտար կառավարութեանց թէ ասկից վերջ, երբ իրենց ներկայացուցիչները զանազան առթիւ այցելեն օտար երկիրներ, հրաժարին Անծանօթ զինուորի շիրմին վրայ՝ ծաղկեփունջեր դնելու սովորութենէն։

Իրողութիւնը հետեւեալն է.— Քանի մը շաբաթներ առաջ, անգլիական կառավարութիւնը, առանց պաշտօնական առաջարկ ներկայացնելու, կարծիքը շօշափած է զանազան պետութեանց։ Անգլիոյ ներկայացուցիչները յայտնած են թէ կարգ մը անպաշտօն անձեր կ՚երթան ծաղկեփունջ զետեղելու Անծանօթ զինուորի շիրիմին վրայ, այս կերպով իւրացնելով հանգամանք մը որմէ զուրկ են։ Կառավարութիւնները մեծ մասամբ նպաստաւոր կարծիք յայտնած են վերցնելու յետպատերազմեան սովորութիւնը։

Այս կարծիքի շօշափումէն վերջն էր որ Անգլիա պաշտօնական առաջարկ պիտի ներկայացնէր։ Բայց «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի լուրը յուզած ըլլալով Անգլիոյ ժողովուրդը, չի կարծուիր որ կառավարութիւնը յամառի իր մտադրութեան մէջ։

Պ. Ֆլանտէն Թուրքիոյ մէջ

Համայնավար «Իւմանիթէ»ի Պոլսէն տրուած հեռագիր մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Ֆրանսայի առեւտրական նախարարին Պ. Ֆլանտէնի Թուրքիա այցելութեան մասին։

— Պ. Ֆլանտէնի Պոլիս այցելութեան առթիւ, «Սոն Փոսթա» թերթը դիտել կուտայ թէ այդ այցելութեան տունտուած էր՝ Խորհ. Միութեան դէմ պաշարման քաղաքականութեան մէջ՝ Թուրքիոյ մասնակցութիւնը տեսնելու ֆրանսական փափաքը։ «Վարկի պէտք ունինք կը գրէ թերթը, եւ Ֆրանսա ինչպէս Թուրքիա ամէն ատենէ աւելի տկար է։ Այս պատճառով, Ֆրանսա կը յուսայ թէ պիտի կրնայ Թուրքիան ծառայեցնել իբր գործիք իր կայսերապաշտ ծրագիրներուն։»

Թերթը կը յայտնէ այն համոզումը թէ Ըսմէթ փաշայի արտաքին քաղաքականութիւնը պէտք է ըլլայ ամէնէն զօրաւորը։

«Զգիտի հանդուրժենք, կը շարունակէ թերթը, մեր անկախութեան դէմ որեւէ յարձակման, որ կողմէն ալ որ գայ։ Ֆրանսայի Նախարարը այս անգամ խաբուեցաւ»։

Այս յօդուածը արտատպուեցաւ շատ թերթերու կողմէ, որոնք կը գրեն թէ Ֆրանսայի Նախարարը պաղ ընդունելութիւն գտաւ Էնկիւրիի մէջ, ինչ որ փութացուց անոր մեկնումը։

Ռուս զանգուածային վտարումներ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 26 հոկտ.— Համայնավար կեդր. կոմիտէի բուռն պայքարին հետեւանքով ընդդէմ աջակողմեան տարրերուն, կը սպասուի որ համայնավար կուսակցութեան մէջ զանգուածային վտարումներ կատարուին։ Կը կարծուի թէ Պուխարին որ վերջին համագումարէն յետոյ, շնորհի արժանացաւ, կրկին պիտի վտարուի, ուրիշ կարգ մը տնտեսագէտներու հետ իր յարաբերութեանց պատրուակով։ Այս վերջինները պատերազմական ատեանի պիտի յանձնուին իբր հակայեղափոխական։

Հնդկաստանի մէջ նոր դէպքեր

Հակառակ ոստիկանական արգելքին, Պոմպէյի մէջ հազարաւոր հնդիկ ազգայնականներ, առջի օր հաւաքուեցան, կատարելու համար ազգային դրօշի ողջոյնի արարողութիւնը։ Ոստիկանները քանիցս փորձեցին գրաւել դրօշները, բայց չյաջողեցան։

Օգնական ուժեր ղրկուեցան ոստիկաններուն եւ քանի մը ժամ տեւող կռիւներու ընթացքին, բազմաթիւ ձերբակալումներ կատարուեցան։ Ցուցարարներէն 250 հոգի վիրաւորուած են։ Ժողովուրդը չափազանց գրգռուած է։

Ձերբակալուած ցուցարարներէն մեծագոյն մասը կիներ են։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՎԱԼԱՆՍԻ Բաքկէն-Սիւնի ենթակոմիտէի վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ.եան Գրադարանը։ Նիւթ՝ «Բոլշեւիկները եւ Դաշնակցութիւնը»։ Կը խօսի՝ ընկ. Գ. Սարոյեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Անահիտ Սէֆէրեան որ Թօրինոյի որբանոցէն փոխադրուած է Փարիզ, կը փնտռէ իր եղբայրը Կարապետ (Կարպիս) Սէֆէրեան, հօր անունն՝ Արթին, մօր անունն՝ Մարկրիթ։ 1922ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իմացնել՝ Յովհաննէսեանի, 22 Rue Madame Curie. Bagneux, Seine.

— Կը փնտռուի Չարշամպայի Երէնճիւղ գիւղէն Գէորգ Մելտոնեան, որ երեք տարիէ կը գտնուի Ֆրանսա։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Սեդրակ Մարկոսեանի, հետեւեալ հասցէով, Գրատուն «Յառաջ» 13 Րիւ տէ Տօմինիքէն, Մարսէյլ։

— Կը փնտռեմ մօրաքրոջս աղջիկը Ատաբազարցի Սիրանոյշ Սիւսլեան, մօր անունն՝ Մարի ամ, հօրանունն՝ Յովհաննէս, Սիրանոյշ գտնուած է Ատաբազարի Միս Կինիի, Իզմիթի Միս Օլսրենի, Սկիւտարի եւ Յունաստանի որբանոցները։ Յունաստանէն փոխադրուած է Մարսէյլ Րըլէֆի մէջ։ 4 տարիէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ։ Իմացնել՝ Krikor Kouyoumdjian, PhilippopleRue Chirna No. 3, Bulgarie.

— Կը փնտռուի Թօքատցի, Վերժին Քացախեան, հօր անունն Միհրան, 1923ին Քորֆուի հայ կաթոլիկ վարդապետներուն հետ մեկնած է Իտալիոյ Թօրինօ քաղաքը։ Իմացնել՝ Մխիթար Տէր Պալեանի, 20 Rue Bézons, Courbevoie, Seine, France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԻՏԵԼԻՔ

Պ. Մ. Տէր Սահակեանի Գիտութիւն եւ Գիտելիք գիտական ամսագիրը 1929 տարւոյ վերջը առժամեայ կերպով դադրած էր։

Ուրախ ենք յայտնելու, որ Պ. Մ. Տէր Սահակեանի համաձայնութիւնով ստանձնած ենք ամսագրին վերհրատարակութիւնը, որ Հոկտ. ամսէն սկսած կանոնաւոր կերպով լոյս կը տեսնէ կրկին նոյն բովանդակութիւնով, խմբագրութեամբ Յ. Գ. Աթանասեանի եւ աշխատակցութեամբ Պ. Մ. Տէր Սահակեանի ու այլոց։

Բաժանորդագրութեան պայմանները կը մնան նոյնը, Պելճիքա 45 ֆրանք, Ֆրանսա, Իտալիա, Պալքանները, Սուրիա, Թուրքիա եւ Հայաստան 40 Ֆրանս. ֆր., մնացեալ երկիրները 2 տոլար։

Յօդուած, բաժնեգին եւն. ղրկել Librairie «Frumoasa», (Jud. Ciuc), Roumanie.

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

1.— Սէն Մարսէլի մէջ, 1500 քռ. մեթր հող, տափարակ եւ պտղատու ծառերով։

2.— Սէն Մարկրիտի մէջ, 3000 քռ. մեթր հող, նոյնպէս տափարակ եւ պտղատու ծառերով։

3.— Լէ Կ'Օլիվի մէջ, 900 քռ. մեթր հող, որուն վրան կը գտնուի 12×12 մեթր քարաշէն եւ caveի վրայ շինուած շէնք մը որուն առաջին յարկը կարելի է վերածել 12 սենեակներու։

4.— Սէն Թ'Անթուանի մէջ, քարաշէն տուն մը, 15 փէխ 2 խանութով, պարտէզ։ Ամբողջովին պարապ։ Դիմել՝ Պ. Պ. Լուտվիկ Տիարպէքիրեանի կամ Մելքոն Մելքոնեանի։ Bar des Lions, Marseille.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930
29 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1403 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԱՐԱՏԻ ԿՐԱԿԸ

Հինգ ամիս առաջ քրտական ապստամբութեան զինուորական հրամանատար Իհսան Նուրին կը գրէր բոցաշունչ բանաստեղծութեան մը մէջ.

«կրակ տեղա՛, Արարատ,
Անընդհատ կրակ...
Քու սրբազան կրակին տակ՝
մեր արդար դատը պիտի յաղթանակէ...»

Ու Արարատն իր անմար կրակը կը շարունակէ տեղալ Թուրքին դէմ, որ դարերով սրբապղծեց արդարութիւնն անոր ստորոտներուն վրայ։

Արարատը կանգուն է, հերոսական ճակատամարտներէն ետքը։ «Յաղթական» Թուրքիան սահց ամբողջ աշխարհին առջեւ ու լռեց ամօթահար։ Ու ահա, Արարատի բարձունքներէն հերոսներու ձայնն է որ մեզ կը հասնի, շատ ուշ, երկու ամսուան լռութենէն վերջ։

Մեր ընթերցողներուն յայտնի է արդէն, որ Արարատը ամէն կողմէ շրջապատուած էր, եւ Սեպտեմբեր 2էն սկսած՝ անկարելի եղաւ ստանալ Արարատի հրամատարութեան զեկուցումները։ Այսպիսով, անցած երկու ամսուան ընթացքին, մամուլը բաւականացաւ Թրքական աղբիւրներէն բխած տեղեկութիւններով, եւ մասնակի Թղթակցութիւններով։

Շատերն աճապարեցին հաւատք ընծայել Թրքական գեկոյցին ու քրտական ապստամբութիւնը պարտուած հռչակեցին։ Արարատի կրակը մարած նկատեցին, երբ այդ լռութեան տակ ճակատագրական ու օրհասական կռիւ մը կը մղուէր Թուրք անհաշտ բռնակալութեան եւ քիւրտ ազատատենչ ժողովուրդին միջեւ։

«Յառաջ»ը քանի մը առիթներով, նոյն իսկ Թրքական հաղորդագրութեանց տուեալները հիմք բռնելով՝ պնդեց Թէ Արարատը վերջնականապէս ճնշուած չէ, եւ Թէ քրտական ապստամբութիւնը միւս բռնկած շրջաններուն մէջ կը շարունակուի նոյն Թափով։

Այսօր, աւելի մեծ անձնավստահութեամբ, ուրախ ենք յայտարարելու որ Արարատի բարձունքներուն վրայ քիւրտ ազատութեան մարտիկներն ալ անպարտելի կը մնան, եւ Թրքական զօրքերն արիւնաքամ ու ջարդուած, ստիպուած են լայնածիր լերան ստորոտներուն վրայ պահակ կենալ, ու հալիլ։

Քրտական ապստամբութեան զինուորական ընդհ. հրամանատար Իհսան Նուրիի զեկոյցը, որ քիչ անդին տպուած է, կու գայ վերջնականապէս պարզելու դրութիւնը։ Թուրքերը, վերջին օրերու կռիւներու ընթացքին կորսնցուցած են 5000 զինուոր։ Իսկ քիւրտ կռուողներու նահատակները 2000ի կը հասնին։ Այս Թիւերն ինքնին ցոյց կու տան Թէ պատերազմը եղած է ահեղ, երկընդխառն եւ անողոք։

Կը պարզուի նաեւ այն իրողութիւնը, որ մեզի յայտնի էր ուրիշ ձեւով մը, Թէ ռուսական (բոլշեւիկեան) 6000 հոգինոց բանակ մը օժանդակած է Թրքական 25 հազարնոց բանակին. եւ պարսկական 2000 զինուորները Մակուի եւ փոքր Արարատի ճամբաները փակած են քիւրտ ըմբոստներուն դէմ։ Ուրեմն, քրտական ապստամբութեան այս կեդրոնական ճակատին դէմ գործեցին 33 հազար զինուորներ, արդար դատ մը խեղդելու համար։

Ուրիշ կարեւոր կէտ մը կը լուսաբանուի, որ մինչեւ հիմա Թուրք բանակի յաղթանակի հաշուին արձանագրուած կը մնար։ Թրքական հաղորդագրութիւնը կը յայտնէր Թէ դէպի Պարսկաստան Արարատը քաշուող Քիւրտերու առջեւը կտրած են կիներն ու վիրաւորները գերի վերցուցած են։ Իրողութիւնը կը պարզուի Իհսան Նուրիի զեկուցումով։ Քիւրտ հրամանատարութիւնը ժողովուրդի մէկ մասը զինեալ խումբի մը հրամանատարութեան տակ՝ ուզած է դուրս հանել կռուի վայրերէն, յաջողած է, անշուշտ զոհողութիւններով։ Ժողովուրդը պահելու համար, անոնց պահպանութեան յատկացուած զինուորները հրաժարած են Պարսիկներուն դէմ կրակ բանալէ, յանձնած են իրենց զէնքերը։ Թուրքերը, ըստ երեւոյթին, Պարսկաստան ապաստանած ժողովուրդի քանի մը մնացորդները ձեռք անցուցած էին. ու այդ հիման վրայ՝ կը յայտարարէին Թէ կռուողները փախած են, լքելով իրենց ընտանիքները։

Մինչդեռ բուն կռուող ուժերը կը քաշուէին աւելի անմատչելի դիրքերուն մէջ, անկարելի դարձնելով Թրքական խոշոր բանակի շարժումները։

Այսպիսով, կարող ենք ըսել, որ Արարտը պատերազմեցաւ մինչեւ վերջին շունչը եւ չպարտուեցաւ։ Ան արնաքամ եղաւ, մեծ զոհեր տուաւ, բայց Թուրքերն աւելի շատ ջախջախուեցան եւ ձեռնունայն եղան նոր արշաւանքներէն։ Այս, արդէն, Թրքական չխոստովանուած մեծ պարտութիւնն է։

Բացի այս բոլորէն, ուշագրաւ է, որ Արարատի հրամանատարութիւնը կապուած կը մնայ քիւրտ ապստամբ շրջաններուն հետ։ Երբ Հեքեարին զեկոյցները կը ղրկէ եւ հրահանգներ կը ստանայ Արարատի ընդհ. հրամանատարէն, կարող ենք մենք ալ Իհսան Նուրիին հետ կրկնել.

«կրակ տեղա՛, Արարատ
Անընդհատ կրակ,
Քու սրբազան կրակին տակ,
Մեր արդար դատը պիտի յաղթանակէ...»

Ու այս կրակը, կասկած չունինք, որ եկող գարնան մեծ հրդեհ մը պիտի դառնայ։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏ. ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ՉԷ ՎԵՐՋԱՑԱԾ

Քիւրտ Ազգային Ուժերու ընդհ. Հրամանատարութիւնը, Սեպտեմբեր 27 Թուականով, հետեւեալ զեկոյցը հրատարակած է.—

1.— Իմ 17 ամսաթիւ (Սեպտմ.) տեղեկագրին մէջ կը ծանուցանէի Թէ Թուրքերը ամսոյս 1էն սկսեալ մեր դիրքերուն դէմ կը յարձակէին, Թէ 100 քիլմ. երկարութեամբ ճակատի մը վրայ կատաղի կռիւներ կը մղուէին եւ Թէ մեր ուժերը կը գրաւէին Արալըք, Թաշ-Պրուն, Օրքօֆ գիծը։

Թրքական ուժերը Թարմ գունդերով զօրացած ըլլալով՝ Թրքական յարձակումը ամսոյս 18ին մեծ ծաւալ ստացաւ և այս Թրքական շատ մեծ ուժերու առջեւ՝ մեր ուժերը նահանջեցին նախապէս պատրաստուած երկրորդ գծին վրայ։

2— Պարսկական կառավարութիւնը իր սահմանին վրայ կեդրոնացուցած 2000 ուժերով՝ շատ դժուարացուցած ըլլալով առաքումները, այդ պատճառաւ մեր պարէնները զգալիօրէն նուազեցան։

3.— Սեպտեմբեր 18ին, 25,000նոց Թրքական ուժ մը գրաւեց Այ-Պէյ լեռը։

4.— Սոհմանագլխին վրայ կեդրոնացած 6000 հոգինոց ռուսական ուժերու ընթացքը շատ Թշնամական է։ 3-4000ի հասնող ռուսական ուժ մը պարսկական սահմանն անցաւ եւ Արտապիլը գրաւեց։

5.— Մեր եւ Թուրք գունդերուն միջեւ մինչեւ սեպտեմբեր 25, արիւնալի կռիւներ մղուեցան, որոնք գիշեր ատեն իսկ չէին դադրեր։

Թրքական գունդերը, որոնք շատ գնդացիրներ եւ լեռնային Թնդանօթներ ունէին, օժանդակուած օդանաւերով եւ օգնական ուժերով. կը յառաջանան արեւմուտքէն, հարաւէն և հիւսիսային արեւմուտքէն եւ որոնց Թիւը 20,000ի կը հասնի։

Թրքական կորուստները այս կռիւներու ընթացքին կը բարձրանան 5000ի։

Ցաւով կը ծանուցանեմ Թէ մեր կորուստները այս կռիւներու ընթացքին 2000ի հասաւ։

6.— Սովիեդական Ռուսիոյ, Պարսկաստանի որդեգրած Թշնամական ընթացքը, այս պետութեանց ձեռք առած զինուորական միջոցները, մեր պարէններու անբաւականութիւնը՝ շատ անհաւասար դարձուցին կռիւը, որ կը մղուէր ամսոյս սկիզբէն ի վեր, այդ պատճառաւ յարմար դատեցի Թշնամիի քանդիչ կրակին չենԹարկել մեր քիւրտ հայրենիքի հերոսական զաւակները, որոնք իմ հրամանատարութեանս վստահուած են։ Ուստի ամսոյս 19ին ընդհանուր նահանջի հրաման տուի։

Վիրաւորները, հիւանդները եւ անկարողները Պարսկաստան փոխադրուեցան։ Ես ալ մնացեալ գունդերուն հետ նահանջեցի։

7.— Պարսկաստան փոխադրուողներուն ընկերակցող զինուորական ուղեկից պաշտպան գունդի հրամանատարէն ստացած տեղեկագրէս ցաւով կը տեղեկանամ, որ պարսկական գունդերը յարձակում գործած են այս վիրաւորներուն եւ հիւանդներուն դէմ։

Տկար ընդդիմութենէ մը յետոյ, ուղեկեց գունդի հրամանատարը չէ ուզած ցաւալի միջադէպ մը ստեղծել Պարսկաստանի եւ Հոյբունի միջեւ եւ իրեն յանձնուած վիրաւորներուն եւ տկարներուն կեանքը վտանգել, ուստի նախամեծար համարած է զէնքերը վար դնել եւ անձնատուր ըլլալ։

8.— Հեքեարի շրջանի հրամանատարը իր Սեպտմ. 22ի տեղեկագրին մէջ ինձ կը տեղեկացնէ, Թէ Թրքական ուժերն ու իրենց օդանաւերը սկսած են Խանասորի և Հայոց Ս. ԲարԹողիմէոսի վանքի մեր դիրքերը ռմբակոծել։ Ռմբակոծումը կը շարունակուի ընդհատաբար։

«Ժուռնալ տիւ Քեռ» իր հոկտ. 15ի Թիւին մէջ, կը հրատարակէ քիւրտ ընդհ. հրամանատարութեան զեկոյցը. անոր կցելով հետեւեալ գրութիւնը.—

Պատիւ ունինք ձեզ ղրկելու քիւրտ ազգային ուժերու ընդհանուր հրամատարութենէն ստացուած 27 սեպտեմբեր 1930 Թուակիր տեղեկագրին մէկ հարազատ ընդօրինակութիւնը։

Անոր ընԹերցումով կարելի է համոզուիլ Թէ Թրքական այն յաւակնութիւնը Թէ Արարատի վրայ կռուող քրտական ուժերը ամբողջութեամբ ընաջնջուած են եւ Թէ Քիւրտիստանի յեղափոխութեան վերջ տրուած է, շատ հեռու է ճշմարտութեան համապատասխան ըլլալէ։

Թրքական ամբողջ յաղԹանակը կը վերածուի տեղական բնոյԹ կրող դէպքի մը. այսինքն յաջողած են ստիպել քրտական ուժերը պարպելու Արարատի կարգ մը կէտերը միայն։

Էնկիւրիի կառավարութիւնը կ՛ուզէ շահագործել այն հանդարտութիւնը, որ պիտի տեւէ ժամանաւորապէս այս վայրերուն մէջ, բնութեան սաստկութեան հետեւանքով կռուողներուն պարտադրուած զինադուլին պատճառով, հաղորդագրութիւններու եւ ճառերու միջոցով ծանուցանելով քրտական գունդերու բնաջնջումը եւ յեղափոխութեան վախճանը։

Ճշմարտութիւնը այն է, ինչ որ կը ծանուցանէ քիւրտ վերին հրամանատարութեան տեղեկագիրը։ Մնաց որ, քանի մը ամիսէն՝ ամրան հետ սկսելիք կռիւները պիտի գան ապացուցանել վճռապէս այս ճշմարտութիւնը։

Անկարելի է տեղական յաղԹանակներով եւ կամայական միջոցներով վերջ տալ ազգային հոգիին մէջէն ծնած յեղափոխութեան մը, որ կը ձգտի ազգային բնական իրաւունքներուն՝ այսինքն ազատութեան եւ անկախութեան տիրանալ։

Ոչինչ եւ ոչ ոք կրնայ ստրկութեան եւ ծառայութեան պարտադրել ազգ մը, որուն Թիւը բազմաԹիւ միլիոններու կը հասնի եւ որ դարաւոր իրաւունքներ ունի իր ապրած հողին վրայ։

Քրտական ապստամբութիւնը

«Պերլինէր Թակեպլադ»ի երուսաղէմի Թղթակիցը կը հեռագրէ իր Թերթին (Հոկտ. 3).—

Քրտական աղբիւրներէ ինձ հասած տեղեկութեանց համաձայն, քրտական ապստամբութիւնը ճնշուած չէ։

Ապստամբ շրջաններու մէջ հրդեհուած կամ աւերուած են 520 քրտական գիւղեր։

Թէ Թուրքերը եւ Թէ Քիւրտերը մեծ Թիւով զոհեր տուած են։

Մուշի կողմի հրոսակներու մնացորդները

Արեւելեան նահանգներու ընդհ. քննիչ Իպրահիմ Թալի պէյ հետեւեալը յայտարարած է Ուրֆայի մէջ.

— Արեւելեան նահանգներուն մէջ ժողովուրդը մեծ փութկոտութեամբ մասնակցեցաւ միլիս (քաղաքապահ) կազմակերպութեան, երկիրը պաշտպանելու համար արտաքին յետադիմական յարձակումներուն դէմ։ Ուրֆայի մէջ ալ այդ օրինակ կազմակերպութիւն մը եղաւ։

Ալիճան հրոսախումբը ասկէ առաջ Մուշի նահանգին մէջ ընդհարում ունեցաւ մեր զինուորներուն հետ։ Ալիճան սպաննուեցաւ, իսկ մնացորդները ցրուեցան։ Շաբաթ մը առաջ, այդ մնացորդները կը փորձեն մտնել ՄուԹկինի Շիրօ աշիրէԹին մէջ եւ չարագործութիւն ընել։

Իզմիր ողողուած

Յորդառատ անձրեւներու հետեւանքով, Իզմիրի եւ շրջակայքին մէջ ողողումներ տեղի ունեցան, ծանր կորուստներ պատճառելով։ Տուներ փլան, փլատակներուն տակ Թաղելով բազմաԹիւ անձեր։ Մինչեւ հիմա 60ի չափ տուներ աւերուած են։ Նիւթական կորուստները դժուար է ճիշտ գնահատել, բայց 100 միլիոն ֆրանքէն պակաս չեն նկատուիր։ Հաղորդակցութիւնները ընդհատուած ըլլալով, երկրին ներսը պատահած վնասներուն մասին, կարելի չէ եղած լուրեր քաղել։ ՓոԹորկոտ եղանակը կը շարունակուի։

Մոսկուայէն մինչեւ Փարիզ դաւ կը սարքեն

«Թաս» բոլշեւիկեան գործակալութիւնը կը հաղորդէ Թէ Չեկան երեւան հանած է հակայեղափոխական կազմակերպութիւն մը, որ գլխաւորաբար, բաղկացած էր ճարտարագէտներէ։ Ասոնք ծածուկ կերպով կը գործէին «ճարտարարուեստական կուսակցութիւն» անուան տակ։

Այս կազմակերպութեան նպատակն էր, շնորհիւ ազգային տնտեսութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ կատարուած քանդիչ գործունէութիւն մը, ստեղծել արուեստական տագնապ մը եւ կը ջանար տագնապի զարգացումը զուգադիպի արտաքին միջամտութեան մը։

Կազմակերպութիւնը կապուած էր Փարիզի գաղԹական Ռուսներու կեդրոնական կազմին հետ, որ կը կոչուի «առեւտուրի և ճարտարարուեստի կոմիտէ» ու կը գործէր անոր հրահանգներուն համաձայն։

Ճարտարարուեստական կուսակցութեան ղեկավար անդամները Ռամզին, Լարիչէֆ, Չէրնովսկի, Կուպրիանօֆ, Կալինիկօֆ եւ ուրիշներ ձերբակալուեցան եւ խոստովանութիւններ ըրին։

Գործը յանձնուած է գերագոյն դատարանին եւ պիտի քննուի մօտ օրէն։

Քանի մը օրէն անշուշտ, կը լսենք յիշուած անձերու եւ դեռ շատ ուրիշներու գնդակահարման լուրը։ Գիտենք Թէ նման պարագաներու մէջ «Թաս»ի լուրերը ազդանշանն են նոր մահապատիժներու։

«Փօփիւլէռ» ընկերվարական պաշտօնաԹերԹը կը գրէ Թէ հնգամեայ ծրագրի մօտալուտ լքումը արդարացնելու համար է որ Ստալին երեւան կը հանէ զանազան դաւեր, որոնց վերջինն է ճարտարագէտներու այս դաւը։

«Խորհրդային տնտեսագէտները Գրոմանը եւ Կոնդրատիեւը աքսորելէ, 48 ուսուցչապետներ եւ բարձր պաշտօնատարներ մահուան ենԹարկելէ վերջ, ահա նոր դաւ մը զոր երեւան կը հանէ Չեկան։

«Բանտարկուած ճարտարագէտները,— որոնք բնականաբար խոստովանութիւններ ըրին — կ՛ուզէին «շնորհիւ ազգ. տնտեսութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ կատարուած քանդիչ գործունէութեան մը, ստեղծել արուեստական տագնապ մը»։

«Կը հասկցուի Թէ ի՞նչ է որ կը փնտռէ Ստալին։

«Սեպտեմբերին, ան երեւան կը հանէր «պարէնաւորման դէմ դաւադիրները» 48 ուսուցչապետներու ոճրային սադրանքները»։

«Հիմա, իր ամբողջ քաղաքականութեան սնանկութիւնը կ՛ուզէ պարտկել ճարտարագէտներու դաւադրութեամբ։

«Աւելցնենք Թէ «Մէսաժէ Սօսիալիստ» ԹերԹին Մոսկուայի ԹղԹակիցը նախատեսած էր այս նոր դաւին երեւան ելլելը, իր հոկտ. 3ի նամակին մէջ։

«Ուսուցչապետներու, ճարտարագէտներու, եւ Ստալինի մնացեալ կամակատարներուն արիւնը պէտք է հոսի, որպէս զի հնգամեայ ծրագրի մօտալուտ լքումը չերեւնայ իբրեւ սնանկութիւն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՄԵՂՔ,,ԵՐԸ

«Չեն սխալիր անոնք որ չեն գործեր»

Որովհետեւ չափազանց մարդկային է ամէն ձախորդութենէ վերջ քաւութեան նոխազ մը փնտռել քառասուն տարիէ ի վեր բոլոր զայրոյթները, դժգոհանքները, բոլոր բամբասանքները ուղղուած են Դաշնակցութեան հասցէին, քանի որ մնայլ, դժբախտ դէպքերէ վերջն ալ, հրապարակի վրայ կը մնար ան, միշտ ա՛ն։

Բոլոր քննադատութիւնները կը խտանան երկու երեք բանաձեւներու մէջ որ ահաւասիկ կ'ըսեն.

— «Դաշնակցութիւնը եւրոպական միջամտութեան մը պատրանքը սնուցանելու չափ միամիտ եղած է.

— «Դաշնակցութիւնը արուեստական յեղափոխութիւն մը ստեղծելով, հրահրած է Թուրք խուժանի եւ Թուրք վարչութեան ատելութիւնը, աուրեմն ա՛ն է պատասխանատուն բոլոր ջարդերուն ու 1915ի Եղեռնին»։

—«Դաշնակցութիւնը քաղաքական հոտառութիւնը չունեցաւ յարմար պահուն բոլշեւիկ Ռուսիոյ հետ համակացողութեան մը գալու, փրկելու գէթ Կարսը»։

Անշուշտ ինձ չիյնար քննել թէ որքան պատմական արդարութիւն կայ այդ ամբաստանութիւններուն ետին. կուսակցական լիազօրներ յաճախ պատասխանած են դիտումնաւոր այդ վերագրումներուն։ Ես պիտի բաւականանամ քանի մը անձնական խորհրդածութիւններով։

«Եւրոպական միջամտութիւն մը յոյսը.» բայց յիսուն տարիներէ ի վեր ո՞ր մէկ անհատը հայ ժողովուրդի — ըլլայ մտաւորական թէ ռամիկ, ըլլայ հոգիւ թէ հոտ — չէ հիպնոսացած այդ շլմորիչ մտապատկերէն. կէս դարէ ի վեր քաղաքական աւանդութիւն մը եղած է աչքերը Արեւմուտք դարձնել, յուսալ հեռաւոր այն սուրբերուն. պալքանեան ազգերու ազատագրութեան ընթացքը, Պերլինի 61րդ յօդուածը, դիւանագէտներու հաւաստումները եւ դիմումները, ափսո՛ս, մեր հաւաքական մտածողութեան ներշնչումն էին այդ կոյր, անվերաքննելի հաւատքը։ Ընդհանուր պատերազմի մը դառն փորձառութիւնը անհրաժեշտ էր մեր գիտակցութիւնը ձերբազատելու համար այդ ինքնախաբէկանքէն։

Ճիշդ է, Դաշնակցութեան կարգ մը «աքտ»երը թելադրուած էին այդ աւանդական մըտամոլորանքէն. տուեալ այդ ժամանակներուն մարդկօրէն անկարելի էր յստակ տեսնել. ժամանակը հասունցուցած չէր տակաւին մեր փորձառութիւնը· բայց Դաշնակցութեան ամբողջ գործունէութեան ընթացքին կարկառուն գծի մը նման վեր կը ցայտէ իր ճիգը ատրճանաբար թօթափելու այդ շլատիչ հաւատքը օտար միջամտութեան մը մասին ու աւոր փոխարէն հրահրելու աւելի ու աւելի մարտական ինքնավստահութիւնը ժողովուրդի սրտին մէջ։ Ոչ ոք աւելի քան Դաշնակցութիւնը յաջողած է հայ զանգուածին ներշնչել այն համոզումը թէ իրմով, ժողովուրդին կազմակերպուած ուժով, սեփական ճիգերով միայն ու միայն հնարաւոր է որեւէ բարւոքում իր քամբախտ կացութեան մէջ։

Այլապէս աններելի թիւրիմացութիւն մըն է ենթադրել թէ յեղափոխական ոգին եւ շարժումը ոչ թէ ժողովուրդէն բըխած, այլ արտասահմանէն ներմուծուած արուեստական երեւոյթ մըն էր։

Չմոռնանք որ իրերու ուժով, ժամանակի եւ պարագաներու բերումով անխուսափելիօրէն այնելթուրք ցեղերու փոխյարաբերութիւնը չպիտի կրնար մնալ այն ինչ որ էր ամիրայական կամ աւելի յետնադոյն շրջաններուն. դըրդազգին արթնցող աշխարհի մը կեդրոնը ցնորք էր կարծել որ կրնար հայ ժողովուրդը քուն մնալ եւ Թրքահայ երբեմնի համշիրակութիւնը, բարեկամութիւնը յարատեւել ընդմիշտ։

Ոչ, Ժթ. դարու կէսէն իսկ հայ ժողովուրդի ճամբան կը չափուէր իր հարեւան, իր գեբիշխան դրացիէն, մեր առջեւ, կամ ճանճանալով նեխելու, եւ կամ ցնցուելով հասնելու երկընտրանքը դրուած էր։ Մեր այն ատենի առաջնորդները, Օտեաններ, Նարպէյներ, Խրիմեաններ, Վարժապետեաններ— նախընտրեցին Թուրք փաշաներու բարեկամութիւնը զոհել յանուն ժողովուրդի կեանքին, պատուին, ապագային, եւ լաւ ըրին անոնք. ճանապարհ մը բացին որ պիտի խորանար այնուհետեւ, ու ցանուցան հանդրուաններու վրայէն պիտի յանգէր յեղափոխական տարերային շարժումի մը։ Դաշնակցութիւնը եկաւ միայն այդ տարերային ձգտումը կազմակերպելու. անով գլխաւորաբար ցեղի ինքնապաշտպանութեան, ազատութեան բնազդը իմաստ մը, ծրագիր մը, թաքթիք մը գտաւ։

Յեղափոխական ոեւէ կազմակերպութիւն, բայց մանաւանդ Դաշնակցութեան նման այնքան ծաւալուն կուսակցութիւն մը, ինչպէս եղած է միշտ, արդիւնքն է անպայման պատմական պատճառներու. ու իբրեւ ազդակ կար ոչ թէ միայն հայ հաւաքականութեան զարթօնքը, բայց նոյնքան եւ Թուրք պետական եւ ցեղային տարրերուն հոգեկան վիճակը։

Չարիւր, երկու հարիւր տարիներ շարունակ Թուրք պետութիւնը անկումէ անկում, նուաստացումէ նուաստացում թաւալգլոր ինկած էր։ Բալքաններու ազատագրումը, Եւրոպայի կազմակերպած թալանը, Թուրք տարրի խեղճութիւնը չէին կրնար չդպիլ, չպղտորել մահմետական խաներու ֆանաթիզմը. հոգեկան վայրագ հակազդեցութիւն մը անխուսափելի էր. այդ կոյտ առ կոյտ զգալուած ատելութիւնները պիտի պոռթկային նուազագոյն դիմադրութեան կէտերէն. ափսո՛ս, հայութիւնը, իր աշխարհագրական ճակատագրին բերումովը իսկ պիտի կրէր այդ հակահարուածը։

«Երբ իշուն խօսք հասկցնել չկարենայ, իշապանը թամբը կը ծեծէ»։ Եւրոպայի մը, քրիստոնեայ աշխարհի մը դէմ քինախնդրօրէն մոլեգնած բայց անկարող Թուրքիան միշտ իր ներսիդին ժայթքած է իր թոյնը, իր զայրոյթը. քաւութեան նոխազ եղած են փոքրամասնութիւնները բայց մանաւանդ Թրքահայաստանը.,,

Այն օրերուն երբ յեղափոխական շարժումի մը նախանշանն իսկ չկար, 80ական թուականներուն, այն օրերուն երբ ի բոլոր սրտէ բարեկամութիւն կը շռայլէինք Թուրք տարրին, սահմանադրական օրերուն, սպիտակ, կարմիր եւ սեւ ջարդի ուրուանկարը միշտ առկախ մնացած է Թրքահայ երկրին վրայ։ Գայլէն ու գառին պատմութիւնը։

Թրքահայաստանի այդ արիւնագիր անտիպ պատմութիւնը որ շատ կանուխէն, թերեւս Թուրք տիրապետութեան առաջին օրերէն կը սկսի, անծանօթ ըլլալու է հաւանաբար բոլոր այն բարեմիտ քննադատներուն, որոնք հայ տառապանքը — դարերու ողբերգութիւնը — կը ճգնին բացատրել յեղափոխական շարժումով։

Ու դժբախտաբար այսպէս եղած է միշտ. կուշտն անօթիին մանր կը բրդէ անոնք որ բախտն ունեցած են ապահովութիւն վայելելու, չեն կրցած ըմբռնել սպառնալիքի տակ ապրող մարդուն հոգեբանութիւնը. ստահանբնակ հայ բուրժուազին վրդովուած է ամէն անգամ երբ հայ բնիկ ժողովուրդը, — դանակը ոսկորին, ոսկորին հասած — յուսահատ ճիգ մը ըրած է փորձելով թօթափել պայմաններուն լուծը. ահա ցաւազին, փառատոքսալ հակասութիւնը հայ հոգիին։

Ու այնուհետեւ կարելի՞ է անդրադառնալ թէ Դաշնակցութիւնը ինչո՞ւ վերապահութեամբ ընդ առաջ գացած է բոլշեւիկ րէժիմին։

Շատ պարզ է։

Թող ներուի Դաշնակցութեան, որ հոգեբանօրէն անկարող էր թօթափելու իր խոր վըրդովումը. տեսական, հեռագրային բոլոր տարակարծութիւններէն վեր, բոլշեւիկ Ռուսիան դառն յիշատակներ միայն կ'արթնցնէր իր մէջ. բոլշեւիկ պրոպագանդն որ քայքայած էր հայկական բարձրաւանդակի ճակատը. դարերու երազուած հայրենիք մը գտեր էինք հազիւ ու անգամ մը եւս կը կորսնցնէինք յանուն բոլշեւիկեան դաւաճանութեան. չէր կարելի մոռնալ նաեւ Պրեստ Լիտովսքի դաշնագիրը որ Հայաստանի սիրտը կը յանձնէր Թուրք բարեկամութեան. ո՛չ, բոլշեւիզմը անպատմ բոպէի մը, հոգեկան անտրամադիր պահու մը ներկայացաւ Դաշնակցութեան. ինչպէս որ ըլլար իր վերաբերմունքը, կացութիւնը պիտի ըլլար ու մնար նոյնը, ինչ որ է այսօր. Կարսը ծախուած էր արդէն ու ոչինչ կրնար փրկել զայն. հայ հողերուն դուռը եւ ճանապարհը նուիրուած էր արդէն դարաւոր մեր հակառակորդին, իբրեւ եղբայրութեան, իբրեւ գրաւական այն բարեկամութեան որ ափսո՛ս, մեր վզին վրայէն իրարու կը կապէր կոմունիզմը եւ Թուրքիզմը։

Ոչ, Դաշնակցութիւնը սիրտ չունեցաւ դիւանագիտական ժըպիտներու տակ ծածկելու վրդովուած իր խղճմտանքը։

Վերջ ի վերջոյ կոյր սխալ մըն է պնդել թէ Դաշնակցութեան քաղաքականութիւնը յանգած է ֆիասկոյի մը. ամենեւին ոչ. միայն, ճիշդ է, անփոխարինելի կորուստներու դիմաց նուաճած ենք նոյնքան անփոխարինելի շահը, հայկական հանրապետութիւնը, որուն երկունքի տագնապալից բոպէներուն Դաշնակցութիւնն էր գլխաւորաբար առաջին եւ վերջին սպասարկուն, ան միայն որ միշտ այդ անկախութեան հաւատքը, յոյսը, մոլեռանդութիւնը կրեց ու կը կրէ երէկ ալ, այսօր ալ ու վաղն ալ։

Հայկական հանրապետութիւնը, ինչ պիտակ ալ որ կրէ նուիրագործումը, արդարացումն է այն քաղաքականութեան որ Դաշնակցութեանն եղաւ գերագանցապէս։

Սկեպտիկներ պիտի առարկեն անշուշտ. այդ չոր մխիթարանքը կը վայլէ՞ մեր էրած սրտին, ի՛նչ դոյզն արդիւնք մեր անսահման զոհողութիւններու փոխարէն. միթէ՞ հնարաւոր չէր նուազագոյն ճիգերով հասնիլ առաւելագոյն արդիւնքի մը։

Ո՛չ, բարեկամներ ո՛չ. մեր այսօրուան վճիռներով չդատենք մերձաւոր անցեալը, չմոռնանք որ մեր այսօրուան բովանդակ իմաստութիւնը եւ փորձառութիւնը կը պարտինք միայն երէկի դառն եւ աննախատեսելի դասերուն. ինչ որ մեր աչքը կը տեսնէ այժմ, երէկ անկարող էր տեսնելու։

Ու միանգամայն կեանքը անհատի մը համար ըլլար թէ ազգի մը համար. արկածախնդրութիւն մըն է. մնալ, քարանալ կամ շարժիլ ու փորձել, ահա երկընտրանքը, ապրիլ կը նշանակէ ուրեմն իր բախտը փորձել լպրծուն, անյայտ ապագայի մը անակնկալներուն դէմ, չվախնալ սխալուելէ, տուժելէ եւ պարտուելէ, պատմական այն շրջանը ուր հայ ժողովուրդը իր ճակատագիրը նետեց բախտախաղին մէջ, աննախընթաց եղաւ իր չարաշուք եւ անակնկալ դիպուածներով. բոլոր պարագաները մեզի դէմ դարձան յանկարծ. իմաստութիւնը շուարեցաւ. ժամանակը դաւեց մեզ։

Ո՞վ չսխալեցաւ. մեծ պատերազմէն յետոյ ո՞ր յաղթականը եւ կամ ո՞ր պարտեալը, ո՞ր իմաստուն կամ ապուշ կարծուող պետութիւնը հաշուեյարդարի չէ նստած իր եղերական սխալներուն հետ։

Դժգոհութեան համաճարակին դիմաց ինչ որ կը մնայ մեզ ընել, ատիկա աշխատիլն է. աշխատիլ՝ առանց կասկածելու մեր ուժերուն, մեր իրաւունքին, մեր ապագայի մասին. ու ահա՛ ինչ որ կը շարունակէ ընել կըրկին Դաշնակցութիւնը։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՉԵԿԻՍՏԻ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Նէպի զարգացման շրջանում. ռուս տարագրութեան շարքերում առաջացաւ մէկ խմբակցութիւն «սմենավեխականներ»անուան տակ։

Ելնելով այն տեսակէտից, որ տնտեսական նոր քաղաքականութիւնը լայն հնարաւորութիւններ դուռ է բանում ծառայելու հայրենիքին՝ նոյնիսկ բոլշեւիկեան տիրապետութեան տակ, այդ խմբակցութիւնը, հրաժարւում է գործօն պայքարից ընդդէմ խորհրդային իշխանութեան եւ ընդունում խորհրդային վարքագիծ։ Դրանցից շատերը վերադարձան Ռուսաստան եւ ոմանք էլ մտան ծառայութեան խորհրդային արտասահմանեան հիմնարկների մէջ։

Խորհրդային իշխանութիւնը սիրով ընդառաջ գնաց այդպիսիներին, հետապնդելով երեք նպատակ. Նախ այդ շարժումը քայքայում կ'առաջացնի տարագրութեան շարքերում եւ կը թուլացնի նրա դիմադրական կորովը։ Երկրորդ, երկիր վերադարձողները կը բարոյալքեն ներսի հակախորհրդային ուժերը՝ մեռցնելով նրանց մէջ եղած հաւատն ու յոյսերը հանդէպ իրենց արտասահմանեան գաղափարակիցների։ Եւ երրորդ, սմենավեխականները Չեկային առատօրէն կը մատակարարեն գանազան ձեւի գործակալներ ու գործակիցներ։

Տարիների պատմութիւնը ապացուցանեց, որ բոլշեւիկներն իրենց հաշիւների մէջ չարաչար սխալուեցին։ Նրանք յաջողեցան միմիայն երրորդ դէպքում։ Եւ իրօք, սմենավեխականներից շատերը իրենց անուան կցեցին Չեկիստի անարգ ու խայտառակ կոչումը։

Անցան տարիներ, խորհրդային դիկտատուրան վերացնելով նէպը, վերահաստատեց ռազմական կոմունիզմի քաղաքականութիւնը։ Եւ այս անգամ «սմէնավէխականութիւնը» սկսեց բոլշեւիկեան շարքերում։

Խորհրդային պաշտօնեաներից ոմանք, — բացառապէս արտասահմանում եղածներից — գտնելով, որ «այժմ» բոլշեւիկների քաղաքականութիւնը դէպի կործանում է տանում Ռուսաստանը, հեռանում են բոլշեւիկեան կուսակցութիւնից կամ հրաժարւում իրենց պաշտօնից (եթէ անկուսակցական է) եւ անցնում են հակախորհրդային բանակը։ Նոյն պատմութիւնը հակառակ ուղղութեամբ։

Ի հարկէ, միամտութիւն կը լինէր հաւատ ընծայել կամ որ եւ է առանձին արժէք տալ թէ առաջին եւ թէ երկրորդ ձեւի սմէնավէխականներին։ Բոլորն էլ հաւասար չափով անսկզբունք, աննդհաշար, անբարոյական ու միմիայն անձնական շահերով առաջնորդւող անձնաւորութիւններ են։ Անգամ Ուստրեալովներն ու Քաջազնունիները, Բեսեդովսկիներն ու Ագաբեկովները...

Այլապէս անկարելի է, որ «գաղափարական» ու «ազնիւ» տարագիրը երեկոյեան քնանայ որպէս բոլշեւիկների մահացու թշնամի եւ առաւօտեան արթըննայ բոլշեւիկապաշտ։

Կամ ի՞նչպէս հաշտուել այն մտքի հետ, որ երէկուայ հաւատացեալ բոլշեւիկն ու ոճրագործ չեկիստը այսօր կարող է հայրենասէր ու ազնիւ մարդ դառնալ։

Ինչ անուան տակ էլ որ լինի նրանց կերպարանափոխումը, ինչ պատճառաբանութիւններ էլ որ բերեն իրենց արարքն արդարացնելու համար, ինչ պիտակի տակ էլ որ գործեն նրանք, զըզուանքից ու արհամարանքից զատ ուրիշ ոչինչ չեն կարող առաջացնել մեր մէջ։

Այս հիմնական տեսակէտն ունենալով մէկտեղ «այնտեղից եկածների» օգտակարութիւնը կարելի է ընդունել միայն մէկ դէպքում։ Այն է՝ երբ նրանք անկեղծ խոստովանանքներու մերկացումներ են անում եւ դրանով յայտնաբերում որոշ գաղտնիքներ, որոնք դեռ եւս անյայտ են մնացել։

Այս տեսակէտից, օրինակ, Բեսեդովսկու մերկացումները որ եւ է արժէք չեն ներկայացնում. Նախ, բոլշեւիկների արտաքին քաղաքականութիւնն այնքան վրան բաց է, որ առանց Բեսեդովսկիների էլ յայտնի են այդ քաղաքականութեան կործանարար ու անհեթեթ ուղիները։ Եւ երկրորդ, մեզ բնաւ չի հետաքրքրում այնպիսի խնդիրներ, թէ այս ինչ դեսպանը քանի սիրուհիներ ունի եւ կամ թէ որ պաշտօնեան ինչ անձնական հաշիւներով է թշնամացել իր պաշտօնակցին հետ։

Անկասկած, աւելի մեծ հետաքրքրութիւն է ներկայացնում Ագաբեկովի մերկացումները։ Սակայն, այստեղ էլ նախկին ականաւոր չեկիստը շատ քիչ նոր բան է ասում։ Նրա արած մերկացումներն էլ կամ արդէն յայտնի դարձած դէպքեր են կամ թէ ընդհանուր եւ խորհրդաւոր բնոյթ կրող յայտարարութիւններ։

Առհասարակ, Ագաբեկովի յուշերը գրուած են շատ պարծենկոտ ոճով։ Այդ յուշերում բոլշեւիկեան Չեկան դուրս է բերուած ամենազօր ու ամենակարող։ Այն ինչ, իրականում, ամէն մէկ պետութեան լրտեսական բաժին կատարում է այն ամէնը, ինչ որ Ագաբեկովի գրչի տակ առանձին փայլ ու «հերոսականութիւն» են ստանում։ Չի կարելի ասել, որ նախկին չեկիստի գրածները անկարելի բաներ են։ Պէտք է ի նկատի ունենալ, որ իր գործունէութեան թատերաբեմը եղած են Աֆղանիստանի ու Պարսկաստանի նման յետամնաց արեւելեան երկիրները, ուր կաշառակերութիւնը շատ է զարգացած եւ դրամի ուժով ամէն ինչ հնարաւոր է։ Իսկ չէ՞ որ Չեկայի գործակալներին տրամադրւում են անհաշիւ գումարներ։

Ապացուցանելու համար, որ միւս պետութիւններն ալ նոյնքան յաջող կազմակերպուած լըրտեսական ցանց ունին, բաւական է յիշատակել նոյն Ագաբեկովի յայտնած փաստերից մէկը։ Բանից դուրս է գալիս, որ Պարսկաստանի ու Իրաքի Կոմինտերնի լիազօրը կապ է ունեցել այդ երկիրների ոստիկանական բաժնի հետ։ Ուրիշ խօսքով, բոլշեւիկեան բոլոր կազմակերպութիւններ[...] ցակներն ու գործունէութեան ծր[...] գիրները գտնւելիս են եղել պ[...] կական ու արաբական գաղ[...] բաժանմունքներում։

Իսկ որ անգլիական լրտե[...] նստած է եղել Կոմինտերնի նախ[...] գահական կազմի մէջ, գա[...] պարզւեց Զինովիեւի յայտնի ն[...] մակի պատմութեան ընթացքին։

Գոնէ իմ ստացած տպաւոր[...] թիւնն այն է, որ Ագաբեկ[...] խոստովանանքը անկեղծ չէ։ Ա[...] պայման նա գիտէ աւելին, ք[...] խոստովանում է։

Մինչեւ այժմ դեռ եւս [...] տուած Չեկայի գաղտնի գործակա[...] լի մէկ անուն, որը յայտնի չ[...] նի ընդհանրութեան։ Իսկ ա[...] լրտեսների անունները, որոնց գո[...] ծունէութեան մասին այնքան [...] գեւորուած խօսում է, չի հրապա[...] րակում։ Ի հարկէ, բարոյակա[...] կաշկանդումները չեն, որ կաշ[...] ցնում են Ագաբեկովի գրիչը։ Նախ[...] կին չեկիստի եւ ապա գաւաճա[...] մօտ փնտռել ինչ որ բարոյակա[...] սկզբունքներ, այնքան էլ պա[...] ւաբեր գործ չէ...

(I) ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՍԿԻՒՏԱՐԻ ՈՐԲԱՆՈՑԸ

Սկիւտարի որբանոցի մաս[...] կարգ մը դիտողութիւններ ներ[...] կայացուած ըլլալով, Խառն Ժողով[...] որոշեց յանձնել զանոնք Ազգ[...] Խնամատարութեան մասնաւոր[...] ուշադրութեան եւ այս առթիւ[...] պահանջել նաեւ որ նոյն որբա[...] նոցին վերաբերեալ ներքին կա[...] նոնագիրը, որ ասկէ առաջ պահա[...] ջուած էր, ընդ փոյթ պատրաստ[...] եւ յանձնէ Ժողովին նկատառմ[...] եւ վաւերացման։

ՍՈՒՐԻԱ

ԱԶԳ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՏԱՏՆԱ[...] ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԻ

Լիբանանի Ազգ. Վարչութիւ[...] տնտեսական ծանր տագնապի մ[...] մատնուած է. ամիսներէ ի վե[...] Առաջնորդին եւ պաշտօնեաներ[...] ամսականները չեն վճարու[...] Ամէն կողմէ եղած դիմումն[...] անհետեւանք կը մնան։ Տեղա[...] կան Խորհուրդը Ազգային սուր[...] գանձելու որոշում տուած ըլլա[...] Թաղ. խորհուրդներուն յանձնա[...] գանձումի պաշտօնը, որոնք գո[...] չեն կրցած արդիւնաւորել իրե[...] նոր պաշտօնը։

Վարչութեան անդամներէ[...] մանք կ'առաջարկեն հաւաքա[...] հրաժարական ներկայացնել, զգ[...] լով Վարչութեան մատնուած [...] նելը եւ անկարողութիւնը [...] կացութեան առջեւ։ Անոնք [...] խոստովանին որ Վարչութի[...] չկրցան եւ չպիտի կրնայ օգտ[...] կար ըլլալ, առանց ապահովե[...] ժողովրդական լայն խաւերու [...] ժանդակութիւնը, որոնք այ[...] անտարբեր կը մնան։

ՀԱՅ ՃԵՄԱՐԱՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒ[...]

Համազգայինի դէպ[...] Հայ Ճեմարանը, ամսոյս [...] պաշտօնապէս վերաբացուեցա[...] աշակերտ-աշակերտուհիներով, [...] րոնցմէ 12 գիշերօթիկներ են[...]

Ճեմարանի տեսչութիւնը [...] անցեալ տարուան շէնքերէն [...] վարձած է նաեւ առանձին [...] կաբաժին մը՝ գիշերօթիկներ[...] համար։

Դեռ շատեր մտադիր են [...] մարան յաճախելու եթէ նիւթ[...] կան որոշ դիւրութիւններ [...] ծայուին իրենց։

...ՀԱՅԿ. ՔԵՄԲԵՐԸ ԿԸ ՔԱՆԴՈՒԻՆ ...Ց ԲՆԱԿԱՆԻՔՆԵՐ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ

100 գործաւորներ, հսկողու... ...ոստիկաններու, սկսան ...մբ ...որոշուած խրճիթները: 65 ...անիքներ արդէն տեղաւորուած ...եւ միւացածներն ալ ...ն այդ թաղերու մէջ ...դատան գտնել:

...ցեղական թերթերը կ'իմա... ...որ մինչեւ յառաջիկայ ձըմ... ...վերջը քէմբերու մէջ գըտ... ...բոլոր խրճիթներն ալ պիտի ...ուին:

ՀԱՅԵՐԸ ՃԷՊԷԼ ՏԻՒՐԶԻԻ ՄԷՋ

...պա, Հաւրան սանճաքի ...քաղաքն է, իսկ Սուէ... ...մայրաքաղաքը ճէպէլ ...պետութեան:

Այս երկու վայրերուն եւ ...նեթակայ գիւղերուն մէջ ...ստաւորներէ եւ փոքր առեւ... ...ներէ կազմուած մօտ 125 ...անիքներով հայկական գա... ...մը հիմնուած է ինքնաբերա... ...1925—26ի ապստամբա... ...գէպքերէն ասդին:

ԵԳԻՊՏՈՍ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆԸ

Նախապէս, քանիցս գրած ...Աղեքսանդրիոյ ազգ. գաղ... ...ութեան մասին: կը տեղե... ...թէ սօփաճիներու բուն ...ավարութիւնը պիտի սկսի ...վիրաւորեալը՝ Սէքթլեան ...ընդանոցէն ելլէ:

Թրգոմ եպիսկոպոսը Աղեք... ...իա գացած է ճարակած հը... ...մարելու համար: Ան առան... ...առանձին տեսակցութիւններ ...պլոքին (ռամկ. հնչակ. ...), ոչ կուսակցականներու ...թեան, Թողով. Ցանձնախումբ... ...չէզոքներու, առանձին խմ... ...թեանց եւ թեմականի ...կան չորս երեսփոխան... ...հետ:

Դաշնակցական երեսփոխան... ...իրենց մասը դրած են բուն ...վրայ, յայտարարելով ...այս բոլոր չարիքները ծնունդ ...այն օրէն (1927, հոկտ. ...), երբ խումբը յարձակեցաւ ...ընտրադարանի վրայ ու բռնու... ...տիրացաւ Ազգ. Իշխանու... ...հովանաւորութիւն գտնե... ...Գահիրէի իշխանութեանց կող... ...Ոտնահարուած իրաւունքը ...բերելով է միայն, ըսած են ...փոխանները, որ կարելի է ...ը հիմէն դարմանել: իսկ ...նպատակին կարելի է հասնիլ ...վերջին հերթին հրաժարականնե... ...ուելով այն 10 պլոքճինե... ...որոնք խարդախ ընտրու... ...մբ գրաւեցին թեմականի աթոռները ու մինչեւ իսկ պէտք չզգացին իրենց կոչումի վաւերացումին, նոյն թեմականին կողմէ:

Ժողովուրդը այն համոզումին է, թէ այս բանակցութիւններով ոչինչ կարելի պիտի ըլլայ ընել: Զուր է ըսել, թէ ռամկավար պլոքճիները բնաւ տրամադիր չեն իրենց աթոռներէն հրաժարելու, հաստատ համոզուած որ անգամ մը հրաժարելէ ետքը, այլեւս թեմական չպիտի չվերադառնան:

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ՇՈՒՄԷՆԻ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԸ

Շումէն կը գտնուի հիւսիսային Պուլկարիոյ մէջ, եւ ունի 28 հազար բնակչութիւն:

Հինէն ի վեր Պուլկարիոյ հայաշատ քաղաքներէն մին եղած է:

Պատերազմէն առաջ ունեցած է 100 ընտանիք հայութիւն, հաւաքուած զուտ հայկական թաղի մէջ: 1922ին Շումէնի հայութեան թիւը հասած է 300 ընտանիքի, իսկ այժմ կը համրէ 125 ընտանիք միայն: Հայերը հոս մեծ մասով արհեստաւորներ են (կօշկակար, ոսկերիչ, ժամագործ եւայլն):

Ազգային վարժարանը ունի իր սեփական երկյարկանի շէնքը, որ կը գտնուի Հայոց թաղի կեդրոնը, 4 դասարաններով ու ընդարձակ պարտէզով: կը պաշտօնավարեն 3 ուսուցչուհիներ ու մէկ աւագ ուսուցիչ: Այս տարի աշակերտութեան թիւն է 75, մինչդեռ անցեալ տարի 80 է եղած:

Շումէնի մէջ գոյութիւն ունի նաեւ մանկապարտէզ մը, ուր կը յաճախեն 15-20 մանուկներ:

Երկար տարիներէ ի վեր հիմնուած է «Պետօ Պուլկարացի» անունով Հ. Յ. Դ. եան գրադարան ընթերցարանը, որ մշակութային գետնի վրայ մեծ ծառայութիւններ մատուցած է տեղւոյս հայութեան: Գրադարանը ունի մօտ 300 կտոր գիրքեր, կանոնաւորապէս կը ստացուին «Հայրենիք», «Ցուսաբեր», «Յառաջ» «Հայաստան», «Նոր Արաքս» եւն. թերթերը:

ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ ԱԼ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԻ ՀԱՐՑ

«Հայրենիք» կը գրէ —

Պուէնոս Այրէս հրատարակուող «Արժանթին» հայաթերթը իր վերջին թիւով կը յայտարարէ թէ իր «յաջորդ թիւը պիտի հրատարակուի բոլորովին թուրքերէն լեզուով: Որուն նպատակը պիտի ըլլայ ճշդել հայերէն եւ թուրքերէն ուզող ընթերցողներուն ճըշգրիտ թիւը, եւ ըստ այնմ սկսիլ ճշգապահօրէն հրատարակել մեր շաբաթաթերթը»:

Այս թերթը երեք տարիէ ի վեր կը հրատարակուի, խմբագրութեամբ Պ. Սերգօ Կ. Գազազի, եւ ինչպէս կ'երեւի, հայերէն եւ թուրքերէն ընթերցողներու միջեւ շուարած՝ պէտք տեսեր է այս միջոցին դիմել:

ՀԱՅ ՄԸ ԴԱՆԱԿԻ 60 ՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐՈՎ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ ԻՐ ՑՂԻ ԿԻՆԸ

Սեպտ. 14ին, Պուէնոս Այրէսի մէջ, Տիգրանակերտցի 30 տարեկան հայ մը, գիշերուան ժամը երեքին, առանց բանաւոր պատճառի կը սպաննէ իր յղի կինը, դանակի 60 հարուածներով: Ոճրագործը կը փորձէ անձնասպան ըլլալ եւ ծանրապէս կը վիրաւորէ ինքզինքը: Կնասպանը ձերբակալուած եւ զինուորական բանտի հիւանդանոցը փոխադրուած է. ապաքինումէն յետոյ պիտի գնդակահարուի:

*** Ուրիշ հայ մըն ալ, որ դանակով սպաննած էր տեղացի մը սեպտ. 13ին գնդակի բռնուած է:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Հ. ԿՈԳԵԱՆ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐՈՒ ԱՌԱՋՆՈՐԴ

Եւրոպական թերթերու համաձայն, Ֆիլիպէի Վիեննական Մխիթարեան վարժարանին վարիչը, Հայր Սահակ Կոգեան, Ռումանիոյ հայ կաթոլիկ հասարակութեան առաջնորդ կարգուած է: Այս անուանումը եղած է Վատիկանի եւ Ռումանիոյ միջեւ գոյացած համաձայնութեան մը վրայ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՍԱԼՄԱՍՏԻ

Ատրպատականի Հայոց Թեմական Խորհուրդը կը յայտնէ թէ կառավարիչը բաշխած է 22,000 անձերու նպաստներ 20,000 պարսիկ եւ քիւրտ, 2000 հայ եւ ասորի:

Բաշխման խնդիրը փակուած ըլլալով, կառավարութիւնը ձեռնարկած է պետական շէնքերու կառուցման, իսկ Թեմական Խորհուրդը՝ իր մօտ գտնուած դրամներով հիմնայատակ եղած դպրոցներու շինութեան, եկեղեցիներու նորոգութեան եւ անտուն ընտանիքներու բնակարաններ հայթայթելուն: Հանգանակիչ մարմինները կրնան դրամ ուղարկել Թաւրիզ, Թեմական Խորհրդին:

*** Ատրպատականի Հայոց Թեմական Դպրոցի Հոգաբարձութիւնը կը յայտնէ թէ Պ. Գալուստ Ս. Կիւլպէնկեան 5000 ֆրանքի չէք մը: Պ. Արշակ խան Գորոյեանի միջոցով ուղարկած է յօգուտ Թեմական դպրոցին: Հոգաբարձութիւնը որոշեց երկու սան՝ չքաւոր որբերէն՝ պահել բարերարի յիշատակին:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը, գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր շրջակայ արուարձաններու մէջ կազմակերպել սկաուտական հանդէսներ, տեղացի հայութեան մէջ տարածելու համար սոյն գեղեցիկ շարժումը:

Առաջինը սկսաւ Կարտանի մէջ: Մարսիլիոյ 50 սկաուտները շաբաթ օրուընէ մեկնեցան Կարտան մասնաւոր ինքնաշարժով՝ երգելով ազգային երգեր, մօտակայ բլուրի մը վրայ բանակեցան անոնք, գիշերը տեղի ունեցաւ «բանակումի կրակ» որուն շուրջ խաղեր, երգեր, սկաուտական ու հայկական պարեր: Ամբողջ ժողովուրդը խռնուած էր հոն. կային իտալացիներ ու Լեհեր որոնք խիստ հետաքրքրութեամբ կը հետեւէին հանդէսին: Շաբաթ կէսօրէ ետք բոլոր սրճարանները եւ խանութները գոցելով՝ բանակավայր եկած էին տեղին հայերը: Կրակին շուրջ տեղի ունեցան բանախօսութիւններ: Առաջինը Մարսիլիոյ շրջանի Հոգեւոր հովիւ Պալաքեան եպ.ի կողմէ որ գրուատելով հանդէսին կազմակերպիչները թելադրեց ժողովուրդը որ իրենց զաւակները արձանագրել տան Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկուտական շարքերուն մէջ, եթէ կ'ուզեն որ անոնք զերծ միան բարոյական եւ ֆիզիքական անկումէ, եւ մինչեւ այն ատեն պահեն ազգային նկարագիրը ու լեզուն: Երկրորդ խօսողը եղաւ սկաուտական վարիչ Պ. Պերճ Ֆէրհատեան որ նոյնպէս խօսեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ սկաուտական շարժումի կարեւորութեան վրայ:

Կէսօրէ վերջ տեղի ունեցաւ հանդէս մը Դաշնակցութեան Ակումբին մէջ: Հանդէսին յայտագիրը խիստ ճոխ էր, եւ տեղի ունեցան երգ, արտասանութիւն, կատակերգութիւն եւ սկաուտական ներկայացում, բուրգեր եւ ուրիշ սկաուտական խաղեր: Երգերուն սրինգով կը մասնակցէր Պ. Յ. Փափազեան:

Հանդէսը շատ յաջող անցաւ եւ տեղին հայութիւնը լաւ օր մը ապրեցաւ: Շատեր կը փափաքէին իրենց զաւակները արձանագրել սկաուտական շարքերը: Մարսէյլի վարչութիւնը ընդառաջ պիտի երթայ տեղին հայութեան եւ Կարտանի մէջ եւս պիտի կազմէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը:

Այս առթիւ, Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը կոչ մը ուղղած է հայութեան:

ՁԵԿՈՅՑ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կեդր. վարչ. ժողովը նախագահութեամբ փոխ-ատենապետ Տիգրան խան Քէլէկեանի եւ մասնակցութեամբ Ամերիկայի Շրջ. Յանձնաժողովի ատենապետ Տ. Արշակ Գարակէօզեանի, իր հոկտեմբեր 22ի նիստին մէջ համաձայն հիմնական կանոնագրի 12 եւ 13 յօդուածներուն, ձեռնարկեց միութեանս հիմնադիր-նախագահ Պօղոս Նուպար փաշայի յաջորդին ընտրութեան:

Կեդր. Վարչ. ժողովը նկատի ունեցաւ նաեւ որ մեր ազգին ենթարկուած բազմազան թշուառութեան մեղմացումէն վերջ, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը պիտի կոչուի ազգային վերածնունդին հետ սերտօրէն կապուած նոր խնդիրները լուծելու, եւ այդ պատճառաւ իր գործողութեան դաշտը զգալապէս պիտի լայննայ, որով եւ այդպիսի ծրագրի մը իրագործումը, ինչպէս նախատեսուած է 1 եւ 15 յօդուածներուն մէջ որ կը բնորոշեն Միութեան նպատակները, կը պահանջէ որ Կեդր. վարչ. ժողովի գլուխը գտնուի անձնաւորութիւն մը որուն գործունէութիւնը, անձնուիրութիւնը և ձեռնահասութիւնը յայտնի ըլլան:

Այդ նկատումներով Կեդր. Վարչ. Ժողովը հաստատեց որ իր հիմնադիր նախագահին արժանաւորապէս յաջորդելու եւ Միութիւնը բարեբաստիկ հանգրուաններ առաջնորդելու համար, ոչ ոք աւելի որակուած է քան Տ. Գալուստ Կիւլպէնկեան որ, իր բարձր իմացականութեամբ, իր զօրաւոր անհատականութեամբ եւ իր բեղուն գործունէութեամբ, տիեզերական վարկ եւ համբաւ մը կը վայելէ:

Ըստ այնմ, նախ եւ առաջ, Կեդր. Վարչ. ժողովը տասնըհինգ անդամներու միաձայն քուէներովը, Տ. Գալուստ Կիւլպէնկեանը ընտրեց վարիչ-անդամ, եւ յետոյ, առանձին ընտրութեամբ եւս զինքը նախագահութեան պաշտօնին կոչեց, միաձայնութեամբ, որոշելով մասնաւոր պատուիրակութեամբ մը սոյն կրկնակ ընտրութիւնները հաղորդել նորընտիր նախագահին:

Դիւան
Ընդհ. տնօրէնութիւն
Փարիզ, 24 Հոկտ. 1930

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՀԱՅ ՄԸ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒՈՒԱԾ

«Խորհր. Հայաստան»ի մէջ (8 հոկտ.) կը կարդանք.—

Վերջերս Երեւանի եւ Հայաստանի կարգ մը վայրերու մէջ առեւտրական դժուարութիւններ ծագեցան, որովհետեւ շրջանառութեան մէջ զգալիօրէն պակսեցաւ արծաթ մանր դրամը:

Հայաստանի Պետական Քաղաքական Վարչութիւնը (Չեկա) երեւան հանեց շարք մը անձեր որոնք արծաթէ մանր դրամներ հաւաքելով դժուարութիւն կը ստեղծէին: Ընդամէնը մօտ 6000 րուբլիի արծաթ դրամ գտնուեցաւ անոնց մօտ: Քննութենէ յետոյ, Չեկան գնդակահարութեան դատապարտեց Քրիստափոր Գալուստեանը, գանձապահ պետական դրամատան Հայաստանի մասնաճիւղին, եւ նախկին առեւտրական: Իսկ 1-10 տարի բանտարկութեան դատապարտեց հետեւեալ անձերը, ինչպէս նաեւ ուրիշներ.—

Տիգրան Մալաւէրեան (Ստեփանաւանի համագործակցականի նախագահ) Գրիգոր Մկրտիչեան (Օշական գիւղէն առեւտրական) Եղիշէ Նազարեան (պետական պաշտօնեայ), Շմաւոն Յովհաննէսեան (Համագործակցականի կաթնավաճառ), առեւտրականներ Սմբատ Եղիաեան, Յովհաննէսեան Սահակեան, Յարութիւն Համբարձումեան, Մանուկ Սարգիսեան, Յովհաննէս Շահինեան, Արամայիս Տէր Խաչատրեան, Սարգիս Սարգիսեան (հաշմանդամ):

Գալուստեանի մահապատիժը գործադրուած է:

ԼՈՅՏ ՃՈՐՃ ԵՒ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ

Լոյտ Ճորճ ճառ մը խօսելով... լուծեց գործազրկութեան հարցը:

Կ'առաջարկէ համաժողովի մը հրաւիրել ճարտարարուեստի ներկայացուցիչները, առեւտրական հաստատութեանց եւ դրամատուններու վարիչները, խորհրդակցելու համար գործազրկութեան մասին:

Յետոյ հարկ կը տեսնէ վերաքննութեան ենթարկել գործազուրկներու ապահովագրութեան օրէնքը, այսպէսով կարելի պիտի ըլլայ, կ'ըսէ, նըպաստ չտալ անարժաններուն, ինչպէս նաեւ տրուած գործէ մը հրաժարողներուն:

Կրճատել տուրքերը: 100 միլիոն ոսկի փոխառութիւն կնքել: Հողագործական լայն աշխատանքներ կազմակերպել, բանուորները քաշելու համար դէպի դաշտերը:

Բոլոր այս առաջարկները Լոյտ Ճորճ ներկայացուցած է նաեւ Մակտոնալտի:

Կը խնդրուի Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

...ԱՌԱՋ»ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ՀԷՔԵԱԹ

— Հայրի՛կ, հէքեաթ մը ...մէ... ինծի նայէ՛, հայրի՛կ, ...յրի՛կ...

...յդ միջոցին եօթնամեայ ...իքը (իսկական անունը կոս... ...ին էր) նստած Խօլլչէմնիքօֆի ...կին վրայ ու երկու ձեռքով ...կատեր հօր գլուխը դէպի իրեն ...ցնել: Տղան կը զարմանար, ...մըն ալ կը նեղուէր, թէ ին... ...հայրիկը աչա ամբողջ հինգ ...յրկեան է, անընդհատ ու տա... ...ինակ կերպով, թաց ու կարծես ...ուն աչքերով, անթարթ լամ... ...ոցին կը նայէր:

— Հա՛յրի՛կ, է՛,— ձայնը ...ցուց Քօթիքը լացուկամած: ...հետս չես խօսիր:

Իվան Տիմօթէվիչը լսեց տղուն ...համբեր խօսքերը, բայց չէր ...նար հեռացնել այն հիացումը, որ կը տիրապետէ մարդուն փայլուն առարկայի մը վրայ նայելու ժամանակ: Լամբի փայլուն լոյսէն զատ, այդ հիացման վրայ կ'աւելնար նաեւ տաք, խաղաղ գիշերուան կախարդանքն ու ամառանոցի ո՛չ մեծ բայց յարմար դարաստանը, որ ծածկուած էր վայրի որթատունկերով եւ որուն անշարժ կանաչութիւնը դիւթական, տժգոյն ու խիստ ստուերներ կը զոլացնէր արհեստական լոյսին տակ:

Կանաչ ու անփայլ լուսամփոփին տակ եղող լամբը վառ գոյն մը կը նետէր սեղանին վըրայ: Իվան Տիմօթէվիչը այդ շրջանակին մէջ երկու իրարու մօտ խոնարհած գլուխներ կը տեսնէր, մէկը կանացի, շէկ ու նուրբ դիմագիծերով, իսկ միւսը երիտասարդ տղամարդու՝ հպարտ եւ գեղեցիկ գլխով, որու սեւ ու գանգուր մազերը կախուած էին ուսերուն, թուխ ու համարձակ ճակտին եւ մեծ, սեւ աչքերուն վրայ այնպէս այրող, արտայայտիչ եւ ուղղամիտ: Խօլլչէմնիքօֆին իր դէմքին ու վիզին վրայ զգաց Քօթիքին նուրբ ձեռքին հալումը եւ անոր տաք շնչառութիւնը, նոյնիսկ մազերուն հոտը, որ կը յիշեցնէր ամառ ատեն արեւին տակ այրուած փոքրիկ թռչուններու փետուրներուն խանձուածքը:

Այս ամէնը միասին այնպիսի ներդաշնակութիւն, այնպիսի լուսաւոր եւ ուրախ տպաւորութիւն կը գործէին իր վրայ, որ Խօլլչէմնիքօֆի աչքերէն ակամայ արցունքներ ցատկեցին:

Լամբին քով խոնարհած եւ համարեա մազերով իրարու քըսուող այդ երկու գլուխները կը պաշտպանէին Խօլլչէվնիքօֆի կնոջը եւ իրեն լաւ բարեկամ ու ընկեր Գրիգոր Փախանինին: Իվան Տիմօթէվիչը ճշմարիտ, տաք ու հոգածու սիրով կապուած էր այդ փղշոտ ու անկարգ երիտասարդ մարդուն, որու նկարներուն մէջ կըշքանար, համարձակ վրձինի տաղանդը կը տեսնէր իր ուսուցչին վարժ ու փորձառու աչքը: Խօլլչէմնիքօֆի սրտին մէջ ամենեւին չկար նախանձ, որ այնքան յըստակ է փութկոտ ու ռամիկ նկարիչներուն: Ընդհակառակն, ինքը կը հպարտանար, որ ապագայ նշանաւոր Փախանինը իր մօտ է սորված սկզբնական տառերը եւ որ իր կինը, Լիտիան, ամէնէն առաջ է ձանչցած ու գնահատած զայն:

Փախանինը լուռ ու անընդհատ կը նկարէր իր առջեւ դրուած թուղթին վրայ եւ իր մատիտին տակէն կ'ելլէին ծաղրանկարներ, մարդկային հագուստներով կենդանիներ, նուրբ ու գեղեցիկ սկզբնատառեր, գեղարուեստական ճեմարտններուն մէջ ցուցադրըուած նկարներու ընդօրինակումներ, նուրբ կիսադէմքեր: Այս անհոգ ուրուանկարները, որոնց մէջ իւրաքանչիւր գիծ իր. տաղանդով ու համարձակութեամբ զարմանք կը պատճառէր, արագօրէն կը յաջողէին եւ նկարչի մատիտին հետեւող Լիտա Լըվովնայի երեսին վրայ խիստ ուշադրութեան եւ ուրախ ժպիտ առաջ կը բերէին:

—Ինչպիսի մարդ ես դու, հայրի՛կ: Ինչ կը խոստանաս ու ինքդ ալ կը լռես,— քրթմնջաց Քօթիքը նեղացած, յետոյ ուռեցուց շրթունքները, գլուխը կախեց եւ մատիտը քաշելով, սկսաւ տոնտըրը շարժել:

Խօլլչէմնիքօֆը դարձաւ անոր եւ իր մեղքը քաւելու համար գրկեց զայն:

— Է՛հ, լա՛ւ, լա՛ւ, Քօթիք: Ես հիմա հէքեաթ կը պատմեմ քեզի համար: Մի՛ նեղանար... Միայն թէ... ի՞նչ պատմեմ:

Սկսաւ մտածել:

— Թաթը կոտրած արջին պատմութիւնը — ըսաւ Քօթիքը թեթեւցած սրտով: Ես միայն այդ մէկը գիտեմ:

Խօլլչէնիքօֆին գլխուն մէջ մէկ անգամէն ոգեւորիչ միտք մը փայլեցաւ: Մի՞թէ իր կեանքը չի կրնար լաւ ու տպաւորիչ հէքեաթի մը նիւթ ծառայել: Մի՞թէ շատ կանուխ, ընդամէնը 12 տարի առաջ չէր, երբ խեղճ ու անյայտ նկարիչ մըն էր ինքը, նեղուած իշխանութեան կողմէ ու վիրաւորուած ինքնասիրութեամբ: Շատ անգամներ թուլցաւ ինքը, կորսնցուց գլուխը կեանքի դաժան պայքարին մէջ եւ սկսաւ անիծել այն ժամը, երբ վրձին առաւ ձեռքը: Այդ դժուար օրերուն Լիտիան պատսպարեց իր ճամբուն վրայ:

Շատ երիտասարդ էր. սաստիկ գեղեցիկ, խելօք, երկրպագուներով շրջապատուած:

Ա. ԿՈՒՊՐԻՆ
Թրգ. Խ. Եգանեան

Հրեաներն եւ Անգլ. կառավարութիւնը

Պաղեստինի հանդէպ անգլիական քաղաքականութեան դէմ Հրեաները կը շարունակեն բուռն բողոքներ բարձրացնել։ Լոնտոնի Հրեաները բողոքի մեծ ցոյց մը կազմակերպեր էին ամենէն մեծ սրահներէն մէկուն մէջ։ Սրահը կը պոռթկար ու հարիւրաւոր Հրեաներ չկարենալով ներս մտնել, փորձեցին փողոցին մէջ հաւաքոյթ մը կազմակերպել, բայց ոստիկանութիւնը թոյլ չտուաւ, եւ հաւանաբար ծանր միջադէպեր պիտի պատահէին եթէ ոստիկաններն օգնական ուժ ստացած չըլլային։

Բանախօսներէն մէկն էր Վայզման, Սիոնիստներու նախագահը, որ յայտնեց թէ անգլիական կառավարութեան Սպիտակ Գիրքը բոլորովին ջրեց Պալֆուրի յայտարարութիւնը։ «Չպիտի խօսիմ ըսաւ, Անգլիացիներու կողմէ Արաբներու ցոյց տրուած օժանդակութեան վրայ, բայց հոգատարութիւնը երբեք չի պահանջեր ի վնաս Հրեաներուն ստեղծել արաբական օճախ մը։ կառավարութեան յայտարարութիւնը սիոնիստներու կրոնակին տրուած դաշոյնի հարուած մըն է։ Սակայն, մեր գործը կանգ չպիտի առնէ»։

Լոնտոնի մէջ, Հրեայ ներկայացուցիչներու խորհուրդին նիստին, նախագահը յայտնեց թէ Անգլիոյ կառավարութեան քաղաքականութիւնը Պաղեստինեան հարցին մասին, հակառակ է հոգատարութեան ոգիին եւ Անգլիոյ անունով՝ նախորդ կառավարութեանց կողմէ ստանձնուած յանձնառութեանց՝ Լորտ Ռոչիլտ իր կարգին յայտնեց թէ դարձդարձիկ միջոցներով. կառավարութիւնը կը ջանայ ջնջել հոգատարութիւնը եւ Պալֆուրեան յայտարարութիւնը։

Խորհուրդը որոշեց ուսումնասիրել կացութիւնը եւ իր որոշումները հաղորդել Խորհրդարանի անդամներուն եւ գաղութներու նախարարութեան։

Վաւերացում Լոնտոնի նաւային դաշինքին

ԼՈՆՏՈՆ, 27 Հոկտ.— Այս առտու, արտաքին նախարարութեան շէնքին մէջ տեղի ունեցաւ ապրիլ 22ին, Անգլիոյ, Միացեալ-Նահանգներու եւ Ճափոնի միջեւ կնքուած նաւային ուժերու սահմանափակման դաշինքին վերաբերեալ վաւերացման փաստաթուղթերու յանձնումը։

Վարչապետէն եւ արտաքին նախարարէն զատ ներկայ էին նաեւ ստորագիր պետութեանց ներկայացուցիչները, Հնդկաստանի եւ Տօմինիոններու պատուիրակները, ինչպէս նաեւ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի դեսպանները։

Մաքտոնալտ այս առթիւ խօսուած ճառի մը մէջ, յոյս յայտնեց թէ Ֆրանսա եւ Իտալիա եւս մօտ ատենէն պիտի միանան դաշինքին։

Պալքանեան Խորհրդաժողովի՞ն դէմ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 28 Հոկտ.— «Լուփթա» թերթը, որուն քաղաքան տեղեկութիւնները շատ գնահատուած են, դիտել կուտայ թէ Վէնիզէլոսի եւ Միխալաքօփուլոսի ենկիւրի այցելութիւնը կը զգուշադիպի կոմս Պէթլէնի այցելութեան։ Թերթը կը վստահեցնէ թէ Յունաստանի արտաքին քաղաքականութեան մէջ կարեւոր փոփոխութիւններ տեղի պիտի ունենան։

Այս առթիւ, դիւանագիտական շրջանակները կը յիշեցնեն թէ Վէնիզէլոս ջերմ կուսակից մը չէր Եւրոպական Դաշնակցութեան եւ Պալքաններու համար անկէ բխող ծրագիրներուն։ Այնպէս որ, Պալքանեան վերջին Խորհրդաժողովը ծառայեց իբր վարագոյր, ծածկելու համար բոլորովին տարբեր գաղտնի քաղաքականութիւն մը։

Հունգարիոյ նախարարը կոմս Պէթլէնն է որ գլխաւոր առանցքը կը դառնայ Պալքաններու մէջ հետապնդուած գործին, որ պիտի յանգի պուլկար, Թուրք, հունգար եւ յոյն խմբակցութեան մը հաստատման։ Պուլկարիոյ Պօրիս Թագաւորին ե Իտալիոյ Ճիովաննա իշխանուհիին ամուսնութիւնը այս գործին կարեւոր օղակներէն մէկը կը կազմէ։

Հարցը հիմնօրէն պիտի ուսումնասիրուի ենկիւրի մէջ Մ. Քեմալի, Ըսմէթի եւ Թէվֆիք Րիւշտիի, կոմս Պէթլէնի եւ Վէնիզէլոսի ու Միխալաքօփուլոսի կողմէ։ Նոյն աշխատանքը նաեւ անշուշտ պիտի կատարուի, երբ ենկիւրիէն մեկնելէն յետոյ, կոմս Պէթլէն հանդիպի Սոֆիա։

⁂ Վէնիզէլոս եւ Միխալաքօփուլոս ենկիւրի հասան։

Ֆրանս. Խորհրդարանի բացումը

Երէկ Ֆրանսայի նախարարաց խորհուրդը կարեւոր նիստ մը գումարեց Շանզ'էլիզէի մէջ, հանրապետութեան նախագահին ներկայութեամբ։

Կը յիշուի թէ նախարարաց վերջին խորհուրդի ընթացքին, Խորհրդարանի բացումը նշանակուած էր Նոյեմբեր 4ին։ Կը մնար քննել թէ ի՞նչ կերպով Խորհրդարանին մէջ վիճաբանութեան պիտի դրուին հարցապնդումները, որոնք երեսփոխաններու կողմէ ներկայացուած են արձակուրդի ընթացքին։ Խորհուրդը որոշեց թէ զանազան հարցերու առթիւ ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ։

Խորհրդարանի վերաբացման, ըստ սովորութեան մեծ վիճաբանութիւններ պիտի բացուին արտաքին եւ ներքին քաղաքական հարցերու շուրջ։

Հարցապնդում ներկայացնող երեսփոխաններու մեծագոյն մասը աւելի շահագրգռուած են Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեամբ։ Խորհուրդը այդ կարգի հարցերու վիճաբանութիւնը միացուց ընդհ. քաղաքականութեան հետ, որպէս զի կարելի ըլլայ վճռական քուէարկութեան մը յանգիլ։

Այս կերպով, ընդդէմ Պ. Պրիանի քաղաքականութեան, Ֆրանքլէն-Պույեոնի կողմէ դրուած հարցապնդումը պիտի կազմէ վիճաբանութեանց կեդրոնը եւ թոյլ պիտի տայ որ կառավարութիւնը կարեւոր յայտարարութիւններ ընէ։

Այս վիճաբանութեանց փակումէն յետոյ, վարչապետը վիճաբանութեան պիտի ենթարկէ ազգ. տնտեսութեան բարելաւման, գաղթային փոխառութեանց եւ ազգ. պաշտպանութեան յատուկ վարկերու օրինագիծը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

այս ՈՒՐԲԱԹ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ՝ Իթալի։

Նիւթ՝ Ա.— Հայաստանի վերջին ապստամբութիւնները եւ արդի կացութիւնը։

Բ.— Թուրքիոյ ներկայ վիճակը։

Կը խօսին ընկերներ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ եւ Ս. ԹԱԹՈՒԼ։

Կը հրաւիրուին նաեւ շրջաններու ընկերները։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՎԱԼԱՆՍԻ Բաքկէն-Սիւնի ենթակոմիտէի վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ.եան Գրադարանը։ Նիւթ՝ «Բոլշեւիկները եւ Դաշնակցութիւնը»։ Կը խօսի ընկ. Գ. Սարոյեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին ֆլորիայի մէջ։ Նիւթ՝ «երկունք»ի ուղղութիւնը։ Մէկ ժամ սինէմա (Միշէլ Սթրոկոֆի ֆիլմը)։

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. միութեան ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին քաֆէ փըթի Սուրսի մէջ։ մէթրօ Օտէոն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Անահիտ Սէֆէրեան որ Թորինոյի որբանոցէն փոխադրուած է Փարիզ, կը փնտռէ իր եղբայրը Կարապետ (Կարպիս) Սէֆէրեան, հօր անուն՝ Արթին, մօր անուն՝ Մարկրիթ։ 1922ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իմացնել՝ Յովհաննէսեանի, 22 Rue Madame Curie. Bagneux, Seine.

— Կը փնտռեմ մօրաքրոջս աղջիկը Ատաբազարցի Սիրանոյշ Սիւլեան, մօր անուն՝ Մարիամ, հօր անուն՝ Յովհաննէս, Սիրանոյշ գտնուած է Ատաբազարի Միս Կինիի, Իզմիթի Միս Օլըրենի, Սկիւտարի եւ Յունաստանի որբանոցները։ Յունաստանէն փոխադրուած է Մարսէյլ Րըլիֆի միջոցաւ։ 4 տարիէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ։ Իմացնել՝ Krikor Kouyoumdjian, PhilippopleRue Chirna No. 3, Bulgarie.

— Կը փնտռուի Թոքատցի, Վերժին Քոզախեան, հօր անուն Միհրան, 1923ին Քորֆուի հայ կաթոլիկ վարդապետներուն հետ մեկնած է Իտալիոյ Թորինօ քաղաքը։ Իմացնել՝ Մխիթար Տէր Պալեանի, 20 Rue Bézons, Courbevoie, Seine, France.

Կը փնտռուին կարապետ եւ Հրանդ Պէչկէրեան որոնք հինգ տարի առաջ Յունաստանէն եկած են ֆրանսա։ Պարտիզակցի վարդան վարդանեան որմէ հինգ տարիէ որ լուր չկայ։ Իմացնել ցակոբ կոնտոշեանի, Baraque du Corac du Centre No. 6, Digoin, (Saôn et Loire)։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պէյրութ, Թ. Ս.— 1000։
Ֆրանքֆուրթ, Խ. Վ.— 50։
Փրթիթ Իվրի, Խ. Պ.— 35։
Սէն Լոռէն տը Սէրիզ, Հ. Ն.—70։
Լիոն, Վ. Ե.— 35։
Լիվրի-կարկան, Ս. Ա.— 100։
Վիէն, Գ. Պ.— 140։
Ֆրանքֆուրթ, Իսթ.— 400։
Մարսէյլ, Գործ.— 1240։

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

1.— Սէն Մարսէլի մէջ, 1500 քռ. մեթր հող, տափարակ եւ պտղատու ծառերով։

2.— Սէն Մարկրիտի մէջ, 3000 քռ. մեթր հող, նոյնպէս տափարակ եւ պտղատու ծառերով։

3.— Լէ զ'Օլիվի մէջ, 900 քռ. մեթր հող, որուն վրան կը գտնուի 12×12 մեթր քարաշէն եւ caveի վրայ շինուած շէնք մը որուն առաջին յարկը կարելի է վերածել 12 սենեակներու։

4.— Սէն Թ'Անթուանի մէջ, քարաշէնտուն մը, 15 փիէս 2 խանութով, պարտէզ։ Ամբողջովին պարապ։ Դիմել՝ Պ. Պ. Լուտվիկ Տիարպէքիրեանի կամ Մելքոն Մելքոնեանի։ Bar des Lions, Marseille.

ՀԻՒԱՆԴՆԵ՛Ր

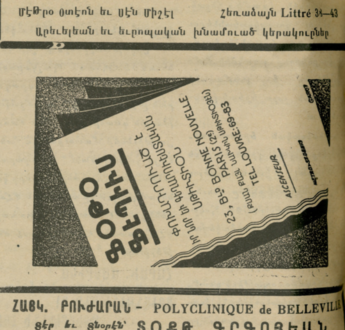
Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր։ Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր։ Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ուլթրաթիկնեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով։ Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8։ Կիր. 9-12։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի։ Մասն. լաբօրաթուար։ Խղճամիտ եւ արագ խոր. հրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 կիրակի 9—12։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
30
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930
30 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻԻ 1404
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՎԿՈՒ ԽՕՍՔ

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ ԵՒ ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

Գրական Միութիւնը գեղեցիկ մտածում ունեցած է Մ. ...րպանտեանի և Գամառ-Քաթիպայի ծննդեան հարիւրամեակի ...թիւ գրական երեկոյթ մը սարքել, որ տեղի պիտի ունենայ ...յս երեկոյ։

Հայկական մտքի երկու ռահվիրաները ծնած են 1830ին, ...սկան Թուականներուն, տակաւին 20 տարեկան բոցավառ ...տասարդներ, անոնց ձայնը կը սկսի հնչել մեր մտաւոր հո...իզոններուն վրայ։ Ու անոնց ազդեցութիւնը քաղաքական եւ ...կան շարժման մէջ տիրական կը մնայ մինչեւ 90ական ...ուականները։

Մ. Նալբանտեան, բանաստեղծ, հրապարակագիր եւ գիտ...կան, բայց գերազանցապէս հասարակական գործիչ, յեղափո...ական խառնուածքով եւ արմատական ըմբռնումներով։ Ինչ ...մէնէն ուշագրաւն է Մ. Նալբանտեանի վաղահաս հասու...թիւնն է, եւ այն առաքելական կոչումը, որ ան կը զգայ իր ...։ Անոր բոլոր շարժումները հասունութեան եւ գիտակցու...ան կնիքը կը կրեն։ Իր կոչումէն մղուած, հետզհետէ կը ...ցնէ իր հասարակական շրջանակը եւ լայնօրէն կը ծանօ...նայ հայկական բովանդակ կեանքին։

Մ. Նալբանտեան կարճ կեանք մը ունեցաւ։ 1866ին, 36 ...րեկանին մեռաւ, երկարատեւ բանտի կեանքի չդիմանալով։ ...ունական եւ վաթսունական Թուականներուն ամէնէն բո...նդակալից դէմքն է, որ հրապարակ եկած էր մեծ կոչումով ...խօսինք գրական եւ հրապարակագրական արժէքին մա...։ Նալբանտեան հայկական երկու հատուածներուն պատ...նոյ մտաւորականութեան մէջ միակն էր, որ իր վրայ կը ...միացնէր քաղաքական կուսակցութեան մը հիմնադիրն ըլ...ու եւ 60ական Թուականներուն մթնոլորտը քաղաքական ...պայքարի մը վերածելու յատկութիւնները։ Արդէն 1862ին ...ճեանին գրած իր մէկ նամակին մէջ կը շեշտէ քաղաքա...ն կազմակերպութիւն մը ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը։ ...րոպայի շրջագայութիւնները, յեղափոխական անձնաւո...րութիւններու հետ ունեցած շփումը, Իտալիոյ ազատագրա...ն շարժման ղեկավարներու հետ ունեցած տեսակցութիւն...րը վերջնականապէս Նալբանտեանը բերած էին այն եզրա...ցութեան, որ հայկական գլխաւոր կեդրոններու մէջ պէտք ...հիմնել գաղտնի կազմակերպութիւններ, որոնք պիտի նուիր...էին ազատագրական գործին։

Եւ իրօ՛ք, հայ ժողովուրդի շարժման պատմութիւնը երբ ...ոտի առնէք, պիտի տեսնէք, որ 1850էն մինչեւ 1880ը հայ...կան շարժումը ընթացաւ առանց քաղաքական կուսակցու...ն մը, որու անհրաժեշտութիւնը խորապէս զգաց Մ. Նալ...եան, եւ սակայն ռուսական բանտը խորտակեց այս եր...ք կամքը եւ յեղափոխական աննման ղեկավարը։

Նալբանդեան չկրցաւ կեանքի կոչել այս քաղաքական կազ...մակերպութիւնը, բայց անոր մտքերը անցան սերունդներուն, ...Րաֆֆին, անկէ ազդուած՝ ձեւակերպեց իր ազատագրական ...ծրագիրները, որոնք անցան 90ական Թուականներու հայ քա...ղաքական կուսակցութիւններուն։

Ու անոր զինակոչը, «Մեր Հայրենիք»ով, քառասուն տարի ...յ անցաւ հայ մարտիկներուն, որոնք ազատութեան ճա...նապարհին երգեցին, ու մեռան անխռով։

«Ամենայն տեղ մահը մի է,
Մարդ մի անգամ պիտ՛ մեռնի,
Բայց երանի որ իւր ազգի
Ազատութեան կը զոհուի»։

* *

Մ. Նալբանդեանին զուգընթաց, ու աւելի երկար հայկա...ն մթնոլորտը լեցուց Գամառ-Քաթիպան, անպայման մեծ ...բանաստեղծ, որ սակայն բանաստեղծը զոհեց հրապարակա...գրին, ու հրապարակագրութեան մտրակը շաչեցուց բանաս...տեղծութեան միջոցաւ։ Ու լսելի եղաւ ամբողջ հայ աշխարհի ...։ Ամբողջ սերունդներ խանդավառուեցան բանաստեղծ-հրա...պարակագրի երգերէն եւ քարոզներէն, ու շատերն եղան որ ...ց վերջին շունչը փչեցին անոր ըմբոստ նշանաբաններով։ Ամէնէն վերջ, իր վերջին բանաստեղծութեամբ փակուեցան ...բանաստեղծին աչքերը, ու այդ քանի մը տողերը քանդակուած ...ցին անոր յուշարձանին վրայ։

Յիշենք բանաստեղծը իր վերջին խօսքերով.

«Մի կարծէք որ ես սին փառքի համար
Իմ հառաչանքով լցրի այս աշխարհ.
Այս հէք ամբոխի ծափին ու գովքին
Կարօտ չէր բնաւ իմ հպարտ հոգին.

Այո՛, իմ քնարի տխուր ձայները
Ցնցեցին հայի հոգու լարերը.
Արիւն էլ ազնիւ սրտէ քամեցին,
Կըտրիճի աչքէ քունը փախուցին...»

Յարգանք Հայոց կտրիճներու քունը փախցնող այս երկու ...հատաններուն, որոնք սերունդէ սերունդ հայութեան ջահ...երը միացին։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԾՈՒԽԸ ԾԽԱՆԻ»

«Յուսաբեր» այս խորագրին տակ խմբագրականի մէջ կը գրէ.—

— «Տպագրական մեքենան ամէն բան չէ, բայց, վերջապէս- չափանիշներէն մէկն է ցեղի մը կեսունակութեան։

Տարագիր հայութիւնը իր բիւր հոգիներու եւ վառ տենչերու խարոյկին վրայ կ՚եռայ, կ՚եփի ու... կ՚արտադրէ։

Վերջին քանի մը օրերը առանձնապէ՛ս լի եղան ուրախութեամբ մեզ համար։

Գաղթաշխարհի տարբեր ծայրերէն ու տարբեր արժէքի գիրքերու փոքրիկ դէզ մը ամբողջ, եւ ամէնն ալ... Մեսրոպեան գիրերով։

Ի՛նչ է այս, եթէ ոչ շքեղ յաղթանակ մը այն օրհասական պայքարին մէջ, որ հայրենիքէն պոկուած ցեղը կը մղէ իր հայրենիքին կապուելու եւ անով իր գոյութեան իրաւունքը յաւերժացնելու համար։

Ահա այդ գիրքերէն հինգ հատը մեր սեղանին վրայ։

Ա. Ահարոնեան՝ «Իմ Գիրքը» (Բ. հատոր), Հ. Վահան Յովհաննիսեան՝ «Հայրենի կրակարան» (քերթուածներ), Ռուբէն Զարդարեան՝ «Ամբողջական երկեր» (Ա. հատոր), «Կեանք եւ Արուեստ» (Տարեգիրք, Ա. տարի) եւ Թովմաս Թէրզեան՝ «Բանաստեղծութեանց Ամբողջական Հաւաքածոյ (երկհատոր)։

Ուեէ ազգ — մեզմէ շատ աւելի քաղաքակիրթ ու մեզմէ բազում անգամ խստապահանջ հաճոյքով պիտի կարդար այս գիրքերը, գուրգուրանքով պիտի պահէր զանոնք եւ հպարտանքի արդար զգացումով պիտի ցուցնէր ուրիշներուն։

Ու սիրելի այս գիրքերը, ոչ միայն իրենց հեղինակներու անուններով, ո՛չ միայն իրենց բովանդակութեամբ, այլ եւ իրենց ձեւով ու արտաքինով, այն ընտիր, մաքուր ու ճաշակաւոր տպագրութեամբ, որ ազնուական զգեստի նման տարածուած է այս «Հայրենի կրակարան»ներուն վրայ։

Հինգն ալ — նոր եւ ինքնուրոյն ստեղծագործութիւններ չեն. վերջին շարքին կը պատկանին միայն Ահարոնեանի «Իմ Գիրքը» եւ Յովհաննիսեանի «Հայրենի կրակարան»ը. միւսներէն «Կեանք եւ Արուեստ»ը տարեգիրք է, առաւելապէս գրական եւ գեղարուեստական բովանդակութեամբ (եւ քանի մը անտիպ մասունքներով), իսկ միւս երկուքը՝ խնամուած վերարտադրութիւններ գրական ժառանգութեան երկու անհետացած դէմքերու, հին սերունդէն՝ Թովմաս Թէրզեան (երկու շքեղ, մեծածաւալ ու պատկառելի հատորներ), իսկ Ալպիեան նահատակներէն՝ եղերաբախտ Ռուբէն Զարդարեանի (իր արձակ էջերով եւ հէքեաթներով)։

Սակայն այս պարագան ոչ ինչ կը պակսեցնէ վերջին երեք հրատարակութեանց արժէքէն։ Որովհետեւ Թէրզեան ու Զարդարեան անհետացած դէմքեր են մեզ համար ոչ միայն իրենց կեանքով, այլ եւ իրենց գրական ժառանգութեամբ, — անթեղուած գանձ մը տպագրական Թուղթի հսկայ դէզերու տակ։ Մէկիկ մէկիկ ժողվել այս ամէնը եւ իբր գրական ամբողջական գործ անթերի հրատարակութեամբ հրապարակ դնել, իրաւամբ այս կը նշանակէ նոր Թէրզեան մը ու նոր Զարդարեան մը նուիրաբերել հայրենատոչ որ հայութեան»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք եւ քիւրտ կռիւներ

«Մուքաթթամ» հետեւեալ հեռագիրը կուտայ Հոկտ. 22 Թուականով.

ՄՈՒՍՈՒԼ, 20 հոկտ.— Իրաքի սահմաններուն վրայ կատարեալ պատրաստութեամբ կը տեղաւորուին երկու զօրամասերէ բաղկացած Թրքական մեծ ուժեր, որոնք ծանր կռիւներու բռնուած էին քանի մը քիւրտցեղախումբերու հետ, որոնք յարձակումի ենթարկած էին Իրաքի սահմաններու կից Թրքական հողերը։ Թուրքերը, Ճէվատ Փաշայի հրամանատարութեամբ, կարողացան բաժնել իրարմէ ըմբոստները՝ արգիլելով անոնց միացումը եւ բնաջնջելով զանոնք։ Ներկայիս քրտական ըմբոստութիւնը վերջացած կը համարուի։

Քիւրտ «հրոսախումբ» մը բնաջնջուած

Պոլսոյ Թերթերուն մէջ կարդանք.—

Մուշէն հասած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Սագոյի Սէյիտ Խանի հրոսախումբը, որ Թուխթակի արեւմտակողմը անցած էր, էլմալը Տէրէի մէջ ընդհարում մը ունեցած է կառավարական ուժերուն հետ։ Հրոսախումբին պետ Սէյիտ Թեւէն վիրաւորուած, իսկ յելուզակներէն 7 հոգի մեռած վիճակի մէջ ձեռք անցուած են։

Քրտական ըմբոստութեան զսպումին շուրջ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 20.— Թրքական երկու զօրաբաժիններ այժմ Իրաքի սահմանագլուխի մօտն են, Ամատիայի կողմը։ Այս զօրաբաժինները՝ Զօր. Ճէվատ փաշայի հրամանատարութեամբ, ամբողջապէս խեղդեցին քրտական ըմբոստութիւնը և աւարտեցին զինուորական գործողութիւնները։

Վենիզելոս Թուրքիոյ մէջ

Յունաստանի վարչապետը Վէնիզէլոս եւ արտաքին նախարարը Միխալաքոփուլոս երկուշաբթի օր հասան Էնկիւրի։ Կայարանը զանոնք դիմաւորելու գացեր էին Ըսմէթ փաշա եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ։ Մեծ բազմութիւն մը կը ծափահարէր զանոնք։

Յոյն պետական երկու անձերը հիւր են Թուրք կառավարութեան։ Հազիւ հասած Էնկիւրի, անոնք փութացին այցելութիւն տալ Ըսմէթի եւ Թէվֆիք Րիւշտիի։ Կէս օրին Թէվֆիք Րիւշտի ի պատիւ անոնց հացկերոյթ մը տուաւ։ Ճաշի ընթացքին, Յունաստանի վարչապետը անդրադարձաւ իր թափած ջանքերուն, երկու ժողովուրդներու մերձեցման համար։ Րիւշտի պատասխանելով, խոստացաւ որ Թուրք կառավարութիւնն ալ պիտի աշխատի նոյն ոգիով։

Վէնիզէլոս յետոյ այցելեց Մուսթաֆա Քէմալի, որու հետ տեսակցութիւնը տեւեց երկու ժամուան չափ։ Մեկնումի պահուն, Վէնիզէլոս յայտնեց թէ Մուսթաֆա Քէմալի հետ համաձայնած են Մերձաւոր-Արեւելքի ապագային մասին։

Երեկոյեան 160 հոգինոց սեղան մը տրուեցաւ։ Երկու ազգերու ներկայացուցիչները ճառեր արտասանեցին, հաստատելով երկու երկիրներու միութեան պէտքը։

Էնկիւրիի լաւատեղեակ շրջանակները կը հաւաստեն թէ, այսօր Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ պիտի կնքուի բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշինքը, առեւտրական համաձայնագիրը եւ նաւային սպառազինման սահմանափակման եւ նաւայիններկայ ուժերու պահպանման պայմանագրութիւնը։

Թուրքիոյ արեւելեան սահմանագլուխներու բանակցութիւնները

Պոլսէն կը տեղեկացնեն թէ Աղրը Տաղի դէպքերէն յետոյ սահմանագլուխի ապահովութեան համար պարսկական եւ Միջագետքի կառավարութեանց հետ բանակցութիւն կը կատարուէր։ Թէհրանի Թրքական դեսպան Խուսրէվ պէյի Պարսկաստանի արտաքին գործոց նախարարութեան միջեւ կատարուած բանակցութիւնները գոհացուցիչ արդիւնք տուած են. ի մօտոյ, Էնկիւրիի մէջ բանակցութիւն պիտի կատարուի, Միջագետքի եւ Պարսկաստանի միջեւ առանձին սահմանագիծ որոշելու համար։ Այս բանակցութեան պիտի մասնակցին Միջագետքի դեսպանը եւ պարսկական խորհրդականը։ Թուրք կառավարութիւնը ի մօտոյ դեսպան պիտի ղրկէ Պաղտատ։

Հայերը Սուրիոյ մէջ

Բարձր Քոմիսէրութիւնը համախորհուրդ Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականաց Տեղաւորման Յանձնախումբի ներկայացուցիչ Պ. Պրինիէի եւ տեղական կառավարութեան որոշած է նոր հայկական թաղ մը հիմնել Պուրճ էլ Պրաճնէի մէջ, Պէյրութի հարաւային արեւմտեան կողմը, Ֆըրըն Շէպէքի եւ Րէմիլի միջեւ գտնուող տարածութիւնը։

Վերին Լիբանանի կառավարիչը եւ ներքին գործերու նախարարը ուսումնասիրած են այդ ծրագիրն եւ զայն փոխանցած հանրային շինութեանց նախարարութեան, առ ի գործադրութիւն։

Այս նոր թաղի շինութեան համար յատկացուած է 50 հազար ոսկի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵԶՄԷ ԴՈՒՐՍ

ԽԱԲՈՒԱԾ ՀՐԵԱՆ ԿԱՄ ՑԱՒԱԼԻ ԴԱՍ ՄԸ ԵՒՍ

Կրկին կ՚անդրադառնանք Հրեաներու վերջին յուսախաբութեան, որովհետեւ անոնց ցաւին մէջ, մեր իսկ ցաւը կը տեսնենք

Իրօք, երբ իրականութիւնը բաղդատելու ելլենք դարաւոր երազին հետ դժուար թէ կարենանք չկորսուիլ համեմատութեան ու չափի փնտռտուքներու մէջ։

Համատարած Հրեան՝ ելմտական ու տնտեսական իր վիթխարի զօրութեամբ, իւրաքանչիւր երկրի մէջ քաղաքական ու վարչական ուժի եւ դիրքի տիրացած իր զաւկըներով, իր վաւերական եւ անխուսափելի ազդեցութեամբ «ծովերէ ծով»... պաղեստին մը չէ որ կը պահանջէր։ Այլ՝ Պաղեստինի մէջ ազգային օճախ մը՝ այն ալ ընդհոգատարութեամբ...։ Համեստ, արդար ու իրականալի պահանջ։ Բայց ահա եւ ծիծաղելին, որուն խոնարհութեամբ գլուխ կը ճկէր Հրեան,— իր պատմական իրաւունքը արժեցնելու համար իր պապենական երկրին մէջ, հողը որուն վրայ պի՛տի բնակէր, իրրեան իր դրամով պարտաւոր էր գնելու Արաբէն։

Իսկապէս, պատմական իրաւունքի այս ըմբռնումը, եւ անոր այս կերպ կիրարկումը, 20րդ դարը միայն կրնայ արդարացնել իր քաղքենի, նիւթապաշտ մտայնութեամբ։

Ու հոգատար Անգլիան, որ իր մէկ նեղ օրին, հրեայ իմացականութեան եւ տնտեսագիտութեան հանդիսաւորապէս խոստացեր էր հիմնել ազգ. օճախ մը, ո՛չ միայն կը դրժէ իր խոստումը, խախտելով մէկտեղ հոգատարութեան իրաւական ըմբռնումը, այլեւ Հրեայէն կը խլէ ամէն միջոց ինքն իր ձեռքով հիմնելու իր տունը։ կ՚արգիլէ հողերու գնումը Արաբներէն, կ՚արգիլէ եւ ներգաղթը, փոխարէնկուտայ համեմատականներկայացուցչութիւն մը օրէնսդիր խորհուրդի մը մէջ, որ պարզապէս պիտի ծառայէ բոլորովին խեղդելու Հրեային տկար ձայնը։

Հրէական օճախին այս հարուածը եթէ տրուէր պահպանողական Պօլտուինի կամ ազատական Լոյտ Ճորճի կողմէ, այնքան ալ զարմանալի չպիտի թուէր։

Բայց աշխատաւորական դահլիճին այս քայլը, Հնդկաստանի եւ Եգիպտոսի ազատագրական շարժումներու զսպումէն վերջ, նոր արատ մը չէ՞ որ կը բարդէ Մաքտոնալտի կառավարութեան եւ իրմով ալ ընկերվարութեան քաղաքական վարկին։

Քրտական հարցի առթիւ, տեսանք օդապարիկը որ Թռաւ Ցուրիխի ժողովէն։ Ու չզարմացանք՝ մենք Հայերս, որովհետեւ սորվեցանք թէ ընկերվարութեան վիթխարի ուժը սկսած է *քաղքենիանալ*։

Վաղը սակայն, հրէական հարց մը անշուշտ պիտի դրուի նոյն ժողովի սեղանին վրայ, եւ այս անգամ, եթէ ո՛րեւէ կերպով ընկերվարական խօսքին չհետեւի գործը, տանջահար ազգերուն կը մնայ ըսել ինչ որ մենք կ՚ըսենք,— փրկութիւնը փնտռել նախ իրենց ուժերուն մէջ։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՆԵՐԿԱՅ

ԱԹԷՆՔ, 23 Հոկտեմբեր

Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակի հանդէսը մեծ հանդիսաւորութեամբ տեղի ունեցաւ «Ռուֆայ»ի ընդարձակ սրահին մէջ։

Ժողովուրդ՝ երկու հազար։ Ամէն սեռէ եւ տարիքէ։ Ընկուսակցականներ եւ կուսակցականներ։ Ոգեւորութիւն եւ ուրախութիւն դէմքերու վրայ։ Դաշնակցական երիտասարդութիւնը եկած է կուսակցութեան քառասնամեակը տօնելու, իսկ անկուսակցականները լսելու Դաշնակցութեան խօսքը։

Բանախօսները նոր դէմքեր են աթէնահայութեան համար։ Ընկեր Միսաքեան Փարիզէն եւ ընկ. Կառվարենց Թրակիայէն։

Հանդիսականներուն մէջ կը նշմարուէին յոյն լրագրողներ, Պոլսեցի եւ Իզմիրցի Յոյներ։ Յոյն ընկերվարական կուսակցութիւնը ղրկած էր իր ներկայացուցիչը՝ յանձին ընկեր Եանեօսի, որ ծանօթ դէմք է արդէն աթէնահայութեան համար։

Օրուան նախագահ ընկ. Գ. Լազեան հանդէսին բացումը կատարեց։ Կոմիտասեան երգչախումբը քառաձայն երգեց յունական եւ հայկական քայլերգները։

Պատկերը խրախուսիչ էր։ Երկու հազար հոգի հեւ ի հեւ կը սպասէին Դաշնակցութեան հաշուետուութիւնը լսելու ընկ. Շաւարշի բերնէն։

Բոլորը գիտեն որ լսուելիք խօսքերը, մանաւանդ այս անգամ, արժէք ունին ու զերծ են ցուցական բնոյթէ։ Ծափերը բեմ կը հրաւիրեն ընկ. Շաւարշը։

Ծանօթ դէմք է։ Ժողովուրդի զաւակ։ Բոլորը գիտեն թէ ճառախօսելու համար չէ որ բեմ կ'ելլէ, այլ ճշմարտութիւններ եւ իրականութիւններ պարզելու.

Եւ ընկ. Շաւարշը կը խօսի։ Կը խօսի՞ թէ կը պատգամէ։ Յայտնի էր մէկ բան։ Թէ ժողովուրդը շունչը բռնած կը հետեւէր իր խօսքերուն, որոնք աղբիւրէ հոսող ջուրերու պէս յստակ ու վճիտ էին, հասկնալի բոլորին։

Նախամուտը գմայլելի ոգեկոչում մըն էր, խորհրդաշունչ բանաստեղծութիւն մը։ Բոլորս վերացանք պահ մը։ Նահատակ հերոսներու դէմքերը տեսիլքի մը պէս մեր աչքերուն առջեւ դիրք բռնեցին։

Բանախօսը կը խորանայ, կը խորանայ եւ կը խորացնէ հանդիսականները։ Ցնծէական շունչ մը բեմին վրայ։ Ծափե՛ր, կրկին ծափեր։

Ընկ. Շաւարշ կը շարունակէ ծափերու մէջ։ Խօսքերը չեն լսուիր։ «Կանգ մի՛ առներ սրաթռիչ Երիվար»։ Այսպէս տասը վայրկեան սկզբնաւորութեան։

Ընկ. բանախօսը յետոյ տուաւ, լայն գիծերու մէջ յեղափոխական շարժման պատմութիւնը, յիշեց դրուագներ, վերլուծեց Պանք Օթոմանի գրաւման դէպքը, Խանասորի արշաւանքը պատկերացուց, բացատրեց յեղափոխական ակտերուն իմաստը, գմայլելի պատկերացումով տուաւ նահատակ յեղափոխականներուն ազգանուէր կեանքը։

Ժողովուրդը կը հետեւէր մեծ հետաքրքրութեամբ։ Աւելի ճիշդը յափշտակութեամբ։ Այսպէս ճիշդ մէկ ժամ, խանդավառելով ու խանդավառուելով, միշտ իրատեսութեան գետնին վրայ, բայց միշտ անցեալի յեղափոխական հետքերէն, ընկ. Շաւարշ ըրաւ բանախօսութիւն մը, որ եթէ գրի առնուած ըլլար, պիտի դասուէր մեր հռետորական գրականութեան գոհարներուն մէջ։

Ժողովուրդը շունչ առաւ պահ մը։ Դիւրին չէր մէկ ժամ հոգիով ու միտքով ամփոփուիլ։ Կոմիտասեան երգչախումբի երգերը հրդեհէ բռնկած հոգիներու վրայ քարիւղ կը լեցնեն։ Խանդավառութիւն եւ գինովութիւն։ Բոլորը, գոհ են արժանի կը գտնեն Դաշնակցութիւնը՝ օրուան հանդիսաւոր ցոյցին։

Կարգը Պ. Եանեօսինն է։ Համոզուած հայասէր ընկերվարական մը։ Քանի մը առիթներով, Հելլէն մամուլի էջերէն պաշտպանած է մեզ։ Կը սիրէ մեր ժողովուրդը եւ Դաշնակցութիւնը, որուն կենսունակութեան եւ ուժին վրայ մեծ հաւատք ունի։

«Քոյր կուսակցութեան, Դաշնակցութեան (այս բառը կ'արտասանէ հայերէն) քառասնամեակին առթիւ, յոյն ընկերվարական կուսակցութեան ողջոյնները կը բերեմ», կը սկսի խօսիլ։

Կ'անդրադառնայ հայ ժողովուրդի բախտին, Թրքական բարբարոսութիւններու, մասնաւորապէս կը խօսի յունահայութեան մասին։ Ցաւը կը յայտնէ յոյն թերթերու այն անիրաւ վերագրումներուն համար յունահայերու հասցէին, ըստ որոնց համաձայն իբրեւ թէ Յունահայերը ուզած ըլլան Կիպրոս փոխադրուիլ, կղզիին յունական դիմագիծը փոխելու համար։

«Չի կրնար գտնուիլ եւ չկայ ոչ մէկ հայ որ միտքէն անգամ անցնէ թէ Կիպրոս փոխադրուելով եւ գործակցելով տեղացի Թուրքերուն հետ, աշխատի փոխել կղզիին հելլէնական դիմագիծը։ Այս տեսակի վերագրումներ կ'ընեն միայն Հայերը չճանչցողները»։

Ընկեր Եանեօս անդրադարձաւ յետոյ թերթերու այն գրութիւններուն, որոնք Հայերու այլուր տեղափոխութեան մասին կը խօսէին։

«Մենք չպիտի ձգենք որ 30—40,000 հայ գաղթականութիւնը գրուի աշխարհի չորս ծագերուն։ Մինչեւ այսօր եղբայրօրէն ապրեր ենք, եւ պատճառ չկայ որ նոյնը ըլլայ ասկէ վերջ ալ։ Դրամատիրական հաշիւներ չունինք մենք։ Մեր երկիրը լայն տեղ ունի ձեզի համար։ Դուք ալ կրնաք մեզ հետ միասին ապրելու աշխատիլ»։

Ընկեր Եանեօս խօսեցաւ նաեւ համայնավարութեան մասին։ Թաթար-սլաւական որակեց Գ. Միջազգայնականը, որ ոչ մէկ կապ ունի ընկերվարութեան հետ։ Խրատեց որ Հայերը զգուշանան համայնավարներէ որոնք քար ու քանդ կ'ընեն եղածը եւ աշխատաւորութեան հանգիստ չեն տար։

Հայասէր Հելլէնին ճառը, որ տեւեց քսան վայրկեան, մեծ տպաւորութիւն թողուց ներկաներուն վրայ։

Երրորդ բանախօսն էր ընկեր Գ. Կառվարենց։

Խօսեցաւ խանդավառ ու խրախուսող բանաստեղծ, պատկերներ մէկը միւսէն գեղազանց։ Զգացումներ՝ ջուրի ժայթքումներու պէս։ Նահատակներու յիշատակը ոգեկոչելով, հրահրեց հանդիսականները յոտնկայս մէկ վայրկեան լռութիւն պահել։

Յետոյ, աւելի ուժգնութեամբ ու տիրական շեշտով, տուաւ Դաշնակցութեան կեանքը, անոր գործերը, վեր առաւ արժանիքները ըսաւ թէ խօսքէ աւելի գործի կուսակցութիւն եղած է, հրաւիրեց բոլորըշարքի կենալ անոր դրօշին տակ, իրականացնելու համար հայ ժողովուրդին մեծ իտէալը։

Ընկ. Կառվարենց, իր գեղեցիկ բանախօսութիւնը վերջացուց հետեւեալ նախադասութեամբ. «Եթէ ձեր ձեռքերը մեզի չերկարէք, վայ ձեզի, որովհետեւ քիւրտն անգամ ատիկա ըրաւ»։

Հանդէսին գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Յակոբ եւ Վահան եղբայրները, սրինգով եւ դաշնակով, Օտէոնի շրջանաւարտներէն Պարիթօն Նիքօ Քարէսթինօ, Կոմիտասեան երգչախումբը ղեկավարութեամբ ընկեր Գ. Կառվարենցի, ընկեր Նաճարեան եւ փոքրիկն Թօքաճեան արտասանութիւններով։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ԻՏԷԱԼԻԶՄ„Ը

Իր ընթացիկ մտահոգութիւններուն վերեւէն, իր ծրագրի նուազագոյն պարտադրութիւններէն անդին, Դաշնակցութիւնը չի դադրիր իր սիրտը յառելէ հեռաւոր, աղջամղջային հորիզոնի մը։

Աշխարհի յեղափոխական ուժերուն հետ միասին Դաշնակցութիւնն ալ ընկերվարական աշխարհահայեացքէնկը քաղէ իր կորովը իր պատճառաբանութիւնները։

Հաւատալ ընկերվարութեան, հաւատալ է մարդուն եւ կեանքին. թէ անոնք բնազդաբար կը դիմեն աւելի արդար ճակատագրի մը. թէ հակառակ բոլոր ժխտումներու, իրաւունքը մարդոց ապրելու եւ վայելելու ազատութիւնը օրէ օր կը վերածուի անձեռնմխելի, շօշափելի գաղափարի մը։

Ընկերվարական են անոնք որ կը դաւանին թէ աշխատանքն է չափանիշը բոլոր արժէքներուն, խարիսխը մարդկային արժանապատուութեան եւ իրաւունքին եւ հետեւաբար ընկերային կեանքը այդ գաղափարին շուրջ միայն ջանալն է կազմակերպել եւ բիւրեղացնել։

Դաշնակցութեան ընկերվարութիւնը երբեք մոլեռանդ հանգանակը չէ կոյր հաւատալիքներու, պիրկ բանաձեւներու անվերաքննելի սկզբունքներուն. անոնք սահմանը կ'անցնին կարճատես միտքերու. կենդանի ընկերվարութիւնը գործօն կամք մըն է որ համոզումը աւելի վեր կը դասէ քան թէ բանաձեւը, եւ իրականութիւնը չի զոհեր սկզբունքային նեղմտութիւններու։

Հոս չեմ կրնար չոգեկոչել յիշողութիւն մը։

1911 թուականին էր հաւանաբար, երբ Պոլիս «Ազատամարտ»ի ակումբին մէջ Դաշնակցական Ուսանողական Միութիւնը հրաւիրած էր Զաւարեանը դասախօսութիւն մը տալու ծրագրային հարցի մը շուրջ։

Վեթերանը ոտքի ելաւ եւ առանց այլեւայլի, իր դէմքին խստակրօն լրջութիւնը առանց մեղմելու, գու իր ձայնովը բացագանչեց.

«Լա իլահ իլլալլահ, Մուհամմէտը րէսուլ ուլլահ»։

Երկար դադար. Ներկայ երիտասարդութիւնը հոգիւ կը խեղդէր քրքիջի զուսպ նոպայ մը. բայց ան անտարբեր շարունակեց.

«Ընկերվարութիւնը մի է եւ անխախտ եւ Մարքսն ալ՝ անոր առաքեալը»։

«Ահա երկու նման բանաձեւեր, երկու համարժէք մոլեռանդութիւններ, երկու թիւրիմացութիւններ...»

Միակ բառով մը Զաւարեան մեր շուրջ, իր եւ մեր միջեւ ըստեղծած էր համոզումի մը մթնոլորտը. իրմով Դաշնակցութեան ոգին, պայծառացած, կը նուաճէր զմեզ։

Պարզ էր թէ ի՞նչ եզրակացութիւններու պիտի յանգէր իր խօսքը.

«Ոչ, դուք ընկերվարութիւնը մի սորվիք միայն գիրքերու մէջ. այլ մանաւանդ հայ գիւղին է որ գացէք քաղելու ձեր ներշնչումը ձեր ընկերվարական մտածողութիւնը եւ կիրքը. Հայ գեղջուկին քրտնաթոր ճակտին գիծ, անոր խոհուն ակնարկները եւ անոր լուռ շրթունքը ձեզի շատ աւելի ընկերվարական իմաստութիւն պիտի սորվեցնեն քան Արեւմուտքի բոլոր տեսաբանները։»

Զաւարեան, եթէ ողջ ըլլար այդ լեզուէն տարբեր բառ մը չպիտի խօսէր. Դաշնակցութեան մտածելակերպը խտացած է հոդ, իր ամէնէն մաքչելի ձեւին տակ։

Արդարեւ ի՞նչ ըրած է Դաշնակցութիւնը մինչեւ հիմա, այն հաղուադիւտ պահերուն, իրեն առօրեայ անմիջական գործերէն աչքերը վեր առած, միջոցը գտեր է իր աշխարհահայեացքին անդրադառնալու։

— Այո՛, ընկերվարականներ ենք, բայց հայ աշխատաւոր ժողովուրդի տուեալ պայմաններուն մէջ. ինչ որ կը նպաստենք այդ զանգուածին բարօրութեան եւ ազատութեան, կը նկատէք ընկերվարական գործ. կ'առաջնորդուինք մեր փորձառութեամբ եւ ոչ թէ գրքունակ տեսակէտներով. կը ճանչնանք եւ կ'ըմբռնենք կեանքը եւ ոչ թէ տառը կամ բառը

Ահա այդ իսկ պատճառաւ Դաշնակցութիւնը ոչ մոլորած է վերացական գաղափարականութիւններու մէջ, ոչ ալ պառակտած՝ տեսաբանութիւններու շուրջ. իրականը եւ անմիջականը գրաւած եւ տարած են իր ուշադրութիւնը եւ կորովը։

Ընկերվարական իտէալը եթէ գերագոյն բեւեռաստղն է, Դաշնակցութիւնը կը զգայ որ խութերու եւ նենգ յորձանքներու ծովուն վրայ կարելի չէ կողմնացոյցը անշեղ ու անվարան ուղղել միշտ դէպի այդ հեռաւոր նպատակը. նաւուն գնացքը կը թեքուի աջ ու ձախ, կրնայ ընկրկիլ պահ մը, բայց ուղղութիւնը կը մնայ միշտ նոյնը։

Դաշնակցութիւնը թերեւս երբեմն ստիպուած է ձեռք կարկառել կասկածելի տարրերու, որովհետեւ այդպէս պահանջած է ժողովուրդի շահը, եւ իր կուսակցական ադանդամոլութեան չէ ուզած երբէք ստորադասել հանրային բարիքը։

Այսօր ալ ահաւասիկ Դաշնակցութիւնը իր ծանրութեան կէտը փոխադրած է գաղութներուն վրայ։

Բարոյալքումի եւ այլասերումի կրկնակ համաճարակին դէմ, Դաշնակցութիւնը կը հակադրէ յոյսի, ինքնավստահութեան եւ աշխատանքի քաղաքականութիւն մը. մեծ մասամբ մինակ է ան իր այս ժողովրդանուէր առաքելութեան մէջ, մինակ՝ դասալիքներու, սկեպտիկներու. հաւատացեալներու բացասական գրոհին դէմ։

Դեռ կ'ըսեն թէ Դաշնակցութիւնը Խորհրդային Հայաստանի հակակիր չէ. քաւ լիցի. ան Հայրենիքը եւ վարչաձեւը իրարու հետ չփոթելու միամտութիւնը չունի. բայց նոյնքան համոզուած է որ աշխատիլ գաղթահայութեան համար կը նշանակէ գերազանցապէս աշխատիլ այսօրուան եւ վաղուան Հայաստանին համար։

Այսպէս այսօր ալ, ինչպէս իր քառասուն տարիներու պատմութեան ընթացքին, Դաշնակցութիւնը կը մնայ ու պիտի շարունակէ մնալ հայ իրականութեան եթէ ոչ միակ, այլ ապահովաբար զօրաւորագոյն ազդակը։

Ջնջեցէք Դաշնակցութիւնը, ի՛նչ յուսահատական պատկեր մը պիտի մնայ մեր հանրային, ընկերական, մշակութային կեանքէն. ո՞վ պիտի կրնայ փոխարինել զայն։

Եթէ ան գոյութիւն չունենայ, պէտք պիտի ըլլայ ստեղծել, բազմապատկել Դաշնակցութիւնը։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՉԵԿԻՍՏԻ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Աղաբեկովի մերկացումների մէջ մեզ հետաքրքրող մի քանի դրուագներ կան։

Էնվէրի սպանութեան մանրամասնութիւններին «Յառաջ»ի ընթերցողներն արդէն ծանօթ են։

Այժմ կանգ առնենք Պարսկաստանի հայերի նկատմամբ կատարուած սխրագործութիւնների վրայ։

Աղաբեկովի յայտարարութեան համաձայն, Մոսկուա մեծ վախեր է ունեցած Պարսկաստան ապաստան տարագիրներից եւ միջոցներ չի խնայել վերջինների ուժերը քայքայելու։ Այդ նպատակով, Չեկայի գործակալը Թաւրիզում յաջողում էկաշառել փոստի պաշտօնեաներից մէկին ու նրա միջոցով ձեռք բերել Դաշնակցականները գրագրութիւնը։ Այստեղ աննհարին ոչինչ կայ։ Բայց, այդ բանը ժամանակին յայտնի է դառնում պատկան մարդկանց եւ նրանք միջոցներ են ձեռք առնում խուսափելու Չեկայի «հընարամտութիւնից»։ Այս ի գիտութիւն Պ. Աղաբեկովին։

Երկրորդ, երբ թէ Չեկան յաջողում է իր ցանցերի մէջ առնել դաշնակցական «ղեկավարներից» Արշակ Ղազարեանին ու վերջինիս ջանքերով քայքայում մտցնել դաշնակցական կազմակերպութեան շարքերում։

Այստեղ, զուր է Աղաբեկովը Ղազարեանի ելոյթը վերագրում իրենց։ Բոլորին յայտնի է, որ Ղազարեանը, 1924ին հետեւելով Բաջազնունու օրինակին, մի գիրք է հրատարակում եւ Դաշնակցութեան 10րդ Ընդհ. Ժողովին էլ զեկուցագիր ուղարկում, որով առաջարկում է ընդունել խորհրդային վարքագիծ։ Որպէս պատասխան, Ընդհ. Ժողովը միաձայնութեամբ Ղազարեանին արտաքսում է կուսակցական շարքերից։

Դրանից յետոյ է, որ Ղազարեանը զգզզած նետւում է Չեկայի գիրկը ու դառնում խաղալիք նրա ձեռքին։ Աղաբեկովի յուշերից միայն իմանում ենք, որ Ղազարեանն իր լրտեսական աշխատանքների համար ամսական հարիւր տոլար վարձատրութիւն է ստանում։ Նոյն Չեկայի նախաձեռնութեամբ էլ Ղազարեանը հրատարակում է Թեհրանում «Գաղափար» թերթը, որն ամսական երեք հարիւր դոլար բաց է ունենում։ Ի հարկէ, Ղազարեանը չի արդարացնում իր վրայ դրած յոյսերը եւ Չեկան դադարեցնում է թերթի հրատարակութիւնը եւ իրեն էլ ուղարկում Կովկաս։

Որքան մեզ է յայտնի, Ղազարեանին յաջողւում է իր կողմը գրաւել միայն մէկ դաշնակցականի՝ ուսուցիչ Սարգիս Սարգսեանին, որը իր նման անբարոյական ու յիմարի մէկն է։ Արժէ՞ր դրա համար հազարներ ծախսել... Աղաբեկովն ինքն է խոստովանում, որ Ղազարեանի
արժէքը եւ հեղինակութ
կուսակցութեան մէջ (դաշն
ցական) «հաւասար էր զր
եւ այլեւս նա անելիք չուն

Երրորդ, Չեկային յաջողւ
է որպէս գործակալ վարձել
սէն վարդապետ Ղլճեանին,
կու տարի Ֆրանսիայում ա
կան երկու հարիւր դոլար վ
ձատրութեամբ գործակալի
տօն կատարելուց յետոյ,
սեւահոգի հոգեւորականը 19
ին Մոսկուայի Չեկայի պաշ
ժամբ մեկնում է այնտեղ։
Աղաբեկովի յայտարարութ
Մոսկուան այդ ժամանակ
փազանց մտահոգուած էր Ա
պատականի ու Հնդկաս
խնդրով։

Ատրպատականում՝ հեռա
Ներսէս արքեպիսկոպոս Մ
Թանգեանին եւ Հնդկաս
համար էլ իրենց
ծակալներին ճամբելու մէկ
ղովակ ստեղծել։ Մոսկուան
կար փնտռտուքներից
գալիս է այն եզրակացութ
որ լաւագոյն միջոցը հոգեւ
կանի սքեմն է, որի համար
կապւում են Արսէն վարդա
տին։

Մոսկւայում, Չեկան Ար
Ղլճեանի հետ խորհրդակցել
յետոյ, հետեւեալ ծրագիր
մշակում։

Արսէն վարդապետը Մ
ւայից կը մեկնի Էջմիածին
կան ամէն ճնշում կը գործա
որ Կաթողիկոսը Ղլճեանին
պիսկոպոս ձեռնադրի։ Ձեռն
դրուելուց յետոյ Արսէն եպի
կոպոսը նոյն Չեկայի հարկ
դրանքով կը նշանակւի Հնդկաս
տանի եւ Պարսկաստանի կա
թողիկոսական պատրիակ, որի
յետոյ Արսէն եպիսկոպոս
կ'անցնի Թեհրան։ Այնտեղ
պէտք է աշխատի հեռացն
տալ Ատրպատականից Ներս
արքեպիսկոպոսին, որի մէ
կ'անցնի Հարաւային Պար
կաստանի առաջնորդ Մեսր
Մագիստրոսը։ Իսկ ինքը
լով որպէս Հնդկապարսկակ
թեմի առաջնորդ, կ'իրակա
ցնի իր վրայ դրուած Չեկայի
լոր պարտականութիւնները։

Բացի այդ, Ղլճեանը պահա
ջում է, որ մօտը բերի Ֆրան
սիայում մնացած իր կնոջ
հին։ Չեկան խոստանում է
տարել այդ պայմանը
եալ ձեւով։— Ղլճեանին
քարտուղար կը նշանակէր
կայի գործակալներից մէկ
եւ դրսի աշխարհի առաջ
ներկայանայ որպէս վարդա
տի հոմանուհիի նշանած,
իրականում վերջինս կը
նակցի իր հետ։

Ըստ Աղաբեկովի, վարդա
պետի հետ մշակած ծրագ
առաջին մասն է յաջողւում
որ նա Էջմիածնում ձեռնադ
ւում եպիսկոպոս, նշանակւ
կաթողիկոսական պատրիա
ու մեկնում Պարսկաստան։
ինչ վերաբերւում է ծրագ
միւս մասերին, նրանցից եւ
մէկը չի իրականանում։ Թէ
է անում այժմ այդ հոգեւո
կանը եւ ի՞նչ է լինելու
վերջը, Աղաբեկովը չգիտէ...

Եթէ շատ է հետաքրք
Աղաբեկովին իր գործակալի
ճակը, կարող ենք յայտնել
երկու օր առաջ հեռագրա
գործակալութիւնը Թեհրան
յայտնեց, որ Հնդկապարսկ
տանի թեմի առաջնորդը
տաքսել է Պարսկաստան
Միայն թէ յայտնի չէ, թէ
է՛ Արսէն եպիսկոպոսը,
Մեսրոպ Մագիստրոսը։
նայած, այդ երկուսն էլ
սար արժէքներ են...

Հետաքրքիր է Աղաբեկ
կարծիքը Արսէն Ղլճեանի
սին։ Մոսկւայում ունեցած
սակցութիւնից յետոյ, Աղաբ
կոմս այն տպաւորութիւն
ստանում, որ Չեկայի թիւ
գործակալ «Արսէն վարդապ
բացարձակ սրիկայի մէկն
Միւս սրիկաներից տարբեր
է միայն նրանով, որ իր աշխ
տանքների համար աւել դր
է պահանջում»։

…Երբ մէկ սրիկան միւս ս… …մասին այս կարծիքն ունի …ենք աւելացնելիք բան …ինք…

Այս դէպքում էլ Աղաբեկովը …ոչինչ չի յայտնում: Որ …էն վարդապետը կասկածելի …եւ հինաւուրց սրիկայի մէկը, …բոլորին է յայտնի: Դրա …ամար էր, որ նրա բոլոր ջան…քերը կապ հաստատել Փարի…զի …աչքի ընկնող դաշնակցա…կան գործիչների հետ չէր յա…ջողւում եւ բոլորի կողմից մեր…ժւում էր ընդունել տուն: Հո…վանուհիի պատմութիւնն էլ շատ …հնացած…

Երբ Ղլճեանի նշանակումը …ունեցաւ եւ նա հաստատ…ւեց Թեհրանում, հէնց սկզբից …մեր Թղթակիցներն ու …ները պատռեցին նրա դի…մակը եւ մամուլի էջերին յայտ…նեցին նրա արարքները:

Սակայն, Ղլճեանի խնդրում …շատ հետաքրքրական կէտ …: Մենք ամէն կերպ աշխա…տել ենք համոզել հայ հասա…րակութեանը, որ խորհրդային …իշխանութիւնը միջամտում է …Էջմիածնի ներքին գործերին եւ …ստիպում կաթողիկոսարանը …ծառայեցնել իր դիւային նպա…տակներին: Գաղթահայութեան …մէկ մասը չէր ուզում հաւատալ …այդ բոլորը համարելով շինծու …պրովոկասիոն լուրեր: Այժմ …պարզւում է, որ ոչ թէ Հայաստանի իշխանութիւնը, այլ Մոսկուայի Չեկան է իր կամքը թե…լադրել անզօր Կաթողիկոսին եւ …ծառայեցրել Էջմիածնի հոգեւոր …իշխանութիւնը իր նենգ նպա…տակներին:

Նոյնպէս եւ Ատրպականի ա…ռաջնորդարանի խնդրում: Ամէն …դիմադրելով բոլշեւիկեան …պահանջներին, այնտեղի …ութիւնը միշտ արգելք է …եղել Ներսէս արքեպիսկոպոսի հեռացման Էջմիածնի …անդին: Այս խնդրում էլ …ակցութիւնը մեղադրում …Թեհրանում, թէ իբր այդ ընդ…դիմութեամբ պատճառ է դառ…նում որ բոլշեւիկները ճնշում …բանեցնեն Էջմիածնի վրայ:

Աղաբեկովի վկայութիւնն…երը ցոյց են տալիս, որ Ատրպատականի առաջնորդին հեռա…ցնել ցանկացողը Մոսկուայի Չեկան է, որը նպատակ ունի հայ…կական առաջնորդարանը դարձնել արկածախնդրութեան մէկ …: Այստեղ ոչ Կաթողիկոսի …քն է դեր խաղացել եւ ոչ …Ատրպատականի հայութեան …է պահանջել այդ:

…քան էլ որ սոսկում պատ…ճառեն Աղաբեկովի պատմածները, բայց եւ այնպէս կայ մէկ …մխիթարական երեւոյթ: Այդ …է, որ Մոսկուայի բոլոր դա…ւերը ժամանակին յայտնի են …դարձել եւ Պարսկահայութեան …կազմակերպութիւնը խա…փանել է Չեկայի ամէն մի ստոր…ութիւն:

ԱՇՈՏ-ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԱՐՍԷՆԻ ՎՐԷԺԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ ՊԱՂՏԱՏԻ ՏԷՐ ՎԱՀԱՆԸ

Պաղտատ, 22 Սեպտ. 1930

Պաղտատի հռչակաւոր Տէր Վահան քահանան որ երկար տարիներ Միջագետքի առաջնորդական փոխանորդի պաշտօն կը վարէր սպաննուեցաւ սեպտեմբեր 21ի կիրակի գիշերը: Երկուշաբթի առաւօտ տեղական թերթեր թէ արաբերէն թէ անգլիական Baghdad Times երկար սիւնակներ նուիրեցին այս մասին, թէ ինչ՞ու համար տեղի ունեցաւ այս ցաւալի պատմութիւնը:

Երկար ժամանակէ ի վեր Ուրմի Գառնապատ գիւղացի Արսէն Դաւիթ Տէր Մինասեանը Տէր Վահանի մտերիմ բարեկամն էր եւ երկար յարաբերութիւններ ունենալէ վերջ օր մը Տէր Վահանի աղջկան ձեռքը կը խնդրէ. կ՚ընդունուի իր առաջարկը ու կը նշտնուին: Երեք ամիս մնալէ յետոյ, յանկարծ նշանը ետ կը վերադարձնեն եւ Արսէնը ճամբու կը դնեն: Այս վիճակը Արսէնի վրայ շատ վատ կ՚ազդէ եւ մտատանջութեան պատճառ կը դառնայ: Օր մը եկեղեցիի փողոցին մէջ Արսէն Տէր Վահանի օձիքէն բռնելով շատ կը խնդրէ որ նորէն խնդիրը կարգադրուի եւ ամուսնանայ, սակայն Տէր Վահան շատ կոշտ կերպով կը պատասխանէ եւ կը հեռացնէ: Արսէն կը սպառնայ եւ կը բաժնուի:

Արսէն կիրակի իրիկուն մութ ատեն կը յաջողի մտնել Տէր Վահանի բնակարանը, ու կը պահուի: Գիշերը երբ կը պառկին եւ երբ լռութիւն կը տիրէ, ան կամաց կամաց կը մօտենայ օրիորդին մահճակալին եւ հագուստները հանելով անկողին կը մտնէ, օրիորդին ձայն կուտայ որ արթննայ եւ կ՚առաջարկէ ամուսնանալ. օրիորդը կը մերժէ եւ կը պոռայ, մայրն արթննալով կը վազէ եւ կը խանգարէ Արսէնի նպատակը: Արսէն ատրճանակի մէկ հարուածով կը սպաննէ երէց կինը: Կ՚արթննայ Տէր Վահանը ու աղջկան սենեակը կը վազէ: Արսէն երեք գնդակ կը պարպէ Տէր Վահանին վրայ որ կը մեռնի: Վերջը գնդակ մը օրիորդին կ՚ուղղէ, ու կը վազէ անոր եղբայրն ալ սպաննելու, բայց ան տանիքէն կը փախչի եւ կ՚ազատուի. իսկ Արսէն վերջին գնդակը պարպելով իր գանկին գետին կը տապալուի: Դրացիները կը վազեն օգնութեան, սակայն հինգ վայրկեանի մէջ ամէն բան վերջացած էր: Կը տեսնեն որ երեք հոգի արդէն անշունչ կը տապլտկին արեան մէջ, իսկ օրիորդը որ վիրաւոր էր կը փոխադրեն Մէճիտիէի հիւանդանոցը:

Յաջորդ օր Տէր Վահան եւ երէցկինը եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ Թաղուեցան տեղացի աղաները եւ հարուստ էֆէնտիները իրենց ամենամտերիմ բարեկամներն ու սրտակիցները կը բացակայէին:

Վարագեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Հոկտեմբեր 15ին բացուեցաւ Երեւանի Պետական Թատրոնին եղանակը: Դերասանական խումբը վերջապէս ամբողջացաւ: Աւելցած են 8 նոր ուժեր:

Ուժ պիտի տրուի հայկական Թատերախաղերու, այս նպատակով յանձնարարութիւններ կատարուած են հայ գրողներուն: Տիգրան Հախումեան տուաւ Թատերախաղ մը, «Թշնամին», որուն նիւթը կը շօշափէ հաւաքական գիւղատնտեսութեան կեանքը: Հաւանաբար այս Թատերախաղը ներկայացուի «Առաջին հեծելազոր»էն յետոյ, որ եղանակին առաջին ներկայացումը պիտի ըլլայ: Այս եղանակին պիտի խաղացուին 7 նոր Թատերգութիւններ, 3ը նոր գրուած, 3ը հին:

Կը կարծուի Թէ յունուարէն սկսեալ ներկայացումները տեղի պիտի ունենան «Կառուցողների Միութեան» նորաշէն Թատրոնին մէջ:

Թատերական արուեստանոցը (studio) այս տարի պիտի վերածուի Թատերական արհեստանոցի (techinicum): Առաջին դասարանը պիտի ընդունուին ուսանողներ Հայաստանէն եւ դըրսի երկիրներէն:

Շարժանկարի վարչութիւնը հայ գրողներուն յանձնարարած է պատկերներ գրել գործարանական կեանքէն, որպէսզի շարժանկարի վերածուին անոնք: Եւ որպէսզի գրողները վարժուին պատկերախաղերու (libretto) խմբագրութեան, ձեռնարկած է եռամսեայ դասընթացք մը: Այս դասընթացքին պիտի հետեւին գրողները, Թերթերու Թղթակիցները եւ ուսանողները: Այս դասընթացքը պիտի վարեն Երեւանի յայտնի բեմավարները, Համօ Բէկ-Նազարեան, Պերխտեան, Մաթեան, Դանիէլեան, Բալանթար, Զիրզիր, Թովմասեան, Ա. Մարտիրոսեան:

ԱՌԱՋԻՆ ՁԻՒՆ

Նոր Բայազիտէն կը գրեն «Խորհրդ. Հայաստան»ի Թէ հոկտեմբեր 4ին առատ ձիւն տեղաց եւ մեծ վնաս հասցուց գիւղացիներուն: Ձիւնին խորութիւնը կը հասնի 5 վերշոկի:

Ղարաքիլիսայէն կը գրեն Թէ Սիսիանի շրջանն ալ հոկտեմբերի սկիզբը յանկարծակի ցրտեց եւ 5ին ձիւն տեղաց: Ձիւնը կը շարունակուի:

Բէշիրքենդէն եւս կը գրեն Թէ անընդհատ անձրեւներէն յետոյ սկսաւ ձիւնը: Ցանքերը ծածկուած են ձիւնով:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՖԷԹՀԻ ՊԷՅ 25,000 ՈՍԿԻ Կ՚ՈՒԶԷ

Ընդդիմադիր կուսակցութեան պետ Ֆէթհի պէյ դատ բացած է Պրուսայի կուսակալ Ֆահթին պէյի դէմ, անարդական գտնելով անոր ըրած մէկ յայտարարութիւնը: Ֆէթհի պէյ 25,000 ոսկիի հատուցում կ՚ուզէ:

ԱՏԱՆԱՑԻՆԵՐԸ ԻՆՉ ԽՈՐՀԵՐ ԵՆ

Ատանայի ժողովուրդը կուսակալութեան դիմելով հեռեւեալ առաջարկը ըրած է, ընտրութիւնները իրենց բնական եւ արդար վիճակով կատարելու համար:

Սէրպէսթ եւ Խալք կուսակցութիւններու անդամներն ու կողմնակիցները Թող հաւաքուին Սիհուն գետին կամուրջին երկու գլուխները եւ ընտրութիւնները այնտեղ կատարուին:

Բնական է որ, կը գրէ «Սօն Փօսթա», կուսակալը մերժած է այս առաջարկը:

ՆՈՐ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ ՄԸ

Գործարանատէրերը որոշած են համագործակցաբար դրամատուն մը բանալ մէկ միլիոն ոսկի դրամագլուխով: Դրամագլուխը հայթայթելու համար շփումներ կը կատարուին օտար խմբակի մը հետ: Գործարատէրերը այս ձեռնարկը կ՚ընեն, որովհետեւ դժգոհ են «Սէնայի վէ մատէն» դրամատունէն որ պէտք եղած ուշադրութիւնը չի դարձներ իրենց վրայ, ու առաւելապէս շաքարի նման գործերով կը զբաղի: Նոր դրամատունը մասնաւորապէս պիտի օժանդակէ փոքր ճարտարարուեստին:

ԱԹԷՆՔ ԵՒ ՅՈՅՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

Աթէնքի «Փրոյիա» Թերթը 15 հոկտեմբերի Թիւին մէջ պատասխանելով «Փոլիթիքա»յի այն մեղադրանքին Թէ յոյն փոքրամասնութիւնը տակաւին կը պահէ իր հին մտայնութիւնը եւ սովորութիւնները, կը գրէ.—

«Թուրքիոյ մէջ ժողովրդավարութիւն հաստատուելէն յետոյ, այլեւս անհասկնալի է այս տեսակ մեղադրանք մը: Թրքութեան նոր մտայնութիւնը ի՞նչ նպատակ կը հետապնդէ, անիկա հասկնալու է:

«Յայտնի է որ Թուրքերը եւրոպական ազգերու յատուկ ուղղութիւն մը տուած են իրենց մտայնութեան եւ բարքերուն: Բայց Յոյնը միշտ պահած է իր մտայնութեան առանձնայատուկ հանգամանքը եւ Թուրքերէն աւելի մօտ եղած է Եւրոպայի: Թուրքերը պէտք գիտնան այս իրողութիւնը»:

⁂ «Փոլիթիքա»այս առթիւ կը գրէ.— Քանի որ մենք Եւրոպայի ազգերուն յատուկ ուղղութիւն տուած ենք մեր մտայնութեան, իսկ Յոյները արդէն մօտ են Եւրոպայի, այն ատեն պէտք չէ՞ որ մէջտեղը մտայնութեան ո եւ է տարբերութիւն մնացած ըլլայ:

ՍԷՐՊԷՍԹ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՅՔԱՐԻ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ

Սէրպէսթ կուսակցութեան պետ Ֆէթհի պէյ եւ ընդհ. քարտուղարն ու կեդրոնական վարչական ժողովի անդամները վաղը Էնկիւրի պիտի երթան, անդամ երեսփոխաններուն մասնակցութեամբ ընդհ. ժողով մը գումարելու համար, Ազգ. ժողովի բացումէն առաջ:

Կուսակցութիւնը իր կեդրոններուն շրջաբերական մը ղրկած է հարցնելով Թէ իրենց Թեկնածուները քանիակա՞ն քուէ առած են: Պատասխանները պիտի ցուցակագրուին եւ բողոքագրութեան գրութեան պաշտօնական ցանկերուն հետ: Միեւնոյն ատեն, կուսակցութեան կեդրոնը բողոքներն ալ կը հաւաքէ:

Էնկիւրիի ժողովին մէջ խորհրդակցութիւն պիտի կատարուի այս ցուցակներուն վրայ, եւ Ազգ. ժողովի առաջին ժողովներուն մէջ Թաղապետական ընտրութեանց ձեւի մասին հարցապնդում պիտի ուղղուի: Սէրպէսթ կուսակցութիւնը մեծ կարեւորութիւն կուտայ Թաղապետական ընտրութեան օրէնքին, որուն բարեփոխութեան պիտի աշխատի: Շատ հաւանական է որ Էնկիւրիի ընդհ. ժողովին մէջ կարեւոր որոշումներ տրուին կուսակցութեան ապագայ գործունէութեան մասին:

⁂ Սէրպէսթ կուսակցութիւնը, իբր իր օրկանը, օրաթերթ մը պիտի հրատարակէ Ջէքէրիա պէյի տնօրէնութեան տակ: Այս մասին պատրաստութիւններ կը տեսնուին:

ԱՅՆՇԹԱՅՆ ԵՒ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

Բոլշեւիկները շարունակ կը պարծենային հպարտութեամբ թէ գերման հռչակաւոր գիտունը, Այնշթայն, համակիր է իրենց: Բոլշեւիկեան գիտական բոլոր հրատարակութիւններուն ճակատը կը շողար Այնշթայնի անունը: Ցօնեցին ու տօնախմբեցին Այնշթայնի անունն ու փառքը: Երբ վերջերս Բոպինտրանաթ Թակոր Մոսկուա այցելեց, Այնշթայնի աղջիկն ալ ընկերացաւ բոլշեւիկեան մեքքերին ուխտագնացութեան:

Յանկարծ Այնշթայն յայտարարեց Թէ երբեք համակիր չէր բռնակալական վարչաձեւերու, բոլշեւիկներու բռնութեանց: Զգուհցաւ այդքանով, միացաւ գերման գիտուններուն, որոնք կը բողոքէին բոլշեւիկներու կողմէ կատարուած գնդակահարութեանց դէմ:

Նիւ-Եորքի մէկ ամսաթերթը, «Ֆորըմ» (հոկտեմբերի Թիւ), հրատարակեց Այնշթայնի մէկ յօդուածը «Իմ հաւատամքս» խորագիրով: Այդ յօդուածին մէջ Այնշթայն կը բանաձեւէ իր քաղաքական եւ ընկերային գաղափարները: քանի մը հատուած.

— «Իմ քաղաքական իտէալս է ժողովրդավարութիւնը: Պէտք է յարգել ամէնուն անհատականութիւնը, առանց ոեւէ մէկը կուռք դարձնելու: Համոզուած եմ, որ բռնութեան միահեծան վարչաձեւը նախասահմանուած է քանդուելու, վասնզի բռնութիւնը ճակատագրապէս կ՚առաջնորդէ բարոյական ուժերու տկարացման: Պատմութիւնը կը հաստատէ Թէ ամէնէն աճուոր բռնապետներն իսկ իբրեւ յաջորդ ունեցան գածօղի եւ վախկոտ մարդիկ: Ահա Թէ ինչ՞ու կատաղի հակառակորդ մըն եմ Ռուսիոյ եւ Իտալիոյ վարչաձեւերուն»:

Այս ուժեղ եւ յստակ արտայայտութենէն զատ, Այնշթայն միացաւ գերման գիտուններուն, որոնք միջազգային համբաւներ են եւ կը բողոքէին բոլշեւիկներու տուած մահուան վճիռներուն դէմ: Բազմաթիւ են այդ ստորագրութիւնները, յիշենք մէկ քանին.— փրոֆէսէօրներ՝ Էրիխ Պրանտէնպուրկ, Մաքս Ցէսսուար, Ռուտոլֆ Ֆիք, Վիլհէլմ Ֆուրթուանկլէր, եւայլն:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Դարձեալ պատուաբեր յաջողութիւն մը կ՚արձանագրենք ի նպաստ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբին, շաբաթ իրիկունէ 12 հոգի կը մեկնին St. Lo, Նորմանտիի գլխաւոր քաղաքներէն մին: Խումբը հրաւիրուած է մրցելու համար տեղւոյն Ա. խումբին դէմ, որ իր գաւառին չամփիոնը եղած է: Անցեալ տարի միեւնոյն խումբէն Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը յաղթուած են 0ի դէմ երկու նշանակէտով: կ՚ուզեն իրենց վրէժը լուծել: Եւ կը յաջողին հակառակ իրենցմէ լաւագոյն խաղացողներէն երկու հոգին արդարացուցիչ պատճառներով բացակայելնուն եւ հակառակ ֆրանսացի դատաւորին աչքառու կողմնակցութեան որ յաճախ 1000ի մօտ տեղացի հանդիսատեսներուն սուլումին արժանացաւ, մէկի դէմ երկու կոլով յաղթել սոյն զօրաւոր խումբին:

Անցեալ տարուան մեր տղոց պարտութեան գլխաւոր պատճառը սա եղած էր որ, տղաք առաւօտուն փարիզէն մեկնելով 6 ժամուան ճամբորդութենէ վերջ ստիպուած էին խաղալ նոյն իսկ ճաշելու ժամանակ չունենալով մինչդեռ տեղացի խումբը լիուլի ժամանակ ունէր հանգստօրէն ճաշելու եւ ներկայանալու իրենց մարզադաշտին վրայ Թարմ ուժերով:

Հոս անգամ մը եւս զգալի կ՚ըլլայ որ մարզադաշտը հոգին է ֆութպոլի խումբերուն, եւ բանալին անոր յաղթութեանց գաղտնիքներուն: Ո՞ւր էր Թէ մենք ալ ունենայինք մերը:

Ք. Ժ.

…ԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ՀԷՔԵԱԹ

…իսկ ինքը խե՜ղճ, չքաւոր ու …քէն վախցած մարդ մըն էր, …ղոն, հիւանդոտ, ան երազել …մ չէր համարձակեր այս …ւոր ու Թովիչ արտրածին մա…: …այց օրիորդը ինքը առաջին …մ մեկնեց ձեռքը, եւ երբ …յաջողութիւններէն ու չքաւո…րութենէն շուարած, ուժն ու յոյ…սը կորսնցուցած, հոգեպէս ընկ…ճւեցաւ, Լիտիան խրախուսեց …ն փաղաքշանքներով, քնքոյշ …ութեամբ եւ ուրախ կա…տակներով: Եւ իր սէրը փառա…ւորեցաւ: Այժմ Խօլշչէմնիքօ…վի անունը յայտնի է բոլոր գրա…սէրներուն, իսկ իր նկարները կը …զարդեն Թագակիր անձերու …պալատները: Ան միակն …ակադեմիային մէջ որուն կը …գեն բանի մըն ալ չը հաւա…տացող երիտասարդ նկարիչները… Նիւթական յաջողութեան մասին խօսիլ անգամ չէ կարելի… Ինքն ու իր Լիտիան լիովին վարձատրուած են հիմա իրենց երկար ու ստորնացուցիչ աղքատութեան համար:

Այդ չքաւորութեան օրերուն ինքը երեւակայել անգամ չէր կրնար ա՛յն բոլոր խաղաղ գեղեցկութիւնները, այն գոհունակ կեանքը, որ տաքցած էր իր գեղանի կնոջ անգաւաճան փաղաքշանքներով ու սիրելի քօթիայի քնքուշ սիրով: Այն ընտանեկան գիտակցութիւնը որուն ա՛լ աւելի խստութիւն ու նշանակութիւն էր տուած փոխանինի ամուր բարեկամութիւնը,

Հէքեաթին նիւթը արագօրէն տեղաւորուեցաւ իր գլխուն մէջ:

— Դէ՛, լա՛ւ, ըսի՛ր քօթիք, —սկսաւ ան տղուն փայլուն ու նուրբ մազերուն նայելով: — Միայն լուռ կեցիր, մի՛ ընդհատեր… Դէ՛, այսպէս: կար ու չի կար Թագաւոր մը կար ու Թագուհի մը…

= Անոնք երախաներ չունէի՞ն, — հարցուց քօթիքը բարակ ձայնով:

— Ո՛չ, քօթիք, ունէին… Միայն մի՛ ընդհատեր, խնդրեմ, ընդհակառակը, չափազանց շատ երախաներ ունէին: Այնքա՞ն շատ էին երախաները, որ Թագաւորն իր ունեցածը բաժնեց անոնց մէջ, ամէնէն փոքրին ալ բան չմնաց, ո՛չ հագուստ, ո՛չ ձիեր, ո՛չ տուներ եւ ո՛չ ալ ծառաներ… Ո՛չինչ… Այո՛… Եւ երբ Թագաւորն զգաց որ իր մահը մօտ է, կանչեց զաւակները եւ ըսաւ. «Սիրելի՛ տղաքս, կրնայ ըլլալ, որ շուտով մեռնիմ, ատոր համար ալ կ՚ուզեմ ձեզմէ մէկը ժառանգ ընտրել… բայց անպայման ամէնէն արժանաւորին միայն: Դուք գիտէք, Թէ իմ Թագաւորութեանս սահմաններուն վրայ մեծ, շա՜տ մեծ անտառ մը կայ… իսկ անոր մէջտեղը կանգնած է Մարմարէ պալատ մը: Միայն Թէ հոն հասնիլը դժուար է: Շատերը փորձեցին, բայց ալ ետ չեն դարձած… գազանները լափած են զիրենք, մեռցնելու չափ խտուտ են ըրեր յաւերժահարսերը, խածեր ու Թունաւորեր են օձերը… բայց դուք համարձակ գացէք առաջ… Թող ո՛չ վախը, ո՛չ մօտիկ մարդոց բարի խորհուրդները եւ ո՛չ ալ անվտանգութեան գայթակղութիւնը ետ չկեցնեն ձեզի Մարմարէ պալատի դուռներուն քով դուք պիտի տեսնաք շղթաներով կապուած երեք առիւծներ, մէկուն անունն է Նախանձ, միւսինը՝ Զքաւորութիւն, իսկ երրորդինը՝ կասկած: Առիւծներ խլայացուցիչ աղաղակներով ձեր վրայ պիտի յարձակին, բայց դուք միշտ ու միշտ քալեցէք ուղիղ: Պալատին մէկ արծաթէ սենեակը ոսկի եռոտանիին վրայ կը վառի յաւիտենական անշէջ կրակը, ատողներ ցրուելով, ձեզմէ ով որ վառէ իր ճրագը եւ տուն դառնայ կ՚ըլլայ իմ Թագաւորութեանս ժառանգը:

Իվան Ցիմօթէվիչը, Թողելով քօթիքին, սկսաւ ծխել: փախանինն ու Լիտան ըստ երեւոյթին հետաքրքրութեամբ կը լսէին հէքեաթը, երիտասարդը նոյնիսկ ձեռքին Թաթը հովանոցի պէս աչքերէն վեր, ճակտին վրայ դըրաւ, որպէսզի լոյսէն պաշտպանուելով տեսնէ Խօլշչէմնիքօֆը որ նստած էր սենեակի մութ անկիւնը, ճօճաթոռին:

— Է՛հ, լաւ,— շարունակեց Իվան Ցիմօթէվիչը,— Թագաւորի որդիները ճամբայ ինկան: Գնաց նաեւ ամէնէն փոքր իշխանը: Պալատականները կ՚աշխատէին ետ կեցնել զինքը, ըսելով Թէ, դուն երիտասարդ ես, տկար ու հիւանդոտ, ո՞ւր կ՚երթաս մեծերուն հետ: Բայց ան պատասխանեց, «Ես ալ կ՚ուզեմ ըլլալ Մարմարէ պալատին մէջ իմ ճրագս վառել այն կրակէն»:

Եւ գնա՛ց: Լա՛ւ: Շատ գնաց Թէ քիչ, հասաւ անտառ: Ահա մեծերն ըսին. "Անտառի մէջէն երթալը սարսափելի է եւ երկար, քոմնտի երթանք, Թերեւս ուրիշ ճամբայ մը գտնանք": Իսկ փոքրը կ՚ըսէր. «Ինչպէս կ՚ուզէք գացէք, իսկ ես ուղիղ պիտի երթամ անտառին մէջէն, որովհետեւ ուրիշ ճամբայ չկայ»: Անոնք պատասխանեցին. «Դուն յայտնի ես, Ցիմա՛ր Իվան, չարժեր հետդ խօսիլ, անտառին մէջ կամ վայրի գազանները քեզի պիտի ուտեն. կամ ալ պիտի մեռնիս սովէն»: Ու կ՚երթայ փոքր որդին մէկ, երկու օր, երեք օր:

Ա. ԿՈՒՊՐԻՆ

Թրգ. Խ. Եգանեան

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋԸ

Պ. Ֆլանտէն եւ Թուրքիա

Ասկէ առաջ բսուեցաւ թէ Ֆրանսայի առեւտրական նախարար Պ. Ֆլանտէնի Էնկիւրի այցելութիւնը կապ ունի կըտրօններու խնդրին հետ։ Նախարարին նպատակն էր կարգադրութեան եղանակ մը գտնել հանրային պարտքերու խնդրին շուրջ, եւ այս ձեւով բանակցութեան գետին պատրաստել Թուրքիոյ եւ Փարիզի Հանր. Պարտքերու Վարչական Խորհուրդին միջեւ։ Այդ Խորհուրդին կողմէ երկու պատուիրակներ մօտերս Էնկիւրի պիտի գան եւ ելմտական գործավարին հետ պիտի խորհրդակցին։

Փարիզի մէջ կան կարգ մը շրջանակներ, որոնք կ'աշխատին խանգարել պարտքերու համաձայնութիւնը, դիտել տալով թէ Վարչական Խորհուրդը իրաւունք չունի ինքնագլուխ կարգադրութիւններ ընել։ Այս շարժման կ'աջակցի նաեւ անուշահոտութեան «իշխան» Ֆ. Քոթիի թերթը, «Լ'Ամի տիւ Փէօփլ», որ իր վերջին թիւով «դայթակղութիւն» կը նկատէ 1928ի պարտքերու պայմանագրութիւնը։

Այդ թերթին համաձայն, Թուրքիոյ ընդհանուր պարտքը 92 միլիոն հնչուն ոսկի է, մինչդեռ Վարչական Խորհուրդը հարիւրին 62ը զեղչեց, եւ հաւանեցաւ որ միայն հարիւրին 38ը վճարուի։

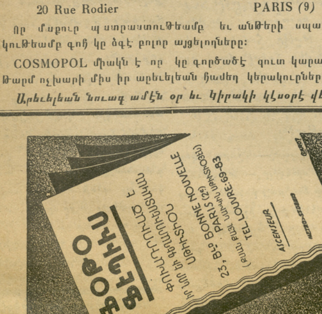
Վերջին Յուլիս 11ին, ծերակուտական Տէլպիէ այս մասին բողոքեց Ծերակոյտի բեմէն, բայց իր խօսքերը չհրատարակուեցան պաշտօնաթերթին մէջ։ Խորհրդաւոր ձեռք մը գրաքննութենէ անցուց զանոնք եւ արգիլեց հրատարակութիւնը, կը գրէ Պոլսական թերթ մը։

Միջազգային սեղանաւորութիւնը ուրեմն,— դիտել կուտայ «Լ'Ամի տիւ Փէօփլ», — կ'ազդէ նոյն իսկ պաշտօնաթերթին պարունակութեան վրայ։

Թերթը յետոյ կը հրատարակէ զեկոյց մը, որով ֆրանսացի բաժնետէրերը կը հրաւիրուէին ժողովգումարելու Փարիզի մէջ,և խորհրդակցութիւն կատարելու իրենց բոնելիք ընթացքի մասին։

Ռումէն բանակի մեծ ռազմափորձերը

Թագաւորին ներկայութեան ռումէն բանակին մեծ ռազմափորձերը սկսան Թրանսիլվանիոյ մէջ, 60 հազար զինուորներու եւ 2500 սպաներու մասնակցութեամբ։ Ռազմափորձերը տեղի կ'ունենան զօրավար Սիհօսկի հրամանատարութեամբ։ Ռազմափորձերը պիտի վերջանան երկուշաբթի, որմէ յետոյ տողանցք պիտի կատարուի եւ մարաջախտի աստիճանին պիտի բարձրացուին զօրավարներ՝ Ազէրէսկօ եւ Փրէզան։ Ռազմափորձերուն կը մասնակցին բազմաթիւ պետութիւններու զինուորական կցորդներ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

վաղըՈՒՐԲԱԹ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ օ Քլէօ տը Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ՝ Իթալի։

Նիւթ՝ Ա.— Հայաստանի վերջին ապստամբութիւնները եւ արդի կացութիւնը։

Բ.— Թուրքիոյ ներկայ վիճակը։

Կը խօսին ընկերներ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ եւ Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Կը հրաւիրուին նաեւ շրջաններու ընկերները։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

2 Նոյեմբեր կիրակի օր, ճոխ յայտագիրով

ԵՐԵԿՈՅԹ

ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Երեկոյթը տեղի կ'ունենայ Յունուար 6ին

կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ եւ ԳԱՄԱՌ - ՔԱԹԻՊԱՅԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 3.30ին Société Savanteի D. սրահին մէջ,

Հը նախագահէ՝ ՊՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ

կը խօսի՝ Ռ. ԲԷՐԲԷՐԵԱՆ

Երգեր եւ արտասանութիւններ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ատաբազարի Հայր. միութեան կողմէ

1 Նոյ. շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Société des Ingénieurs Civilsի սրահը

19 Rue Blanche, Métro Trinité կամ Blanche

կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. Մ. ՏԻՄԻՃԵԱՆ (Նորայր)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ

կը ներկայացուին՝ ՁԱՐԼԹՕՆ ԿԱՄ ՍԱՄԱԹԻԱՅԻ ԱՐԻԿ ԱՂԱՆ եւ ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ

կը նուագէ անցեալ տարուան LUNA PARKի նշանաւոր orchestre ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով

Տոմսակի գինն է՝ 7.50 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

վասպուրականի Հայր. միութեան կողմէ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Rue Chape, Սալոն Շափի մէջ։

կը ներկայացուի ղեկավարութեամբ դերասան ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ (Յ. Պարոնեանի)

տոմսերու գիներ՝ 10, 7 եւ 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

ՊԻՅԵԱՆԲՈՒՐԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Շավիւէ Արզումեան խումբի բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Կաւ Մոնփառնասի դէմի սրճարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԻՅԵԱՆԲՈՒՌԻ Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան խումբի բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ զեկոյց նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Մշոյի խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ընկեր Լորիս Պոլոյեանի բնակարանը։ Բացակաները նկատի կ'առնուին։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՎԱԼԱՆՍԻ Բագէն-Սիւնի ենթակոմիտէի վիճաբանական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ.եան Գրադարանը։ Նիւթ՝ «Բոլշեւիկները եւ Դաշնակցութիւնը»։ Կը խօսի՝ ընկ. Գ. Սարոյեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Պար տը Փոստի մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Օրակարգ՝ ներկայացուցչական ժողովի նախապատրաստութիւն։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ ենթակոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ Սէնթ Անթուանի բոլոր ընկերները այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ կ'ըլլան կոմիտէի անդամները։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ.եան Գրադարանի մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին ֆլօրիայի մէջ։ Նիւթ՝ «երկունք»ի ուղղութիւնը։ Մէկ ժամ սինէմա (Միշել Սթրոկոֆի ֆիլմը)։

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. միութեան ժողովը յետաձգուած է։

Զ. Ե. Ո. միութեան Պէլվիլի մասնաճիւղին ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 9ին 131 Faub. du Temple։ Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. վարչութիւնն ալ։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Սէն Միշէլի, Պէլվիլի, Պիյեանքուրի, Անիէրի մասնաճիւղերուն ներկայացուցչական ժողովը միութեան կեդրոնին մէջ 17 Ave. Philippe Auguste, այս երկուշաբթի ժամը 9ին։ Կարեւոր հարցեր։

ԿԱՎՌՕՇԻ 1931ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Լոյս կը տեսնէ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

Գին 30 ֆրանք

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Անահիտ Սէֆէրեան որ Թորինոյի որբանոցէն փոխադրուած է Փարիզ, կը փնտռէ իր եղբայրը Կարապետ (Կարպիս) Սէֆէրեան, հօր անուն՝ Արթին, մօր անուն՝ Մարկրիթ։ 1922ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իմացնել՝ Յովհաննէսեանի, 22 Rue Madame Curie. Bagneux, Seine.

— Կը փնտռեմ մօրաքրոջս աղջիկը Ատաբազարցի Սիրանոյշ Սիւսլեան, մօր անուն՝ Մարիամ, հօրանուն՝ Յովհաննէս, Սիրանոյշգտնուած է Ատաբազարի Միս կինիի, Իզմիթի Միս Օլսրենի, Սկիւտարի եւ Յունաստանի որբանոցները։ Յունաստանէն փոխադրուած է Մարսէյլ Բըլիֆի միջոցաւ։ 4 տարիէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ։ Իմացնել՝ Krikor Kouyoumdjian, PhilippopleRue Chirna No. 3, Bulgarie.

— Կը փնտռուի Թոքաթցի, Վերժին Քացախեան, հօր անուն Միհրան, 1923ին Քորֆուի հայ կաթոլիկ վարդապետներուն հետ մեկնած է Իտալիոյ Թորինօ քաղաքը։ Իմացնել՝ Մխիթար Տէր Պալեանի, 20 Rue Bézons, Courbevoie, Seine, France.

կը փնտռուին կարապետ եւ Հրանդ Պէշկէրեան որոնք հինգ տարի առաջ Յունաստանէն եկած են Ֆրանսա։ Պարտիզակցի վարդան վարդանեան որմէ հինգ տարիէ որ լուր չկայ։ Իմացնել Յ.սկոբ կոնտոշեանի, Baraque du Corac du Centre No. 6, Digoin, (Saôn et Loire):

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹ[ԵԱՆ]

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ Մ[ԷՋ]

1.— Սէն Մարսէլի մէջ, 150[0] քռ. մեթր հող, տափարակ [...] պտղատու ծառերով։

2.— Սէն Մարկրիտի մէջ, 3000 քռ. մեթր հող, նոյնպէս տափարակ եւ պտղատու ծառերով։

3.— Լէ զ'Օլիվի մէջ, 900 քռ. մեթր հող, որուն վրան կը գտնուի 12×12 մեթր քարաշէն եւ caveի վրայ շինուած շէնք [...] որուն առաջին յարկը կարելի վերածել 12 սենեակներու.

4.— Սէն Թ'Անթուանի [...] քարաշէնատուն մը, 15 փէշ[...] նութով, պարտէզ։ Ամբողջ[...] պարապ։ Դիմել՝ Պ. Պ. Լ[...] Տիարպէքիրեանի կամ Մ[...] Մելքոնեանի։ Bar des [...] Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS - EDIT[...]
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant H STEPH[...]

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
31
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1930

31 OCTOBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1405

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՈՒՍԱԾՈՒՄԸ ՉԹՈՂՆԵԼ ԻՆՔՆԱՀՈՍԻՆ

Վերնագիրը փոխառութիւն մըն է «Խոր. Հայաստան»էն, որ հակառակ իր բոլշեւիկեան աղքատութեան, առատութեամբ անճանաչելի հայերէն նախադասութիւններ կ'արտահանէ,— օրինակ մը «տըժփինկ»։

Բայց անցնինք խնդրին՝ ըստ էութեան։

Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութիւնը տնտեսական եւ քաղաքական փոթորկալի տարի մը բոլորելէն յետոյ, հիմա մտահոգ աչքերը դարձուցած է դէպի իր կուսակցութեան ներքին կազմը, որ, ըստ երեւոյթին, վստահելի շաղախ մը չէ դասակարգային անողոք պայքարի համար։

«Խոր. Հայաստան»ը «Կուսաճումը չթողնել ինքնահոսին» վերնագրով խմբագրականի մը մէջ խօսելով քաղաքներու եւ գիւղերու տնտեսական զարգացման մասին, կը գտնէ որ «անընդհատ աճող արդիւնաբերութիւնը» իրեն քաշած է տասնեակ հազարաւոր բանուորներ եւ չքաւոր գիւղացիներ, ու կ'աւելցնէ թէ՝ հրամայական անհրաժեշտութիւն մըն է բանուորական նոր շարքերով ուժեղացնել կոմունիստական կուսակցութիւնը։

Սակայն իրականութիւնը, թուական տուեալներով, կոմունիստական կուսակցութեան շեշտած անհրաժեշտութեան չի համապատասխաներ, ընդհակառակը, «ինքնահոս» իր ընթացքով հակառակ արդիւնք մը տուած է։ որ ինքնին ախտանշական է։

Թողունքոր հայ կոմունիստներու պաշտօնական օրգանըիր բերանով խոստովանի՝

«Անդրերկոմի որոշումը կուսշարքերի աճման եւ սոցիալական կազմութեան կարգաւորման մասին արձանագրում է, որ ամբողջ Անդրկովկասում, Ադրբէջանում, Վրաստանում եւ մասնաւորապէս Հայաստանում ընթացիկ տարուայ երկրորդ եռամսեայում այդ աշխատանքները, մանաւանդ կուսակցութեան սոցիալական կազմի կարգաւորման գործում, ընթացել են չափազանց անբաւարար։ Բոլոր հանրապետութիւններում, այս կամ այն չափով ընկել է բանւորների տոկոսը եւ աւելցել է, ընդհակառակը, ծառայողներինը, որ զգալի չափով վտանգուած է կազմակերպութեան սոցիալական կազմի կարգաւորման աշխատանքները»։ *(«Խ. Հայաստան», 242)։*

Այս մասին թիւերն աւելի պերճախօս են։ Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան մէջ նոր ընդունուածները առաջին եռամսեակին բանուորները կը կազմեն 45,5 տոկոսը, իսկ երկրորդ եռամսեակին այդ տոկոսը կ'իջնէ 19,2ի։ Մինչդեռ նոյն շրջանին ծառայողներու տոկոսը կրկնապատկուած առաջին եռամսեակի 6,9 տոկոսը հասնելով 13,4ի։

Այս բոլորէն յստակօրէն կ'երեւի որ հետզհետէ աճող բանուորութիւնն ու գիւղական աշխատաւորութիւնը երես կը դարձնէ կոմունիստական կուսակցութենէն, այլեւս չհաւատալով այն շռայլ խոստումներուն որ անոնց կ'ըլլար հնգամեայ ծրագրի յաջողութեան շողշողուն յոյսերով։ Սակայն այս բոլորի փոխարէն «ինքնահոս» արագութեամբ մը նոր ու վտանգաւոր տարր մը կը սկսի աճիլ բոլշեւիկներու ծոցին մէջ,— ծառայողները։

Ու այս երեւոյթը բաւական արդիւնքն է այն քաղաքական եւ տնտեսական արշաւանքներուն, որ բոլշեւիկեան իշխանութիւնը փորձեց կատարել բացառաբար ծառայողներու ձեռքով։ Ծառայողներն այս ապօրէնի եւ ըստ ամենայնի բռնակալական աշխատանքները կատարեցին՝ ներցուկը հանդիսանալով իշխանութեան եւ կոմունիստական կուսակցութեան։ Բնական է որ ծառայողները պիտի աշխատէին իրենց դիրքերն ամրացնել, մտնելով բոլշեւիկեան շարքերը, որպէսզի աւելի տիրական դեր մը խաղային երկրի կեանքին մէջ։ Իսկ այդ ծառայողները, կոմունիստական հիմնական պայքարներու համար անվստահելի են, այսօր կ'ըլլան իշխանութեան հետ, երբ պէտք է, վաղը կրնան դադրիլ սուր գործիք մը ըլլալէ։

Բանուորութիւնն ու աշխատաւորութիւնը հիասթափուած են, անդիմադրելի է այն բոլոր շահատակութիւններուն, որ ամէն տեղի կ'ունենայ իրենց շուրջը եւ իրենց անունով, բայց բանուորութիւնն ամէնէն շատ այս դասակարգի վրայ կը ծանրանայ։

Երկրի ամենօրեայ կեանքի գլխաւոր արտայայտութիւնը կը տեսնենք պարէնի բաշխման մէջ, երկու հակադիր բանակ, բաշխողները եւ ստացողները։ Ծառայողները առանձնաշնորհեալ դասակարգ մը կը դառնան, հետզհետէ, ամրանալով կուսակցական անունով։

Ծառայողներու շահատակութենէն նմոյշ մը, դարձեալ կոմունիստներու խոստովանութեամբ.

«Բերքի բաշխման հարցը, որ կոլտնտշարժման կարեւորագոյն, եթէ ոչ ամենակարեւորագոյն հարցն է, կոլտնտկեդրոնը երեք անգամ փոփոխութեան է ենթարկում, փոխելով իր հրահանգը եւ անգամ հրահանգի վերջում աւելցնելով թէ պիտի անշեղ կերպով ղեկավարուիլ վերջին հրահանգով»։ *(«Խ. Հայաստան», 15 Հոկ.)։*

Արդ՝ այս բոլոր քմահաճոյքներուն ենթակայ եղող աշխատաւոր բազմութիւնները այլեւս գործիք ըլլալու համար չեն կրնար խտացնել կոմունիստական շարքերը, ու այս վտանգին դէմ բոլշեւիկները ահազանգը կուտան, — «Չթողնել ինքնահոսին»։ Այսինքն, բռնի ուժով բանուորութիւնը կուսակցական կեանքին ենթարկել։

Մինչդեռ, — խօսինք բոլշեւիկեան բարբառով, — աշխատաւորութիւնը միայն դասակարգային շահերէ դրդուած՝ կարող է կուսակցական բանակ մը դառնալ։ Աշխատաւորութիւնը, այժմ, իր դասակարգային շահերու պաշտպանութիւնը, կոմունիստներուն չի վստահիր։

Կ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

«Ազդակ» այս վերնագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.

Մեր ժողովուրդի շուրջ ստեղծուած անհասկացողութիւնները դժբախտաբար չվերջացան եւ վերջանալիք ալ չունին այս ընթացքով։ Մամուլին մէկ մասը դեռ կը շարունակէ մրոտել իր էջերը հակահայ հրատարակութիւններով, ինքզինքը սուտ լուր ծեւացնելով։

Այդ թիւրիմացութիւնները վերացնելու համար հիմնական ձեռնարկ մը ըրած չենք տակաւին։ Չենք փորձած կամ միջոց չենք ունեցած տեղական ժողովուրդին եւ կառավարութեան հասկցնելու մեր բուն ձգտումներն ու ապրումները։ Ցարդ եղած փորձերը լոկ կիսամիջոցներ էին, որոնք չէին կրնար արմատապէս լուծել այդ տագնապը։ Տեւական եւ ծրագրուած աշխատանք հարկաւոր է հիմնովին բարեփոխելու համար հակահայ տարածայնութիւններն ու տրամադրութիւնները։

Երկու ճանապարհներով կարելի է հարթել այդ դժուարութիւնը եւ վերացնել բարդութիւնները. մէկը ուղղակի շփման մէջ գտնուելով տեղացի լիտրներու եւ երիտասարդութեան հետ եւ երկրորդը մամուլի միջոցաւ։ Առաջինին համար անհրաժեշտ է ունենալ կահաւորուած ակումբ մը, իսկ երկրորդին համար արաբերէն կամ ֆրանսերէն լեզուով թերթ մը։ Երկուքն ալ դժուար եւ մեծածախս գործեր են. ո՞վ չի գիտեր որ այսօր այդ երկուքէն որեւէ մէկը տարեկան հարիւրաւոր ոսկիներ ծախք կը պահանջէ, ցաւալի է ըսել որ զուրկ ենք այդ միջոցներէ. ազգային սնտուկը դատարկ է եւ նման ազգօգուտ ձեռնարկներու յատկացնելու համար սանթիմ չունի. նոյնիսկ կարգ մը շրջաններ վարժարանները փակ կը մնան պիւտճէի չգոյութեան հետեւանքով, իսկ ժողովուրդը եւ մանաւանդ ունեւոր դասակարգը շատ անտարբեր է եւ անպատրաստ։ Երկու հարուստներ չունինք, որոնք իրենց մէկ ամսուան ծախքերը յատկացնելով, գլուխ հանեն այդ գործը։

Ի՞նչ պէտք է ընել սակայն։

Թողուլ որ թիւրիմացութիւնները բարդանա՞ն մեր շուրջ. սպասել որ հայ ունեւորները գութի՞ գան. Թողո՞ւլ որ չար գրիչներ մեր հեռացումը պահանջեն այս երկրէն, որպէս անբաղձալի եւ վտանգաւոր տարր մը, հանդուրժե՞լ որ անգիտակցաբար նթխատեն ու արհամարհեն մեզ։

Այդպէս ընել անձնասպանութիւն կը նշանակէ, ջութափիլ եւ այնքան հեռատես չըլլալ ինքնադատապարտութեան համազօր է։

Վտանգը, եթէ ըլլայ, ժողովուրդին է, ամբողջ հայութեան, ուրեմն ինքը ժողովուրդն է որ պէտք է սթափի եւ գործէ։

Հանրային կարծիքի թարգմանն է մամուլը եւ միեւնոյն ժամանակ մամուլն է որ կը պատրաստէ հանրային կարծիքը։ Ամենաքաղաքակիրթ երկիրներու մէջ իսկ ընդունուած է մամուլի կարեւոր դերը եւ որեւէ ձեռնարկի կամ գործի յաջողութեան գլխաւոր ազդակը կը նկատուի մամուլը։

Առանց սիրաշահելու մամուլի մեծամասնութիւնը, որեւէ գործի մէջ յաջողիլ կասկածելի է։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

15,000 Հայեր եւ երեք Հայ պէյեր?

Սուրիական «Էլ Ահրար», «Էլ Նիտա» եւ «Էլ Պայրագ» թերթերը, որոնք միեւնոյն լրատուն ունին, հետեւեալ տարօրինակ լուրը կը հրատարակեն։

«Քանի մը օր առաջ գրած էինք թէ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչն ու Բ. Գոմիսէրութիւնը միասին կ'աշխատին Հայերու նոր գաղութի մը կազմութիւնը ապահովելու համար։ Որոշուած է «Պուրճ Համուտի» մէջ հիմնել այդ գաղութը։ Հանրային շինութեանց նախարարութիւնը երկրաչափներ ղրկած է տեսնելու եւ պատրաստելու համար բրօժէները։

**** «Յունաստանէն երեք Հայեր եկան, Գարեգին Աւետիսեան պէյ, Բիւզանդ Գալտըրեան պէյ եւ Յովհաննէս պէյ եւ Դաշնակ կուսակցութեան լիտր Վահան պէյ Փափազեանի հետ տեսակցելէ վերջ որոշեցին Բ. Գոմիսէրութեան դիմում կատարել 15.000 Հայերու Յունաստանէն Սուրիա փոխադրութեան համար։*

«Այս շարժումներուն պատճառը Յունաստանի կառավարութեան գաղթականները այլեւս իր երկրին մէջ չընդունելու որոշումն է։ Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը գումարուած պահուն յոյն պատուիրակը բողոքած է հայ գաղթականներու Յունաստան մնալուն դէմ, որովհետեւ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ գոյացող համաձայնութեան հիման վրայ Թուրքիայէն գալիք յոյն գաղթականները բաւական պիտի ըլլան ամբողջ Յունաստանը գրաւելու։ Ասոր համար Յունաստան երբեք դիւրութիւն չպիտի տայ Հայերու Յունաստան մնալուն համար եւ Ազգ. Դաշնակցութենէն կը պահանջէ որ արագ կարգադրութիւն ընէ զանոնք ուրիշ տեղ փոխադրելու համար։

«Պիտի տեսնենք, ի՞նչ պիտի ըլլայ»։

Հայ եւ քիւրտ չէթէներ...

Թուրք թերթերը ամէն օր սուրիական եւ թրքական սահմանի դէպքերու մասին կը գրեն։ Ամսոյս 15ին թուրք թերթերը այսպէս գրեցին։

«Սուրիայէն եկող աւազակախումբերը սահմանը անցնելով Գարա Քէօբրիւ թրքական գիւղ յարձակած են, որ Ուրֆայէն երկու ժամ հեռաւորութիւն ունի. բոլոր ոչխարներն ու այլ կենդանիները կողոպտելէ վերջ երբ պատրաստուած էին փախչիլ, լուր տրուեցաւ կամաւոր գինուորներու, որոնք իսկոյն մեծ ուժ մը ղրկեցին հետապնդելու համար զանոնք։ Սուրիական սահմանէն մէկ քիլոմեթր ներս մեր ուժերը կը հասնին եւ հոն արիւնոտ ընդհարում մը տեղի կ'ունենայ մեր ուժերու եւ աւազակներու միջեւ, որու ընթացքին անոնցմէ մէկը կը մեռնի եւ երեք հոգի գերի կ'առնուի։ Մացածները հազիւ իրենց մորթը կ'ազատեն.

«Թուրք կառավարութիւնը այս քիւրտ եւ հայ չէթէներու շարժումներուն ընդարձակուիլը տեսնելով շղթաներ պիտի կազմէ սահմանի վրայ, որուն պիտի մասնակցին բոլոր գիւղացիները։ Ֆրանսացիները շատ ճիգ ցոյց տուած են այս շարժումները վերջացնելու համար եւ թոյլ պիտի տան մեր ուժերուն կատարեալ մաքրագործում մը ընելու համար։

«Միլլի» թերթը իր 16 հոկտ. թիւին մէջ կը գրէ որ, Ուրֆայի մէջ կախաղան հանուած են 4 աւազակներ»։

Իզմիրի ջրհեղեղը

Իզմիրի ողողումներուն մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին Թուրք թերթերու կողմէ։

Հոկտ. 25ի գիշերը ժամը 12ին անձրեւել սկսաւ եւ յորդահոս շարունակուեցաւ։ Վերի փողոցներէն իջնող հեղեղները հանրակառքի գծին վրայ մէկ մեթր խորութեամբ մեծ գետ մը կազմեցին։ Պողոտային եզերքի տուներն ու խանութները ջուրով ողողուած են։ Վերի թաղերուն մէջ տուներ փլած են։

Ոստիկաններ, ոստիկան զինուորներ եւ զինուորներ օգնութեան գործի լծուած են։ Ծովը ամբողջութեամբ ցեխի գոյն առած է։ Հանրակառք, ինքնաշարժ, կառք չեն կրնար բանիլ, վաճառականներն ու դպրոցականները տուները փակուած են։ Հանրակառքի գծին վրայ, ջուրը անընդհատ կը քշէ կը տանի ծրարներ, սնտուկներ, քարիւղի թիթեղներ եւ զանազան կարասիներ։

Հեղեղը այն տեսակ վիճակ մը առաջ բերած է որ կարելի չէ մինչեւ հեռագրատուն երթալ։ Այս հեռագիրը ոստիկանական պահականոցէն հեռաձայնով գրել կուտամ հեռագրատան պաշտօնեային։

Բացում անգլիական խորհրդարանի

ԼՈՆՏՈՆ, 28 հոկտ.— Այսօր կէսօրին տեղի ունեցաւ Խորհրդարանի բացումը։ Թագաւորը սովորական հանդիսութեամբ գնաց խորհրդարան ուր կարդաց իր ճառը, անդրադառնալով տնտեսական տագնապին, գործատութեան, եւ ընտրական օրէնքի փոփոխութեան ծրագրին։ Խօսելով տնտեսական տագնապին մասին թագաւորը ըսաւ.— Առաջարկներ պիտի ներկայացուին ձեզ, քաջալերելու համար հողերու աւելի լայնչափերով

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՇՂԹԱՅՈՒԱԾ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Նոր փախստականներ,— Թըշուառացած ու սարսափահար երկիրը.— Հիւրընկալ Իրանը.— Համաձայնաւոր ըմբոստութիւններ.— Թուրք էմիսարները եւ հիւրընկալուած թրքական զօրամասը։

(Չէզոքու լաւատեղեակ անձէ մը)

Թաւրիզ, 19 Սեպտ.

Այսօր Ղամարլուի շրջանէն 42 փախստականներ հասան Թաւրիզ, որոնք փախած են Արաքսի վրայէն, Մասիսի տակով եւ Թուրք զօրքերու գնդակներու տակ իյնալով։

Վաղը կը սպասենք նոյն գծով 27 հոգի։

Կը փախչի՜ն, կը փախչի՜ն բոլորը. դժոխք է, հաց չկայ, ուտելիք չկայ. մինչեւ իսկ հիւանդանոցներուն մէջ ուտելիք չի ճարուիր հիւանդներուն կենսական պէտքերը հոգալու համար։

Պարսիկ կառավարութիւնը չտեսնուած բարեացակամութեամբ կ'ընդունի այս բոլոր դժբախտներն՝ ռուս, Թուրք, հրեայ, հայ,— անխտիր բոլոր ապաստանարան կը գտնեն այստեղ. կարծես մեծսիրտ ու լայնոգի բարեգործական հաստատութիւն մը կ'ըլլայ այս հիւրընկալ երկիրը։

Նոր փախստականներու հետ փախած է նաեւ քահանայ մը, որմէ պահանջած են գիւղին մատաղընողներուն ցուցակը, սպառնալով գնդակահարել։ Սարսափահար քահանան գիւղէն փախչելով եւ սարեր ու ձորեր կտրելով, հազիւ կարողացած է իր կեանքը փրկել եւ գալ ու ապաստան գտնել այս հիւրընկալ հողի վրայ։

Փախստականներուն պատմածները սոսկումով միայն կարելի է ըսել։

Փախստականներուն կիներն ու երախաները առեւանգելով եւ ամէն յըբութիւն կատարելէ յետոյ Սիպերիոյ խորերը քշած են։

Ղարաբաղ, Զանգեզուր, Դաբալագեազ (Վայոց Ձոր), Ղազախ եւ Առհասարակ լեռներ, անտառներ լեցուն են կռւող փախստականներով։

Ցայտնի (Պէօյիւք վեդիի շըրջանին մէջ, քեալ-բոզցի (ձեռագիրը անընթեռնելի. «Ցուսաբեր») Սիւլէյմանն ու Խմայիլը, 500 թաթար ժողված, գլխաւորութեամբ Թուրք էմիսարներու, ապստակութիւններ կը կատարեն։ Անգամ մը գիշերով, յարձակած են մինչեւ իսկ Երեւանի ջեկային վրայ, սակայն ժամանակին զօրքը օգնութեան հասնելով յարձակողները փախուստի մատնած է։

Թուրք էմիսարները կը վըխտան Հայաստանի սարերուն ու ձորերուն մէջ։

Թուրք-քրտական վերջին բախումներու ժամանակ, քրտական գրոհէն խուճապահար փախուստի մատնուած թրքական զօրամաս մը բաղկացած 250 հոգիէ, կուգան եւ ապաստան կը գտնեն Ղամարլուի մէջ։ Հայ իշխանաւոր կոչուածները զինաթափ կ'ընեն այս զօրամասը, երեք օր կը կերակրեն եւ կը խմցնեն, իսկ չորրորդ օրը, զէնքերը իրենց յանձնելով, գիշերով ետ կը վերադարձնեն դէպի Արալըխ Իգդիր։

(«Ցուսաբեր»)

ՆՈՐԷՆ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԸ

Գերմանական հսկայ նոր օդանաւը Տօքս, Նոյեմբեր 2ին պիտի թռչի դէպի Ամերիկա։ Նախ պիտի հանդիպի Անգլիա, յետոյ Լիզպոն, որմէ վերջ պիտի կտրէ Ատլանտեանը։

ՉԵԿԱՅԻ ԹԻՒ 58 ԼՐՏԵՍ ՂԼՃԵԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւիմ, չեկիստ Աղաբեկովի «Պօսլէտնի Նօվօստի»ի մէջ երեւցող ցնցող յայտնութիւններուն :

Ցիրաւի, գունագեղ ու հրէշային «գուգակ ծառայութեանց» մըն է, որ Աղաբեկով մետասաներորդ ժամուն կը յանձնէ հանրային կարծիքին։

Դէպքերն ու դէմքերը լուսանկարչական ձեւով այնպէ՛ս կը յաջորդեն իրարու, որ զարհուրանք կ'ազդեն մարդուս։

Դառն է գիտել, որ ամէն մէկ իրողութեան, ամէն մէկ խմբակցութեան, ամէն մէկ անհատի ու ընտանիքի մէջ, չեկայի ոճրապատ սեւ գլուխն է նստեր։ Հազարաւոր օձեր, տիւ ու գիշեր, կը սուլեն անոնց լերկ գանկերուն մէջ.

Անթի՛ւ են անոնց զոհերը, անլո՛ւր են անոնց ոճիրները, աննկարագրելի են անոնց սխրագործութիւնները Շարժական սպանդանոց մըն է դարձած անոնց ծեծուած ուղեղները։

Մութ զնտաններուն ու հեռաւոր աքսորավայրերուն մէջ, յեղափոխական, գաղափարական մաքրամաքուր մարտիրոսներու անզօր անմեղութիւնը անմռունչ կը հեւայ կարմիր բոցերու պէս։

Ով կ'ուզէ ճանչնալ, զգալ ու շօշափել ամենազօր Չեկայի արհաւիրքները «յեղափոխական» Ռուսաստանէն ներս ու դուրս, թո՛ղ կարդայ չեկիստ Աղաբեկովի յայտնութիւնները։

Ցակաւին նոր էր, որ մեծ անձկութեամբ ուժգնաւանջովկարդացինք Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղտնի գրագրութեան մասին, տակաւին նոր էր, որ զզուանքով կարդացինք երբեմնի խմբագիր ու խորհրդարանի անդամ Բժ. Ղազարեանի մասին, եւ այսօր ալ նողկանքով կը կարդանք Ղլճեան եպիսկոպոսի մասին, որ արատ կը բերէ պարկեշտ հայ հոգեւորականութեան։

Ո՞վ է Ղլճեան սեւ սատանան։ Վարդապետ իրաւագիտութեան, բանասէր, հայագէտ, Էջմիածնի միաբան եւ քանի մը անգամ ալ կարգաթող։

Տարիներ առաջ փորիզ եկաւ խորհրդաւոր կերպով, իր սեւ սքեմի փէշերը քամիին տալով։

Մեր մարդուկին մասին, «Յառաջ»ի երէկուան թիւին մէջ գրուած էր։

Այդքանը միանգամայն բաւական է. այդ սեւ հոգի վեղարաւորին դիմագիծը պատռելու։

Բայց կարգ մը ուշագրաւ կէտեր կան, որոնց վրայ պէտք է կանգ առնել։

Անկէ տարի մը առաջ Չեկային բռունցքով եւ կառավարական հրովարտակներով եկեղեցիները կը փակէին, հոգեւորականները կը գանակոծէին, ժողովուրդը կ'ուզէին պոկել իր հաւատքէն ու աւանդութիւններէն, երբ միւս ձեռքով նոյն Չեկան, իր ստոր նպատակներուն համար, հոգեւորականութեան տականքներուն վրայ յենուած, վարդապետի, եպիսկոպոսի աստիճաններ կը շռայլէր։ Եւ ինչո՞ւ չէ, վաղն ալ մի զարմանաք Լուսաւորչի գահին վրայ նոյն Չեկան հետեւողական կերպով, պիտի բազմեցնէ, Ղլճեանի պէս թիւ 58 լրտես մը, գաղութներու միամիտ հայութեան վրայ ծիծաղելով, որ մեծ աղմուկով ու թմբկահարութեամբ պատգամաւորներու ընտրութեամբ կ'ըզբաղի։

Սա, իրապէս չեկայական անորակելի կատակերգութիւն է, որ իր նմանը չունի պատմութեան մէջ.

Երկրորդ ուշագրաւ կէտը.հենց ինքը Ղլճեանի եւ Ղլճեաններու պարագան է։

Հայ ժողովուրդը, վերջին վերիվայրումներու, տարագրութեան ու ջարդերու պահուն ճաշակեր ու տեսեր էր հայ «խաֆիէն», հայ մատնիչը, հայ լրտեսը մէկ խօսքով յետին կեղտը հայութեան, բա՛յց չէր տեսեր եւ չէր լսեր հայ հոգեւորական չեկիստը, այս եզակի աներգանքը հայութեան եւ հայ հոգեւորականութեան։

Այժմ, թող լսէ Ղլճեանի անունը, իբրեւ հոգեւոր անդամ «սոցիալիզմ կառուցող» երկրի աւազակախումբին, որ կը կոչուի Չեկա։

Ո՞ր էք դուք, վանքերու գմբէթներուն տակ ծածկուած պարկեշտ հայ հոգեւորականներ, ու՞ր էք դուք անձնուէր հայ առաջնորդներ, որ մորթոտուեցաք ձեր հօտին հետ։ Խրիմեաններու, Վարժապետեաններու եւ Իզմիրլեաններու լուսեղէն շարքերը տեսէք ինչպէս կը նսեմացնեն Ղլճեանները։

Երկու հարիւր տոլարի ծախուած Յուդան, Պարսկաստան կը գտնուի այժմ, դաւերու եւ սադրանքներու մէջ խրած, հեռացնելու համար Ներսէս արք. Մելիքթանգեանը, որ Ցաթեւէն սկսած մինչեւ Պարսկաստան մնաց իր կոչման բարձրութեան վրայ, իբրեւ հովիւ իր անտէր հօտին։ Մեր պարսկահայ գաղութը շատ լաւ գիտէ մամոնան մամոնային, Աստուածնալ Աստուծուն տալ։

Ղլճեաններուն մէկ բան կը մնայ այլեւս, դարձեալ նետել իրենց սեւ սքեմն ու վեղարը, ազատօրէն մտնելու համար Չեկայի գառագեղը։

Շնորհակալութեամբ լսենք դեռ Աղաբեկովը, թափանցելու համար Չեկայի բոլոր թագստոցներն ու գաղտնիքները որոնք անծանօթ են մնացած մեզ, եւ որոնք շատ բան կը լուսաբանեն ամենքիս։

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ ՑՈՅՑ Կ'ԸՆԵՆ

Նիւ-Եորքի մէջ գործազուրկները ցոյցեր կազմակերպեցին կառավարութեան դէմ։

Քաղաքապետը խոստացաւ ընդունիլ անոնց ներկայացուցիչները։ Քաղաքապետարանին շուրջ ոստիկանական սեղմ շղթայ մը կը հսկէր։ Երբ ցուցարարները սկսան երգել ու պոռալ, ոստիկանները միջամտեցին. սկսաւ խուճապ մը։ Կատարուեցան բազմաթիւ ձերբակալութիւններ։

Ցոյցեր եղան նաեւ քաղաքին զանազան մասերուն մէջ։

Իսկ երբ թաղապետական ժողովը կը գումարուէր, գործազուրկներու խմբակ մը ժողովէն ներս մտաւ եւ խանգարեց։

Ցեղական մամուլը կը գրէ թէ գործազրկութիւնը հետզհետէ մտահոգիչ հանգամանք մը կը ստանայ եւ այս ձեւը կը վախցուի լուրջ կռիւներէ։

Կը խնդրուի թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

«Ազդակ» հետեւեալ տեսակցութիւնն ունեցած է Հայաստանէն վերջերս փախուստ տուած Գ. Ա. Պեկլարեանցի հետ։

— Քա՞նի ամիս կ'ընէ որ Հայաստանէն հեռացեր էք։ Անցագիր կրցա՞ք ստանալ ու ի՞նչ պատճառով։

= Երկու ու կէս ամիս կ'ընէ որ Հայաստանէն մեկներ եմ, առանց անցագիրի, գաղտնի, Պարսկաստանի ճամբով։

— Հայաստանի ո՞ր մասին մէջ կը բնակէիք ու ինչ գործով կը պարապէիք։

= Եղեր եմ Թիֆլիս ու Ղարաբաղ։ Արհեստով հաշուապահ եմ։ 1922ին, Թիֆլիզ եղած միջոցիս, կ'ուզէի ամուսնանալ հայ աղջկան մը հետ, որուն աչք ունէր նաեւ Թիֆլիսի քաղաքապետը՝ Պարապաշ։ Այս պատճառաւ չնչին պատրուակով մը արգելափակուեցայ Մետեխի բանտին մէջ, ուրկէ ազատուեցայ 1824ին։ 1926ին կրկին բանտարկուեցայ ու տարի մը յետոյ ազատ արձակուեցայ։ Ապա՛ եղայ Մոսկուա, Թաշքէնդ, Խորաք։

— Բանտին մէջ կեանքը ի՞նչպէս էր։

= Զափազանց վատ։ Ամէն ոք դժգոհ է թէ՛ բանտի խիստ դրութենէն եւ թէ տիրող կարգերէն։ Բանտարկեալները գրեթէ բոլորն ալ սովետներու հակառակորդներ են, բայց լրտեսներով ու չեկիստներով շրջապատուած ըլլալով, հնարաւորութիւն չունին անկեղծօրէն իրարու հետ խօսելու ու իրենց դժգոհութիւնները յայտնելու իշխանաւորներուն։ Օրինակ՝ երբ համբաւաւոր ռուս գրագէտ Մաքսիմ Կորքի, սովետական երկիրներուն մէջ կատարած իր շրջագայութիւններուն ընթացքին մեր բանտը այցելեց, մեր դժգոհութիւնը,ցասումն ու պոռթկումը յայտնող շատ բաներ ունէինք իրեն ըսելու, բայց չեկիստներու ուրուականէն սարսափած՝ լռեցինք։

— Ինչու համար փախուստ տուիք Հայաստանէն։ Ու ո՞ր ճամբով դուրս եկաք,

= Ես կը գտնուէի Ղարաբաղի մէջ։ Այն տեղ, ինչպէս Կովկասի ամէն մասերուն մէջ, կեանքը շատ անտանելի էր։ Ժողովուրդը բուռնկերպով կ'ընդդիմանար «կոլխոզ»ներու կազմութեան դէմ։ Գիւղացիները, իրենց անասունները կը սպաննեն ու արմտիքները կ'այրեն համայնավարներուն չտալու համար։ Վասնզի, կառավարութիւնը անոնց շատ չնչին բան մը կը վճարէր ատոնց փոխարէն։ Ու այն ալ թղթադրամով որ գրեթէ արժէք չունի. հիմա հոն ապստամբական վիճակ կը տիրէ։ Հայ ու Թուրք գիւղացիները, իրենց դժբախտութեան մէջ միացած՝ կը գործեն ընդդէմ հասարակաց զօրաւոր թշնամիին՝ Ստալինեան բռնակալութեան կամ աւելի ճիշդը սովետական իշխանութեան։ Կիներ, աղջիկներ, այրեր, ծերեր ու մանուկներ, նախնական զէնքերով՝ փայտով, քարով ու դանակով զինուած, կ'ըմբոստանան ու կը պայքարին պետական պաշտօնեաներուն դէմ։ Երեւանի կառավարութիւնը, ապստամբութիւնը զսպելու համար, հրամայեց կարմիր բանակին որ գիւղացիներուն վրայ քալէ։ Բայց ան չհնազանդեցաւ։ Կարմիր զինուորներուն մէջ եւս խլրտումներ ու դժգոհութիւններ ինկեր են։ Մոսկուայէն կանչուեցան նոր չեկիստներ, որոնք սկսան սարերը ապաստանած հայ ու Թուրք գիւղացիներուն վրայ, թունաւոր կազեր ժայթքեցնել։ Բայց անոնք նորէն չընկճուեցան ու սարերէն վար չիջան։

Հիմա, Հայաստանի բնակչութեան հարիւրին 80 տոկոսը կ'ուզէ արտասահման գաղթել։ Այս վերջին ամիսներուն, 4000 հոգի Կովկասէն դուրս փախչեր են։

Իմ ալ դրութիւնս չափազանց անտանելի էր։ Ու որոշեցի հեռանալ։ Ինծի ընկերակցեցան Լալաէֆ ու Շախնապաթօֆ անուն երկու Հայեր։ Գիշերները քալելով սարերուն մէջէն ու գաղտնի ճամբաներէ, Ղարաբաղէն դուրս ելանք,Պարսկաստան անցնելու համար։ Այս միջոցին մեզի միացաւ Կիրոկի Այեան անուն Հայ մը։ Երբ հասանք Թէհրան, այս վերջինը ձերբակալուեցաւ պարսկական իշխանութեան կողմէ, իբրեւ համայնավար լրտես, ու քսան չորս ժամուան բանտարկութենէ յետոյ սահմաններէն դուրս հանուեցաւ։ Ան անցաւ Պաղտատ, ապա վերադարձաւ կրկին Թէհրան ու անկէ ալ գնաց Միշէր ու Ասխապատ։ Անոր առած տեղեկութիւններուն վրայ, Շախնապաթօֆի ծնողքը ու իմ ընտանիքս աքսորուեցան Սիպիր։

— Կեանքը ինչպէ՞ս է Հայաստանի մէջ։

= 1928էն ի վեր սկսաւ վատանալ ու 1930ին բոլորովին տաժանելի դարձաւ։ Ամէն ինչ սուղ է։ Ֆունտ մը հաց կ'արժէ 8 ռուբլի, հաւ մը՝ 30 ռուբլի, զոյգ մը կօշիկ՝ 3.400 ռուբլի, հանրակառքի տոմսակ մը՝ 2 ռուբլի 80։ Ապրիլին 15 կոպէկ էր։ Ասոր պատճառը թղթադրամին անկումն է։ Արծաթ դրամ շատ քիչ կը գտնուի ժողովուրդին քով։ Ամէն օր գրեթէ խուզարկութիւններ կը կատարուին։ Որու քով որ 20 ռուբլիէն աւելի արծաթ դրամ գտնուի, կ'աքսորուի։ Վերջերս ասոր համար 500 հոգիէ աւելի աքսորուեցան։

— Եկեղեցին նորէն կը հալածուի՞։

= Այո՛։ Թէեւ համայնավարներն ու անաստուածները ամէն բռնութիւններու ու հալածանքներու կ'ենթարկեն եկեղեցին, բայց ժողովուրդը օրէ օր աւելի հաւատացեալ ու ջերմեռանդ կը դառնայ։ 1930էն սկսեալ կառավարութիւնը սկսեր է քանդել տալ ոչ միայն եկեղեցիներն այլ այն փոքրիկ շէնքերը զոր հաւատացեալները մատուռներու վերածեր էին,

— Ի՞նչ գիտէք կաթողիկոսական ընտրութեան շուրջ։

= Նախապէս ընտրութեան թուական մը որոշուեցաւ, յետոյ կառավարութեան հրահանգով անորոշ ժամանակով յետաձգուեցաւ ու ժողովուրդը չիգիտեր ասոր պատճառը,

— Ազգային կեանքը, հայ լեզուն, գրականութիւնն ու թատրոնը ի՞նչ վիճակի մէջ են։ Կառավարական ու դատական պաշտօնական՝ լեզուն հայերէ՞նն է թէ ոչ ռուսերէնը։

= Հայութիւնը, Հայաստանի մէջ դեռ կը պահէ իր տոհմային բոլոր աւանդութիւնները։ Ամէն տեղ հայերէն լեզուի անոյշ հնչիւնները կը լսուին։ Կառավարութեան պաշտօնական լեզուն հայերէն է Հայերու հետ։

Պետական թատրոններուն մէջ հայերէն թատերական երկեր են որ կը ներկայացուին։

Հայ ընտանեկան կեանքը կը մնայ մաքուր ու անաղարտ։

Այս բոլորին հետ մէկտեղ դարձեալ զգալի է օտար ճնշում մը։

— Ի՞նչպէս է Հայաստանի բանակը։

= Շատ լաւկազմակերպուած է։ Թէեւ զինուորներու թիւը յայտնի չէ, բայց հարիւրին 70ը Հայեր են։ Իրենց հրամանատարներուն մեծ մասը կը բաղկանայ Հայերէ,բայց անոնց մէջ կան նաեւ, Հրեաներ, Ռուսեր ու Վրացիներ։ Կարմիր զինուորները շատ լաւ խնամուած ըլլալով մէկտեղ, դժգոհ են տիրող կարգերէն։

— Հայաստանը տնտեսապէս կը զարգանա՞յ։

= Երկիրը տնտեսապէս բաւական կը զարգանայ, Նոր-նոր շինարարական գործեր կը կատարուին, ճամբաներ կը շինուին ու անմշակ դաշտեր կ'ոռոգուին, բայց արտածուած բերքերու փոխարժէքը փոխանակ երկիր վերադարձնելու, արտասահմանի մէջ, համայնավարական պրոպագանտին կը ծառայէ, որու հետեւանքով ալ երկիրը կը մնայ աղքատ։

ԹԱՏՐՈՆ

"ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ,,

Կիրակի իրիկուն շատ լաւ մթնոլորտ մը կար Ալպէր Ա. Թատրոնին մէջ։ Տրամաթիքը կրնայ օգտուիլ այս բարեբախտ երեւոյթէն. յայտնի է որ հայկական յաջող գործեր մեծ խանդավառութիւն յառաջ պիտի բերեն. շատ լաւատես եմ եւ այս ուղղութեամբ մեր երիտասարդ գրողները կրնան փորձեր ընել յեղաշրջելու եւ թարմացնելու հայ բեմը։

Հակառակ «Վարժապետին Աղջիկը»ին տկար կառուցուածքին եւ բեմական աղքատութեան երեկոյթը յաջող անցաւ։ Այս թատերգութիւնը առնուած է Տիգրան Կամսարականի համանուն վէպէն որ իր ատենին բաւական հետաքրքրութիւն պատճառած է, թէեւ հինցած եւ անաբիւն դարձած է ներկայիս։ Կամսարական գեղեցիկ կտորներ ստորագրած է նաեւ Շահնազարի «Հայրենիք»ին եւ Զօհրապի «Արեւելք»ին մէջ եւ մեր իրապաշտ գրողներուն լաւագոյններէն մէկը կը հաշուուի։ Ցաւալի է որ Լեւոն Բաշալեանի պէս քաշուած է գրական ասպարէզէն երկար ժամանակէ ի վեր։ Գրած է նաեւ «Փրկանքը» թատերգութիւնը Պոլսական կեանքէ, աշխատակցութեամբ Միքայէլ Կիւրճեանի. տկար գործ մը ըլլալուն յաջողութիւն չունեցաւ։

«Վարժապետին Աղջիկը» Աշոտ Մաստթեան վերածած է թատերգութեան, սակայն չէ յաջողած տալ իրական մթնոլորտը եւ փոխանակ իրապաշտ գործ մը մէջտեղ հանելու, տուած է վիպային երանգ մը այն ալ շատ խեղճ ձեւականութեամբ եւ առանց արուեստի։ Ահա նիւթը հակիրճ կերպով։ Պոլսոյ մէջ 1890 թուականներուն Նահապետեան Ցոկոբ էֆ հարուստ կալուածատէր, ունի երկու զաւակ, մանչ մը Արամ պէյ, (Շ. Սարեան) եւ աղջիկ մը (Տիկին Ա. Տէրուան) Արամ պէյ կը սիրահարուի Անդրանիկ Ֆէնէրճեան վարժապետին (Տիգրան Պօղպատ) աղջկան Աստղիկին, (Տիկին Նշանեան) եւ կ'ամուսնանան։ Աստղիկ խորապէս կը պաշտէ իր ամուսինը եւ կ'ունենան զաւակ մը։ Երջանկութիւնը երկար չի տեւեր։ Արամ կը վերսկսի իր զեղխ կեանքը, արհամարհելով կնոջ սէրն ու թախանձանքները իբր աղքատ եւ ստորադաս ընտանիքի մը աղջիկը։ Աստղիկ յուսահատ սիրտը կը բանայ ամուսնոյն մտերիմ բարեկամ Թորոս պէյին (Տրդատ Նշանեան) որ արդէն դարպաս ըրած էր եւ գաղտնի կը սիրէր զինքը եւ որ առիթէն օգտուելով ամէն մեքենայութիւն ի գործ կը դնէ ամուսնալուծում մը յառաջ բերելու համար, յօգուտ Արամ պէյին որպէսզի դիւրաւ տիրանայ Աստղիկին։

Աստղիկ կը վտարուի տունէն նոյնիսկ առանց զաւակին՝ այն սուտ զրպարտութեամբ, որ իբր թէ անհաւատարիմ եղած է ամուսնոյն։ Վերջին արարուածին արդէն հօրը տունն է, դժբախտ, հիւանդ եւ աղքատ։ Իր յուսահատ ծնողքին հետ իր վրայ կ- հսկէ նաեւ նախկին Նշանածը Գարեգին Արսէնեան (Գմբէթեան) զոհուած էր հարուստ Արամ -յին, բայց որ հիմա աշխատ- հողութիւններ կ'ընէ փրկելու համար իր սիրելին։ Թորոս - կայն իր աւերը գործած է. Աստղիկ կը մեռնի, ունենալով մխիթարանքը գոնէ զաւակը համ- բուրելու՝ շնորհիւ Գարեգինի Վերջին պահուն լուր կը բեր- թէ Նահապետեանները նաեւ կո- ծանած են Արամ՝ին շուայտ կեան- քին պատճառաւ։

Խաղարկութիւնը բաւական յաջող անցաւ, նախորդ անգամ- ներէն աւելի բնականութիւն ապրում դրին դերակատարներ- ցաւալի է սակայն որ ոմանք գոց ըրած չէին դերերնին եւ շարարին ձայնը հեռուէն կը ուէր եւ այս պատճառ մըն է դերասանը շատ կորսնցնէ իր ազ- լիք տպաւորութենէն։

Տիկին Նշանեան յաջողեց- ապրիլ Աստղիկի մաքուր եւ ա- ռապող հոգիին յուզումներ- յայտնի է որ խղճմտօրէն կը տենայ իր դերին ու ոչ մէկ ջան- չի խնայեր զայն լաւ կերպ- մէջտեղ բերելու համար։ Միա- թէ պէտք է զգուշանայ ձայ- եւ դիմախաղերու միօրինակու- թենէ։ Տրդատ Նշանեան շատ յա- ջող էր եսասէր եւ շուայտ մուրբի իր դերին մէջ։ Գմբէթեան ինչպէս միշտ՝ հաղորդականութիւն ունի եւ կրցաւ որոշ տպաւորութիւն թողուլ, Սարեան աւելի յաջող էր առաջին արար- ներուն մէջ իբր՝ շփացած եւ թեթեւսոլիկ երիտասարդ մը, քան յետոյ նախանձի եւ բարկութեան իր պահերուն մէջ։ Պոլսահայ Արամ պէյին փոխարէն, աւելի, տպաւորութիւնը ունեցայ տեսնելու դասական ողբերգութեան մը նախանձի տիպարներէն մէկը։ Մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է Տիգրան Պօղպատի խաղարկութիւնը, որովհետեւ յաջողեցաւ իր դերին պահանջած բո- ներքութիւնները արտայայտել ձայնին շեշտերը որոշ տաքութիւն մը ունէին։ Մնացեալ դերակատար- ները լաւ պահեցին խաղը, մանաւանդ զուարճալի եւ յաջող էր Սարաֆեանի սիլուէթը։

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆՆ- ԳՈՂԵՐԸ ՀԱՅ ԿԻՆԵՐ ԵՆ

Ատենէ մը ի վեր, կը - «Էլիֆպա»ի թղթակիցը, Հալէ- մէջ գողութիւններ կ'ըլլայ- որոնց հեղինակները շար- անծանօթ կը մնային։ Ա- պէս անցեալները Ֆրանսական հ- տարար ատեանի նախագահ Փորթուգալեանի տունէն ոս- լեզուն շիշեր գողցուած էին ուրիշ տուներէն, ընդհանրապ- Ազիզիէ թաղին մէջ, տան կա- սիներ կը կորսուէին։

Քանի մը օրեր առաջ Շէֆիք յեաթի կինը շուկայ կ'երթայ երրկօյեան վերադարձին կը որ տունը տակն ու վրայ եղ- է, իսկոյն սնտուկը կը վազէ կը հասկնայ որ գողեր եկած եւ իր ոսկեղէնները թռցուց- կը սկսի պոռալ։ Ոստիկանա- լուր կը տրուի, կը սկսին հետ- պնդել։ Կասկածի վրայ կը ձերբ- կալեն Ալիս Աշճը անուն կին- ծեծի տակ կը խոստովանի ամէն բան։ Ցայտնի կ'ըլլայ Ազիզիէ թաղին մէջ տեղի ու- ցող բոլոր գողութեանց կամ ղինակը եւ կամ ալ կ'գ- պիչը Ալիսն է։ Ան հարցաքն- թեանց միջոցին զարմանալի մտութեամբ բացատրութիւ- տուած է Ազիզիէ բոլոր տուներ- մասին եւ անոնց պատուհաններ- ու դռները, անոնց թիւն ու դիր- բացատրած։

Ալիսի գործակիցներն ալ ձեր- բակալուած են։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՃԱՀՃԱՏԵՆԴ

Ղափանի շրջանին Շիկահող ...գիւղին մէջ սուր ձեւով կը ճա... ...ճահճատենդը: Մինչեւ ...ւակին մեռած են 9 հոգի: Բժշկա... ...կան օգնութիւնը կը պակսի:

ԺԱՆՏԱՏԵՆԴ

...բծաւոր ժանտատենդի հա... ...մաճարակ մը տեսնուեցաւ Լէ... ...նականի մէջ: «Խորհ. Հայաստան»ն կը գրէ թէ հիւանդութիւ... ...ն տարածուած է նաեւ Երեւանի ...ջ: Սեպտեմբեր ամսուան ըն... ...ջքին արձանագրուած է 42 ...դէպք:

ՄԵՂՐԸ ՔԻՉ Է

Այս տարի, բացի Սոեփա... ...նանի, Նոր Բայազիտի եւ Գո... ...րիսի շրջաններէն, մեղրը չափա... ...զանց քիչ է, երաշտին եւ կարկու... ...տի պատճառաւ:

...մեծ չափով վնասուած են ...գիւղերի, Դարալագեազի, Ալափար... ...ի եւ Ախտայի մեղուանոցները: ...Ախտայէն այդ շրջանները տեղա... ...փոխուած մեղուանոցները նոյն... ...պէս քայքայուած են: Մեղուներ... ...ու ընտանիքներուն ձմրան պա... ...շարն ալ կը պակսի:

...Մեղուաբուծութիւնը տագնա... ...պի մէջ է:

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԵՐԵՄԻԱԿԱՆ

...Հետեւեալ երեմիականը կ'ար... ...տագրենք «Խորհ. Հայաստան»էն (15 սեպտ.) որ կ'ողբայ կարմիր ...Հայաստանի կացութիւնը, «բան... ...ւորներուն սնունդն ու բնակա... ...րանը» խորագիրով:

Անդրկովկասեան երկրային ...կոմիտէի քննիչ յանձնախումբն ...որ կը շրջի Երեւանի մէջ, քն... ...նելու համար բանուորներուն ...սնունդն ու բնակարանը:

— Կարմիր բանակի տան ճա... ...շարանը չի աշխատում, բայց ...պատասխանատուները ռոճիկ են ստանում: ...Գործաւորները շուռ ենք տալիս դէպի ...երկրորդ ճաշարան ը,— կեղտ, փոշի, ...հայհոյանք, գոռում-գոչում, «մատուցո՛ղ» բացագանչում են ...այս ու այն կողմից եւ զրնգաց... ...ում գանակն ու պատառաքաղը, ...խեղճ մատուցողները կորցրել ...են իրենց գլուխները: Բազմու... ...թիւնը լիքը, հերթ պահող չկայ: ...աշխատակիցներից ոմանք յատուկ ...պտոյտ չեն ստացել, պահեստ... ...անմխիթար վիճակում է, ...պատերը թափթփուած են գե... ...տին, միսը շորով են ծածկում, ...պահեստը դրսից ամէն րոպէ են... ...թակայ է կողոպուտի: Վերո... ...յիշեալ թերութիւնները յատուկ են բանուորական բոլոր ճաշարաններին: Բազմաթիւ գործարաններ ճաշարան չունեն: Եւ բանուորական երկրորդ ճաշարանում ճաշում են կառապան, տնատէր, ջիբկիր, նէպ-ման ու տէրտէր:

Խոհարարի օգնական կիրակոսը ձեռքով է վերցնում մակարոնը եւ դնում ափսէները: Նրա վերջնականաց եղունգների տակ փթթերով կեղտ կայ, բայց այդ չի խանգարում նրան ծեծուած միսը տրորելու, դոլմա պատրաստելու, դէմքը եւ ականջներն օրերով ջրի երես չեն տեսել: Պատահել են դէպքեր, որ բանւորներին խաբել են ասելով թէ ճաշ չկայ, բայց կայարանի պաշտօնեաներին կերակրել են, այն էլ գիտէ՞ք, ո՞րտեղ... բիւֆէին ետեւում: Լոտոկի գործակատարը կոպիտ է, կռիւ է անում, հայհոյում, ծեծկռտում բանւորներին եւ նրանց ընտանիքներին: Միսը չի բաւականացնում, կաթի երեսը երկու անգամ են տեսնում, այն էլ ջրահամ, իսկ մսից օգտւում են ուրիշները:

...«Մեռանք առանց շաքարի, երեխէքը թամամ կոտորեցին, իրենք նստում են տաք տեղերում եւ քաղցր չայն անուշ անում, իսկ մեր մասին մտածող չկայ» կուրծք էր ծեծում Գրիշան:

«Ցղամարդու խօսք եմ ասում, 3 ամիս է՝ չայ չեմ խմել, ինքս էլ չայ սիրող մարդ եմ»:

Երբ գնացինք «տղամարդու խօսք» տւող Գրիշայի տունը, պսպղում էր փոշի շաքարը»:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹԷՐՔՈՋԸ ՊԻՏԻ ԳՆՈՒԻ՞

Թէրքոզի խնդիրը դարձեալ կը քննուի, այս անգամ ալ Հանրօգուտ Նոր գործավար Ջէքէրիա պէյի կողմէ, որ Թըլթածրաը սկսած է աչքէ անցնել: Լուրի մը համաձայն, կառավարութիւնը կը խորհի գնել Թէրքոզի մենաշնորհը, որուն պայմանաժամը 30 տարիէն կ'աւարտի: Այս մասին համաձայնութիւն մը կայ արդէն քաղաքապետութեան եւ ընկերութեան միջեւ: Այս համաձայնութեամբ, քաղաքապետութիւնը պիտի կրնայ ընկերութեան ներկայ ամբողջ կազմածները գնել 100,000 ոսկի կանխիկ տալով եւ 30 տարուան մէջ ալ երեք միլիոն ոսկի վճարելով:

Եթէ այս գնումի որոշումը տրուի, Թաղապետութիւնը 100 հազար ոսկի պիտի գնէ իր պարտքին մէջ: Ասկէ զատ, նոյն նպատակին համար ելմտական գործավարութիւնը պիտի վճարէ 650 հազար ոսկիի գումար մը զոր հին հաշիւներէ կը պարտի Թաղապետութեան:

Թէրքոզը ներկայիս օրական 25 թօնօ ջուր կուտայ Պոլսոյ: Թաղապետութիւնը, սակայն, երբ գործը իր՛ ձեռքը անցնէ, ջուրի օրական քանակութիւնը երկու տարիէն 35 թօնոյի եւ չորս տարիէն ալ 50 թօնոյի պիտի բարձրացնէ:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ

Պետական դրամատան մասին շրջաբերական մը ղրկած է Ելմտական գործավարութիւնը, յայտնելով թէ դրամատան կազմութիւնը օրերու խնդիր է միայն: Շրջաբերականը կը ճշդէ թէ պետական դրամատունը ինչ գործով պիտի զբաղի: Այսպէս, պանքնօթ շրջաբերութեան հանելու մենաշնորհը պետ. դրամատան կը պատկանի, դրամատունը պիտի զբաղի դրամատուններու գեղչի սակերուն որոշումով, դրամի շրջանառութիւնը պիտի կանոնաւորէ, պետ. դրամական գործառնութիւնները պիտի ընէ, չէքեր պիտի զեղչէ եւ նման գործերով պիտի զբաղի:

Թուրքական դրամին կայունացման համար, դրամատունը կառավարութեան հետ միասին պիտի աշխատի: Այս գործին համար կարգ մը միջոցներ ձեռք առնուած են արդէն: Դրամատունը ինք պիտի ստանձնէ կառավարութեան կողմէ հրապարակ հանուած 158 միլիոն ոսկին: Կառավարութիւնը, երբ այս դրամի փոխարժէք 500 հազար ոսկեղրամ եւ 116 միլիոնի ալ օտար արժեթուղթեր պիտի գնէ դրամատունը:

Հաւանական է որ դրամատան հիմնումին աշխատութիւնները գալ շաբթու սկսին, պատկան յանձնաժողովին կողմէ:

ԾԽԱԽՈՏԻ ՄՇԱԿՈՒՄԸ ՎՏԱՆԳԻ ՄԷՋ

Ծխախոտի մշակութիւնը մեծ սպառնալիքի մը տակ կը գտնուի, հիւանդութիւններու հետեւանքով: Ծխախոտի հիւանդութեան դէմ պայքարելու համար յատուկ մարմին կազմուած եւ պիտոյք սահմանուած է, բայց ձեռք առնուած միջոցները անբաւական կը նկատուին: Վիճակագրութեանց համաձայն, ծխախոտներուն շնորհիւ տարեկան 50 միլիոն ոսկի կը մտնէ երկիրը, մինչդեռ, եթէ տեսակները ազնուացուին, այս գումարը 70 միլիոնի կարելի պիտի ըլլայ բարձրացնել:

Հիւանդութիւնները ամէն տարի իրենց ազդեցութիւնը ցոյց կուտան, որովհետեւ տեսակի վատասերման պատճառով գնորդները կը պակսին, ու ամէն տարի շուրջ 13 միլիոն ոսկիի պակաս ծախսող կը ծախուի:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Կարմիր Խաչերու Ընկերակցութեան համաժողովը տեղի ունեցաւ Պրիւքսէլի մէջ, նախագահութեամբ Ժասփարի, որ բացումը կատարելով ըսաւ թէ «Կարմիր Խաչը կը նմանի փոքրիկ տիեզերքի մը (microcosme), կամ մտածման եւ զգացման ամէնէն սեղմ համերաշխութեան, որովհետեւ Կարմիր Խաչերը կը գործեն ոչ միայն իբրեւ կոյր գթութեան կամ զգայականութեան պտուղ, այլ նաեւ իբրեւ բանականութեան եւ գիտութեան ձայն: Թէ պատերազմի, թէ խաղաղութեան ժամանակ, Կարմիր Խաչերը կը շրջին ռազմաճակատներուն եւ թշուառութեան դաշտերուն վրայ»:

Կարմիր Խաչերու համաժողովը տեղի ունեցաւ Պելճիքայի մէջ, պարզապէս պատիւ մը ընելու համար այդ երկրին, որ իր անկախութեան հարիւրամեակը տօնեց վերջերս:

Համաժողովը զբաղեցաւ մասնաւորապէս Կարմիր Խաչերու օղանաւերուն իրաւական հարցով պատերազմի ժամանակ, եւ այդ օղանաւերուն կատարելագործման հարցով խաղաղութեան ժամանակ: Երբ այդ օդանաւերը կայան կ'իջնեն, տուրքէ զերծ թողուլ, մաքսային ձեւակերպութիւններէ ազատել, առեւտրական օդանաւերն ալ ի հարկին Կարմիր Խաչերու օգնութեան փութացնել:

Կարմիր Խաչերու համաժողովը զբաղեցաւ նաեւ քաղաքներու բնակչութեան պաշտպանութեան հարցով ընդդէմ կազերու եւ ռումբերու յարձակման: Գերման Կարմիր Խաչը 10,000 մարք դրաւ Միջազգային կեդրոնին տրամադրութեան տակ, որպէսզի ան ուսումնասիրէ այս հարցին ոչ միայն գործնական, այլ նաեւ իրաւական պայմանները: Փորձագէտներու յանձնախումբ մը կազմուելով, քննեց այս հարցը, սակայն իր եզրակացութիւնը ամբողջովին չհիւրացուց համաժողովը: Միայն գործնական միջոցներու մասին էր, որ համաժողովը համաձայն գտնուեցաւ: Ուաշինկթընի մէկ փրոթոքոլը, զոր վաւերացուցին Ժընեւի մէջ 22 պետութիւններ, կ'արգիլէ պատերազմի ժամանակ գործածել թունաւոր կամ հեղձուցիչ կազեր, ինչպէս նաեւ հեղուկ կամ հաստատուն նիւթեր:

Սակայն, նկատելով որ անկարելի է արգիլել քիմիական պատերազմի մասին ամէն ուսումնասիրութիւն կամ քիմիական գննութիւնները, —որովհետեւ այդ արգելքը անկարելի պիտի դարձնէր բիմիաբանութեան եւ դեղաբանութեան զարգացումը,— պետութիւնները ազատ են չյարգելու իրենց ստորագրութիւնը: Այսուհանդերձ կարելի է գտնել միջոցներ՝ պաշտպանելու համար անզէն բնակչութիւնը: Այդ միջոցներուն հետ անհրաժեշտ նկատուած է պետութիւններու գործակցութիւնը, որպէսզի ի հարկին ապաստաններ պատրաստուին: Կարմիր Խաչերու միջազգային կեդրոնին պաշտօն տրուեցաւ գիտական մրցում մը բանալ, հասկնալու համար թունաւոր կազերու, մասնաւորաբար ypériteի գոյութիւնը ռազմաճակատին վրայ, կանխարգիլելու համար վնասը: Անհրաժեշտ նկատուեցաւ նաեւ բանալ երկու մրցում,— գտնել յարմար դիմակ մը եւ հաւաքական ապաստանի ձեւ մը,— սակայն նիւթական միջոցները անբաւական էին:

Համաժողովը լսեց նաեւ Չեխօսլովաքիոյ նախագահ Մազարիքի աղջկան կոչը, որ, Կարմիր Խաչերու հովանաւորութեան տակ, կը հրաւիրէր կազմակերպել ամբողջ աշխարհի մէջ խաղաղասիրական գաղափարներու զարգացման համար եռօրեակ մը, տեսակ մը զինադուլ վէճի եւ պայքարի, ինչպէս կը կատարէ Չեխօսլովաքիան ամէն տարի:

Վաղահաս նկատուեցաւ այդ որոշումը, եւ յետաձգուեցաւ եւ... ...րեք տարի:

Համաժողովը զգաղեցաւ նաև հիւանդապահուհիներու պատրաստութեան, թմրեցուցիչ դեղերու դէմ պայքարի, մեծ աղէտներու զոհերուն միջազգային օգնութեան մարմինի մը կազմակերպութեան հարցերով:

Այս վերջին հարցերուն մասին որոշումները վաւերացուցին Գերմանիա, Իտալիա, Պելճիքա, իսկ համամիտ գտնուեցան Անգլիա, Զուիցերիա, ինչպէս նաեւ ուրիշ երկիրներ, բայց Ֆրանսա ձեռնպահ մնաց:

Համաժողովը զբաղեցաւ նաև ճամբաներու վրայ աղէտեալներու օգնութեան կազմակերպութեան, Երիտասարդներու Կարմիր Խաչի մարմիններու հաստատութեան հարցերով:

Համաժողովը, որուն կը մասնակցէին այս տարի մեծ թիւով պատգամաւորներ, եւ ուր նոյն իսկ հեռաւոր Ճափոնն ու Պրազիլիան ներկայացուցիչներ ունէին, վերջացաւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԷՎՐԱՆ, 26 Հոկ.— Այս կիրակի եւս Սէվրանի «Արաքս»ը 5ի դէմ 2ով յաղթեց ֆրանսական «Sans peur»ի Ա. խումբին:

Յաջորդ կիրակի 2 նոյեմբեր C. A. Enghien-Ermontի Zèbre խումբը Սէվրան հրաւիրուած է: Մաղթելի է որ սէվրանահայեր ներկայ ըլլան քաջալերելու համար հայ տղաքը:

Օ. Լօրէնեան

ԿՈՉ

Ազնիւ հայրենակիցներ

«Սէվրանի Հայ Կրթական Միութիւն»ս, Հոկտ. 4 Թուին՝ 1334 Թուակիր պաշտօնագրով կառավարութենէն ճանչցուած ու վաւերացուած ըլլալով, ներկայիս կոչ կ'ուղղէ Հայ կրթասէր ազնիւ հասարակութեան որ բարեհաճի իր նիւթական նպաստը բերել Միութեանս:

Միութիւնս՝ Սէվրանի հայութեան բարոյական եւ մտաւորական մակարդակի բարձրացման նպաստելու համար, նպատակ ունի տեղւոյս մէջ հաստատել՝ ընթերցասրահ եւ մատենադարան, մեծերու եւ փոքրերու համար հայերէնի դասընթացք, ինչպէս նաեւ առողջապահական դասախօսութեանց շարք մը:

Կը խնդրուի ազնիւ եւ գիտակից հայրենակիցներէ որ իրենց սրտաբուխ նուէրները հաճին ուղղել վարչութեանս քարտուղարին M. Yézéguelian, 16 Ave. Félix Faure, Sevran (S. et O.).

Վարչութիւն

Ց. Գ.— Միութիւնս որոշած է յարգելի նուիրատուներու անունները՝ 3 ամիսը անգամ մը թերթերու միջոցաւ հրատարակութեան տալ:

Միութիւնս շնորհակալութեամբ կ'ընդունի իրեն նուիրուած գիրքեր, հանդէսներ եւ օգտակար հրատարակութիւններ:

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (3)

ՀԷՔԵԱԹ

...ուկ անտառը աւելի ու աւելի կը ...տանայ, փուշոտ թուփերը կը ...ինէին իր դէմքը, կը պատռեն ...զգեստները, գայլերը կ'ոռնան ...ւէն, իսկ ան միշտ կ'երթայ ...կ'երթայ: Ծառերուն վրայ կը ...ուտեն կանաչ մազերով յաւեր... ...ժահարսեր եւ կը կանչեն: «Եկո՛ւր ...մեր քովը, ո՞ւր կ'երթաս: Մար... ...դկէ պալատը չկայ: Մեր քով ...ը, հոս դուն միշտ ուրախ ու ...պիտի ապրիս: Մենք երգե... ...րու նուագով կը շոյենք ըսե... ...դ: Եկուր մեզ մօտ»: Բայց ան ...ե եւ աւելի եւ աւելի կ'ա... ...լանայ:— Վերջապէս ինկաւ ...հին... իսկ անտառը հետզհետէ ...աւելի կը խորանար, ամէն ...լին անանցանելի ճահիճներ, ...աւելի ժայռեր եւ թաւուտ մա... ...ներ կը հանդիպէին: Իշխանի ...սպառեցաւ ու կը մտածէր, ...մօտ էր իր վախճանը: «Ճիշդ ...— կը խորհէր ան, — Մարմա... ...պալատ չկար, աւելի լաւ էր եթէ ամենեւին եկած չըլլար հոն, կամ թէ ճամբուն յաւերժահարսերուն քովը մնացած ըլլար: Ապա թէ ոչ զուր տեղը պիտի մեռնիմ եւ մարդ մըն ալ չկայ որ թաղէ հոն»: Այսպէս կը մտածէր, երբ յանկարծ ճերմակ հագուստներով յաւերժահարս մը կը մօտենայ իրեն եւ կ'ըսէ. «Իշխան, ինչո՞ւ կը հիասթափիս, բռնէ՛ ձեռքս եւ եկուր»: Եւ երբ ան դպաւ անտառի ոգիի ձեռքին, իսկոյն թեթեւութիւն մը զգաց, բարձրացաւ տեղէն— գնաց անոր ետեւէն: Իսկ երբ ճամբան իշխանը վար պիտի իյնար յոգնածութենէն՝ յաւերժահարսը ա՛լ աւելի պինդ սեղմեց ձեռքը: Ցղան ոգի առաւ ու յաղթելով յոգնութեանը՝ առաջ անցաւ:

Խօլշէվնիքօփը կանգ առաւ:

— Հը՛, հայրի՛կ, յետո՞յ ինչ եղաւ,— հարցուց քօթիքը ուշադիր ու լայն բացած աչքերն անոր ուղղելով:

Իվան Ցիմօթէվիչը մազերը թօթուեց, իր ձայնը հպարտօրէն կը հնչէր:

— Իշխանը հասաւ պալատ: Սարսափելի առիւծներէն չվախցաւ: Կասկածը, Չքաւորութիւնն ու Նախանձը շղթայակապ նստած էին դասերուն առջեւ, որովհետեւ իրեն հետ էր յաւերժահարսը: Իշխանը վառեց իր ճրագը ոսկի զոհարանին վրայ եղած աստեղնափայլ սուրբ կրակէն եւ, անոր հետ միասին, դէպի տուն, իր թագաւորական շրջանը վերադարձաւ: Երբ պալատէն ելաւ, առիւծները պառկած էին դարձեալ իրենց տեղերը եւ ընտանի շուներու պէս կը լիզէին իր ոտները: Անտառը մէկ կողմ քաշուեցաւ լայն ու տափարակ ճամբայ բանալով իր առջեւ, իսկ յաւերժահարսը իշխանուհիի փոխուեցաւ (առաջ հմայուած էր չար վհուկէն) եւ այն օրէն այլեւս երբեք չլքեց իշխանը: Ինչ կը վերաբերի իր միւս եղբայրներուն, անոնցմէ մէկ քանիները դժուարին ճամբայէն վախնալով՝ տեղերէն չշարժեցան ու անտառին մէջը մնացին, իսկ մնացածներն ալ տուն վերադարձան: Ամէն մարդ խնդաց անոնց վրայ: Իսկ փոքրիկ եղբայրն սկսաւ ապրիլ իր իշխանուհիին հետ:

Այսպէս, քօթիքս:

— Վերջացա՞ւ հայրի՛կ, — հարցուց հիասթափուած ձայնով փոքրիկը՝ կամացուկ մը վար իջնելով հօրը ծունկի վրայէն:

— Այո՛, պզտի՛կս: Գնա՛, հիմա աւելի լաւ է քնանաս, սիրելիս: Ցտեսութիւն ըսէ մայրիկին ու Գրիշային:

— Լա՛ւ հէքեաթ չէր,— ըսաւ տղան ու խելօքիկ ելաւ տեղէն, համբուրեց Լիտիա Լվովնան որ զգայուն ու հոգածու ձեւով խաչնքեց զինքը, ետքը համբուրեց փախանինը եւ ապա վերցնելով հօրը ձեռքը՝ մտաւ տղոց սենեակը:

Հայրը դայեակին օգնութեամ հանեց տղուն հագուստները եւ պառկեցուց անկողնին մէջ: Մանկանոցը կիսամութ էր: Տիրամօր պատկերին առջեւ կը կայծկլտար փոքրիկ կանթեղը:

Քօթիքը պառկեցաւ աջ կողքին վրայ, թաթերը դրաւ այտերուն տակ եւ հարցուց.

— Հայրի՛կ, դուն ամբո՞ղջ հէքեաթը պատմեցիր: Մինչեւ վե՞րջ:

— Ամբողջը, քօթիք, ի՞նչ կայ որ:

— Այնպէ՛ս: Իսկ հիմա ո՞ւր է այդ մարդը:

— Իշխա՞նը: Դեռ թագաւոր չէ եղած, բայց ամուսնացած է յաւերժահարսին հետ եւ փոքրիկ զաւակ մըն ալ ունին իմ քօթիքիս պէս... Միայն թէ քօթիքը չի սիրեր հրահանգներ գրել, իսկ իշխանին որդին կը գրէ ուրախութեամբ:

— Ինչո՞ւ համար, հայրի՛կ, Ցիմար Իվանուշկայ կը կոչեն զայն:

— Անոր համար, զաւա՛կս, որ բոլորովին հասարակ մարդ էր ան ու չքաւոր: Եւ իսկապէս ալ պիտի յիմարանար, եթէ հանդիպելու չըլլար յաւերժահարսին, պիտի մոլորուէր ու վայրի գազանները պիտի ուտէին զինքը:

Քօթիքին խոր ու միակերպ շնչառութիւնը կ'ըսէր թէ ան քնացած էր առանց իր հարցին պատասխանը լսելու: Խօլշէվնիքօփը յուզուած ու զգացուած՝ խաչակնքեց զայն եւ հանդարտ կոխելով իր փայլուն հողաթափերով ելաւ մանկանոցէն ու դարաստանը մտաւ.

Ո՛չ Լիտան եւ ոչ ալ փախանինը լսեցին անոր քայլերու ձայնը: Լիտան պառկած էր Գրիշայի ուսին եւ գլուխը ետ ծռած, կիսաբաց, ծիծաղկոտ եւ խոնաւ շրթունքներով կը սպասէր անոր համբոյրներուն: Սեւ գանգուրներն ու շագանակագոյն ոլորքները խառնուած էին իրարու... Նկատելի էր, որ Լիտիայի ընդդիմութիւնը կը յուզէր երկուքն ալ, ան գունատ էր, իսկ փախանինին թուխ դէմքը ծածկուած էր վարդագոյն բիծերով ու տղայական արտայայտութիւն ստացած: Վերջապէս Լիտան բոլորովին ուժասպառ, հարուածի նմանող կրքոտ հեւքով մը սեղմեց իր շրթները եւ իր կիսամերկ թեւերով ուժգնօրէն փաթթուեցաւ անոր վիզին...

Հէքեաթը վերջացաւ....

Ա. ԿՈՒՊՐԻՆ

Թրգ. Խ. Եգանեան

ՎԵՐՋ

շահագործումը, կազմակերպելու համար երկրագործական աշխատանքներու ընդլայնում, անմշակ հողերը օգտագործելու, եւ ստեղծելու համար արտադրողներու կազմակերպութիւն մը, որուն գործը պիտի ըլլայ աշխատիլ վաճառման պայմաններու բարելաւման:

Գալով անգործութեան հարցին, արքայական ճառը կ'առաջարկէ անմիջապէս կազմել յանձնախումբ մը, որ քննէ անգործութեան դէմ ապահովագրութեան հարցը, ինչպէս նաեւ անոր յատկացուած գումարներու մէջ՝ զեղծումի վերագրումները: Խորհրդարանին պիտի ներկայացուի նաեւ անգործութեան մնտուկին նոր հասոյթներ ստեղծելու յատուկ օրինագիծ մը:

Արքայական ճառը յետոյ կ'անդրադառնայ ներքին հարցերու, որոնց կարգին ընտրական օրէնքի փոփոխութիւնը:

Վէնիզէլոս ի Թուրքիա

Ըսմէթ փաշայի կողմէ ի պատիւ Յոյն նախարարներուն տրուած հացկերոյթին, Վէնիզէլոս ճառի մը մէջ ըսաւ.— Այս այցելութեամբ ուզեցի հաստատ որոշումը փաստել թէ Յունաստան Լօզանի դաշնագիրը կը նկատէ իբր երկու պետութեանց միջեւ սահմանային գոյավիճակի վերջնական կարգադրութիւն: Իրօք, Թուրքիա դադրեցաւ կայսրութիւն մը ըլլալէ, դառնալու համար ազգային պետութիւն մը, իսկ Յունաստան լրացուց ազգային միութիւնը: Երկու երկիրներու համաձայնութիւնը, իրողութեանց ուժով իսկ կը պարտադրուէր: Այսպէս, երկու երկիրներու յարաբերութիւններով, նոր շրջան մը բացուեցաւ: Այս պատճառներով, կուզանք անկեղծօրէն ձեռք երկարելու ձեզ, յայտարարելով թէ դարաւոր պայքարը վճռապէս վերջ գտած է: Պարագաներն էին որ մեզ մղեցին փնտռելու այս ճամբան որ կը յանգի սերտ ու անկեղծ բարեկամութեան մը եւ բոլոր մարզերու վրայ, շատ լայն գործակցութեան մը: Հաստատ համոզումն ունիմ թէ մեր ժողովուրդները եւ նոյնիսկ Մերձաւոր Արեւելքի բոլոր ժողովուրդները օր մը շնորհակալութիւն պիտի յայտնեն մեզի: Միանալով, կրնանք Պալքաններու եւ նոյնիսկ Եւրոպայի խաղաղութեան համար ամուր նեցուկ մը կազմել: Պալքանեան Միութեան մը յոյսերն ունինք, բայց քանի այդ չէ իրականացած, մինչեւ որ իրականանայ կենսականօրէն կարեւոր է որ Թուրքիա եւ Յունաստան գտնուին թէ ո՛չ մէկ պարագայի մէջ կրնան հակադիր ճակատներու վրայ գտնուիլ:»

Վէնիզէլոս «պատմական» որակեց Հայտար Փաշա իր ժամանումը եւ յայտնեց թէ այս այցելութիւնը ցոյց մըն է որ անշուշտ երկու երկիրներու յարաբերութեանց մէջ նոր շրջան մը պիտի նշանակէ:

Թուրքեւհունգար յարաբերութիւնները

ԷՆԿԻՒՐԻ, 29 հոկտ.— Հունգար վարչապետը կոմս Պէթլէն, երէկ հասաւ Էնկիւրի: Կայարան գալն դիմաւորելու գացեր էին վարչապետ Ըսմէթ եւ արտաքին նախարարը Թէվֆիք Րիւշտի: Հունգար վարչապետը ընդունուեցաւ զինուորական պատիւներով:

Ի պատիւ իրեն տրուած հացկերոյթի մը ընթացքին, Թուրք վարչապետը ճառեց թէ Թուրքիոյ եւ Հունգարիոյ մերձեցումը ուժգնօրէն պիտի նպաստէ խաղաղութեան, թէ Եւրոպայի եւ թէ Պալքաններու մէջ հետապնդելով հաւասարակշռութեան քաղաքականութիւն մը:

Կոմս Պէթլէն իր պատասխանին մէջ, յայտնելէ յետոյ թէ Հունգարիա Թուրքիոյ հանդէպ իր բարեկամութիւնը փաստեր էր, Պրիանի յիշատակագրին տրուած իր պատասխանին մէջ, պահանջելով որ Թուրքիա եւս կարենայ մասնակցիլ եւրոպական դաշնակցութեան, ըսաւ թէ Նէօյիի ու Թրիանոնի դաշնագրերուն վերաքննութիւնը պիտի ծառայէ աւելի ամրացնելու խաղաղութիւնը եւ յոյս յայտնեց թէ դաշնագրերու վերաքննութեան համար Հունգարիոյ պայքարին ուժ պիտի տայ նաեւ Թուրք կառավարութիւնը:

Բոլշեւիկեան տնտեսական վէճ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 29 հոկտ.— Խորհրդային ապրանքներու արտածման դէմ միջոցներու դիմող երկիրներու մասին, Խորհրդային կառավարութեան տուած որոշումներուն հետեւանքով, քիմիական ճարտարարուեստի միութիւնը որոշեց վերաքննել քիմիական ճարտարարուեստի յատուկ գործիքներու եւ արտադրութեանց ներածման ծրագիրը: Միութեան վարչութենէն անդամ մը յայտնեց թէ միլիոնաւոր ռուբլիի արժէքով քիմիական մեքենաներու եւ արտադրութեանց Եւրոպայէն եւ Ամերիկայէն գնումը նախատեսուած է: Անցեալ տարի, Միութիւնը արտասահմանէն ապրանք ներածած է հետեւեալ համեմատութեամբ, Գերմանիա հարիւրին 50, Անգլիա հարիւրին 20, Ամերիկա հարիւրին 10, Ֆրանսա հարիւրին 8, Իտալիա հարիւրին 4, եւայլն:

Այս տարի, սակայն, յանձնարարութիւնները պիտի տրուին այն երկիրներուն, որոնք Խորհրդային Միութեան դէմ թշնամական միջոցներու չեն դիմած:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

վաղը ՈՒՐԲԱԹ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ օ Քլէո տը Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ՝ Իթալի:

Նիւթ՝ Ա.— Հայաստանի վերջին ապստամբութիւնները եւ արդի կացութիւնը:

Բ.— Թուրքիոյ ներկայ վիճակը:

կը խօսի ընկեր Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

կը հրաւիրուին նաեւ շրջաններու ընկերները:

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
2 Նոյեմբեր կիրակի օր, ճոխ յայտագիրով

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ եւ ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 3.30ին Sociétés Savantesի D. սրահին մէջ,

կը նախագահէ՝ ՊՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ

կը խօսի՝ Ռ. ԲԷՐԲԷՐԵԱՆ

Երգեր եւ արտասանութիւններ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վասպուրականի Հայր. միութեան կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Rue Chape, Սալոն Շափի մէջ:

կը ներկայացուի ղեկավարութեամբ դերասան ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ (Յ. Պարոնեանի)

տոմսերու գիներ՝ 10, 7 եւ 5 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ

ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Երեկոյթը տեղի կ'ունենայ Յունուար 6ին

կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՇԱՍԻ ՄԷՋ ՀԱՃՆՈՅ ԱՆԿՄԱՆ 10ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սալ տը Ֆէթի մէջ:

կը խօսի՝ Վ. ԶՈՒԼԱԼԷՐԵԱՆ

Առաւօտուն Խորէն Քհնյ. Կէօքճեան կը պատարագէ ի յիշատակ նահատակներու Մ. Օհաննէսեանի բնակարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Շաւիլի Արզումեան խումբի բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Կառ Մոնփառնասի դէմի սրճարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան խումբի բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ զեկոյց նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԻՍԻ-ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Մշոյի խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ընկեր Լորիս Պօղոսեանի բնակարանը: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Պար տը Փօստի մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Օրակարգ՝ ներկայացուցչական ժողովի նախապատրաստութիւն:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ.եան Գրադարանի մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՏԷՍԻՆԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. միութեան ներկայացումը Նոյեմբեր 16 Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին Սինէմա Նովէլթի մէջ:

Կը խնդրուի նկատի ունենան այդ օրը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. միութեան Պէլվիլի մասնաճիւղին ժողովըայսօր Ուրբաթ ժամը 9ին 131 Faub. du Temple: Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութիւնն ալ:

Զ. Ե. Ո. Միութեան Սէն Միշէլի, Պէլվիլի, Պիյեանքուրի, Անիէրի մասնաճիւղերուն ներկայացուցչական ժողովը միութեան կեդրոնին մէջ 17 Ave. Philippe Auguste, այս երկուշաբթի ժամը 9ին: Կարեւոր հարցեր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայկ Մաճարեան իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ փարիզի եռզկատի եւ Շրջանի հայրենակցական միութեան որ իր ցաւակցութիւնը յայտնած է ողբացեալ ՅԱԿՈԲ ՊՈՒԼՏԱՔԵԱՆի մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

1.— Սէն Մարսէլի մէջ, 1500 քռ. մեթր հող, տափարակ եւ պտղատու ծառերով:

2.— Սէն Մարկրիտի մէջ, 3000 քռ. մեթր հող, նոյնպէս տափարակ եւ պտղատու ծառերով:

3.— Լէ գ'Օլիվի մէջ, 900 քռ. մեթր հող, որուն վրան կը գտնուի 12×12 մեթր քարաշէն եւ caveի վրայ շինուած շէնք մը որուն առաջին յարկը կարելի է վերածել 12 սենեակներու:

4.— Սէն Թ'Անթուանի մէջ, քարաշէնտուն մը, 15 փիէս 2 խանութով, պարտէզ: Ամբողջովին պարապ: Դիմել՝ Պ. Պ. Լուտվիկ Տիարպէքիրեանի կամ Մելքոն Մելքոնեանի: Bar des Lions, Marseille.

ԿԱՎՌՕՇԻ 1931Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Լոյս կը տեսնէ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԻՆ
Գին 30 ֆրանք

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant H STEPHAN